Suttantapiṭake Majjhimanikāye

Majjhimapaṇṇāsapāḷiyā saṁvaṇṇanābhūtā

Bhadantamahābuddhaghosattherena katā

Papañcasūdanī nāma

MAJJHIMAPAṆṆĀSAṬṬHAKATHĀ

Buddhavasse 2552 Marammavasse 1370 AD. 2008

သုတ္တန္တပိဋကေ မဇ္ဈိမနိကာယေ

မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသပါဠိယာ သံဝဏ္ဏနာဘူတာ

ဘဒန္တမဟာဗုဒ္ဓဃောသတ္ထေရေန ကတာ

ပပဉ္စသူဒနီ နာမ

မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသဋ္ဌကထာ

မရမ္မရဋ္ဌေ ဗုဒ္ဓသာသနသမိတိယာ
မုဒ္ဒါယန္တာလယေ မုဒ္ဒါပိတာ

ဗုဒ္ဓဝဿ ၂၅၀၀ မရမ္မဝဿ ၁၃၁၉ ၁၉၅၇

Romanized from Myanmar version published in 1971

© Buddhasāsana Society

Aṭṭhakathā Series 12

First published in 2008 by Ministry of Religious Affairs

Yangon, Myanmar

၁၄၀၄

သုတ္တန္တပိဋကေ မဇ္ဈိမနိကာယေ

မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသပါဠိယာ သံဝဏ္ဏနာဘူတာ

ဘဒ္ဒန္တမဟာဗုဒ္ဓဃောသတ္ထေရေန ကတာ

ပပဉ္စသူဒနီ နာမ

မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသဋ္ဌကထာ

မရမ္မရဋ္ဌေ ဗုဒ္ဓသာသနသမိတိယာ
မုဒ္ဒဏယန္တာလယေ မုဒ္ဒါပိတာ

ဗုဒ္ဓဝဿ ၂၅၀၁ မရမ္မဝဿ ၁၃၁၉ ၁၉၅၇

Majjhimapaṇṇāsaṭṭhakathā

Mātikā — Piṭṭhaṅka

1. Gahapativagga

1. Kandarakasuttavaṇṇanā 1
2. Aṭṭhakanāgarasuttavaṇṇanā 8
3. Sekhasuttavaṇṇanā 11
4. Potaliyasuttavaṇṇanā 24
   Kāmādīnavakathāvaṇṇanā 30
5. Jīvakasuttavaṇṇanā 32
6. Upālisuttavaṇṇanā 36
7. Kukkuravatikasuttavaṇṇanā 70
8. Abhayarājakumārasuttavaṇṇanā 76
9. Bahuvedanīyasuttavaṇṇanā 80
10. Apaṇṇakasuttavaṇṇanā 81

2. Bhikkhuvagga

1. Ambalaṭṭhikarāhulovādasuttavaṇṇanā 88
2. Mahārāhulovādasuttavaṇṇanā 91
3. Cūḷamālukyasuttavaṇṇanā 99
4. Mahāmālukyasuttavaṇṇanā 101
5. Bhaddālisuttavaṇṇanā 104
6. Laṭukikopamasuttavaṇṇanā 114
7. Cātumasuttavaṇṇanā 120
8. Naḷakapānasuttavaṇṇanā 124
9. Goliyānisuttavaṇṇanā 127
10. Kīṭāgirisuttavaṇṇanā 129

မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသဋ္ဌကထာ

မာတိကာ — ပိဋ္ဌင်္က

၁-ဂဟပတိဝဂ္ဂ

၁-ကန္ဒရကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁
၂-အဋ္ဌကနာဂရသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၈
၃-သေခသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၁
၄-ပေါတလိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၂၄
ကာမာဒီနဝကထာဝဏ္ဏနာ ၃၀
၅-ဇီဝကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၂
၆-ဥပါလိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၃၆
၇-ကုက္ကုရဝတိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၇၀
၈-အဘယရာဇကုမာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၇၆
၉-ဗဟုဝေဒနီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၈၀
၁၀-အပဏ္ဏကသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၈၁

၂-ဘိက္ခုဝဂ္ဂ

၁-အမ္ဗလဋ္ဌိကရာဟုလောဝါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၈၈
၂-မဟာရာဟုလောဝါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၉၁
၃-စူဠမာလုကျသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၉၉
၄-မဟာမာလုကျသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၀၁
၅-ဘဒ္ဒါလိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၀၄
၆-လဋုကိကောပမသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၁၄
၇-စာတုမသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၂၀
၈-နဠကပါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၂၄
၉-ဂေါလိယာနိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၂၇
၁၀-ကီဋာဂိရိသုတ္တဝဏ္ဏနာ ၁၂၉

Mātikā			Piṭṭhaṅka
3. Paribbājakavagga			
1. Tevijjavacchasuttavaṇṇanā	....	....	136
2. Aggivacchasuttavaṇṇanā	....	....	137
3. Mahāvacchasuttavaṇṇanā	....	....	139
4. Dīghanakhasuttavaṇṇanā	....	....	141
5. Māgaṇḍiyasuttavaṇṇanā	....	....	146
6. Sandakasuttavaṇṇanā	....	....	154
7. Mahāsakuludāyisuttavaṇṇanā	....	....	163
8. Samaṇamuṇḍikasuttavaṇṇanā	....	....	183
9. Cūḷasakuludāyisuttavaṇṇanā	....	....	186
10. Vekhanasasuttavaṇṇanā	....	....	191
4. Rājavagga			
1. Ghaṭikārasuttavaṇṇanā	....	....	193
2. Raṭṭhapālasuttavaṇṇanā	....	....	199
3. Maghadevasuttavaṇṇanā	....	....	213
4. Madhurasuttavaṇṇanā	....	....	220
5. Bodhirājakumārasuttavaṇṇanā	....	....	222
6. Aṅgulimālasuttavaṇṇanā	....	....	226
7. Piyajātikasuttavaṇṇanā	....	....	237
8. Bāhitikasuttavaṇṇanā	....	....	238
9. Dhammacetiyasuttavaṇṇanā	....	....	240
10. Kaṇṇakatthalasuttavaṇṇanā	....	....	245
5. Brāhmaṇavagga			
1. Brahmāyusuttavaṇṇanā	....	....	249
2. Selasuttavaṇṇanā	....	....	272
3. Assalāyanasuttavaṇṇanā	....	....	278
4. Ghoṭamukhasuttavaṇṇanā	....	....	281

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က
၃-ပရိဗ္ဗာဇကဝဂ္ဂ			
၁-တေဝိဇ္ဇဝစ္ဆသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၃၆
၂-အဂ္ဂိဝစ္ဆသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၃၇
၃-မဟာဝစ္ဆသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၃၉
၄-ဒီဃနခသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၄၁
၅-မာဂဏ္ဍိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၄၆
၆-သန္ဒကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၅၄
၇-မဟာသကုလုဒါယိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၆၃
၈-သမဏမုဏ္ဍိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၃
၉-စူဠသကုလုဒါယိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၈၆
၁၀-ဝေခနသသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၉၁
၄-ရာဇဝဂ္ဂ			
၁-ဃဋီကာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၉၃
၂-ရဋ္ဌပါလသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၁၉၉
၃-မဃဒေဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၁၃
၄-မဓုရသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၀
၅-ဗောဓိရာဇကုမာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၂
၆-အင်္ဂုလိမာလသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၂၆
၇-ပိယဇာတိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၇
၈-ဗာဟိတိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၃၈
၉-ဓမ္မစေတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၀
၁၀-ကဏ္ဏကတ္ထလသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၅
၅-ဗြာဟ္မဏဝဂ္ဂ			
၁-ဗြဟ္မာယုသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၄၉
၂-သေလသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၇၂
၃-အဿလာယနသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၇၈
၄-ဃောဋမုခသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၈၁

Mātikā			Piṭṭhaṅka
5. Caṅkīsuttavaṇṇanā	....	....	283
6. Esukārīsuttavaṇṇanā	....	....	292
7. Dhanañjānisuttavaṇṇanā	....	....	293
8. Vāseṭṭhasuttavaṇṇanā	....	....	294
9. Subhasuttavaṇṇanā	....	....	302
10. Saṅgāravasuttavaṇṇanā	....	....	307

Majjhimapaṇṇāsaṭṭhakathāya mātikā niṭṭhitā.

မာတိကာ			ပိဋ္ဌင်္က
၅-စင်္ကီသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၈၃
၆-ဧသုကာရီသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၉၂
၇-ဓနဉ္ဇာနိသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၉၃
၈-ဝါသေဋ္ဌသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၂၉၄
၉-သုဘသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၀၂
၁၀-သင်္ဂါရဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ	....	....	၃၀၇

မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသဋ္ဌကထာယ မာတိကာ နိဋ္ဌိတာ။

Majjhimanikāya

Majjhimapaṇṇāsaṭṭhakathā

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

1. Gahapativagga

1. Kandarakasuttavaṇṇanā

1. **Evaṁ me sutan**ti Kandarakasuttaṁ. Tattha **Campāyan**ti evaṁnāmake nagare. Tassa hi nagarassa ārāmapokkharaṇī-ādīsu tesu tesu ṭhānesu campakarukkhāva ussannā ahesuṁ, tasmā Campāti saṅkhamagamāsi. **Gaggarāya pokkharaṇiyā tīre**ti tassa Campānagarassa avidūre Gaggarāya nāma rājamahesiyā khaṇitattā **Gaggarā**ti laddhavohārā pokkharaṇī atthi, tassā tīre samantato nīlādipañcavaṇṇakusumapaṭimaṇḍitaṁ mahantaṁ Campakavanaṁ, tasmiṁ Bhagavā kusumagandhasugandhe Campakavane viharati. Taṁ sandhāya "Gaggarāya pokkharaṇiyā tīre"ti vuttaṁ. **Mahatā bhikkhusaṁghena saddhin**ti adassitaparicchedena mahantena bhikkhusaṁghena saddhiṁ. **Pesso**ti tassa nāmaṁ. **Hatthārohaputto**ti hatthācariyassa putto[1]. **Kandarako ca paribbājako**ti Kandarakoti evaṁnāmo channaparibbājako. **Abhivādetvā**ti chabbaṇṇānaṁ ghanabuddharasmīnaṁ antaraṁ pavisitvā pasannalākhārase nimujjamāno viya, siṅgīsuvaṇṇavaṇṇaṁ dussavaraṁ pasāretvā sasīsaṁ pārupamāno viya, vaṇṇagandhasampannacampakapupphāni[2] sirasā sampaṭicchanto viya, Sinerupādaṁ upagacchanto puṇṇacando viya Bhagavato cakkalakkhaṇapaṭimaṇḍite alattakavaṇṇaphullapadumasassirike pāde vanditvāti attho. **Ekamantaṁ nisīdī**ti chanisajjadosavirahite ekasmiṁ okāse nisīdi.

---

1. Hatthācariyaputto (Sī, Syā)
2. Vaṇṇagandhasampannaṁ campakapupphapiḷandhanaṁ (Ka)

မဇ္ဈိမနိကာယ

မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသဋ္ဌကထာ

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

၁-ဂဟပတိဝဂ္ဂ

၁-ကန္ဒရကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ ကန္ဒရကသုတ္တံ။ တတ္ထ **စမ္ပာယ**န္တိ ဧဝံနာမကေ နဂရေ။ တဿ ဟိ နဂရဿ အာရာမပေါက္ခရဏီအာဒီသု တေသု တေသု ဌာနေသု စမ္ပကရုက္ခာဝ ဥဿန္နာ အဟေသုံ၊ တသ္မာ စမ္ပာတိ သင်္ခမဂမာသိ။ **ဂဂ္ဂရာယ ပေါက္ခရဏိယာ တီရေ**တိ တဿ စမ္ပာနဂရဿ အဝိဒူရေ ဂဂ္ဂရာယ နာမ ရာဇမဟေသိယာ ခဏိတတ္တာ **ဂဂ္ဂရာ**တိ လဒ္ဓဝေါဟာရာ ပေါက္ခရဏီ အတ္ထိ၊ တဿာ တီရေ သမန္တတော နီလာဒိပဉ္စဝဏ္ဏကုသုမပဋိမဏ္ဍိတံ မဟန္တံ စမ္ပကဝနံ၊ တသ္မိံ ဘဂဝါ ကုသုမဂန္ဓသုဂန္ဓေ စမ္ပကဝနေ ဝိဟရတိ။ တံ သန္ဓာယ "ဂဂ္ဂရာယ ပေါက္ခရဏိယာ တီရေ"တိ ဝုတ္တံ။ **မဟတာ ဘိက္ခုသံဃေန သဒ္ဓိ**န္တိ အဒဿိတပရိစ္ဆေဒေန မဟန္တေန ဘိက္ခုသံဃေန သဒ္ဓိံ။ **ပေဿာ**တိ တဿ နာမံ။ **ဟတ္ထာရောဟပုတ္တော**တိ ဟတ္ထာစရိယဿ ပုတ္တော[၁]။ **ကန္ဒရကော စ ပရိဗ္ဗာဇကော**တိ ကန္ဒရကောတိ ဧဝံနာမော ဆန္နပရိဗ္ဗာဇကော။ **အဘိဝါဒေတွာ**တိ ဆဗ္ဗဏ္ဏာနံ ဃနဗုဒ္ဓရသ္မီနံ အန္တရံ ပဝိသိတွာ ပသန္နလာခါရသေ နိမုဇ္ဇမာနော ဝိယ, သိင်္ဂီသုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ ဒုဿဝရံ ပသာရေတွာ သသီသံ ပါရုပမာနော ဝိယ, ဝဏ္ဏဂန္ဓသမ္ပန္နစမ္ပကပုပ္ဖါနိ[၂] သိရသာ သမ္ပဋိစ္ဆန္တော ဝိယ, သိနေရုပါဒံ ဥပဂစ္ဆန္တော ပုဏ္ဏစန္ဒော ဝိယ ဘဂဝတော စက္ကလက္ခဏပဋိမဏ္ဍိတေ အလတ္တကဝဏ္ဏဖုလ္လပဒုမသဿိရိကေ ပါဒေ ဝန္ဒိတွာတိ အတ္ထော။ **ဧကမန္တံ နိသီဒီ**တိ ဆနိသဇ္ဇဒောသဝိရဟိတေ ဧကသ္မိံ ဩကာသေ နိသီဒိ။

၁-ဟတ္ထာစရိယပုတ္တော (သီ၊ သျာ)
၂-ဝဏ္ဏဂန္ဓသမ္ပန္နံ စမ္ပကပုပ္ဖပိဠန္ဓနံ (က)

Tuṇhībhūtaṁ tuṇhībhūtanti yato yato anuviloketi, tato tato tuṇhībhūtamevāti attho. Tattha hi ekabhikkhussāpi hatthakukkuccaṁ vā pādakukkuccaṁ vā natthi, sabbe Bhagavato ceva gāravena attano ca sikkhitasikkhatāya aññamaññaṁ vigatasallāpā antamaso ukkāsitasaddampi akarontā sunikhāta-indakhīlā viya nivātaṭṭhāne sannisinnaṁ mahāsamudda-udakaṁ viya kāyenapi niccalā manasāpi avikkhittā rattavalāhakā viya Sinerukūṭaṁ Bhagavantaṁ parivāretvā nisīdiṁsu. Paribbājakassa evaṁ sannisinnaṁ parisaṁ disvā mahantaṁ pītisomanassaṁ uppajji, uppannaṁ pana antohadayasmiṁyeva sannidahituṁ[1] asakkonto piyasamudāhāraṁ samuṭṭhāpesi. Tasmā **acchariyaṁ bho**ti-ādimāha.

Tattha andhassa pabbatārohanaṁ viya niccaṁ na hotīti **acchariyaṁ**. Ayaṁ tāva saddanayo[2]. Ayaṁ pana Aṭṭhakathānayo, accharāyogganti **acchariyaṁ**, accharaṁ paharituṁ yuttanti attho. Abhūtapubbaṁ bhūtanti **abbhutaṁ.** Ubhayampetaṁ vimhayassevādhivacanaṁ. Taṁ panetaṁ garaha-acchariyaṁ, pasaṁsā-acchariyanti duvidhaṁ hoti. Tattha “acchariyaṁ Moggallāna abbhutaṁ Moggallāna, yāva bāhāgahaṇāpi nāma so moghapuriso āgamessātī”ti[3] idaṁ garaha-acchariyaṁ[4] nāma. “Acchariyaṁ Nandamāte abbhutaṁ Nandamāte, yatra hi nāma cittuppādampi parisodhessasī”ti[5] idaṁ pasaṁsā-acchariyaṁ nāma, idhāpi idameva adhippetaṁ, ayañhi taṁ pasaṁsanto evamāha.

Yāvañcidanti ettha **idan**ti nipātamattaṁ. **Yāvā**ti pamāṇaparicchedo, yāva sammā paṭipādito, yattakena pamāṇena sammā paṭipādito, na sakkā tassa vaṇṇe vattuṁ, atha kho acchariyamevetaṁ abbhutamevetanti vuttaṁ hoti. **Etaparamaṁ yevā**ti evaṁ sammā paṭipādito eso bhikkhusaṁgho tassāpi bhikkhusaṁghassa paramoti etaparamo, taṁ etaparamaṁ. Yathā ayaṁ paṭipādito, evaṁ paṭipāditaṁ katvā paṭipādesuṁ, na ito bhiyyoti attho. Dutiyanaye evaṁ paṭipādessanti, na ito bhiyyoti yojetabbaṁ. Tattha **paṭipādito**ti ābhisamācārikavattaṁ ādiṁ katvā sammā apaccanīkapaṭipattiyaṁ yojito. Atha kasmā ayaṁ

1. Sannisīdetuṁ (Sī), sannisīdituṁ (Syā)
2. Tantinayo (Syā, Ka)
3. Vi 4. 419; Aṁ 3. 45 piṭṭhesu.
4. Garahaṇacchariyaṁ (Sī)
5. Aṁ 2. 446 piṭṭhe.

တုဏှီဘူတံ တုဏှီဘူတန္တိ ယတော ယတော အနုဝိလောကေတိ၊ တတော တတော တုဏှီဘူတမေဝါတိ အတ္ထော။ တတ္ထ ဟိ ဧကဘိက္ခုဿာပိ ဟတ္ထကုက္ကုစ္စံ ဝါ ပါဒကုက္ကုစ္စံ ဝါ နတ္ထိ၊ သဗ္ဗေ ဘဂဝတော စေဝ ဂါရဝေန အတ္တနော စ သိက္ခိတသိက္ခတာယ အညမညံ ဝိဂတသလ္လာပါ အန္တမသော ဥက္ကာသိတသဒ္ဒမ္ပိ အကရောန္တာ သုနိခါတဣန္ဒခီလာ ဝိယ နိဝါတဋ္ဌာနေ သန္နိသိန္နံ မဟာသမုဒ္ဒဥဒကံ ဝိယ ကာယေနပိ နိစ္စလာ မနသာပိ အဝိက္ခိတ္တာ ရတ္တဝလာဟကာ ဝိယ သိနေရုကူဋံ ဘဂဝန္တံ ပရိဝါရေတွာ နိသီဒိံသု။ ပရိဗ္ဗာဇကဿ ဧဝံ သန္နိသိန္နံ ပရိသံ ဒိသွာ မဟန္တံ ပီတိသောမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ ဥပ္ပန္နံ ပန အန္တောဟဒယသ္မိံယေဝ သန္နိဒဟိတုံ[၁] အသက္ကောန္တော ပိယသမုဒါဟာရံ သမုဋ္ဌာပေသိ။ တသ္မာ **အစ္ဆရိယံ ဘော**တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ အန္ဓဿ ပဗ္ဗတာရောဟနံ ဝိယ နိစ္စံ န ဟောတီတိ **အစ္ဆရိယံ**။ အယံ တာဝ သဒ္ဒနယော[၂]။ အယံ ပန အဋ္ဌကထာနယော၊ အစ္ဆရာယောဂ္ဂန္တိ **အစ္ဆရိယံ**၊ အစ္ဆရံ ပဟရိတုံ ယုတ္တန္တိ အတ္ထော။ အဘူတပုဗ္ဗံ ဘူတန္တိ **အဗ္ဘုတံ**။ ဥဘယမ္ပေတံ ဝိမှယဿေဝါဓိဝစနံ။ တံ ပနေတံ ဂရဟအစ္ဆရိယံ, ပသံသာအစ္ဆရိယန္တိ ဒုဝိဓံ ဟောတိ။ တတ္ထ “အစ္ဆရိယံ မောဂ္ဂလ္လာန အဗ္ဘုတံ မောဂ္ဂလ္လာန, ယာဝ ဗာဟာဂဟဏာပိ နာမ သော မောဃပုရိသော အာဂမေဿတီ”တိ[၃] ဣဒံ ဂရဟအစ္ဆရိယံ[၄] နာမ။ “အစ္ဆရိယံ နန္ဒမာတေ အဗ္ဘုတံ နန္ဒမာတေ, ယတြ ဟိ နာမ စိတ္တုပ္ပါဒမ္ပိ ပရိသောဓေဿသီ”တိ[၅] ဣဒံ ပသံသာအစ္ဆရိယံ နာမ၊ ဣဓာပိ ဣဒမေဝ အဓိပ္ပေတံ၊ အယဉှိ တံ ပသံသန္တော ဧဝမာဟ။

ယာဝဉ္စိဒန္တိ ဧတ္ထ **ဣဒ**န္တိ နိပါတမတ္တံ။ **ယာဝါ**တိ ပမာဏပရိစ္ဆေဒေါ၊ ယာဝ သမ္မာ ပဋိပါဒိတော, ယတ္တကေန ပမာဏေန သမ္မာ ပဋိပါဒိတော၊ န သက္ကာ တဿ ဝဏ္ဏေ ဝတ္တုံ၊ အထ ခေါ အစ္ဆရိယမေဝေတံ အဗ္ဘုတမေဝေတန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဧတပရမံယေဝါ**တိ ဧဝံ သမ္မာ ပဋိပါဒိတော ဧသော ဘိက္ခုသံဃော တဿာပိ ဘိက္ခုသံဃဿ ပရမောတိ ဧတပရမော၊ တံ ဧတပရမံ။ ယထာ အယံ ပဋိပါဒိတော, ဧဝံ ပဋိပါဒိတံ ကတွာ ပဋိပါဒေသုံ၊ န ဣတော ဘိယျောတိ အတ္ထော။ ဒုတိယနယေ ဧဝံ ပဋိပါဒေဿန္တိ၊ န ဣတော ဘိယျောတိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ တတ္ထ **ပဋိပါဒိတော**တိ အာဘိသမာစာရိကဝတ္တံ အာဒိံ ကတွာ သမ္မာ အပစ္စနီကပဋိပတ္တိယံ ယောဇိတော။ အထ ကသ္မာ အယံ

၁-သန္နိသီဒေတုံ (သီ)၊ သန္နိသီဒိတုံ (သျာ)
၂-တန္တိနယော (သျာ၊ က)
၃-ဝိ ၄-၄၁၉၊ အံ ၃-၄၅-ပိဋ္ဌေသု။
၄-ဂရဟဏစ္ဆရိယံ (သီ)
၅-အံ ၂-၄၄၆-ပိဋ္ဌေ။

paribbājako atītānāgate Buddhe dasseti, kimassa tiyaddhajānanañāṇaṁ atthīti. Natthi, nayaggāhe pana ṭhatvā[1] "yenākārena ayaṁ bhikkhusaṁgho sannisinno danto vinīto upasanto, atītabuddhāpi etaparamaṁyeva katvā paṭipajjāpesuṁ, anāgatabuddhāpi paṭipajjāpessanti, natthi ito uttari paṭipādanā"ti maññamāno anubuddhiyā evamāha.

2. **Evametaṁ Kandarakā**ti pāṭi-ekko anusandhi. Bhagavā kira taṁ sutvā "Kandaraka tvaṁ bhikkhusaṁghaṁ upasantoti vadasi, imassa pana bhikkhusaṁghassa upasantakāraṇaṁ tuyhaṁ apākaṭaṁ, na hi tvaṁ samatiṁsa pāramiyo, pūretvā kusalamūlaṁ paripācetvā Bodhipallaṅke sabbaññutaññāṇaṁ paṭivijjhi, mayā pana pāramiyo pūretvā ñātatthacariyaṁ lokatthacariyaṁ Buddhatthacariyañca koṭiṁ pāpetvā Bodhipallaṅke sabbaññutaññāṇaṁ paṭividdhaṁ, mayhaṁ etesaṁ upasantakāraṇaṁ pākaṭan"ti dassetuṁ imaṁ desanaṁ ārabhi.

Santi hi Kandarakāti ayampi pāṭi-ekko anusandhi. Bhagavato kira etadahosi "ayaṁ paribbājako imaṁ bhikkhusaṁghaṁ upasantoti vadati, ayañca bhikkhusaṁgho kappetvā pakappetvā kuhakabhāvena iriyāpathaṁ saṇṭhapento cittena anupasanto na upasantākāraṁ dasseti. Ettha pana bhikkhusaṁghe paṭipadaṁ pūrayamānāpi paṭipadaṁ pūretvā matthakaṁ patvā ṭhitabhikkhūpi atthi, tattha paṭipadaṁ pūretvā matthakaṁ pattā attanā paṭividdhaguṇeheva upasantā, paṭipadaṁ pūrayamānā uparimaggassa vipassanāya upasantā, ito muttā pana avasesā catūhi satipaṭṭhānehi upasantā. Taṁ[2] nesaṁ upasantakāraṇaṁ dassessāmī"ti "iminā ca iminā ca kāraṇena ayaṁ bhikkhusaṁgho upasanto"ti dassetuṁ "santi hi Kandarakā"ti-ādimāha.

Tattha **arahanto khīṇāsavā**ti-ādīsu yaṁ vattabbaṁ, taṁ Mūlapariyāyasuttavaṇṇanāyameva vuttaṁ. Sekhapaṭipadampi tattheva vitthāritaṁ. **Santatasīlā**ti satatasīlā nirantarasīlā. **Santatavuttino**ti tasseva vevacanaṁ, santatajīvikā vātipi attho. Tasmiṁ santatasīle ṭhatvāva jīvikaṁ kappenti, na dussīlyaṁ maraṇaṁ pāpuṇantīti attho.

Nipakāti nepakkena samannāgatā paññavanto. **Nipakavuttino**ti paññāya vuttino, paññāya ṭhatvā jīvikaṁ kappenti. Yathā ekacco sāsane

1. Nayaggāhena pana vatvā (Ka)   2. Tena (Sī)

ပရိဗ္ဗာဇကော အတီတာနာဂတေ ဗုဒ္ဓေ ဒဿေတိ၊ ကိမဿ တိယဒ္ဓဇာနနဉာဏံ အတ္ထီတိ။ နတ္ထိ၊ နယဂ္ဂါဟေ ပန ဌတွာ[၁] "ယေနာကာရေန အယံ ဘိက္ခုသံဃော သန္နိသိန္နော ဒန္တော ဝိနီတော ဥပသန္တော၊ အတီတဗုဒ္ဓါပိ ဧတပရမံယေဝ ကတွာ ပဋိပဇ္ဇာပေသုံ၊ အနာဂတဗုဒ္ဓါပိ ပဋိပဇ္ဇာပေဿန္တိ၊ နတ္ထိ ဣတော ဥတ္တရိ ပဋိပါဒနာ"တိ မညမာနော အနုဗုဒ္ဓိယာ ဧဝမာဟ။

၂။ **ဧဝမေတံ ကန္ဒရကာ**တိ ပါဋိဧက္ကော အနုသန္ဓိ။ ဘဂဝါ ကိရ တံ သုတွာ "ကန္ဒရက တွံ ဘိက္ခုသံဃံ ဥပသန္တောတိ ဝဒသိ၊ ဣမဿ ပန ဘိက္ခုသံဃဿ ဥပသန္တကာရဏံ တုယှံ အပါကဋံ၊ န ဟိ တွံ သမတိံသ ပါရမိယော ပူရေတွာ ကုသလမူလံ ပရိပါစေတွာ ဗောဓိပလ္လင်္ကေ သဗ္ဗညုတညာဏံ ပဋိဝိဇ္ဈိ၊ မယာ ပန ပါရမိယော ပူရေတွာ ဉာတတ္ထစရိယံ လောကတ္ထစရိယံ ဗုဒ္ဓတ္ထစရိယဉ္စ ကောဋိံ ပါပေတွာ ဗောဓိပလ္လင်္ကေ သဗ္ဗညုတညာဏံ ပဋိဝိဒ္ဓံ၊ မယှံ ဧတေသံ ဥပသန္တကာရဏံ ပါကဋ"န္တိ ဒဿေတုံ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။

သန္တိ ဟိ ကန္ဒရကာတိ အယမ္ပိ ပါဋိဧက္ကော အနုသန္ဓိ။ ဘဂဝတော ကိရ ဧတဒဟောသိ "အယံ ပရိဗ္ဗာဇကော ဣမံ ဘိက္ခုသံဃံ ဥပသန္တောတိ ဝဒတိ၊ အယဉ္စ ဘိက္ခုသံဃော ကပ္ပေတွာ ပကပ္ပေတွာ ကုဟကဘာဝေန ဣရိယာပထံ သဏ္ဌပေန္တော စိတ္တေန အနုပသန္တော န ဥပသန္တာကာရံ ဒဿေတိ။ ဧတ္ထ ပန ဘိက္ခုသံဃေ ပဋိပဒံ ပူရယမာနာပိ ပဋိပဒံ ပူရေတွာ မတ္ထကံ ပတွာ ဌိတဘိက္ခူပိ အတ္ထိ၊ တတ္ထ ပဋိပဒံ ပူရေတွာ မတ္ထကံ ပတ္တာ အတ္တနာ ပဋိဝိဒ္ဓဂုဏေဟေဝ ဥပသန္တာ၊ ပဋိပဒံ ပူရယမာနာ ဥပရိမဂ္ဂဿ ဝိပဿနာယ ဥပသန္တာ၊ ဣတော မုတ္တာ ပန အဝသေသာ စတူဟိ သတိပဋ္ဌာနေဟိ ဥပသန္တာ။ တံ[၂] နေသံ ဥပသန္တကာရဏံ ဒဿေဿာမီ"တိ "ဣမိနာ စ ဣမိနာ စ ကာရဏေန အယံ ဘိက္ခုသံဃော ဥပသန္တော"တိ ဒဿေတုံ "သန္တိ ဟိ ကန္ဒရကာ"တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **အရဟန္တော ခီဏာသဝါ**တိအာဒီသု ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ မူလပရိယာယသုတ္တဝဏ္ဏနာယမေဝ ဝုတ္တံ။ သေခပဋိပဒမ္ပိ တတ္ထေဝ ဝိတ္ထာရိတံ။ **သန္တတသီလာ**တိ သတတသီလာ နိရန္တရသီလာ။ **သန္တတဝုတ္တိနော**တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ၊ သန္တတဇီဝိကာ ဝါတိပိ အတ္ထော။ တသ္မိံ သန္တတသီလေ ဌတွာဝ ဇီဝိကံ ကပ္ပေန္တိ၊ န ဒုဿီလျံ မရဏံ ပါပုဏန္တီတိ အတ္ထော။

နိပကာတိ နေပက္ကေန သမန္နာဂတာ ပညဝန္တော။ **နိပကဝုတ္တိနော**တိ ပညာယ ဝုတ္တိနော၊ ပညာယ ဌတွာ ဇီဝိကံ ကပ္ပေန္တိ။ ယထာ ဧကစ္စော သာသနေ

၁- နယဂ္ဂါဟေန ပန ဝတွာ (က)   ၂- တေန (သီ)

pabbajitvāpi jīvitakāraṇā chasu agocaresu carati, vesiyāgocaro hoti, vidhava, thullakumārika, paṇḍaka, pānāgāra, bhikkhunigocaro hoti, saṁsaṭṭho viharati rājūhi rājamahāmattehi titthiyehi titthiyasāvakehi ananulomikena gihisaṁsaggena[1], vejjakammaṁ karoti, dūtakammaṁ karoti, pahiṇakammaṁ karoti, gaṇḍaṁ phāleti, arumakkhanaṁ deti, uddhaṁvirecanaṁ deti, adhovirecanaṁ deti, natthutelaṁ pacati, pivanatelaṁ pacati, veḷudānaṁ, pattadānaṁ, pupphadānaṁ, phaladānaṁ, sinānadānaṁ, dantakaṭṭhadānaṁ, mukhodakadānaṁ, cuṇṇamattikadānaṁ[2] deti, cāṭukamyaṁ[3] karoti, muggasūpiyaṁ, pāribhaṭyaṁ, jaṅghapesaniyaṁ karotīti ekavīsatividhāya anesanāya jīvikaṁ kappento anipakavutti nāma hoti, na paññāya ṭhatvā jīvikaṁ kappeti, tato kālakiriyaṁ katvā **Samaṇayakkho** nāma hutvā "tassa saṅghāṭipi ādittā hoti sampajjalitā"ti vuttanayena mahādukkhaṁ anubhoti. Evaṁvidhā ahutvā jīvitahetupi sikkhāpadaṁ anatikkamanto catupārisuddhisīle patiṭṭhāya yathābalaṁ Buddhavacanaṁ uggaṇhitvā rathavinītapaṭipadaṁ, mahāgosiṅgapaṭipadaṁ, mahāsuññatapaṭipadaṁ, anaṅgaṇapaṭipadaṁ, dhammadāyādapaṭipadaṁ, nālakapaṭipadaṁ, tuvaṭṭakapaṭipadaṁ, candopamapaṭipadanti imāni ariyapaṭipadāni pūrento catupaccayasantosa, bhāvanārāma-ariyavaṁsapaṭipattiyaṁ kāyasakkhino hutvā anīkā nikkhantahatthī viya yūthā vissaṭṭhasīho viya nipacchābandhamahānāvā[4] viya ca gamanādīsu ekavihārino vipassanaṁ paṭṭhapetvā ajja-ajjeva arahattanti pavatta-ussāhā viharantīti attho.

Suppatiṭṭhitacittāti catūsu satipaṭṭhānesu suṭṭhapitacittā hutvā. Sesā satipaṭṭhānakathā heṭṭhā vitthāritāva. Idha pana lokiyalokuttaramissakā satipaṭṭhānā kathitā, ettakena bhikkhusaṁghassa upasantakāraṇaṁ kathitaṁ hoti.

3. **Yāva supaññattā**ti yāva suṭṭhapitā sudesitā. **Mayampi hi bhante**ti iminā esa attano kārakabhāvaṁ dasseti, bhikkhusaṁghañca ukkhipati. Ayañhettha adhippāyo, mayampi hi bhante gihi -pa- suppatiṭṭhitacittā viharāma, bhikkhusaṁghassa pana ayameva kasi ca bījañca yuganaṅgalañca phālapācanañca. Tasmā bhikkhusaṁgho sabbakālaṁ satipaṭṭhānaparāyaṇo,

1. Abhi 2. 255 piṭṭhe.
2. Cuṇṇadānaṁ mattikadānaṁ (Sī)
3. Pātukamyaṁ (Syā)
4. Nippaccābandhamahānāvā (Sī)

ပဗ္ဗဇိတွာပိ ဇီဝိတကာရဏာ ဆသု အဂေါစရေသု စရတိ၊ ဝေသိယာဂေါစရော ဟောတိ၊ ဝိဓဝ,ထုလ္လကုမာရိက,ပဏ္ဍက,ပါနာဂါရ,ဘိက္ခုနိဂေါစရော ဟောတိ၊ သံသဋ္ဌော ဝိဟရတိ ရာဇူဟိ ရာဇမဟာမတ္တေဟိ တိတ္ထိယေဟိ တိတ္ထိယသာဝကေဟိ အနနုလောမိကေန ဂိဟိသံသဂ္ဂေန[၁]၊ ဝေဇ္ဇကမ္မံ ကရောတိ၊ ဒူတကမ္မံ ကရောတိ၊ ပဟိဏကမ္မံ ကရောတိ၊ ဂဏ္ဍံ ဖာလေတိ၊ အရုမက္ခနံ ဒေတိ၊ ဥဒ္ဓံဝိရေစနံ ဒေတိ၊ အဓောဝိရေစနံ ဒေတိ၊ နတ္ထုတေလံ ပစတိ၊ ပိဝနတေလံ ပစတိ၊ ဝေဠုဒါနံ, ပတ္တဒါနံ, ပုပ္ဖဒါနံ, ဖလဒါနံ, သိနာနဒါနံ, ဒန္တကဋ္ဌဒါနံ, မုခေါဒကဒါနံ, စုဏ္ဏမတ္တိကဒါနံ[၂] ဒေတိ၊ စာဋုကမျံ[၃] ကရောတိ၊ မုဂ္ဂသူပိယံ, ပါရိဘဋျံ, ဇင်္ဃပေသနိယံ ကရောတီတိ ဧကဝီသတိဝိဓာယ အနေသနာယ ဇီဝိကံ ကပ္ပေန္တော အနိပကဝုတ္တိ နာမ ဟောတိ၊ န ပညာယ ဌတွာ ဇီဝိကံ ကပ္ပေတိ၊ တတော ကာလကိရိယံ ကတွာ **သမဏယက္ခော** နာမ ဟုတွာ “တဿ သင်္ဃာဋိပိ အာဒိတ္တာ ဟောတိ သမ္ပဇ္ဇလိတာ”တိ ဝုတ္တနယေန မဟာဒုက္ခံ အနုဘောတိ။ ဧဝံဝိဓာ အဟုတွာ ဇီဝိတဟေတုပိ သိက္ခာပဒံ အနတိက္ကမန္တော စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလေ ပတိဋ္ဌာယ ယထာဗလံ ဗုဒ္ဓဝစနံ ဥဂ္ဂဏှိတွာ ရထဝိနီတပဋိပဒံ, မဟာဂေါသိင်္ဂပဋိပဒံ, မဟာသုညတပဋိပဒံ, အနင်္ဂဏပဋိပဒံ, ဓမ္မဒါယာဒပဋိပဒံ, နာလကပဋိပဒံ, တုဝဋ္ဋကပဋိပဒံ, စန္ဒောပမပဋိပဒန္တိ ဣမာနိ အရိယပဋိပဒါနိ ပူရေန္တော စတုပစ္စယသန္တောသ,ဘာဝနာရာမအရိယဝံသပဋိပတ္တိယံ ကာယသက္ခိနော ဟုတွာ အနီကာ နိက္ခန္တဟတ္ထီ ဝိယ ယူထာ ဝိဿဋ္ဌသီဟော ဝိယ နိပစ္ဆာဗန္ဓမဟာနာဝါ[၄] ဝိယ စ ဂမနာဒီသု ဧကဝိဟာရိနော ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ အဇ္ဇအဇ္ဇေဝ အရဟတ္တန္တိ ပဝတ္တဥဿာဟာ ဝိဟရန္တီတိ အတ္ထော။

သုပ္ပတိဋ္ဌိတစိတ္တာတိ စတူသု သတိပဋ္ဌာနေသု သုဋ္ဌပိတစိတ္တာ ဟုတွာ။ သေသာ သတိပဋ္ဌာနကထာ ဟေဋ္ဌာ ဝိတ္ထာရိတာဝ။ ဣဓ ပန လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာ သတိပဋ္ဌာနာ ကထိတာ၊ ဧတ္တကေန ဘိက္ခုသံဃဿ ဥပသန္တကာရဏံ ကထိတံ ဟောတိ။

၃။ **ယာဝ သုပညတ္တာ**တိ ယာဝ သုဋ္ဌပိတာ သုဒေသိတာ။ **မယမ္ပိ ဟိ ဘန္တေ**တိ ဣမိနာ ဧသ အတ္တနော ကာရကဘာဝံ ဒဿေတိ၊ ဘိက္ခုသံဃဉ္စ ဥက္ခိပတိ။ အယဉ္စေတ္ထ အဓိပ္ပါယော၊ မယမ္ပိ ဟိ ဘန္တေ ဂိဟီ။ပ။ သုပ္ပတိဋ္ဌိတစိတ္တာ ဝိဟရာမ၊ ဘိက္ခုသံဃဿ ပန အယမေဝ ကသိ စ ဗီဇဉ္စ ယုဂနင်္ဂလဉ္စ ဖာလပါစနဉ္စ။ တသ္မာ ဘိက္ခုသံဃော သဗ္ဗကာလံ သတိပဋ္ဌာနပရာယဏော၊

၁-အဘိ ၂-၂၅၅-ပိဋ္ဌေ။
၂-စုဏ္ဏဒါနံ မတ္တိကဒါနံ (သီ)
၃-ပါတုကမျံ (သျာ)
၄-နိပ္ပစ္စာဗန္ဓမဟာနာဝါ (သီ)

mayaṁ pana kālena kālaṁ okāsaṁ labhitvā etaṁ manasikāraṁ karoma, mayampi kārakā, na sabbaso vissaṭṭhakammaṭṭhānāyevāti. **Manussagahane**ti manussānaṁ ajjhāsayagahanena gahanatā, ajjhāsayassāpi nesaṁ kilesagahanena gahanatā veditabbā. **Kasaṭasāṭheyyesupi** eseva nayo. Tattha aparisuddhaṭṭhena **kasaṭatā**, kerāṭiyaṭṭhena **sāṭheyyatā** veditabbā. **Sattānaṁ hitāhitaṁ jānātī**ti evaṁ gahanakasaṭakerāṭiyānaṁ manussānaṁ hitāhitapaṭipadaṁ yāva suṭṭhu Bhagavā jānāti. **Yadidaṁ pasavo**ti ettha sabbāpi catuppadajāti pasavoti adhippetā. **Pahomī**ti sakkomi. **Yāvatakena antarenā**ti yattakena khaṇena. **Campaṁ gatāgataṁ karissatī**ti assamaṇḍalato yāva Campānagaradvārā gamanañca āgamanañca karissati. **Sāṭheyyānī**ti saṭhattāni. **Kūṭeyyānī**ti kūṭattāni. **Vaṅkeyyānī**ti vaṅkattāni. **Jimheyyānī**ti jimhattāni. **Pātukarissatī**ti pakāsessati dassessati. Na hi sakkā tena tāni ettakena antarena dassetuṁ.

Tattha yassa kismiñcideva ṭhāne ṭhātukāmassa sato yaṁ ṭhānaṁ manussānaṁ sappaṭibhayaṁ, purato gantvā vañcetvā ṭhassāmīti na hoti, tasmiṁ ṭhātukāmaṭṭhāneyeva nikhātatthambho viya cattāro pāde niccale katvā tiṭṭhati, ayaṁ **saṭho** nāma. Yassa pana kismiñcideva ṭhāne avacchinditvā khandhagataṁ pātetukāmassa sato yaṁ ṭhānaṁ manussānaṁ sappaṭibhayaṁ, purato gantvā vañcetvā pātessāmīti na hoti, tattheva avacchinditvā pāteti, ayaṁ **kūṭo** nāma. Yassa kismiñcideva ṭhāne maggā ukkamma nivattitvā paṭimaggaṁ ārohitukāmassa sato yaṁ ṭhānaṁ manussānaṁ sappaṭibhayaṁ, purato gantvā vañcetvā evaṁ karissāmīti na hoti, tattheva maggā ukkamma nivattitvā paṭimaggaṁ ārohati, ayaṁ **vaṅko** nāma. Yassa pana kālena vāmato kālena dakkhiṇato kālena ujumaggeneva gantukāmassa sato yaṁ ṭhānaṁ manussānaṁ sappaṭibhayaṁ, purato gantvā vañcetvā evaṁ karissāmīti na hoti, tattheva kālena vāmato kālena dakkhiṇato kālena ujumaggaṁ gacchati, tathā laṇḍaṁ vā passāvaṁ vā vissajjetukāmassa sato idaṁ ṭhānaṁ susammaṭṭhaṁ ākiṇṇamanussaṁ ramaṇīyaṁ, imasmiṁ ṭhāne evarūpaṁ kātuṁ na yuttaṁ, purato gantvā paṭicchannaṭhāne kārissāmīti na hoti, tattheva karoti, ayaṁ **jimho** nāma. Iti imaṁ catubbidhampi kiriyaṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. Sabbāni tāni

မယံ ပန ကာလေန ကာလံ ဩကာသံ လဘိတွာ ဧတံ မနသိကာရံ ကရောမ၊ မယမ္ပိ ကာရကာ, န သဗ္ဗသော ဝိဿဋ္ဌကမ္မဋ္ဌာနာယေဝါတိ။ **မနုဿဂဟနေ**တိ မနုဿာနံ အဇ္ဈာသယဂဟနေန ဂဟနတာ, အဇ္ဈာသယဿာပိ နေသံ ကိလေသဂဟနေန ဂဟနတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ကသဋသာဌေယျေသုပိ** ဧသေဝ နယော။ တတ္ထ အပရိသုဒ္ဓဋ္ဌေန **ကသဋတာ**, ကေရာဋိယဋ္ဌေန **သာဌေယျတာ** ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **သတ္တာနံ ဟိတာဟိတံ ဇာနာတီ**တိ ဧဝံ ဂဟနကသဋကေရာဋိယာနံ မနုဿာနံ ဟိတာဟိတပဋိပဒံ ယာဝ သုဋ္ဌု ဘဂဝါ ဇာနာတိ။ **ယဒိဒံ ပသဝေါ**တိ ဧတ္ထ သဗ္ဗာပိ စတုပ္ပဒဇာတိ ပသဝေါတိ အဓိပ္ပေတာ။ **ပဟောမီ**တိ သက္ကောမိ။ **ယာဝတကေန အန္တရေနာ**တိ ယတ္တကေန ခဏေန။ **စမ္ပံ ဂတာဂတံ ကရိဿတီ**တိ အဿမဏ္ဍလတော ယာဝ စမ္ပာနဂရဒွါရာ ဂမနဉ္စ အာဂမနဉ္စ ကရိဿတိ။ **သာဌေယျာနီ**တိ သဌတ္တာနိ။ **ကူဋေယျာနီ**တိ ကူဋတ္တာနိ။ **ဝင်္ကေယျာနီ**တိ ဝင်္ကတ္တာနိ။ **ဇိမှေယျာနီ**တိ ဇိမှတ္တာနိ။ **ပါတုကရိဿတီ**တိ ပကာသေဿတိ ဒဿေဿတိ။ န ဟိ သက္ကာ တေန တာနိ ဧတ္တကေန အန္တရေန ဒဿေတုံ။

တတ္ထ ယဿ ကိသ္မိဉ္စိဒေဝ ဌာနေ ဌာတုကာမဿ သတော ယံ ဌာနံ မနုဿာနံ သပ္ပဋိဘယံ၊ ပုရတော ဂန္တွာ ဝဉ္စေတွာ ဌဿာမီတိ န ဟောတိ၊ တသ္မိံ ဌာတုကာမဋ္ဌာနေယေဝ နိခါတတ္ထမ္ဘော ဝိယ စတ္တာရော ပါဒေ နိစ္စလေ ကတွာ တိဋ္ဌတိ၊ အယံ **သဌော** နာမ။ ယဿ ပန ကိသ္မိဉ္စိဒေဝ ဌာနေ အဝစ္ဆိန္ဒိတွာ ခန္ဓဂတံ ပါတေတုကာမဿ သတော ယံ ဌာနံ မနုဿာနံ သပ္ပဋိဘယံ၊ ပုရတော ဂန္တွာ ဝဉ္စေတွာ ပါတေဿာမီတိ န ဟောတိ၊ တတ္ထေဝ အဝစ္ဆိန္ဒိတွာ ပါတေတိ၊ အယံ **ကူဋော** နာမ။ ယဿ ကိသ္မိဉ္စိဒေဝ ဌာနေ မဂ္ဂါ ဥက္ကမ္မ နိဝတ္တိတွာ ပဋိမဂ္ဂံ အာရောဟိတုကာမဿ သတော ယံ ဌာနံ မနုဿာနံ သပ္ပဋိဘယံ၊ ပုရတော ဂန္တွာ ဝဉ္စေတွာ ဧဝံ ကရိဿာမီတိ န ဟောတိ၊ တတ္ထေဝ မဂ္ဂါ ဥက္ကမ္မ နိဝတ္တိတွာ ပဋိမဂ္ဂံ အာရောဟတိ၊ အယံ **ဝင်္ကော** နာမ။ ယဿ ပန ကာလေန ဝါမတော ကာလေန ဒက္ခိဏတော ကာလေန ဥဇုမဂ္ဂေနေဝ ဂန္တုကာမဿ သတော ယံ ဌာနံ မနုဿာနံ သပ္ပဋိဘယံ၊ ပုရတော ဂန္တွာ ဝဉ္စေတွာ ဧဝံ ကရိဿာမီတိ န ဟောတိ၊ တတ္ထေဝ ကာလေန ဝါမတော ကာလေန ဒက္ခိဏတော ကာလေန ဥဇုမဂ္ဂံ ဂစ္ဆတိ၊ တထာ လဏ္ဍံ ဝါ ပဿာဝံ ဝါ ဝိဿဇ္ဇေတုကာမဿ သတော ဣဒံ ဌာနံ သုသမ္မဋ္ဌံ အာကိဏ္ဏမနုဿံ ရမဏီယံ၊ ဣမသ္မိံ ဌာနေ ဧဝရူပံ ကာတုံ န ယုတ္တံ၊ ပုရတော ဂန္တွာ ပဋိစ္ဆန္နဋ္ဌာနေ ကရိဿာမီတိ န ဟောတိ၊ တတ္ထေဝ ကရောတိ၊ အယံ **ဇိမှော** နာမ။ ဣတိ ဣမံ စတုဗ္ဗိဓမ္ပိ ကိရိယံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ သဗ္ဗာနိ တာနိ

sāṭheyyāni kūṭeyyāni vaṅkeyyāni jimheyyāni pātukarissatīti evaṁ karontāpi te saṭhādayo tāni sāṭheyyādīni pātukaronti nāma.

Evaṁ pasūnaṁ uttānabhāvaṁ dassetvā idāni manussānaṁ gahanabhāvaṁ dassento **amhākaṁ pana bhante**ti-ādimāha. Tattha **dāsā**ti antojātakā vā dhanakkītā vā karamarānītā vā sayaṁ vā dāsabyaṁ upagatā. **Pessā**ti pesanakārakā. **Kammakarā**ti bhattavetanabhatā. **Aññathāva kāyenā**ti aññenevākārena kāyena samudācaranti, aññenevākārena vācāya, aññena ca nesaṁ ākārena cittaṁ ṭhitaṁ hotīti dasseti. Tattha ye sammukhā sāmike disvā paccuggamanaṁ karonti, hatthato bhaṇḍakaṁ gaṇhanti, imaṁ vissajjetvā imaṁ gaṇhantā sesānipi āsanapaññāpanatālavaṇṭabījanapādadhovanādīni sabbāni kiccāni karonti, parammukhakāle pana telampi uttarantaṁ na olokenti, satagghanakepi sahassagghanakepi kamme parihāyante nivattitvā oloketumpi na icchanti, ime aññathā kāyena samudācaranti nāma. Ye pana sammukhā "amhākaṁ sāmi amhākaṁ ayyo"ti-ādīni vatvā pasaṁsanti, parammukhā avattabbaṁ nāma natthi, yaṁ icchanti, taṁ vadanti, ime aññathā vācāya samudācaranti nāma.

4. **Cattārome pessapuggalā**ti ayampi pāṭi-ekko anusandhi. Ayañhi pesso "yāvañcidaṁ bhante Bhagavā evaṁ manussagahane evaṁmanussakasaṭe evaṁ manussasāṭheyye vattamāne sattānaṁ hitāhitaṁ jānātī"ti āha. Purime ca tayo puggalā ahitapaṭipadaṁ paṭipannā, upari catuttho hitapaṭipadaṁ, evamahaṁ sattānaṁ hitāhitaṁ jānāmīti dassetuṁ imaṁ desanaṁ ārabhi. Heṭṭhā Kandarakassa kathāya saddhiṁ yojetumpi vaṭṭati. Tena vuttaṁ "yāvañcidaṁ bhotā Gotamena sammā bhikkhusaṁgho paṭipādito"ti. Athassa Bhagavā "purime tayo puggale pahāya upari catutthapuggalassa hitapaṭipattiyaṁyeva paṭipādemī"ti dassentopi imaṁ desanaṁ ārabhi. **Santo**ti idaṁ saṁvijjamānāti padasseva vevacanaṁ. "Santā honti samitā vūpasantā"ti[1] ettha hi niruddhā santāti vuttā. "Santā ete vihārā ariyassa vinaye vuccantī"ti ettha[2] nibbutā. "Santo have sabbhi pavedayantī"ti ettha[3] paṇḍitā. Idha pana vijjamānā upalabbhamānāti attho.

1. Abhi 2. 262 piṭṭhe. 2. Ma 1. 50 piṭṭhe. 3. Khu 6. 136 piṭṭhe.

သာဌေယျာနိ ကူဋေယျာနိ ဝင်္ကေယျာနိ ဇိမှေယျာနိ ပါတုကရိဿတီတိ ဧဝံ ကရောန္တာပိ တေ သဌာဒယော တာနိ သာဌေယျာဒီနိ ပါတုကရောန္တိ နာမ။

ဧဝံ ပသူနံ ဥတ္တာနဘာဝံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ မနုဿာနံ ဂဟနဘာဝံ ဒဿေန္တော **အမှာကံ ပန ဘန္တေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဒါသာ**တိ အန္တောဇာတကာ ဝါ ဓနက္ကီတာ ဝါ ကရမရာနီတာ ဝါ သယံ ဝါ ဒါသဗျံ ဥပဂတာ။ **ပေဿာ**တိ ပေသနကာရကာ။ **ကမ္မကရာ**တိ ဘတ္တဝေတနဘတာ။ **အညထာဝ ကာယေနာ**တိ အညေနေဝါကာရေန ကာယေန သမုဒါစရန္တိ၊ အညေနေဝါကာရေန ဝါစာယ၊ အညေန စ နေသံ အာကာရေန စိတ္တံ ဌိတံ ဟောတီတိ ဒဿေတိ။ တတ္ထ ယေ သမ္မုခါ သာမိကေ ဒိသွာ ပစ္စုဂ္ဂမနံ ကရောန္တိ၊ ဟတ္ထတော ဘဏ္ဍကံ ဂဏှန္တိ၊ ဣမံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဣမံ ဂဏှန္တာ သေသာနိပိ အာသနပညာပနတာလဝဏ္ဋဗီဇနပါဒဓောဝနာဒီနိ သဗ္ဗာနိ ကိစ္စာနိ ကရောန္တိ၊ ပရမ္မုခကာလေ ပန တေလမ္ပိ ဥတ္တရန္တံ န ဩလောကေန္တိ၊ သတဂ္ဃနကေပိ သဟဿဂ္ဃနကေပိ ကမ္မေ ပရိဟာယန္တေ နိဝတ္တိတွာ ဩလောကေတုမ္ပိ န ဣစ္ဆန္တိ၊ ဣမေ အညထာ ကာယေန သမုဒါစရန္တိ နာမ။ ယေ ပန သမ္မုခါ "အမှာကံ သာမိ အမှာကံ အယျော"တိအာဒီနိ ဝတွာ ပသံသန္တိ၊ ပရမ္မုခါ အဝတ္တဗ္ဗံ နာမ နတ္ထိ၊ ယံ ဣစ္ဆန္တိ၊ တံ ဝဒန္တိ၊ ဣမေ အညထာ ဝါစာယ သမုဒါစရန္တိ နာမ။

၄။ **စတ္တာရောမေ ပေဿပုဂ္ဂလာ**တိ အယမ္ပိ ပါဋိဧက္ကော အနုသန္ဓိ။ အယဉှိ ပေဿော "ယာဝဉ္စိဒံ ဘန္တေ ဘဂဝါ ဧဝံ မနုဿဂဟနေ ဧဝံ မနုဿကသဋေ ဧဝံ မနုဿသာဌေယျေ ဝတ္တမာနေ သတ္တာနံ ဟိတာဟိတံ ဇာနာတီ"တိ အာဟ။ ပုရိမေ စ တယော ပုဂ္ဂလာ အဟိတပဋိပဒံ ပဋိပန္နာ၊ ဥပရိ စတုတ္ထော ဟိတပဋိပဒံ၊ ဧဝမဟံ သတ္တာနံ ဟိတာဟိတံ ဇာနာမီတိ ဒဿေတုံ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။ ဟေဋ္ဌာ ကန္ဒရကဿ ကထာယ သဒ္ဓိံ ယောဇေတုမ္ပိ ဝဋ္ဋတိ။ တေန ဝုတ္တံ "ယာဝဉ္စိဒံ ဘောတာ ဂေါတမေန သမ္မာ ဘိက္ခုသံဃော ပဋိပါဒိတော"တိ။ အထဿ ဘဂဝါ "ပုရိမေ တယော ပုဂ္ဂလေ ပဟာယ ဥပရိ စတုတ္ထပုဂ္ဂလဿ ဟိတပဋိပတ္တိယံယေဝ ပဋိပါဒေမီ"တိ ဒဿေန္တောပိ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။ **သန္တော**တိ ဣဒံ သံဝိဇ္ဇမာနာတိ ပဒဿေဝ ဝေဝစနံ။ "သန္တာ ဟောန္တိ သမိတာ ဝူပသန္တာ"တိ[၁] ဧတ္ထ ဟိ နိရုဒ္ဓါ သန္တာတိ ဝုတ္တာ။ "သန္တာ ဧတေ ဝိဟာရာ အရိယဿ ဝိနယေ ဝုစ္စန္တီ"တိ ဧတ္ထ[၂] နိဗ္ဗုတာ။ "သန္တော ဟဝေ သဗ္ဘိ ပဝေဒယန္တီ"တိ ဧတ္ထ[၃] ပဏ္ဍိတာ။ ဣဓ ပန ဝိဇ္ဇမာနာ ဥပလဗ္ဘမာနာတိ အတ္ထော။

၁-အဘိ-၂-၂၆၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၁-၅၀-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ခု ၆-၁၃၆-ပိဋ္ဌေ။

Attantapādīsu attānaṁ tapati dukkhāpetīti **attantapo**. Attano paritāpanānuyogaṁ **attaparitāpanānuyogaṁ**. Paraṁ tapati dukkhāpetīti **parantapo**. Paresaṁ paritāpanānuyogaṁ **paraparitāpanānuyogaṁ**. **Diṭṭheva dhamme**ti imasmiṁyeva attabhāve. **Nicchāto**ti chātaṁ vuccati taṇhā, sā assa natthīti nicchāto. Sabbakilesānaṁ nibbutattā **nibbuto**. Anto tāpanakilesānaṁ abhāvā sītalo jātoti **sītibhūto**. Jhānamaggaphalanibbānasukhāni paṭisaṁvedetīti **sukhapaṭisaṁvedī**. **Brahmabhūtena attanā**ti seṭṭhabhūtena attanā. **Cittaṁ ārādhetī**ti cittaṁ sampādeti, paripūreti gaṇhāti pasādetīti attho.

5. **Dukkhapaṭikkūlan**ti dukkhassa paṭikūlaṁ, paccanīkasaṇṭhitaṁ dukkhaṁ apatthayamānanti attho.

6. **Paṇḍito**ti idha catūhi kāraṇehi paṇḍitoti na vattabbo, satipaṭṭhānesu pana kammaṁ karotīti paṇḍitoti vattuṁ vaṭṭati. **Mahāpañño**ti idampi mahante atthe pariggaṇhātīti-ādinā mahāpaññalakkhaṇena na vattabbaṁ, satipaṭṭhānapariggāhikāya pana paññāya samannāgatattā mahāpaññoti vattuṁ vaṭṭati. **Mahatā atthena saṁyutto agamissā**ti mahatā atthena saṁyutto hutvā gato bhaveyya, sotāpattiphalaṁ pāpuṇeyyāti attho. Kiṁ pana yesaṁ maggaphalānaṁ upanissayo atthi, Buddhānaṁ sammukhībhāve ṭhitepi tesaṁ antarāyo hotīti. Āma hoti, na pana Buddhe paṭicca, atha kho kiriyaparihāniyā vā pāpamittatāya vā hoti. Tattha[1] kiriyaparihāniyā hoti nāma—sace hi Dhammasenāpati Dhanañjānissa brahmaṇassa āsayaṁ ñatvā dhammaṁ adesayissā, so brāhmaṇo sotāpanno abhavissā, evaṁ tāva kiriyaparihāniyā hoti. Pāpamittatāya hoti nāma—sace hi Ajātasattu Devadattassa vacanaṁ gahetvā pitughātakammaṁ nākarissā, Sāmaññaphalasuttakathitadivaseva sotāpanno abhavissā, tassa vacanaṁ gahetvā pitughātakammassa katattā pana na hoti, evaṁ pāpamittatāya hoti. Imassāpi upāsakassa kiriyaparihāni jātā, apariniṭṭhitāya desanāya uṭṭhahitvā pakkanto. **Apica bhikkhave ettāvatāpi pesso Hatthārohaputto mahatā atthena saṁyutto**ti katarena mahantena atthena?

1. Tattha kathaṁ (Ka)

အတ္တန္တပါဒီသု အတ္တာနံ တပတိ ဒုက္ခာပေတီတိ **အတ္တန္တပော**။ အတ္တနော ပရိတာပနာနုယောဂံ **အတ္တပရိတာပနာနုယောဂံ**။ ပရံ တပတိ ဒုက္ခာပေတီတိ **ပရန္တပော**။ ပရေသံ ပရိတာပနာနုယောဂံ **ပရပရိတာပနာနုယောဂံ**။ **ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ**တိ ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ။ **နိစ္ဆာတော**တိ ဆာတံ ဝုစ္စတိ တဏှာ၊ သာ အဿ နတ္ထီတိ နိစ္ဆာတော။ သဗ္ဗကိလေသာနံ နိဗ္ဗုတတ္တာ **နိဗ္ဗုတော**။ အန္တော တာပနကိလေသာနံ အဘာဝါ သီတလော ဇာတောတိ **သီတိဘူတော**။ ဈာနမဂ္ဂဖလနိဗ္ဗာနသုခါနိ ပဋိသံဝေဒေတီတိ **သုခပဋိသံဝေဒီ**။ **ဗြဟ္မဘူတေန အတ္တနာ**တိ သေဋ္ဌဘူတေန အတ္တနာ။ **စိတ္တံ အာရာဓေတီ**တိ စိတ္တံ သမ္ပာဒေတိ၊ ပရိပူရေတိ ဂဏှာတိ ပသာဒေတီတိ အတ္ထော။

၅။ **ဒုက္ခပဋိက္ကူလ**န္တိ ဒုက္ခဿ ပဋိကူလံ၊ ပစ္စနီကသဏ္ဌိတံ ဒုက္ခံ အပတ္ထယမာနန္တိ အတ္ထော။

၆။ **ပဏ္ဍိတော**တိ ဣဓ စတူဟိ ကာရဏေဟိ ပဏ္ဍိတောတိ န ဝတ္တဗ္ဗော၊ သတိပဋ္ဌာနေသု ပန ကမ္မံ ကရောတီတိ ပဏ္ဍိတောတိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ **မဟာပညော**တိ ဣဒမ္ပိ မဟန္တေ အတ္ထေ ပရိဂ္ဂဏှာတီတိအာဒိနာ မဟာပညလက္ခဏေန န ဝတ္တဗ္ဗံ၊ သတိပဋ္ဌာနပရိဂ္ဂါဟိကာယ ပန ပညာယ သမန္နာဂတတ္တာ မဟာပညောတိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ **မဟတာ အတ္ထေန သံယုတ္တော အဂမိဿာ**တိ မဟတာ အတ္ထေန သံယုတ္တော ဟုတွာ ဂတော ဘဝေယျ၊ သောတာပတ္တိဖလံ ပါပုဏေယျာတိ အတ္ထော။ ကိံ ပန ယေသံ မဂ္ဂဖလာနံ ဥပနိဿယော အတ္ထိ၊ ဗုဒ္ဓါနံ သမ္မုခီဘာဝေ ဌိတေပိ တေသံ အန္တရာယော ဟောတီတိ။ အာမ ဟောတိ၊ န ပန ဗုဒ္ဓေ ပဋိစ္စ၊ အထ ခေါ ကိရိယပရိဟာနိယာ ဝါ ပါပမိတ္တတာယ ဝါ ဟောတိ။ တတ္ထ[1] ကိရိယပရိဟာနိယာ ဟောတိ နာမ—သစေ ဟိ ဓမ္မသေနာပတိ ဓနဉ္စာနိဿ ဗြာဟ္မဏဿ အာသယံ ဉတွာ ဓမ္မံ အဒေသယိဿာ၊ သော ဗြာဟ္မဏော သောတာပန္နော အဘဝိဿာ၊ ဧဝံ တာဝ ကိရိယပရိဟာနိယာ ဟောတိ။ ပါပမိတ္တတာယ ဟောတိ နာမ—သစေ ဟိ အဇာတသတ္တု ဒေဝဒတ္တဿ ဝစနံ ဂဟေတွာ ပိတုဃာတကမ္မံ နာကရိဿာ၊ သာမညဖလသုတ္တကထိတဒိဝသေဝ သောတာပန္နော အဘဝိဿာ၊ တဿ ဝစနံ ဂဟေတွာ ပိတုဃာတကမ္မဿ ကတတ္တာ ပန န ဟောတိ၊ ဧဝံ ပါပမိတ္တတာယ ဟောတိ။ ဣမဿာပိ ဥပါသကဿ ကိရိယပရိဟာနိ ဇာတာ၊ အပရိနိဋ္ဌိတာယ ဒေသနာယ ဥဋ္ဌဟိတွာ ပက္ကန္တော။ **အပိစ ဘိက္ခဝေ ဧတ္တာဝတာပိ ပေသော ဟတ္ထာရောဟပုတ္တော မဟတာ အတ္ထေန သံယုတ္တော**တိ ကတရေန မဟန္တေန အတ္ထေန?

၁-တတ္ထ ကထံ (က)

dvīhi ānisaṁsehi. So kira upāsako saṁghe ca pasādaṁ paṭilabhi, satipaṭṭhānapariggahaṇatthāya cassa abhinavo nayo udapādi. Tena vuttaṁ "mahatā atthena saṁyutto"ti. Kandarako pana saṁghe pasādameva paṭilabhi. **Etassa Bhagavā kālo**ti etassa dhammakkhānassa, catunnaṁ vā puggalānaṁ vibhajanassa kālo.

8. **Orabbhikā**dīsu urabbhā vuccanti eḷakā, urabbhe hanatīti **orabbhiko. Sūkarikā**dīsupi eseva nayo. **Luddo**ti dāruṇo kakkhaḷo. **Macchaghātako**ti macchabandhakevaṭṭo. **Bandhanāgāriko**ti bandhanāgāragopako. **Kururakammantā**ti dāruṇakammantā.

9. **Muddhāvasitto**ti[1] khattiyābhisekena muddhani abhisitto. **Puratthimena nagarassā**ti nagarato puratthimadisāya. **Santhāgāra**nti[2] yaññasālaṁ. **Kharājinaṁ nivāsetvā**ti sakhuraṁ ajinacammaṁ nivāsetvā. **Sappitelenā**ti sappinā ca telena ca. Ṭhapetvā hi sappiṁ avaseso yo koci sneho telanti vuccati. **Kaṇḍūvamāno**ti nakhānaṁ chinnattā kaṇḍūvitabbakāle tena kaṇḍūvamāno. **Anantarahitāyā**ti asanthatāya. **Sarūpavacchāyā**ti sadisavacchāya. Sace gāvī setā hoti, vacchopi setakova. Sace gāvī kabarā vā rattā vā, vacchopi tādiso vāti evaṁ sarūpavacchāya. **So evamāhā**ti so rājā evaṁ vadeti. **Vacchatarā**ti taruṇavacchakabhāvaṁ atikkantā balavavacchā. **Vacchatarī**supi eseva nayo. **Barihisatthāyā**ti parikkhepakaraṇatthāya ceva yaññabhūmiyaṁ attharaṇatthāya ca. Sesaṁ heṭṭhā tattha tattha vitthāritattā uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Kandarakasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Aṭṭhakanāgarasuttavaṇṇanā

17. **Evaṁ me sutan**ti Aṭṭhakanāgarasuttaṁ. Tattha **Beluvagāmake**ti[3] Vesāliyā dakkhiṇapasse avidūre Beluvagāmako nāma atthi, taṁ gocaragāmaṁ katvāti attho. **Dasamo**ti so hi jātigottavasena

1. Muddhābhisittoti (Sī) 2. Sandhāgāranti (Ṭīkā)
3. Veluvagāmaketi (Syā, Kaṁ, Ka)

ဒွီဟိ အာနိသံသေဟိ။ သော ကိရ ဥပါသကော သံဃေ စ ပသာဒံ ပဋိလဘိ၊ သတိပဋ္ဌာနပရိဂ္ဂဟဏတ္ထာယ စဿ အဘိနဝေါ နယော ဥဒပါဒိ။ တေန ဝုတ္တံ "မဟတာ အတ္ထေန သံယုတ္တော"တိ။ ကန္ဒရကော ပန သံဃေ ပသာဒမေဝ ပဋိလဘိ။ **ဧတဿ ဘဂဝါ ကာလော**တိ ဧတဿ ဓမ္မက္ခာနဿ, စတုန္နံ ဝါ ပုဂ္ဂလာနံ ဝိဘဇနဿ ကာလော။

၈။ **ဩရဗ္ဘိကာ**ဒီသု ဥရဗ္ဘာ ဝုစ္စန္တိ ဧဠကာ၊ ဥရဗ္ဘေ ဟနတီတိ **ဩရဗ္ဘိကော။ သူကရိကာ**ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **လုဒ္ဒေါ**တိ ဒါရုဏော ကက္ခဠော။ **မစ္ဆဃာတကော**တိ မစ္ဆဗန္ဓကေဝဋ္ဋော။ **ဗန္ဓနာဂါရိကော**တိ ဗန္ဓနာဂါရဂေါပကော။ **ကုရူရကမ္မန္တာ**တိ ဒါရုဏကမ္မန္တာ။

၉။ **မုဒ္ဓါဝသိတ္တော**တိ[၁] ခတ္တိယာဘိသေကေန မုဒ္ဓနိ အဘိသိတ္တော။ **ပုရတ္ထိမေန နဂရဿာ**တိ နဂရတော ပုရတ္ထိမဒိသာယ။ **သန္ထာဂါရ**န္တိ[၂] ယညသာလံ။ **ခရာဇိနံ နိဝါသေတွာ**တိ သခုရံ အဇိနစမ္မံ နိဝါသေတွာ။ **သပ္ပိတေလေနာ**တိ သပ္ပိနာ စ တေလေန စ။ ဌပေတွာ ဟိ သပ္ပိံ အဝသေသော ယော ကောစိ သ္နေဟော တေလန္တိ ဝုစ္စတိ။ **ကဏ္ဍုဝမာနော**တိ နခါနံ ဆိန္နတ္တာ ကဏ္ဍုဝိတဗ္ဗကာလေ တေန ကဏ္ဍုဝမာနော။ **အနန္တရဟိတာယာ**တိ အသန္ထတာယ။ **သရူပဝစ္ဆာယာ**တိ သဒိသဝစ္ဆာယ။ သစေ ဂါဝီ သေတာ ဟောတိ၊ ဝစ္ဆောပိ သေတကောဝ။ သစေ ဂါဝီ ကဗရာ ဝါ ရတ္တာ ဝါ၊ ဝစ္ဆောပိ တာဒိသော ဝါတိ ဧဝံ သရူပဝစ္ဆာယ။ **သော ဧဝမာဟာ**တိ သော ရာဇာ ဧဝံ ဝဒေတိ။ **ဝစ္ဆတရာ**တိ တရုဏဝစ္ဆကဘာဝံ အတိက္ကန္တာ ဗလဝဝစ္ဆာ။ **ဝစ္ဆတရီ**သုပိ ဧသေဝ နယော။ **ဗရိဟိသတ္ထာယာ**တိ ပရိက္ခေပကရဏတ္ထာယ စေဝ ယညဘူမိယံ အတ္ထရဏတ္ထာယ စ။ သေသံ ဟေဋ္ဌာ တတ္ထ တတ္ထ ဝိတ္ထာရိတတ္တာ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ကန္ဒရကသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-အဋ္ဌကနာဂရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၇။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ အဋ္ဌကနာဂရသုတ္တံ။ တတ္ထ **ဗေလုဝဂါမကေ**တိ[၃] ဝေသာလိယာ ဒက္ခိဏပဿေ အဝိဒူရေ ဗေလုဝဂါမကော နာမ အတ္ထိ၊ တံ ဂေါစရဂါမံ ကတွာတိ အတ္ထော။ **ဒသမော**တိ သော ဟိ ဇာတိဂေါတ္တဝသေန

၁-မုဒ္ဓါဘိသိတ္တောတိ (သီ) ၂-သန္ဓာဂါရန္တိ (ဋီကာ) ၃-ဝေလုဝဂါမကေတိ (သျာ၊ ကံ၊ က)

ceva sārappattakulagaṇanāya ca dasame ṭhāne gaṇīyati, tenassa Dasamotveva nāmaṁ jātaṁ. **Aṭṭhakanāgaro**ti Aṭṭhakanagaravāsī. **Kukkuṭārāmo**ti Kukkuṭaseṭṭhinā kārito ārāmo.

18. **Tena Bhagavatā -pa- akkhāto**ti ettha ayaṁ saṅkhepattho, yo so Bhagavā samatiṁsa pāramiyo pūretvā sabbakilese bhañjitvā anuttaraṁ sammāsambodhiṁ abhisambuddho, tena Bhagavatā tesaṁ tesaṁ sattānaṁ āsayānusayaṁ **jānatā,** hatthatale ṭhapita-āmalakaṁ viya sabbaṁ ñeyyadhammaṁ **passatā.** Apica pubbenivāsādīhi jānatā, dibbena cakkhunā passatā, tīhi vijjāhi chahi vā pana abhiññāhi jānatā, sabbattha appaṭihatena samantacakkhunā passatā, sabbadhammajānanasamatthāya paññāya jānatā, sabbasattānaṁ cakkhuvisayātītāni tirokuṭṭādigatānipi rūpāni ativisuddhena maṁsacakkhunā passatā, attahitasādhikāya samādhipadaṭṭhānāya paṭivedhapaññāya jānatā, parahitasādhikāya karuṇāpadaṭṭhānāya desanāpaññāya passatā, arīnaṁ hatattā paccayādīnañca arahattā **Arahatā,** sammā sāmañca saccānaṁ buddhattā **Sammāsambuddhena.** Antarāyikadhamme vā jānatā, niyyānikadhamme passatā, kilesārīnaṁ hatattā Arahatā, sāmaṁ sabbadhammānaṁ buddhattā Sammāsambuddhenāti evaṁ catuvesārajjavasena catūhi kāraṇehi thomitena atthi nu kho eko dhammo akkhātoti.

19. **Abhisaṅkhatan**ti kataṁ uppāditaṁ. **Abhisañcetayitan**ti cetayitaṁ pakappitaṁ. **So tattha ṭhito**ti so tasmiṁ samathavipassanādhamme ṭhito. **Dhammarāgena dhammanandiyā**ti padadvayehi samathavipassanāsu chandarāgo vutto. Samathavipassanāsu hi sabbena sabbaṁ chandarāgaṁ pariyādiyituṁ sakkonto arahā hoti, asakkonto anāgāmī hoti. So samathavipassanāsu chandarāgassa appahīnattā catutthajjhānacetanāya Suddhāvāse nibbattati, ayaṁ ācariyānaṁ samānakathā.

Vitaṇḍavādī panāha “teneva dhammarāgenāti vacanato akusalena Suddhāvāse nibbattatī”ti. So “suttaṁ āharā”ti vattabbo, addhā aññaṁ apassanto idameva āharissati, tato vattabbo “kiṁ panidaṁ suttaṁ neyyatthaṁ nītatthan”ti, addhā nītatthanti vakkhati. Tato vattabbo—evaṁ sante

စေဝ သာရပ္ပတ္တကုလဂဏနာယ စ ဒသမေ ဌာနေ ဂဏီယတိ၊ တေနဿ ဒသမောတွေဝ နာမံ ဇာတံ။ **အဋ္ဌကနာဂရော**တိ အဋ္ဌကနဂရဝါသီ။ **ကုက္ကုဋာရာမော**တိ ကုက္ကုဋသေဋ္ဌိနာ ကာရိတော အာရာမော။

၁၈။ **တေန ဘဂဝတာ။ပ။ အက္ခာတော**တိ ဧတ္ထ အယံ သင်္ခေပတ္ထော၊ ယော သော ဘဂဝါ သမတိံသ ပါရမိယော ပူရေတွာ သဗ္ဗကိလေသေ ဘဉ္ဇိတွာ အနုတ္တရံ သမ္မာသမ္ဗောဓိံ အဘိသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ တေန ဘဂဝတာ တေသံ တေသံ သတ္တာနံ အာသယာနုသယံ **ဇာနတာ၊** ဟတ္ထတလေ ဌပိတအာမလကံ ဝိယ သဗ္ဗံ ဉေယျဓမ္မံ **ပဿတာ။** အပိစ ပုဗ္ဗေနိဝါသာဒီဟိ ဇာနတာ, ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ ပဿတာ၊ တီဟိ ဝိဇ္ဇာဟိ ဆဟိ ဝါ ပန အဘိညာဟိ ဇာနတာ, သဗ္ဗတ္ထ အပ္ပဋိဟတေန သမန္တစက္ခုနာ ပဿတာ၊ သဗ္ဗဓမ္မဇာနနသမတ္ထာယ ပညာယ ဇာနတာ, သဗ္ဗသတ္တာနံ စက္ခုဝိသယာတီတာနိ တိရောကုဋ္ဋာဒိဂတာနိပိ ရူပါနိ အတိဝိသုဒ္ဓေန မံသစက္ခုနာ ပဿတာ၊ အတ္တဟိတသာဓိကာယ သမာဓိပဒဋ္ဌာနာယ ပဋိဝေဓပညာယ ဇာနတာ, ပရဟိတသာဓိကာယ ကရုဏာပဒဋ္ဌာနာယ ဒေသနာပညာယ ပဿတာ၊ အရီနံ ဟတတ္တာ ပစ္စယာဒီနဉ္စ အရဟတ္တာ **အရဟတာ၊** သမ္မာ သာမဉ္စ သစ္စာနံ ဗုဒ္ဓတ္တာ **သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန။** အန္တရာယိကဓမ္မေ ဝါ ဇာနတာ, နိယျာနိကဓမ္မေ ပဿတာ၊ ကိလေသာရီနံ ဟတတ္တာ အရဟတာ၊ သာမံ သဗ္ဗဓမ္မာနံ ဗုဒ္ဓတ္တာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေနာတိ ဧဝံ စတုဝေသာရဇ္ဇဝသေန စတူဟိ ကာရဏေဟိ ထောမိတေန အတ္ထိ နု ခေါ ဧကော ဓမ္မော အက္ခာတောတိ။

၁၉။ **အဘိသင်္ခတ**န္တိ ကတံ ဥပ္ပါဒိတံ။ **အဘိသဉ္စေတယိတ**န္တိ စေတယိတံ ပကပ္ပိတံ။ **သော တတ္ထ ဌိတော**တိ သော တသ္မိံ သမထဝိပဿနာဓမ္မေ ဌိတော။ **ဓမ္မရာဂေန ဓမ္မနန္ဒိယာ**တိ ပဒဒွယေဟိ သမထဝိပဿနာသု ဆန္ဒရာဂေါ ဝုတ္တော။ သမထဝိပဿနာသု ဟိ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ ဆန္ဒရာဂံ ပရိယာဒိယိတုံ သက္ကောန္တော အရဟာ ဟောတိ၊ အသက္ကောန္တော အနာဂါမီ ဟောတိ။ သော သမထဝိပဿနာသု ဆန္ဒရာဂဿ အပ္ပဟီနတ္တာ စတုတ္ထဇ္ဈာနစေတနာယ သုဒ္ဓါဝါသေ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ အယံ အာစရိယာနံ သမာနကထာ။

ဝိတဏ္ဍဝါဒီ ပနာဟ “တေနေဝ ဓမ္မရာဂေနာတိ ဝစနတော အကုသလေန သုဒ္ဓါဝါသေ နိဗ္ဗတ္တတီ”တိ။ သော “သုတ္တံ အာဟရာ”တိ ဝတ္တဗ္ဗော၊ အဒ္ဓါ အညံ အပဿန္တော ဣဒမေဝ အာဟရိဿတိ၊ တတော ဝတ္တဗ္ဗော “ကိံ ပနိဒံ သုတ္တံ နေယျတ္ထံ နီတတ္ထ”န္တိ၊ အဒ္ဓါ နီတတ္ထန္တိ ဝက္ခတိ။ တတော ဝတ္တဗ္ဗော—ဧဝံ သန္တေ

anāgāmiphalatthikena samathavipassanāsu chandarāgo kattabbo bhavissati, chandarāge uppādite anāgāmiphalaṁ paṭividdhaṁ bhavissati "mā suttaṁ me laddhan"ti yaṁ vā taṁ vā dīpehi. Pañhaṁ kathentena hi ācariyassa santike uggahetvā attharasaṁ paṭivijjhitvā kathetuṁ vaṭṭati, akusalena hi sagge, kusalena vā apāye paṭisandhi nāma natthi. Vuttañhetaṁ Bhagavatā—

> "Na bhikkhave lobhajena kammena dosajena kammena mohajena kammena devā paññāyanti, manussā paññāyanti, yā vā panaññāpi kāci sugatiyo, atha kho bhikkhave lobhajena kammena dosajena kammena mohajena kammena nirayo paññāyati, tiracchānayoni paññāyati, pettivisayo paññāyati, yā vā panaññāpi kāci duggatiyo"ti[1]—

Evaṁ paññāpetabbo. Sace sañjānāti sañjānātu, no ce sañjānāti, "gaccha pātova vihāraṁ pavisitvā yāguṁ pivāhī"ti uyyojetabbo.

Yathā ca pana imasmiṁ sutte, evaṁ Mahāmālukyovādepi mahāsatipaṭṭhānepi Kāyagatāsatisuttepi samathavipassanā kathitā. Tattha imasmiṁ sutte samathavasena gacchatopi vipassanāvasena gacchatopi samathadhurameva dhuraṁ, Mahāmālukyovāde vipassanāva dhuraṁ, mahāsatipaṭṭhānaṁ pana vipassanuttaraṁ nāma kathitaṁ, Kāyagatāsatisuttaṁ samathuttaranti.

Ayaṁ kho gahapati -pa- ekadhammo akkhātoti ekadhammaṁ pucchitena ayampi ekadhammoti evaṁ pucchāvasena kathitattā ekādasapi dhammā ekadhammo nāma jāto. Mahāsakuludāyisuttasmiñhi ekūnavīsati[2] pabbāni paṭipadāvasena ekadhammo nāma jātāni, idha ekādasapucchāvasena ekadhammoti āgatāni. Amatuppattiyatthena vā sabbānipi ekadhammoti vattuṁ vaṭṭati.

21. **Nidhimukhaṁ gavesanto**ti nidhiṁ pariyesanto. **Sakidevā**ti ekapayogena. Kathaṁ pana ekapayogeneva ekādasannaṁ nidhīnaṁ adhigamo hotīti. Idhekacco araññe nidhiṁ gavesamāno carati, tamenaṁ aññataro atthacarako disvā "kiṁ bho carasī"ti pucchati. So "jīvitavuttiṁ

1. Aṁ 2. 297 piṭṭhe.
2. Ekūnavīsati pucchā (Syā)

အနာဂါမိဖလတ္ထိကေန သမထဝိပဿနာသု ဆန္ဒရာဂေါ ကတ္တဗ္ဗော ဘဝိဿတိ၊ ဆန္ဒရာဂေ ဥပ္ပါဒိတေ အနာဂါမိဖလံ ပဋိဝိဒ္ဓံ ဘဝိဿတိ "မာ သုတ္တံ မေ လဒ္ဓ"န္တိ ယံ ဝါ တံ ဝါ ဒီပေဟိ။ ပဉှံ ကထေန္တေန ဟိ အာစရိယဿ သန္တိကေ ဥဂ္ဂဟေတွာ အတ္ထရသံ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ ကထေတုံ ဝဋ္ဋတိ၊ အကုသလေန ဟိ သဂ္ဂေ, ကုသလေန ဝါ အပါယေ ပဋိသန္ဓိ နာမ နတ္ထိ။ ဝုတ္တဉှေတံ ဘဂဝတာ—

> "န ဘိက္ခဝေ လောဘဇေန ကမ္မေန ဒေါသဇေန ကမ္မေန မောဟဇေန ကမ္မေန ဒေဝါ ပညာယန္တိ၊ မနုဿာ ပညာယန္တိ၊ ယာ ဝါ ပနညာပိ ကာစိ သုဂတိယော၊ အထ ခေါ ဘိက္ခဝေ လောဘဇေန ကမ္မေန ဒေါသဇေန ကမ္မေန မောဟဇေန ကမ္မေန နိရယော ပညာယတိ၊ တိရစ္ဆာနယောနိ ပညာယတိ၊ ပေတ္တိဝိသယော ပညာယတိ၊ ယာ ဝါ ပနညာပိ ကာစိ ဒုဂ္ဂတိယော"တိ[၁]—

ဧဝံ ပညာပေတဗ္ဗော။ သစေ သဉ္ဇာနာတိ သဉ္ဇာနာတု၊ နော စေ သဉ္ဇာနာတိ၊ "ဂစ္ဆ ပါတောဝ ဝိဟာရံ ပဝိသိတွာ ယာဂုံ ပိဝါဟီ"တိ ဥယျောဇေတဗ္ဗော။

ယထာ စ ပန ဣမသ္မိံ သုတ္တေ၊ ဧဝံ မဟာမာလုကျောဝါဒေပိ မဟာသတိပဋ္ဌာနေပိ ကာယဂတာသတိသုတ္တေပိ သမထဝိပဿနာ ကထိတာ။ တတ္ထ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ သမထဝသေန ဂစ္ဆတောပိ ဝိပဿနာဝသေန ဂစ္ဆတောပိ သမထဓုရမေဝ ဓုရံ၊ မဟာမာလုကျောဝါဒေ ဝိပဿနာဝ ဓုရံ၊ မဟာသတိပဋ္ဌာနံ ပန ဝိပဿနုတ္တရံ နာမ ကထိတံ၊ ကာယဂတာသတိသုတ္တံ သမထုတ္တရန္တိ။

အယံ ခေါ ဂဟပတိ။ပ။ ဧကဓမ္မော အက္ခာတောတိ ဧကဓမ္မံ ပုစ္ဆိတေန အယမ္ပိ ဧကဓမ္မောတိ ဧဝံ ပုစ္ဆာဝသေန ကထိတတ္တာ ဧကာဒသပိ ဓမ္မာ ဧကဓမ္မော နာမ ဇာတော။ မဟာသကုလုဒါယိသုတ္တသ္မိဉှိ ဧကူနဝီသတိ[၂] ပဗ္ဗာနိ ပဋိပဒါဝသေန ဧကဓမ္မော နာမ ဇာတာနိ၊ ဣဓ ဧကာဒသပုစ္ဆာဝသေန ဧကဓမ္မောတိ အာဂတာနိ။ အမတုပ္ပတ္တိယတ္ထေန ဝါ သဗ္ဗာနိပိ ဧကဓမ္မောတိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။

၂၁။ **နိဓိမုခံ ဂဝေသန္တော**တိ နိဓိံ ပရိယေသန္တော။ **သကိဒေဝါ**တိ ဧကပယောဂေန။ ကထံ ပန ဧကပယောဂေနေဝ ဧကာဒသန္နံ နိဓီနံ အဓိဂမော ဟောတီတိ။ ဣဓေကစ္စော အရညေ နိဓိံ ဂဝေသမာနော စရတိ၊ တမေနံ အညတရော အတ္ထစရကော ဒိသွာ "ကိံ ဘော စရသီ"တိ ပုစ္ဆတိ။ သော "ဇီဝိတဝုတ္တိံ

၁-အံ ၂-၂၉၇-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဧကူနဝီသတိ ပုစ္ဆာ (သျာ)

pariyesāmī”ti āha. Itaro “tena hi samma āgaccha, etaṁ pāsāṇaṁ pavattehī”ti āha. So taṁ pavattetvā uparūpariṭhapitā vā kucchiyā kucchiṁ āhacca ṭhitā vā ekādasa kumbhiyo passeyya, evaṁ ekapayogena ekādasannaṁ nidhīnaṁ adhigamo hoti.

Ācariyadhanaṁ pariyesissantīti aññatitthiyā hi yassa santike sippaṁ uggaṇhanti, tassa sippuggahaṇato pure vā pacchā vā antarantare vā gehato nīharitvā dhanaṁ denti. Yesaṁ gehe natthi, te ñātisabhāgato pariyesanti, tathā alabhamānā bhikkhampi caritvā dentiyeva. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ.

Kimaṅgaṁ panāhanti bāhirakā tāva aniyyānikepi sāsane sippamattadāyakassa dhanaṁ pariyesanti, ahaṁ pana evaṁvidhe niyyānikasāsane ekādasavidhaṁ amatuppattipaṭipadaṁ desentassa ācariyassa pūjaṁ kiṁ na karissāmi, karissāmiyevāti vadati. **Paccekadussayugena acchādesī**ti ekamekassa bhikkhuno ekekaṁ dussayugamadāsīti attho. Samudācāra vacanaṁ panettha evarūpaṁ hoti, tasmā acchādesīti vuttaṁ. **Pañcasatavihāran**ti pañcasatagghanikaṁ paṇṇasālaṁ kāresīti attho. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Aṭṭhakanāgarasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Sekhasuttavaṇṇanā

22. **Evaṁ me sutan**ti Sekhasuttaṁ. Tattha **navaṁ santhāgāran**ti adhunā kāritaṁ santhāgāraṁ, ekā mahāsālāti attho. Uyyogakālādīsu hi rājāno tattha ṭhatvā “ettakā purato gacchantu, ettakā pacchā, ettakā ubhohi passehi, ettakā hatthīsu abhiruhantu, ettakā assesu, ettakā rathesu tiṭṭhantū”ti evaṁ santhaṁ karonti mariyādaṁ bandhanti, tasmā taṁ ṭhānaṁ **santhāgāran**ti vuccati. Uyyogaṭṭhānato ca āgantvā yāva gehesu allagomayaparibhaṇḍādīni karonti, tāva dve tīṇi divasāni te rājāno tattha santhambhantītipi santhāgāraṁ. Tesaṁ rājūnaṁ saha atthānusāsanaṁ agārantipi santhāgāraṁ. Gaṇarājāno hi

ပရိယေသာမီ”တိ အာဟ။ ဣတရော “တေန ဟိ သမ္မ အာဂစ္ဆ၊ ဧတံ ပါသာဏံ ပဝတ္တေဟီ”တိ အာဟ။ သော တံ ပဝတ္တေတွာ ဥပရူပရိဌပိတာ ဝါ ကုစ္ဆိယာ ကုစ္ဆိံ အာဟစ္စ ဌိတာ ဝါ ဧကာဒသ ကုမ္ဘိယော ပဿေယျ၊ ဧဝံ ဧကပယောဂေန ဧကာဒသန္နံ နိဓိနံ အဓိဂမော ဟောတိ။

အာစရိယဓနံ ပရိယေသိဿန္တီတိ အညတိတ္ထိယာ ဟိ ယဿ သန္တိကေ သိပ္ပံ ဥဂ္ဂဏှန္တိ၊ တဿ သိပ္ပုဂ္ဂဟဏတော ပုရေ ဝါ ပစ္ဆာ ဝါ အန္တရန္တရေ ဝါ ဂေဟတော နီဟရိတွာ ဓနံ ဒေန္တိ။ ယေသံ ဂေဟေ နတ္ထိ၊ တေ ဉာတိသဘာဂတော ပရိယေသန္တိ၊ တထာ အလဘမာနာ ဘိက္ခမ္ပိ စရိတွာ ဒေန္တိယေဝ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။

ကိမင်္ဂံ ပနာဟန္တိ ဗာဟိရကာ တာဝ အနိယျာနိကေပိ သာသနေ သိပ္ပမတ္တဒါယကဿ ဓနံ ပရိယေသန္တိ၊ အဟံ ပန ဧဝံဝိဓေ နိယျာနိကသာသနေ ဧကာဒသဝိဓံ အမတုပ္ပတ္တိပဋိပဒံ ဒေသေန္တဿ အာစရိယဿ ပူဇံ ကိံ န ကရိဿာမိ၊ ကရိဿာမိယေဝါတိ ဝဒတိ။ **ပစ္စေကဒုဿယုဂေန အစ္ဆာဒေသီ**တိ ဧကမေကဿ ဘိက္ခုနော ဧကေကံ ဒုဿယုဂမဒါသီတိ အတ္ထော။ သမုဒါစာရဝစနံ ပနေတ္ထ ဧဝရူပံ ဟောတိ၊ တသ္မာ အစ္ဆာဒေသီတိ ဝုတ္တံ။ **ပဉ္စသတဝိဟာရ**န္တိ ပဉ္စသတဂ္ဃနိကံ ပဏ္ဏသာလံ ကာရေသီတိ အတ္ထော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

အဋ္ဌကနာဂရသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-သေခသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၂။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ သေခသုတ္တံ။ တတ္ထ **နဝံ သန္ထာဂါရ**န္တိ အဓုနာ ကာရိတံ သန္ထာဂါရံ၊ ဧကာ မဟာသာလာတိ အတ္ထော။ ဥယျောဂကာလာဒီသု ဟိ ရာဇာနော တတ္ထ ဌတွာ “ဧတ္တကာ ပုရတော ဂစ္ဆန္တု၊ ဧတ္တကာ ပစ္ဆာ၊ ဧတ္တကာ ဥဘောဟိ ပဿေဟိ၊ ဧတ္တကာ ဟတ္ထီသု အဘိရုဟန္တု၊ ဧတ္တကာ အဿေသု၊ ဧတ္တကာ ရထေသု တိဋ္ဌန္တူ”တိ ဧဝံ သန္ထံ ကရောန္တိ မရိယာဒံ ဗန္ဓန္တိ၊ တသ္မာ တံ ဌာနံ **သန္ထာဂါရ**န္တိ ဝုစ္စတိ။ ဥယျောဂဋ္ဌာနတော စ အာဂန္တွာ ယာဝ ဂေဟေသု အလ္လဂေါမယပရိဘဏ္ဍာဒီနိ ကရောန္တိ၊ တာဝ ဒွေ တီဏိ ဒိဝသာနိ တေ ရာဇာနော တတ္ထ သန္ထမ္ဘန္တီတိပိ သန္ထာဂါရံ။ တေသံ ရာဇူနံ သဟ အတ္ထာနုသာသနံ အဂါရန္တိပိ သန္ထာဂါရံ။ ဂဏရာဇာနော ဟိ

te, tasmā uppannakiccaṁ ekassa vasena na chijjati, sabbesaṁ chando laddhuṁ vaṭṭati, tasmā sabbe tattha sannipatitvā anusāsanti. Tena vuttaṁ “saha atthānusāsanaṁ agārantipi santhāgāran”ti. Yasmā panete tattha sannipatitvā “imasmiṁ kāle kasituṁ vaṭṭati, imasmiṁ kāle vapitun”ti evamādinā nayena gharāvāsakiccāni sammantayanti, tasmā chiddāvachiddaṁ gharāvāsaṁ tattha santharantītipi santhāgāraṁ. **Acirakāritaṁ hotī**ti kaṭṭhakamma, silākamma cittakammādivasena susajjitaṁ devavimānaṁ viya adhunā niṭṭhāpitaṁ. **Samaṇena vā**ti ettha yasmā gharavatthupariggahakāleyeva devatā attano vasanaṭṭhānaṁ gaṇhanti, tasmā “devena vā”ti avatvā “samaṇena vā brāhmaṇena vā kenaci vā manussabhūtenā”ti vuttaṁ.

Yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsūti santhāgāraṁ niṭṭhitanti sutvā “gacchāma, naṁ passissāmā”ti gantvā dvārakoṭṭhakato paṭṭhāya sabbaṁ oloketvā “idaṁ santhāgāraṁ devavimānasadisaṁ ativiya manoramaṁ sassirikaṁ kena paṭhamaṁ paribhuttaṁ amhākaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāya assā”ti cintetvā “amhākaṁ ñātiseṭṭhassa paṭhamaṁ diyyamānepi Satthunova anucchavikaṁ, dakkhiṇeyyavasena diyyamānepi Satthunova anucchavikaṁ, tasmā paṭhamaṁ Satthāraṁ paribhuñjāpessāma, bhikkhusaṁghassa āgamanaṁ karissāma, bhikkhusaṁghe āgate Tepiṭakaṁ Buddhavacanaṁ āgatameva bhavissati, Satthāraṁ tiyāmarattiṁ amhākaṁ dhammakathaṁ kathāpessāma, iti tīhi ratanehi paribhuttaṁ mayaṁ pacchā paribhuñjissāma, evaṁ no dīgharattaṁ hitāya sukhāya bhavissatī”ti sanniṭṭhānaṁ katvā upasaṅkamiṁsu.

Yena santhāgāraṁ tenupasaṅkamiṁsūti taṁ divasaṁ kira santhāgāraṁ kiñcāpi rājakulānaṁ dassanatthāya devavimānaṁ viya susajjitaṁ hoti supaṭijaggitaṁ, Buddhārahaṁ pana katvā appaññattaṁ. Buddhā hi nāma araññajjhāsayā araññārāmā antogāme vaseyyuṁ vā no vā, tasmā Bhagavato manaṁ jānitvāva paññāpessāmāti cintetvā te[1] Bhagavantaṁ upasaṅkamiṁsu. Idāni pana manaṁ labhitvā paññāpetukāmā yena santhāgāraṁ tenupasaṅkamiṁsu.

Sabbasanthariṁ santhāgāraṁ santharitvāti yathā sabbameva santhataṁ hoti, evaṁ taṁ santharāpetvā. Sabbapaṭhamaṁ tāva “gomayaṁ nāma sabbamaṅgalesu

1. Tena (Sī, Syā)

တေ၊ တသ္မာ ဥပ္ပန္နကိစ္စံ ဧကဿ ဝသေန န ဆိဇ္ဇတိ၊ သဗ္ဗေသံ ဆန္ဒော လဒ္ဓုံ ဝဋ္ဋတိ၊ တသ္မာ သဗ္ဗေ တတ္ထ သန္နိပတိတွာ အနုသာသန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ “သဟ အတ္ထာနုသာသနံ အဂါရန္တိပိ သန္ထာဂါရ”န္တိ။ ယသ္မာ ပနေတေ တတ္ထ သန္နိပတိတွာ “ဣမသ္မိံ ကာလေ ကသိတုံ ဝဋ္ဋတိ၊ ဣမသ္မိံ ကာလေ ဝပိတု”န္တိ ဧဝမာဒိနာ နယေန ဃရာဝါသကိစ္စာနိ သမ္မန္တယန္တိ၊ တသ္မာ ဆိဒ္ဒါဝဆိဒ္ဒံ ဃရာဝါသံ တတ္ထ သန္ထရန္တီတိပိ သန္ထာဂါရံ။ **အစိရကာရိတံ ဟောတီ**တိ ကဋ္ဌကမ္မ,သိလာကမ္မ,စိတ္တကမ္မာဒိဝသေန သုသဇ္ဇိတံ ဒေဝဝိမာနံ ဝိယ အဓုနာ နိဋ္ဌာပိတံ။ **သမဏေန ဝါ**တိ ဧတ္ထ ယသ္မာ ဃရဝတ္ထုပရိဂ္ဂဟကာလေယေဝ ဒေဝတာ အတ္တနော ဝသနဋ္ဌာနံ ဂဏှန္တိ၊ တသ္မာ “ဒေဝေန ဝါ”တိ အဝတွာ “သမဏေန ဝါ ဗြာဟ္မဏေန ဝါ ကေနစိ ဝါ မနုဿဘူတေနာ”တိ ဝုတ္တံ။

ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိံသူတိ သန္ထာဂါရံ နိဋ္ဌိတန္တိ သုတွာ “ဂစ္ဆာမ၊ နံ ပဿိဿာမာ”တိ ဂန္တွာ ဒွါရကောဋ္ဌကတော ပဋ္ဌာယ သဗ္ဗံ ဩလောကေတွာ “ဣဒံ သန္ထာဂါရံ ဒေဝဝိမာနသဒိသံ အတိဝိယ မနောရမံ သဿိရိကံ ကေန ပဌမံ ပရိဘုတ္တံ အမှာကံ ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယ သုခါယ အဿာ”တိ စိန္တေတွာ “အမှာကံ ဉာတိသေဋ္ဌဿ ပဌမံ ဒိယျမာနေပိ သတ္ထုနောဝ အနုစ္ဆဝိကံ၊ ဒက္ခိဏေယျဝသေန ဒိယျမာနေပိ သတ္ထုနောဝ အနုစ္ဆဝိကံ၊ တသ္မာ ပဌမံ သတ္ထာရံ ပရိဘုဉ္ဇာပေဿာမ၊ ဘိက္ခုသံဃဿ အာဂမနံ ကရိဿာမ၊ ဘိက္ခုသံဃေ အာဂတေ တေပိဋကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ အာဂတမေဝ ဘဝိဿတိ၊ သတ္ထာရံ တိယာမရတ္တိံ အမှာကံ ဓမ္မကထံ ကထာပေဿာမ၊ ဣတိ တီဟိ ရတနေဟိ ပရိဘုတ္တံ မယံ ပစ္ဆာ ပရိဘုဉ္ဇိဿာမ၊ ဧဝံ နော ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယ သုခါယ ဘဝိဿတီ”တိ သန္နိဋ္ဌာနံ ကတွာ ဥပသင်္ကမိံသု။

ယေန သန္ထာဂါရံ တေနုပသင်္ကမိံသူတိ တံ ဒိဝသံ ကိရ သန္ထာဂါရံ ကိဉ္စာပိ ရာဇကုလာနံ ဒဿနတ္ထာယ ဒေဝဝိမာနံ ဝိယ သုသဇ္ဇိတံ ဟောတိ သုပဋိဇဂ္ဂိတံ၊ ဗုဒ္ဓါရဟံ ပန ကတွာ အပ္ပညတ္တံ။ ဗုဒ္ဓါ ဟိ နာမ အရညဇ္ဈာသယာ အရညာရာမာ အန္တောဂါမေ ဝသေယျုံ ဝါ နော ဝါ၊ တသ္မာ ဘဂဝတော မနံ ဇာနိတွာဝ ပညာပေဿာမာတိ စိန္တေတွာ တေ[၁] ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိံသု။ ဣဒါနိ ပန မနံ လဘိတွာ ပညာပေတုကာမာ ယေန သန္ထာဂါရံ တေနုပသင်္ကမိံသု။

သဗ္ဗသန္ထရိံ သန္ထာဂါရံ သန္ထရိတွာတိ ယထာ သဗ္ဗမေဝ သန္ထတံ ဟောတိ၊ ဧဝံ တံ သန္ထရာပေတွာ။ သဗ္ဗပဌမံ တာဝ “ဂေါမယံ နာမ သဗ္ဗမင်္ဂလေသု

၁-တေန (သီ၊ သျာ)

vaṭṭatī”ti sudhāparikammakatampi bhūmiṁ allagomayena opuñchāpetvā parisukkhabhāvaṁ ñatvā yathā akkantaṭṭhāne padaṁ na paññāyati[1], evaṁ catujjātiyagandhehi limpāpetvā[2] upari nānāvaṇṇe kaṭasārake santharitvā tesaṁ upari mahāpiṭṭhikakojavake ādiṁ katvā hatthattharaka-assattharakasīhattharaka byagghattharaka candattharaka[3]sūriyattharakacittattharakādīhi nānāvaṇṇehi attharaṇehi santharitabbakayuttaṁ sabbokāsaṁ santharāpesuṁ. Tena vuttaṁ “sabbasanthariṁ santhāgāraṁ santharitvā”ti.

Āsanāni paññāpetvāti majjhaṭṭhāne tāva maṅgalatthambhaṁ nissāya mahārahaṁ Buddhāsanaṁ paññāpetvā tattha yaṁ yaṁ mudukañca manoramañca paccattharaṇaṁ, taṁ taṁ paccattharitvā Bhagavato lohitakaṁ manuññadassanaṁ upadhānaṁ upadahitvā upari suvaṇṇarajatatārakavicittaṁ vitānaṁ bandhitvā gandhadāmapupphadāmapatta dāmādīhi paccattharaṇehi alaṅkaritvā samantā dvādasahatthaṭṭhāne[4] pupphajālaṁ karitvā tiṁsahatthamattaṁ ṭhānaṁ paṭasāṇiyā parikkhipāpetvā pacchimabhittiṁ nissāya bhikkhusaṁghassa pallaṅkapīṭha apassayapīṭha muṇḍapīṭhāni paññāpetvā upari setapaccattharaṇehi paccattharāpetvā pācīnabhittiṁ nissāya attano attano mahāpiṭṭhikakojavake paññāpetvā haṁsalomādipūritāni upadhānāni ṭhapāpesuṁ “evaṁ akilamamānā sabbarattiṁ dhammaṁ suṇissāmā”ti. Idaṁ sandhāya vuttaṁ “āsanāni paññāpetvā”ti.

Udakamaṇikanti mahākucchikaṁ udakacāṭiṁ. **Upaṭṭhapetvā**ti evaṁ Bhagavā ca bhikkhusaṁgho ca yathāruciyā hatthe vā dhovissanti pāde vā, mukhaṁ vā vikkhālessantīti tesu tesu ṭhānesu maṇivaṇṇassa udakassa pūrāpetvā vāsatthāya nānāpupphāni ceva udakavāsacuṇṇāni ca pakkhipitvā kadalipaṇṇehi pidahitvā patiṭṭhāpesuṁ. Idaṁ sandhāya vuttaṁ “upaṭṭhapetvā”ti.

Telappadīpaṁ āropetvāti rajatasuvaṇṇādimayadaṇḍāsu dīpikāsu yonakarūpakirātarūpakādīnaṁ[5] hatthe ṭhapitasuvaṇṇarajatādimayakapallakādīsu ca telappadīpaṁ jalayitvāti attho. **Yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsū**ti ettha pana te Sakyarājāno na kevalaṁ santhāgārameva, atha kho yojanāvaṭṭe Kapilavatthusmiṁ nagaravīthiyopi sammajjāpetvā

1. Paññāyati (Sī) 2. Limpitvā (Sī) 3. Kañcanattharaka (Sī)
4. ...ṭṭhānaṁ (Sī) 5. ...khacitarūpakādīnaṁ (Sī), ...kinnararūpakādīnaṁ (Syā)

ဝဋ္ဋတီ”တိ သုဓာပရိကမ္မကတမ္ပိ ဘူမိံ အလ္လဂေါမယေန ဩပုဉ္ဆာပေတွာ ပရိသုက္ခဘာဝံ ဉတွာ ယထာ အက္ကန္တဋ္ဌာနေ ပဒံ န ပညာယတိ[1]၊ ဧဝံ စတုဇ္ဇာတိယဂန္ဓေဟိ လိမ္ပာပေတွာ[2] ဥပရိ နာနာဝဏ္ဏေ ကဋသာရကေ သန္ထရိတွာ တေသံ ဥပရိ မဟာပိဋ္ဌိကကောဇဝကေ အာဒိံ ကတွာ ဟတ္ထတ္ထရကအဿတ္ထရကသီဟတ္ထရကဗျဂ္ဃတ္ထရကစန္ဒတ္ထရက[3]သူရိယတ္ထရကစိတ္တတ္ထရကာဒီဟိ နာနာဝဏ္ဏေဟိ အတ္ထရဏေဟိ သန္ထရိတဗ္ဗကယုတ္တံ သဗ္ဗောကာသံ သန္ထရာပေသုံ။ တေန ဝုတ္တံ “သဗ္ဗသန္ထရိံ သန္ထာဂါရံ သန္ထရိတွာ”တိ။

အာသနာနိ ပညာပေတွာတိ မဇ္ဈဋ္ဌာနေ တာဝ မင်္ဂလတ္ထမ္ဘံ နိဿာယ မဟာရဟံ ဗုဒ္ဓါသနံ ပညာပေတွာ တတ္ထ ယံ ယံ မုဒုကဉ္စ မနောရမဉ္စ ပစ္စတ္ထရဏံ၊ တံ တံ ပစ္စတ္ထရိတွာ ဘဂဝတော လောဟိတကံ မနုညဒဿနံ ဥပဓာနံ ဥပဒဟိတွာ ဥပရိ သုဝဏ္ဏရဇတတာရကဝိစိတ္တံ ဝိတာနံ ဗန္ဓိတွာ ဂန္ဓဒါမပုပ္ဖဒါမပတ္တဒါမာဒီဟိ ပစ္စတ္ထရဏေဟိ အလင်္ကရိတွာ သမန္တာ ဒွါဒသဟတ္ထဋ္ဌာနေ[4] ပုပ္ဖဇာလံ ကရိတွာ တိံသဟတ္ထမတ္တံ ဌာနံ ပဋသာဏိယာ ပရိက္ခိပါပေတွာ ပစ္ဆိမဘိတ္တိံ နိဿာယ ဘိက္ခုသံဃဿ ပလ္လင်္ကပီဌ အပဿယပီဌ မုဏ္ဍပီဌာနိ ပညာပေတွာ ဥပရိ သေတပစ္စတ္ထရဏေဟိ ပစ္စတ္ထရာပေတွာ ပါစီနဘိတ္တိံ နိဿာယ အတ္တနော အတ္တနော မဟာပိဋ္ဌိကကောဇဝကေ ပညာပေတွာ ဟံသလောမာဒိပူရိတာနိ ဥပဓာနာနိ ဌပါပေသုံ “ဧဝံ အကိလမမာနာ သဗ္ဗရတ္တိံ ဓမ္မံ သုဏိဿာမာ”တိ။ ဣဒံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “အာသနာနိ ပညာပေတွာ”တိ။

ဥဒကမဏိကန္တိ မဟာကုစ္ဆိကံ ဥဒကစာဋိံ။ **ဥပဋ္ဌပေတွာ**တိ ဧဝံ ဘဂဝါ စ ဘိက္ခုသံဃော စ ယထာရုစိယာ ဟတ္ထေ ဝါ ဓောဝိဿန္တိ ပါဒေ ဝါ၊ မုခံ ဝါ ဝိက္ခာလေဿန္တီတိ တေသု တေသု ဌာနေသု မဏိဝဏ္ဏဿ ဥဒကဿ ပူရာပေတွာ ဝါသတ္ထာယ နာနာပုပ္ဖါနိ စေဝ ဥဒကဝါသစုဏ္ဏာနိ စ ပက္ခိပိတွာ ကဒလိပဏ္ဏေဟိ ပိဒဟိတွာ ပတိဋ္ဌာပေသုံ။ ဣဒံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “ဥပဋ္ဌပေတွာ”တိ။

တေလပ္ပဒီပံ အာရောပေတွာတိ ရဇတသုဝဏ္ဏာဒိမယဒဏ္ဍာသု ဒီပိကာသု ယောနကရူပကိရာတရူပကာဒီနံ[5] ဟတ္ထေ ဌပိတသုဝဏ္ဏရဇတာဒိမယကပလ္လကာဒီသု စ တေလပ္ပဒီပံ ဇလယိတွာတိ အတ္ထော။ **ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိံသူ**တိ ဧတ္ထ ပန တေ သကျရာဇာနော န ကေဝလံ သန္ထာဂါရမေဝ၊ အထ ခေါ ယောဇနာဝဋ္ဋေ ကပိလဝတ္ထုသ္မိံ နဂရဝီထိယောပိ သမ္မဇ္ဇာပေတွာ

၁-ပညာယတိ (သီ) ၂-လိမ္ပိတွာ (သီ) ၃-ကဉ္စနတ္ထရက (သီ)
၄-....ဋ္ဌာနံ (သီ) ၅-....ခစိတရူပကာဒီနံ(သီ)၊....ကိန္နရရူပကာဒီနံ (သျာ)

dhaje ussāpetvā gehadvāresu puṇṇaghaṭe ca kadaliyo ca ṭhapāpetvā sakalanagaraṁ dīpa mālādīhi vippakiṇṇatārakaṁ viya katvā “khīrapāyake dārake khīraṁ pāyetha, dahare kumāre lahuṁ lahuṁ bhojetvā sayāpetha, uccāsaddaṁ mā karittha, ajja ekarattiṁ Satthā antogāme vasissati, Buddhā nāma appasaddakāmā hontī”ti bheriṁ carāpetvā sayaṁ daṇḍadīpikā ādāya yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu.

Atha kho Bhagavā nivāsetvā pattacīvaramādāya saddhiṁ bhikkhusaṁghena yena navaṁ santhāgāraṁ tenupasaṅkamīti “yassa dāni bhante Bhagavā kālaṁ maññatī”ti evaṁ kira kāle ārocite Bhagavā lākhārasena tintarattakoviḷārapupphavaṇṇaṁ rattadupaṭṭaṁ kattariyā padumaṁ kantanto viya saṁvidhāya timaṇḍalaṁ paṭicchādento nivāsetvā suvaṇṇapāmaṅgena padumakalāpaṁ parikkhipanto viya vijjullatāsassirikaṁ kāyabandhanaṁ bandhitvā rattakambalena gajakumbhaṁ pariyonaddhanto viya ratanasatubbedhe suvaṇṇagghike pavāḷajālaṁ khipamāno viya suvaṇṇacetiye rattakambalakañcukaṁ paṭimuñcanto viya gacchantaṁ puṇṇacandaṁ rattavaṇṇavalāhakena paṭicchādayamāno viya kañcanapabbatamatthake supakkalākhārasaṁ parisiñcanto viya Cittakūṭapabbatamatthakaṁ vijjullatāya parikkhipanto viya ca sacakkavāḷasineruyugandharaṁ mahāpathaviṁ cāletvā gahitaṁ nigrodhapallavasamānavaṇṇaṁ rattavarapaṁsukūlaṁ pārupitvā Gandhakuṭidvārato nikkhami kañcanaguhato sīho viya udayapabbatakūṭato puṇṇacando viya ca. Nikkhamitvā pana Gandhakuṭipamukhe aṭṭhāsi.

Athassa kāyato meghamukhehi vijjukalāpā viya rasmiyo nikkhamitvā suvaṇṇarasadhārāparisekamañjaripatta[1] pupphaphalaviṭape viya ārāmarukkhe kariṁsu. Tāvadeva ca attano attano pattacīvaramādāya mahābhikkhusaṁgho Bhagavantaṁ parivāresi. Te pana parivāretvā ṭhitā bhikkhū evarūpā ahesuṁ appicchā santuṭṭhā pavivittā asaṁsaṭṭhā āraddhavīriyā vattāro vacanakkhamā codakā pāpagarahī sīlasampannā samādhisampannā paññā, vimutti, vimuttiñāṇadassanasampannāti. Tehi parivārito Bhagavā ratta kambalaparikkhitto viya suvaṇṇakkhandho rattapadumasaṇḍamajjhagatā viya suvaṇṇanāvā pavāḷavedikāparikkhitto viya suvaṇṇapāsādo virocittha. Sāriputtamoggallānādayo mahātherāpi naṁ meghavaṇṇaṁ

1. ...piñcharapatta (Sī, Syā)

ဓဇေ ဥဿာပေတွာ ဂေဟဒွါရေသု ပုဏ္ဏဃဋေ စ ကဒလိယော စ ဌပါပေတွာ သကလနဂရံ ဒီပမာလာဒီဟိ ဝိပ္ပကိဏ္ဏတာရကံ ဝိယ ကတွာ “ခီရပါယကေ ဒါရကေ ခီရံ ပါယေထ၊ ဒဟရေ ကုမာရေ လဟုံ လဟုံ ဘောဇေတွာ သယာပေထ၊ ဥစ္စာသဒ္ဒံ မာ ကရိတ္ထ၊ အဇ္ဇ ဧကရတ္တိံ သတ္ထာ အန္တောဂါမေ ဝသိဿတိ၊ ဗုဒ္ဓါ နာမ အပ္ပသဒ္ဒကာမာ ဟောန္တီ”တိ ဘေရိံ စရာပေတွာ သယံ ဒဏ္ဍဒီပိကာ အာဒါယ ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိံသု။

အထ ခေါ ဘဂဝါ နိဝါသေတွာ ပတ္တစီဝရမာဒါယ သဒ္ဓိံ ဘိက္ခုသံဃေန ယေန နဝံ သန္ထာဂါရံ တေနုပသင်္ကမီတိ ‘‘ယဿ ဒါနိ ဘန္တေ ဘဂဝါ ကာလံ မညတီ’’တိ ဧဝံ ကိရ ကာလေ အာရောစိတေ ဘဂဝါ လာခါရသေန တိန္တရတ္တကောဝိဠာရပုပ္ဖဝဏ္ဏံ ရတ္တဒုပဋ္ဋံ ကတ္တရိယာ ပဒုမံ ကန္တန္တော ဝိယ သံဝိဓာယ တိမဏ္ဍလံ ပဋိစ္ဆာဒေန္တော နိဝါသေတွာ သုဝဏ္ဏပါမင်္ဂေန ပဒုမကလာပံ ပရိက္ခိပန္တော ဝိယ ဝိဇ္ဇုလ္လတာသဿိရိကံ ကာယဗန္ဓနံ ဗန္ဓိတွာ ရတ္တကမ္ဗလေန ဂဇကုမ္ဘံ ပရိယောနဒ္ဓန္တော ဝိယ ရတနသတုဗ္ဗေဓေ သုဝဏ္ဏဂ္ဃိကေ ပဝါဠဇာလံ ခိပမာနော ဝိယ သုဝဏ္ဏစေတိယေ ရတ္တကမ္ဗလကဉ္စုကံ ပဋိမုဉ္စန္တော ဝိယ ဂစ္ဆန္တံ ပုဏ္ဏစန္ဒံ ရတ္တဝဏ္ဏဝလာဟကေန ပဋိစ္ဆာဒယမာနော ဝိယ ကဉ္စနပဗ္ဗတမတ္ထကေ သုပက္ကလာခါရသံ ပရိသိဉ္စန္တော ဝိယ စိတ္တကူဋပဗ္ဗတမတ္ထကံ ဝိဇ္ဇုလ္လတာယ ပရိက္ခိပန္တော ဝိယ စ သစက္ကဝါဠသိနေရုယုဂန္ဓရံ မဟာပထဝိံ စာလေတွာ ဂဟိတံ နိဂြောဓပလ္လဝသမာနဝဏ္ဏံ ရတ္တဝရပံသုကူလံ ပါရုပိတွာ ဂန္ဓကုဋိဒွါရတော နိက္ခမိ ကဉ္စနဂုဟာတော သီဟော ဝိယ ဥဒယပဗ္ဗတကူဋတော ပုဏ္ဏစန္ဒော ဝိယ စ။ နိက္ခမိတွာ ပန ဂန္ဓကုဋိပမုခေ အဋ္ဌာသိ။

အထဿ ကာယတော မေဃမုခေဟိ ဝိဇ္ဇုကလာပါ ဝိယ ရသ္မိယော နိက္ခမိတွာ သုဝဏ္ဏရသဓာရာပရိသေကမဉ္ဇရိပတ္တ[1] ပုပ္ဖဖလဝိဋပေ ဝိယ အာရာမရုက္ခေ ကရိံသု။ တာဝဒေဝ စ အတ္တနော အတ္တနော ပတ္တစီဝရမာဒါယ မဟာဘိက္ခုသံဃော ဘဂဝန္တံ ပရိဝါရေသိ။ တေ ပန ပရိဝါရေတွာ ဌိတာ ဘိက္ခူ ဧဝရူပါ အဟေသုံ အပ္ပိစ္ဆာ သန္တုဋ္ဌာ ပဝိဝိတ္တာ အသံသဋ္ဌာ အာရဒ္ဓဝီရိယာ ဝတ္တာရော ဝစနက္ခမာ စောဒကာ ပါပဂရဟီ သီလသမ္ပန္နာ သမာဓိသမ္ပန္နာ ပညာ,ဝိမုတ္တိ,ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနသမ္ပန္နာတိ။ တေဟိ ပရိဝါရိတော ဘဂဝါ ရတ္တကမ္ဗလပရိက္ခိတ္တော ဝိယ သုဝဏ္ဏက္ခန္ဓော ရတ္တပဒုမသဏ္ဍမဇ္ဈဂတာ ဝိယ သုဝဏ္ဏနာဝါ ပဝါဠဝေဒိကာပရိက္ခိတ္တော ဝိယ သုဝဏ္ဏပါသာဒေါ ဝိရောစိတ္ထ။ သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနာဒယော မဟာထေရာပိ နံ မေဃဝဏ္ဏံ

၁-....ပိဉ္ဆရပတ္တ (သီ၊ သျာ)

paṁsukūlaṁ pārupitvā maṇivammavammikā viya mahānāgā parivārayiṁsu vantarāgā bhinnakilesā vijaṭitajaṭā chinnabandhanā kule vā gaṇe vā alaggā.

Iti Bhagavā sayaṁ vītarāgo vītarāgehi, vītadoso vītadosehi, vītamoho vītamohehi, nittaṇho nittaṇhehi, nikkileso nikkilesehi, sayaṁ Buddho bahussutabuddhehi parivārito, pattaparivāritaṁ viya kesaraṁ, kesaraparivāritā viya kaṇṇikā, aṭṭhanāgasahassaparivārito viya Chaddanto nāgarājā, navutihaṁsasahassaparivārito viya Dhataraṭṭho haṁsarājā, senaṅgaparivārito viya cakkavatti, marugaṇaparivārito viya Sakko devarājā, brahmagaṇaparivārito viya Hāritamahābrahmā, tārāgaṇaparivārito viya puṇṇacando, asamena Buddha vesena aparimāṇena Buddhavilāsena Kapilavatthugamanamaggaṁ[1] paṭipajji.

Athassa puratthimakāyato suvaṇṇavaṇṇā rasmī uṭṭhahitvā asītihatthaṭṭhānaṁ aggahesi, pacchimakāyato, dakkhiṇahatthato, vāmahatthato suvaṇṇavaṇṇā rasmī uṭṭhahitvā asītihatthaṭṭhānaṁ aggahesi. Upari kesantato paṭṭhāya sabbakesāvattehi moragīvavaṇṇā rasmī uṭṭhahitvā gaganatale asītihatthaṭṭhānaṁ aggahesi. Heṭṭhā pādatalehi pavāḷavaṇṇā rasmī uṭṭhahitvā ghanapathaviyaṁ asītihatthaṭṭhānaṁ aggahesi. Evaṁ samantā asītihatthamattaṁ ṭhānaṁ chabbaṇṇā Buddharasmiyo vijjotamānā vipphandamānā kañcanadaṇḍadīpikāhi niccharitvā ākāsaṁ pakkhandajālā viya cātuddīpikamahāmeghato nikkhantavijjullatā viya vidhāviṁsu. Sabbadisābhāgā suvaṇṇacampakapupphehi vikiriyamānā viya, suvaṇṇaghaṭā nikkhantasuvaṇṇarasadhārāhi siñcamānā viya, pasāritasuvaṇṇapaṭaparikkhittā viya, verambhavātasamuṭṭhitakiṁsukakaṇikārapupphacuṇṇasamokiṇṇā viya vippakiriṁsu.

Bhagavatopi asīti-anubyañjanabyāmappabhādvattiṁsavaralakkhaṇasamujjalaṁ sarīraṁ samuggatatārakaṁ viya gaganatalaṁ, vikasitamiva padumavanaṁ, sabbapāliphullo viya yojanasatiko pāricchattako, paṭipāṭiyā ṭhapitānaṁ dvattiṁsacandānaṁ dvattiṁsasūriyānaṁ dvattiṁsacakkavattīnaṁ dvattiṁsadevarājānaṁ

1. Kapilavatthugāminaṁ maggaṁ (Sī)

ပံသုကူလံ ပါရုပိတွာ မဏိဝမ္မဝမ္မိကာ ဝိယ မဟာနာဂါ ပရိဝါရယိံသု ဝန္တရာဂါ ဘိန္နကိလေသာ ဝိဇဋိတဇဋာ ဆိန္နဗန္ဓနာ ကုလေ ဝါ ဂဏေ ဝါ အလဂ္ဂါ။

ဣတိ ဘဂဝါ သယံ ဝီတရာဂေါ ဝီတရာဂေဟိ, ဝီတဒေါသော ဝီတဒေါသေဟိ, ဝီတမောဟော ဝီတမောဟေဟိ, နိတ္တဏှော နိတ္တဏှေဟိ, နိက္ကိလေသော နိက္ကိလေသေဟိ, သယံ ဗုဒ္ဓေါ ဗဟုဿုတဗုဒ္ဓေဟိ ပရိဝါရိတော, ပတ္တပရိဝါရိတံ ဝိယ ကေသရံ, ကေသရပရိဝါရိတာ ဝိယ ကဏ္ဏိကာ, အဋ္ဌနာဂသဟဿပရိဝါရိတော ဝိယ ဆဒ္ဒန္တော နာဂရာဇာ, နဝုတိဟံသသဟဿပရိဝါရိတော ဝိယ ဓတရဋ္ဌော ဟံသရာဇာ, သေနင်္ဂပရိဝါရိတော ဝိယ စက္ကဝတ္တိ, မရုဂဏပရိဝါရိတော ဝိယ သက္ကော ဒေဝရာဇာ, ဗြဟ္မဂဏပရိဝါရိတော ဝိယ ဟာရိတမဟာဗြဟ္မာ, တာရာဂဏပရိဝါရိတော ဝိယ ပုဏ္ဏစန္ဒော, အသမေန ဗုဒ္ဓဝေသေန အပရိမာဏေန ဗုဒ္ဓဝိလာသေန ကပိလဝတ္ထုဂမနမဂ္ဂံ[၁] ပဋိပဇ္ဇိ။

အထဿ ပုရတ္ထိမကာယတော သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏာ ရသ္မိ ဥဋ္ဌဟိတွာ အသီတိဟတ္ထဋ္ဌာနံ အဂ္ဂဟေသိ၊ ပစ္ဆိမကာယတော၊ ဒက္ခိဏဟတ္ထတော၊ ဝါမဟတ္ထတော သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏာ ရသ္မိ ဥဋ္ဌဟိတွာ အသီတိဟတ္ထဋ္ဌာနံ အဂ္ဂဟေသိ။ ဥပရိ ကေသန္တတော ပဋ္ဌာယ သဗ္ဗကေသာဝတ္တေဟိ မောရဂီဝဝဏ္ဏာ ရသ္မိ ဥဋ္ဌဟိတွာ ဂဂနတလေ အသီတိဟတ္ထဋ္ဌာနံ အဂ္ဂဟေသိ။ ဟေဋ္ဌာ ပါဒတလေဟိ ပဝါဠဝဏ္ဏာ ရသ္မိ ဥဋ္ဌဟိတွာ ဃနပထဝိယံ အသီတိဟတ္ထဋ္ဌာနံ အဂ္ဂဟေသိ။ ဧဝံ သမန္တာ အသီတိဟတ္ထမတ္တံ ဌာနံ ဆဗ္ဗဏ္ဏာ ဗုဒ္ဓရသ္မိယော ဝိဇ္ဇောတမာနာ ဝိပ္ဖန္ဒမာနာ ကဉ္စနဒဏ္ဍဒီပိကာဟိ နိစ္ဆရိတွာ အာကာသံ ပက္ခန္ဒဇာလာ ဝိယ စာတုဒ္ဒီပိကမဟာမေဃတော နိက္ခန္တဝိဇ္ဇုလ္လတာ ဝိယ ဝိဓာဝိံသု။ သဗ္ဗဒိသာဘာဂါ သုဝဏ္ဏစမ္ပကပုပ္ဖေဟိ ဝိကိရိယမာနာ ဝိယ, သုဝဏ္ဏဃဋာ နိက္ခန္တသုဝဏ္ဏရသဓာရာဟိ သိဉ္စမာနာ ဝိယ, ပသာရိတသုဝဏ္ဏပဋပရိက္ခိတ္တာ ဝိယ, ဝေရမ္ဘဝါတသမုဋ္ဌိတကိံသုကကဏိကာရပုပ္ဖစုဏ္ဏသမောကိဏ္ဏာ ဝိယ ဝိပ္ပကိရိံသု။

ဘဂဝတောပိ အသီတိအနုဗျဉ္ဇနဗျာမပ္ပဘာဒွတ္တိံသဝရလက္ခဏသမုဇ္ဇလံ သရီရံ သမုဂ္ဂတတာရကံ ဝိယ ဂဂနတလံ, ဝိကသိတမိဝ ပဒုမဝနံ, သဗ္ဗပါလိဖုလ္လော ဝိယ ယောဇနသတိကော ပါရိစ္ဆတ္တကော, ပဋိပါဋိယာ ဌပိတာနံ ဒွတ္တိံသစန္ဒာနံ ဒွတ္တိံသသူရိယာနံ ဒွတ္တိံသစက္ကဝတ္တီနံ ဒွတ္တိံသဒေဝရာဇာနံ

၁-ကပိလဝတ္ထုဂါမိနံ မဂ္ဂံ (သီ)

dvattiṁsamahābrahmānaṁ siriyā siriṁ abhibhavamānaṁ viya virocittha, yathā taṁ dasahi pāramīhi dasahi upapāramīhi dasahi paramatthapāramīhi supūritāhi samatiṁsapāramitāhi alaṅkataṁ. Kappasatasahasādhikāni cattāri asaṅkhyeyyāni dinnadānaṁ rakkhitasīlaṁ katakalyāṇakammaṁ ekasmiṁ attabhāve osaritvā vipākaṁ dātuṁ ṭhānaṁ alabhamānaṁ sambādhapattaṁ viya ahosi. Nāvāsahassabhaṇḍaṁ ekanāvaṁ āropanakālo viya, sakaṭasahassabhaṇḍaṁ ekasakaṭaṁ āropanakālo viya, pañcavīsatiyā nadīnaṁ oghassa sambhijja mukhadvāre ekato rāsībhūtakālo viya ca ahosi.

Imāya Buddhasiriyā obhāsamānassāpi ca Bhagavato purato anekāni daṇḍadīpikasahassāni ukkhipiṁsu. Tathā pacchato vāmapasse dakkhiṇapasse. Jātikusumacampakavanamallikarattuppalanīluppalamakulasinduvārapupphāni ceva nīlapītādivaṇṇasugandhagandhacuṇṇāni ca cātuddīpikameghavissaṭṭhodakavuṭṭhiyo viya vippakiriṁsu. Pañcaṅgikatūriyanigghosā ceva Buddhadhammasaṁghaguṇappaṭisaṁyuttā thutighosā ca sabbadisā pūrayiṁsu. Devamanussanāgasupaṇṇagandhabbayakkhādīnaṁ akkhīni amatapānaṁ viya labhiṁsu. Imasmiṁ pana ṭhāne ṭhatvā **padasahassena** gamanavaṇṇaṁ vattuṁ vaṭṭati. Tatridaṁ mukhamattaṁ—

“Evaṁ sabbaṅgasampanno, kampayanto vasundharaṁ.
Aheṭhayanto pāṇāni, yāti Lokavināyako.

Dakkhiṇaṁ paṭhamaṁ pādaṁ, uddharanto Narāsabho.
Gacchanto sirisampanno, sobhate Dvipaduttamo.

Gacchato Buddhaseṭṭhassa, heṭṭhā pādatalaṁ mudu.
Samaṁ samphusate bhūmiṁ, rajasā nupalippati.

Ninnaṭṭhānaṁ unnamati, gacchante Lokanāyake.
Unnatañca samaṁ hoti, pathavī ca acetanā.

Pāsāṇā sakkharā ceva, kathalā khāṇukaṇṭakā.
Sabbe maggā vivajjanti, gacchante Lokanāyake.

ဒွတ္တိံသမဟာဗြဟ္မာနံ သိရိယာ သိရိံ အဘိဘဝမာနံ ဝိယ ဝိရောစိတ္ထ၊ ယထာ တံ ဒသဟိ ပါရမီဟိ ဒသဟိ ဥပပါရမီဟိ ဒသဟိ ပရမတ္ထပါရမီဟိ သုပူရိတာဟိ သမတိံသပါရမိတာဟိ အလင်္ကတံ။ ကပ္ပသတသဟဿာဓိကာနိ စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ ဒိန္နဒါနံ ရက္ခိတသီလံ ကတကလျာဏကမ္မံ ဧကသ္မိံ အတ္တဘာဝေ ဩသရိတွာ ဝိပါကံ ဒါတုံ ဌာနံ အလဘမာနံ သမ္ဗာဓပတ္တံ ဝိယ အဟောသိ။ နာဝါသဟဿဘဏ္ဍံ ဧကနာဝံ အာရောပနကာလော ဝိယ, သကဋသဟဿဘဏ္ဍံ ဧကသကဋံ အာရောပနကာလော ဝိယ, ပဉ္စဝီသတိယာ နဒီနံ ဩဃဿ သမ္ဘိဇ္ဇ မုခဒွါရေ ဧကတော ရာသီဘူတကာလော ဝိယ စ အဟောသိ။

ဣမာယ ဗုဒ္ဓသိရိယာ ဩဘာသမာနဿာပိ စ ဘဂဝတော ပုရတော အနေကာနိ ဒဏ္ဍဒီပိကသဟဿာနိ ဥက္ခိပိံသု။ တထာ ပစ္ဆတော ဝါမပဿေ ဒက္ခိဏပဿေ။ ဇာတိကုသုမစမ္ပကဝနမလ္လိကရတ္တုပ္ပလနီလုပ္ပလမကုလသိန္ဒုဝါရပုပ္ဖာနိ စေဝ နီလပီတာဒိဝဏ္ဏသုဂန္ဓဂန္ဓစုဏ္ဏာနိ စ စာတုဒ္ဒီပိကမေဃဝိဿဋ္ဌောဒကဝုဋ္ဌိယော ဝိယ ဝိပ္ပကိရိံသု။ ပဉ္စင်္ဂိကတူရိယနိဂ္ဃောသာ စေဝ ဗုဒ္ဓဓမ္မသံဃဂုဏပ္ပဋိသံယုတ္တာ ထုတိဃောသာ စ သဗ္ဗဒိသာ ပူရယိံသု။ ဒေဝမနုဿနာဂသုပဏ္ဏဂန္ဓဗ္ဗယက္ခာဒီနံ အက္ခီနိ အမတပါနံ ဝိယ လဘိံသု။ ဣမသ္မိံ ပန ဌာနေ ဌတွာ **ပဒသဟဿေန** ဂမနဝဏ္ဏံ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ တတြိဒံ မုခမတ္တံ—

“ဧဝံ သဗ္ဗင်္ဂသမ္ပန္နော၊ ကမ္ပယန္တော ဝသုန္ဓရံ။
အဟေဌယန္တော ပါဏာနိ၊ ယာတိ လောကဝိနာယကော။

ဒက္ခိဏံ ပဌမံ ပါဒံ၊ ဥဒ္ဓရန္တော နရာသဘော။
ဂစ္ဆန္တော သိရိသမ္ပန္နော၊ သောဘတေ ဒွိပဒုတ္တမော။

ဂစ္ဆတော ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿ၊ ဟေဋ္ဌာ ပါဒတလံ မုဒု။
သမံ သမ္ဖုသတေ ဘူမိံ၊ ရဇသာ နုပလိပ္ပတိ။

နိန္နဋ္ဌာနံ ဥန္နမတိ၊ ဂစ္ဆန္တေ လောကနာယကေ။
ဥန္နတဉ္စ သမံ ဟောတိ၊ ပထဝီ စ အစေတနာ။

ပါသာဏာ သက္ခရာ စေဝ၊ ကထလာ ခါဏုကဏ္ဋကာ။
သဗ္ဗေ မဂ္ဂါ ဝိဝဇ္ဇန္တိ၊ ဂစ္ဆန္တေ လောကနာယကေ။

Nātidūre uddharati, naccāsanne ca nikkhipaṁ[1].
Aghaṭṭayanto niyyāti, ubho jāṇū ca gopphake.

Nātisīghaṁ pakkamati, sampannacaraṇo Muni.
Na cātisaṇikaṁ[2] yāti, gacchamāno samāhito.

Uddhaṁ adho ca tiriyaṁ, disañca vidisaṁ tathā.
Na pekkhamāno so yāti, yugamattamhi[3] pekkhati.

Nāgavikkantacāro so, gamane sobhate Jino.
Cāruṁ gacchati lokaggo, hāsayanto sadevake.

Uḷurājāva[4] sobhanto, catucārīva kesarī.
Tosayanto bahū satte, puraṁ seṭṭhaṁ upāgamī”ti.

Vaṇṇakālo nāma kiresa, evaṁvidhesu kālesu Buddhassa sarīravaṇṇe vā guṇavaṇṇe vā dhammakathikassa thāmoyeva pamāṇaṁ. Cuṇṇiyapadehi vā gāthābandhena vā yattakaṁ sakkoti, tattakaṁ vattabbaṁ. Dukkathitanti na vattabbaṁ. Appamāṇavaṇṇā hi Buddhā, tesaṁ Buddhāpi anavasesato vaṇṇaṁ vattuṁ asamatthā, pageva itarā pajāti. Iminā sirivilāsena alaṅkatappaṭiyattaṁ Sakyarājapuraṁ pavisitvā Bhagavā pasannacittena janena gandhadhūmavāsacuṇṇādīhi pūjayamāno santhāgāraṁ pāvisi. Tena vuttaṁ “atha kho Bhagavā nivāsetvā pattacīvaramādāya saddhiṁ bhikkhusaṁghena yena navaṁ santhāgāraṁ tenupasaṅkamī”ti.

Bhagavantaṁyeva purakkhatvāti Bhagavantaṁ purato katvā. Tattha Bhagavā bhikkhūnañceva upāsakānañca majjhe nisinno gandhodakena nhāpetvā dukūlacumbaṭakena vodakaṁ katvā jātihiṅgulakena majjitvā rattakambalapaliveṭhite pīṭhe ṭhapitarattasuvaṇṇaghanapaṭimā viya atirocittha. Ayaṁ panettha porāṇānaṁ vaṇṇabhaṇanamaggo—

“Gantvāna maṇḍalamāḷaṁ, nāgavikkantacaraṇo.
Obhāsayanto lokaggo, nisīdi varamāsane.

---

1. Nikkhipi (Ka)
2. Cāpi saṇikaṁ (Syā, Ka)
3. Yugamattaṁ hi (Sī, Syā)
4. Usabharājāva (Sī, Syā)

နာတိဒူရေ ဥဒ္ဓရတိ၊ နစ္စာသန္နေ စ နိက္ခိပံ[၁]။
အဃဋ္ဋယန္တော နိယျာတိ၊ ဥဘော ဇာဏူ စ ဂေါပ္ဖကေ။

နာတိသီဃံ ပက္ကမတိ၊ သမ္ပန္နစရဏော မုနိ။
န စာတိသဏိကံ[၂] ယာတိ၊ ဂစ္ဆမာနော သမာဟိတော။

ဥဒ္ဓံ အဓော စ တိရိယံ၊ ဒိသဉ္စ ဝိဒိသံ တထာ။
န ပေက္ခမာနော သော ယာတိ၊ ယုဂမတ္တမှိ[၃] ပေက္ခတိ။

နာဂဝိက္ကန္တစာရော သော၊ ဂမနေ သောဘတေ ဇိနော။
စာရုံ ဂစ္ဆတိ လောကဂ္ဂေါ၊ ဟာသယန္တော သဒေဝကေ။

ဥဠုရာဇာဝ[၄] သောဘန္တော၊ စတုစာရီဝ ကေသရီ။
တောသယန္တော ဗဟူ သတ္တေ၊ ပုရံ သေဋ္ဌံ ဥပါဂမီ”တိ။

ဝဏ္ဏကာလော နာမ ကိရေသ၊ ဧဝံဝိဓေသု ကာလေသု ဗုဒ္ဓဿ သရီရဝဏ္ဏေ ဝါ ဂုဏဝဏ္ဏေ ဝါ ဓမ္မကထိကဿ ထာမောယေဝ ပမာဏံ။ စုဏ္ဏိယပဒေဟိ ဝါ ဂါထာဗန္ဓေန ဝါ ယတ္တကံ သက္ကောတိ၊ တတ္တကံ ဝတ္တဗ္ဗံ။ ဒုက္ကထိတန္တိ န ဝတ္တဗ္ဗံ။ အပ္ပမာဏဝဏ္ဏာ ဟိ ဗုဒ္ဓါ၊ တေသံ ဗုဒ္ဓါပိ အနဝသေသတော ဝဏ္ဏံ ဝတ္တုံ အသမတ္ထာ၊ ပဂေဝ ဣတရာ ပဇာတိ။ ဣမိနာ သိရိဝိလာသေန အလင်္ကတပ္ပဋိယတ္တံ သကျရာဇပုရံ ပဝိသိတွာ ဘဂဝါ ပသန္နစိတ္တေန ဇနေန ဂန္ဓဓူမဝါသစုဏ္ဏာဒီဟိ ပူဇယမာနော သန္ထာဂါရံ ပါဝိသိ။ တေန ဝုတ္တံ “အထ ခေါ ဘဂဝါ နိဝါသေတွာ ပတ္တစီဝရမာဒါယ သဒ္ဓိံ ဘိက္ခုသံဃေန ယေန နဝံ သန္ထာဂါရံ တေနုပသင်္ကမီ”တိ။

ဘဂဝန္တံယေဝ ပုရက္ခတွာတိ ဘဂဝန္တံ ပုရတော ကတွာ။ တတ္ထ ဘဂဝါ ဘိက္ခူနဉ္စေဝ ဥပါသကာနဉ္စ မဇ္ဈေ နိသိန္နော ဂန္ဓောဒကေန နှာပေတွာ ဒုကူလစုမ္ဗဋကေန ဝေါဒကံ ကတွာ ဇာတိဟိင်္ဂုလကေန မဇ္ဇိတွာ ရတ္တကမ္ဗလပလိဝေဌိတေ ပီဌေ ဌပိတရတ္တသုဝဏ္ဏဃနပဋိမာ ဝိယ အတိဝိရောစိတ္ထ။ အယံ ပနေတ္ထ ပေါရာဏာနံ ဝဏ္ဏဘဏနမဂ္ဂေါ—

“ဂန္တွာန မဏ္ဍလမာဠံ၊ နာဂဝိက္ကန္တစရဏော။
ဩဘာသယန္တော လောကဂ္ဂေါ၊ နိသီဒိ ဝရမာသနေ။

၁-နိက္ခိပိ (က)
၂-စာပိ သဏိကံ (သျာ၊ က)
၃-ယုဂမတ္တံ ဟိ (သီ၊ သျာ)
၄-ဥသဘရာဇာဝ (သီ၊ သျာ)

Tasmiṁ nisinno naradammasārathi,
Devātidevo satapuññalakkhaṇo.
Buddhāsane majjhagato virocati,
Suvaṇṇanekkhaṁ viya Paṇḍukambale.

Nekkhaṁ jambonadasseva, nikkhittaṁ Paṇḍukambale.
Virocati vītamalo, maṇiverocano yathā.

Mahāsālova samphullo, Nerurājāvalaṅkato.
Suvaṇṇayūpasaṅkāso, padumo kokanado yathā.

Jalanto dīparukkhova, pabbatagge yathā sikhī.
Devānaṁ pāricchattova, sabbaphullo virocathā"ti.

Kāpilavatthave Sakye bahudeva rattiṁ dhammiyā kathāyāti ettha dhammī kathā nāma santhāgāra-anumodanappaṭisaṁyuttā pakiṇṇakakathā veditabbā. Tadā hi Bhagavā ākāsagaṅgaṁ otārento viya pathavojaṁ ākaḍḍhanto viya mahājambuṁ khandhe[1] gahetvā cālento viya yojanikaṁ madhubhaṇḍaṁ cakkayantena pīḷetvā madhupānaṁ pāyamāno viya Kāpilavatthavānaṁ Sakyānaṁ hitasukhāvahaṁ pakiṇṇakakathaṁ kathesi. "Āvāsadānaṁ nāmetaṁ mahārāja mahantaṁ, tumhākaṁ āvāso mayā paribhutto bhikkhusaṁghena paribhutto, mayā ca bhikkhusaṁghena ca paribhutto pana dhammaratanena paribhuttoyevāti tīhi ratanehi paribhutto nāma hoti. Āvāsadānasmiñhi dinne sabbadānaṁ dinnameva hoti. Bhūmatthakapaṇṇasālāya vā sākhāmaṇḍapassa vāpi ānisaṁso nāma paricchindituṁ na sakkā"ti nānānayavicittaṁ bahuṁ dhammakathaṁ kathetvā—

"Sītaṁ uṇhaṁ paṭihanti, tato vāḷamigāni ca.
Sarīsape ca makase, sisire cāpi vuṭṭhiyo.

Tato vātātapo ghoro, sañjāto paṭihaññati.
Leṇatthañca sukhatthañca, jhāyituñca vipassituṁ.

Vihāradānaṁ saṁghassa, aggaṁ Buddhena vaṇṇitaṁ.
Tasmā hi paṇḍito poso, sampassaṁ atthamattano.

1. Matthake (Sī)

တသ္မိံ နိသိန္နော နရဒမ္မသာရထိ၊
ဒေဝါတိဒေဝေါ သတပုညလက္ခဏော။
ဗုဒ္ဓါသနေ မဇ္ဈဂတော ဝိရောစတိ၊
သုဝဏ္ဏနေက္ခံ ဝိယ ပဏ္ဍုကမ္ဗလေ။

နေက္ခံ ဇမ္ဗောနဒဿေဝ၊ နိက္ခိတ္တံ ပဏ္ဍုကမ္ဗလေ။
ဝိရောစတိ ဝီတမလော၊ မဏိဝေရောစနော ယထာ။

မဟာသာလောဝ သမ္ဖုလ္လော၊ နေရုရာဇာဝလင်္ကတော။
သုဝဏ္ဏယူပသင်္ကာသော၊ ပဒုမော ကောကနဒေါ ယထာ။

ဇလန္တော ဒီပရုက္ခောဝ၊ ပဗ္ဗတဂ္ဂေ ယထာ သိခီ။
ဒေဝါနံ ပါရိစ္ဆတ္တောဝ၊ သဗ္ဗဖုလ္လော ဝိရောစထာ"တိ။

ကာပိလဝတ္ထဝေ သက္ကျေ ဗဟုဒေဝ ရတ္တိံ ဓမ္မိယာ ကထာယာတိ ဧတ္ထ ဓမ္မီ ကထာ နာမ သန္ထာဂါရအနုမောဒနပ္ပဋိသံယုတ္တာ ပကိဏ္ဏကကထာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တဒါ ဟိ ဘဂဝါ အာကာသဂင်္ဂံ ဩတာရေန္တော ဝိယ ပထဝေါဇံ အာကဍ္ဎန္တော ဝိယ မဟာဇမ္ဗုံ ခန္ဓေ[1] ဂဟေတွာ စာလေန္တော ဝိယ ယောဇနိကံ မဓုဘဏ္ဍံ စက္ကယန္တေန ပီဠေတွာ မဓုပါနံ ပါယမာနော ဝိယ ကာပိလဝတ္ထဝါနံ သက္ကျာနံ ဟိတသုခါဝဟံ ပကိဏ္ဏကကထံ ကထေသိ။ "အာဝါသဒါနံ နာမေတံ မဟာရာဇ မဟန္တံ၊ တုမှာကံ အာဝါသော မယာ ပရိဘုတ္တော ဘိက္ခုသံဃေန ပရိဘုတ္တော၊ မယာ စ ဘိက္ခုသံဃေန စ ပရိဘုတ္တော ပန ဓမ္မရတနေန ပရိဘုတ္တောယေဝါတိ တီဟိ ရတနေဟိ ပရိဘုတ္တော နာမ ဟောတိ။ အာဝါသဒါနသ္မိဉ္ဟိ ဒိန္နေ သဗ္ဗဒါနံ ဒိန္နမေဝ ဟောတိ။ ဘူမဋ္ဌကပဏ္ဏသာလာယ ဝါ သာခါမဏ္ဍပဿ ဝါပိ အာနိသံသော နာမ ပရိစ္ဆိန္ဒိတုံ န သက္ကာ"တိ နာနာနယဝိစိတ္တံ ဗဟုံ ဓမ္မကထံ ကထေတွာ—

"သီတံ ဥဏှံ ပဋိဟန္တိ၊ တတော ဝါဠမိဂါနိ စ။
သရီသပေ စ မကသေ၊ သိသိရေ စာပိ ဝုဋ္ဌိယော။

တတော ဝါတာတပေါ ဃောရော၊ သဉ္ဇာတော ပဋိဟညတိ။
လေဏတ္ထဉ္စ သုခတ္ထဉ္စ၊ ဈာယိတုဉ္စ ဝိပဿိတုံ။

ဝိဟာရဒါနံ သံဃဿ၊ အဂ္ဂံ ဗုဒ္ဓေန ဝဏ္ဏိတံ။
တသ္မာ ဟိ ပဏ္ဍိတော ပေါသော၊ သမ္ပဿံ အတ္ထမတ္တနော။

၁-မတ္ထကေ (သီ)

Vihāre kāraye ramme, vāsayettha bahussute.
Tesaṁ annañca pānañca, vatthasenāsanāni ca.

Dadeyya ujubhūtesu, vippasannena cetasā.
Te tassa dhammaṁ desenti, sabbadukkhāpanūdanaṁ.
Yaṁ so dhammaṁ idhaññāya, parinibbāti anāsavo"ti[1]—

Evaṁ ayampi āvāse ānisaṁso, ayampi ānisaṁsoti bahudevarattiṁ atirekataraṁ diyaḍḍhayāmaṁ āvāsānisaṁsakathaṁ kathesi. Tattha imā gāthāva saṅgahaṁ āruḷhā, pakiṇṇakadhammadesanā pana saṅgahaṁ na ārohati. **Sandassesī**ti[2] ādīni vuttatthāneva.

Āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesīti dhammakathaṁ kathāpetukāmo jānāpesi. Atha kasmā Sāriputtamahāmoggallānamahākassapādīsu asītimahātheresu vijjamānesu Bhagavā Ānandattherassa bhāramakāsīti. Parisajjhāsayavasena. Āyasmā hi Ānando bahussutānaṁ aggo, pahosi parimaṇḍalehi padabyañjanehi Madhuradhammakathaṁ kathetunti Sākiyamaṇḍale pākaṭo paññāto. Tassa Sakyarājūhi vihāraṁ gantvāpi Dhammakathā sutapubbā, orodhā pana nesaṁ na yathāruciyā vihāraṁ gantuṁ labhanti, tesaṁ etadahosi "aho vata Bhagavā appaṁyeva dhammakathaṁ kathetvā amhākaṁ ñātiseṭṭhassa Ānandassa bhāraṁ kareyyā"ti. Tesaṁ ajjhāsayavasena Bhagavā tasseva bhāramakāsi.

Sekho pāṭipadoti paṭipannako sekhasamaṇo. So tuyhaṁ paṭibhātu upaṭṭhātu, tassa paṭipadaṁ desehīti paṭipadāya puggalaṁ niyametvā dasseti. Kasmā pana Bhagavā imaṁ paṭipadaṁ niyamesi? Bahūhi kāraṇehi. Ime tāva Sakyā maṅgalasālāya maṅgalaṁ paccāsīsanti vaḍḍhiṁ icchanti, ayañca sekhapaṭipadā mayhaṁ sāsane maṅgalapaṭipadā vaḍḍhamānakapaṭipadātipi imaṁ paṭipadaṁ niyamesi. Tassaṁ ca parisati sekhāva bahū nisinnā, te attanā paṭividdhaṭṭhāne kathīyamāne akilamantāva sallakkhessantītipi imaṁ paṭipadaṁ niyamesi. Āyasmā ca Ānando sekhapaṭisambhidāpattova, so attanā paṭividdhe paccakkhaṭṭhāne kathento akilamanto viññāpetuṁ sakkhissatītipi imaṁ paṭipadaṁ niyamesi. Sekhapaṭipadāya ca tissopi sikkhā

1. Vi 4. 291 piṭṭhe.　　2. Sandassetvāti (Pāḷiyaṁ)

ဝိဟာရေ ကာရယေ ရမ္မေ၊ ဝါသယေတ္ထ ဗဟုဿုတေ။
တေသံ အန္နဉ္စ ပါနဉ္စ၊ ဝတ္ထသေနာသနာနိ စ။

ဒဒေယျ ဥဇုဘူတေသု၊ ဝိပ္ပသန္နေန စေတသာ။
တေ တဿ ဓမ္မံ ဒေသေန္တိ၊ သဗ္ဗဒုက္ခာပနူဒနံ။
ယံ သော ဓမ္မံ ဣဓညာယ၊ ပရိနိဗ္ဗာတိ အနာသဝေါ”တိ[၁]—

ဧဝံ အယမ္ပိ အာဝါသေ အာနိသံသော၊ အယမ္ပိ အာနိသံသောတိ ဗဟုဒေဝရတ္တိံ အတိရေကတရံ ဒိယဍ္ဎယာမံ အာဝါသာနိသံသကထံ ကထေသိ။ တတ္ထ ဣမာ ဂါထာဝ သင်္ဂဟံ အာရုဠှာ၊ ပကိဏ္ဏကဓမ္မဒေသနာ ပန သင်္ဂဟံ န အာရောဟတိ။ **သန္ဒဿေသီ**တိ[၂] အာဒီနိ ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။

အာယသ္မန္တံ အာနန္ဒံ အာမန္တေသီတိ ဓမ္မကထံ ကထာပေတုကာမော ဇာနာပေသိ။ အထ ကသ္မာ သာရိပုတ္တမဟာမောဂ္ဂလ္လာနမဟာကဿပါဒီသု အသီတိမဟာထေရေသု ဝိဇ္ဇမာနေသု ဘဂဝါ အာနန္ဒတ္ထေရဿ ဘာရမကာသီတိ။ ပရိသဇ္ဈာသယဝသေန။ အာယသ္မာ ဟိ အာနန္ဒော ဗဟုဿုတာနံ အဂ္ဂေါ၊ ပဟောသိ ပရိမဏ္ဍလေဟိ ပဒဗျဉ္ဇနေဟိ မဓုရဓမ္မကထံ ကထေတုန္တိ သာကိယမဏ္ဍလေ ပါကဋော ပညာတော။ တဿ သကျရာဇူဟိ ဝိဟာရံ ဂန္တွာပိ ဓမ္မကထာ သုတပုဗ္ဗာ၊ ဩရောဓာ ပန နေသံ န ယထာရုစိယာ ဝိဟာရံ ဂန္တုံ လဘန္တိ၊ တေသံ ဧတဒဟောသိ “အဟော ဝတ ဘဂဝါ အပ္ပံယေဝ ဓမ္မကထံ ကထေတွာ အမှာကံ ဉာတိသေဋ္ဌဿ အာနန္ဒဿ ဘာရံ ကရေယျာ”တိ။ တေသံ အဇ္ဈာသယဝသေန ဘဂဝါ တဿေဝ ဘာရမကာသိ။

သေခေါ ပါဋိပဒေါတိ ပဋိပန္နကော သေခသမဏော။ သော တုယှံ ပဋိဘာတု ဥပဋ္ဌာတု၊ တဿ ပဋိပဒံ ဒေသေဟီတိ ပဋိပဒါယ ပုဂ္ဂလံ နိယမေတွာ ဒဿေတိ။ ကသ္မာ ပန ဘဂဝါ ဣမံ ပဋိပဒံ နိယမေသိ? ဗဟူဟိ ကာရဏေဟိ။ ဣမေ တာဝ သကျာ မင်္ဂလသာလာယ မင်္ဂလံ ပစ္စာသီသန္တိ ဝဍ္ဎိံ ဣစ္ဆန္တိ၊ အယဉ္စ သေခပဋိပဒါ မယှံ သာသနေ မင်္ဂလပဋိပဒါ ဝဍ္ဎမာနကပဋိပဒါတိပိ ဣမံ ပဋိပဒံ နိယမေသိ။ တဿံ စ ပရိသတိ သေခါဝ ဗဟူ နိသိန္နာ၊ တေ အတ္တနာ ပဋိဝိဒ္ဓဋ္ဌာနေ ကထီယမာနေ အကိလမန္တာဝ သလ္လက္ခေဿန္တီတိပိ ဣမံ ပဋိပဒံ နိယမေသိ။ အာယသ္မာ စ အာနန္ဒော သေခပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တောဝ၊ သော အတ္တနာ ပဋိဝိဒ္ဓေ ပစ္စက္ခဋ္ဌာနေ ကထေန္တော အကိလမန္တော ဝိညာပေတုံ သက္ခိဿတီတိပိ ဣမံ ပဋိပဒံ နိယမေသိ။ သေခပဋိပဒါယ စ တိဿောပိ သိက္ခာ

၁-ဝိ ၄-၂၉၁-ပိဋ္ဌေ။　　၂-သန္ဒဿေတွာတိ (ပါဠိယံ)

osaṭā, tattha adhisīlasikkhāya kathitāya sakalaṁ Vinayapiṭakaṁ kathitameva hoti, adhicittasikkhāya kathitāya sakalaṁ Suttantapiṭakaṁ kathitaṁ hoti, adhipaññāsikkhāya kathitāya sakalaṁ Abhidhammapiṭakaṁ kathitaṁ hoti, Ānando ca bahussuto Tipiṭakadharo, so pahoti tīhi piṭakehi tisso sikkhā kathetuṁ, evaṁ kathite Sakyānaṁ maṅgalameva vaḍḍhiyeva bhavissatītipi imaṁ paṭipadaṁ niyamesi.

Piṭṭhi me āgilāyatīti kasmā āgilāyati? Bhagavato hi chabbassāni padhānaṁ padahantassa mahantaṁ kāyadukkhaṁ ahosi, athassa aparabhāge mahallakakāle piṭṭhivāto uppajji. Akāraṇaṁ vā etaṁ, pahoti hi Bhagavā uppannaṁ vedanaṁ vikkhambhetvā ekampi dvepi sattāhe ekapallaṅkena nisīdituṁ. Santhāgārasālaṁ pana catūhi iriyāpathehi paribhuñjitukāmo ahosi, tattha[1] pādadhovanaṭṭhānato yāva dhammāsanā agamāsi, ettake ṭhāne gamanaṁ nipphannaṁ. Dhammāsanaṁ patto thokaṁ ṭhatvā nisīdi, ettake ṭhānaṁ. Diyaḍḍhayāmaṁ dhammāsane nisīdi, ettake ṭhāne nisajjā nipphannā. Idāni dakkhiṇena passena thokaṁ nipanne sayanaṁ nipphajjissatīti evaṁ catūhi iriyāpathehi paribhuñjitukāmo ahosi. Upādinnakasarīrañca nāma "no āgilāyatī"ti na vattabbaṁ, tasmā ciraṁ nisajjāya sañjātaṁ appakampi āgilāyanaṁ gahetvā evamāha.

Saṅghāṭiṁ paññāpetvāti santhāgārassa kira ekapasse te rājāno paṭasāṇiṁ parikkhipāpetvā kappiyamañcakaṁ paññapetvā kappiyapaccattharaṇena attharitvā upari suvaṇṇatārakagandhamālādāmapaṭimaṇḍitaṁ vitānaṁ bandhitvā gandhatelappadīpaṁ āropayiṁsu "appeva nāma Satthā dhammāsanato vuṭṭhāya thokaṁ vissamanto idha nipajjeyya, evaṁ no imaṁ santhāgāraṁ Bhagavatā catūhi iriyāpathehi paribhuttaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāya bhavissatī"ti. Satthāpi tadeva sandhāya tattha saṅghāṭiṁ paññapetvā nipajji. **Uṭṭhānasaññaṁ manasi karitvā**ti ettakaṁ kālaṁ atikkamitvā vuṭṭhahissāmīti vuṭṭhānasaññaṁ citte ṭhapetvā.

23. **Mahānāmaṁ sakkaṁ āmantesī**ti so kira tasmiṁ kāle tassaṁ parisati jeṭṭhako pāmokkho, tasmiṁ saṅgahite sesaparisā

1. Hattha (Syā, Ka)

ဩသဋာ၊ တတ္ထ အဓိသီလသိက္ခာယ ကထိတာယ သကလံ ဝိနယပိဋကံ ကထိတမေဝ ဟောတိ၊ အဓိစိတ္တသိက္ခာယ ကထိတာယ သကလံ သုတ္တန္တပိဋကံ ကထိတံ ဟောတိ၊ အဓိပညာသိက္ခာယ ကထိတာယ သကလံ အဘိဓမ္မပိဋကံ ကထိတံ ဟောတိ၊ အာနန္ဒော စ ဗဟုဿုတော တိပိဋကဓရော၊ သော ပဟောတိ တီဟိ ပိဋကေဟိ တိဿော သိက္ခာ ကထေတုံ၊ ဧဝံ ကထိတေ သကျာနံ မင်္ဂလမေဝ ဝဍ္ဎိယေဝ ဘဝိဿတီတိပိ ဣမံ ပဋိပဒံ နိယမေသိ။

ပိဋ္ဌိ မေ အာဂိလာယတီတိ ကသ္မာ အာဂိလာယတိ? ဘဂဝတော ဟိ ဆဗ္ဗဿာနိ ပဓာနံ ပဒဟန္တဿ မဟန္တံ ကာယဒုက္ခံ အဟောသိ၊ အထဿ အပရဘာဂေ မဟလ္လကကာလေ ပိဋ္ဌိဝါတော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ အကာရဏံ ဝါ ဧတံ၊ ပဟောတိ ဟိ ဘဂဝါ ဥပ္ပန္နံ ဝေဒနံ ဝိက္ခမ္ဘေတွာ ဧကမ္ပိ ဒွေပိ သတ္တာဟေ ဧကပလ္လင်္ကေန နိသီဒိတုံ။ သန္ထာဂါရသာလံ ပန စတူဟိ ဣရိယာပထေဟိ ပရိဘုဉ္ဇိတုကာမော အဟောသိ၊ တတ္ထ[၁] ပါဒဓောဝနဋ္ဌာနတော ယာဝ ဓမ္မာသနာ အဂမာသိ၊ ဧတ္တကေ ဌာနေ ဂမနံ နိပ္ဖန္နံ။ ဓမ္မာသနံ ပတ္တော ထောကံ ဌတွာ နိသီဒိ၊ ဧတ္တကေ ဌာနံ။ ဒိယဍ္ဎယာမံ ဓမ္မာသနေ နိသီဒိ၊ ဧတ္တကေ ဌာနေ နိသဇ္ဇာ နိပ္ဖန္နာ။ ဣဒါနိ ဒက္ခိဏေန ပဿေန ထောကံ နိပန္နေ သယနံ နိပ္ဖဇ္ဇိဿတီတိ ဧဝံ စတူဟိ ဣရိယာပထေဟိ ပရိဘုဉ္ဇိတုကာမော အဟောသိ။ ဥပါဒိန္နကသရီရဉ္စ နာမ "နော အာဂိလာယတီ"တိ န ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တသ္မာ စိရံ နိသဇ္ဇာယ သဉ္ဇာတံ အပ္ပကမ္ပိ အာဂိလာယနံ ဂဟေတွာ ဧဝမာဟ။

သင်္ဃာဋိံ ပညာပေတွာတိ သန္ထာဂါရဿ ကိရ ဧကပဿေ တေ ရာဇာနော ပဋသာဏိံ ပရိက္ခိပါပေတွာ ကပ္ပိယမဉ္စကံ ပညပေတွာ ကပ္ပိယပစ္စတ္ထရဏေန အတ္ထရိတွာ ဥပရိ သုဝဏ္ဏတာရကဂန္ဓမာလာဒါမပဋိမဏ္ဍိတံ ဝိတာနံ ဗန္ဓိတွာ ဂန္ဓတေလပ္ပဒီပံ အာရောပယိံသု "အပ္ပေဝ နာမ သတ္ထာ ဓမ္မာသနတော ဝုဋ္ဌာယ ထောကံ ဝိဿမန္တော ဣဓ နိပဇ္ဇေယျ၊ ဧဝံ နော ဣမံ သန္ထာဂါရံ ဘဂဝတာ စတူဟိ ဣရိယာပထေဟိ ပရိဘုတ္တံ ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယ သုခါယ ဘဝိဿတီ"တိ။ သတ္ထာပိ တဒေဝ သန္ဓာယ တတ္ထ သင်္ဃာဋိံ ပညပေတွာ နိပဇ္ဇိ။ **ဥဋ္ဌာနသညံ မနသိ ကရိတွာ**တိ ဧတ္တကံ ကာလံ အတိက္ကမိတွာ ဝုဋ္ဌဟိဿာမီတိ ဝုဋ္ဌာနသညံ စိတ္တေ ဌပေတွာ။

၂၃။ **မဟာနာမံ သက္ကံ အာမန္တေသီ**တိ သော ကိရ တသ္မိံ ကာလေ တဿံ ပရိသတိ ဇေဋ္ဌကော ပါမောက္ခော၊ တသ္မိံ သင်္ဂဟိတေ သေသပရိသာ

၁-ဟတ္ထ (သျာ၊ က)

saṅgahitāva hotīti thero tameva āmantesi. **Sīlasampanno**ti sīlena sampanno, sampannasīlo paripuṇṇasīloti attho. **Saddhammehī**ti sundaradhammehi, sataṁ vā sappurisānaṁ dhammehi.

24. **Kathañca Mahānāmā**ti iminā ettakena ṭhānena sekhapaṭipadāya mātikaṁ ṭhapetvā paṭipāṭiyā vitthāretukāmo evamāha. Tattha **sīlasampanno**ti-ādīni “sampannasīlā bhikkhave viharathā”ti Ākaṅkheyyasuttādīsu vuttanayeneva veditabbāni.

25. **Kāyaduccaritenā**ti-ādīsu upayogatthe karaṇavacanaṁ, hiriyitabbāni kāyaduccaritādīni hiriyati jigucchatīti attho. Ottappaniddese hetvatthe karaṇavacanaṁ, kāyaduccaritādīhi ottappassa hetubhūtehi ottappati bhāyatīti attho. **Āraddhavīriyo**ti paggahitavīriyo anosakkitamānaso. **Pahānāyā**ti pahānatthāya. **Upasampadāyā**ti paṭilābhatthāya. **Thāmavā**ti vīriyathāmena samannāgato. **Daḷhaparakkamo**ti thiraparakkamo. **Anikkhittadhuro kusalesu dhammesū**ti kusalesu dhammesu anoropitadhuro anosakkitavīriyo. **Paramenā**ti uttamena. **Satinepakkenā**ti satiyā ca nipakabhāvena ca. Kasmā pana satibhājaniye paññā āgatāti. Satiyā balavabhāvadīpanatthaṁ. Paññāvippayuttā hi sati dubbalā hoti, sampayuttā balavatīti.

Cirakatampīti attanā vā parena vā kāyena cirakataṁ citiyaṅgaṇavattādi asīti mahāvatta paṭipattipūraṇaṁ. **Cirabhāsitampī**ti attanā vā parena vā vācāya cirabhāsitaṁ sakkaccaṁ uddisana-uddisāpanadhammosāraṇadhammadesanā-upanisinnakathā-anumodaniyādivasena pavattitaṁ vacīkammaṁ. **Saritā anussaritā**ti tasmiṁ kāyena cirakate “kāyo nāma kāyaviññatti, cirabhāsite vācā nāma vacīviññatti. Tadubhayampi rūpaṁ, taṁsamuṭṭhāpikā cittacetasikā arūpaṁ. Iti ime rūpārūpadhammā evaṁ uppajjitvā evaṁ niruddhā”ti sarati ceva anussarati ca, satisambojjhaṅgaṁ samuṭṭhāpetīti attho. Bojjhaṅgasamuṭṭhāpikā hi sati idha adhippetā. Tāya satiyā esa sakimpi saraṇena saritā, punappunaṁ saraṇena anussaritāti veditabbā.

သင်္ဂဟိတာဝ ဟောတီတိ ထေရော တမေဝ အာမန္တေသိ။ **သီလသမ္ပန္နော**တိ သီလေန သမ္ပန္နော၊ သမ္ပန္နသီလော ပရိပုဏ္ဏသီလောတိ အတ္ထော။ **သဒ္ဓမ္မေဟီ**တိ သုန္ဒရဓမ္မေဟိ၊ သတံ ဝါ သပ္ပုရိသာနံ ဓမ္မေဟိ။

၂၄။ **ကထဉ္စ မဟာနာမာ**တိ ဣမိနာ ဧတ္တကေန ဌာနေန သေခပဋိပဒါယ မာတိကံ ဌပေတွာ ပဋိပါဋိယာ ဝိတ္ထာရေတုကာမော ဧဝမာဟ။ တတ္ထ **သီလသမ္ပန္နော**တိအာဒီနိ “သမ္ပန္နသီလာ ဘိက္ခဝေ ဝိဟရထာ”တိ အာကင်္ခေယျ-သုတ္တာဒီသု ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

၂၅။ **ကာယဒုစ္စရိတေနာ**တိအာဒီသု ဥပယောဂတ္ထေ ကရဏဝစနံ၊ ဟိရိယိ-တဗ္ဗာနိ ကာယဒုစ္စရိတာဒီနိ ဟိရိယတိ ဇိဂုစ္ဆတီတိ အတ္ထော။ ဩတ္တပ္ပနိဒ္ဒေသေ ဟေတွတ္ထေ ကရဏဝစနံ၊ ကာယဒုစ္စရိတာဒီဟိ ဩတ္တပ္ပဿ ဟေတုဘူတေဟိ ဩတ္တပ္ပတိ ဘာယတီတိ အတ္ထော။ **အာရဒ္ဓဝီရိယော**တိ ပဂ္ဂဟိတဝီရိယော အနောသက္ကိတမာနသော။ **ပဟာနာယာ**တိ ပဟာနတ္ထာယ။ **ဥပသမ္ပဒါယာ**တိ ပဋိလာဘတ္ထာယ။ **ထာမဝါ**တိ ဝီရိယထာမေန သမန္နာဂတော။ **ဒဠှပရက္ကမော**တိ ထိရပရက္ကမော။ **အနိက္ခိတ္တဓုရော ကုသလေသု ဓမ္မေသူ**တိ ကုသလေသု ဓမ္မေသု အနောရောပိတဓုရော အနောသက္ကိတဝီရိယော။ **ပရမေနာ**တိ ဥတ္တမေန။ **သတိနေပက္ကေနာ**တိ သတိယာ စ နိပကဘာဝေန စ။ ကသ္မာ ပန သတိဘာဇနိယေ ပညာ အာဂတာတိ။ သတိယာ ဗလဝဘာဝဒီပနတ္ထံ။ ပညာဝိပ္ပယုတ္တာ ဟိ သတိ ဒုဗ္ဗလာ ဟောတိ၊ သမ္ပယုတ္တာ ဗလဝတီတိ။

စိရကတမ္ပီတိ အတ္တနာ ဝါ ပရေန ဝါ ကာယေန စိရကတံ စေတိယင်္ဂဏ-ဝတ္တာဒိ အသီတိ မဟာဝတ္တ ပဋိပတ္တိပူရဏံ။ **စိရဘာသိတမ္ပီ**တိ အတ္တနာ ဝါ ပရေန ဝါ ဝါစာယ စိရဘာသိတံ သက္ကစ္စံ ဥဒ္ဒိသနဥဒ္ဒိသာပနဓမ္မောသာရဏ-ဓမ္မဒေသနာဥပနိသိန္နကထာအနုမောဒနိယာဒိဝသေန ပဝတ္တိတံ ဝစီကမ္မံ။ **သရိတာ အနုဿရိတာ**တိ တသ္မိံ ကာယေန စိရကတေ “ကာယော နာမ ကာယဝိညတ္တိ၊ စိရဘာသိတေ ဝါစာ နာမ ဝစီဝိညတ္တိ။ တဒုဘယမ္ပိ ရူပံ၊ တံသမုဋ္ဌာပိကာ စိတ္တစေတသိကာ အရူပံ။ ဣတိ ဣမေ ရူပါရူပဓမ္မာ ဧဝံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ဧဝံ နိရုဒ္ဓါ”တိ သရတိ စေဝ အနုဿရတိ စ၊ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂံ သမုဋ္ဌာပေတီတိ အတ္ထော။ ဗောဇ္ဈင်္ဂသမုဋ္ဌာပိကာ ဟိ သတိ ဣဓ အဓိပ္ပေတာ။ တာယ သတိယာ ဧသ သကိမ္ပိ သရဏေန သရိတာ၊ ပုနပ္ပုနံ သရဏေန အနုဿရိတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

Udayatthagāminiyāti pañcannaṁ khandhānaṁ udayavayagāminiyā udayañca vayañca paṭivijjhituṁ samatthāya. **Ariyāyā**ti vikkhambhanavasena ca samucchedavasena ca kilesehi ārakā ṭhitāya parisuddhāya. **Paññāya samannāgato**ti vipassanāpaññāya ceva maggapaññāya ca samaṅgībhūto. **Nibbedhikāyā**ti sāyeva nibbijjhanato nibbedhikāti vuccati, tāya samannāgatoti attho. Tattha maggapaññāya samucchedavasena anibbiddhapubbaṁ apadālitapubbaṁ lobhakkhandhaṁ dosakkhandhaṁ mohakkhandhaṁ nibbijjhati padāletīti nibbedhikā. Vipassanāpaññāya tadaṅgavasena nibbedhikāya maggapaññāya paṭilābhasaṁvattanato cāti vipassanā "nibbedhikā"ti vattuṁ vaṭṭati. **Sammā dukkhakkhayagāminiyā**ti idhāpi maggapaññā "sammā hetunā nayena vaṭṭadukkhaṁ khepayamānā gacchatīti sammā dukkhakkhayagāminī nāma. Vipassanā tadaṅgavasena vaṭṭadukkhañca kilesadukkhañca khepayamānā gacchatīti dukkhakkhayagāminī. Dukkhakkhayagāminiyā vā maggapaññāya paṭilābhasaṁvattanato esā dukkhakkhayagāminīti veditabbā.

26. **Ābhicetasikānan**ti abhicittaṁ seṭṭhacittaṁ sitānaṁ nissitānaṁ. **Diṭṭhadhammasukhavihārānan**ti appitappitakkhaṇe sukhapaṭilābhahetūnaṁ. **Nikāmalābhī**ti icchiticchitakkhaṇe samāpajjitā. **Akicchalābhī**ti nidukkhalābhī. **Akasiralābhī**ti vipulalābhī. Paguṇabhāvena eko icchiticchitakkhaṇe samāpajjituṁ sakkoti, samādhipāripanthikadhamme[1] pana akilamanto vikkhambhetuṁ na sakkoti, so attano anicchāya khippameva vuṭṭhāti, yathāparicchedavasena samāpattiṁ ṭhapetuṁ na sakkoti, ayaṁ kicchalābhī kasiralābhī nāma. Eko icchiticchitakkhaṇe ca samāpajjituṁ sakkoti, samādhipāripanthikadhamme ca akilamanto vikkhambheti, so yathāparicchedavaseneva vuṭṭhātuṁ sakkoti, ayaṁ akicchalābhī akasiralābhī nāma.

27. **Ayaṁ vuccati Mahānāma ariyasāvako sekho pāṭipado**ti Mahānāma ariyasāvako sekho pāṭipado vipassanāgabbhāya vaḍḍhamānakapaṭipadāya samannāgatoti vuccatīti dasseti. **Apuccaṇḍatāyā**ti apūti-aṇḍatāya. **Bhabbo abhinibbhidāyā**ti vipassanādiñāṇappabhedāya bhabbo. **Sambodhāyā**ti ariyamaggāya. **Anuttarassa yogakkhemassā**ti

---

1. Samādhipāribandhikadhamme (Syā, Ka)

ဥဒယတ္ထဂါမိနိယာတိ ပဉ္စန္နံ ခန္ဓာနံ ဥဒယဝယဂါမိနိယာ ဥဒယဉ္စ ဝယဉ္စ ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ သမတ္ထာယ။ **အရိယာယာ**တိ ဝိက္ခမ္ဘနဝသေန စ သမုစ္ဆေဒဝသေန စ ကိလေသေဟိ အာရကာ ဌိတာယ ပရိသုဒ္ဓါယ။ **ပညာယ သမန္နာဂတော**တိ ဝိပဿနာပညာယ စေဝ မဂ္ဂပညာယ စ သမင်္ဂီဘူတော။ **နိဗ္ဗေဓိကာယာ**တိ သာယေဝ နိဗ္ဗိဇ္ဈနတော နိဗ္ဗေဓိကာတိ ဝုစ္စတိ၊ တာယ သမန္နာဂတောတိ အတ္ထော။ တတ္ထ မဂ္ဂပညာယ သမုစ္ဆေဒဝသေန အနိဗ္ဗိဒ္ဓပုဗ္ဗံ အပဒါလိတပုဗ္ဗံ လောဘက္ခန္ဓံ ဒေါသက္ခန္ဓံ မောဟက္ခန္ဓံ နိဗ္ဗိဇ္ဈတိ ပဒါလေတီတိ နိဗ္ဗေဓိကာ။ ဝိပဿနာပညာယ တဒင်္ဂဝသေန နိဗ္ဗေဓိကာယ မဂ္ဂပညာယ ပဋိလာဘသံဝတ္တနတော စာတိ ဝိပဿနာ "နိဗ္ဗေဓိကာ"တိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ **သမ္မာ ဒုက္ခက္ခယဂါမိနိယာ**တိ ဣဓာပိ မဂ္ဂပညာ "သမ္မာ ဟေတုနာ နယေန ဝဋ္ဋဒုက္ခံ ခေပယမာနာ ဂစ္ဆတီတိ သမ္မာ ဒုက္ခက္ခယဂါမိနီ နာမ။ ဝိပဿနာ တဒင်္ဂဝသေန ဝဋ္ဋဒုက္ခဉ္စ ကိလေသဒုက္ခဉ္စ ခေပယမာနာ ဂစ္ဆတီတိ ဒုက္ခက္ခယဂါမိနီ။ ဒုက္ခက္ခယဂါမိနိယာ ဝါ မဂ္ဂပညာယ ပဋိလာဘသံဝတ္တနတော ဧသာ ဒုက္ခက္ခယဂါမိနီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၂၆။ **အာဘိစေတသိကာန**န္တိ အဘိစိတ္တံ သေဋ္ဌစိတ္တံ သိတာနံ နိဿိတာနံ။ **ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရာန**န္တိ အပ္ပိတပ္ပိတက္ခဏေ သုခပဋိလာဘဟေတူနံ။ **နိကာမလာဘီ**တိ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတက္ခဏေ သမာပဇ္ဇိတာ။ **အကိစ္ဆလာဘီ**တိ နိဒုက္ခလာဘီ။ **အကသိရလာဘီ**တိ ဝိပုလလာဘီ။ ပဂုဏဘာဝေန ဧကော ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတက္ခဏေ သမာပဇ္ဇိတုံ သက္ကောတိ၊ သမာဓိပါရိပန္ထိကဓမ္မေ[1] ပန အကိလမန္တော ဝိက္ခမ္ဘေတုံ န သက္ကောတိ၊ သော အတ္တနော အနိစ္ဆာယ ခိပ္ပမေဝ ဝုဋ္ဌာတိ၊ ယထာပရိစ္ဆေဒဝသေန သမာပတ္တိံ ဌပေတုံ န သက္ကောတိ၊ အယံ ကိစ္ဆလာဘီ ကသိရလာဘီ နာမ။ ဧကော ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတက္ခဏေ စ သမာပဇ္ဇိတုံ သက္ကောတိ၊ သမာဓိပါရိပန္ထိကဓမ္မေ စ အကိလမန္တော ဝိက္ခမ္ဘေတိ၊ သော ယထာပရိစ္ဆေဒဝသေနေဝ ဝုဋ္ဌာတုံ သက္ကောတိ၊ အယံ အကိစ္ဆလာဘီ အကသိရလာဘီ နာမ။

၂၇။ **အယံ ဝုစ္စတိ မဟာနာမ အရိယသာဝကော သေခေါ ပါဋိပဒေါ**တိ မဟာနာမ အရိယသာဝကော သေခေါ ပါဋိပဒေါ ဝိပဿနာဂဗ္ဘာယ ဝဍ္ဎမာနကပဋိပဒါယ သမန္နာဂတောတိ ဝုစ္စတီတိ ဒဿေတိ။ **အပုစ္စဏ္ဍတာယာ**တိ အပူတိအဏ္ဍတာယ။ **ဘဗ္ဗော အဘိနိဗ္ဘိဒါယာ**တိ ဝိပဿနာဒိဉာဏပ္ပဘေဒါယ ဘဗ္ဗော။ **သမ္ဗောဓာယာ**တိ အရိယမဂ္ဂါယ။ **အနုတ္တရဿ ယောဂက္ခေမဿာ**တိ

၁-သမာဓိပါရိဗန္ဓိကဓမ္မေ (သျာ၊ က)

arahattaṁ anuttaro yogakkhemo nāma, tadadhigamāya bhabboti dasseti. Yā panāyamettha atthadīpanatthaṁ upamā āhaṭā, sā Cetokhilasutte vuttanayeneva veditabbā. Kevalañhi tattha "tassā kukkuṭiyā aṇḍesu tividhakiriyakaraṇaṁ viya hi imassa bhikkhuno ussoḷhipannarasehi aṅgehi samannāgatabhāvo"ti yaṁ evaṁ opammasaṁsandanaṁ āgataṁ, taṁ idha evaṁ sīlasampanno hotīti-ādivacanato "tassā kukkuṭiyā aṇḍesu tividhakiriyakaraṇaṁ viya imassa bhikkhuno sīlasampannatādīhi pannarasehi dhammehi samaṅgībhāvo"ti evaṁ yojetvā veditabbaṁ. Sesaṁ sabbattha vuttasadisameva.

28. **Imaṁyeva anuttaraṁ upekkhāsatipārisuddhin**ti imaṁ paṭhamādijjhānehi asadisaṁ uttamaṁ catutthajjhānikaṁ upekkhāsatipārisuddhiṁ. **Paṭhamābhinibbhidā**ti paṭhamo ñāṇabhedo. Dutiyādīsupi eseva nayo. Kukkuṭacchāpako pana ekavāraṁ mātukucchito ekavāraṁ aṇḍakosatoti dve vāre jāyati. Ariyasāvako tīhi vijjāhi tayo vāre jāyati. Pubbenivāsacchādakaṁ tamaṁ vinodetvā pubbenivāsañāṇena paṭhamaṁ jāyati, sattānaṁ cutipaṭisandhicchādakaṁ tamaṁ vinodetvā dibbacakkhuñāṇena dutiyaṁ jāyati, catusaccapaṭicchādakaṁ tamaṁ vinodetvā āsavakkhayañāṇena tatiyaṁ jāyati.

29. **Idampissa hoti caraṇasmin**ti idampi sīlaṁ assa bhikkhuno[1] caraṇaṁ nāma hotīti attho. **Caraṇaṁ** nāma bahu anekavidhaṁ, sīlādayo pannarasadhammā, tattha idampi ekaṁ caraṇantipi attho. Padattho pana carati tena agatapubbaṁ disaṁ gacchatīti caraṇaṁ. Esa nayo sabbattha.

Idampissa hoti vijjāyāti idaṁ pubbenivāsañāṇaṁ tassa vijjā nāma hotīti attho. **Vijjā** nāma bahu anekavidhā, vipassanañāṇādīni aṭṭha ñāṇāni, tattha idampi ñāṇaṁ ekā vijjātipi attho. Padattho pana vinivijjhitvā etāya jānātīti vijjā. Esa nayo sabbattha. **Vijjā sampanno itipī**ti tīhi vijjāhi vijjāsampanno itipi. **Caraṇasampanno itipī**ti pañcadasahi dhammehi caraṇasampanno itipi. Tadubhayena pana vijjācaraṇasampanno itipīti.

1. Sīlavantassa bhikkhuno (Sī, Syā)

အရဟတ္တံ အနုတ္တရော ယောဂက္ခေမော နာမ၊ တဒဓိဂမာယ ဘဗ္ဗောတိ ဒဿေတိ။ ယာ ပနာယမေတ္ထ အတ္ထဒီပနတ္ထံ ဥပမာ အာဟဋာ၊ သာ စေတော-ခိလသုတ္တေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ကေဝလဉှိ တတ္ထ "တဿာ ကုက္ကုဋိယာ အဏ္ဍေသု တိဝိဓကိရိယကရဏံ ဝိယ ဟိ ဣမဿ ဘိက္ခုနော ဥဿောဠှိပန္နရသေဟိ အင်္ဂေဟိ သမန္နာဂတဘာဝေါ"တိ ယံ ဧဝံ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ အာဂတံ၊ တံ ဣဓ ဧဝံ သီလသမ္ပန္နော ဟောတီတိအာဒိဝစနတော "တဿာ ကုက္ကုဋိယာ အဏ္ဍေသု တိဝိဓကိရိယကရဏံ ဝိယ ဣမဿ ဘိက္ခုနော သီလ-သမ္ပန္နတာဒီဟိ ပန္နရသေဟိ ဓမ္မေဟိ သမင်္ဂီဘာဝေါ"တိ ဧဝံ ယောဇေတွာ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဝုတ္တသဒိသမေဝ။

၂၈။ **ဣမံယေဝ အနုတ္တရံ ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိ**န္တိ ဣမံ ပဌမာဒိဈာနေဟိ အသဒိသံ ဥတ္တမံ စတုတ္ထဇ္ဈာနိကံ ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိံ။ **ပဌမာဘိနိဗ္ဘိဒါ**တိ ပဌမော ဉာဏဘေဒေါ။ ဒုတိယာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ကုက္ကုဋစ္ဆာပကော ပန ဧကဝါရံ မာတုကုစ္ဆိတော ဧကဝါရံ အဏ္ဍကောသတောတိ ဒွေ ဝါရေ ဇာယတိ။ အရိယသာဝကော တီဟိ ဝိဇ္ဇာဟိ တယော ဝါရေ ဇာယတိ။ ပုဗ္ဗေနိဝါသစ္ဆာဒကံ တမံ ဝိနောဒေတွာ ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏေန ပဌမံ ဇာယတိ၊ သတ္တာနံ စုတိပဋိသန္ဓိစ္ဆာဒကံ တမံ ဝိနောဒေတွာ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏေန ဒုတိယံ ဇာယတိ၊ စတုသစ္စပဋိစ္ဆာဒကံ တမံ ဝိနောဒေတွာ အာသဝက္ခယဉာဏေန တတိယံ ဇာယတိ။

၂၉။ **ဣဒမ္ပိဿ ဟောတိ စရဏသ္မိ**န္တိ ဣဒမ္ပိ သီလံ အဿ ဘိက္ခုနော[၁] စရဏံ နာမ ဟောတီတိ အတ္ထော။ **စရဏံ** နာမ ဗဟု အနေကဝိဓံ, သီလာဒယော ပန္နရသဓမ္မာ၊ တတ္ထ ဣဒမ္ပိ ဧကံ စရဏန္တိပိ အတ္ထော။ ပဒတ္ထော ပန စရတိ တေန အဂတပုဗ္ဗံ ဒိသံ ဂစ္ဆတီတိ စရဏံ။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။

ဣဒမ္ပိဿ ဟောတိ ဝိဇ္ဇာယာတိ ဣဒံ ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏံ တဿ ဝိဇ္ဇာ နာမ ဟောတီတိ အတ္ထော။ **ဝိဇ္ဇာ** နာမ ဗဟု အနေကဝိဓာ,ဝိပဿနာဉာဏာဒီနိ အဋ္ဌ ဉာဏာနိ၊ တတ္ထ ဣဒမ္ပိ ဉာဏံ ဧကာ ဝိဇ္ဇာတိပိ အတ္ထော။ ပဒတ္ထော ပန ဝိနိဝိဇ္ဈိတွာ ဧတာယ ဇာနာတီတိ ဝိဇ္ဇာ။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ **ဝိဇ္ဇာသမ္ပန္နော ဣတိပီ**တိ တီဟိ ဝိဇ္ဇာဟိ ဝိဇ္ဇာသမ္ပန္နော ဣတိပိ။ **စရဏသမ္ပန္နော ဣတိပီ**တိ ပဉ္စဒသဟိ ဓမ္မေဟိ စရဏသမ္ပန္နော ဣတိပိ။ တဒုဘယေန ပန ဝိဇ္ဇာစရဏ-သမ္ပန္နော ဣတိပီတိ။

၁-သီလဝန္တဿ ဘိက္ခုနော (သီ၊ သျာ)

30. **Sanaṅkumārenā**ti porāṇakakumārena, cirakālato paṭṭhāya kumāroti saññātena. So kira manussapathe Pañcacūḷakakumārakakāle jhānaṁ nibbattetvā aparihīnajjhāno brahmaloke nibbatti, tassa so attabhāvo piyo ahosi manāpo, tasmā tādiseneva attabhāvena carati, tena naṁ **Sanaṅkumāro**ti sañjānanti. **Janetasmin**ti janitasmiṁ, pajāyāti attho. **Ye gottapaṭisārino**ti ye janetasmiṁ gottaṁ paṭisaranti "ahaṁ Gotamo, ahaṁ Kassapo"ti, tesu loke gottapaṭisārīsu khattiyo seṭṭho. **Anumatā Bhagavatā**ti mama pañhabyākaraṇena saddhiṁ saṁsanditvā desitāti Ambaṭṭhasutte Buddhena Bhagavatā "ahampi Ambaṭṭha evaṁ vadāmi—

'Khattiyo seṭṭho janetasmiṁ, ye gottapaṭisārino.
Vijjācaraṇasampanno, so seṭṭho devamānuse'ti"[1]—

Evaṁ bhāsantena anuññātā[2] anumoditā. **Sādhu sādhu Ānandā**ti Bhagavā kira ādito paṭṭhāya niddaṁ anokkamantova imaṁ suttaṁ sutvā Ānandena sekhapaṭipadāya kūṭaṁ gahitanti ñatvā uṭṭhāya pallaṅkaṁ ābhujitvā nisinno sādhukāraṁ adāsi, ettāvatā ca pana idaṁ suttaṁ Jinabhāsitaṁ nāma jātaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Sekhasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Potaliyasuttavaṇṇanā

31. **Evaṁ me sutan**ti Potaliyasuttaṁ. Tattha **Aṅguttarāpesū**ti Aṅgāyeva so janapado, mahiyā panassa uttarena yā āpo, tāsaṁ[3] avidūrattā uttarāpotipi vuccati. Kataramahiyā uttarena yā[4] āpoti, mahāmahiyā. Tatthāyaṁ āvibhāvakathā—ayaṁ kira Jambudīpo dasasahassayojanaparimāṇo. Tattha ca catusahassayojanappamāṇo padeso udakena ajjhotthaṭo samuddoti saṅkhaṁ

1. Dī 2. 93 piṭṭhe. 2. Anumatā (Ka) 3. Tassa (Syā) 4. So (Syā)

၃၀။ **သနင်္ကုမာရေနာ**တိ ပေါရာဏကကုမာရေန၊ စိရကာလတော ပဋ္ဌာယ ကုမာရောတိ သညာတေန။ သော ကိရ မနုဿပထေ ပဉ္စစူဠကကုမာရကကာလေ ဈာနံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ အပရိဟီနဇ္ဈာနော ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ တဿ သော အတ္တဘာဝေါ ပိယော အဟောသိ မနာပေါ၊ တသ္မာ တာဒိသေနေဝ အတ္တဘာဝေန စရတိ၊ တေန နံ **သနင်္ကုမာရော**တိ သဉ္ဇာနန္တိ။ **ဇနေတသ္မိ**န္တိ ဇနိတသ္မိံ၊ ပဇာယာတိ အတ္ထော။ **ယေ ဂေါတ္တပဋိသာရိနော**တိ ယေ ဇနေတသ္မိံ ဂေါတ္တံ ပဋိသရန္တိ "အဟံ ဂေါတမော, အဟံ ကဿပေါ"တိ၊ တေသု လောကေ ဂေါတ္တပဋိသာရီသု ခတ္တိယော သေဋ္ဌော။ **အနုမတာ ဘဂဝတာ**တိ မမ ပဉှဗျာကရဏေန သဒ္ဓိံ သံသန္ဒိတွာ ဒေသိတာတိ အမ္ဗဋ္ဌသုတ္တေ ဗုဒ္ဓေန ဘဂဝတာ "အဟမ္ပိ အမ္ဗဋ္ဌ ဧဝံ ဝဒါမိ—

'ခတ္တိယော သေဋ္ဌော ဇနေတသ္မိံ၊ ယေ ဂေါတ္တပဋိသာရိနော။
ဝိဇ္ဇာစရဏသမ္ပန္နော၊ သော သေဋ္ဌော ဒေဝမာနုသေ'တိ"[၁]—

ဧဝံ ဘာသန္တေန အနုညာတာ[၂] အနုမောဒိတာ။ **သာဓု သာဓု အာနန္ဒာ**တိ ဘဂဝါ ကိရ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ နိဒ္ဒံ အနောက္ကမန္တောဝ ဣမံ သုတ္တံ သုတွာ အာနန္ဒေန သေခပဋိပဒါယ ကူဋံ ဂဟိတန္တိ ဉတွာ ဥဋ္ဌာယ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ နိသိန္နော သာဓုကာရံ အဒါသိ၊ ဧတ္တာဝတာ စ ပန ဣဒံ သုတ္တံ ဇိနဘာသိတံ နာမ ဇာတံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

သေခသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-ပေါတလိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၁။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ ပေါတလိယသုတ္တံ။ တတ္ထ **အင်္ဂုတ္တရာပေသူ**တိ အင်္ဂါယေဝ သော ဇနပဒေါ၊ မဟိယာ ပနဿ ဥတ္တရေန ယာ အာပေါ၊ တာသံ[၃] အဝိဒူရတ္တာ ဥတ္တရာပေါတိပိ ဝုစ္စတိ။ ကတရမဟိယာ ဥတ္တရေန ယာ[၄] အာပေါတိ၊ မဟာမဟိယာ။ တတ္ထာယံ အာဝိဘာဝကထာ—အယံ ကိရ ဇမ္ဗုဒီပေါ ဒသသဟဿယောဇနပရိမာဏော။ တတ္ထ စ စတုသဟဿယောဇနပ္ပမာဏော ပဒေသော ဥဒကေန အဇ္ဈောတ္ထဋော သမုဒ္ဒေါတိ သင်္ခံ

၁-ဒီ ၂-၉၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အနုမတာ (က) ၃-တဿ (သျာ) ၄-သော (သျာ)

gato. Tisahassayojanappamāṇe manussā vasanti. Tisahassayojanappamāṇe Himavā patiṭṭhito ubbedhena pañcayojanasatiko caturāsītikūṭasahassapaṭimaṇḍito samantato sandamānapañcasatanadīvicitto, yattha āyāmavitthārena ceva gambhīratāya ca paṇṇāsapaṇṇāsayojanā diyaḍḍhayojanasataparimaṇḍalā Anotattadaho Kaṇṇamuṇḍadaho Rathakāradaho Chaddantadaho Kuṇāladaho Mandākinīdaho[1] Sīhapapātadahoti satta mahāsarā patiṭṭhitā. Tesu Anotattadaho Sudassanakūṭaṁ Citrakūṭaṁ Kāḷakūṭaṁ Gandhamādanakūṭaṁ Kelāsakūṭanti imehi pañcahi[2] pabbatehi parikkhitto.

Tattha Sudassanakūṭaṁ sovaṇṇamayaṁ dviyojanasatubbedhaṁ antovaṅkaṁ kākamukhasaṇṭhānaṁ tameva saraṁ paṭicchādetvā ṭhitaṁ. Citrakūṭaṁ sabbaratanamayaṁ. Kāḷakūṭaṁ añjanamayaṁ. Gandhamādanakūṭaṁ sānumayaṁ abbhantare muggavaṇṇaṁ, mūlagandho sāragandho pheggugandho tacagandho papaṭikagandho rasagandho pattagandho pupphagandho phalagandho gandhagandhoti imehi dasahi gandhehi ussannaṁ nānappakāra-osadhasañchannaṁ, kāḷapakkha-uposathadivase ādittamiva aṅgāraṁ jalantaṁ tiṭṭhati. Kelāsakūṭaṁ rajatamayaṁ. Sabbāni Sudassanena samānubbedhasaṇṭhānāni, tameva saraṁ paṭicchādetvā ṭhitāni. Tāni sabbāni devānubhāvena nāgānubhāvena ca vassanti[3], nadiyo ca tesu sandanti. Taṁ sabbampi udakaṁ Anotattameva pavisati. Candimasūriyā dakkhiṇena vā uttarena vā gacchantā pabbatantarena tattha obhāsaṁ karonti, ujuṁ gacchantā na karonti, tenevassa Anotattanti saṅkhā udapādi.

Tattha manoharasilātalāni nimmacchakacchapāni phalikasadisanimmaludakāni nhānatitthāni supaṭiyattāni honti, yesu Buddhapaccekabuddhakhīṇāsavā ca iddhimanto ca isayo nhāyanti, devayakkhādayo uyyānakīḷakaṁ kīḷanti.

Tassa catūsu passesu sīhamukhaṁ hatthimukhaṁ assamukhaṁ usabhamukhanti cattāri mukhāni honti, yehi catasso nadiyo sandanti. Sīhamukhena nikkhantanadītīre sīhā bahutarā honti. Hatthimukhādīhi hatthi-assa-usabhā. Puratthimadisato nikkhantanadī Anotattaṁ tikkhattuṁ padakkhiṇaṁ katvā itarā tisso nadiyo

1. Mandākinī (Sī), haṁsapapātadaho mandākinī (Syā), haṁsapapātadaho (Ka)
2. Pañcahi kūṭehi (Sī)
3. Ṭhassanti (Ka), vasanti (Syā)

ဂတော။ တိသဟဿယောဇနပ္ပမာဏေ မနုဿာ ဝသန္တိ။ တိသဟဿယောဇနပ္ပမာဏေ ဟိမဝါ ပတိဋ္ဌိတော ဥဗ္ဗေဓေန ပဉ္စယောဇနသတိကော စတုရာသီတိကူဋသဟဿပဋိမဏ္ဍိတော သမန္တတော သန္ဒမာနပဉ္စသတနဒီဝိစိတ္တော၊ ယတ္ထ အာယာမဝိတ္ထာရေန စေဝ ဂမ္ဘီရတာယ စ ပဏ္ဏာသပဏ္ဏာသယောဇနာ ဒိယဍ္ဎယောဇနသတပရိမဏ္ဍလာ အနောတတ္တဒဟော ကဏ္ဏမုဏ္ဍဒဟော ရထကာရဒဟော ဆဒ္ဒန္တဒဟော ကုဏာလဒဟော မန္ဒာကိနီဒဟော[1] သီဟပပါတဒဟောတိ သတ္တ မဟာသရာ ပတိဋ္ဌိတာ။ တေသု အနောတတ္တဒဟော သုဒဿနကူဋံ စိတြကူဋံ ကာဠကူဋံ ဂန္ဓမာဒနကူဋံ ကေလာသကူဋန္တိ ဣမေဟိ ပဉ္စဟိ[2] ပဗ္ဗတေဟိ ပရိက္ခိတ္တော။

တတ္ထ သုဒဿနကူဋံ သောဝဏ္ဏမယံ ဒွိယောဇနသတုဗ္ဗေဓံ အန္တောဝင်္ကံ ကာကမုခသဏ္ဌာနံ တမေဝ သရံ ပဋိစ္ဆာဒေတွာ ဌိတံ။ စိတြကူဋံ သဗ္ဗရတနမယံ။ ကာဠကူဋံ အဉ္ဇနမယံ။ ဂန္ဓမာဒနကူဋံ သာနုမယံ အဗ္ဘန္တရေ မုဂ္ဂဝဏ္ဏံ၊ မူလဂန္ဓော သာရဂန္ဓော ဖေဂ္ဂုဂန္ဓော တစဂန္ဓော ပပဋိကဂန္ဓော ရသဂန္ဓော ပတ္တဂန္ဓော ပုပ္ဖဂန္ဓော ဖလဂန္ဓော ဂန္ဓဂန္ဓောတိ ဣမေဟိ ဒသဟိ ဂန္ဓေဟိ ဥဿန္နံ နာနပ္ပကာရဩသဓသဉ္ဆန္နံ၊ ကာဠပက္ခဥပေါသထဒိဝသေ အာဒိတ္တမိဝ အင်္ဂါရံ ဇလန္တံ တိဋ္ဌတိ။ ကေလာသကူဋံ ရဇတမယံ။ သဗ္ဗာနိ သုဒဿနေန သမာနုဗ္ဗေဓသဏ္ဌာနာနိ၊ တမေဝ သရံ ပဋိစ္ဆာဒေတွာ ဌိတာနိ။ တာနိ သဗ္ဗာနိ ဒေဝါနုဘာဝေန နာဂါနုဘာဝေန စ ဝဿန္တိ[3]၊ နဒိယော စ တေသု သန္ဒန္တိ။ တံ သဗ္ဗမ္ပိ ဥဒကံ အနောတတ္တမေဝ ပဝိသတိ။ စန္ဒိမသူရိယာ ဒက္ခိဏေန ဝါ ဥတ္တရေန ဝါ ဂစ္ဆန္တာ ပဗ္ဗတန္တရေန တတ္ထ ဩဘာသံ ကရောန္တိ၊ ဥဇုံ ဂစ္ဆန္တာ န ကရောန္တိ၊ တေနေဝဿ အနောတတ္တန္တိ သင်္ခါ ဥဒပါဒိ။

တတ္ထ မနောဟရသိလာတလာနိ နိမ္မစ္ဆကစ္ဆပါနိ ဖလိကသဒိသနိမ္မလုဒကာနိ နှာနတိတ္ထာနိ သုပဋိယတ္တာနိ ဟောန္တိ၊ ယေသု ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓခီဏာသဝါ စ ဣဒ္ဓိမန္တော စ ဣသယော နှာယန္တိ၊ ဒေဝယက္ခာဒယော ဥယျာနကီဠကံ ကီဠန္တိ။

တဿ စတူသု ပဿေသု သီဟမုခံ ဟတ္ထိမုခံ အဿမုခံ ဥသဘမုခန္တိ စတ္တာရိ မုခါနိ ဟောန္တိ၊ ယေဟိ စတဿော နဒိယော သန္ဒန္တိ။ သီဟမုခေန နိက္ခန္တနဒီတီရေ သီဟာ ဗဟုတရာ ဟောန္တိ။ ဟတ္ထိမုခါဒီဟိ ဟတ္ထိအဿဥသဘာ။ ပုရတ္ထိမဒိသတော နိက္ခန္တနဒီ အနောတတ္တံ တိက္ခတ္တုံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ဣတရာ တိဿော နဒိယော

၁-မန္ဒာကိနီ (သီ)၊ ဟံသပပါတဒဟော မန္ဒာကိနီ (သျာ)၊ ဟံသပပါတဒဟော (က)
၂-ပဉ္စဟိ ကူဋေဟိ (သီ)
၃-ဌဿန္တိ (က)၊ ဝသန္တိ (သျာ)

anupagamma pācīnahimavanteneva amanussapathaṁ gantvā mahāsamuddaṁ pavisati. Pacchimadisato ca uttaradisato ca nikkhantanadiyopi tatheva padakkhiṇaṁ katvā pacchimahimavanteneva uttarahimavanteneva ca amanussapathaṁ gantvā mahāsamuddaṁ pavisanti. Dakkhiṇadisato nikkhantanadī pana taṁ tikkhattuṁ padakkhiṇaṁ katvā dakkhiṇena ujukaṁ pāsāṇapiṭṭheneva saṭṭhiyojanāni gantvā pabbataṁ paharitvā vuṭṭhāya parikkhepena tigāvutappamāṇā udakadhārā ca hutvā ākāsena saṭṭhiyojanāni gantvā Tiyaggaḷe nāma pāsāṇe patitā[1], pāsāṇo udakadhārāvegena bhinno. Tattha paññāsayojanappamāṇā Tiyaggaḷā nāma pokkharaṇī jātā, pokkharaṇiyā kūlaṁ bhinditvā pāsāṇaṁ pavisitvā saṭṭhiyojanāni gatā. Tato ghanapathaviṁ bhinditvā umaṅgena saṭṭhiyojanāni gantvā Viñjhaṁ[2] nāma tiracchānapabbataṁ paharitvā hatthatale pañcaṅgulisadisā pañcadhārā hutvā pavattanti. Sā tikkhattuṁ Anotattaṁ padakkhiṇaṁ katvā gataṭṭhāne Āvaṭṭagaṅgāti vuccati. Ujukaṁ pāsāṇapiṭṭhena saṭṭhiyojanāni gataṭṭhāne Kaṇhagaṅgāti[3] ākāsena saṭṭhiyojanāni gataṭṭhāne Ākāsagaṅgāti, Tiyaggaḷapāsāṇe paññāsayojanokāse ṭhitā Tiyaggaḷapokkharaṇīti, kūlaṁ bhinditvā pāsāṇaṁ pavisitvā saṭṭhiyojanāni gataṭṭhāne Bahalagaṅgāti, umaṅgena saṭṭhiyojanāni gataṭṭhāne Umaṅgagaṅgāti vuccati. Viñjhaṁ nāma tiracchānapabbataṁ paharitvā pañcadhārā hutvā pavattaṭṭhāne pana Gaṅgā Yamunā Aciravatī Sarabhū Mahīti pañcadhā saṅkhaṁ gatā. Evametā pañca mahānadiyo Himavantato pabhavanti. Tāsu yā ayaṁ pañcamī Mahī nāma, sā idha Mahāmahīti adhippetā. Tassā uttarena yā āpo, tāsaṁ avidūrattā so janapado Aṅguttarāpoti veditabbo. Tasmiṁ Aṅguttarāpesu janapade.

Āpaṇaṁ nāmāti tasmiṁ kira nigame vīsati Āpaṇamukhasahassāni vibhattāni ahesuṁ. Iti so Āpaṇānaṁ ussannattā Āpaṇantveva saṅkhaṁ gato. Tassa ca nigamassa avidūre nadītīre ghanacchāyo ramaṇīyo bhūmibhāgo mahāvanasaṇḍo, tasmiṁ Bhagavā viharati. Tenevettha vasanaṭṭhānaṁ na niyāmitanti[4] veditabbaṁ. **Yenaññataro vanasaṇḍo**

1. Patitvā (Sī)
2. Vijjhaṁ (Syā, Ka)
3. Kaṇṇagaṅgāti (Syā, Ka)
4. Vasanaṭṭhānaṁ niyāmitanti (Syā, Ka)

အနုပဂမ္မ ပါစီနဟိမဝန္တေနေဝ အမနုဿပထံ ဂန္တွာ မဟာသမုဒ္ဒံ ပဝိသတိ။ ပစ္ဆိမဒိသတော စ ဥတ္တရဒိသတော စ နိက္ခန္တနဒိယောပိ တထေဝ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ပစ္ဆိမဟိမဝန္တေနေဝ ဥတ္တရဟိမဝန္တေနေဝ စ အမနုဿပထံ ဂန္တွာ မဟာသမုဒ္ဒံ ပဝိသန္တိ။ ဒက္ခိဏဒိသတော နိက္ခန္တနဒီ ပန တံ တိက္ခတ္တုံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ဒက္ခိဏေန ဥဇုကံ ပါသာဏပိဋ္ဌေနေဝ သဋ္ဌိယောဇနာနိ ဂန္တွာ ပဗ္ဗတံ ပဟရိတွာ ဝုဋ္ဌာယ ပရိက္ခေပေန တိဂါဝုတပ္ပမာဏာ ဥဒကဓာရာ စ ဟုတွာ အာကာသေန သဋ္ဌိယောဇနာနိ ဂန္တွာ တိယဂ္ဂဠေ နာမ ပါသာဏေ ပတိတာ[1]၊ ပါသာဏော ဥဒကဓာရာဝေဂေန ဘိန္နော။ တတ္ထ ပညာသယောဇနပ္ပမာဏာ တိယဂ္ဂဠာ နာမ ပေါက္ခရဏီ ဇာတာ၊ ပေါက္ခရဏိယာ ကူလံ ဘိန္ဒိတွာ ပါသာဏံ ပဝိသိတွာ သဋ္ဌိယောဇနာနိ ဂတာ။ တတော ဃနပထဝိံ ဘိန္ဒိတွာ ဥမင်္ဂေန သဋ္ဌိယောဇနာနိ ဂန္တွာ ဝိဉ္ဈံ[2] နာမ တိရစ္ဆာနပဗ္ဗတံ ပဟရိတွာ ဟတ္ထတလေ ပဉ္စင်္ဂုလိသဒိသာ ပဉ္စဓာရာ ဟုတွာ ပဝတ္တန္တိ။ သာ တိက္ခတ္တုံ အနောတတ္တံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ဂတဋ္ဌာနေ အာဝဋ္ဋဂင်္ဂါတိ ဝုစ္စတိ။ ဥဇုကံ ပါသာဏပိဋ္ဌေန သဋ္ဌိယောဇနာနိ ဂတဋ္ဌာနေ ကဏှဂင်္ဂါတိ[3]၊ အာကာသေန သဋ္ဌိယောဇနာနိ ဂတဋ္ဌာနေ အာကာသဂင်္ဂါတိ၊ တိယဂ္ဂဠပါသာဏေ ပညာသယောဇနောကာသေ ဌိတာ တိယဂ္ဂဠပေါက္ခရဏီတိ၊ ကူလံ ဘိန္ဒိတွာ ပါသာဏံ ပဝိသိတွာ သဋ္ဌိယောဇနာနိ ဂတဋ္ဌာနေ ဗဟလဂင်္ဂါတိ၊ ဥမင်္ဂေန သဋ္ဌိယောဇနာနိ ဂတဋ္ဌာနေ ဥမင်္ဂဂင်္ဂါတိ ဝုစ္စတိ။ ဝိဉ္ဈံ နာမ တိရစ္ဆာနပဗ္ဗတံ ပဟရိတွာ ပဉ္စဓာရာ ဟုတွာ ပဝတ္တဋ္ဌာနေ ပန ဂင်္ဂါ ယမုနာ အစိရဝတီ သရဘူ မဟီတိ ပဉ္စဓာ သင်္ခံ ဂတာ။ ဧဝမေတာ ပဉ္စ မဟာနဒိယော ဟိမဝန္တတော ပဘဝန္တိ။ တာသု ယာ အယံ ပဉ္စမီ မဟီ နာမ၊ သာ ဣဓ မဟာမဟီတိ အဓိပ္ပေတာ။ တဿာ ဥတ္တရေန ယာ အာပေါ၊ တာသံ အဝိဒူရတ္တာ သော ဇနပဒေါ အင်္ဂုတ္တရာပေါတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တသ္မိံ အင်္ဂုတ္တရာပေသု ဇနပဒေ။

အာပဏံ နာမာတိ တသ္မိံ ကိရ နိဂမေ ဝီသတိ အာပဏမုခသဟဿာနိ ဝိဘတ္တာနိ အဟေသုံ။ ဣတိ သော အာပဏာနံ ဥဿန္နတ္တာ အာပဏန္တွေဝ သင်္ခံ ဂတော။ တဿ စ နိဂမဿ အဝိဒူရေ နဒီတီရေ ဃနစ္ဆာယော ရမဏီယော ဘူမိဘာဂေါ မဟာဝနသဏ္ဍော၊ တသ္မိံ ဘဂဝါ ဝိဟရတိ။ တေနေဝေတ္ထ ဝသနဋ္ဌာနံ န နိယာမိတန္တိ[4] ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ယေနညတရော ဝနသဏ္ဍော**

၁-ပတိတွာ (သီ)
၂-ဝိဇ္ဈံ (သျာ၊ က)
၃-ကဏ္ဏဂင်္ဂါတိ (သျာ၊ က)
၄-ဝသနဋ္ဌာနံ နိယာမိတန္တိ (သျာ၊ က)

tenupasaṅkamīti bhikkhusaṁghaṁ vasanaṭṭhānaṁ pesetvā ekakova upasaṅkami Potaliyaṁ gahapatiṁ sandhāya. **Potaliyopi kho gahapatīti** Potaliyoti evaṁnāmako gahapati. **Sampannanivāsanapāvuraṇoti**[1] paripuṇṇanivāsanapāvuraṇo, ekaṁ dīghadasaṁ sāṭakaṁ nivattho ekaṁ pārutoti attho. **Chattupāhanāhīti**[2] chattaṁ gahetvā upāhanā āruyhāti attho. **Āsanānīti** pallaṅkapīṭhapalālapīṭhakādīni. Antamaso sākhābhaṅgampi hi āsananteva vuccati. **Gahapativādenāti** gahapatīti iminā vacanena. **Samudācaratīti** voharati.

Bhagavantaṁ etadavocāti tatiyaṁ gahapatīti vacanaṁ adhivāsetuṁ asakkonto Bhagavantaṁ etaṁ "tayidaṁ bho Gotamā"ti-ādivacanaṁ avoca. Tattha **nacchannanti** na anucchavikaṁ. **Nappatirūpanti** na sāruppaṁ. **Ākārāti**-ādīni sabbāneva kāraṇavevacanāni. Dīghadasavatthadhāraṇa kesamassunakhaṭhapanādīni hi sabbāneva gihibyañjanāni tassa gihibhāvaṁ pākaṭaṁ karontīti **ākārā**, gihisaṇṭhānena saṇṭhitattā **liṅgā**, gihibhāvassa sañjānananimittatāya **nimittāti** vuttā. **Yathā taṁ gahapatissāti** yathā gahapatissa ākāraliṅganimittā bhaveyyuṁ, tatheva tuyhaṁ. Tena tāhaṁ evaṁ samudācarāmīti dasseti. Atha so yena kāraṇena gahapativādaṁ nādhivāseti, taṁ pakāsento "tathā hi pana me"ti-ādimāha.

Niyyātanti niyyātitaṁ. **Anovādī anupavādīti** "tātā kasatha vapatha, vaṇippathaṁ payojethā"ti-ādinā hi nayena ovadanto ovādī nāma hoti. "Tumhe na kasatha na vapatha, na vaṇippathaṁ payojetha, kathaṁ jīvissatha, puttadāraṁ vā bharissathā"ti-ādinā nayena pana upavadanto upavādī nāma hoti. Ahaṁ pana ubhayampi taṁ na karomi. Tenāhaṁ tattha anovādī anupavādīti dasseti. **Ghāsacchādanaparamo viharāmīti** ghāsamattañceva acchādanamattañca paramaṁ katvā viharāmi, tato paraṁ natthi, na ca patthemīti dīpeti.

32. **Giddhilobho pahātabboti** gedhabhūto lobho pahātabbo. **Anindārosanti** anindābhūtaṁ aghaṭṭanaṁ. **Nindārosoti** nindāghaṭṭanā. **Vohārasamucchedāyāti** ettha **vohāroti** byavahāravohāropi paṇṇattipi vacanampi cetanāpi. Tattha—

1. ...pāpuraṇoti (Sī), ...pārupanoti (Syā) 2. Chattupāhanoti (Ka)

တေနုပသင်္ကမီတိ ဘိက္ခုသံဃံ ဝသနဋ္ဌာနံ ပေသေတွာ ဧကကောဝ ဥပသင်္ကမိ ပေါတလိယံ ဂဟပတိံ သန္ဓာယ။ **ပေါတလိယောပိ ခေါ ဂဟပတီ**တိ ပေါတလိယောတိ ဧဝံနာမကော ဂဟပတိ။ **သမ္ပန္နနိဝါသနပါဝုရဏော**တိ[၁] ပရိပုဏ္ဏနိဝါသနပါဝုရဏော၊ ဧကံ ဒီဃဒသံ သာဋကံ နိဝတ္ထော ဧကံ ပါရုတောတိ အတ္ထော။ **ဆတ္တုပါဟနာဟီ**တိ[၂] ဆတ္တံ ဂဟေတွာ ဥပါဟနာ အာရုယှာတိ အတ္ထော။ **အာသနာနီ**တိ ပလ္လင်္ကပီဌပလာလပီဌကာဒီနိ။ အန္တမသော သာခါဘင်္ဂမ္ပိ ဟိ အာသနန္တေဝ ဝုစ္စတိ။ **ဂဟပတိဝါဒေနာ**တိ ဂဟပတီတိ ဣမိနာ ဝစနေန။ **သမုဒါစရတီ**တိ ဝေါဟရတိ။

ဘဂဝန္တံ ဧတဒဝေါစာတိ တတိယံ ဂဟပတီတိ ဝစနံ အဓိဝါသေတုံ အသက္ကောန္တော ဘဂဝန္တံ ဧတံ "တယိဒံ ဘော ဂေါတမာ"တိ အာဒိဝစနံ အဝေါစ။ တတ္ထ **နစ္ဆန္နန္တိ** န အနုစ္ဆဝိကံ။ **နပ္ပတိရူပန္တိ** န သာရုပ္ပံ။ **အာကာရာ**တိ-အာဒီနိ သဗ္ဗာနေဝ ကာရဏဝေဝစနာနိ။ ဒီဃဒသဝတ္ထဓာရဏ ကေသမဿုနခဌပနာဒီနိ ဟိ သဗ္ဗာနေဝ ဂိဟိဗျဉ္ဇနာနိ တဿ ဂိဟိဘာဝံ ပါကဋံ ကရောန္တီတိ **အာကာရာ၊** ဂိဟိသဏ္ဌာနေန သဏ္ဌိတတ္တာ **လိင်္ဂါ၊** ဂိဟိဘာဝဿ သဉ္ဇာနနနိမိတ္တတာယ **နိမိတ္တာ**တိ ဝုတ္တာ။ **ယထာ တံ ဂဟပတိဿာ**တိ ယထာ ဂဟပတိဿ အာကာရလိင်္ဂနိမိတ္တာ ဘဝေယျုံ၊ တထေဝ တုယှံ။ တေန တာဟံ ဧဝံ သမုဒါစရာမီတိ ဒဿေတိ။ အထ သော ယေန ကာရဏေန ဂဟပတိဝါဒံ နာဓိဝါသေတိ၊ တံ ပကာသေန္တော "တထာ ဟိ ပန မေ"တိအာဒိမာဟ။

နိယျာတန္တိ နိယျာတိတံ။ **အနောဝါဒီ အနုပဝါဒီ**တိ "တာတာ ကသထ ဝပထ၊ ဝဏိပ္ပထံ ပယောဇေထာ"တိအာဒိနာ ဟိ နယေန ဩဝဒန္တော ဩဝါဒီ နာမ ဟောတိ။ "တုမှေ န ကသထ န ဝပထ၊ န ဝဏိပ္ပထံ ပယောဇေထ၊ ကထံ ဇီဝိဿထ၊ ပုတ္တဒါရံ ဝါ ဘရိဿထာ"တိအာဒိနာ နယေန ပန ဥပဝဒန္တော ဥပဝါဒီ နာမ ဟောတိ။ အဟံ ပန ဥဘယမ္ပိ တံ န ကရောမိ။ တေနာဟံ တတ္ထ အနောဝါဒီ အနုပဝါဒီတိ ဒဿေတိ။ **ဃာသစ္ဆာဒနပရမော ဝိဟရာမီ**တိ ဃာသမတ္တဉ္စေဝ အစ္ဆာဒနမတ္တဉ္စ ပရမံ ကတွာ ဝိဟရာမိ၊ တတော ပရံ နတ္ထိ၊ န စ ပတ္ထေမီတိ ဒီပေတိ။

၃၂။ **ဂိဒ္ဓိလောဘော ပဟာတဗ္ဗော**တိ ဂေဓဘူတော လောဘော ပဟာတဗ္ဗော။ **အနိန္ဒာရောသ**န္တိ အနိန္ဒာဘူတံ အဃဋ္ဋနံ။ **နိန္ဒာရောသော**တိ နိန္ဒာဃဋ္ဋနာ။ **ဝေါဟာရသမုစ္ဆေဒါယာ**တိ ဧတ္ထ **ဝေါဟာရော**တိ ဗျဝဟာရဝေါဟာရောပိ ပဏ္ဏတ္တိပိ ဝစနမ္ပိ စေတနာပိ။ တတ္ထ—

၁-....ပါပုရဏောတိ (သီ)၊....ပါရုပနောတိ (သျာ) ၂-ဆတ္တုပါဟနောတိ (က)

“Yo hi koci manussesu, vohāraṁ upajīvati.
Evaṁ Vāseṭṭha jānāhi, vāṇijo so na brāhmaṇo”ti[1].

Ayaṁ byavahāravohāro nāma. “Saṅkhā samaññā paññatti vohāro”ti[2] ayaṁ paṇṇattivohāro nāma. “Tathā tathā voharati aparāmasan”ti[3] ayaṁ vacanavohāro nāma. “Aṭṭha ariyavohārā aṭṭha anariyavohārā”ti[4] ayaṁ cetanāvohāro nāma, ayamidhādhippeto. Yasmā vā pabbajitakālato paṭṭhāya gihīti cetanā natthi, samaṇoti cetanā hoti. Gihīti vacanaṁ natthi, samaṇoti vacanaṁ hoti. Gihīti paṇṇatti natthi, samaṇoti paṇṇatti hoti. Gihīti byavahāro natthi, samaṇoti vā pabbajitoti vā byavahāro hoti. Tasmā sabbepete labbhanti.

33. **Yesaṁ kho ahaṁ saṁyojanānaṁ hetu pāṇātipātī**ti ettha pāṇātipātova saṁyojanaṁ. Pāṇātipātasseva hi hetu pāṇātipātapaccayā pāṇātipātī nāma hoti. Pāṇātipātānaṁ[5] pana bahutāya “yesaṁ kho ahan”ti vuttaṁ. **Tesāhaṁ saṁyojanānan**ti tesaṁ ahaṁ pāṇātipātabandhanānaṁ. **Pahānāya samucchedāya paṭipanno**ti iminā apāṇātipātasaṅkhātena kāyikasīlasaṁvarena pahānatthāya samucchedanatthāya paṭipanno. **Attāpi maṁ upavadeyyā**ti kunthakipillikampi nāma jīvitā avoropanakasāsane pabbajitvā pāṇāti pātamattatopi oramituṁ na sakkomi, kiṁ mayhaṁ pabbajjāyāti evaṁ attāpi maṁ upavadeyya. **Anuviccāpi maṁ viññū garaheyyun**ti evarūpe nāma sāsane pabbajitvā pāṇātipātamattatopi oramituṁ na sakkoti, kiṁ etassa pabbajjāyāti evaṁ anuvicca tulayitvā pariyogāhetvā aññepi viññū paṇḍitā garaheyyuṁ. **Etadeva kho pana saṁyojanaṁ etaṁ nīvaraṇan**ti dasasu saṁyojanesu pañcasu ca nīvaraṇesu apariyāpannampi “aṭṭha nīvaraṇā”ti desanāvasenetaṁ vuttaṁ. Vaṭṭabandhanaṭṭhena hi hitapaṭicchādanaṭṭhena[6] ca saṁyojanantipi nīvaraṇantipi vuttaṁ. **Āsavā**ti pāṇātipātakāraṇā eko avijjāsavo uppajjati. **Vighātapariḷāhā**ti vighātā ca pariḷāhā ca.

1. Ma 2. 409 piṭṭhe. 2. Abhi 1. 256 piṭṭhe. 3. Ma 3. 278 piṭṭhe
4. Aṁ 3. 127 piṭṭhe. 5. Pāṇānaṁ (Ka) 6. Taṁ paṭicchādanaṭṭhena (Ka)

“ယော ဟိ ကောစိ မနုဿေသု၊ ဝေါဟာရံ ဥပဇီဝတိ။
ဧဝံ ဝါသေဋ္ဌ ဇာနာဟိ၊ ဝါဏိဇော သော န ဗြာဟ္မဏော”တိ[၁]။

အယံ ဗျဝဟာရဝေါဟာရော နာမ။ “သင်္ခါ သမညာ ပညတ္တိ ဝေါဟာရော”တိ[၂] အယံ ပဏ္ဏတ္တိဝေါဟာရော နာမ။ “တထာ တထာ ဝေါဟရတိ အပရာမသ”န္တိ[၃] အယံ ဝစနဝေါဟာရော နာမ။ “အဋ္ဌ အရိယဝေါဟာရာ အဋ္ဌ အနရိယဝေါဟာရာ”တိ[၄] အယံ စေတနာဝေါဟာရော နာမ၊ အယမိဓာဓိပ္ပေတော။ ယသ္မာ ဝါ ပဗ္ဗဇိတကာလတော ပဋ္ဌာယ ဂိဟီတိ စေတနာ နတ္ထိ၊ သမဏောတိ စေတနာ ဟောတိ။ ဂိဟီတိ ဝစနံ နတ္ထိ၊ သမဏောတိ ဝစနံ ဟောတိ။ ဂိဟီတိ ပဏ္ဏတ္တိ နတ္ထိ၊ သမဏောတိ ပဏ္ဏတ္တိ ဟောတိ။ ဂိဟီတိ ဗျဝဟာရော နတ္ထိ၊ သမဏောတိ ဝါ ပဗ္ဗဇိတောတိ ဝါ ဗျဝဟာရော ဟောတိ။ တသ္မာ သဗ္ဗေပေတေ လဗ္ဘန္တိ။

၃၃။ **ယေသံ ခေါ အဟံ သံယောဇနာနံ ဟေတု ပါဏာတိပါတီ**တိ ဧတ္ထ ပါဏာတိပါတောဝ သံယောဇနံ။ ပါဏာတိပါတဿေဝ ဟိ ဟေတု ပါဏာတိပါတပစ္စယာ ပါဏာတိပါတီ နာမ ဟောတိ။ ပါဏာတိပါတာနံ[၅] ပန ဗဟုတာယ “ယေသံ ခေါ အဟ”န္တိ ဝုတ္တံ။ **တေသာဟံ သံယောဇနာန**န္တိ တေသံ အဟံ ပါဏာတိပါတဗန္ဓနာနံ။ **ပဟာနာယ သမုစ္ဆေဒါယ ပဋိပန္နော**တိ ဣမိနာ အပါဏာတိပါတသင်္ခါတေန ကာယိကသီလသံဝရေန ပဟာနတ္ထာယ သမုစ္ဆေဒနတ္ထာယ ပဋိပန္နော။ **အတ္တာပိ မံ ဥပဝဒေယျာ**တိ ကုန္ထကိပိလ္လိကမ္ပိ နာမ ဇီဝိတာ အဝေါရောပနကသာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ပါဏာတိပါတမတ္တတောပိ ဩရမိတုံ န သက္ကောမိ၊ ကိံ မယှံ ပဗ္ဗဇ္ဇာယာတိ ဧဝံ အတ္တာပိ မံ ဥပဝဒေယျ။ **အနုဝိစ္စာပိ မံ ဝိညူ ဂရဟေယျု**န္တိ ဧဝရူပေ နာမ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ ပါဏာတိပါတမတ္တတောပိ ဩရမိတုံ န သက္ကောတိ၊ ကိံ ဧတဿ ပဗ္ဗဇ္ဇာယာတိ ဧဝံ အနုဝိစ္စ တုလယိတွာ ပရိယောဂါဟေတွာ အညေပိ ဝိညူ ပဏ္ဍိတာ ဂရဟေယျုံ။ **ဧတဒေဝ ခေါ ပန သံယောဇနံ ဧတံ နီဝရဏ**န္တိ ဒသသု သံယောဇနေသု ပဉ္စသု စ နီဝရဏေသု အပရိယာပန္နမ္ပိ “အဋ္ဌ နီဝရဏာ”တိ ဒေသနာဝသေနေတံ ဝုတ္တံ။ ဝဋ္ဋဗန္ဓနဋ္ဌေန ဟိ ဟိတပဋိစ္ဆာဒနဋ္ဌေန[၆] စ သံယောဇနန္တိပိ နီဝရဏန္တိပိ ဝုတ္တံ။ **အာသဝါ**တိ ပါဏာတိပါတကာရဏာ ဧကော အဝိဇ္ဇာသဝေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ **ဝိဃာတပရိဠာဟာ**တိ ဝိဃာတာ စ ပရိဠာဟာ စ။

၁-မ ၂-၄၀၉-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၁-၂၅၆-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၃-၂၇၈-ပိဋ္ဌေ။
၄-အံ ၃-၁၂၇-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ပါဏာနံ (က) ၆-တံ ပဋိစ္ဆာဒနဋ္ဌေန (က)

Tattha vighātaggahaṇena kilesadukkhañca vipākadukkhañca gahitaṁ, pariḷāhaggahaṇe napi kilesapariḷāho ca vipākapariḷāho ca gahito. Iminā upāyena sabbattha attho veditabbo.

34-40. Ayaṁ pana viseso—**tesāhaṁ saṁyojanānaṁ pahānāyā**ti imasmiṁ pade iminā dinnādānasaṅkhātena kāyikasīlasaṁvarena, saccavācāsaṅkhātena vācasikasīlasaṁvarena, apisuṇāvācāsaṅkhātena vācasikasīlasaṁvarena, agiddhilobhasaṅkhātena mānasikasīlasaṁvarena, anindārosasaṅkhātena kāyikavācasikasīlasaṁvarena, akodhupāyāsasaṅkhātena mānasikasīlasaṁvarena, anatimānasaṅkhātena mānasikasīlasaṁvarena pahānatthāya samucchedanatthāya paṭipannoti evaṁ sabbavāresu yojanā kātabbā.

Attāpi maṁ upavadeyya anuviccāpi maṁ viññū garaheyyunti imesu pana padesu tiṇasalākampi nāma upādāya adinnaṁ aggahaṇasāsane pabbajitvā adinnādānamattatopi viramituṁ na sakkomi, kiṁ mayhaṁ pabbajjāyāti evaṁ attāpi maṁ upavadeyya. Evarūpe nāma sāsane pabbajitvā adinnādānamattatopi oramituṁ na sakkoti, kiṁ imassa pabbajjāyāti evaṁ anuviccāpi maṁ viññū garaheyyuṁ. Hasāpekkhatāyapi nāma davakamyatāya vā musāvādaṁ akaraṇasāsane pabbajitvā. Sabbākārena pisuṇaṁ akaraṇasāsane nāma pabbajitvā. Appamattakampi giddhilobhaṁ akaraṇasāsane nāma pabbajitvāpi. Kakacena aṅgesu okkantiyamānesupi nāma paresaṁ nindārosaṁ[1] akaraṇasāsane pabbajitvā. Chinnakhāṇukaṇṭakādīsupi nāma kodhupāyāsaṁ akaraṇasāsane pabbajitvā. Adhimānamattampi[2] nāma mānaṁ akaraṇasāsane pabbajitvā atimānamattampi pajahituṁ na sakkomi, kiṁ mayhaṁ pabbajjāyāti evaṁ attāpi maṁ upavadeyya. Evarūpe nāma sāsane pabbajitvā atimānamattampi pajahituṁ na sakkoti, kiṁ imassa pabbajjāyāti evaṁ anuviccāpi maṁ viññū garaheyyunti evaṁ sabbavāresu yojanā kātabbā.

Āsavāti imasmiṁ pana pade adinnādānakāraṇā kāmāsavo diṭṭhāsavo avijjāsavoti tayo āsavā uppajjanti, tathā musāvādakāraṇā pisuṇāvācākāraṇā ca, giddhilobhakāraṇā diṭṭhāsavo

1. Nindārosamattaṁ vā (Sī)	2. Atimānamattampi (Ka)

တတ္ထ ဝိဃာတဂ္ဂဟဏေန ကိလေသဒုက္ခဉ္စ ဝိပါကဒုက္ခဉ္စ ဂဟိတံ၊ ပရိဠာဟဂ္ဂဟဏေနပိ ကိလေသပရိဠာဟော စ ဝိပါကပရိဠာဟော စ ဂဟိတော။ ဣမိနာ ဥပါယေန သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၃၄-၄၀။ အယံ ပန ဝိသေသော—**တေသာဟံ သံယောဇနာနံ ပဟာနာယာ**တိ ဣမသ္မိံ ပဒေ ဣမိနာ ဒိန္နာဒါနသင်္ခါတေန ကာယိကသီလသံဝရေန, သစ္စဝါစာသင်္ခါတေန ဝါစသိကသီလသံဝရေန, အပိသုဏာဝါစာသင်္ခါတေန ဝါစသိကသီလသံဝရေန, အဂိဒ္ဓိလောဘသင်္ခါတေန မာနသိကသီလသံဝရေန, အနိန္ဒာရောသသင်္ခါတေန ကာယိကဝါစသိကသီလသံဝရေန, အကောဓုပါယာသသင်္ခါတေန မာနသိကသီလသံဝရေန, အနတိမာနသင်္ခါတေန မာနသိကသီလသံဝရေန ပဟာနတ္ထာယ သမုစ္ဆေဒနတ္ထာယ ပဋိပန္နောတိ ဧဝံ သဗ္ဗဝါရေသု ယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ။

အတ္တာပိ မံ ဥပဝဒေယျ အနုဝိစ္စာပိ မံ ဝိညူ ဂရဟေယျုန္တိ ဣမေသု ပန ပဒေသု တိဏသလာကမ္ပိ နာမ ဥပါဒါယ အဒိန္နံ အဂ္ဂဟဏသာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ အဒိန္နာဒါနမတ္တတောပိ ဝိရမိတုံ န သက္ကောမိ၊ ကိံ မယှံ ပဗ္ဗဇ္ဇာယာတိ ဧဝံ အတ္တာပိ မံ ဥပဝဒေယျ။ ဧဝရူပေ နာမ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ အဒိန္နာဒါနမတ္တတောပိ ဩရမိတုံ န သက္ကောတိ၊ ကိံ ဣမဿ ပဗ္ဗဇ္ဇာယာတိ ဧဝံ အနုဝိစ္စာပိ မံ ဝိညူ ဂရဟေယျုံ။ ဟသာပေက္ခတာယပိ နာမ ဒဝကမျတာယ ဝါ မုသာဝါဒံ အကရဏသာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ။ သဗ္ဗာကာရေန ပိသုဏံ အကရဏသာသနေ နာမ ပဗ္ဗဇိတွာ။ အပ္ပမတ္တကမ္ပိ ဂိဒ္ဓိလောဘံ အကရဏသာသနေ နာမ ပဗ္ဗဇိတွာပိ။ ကကစေန အင်္ဂေသု ဩက္ကန္တိယမာနေသုပိ နာမ ပရေသံ နိန္ဒာရောသံ[၁] အကရဏသာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ။ ဆိန္နခါဏုကဏ္ဋကာဒီသုပိ နာမ ကောဓုပါယာသံ အကရဏသာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ။ အဓိမာနမတ္တမ္ပိ[၂] နာမ မာနံ အကရဏသာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ အတိမာနမတ္တမ္ပိ ပဇဟိတုံ န သက္ကောမိ၊ ကိံ မယှံ ပဗ္ဗဇ္ဇာယာတိ ဧဝံ အတ္တာပိ မံ ဥပဝဒေယျ။ ဧဝရူပေ နာမ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ အတိမာနမတ္တမ္ပိ ပဇဟိတုံ န သက္ကောတိ၊ ကိံ ဣမဿ ပဗ္ဗဇ္ဇာယာတိ ဧဝံ အနုဝိစ္စာပိ မံ ဝိညူ ဂရဟေယျုန္တိ ဧဝံ သဗ္ဗဝါရေသု ယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ။

အာသဝါတိ ဣမသ္မိံ ပန ပဒေ အဒိန္နာဒါနကာရဏာ ကာမာသဝေါ ဒိဋ္ဌာသဝေါ အဝိဇ္ဇာသဝေါတိ တယော အာသဝါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တထာ မုသာဝါဒကာရဏာ ပိသုဏာဝါစာကာရဏာ စ၊ ဂိဒ္ဓိလောဘကာရဏာ ဒိဋ္ဌာသဝေါ

၁-နိန္ဒာရောသမတ္တံ ဝါ (သီ)	၂-အတိမာနမတ္တမ္ပိ (က)

avijjāsavo ca, nindārosakāraṇā avijjāsavova, tathā kodhupāyāsakāraṇā, atimānakāraṇā bhavāsavo avijjāsavo cāti dveva āsavā uppajjantīti evaṁ āsavuppatti veditabbā.

Imesu pana aṭṭhasupi vāresu asammohatthaṁ puna ayaṁ saṅkhepavinicchayo—purimesu tāva catūsu viramituṁ na sakkomīti vattabbaṁ, pacchimesu pajahituṁ na sakkomīti. Pāṇātipātanindārosakodhupāyāsesu ca eko avijjāsavova hoti, adinnādānamusāvādapisuṇāvācāsu kāmāsavo diṭṭhāsavo avijjāsavo, giddhilobhe diṭṭhāsavo avijjāsavo, atimāne bhavāsavo avijjāsavo, apāṇātipātaṁ dinnādānaṁ kāyikaṁ sīlaṁ, amusā apisuṇaṁ vācasikasīlaṁ, ṭhapetvā anindārosaṁ sesāni tīṇi mānasikasīlāni. Yasmā pana kāyenapi ghaṭṭeti roseti, vācāyapi, tasmā anindāroso dve ṭhānāni yāti, kāyikasīlampi hoti vācasikasīlampi. Ettāvatā kiṁ kathitaṁ? Pātimokkhasaṁvarasīlaṁ. Pātimokkhasaṁvarasīle ṭhitassa ca bhikkhuno paṭisaṅkhāpahānavasena gihivohārasamucchedo kathitoti veditabbo.

Kāmādīnavakathāvaṇṇanā

42. Vitthāradesanāyaṁ **tamenaṁ dakkho**ti padassa **upasumbheyyā**ti[1] iminā saddhiṁ sambandho veditabbo. Idaṁ vuttaṁ hoti, tamenaṁ kukkuraṁ upasumbheyya, tassa samīpe khipeyyāti attho. **Aṭṭhikaṅkalan**ti uraṭṭhiṁ vā piṭṭhikaṇṭakaṁ vā sīsaṭṭhiṁ vā. Tañhi nimmaṁsattā kaṅkalanti vuccati. **Sunikkantaṁ nikkantan**ti[2] yathā sunikkantaṁ hoti, evaṁ nikkantaṁ nillikhitaṁ, yadettha[3] allīnamaṁsaṁ atthi, taṁ sabbaṁ nillikhitvā aṭṭhimattameva katanti attho. Tenevāha "nimmaṁsan"ti. Lohitaṁ pana makkhitvā tiṭṭhati, tena vuttaṁ "lohitamakkhitan"ti.

Bahudukkhā bahupāyāsāti diṭṭhadhammikasamparāyikehi dukkhehi bahudukkhā, upāyāsasaṁkilesehi bahupāyāsā. **Yāyaṁ upekkhā nānattā nānattasitā**ti yā ayaṁ pañcakāmaguṇārammaṇavasena nānāsabhāvā,

1. Upacchumbheyyāti (Sī), upaccambheyyāti (Syā) 2. Sunikantaṁ nikantanti (Sī)
3. Yaṁ panettha (Syā, Ka)

အဝိဇ္ဇာသဝေါ စ၊ နိန္ဒာရောသကာရဏာ အဝိဇ္ဇာသဝေါဝ၊ တထာ ကောဓု-
ပါယာသကာရဏာ၊ အတိမာနကာရဏာ ဘဝါသဝေါ အဝိဇ္ဇာသဝေါ စာတိ
ဒွေဝ အာသဝါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ ဧဝံ အာသဝုပ္ပတ္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဣမေသု ပန အဋ္ဌသုပိ ဝါရေသု အသမ္မောဟတ္ထံ ပုန အယံ သင်္ခေပဝိနိစ္ဆ-
ယော—ပုရိမေသု တာဝ စတူသု ဝိရမိတုံ န သက္ကောမီတိ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ ပစ္ဆိမေသု
ပဇဟိတုံ န သက္ကောမီတိ။ ပါဏာတိပါတနိန္ဒာရောသကောဓုပါယာသေသု စ
ဧကော အဝိဇ္ဇာသဝေါဝ ဟောတိ၊ အဒိန္နာဒါနမုသာဝါဒပိသုဏာဝါစာသု
ကာမာသဝေါ ဒိဋ္ဌာသဝေါ အဝိဇ္ဇာသဝေါ၊ ဂိဒ္ဓိလောဘေ ဒိဋ္ဌာသဝေါ အဝိဇ္ဇာ-
သဝေါ၊ အတိမာနေ ဘဝါသဝေါ အဝိဇ္ဇာသဝေါ၊ အပါဏာတိပါတံ ဒိန္နာဒါနံ
ကာယိကံ သီလံ၊ အမုသာ အပိသုဏံ ဝါစသိကသီလံ၊ ဌပေတွာ အနိန္ဒာရောသံ
သေသာနိ တီဏိ မာနသိကသီလာနိ။ ယသ္မာ ပန ကာယေနပိ ဃဋ္ဋေတိ
ရောသေတိ, ဝါစာယပိ၊ တသ္မာ အနိန္ဒာရောသော ဒွေ ဌာနာနိ ယာတိ၊
ကာယိကသီလမ္ပိ ဟောတိ ဝါစသိကသီလမ္ပိ။ ဧတ္တာဝတာ ကိံ ကထိတံ?
ပါတိမောက္ခသံဝရသီလံ။ ပါတိမောက္ခသံဝရသီလေ ဌိတဿ စ ဘိက္ခုနော
ပဋိသင်္ခါပဟာနဝသေန ဂိဟိဝေါဟာရသမုစ္ဆေဒေါ ကထိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ကာမာဒီနဝကထာဝဏ္ဏနာ

၄၂။ ဝိတ္ထာရဒေသနာယံ **တမေနံ ဒက္ခော**တိ ပဒဿ **ဥပသုမ္ဘေယျာ**တိ[၁]
ဣမိနာ သဒ္ဓိံ သမ္ဗန္ဓော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ တမေနံ ကုက္ကုရံ
ဥပသုမ္ဘေယျ၊ တဿ သမီပေ ခိပေယျာတိ အတ္ထော။ **အဋ္ဌိကင်္ကလ**န္တိ ဥရဋ္ဌိံ
ဝါ ပိဋ္ဌိကဏ္ဋကံ ဝါ သီသဋ္ဌိံ ဝါ။ တဉှိ နိမ္မံသတ္တာ ကင်္ကလန္တိ ဝုစ္စတိ။ **သုနိက္ကန္တံ
နိက္ကန္တ**န္တိ[၂] ယထာ သုနိက္ကန္တံ ဟောတိ၊ ဧဝံ နိက္ကန္တံ နိလ္လိခိတံ၊ ယဒေတ္ထ[၃]
အလ္လီနမံသံ အတ္ထိ၊ တံ သဗ္ဗံ နိလ္လိခိတွာ အဋ္ဌိမတ္တမေဝ ကတန္တိ အတ္ထော။
တေနေဝါဟ "နိမ္မံသ"န္တိ။ လောဟိတံ ပန မက္ခိတွာ တိဋ္ဌတိ၊ တေန ဝုတ္တံ
"လောဟိတမက္ခိတ"န္တိ။

ဗဟုဒုက္ခာ ဗဟုပါယာသာတိ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကေဟိ ဒုက္ခေဟိ ဗဟုဒုက္ခာ,
ဥပါယာသသံကိလေသေဟိ ဗဟုပါယာသာ။ **ယာယံ ဥပေက္ခာ နာနတ္တာ
နာနတ္တသိတာ**တိ ယာ အယံ ပဉ္စကာမဂုဏာရမ္မဏဝသေန နာနာသဘာဝါ၊

၁- ဥပစ္ဆုမ္ဘေယျာတိ (သီ)၊ ဥပစ္စမ္ဘေယျာတိ (သျာ) ၂- သုနိကန္တံ နိကန္တန္တိ (သီ)
၃- ယံ ပနေတ္ထ (သျာ၊ က)

tāneva ca ārammaṇāni nissitattā “nānattasitā”ti vuccati pañcakāmaguṇūpekkhā, taṁ abhinivajjetvā. **Ekattā ekattasitā**ti catutthajjhānupekkhā, sā hi divasampi ekasmiṁ ārammaṇe uppajjanato ekasabhāvā, tadeva ekaṁ ārammaṇaṁ nissitattā ekattasitā nāma. **Yattha sabbaso lokāmisūpādānā aparisesā nirujjhantī**ti yattha catutthajjhānupekkhāyaṁ yaṁ upekkhaṁ āgamma yaṁ paṭicca sabbena sabbaṁ aparisesā lokāmisasaṅkhātā pañcakāmaguṇāmisā nirujjhanti. **Pañcakāmaguṇāmisā**ti ca kāmaguṇārammaṇachandarāgā, gahaṇaṭṭhena teyeva ca upādānātipi vuttā. **Tamevūpekkhaṁ bhāvetī**ti taṁ lokāmisūpādānānaṁ paṭipakkhabhūtaṁ catutthajjhānupekkhameva vaḍḍheti.

43. **Uḍḍīyeyyā**ti[1] uppatitvā gaccheyya. **Anupatitvā**ti anubandhitvā. **Vitaccheyyun**ti mukhatuṇḍakena ḍaṁsantā taccheyyuṁ. **Vissajjeyyun**ti[2] maṁsapesiṁ nakhehi kaḍḍhitvā pāteyyuṁ.

47. **Yānaṁ vā poriseyyan**ti purisānucchavikaṁ yānaṁ. **Pavaramaṇikuṇḍalan**ti nānappakāraṁ uttamamaṇiñca kuṇḍalañca[3]. **Sāni harantī**ti attano bhaṇḍakāni gaṇhanti.

48. **Sampannaphalan**ti madhuraphalaṁ. **Upapannaphalan**ti[4] phalūpapannaṁ bahuphalaṁ.

49. **Anuttaran**ti uttamaṁ pabhassaraṁ nirupakkilesaṁ.

50. **Ārakā ahaṁ bhante**ti pathavito nabhaṁ viya samuddassa orimatīrato paratīraṁ viya ca[5] suvidūravidūre ahaṁ. **Anājānīye**ti gihivohārasamucchedanassa kāraṇaṁ ajānanake. **Ājānīyabhojanan**ti kāraṇaṁ jānantehi bhuñjitabbaṁ bhojanaṁ. **Anājānīyabhojanan**ti kāraṇaṁ ajānantehi bhuñjitabbaṁ bhojanaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Potaliyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Uḍḍeyyāti (Sī), uyyayeyya (Syā) 2. Virājeyyunti (Sī, Syā) 3. Kuṇḍale ca (Sī)
4. Uppannaphalanti (Sī, Syā) 5. Oratīrato pāratīraṁ viya ca (Sī)

တာနေဝ စ အာရမ္မဏာနိ နိဿိတတ္တာ “နာနတ္တသိတာ”တိ ဝုစ္စတိ ပဉ္စကာမဂုဏူပေက္ခာ၊ တံ အဘိနိဝဇ္ဇေတွာ။ **ဧကတ္တာ ဧကတ္တသိတာ**တိ စတုတ္ထဇ္ဈာနုပေက္ခာ၊ သာ ဟိ ဒိဝသမ္ပိ ဧကသ္မိံ အာရမ္မဏေ ဥပ္ပဇ္ဇနတော ဧကသဘာဝါ၊ တဒေဝ ဧကံ အာရမ္မဏံ နိဿိတတ္တာ ဧကတ္တသိတာ နာမ။ **ယတ္ထ သဗ္ဗသော လောကာမိသူပါဒါနာ အပရိသေသာ နိရုဇ္ဈန္တီ**တိ ယတ္ထ စတုတ္ထဇ္ဈာနုပေက္ခာယံ ယံ ဥပေက္ခံ အာဂမ္မ ယံ ပဋိစ္စ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ အပရိသေသာ လောကာမိသသင်္ခါတာ ပဉ္စကာမဂုဏာမိသာ နိရုဇ္ဈန္တိ။ **ပဉ္စကာမဂုဏာမိသာ**တိ စ ကာမဂုဏာရမ္မဏဆန္ဒရာဂါ၊ ဂဟဏဋ္ဌေန တေယေဝ စ ဥပါဒါနာတိပိ ဝုတ္တာ။ **တမေဝူပေက္ခံ ဘာဝေတီ**တိ တံ လောကာမိသူပါဒါနာနံ ပဋိပက္ခဘူတံ စတုတ္ထဇ္ဈာနုပေက္ခမေဝ ဝဍ္ဎေတိ။

၄၃။ **ဥဍ္ဍီယေယျာ**တိ[1] ဥပ္ပတိတွာ ဂစ္ဆေယျ။ **အနုပတိတွာ**တိ အနုဗန္ဓိတွာ။ **ဝိတစ္ဆေယျု**န္တိ မုခတုဏ္ဍကေန ဍံသန္တာ တစ္ဆေယျုံ။ **ဝိဿဇ္ဇေယျု**န္တိ[2] မံသပေသိံ နခေဟိ ကဍ္ဎိတွာ ပါတေယျုံ။

၄၇။ **ယာနံ ဝါ ပေါရိသေယျ**န္တိ ပုရိသာနုစ္ဆဝိကံ ယာနံ။ **ပဝရမဏိကုဏ္ဍလ**န္တိ နာနပ္ပကာရံ ဥတ္တမမဏိဉ္စ ကုဏ္ဍလဉ္စ[3]။ **သာနိ ဟရန္တီ**တိ အတ္တနော ဘဏ္ဍကာနိ ဂဏှန္တိ။

၄၈။ **သမ္ပန္နဖလ**န္တိ မဓုရဖလံ။ **ဥပပန္နဖလ**န္တိ[4] ဖလူပပန္နံ ဗဟုဖလံ။

၄၉။ **အနုတ္တရ**န္တိ ဥတ္တမံ ပဘဿရံ နိရုပက္ကိလေသံ။

၅၀။ **အာရကာ အဟံ ဘန္တေ**တိ ပထဝိတော နဘံ ဝိယ သမုဒ္ဒဿ ဩရိမတီရတော ပရတီရံ ဝိယ စ[5] သုဝိဒူရဝိဒူရေ အဟံ။ **အနာဇာနီယေ**တိ ဂိဟိဝေါဟာရသမုစ္ဆေဒနဿ ကာရဏံ အဇာနနကေ။ **အာဇာနီယဘောဇန**န္တိ ကာရဏံ ဇာနန္တေဟိ ဘုဉ္ဇိတဗ္ဗံ ဘောဇနံ။ **အနာဇာနီယဘောဇန**န္တိ ကာရဏံ အဇာနန္တေဟိ ဘုဉ္ဇိတဗ္ဗံ ဘောဇနံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ပေါတလိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဥဍ္ဍေယျာတိ (သီ)၊ ဥယျယေယျ (သျာ) ၂-ဝိရာဇေယျုန္တိ (သီ၊ သျာ)
၃-ကုဏ္ဍလေ စ (သီ) ၄-ဥပ္ပန္နဖလန္တိ (သီ၊ သျာ) ၅-ဩရတီရတော ပါရတီရံ ဝိယ စ (သီ)

5. Jīvakasuttavaṇṇanā

51. **Evaṁ me sutan**ti Jīvakasuttaṁ. Tattha **Jīvakassa Komārabhaccassa ambavane**ti ettha jīvatīti **Jīvako.** Kumārena bhatoti **Komārabhacco**. Yathāha "kiṁ etaṁ bhaṇe kākehi samparikiṇṇanti. Dārako devāti. Jīvati bhaṇeti. Jīvati devāti. Tena hi bhaṇe taṁ dārakaṁ amhākaṁ antepuraṁ netvā dhātīnaṁ detha posetunti. Tassa jīvatīti Jīvakoti nāmaṁ akaṁsu, kumārena posāpitoti Komārabhaccoti nāmaṁ akaṁsū"ti[1]. Ayamettha saṅkhepo. Vitthārena pana Jīvakavatthu Khandhake āgatameva. Vinicchayakathāpissa Samantapāsādikāya Vinayaṭṭhakathāya vuttā.

Ayaṁ pana Jīvako ekasmiṁ samaye Bhagavato dosābhisannaṁ kāyaṁ virecetvā siveyyakaṁ dussayugaṁ datvā vatthānumodanapariyosāne sotāpattiphale patiṭṭhāya cintesi "mayā divasassa dvattikkhattuṁ Buddhupaṭṭhānaṁ gantabbaṁ, idañca Veḷuvanaṁ atidūre[2], mayhaṁ uyyānaṁ ambavanaṁ āsannataraṁ, yaṁnūnāhaṁ ettha Bhagavato vihāraṁ kāreyyan"ti. So tasmiṁ ambavane rattiṭṭhānadivāṭṭhānaleṇakuṭimaṇḍapādīni sampādetvā Bhagavato anucchavikaṁ Gandhakuṭiṁ kāretvā ambavanaṁ aṭṭhārasahatthubbedhena tambapaṭṭavaṇṇena pākārena parikkhipāpetvā Buddhappamukhaṁ bhikkhusaṁghaṁ cīvarabhattena santappetvā dakkhiṇodakaṁ pātetvā vihāraṁ niyyātesi. Taṁ sandhāya vuttaṁ "jīvakassa Komārabhaccassa ambavane"ti.

Ārabhantīti ghātenti. **Uddissakatan**ti uddisitvā kataṁ. **Paṭiccakamman**ti attānaṁ paṭicca kataṁ. Atha vā **paṭiccakamman**ti nimittakammassetaṁ adhivacanaṁ, taṁ paṭicca kammaṁ ettha atthīti maṁsaṁ "paṭiccakamman"ti vuttaṁ hoti. Yo evarūpaṁ maṁsaṁ paribhuñjati, sopi tassa kammassa dāyādo hoti, vadhakassa viya tassāpi pāṇaghātakammaṁ hotīti tesaṁ laddhi. **Dhammassa cānudhammaṁ byākarontī**ti Bhagavatā vuttakāraṇassa anukāraṇaṁ kathenti. Ettha ca kāraṇaṁ nāma tikoṭiparisuddhamacchamaṁsaparibhogo, anukāraṇaṁ nāma mahājanassa tathā byākaraṇaṁ. Yasmā pana Bhagavā uddissakataṁ na paribhuñjati, tasmā neva taṁ kāraṇaṁ hoti, na titthiyānaṁ tathā

1. Vi 3. 378 piṭṭhe. 2. Avidūre (Ka)

၅-ဇီဝကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၁။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** ဇီဝကသုတ္တံ။ တတ္ထ **ဇီဝကဿ ကောမာရဘစ္စဿ အမ္ဗဝနေတိ** ဧတ္ထ ဇီဝတီတိ **ဇီဝကော။** ကုမာရေန ဘတောတိ **ကောမာရဘစ္စော။** ယထာဟ "ကိံ ဧတံ ဘဏေ ကာကေဟိ သမ္ပရိကိဏ္ဏန္တိ။ ဒါရကော ဒေဝါတိ။ ဇီဝတိ ဘဏေတိ။ ဇီဝတိ ဒေဝါတိ။ တေန ဟိ ဘဏေ တံ ဒါရကံ အမှာကံ အန္တေပုရံ နေတွာ ဓာတီနံ ဒေထ ပေါသေတုန္တိ။ တဿ ဇီဝတီတိ ဇီဝကောတိ နာမံ အကံသု၊ ကုမာရေန ပေါသာပိတောတိ ကောမာရဘစ္စောတိ နာမံ အကံသူ"တိ[၁]။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ။ ဝိတ္ထာရေန ပန ဇီဝကဝတ္ထု ခန္ဓကေ အာဂတမေဝ။ ဝိနိစ္ဆယကထာပိဿ သမန္တပါသာဒိကာယ ဝိနယဋ္ဌကထာယ ဝုတ္တာ။

အယံ ပန ဇီဝကော ဧကသ္မိံ သမယေ ဘဂဝတော ဒေါသာဘိသန္နံ ကာယံ ဝိရေစေတွာ သိဝေယျကံ ဒုဿယုဂံ ဒတွာ ဝတ္ထာနုမောဒနပရိယောသာနေ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာယ စိန္တေသိ "မယာ ဒိဝသဿ ဒွတ္တိက္ခတ္တုံ ဗုဒ္ဓုပဋ္ဌာနံ ဂန္တဗ္ဗံ၊ ဣဒဉ္စ ဝေဠုဝနံ အတိဒူရေ[၂]၊ မယှံ ဥယျာနံ အမ္ဗဝနံ အာသန္နတရံ၊ ယံနူနာဟံ ဧတ္ထ ဘဂဝတော ဝိဟာရံ ကာရေယျ"န္တိ။ သော တသ္မိံ အမ္ဗဝနေ ရတ္တိဋ္ဌာနဒိဝါဋ္ဌာနလေဏကုဋိမဏ္ဍပါဒီနိ သမ္ပာဒေတွာ ဘဂဝတော အနုစ္ဆဝိကံ ဂန္ဓကုဋိံ ကာရေတွာ အမ္ဗဝနံ အဋ္ဌာရသဟတ္ထုဗ္ဗေဓေန တမ္ဗပဋ္ဋဝဏ္ဏေန ပါကာရေန ပရိက္ခိပါပေတွာ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခံ ဘိက္ခုသံဃံ စီဝရဘတ္တေန သန္တပ္ပေတွာ ဒက္ခိဏောဒကံ ပါတေတွာ ဝိဟာရံ နိယျာတေသိ။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "ဇီဝကဿ ကောမာရဘစ္စဿ အမ္ဗဝနေ"တိ။

အာရဘန္တီတိ ဃာတေန္တိ။ **ဥဒ္ဒိဿကတန္တိ** ဥဒ္ဒိသိတွာ ကတံ။ **ပဋိစ္စကမ္မန္တိ** အတ္တာနံ ပဋိစ္စ ကတံ။ အထ ဝါ **ပဋိစ္စကမ္မန္တိ** နိမိတ္တကမ္မဿေတံ အဓိဝစနံ၊ တံ ပဋိစ္စ ကမ္မံ ဧတ္ထ အတ္ထီတိ မံသံ "ပဋိစ္စကမ္မ"န္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ယော ဧဝရူပံ မံသံ ပရိဘုဉ္ဇတိ၊ သောပိ တဿ ကမ္မဿ ဒါယာဒေါ ဟောတိ၊ ဝဓကဿ ဝိယ တဿာပိ ပါဏဃာတကမ္မံ ဟောတီတိ တေသံ လဒ္ဓိ။ **ဓမ္မဿ စာနုဓမ္မံ ဗျာကရောန္တီ**တိ ဘဂဝတာ ဝုတ္တကာရဏဿ အနုကာရဏံ ကထေန္တိ။ ဧတ္ထ စ ကာရဏံ နာမ တိကောဋိပရိသုဒ္ဓမစ္ဆမံသပရိဘောဂေါ၊ အနုကာရဏံ နာမ မဟာဇနဿ တထာ ဗျာကရဏံ။ ယသ္မာ ပန ဘဂဝါ ဥဒ္ဒိဿကတံ န ပရိဘုဉ္ဇတိ၊ တသ္မာ နေဝ တံ ကာရဏံ ဟောတိ၊ န တိတ္ထိယာနံ တထာ

၁-ဝိ ၃-၃၇၈-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဝိဒူရေ (က)

byākaraṇaṁ anukāraṇaṁ. **Sahadhammiko vādānuvādo**ti parehi vuttakāraṇena sakāraṇo hutvā tumhākaṁ vādo vā anuvādo vā viññūhi garahitabbakāraṇaṁ koci appamattakopi kiṁ na[1] āgacchati. Idaṁ vuttaṁ hoti "kiṁ sabbākārenapi tumhākaṁ vāde gārayhaṁ kāraṇaṁ natthī"ti. **Abbhācikkhantī**ti abhibhavitvā ācikkhanti.

52. **Ṭhānehī**ti kāraṇehi. Diṭṭhādīsu **diṭṭhaṁ** nāma bhikkhūnaṁ atthāya migamacche vadhitvā gayhamānaṁ diṭṭhaṁ. **Sutaṁ** nāma bhikkhūnaṁ atthāya migamacche vadhitvā gahitanti sutaṁ. **Parisaṅkitaṁ** nāma diṭṭhaparisaṅkitaṁ sutaparisaṅkitaṁ tadubhayavimuttaparisaṅkitanti tividhaṁ hoti.

Tatrāyaṁ sabbasaṅgāhakavinicchayo—idha bhikkhū passanti manusse jālavāgurā dihatthe[2] gāmato vā nikkhamante araññe vā vicarante. Dutiyadivase ca nesaṁ taṁ gāmaṁ piṇḍāya paviṭṭhānaṁ samacchamaṁsaṁ piṇḍapātaṁ abhiharanti. Te tena diṭṭhena parisaṅkanti "bhikkhūnaṁ nu kho atthāya katan"ti, idaṁ **diṭṭhaparisaṅkitaṁ nāma,** etaṁ gahetuṁ na vaṭṭati. Yaṁ evaṁ aparisaṅkitaṁ, taṁ vaṭṭati. Sace pana te manussā "kasmā bhante na gaṇhathā"ti pucchitvā tamatthaṁ sutvā "na yidaṁ bhante bhikkhūnaṁ atthāya kataṁ, amhehi attano atthāya vā rājayuttādīnaṁ atthāya vā katan"ti vadanti, kappati.

Na heva kho bhikkhū passanti, apica suṇanti "manussā kira jālavāgurādihatthā gāmato vā nikkhamanti araññe vā vicarantī"ti. Dutiyadivase ca nesaṁ taṁ gāmaṁ piṇḍāya paviṭṭhānaṁ samacchamaṁsaṁ piṇḍapātaṁ abhiharanti. Te tena sutena parisaṅkanti "bhikkhūnaṁ nu kho atthāya katan"ti, idaṁ **sutaparisaṅkitaṁ** nāma, etaṁ gahetuṁ na vaṭṭati. Yaṁ evaṁ aparisaṅkitaṁ, taṁ vaṭṭati. Sace pana te manussā "kasmā bhante na gaṇhathā"ti pucchitvā tamatthaṁ sutvā "na yidaṁ bhante bhikkhūnaṁ atthāya kataṁ, amhehi attano atthāya vā rājayuttādīnaṁ atthāya vā katan"ti vadanti, kappati.

Na heva kho pana passanti na suṇanti, apica tesaṁ gāmaṁ piṇḍāya paviṭṭhānaṁ pattaṁ gahetvā samacchamaṁsaṁ piṇḍapātaṁ abhisaṅkharitvā abhiharanti. Te parisaṅkanti "bhikkhūnaṁ nu kho atthāya katan"ti, idaṁ **tadubhayavimuttaparisaṅkitaṁ** nāma. Etampi gahetuṁ na vaṭṭati. Yaṁ evaṁ aparisaṅkitaṁ, taṁ

1. Kiṁ nu kho (Ka)
2. Jālavākarādihatthe (Sī)

ဗျာကရဏံ အနုကာရဏံ။ **သဟဓမ္မိကော ဝါဒါနုဝါဒေါ**တိ ပရေဟိ ဝုတ္တကာရဏေန သကာရဏော ဟုတွာ တုမှာကံ ဝါဒေါ ဝါ အနုဝါဒေါ ဝါ ဝိညူဟိ ဂရဟိတဗ္ဗကာရဏံ ကောစိ အပ္ပမတ္တကောပိ ကိံ န[၁] အာဂစ္ဆတိ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ “ကိံ သဗ္ဗာကာရေနပိ တုမှာကံ ဝါဒေ ဂါရယှံ ကာရဏံ နတ္ထီ”တိ။ **အဗ္ဘာစိက္ခန္တီ**တိ အဘိဘဝိတွာ အာစိက္ခန္တိ။

၅၂။ **ဌာနေဟီ**တိ ကာရဏေဟိ။ ဒိဋ္ဌာဒီသု **ဒိဋ္ဌံ** နာမ ဘိက္ခူနံ အတ္ထာယ မိဂမစ္ဆေ ဝဓိတွာ ဂယှမာနံ ဒိဋ္ဌံ။ **သုတံ** နာမ ဘိက္ခူနံ အတ္ထာယ မိဂမစ္ဆေ ဝဓိတွာ ဂဟိတန္တိ သုတံ။ **ပရိသင်္ကိတံ** နာမ ဒိဋ္ဌပရိသင်္ကိတံ သုတပရိသင်္ကိတံ တဒုဘယဝိမုတ္တပရိသင်္ကိတန္တိ တိဝိဓံ ဟောတိ။

တတြာယံ သဗ္ဗသင်္ဂါဟကဝိနိစ္ဆယော—ဣဓ ဘိက္ခူ ပဿန္တိ မနုဿေ ဇာလဝါဂုရာဒိဟတ္ထေ[၂] ဂါမတော ဝါ နိက္ခမန္တေ အရညေ ဝါ ဝိစရန္တေ။ ဒုတိယဒိဝသေ စ နေသံ တံ ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိဋ္ဌာနံ သမစ္ဆမံသံ ပိဏ္ဍပါတံ အဘိဟရန္တိ။ တေ တေန ဒိဋ္ဌေန ပရိသင်္ကန္တိ “ဘိက္ခူနံ နု ခေါ အတ္ထာယ ကတ”န္တိ၊ ဣဒံ **ဒိဋ္ဌပရိသင်္ကိတံ နာမ၊** ဧတံ ဂဟေတုံ န ဝဋ္ဋတိ။ ယံ ဧဝံ အပရိသင်္ကိတံ၊ တံ ဝဋ္ဋတိ။ သစေ ပန တေ မနုဿာ “ကသ္မာ ဘန္တေ န ဂဏှထာ”တိ ပုစ္ဆိတွာ တမတ္ထံ သုတွာ “န ယိဒံ ဘန္တေ ဘိက္ခူနံ အတ္ထာယ ကတံ၊ အမှေဟိ အတ္တနော အတ္ထာယ ဝါ ရာဇယုတ္တာဒီနံ အတ္ထာယ ဝါ ကတ”န္တိ ဝဒန္တိ၊ ကပ္ပတိ။

န ဟေဝ ခေါ ဘိက္ခူ ပဿန္တိ၊ အပိစ သုဏန္တိ “မနုဿာ ကိရ ဇာလဝါဂုရာဒိဟတ္ထာ ဂါမတော ဝါ နိက္ခမန္တိ အရညေ ဝါ ဝိစရန္တီ”တိ။ ဒုတိယဒိဝသေ စ နေသံ တံ ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိဋ္ဌာနံ သမစ္ဆမံသံ ပိဏ္ဍပါတံ အဘိဟရန္တိ။ တေ တေန သုတေန ပရိသင်္ကန္တိ “ဘိက္ခူနံ နု ခေါ အတ္ထာယ ကတ”န္တိ၊ ဣဒံ **သုတပရိသင်္ကိတံ** နာမ၊ ဧတံ ဂဟေတုံ န ဝဋ္ဋတိ။ ယံ ဧဝံ အပရိသင်္ကိတံ၊ တံ ဝဋ္ဋတိ။ သစေ ပန တေ မနုဿာ “ကသ္မာ ဘန္တေ န ဂဏှထာ”တိ ပုစ္ဆိတွာ တမတ္ထံ သုတွာ “န ယိဒံ ဘန္တေ ဘိက္ခူနံ အတ္ထာယ ကတံ၊ အမှေဟိ အတ္တနော အတ္ထာယ ဝါ ရာဇယုတ္တာဒီနံ အတ္ထာယ ဝါ ကတ”န္တိ ဝဒန္တိ၊ ကပ္ပတိ။

န ဟေဝ ခေါ ပန ပဿန္တိ န သုဏန္တိ၊ အပိစ တေသံ ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိဋ္ဌာနံ ပတ္တံ ဂဟေတွာ သမစ္ဆမံသံ ပိဏ္ဍပါတံ အဘိသင်္ခရိတွာ အဘိဟရန္တိ။ တေ ပရိသင်္ကန္တိ “ဘိက္ခူနံ နု ခေါ အတ္ထာယ ကတ”န္တိ၊ ဣဒံ **တဒုဘယဝိမုတ္တပရိသင်္ကိတံ** နာမ။ ဧတမ္ပိ ဂဟေတုံ န ဝဋ္ဋတိ။ ယံ ဧဝံ အပရိသင်္ကိတံ၊ တံ

၁-ကိံ နု ခေါ (က)
၂-ဇာလဝါကရာဒိဟတ္ထေ (သီ)

vaṭṭati. Sace pana te manussā “kasmā bhante na gaṇhathā”ti pucchitvā tamatthaṁ sutvā “na yidaṁ bhante bhikkhūnaṁ atthāya kataṁ, amhehi attano atthāya vā rājayuttādīnaṁ atthāya vā kataṁ, pavattamaṁsaṁ vā kataṁ, kappiyameva labhitvā bhikkhūnaṁ atthāya sampāditan”ti vadanti, kappati.

Matānaṁ petakiccatthāya maṅgalādīnaṁ vā atthāya katepi eseva nayo. Yaṁ yañhi bhikkhūnaṁyeva atthāya akataṁ, yattha ca nibbematikā honti, taṁ sabbaṁ kappati. Sace pana ekasmiṁ vihāre bhikkhū uddissa kataṁ hoti, te ca attano atthāya katabhāvaṁ na jānanti, aññe jānanti. Ye jānanti, tesaṁ na vaṭṭati, itaresaṁ vaṭṭati. Aññe na jānanti, teyeva jānanti, tesaṁyeva na vaṭṭati, aññesaṁ vaṭṭati. Tepi “amhākaṁ atthāya katan”ti jānanti. Aññepi “etesaṁ atthāya katan”ti jānanti, sabbesampi taṁ na vaṭṭati. Sabbe na jānanti, sabbesaṁ vaṭṭati. Pañcasu hi sahadhammikesu yassa kassaci vā atthāya uddissa kataṁ sabbesaṁ na kappati.

Sace pana koci ekaṁ bhikkhuṁ uddissa pāṇaṁ vadhitvā tassa pattaṁ pūretvā deti, so ce attano atthāya katabhāvaṁ jānaṁyeva gahetvā aññassa bhikkhuno deti, so tassa saddhāya paribhuñjati, kassāpatīti. Dvinnampi anāpatti. Yaṁ hi uddissa kataṁ, tassa abhuttatāya anāpatti, itarassa ajānanatāya. Kappiyamaṁsassa hi paṭiggahaṇe āpatti natthi. Uddissakatañca ajānitvā bhuttassa pacchā ñatvā āpattidesanākiccaṁ nāma natthi. Akappiyamaṁsaṁ pana ajānitvā bhuttena pacchā ñatvāpi āpatti desetabbā. Uddissakataṁ hi ñatvā bhuñjatova āpatti, akappiyamaṁsaṁ ajānitvā bhuttassāpi āpattiyeva. Tasmā āpattibhīrukena rūpaṁ sallakkhentenāpi pucchitvāva maṁsaṁ paṭiggahetabbaṁ, paribhogakāle pucchitvā paribhuñjissāmīti vā gahetvā pucchitvāva paribhuñjitabbaṁ. Kasmā? Duviññeyyattā. Acchamaṁsaṁ hi sūkaramaṁsasadisaṁ hoti, dīpimaṁsādīni ca migamaṁsasadisāni, tasmā pucchitvā gahaṇameva vaṭṭatīti vadanti.

Adiṭṭhanti bhikkhūnaṁ atthāya vadhitvā gayhamānaṁ adiṭṭhaṁ. **Asutan**ti bhikkhūnaṁ atthāya vadhitvā gahitanti asutaṁ. **Aparisaṅkitan**ti diṭṭhaparisaṅkitādivasena aparisaṅkitaṁ. **Paribhoganti vadāmī**ti imehi tīhi kāraṇehi parisuddhaṁ **tikoṭiparisuddhaṁ** nāma hoti, tassa paribhogo araññe jātasūpeyyasākaparibhogasadiso hoti, tathārūpaṁ paribhuñjantassa

ဝဋ္ဋတိ။ သစေ ပန တေ မနုဿာ “ကသ္မာ ဘန္တေ န ဂဏှထာ”တိ ပုစ္ဆိတွာ တမတ္ထံ သုတွာ “န ယိဒံ ဘန္တေ ဘိက္ခူနံ အတ္ထာယ ကတံ၊ အမှေဟိ အတ္တနော အတ္ထာယ ဝါ ရာဇယုတ္တာဒီနံ အတ္ထာယ ဝါ ကတံ၊ ပဝတ္တမံသံ ဝါ ကတံ၊ ကပ္ပိယမေဝ လဘိတွာ ဘိက္ခူနံ အတ္ထာယ သမ္ပာဒိတ”န္တိ ဝဒန္တိ၊ ကပ္ပတိ။

မတာနံ ပေတကိစ္စတ္ထာယ မင်္ဂလာဒီနံ ဝါ အတ္ထာယ ကတေပိ ဧသေဝ နယော။ ယံ ယဉှိ ဘိက္ခူနံယေဝ အတ္ထာယ အကတံ၊ ယတ္ထ စ နိဗ္ဗေမတိကာ ဟောန္တိ၊ တံ သဗ္ဗံ ကပ္ပတိ။ သစေ ပန ဧကသ္မိံ ဝိဟာရေ ဘိက္ခူ ဥဒ္ဒိဿ ကတံ ဟောတိ၊ တေ စ အတ္တနော အတ္ထာယ ကတဘာဝံ န ဇာနန္တိ၊ အညေ ဇာနန္တိ။ ယေ ဇာနန္တိ၊ တေသံ န ဝဋ္ဋတိ၊ ဣတရေသံ ဝဋ္ဋတိ။ အညေ န ဇာနန္တိ၊ တေယေဝ ဇာနန္တိ၊ တေသံယေဝ န ဝဋ္ဋတိ၊ အညေသံ ဝဋ္ဋတိ။ တေပိ “အမှာကံ အတ္ထာယ ကတ”န္တိ ဇာနန္တိ။ အညေပိ “ဧတေသံ အတ္ထာယ ကတ”န္တိ ဇာနန္တိ၊ သဗ္ဗေသမ္ပိ တံ န ဝဋ္ဋတိ။ သဗ္ဗေ န ဇာနန္တိ၊ သဗ္ဗေသံ ဝဋ္ဋတိ။ ပဉ္စသု ဟိ သဟဓမ္မိကေသု ယဿ ကဿစိ ဝါ အတ္ထာယ ဥဒ္ဒိဿ ကတံ သဗ္ဗေသံ န ကပ္ပတိ။

သစေ ပန ကောစိ ဧကံ ဘိက္ခုံ ဥဒ္ဒိဿ ပါဏံ ဝဓိတွာ တဿ ပတ္တံ ပူရေတွာ ဒေတိ၊ သော စေ အတ္တနော အတ္ထာယ ကတဘာဝံ ဇာနံယေဝ ဂဟေတွာ အညဿ ဘိက္ခုနော ဒေတိ၊ သော တဿ သဒ္ဓါယ ပရိဘုဉ္ဇတိ၊ ကဿာပတ္တီတိ။ ဒွိန္နမ္ပိ အနာပတ္တိ။ ယံ ဟိ ဥဒ္ဒိဿ ကတံ၊ တဿ အဘုတ္တတာယ အနာပတ္တိ၊ ဣတရဿ အဇာနနတာယ။ ကပ္ပိယမံသဿ ဟိ ပဋိဂ္ဂဟဏေ အာပတ္တိ နတ္ထိ။ ဥဒ္ဒိဿကတဉ္စ အဇာနိတွာ ဘုတ္တဿ ပစ္ဆာ ဉတွာ အာပတ္တိဒေသနာကိစ္စံ နာမ နတ္ထိ။ အကပ္ပိယမံသံ ပန အဇာနိတွာ ဘုတ္တေန ပစ္ဆာ ဉတွာပိ အာပတ္တိ ဒေသေတဗ္ဗာ။ ဥဒ္ဒိဿကတံ ဟိ ဉတွာ ဘုဉ္ဇတောဝ အာပတ္တိ၊ အကပ္ပိယမံသံ အဇာနိတွာ ဘုတ္တဿာပိ အာပတ္တိယေဝ။ တသ္မာ အာပတ္တိဘီရုကေန ရူပံ သလ္လက္ခေန္တေနာပိ ပုစ္ဆိတွာဝ မံသံ ပဋိဂ္ဂဟေတဗ္ဗံ၊ ပရိဘောဂကာလေ ပုစ္ဆိတွာ ပရိဘုဉ္ဇိဿာမီတိ ဝါ ဂဟေတွာ ပုစ္ဆိတွာဝ ပရိဘုဉ္ဇိတဗ္ဗံ။ ကသ္မာ? ဒုဝိညေယျတ္တာ။ အစ္ဆမံသံ ဟိ သူကရမံသသဒိသံ ဟောတိ၊ ဒီပိမံသာဒီနိ စ မိဂမံသသဒိသာနိ၊ တသ္မာ ပုစ္ဆိတွာ ဂဟဏမေဝ ဝဋ္ဋတီတိ ဝဒန္တိ။

အဒိဋ္ဌန္တိ ဘိက္ခူနံ အတ္ထာယ ဝဓိတွာ ဂယှမာနံ အဒိဋ္ဌံ။ **အသုတ**န္တိ ဘိက္ခူနံ အတ္ထာယ ဝဓိတွာ ဂဟိတန္တိ အသုတံ။ **အပရိသင်္ကိတ**န္တိ ဒိဋ္ဌပရိသင်္ကိတာဒိဝသေန အပရိသင်္ကိတံ။ **ပရိဘောဂန္တိ ဝဒါမီ**တိ ဣမေဟိ တီဟိ ကာရဏေဟိ ပရိသုဒ္ဓံ **တိကောဋိပရိသုဒ္ဓံ** နာမ ဟောတိ၊ တဿ ပရိဘောဂေါ အရညေ ဇာတသူပေယျသာကပရိဘောဂသဒိသော ဟောတိ၊ တထာရူပံ ပရိဘုဉ္ဇန္တဿ

mettāvihārissa bhikkhuno doso vā vajjaṁ vā natthi, tasmā taṁ paribhuñjitabbanti vadāmīti attho.

53. Idāni tādisassa paribhoge mettāvihārinopi anavajjataṁ dassetuṁ **idha Jīvaka bhikkhū**ti-ādimāha. Tattha kiñcāpi aniyametvā **bhikkhū**ti vuttaṁ, atha kho attānameva sandhāya etaṁ vuttanti veditabbaṁ. Bhagavatā hi Mahāvacchagottasutte, Caṅkīsutte, imasmiṁ sutteti tīsu ṭhānesu attānaṁyeva sandhāya desanā katā. **Paṇītena piṇḍapātenā**ti heṭṭhā Anaṅgaṇasutte yo koci mahaggho piṇḍapāto paṇītapiṇḍapātoti adhippeto, idha pana maṁsūpasecanova adhippeto. **Agathito**ti taṇhāya agathito[1]. **Amucchito**ti taṇhāmucchanāya amucchito. **Anajjhopanno**ti na adhi-opanno[2], sabbaṁ ālumpitvā ekappahāreneva gilitukāmo kāko viya[3] na hotīti attho. **Ādīnavadassāvī**ti ekarattivāsena udarapaṭalaṁ pavisitvā navahi vaṇamukhehi nikkhamissatīti-ādinā nayena ādīnavaṁ passanto. **Nissaraṇapañño paribhuñjatī**ti idamatthamāhāraparibhogoti paññāya paricchinditvā paribhuñjati. **Attabyābādhāya vā cetetī**ti attadukkhāya vā ceteti. **Sutametan**ti sutaṁ mayā evaṁ pubbe, etaṁ mayhaṁ savanamattamevāti dasseti. **Sace kho te Jīvaka idaṁ sandhāya bhāsitan**ti Jīvaka mahābrahmunā vikkhambhanappahānena byāpādādayo pahīnā, tena so mettāvihārī mayhaṁ samucchedappahānena, sace te idaṁ sandhāya bhāsitaṁ, evaṁ sante tava idaṁ vacanaṁ anujānāmīti attho. So sampaṭicchi.

54. Athassa Bhagavā sesabrahmavihāravasenāpi uttari desanaṁ vaḍḍhento "idha Jīvaka bhikkhū"ti-ādimāha. Taṁ uttānatthameva.

55. **Yo kho Jīvakā**ti ayaṁ pāṭi-ekko anusandhi. Imasmiṁ hi ṭhāne Bhagavā dvāraṁ thaketi, sattānuddayaṁ dasseti. Sace hi kassaci evamassa "ekaṁ rasapiṇḍapātaṁ datvā kappasatasahassaṁ saggasampattiṁ paṭilabhanti, yaṁkiñci katvā paraṁ māretvāpi rasapiṇḍapātova dātabbo"ti, taṁ paṭisedhento "yo kho Jīvaka Tathāgataṁ vā"ti-ādimāha.

---

1. Agadhitoti taṇhāya agadhito (Syā, Ka) 2. Anajjhāpannoti na adhi-āpanno (Syā)
3. Gilitukāmo viya (Sī)

မေတ္တာဝိဟာရိဿ ဘိက္ခုနော ဒေါသော ဝါ ဝဇ္ဇံ ဝါ နတ္ထိ၊ တသ္မာ တံ ပရိ-ဘုဉ္ဇိတဗ္ဗန္တိ ဝဒါမီတိ အတ္ထော။

၅၃။ ဣဒါနိ တာဒိသဿ ပရိဘောဂေ မေတ္တာဝိဟာရိနောပိ အနဝဇ္ဇတံ ဒဿေတုံ **ဣဓ ဇီဝက ဘိက္ခူ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ အနိယမေတွာ **ဘိက္ခူ**တိ ဝုတ္တံ၊ အထ ခေါ အတ္တာနမေဝ သန္ဓာယ ဧတံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဘဂဝတာ ဟိ မဟာဝစ္ဆဂေါတ္တသုတ္တေ, စင်္ကီသုတ္တေ, ဣမသ္မိံ သုတ္တေတိ တီသု ဌာနေသု အတ္တာနံယေဝ သန္ဓာယ ဒေသနာ ကတာ။ **ပဏီတေန ပိဏ္ဍ-ပါတေနာ**တိ ဟေဋ္ဌာ အနင်္ဂဏသုတ္တေ ယော ကောစိ မဟဂ္ဃော ပိဏ္ဍ-ပါတော ပဏီတပိဏ္ဍပါတောတိ အဓိပ္ပေတော၊ ဣဓ ပန မံသူပသေစ-နောဝ အဓိပ္ပေတော။ **အဂထိတော**တိ တဏှာယ အဂထိတော[၁]။ **အမုစ္ဆိ-တော**တိ တဏှာမုစ္ဆနာယ အမုစ္ဆိတော။ **အနဇ္ဈောပန္နော**တိ န အဓိဩပန္နော[၂]၊ သဗ္ဗံ အာလုမ္ပိတွာ ဧကပ္ပဟာရေနေဝ ဂိလိတုကာမော ကာကော ဝိယ[၃] န ဟောတီတိ အတ္ထော။ **အာဒီနဝဒဿာဝီ**တိ ဧကရတ္တိဝါသေန ဥဒရပဋလံ ပဝိသိတွာ နဝဟိ ဝဏမုခေဟိ နိက္ခမိဿတီတိအာဒိနာ နယေန အာဒီနဝံ ပဿန္တော။ **နိဿရဏပညော ပရိဘုဉ္ဇတီ**တိ ဣဒမတ္ထမာဟာရပရိဘောဂေါတိ ပညာယ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ပရိဘုဉ္ဇတိ။ **အတ္တဗျာဗာဓာယ ဝါ စေတေတီ**တိ အတ္တ-ဒုက္ခာယ ဝါ စေတေတိ။ **သုတမေတ**န္တိ သုတံ မယာ ဧဝံ ပုဗ္ဗေ၊ ဧတံ မယှံ သဝန-မတ္တမေဝါတိ ဒဿေတိ။ **သစေ ခေါ တေ ဇီဝက ဣဒံ သန္ဓာယ ဘာသိတ**န္တိ ဇီဝက မဟာဗြဟ္မုနာ ဝိက္ခမ္ဘနပ္ပဟာနေန ဗျာပါဒါဒယော ပဟီနာ၊ တေန သော မေတ္တာဝိဟာရီ မယှံ သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနေန၊ သစေ တေ ဣဒံ သန္ဓာယ ဘာသိတံ၊ ဧဝံ သန္တေ တဝ ဣဒံ ဝစနံ အနုဇာနာမီတိ အတ္ထော။ သော သမ္ပဋိစ္ဆိ။

၅၄။ အထဿ ဘဂဝါ သေသဗြဟ္မဝိဟာရဝသေနာပိ ဥတ္တရိ ဒေသနံ ဝဍ္ဎေန္တော "ဣဓ ဇီဝက ဘိက္ခူ"တိအာဒိမာဟ။ တံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။

၅၅။ **ယော ခေါ ဇီဝကာ**တိ အယံ ပါဋိဧက္ကော အနုသန္ဓိ။ ဣမသ္မိံ ဟိ ဌာနေ ဘဂဝါ ဒွါရံ ထကေတိ၊ သတ္တာနုဒ္ဒယံ ဒဿေတိ။ သစေ ဟိ ကဿစိ ဧဝမဿ "ဧကံ ရသပိဏ္ဍပါတံ ဒတွာ ကပ္ပသတသဟဿံ သဂ္ဂသမ္ပတ္တိံ ပဋိလဘန္တိ၊ ယံကိဉ္စိ ကတွာ ပရံ မာရေတွာပိ ရသပိဏ္ဍပါတောဝ ဒါတဗ္ဗော"တိ၊ တံ ပဋိသေဓေန္တော "ယော ခေါ ဇီဝက တထာဂတံ ဝါ"တိအာဒိမာဟ။

၁-အဂဓိတောတိ တဏှာယ အဂဓိတော (သျာ၊ က) ၂-အနဇ္ဈာပန္နောတိ န အဓိအာပန္နော (သျာ)
၃-ဂိလိတုကာမော ဝိယ (သီ)

Tattha **iminā paṭhamena ṭhānenā**ti iminā āṇattimatteneva tāva paṭhamena kāraṇena. **Galappavedhakenā**ti yottena gale bandhitvā kaḍḍhito galena pavedhentena. **Ārabhiyamāno**ti māriyamāno. **Akappiyena āsādetī**ti acchamaṁsaṁ sūkaramaṁsanti, dīpimaṁsaṁ vā migamaṁsanti khādāpetvā “tvaṁ kiṁ samaṇo nāma, akappiyamaṁsaṁ te khāditan”ti ghaṭṭeti. Ye pana dubbhikkhādīsu vā byādhiniggahaṇatthaṁ vā “acchamaṁsaṁ nāma sūkaramaṁsasadisaṁ, dīpimaṁsaṁ migamaṁsasadisan”ti jānantā “sūkaramaṁsaṁ idaṁ, migamaṁsaṁ idan”ti vatvā hitajjhāsayena khādāpenti, na te sandhāyetaṁ vuttaṁ. Tesaṁ hi bahupuññameva hoti. **Esāhaṁ bhante Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañcā**ti ayaṁ āgataphalo viññātasāsano diṭṭhasacco ariyasāvako. Imaṁ pana dhammadesanaṁ ogāhanto pasādaṁ uppādetvā dhammakathāya thutiṁ karonto evamāha. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Jīvakasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Upālisuttavaṇṇanā

56. **Evaṁ me sutan**ti Upālisuttaṁ. Tattha **Nāḷandāyan**ti Nālandāti evaṁnāmake nagare taṁ nagaraṁ gocaragāmaṁ katvā. **Pāvārikambavane**ti Dussapāvārikaseṭṭhino ambavane. Taṁ kira tassa uyyānaṁ ahosi, so Bhagavato dhammadesanaṁ sutvā Bhagavati pasanno tasmiṁ uyyāne kuṭileṇamaṇḍapādipaṭimaṇḍitaṁ Bhagavato vihāraṁ katvā niyyādesi, so vihāro Jīvakambavanaṁ viya Pāvārikambavananteva saṅkhaṁ gato. Tasmiṁ Pāvārikambavane viharatīti attho. **Dīghatapassī**ti dīghattā[1] evaṁladdhanāmo. **Piṇḍapātapaṭikkanto**ti piṇḍapātato paṭikkanto. Sāsane viya kiṁ pana bāhirāyatane piṇḍapātoti vohāro atthīti, natthi.

Paññapetīti dasseti ṭhapeti. **Daṇḍāni paññapetī**ti idaṁ Nigaṇṭhasamayena pucchanto āha. **Kāyadaṇḍaṁ vacīdaṇḍaṁ manodaṇḍan**ti ettha purimadaṇḍadvayaṁ te acittakaṁ paññapenti. Yathā kira vāte vāyante sākhā calati,

1. Dīghatapattā (Syā)

တတ္ထ **ဣမိနာ ပဌမေန ဌာနေနာ**တိ ဣမိနာ အာဏတ္တိမတ္တေနေဝ တာဝ ပဌမေန ကာရဏေန။ **ဂလပ္ပဝေဓကေနာ**တိ ယောတ္တေန ဂလေ ဗန္ဓိတွာ ကဍ္ဎိတော ဂလေန ပဝေဓေန္တေန။ **အာရဘိယမာနော**တိ မာရိယမာနော။ **အကပ္ပိယေန အာသာဒေတီ**တိ အစ္ဆမံသံ သူကရမံသန္တိ, ဒီပိမံသံ ဝါ မိဂမံသန္တိ ခါဒါပေတွာ “တွံ ကိံ သမဏော နာမ၊ အကပ္ပိယမံသံ တေ ခါဒိတ”န္တိ ဃဋ္ဋေတိ။ ယေ ပန ဒုဗ္ဘိက္ခခါဒီသု ဝါ ဗျာဓိနိဂ္ဂဟဏတ္ထံ ဝါ “အစ္ဆမံသံ နာမ သူကရမံသသဒိသံ၊ ဒီပိမံသံ မိဂမံသသဒိသ”န္တိ ဇာနန္တာ “သူကရမံသံ ဣဒံ, မိဂမံသံ ဣဒ”န္တိ ဝတွာ ဟိတဇ္ဈာသယေန ခါဒါပေန္တိ၊ န တေ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ တေသံ ဟိ ဗဟုပုညမေဝ ဟောတိ။ **ဧသာဟံ ဘန္တေ ဘဂဝန္တံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ ဓမ္မဉ္စ ဘိက္ခုသံဃဉ္စာ**တိ အယံ အာဂတဖလော ဝိညာတသာသနော ဒိဋ္ဌသစ္စော အရိယသာဝကော။ ဣမံ ပန ဓမ္မဒေသနံ ဩဂါဟန္တော ပသာဒံ ဥပ္ပါဒေတွာ ဓမ္မကထာယ ထုတိံ ကရောန္တော ဧဝမာဟ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဇီဝကသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-ဥပါလိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၅၆။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ ဥပါလိသုတ္တံ။ တတ္ထ **နာဠန္ဒာယ**န္တိ နာလန္ဒာတိ ဧဝံနာမကေ နဂရေ တံ နဂရံ ဂေါစရဂါမံ ကတွာ။ **ပါဝါရိကမ္ဗဝနေ**တိ ဒုဿပါဝါရိကသေဋ္ဌိနော အမ္ဗဝနေ။ တံ ကိရ တဿ ဥယျာနံ အဟောသိ၊ သော ဘဂဝတော ဓမ္မဒေသနံ သုတွာ ဘဂဝတိ ပသန္နော တသ္မိံ ဥယျာနေ ကုဋိလေဏမဏ္ဍပါဒိပဋိမဏ္ဍိတံ ဘဂဝတော ဝိဟာရံ ကတွာ နိယျာဒေသိ၊ သော ဝိဟာရော ဇီဝကမ္ဗဝနံ ဝိယ ပါဝါရိကမ္ဗဝနန္တေဝ သင်္ခံ ဂတော။ တသ္မိံ ပါဝါရိကမ္ဗဝနေ ဝိဟရတီတိ အတ္ထော။ **ဒီဃတပဿီ**တိ ဒီဃတ္တာ[1] ဧဝံလဒ္ဓနာမော။ **ပိဏ္ဍပါတပဋိက္ကန္တော**တိ ပိဏ္ဍပါတတော ပဋိက္ကန္တော။ သာသနေ ဝိယ ကိံ ပန ဗာဟိရာယတနေ ပိဏ္ဍပါတောတိ ဝေါဟာရော အတ္ထီတိ၊ နတ္ထိ။

ပညပေတီတိ ဒဿေတိ ဌပေတိ။ **ဒဏ္ဍာနိ ပညပေတီ**တိ ဣဒံ နိဂဏ္ဌသမယေန ပုစ္ဆန္တော အာဟ။ **ကာယဒဏ္ဍံ ဝစီဒဏ္ဍံ မနောဒဏ္ဍ**န္တိ ဧတ္ထ ပုရိမဒဏ္ဍဒွယံ တေ အစိတ္တကံ ပညပေန္တိ။ ယထာ ကိရ ဝါတေ ဝါယန္တေ သာခါ စလတိ၊

၁-ဒီဃတပတ္တာ (သျာ)

udakaṁ calati, na ca tattha cittaṁ atthi, evaṁ kāyadaṇḍopi acittakova hoti. Yathā ca vāte vāyante tālapaṇṇādīni[1] saddaṁ karonti, udakāni saddaṁ karonti, na ca tattha cittaṁ atthi, evaṁ vacīdaṇḍopi acittakova hotīti imaṁ daṇḍadvayaṁ acittakaṁ paññapenti. Cittaṁ pana manodaṇḍanti paññapenti. Athassa Bhagavā vacanaṁ patiṭṭhapetukāmo "kiṁ pana tapassī"ti-ādimāha.

Tattha **Kathāvatthusminti** ettha kathāyeva Kathāvatthu. Kathāyaṁ patiṭṭhapesīti attho. Kasmā pana Bhagavā evamakāsi? Passati hi Bhagavā "ayaṁ imaṁ kathaṁ ādāya gantvā attano satthu Mahāniganṭhassa ārocessati, tissañca parisati Upāli gahapati nisinno, so imaṁ kathaṁ sutvā mama vādaṁ āropetuṁ āgamissati, tassāhaṁ dhammaṁ desessāmi, so tikkhattuṁ saraṇaṁ gamissati, athassa cattāri saccāni pakāsessāmi, so saccapakāsanāvasāne sotāpattiphale patiṭṭhahissati, paresaṁ saṅgahatthameva hi mayā pāramiyo pūritā"ti. Imamatthaṁ passanto evamakāsi.

57. **Kammāni paññapesī**ti idaṁ Nigaṇṭho Buddhasamayena pucchanto āha. **Kāyakammaṁ vacīkammaṁ manokammanti** ettha kāyadvāre ādānagahaṇamuñcana[2] copanapattā aṭṭhakāmāvacarakusalacetanā dvādasākusalacetanāti vīsaticetanā **kāyakammaṁ** nāma. Kāyadvāre ādānādīni apatvā vacīdvāre vacanabhedaṁ pāpayamānā uppannā tāyeva vīsaticetanā **vacīkammaṁ** nāma. Ubhayadvāre copanaṁ appatvā manodvāre uppannā ekūnatiṁsakusalākusalacetanā **manokammaṁ** nāma. Apica saṅkhepato tividhaṁ kāyaduccaritaṁ kāyakammaṁ nāma, catubbidhaṁ vacīduccaritaṁ vacīkammaṁ nāma, tividhaṁ manoduccaritaṁ manokammaṁ nāma. Imasmiṁ ca sutte kammaṁ dhuraṁ, anantarasutte "cattārimāni Puṇṇa kammāni mayā sayaṁ abhiññā sacchikatvā paveditānī"ti[3] evamāgatepi cetanā dhuraṁ. Yattha katthaci pavattā cetanā "kaṇhaṁ kaṇhavipākan"ti-ādibhedaṁ labhati. Niddesavāre cassa "sabyābajjhaṁ kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharotī"ti-ādinā nayena sā vuttāva. Kāyadvāre pavattā pana idha kāyakammanti adhippetaṁ,

1. Tālavaṇṭādīni (Sī) 2. ...puñchana (Ka) 3. Ma 2. 52 piṭṭhe.

ဥဒကံ စလတိ၊ န စ တတ္ထ စိတ္တံ အတ္ထိ၊ ဧဝံ ကာယဒဏ္ဍောပိ အစိတ္တကောဝ ဟောတိ။ ယထာ စ ဝါတေ ဝါယန္တေ တာလပဏ္ဏာဒီနိ[၁] သဒ္ဒံ ကရောန္တိ၊ ဥဒကာနိ သဒ္ဒံ ကရောန္တိ၊ န စ တတ္ထ စိတ္တံ အတ္ထိ၊ ဧဝံ ဝစီဒဏ္ဍောပိ အစိတ္တကောဝ ဟောတီတိ ဣမံ ဒဏ္ဍဒွယံ အစိတ္တကံ ပညပေန္တိ။ စိတ္တံ ပန မနောဒဏ္ဍန္တိ ပညပေန္တိ။ အထဿ ဘဂဝါ ဝစနံ ပတိဋ္ဌပေတုကာမော "ကိံ ပန တပဿီ"တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ကထာဝတ္ထုသ္မိန္တိ** ဧတ္ထ ကထာယေဝ ကထာဝတ္ထု။ ကထာယံ ပတိဋ္ဌပေသီတိ အတ္ထော။ ကသ္မာ ပန ဘဂဝါ ဧဝမကာသိ? ပဿတိ ဟိ ဘဂဝါ "အယံ ဣမံ ကထံ အာဒါယ ဂန္တွာ အတ္တနော သတ္ထု မဟာနိဂဏ္ဌဿ အာရောစေဿတိ၊ တိဿဉ္စ ပရိသတိ ဥပါလိ ဂဟပတိ နိသိန္နော၊ သော ဣမံ ကထံ သုတွာ မမ ဝါဒံ အာရောပေတုံ အာဂမိဿတိ၊ တဿာဟံ ဓမ္မံ ဒေသေဿာမိ၊ သော တိက္ခတ္တုံ သရဏံ ဂမိဿတိ၊ အထဿ စတ္တာရိ သစ္စာနိ ပကာသေဿာမိ၊ သော သစ္စပကာသနာဝသာနေ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌဟိဿတိ၊ ပရေသံ သင်္ဂဟတ္ထမေဝ ဟိ မယာ ပါရမိယော ပူရိတာ"တိ။ ဣမမတ္ထံ ပဿန္တော ဧဝမကာသိ။

၅၇။ **ကမ္မာနိ ပညပေသီ**တိ ဣဒံ နိဂဏ္ဌော ဗုဒ္ဓသမယေန ပုစ္ဆန္တော အာဟ။ **ကာယကမ္မံ ဝစီကမ္မံ မနောကမ္မန္တိ** ဧတ္ထ ကာယဒွါရေ အာဒါနဂဟဏမုဉ္စန[၂]-စောပနပတ္တာ အဋ္ဌကာမာဝစရကုသလစေတနာ ဒွါဒသာကုသလစေတနာတိ ဝီသတိစေတနာ **ကာယကမ္မံ** နာမ။ ကာယဒွါရေ အာဒါနာဒီနိ အပတွာ ဝစီဒွါရေ ဝစနဘေဒံ ပါပယမာနာ ဥပ္ပန္နာ တာယေဝ ဝီသတိစေတနာ **ဝစီကမ္မံ** နာမ။ ဥဘယဒွါရေ စောပနံ အပ္ပတွာ မနောဒွါရေ ဥပ္ပန္နာ ဧကူနတိံသကုသလာကုသလစေတနာ **မနောကမ္မံ** နာမ။ အပိစ သင်္ခေပတော တိဝိဓံ ကာယဒုစ္စရိတံ ကာယကမ္မံ နာမ၊ စတုဗ္ဗိဓံ ဝစီဒုစ္စရိတံ ဝစီကမ္မံ နာမ၊ တိဝိဓံ မနောဒုစ္စရိတံ မနောကမ္မံ နာမ။ ဣမသ္မိံ စ သုတ္တေ ကမ္မံ ဓုရံ၊ အနန္တရသုတ္တေ "စတ္တာရိမာနိ ပုဏ္ဏ ကမ္မာနိ မယာ သယံ အဘိညာ သစ္ဆိကတွာ ပဝေဒိတာနီ"တိ[၃] ဧဝမာဂတေပိ စေတနာ ဓုရံ။ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ပဝတ္တာ စေတနာ "ကဏှံ ကဏှဝိပါက"န္တိအာဒိဘေဒံ လဘတိ။ နိဒ္ဒေသဝါရေ စဿ "သဗျာဗဇ္ဈံ ကာယသင်္ခါရံ အဘိသင်္ခရောတီ"တိအာဒိနာ နယေန သာ ဝုတ္တာဝ။ ကာယဒွါရေ ပဝတ္တာ ပန ဣဓ ကာယကမ္မန္တိ အဓိပ္ပေတံ၊

၁-တာလဝဏ္ဋာဒီနိ (သီ) ၂-...ပုဉ္ဆန (က) ၃-မ ၂-၅၂-ပိဋ္ဌေ။

vacīdvāre pavattā vacīkammaṁ, manodvāre pavattā manokammaṁ. Tena vuttaṁ “imasmiṁ sutte kammaṁ dhuraṁ, anantarasutte cetanā”ti. Kammampi hi Bhagavā kammanti paññapeti yathā imasmiṁyeva sutte. Cetanampi, yathāha “cetanāhaṁ bhikkhave kammaṁ vadāmi, cetayitvā kammaṁ karotī”ti[1]. Kasmā pana cetanā kammanti vuttā? Cetanāmūlakattā kammassa.

Ettha ca akusalaṁ patvā kāyakammaṁ vacīkammaṁ mahantanti vadanto na kilamati, kusalaṁ patvā manokammaṁ. Tathā hi mātughātādīni cattāri kammāni kāyeneva upakkamitvā kāyeneva karoti, niraye kappaṭṭhikasaṁghabhedakammaṁ vacīdvārena karoti. Evaṁ akusalaṁ patvā kāyakammaṁ vacīkammaṁ mahantanti vadanto na kilamati nāma. Ekā pana jhānacetanā caturāsītikappasahassāni saggasampattiṁ āvahati, ekā maggacetanā sabbākusalaṁ samugghātetvā arahattaṁ gaṇhāpeti. Evaṁ kusalaṁ patvā manokammaṁ mahantanti vadanto na kilamati nāma. Imasmiṁ pana ṭhāne Bhagavā akusalaṁ patvā manokammaṁ mahāsāvajjaṁ vadamāno niyatamicchādiṭṭhiṁ sandhāya vadati. Tenevāha “nāhaṁ bhikkhave aññaṁ ekadhammampi samanupassāmi, yaṁ evaṁ mahāsāvajjaṁ, yathayidaṁ bhikkhave micchādiṭṭhi. Micchādiṭṭhiparamāni bhikkhave mahāsāvajjānī”ti[2].

Idāni Nigaṇṭhopi Tathāgatena gatamaggaṁ paṭipajjanto kiñci atthanipphattiṁ apassantopi “kiṁ panāvuso Gotamā”ti-ādimāha.

58. **Bālakiniyā**ti Upālissa kira Bālakaloṇakāragāmo nāma atthi, tato āyaṁ gahetvā manussā āgatā, so “etha bhaṇe, amhākaṁ satthāraṁ Mahānigaṇṭhaṁ passissāmā”ti tāya parisāya parivuto tattha agamāsi. Taṁ sandhāya vuttaṁ “bālakiniyā parisāyā”ti, Bālakagāmavāsiniyāti attho. **Upālipamukhāyā**ti Upālijeṭṭhakāya. Apica **bālakiniyā**ti bālavatiyā bālussannāyātipi attho. **Upālipamukhāyā**ti Upāligahapatiyeva tattha thokaṁ sappañño, so tassā pamukho jeṭṭhako. Tenāpi vuttaṁ “Upālipamukhāyā”ti. **Handā**ti vacasāyatthe[3] nipāto. **Chavo**ti lāmako. **Oḷārikassā**ti

1. Aṁ 2. 363 piṭṭhe. 2. Aṁ 1. 35 piṭṭhe. 3. Vacasānatthe (Sī), vacasāyatte (Ka)

ဝစီဒွါရေ ပဝတ္တာ ဝစီကမ္မံ၊ မနောဒွါရေ ပဝတ္တာ မနောကမ္မံ။ တေန ဝုတ္တံ “ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ကမ္မံ ဓုရံ၊ အနန္တရသုတ္တေ စေတနာ”တိ။ ကမ္မမ္ပိ ဟိ ဘဂဝါ ကမ္မန္တိ ပညပေတိ ယထာ ဣမသ္မိံယေဝ သုတ္တေ။ စေတနမ္ပိ၊ ယထာဟ “စေတနာဟံ ဘိက္ခဝေ ကမ္မံ ဝဒါမိ၊ စေတယိတွာ ကမ္မံ ကရောတီ”တိ[၁]။ ကသ္မာ ပန စေတနာ ကမ္မန္တိ ဝုတ္တာ? စေတနာမူလကတ္တာ ကမ္မဿ။

ဧတ္ထ စ အကုသလံ ပတွာ ကာယကမ္မံ ဝစီကမ္မံ မဟန္တန္တိ ဝဒန္တော န ကိလမတိ၊ ကုသလံ ပတွာ မနောကမ္မံ။ တထာ ဟိ မာတုဃာတာဒီနိ စတ္တာရိ ကမ္မာနိ ကာယေနေဝ ဥပက္ကမိတွာ ကာယေနေဝ ကရောတိ၊ နိရယေ ကပ္ပဋ္ဌိကသံဃဘေဒကမ္မံ ဝစီဒွါရေန ကရောတိ။ ဧဝံ အကုသလံ ပတွာ ကာယကမ္မံ ဝစီကမ္မံ မဟန္တန္တိ ဝဒန္တော န ကိလမတိ နာမ။ ဧကာ ပန ဈာနစေတနာ စတုရာသီတိကပ္ပသဟဿာနိ သဂ္ဂသမ္ပတ္တိံ အာဝဟတိ၊ ဧကာ မဂ္ဂစေတနာ သဗ္ဗာကုသလံ သမုဂ္ဃာတေတွာ အရဟတ္တံ ဂဏှာပေတိ။ ဧဝံ ကုသလံ ပတွာ မနောကမ္မံ မဟန္တန္တိ ဝဒန္တော န ကိလမတိ နာမ။ ဣမသ္မိံ ပန ဌာနေ ဘဂဝါ အကုသလံ ပတွာ မနောကမ္မံ မဟာသာဝဇ္ဇံ ဝဒမာနော နိယတမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ တေနေဝါဟ “နာဟံ ဘိက္ခဝေ အညံ ဧကဓမ္မမ္ပိ သမနုပဿာမိ၊ ယံ ဧဝံ မဟာသာဝဇ္ဇံ၊ ယထယိဒံ ဘိက္ခဝေ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ။ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိပရမာနိ ဘိက္ခဝေ မဟာသာဝဇ္ဇာနီ”တိ[၂]။

ဣဒါနိ နိဂဏ္ဌောပိ တထာဂတေန ဂတမဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇန္တော ကိဉ္စိ အတ္ထနိပ္ဖတ္တိံ အပဿန္တောပိ “ကိံ ပနာဝုသော ဂေါတမာ”တိအာဒိမာဟ။

၅၈။ **ဗာလကိနိယာ**တိ ဥပါလိဿ ကိရ ဗာလကလောဏကာရဂါမော နာမ အတ္ထိ၊ တတော အာယံ ဂဟေတွာ မနုဿာ အာဂတာ၊ သော “ဧထ ဘဏေ, အမှာကံ သတ္ထာရံ မဟာနိဂဏ္ဌံ ပဿိဿာမာ”တိ တာယ ပရိသာယ ပရိဝုတော တတ္ထ အဂမာသိ။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “ဗာလကိနိယာ ပရိသာယာ”တိ၊ ဗာလကဂါမဝါသိနိယာတိ အတ္ထော။ **ဥပါလိပမုခါယာ**တိ ဥပါလိဇေဋ္ဌကာယ။ အပိစ **ဗာလကိနိယာ**တိ ဗာလဝတိယာ ဗာလုဿန္နာယာတိပိ အတ္ထော။ **ဥပါလိပမုခါယာ**တိ ဥပါလိဂဟပတိယေဝ တတ္ထ ထောကံ သပ္ပညော၊ သော တဿာ ပမုခေါ ဇေဋ္ဌကော။ တေနာပိ ဝုတ္တံ “ဥပါလိပမုခါယာ”တိ။ **ဟန္ဒာ**တိ ဝစသာယတ္ထေ[၃] နိပါတော။ **ဆဝေါ**တိ လာမကော။ **ဩဠာရိကဿာ**တိ

၁-အံ ၂-၃၆၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အံ ၁-၃၅-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဝစသာနတ္ထေ (သီ)၊ ဝစသာယတ္ထေ (က)

mahantassa. **Upanidhāyā**ti upanikkhipitvā. Idaṁ vuttaṁ hoti, kāyadaṇḍassa santike nikkhipitvā "ayaṁ nu kho mahanto, ayaṁ mahanto"ti evaṁ olokiyamāno chavo manodaṇḍo kiṁ sobhati, kuto sobhissati, na sobhati, upanikkhepamattampi nappahotīti dīpeti. **Sādhu sādhu bhante tapassī**ti Dīghatapassissa sādhukāraṁ dento bhanteti Nāṭaputtamālapati.

60. **Na kho metaṁ bhante ruccatī**ti bhante etaṁ mayhaṁ na ruccati. **Māyāvī**ti māyākāro. **Āvaṭṭanimāyan**ti āvaṭṭetvā gahaṇamāyaṁ. **Āvaṭṭetī**ti āvaṭṭetvā parikkhipitvā gaṇhāti. **Gaccha tvaṁ gahapatī**ti kasmā Mahāniganṭho gahapatiṁ yāvatatiyaṁ pahiṇatiyeva? Dīghatapassī pana paṭibāhateva? Mahāniganṭhena hi Bhagavatā saddhiṁ ekaṁ nagaraṁ upanissāya viharantenapi na Bhagavā diṭṭhapubbo. Yo hi Satthuvādapaṭiñño hoti, so taṁ paṭiññaṁ appahāya Buddhadassane abhabbo. Tasmā esa Buddhadassanassa aladdhapubbattā Dasabalassa dassanasampattiñca niyyānikakathābhāvañca ajānanto yāvatatiyaṁ pahiṇateva. Dīghatapassī pana kālena kālaṁ Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā tiṭṭhatipi nisīdatipi pañhampi pucchati, so Tathāgatassa dassanasampattimpi niyyānikakathābhāvampi jānāti. Athassa etadahosi "ayaṁ gahapati paṇḍito, samaṇassa Gotamassa santike gantvā dassanepi pasīdeyya, niyyānikakathaṁ sutvāpi pasīdeyya. Tato na puna amhākaṁ santikaṁ āgaccheyyā"ti. Tasmā yāvatatiyaṁ paṭibāhateva.

Abhivādetvāti vanditvā. Tathāgataṁ hi disvā pasannāpi appasannāpi yebhuyyena vandantiyeva, appakā na vandanti. Kasmā? Ati-ucce hi kule jāto agāraṁ ajjhāvasantopi vanditabboyevāti. Ayaṁ pana gahapati pasannattāva vandi, dassaneyeva kira pasanno. **Āgamā nu khvidhā**ti āgamā nu kho idha.

61. **Sādhu sādhu bhante tapassī**ti Dīghatapassissa sādhukāraṁ dento bhanteti Bhagavantaṁ ālapati. **Sacce patiṭṭhāyā**ti thusarāsimhi ākoṭitakhāṇuko viya acalanto vacīsacce patiṭṭhahitvā. **Siyā no**ti bhaveyya amhākaṁ.

မဟန္တဿ။ **ဥပနိဓာယာ**တိ ဥပနိက္ခိပိတွာ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ ကာယဒဏ္ဍဿ သန္တိကေ နိက္ခိပိတွာ "အယံ နု ခေါ မဟန္တော, အယံ မဟန္တော"တိ ဧဝံ ဩလောကိယမာနော ဆဝေါ မနောဒဏ္ဍော ကိံ သောဘတိ, ကုတော သောဘိဿတိ, န သောဘတိ၊ ဥပနိက္ခေပမတ္တမ္ပိ နပ္ပဟောတီတိ ဒီပေတိ။ **သာဓု သာဓု ဘန္တေ တပဿီ**တိ ဒီဃတပဿိဿ သာဓုကာရံ ဒေန္တော ဘန္တေတိ နာဋပုတ္တမာလပတိ။

၆၀။ **န ခေါ မေတံ ဘန္တေ ရုစ္စတီ**တိ ဘန္တေ ဧတံ မယှံ န ရုစ္စတိ။ **မာယာဝီ**တိ မာယာကာရော။ **အာဝဋ္ဋနိမာယ**န္တိ အာဝဋ္ဋေတွာ ဂဟဏမာယံ။ **အာဝဋ္ဋေတီ**တိ အာဝဋ္ဋေတွာ ပရိက္ခိပိတွာ ဂဏှာတိ။ **ဂစ္ဆ တွံ ဂဟပတီ**တိ ကသ္မာ မဟာနိဂဏ္ဌော ဂဟပတိံ ယာဝတတိယံ ပဟိဏတိယေဝ? ဒီဃတပဿီ ပန ပဋိဗာဟတေဝ? မဟာနိဂဏ္ဌေန ဟိ ဘဂဝတာ သဒ္ဓိံ ဧကံ နဂရံ ဥပနိဿာယ ဝိဟရန္တေနပိ န ဘဂဝါ ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗော။ ယော ဟိ သတ္ထုဝါဒပဋိညော ဟောတိ၊ သော တံ ပဋိညံ အပ္ပဟာယ ဗုဒ္ဓဒဿနေ အဘဗ္ဗော။ တသ္မာ ဧသ ဗုဒ္ဓဒဿနဿ အလဒ္ဓပုဗ္ဗတ္တာ ဒသဗလဿ ဒဿနသမ္ပတ္တိဉ္စ နိယျာနိကကထာဘာဝဉ္စ အဇာနန္တော ယာဝတတိယံ ပဟိဏတေဝ။ ဒီဃတပဿီ ပန ကာလေန ကာလံ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ တိဋ္ဌတိပိ နိသီဒတိပိ ပဉှမ္ပိ ပုစ္ဆတိ၊ သော တထာဂတဿ ဒဿနသမ္ပတ္တိမ္ပိ နိယျာနိကကထာဘာဝမ္ပိ ဇာနာတိ။ အထဿ ဧတဒဟောသိ "အယံ ဂဟပတိ ပဏ္ဍိတော, သမဏဿ ဂေါတမဿ သန္တိကေ ဂန္တွာ ဒဿနေပိ ပသီဒေယျ၊ နိယျာနိကကထံ သုတွာပိ ပသီဒေယျ။ တတော န ပုန အမှာကံ သန္တိကံ အာဂစ္ဆေယျာ"တိ။ တသ္မာ ယာဝတတိယံ ပဋိဗာဟတေဝ။

အဘိဝါဒေတွာတိ ဝန္ဒိတွာ။ တထာဂတံ ဟိ ဒိသွာ ပသန္နာပိ အပ္ပသန္နာပိ ယေဘုယျေန ဝန္ဒန္တိယေဝ၊ အပ္ပကာ န ဝန္ဒန္တိ။ ကသ္မာ? အတိဥစ္စေ ဟိ ကုလေ ဇာတော အဂါရံ အဇ္ဈာဝသန္တောပိ ဝန္ဒိတဗ္ဗောယေဝါတိ။ အယံ ပန ဂဟပတိ ပသန္နတ္တာဝ ဝန္ဒိ၊ ဒဿနေယေဝ ကိရ ပသန္နော။ **အာဂမာ နု ခွိဓာ**တိ အာဂမာ နု ခေါ ဣဓ။

၆၁။ **သာဓု သာဓု ဘန္တေ တပဿီ**တိ ဒီဃတပဿိဿ သာဓုကာရံ ဒေန္တော ဘန္တေတိ ဘဂဝန္တံ အာလပတိ။ **သစ္စေ ပတိဋ္ဌာယာ**တိ ထုသရာသိမှိ အာကောဋိတခါဏုကော ဝိယ အစလန္တော ဝစီသစ္စေ ပတိဋ္ဌဟိတွာ။ **သိယာ နော**တိ ဘဝေယျ အမှာကံ။

62. **Idhā**ti imasmiṁ loke. **Assā**ti bhaveyya. **Sītodakapaṭikkhitto**ti Nigaṇṭhā sattasaññāya sītodakaṁ paṭikkhipanti. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Manosattā nāma devā**ti manamhi sattā laggā lagitā. **Manopaṭibaddho**ti yasmā manamhi paṭibaddho hutvā kālaṁ karoti, tasmā manosattesu devesu upapajjatīti dasseti. Tassa hi pittajararogo[1] bhavissati. Tenassa uṇhodakaṁ pivituṁ vā hatthapādādidhovanatthāya vā gattaparisiñcanatthāya vā upanetuṁ na vaṭṭati, rogo balavataro hoti. Sītodakaṁ vaṭṭati, rogaṁ vūpasameti. Ayaṁ pana uṇhodakameva paṭisevati, taṁ alabhamāno odanakañjikaṁ paṭisevati. Cittena pana sītodakaṁ pātukāmo ca paribhuñjitukāmo ca hoti. Tenassa manodaṇḍo tattheva bhijjati. So kāyadaṇḍaṁ vacīdaṇḍaṁ rakkhāmīti sītodakaṁ pātukāmo vā paribhuñjitukāmo vā sītodakameva dethāti vattuṁ na visahati. Tassa evaṁ rakkhitāpi kāyadaṇḍavacīdaṇḍā cutiṁ vā paṭisandhiṁ vā ākaḍḍhituṁ na sakkonti. Manodaṇḍo pana bhinnopi cutimpi paṭisandhimpi ākaḍḍhatiyeva. Iti naṁ Bhagavā dubbalakāyadaṇḍavacīdaṇḍā chavā lāmakā, manodaṇḍova balavā mahantoti vadāpesi.

Tassapi upāsakassa etadahosi. "Mucchāvasena asaññībhūtānañhi sattāhampi assāsapassāsā nappavattanti, cittasantatipavattimatteneva pana te matāti na vuccanti. Yadā nesaṁ cittaṁ nappavattati, tadā 'matā ete nīharitvā jhāpethā'ti vattabbataṁ āpajjanti. Kāyadaṇḍo nirīho abyāpāro, tathā vacīdaṇḍo. Citteneva pana tesaṁ cutipi paṭisandhipi hoti. Itipi manodaṇḍova mahanto. Bhijjitvāpi cutipaṭisandhi-ākaḍḍhanato eseva mahanto. Amhākaṁ pana Mahānigaṇṭhassa kathā aniyyānikā"ti sallakkhesi. Bhagavato pana vicittāni pañhapaṭibhānāni sotukāmo na tāva anujānāti.

Na kho te sandhiyatīti na kho te ghaṭiyati. **Purimena vā pacchiman**ti "kāya daṇḍo mahanto"ti iminā purimena vacanena idāni "manodaṇḍo mahanto"ti idaṁ vacanaṁ. **Pacchimena vā puriman**ti tena vā pacchimena aduṁ purimavacanaṁ na ghaṭiyati.

1. Cittajarogo (Syā), pittajarogo (Ka)

၆၂။ **ဣဓာ**တိ ဣမသ္မိံ လောကေ။ **အဿာ**တိ ဘဝေယျ။ **သီတောဒကပဋိက္ခိတ္တော**တိ နိဂဏ္ဌာ သတ္တသညာယ သီတောဒကံ ပဋိက္ခိပန္တိ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ **မနောသတ္တာ နာမ ဒေဝါ**တိ မနမှိ သတ္တာ လဂ္ဂါ လဂိတာ။ **မနောပဋိဗဒ္ဓေါ**တိ ယသ္မာ မနမှိ ပဋိဗဒ္ဓေါ ဟုတွာ ကာလံ ကရောတိ၊ တသ္မာ မနောသတ္တေသု ဒေဝေသု ဥပပဇ္ဇတီတိ ဒဿေတိ။ တဿ ဟိ ပိတ္တဇရရောဂေါ[၁] ဘဝိဿတိ။ တေနဿ ဥဏှောဒကံ ပိဝိတုံ ဝါ ဟတ္ထပါဒါဒိဓောဝနတ္ထာယ ဝါ ဂတ္တပရိသိဉ္စနတ္ထာယ ဝါ ဥပနေတုံ န ဝဋ္ဋတိ၊ ရောဂေါ ဗလဝတရော ဟောတိ။ သီတောဒကံ ဝဋ္ဋတိ၊ ရောဂံ ဝူပသမေတိ။ အယံ ပန ဥဏှောဒကမေဝ ပဋိသေဝတိ၊ တံ အလဘမာနော ဩဒနကဉ္ဇိကံ ပဋိသေဝတိ။ စိတ္တေန ပန သီတောဒကံ ပါတုကာမော စ ပရိဘုဉ္ဇိတုကာမော စ ဟောတိ။ တေနဿ မနောဒဏ္ဍော တတ္ထေဝ ဘိဇ္ဇတိ။ သော ကာယဒဏ္ဍံ ဝစီဒဏ္ဍံ ရက္ခာမီတိ သီတောဒကံ ပါတုကာမော ဝါ ပရိဘုဉ္ဇိတုကာမော ဝါ သီတောဒကမေဝ ဒေထာတိ ဝတ္တုံ န ဝိသဟတိ။ တဿ ဧဝံ ရက္ခိတာပိ ကာယဒဏ္ဍဝစီဒဏ္ဍာ စုတိံ ဝါ ပဋိသန္ဓိံ ဝါ အာကဍ္ဎိတုံ န သက္ကောန္တိ။ မနောဒဏ္ဍော ပန ဘိန္နောပိ စုတိမ္ပိ ပဋိသန္ဓိမ္ပိ အာကဍ္ဎတိယေဝ။ ဣတိ နံ ဘဂဝါ ဒုဗ္ဗလကာယဒဏ္ဍဝစီဒဏ္ဍာ ဆဝါ လာမကာ၊ မနောဒဏ္ဍောဝ ဗလဝါ မဟန္တောတိ ဝဒါပေသိ။

တဿပိ ဥပါသကဿ ဧတဒဟောသိ။ “မုစ္ဆာဝသေန အသညီဘူတာနဉှိ သတ္တာဟမ္ပိ အဿာသပဿာသာ နပ္ပဝတ္တန္တိ၊ စိတ္တသန္တတိပဝတ္တိမတ္တေနေဝ ပန တေ မတာတိ န ဝုစ္စန္တိ။ ယဒါ နေသံ စိတ္တံ နပ္ပဝတ္တတိ၊ တဒါ ‘မတာ ဧတေ နီဟရိတွာ ဈာပေထာ’တိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အာပဇ္ဇန္တိ။ ကာယဒဏ္ဍော နိရီဟော အဗျာပါရော၊ တထာ ဝစီဒဏ္ဍော။ စိတ္တေနေဝ ပန တေသံ စုတိပိ ပဋိသန္ဓိပိ ဟောတိ။ ဣတိပိ မနောဒဏ္ဍောဝ မဟန္တော။ ဘိဇ္ဇိတွာပိ စုတိပဋိသန္ဓိအာကဍ္ဎနတော ဧသေဝ မဟန္တော။ အမှာကံ ပန မဟာနိဂဏ္ဌဿ ကထာ အနိယျာနိကာ”တိ သလ္လက္ခေသိ။ ဘဂဝတော ပန ဝိစိတ္တာနိ ပဉှပဋိဘာနာနိ သောတုကာမော န တာဝ အနုဇာနာတိ။

န ခေါ တေ သန္ဓိယတီတိ န ခေါ တေ ဃဋိယတိ။ **ပုရိမေန ဝါ ပစ္ဆိမန္တိ** “ကာယဒဏ္ဍော မဟန္တော”တိ ဣမိနာ ပုရိမေန ဝစနေန ဣဒါနိ “မနောဒဏ္ဍော မဟန္တော”တိ ဣဒံ ဝစနံ။ **ပစ္ဆိမေန ဝါ ပုရိမန္တိ** တေန ဝါ ပစ္ဆိမေန အဒုံ ပုရိမဝစနံ န ဃဋိယတိ။

၁-စိတ္တဇရောဂေါ (သျာ)၊ ပိတ္တဇရောဂေါ (က)

63. Idānissa Bhagavā aññānipi kāraṇāni āharanto “taṁ kiṁ maññasī”ti-ādimāha. Tattha **cātuyāmasaṁvarasaṁvuto**ti na pāṇamatipāteti, na pāṇamatipātayati, na pāṇamatipātayato samanuñño hoti. Na adinnaṁ ādiyati, na adinnaṁ ādiyāpeti, na adinnaṁ ādiyato samanuñño hoti. Na musā bhaṇati, na musā bhaṇāpeti, na musā bhaṇato samanuñño hoti. Na bhāvitamāsīsati, na bhāvitamāsīsāpeti, na bhāvitamāsīsato samanuñño hotīti iminā catukoṭṭhāsena saṁvarena saṁvuto. Ettha ca **bhāvitan**ti pañcakāmaguṇā.

Sabbavārivāritoti vāritasabba-udako, paṭikkhittasabbasītodakoti attho. So hi sītodake sattasaññī hoti, tasmā na taṁ valañjeti. Atha vā **sabbavārivārito**ti sabbena pāpavāraṇena vāritapāpo. **Sabbavāriyutto**ti sabbena pāpavāraṇena yutto. **Sabbavāridhu to**ti sabbena pāpavāraṇena dhutapāpo. **Sabbavāriphuṭo**ti sabbena pāpavāraṇena phuṭo. **Khuddake pāṇe saṅghātaṁ āpādetī**ti khuddake pāṇe vadhaṁ āpādeti. So kira ekindriyaṁ pāṇaṁ duvindriyaṁ pāṇanti paññapeti. Sukkhadaṇḍakapurāṇapaṇṇasakkharakathalānipi pāṇoteva paññapeti. Tattha khuddakaṁ udakabinduṁ khuddako pāṇo, mahantaṁ mahantoti saññī hoti. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Kismiṁ paññapetī**ti kattha katarasmiṁ koṭṭhāse paññapeti. **Manodaṇḍasmin**ti manodaṇḍakoṭṭhāse bhanteti. Ayaṁ pana upāsako bhaṇantova sayampi sallakkhesi “amhākaṁ Mahānigaṇṭho ‘asañcetanikaṁ kammaṁ appasāvajjaṁ, sañcetanikaṁ mahāsavajjan’ti paññapetvā cetanaṁ manodaṇḍoti paññapeti, aniyyānikā etassa kathā, Bhagavatova niyyānikā”ti.

64. **Iddhā**ti samiddhā. **Phītā**ti atisamiddhā sabbapāliphullā viya. **Ākiṇṇa manussā**ti janasamākulā. **Pāṇā**ti hatthi-assādayo tiracchānagatā ceva itthipurisadārakādayo manussajātikā ca. **Ekaṁ maṁsakhalan**ti ekaṁ maṁsarāsiṁ. **Puñjan**ti tasseva vevacanaṁ. **Iddhimā**ti ānubhāvasampanno. **Cetovasippatto**ti citte vasībhāvappatto. **Bhasmaṁ karissāmī**ti chārikaṁ karissāmi. **Kiṁ hi sobhati ekā chavā Nāḷandā**ti idampi bhaṇanto so gahapati “kāyapayogena paññāsampi manussā ekaṁ Nāḷandaṁ ekaṁ maṁsakhalaṁ kātuṁ na sakkonti, iddhimā pana

၆၃။ ဣဒါနိဿ ဘဂဝါ အညာနိပိ ကာရဏာနိ အာဟရန္တော ''တံ ကိံ မညသီ''တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **စာတုယာမသံဝရသံဝုတော**တိ န ပါဏမတိပါတေတိ၊ န ပါဏမတိပါတယတိ၊ န ပါဏမတိပါတယတော သမနုညော ဟောတိ။ န အဒိန္နံ အာဒိယတိ၊ န အဒိန္နံ အာဒိယာပေတိ၊ န အဒိန္နံ အာဒိယတော သမနုညော ဟောတိ။ န မုသာ ဘဏတိ၊ န မုသာ ဘဏာပေတိ၊ န မုသာ ဘဏတော သမနုညော ဟောတိ။ န ဘာဝိတမာသီသတိ၊ န ဘာဝိတမာသီသာပေတိ၊ န ဘာဝိတမာသီသတော သမနုညော ဟောတီတိ ဣမိနာ စတုကောဋ္ဌာသေန သံဝရေန သံဝုတော။ ဧတ္ထ စ **ဘာဝိတ**န္တိ ပဉ္စကာမဂုဏာ။

သဗ္ဗဝါရိဝါရိတောတိ ဝါရိတသဗ္ဗဥဒကော၊ ပဋိက္ခိတ္တသဗ္ဗသီတောဒကောတိ အတ္ထော။ သော ဟိ သီတောဒကေ သတ္တသညီ ဟောတိ၊ တသ္မာ န တံ ဝလဉ္ဇေတိ။ အထ ဝါ **သဗ္ဗဝါရိဝါရိတော**တိ သဗ္ဗေန ပါပဝါရဏေန ဝါရိတပါပေါ။ **သဗ္ဗဝါရိယုတ္တော**တိ သဗ္ဗေန ပါပဝါရဏေန ယုတ္တော။ **သဗ္ဗဝါရိဓုတော**တိ သဗ္ဗေန ပါပဝါရဏေန ဓုတပါပေါ။ **သဗ္ဗဝါရိဖုဋော**တိ သဗ္ဗေန ပါပဝါရဏေန ဖုဋော။ **ခုဒ္ဒကေ ပါဏေ သင်္ဃာတံ အာပါဒေတီ**တိ ခုဒ္ဒကေ ပါဏေ ဝဓံ အာပါဒေတိ။ သော ကိရ ဧကိန္ဒြိယံ ပါဏံ ဒုဝိန္ဒြိယံ ပါဏန္တိ ပညပေတိ။ သုက္ခဒဏ္ဍကပုရာဏပဏ္ဏသက္ခရကထလာနိပိ ပါဏောတေဝ ပညပေတိ။ တတ္ထ ခုဒ္ဒကံ ဥဒကဗိန္ဒုံ ခုဒ္ဒကော ပါဏော၊ မဟန္တံ မဟန္တောတိ သညီ ဟောတိ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ **ကိသ္မိံ ပညပေတီ**တိ ကတ္ထ ကတရသ္မိံ ကောဋ္ဌာသေ ပညပေတိ။ **မနောဒဏ္ဍသ္မိ**န္တိ မနောဒဏ္ဍကောဋ္ဌာသေ ဘန္တေတိ။ အယံ ပန ဥပါသကော ဘဏန္တောဝ သယမ္ပိ သလ္လက္ခေသိ ''အမှာကံ မဟာနိဂဏ္ဌော 'အသဉ္စေတနိကံ ကမ္မံ အပ္ပသာဝဇ္ဇံ၊ သဉ္စေတနိကံ မဟာသာဝဇ္ဇ'န္တိ ပညပေတွာ စေတနံ မနောဒဏ္ဍောတိ ပညပေတိ၊ အနိယျာနိကာ ဧတဿ ကထာ၊ ဘဂဝတောဝ နိယျာနိကာ''တိ။

၆၄။ **ဣဒ္ဓါ**တိ သမိဒ္ဓါ။ **ဖီတာ**တိ အတိသမိဒ္ဓါ သဗ္ဗပါလိဖုလ္လာ ဝိယ။ **အာကိဏ္ဏမနုဿာ**တိ ဇနသမာကုလာ။ **ပါဏာ**တိ ဟတ္ထိအဿာဒယော တိရစ္ဆာနဂတာ စေဝ ဣတ္ထိပုရိသဒါရကာဒယော မနုဿဇာတိကာ စ။ **ဧကံ မံသခလ**န္တိ ဧကံ မံသရာသိံ။ **ပုဉ္ဇ**န္တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ **ဣဒ္ဓိမာ**တိ အာနုဘာဝသမ္ပန္နော။ **စေတောဝသိပ္ပတ္တော**တိ စိတ္တေ ဝသီဘာဝပ္ပတ္တော။ **ဘသ္မံ ကရိဿာမီ**တိ ဆာရိကံ ကရိဿာမိ။ **ကိံ ဟိ သောဘတိ ဧကာ ဆဝါ နာဠန္ဒာ**တိ ဣဒမ္ပိ ဘဏန္တော သော ဂဟပတိ ''ကာယပယောဂေန ပညာသမ္ပိ မနုဿာ ဧကံ နာဠန္ဒံ ဧကံ မံသခလံ ကာတုံ န သက္ကောန္တိ၊ ဣဒ္ဓိမာ ပန

eko ekeneva manopadosena bhasmaṁ kātuṁ samattho. Amhākaṁ Mahāniganṭhassa kathā aniyyānikā, Bhagavatova kathā niyyānikā"ti sallakkhesi.

65. **Araññaṁ araññabhūtan**ti agāmakaṁ araññameva hutvā araññaṁ jātaṁ. **Isīnaṁ manopadosenā**ti isīnaṁ atthāya katena manopadosena taṁ manopadosaṁ asahamānāhi devatāhi tāni raṭṭhāni vināsitāni. Lokikā pana isayo manaṁ padosetvā vināsayiṁsūti maññanti. Tasmā imasmiṁ lokavāde ṭhatvāva idaṁ vādāropanaṁ katanti veditabbaṁ.

Tattha daṇḍakīraññādīnaṁ evaṁ araññabhūtabhāvo jānitabbo—Sarabhaṅgabodhisattassa tāva parisāya ativepullataṁ gatāya Kisavaccho nāma tāpaso mahāsattassa antevāsī vivekavāsaṁ patthayamāno gaṇaṁ pahāya Godhāvarītīrato Kaliṅgaraṭṭhe **Daṇḍakīrañño** Kumbhapuraṁ nāma nagaraṁ upanissāya rājuyyāne vivekamanubrūhayamāno viharati. Tassa senāpati upaṭṭhāko hoti.

Tadā ca ekā gaṇikā rathaṁ abhiruhitvā pañcamātugāmasataparivārā nagaraṁ upasobhayamānā vicarati. Mahājano tameva olokayamāno parivāretvā vicarati, nagaravīthiyo nappahonti. Rājā vātapānaṁ vivaritvā ṭhito taṁ disvā kā esāti pucchi. Tumhākaṁ nagarasobhinī devāti. So ussūyamāno "kiṁ etāya sobhati[1], nagaraṁ sayaṁ sobhissatī"ti taṁ ṭhānantaraṁ acchindāpesi.

Sā tato paṭṭhāya kenaci[2] saddhiṁ santhavaṁ katvā ṭhānantaraṁ pariyesamānā ekadivasaṁ rājuyyānaṁ pavisitvā caṅkamanakoṭiyaṁ ālambanaphalakaṁ nissāya pāsāṇaphalake nisinnaṁ tāpasaṁ disvā cintesi "kiliṭṭho vatāyaṁ tāpaso anañjitamaṇḍito, dāṭhikāhi paruḷhāhi mukhaṁ pihitaṁ, massunā uraṁ pihitaṁ, ubho kacchā paruḷhā"ti. Athassā domanassaṁ uppajji[3] "ahaṁ ekena kiccena vicarāmi, ayañca me kāḷakaṇṇī diṭṭho, udakaṁ āharatha, akkhīni dhovissāmī"ti udakadantakaṭṭhaṁ āharāpetvā dantakaṭṭhaṁ khāditvā tāpasassa sarīre piṇḍaṁ piṇḍaṁ kheḷaṁ pātetvā dantakaṭṭhaṁ jaṭāmatthake khipitvā mukhaṁ vikkhāletvā udakaṁ tāpasassa matthakasmiṁyeva

1. Sobhitāya (Ka) 2. Tena tena (Sī, Syā) 3. Domanassaṁ uppādetvā (Ka)

ဧကော ဧကေနေဝ မနောပဒေါသေန ဘသ္မံ ကာတုံ သမတ္ထော။ အမှာကံ မဟာနိဂဏ္ဌဿ ကထာ အနိယျာနိကာ၊ ဘဂဝတောဝ ကထာ နိယျာနိကာ”တိ သလ္လက္ခေသိ။

၆၅။ **အရညံ အရညဘူတန္တိ** အဂါမကံ အရညမေဝ ဟုတွာ အရညံ ဇာတံ။ **ဣသီနံ မနောပဒေါသေနာ**တိ ဣသီနံ အတ္ထာယ ကတေန မနောပဒေါသေန တံ မနောပဒေါသံ အသဟမာနာဟိ ဒေဝတာဟိ တာနိ ရဋ္ဌာနိ ဝိနာသိတာနိ။ လောကိကာ ပန ဣသယော မနံ ပဒေါသေတွာ ဝိနာသယိံသူတိ မညန္တိ။ တသ္မာ ဣမသ္မိံ လောကဝါဒေ ဌတွာဝ ဣဒံ ဝါဒါရောပနံ ကတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

တတ္ထ ဒဏ္ဍကီရညာဒီနံ ဧဝံ အရညဘူတဘာဝေါ ဇာနိတဗ္ဗော—သရဘင်္ဂဗောဓိသတ္တဿ တာဝ ပရိသာယ အတိဝေပုလ္လတံ ဂတာယ ကိသဝစ္ဆော နာမ တာပသော မဟာသတ္တဿ အန္တေဝါသီ ဝိဝေကဝါသံ ပတ္ထယမာနော ဂဏံ ပဟာယ ဂေါဓာဝရီတီရတော ကလိင်္ဂရဋ္ဌေ **ဒဏ္ဍကီရညော** ကုမ္ဘပုရံ နာမ နဂရံ ဥပနိဿာယ ရာဇုယျာနေ ဝိဝေကမနုဗြူဟယမာနော ဝိဟရတိ။ တဿ သေနာပတိ ဥပဋ္ဌာကော ဟောတိ။

တဒါ စ ဧကာ ဂဏိကာ ရထံ အဘိရုဟိတွာ ပဉ္စမာတုဂါမသတပရိဝါရာ နဂရံ ဥပသောဘယမာနာ ဝိစရတိ။ မဟာဇနော တမေဝ ဩလောကယမာနော ပရိဝါရေတွာ ဝိစရတိ၊ နဂရဝီထိယော နပ္ပဟောန္တိ။ ရာဇာ ဝါတပါနံ ဝိဝရိတွာ ဌိတော တံ ဒိသွာ ကာ ဧသာတိ ပုစ္ဆိ။ တုမှာကံ နဂရသောဘိနီ ဒေဝါတိ။ သော ဥဿူယမာနော “ကိံ ဧတာယ သောဘတိ[1]၊ နဂရံ သယံ သောဘိဿတီ”တိ တံ ဌာနန္တရံ အစ္ဆိန္ဒာပေသိ။

သာ တတော ပဋ္ဌာယ ကေနစိ[2] သဒ္ဓိံ သန္ထဝံ ကတွာ ဌာနန္တရံ ပရိယေသမာနာ ဧကဒိဝသံ ရာဇုယျာနံ ပဝိသိတွာ စင်္ကမနကောဋိယံ အာလမ္ဗနဖလကံ နိဿာယ ပါသာဏဖလကေ နိသိန္နံ တာပသံ ဒိသွာ စိန္တေသိ “ကိလိဋ္ဌော ဝတာယံ တာပသော အနဉ္ဇိတမဏ္ဍိတော၊ ဒါဌိကာဟိ ပရူဠှာဟိ မုခံ ပိဟိတံ၊ မဿုနာ ဥရံ ပိဟိတံ၊ ဥဘော ကစ္ဆာ ပရူဠှာ”တိ။ အထဿာ ဒေါမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇိ[3] “အဟံ ဧကေန ကိစ္စေန ဝိစရာမိ၊ အယဉ္စ မေ ကာဠကဏ္ဏီ ဒိဋ္ဌော၊ ဥဒကံ အာဟရထ၊ အက္ခီနိ ဓောဝိဿာမီ”တိ ဥဒကဒန္တကဋ္ဌံ အာဟရာပေတွာ ဒန္တကဋ္ဌံ ခါဒိတွာ တာပသဿ သရီရေ ပိဏ္ဍံ ပိဏ္ဍံ ခေဠံ ပါတေတွာ ဒန္တကဋ္ဌံ ဇဋာမတ္ထကေ ခိပိတွာ မုခံ ဝိက္ခာလေတွာ ဥဒကံ တာပသဿ မတ္ထကသ္မိံယေဝ

၁-သောဘိတာယ (က) ၂-တေန တေန (သီ၊ သျာ) ၃-ဒေါမနဿံ ဥပ္ပါဒေတွာ (က)

siñcitvā “yehi me akkhīhi kāḷakaṇṇī diṭṭho, tāni dhotāni kalipavāhito”ti nikkhantā.

Taṁdivasañca rājā satiṁ paṭilabhitvā “bho kuhiṁ nagarasobhinī”ti pucchi. Imasmiṁ yeva nagare devāti. Pakatiṭṭhānantaraṁ tassā dethāti ṭhānantaraṁ dāpesi. Sā pubbe sukatakammaṁ nissāya laddhaṁ ṭhānantaraṁ tāpasassa sarīre kheḷapātanena laddhanti saññaṁ akāsi.

Tato katipāhassaccayena rājā purohitassa ṭhānantaraṁ gaṇhi. So nagarasobhiniyā santikaṁ gantvā “bhagini kinti katvā ṭhānantaraṁ paṭilabhī”ti pucchi. “Kiṁ brāhmaṇa aññaṁ kātabbaṁ atthi, rājuyyāne anañjitakāḷakaṇṇī kūṭajaṭilo eko atthi, tassa sarīre kheḷaṁ pātehi, evaṁ ṭhānantaraṁ labhissasī”ti āha. So “evaṁ karissāmi bhaginī”ti tattha gantvā tāya kathitasadisameva sabbaṁ katvā nikkhami. Rājāpi taṁdivasameva satiṁ paṭilabhitvā “kuhiṁ bho brāhmaṇo”ti pucchi. Imasmiṁ yeva nagare devāti. “Amhehi anupadhāretvā kataṁ, tadevassa ṭhānantaraṁ dethā”ti dāpesi. Sopi puññabalena labhitvā[1] “tāpasassa sarīre kheḷapātanena laddhaṁ me”ti saññamakāsi.

Tato katipāhassaccayena rañño paccanto kupito. Rājā paccantaṁ vūpasamessāmīti caturaṅginiyā senāya nikkhami. Purohito gantvā rañño purato ṭhatvā “jayatu mahārājā”ti vatvā “tumhe mahārāja jayatthāya gacchathā”ti pucchi. Āma brāhmaṇāti. Evaṁ sante rājuyyāne anañjitakāḷakaṇṇī eko kūṭajaṭilo vasati, tassa sarīre kheḷaṁ pātethāti. Rājā tassa vacanaṁ gahetvā yathā gaṇikāya ca tena ca kataṁ, tatheva sabbaṁ katvā orodhepi āṇāpesi “etassa kūṭajaṭilassa sarīre kheḷaṁ pātethā”ti. Tato orodhāpi orodhapālakāpi tatheva akaṁsu. Atha rājā uyyānadvāre rakkhaṁ ṭhapāpetvā “raññā saddhiṁ nikkhamantā sabbe tāpasassa sarīre kheḷaṁ apātetvā nikkhamituṁ na labhantī”ti āṇāpesi. Atha sabbo balakāyo ca seniyo ca teneva niyāmena tāpasassa upari kheḷañca dantakaṭṭhāni ca mukhavikkhālita[2] udakañca pāpayiṁsu[3], kheḷo ca dantakaṭṭhāni ca sakalasarīraṁ avatthariṁsu.

1. Labhitaṁ (Ka) 2. Vikkhālana (Sī) 3. Pavāhayiṁsu (Sī, Syā)

သိဉ္စိတွာ “ယေဟိ မေ အက္ခီဟိ ကာဠကဏ္ဏီ ဒိဋ္ဌော၊ တာနိ ဓောတာနိ ကလိပဝါဟိတော”တိ နိက္ခန္တာ။

တံဒိဝသဉ္စ ရာဇာ သတိံ ပဋိလဘိတွာ “ဘော ကုဟိံ နဂရသောဘိနီ”တိ ပုစ္ဆိ။ ဣမသ္မိံယေဝ နဂရေ ဒေဝါတိ။ ပကတိဋ္ဌာနန္တရံ တဿာ ဒေထာတိ ဌာနန္တရံ ဒါပေသိ။ သာ ပုဗ္ဗေ သုကတကမ္မံ နိဿာယ လဒ္ဓံ ဌာနန္တရံ တာပသဿ သရီရေ ခေဠပါတနေန လဒ္ဓန္တိ သညံ အကာသိ။

တတော ကတိပါဟဿစ္စယေန ရာဇာ ပုရောဟိတဿ ဌာနန္တရံ ဂဏှိ။ သော နဂရသောဘိနိယာ သန္တိကံ ဂန္တွာ “ဘဂိနိ ကိန္တိ ကတွာ ဌာနန္တရံ ပဋိလဘီ”တိ ပုစ္ဆိ။ “ကိံ ဗြာဟ္မဏ အညံ ကာတဗ္ဗံ အတ္ထိ၊ ရာဇုယျာနေ အနဉ္ဇိတကာဠကဏ္ဏီ ကူဋဇဋိလော ဧကော အတ္ထိ၊ တဿ သရီရေ ခေဠံ ပါတေဟိ၊ ဧဝံ ဌာနန္တရံ လဘိဿသီ”တိ အာဟ။ သော “ဧဝံ ကရိဿာမိ ဘဂိနီ”တိ တတ္ထ ဂန္တွာ တာယ ကထိတသဒိသမေဝ သဗ္ဗံ ကတွာ နိက္ခမိ။ ရာဇာပိ တံဒိဝသမေဝ သတိံ ပဋိလဘိတွာ “ကုဟိံ ဘော ဗြာဟ္မဏော”တိ ပုစ္ဆိ။ ဣမသ္မိံယေဝ နဂရေ ဒေဝါတိ။ “အမှေဟိ အနုပဓာရေတွာ ကတံ၊ တဒေဝဿ ဌာနန္တရံ ဒေထာ”တိ ဒါပေသိ။ သောပိ ပုညဗလေန လဘိတွာ[၁] “တာပသဿ သရီရေ ခေဠပါတနေန လဒ္ဓံ မေ”တိ သညမကာသိ။

တတော ကတိပါဟဿစ္စယေန ရညော ပစ္စန္တော ကုပိတော။ ရာဇာ ပစ္စန္တံ ဝူပသမေဿာမီတိ စတုရင်္ဂိနိယာ သေနာယ နိက္ခမိ။ ပုရောဟိတော ဂန္တွာ ရညော ပုရတော ဌတွာ “ဇယတု မဟာရာဇာ”တိ ဝတွာ “တုမှေ မဟာရာဇ ဇယတ္ထာယ ဂစ္ဆထာ”တိ ပုစ္ဆိ။ အာမ ဗြာဟ္မဏာတိ။ ဧဝံ သန္တေ ရာဇုယျာနေ အနဉ္ဇိတကာဠကဏ္ဏီ ဧကော ကူဋဇဋိလော ဝသတိ၊ တဿ သရီရေ ခေဠံ ပါတေထာတိ။ ရာဇာ တဿ ဝစနံ ဂဟေတွာ ယထာ ဂဏိကာယ စ တေန စ ကတံ၊ တထေဝ သဗ္ဗံ ကတွာ ဩရောဓေပိ အာဏာပေသိ “ဧတဿ ကူဋဇဋိလဿ သရီရေ ခေဠံ ပါတေထာ”တိ။ တတော ဩရောဓာပိ ဩရောဓပါလကာပိ တထေဝ အကံသု။ အထ ရာဇာ ဥယျာနဒွါရေ ရက္ခံ ဌပါပေတွာ “ရညာ သဒ္ဓိံ နိက္ခမန္တာ သဗ္ဗေ တာပသဿ သရီရေ ခေဠံ အပါတေတွာ နိက္ခမိတုံ န လဘန္တီ”တိ အာဏာပေသိ။ အထ သဗ္ဗော ဗလကာယော စ သေနိယော စ တေနေဝ နိယာမေန တာပသဿ ဥပရိ ခေဠဉ္စ ဒန္တကဋ္ဌာနိ စ မုခဝိက္ခာလိတ[၂] ဥဒကဉ္စ ပါပယိံသု[၃]၊ ခေဠော စ ဒန္တကဋ္ဌာနိ စ သကလသရီရံ အဝတ္ထရိံသု။

၁-လဘိတံ (က) ၂-ဝိက္ခာလန (သီ) ၃-ပဝါဟယိံသု (သီ၊ သျာ)

Senāpati sabbapacchā suṇitvā “mayhaṁ kira Satthāraṁ bhavantaṁ puññakkhettaṁ saggasopānaṁ evaṁ ghaṭṭayiṁsū”ti usumajātahadayo mukhena assasanto vegena rājuyyānaṁ āgantvā tathā byasanapattaṁ isiṁ disvā kacchaṁ bandhitvā dvīhi hatthehi dantakaṭṭhāni apaviyūhitvā ukkhipitvā nisīdāpetvā udakaṁ āharāpetvā nhāpetvā sabba-osadhehi ceva catujjātigandhehi ca sarīraṁ ubbaṭṭetvā sukhumasāṭakena puñchitvā purato añjaliṁ katvā ṭhito evamāha “ayuttaṁ bhante manussehi kataṁ, etesaṁ kiṁ bhavissatī”ti. Devatā senāpati tidhā bhinnā, ekaccā “rājānameva nāsessāmā”ti vadanti, ekaccā “saddhiṁ parisāya rājānan”ti, ekaccā “rañño vijitaṁ sabbaṁ nāsessāmā”ti. Idaṁ vatvā pana tāpaso appamattakampi kopaṁ akatvā lokassa santi-upāyameva ācikkhanto āha “aparādho nāma hoti, accayaṁ pana desetuṁ jānantassa pākatikameva hotī”ti.

Senāpati nayaṁ labhitvā rañño santikaṁ gantvā rājānaṁ vanditvā āha “tumhehi mahārāja nirāparādhe mahiddhike tāpase aparajjhantehi bhāriyaṁ kammaṁ kataṁ, devatā kira tidhā bhinnā evaṁ vadantī”ti sabbaṁ ārocetvā “khamāpite kira mahārāja pākatikaṁ hoti, raṭṭhaṁ mā nāsetha, tāpasaṁ khamāpethā”ti āha. Rājā attani[1] dosaṁ kataṁ disvāpi[2] evaṁ vadati “na taṁ khamāpessāmī”ti. Senāpati yāvatatiyaṁ yācitvā anicchantaṁ āha “ahaṁ mahārāja tāpasassa balaṁ jānāmi, na so abhūtavādī, nāpi kupito, sattānuddayena pana evamāha, khamāpetha naṁ mahārājā”ti. Na khamāpemīti. Tena hi senāpatiṭṭhānaṁ aññassa detha, ahaṁ tumhākaṁ āṇāpavattiṭṭhāne na vasissāmīti. Tvaṁ yenakāmaṁ gaccha, ahaṁ mayhaṁ senāpatiṁ labhissāmīti. Tato senāpati tāpasassa santikaṁ āgantvā vanditvā “kathaṁ paṭipajjāmi bhante”ti āha. Senāpati ye te vacanaṁ suṇanti, sabbe saparikkhāre sadhane sadvipadacatuppade gahetvā sattadivasabbhantare bahi rajjasīmaṁ gaccha, devatā ativiya kupitā dhuvaṁ raṭṭhammi araṭṭhaṁ karissantīti[3]. Senāpati tathā akāsi.

Rājā gatamattoyeva[4] amittamathanaṁ katvā janapadaṁ vūpasametvā āgamma jayakhandhāvāraṭṭhāne nisīditvā nagaraṁ paṭijaggāpetvā antonagaraṁ pāvisi.

---

1. Attanā (Syā)
2. Disvā (Sī), adisvā (Ka)
3. Raṭṭhaṁ pīḷaṁ karissantīti (Sī, Syā)
4. Gatamatteyeva (Sī)

သေနာပတိ သဗ္ဗပစ္ဆာ သုဏိတွာ ''မယှံ ကိရ သတ္ထာရံ ဘဝန္တံ ပုညက္ခေတ္တံ သဂ္ဂသောပါနံ ဧဝံ ဃဋ္ဋယိံသူ''တိ ဥသုမဇာတဟဒယော မုခေန အဿသန္တော ဝေဂေန ရာဇုယျာနံ အာဂန္တွာ တထာ ဗျသနပတ္တံ ဣသိံ ဒိသွာ ကစ္ဆံ ဗန္ဓိတွာ ဒွီဟိ ဟတ္ထေဟိ ဒန္တကဋ္ဌာနိ အပဝိယူဟိတွာ ဥက္ခိပိတွာ နိသီဒါပေတွာ ဥဒကံ အာဟရာပေတွာ နှာပေတွာ သဗ္ဗဩသဓေဟိ စေဝ စတုဇ္ဇာတိဂန္ဓေဟိ စ သရီရံ ဥဗ္ဗဋ္ဋေတွာ သုခုမသာဋကေန ပုဉ္ဆိတွာ ပုရတော အဉ္ဇလိံ ကတွာ ဌိတော ဧဝမာဟ ''အယုတ္တံ ဘန္တေ မနုဿေဟိ ကတံ၊ ဧတေသံ ကိံ ဘဝိဿတီ''တိ။ ဒေဝတာ သေနာပတိ တိဓာ ဘိန္နာ၊ ဧကစ္စာ ''ရာဇာနမေဝ နာသေဿာမာ''တိ ဝဒန္တိ၊ ဧကစ္စာ ''သဒ္ဓိံ ပရိသာယ ရာဇာန''န္တိ၊ ဧကစ္စာ ''ရညော ဝိဇိတံ သဗ္ဗံ နာသေဿာမာ''တိ။ ဣဒံ ဝတွာ ပန တာပသော အပ္ပမတ္တကမ္ပိ ကောပံ အကတွာ လောကဿ သန္တိဥပါယမေဝ အာစိက္ခန္တော အာဟ ''အပရာဓော နာမ ဟောတိ၊ အစ္စယံ ပန ဒေသေတုံ ဇာနန္တဿ ပါကတိကမေဝ ဟောတီ''တိ။

သေနာပတိ နယံ လဘိတွာ ရညော သန္တိကံ ဂန္တွာ ရာဇာနံ ဝန္ဒိတွာ အာဟ ''တုမှေဟိ မဟာရာဇ နိရာပရာဓေ မဟိဒ္ဓိကေ တာပသေ အပရဇ္ဈန္တေဟိ ဘာရိယံ ကမ္မံ ကတံ၊ ဒေဝတာ ကိရ တိဓာ ဘိန္နာ ဧဝံ ဝဒန္တီ''တိ သဗ္ဗံ အာရောစေတွာ ''ခမာပိတေ ကိရ မဟာရာဇ ပါကတိကံ ဟောတိ၊ ရဋ္ဌံ မာ နာသေထ၊ တာပသံ ခမာပေထာ''တိ အာဟ။ ရာဇာ အတ္တနိ[1] ဒေါသံ ကတံ ဒိသွာပိ[2] ဧဝံ ဝဒတိ ''န တံ ခမာပေဿာမီ''တိ။ သေနာပတိ ယာဝတတိယံ ယာစိတွာ အနိစ္ဆန္တံ အာဟ ''အဟံ မဟာရာဇ တာပသဿ ဗလံ ဇာနာမိ၊ န သော အဘူတဝါဒီ၊ နာပိ ကုပိတော၊ သတ္တာနုဒ္ဒယေန ပန ဧဝမာဟ၊ ခမာပေထ နံ မဟာရာဇာ''တိ။ န ခမာပေမီတိ။ တေန ဟိ သေနာပတိဋ္ဌာနံ အညဿ ဒေထ၊ အဟံ တုမှာကံ အာဏာပဝတ္တိဋ္ဌာနေ န ဝသိဿာမီတိ။ တွံ ယေနကာမံ ဂစ္ဆ၊ အဟံ မယှံ သေနာပတိံ လဘိဿာမီတိ။ တတော သေနာပတိ တာပသဿ သန္တိကံ အာဂန္တွာ ဝန္ဒိတွာ ''ကထံ ပဋိပဇ္ဇာမိ ဘန္တေ''တိ အာဟ။ သေနာပတိ ယေ တေ ဝစနံ သုဏန္တိ၊ သဗ္ဗေ သပရိက္ခာရေ သဓနေ သဒွိပဒစတုပ္ပဒေ ဂဟေတွာ သတ္တဒိဝသဗ္ဘန္တရေ ဗဟိ ရဇ္ဇသီမံ ဂစ္ဆ၊ ဒေဝတာ အတိဝိယ ကုပိတာ ဓုဝံ ရဋ္ဌမှိ အရဋ္ဌံ ကရိဿန္တီတိ[3]။ သေနာပတိ တထာ အကာသိ။

ရာဇာ ဂတမတ္တောယေဝ[4] အမိတ္တမထနံ ကတွာ ဇနပဒံ ဝူပသမေတွာ အာဂမ္မ ဇယခန္ဓာဝါရဋ္ဌာနေ နိသီဒိတွာ နဂရံ ပဋိဇဂ္ဂါပေတွာ အန္တောနဂရံ ပါဝိသိ။

၁-အတ္တနာ (သျာ)
၂-ဒိသွာ (သီ)၊ အဒိသွာ (က)
၃-ရဋ္ဌံ ပီဠံ ကရိဿန္တီတိ (သီ၊ သျာ)
၄-ဂတမတ္တေယေဝ (သီ)

Devatā paṭhamaṁyeva udakavuṭṭhiṁ pātayiṁsu. Mahājano attamano ahosi “kūṭajaṭilaṁ aparaddhakālato paṭṭhāya amhākaṁ rañño vaḍḍhiyeva, amitte nimmathesi, āgatadivaseyeva devo vuṭṭho”ti. Devatā puna sumanapupphavuṭṭhiṁ pātayiṁsu, mahājano attamanataro ahosi. Devatā puna māsakavuṭṭhiṁ pātayiṁsu. Tato kahāpaṇavuṭṭhiṁ, tato kahāpaṇatthaṁ na nikkhameyyunti[1] maññamānā hatthūpagapādūpagādikatabhaṇḍavuṭṭhiṁ pātesuṁ. Mahājano sattabhūmikapāsāde ṭhitopi[2] otaritvā ābharaṇāni piḷandhanto attamano ahosi. “Arahati vata kūṭajaṭilake kheḷapātanaṁ, tassa upari kheḷapātitakālato paṭṭhāya amhākaṁ rañño vaḍḍhi jātā, amittamathanaṁ kataṁ, āgatadivaseyeva devo vassi, tato sumanavuṭṭhi māsakavuṭṭhi kahāpaṇavuṭṭhi katabhaṇḍavuṭṭhīti catasso vuṭṭhiyo jātā”ti attamanavācaṁ nicchāretvā rañño katapāpe samanuñño jāto.

Tasmiṁ samaye devatā ekatodhāra-ubhatodhārādīni nānappakārāni āvudhāni mahājanassa upari phalake maṁsaṁ koṭṭayamānā viya pātayiṁsu. Tadanantaraṁ vītaccike vītadhūme kiṁsukapupphavaṇṇe aṅgāre, tadanantaraṁ kūṭāgārappamāṇe pāsāṇe, tadanantaraṁ antomuṭṭhiyaṁ asaṇṭhahanikaṁ[3] sukhumavālikaṁ vassāpayamānā asītihatthubbedhaṁ thalaṁ akaṁsu. Rañño vijitaṭṭhāne Kisavacchatāpaso senāpati Mātuposakarāmoti tayova manussabhūtā arogā ahesuṁ. Sesānaṁ tasmiṁ kamme asamaṅgībhūtānaṁ tiracchānānaṁ pānīyaṭṭhāne pānīyaṁ nāhosi, tiṇaṭṭhāne tiṇaṁ. Te yena pānīyaṁ yena tiṇanti gacchantā appatteyeva sattame divase bahirajjasīmaṁ pāpuṇiṁsu. Tenāha Sarabhaṅgabodhisatto—

“Kisaṁ hi vacchaṁ avakiriya daṇḍakī,
Ucchinnamūlo sajano saraṭṭho.
Kukkuḷanāme nirayamhi paccati,
Tassa phuliṅgāni patanti kāye”[4]ti.

Evaṁ tāva **Daṇḍakīraññassa** araññabhūtabhāvo veditabbo.

---

1. Gahanatthaṁ nikkhameyyāti (Ka)
2. Sattabhūmakapāsādapiṭṭhitopi (Sī), sattabhūmikapāsādaṁ piṭṭhitopi (Syā)
3. Asaṇṭhahanakaṁ (Sī, Syā)
4. Khu 6. 8 piṭṭhe.

ဒေဝတာ ပဌမံယေဝ ဥဒကဝုဋ္ဌိံ ပါတယိံသု။ မဟာဇနော အတ္တမနော အဟောသိ “ကူဋဇဋိလံ အပရဒ္ဓကာလတော ပဋ္ဌာယ အမှာကံ ရညော ဝဍ္ဎိယေဝ၊ အမိတ္တေ နိမ္မထေသိ၊ အာဂတဒိဝသေယေဝ ဒေဝေါ ဝုဋ္ဌော”တိ။ ဒေဝတာ ပုန သုမနပုပ္ဖဝုဋ္ဌိံ ပါတယိံသု၊ မဟာဇနော အတ္တမနတရော အဟောသိ။ ဒေဝတာ ပုန မာသကဝုဋ္ဌိံ ပါတယိံသု။ တတော ကဟာပဏဝုဋ္ဌိံ၊ တတော ကဟာပဏတ္ထံ န နိက္ခမေယျုန္တိ[၁] မညမာနာ ဟတ္ထူပဂပါဒူပဂါဒိကတဘဏ္ဍဝုဋ္ဌိံ ပါတေသုံ။ မဟာဇနော သတ္တဘူမိကပါသာဒေ ဌိတောပိ[၂] ဩတရိတွာ အာဘရဏာနိ ပိဠန္ဓန္တော အတ္တမနော အဟောသိ။ “အရဟတိ ဝတ ကူဋဇဋိလကေ ခေဠပါတနံ၊ တဿ ဥပရိ ခေဠပါတိတကာလတော ပဋ္ဌာယ အမှာကံ ရညော ဝဍ္ဎိ ဇာတာ၊ အမိတ္တမထနံ ကတံ၊ အာဂတဒိဝသေယေဝ ဒေဝေါ ဝဿိ၊ တတော သုမနဝုဋ္ဌိ မာသကဝုဋ္ဌိ ကဟာပဏဝုဋ္ဌိ ကတဘဏ္ဍဝုဋ္ဌီတိ စတဿော ဝုဋ္ဌိယော ဇာတာ”တိ အတ္တမနဝါစံ နိစ္ဆာရေတွာ ရညော ကတပါပေ သမနုညော ဇာတော။

တသ္မိံ သမယေ ဒေဝတာ ဧကတောဓာရဥဘတောဓာရာဒီနိ နာနပ္ပကာရာနိ အာဝုဓာနိ မဟာဇနဿ ဥပရိ ဖလကေ မံသံ ကောဋ္ဋယမာနာ ဝိယ ပါတယိံသု။ တဒနန္တရံ ဝီတစ္စိကေ ဝီတဓူမေ ကိံသုကပုပ္ဖဝဏ္ဏေ အင်္ဂါရေ၊ တဒနန္တရံ ကူဋာဂါရပ္ပမာဏေ ပါသာဏေ၊ တဒနန္တရံ အန္တောမုဋ္ဌိယံ အသဏ္ဌဟနိကံ[၃] သုခုမဝါလိကံ ဝဿာပယမာနာ အသီတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ ထလံ အကံသု။ ရညော ဝိဇိတဋ္ဌာနေ ကိသဝစ္ဆတာပသော သေနာပတိ မာတုပေါသကရာမောတိ တယောဝ မနုဿဘူတာ အရောဂါ အဟေသုံ။ သေသာနံ တသ္မိံ ကမ္မေ အသမင်္ဂီဘူတာနံ တိရစ္ဆာနာနံ ပါနီယဋ္ဌာနေ ပါနီယံ နာဟောသိ၊ တိဏဋ္ဌာနေ တိဏံ။ တေ ယေန ပါနီယံ ယေန တိဏန္တိ ဂစ္ဆန္တာ အပ္ပတ္တေယေဝ သတ္တမေ ဒိဝသေ ဗဟိရဇ္ဇသီမံ ပါပုဏိံသု။ တေနာဟ သရဘင်္ဂဗောဓိသတ္တော—

“ကိသံ ဟိ ဝစ္ဆံ အဝကိရိယ ဒဏ္ဍကီ၊
ဥစ္ဆိန္နမူလော သဇနော သရဋ္ဌော။
ကုက္ကုဠနာမေ နိရယမှိ ပစ္စတိ၊
တဿ ဖုလိင်္ဂါနိ ပတန္တိ ကာယေ”[၄]တိ။

ဧဝံ တာဝ **ဒဏ္ဍကီရညော** အရညဘူတဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁-ဂဟနတ္ထံ နိက္ခမေယျာတိ (က)
၂-သတ္တဘူမကပါသာဒပိဋ္ဌိတောပိ (သီ)၊ သတ္တဘူမိကပါသာဒံ ပိဋ္ဌိတောပိ (သျာ)
၃-အသဏ္ဌဟနကံ (သီ၊ သျာ)
၄-ခု ၆-၈-ပိဋ္ဌေ။

Kaliṅgaraṭṭhe pana[1] **Nāḷikiraraññe**[2] rajjaṁ kārayamāne Himavati pañcasatatāpasā anitthigandhā ajinajaṭavākacīradharā vanamūlaphalabhakkhā hutvā ciraṁ vītināmetvā loṇambilasevanatthaṁ manussapathaṁ otaritvā anupubbena Kaliṅgaraṭṭhe Nāḷikiraraññ」o nagaraṁ sampattā. Te jaṭājinavākacīrāni saṇṭhapetvā pabbajitānurūpaṁ upasamasiriṁ dassayamānā nagaraṁ bhikkhāya pavisiṁsu. Manussā anuppanne Buddhuppāde tāpasapabbajite disvā pasannā nisajjaṭṭhānaṁ saṁvidhāya hatthato bhikkhābhājanaṁ gahetvā nisīdāpetvā bhikkhaṁ sampādetvā adaṁsu. Tāpasā katabhattakiccā anumodanaṁ akaṁsu. Manussā sutvā pasannacittā “kuhiṁ bhadantā gacchantī”ti pucchiṁsu. Yathāphāsukaṭṭhānaṁ āvusoti. Bhante alaṁ aññattha gamanena, rājuyyāne vasatha, mayaṁ bhuttapātarāsā āgantvā dhammakathaṁ sossāmāti. Tāpasā adhivāsetvā uyyānaṁ agamaṁsu. Nāgarā bhuttapātarāsā suddhavatthanivatthā “dhammakathaṁ sossāmā”ti saṁghā gaṇā gaṇībhūtā[3] uyyānābhimukhā agamaṁsu. Rājā uparipāsāde ṭhito te tathā gacchamāne disvā upaṭṭhākaṁ pucchi “kiṁ ete bhaṇe nāgarā suddhavatthā suddhuttarāsaṅgā hutvā uyyānābhimukhā gacchanti, kiṁ ettha samajjaṁ vā[4] nāṭakaṁ vā atthī”ti. Natthi deva, ete tāpasānaṁ santike dhammaṁ sotukāmā gacchantīti. Tena hi bhaṇe ahampi gacchissāmi, mayā saddhiṁ gacchantūti. So gantvā tesaṁ ārocesi “rājāpi gantukāmo, rājānaṁ parivāretvāva gacchathā”ti. Nāgarā pakatiyāpi attamanā taṁ sutvā “amhākaṁ rājā assaddho appasanno dussīlo, tāpasā dhammikā, te āgamma rājāpi dhammiko bhavissatī”ti attamanatarā ahesuṁ.

Rājā nikkhamitvā tehi parivārito uyyānaṁ gantvā tāpasehi saddhiṁ paṭisanthāraṁ katvā ekamantaṁ nisīdi. Tāpasā rājānaṁ disvā parikathāya kusalassekassa tāpasassa “rañño dhammaṁ kathehī”ti saññamadaṁsu, so tāpaso parisaṁ oloketvā pañcasu veresu ādīnavaṁ pañcasu ca sīlesu ānisaṁsaṁ kathento—

---

1. Kira (Ka)
2. Nāḷikīre (Sī)
3. Saṁghasaṁghī gaṇagaṇībhūtā (Syā, Ka)
4. Samajjo vā (Sī)

ကလိင်္ဂရဋ္ဌေ ပန[၁] **နာဠိကိရရညေ**[၂] ရဇ္ဇံ ကာရယမာနေ ဟိမဝတိ ပဉ္စသတတာပသာ အနိတ္ထိဂန္ဓာ အဇိနဇဋဝါကစီရဓရာ ဝနမူလဖလဘက္ခာ ဟုတွာ စိရံ ဝီတိနာမေတွာ လောဏမ္ဗိလသေဝနတ္ထံ မနုဿပထံ ဩတရိတွာ အနုပုဗ္ဗေန ကလိင်္ဂရဋ္ဌေ နာဠိကိရရညော နဂရံ သမ္ပတ္တာ။ တေ ဇဋာဇိနဝါကစီရာနိ သဏ္ဌပေတွာ ပဗ္ဗဇိတာနုရူပံ ဥပသမသိရိံ ဒဿယမာနာ နဂရံ ဘိက္ခာယ ပဝိသိံသု။ မနုဿာ အနုပ္ပန္နေ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ တာပသပဗ္ဗဇိတေ ဒိသွာ ပသန္နာ နိသဇ္ဇဋ္ဌာနံ သံဝိဓာယ ဟတ္ထတော ဘိက္ခာဘာဇနံ ဂဟေတွာ နိသီဒါပေတွာ ဘိက္ခံ သမ္ပာဒေတွာ အဒံသု။ တာပသာ ကတဘတ္တကိစ္စာ အနုမောဒနံ အကံသု။ မနုဿာ သုတွာ ပသန္နစိတ္တာ “ကုဟိံ ဘဒန္တာ ဂစ္ဆန္တီ”တိ ပုစ္ဆိံသု။ ယထာဖာသုကဋ္ဌာနံ အာဝုသောတိ။ ဘန္တေ အလံ အညတ္ထ ဂမနေန၊ ရာဇုယျာနေ ဝသထ၊ မယံ ဘုတ္တပါတရာသာ အာဂန္တွာ ဓမ္မကထံ သောဿာမာတိ။ တာပသာ အဓိဝါသေတွာ ဥယျာနံ အဂမံသု။ နာဂရာ ဘုတ္တပါတရာသာ သုဒ္ဓဝတ္ထနိဝတ္ထာ “ဓမ္မကထံ သောဿာမာ”တိ သံဃာ ဂဏာ ဂဏီဘူတာ[၃] ဥယျာနာဘိမုခါ အဂမံသု။ ရာဇာ ဥပရိပါသာဒေ ဌိတော တေ တထာ ဂစ္ဆမာနေ ဒိသွာ ဥပဋ္ဌာကံ ပုစ္ဆိ “ကိံ ဧတေ ဘဏေ နာဂရာ သုဒ္ဓဝတ္ထာ သုဒ္ဓုတ္တရာသင်္ဂါ ဟုတွာ ဥယျာနာဘိမုခါ ဂစ္ဆန္တိ၊ ကိံ ဧတ္ထ သမဇ္ဇံ ဝါ[၄] နာဋကံ ဝါ အတ္ထီ”တိ။ နတ္ထိ ဒေဝ၊ ဧတေ တာပသာနံ သန္တိကေ ဓမ္မံ သောတုကာမာ ဂစ္ဆန္တီတိ။ တေန ဟိ ဘဏေ အဟမ္ပိ ဂစ္ဆိဿာမိ၊ မယာ သဒ္ဓိံ ဂစ္ဆန္တူတိ။ သော ဂန္တွာ တေသံ အာရောစေသိ “ရာဇာပိ ဂန္တုကာမော၊ ရာဇာနံ ပရိဝါရေတွာဝ ဂစ္ဆထာ”တိ။ နာဂရာ ပကတိယာပိ အတ္တမနာ တံ သုတွာ “အမှာကံ ရာဇာ အဿဒ္ဓေါ အပ္ပသန္နော ဒုဿီလော၊ တာပသာ ဓမ္မိကာ၊ တေ အာဂမ္မ ရာဇာပိ ဓမ္မိကော ဘဝိဿတီ”တိ အတ္တမနတရာ အဟေသုံ။

ရာဇာ နိက္ခမိတွာ တေဟိ ပရိဝါရိတော ဥယျာနံ ဂန္တွာ တာပသေဟိ သဒ္ဓိံ ပဋိသန္ထာရံ ကတွာ ဧကမန္တံ နိသီဒိ။ တာပသာ ရာဇာနံ ဒိသွာ ပရိကထာယ ကုသလဿေကဿ တာပသဿ “ရညော ဓမ္မံ ကထေဟီ”တိ သညမဒံသု၊ သော တာပသော ပရိသံ ဩလောကေတွာ ပဉ္စသု ဝေရေသု အာဒီနဝံ ပဉ္စသု စ သီလေသု အာနိသံသံ ကထေန္တော—

၁-ကိရ (က)
၂-နာဠိကီရေ (သီ)
၃-သံဃသံဃီ ဂဏဂဏီဘူတာ (သျာ၊ က)
၄-သမဇ္ဇော ဝါ (သီ)

Pāṇo na hantabbo, adinnaṁ nādātabbaṁ, kāmesumicchācāro na caritabbo, musā na bhāsitabbā, majjaṁ na pātabbaṁ, pāṇātipāto nāma nirayasaṁvattaniko hoti tiracchānayonisaṁvattaniko pettivisayasaṁvattaniko, tathā adinnādānādīni. Pāṇātipāto niraye paccitvā manussalokaṁ āgatassa vipākāvasesena appāyukasaṁvattaniko hoti, adinnādānaṁ appabhogasaṁvattanikaṁ, micchācāro bahusapattasaṁvattaniko, musāvādo abhūtabbhakkhānasaṁvattaniko, majjapānaṁ ummattakabhāvasaṁvattanikan"ti—

Pañcasu veresu imaṁ ādīnavaṁ kathesi.

Rājā pakatiyāpi assaddho appasanno dussīlo, dussīlassa ca sīlakathā nāma dukkathā, kaṇṇe sūlappavesanaṁ viya hoti. Tasmā so cintesi "ahaṁ 'ete paggaṇhissāmī'ti āgato, ime pana mayhaṁ āgatakālato paṭṭhāya maṁyeva ghaṭṭentā vijjhantā parisamajjhe kathenti, karissāmi nesaṁ kattabban"ti. So dhammakathāpariyosāne "ācariyā sve mayhaṁ gehe bhikkhaṁ gaṇhathā"ti nimantetvā agamāsi. So dutiyadivase mahante mahante koḷumbe[1] āharāpetvā gūthassa pūrāpetvā kadalipattehi nesaṁ mukhāni bandhāpetvā tattha tattha ṭhapāpesi, puna bahalamadhukatelanāgabalapicchillādīnaṁ kūṭe pūretvā nisseṇimatthake ṭhapāpesi, tattheva ca mahāmalle baddhakacche hatthehi muggare gāhāpetvā ṭhapetvā āha "kūṭatāpasā ativiya maṁ viheṭhayiṁsu, tesaṁ pāsādato otaraṇakāle kūṭehi picchillaṁ sopānamatthake vissajjetvā sīse muggarehi pothetvā gale gahetvā sopāne khipathā"ti. Sopānapādamūle pana caṇḍe kukkure bandhāpesi.

Tāpasāpi "sve rājagehe bhuñjissāmā"ti aññamaññaṁ ovadiṁsu "mārisā rāja gehaṁ nāma sāsaṅkaṁ sappaṭibhayaṁ, pabbajitehi nāma chadvārārammaṇe saññatehi bhavitabbaṁ, diṭṭhadiṭṭhe ārammaṇe nimittaṁ na gahetabbaṁ, cakkhudvāre saṁvaro paccupaṭṭhapetabbo"ti.

---

1. Kolambe (Sī)

ပါဏော န ဟန္တဗ္ဗော၊ အဒိန္နံ နာဒါတဗ္ဗံ၊ ကာမေသုမိစ္ဆာစာရော န စရိတဗ္ဗော၊ မုသာ န ဘာသိတဗ္ဗာ၊ မဇ္ဇံ န ပါတဗ္ဗံ၊ ပါဏာတိပါတော နာမ နိရယသံဝတ္တနိကော ဟောတိ တိရစ္ဆာနယောနိသံဝတ္တနိကော ပေတ္တိဝိသယသံဝတ္တနိကော၊ တထာ အဒိန္နာဒါနာဒီနိ။ ပါဏာတိပါတော နိရယေ ပစ္စိတွာ မနုဿလောကံ အာဂတဿ ဝိပါကာဝသေသေန အပ္ပါယုကသံဝတ္တနိကော ဟောတိ၊ အဒိန္နာဒါနံ အပ္ပဘောဂသံဝတ္တနိကံ၊ မိစ္ဆာစာရော ဗဟုသပတ္တသံဝတ္တနိကော၊ မုသာဝါဒေါ အဘူတဗ္ဘက္ခာနသံဝတ္တနိကော၊ မဇ္ဇပါနံ ဥမ္မတ္တကဘာဝသံဝတ္တနိက”န္တိ—

ပဉ္စသု ဝေရေသု ဣမံ အာဒီနဝံ ကထေသိ။

ရာဇာ ပကတိယာပိ အဿဒ္ဓေါ အပ္ပသန္နော ဒုဿီလော၊ ဒုဿီလဿ စ သီလကထာ နာမ ဒုက္ကထာ၊ ကဏ္ဏေ သူလပ္ပဝေသနံ ဝိယ ဟောတိ။ တသ္မာ သော စိန္တေသိ “အဟံ ‘ဧတေ ပဂ္ဂဏှိဿာမီ’တိ အာဂတော၊ ဣမေ ပန မယှံ အာဂတကာလတော ပဋ္ဌာယ မံယေဝ ဃဋ္ဋေန္တာ ဝိဇ္ဈန္တာ ပရိသမဇ္ဈေ ကထေန္တိ၊ ကရိဿာမိ နေသံ ကတ္တဗ္ဗ”န္တိ။ သော ဓမ္မကထာပရိယောသာနေ “အာစရိယာ သွေ မယှံ ဂေဟေ ဘိက္ခံ ဂဏှထာ”တိ နိမန္တေတွာ အဂမာသိ။ သော ဒုတိယဒိဝသေ မဟန္တေ မဟန္တေ ကောဠုမ္ဗေ[၁] အာဟရာပေတွာ ဂူထဿ ပူရာပေတွာ ကဒလိပတ္တေဟိ နေသံ မုခါနိ ဗန္ဓာပေတွာ တတ္ထ တတ္ထ ဌပါပေသိ၊ ပုန ဗဟလမဓုကတေလနာဂဗလပိစ္ဆိလ္လာဒီနံ ကူဋေ ပူရေတွာ နိဿေဏိမတ္ထကေ ဌပါပေသိ၊ တတ္ထေဝ စ မဟာမလ္လေ ဗဒ္ဓကစ္ဆေ ဟတ္ထေဟိ မုဂ္ဂရေ ဂါဟာပေတွာ ဌပေတွာ အာဟ “ကူဋတာပသာ အတိဝိယ မံ ဝိဟေဌယိံသု၊ တေသံ ပါသာဒတော ဩတရဏကာလေ ကူဋေဟိ ပိစ္ဆိလ္လံ သောပါနမတ္ထကေ ဝိဿဇ္ဇေတွာ သီသေ မုဂ္ဂရေဟိ ပေါထေတွာ ဂလေ ဂဟေတွာ သောပါနေ ခိပထာ”တိ။ သောပါနပါဒမူလေ ပန စဏ္ဍေ ကုက္ကုရေ ဗန္ဓာပေသိ။

တာပသာပိ “သွေ ရာဇဂေဟေ ဘုဉ္ဇိဿာမာ”တိ အညမညံ ဩဝဒိံသု “မာရိသာ ရာဇဂေဟံ နာမ သာသင်္ကံ သပ္ပဋိဘယံ၊ ပဗ္ဗဇိတေဟိ နာမ ဆဒွါရာရမ္မဏေ သညတေဟိ ဘဝိတဗ္ဗံ၊ ဒိဋ္ဌဒိဋ္ဌေ အာရမ္မဏေ နိမိတ္တံ န ဂဟေတဗ္ဗံ၊ စက္ခုဒွါရေ သံဝရော ပစ္စုပဋ္ဌပေတဗ္ဗော”တိ။

၁-ကောလမ္ဗေ (သီ)

Punadivase bhikkhācāravelaṁ sallakkhetvā vākacīraṁ nivāsetvā ajinacammaṁ ekaṁsagataṁ katvā jaṭākalāpaṁ saṇṭhapetvā bhikkhābhājanaṁ gahetvā paṭipāṭiyā rājanivesanaṁ abhiruḷhā. Rājā āruḷhabhāvaṁ ñatvā gūthakoḷumbamukhato kadalipattaṁ nīharāpesi. Duggandho tāpasānaṁ nāsapuṭaṁ paharitvā matthaluṅgapātanākārapatto ahosi. Mahātāpaso rājānaṁ olokesi. Rājā "ettha bhonto yāvadatthaṁ bhuñjantu ceva harantu ca, tumhākaṁ etaṁ anucchavikaṁ, hiyyo ahaṁ tumhe paggaṇhissāmīti āgato, tumhe pana maṁyeva ghaṭṭentā vijjhantā parisamajjhe kathayittha, tumhākaṁ idaṁ anucchavikaṁ, bhuñjathā"ti mahātāpasassa uluṅkena gūthaṁ upanāmesi. Mahātāpaso dhī dhīti vadanto paṭinivatti. "Ettakeneva gacchissatha tumhe"ti sopāne kūṭehi picchillaṁ vissajjāpetvā mallānaṁ saññamadāsi. Mallā muggarehi sīsāni pothetvā gīvāya gahetvā sopāne khipiṁsu, ekopi sopāne patiṭṭhātuṁ nāsakkhi, pavaṭṭamānā sopānapādamūlaṁyeva pāpuṇiṁsu. Sampatte sampatte caṇḍakukkurā paṭapaṭāti luñcamānā khādiṁsu. Yopi nesaṁ uṭṭhahitvā palāyati, sopi āvāṭe patati, tatrāpi naṁ kukkurā anubandhitvā khādantiyeva. Iti nesaṁ kukkurā aṭṭhisaṅkhalikameva avasesayiṁsu. Evaṁ so rājā tapasampanne pañcasate tāpase ekadivaseneva jīvitā voropesi.

Athassa raṭṭhe devatā purimanayeneva puna navavuṭṭhiyo pātesuṁ. Tassa rajjaṁ saṭṭhiyojanubbedhena vālikathalena avacchādiyittha. Tenāha Sarabhaṅgo bodhisatto—

Yo saññate pabbajite avañcayi[1],
Dhammaṁ bhaṇante samaṇe adūsake.
Taṁ nāḷikeraṁ sunakhā parattha,
Saṅgamma khādanti viphandamānanti[2].

Evaṁ **Kāliṅgāraññassa** araññabhūtabhāvo veditabbo.

Atīte pana Bārāṇasinagare Diṭṭhamaṅgalikā nāma cattālīsakoṭivibhavassa seṭṭhino ekā dhītā ahosi dassanīyā pāsādikā. Sā rūpabhogakulasampattisampannatāya bahūnaṁ patthanīyā ahosi. Yo

1. Aheṭhayi (Jātakapāḷiyaṁ) 2. Khu 6. 8 piṭṭhe.

ပုနဒိဝသေ ဘိက္ခာစာရဝေလံ သလ္လက္ခေတွာ ဝါကစီရံ နိဝါသေတွာ အဇိနစမ္မံ ဧကံသဂတံ ကတွာ ဇဋာကလာပံ သဏ္ဌပေတွာ ဘိက္ခာဘာဇနံ ဂဟေတွာ ပဋိပါဋိယာ ရာဇနိဝေသနံ အဘိရုဠှာ။ ရာဇာ အာရုဠှဘာဝံ ဉတွာ ဂူထကောဠုမ္ဗမုခတော ကဒလိပတ္တံ နီဟရာပေသိ။ ဒုဂ္ဂန္ဓော တာပသာနံ နာသပုဋံ ပဟရိတွာ မတ္ထလုင်္ဂပါတနာကာရပတ္တော အဟောသိ။ မဟာတာပသော ရာဇာနံ ဩလောကေသိ။ ရာဇာ "ဧတ္ထ ဘောန္တော ယာဝဒတ္ထံ ဘုဉ္ဇန္တု စေဝ ဟရန္တု စ၊ တုမှာကံ ဧတံ အနုစ္ဆဝိကံ၊ ဟိယျော အဟံ တုမှေ ပဂ္ဂဏှိဿာမီတိ အာဂတော၊ တုမှေ ပန မံယေဝ ဃဋ္ဋေန္တာ ဝိဇ္ဈန္တာ ပရိသမဇ္ဈေ ကထယိတ္ထ၊ တုမှာကံ ဣဒံ အနုစ္ဆဝိကံ၊ ဘုဉ္ဇထာ"တိ မဟာတာပသဿ ဥလုင်္ကေန ဂူထံ ဥပနာမေသိ။ မဟာတာပသော ဓီ ဓီတိ ဝဒန္တော ပဋိနိဝတ္တိ။ "ဧတ္တကေနေဝ ဂစ္ဆိဿထ တုမှေ"တိ သောပါနေ ကူဋေဟိ ပိစ္ဆိလ္လံ ဝိဿဇ္ဇာပေတွာ မလ္လာနံ သညမဒါသိ။ မလ္လာ မုဂ္ဂရေဟိ သီသာနိ ပေါထေတွာ ဂီဝါယ ဂဟေတွာ သောပါနေ ခိပိံသု၊ ဧကောပိ သောပါနေ ပတိဋ္ဌာတုံ နာသက္ခိ၊ ပဝဋ္ဋမာနာ သောပါနပါဒမူလံယေဝ ပါပုဏိံသု။ သမ္ပတ္တေ သမ္ပတ္တေ စဏ္ဍကုက္ကုရာ ပဋပဋာတိ လုဉ္စမာနာ ခါဒိံသု။ ယောပိ နေသံ ဥဋ္ဌဟိတွာ ပလာယတိ၊ သောပိ အာဝါဋေ ပတတိ၊ တတြာပိ နံ ကုက္ကုရာ အနုဗန္ဓိတွာ ခါဒန္တိယေဝ။ ဣတိ နေသံ ကုက္ကုရာ အဋ္ဌိသင်္ခလိကမေဝ အဝသေသယိံသု။ ဧဝံ သော ရာဇာ တပသမ္ပန္နေ ပဉ္စသတေ တာပသေ ဧကဒိဝသေနေဝ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေသိ။

အထဿ ရဋ္ဌေ ဒေဝတာ ပုရိမနယေနေဝ ပုန နဝဝုဋ္ဌိယော ပါတေသုံ။ တဿ ရဇ္ဇံ သဋ္ဌိယောဇနုဗ္ဗေဓေန ဝါလိကထလေန အဝစ္ဆာဒိယိတ္ထ။ တေနာဟ သရဘင်္ဂေါ ဗောဓိသတ္တော—

ယော သညတေ ပဗ္ဗဇိတေ အဝဉ္စယိ[၁]၊
ဓမ္မံ ဘဏန္တေ သမဏေ အဒူသကေ။
တံ နာဠိကေရံ သုနခါ ပရတ္ထ၊
သင်္ဂမ္မ ခါဒန္တိ ဝိဖန္ဒမာနန္တိ[၂]။

ဧဝံ **ကာလိင်္ဂါရညဿ** အရညဘူတဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

အတီတေ ပန ဗာရာဏသိနဂရေ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာ နာမ စတ္တာလီသကောဋိဝိဘဝဿ သေဋ္ဌိနော ဧကာ ဓီတာ အဟောသိ ဒဿနီယာ ပါသာဒိကာ။ သာ ရူပဘောဂကုလသမ္ပတ္တိသမ္ပန္နတာယ ဗဟူနံ ပတ္ထနီယာ အဟောသိ။ ယော

၁-အဟေဌယိ (ဇာတကပါဠိယံ) ၂-ခု-၆-၈-ပိဋ္ဌေ။

yo panassā vāreyyatthāya pahiṇāti[1], taṁ taṁ disvānassa jātiyaṁ vā hatthapādādīsu vā yattha katthaci dosaṁ āropetvā "ko esa dujjāto dussaṇṭhito"ti-ādīni vatvā "nīharatha nan"ti nīharāpetvā "evarūpampi nāma addasaṁ, udakaṁ āharatha, akkhīni dhovissāmī"ti akkhīni dhovati. Tassā diṭṭhaṁ diṭṭhaṁ vippakāraṁ pāpetvā[2] nīharāpetīti Diṭṭhamaṅgalikātveva saṅkhā udapādi, mūlanāmaṁ antaradhāyi.

Sā ekadivasaṁ Gaṅgāya udakakīḷaṁ kīḷissāmīti titthaṁ sajjāpetvā pahūtaṁ khādanīyabhojanīyaṁ sakaṭesu pūrāpetvā bahūni gandhamālādīni ādāya paṭicchannayānaṁ āruyha ñātigaṇaparivutā gehamhā nikkhami. Tena ca samayena mahāpuriso caṇḍālayoniyaṁ nibbatto bahinagare cammagehe vasati, Mātaṅgotvevassa nāmaṁ ahosi. So soḷasavassuddesiko hutvā kenacideva karaṇīyena antonagaraṁ pavisitukāmo ekaṁ nīlapilotikaṁ nivāsetvā ekaṁ hatthe bandhitvā ekena hatthena pacchiṁ, ekena ghaṇḍaṁ[3] gahetvā "ussaratha ayyā, caṇḍālohan"ti jānāpanatthaṁ taṁ vādento nīcacittaṁ paccupaṭṭhapetvā diṭṭhadiṭṭhe manusse namassamāno nagaraṁ pavisitvā mahāpathaṁ paṭipajji.

Diṭṭhamaṅgalikā ghaṇḍasaddaṁ sutvā sāṇi-antarena olokentī dūratova taṁ āgacchantaṁ disvā "kiṁ etan"ti pucchi. Mātaṅgo ayyeti. "Kiṁ vata bho akusalaṁ akaramha, kassāyaṁ nissando, vināso nu kho me paccupaṭṭhito, maṅgalakiccena nāma gacchamānā caṇḍālaṁ addasan"ti sarīraṁ kampetvā[4] jigucchamānā kheḷaṁ pātetvā dhātiyo āha "vegena udakaṁ āharatha, caṇḍālo diṭṭho, akkhīni ceva nāma gahitamukhañca dhovissāmī"ti dhovitvā rathaṁ nivattāpetvā sabbapaṭiyādānaṁ gehaṁ pesetvā pāsādaṁ abhiruhi. Surāsoṇḍādayo ceva tassā upaṭṭhākamanussā ca "kuhiṁ bho Diṭṭhamaṅgalikā, imāyapi velāya nāgacchatī"ti pucchantā taṁ pavattiṁ sutvā "mahantaṁ vata bho surāmaṁsagandhamālādisakkāraṁ caṇḍālaṁ nissāya anubhavituṁ na labhimha, gaṇhatha caṇḍālan"ti gataṭṭhānaṁ gavesitvā nirāparādhaṁ Mātaṅgapaṇḍitaṁ tajjitvā "are Mātaṅga taṁ nissāya idañcidañca sakkāraṁ anubhavituṁ na labhimhā"ti

1. Pahiṇati (Syā), pahiyyati (Ka)
2. Pātetvā (Sī)
3. Ghaṇṭaṁ (Sī), ghaṇṭhaṁ (Syā)
4. Kappetvā (Ka)

ယော ပနဿာ ဝါရေယျတ္ထာယ ပဟိဏာတိ[၁]၊ တံ တံ ဒိသွာနဿ ဇာတိယံ ဝါ ဟတ္ထပါဒါဒီသု ဝါ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ဒေါသံ အာရောပေတွာ "ကော ဧသ ဒုဇ္ဇာတော ဒုဿဏ္ဌိတော"တိအာဒီနိ ဝတွာ "နီဟရထ န"န္တိ နီဟရာပေတွာ "ဧဝရူပမ္ပိ နာမ အဒ္ဒသံ၊ ဥဒကံ အာဟရထ၊ အက္ခီနိ ဓောဝိဿာမီ"တိ အက္ခီနိ ဓောဝတိ။ တဿာ ဒိဋ္ဌံ ဒိဋ္ဌံ ဝိပ္ပကာရံ ပါပေတွာ[၂] နီဟရာပေတီတိ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာတွေဝ သင်္ခါ ဥဒပါဒိ၊ မူလနာမံ အန္တရဓာယိ။

သာ ဧကဒိဝသံ ဂင်္ဂါယ ဥဒကကီဠံ ကီဠိဿာမီတိ တိတ္ထံ သဇ္ဇာပေတွာ ပဟူတံ ခါဒနီယဘောဇနီယံ သကဋေသု ပူရာပေတွာ ဗဟူနိ ဂန္ဓမာလာဒီနိ အာဒါယ ပဋိစ္ဆန္နယာနံ အာရုယှ ဉာတိဂဏပရိဝုတာ ဂေဟမှာ နိက္ခမိ။ တေန စ သမယေန မဟာပုရိသော စဏ္ဍာလယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တော ဗဟိနဂရေ စမ္မဂေဟေ ဝသတိ၊ မာတင်္ဂေါတွေဝဿ နာမံ အဟောသိ။ သော သောဠသဝဿုဒ္ဒေသိကော ဟုတွာ ကေနစိဒေဝ ကရဏီယေန အန္တောနဂရံ ပဝိသိတုကာမော ဧကံ နီလပိလောတိကံ နိဝါသေတွာ ဧကံ ဟတ္ထေ ဗန္ဓိတွာ ဧကေန ဟတ္ထေန ပစ္ဆိံ, ဧကေန ဃဏ္ဍံ[၃] ဂဟေတွာ "ဥဿရထ အယျာ, စဏ္ဍာလောဟ"န္တိ ဇာနာပနတ္ထံ တံ ဝါဒေန္တော နီစစိတ္တံ ပစ္စုပဋ္ဌပေတွာ ဒိဋ္ဌဒိဋ္ဌေ မနုဿေ နမဿမာနော နဂရံ ပဝိသိတွာ မဟာပထံ ပဋိပဇ္ဇိ။

ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာ ဃဏ္ဍသဒ္ဒံ သုတွာ သာဏိအန္တရေန ဩလောကေန္တီ ဒူရတောဝ တံ အာဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ "ကိံ ဧတ"န္တိ ပုစ္ဆိ။ မာတင်္ဂေါ အယျေတိ။ "ကိံ ဝတ ဘော အကုသလံ အကရမှ၊ ကဿာယံ နိဿန္ဒော၊ ဝိနာသော နု ခေါ မေ ပစ္စုပဋ္ဌိတော၊ မင်္ဂလကိစ္စေန နာမ ဂစ္ဆမာနာ စဏ္ဍာလံ အဒ္ဒသ"န္တိ သရီရံ ကမ္ပေတွာ[၄] ဇိဂုစ္ဆမာနာ ခေဠံ ပါတေတွာ ဓာတိယော အာဟ "ဝေဂေန ဥဒကံ အာဟရထ၊ စဏ္ဍာလော ဒိဋ္ဌော၊ အက္ခီနိ စေဝ နာမ ဂဟိတမုခဉ္စ ဓောဝိဿာမီ"တိ ဓောဝိတွာ ရထံ နိဝတ္တာပေတွာ သဗ္ဗပဋိယာဒါနံ ဂေဟံ ပေသေတွာ ပါသာဒံ အဘိရုဟိ။ သုရာသောဏ္ဍာဒယော စေဝ တဿာ ဥပဋ္ဌာကမနုဿာ စ "ကုဟိံ ဘော ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာ၊ ဣမာယပိ ဝေလာယ နာဂစ္ဆတီ"တိ ပုစ္ဆန္တာ တံ ပဝတ္တိံ သုတွာ "မဟန္တံ ဝတ ဘော သုရာမံသဂန္ဓမာလာဒိသက္ကာရံ စဏ္ဍာလံ နိဿာယ အနုဘဝိတုံ န လဘိမှ၊ ဂဏှထ စဏ္ဍာလ"န္တိ ဂတဋ္ဌာနံ ဂဝေသိတွာ နိရာပရာဓံ မာတင်္ဂပဏ္ဍိတံ တဇ္ဇိတွာ "အရေ မာတင်္ဂ တံ နိဿာယ ဣဒဉ္စိဒဉ္စ သက္ကာရံ အနုဘဝိတုံ န လဘိမှာ"တိ

၁-ပဟိဏာတိ (သျာ)၊ ပဟိယျတိ (က)
၂-ပါတေတွာ (သီ)
၃-ဃဏ္ဋံ (သီ)၊ ဃဏ္ဌံ (သျာ)
၄-ကမ္ပေတွာ (က)

kesesu gahetvā bhūmiyaṁ pātetvā jāṇukapparapāsāṇādīhi koṭṭetvā matoti saññāya pāde gahetvā kaḍḍhantā saṅkārakūṭe chaḍḍesuṁ.

Mahāpuriso saññaṁ paṭilabhitvā hatthapāde parāmasitvā “idaṁ dukkhaṁ kaṁ nissāya uppannan”ti cintento “na aññaṁ kañci, Diṭṭhamaṅgalikaṁ nissāya uppannan”ti ñatvā “sacāhaṁ[1] puriso, pādesu naṁ nipātessāmī”ti cintetvā vedhamāno Diṭṭhamaṅgalikāya kuladvāraṁ gantvā “diṭṭhamaṅgalikaṁ labhanto vuṭṭhahissāmi, alabhantassa ettheva maraṇan”ti gehaṅgaṇe nipajji. Tena ca samayena Jambudīpe ayaṁ dhammatā hoti—yassa caṇḍālo kujjhitvā gabbhadvāre nipanno marati, ye ca tasmiṁ gabbhe vasanti, sabbe caṇḍālā honti. Gehamajjhamhi mate sabbe gehavāsino, dvāramhi mate ubhato anantaragehavāsikā, aṅgaṇamhi mate ito satta ito sattāti cuddasagehavāsino sabbe caṇḍālā hontīti. Bodhisatto pana aṅgaṇe nipajji.

Seṭṭhissa ārocesuṁ “Mātaṅgo te sāmi gehaṅgaṇe patito”ti. Gacchatha bhaṇe, kiṁ kāraṇāti vatvā ekamāsakaṁ datvā uṭṭhāpethāti. Te gantvā “imaṁ kira māsakaṁ gahetvā uṭṭhahā”ti vadiṁsu. So “nāhaṁ māsakatthāya nipanno, Diṭṭhamaṅgalikāya svāhaṁ nipanno”ti āha. Diṭṭhamaṅgalikāya ko dosoti. Kiṁ tassā dosaṁ na passatha, niraparādho ahaṁ tassā manussehi byasanaṁ pāpito, taṁ labhantova vuṭṭhahissāmi, alabhanto na vuṭṭhahissāmīti.

Te gantvā seṭṭhissa ārocesuṁ. Seṭṭhi dhītu dosaṁ ñatvā “gacchatha, ekaṁ kahāpaṇaṁ dethā”ti peseti. So “na icchāmi kahāpaṇaṁ, tameva[2] icchāmī”ti āha. Taṁ sutvā seṭṭhi ca seṭṭhibhariyā ca “ekāyeva no piyadhītā, paveṇiyā ghaṭako[3] añño dārakopi natthī”ti saṁvegappattā “gacchatha tātā, koci amhākaṁ asahanako etaṁ jīvitāpi voropeyya, etasmiṁ hi mate sabbe mayaṁ naṭṭhā homa, ārakkhamassa gaṇhathā”ti parivāretvā ārakkhaṁ saṁvidhāya yāguṁ pesayiṁsu, bhattaṁ dhanaṁ pesayiṁsu, evaṁ so sabbaṁ paṭikkhipi. Evaṁ eko divaso gato, dve, tayo, cattāro, pañca divasā gatā.

1. Svāhaṁ (Syā) 2. Kaññameva (Sī, Syā) 3. Paveṇiyā ghaṭanakā (Syā)

ကေသေသု ဂဟေတွာ ဘူမိယံ ပါတေတွာ ဇာဏုကပ္ပရပါသာဏာဒီဟိ ကောဋ္ဋေတွာ မတောတိ သညာယ ပါဒေ ဂဟေတွာ ကဍ္ဎန္တာ သင်္ကာရကူဋေ ဆဍ္ဍေသုံ။

မဟာပုရိသော သညံ ပဋိလဘိတွာ ဟတ္ထပါဒေ ပရာမသိတွာ “ဣဒံ ဒုက္ခံ ကံ နိဿာယ ဥပ္ပန္န”န္တိ စိန္တေန္တော “န အညံ ကဉ္စိ၊ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကံ နိဿာယ ဥပ္ပန္န”န္တိ ဉတွာ “သစာဟံ[၁] ပုရိသော၊ ပါဒေသု နံ နိပါတေဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ ဝေဓမာနော ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာယ ကုလဒွါရံ ဂန္တွာ “ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကံ လဘန္တော ဝုဋ္ဌဟိဿာမိ၊ အလဘန္တဿ ဧတ္ထေဝ မရဏ”န္တိ ဂေဟင်္ဂဏေ နိပဇ္ဇိ။ တေန စ သမယေန ဇမ္ဗုဒီပေ အယံ ဓမ္မတာ ဟောတိ—ယဿ စဏ္ဍာလော ကုဇ္ဈိတွာ ဂဗ္ဘဒွါရေ နိပန္နော မရတိ၊ ယေ စ တသ္မိံ ဂဗ္ဘေ ဝသန္တိ၊ သဗ္ဗေ စဏ္ဍာလာ ဟောန္တိ။ ဂေဟမဇ္ဈမှိ မတေ သဗ္ဗေ ဂေဟဝါသိနော၊ ဒွါရမှိ မတေ ဥဘတော အနန္တရဂေဟဝါသိကာ၊ အင်္ဂဏမှိ မတေ ဣတော သတ္တ ဣတော သတ္တာတိ စုဒ္ဒသဂေဟဝါသိနော သဗ္ဗေ စဏ္ဍာလာ ဟောန္တီတိ။ ဗောဓိသတ္တော ပန အင်္ဂဏေ နိပဇ္ဇိ။

သေဋ္ဌိဿ အာရောစေသုံ “မာတင်္ဂေါ တေ သာမိ ဂေဟင်္ဂဏေ ပတိတော”တိ။ ဂစ္ဆထ ဘဏေ၊ ကိံ ကာရဏာတိ ဝတွာ ဧကမာသကံ ဒတွာ ဥဋ္ဌာပေထာတိ။ တေ ဂန္တွာ “ဣမံ ကိရ မာသကံ ဂဟေတွာ ဥဋ္ဌဟာ”တိ ဝဒိံသု။ သော “နာဟံ မာသကတ္ထာယ နိပန္နော၊ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာယ သွာဟံ နိပန္နော”တိ အာဟ။ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာယ ကော ဒေါသောတိ။ ကိံ တဿာ ဒေါသံ န ပဿထ၊ နိရပရာဓော အဟံ တဿာ မနုဿေဟိ ဗျသနံ ပါပိတော၊ တံ လဘန္တောဝ ဝုဋ္ဌဟိဿာမိ၊ အလဘန္တော န ဝုဋ္ဌဟိဿာမီတိ။

တေ ဂန္တွာ သေဋ္ဌိဿ အာရောစေသုံ။ သေဋ္ဌိ ဓီတု ဒေါသံ ဉတွာ “ဂစ္ဆထ, ဧကံ ကဟာပဏံ ဒေထာ”တိ ပေသေတိ။ သော “န ဣစ္ဆာမိ ကဟာပဏံ၊ တမေဝ[၂] ဣစ္ဆာမီ”တိ အာဟ။ တံ သုတွာ သေဋ္ဌိ စ သေဋ္ဌိဘရိယာ စ “ဧကာယေဝ နော ပိယဓီတာ၊ ပဝေဏိယာ ဃဋကော[၃] အညော ဒါရကောပိ နတ္ထီ”တိ သံဝေဂပ္ပတ္တာ “ဂစ္ဆထ တာတာ, ကောစိ အမှာကံ အသဟနကော ဧတံ ဇီဝိတာပိ ဝေါရောပေယျ၊ ဧတသ္မိံ ဟိ မတေ သဗ္ဗေ မယံ နဋ္ဌာ ဟောမ၊ အာရက္ခမဿ ဂဏှထာ”တိ ပရိဝါရေတွာ အာရက္ခံ သံဝိဓာယ ယာဂုံ ပေသယိံသု၊ ဘတ္တံ ဓနံ ပေသယိံသု၊ ဧဝံ သော သဗ္ဗံ ပဋိက္ခိပိ။ ဧဝံ ဧကော ဒိဝသော ဂတော၊ ဒွေ, တယော, စတ္တာရော, ပဉ္စ ဒိဝသာ ဂတာ။

၁-သွာဟံ (သျာ) ၂-ကညမေဝ (သီ၊ သျာ) ၃-ပဝေဏိယာ ဃဋနကာ (သျာ)

Tato sattasattagehavāsikā uṭṭhāya “na sakkoma mayaṁ tumhe nissāya caṇḍālā bhavituṁ, amhe mā nāsetha, tumhākaṁ dārikaṁ datvā etaṁ uṭṭhāpethā”ti āhaṁsu. Te satampi sahassampi satasahassampi pahiṇiṁsu, so paṭikkhipateva. Evaṁ cha divasā gatā. Sattame divase ubhato cuddasagehavāsikā sannipatitvā “na mayaṁ caṇḍālā bhavituṁ sakkoma, tumhākaṁ akāmakānampi mayaṁ etassa dārikaṁ dassāmā”ti āhaṁsu.

Mātāpitaro sokasallasamappitā visaññī hutvā sayane nipatiṁsu. Ubhato cuddasagehavāsino pāsādaṁ āruyha supupphitakiṁsukasākhaṁ ucchindantā[1] viya tassā sabbābharaṇāni omuñcitvā nakhehi sīmantaṁ katvā kese bandhitvā nīlasāṭakaṁ nivāsāpetvā hatthe nīlapilotikakhaṇḍaṁ veṭhetvā kaṇṇesu tipupaṭṭake piḷandhāpetvā tālapaṇṇapacchiṁ datvā pāsādato otārāpetvā dvīsu bāhāsu gahetvā “tava sāmikaṁ gahetvā yāhī”ti mahāpurisassa adaṁsu.

Nīluppalampi atibhāroti anukkhittapubbā sukhumāladārikā “uṭṭhāhi sāmi, gacchāmā”ti āha. Bodhisatto nipannakova āha “nāhaṁ uṭṭhahāmī”ti. Atha kinti vadāmīti. “Uṭṭhehi ayya Mātaṅgā”ti evaṁ maṁ vadāhīti. Sā tathā avoca. Na tuyhaṁ manussā uṭṭhānasamatthaṁ maṁ akaṁsu, bāhāya maṁ gahetvā uṭṭhāpehīti. Sā tathā akāsi. Bodhisatto uṭṭhahanto viya parivaṭṭetvā bhūmiyaṁ patitvā “nāsitaṁ bho Diṭṭhamaṅgalikāya paṭhamaṁ manussehi koṭṭāpetvā, idāni sayaṁ koṭṭetī”ti viravittha. Sā kiṁ karomi ayyāti. Dvīhi hatthehi gahetvā uṭṭhāpehīti. Sā tathā uṭṭhāpetvā nisīdāpetvā gacchāma sāmīti. Gacchā nāma araññe honti, mayaṁ manussā, atikoṭṭitomhi tuyhaṁ manussehi, na sakkomi padasā gantuṁ, piṭṭhiyā maṁ nehīti. Sā onamitvā piṭṭhiṁ adāsi. Bodhisatto abhiruhi. Kuhiṁ nemi sāmīti. Bahinagaraṁ nehīti. Sā pācīnadvāraṁ gantvā “idha te sāmi vasanaṭṭhānan”ti pucchi. Kataraṭṭhānaṁ etanti. Pācīnadvāraṁ sāmīti. Pācīnadvāre caṇḍālaputtā vasituṁ na labhantīti attano vasanaṭṭhānaṁ anācikkhitvāva sabbadvārāni āhiṇḍāpesi. Kasmā?

1. Ocinantā (Sī, Syā)

တတော သတ္တသတ္တဂေဟဝါသိကာ ဥဋ္ဌာယ “န သက္ကောမ မယံ တုမှေ နိဿာယ စဏ္ဍာလာ ဘဝိတုံ၊ အမှေ မာ နာသေထ၊ တုမှာကံ ဒါရိကံ ဒတွာ ဧတံ ဥဋ္ဌာပေထာ”တိ အာဟံသု။ တေ သတမ္ပိ သဟဿမ္ပိ သတသဟဿမ္ပိ ပဟိဏိံသု၊ သော ပဋိက္ခိပတေဝ။ ဧဝံ ဆ ဒိဝသာ ဂတာ။ သတ္တမေ ဒိဝသေ ဥဘတော စုဒ္ဒသဂေဟဝါသိကာ သန္နိပတိတွာ “န မယံ စဏ္ဍာလာ ဘဝိတုံ သက္ကောမ၊ တုမှာကံ အကာမကာနမ္ပိ မယံ ဧတဿ ဒါရိကံ ဒဿာမာ”တိ အာဟံသု။

မာတာပိတရော သောကသလ္လသမပ္ပိတာ ဝိသညီ ဟုတွာ သယနေ နိပတိံသု။ ဥဘတော စုဒ္ဒသဂေဟဝါသိနော ပါသာဒံ အာရုယှ သုပုပ္ဖိတကိံသုကသာခံ ဥစ္ဆိန္ဒန္တာ[1] ဝိယ တဿာ သဗ္ဗာဘရဏာနိ ဩမုဉ္စိတွာ နခေဟိ သီမန္တံ ကတွာ ကေသေ ဗန္ဓိတွာ နီလသာဋကံ နိဝါသာပေတွာ ဟတ္ထေ နီလပိလောတိကခဏ္ဍံ ဝေဌေတွာ ကဏ္ဏေသု တိပုပဋ္ဋကေ ပိဠန္ဓာပေတွာ တာလပဏ္ဏပစ္ဆိံ ဒတွာ ပါသာဒတော ဩတာရာပေတွာ ဒွီသု ဗာဟာသု ဂဟေတွာ “တဝ သာမိကံ ဂဟေတွာ ယာဟီ”တိ မဟာပုရိသဿ အဒံသု။

နီလုပ္ပလမ္ပိ အတိဘာရောတိ အနုက္ခိတ္တပုဗ္ဗာ သုခုမာလဒါရိကာ “ဥဋ္ဌာဟိ သာမိ, ဂစ္ဆာမာ”တိ အာဟ။ ဗောဓိသတ္တော နိပန္နကောဝ အာဟ “နာဟံ ဥဋ္ဌဟာမီ”တိ။ အထ ကိန္တိ ဝဒါမီတိ။ “ဥဋ္ဌေဟိ အယျ မာတင်္ဂါ”တိ ဧဝံ မံ ဝဒါဟီတိ။ သာ တထာ အဝေါစ။ န တုယှံ မနုဿာ ဥဋ္ဌာနသမတ္ထံ မံ အကံသု၊ ဗာဟာယ မံ ဂဟေတွာ ဥဋ္ဌာပေဟီတိ။ သာ တထာ အကာသိ။ ဗောဓိသတ္တော ဥဋ္ဌဟန္တော ဝိယ ပရိဝဋ္ဋေတွာ ဘူမိယံ ပတိတွာ “နာသိတံ ဘော ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာယ ပဌမံ မနုဿေဟိ ကောဋ္ဋာပေတွာ၊ ဣဒါနိ သယံ ကောဋ္ဋေတီ”တိ ဝိရဝိတ္ထ။ သာ ကိံ ကရောမိ အယျာတိ။ ဒွီဟိ ဟတ္ထေဟိ ဂဟေတွာ ဥဋ္ဌာပေဟီတိ။ သာ တထာ ဥဋ္ဌာပေတွာ နိသီဒါပေတွာ ဂစ္ဆာမ သာမီတိ။ ဂစ္ဆာ နာမ အရညေ ဟောန္တိ၊ မယံ မနုဿာ၊ အတိကောဋ္ဋိတောမှိ တုယှံ မနုဿေဟိ၊ န သက္ကောမိ ပဒသာ ဂန္တုံ၊ ပိဋ္ဌိယာ မံ နေဟီတိ။ သာ ဩနမိတွာ ပိဋ္ဌိံ အဒါသိ။ ဗောဓိသတ္တော အဘိရုဟိ။ ကုဟိံ နေမိ သာမီတိ။ ဗဟိနဂရံ နေဟီတိ။ သာ ပါစီနဒွါရံ ဂန္တွာ “ဣဓ တေ သာမိ ဝသနဋ္ဌာန”န္တိ ပုစ္ဆိ။ ကတရဋ္ဌာနံ ဧတန္တိ။ ပါစီနဒွါရံ သာမီတိ။ ပါစီနဒွါရေ စဏ္ဍာလပုတ္တာ ဝသိတုံ န လဘန္တီတိ အတ္တနော ဝသနဋ္ဌာနံ အနာစိက္ခိတွာဝ သဗ္ဗဒွါရာနိ အာဟိဏ္ဍာပေသိ။ ကသ္မာ?

၁-ဩစိနန္တာ (သီ၊ သျာ)

Bhavaggapattamassā mānaṁ pātessāmīti. Mahājano ukkuṭṭhimakāsi "thapetvā tumhā disaṁ añño etissā mānaṁ bhedako natthī"ti.

Sā pacchimadvāraṁ patvā "idha te sāmi vasanaṭṭhānan"ti pucchi. Kataraṭṭhānaṁ etanti. Pacchimadvāraṁ sāmīti. Iminā dvārena nikkhamitvā cammagehaṁ olokentī gacchāti. Sā tattha gantvā āha "idaṁ cammagehaṁ tumhākaṁ vasanaṭṭhānaṁ sāmī"ti. Āmāti piṭṭhito otaritvā cammagehaṁ pāvisi.

Tattha sattaṭṭhadivase vasanto sabbaññutagavesanadhīro[1] ettakesu divasesu na ca jātisambhedaṁ akāsi. "Mahākulassa dhītā sace maṁ nissāya mahantaṁ yasaṁ na pāpuṇāti, na camhāhaṁ catuvīsatiyā Buddhānaṁ antevāsiko. Etissā pādadhovana-udakena sakalajambudīpe rājūnaṁ abhisekakiccaṁ karissāmī"ti cintetvā puna cintesi "agāramajjhe vasanto na sakkhissāmi, pabbajitvā pana sakkhissāmī"ti. Cintetvā taṁ āmantesi "Diṭṭhamaṅgalike mayaṁ pubbe ekacarā kammaṁ katvāpi akatvāpi sakkā jīvituṁ, idāni pana dārabharaṇaṁ paṭipannamha, kammaṁ akatvā na sakkā jīvituṁ, tvaṁ yāvāhaṁ āgacchāmi, tāva mā ukkaṇṭhitthā"ti araññaṁ pavisitvā susānādīsu nantakāni saṅkaḍḍhitvā nivāsanapārupanaṁ katvā samaṇapabbajjaṁ pabbajitvā ekacaro laddhakāyaviveko kasiṇaparikammaṁ katvā aṭṭha samāpattiyo pañca abhiññāyo ca nibbattetvā "idāni sakkā Diṭṭhamaṅgalikāya avassayena mayā[2] bhavitun"ti Bārāṇasi-abhimukho gantvā cīvaraṁ pārupitvā bhikkhaṁ caramāno Diṭṭhamaṅgalikāya gehābhimukho agamāsi.

Sā taṁ dvāre ṭhitaṁ disvā asañjānantī "aticchatha bhante, caṇḍālānaṁ vasanaṭṭhānaṁ etan"ti āha. Bodhisatto tattheva aṭṭhāsi. Sā punappunaṁ olokentī sañjānitvā hatthehi uraṁ paharitvā viravamānā pādamūle patitvā āha "yadi te sāmi edisaṁ cittaṁ atthi, kasmā maṁ mahatā yasā parihāpetvā anāthaṁ akāsī"ti. Nānappakāraṁ paridevaṁ paridevitvā akkhīni puñchamānā uṭṭhāya bhikkhābhājanaṁ gahetvā antogehe nisīdāpetvā bhikkhaṁ adāsi. Mahāpuriso bhattakiccaṁ katvā āha "diṭṭhamaṅgalike mā soci mā paridevi, ahaṁ tuyhaṁ pādadhovana-udakena sakalajambudīpe rājūnaṁ abhisekakiccaṁ kāretuṁ samattho, tvaṁ

1. Sabbaññutaṁ gavesaṁ dhīro (Sī, Syā)
2. Avassayo (Ka)

ဘဝဂ္ဂပတ္တမဿာ မာနံ ပါတေဿာမီတိ။ မဟာဇနော ဥက္ကုဋ္ဌိမကာသိ "ဌပေတွာ တုမှာဒိသံ အညော ဧတိဿာ မာနံ ဘေဒကော နတ္ထီ"တိ။

သာ ပစ္ဆိမဒွါရံ ပတွာ "ဣဓ တေ သာမိ ဝသနဋ္ဌာန"န္တိ ပုစ္ဆိ။ ကတရဋ္ဌာနံ ဧတန္တိ။ ပစ္ဆိမဒွါရံ သာမီတိ။ ဣမိနာ ဒွါရေန နိက္ခမိတွာ စမ္မဂေဟံ ဩလောကေန္တီ ဂစ္ဆာတိ။ သာ တတ္ထ ဂန္တွာ အာဟ "ဣဒံ စမ္မဂေဟံ တုမှာကံ ဝသနဋ္ဌာနံ သာမီ"တိ။ အာမာတိ ပိဋ္ဌိတော ဩတရိတွာ စမ္မဂေဟံ ပါဝိသိ။

တတ္ထ သတ္တဋ္ဌဒိဝသေ ဝသန္တော သဗ္ဗညုတဂဝေသနဓီရော[၁] ဧတ္တကေသု ဒိဝသေသု န စ ဇာတိသမ္ဘေဒံ အကာသိ။ "မဟာကုလဿ ဓီတာ သစေ မံ နိဿာယ မဟန္တံ ယသံ န ပါပုဏာတိ၊ န စမှာဟံ စတုဝီသတိယာ ဗုဒ္ဓါနံ အန္တေဝါသိကော။ ဧတိဿာ ပါဒဓောဝနဥဒကေန သကလဇမ္ဗုဒီပေ ရာဇူနံ အဘိသေကကိစ္စံ ကရိဿာမီ"တိ စိန္တေတွာ ပုန စိန္တေသိ "အဂါရမဇ္ဈေ ဝသန္တော န သက္ခိဿာမိ၊ ပဗ္ဗဇိတွာ ပန သက္ခိဿာမီ"တိ။ စိန္တေတွာ တံ အာမန္တေသိ "ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကေ မယံ ပုဗ္ဗေ ဧကစရာ ကမ္မံ ကတွာပိ အကတွာပိ သက္ကာ ဇီဝိတုံ၊ ဣဒါနိ ပန ဒါရဘရဏံ ပဋိပန္နမှ၊ ကမ္မံ အကတွာ န သက္ကာ ဇီဝိတုံ၊ တွံ ယာဝါဟံ အာဂစ္ဆာမိ၊ တာဝ မာ ဥက္ကဏ္ဌိတ္ထာ"တိ အရညံ ပဝိသိတွာ သုသာနာဒီသု နန္တကာနိ သင်္ကဍ္ဎိတွာ နိဝါသနပါရုပနံ ကတွာ သမဏပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိတွာ ဧကစရော လဒ္ဓကာယဝိဝေကော ကသိဏပရိကမ္မံ ကတွာ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော ပဉ္စ အဘိညာယော စ နိဗ္ဗတ္တေတွာ "ဣဒါနိ သက္ကာ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာယ အဝဿယေန မယာ[၂] ဘဝိတု"န္တိ ဗာရာဏသိအဘိမုခေါ ဂန္တွာ စီဝရံ ပါရုပိတွာ ဘိက္ခံ စရမာနော ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာယ ဂေဟာဘိမုခေါ အဂမာသိ။

သာ တံ ဒွါရေ ဌိတံ ဒိသွာ အသဉ္ဇာနန္တီ "အတိစ္ဆထ ဘန္တေ, စဏ္ဍာလာနံ ဝသနဋ္ဌာနံ ဧတ"န္တိ အာဟ။ ဗောဓိသတ္တော တတ္ထေဝ အဋ္ဌာသိ။ သာ ပုနပ္ပုနံ ဩလောကေန္တီ သဉ္ဇာနိတွာ ဟတ္ထေဟိ ဥရံ ပဟရိတွာ ဝိရဝမာနာ ပါဒမူလေ ပတိတွာ အာဟ "ယဒိ တေ သာမိ ဧဒိသံ စိတ္တံ အတ္ထိ၊ ကသ္မာ မံ မဟတာ ယသာ ပရိဟာပေတွာ အနာထံ အကာသီ"တိ။ နာနပ္ပကာရံ ပရိဒေဝံ ပရိဒေဝိတွာ အက္ခီနိ ပုဉ္ဆမာနာ ဥဋ္ဌာယ ဘိက္ခာဘာဇနံ ဂဟေတွာ အန္တောဂေဟေ နိသီဒါပေတွာ ဘိက္ခံ အဒါသိ။ မဟာပုရိသော ဘတ္တကိစ္စံ ကတွာ အာဟ "ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကေ မာ သောစိ မာ ပရိဒေဝိ၊ အဟံ တုယှံ ပါဒဓောဝနဥဒကေန သကလဇမ္ဗုဒီပေ ရာဇူနံ အဘိသေကကိစ္စံ ကာရေတုံ သမတ္ထော၊ တွံ

၁-သဗ္ဗညုတံ ဂဝေသံ ဓီရော (သီ၊ သျာ)
၂-အဝဿယော (က)

pana ekaṁ mama vacanaṁ karohi, nagaraṁ pavisitvā ‘na mayhaṁ sāmiko caṇḍālo, mahābrahmā mayhaṁ sāmiko’ti ugghosayamānā sakalanagaraṁ carāhī”ti.

Evaṁ vutte Diṭṭhamaṅgalikā “pakatiyāpi ahaṁ sāmi mukhadoseneva byasanaṁ pattā, na sakkhissāmevaṁ vattun”ti āha. Bodhisatto “kiṁ pana tayā mayhaṁ agāre vasantassa alikavacanaṁ sutapubbaṁ, ahaṁ tadāpi alikaṁ na bhaṇāmi, idāni pabbajito kiṁ vakkhāmi, saccavādī puriso nāmāhan”ti vatvā “ajja pakkhassa aṭṭhamī, tvaṁ ‘ito sattāhassaccayena uposathadivase mayhaṁ sāmiko mahābrahmā candamaṇḍalaṁ bhinditvā mama santikaṁ āgamissatī’ti sakalanagare ugghosehī”ti vatvā pakkāmi.

Sā saddahitvā haṭṭhatuṭṭhā sūrā hutvā sāyaṁpātaṁ nagaraṁ pavisitvā tathā ugghosesi. Manussā pāṇinā pāṇiṁ paharantā “passatha, amhākaṁ Diṭṭhamaṅgalikā caṇḍālaputtaṁ mahābrahmānaṁ karotī”ti hasantā keḷiṁ karonti. Sā punadivasepi tatheva sāyaṁpātaṁ pavisitvā “idāni chāhaccayena, pañcāha, catūha, tīha, dvīha, ekāhaccayena mayhaṁ sāmiko mahābrahmā candamaṇḍalaṁ bhinditvā mama santikaṁ āgamissatī”ti ugghosesi.

Brāhmaṇā cintayiṁsu “ayaṁ Diṭṭhamaṅgalikā atisūrā hutvā katheti, kadāci evaṁ siyā, etha mayaṁ Diṭṭhamaṅgalikāya vasanaṭṭhānaṁ paṭijaggāmā”ti cammagehassa bāhirabhāgaṁ samantā tacchāpetvā vālikaṁ okiriṁsu. Sāpi uposathadivase pātova nagaraṁ pavisitvā “ajja mayhaṁ sāmiko āgamissatī”ti ugghosesi. Brāhmaṇā cintayiṁsu “ayaṁ bho na dūraṁ apadissati, ajja kira mahābrahmā āgamissati, vasanaṭṭhānaṁ saṁvidahāmā”ti cammagehaṁ sammajjāpetvā haritūpalittaṁ ahatavatthehi parikkhipitvā [1]mahārahaṁ pallaṅkaṁ attharitvā upari celavitānaṁ[1] bandhitvā gandhamāladāmāni osārayiṁsu. Tesaṁ paṭijaggantānaṁyeva sūriyo atthaṁ gato.

Mahāpuriso cande uggatamatte abhiññāpādakajjhānaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya kāmāvacaracittena parikammaṁ katvā iddhicittena dvādasayojanikaṁ brahmattabhāvaṁ māpetvā vehāsaṁ abbhuggantvā candavimānassa anto

1-1. Haritapattaṁ katvā mahārahaṁ pallaṅkaṁ attharitvā ahatavatthehi parikkhipitvā (Sī)

ပန ဧကံ မမ ဝစနံ ကရောဟိ၊ နဂရံ ပဝိသိတွာ ‘န မယှံ သာမိကော စဏ္ဍာလော၊ မဟာဗြဟ္မာ မယှံ သာမိကော’တိ ဥဂ္ဃောသယမာနာ သကလနဂရံ စရာဟီ”တိ။

ဧဝံ ဝုတ္တေ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာ “ပကတိယာပိ အဟံ သာမိ မုခဒေါသေနေဝ ဗျသနံ ပတ္တာ၊ န သက္ခိဿာမေဝံ ဝတ္တု”န္တိ အာဟ။ ဗောဓိသတ္တော “ကိံ ပန တယာ မယှံ အဂါရေ ဝသန္တဿ အလိကဝစနံ သုတပုဗ္ဗံ၊ အဟံ တဒါပိ အလိကံ န ဘဏာမိ၊ ဣဒါနိ ပဗ္ဗဇိတော ကိံ ဝက္ခာမိ၊ သစ္စဝါဒီ ပုရိသော နာမာဟ”န္တိ ဝတွာ “အဇ္ဇ ပက္ခဿ အဋ္ဌမီ၊ တွံ ‘ဣတော သတ္တာဟဿစ္စယေန ဥပေါသထဒိဝသေ မယှံ သာမိကော မဟာဗြဟ္မာ စန္ဒမဏ္ဍလံ ဘိန္ဒိတွာ မမ သန္တိကံ အာဂမိဿတီ’တိ သကလနဂရေ ဥဂ္ဃောသေဟီ”တိ ဝတွာ ပက္ကာမိ။

သာ သဒ္ဒဟိတွာ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌာ သူရာ ဟုတွာ သာယံပါတံ နဂရံ ပဝိသိတွာ တထာ ဥဂ္ဃောသေသိ။ မနုဿာ ပါဏိနာ ပါဏိံ ပဟရန္တာ “ပဿထ, အမှာကံ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာ စဏ္ဍာလပုတ္တံ မဟာဗြဟ္မာနံ ကရောတီ”တိ ဟသန္တာ ကေဠိံ ကရောန္တိ။ သာ ပုနဒိဝသေပိ တထေဝ သာယံပါတံ ပဝိသိတွာ “ဣဒါနိ ဆာဟစ္စယေန၊ ပဉ္စာဟ၊ စတူဟ၊ တီဟ၊ ဒွီဟ၊ ဧကာဟစ္စယေန မယှံ သာမိကော မဟာဗြဟ္မာ စန္ဒမဏ္ဍလံ ဘိန္ဒိတွာ မမ သန္တိကံ အာဂမိဿတီ”တိ ဥဂ္ဃောသေသိ။

ဗြာဟ္မဏာ စိန္တယိံသု “အယံ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာ အတိသူရာ ဟုတွာ ကထေတိ၊ ကဒါစိ ဧဝံ သိယာ၊ ဧထ မယံ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာယ ဝသနဋ္ဌာနံ ပဋိဇဂ္ဂါမာ”တိ စမ္မဂေဟဿ ဗာဟိရဘာဂံ သမန္တာ တစ္ဆာပေတွာ ဝါလိကံ ဩကိရိံသု။ သာပိ ဥပေါသထဒိဝသေ ပါတောဝ နဂရံ ပဝိသိတွာ “အဇ္ဇ မယှံ သာမိကော အာဂမိဿတီ”တိ ဥဂ္ဃောသေသိ။ ဗြာဟ္မဏာ စိန္တယိံသု “အယံ ဘော န ဒူရံ အပဒိဿတိ၊ အဇ္ဇ ကိရ မဟာဗြဟ္မာ အာဂမိဿတိ၊ ဝသနဋ္ဌာနံ သံဝိဒဟာမာ”တိ စမ္မဂေဟံ သမ္မဇ္ဇာပေတွာ ဟရိတူပလိတ္တံ အဟတဝတ္ထေဟိ ပရိက္ခိပိတွာ [၁]မဟာရဟံ ပလ္လင်္ကံ အတ္ထရိတွာ ဥပရိ စေလဝိတာနံ[၁] ဗန္ဓိတွာ ဂန္ဓမာလဒါမာနိ ဩသာရယိံသု။ တေသံ ပဋိဇဂ္ဂန္တာနံယေဝ သူရိယော အတ္ထံ ဂတော။

မဟာပုရိသော စန္ဒေ ဥဂ္ဂတမတ္တေ အဘိညာပါဒကဇ္ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဝုဋ္ဌာယ ကာမာဝစရစိတ္တေန ပရိကမ္မံ ကတွာ ဣဒ္ဓိစိတ္တေန ဒွါဒသယောဇနိကံ ဗြဟ္မတ္တဘာဝံ မာပေတွာ ဝေဟာသံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ စန္ဒဝိမာနဿ အန္တော

၁-၁-ဟရိတပတ္တံ ကတွာ မဟာရဟံ ပလ္လင်္ကံ အတ္ထရိတွာ အဟတဝတ္ထေဟိ ပရိက္ခိပိတွာ (သီ)

pavisitvā vanantato abbhussakkamānaṁ[1] candaṁ bhinditvā candavimānaṁ ohāya purato hutvā “mahājano maṁ passatū”ti adhiṭṭhāsi. Mahājano disvā “saccaṁ bho Diṭṭhamaṅgalikāya vacanaṁ, āgacchantaṁ mahābrahmānaṁ pūjessāmā”ti gandhamālaṁ ādāya Diṭṭhamaṅgalikāya gharaṁ parivāretvā aṭṭhāsi. Mahāpuriso matthakamatthakena sattavāre Bārāṇasiṁ anuparigantvā mahājanena diṭṭhabhāvaṁ ñatvā dvādasayojanikaṁ attabhāvaṁ vijahitvā manussappamāṇameva māpetvā mahājanassa passantasseva cammagehaṁ pāvisi. Mahājano disvā “otiṇṇo no mahābrahmā, sāṇiṁ āharathā”ti nivesanaṁ mahāsāṇiyā parikkhipitvā parivāretvā ṭhito.

Mahāpurisopi sirisayanamajjhe nisīdi. Diṭṭhamaṅgalikā samīpe aṭṭhāsi. Atha naṁ pucchi “utusamayo te Diṭṭhamaṅgalike”ti. Āma ayyāti. Mayā dinnaṁ puttaṁ gaṇhāhīti aṅguṭṭhakena nābhimaṇḍalaṁ phusi. Tassā parāmasaneneva gabbho patiṭṭhāsi. Mahāpuriso “ettāvatā te Diṭṭhamaṅgalike pādadhovana-udakaṁ sakalajambudīpe rājūnaṁ abhisekodakaṁ bhavissati, tvaṁ tiṭṭhā”ti vatvā brahmattabhāvaṁ māpetvā passantasseva mahājanassa nikkhamitvā vehāsaṁ abbhuggantvā caṇḍamaṇḍalameva paviṭṭho. Sā tato paṭṭhāya Brahmapajāpatī nāma jātā. Pādadhovana-udakaṁ labhanto nāma natthi.

Brāhmaṇā “brahmapajāpatiṁ antonagare vasāpessāmā”ti suvaṇṇasivikāya āropetvā yāva sattamakoṭiyā aparisuddhajātikassa sivikaṁ gahetuṁ na adaṁsu. Soḷasa jātimantabrāhmaṇā gaṇhiṁsu. Sesā gandhapupphādīhi pūjetvā nagaraṁ pavisitvā “na sakkā bho ucchiṭṭhagehe Brahmapajāpatiyā vasituṁ, vatthuṁ gahetvā gehaṁ karissāma, yāva pana taṁ karīyati, tāva maṇḍapeva vasatū”ti maṇḍape vasāpesuṁ. Tato paṭṭhāya cakkhupathe ṭhatvā vanditukāmā kahāpaṇaṁ datvā vandituṁ labhanti, savanūpacāre vanditukāmā sataṁ datvā labhanti, āsanne pakatikathaṁ savanaṭṭhāne vanditukāmā pañcasatāni datvā labhanti, pādapiṭṭhiyaṁ sīsaṁ ṭhāpetvā vanditukāmā sahassaṁ datvā labhanti, pādadhovana-udakaṁ patthayamānā dasasahassāni datvā labhanti. Bahinagarato antonagare yāva maṇḍapā āgacchantiyā laddhadhanaṁyeva koṭisatamattaṁ ahosi.

1. Abbhussukkamānaṁ (Syā)

ပဝိသိတွာ ဝနန္တတော အဗ္ဘုဿက္ကမာနံ[၁] စန္ဒံ ဘိန္ဒိတွာ စန္ဒဝိမာနံ ဩဟာယ ပုရတော ဟုတွာ “မဟာဇနော မံ ပဿတူ”တိ အဓိဋ္ဌာသိ။ မဟာဇနော ဒိသွာ “သစ္စံ ဘော ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာယ ဝစနံ၊ အာဂစ္ဆန္တံ မဟာဗြဟ္မာနံ ပူဇေဿာမာ”တိ ဂန္ဓမာလံ အာဒါယ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာယ ဃရံ ပရိဝါရေတွာ အဋ္ဌာသိ။ မဟာပုရိသော မတ္ထကမတ္ထကေန သတ္တဝါရေ ဗာရာဏသိံ အနုပရိဂန္တွာ မဟာဇနေန ဒိဋ္ဌဘာဝံ ဉတွာ ဒွါဒသယောဇနိကံ အတ္တဘာဝံ ဝိဇဟိတွာ မနုဿပ္ပမာဏမေဝ မာပေတွာ မဟာဇနဿ ပဿန္တဿေဝ စမ္မဂေဟံ ပါဝိသိ။ မဟာဇနော ဒိသွာ “ဩတိဏ္ဏော နော မဟာဗြဟ္မာ၊ သာဏိံ အာဟရထာ”တိ နိဝေသနံ မဟာသာဏိယာ ပရိက္ခိပိတွာ ပရိဝါရေတွာ ဌိတော။

မဟာပုရိသောပိ သိရိသယနမဇ္ဈေ နိသီဒိ။ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာ သမီပေ အဋ္ဌာသိ။ အထ နံ ပုစ္ဆိ “ဥတုသမယော တေ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကေ”တိ။ အာမ အယျာတိ။ မယာ ဒိန္နံ ပုတ္တံ ဂဏှာဟီတိ အင်္ဂုဋ္ဌကေန နာဘိမဏ္ဍလံ ဖုသိ။ တဿာ ပရာမသနေနေဝ ဂဗ္ဘော ပတိဋ္ဌာသိ။ မဟာပုရိသော “ဧတ္တာဝတာ တေ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကေ ပါဒဓောဝနဥဒကံ သကလဇမ္ဗုဒီပေ ရာဇူနံ အဘိသေကောဒကံ ဘဝိဿတိ၊ တွံ တိဋ္ဌာ”တိ ဝတွာ ဗြဟ္မတ္တဘာဝံ မာပေတွာ ပဿန္တဿေဝ မဟာဇနဿ နိက္ခမိတွာ ဝေဟာသံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ စဏ္ဍမဏ္ဍလမေဝ ပဝိဋ္ဌော။ သာ တတော ပဋ္ဌာယ ဗြဟ္မပဇာပတီ နာမ ဇာတာ။ ပါဒဓောဝနဥဒကံ လဘန္တော နာမ နတ္ထိ။

ဗြာဟ္မဏာ “ဗြဟ္မပဇာပတိံ အန္တောနဂရေ ဝသာပေဿာမာ”တိ သုဝဏ္ဏသိဝိကာယ အာရောပေတွာ ယာဝ သတ္တမကောဋိယာ အပရိသုဒ္ဓဇာတိကဿ သိဝိကံ ဂဟေတုံ န အဒံသု။ သောဠသ ဇာတိမန္တဗြာဟ္မဏာ ဂဏှိံသု။ သေသာ ဂန္ဓပုပ္ဖာဒီဟိ ပူဇေတွာ နဂရံ ပဝိသိတွာ “န သက္ကာ ဘော ဥစ္ဆိဋ္ဌဂေဟေ ဗြဟ္မပဇာပတိယာ ဝသိတုံ၊ ဝတ္ထုံ ဂဟေတွာ ဂေဟံ ကရိဿာမ၊ ယာဝ ပန တံ ကရီယတိ၊ တာဝ မဏ္ဍပေဝ ဝသတူ”တိ မဏ္ဍပေ ဝသာပေသုံ။ တတော ပဋ္ဌာယ စက္ခုပထေ ဌတွာ ဝန္ဒိတုကာမာ ကဟာပဏံ ဒတွာ ဝန္ဒိတုံ လဘန္တိ၊ သဝနူပစာရေ ဝန္ဒိတုကာမာ သတံ ဒတွာ လဘန္တိ၊ အာသန္နေ ပကတိကထံ သဝနဋ္ဌာနေ ဝန္ဒိတုကာမာ ပဉ္စသတာနိ ဒတွာ လဘန္တိ၊ ပါဒပိဋ္ဌိယံ သီသံ ဌပေတွာ ဝန္ဒိတုကာမာ သဟဿံ ဒတွာ လဘန္တိ၊ ပါဒဓောဝနဥဒကံ ပတ္ထယမာနာ ဒသသဟဿာနိ ဒတွာ လဘန္တိ။ ဗဟိနဂရတော အန္တောနဂရေ ယာဝ မဏ္ဍပါ အာဂစ္ဆန္တိယာ လဒ္ဓဓနံယေဝ ကောဋိသတမတ္တံ အဟောသိ။

၁-အဗ္ဘုဿုက္ကမာနံ (သျာ)

Sakalajambudīpo saṅkhubhi, tato[1] sabbarājāno "brahmapajāpatiyā pādadhovanena abhisekaṁ karissāmā"ti satasahassaṁ pesetvā labhiṁsu. Maṇḍape vasantiyā eva gabbhavuṭṭhānaṁ ahosi. Mahāpurisaṁ paṭicca laddhakumāro pāsādiko ahosi lakkhaṇasampanno. Mahābrahmuno putto jātoti sakalajambudīpo ekakolāhalo ahosi. Kumārassa khīramaṇimūlaṁ hotūti tato tato āgatadhanaṁ koṭisahassaṁ[2] ahosi. Ettāvatā nivesanampi niṭṭhitaṁ. Kumārassa nāmakaraṇaṁ karissāmāti nivesanaṁ sajjetvā kumāraṁ gandhodakena nhāpetvā alaṅkaritvā maṇḍape jātattā **Maṇḍabyo**tveva nāmaṁ akaṁsu.

Kumāro sukhena saṁvaḍḍhamāno sippuggahaṇavayapattoti sakalajambudīpe sippajānanakā tassa santike āgantvā sippaṁ sikkhāpenti. Kumāro medhāvī paññavā sutaṁ muttaṁ āvuṇanto viya gaṇhāti, gahitagahitaṁ suvaṇṇaghaṭe pakkhittatelaṁ viya tiṭṭhati. Yāvatā vācuggatā pariyatti atthi, tena anuggahitā nāma nāhosi. Brāhmaṇā taṁ parivāretvā caranti, sopi brāhmaṇabhatto ahosi. Gehe asītibrāhmaṇasahassāni niccabhattaṁ bhuñjanti. Gehampissa sattadvārakoṭṭhakaṁ mahantaṁ ahosi. Gehe maṅgaladivase Jambudīpavāsīhi pesitadhanaṁ koṭisahassamattaṁ[3] ahosi.

Bodhisatto āvajjesi "pamatto nu kho kumāro appamatto"ti. Athassa taṁ pavattiṁ ñatvā "brāhmaṇabhatto jāto, yattha dinnaṁ mahapphalaṁ hoti, taṁ na jānāti, gacchāmi naṁ damemī"ti cīvaraṁ pārupitvā bhikkhābhājanaṁ gahetvā "dvārakoṭṭhākā atisambādhā, na sakkā koṭṭhakena pavisitun"ti ākāsenāgantvā asītibrāhmaṇasahassānaṁ bhuñjanaṭṭhāne ākāsaṅgaṇe otari. Maṇḍabyakumāropi suvaṇṇakaṭacchuṁ gāhāpetvā "idha sūpaṁ detha idha odanan"ti parivisāpento bodhisattaṁ disvā daṇḍakena ghaṭṭita-āsiviso viya kupitvā imaṁ gāthamāha—

---

1. Saṁkhubbhito (Ka)
2. Koṭisatasahassaṁ (Sī)
3. Koṭisatasahassamattaṁ (Syā)

သကလဇမ္ဗုဒီပေါ သင်္ခုဘိ၊ တတော[၁] သဗ္ဗရာဇာနော "ဗြဟ္မပဇာပတိယာ ပါဒဓောဝနေန အဘိသေကံ ကရိဿာမာ"တိ သတသဟဿံ ပေသေတွာ လဘိံသု။ မဏ္ဍပေ ဝသန္တိယာ ဧဝ ဂဗ္ဘဝုဋ္ဌာနံ အဟောသိ။ မဟာပုရိသံ ပဋိစ္စ လဒ္ဓကုမာရော ပါသာဒိကော အဟောသိ လက္ခဏသမ္ပန္နော။ မဟာဗြဟ္မုနော ပုတ္တော ဇာတောတိ သကလဇမ္ဗုဒီပေါ ဧကကောလာဟလော အဟောသိ။ ကုမာရဿ ခီရမဏိမူလံ ဟောတူတိ တတော တတော အာဂတဓနံ ကောဋိသဟဿံ[၂] အဟောသိ။ ဧတ္တာဝတာ နိဝေသနမ္ပိ နိဋ္ဌိတံ။ ကုမာရဿ နာမကရဏံ ကရိဿာမာတိ နိဝေသနံ သဇ္ဇေတွာ ကုမာရံ ဂန္ဓောဒကေန နှာပေတွာ အလင်္ကရိတွာ မဏ္ဍပေ ဇာတတ္တာ **မဏ္ဍဗျော**တွေဝ နာမံ အကံသု။

ကုမာရော သုခေန သံဝဍ္ဍမာနော သိပ္ပုဂ္ဂဟဏဝယပတ္တောတိ သကလဇမ္ဗုဒီပေ သိပ္ပဇာနနကာ တဿ သန္တိကေ အာဂန္တွာ သိပ္ပံ သိက္ခာပေန္တိ။ ကုမာရော မေဓာဝီ ပညဝါ သုတံ သုတံ မုတ္တံ အာဝုဏန္တော ဝိယ ဂဏှာတိ၊ ဂဟိတဂဟိတံ သုဝဏ္ဏဃဋေ ပက္ခိတ္တတေလံ ဝိယ တိဋ္ဌတိ။ ယာဝတာ ဝါစုဂ္ဂတာ ပရိယတ္တိ အတ္ထိ၊ တေန အနုဂ္ဂဟိတာ နာမ နာဟောသိ။ ဗြာဟ္မဏာ တံ ပရိဝါရေတွာ စရန္တိ၊ သောပိ ဗြာဟ္မဏဘတ္တော အဟောသိ။ ဂေဟေ အသီတိဗြာဟ္မဏသဟဿာနိ နိစ္စဘတ္တံ ဘုဉ္ဇန္တိ။ ဂေဟမ္ပိဿ သတ္တဒွါရကောဋ္ဌကံ မဟန္တံ အဟောသိ။ ဂေဟေ မင်္ဂလဒိဝသေ ဇမ္ဗုဒီပဝါသီဟိ ပေသိတဓနံ ကောဋိသဟဿမတ္တံ[၃] အဟောသိ။

ဗောဓိသတ္တော အာဝဇ္ဇေသိ "ပမတ္တော နု ခေါ ကုမာရော အပ္ပမတ္တော"တိ။ အထဿ တံ ပဝတ္တိံ ဉတွာ "ဗြာဟ္မဏဘတ္တော ဇာတော၊ ယတ္ထ ဒိန္နံ မဟပ္ဖလံ ဟောတိ၊ တံ န ဇာနာတိ၊ ဂစ္ဆာမိ နံ ဒမေမီ"တိ စီဝရံ ပါရုပိတွာ ဘိက္ခာဘာဇနံ ဂဟေတွာ "ဒွါရကောဋ္ဌကာ အတိသမ္ဗာဓာ၊ န သက္ကာ ကောဋ္ဌကေန ပဝိသိတု"န္တိ အာကာသေနာဂန္တွာ အသီတိဗြာဟ္မဏသဟဿာနံ ဘုဉ္ဇနဋ္ဌာနေ အာကာသင်္ဂဏေ ဩတရိ။ မဏ္ဍဗျကုမာရောပိ သုဝဏ္ဏကဋစ္ဆုံ ဂါဟာပေတွာ "ဣဓ သူပံ ဒေထ ဣဓ ဩဒန"န္တိ ပရိဝိသာပေန္တော ဗောဓိသတ္တံ ဒိသွာ ဒဏ္ဍကေန ဃဋ္ဋိတအာသိဝိသော ဝိယ ကုပိတွာ ဣမံ ဂါထမာဟ—

၁-သံခုဗ္ဘိတော (က)
၂-ကောဋိသတသဟဿံ (သီ)
၃-ကောဋိသတသဟဿမတ္တံ (သျာ)

"Kuto nu āgacchasi dummavāsī[1],
Otallako[2] paṁsupisācakova.
Saṅkāracoḷaṁ paṭimuñca kaṇṭhe,
Ko re tuvaṁ hosi adakkhiṇeyyo"ti[3].

Atha naṁ mahāsatto akujjhitvāva ovadanto āha—

"Annaṁ tavedaṁ[4] pakataṁ yasassi,
Taṁ khajjare bhuñjare piyyare ca.
Jānāsi maṁ tvaṁ paradattūpajīviṁ,
Uttiṭṭhapiṇḍaṁ labhataṁ sapāko"ti[3].

So na yidaṁ tumhādisānaṁ paṭiyattanti dassento āha—

"Annaṁ mamedaṁ[5] pakataṁ brāhmaṇānaṁ,
Atthatthitaṁ[6] saddahato mamedaṁ.
Apehi etto kimidhaṭṭhitosi,
Na mādisā tuyhaṁ dadanti jammā"ti[3].

Atha bodhisatto "dānaṁ nāma saguṇassapi nigguṇassapi yassa kassaci dātabbaṁ, yathā hi ninnepi thalepi patiṭṭhāpitaṁ bījaṁ pathavīrasaṁ āporasañca āgamma sampajjati, evaṁ nipphalaṁ nāma natthi, sukhette vapitabījaṁ viya guṇavante mahapphalaṁ hotī"ti dassetuṁ imaṁ gāthamāha—

"Thale ca ninne ca vapanti bījaṁ,
Anūpakhette phalamāsamānā[7].
Etāya saddhāya dadāhi dānaṁ,
Appeva ārādhaye dakkhiṇeyye"ti.

Atha kumāro kodhābhibhūto "kenimassa muṇḍakassa paveso dinno"ti dvārarakkhādayo tajjetvā—

---

1. Duppavāsī (Ṭīkā), rummavāsī (Sī)
2. Okallako (Ṭīkā), ogallako (Syā, Ka)
3. Khu 5. 309 piṭṭhe.
4. Tavayidaṁ (Syā, Ka)
5. Mamayidaṁ (Syā, Ka)
6. Attatthiyā (Sī, Syā), attatthāya (Pāḷiyaṁ)
7. Māsasānā (Sī)

"ကုတော နု အာဂစ္ဆသိ ဒုမ္မဝါသီ[၁]၊
ဩတလ္လကော[၂] ပံသုပိသာစကောဝ။
သင်္ကာရစောဠံ ပဋိမုဉ္စ ကဏ္ဌေ၊
ကော ရေ တုဝံ ဟောသိ အဒက္ခိဏေယျော"တိ[၃]။

အထ နံ မဟာသတ္တော အကုဇ္ဈိတွာဝ ဩဝဒန္တော အာဟ—

"အန္နံ တဝေဒံ[၄] ပကတံ ယသဿိ၊
တံ ခဇ္ဇရေ ဘုဉ္ဇရေ ပိယျရေ စ။
ဇာနာသိ မံ တွံ ပရဒတ္တူပဇီဝိံ၊
ဥတ္တိဋ္ဌပိဏ္ဍံ လဘတံ သပါကော"တိ[၃]။

သော န ယိဒံ တုမှာဒိသာနံ ပဋိယတ္တန္တိ ဒဿေန္တော အာဟ—

"အန္နံ မမေဒံ[၅] ပကတံ ဗြာဟ္မဏာနံ၊
အတ္ထတ္ထိတံ[၆] သဒ္ဒဟတော မမေဒံ။
အပေဟိ ဧတ္တော ကိမိဓဋ္ဌိတောသိ၊
န မာဒိသာ တုယှံ ဒဒန္တိ ဇမ္မာ"တိ[၃]။

အထ ဗောဓိသတ္တော "ဒါနံ နာမ သဂုဏဿပိ နိဂ္ဂုဏဿပိ ယဿ ကဿစိ ဒါတဗ္ဗံ၊ ယထာ ဟိ နိန္နေပိ ထလေပိ ပတိဋ္ဌာပိတံ ဗီဇံ ပထဝီရသံ အာပေါရသဉ္စ အာဂမ္မ သမ္ပဇ္ဇတိ၊ ဧဝံ နိပ္ဖလံ နာမ နတ္ထိ၊ သုခေတ္တေ ဝပိတဗီဇံ ဝိယ ဂုဏဝန္တေ မဟပ္ဖလံ ဟောတီ"တိ ဒဿေတုံ ဣမံ ဂါထမာဟ—

"ထလေ စ နိန္နေ စ ဝပန္တိ ဗီဇံ၊
အနူပခေတ္တေ ဖလမာသမာနာ[၇]။
ဧတာယ သဒ္ဓါယ ဒဒါဟိ ဒါနံ၊
အပ္ပေဝ အာရာဓယေ ဒက္ခိဏေယျေ"တိ။

အထ ကုမာရော ကောဓာဘိဘူတော "ကေနိမဿ မုဏ္ဍကဿ ပဝေသော ဒိန္နော"တိ ဒွါရရက္ခာဒယော တဇ္ဇေတွာ—

၁-ဒုပ္ပဝါသီ (ဋီကာ)၊ ရုမ္မဝါသီ (သီ)
၂-ဩကလ္လကော (ဋီကာ)၊ ဩဂလ္လကော (သျာ၊ က)
၃-ခု ၅-၃၀၉-ပိဋ္ဌေ။
၄-တဝယိဒံ (သျာ၊ က)
၅-မမယိဒံ (သျာ၊ က)
၆-အတ္တတ္ထိယာ (သီ၊ သျာ)၊ အတ္တတ္ထာယ (ပါဠိယံ)
၇-မာသသာနာ (သီ)

“Khettāni mayhaṁ viditāni loke,
Yesāhaṁ bījāni patiṭṭhapemi.
Ye brāhmaṇā jātimantūpapannā,
Tānīdha khettāni supesalānī”ti—

Gāthaṁ vatvā “imaṁ jammaṁ veṇupadarena pothetvā gīvāyaṁ gahetvā sattapi dvārakoṭṭhake atikkamitvā bahi nīharathā”ti āha. Atha naṁ mahāpuriso āha—

“Giriṁ nakhena khaṇasi, ayo dantebhi[1] khādasi.
Jātavedaṁ padahasi, yo isiṁ paribhāsasī”ti[2].

Evañca pana vatvā “sace myāyaṁ hatthe vā pāde vā gaṇhāpetvā dukkhaṁ uppādeyya, bahuṁ apuññaṁ pasaveyyā”ti sattānuddayatāya vehāsaṁ abbhuggantvā antaravīthiyaṁ otari. Bhagavā Sabbaññutaṁ patto tamatthaṁ pakāsento imaṁ gāthamāha—

“Idaṁ vatvāna Mātaṅgo, isi saccaparakkamo.
Antalikkhasmiṁ pakkāmi, brāhmaṇānaṁ udikkhatan”ti[2].

Tāvadeva nagararakkhitadevatānaṁ jeṭṭhakadevarājā Maṇḍabyassa gīvaṁ parivattesi. Tassa mukhaṁ parivattetvā pacchāmukhaṁ jātaṁ, akkhīni parivattāni, mukhena kheḷaṁ vamati, sarīraṁ thaddhaṁ sūle āropitaṁ viya ahosi. Asītisahassā paricārakayakkhā asītibrāhmaṇasahassāni tatheva akaṁsu. Vegena gantvā Brahmapajāpatiyā ārocayiṁsu, sā taramānarūpā āgantvā taṁ vippakāraṁ disvā gāthamāha—

“Āvedhitaṁ[3] piṭṭhito uttamaṅgaṁ,
Bāhuṁ[4] pasāreti akammaneyyaṁ.
Setāni akkhīni yathā matassa,
Ko me imaṁ puttamakāsi evan”ti.

1. Dantena (Sī) 2. Khu 5. 310 piṭṭhe.
3. Āvellitaṁ (Pāḷiyaṁ), āveṭhitaṁ (Sī, Syā) 4. Bāhaṁ (Sī, Syā)

“ခေတ္တာနိ မယှံ ဝိဒိတာနိ လောကေ၊
ယေသာဟံ ဗီဇာနိ ပတိဋ္ဌပေမိ။
ယေ ဗြာဟ္မဏာ ဇာတိမန္တူပပန္နာ၊
တာနီဓ ခေတ္တာနိ သုပေသလာနီ”တိ—

ဂါထံ ဝတွာ “ဣမံ ဇမ္မံ ဝေဏုပဒရေန ပေါထေတွာ ဂီဝါယံ ဂဟေတွာ သတ္တပိ ဒွါရကောဋ္ဌကေ အတိက္ကမိတွာ ဗဟိ နီဟရထာ”တိ အာဟ။ အထ နံ မဟာပုရိသော အာဟ—

“ဂိရိံ နခေန ခဏသိ၊ အယော ဒန္တေဘိ[1] ခါဒသိ။
ဇာတဝေဒံ ပဒဟသိ၊ ယော ဣသိံ ပရိဘာသသီ”တိ[2]။

ဧဝဉ္စ ပန ဝတွာ “သစေ မျာယံ ဟတ္ထေ ဝါ ပါဒေ ဝါ ဂဏှာပေတွာ ဒုက္ခံ ဥပ္ပါဒေယျ၊ ဗဟုံ အပုညံ ပသဝေယျာ”တိ သတ္တာနုဒ္ဒယတာယ ဝေဟာသံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ အန္တရဝီထိယံ ဩတရိ။ ဘဂဝါ သဗ္ဗညုတံ ပတ္တော တမတ္ထံ ပကာသေန္တော ဣမံ ဂါထမာဟ—

“ဣဒံ ဝတွာန မာတင်္ဂေါ၊ ဣသိ သစ္စပရက္ကမော။
အန္တလိက္ခသ္မိံ ပက္ကာမိ၊ ဗြာဟ္မဏာနံ ဥဒိက္ခတ”န္တိ[2]။

တာဝဒေဝ နဂရရက္ခိကဒေဝတာနံ ဇေဋ္ဌကဒေဝရာဇာ မဏ္ဍဗျဿ ဂီဝံ ပရိဝတ္တေသိ။ တဿ မုခံ ပရိဝတ္တေတွာ ပစ္ဆာမုခံ ဇာတံ၊ အက္ခီနိ ပရိဝတ္တာနိ၊ မုခေန ခေဠံ ဝမတိ၊ သရီရံ ထဒ္ဓံ သူလေ အာရောပိတံ ဝိယ အဟောသိ။ အသီတိသဟဿာ ပရိစာရကယက္ခာ အသီတိဗြာဟ္မဏသဟဿာနိ တထေဝ အကံသု။ ဝေဂေန ဂန္တွာ ဗြဟ္မပဇာပတိယာ အာရောစယိံသု၊ သာ တရမာနရူပါ အာဂန္တွာ တံ ဝိပ္ပကာရံ ဒိသွာ ဂါထမာဟ—

“အာဝေဓိတံ[3] ပိဋ္ဌိတော ဥတ္တမင်္ဂံ၊
ဗာဟုံ[4] ပသာရေတိ အကမ္မနေယျံ။
သေတာနိ အက္ခီနိ ယထာ မတဿ၊
ကော မေ ဣမံ ပုတ္တမကာသိ ဧဝ”န္တိ။

၁-ဒန္တေန (သီ) ၂-ခု ၅-၃၁၀-ပိဋ္ဌေ။
၃-အာဝေလ္လိတံ (ပါဠိယံ)၊ အာဝေဌိတံ (သီ၊ သျာ) ၄-ဗာဟံ (သီ၊ သျာ)

Athassā ārocesuṁ—

“Idhāgamā samaṇo dummavāsī,
Otallako paṁsupisācakova,
Saṅkāracoḷaṁ paṭimuñca kaṇṭhe,
So te imaṁ puttamakāsi evan”ti.

Sā sutvāva aññāsi “mayhaṁ Yasadāyako ayyo anukampāya puttassa pamattabhāvaṁ ñatvā āgato bhavissatī”ti. Tato upaṭṭhāke pucchi—

“Katamaṁ disaṁ agamā Bhūripañño,
Akkhātha me māṇavā etamatthaṁ.
Gantvāna taṁ paṭikaremu accayaṁ,
Appeva naṁ putta labhemu jīvitan”ti.

Te āhaṁsu—

“Vehāyasaṁ agamā Bhūripañño,
Pathaddhuno pannaraseva cando.
Apicāpi so[1] purimadisaṁ agacchi,
Saccappaṭiñño isi sādhurūpo”ti.

Mahāpurisopi antaravīthiyaṁ otiṇṇaṭṭhānato paṭṭhāya “mayhaṁ padavaḷañjaṁ hatthi-assādīnaṁ vasena mā antaradhāyittha, Diṭṭhamaṅgalikāyeva naṁ passatu, mā aññe”ti[2] adhiṭṭhahitvā piṇḍāya caritvā yāpanamattaṁ missakodanaṁ gahetvā paṭikkamanasālāyaṁ nisinno bhuñjitvā thokaṁ bhuttāvasesaṁ bhikkhābhājaneyeva ṭhapesi. Diṭṭhamaṅgalikāpi pāsādā oruyha antaravīthiṁ paṭipajjamānā padavaḷañjaṁ disvā “idaṁ mayhaṁ Yasadāyakassa ayyassa padan”ti padānusārenāgantvā vanditvā āha “tumhākaṁ bhante dāsena katāparādhaṁ mayhaṁ khamatha, na hi tumhe kodhavasikā nāma, detha me puttassa jīvitan”ti. Evañca pana vatvā—

1. Athāpi so (Syā, Ka) 2. Aññoti (Sī, Syā)

အထဿာ အာရောစေသုံ—

“ဣဓာဂမာ သမဏော ဒုမ္မဝါသီ၊
ဩတလ္လကော ပံသုပိသာစကောဝ၊
သင်္ကာရစောဠံ ပဋိမုဉ္စ ကဏ္ဌေ၊
သော တေ ဣမံ ပုတ္တမကာသိ ဧဝ”န္တိ။

သာ သုတွာဝ အညာသိ “မယှံ ယသဒါယကော အယျော အနုကမ္ပာယ ပုတ္တဿ ပမတ္တဘာဝံ ဉတွာ အာဂတော ဘဝိဿတီ”တိ။ တတော ဥပဋ္ဌာကေ ပုစ္ဆိ—

“ကတမံ ဒိသံ အဂမာ ဘူရိပညော၊
အက္ခာထ မေ မာဏဝါ ဧတမတ္ထံ။
ဂန္တွာန တံ ပဋိကရေမု အစ္စယံ၊
အပ္ပေဝ နံ ပုတ္တ လဘေမု ဇီဝိတ”န္တိ။

တေ အာဟံသု—

“ဝေဟာယသံ အဂမာ ဘူရိပညော၊
ပထဒ္ဓုနော ပန္နရသေဝ စန္ဒော။
အပိစာပိ သော[၁] ပုရိမဒိသံ အဂစ္ဆိ၊
သစ္စပ္ပဋိညော ဣသိ သာဓုရူပေါ”တိ။

မဟာပုရိသောပိ အန္တရဝီထိယံ ဩတိဏ္ဏဋ္ဌာနတော ပဋ္ဌာယ “မယှံ ပဒဝဠဉ္ဇံ ဟတ္ထိအဿာဒီနံ ဝသေန မာ အန္တရဓာယိတ္ထ၊ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာယေဝ နံ ပဿတု၊ မာ အညေ”တိ[၂] အဓိဋ္ဌဟိတွာ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ယာပနမတ္တံ မိဿကောဒနံ ဂဟေတွာ ပဋိက္ကမနသာလာယံ နိသိန္နော ဘုဉ္ဇိတွာ ထောကံ ဘုတ္တာဝသေသံ ဘိက္ခာဘာဇနေယေဝ ဌပေသိ။ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလိကာပိ ပါသာဒါ ဩရုယှ အန္တရဝီထိံ ပဋိပဇ္ဇမာနာ ပဒဝဠဉ္ဇံ ဒိသွာ “ဣဒံ မယှံ ယသဒါယကဿ အယျဿ ပဒ”န္တိ ပဒါနုသာရေနာဂန္တွာ ဝန္ဒိတွာ အာဟ “တုမှာကံ ဘန္တေ ဒါသေန ကတာပရာဓံ မယှံ ခမထ၊ န ဟိ တုမှေ ကောဓဝသိကာ နာမ၊ ဒေထ မေ ပုတ္တဿ ဇီဝိတ”န္တိ။ ဧဝဉ္စ ပန ဝတွာ—

၁-အထာပိ သော (သျာ၊ က) ၂-အညောတိ (သီ၊ သျာ)

“Āvedhitaṁ piṭṭhito uttamaṅgaṁ,
Bāhuṁ pasāreti akammaneyyaṁ.
Setāni akkhīni yathā matassa,
Ko me imaṁ puttamakāsi evan”ti—

Gāthaṁ abhāsi. Mahāpuriso āha “na mayaṁ evarūpaṁ karoma, pabbajitaṁ pana hiṁsante disvā pabbajitesu sagāravāhi bhūtayakkhadevatāhi kataṁ bhavissatī”ti.

Kevalaṁ bhante tumhākaṁ manopadoso mā hotu, devatāhi kataṁ hotu, sukhamāpayā bhante devatā, apicāhaṁ bhante kathaṁ paṭipajjāmīti. Tena hi osadhaṁ te kathessāmi, mama bhikkhābhājane bhuttāvasesaṁ bhattamatthi, tattha thokaṁ udakaṁ āsiñcitvā thokaṁ gahetvā tava puttassa mukhe pakkhipa, avasesaṁ udakacāṭiyaṁ āloḷetvā asītiyā brāhmaṇasahassānaṁ mukhe pakkhipāti. Sā evaṁ karissāmīti bhattaṁ gahetvā mahāpurisaṁ vanditvā gantvā tathā akāsi.

Mukhe pakkhittamatte jeṭṭhakadevarājā “sāmimhi sayaṁ bhesajjaṁ karonte amhehi na sakkā kiñci kātun”ti kumāraṁ vissajjesi. Sopi khipitvā kiñci dukkhaṁ appattapubbo viya pakativaṇṇo ahosi. Atha naṁ mātā avoca “passa tāta tava kulupakānaṁ hirottapparahitānaṁ vippakāraṁ, samaṇā pana na evarūpā honti, samaṇe tāta bhojeyyāsī”ti. Tato sesakaṁ udakacāṭiyaṁ āluḷāpetvā brāhmaṇānaṁ mukhe pakkhipāpesi. Yakkhā tāvadeva vissajjetvā palāyiṁsu. Brāhmaṇā khipitvā khipitvā uṭṭhahitvā kiṁ amhākaṁ mukhe pakkhittanti pucchiṁsu. Mātaṅga-isissa ucchiṭṭhabhattanti. Te “caṇḍālassa ucchiṭṭhakaṁ khādāpitamhā, abrāhmaṇā dānimhā jātā, idāni no brāhmaṇā ‘asuddhabrāhmaṇā[1] ime’ti sambhogaṁ[2] na dassantī”ti tato palāyitvā Majjharaṭṭhaṁ[3] gantvā Majjharājassa nagare aggāsanikā brāhmaṇā nāma mayanti rājagehe bhuñjanti.

Tasmiṁ samaye bodhisatto pāpaniggahaṁ karonto mānajātike nimmadayanto vicarati. Atheko “jātimantatāpaso nāma mayā

1. Suddā brāhmaṇā (Sī, Syā) 2. Samabhāgaṁ (Syā), samabhāvaṁ (Ka)
3. Mejjharaṭṭhaṁ (Sī, Syā)

“အာဝေဓိတံ ပိဋ္ဌိတော ဥတ္တမင်္ဂံ၊
ဗာဟုံ ပသာရေတိ အကမ္မနေယျံ။
သေတာနိ အက္ခီနိ ယထာ မတဿ၊
ကော မေ ဣမံ ပုတ္တမကာသိ ဧဝ”န္တိ—

ဂါထံ အဘာသိ။ မဟာပုရိသော အာဟ “န မယံ ဧဝရူပံ ကရောမ၊ ပဗ္ဗဇိတံ ပန ဟိံသန္တေ ဒိသွာ ပဗ္ဗဇိတေသု သဂါရဝါဟိ ဘူတယက္ခဒေဝတာဟိ ကတံ ဘဝိဿတီ”တိ။

ကေဝလံ ဘန္တေ တုမှာကံ မနောပဒေါသော မာ ဟောတု၊ ဒေဝတာဟိ ကတံ ဟောတု၊ သုခမာပယာ ဘန္တေ ဒေဝတာ၊ အပိစာဟံ ဘန္တေ ကထံ ပဋိပဇ္ဇာမီတိ။ တေန ဟိ ဩသဓံ တေ ကထေဿာမိ၊ မမ ဘိက္ခာဘာဇနေ ဘုတ္တာဝသေသံ ဘတ္တမတ္ထိ၊ တတ္ထ ထောကံ ဥဒကံ အာသိဉ္စိတွာ ထောကံ ဂဟေတွာ တဝ ပုတ္တဿ မုခေ ပက္ခိပ၊ အဝသေသံ ဥဒကစာဋိယံ အာလောဠေတွာ အသီတိယာ ဗြာဟ္မဏသဟဿာနံ မုခေ ပက္ခိပါတိ။ သာ ဧဝံ ကရိဿာမီတိ ဘတ္တံ ဂဟေတွာ မဟာပုရိသံ ဝန္ဒိတွာ ဂန္တွာ တထာ အကာသိ။

မုခေ ပက္ခိတ္တမတ္တေ ဇေဋ္ဌကဒေဝရာဇာ “သာမိမှိ သယံ ဘေသဇ္ဇံ ကရောန္တေ အမှေဟိ န သက္ကာ ကိဉ္စိ ကာတု”န္တိ ကုမာရံ ဝိဿဇ္ဇေသိ။ သောပိ ခိပိတွာ ကိဉ္စိ ဒုက္ခံ အပ္ပတ္တပုဗ္ဗော ဝိယ ပကတိဝဏ္ဏော အဟောသိ။ အထ နံ မာတာ အဝေါစ “ပဿ တာတ တဝ ကုလုပကာနံ ဟိရောတ္တပ္ပရဟိတာနံ ဝိပ္ပကာရံ၊ သမဏာ ပန န ဧဝရူပါ ဟောန္တိ၊ သမဏေ တာတ ဘောဇေယျာသီ”တိ။ တတော သေသကံ ဥဒကစာဋိယံ အာလုဠာပေတွာ ဗြာဟ္မဏာနံ မုခေ ပက္ခိပါပေသိ။ ယက္ခာ တာဝဒေဝ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ပလာယိံသု။ ဗြာဟ္မဏာ ခိပိတွာ ခိပိတွာ ဥဋ္ဌဟိတွာ ကိံ အမှာကံ မုခေ ပက္ခိတ္တန္တိ ပုစ္ဆိံသု။ မာတင်္ဂဣသိဿ ဥစ္ဆိဋ္ဌဘတ္တန္တိ။ တေ “စဏ္ဍာလဿ ဥစ္ဆိဋ္ဌကံ ခါဒါပိတမှာ၊ အဗြာဟ္မဏာ ဒါနိမှာ ဇာတာ၊ ဣဒါနိ နော ဗြာဟ္မဏာ ‘အသုဒ္ဓဗြာဟ္မဏာ[၁] ဣမေ’တိ သမ္ဘောဂံ[၂] န ဒဿန္တီ”တိ တတော ပလာယိတွာ မဇ္ဈရဋ္ဌံ[၃] ဂန္တွာ မဇ္ဈရာဇဿ နဂရေ အဂ္ဂါသနိကာ ဗြာဟ္မဏာ နာမ မယန္တိ ရာဇဂေဟေ ဘုဉ္ဇန္တိ။

တသ္မိံ သမယေ ဗောဓိသတ္တော ပါပနိဂ္ဂဟံ ကရောန္တော မာနဇာတိကေ နိမ္မဒယန္တော ဝိစရတိ။ အထေကော “ဇာတိမန္တတာပသော နာမ ”မယာ

၁-သုဒ္ဒါ ဗြာဟ္မဏာ (သီ၊ သျာ) ၂-သမဘာဂံ (သျာ)၊ သမဘာဝံ (က)
၃-မေဇ္ဈရဋ္ဌံ (သီ၊ သျာ)

sadiso natthī”ti aññesu saññampi na karoti. Bodhisatto taṁ Gaṅgātīre vasamānaṁ disvā “mānaniggahamassa karissāmī”ti tattha agamāsi. Taṁ jātimantatāpaso pucchi “kiṁjacco bhavan”ti. Caṇḍālo ahaṁ ācariyāti. Apehi caṇḍāla apehi caṇḍāla, heṭṭhāgaṅgāya vasa, mā uparigaṅgāya udakaṁ ucchiṭṭhamakāsīti.

Bodhisatto “sādhu ācariya, tumhehi vuttaṭṭhāne vasissāmī”ti heṭṭhāgaṅgāya vasanto “Gaṅgāya udakaṁ paṭisotaṁ sandatū”ti adhiṭṭhāsi. Jātimantatāpaso pātova Gaṅgaṁ oruyha udakaṁ ācamati, jaṭā dhovati. Bodhisatto dantakaṭṭhaṁ khādanto piṇḍaṁ piṇḍaṁ kheḷaṁ udake pāteti. Dantakaṭṭhakucchiṭṭhakampi tattheva pavāheti. Yathā cetaṁ aññattha alaggitvā tāpasasseva jaṭāsu laggati, tathā adhiṭṭhāsi. Kheḷampi dantakaṭṭhampi tāpasassa jaṭāsuyeva patiṭṭhāti.

Tāpaso caṇḍālassidaṁ kammaṁ bhavissatīti vippaṭisārī hutvā gantvā pucchi “idaṁ bho caṇḍāla Gaṅgāya udakaṁ tayā paṭisotagāmikatan”ti. Āma ācariya. Tena hi tvaṁ heṭṭhāgaṅgāya mā vasa, uparigaṅgāya vasāti. Sādhu ācariya, tumhehi vuttaṭṭhāne vasissāmīti tattha vasanto iddhiṁ paṭippassambhesi, udakaṁ yathāgatikameva jātaṁ. Puna tāpaso tadeva byasanaṁ pāpuṇi. So puna gantvā bodhisattaṁ pucchi “bho caṇḍāla tvaṁ idaṁ Gaṅgāya udakaṁ kālena paṭisotagāmiṁ kālena anusotagāmiṁ karosī”ti. Āma ācariya. Caṇḍāla tvaṁ sukhavihārīnaṁ pabbajitānaṁ sukhena vasituṁ na desi, sattame te divase sattadhā muddhā phalatūti. Sādhu ācariya, ahaṁ pana sūriyassa uggantuṁ na dassāmīti.

Atha mahāsatto cintesi “etassa abhisapo etasseva upari patissati, rakkhāmi nan”ti sattānuddayatāya punadivase iddhiyā sūriyassa uggantuṁ na adāsi. Iddhimato iddhivisayo nāma acinteyyo, tato paṭṭhāya aruṇuggaṁ na paññāyati, rattindivaparicchedo natthi, kasivaṇijjādīni kammāni payojento nāma natthi.

Manussā “yakkhāvaṭṭo nu kho ayaṁ bhūtadevanāgasupaṇṇāvaṭṭo”ti upaddavappattā “kiṁ nu kho kātabban”ti cintetvā “rājakulaṁ nāma mahāpaññaṁ, lokassa hitaṁ cintetuṁ sakkoti, tattha gacchāmā”ti rājakulaṁ

သဒိသော နတ္ထီ”တိ အညေသု သညမ္ပိ န ကရောတိ။ ဗောဓိသတ္တော တံ ဂင်္ဂါတီရေ ဝသမာနံ ဒိသွာ “မာနနိဂ္ဂဟမဿ ကရိဿာမီ”တိ တတ္ထ အဂမာသိ။ တံ ဇာတိမန္တတာပသော ပုစ္ဆိ “ကိံဇစ္စော ဘဝ”န္တိ။ စဏ္ဍာလော အဟံ အာစရိယာတိ။ အပေဟိ စဏ္ဍာလ အပေဟိ စဏ္ဍာလ၊ ဟေဋ္ဌာဂင်္ဂါယ ဝသ၊ မာ ဥပရိဂင်္ဂါယ ဥဒကံ ဥစ္ဆိဋ္ဌမကာသီတိ။

ဗောဓိသတ္တော “သာဓု အာစရိယ, တုမှေဟိ ဝုတ္တဋ္ဌာနေ ဝသိဿာမီ”တိ ဟေဋ္ဌာဂင်္ဂါယ ဝသန္တော “ဂင်္ဂါယ ဥဒကံ ပဋိသောတံ သန္ဒတူ”တိ အဓိဋ္ဌာသိ။ ဇာတိမန္တတာပသော ပါတောဝ ဂင်္ဂံ ဩရုယှ ဥဒကံ အာစမတိ၊ ဇဋာ ဓောဝတိ။ ဗောဓိသတ္တော ဒန္တကဋ္ဌံ ခါဒန္တော ပိဏ္ဍံ ပိဏ္ဍံ ခေဠံ ဥဒကေ ပါတေတိ။ ဒန္တကဋ္ဌကုစ္ဆိဋ္ဌကမ္ပိ တတ္ထေဝ ပဝါဟေတိ။ ယထာ စေတံ အညတ္ထ အလဂ္ဂိတွာ တာပသဿေဝ ဇဋာသု လဂ္ဂတိ၊ တထာ အဓိဋ္ဌာသိ။ ခေဠမ္ပိ ဒန္တကဋ္ဌမ္ပိ တာပသဿ ဇဋာသုယေဝ ပတိဋ္ဌာတိ။

တာပသော စဏ္ဍာလဿိဒံ ကမ္မံ ဘဝိဿတီတိ ဝိပ္ပဋိသာရီ ဟုတွာ ဂန္တွာ ပုစ္ဆိ “ဣဒံ ဘော စဏ္ဍာလ ဂင်္ဂါယ ဥဒကံ တယာ ပဋိသောတဂါမိကတ”န္တိ။ အာမ အာစရိယ။ တေန ဟိ တွံ ဟေဋ္ဌာဂင်္ဂါယ မာ ဝသ၊ ဥပရိဂင်္ဂါယ ဝသာတိ။ သာဓု အာစရိယ, တုမှေဟိ ဝုတ္တဋ္ဌာနေ ဝသိဿာမီတိ တတ္ထ ဝသန္တော ဣဒ္ဓိံ ပဋိပ္ပဿမ္ဘေသိ၊ ဥဒကံ ယထာဂတိကမေဝ ဇာတံ။ ပုန တာပသော တဒေဝ ဗျသနံ ပါပုဏိ။ သော ပုန ဂန္တွာ ဗောဓိသတ္တံ ပုစ္ဆိ “ဘော စဏ္ဍာလ တွံ ဣဒံ ဂင်္ဂါယ ဥဒကံ ကာလေန ပဋိသောတဂါမိံ ကာလေန အနုသောတဂါမိံ ကရောသီ”တိ။ အာမ အာစရိယ။ စဏ္ဍာလ တွံ သုခဝိဟာရီနံ ပဗ္ဗဇိတာနံ သုခေန ဝသိတုံ န ဒေသိ၊ သတ္တမေ တေ ဒိဝသေ သတ္တဓာ မုဒ္ဓါ ဖလတူတိ။ သာဓု အာစရိယ၊ အဟံ ပန သူရိယဿ ဥဂ္ဂန္တုံ န ဒဿာမီတိ။

အထ မဟာသတ္တော စိန္တေသိ “ဧတဿ အဘိသာပေါ ဧတဿေဝ ဥပရိ ပတိဿတိ၊ ရက္ခာမိ န”န္တိ သတ္တာနုဒ္ဒယတာယ ပုနဒိဝသေ ဣဒ္ဓိယာ သူရိယဿ ဥဂ္ဂန္တုံ န အဒါသိ။ ဣဒ္ဓိမတော ဣဒ္ဓိဝိသယော နာမ အစိန္တေယျော၊ တတော ပဋ္ဌာယ အရုဏုဂ္ဂံ န ပညာယတိ၊ ရတ္တိန္ဒိဝပရိစ္ဆေဒေါ နတ္ထိ၊ ကသိဝဏိဇ္ဇာဒီနိ ကမ္မာနိ ပယောဇေန္တော နာမ နတ္ထိ။

မနုဿာ “ယက္ခာဝဋ္ဋော နု ခေါ အယံ ဘူတဒေဝနာဂသုပဏ္ဏာဝဋ္ဋော”တိ ဥပဒ္ဒဝပ္ပတ္တာ “ကိံ နု ခေါ ကာတဗ္ဗ”န္တိ စိန္တေတွာ “ရာဇကုလံ နာမ မဟာပညံ၊ လောကဿ ဟိတံ စိန္တေတုံ သက္ကောတိ၊ တတ္ထ ဂစ္ဆာမာ”တိ ရာဇကုလံ

gantvā tamatthaṁ ārocesuṁ. Rājā sutvā bhītopi abhītākāraṁ katvā “mā tātā bhāyatha, imaṁ kāraṇaṁ Gaṅgātīravāsī jātimantatāpaso jānissati, taṁ pucchitvā nikkaṅkhā bhavissāmā”ti katipayeheva atthacarakehi manussehi saddhiṁ tāpasaṁ upasaṅkamitvā katapaṭisanthāro tamatthaṁ pucchi. Tāpaso āha “āma mahārāja, eko caṇḍālo atthi, so imaṁ Gaṅgāya udakaṁ kālena anusotagāmiṁ kālena patisotagāmiṁ karoti, mayā tadatthaṁ kiñci kathitaṁ atthi, taṁ pucchatha, so jānissatī”ti.

Rājā Mātaṅga-isissa santikaṁ gantvā “tumhe bhante aruṇassa uggantuṁ na dethā”ti pucchi. Āma mahārājāti. Kiṁ kāraṇā bhanteti. Jātimantatāpasakāraṇā mahārāja, jātimantatāpasena āgantvā maṁ vanditvā khamāpitakāle dassāmi mahārājāti. Rājā gantvā “etha ācariya tāpasaṁ khamāpethā”ti āha. Nāhaṁ mahārāja caṇḍālaṁ vandāmīti. Mā ācariya evaṁ karotha, janapadassa mukhaṁ passathāti. So puna paṭikkhipiyeva. Rājā bodhisattaṁ upasaṅkamitvā “ācariyo khamāpetuṁ na icchatī”ti āha. Akhamāpite ahaṁ sūriyaṁ na muñcāmīti. Rājā “ayaṁ khamāpetuṁ na icchati, ayaṁ akhamāpite sūriyaṁ na muñcati, kiṁ amhākaṁ tena tāpasena, lokaṁ olokessāmā”ti “gacchatha bho tāpasasantikaṁ, taṁ hatthesu ca pādesu ca gahetvā Mātaṅga-isissa pādamūle nipajjāpetvā khamāpetha etassa janapadānuddayataṁ paṭiccā”ti āha. Te rājapurisā gantvā taṁtathā katvā ānetvā Mātaṅga-isissa pādamūle nipajjāpetvā khamāpesuṁ.

Ahaṁ nāma khamitabbaṁ khamāmi, apica kho pana etassa kathā etasseva upari patissati. Mayā sūriye vissajjite sūriyarasmi etassa matthake patissati, athassa sattadhā muddhā phalissati. Tañca kho panesa byasanaṁ mā pāpuṇātu, etha tumhe etaṁ galappamāṇe udake otāretvā mahantaṁ mattikāpiṇḍamassa sīse ṭhapetha. Athāhaṁ sūriyaṁ vissajjissāmi. Sūriyarasmi mattikāpiṇḍe patitvā taṁ sattadhā bhindissati. Athesa mattikā piṇḍaṁ chaḍḍetvā nimujjitvā aññena titthena uttaratu, iti naṁ vadatha, evamassa sotthi bhavissatīti. Te manussā “evaṁ karissāmā”ti tathā kāresuṁ. Tassāpi tatheva sotthi jātā. So tato paṭṭhāya

ဂန္တွာ တမတ္ထံ အာရောစေသုံ။ ရာဇာ သုတွာ ဘီတောပိ အဘီတာကာရံ ကတွာ “မာ တာတာ ဘာယထ၊ ဣမံ ကာရဏံ ဂင်္ဂါတီရဝါသီ ဇာတိမန္တတာပသော ဇာနိဿတိ၊ တံ ပုစ္ဆိတွာ နိက္ကင်္ခါ ဘဝိဿာမာ”တိ ကတိပယေဟေဝ အတ္ထစရကေဟိ မနုဿေဟိ သဒ္ဓိံ တာပသံ ဥပသင်္ကမိတွာ ကတပဋိသန္ထာရော တမတ္ထံ ပုစ္ဆိ။ တာပသော အာဟ “အာမ မဟာရာဇ၊ ဧကော စဏ္ဍာလော အတ္ထိ၊ သော ဣမံ ဂင်္ဂါယ ဥဒကံ ကာလေန အနုသောတဂါမိံ ကာလေန ပတိသောတဂါမိံ ကရောတိ၊ မယာ တဒတ္ထံ ကိဉ္စိ ကထိတံ အတ္ထိ၊ တံ ပုစ္ဆထ၊ သော ဇာနိဿတီ”တိ။

ရာဇာ မာတင်္ဂဣသိဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ “တုမှေ ဘန္တေ အရုဏဿ ဥဂ္ဂန္တုံ န ဒေထာ”တိ ပုစ္ဆိ။ အာမ မဟာရာဇာတိ။ ကိံ ကာရဏာ ဘန္တေတိ။ ဇာတိမန္တတာပသကာရဏာ မဟာရာဇ၊ ဇာတိမန္တတာပသေန အာဂန္တွာ မံ ဝန္ဒိတွာ ခမာပိတကာလေ ဒဿာမိ မဟာရာဇာတိ။ ရာဇာ ဂန္တွာ “ဧထ အာစရိယ တာပသံ ခမာပေထာ”တိ အာဟ။ နာဟံ မဟာရာဇ စဏ္ဍာလံ ဝန္ဒာမီတိ။ မာ အာစရိယ ဧဝံ ကရောထ၊ ဇနပဒဿ မုခံ ပဿထာတိ။ သော ပုန ပဋိက္ခိပိယေဝ။ ရာဇာ ဗောဓိသတ္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ “အာစရိယော ခမာပေတုံ န ဣစ္ဆတီ”တိ အာဟ။ အခမာပိတေ အဟံ သူရိယံ န မုဉ္စာမီတိ။ ရာဇာ “အယံ ခမာပေတုံ န ဣစ္ဆတိ၊ အယံ အခမာပိတေ သူရိယံ န မုဉ္စတိ၊ ကိံ အမှာကံ တေန တာပသေန၊ လောကံ ဩလောကေဿာမာ”တိ “ဂစ္ဆထ ဘော တာပသသန္တိကံ၊ တံ ဟတ္ထေသု စ ပါဒေသု စ ဂဟေတွာ မာတင်္ဂဣသိဿ ပါဒမူလေ နိပဇ္ဇာပေတွာ ခမာပေထ ဧတဿ ဇနပဒါနုဒ္ဒယတံ ပဋိစ္စာ”တိ အာဟ။ တေ ရာဇပုရိသာ ဂန္တွာ တံ တထာ ကတွာ အာနေတွာ မာတင်္ဂဣသိဿ ပါဒမူလေ နိပဇ္ဇာပေတွာ ခမာပေသုံ။

အဟံ နာမ ခမိတဗ္ဗံ ခမာမိ၊ အပိစ ခေါ ပန ဧတဿ ကထာ ဧတဿေဝ ဥပရိ ပတိဿတိ။ မယာ သူရိယေ ဝိဿဇ္ဇိတေ သူရိယရသ္မိ ဧတဿ မတ္ထကေ ပတိဿတိ၊ အထဿ သတ္တဓာ မုဒ္ဓါ ဖလိဿတိ။ တဉ္စ ခေါ ပနေသ ဗျသနံ မာ ပါပုဏာတု၊ ဧထ တုမှေ ဧတံ ဂလပ္ပမာဏေ ဥဒကေ ဩတာရေတွာ မဟန္တံ မတ္တိကာပိဏ္ဍမဿ သီသေ ဌပေထ။ အထာဟံ သူရိယံ ဝိဿဇ္ဇိဿာမိ။ သူရိယရသ္မိ မတ္တိကာပိဏ္ဍေ ပတိတွာ တံ သတ္တဓာ ဘိန္ဒိဿတိ။ အထေသ မတ္တိကာပိဏ္ဍံ ဆဍ္ဍေတွာ နိမုဇ္ဇိတွာ အညေန တိတ္ထေန ဥတ္တရတု၊ ဣတိ နံ ဝဒထ၊ ဧဝမဿ သောတ္ထိ ဘဝိဿတီတိ။ တေ မနုဿာ “ဧဝံ ကရိဿာမာ”တိ တထာ ကာရေသုံ။ တဿာပိ တထေဝ သောတ္ထိ ဇာတာ။ သော တတော ပဋ္ဌာယ

“jāti nāma akāraṇaṁ, pabbajitānaṁ abbhantare guṇova kāraṇan”ti jātigottamānaṁ pahāya nimmado ahosi.

Iti jātimantatāpase damite mahājano bodhisattassa thāmaṁ aññāsi, mahākolāhalaṁ jātaṁ. Rājā attano nagaraṁ gamanatthāya bodhisattaṁ yāci. Mahāsatto paṭiññaṁ datvā tāni ca asītibrāhmaṇasahassāni damessāmi, paṭiññañca mocessāmīti Majjharājassa nagaraṁ agamāsi. Brāhmaṇā bodhisattaṁ disvāva “ayaṁ so bho mahācoro āgato, idāneva sabbe ete mayhaṁ ucchiṭṭhakaṁ khāditvā abrāhmaṇā jātāti amhe pākaṭe karissati, evaṁ no idhāpi āvāso na bhavissati, paṭikacceva māressamā”ti rājānaṁ puna upasaṅkamitvā āhaṁsu—“tumhe mahārāja etaṁ caṇḍālapabbajitaṁ mā sādhurūpoti maññittha, esa garukamantaṁ jānāti, pathaviṁ gahetvā ākāsaṁ karoti, ākāsaṁ pathaviṁ, dūraṁ gahetvā santikaṁ karoti, santikaṁ dūraṁ, Gaṅgaṁ nivattetvā uddhaṁgāminiṁ karoti, icchanto pathaviṁ ukkhipitvā pātetuṁ maññe sakkoti. Parassa vā cittaṁ nāma sabbakālaṁ na sattā gahetuṁ, ayaṁ idha patiṭṭhaṁ labhanto tumhākaṁ rajjampi nāseyya, jīvitantarāyampi vaṁsupacchedampi kareyya, amhākaṁ vacanaṁ karotha mahārāja, ajjeva imaṁ māretuṁ vaṭṭatī”ti.

Rājāno nāma parapattiyā honti, iti so bahūnaṁ kathāvasena niṭṭhaṁ gato. Bodhisatto pana nagare piṇḍāya caritvā udakaphāsukaṭṭhāne missakodanaṁ bhuñjitvā rājuyyānaṁ gantvā nirāparādhatāya nirāsaṅko maṅgalasilāpaṭṭe nisīdi. Atīte cattālīsa, anāgate cattālīsāti asītikappe anussarituṁ samatthañāṇassa anāvajjanatāya muhuttamattake kāle sati nappahoti, rājā aññaṁ ajānāpetvā[1] sayameva gantvā nirāvajjanatāya pamādena nisinnaṁ mahāpurisaṁ asinā paharitvā dve bhāge akāsi. Imassa rañño vijite aṭṭhamaṁ lohakūṭavassaṁ,[2] navamaṁ kalalavassaṁ vassi. Iti imassāpi raṭṭhe nava vuṭṭhiyo patitā. So ca rājā sapariso mahāniraye nibbatto. Tenāha Saṁkiccapaṇḍito—

1. Anāṇāpetvā (Sī)   2. Lohākiṇṇavassaṁ (Sī)

“ဇာတိ နာမ အကာရဏံ၊ ပဗ္ဗဇိတာနံ အဗ္ဘန္တရေ ဂုဏောဝ ကာရဏ”န္တိ ဇာတိဂေါတ္တမာနံ ပဟာယ နိမ္မဒေါ အဟောသိ။

ဣတိ ဇာတိမန္တတာပသေ ဒမိတေ မဟာဇနော ဗောဓိသတ္တဿ ထာမံ အညာသိ၊ မဟာကောလာဟလံ ဇာတံ။ ရာဇာ အတ္တနော နဂရံ ဂမနတ္ထာယ ဗောဓိသတ္တံ ယာစိ။ မဟာသတ္တော ပဋိညံ ဒတွာ တာနိ စ အသီတိဗြာဟ္မဏသဟဿာနိ ဒမေဿာမိ၊ ပဋိညဉ္စ မောစေဿာမီတိ မဇ္ဈရာဇဿ နဂရံ အဂမာသိ။ ဗြာဟ္မဏာ ဗောဓိသတ္တံ ဒိသွာဝ “အယံ သော ဘော မဟာစောရော အာဂတော၊ ဣဒါနေဝ သဗ္ဗေ ဧတေ မယှံ ဥစ္ဆိဋ္ဌကံ ခါဒိတွာ အဗြာဟ္မဏာ ဇာတာတိ အမှေ ပါကဋေ ကရိဿတိ၊ ဧဝံ နော ဣဓာပိ အာဝါသော န ဘဝိဿတိ၊ ပဋိကစ္စေဝ မာရေဿာမာ”တိ ရာဇာနံ ပုန ဥပသင်္ကမိတွာ အာဟံသု—“တုမှေ မဟာရာဇ ဧတံ စဏ္ဍာလပဗ္ဗဇိတံ မာ သာဓုရူပေါတိ မညိတ္ထ၊ ဧသ ဂရုကမန္တံ ဇာနာတိ၊ ပထဝိံ ဂဟေတွာ အာကာသံ ကရောတိ၊ အာကာသံ ပထဝိံ၊ ဒူရံ ဂဟေတွာ သန္တိကံ ကရောတိ၊ သန္တိကံ ဒူရံ၊ ဂင်္ဂံ နိဝတ္တေတွာ ဥဒ္ဓံဂါမိနိံ ကရောတိ၊ ဣစ္ဆန္တော ပထဝိံ ဥက္ခိပိတွာ ပါတေတုံ မညေ သက္ကောတိ။ ပရဿ ဝါ စိတ္တံ နာမ သဗ္ဗကာလံ န သက္ကာ ဂဟေတုံ၊ အယံ ဣဓ ပတိဋ္ဌံ လဘန္တော တုမှာကံ ရဇ္ဇမ္ပိ နာသေယျ၊ ဇီဝိတန္တရာယမ္ပိ ဝံသုပစ္ဆေဒမ္ပိ ကရေယျ၊ အမှာကံ ဝစနံ ကရောထ မဟာရာဇ၊ အဇ္ဇေဝ ဣမံ မာရေတုံ ဝဋ္ဋတီ”တိ။

ရာဇာနော နာမ ပရပတ္တိယာ ဟောန္တိ၊ ဣတိ သော ဗဟူနံ ကထာဝသေန နိဋ္ဌံ ဂတော။ ဗောဓိသတ္တော ပန နဂရေ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ဥဒကဖာသုကဋ္ဌာနေ မိဿကောဒနံ ဘုဉ္ဇိတွာ ရာဇုယျာနံ ဂန္တွာ နိရာပရာဓတာယ နိရာသင်္ကော မင်္ဂလသိလာပဋ္ဋေ နိသီဒိ။ အတီတေ စတ္တာလီသ, အနာဂတေ စတ္တာလီသာတိ အသီတိကပ္ပေ အနုဿရိတုံ သမတ္ထဉာဏဿ အနာဝဇ္ဇနတာယ မုဟုတ္တမတ္တကေ ကာလေ သတိ နပ္ပဟောတိ၊ ရာဇာ အညံ အဇာနာပေတွာ[၁] သယမေဝ ဂန္တွာ နိရာဝဇ္ဇနတာယ ပမာဒေန နိသိန္နံ မဟာပုရိသံ အသိနာ ပဟရိတွာ ဒွေ ဘာဂေ အကာသိ။ ဣမဿ ရညော ဝိဇိတေ အဋ္ဌမံ လောဟကူဋဝဿံ,[၂] နဝမံ ကလလဝဿံ ဝဿိ။ ဣတိ ဣမဿာပိ ရဋ္ဌေ နဝ ဝုဋ္ဌိယော ပတိတာ။ သော စ ရာဇာ သပရိသော မဟာနိရယေ နိဗ္ဗတ္တော။ တေနာဟ သံကိစ္စပဏ္ဍိတော—

၁-အနာဏာပေတွာ (သီ)   ၂-လောဟာကိဏ္ဏဝဿံ (သီ)

Upahacca manaṁ majjho, Mātaṅgasmiṁ yasassine.
Sapārisajjo ucchinno, Majjhāraññaṁ tadā ahūti[1].

Evaṁ Majjhāraññassa araññabhūtabhāvo veditabbo. Mātaṅgassa pana isino vasena tadeva **Mātaṅgāraññan**ti vuttaṁ.

66. **Pañhapaṭibhānānī**ti pañhabyākaraṇāni. **Paccanīkaṁ kattabban**ti[2] paccanīkaṁ kātabbaṁ. **Amaññissan**ti vilomabhāgaṁ[3] gaṇhanto viya ahosinti attho.

67. **Anuviccakāran**ti anuvicāretvā cintetvā tulayitvā kātabbaṁ karohīti vuttaṁ hoti. **Sādhu hotī**ti sundaro hoti. Tumhādisasmiñhi maṁ disvā maṁ saraṇaṁ gacchante Nigaṇṭhaṁ disvā Nigaṇṭhaṁ saraṇaṁ gacchante “kiṁ ayaṁ Upāli diṭṭhadiṭṭhameva saraṇaṁ gacchatī”ti garahā uppajjissati, tasmā anuviccakāro tumhādisānaṁ sādhūti dasseti. **Paṭākaṁ parihareyyun**ti te kira evarūpaṁ sāvakaṁ labhitvā “asuko nāma rājā vā rājamahāmatto vā seṭṭhi vā amhākaṁ saraṇaṁ gato sāvako jāto”ti paṭākaṁ ukkhipitvā nagare ghosentā āhiṇḍanti. Kasmā? Evaṁ no mahantabhāvo āvi bhavissatīti ca, sace tassa “kimahaṁ etesaṁ saraṇaṁ gato”ti vippaṭisāro uppajjeyya, tampi so “etesaṁ[4] me saraṇagatabhāvaṁ bahū jānanti, dukkhaṁ idāni paṭinivattitun”ti vinodetvā na paṭikkamissatīti ca. Tenāha “paṭākaṁ parihareyyun”ti.

68. **Opānabhūtan**ti paṭiyatta-udapāno viya ṭhitaṁ. **Kulan**ti tava nivesanaṁ. **Dātabbaṁ maññeyyāsī**ti pubbe dasapi vīsatipi saṭṭhipi jane āgate disvā natthīti avatvā deti. Idāni maṁ saraṇaṁ gatakāraṇamatteneva mā imesaṁ deyyadhammaṁ upacchindittha, sampattānaṁ hi dātabbamevāti ovadati. **Sutametaṁ bhante**ti kuto sutaṁ? Nigaṇṭhānaṁ santikā, te kira kulagharesu evaṁ pakāsenti “mayaṁ ‘yassa kassaci sampattassa dātabban’ti vadāma, samaṇo pana Gotamo ‘mayhameva dānaṁ dātabbaṁ -pa- na aññesaṁ sāvakānaṁ dinnaṁ mahapphalan’ti vadatī”ti. Taṁ sandhāya ayaṁ gahapati “sutametan”ti āha.

---

1. Khu 6. 61 piṭṭhe.
2. Paccanīkātabbanti (Sī, Syā)
3. Vilomagāhaṁ (Syā), lāmakaggāhaṁ (Ka)
4. Ete sabbe (Syā, Ka)

ဥပဟစ္စ မနံ မဇ္ဈော၊ မာတင်္ဂသ္မိံ ယသဿိနေ။
သပါရိသဇ္ဇော ဥစ္ဆိန္နော၊ မဇ္ဈာရညံ တဒါ အဟူတိ[၁]။

ဧဝံ မဇ္ဈာရညဿ အရညဘူတဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ မာတင်္ဂဿ ပန ဣသိနော ဝသေန တဒေဝ **မာတင်္ဂါရည**န္တိ ဝုတ္တံ။

၆၆။ **ပဉှပဋိဘာနာနီ**တိ ပဉှဗျာကရဏာနိ။ **ပစ္စနီကံ ကတ္တဗ္ဗ**န္တိ[၂] ပစ္စနီကံ ကာတဗ္ဗံ။ **အမညိဿ**န္တိ ဝိလောမဘာဂံ[၃] ဂဏှန္တော ဝိယ အဟောသိန္တိ အတ္ထော။

၆၇။ **အနုဝိစ္စကာရ**န္တိ အနုဝိစာရေတွာ စိန္တေတွာ တုလယိတွာ ကာတဗ္ဗံ ကရောဟီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **သာဓု ဟောတီ**တိ သုန္ဒရော ဟောတိ။ တုမှာဒိသသ္မိဉှိ မံ ဒိသွာ မံ သရဏံ ဂစ္ဆန္တေ နိဂဏ္ဌံ ဒိသွာ နိဂဏ္ဌံ သရဏံ ဂစ္ဆန္တေ “ကိံ အယံ ဥပါလိ ဒိဋ္ဌဒိဋ္ဌမေဝ သရဏံ ဂစ္ဆတီ”တိ ဂရဟာ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတိ၊ တသ္မာ အနုဝိစ္စကာရော တုမှာဒိသာနံ သာဓူတိ ဒဿေတိ။ **ပဋာကံ ပရိဟရေယျု**န္တိ တေ ကိရ ဧဝရူပံ သာဝကံ လဘိတွာ “အသုကော နာမ ရာဇာ ဝါ ရာဇမဟာမတ္တော ဝါ သေဋ္ဌိ ဝါ အမှာကံ သရဏံ ဂတော သာဝကော ဇာတော”တိ ပဋာကံ ဥက္ခိပိတွာ နဂရေ ဃောသေန္တာ အာဟိဏ္ဍန္တိ။ ကသ္မာ? ဧဝံ နော မဟန္တဘာဝေါ အာဝိ ဘဝိဿတီတိ စ, သစေ တဿ “ကိမဟံ ဧတေသံ သရဏံ ဂတော”တိ ဝိပ္ပဋိသာရော ဥပ္ပဇ္ဇေယျ၊ တမ္ပိ သော “ဧတေသံ[၄] မေ သရဏဂတဘာဝံ ဗဟူ ဇာနန္တိ၊ ဒုက္ခံ ဣဒါနိ ပဋိနိဝတ္တိတု”န္တိ ဝိနောဒေတွာ န ပဋိက္ကမိဿတီတိ စ။ တေနာဟ “ပဋာကံ ပရိဟရေယျု”န္တိ။

၆၈။ **ဩပါနဘူတ**န္တိ ပဋိယတ္တဥဒပါနော ဝိယ ဌိတံ။ **ကုလ**န္တိ တဝ နိဝေသနံ။ **ဒါတဗ္ဗံ မညေယျာသီ**တိ ပုဗ္ဗေ ဒသပိ ဝီသတိပိ သဋ္ဌိပိ ဇနေ အာဂတေ ဒိသွာ နတ္ထီတိ အဝတွာ ဒေတိ။ ဣဒါနိ မံ သရဏံ ဂတကာရဏမတ္တေနေဝ မာ ဣမေသံ ဒေယျဓမ္မံ ဥပစ္ဆိန္ဒိတ္ထ၊ သမ္ပတ္တာနံ ဟိ ဒါတဗ္ဗမေဝါတိ ဩဝဒတိ။ **သုတမေတံ ဘန္တေ**တိ ကုတော သုတံ? နိဂဏ္ဌာနံ သန္တိကာ၊ တေ ကိရ ကုလဃရေသု ဧဝံ ပကာသေန္တိ “မယံ ‘ယဿ ကဿစိ သမ္ပတ္တဿ ဒါတဗ္ဗ’န္တိ ဝဒါမ၊ သမဏော ပန ဂေါတမော ‘မယှမေဝ ဒါနံ ဒါတဗ္ဗံ။ပ။ န အညေသံ သာဝကာနံ ဒိန္နံ မဟပ္ဖလ’န္တိ ဝဒတီ”တိ။ တံ သန္ဓာယ အယံ ဂဟပတိ “သုတမေတ”န္တိ အာဟ။

၁-ခု ၆-၆၁-ပိဋ္ဌေ။
၂-ပစ္စနီကာတဗ္ဗန္တိ (သီ၊ သျာ)
၃-ဝိလောမဂါဟံ (သျာ)၊ လာမကဂ္ဂါဟံ (က)
၄-ဧတေ သဗ္ဗေ (သျာ၊ က)

69. **Anupubbiṁ kathan**ti dānānantaraṁ sīlaṁ, sīlānantaraṁ saggaṁ, saggānantaraṁ magganti evaṁ anupaṭipāṭikathaṁ. Tattha **dānakathan**ti idaṁ dānaṁ nāma sukhānaṁ nidānaṁ, sampattīnaṁ mulaṁ, bhogānaṁ patiṭṭhā, visamagatassa tāṇaṁ leṇaṁ gati parāyaṇaṁ, idhalokaparalokesu dānasadiso avassayo patiṭṭhā ārammaṇaṁ tāṇaṁ leṇaṁ gati parāyaṇaṁ natthi. Idañhi avassayaṭṭhena ratanamayasīhāsanasadisaṁ, patiṭṭhānaṭṭhena mahāpathavisadisaṁ, ālambanaṭṭhena ālambanarajjusadisaṁ. Idañhi dukkhanittharaṇaṭṭhena nāvā, samassāsanaṭṭhena saṅgāmasūro, bhayaparittāṇaṭṭhena susaṅkhatanagaraṁ, maccheramalādīhi anupalittaṭṭhena padumaṁ, tesaṁ nidahanaṭṭhena[1] aggi, durāsadaṭṭhena āsīviso. Asantāsanaṭṭhena sīho, balavantaṭṭhena hatthī, abhimaṅgalasammataṭṭhena setavasabho, khemantabhūmisampāpanaṭṭhena valāhako assarājā. Dānaṁ nāmetaṁ mayhaṁ[2] gatamaggo, mayheveso vaṁso, mayā dasa pāramiyo purentena Velāmamahāyañño, Mahāgovindamahāyañño Mahāsudassanamahāyañño, Vessantaramahāyaññoti anekamahāyaññā pavattitā, sasabhūtena jalite aggikkhandhe attānaṁ niyyādentena sampattayācakānaṁ cittaṁ gahitaṁ. Dānaṁ hi loke sakkasampattiṁ deti, mārasampattiṁ deti, brahmasampattiṁ deti, cakkavattisampattiṁ deti, sāvakapāramīñāṇaṁ, paccekabodhiñāṇaṁ, abhisambodhiñāṇaṁ detīti evamādiṁ dānaguṇapaṭisaṁyuttaṁ kathaṁ.

Yasmā pana dānaṁ dadanto sīlaṁ samādātuṁ sakkoti, tasmā tadanantaraṁ sīlakathaṁ kathesi. **Sīlakathan**ti sīlaṁ nāmetaṁ avassayo patiṭṭhā ārammaṇaṁ tāṇaṁ leṇaṁ gati parāyaṇaṁ, sīlaṁ nāmetaṁ mama vaṁso, ahaṁ Saṅkhapālanāgarājakāle, Bhūridattanāgarājakāle, Campeyyanāgarājakāle, Sīlavanāgarājakāle, Mātuposakahatthirājakāle, Chaddantahatthirājakāleti anantesu attabhāvesu sīlaṁ paripūresiṁ. Idhalokaparalokasampattīnaṁ hi sīlasadiso avassayo, sīlasadisā patiṭṭhā, ārammaṇaṁ tāṇaṁ leṇaṁ gati parāyaṇaṁ natthi, sīlālaṅkārasadiso alaṅkāro natthi, sīlapupphasadisaṁ pupphaṁ natthi, sīlagandhasadiso gandho natthi. Sīlālaṅkārena hi alaṅkataṁ sīlakusumapiḷandhanaṁ

1. Niddahanatthena (Sī, Syā, Ka) 2. Mayā (Sī, Syā)

၆၉။ **အနုပုဗ္ဗိံ ကထန္တိ** ဒါနာနန္တရံ သီလံ, သီလာနန္တရံ သဂ္ဂံ, သဂ္ဂါနန္တရံ မဂ္ဂန္တိ ဧဝံ အနုပဋိပါဋိကထံ။ တတ္ထ **ဒါနကထန္တိ** ဣဒံ ဒါနံ နာမ သုခါနံ နိဒါနံ၊ သမ္ပတ္တီနံ မူလံ၊ ဘောဂါနံ ပတိဋ္ဌာ၊ ဝိသမဂတဿ တာဏံ လေဏံ ဂတိ ပရာယဏံ၊ ဣဓလောကပရလောကေသု ဒါနသဒိသော အဝဿယော ပတိဋ္ဌာ အာရမ္မဏံ တာဏံ လေဏံ ဂတိ ပရာယဏံ နတ္ထိ။ ဣဒဉ္ဟိ အဝဿယဋ္ဌေန ရတနမယသီဟာသနသဒိသံ၊ ပတိဋ္ဌာနဋ္ဌေန မဟာပထဝိသဒိသံ၊ အာလမ္ဗနဋ္ဌေန အာလမ္ဗနရဇ္ဇုသဒိသံ။ ဣဒဉ္ဟိ ဒုက္ခနိတ္ထရဏဋ္ဌေန နာဝါ၊ သမဿာသနဋ္ဌေန သင်္ဂါမသူရော၊ ဘယပရိတ္တာဏဋ္ဌေန သုသင်္ခတနဂရံ၊ မစ္ဆေရမလာဒီဟိ အနုပလိတ္တဋ္ဌေန ပဒုမံ၊ တေသံ နိဒဟနဋ္ဌေန[၁] အဂ္ဂိ၊ ဒုရာသဒဋ္ဌေန အာသီဝိသော။ အသန္တာသနဋ္ဌေန သီဟော၊ ဗလဝန္တဋ္ဌေန ဟတ္ထီ၊ အဘိမင်္ဂလသမ္မတဋ္ဌေန သေတဝသဘော၊ ခေမန္တဘူမိသမ္ပာပနဋ္ဌေန ဝလာဟကော အဿရာဇာ။ ဒါနံ နာမေတံ မယှံ[၂] ဂတမဂ္ဂေါ၊ မယှေဝေသော ဝံသော၊ မယာ ဒသ ပါရမိယော ပူရေန္တေန ဝေလာမမဟာယညော, မဟာဂေါဝိန္ဒမဟာယညော မဟာသုဒဿနမဟာယညော, ဝေဿန္တရမဟာယညောတိ အနေကမဟာယညာ ပဝတ္တိတာ၊ သသဘူတေန ဇလိတေ အဂ္ဂိက္ခန္ဓေ အတ္တာနံ နိယျာဒေန္တေန သမ္ပတ္တယာစကာနံ စိတ္တံ ဂဟိတံ။ ဒါနံ ဟိ လောကေ သက္ကသမ္ပတ္တိံ ဒေတိ၊ မာရသမ္ပတ္တိံ ဒေတိ၊ ဗြဟ္မသမ္ပတ္တိံ ဒေတိ၊ စက္ကဝတ္တိသမ္ပတ္တိံ ဒေတိ၊ သာဝကပါရမီဉာဏံ, ပစ္စေကဗောဓိဉာဏံ, အဘိသမ္ဗောဓိဉာဏံ ဒေတီတိ ဧဝမာဒိံ ဒါနဂုဏပဋိသံယုတ္တံ ကထံ။

ယသ္မာ ပန ဒါနံ ဒဒန္တော သီလံ သမာဒါတုံ သက္ကောတိ၊ တသ္မာ တဒနန္တရံ သီလကထံ ကထေသိ။ **သီလကထန္တိ** သီလံ နာမေတံ အဝဿယော ပတိဋ္ဌာ အာရမ္မဏံ တာဏံ လေဏံ ဂတိ ပရာယဏံ၊ သီလံ နာမေတံ မမ ဝံသော၊ အဟံ သင်္ခပါလနာဂရာဇကာလေ, ဘူရိဒတ္တနာဂရာဇကာလေ, စမ္ပေယျနာဂရာဇကာလေ, သီလဝနာဂရာဇကာလေ, မာတုပေါသကဟတ္ထိရာဇကာလေ, ဆဒ္ဒန္တဟတ္ထိရာဇကာလေတိ အနန္တေသု အတ္တဘာဝေသု သီလံ ပရိပူရေသိံ။ ဣဓလောကပရလောကသမ္ပတ္တီနံ ဟိ သီလသဒိသော အဝဿယော, သီလသဒိသာ ပတိဋ္ဌာ, အာရမ္မဏံ တာဏံ လေဏံ ဂတိ ပရာယဏံ နတ္ထိ၊ သီလာလင်္ကာရသဒိသော အလင်္ကာရော နတ္ထိ၊ သီလပုပ္ဖသဒိသံ ပုပ္ဖံ နတ္ထိ၊ သီလဂန္ဓသဒိသော ဂန္ဓော နတ္ထိ။ သီလာလင်္ကာရေန ဟိ အလင်္ကတံ သီလကုသုမပိဠန္ဓနံ

၁-နိဒ္ဒဟနဋ္ဌေန (သီ၊ သျာ၊ က) ၂-မယာ (သီ၊ သျာ)

sīlagandhānulittaṁ sadevakopi loko olokento tittiṁ na gacchatīti evamādiṁ sīlaguṇapaṭisaṁyuttaṁ kathaṁ.

Idaṁ pana sīlaṁ nissāya ayaṁ saggo labbhatīti dassetuṁ sīlānantaraṁ saggakathaṁ kathesi. **Saggakathan**ti ayaṁ saggo nāma iṭṭho kanto manāpo, niccamettha kīḷā, niccaṁ sampattiyo labbhanti, Cātumahārājikā devā navutivassasatasahassāni dibbasukhaṁ dibbasampattiṁ anubhavanti, Tāvatiṁsā tisso ca vassakoṭiyo saṭṭhi ca vassasatasahassānīti evamādiṁ saggaguṇapaṭisaṁyuttaṁ kathaṁ. Saggasampattiṁ kathayantānaṁ hi Buddhānaṁ mukhaṁ nappahoti. Vuttampi cetaṁ "anekapariyāyena kho ahaṁ bhikkhave saggakathaṁ katheyyan"ti-ādi[1].

Evaṁ saggakathāya palobhetvā puna hatthiṁ alaṅkaritvā tassa soṇḍaṁ chindanto viya "ayampi saggo anicco addhuvo, na ettha chandarāgo kātabbo"ti dassanatthaṁ "appassādā kāmā vuttā mayā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo"ti[2] ādinā nayena kāmānaṁ ādīnavaṁ okāraṁ saṁkilesaṁ kathesi. Tattha **ādīnavo**ti doso. **Okāro**ti avakāro lāmakabhāvo. **Saṁkileso**ti tehi sattānaṁ saṁsāre saṁkilissanaṁ. Yathāha "kilissanti vata bho sattā"ti[3].

Evaṁ kāmādīnavena tajjitvā nekkhamme ānisaṁsaṁ pakāsesi. **Kallacittan**ti arogacittaṁ. **Sāmukkaṁsikā**ti sāmaṁ ukkaṁsikā attanāyeva gahetvā uddharitvā gahitā, sayambhūñāṇena diṭṭhā, asādhāraṇā aññesanti attho. Kā panesāti, ariyasaccadesanā. Tenevāha "dukkhaṁ samudayaṁ nirodhaṁ maggan"ti.

Virajaṁ vītamalanti rāgarajādīnaṁ abhāvā virajaṁ, rāgamalādīnaṁ vigatattā vītamalaṁ. **Dhammacakkhun**ti upari Brahmāyusutte tiṇṇaṁ maggānaṁ, Cūḷarāhulovāde āsavakkhayassetaṁ nāmaṁ. Idha pana sotāpattimaggo adhippeto. Tassa uppatti-ākāradassanatthaṁ "yaṁkiñci samudayadhammaṁ, sabbaṁ taṁ nirodhadhamman"ti āha. Tañhi nirodhaṁ ārammaṇaṁ katvā kiccavasena evaṁ sabbasaṅkhataṁ paṭivijjhantaṁ uppajjati.

---

1. Ma 3. 210 piṭṭhe, atthato samānaṁ. 2. Vi 2. 176; Ma 1. 184 piṭṭhesu.
3. Ma 2. 305 piṭṭhe.

သီလဂန္ဓာနုလိတ္တံ သဒေဝကောပိ လောကော ဩလောကေန္တော တိတ္တိံ န ဂစ္ဆတီတိ ဧဝမာဒိံ သီလဂုဏပဋိသံယုတ္တံ ကထံ။

ဣဒံ ပန သီလံ နိဿာယ အယံ သဂ္ဂေါ လဗ္ဘတီတိ ဒဿေတုံ သီလာနန္တရံ သဂ္ဂကထံ ကထေသိ။ **သဂ္ဂကထ**န္တိ အယံ သဂ္ဂေါ နာမ ဣဋ္ဌော ကန္တော မနာပေါ၊ နိစ္စမေတ္ထ ကီဠာ, နိစ္စံ သမ္ပတ္တိယော လဗ္ဘန္တိ၊ စာတုမဟာရာဇိကာ ဒေဝါ နဝုတိဝဿသတသဟဿာနိ ဒိဗ္ဗသုခံ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိံ အနုဘဝန္တိ၊ တာဝတိံသာ တိဿော စ ဝဿကောဋိယော သဋ္ဌိ စ ဝဿသတသဟဿာနီတိ ဧဝမာဒိံ သဂ္ဂဂုဏပဋိသံယုတ္တံ ကထံ။ သဂ္ဂသမ္ပတ္တိံ ကထယန္တာနံ ဟိ ဗုဒ္ဓါနံ မုခံ နပ္ပဟောတိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ “အနေကပရိယာယေန ခေါ အဟံ ဘိက္ခဝေ သဂ္ဂကထံ ကထေယျ”န္တိအာဒိ[၁]။

ဧဝံ သဂ္ဂကထာယ ပလောဘေတွာ ပုန ဟတ္ထိံ အလင်္ကရိတွာ တဿ သောဏ္ဍံ ဆိန္ဒန္တော ဝိယ “အယမ္ပိ သဂ္ဂေါ အနိစ္စော အဒ္ဓုဝေါ၊ န ဧတ္ထ ဆန္ဒရာဂေါ ကာတဗ္ဗော”တိ ဒဿနတ္ထံ “အပ္ပဿာဒါ ကာမာ ဝုတ္တာ မယာ ဗဟုဒုက္ခာ ဗဟုပါယာသာ၊ အာဒီနဝေါ ဧတ္ထ ဘိယျော”တိ[၂]အာဒိနာ နယေန ကာမာနံ အာဒီနဝံ ဩကာရံ သံကိလေသံ ကထေသိ။ တတ္ထ **အာဒီနဝေါ**တိ ဒေါသော။ **ဩကာရော**တိ အဝကာရော လာမကဘာဝေါ။ **သံကိလေသော**တိ တေဟိ သတ္တာနံ သံသာရေ သံကိလိဿနံ။ ယထာဟ “ကိလိဿန္တိ ဝတ ဘော သတ္တာ”တိ[၃]။

ဧဝံ ကာမာဒီနဝေန တဇ္ဇေတွာ နေက္ခမ္မေ အာနိသံသံ ပကာသေသိ။ **ကလ္လစိတ္တ**န္တိ အရောဂစိတ္တံ။ **သာမုက္ကံသိကာ**တိ သာမံ ဥက္ကံသိကာ အတ္တနာယေဝ ဂဟေတွာ ဥဒ္ဓရိတွာ ဂဟိတာ၊ သယမ္ဘူဉာဏေန ဒိဋ္ဌာ၊ အသာဓာရဏာ အညေသန္တိ အတ္ထော။ ကာ ပနေသာတိ၊ အရိယသစ္စဒေသနာ။ တေနေဝါဟ “ဒုက္ခံ သမုဒယံ နိရောဓံ မဂ္ဂ”န္တိ။

ဝိရဇံ ဝီတမလန္တိ ရာဂရဇာဒီနံ အဘာဝါ ဝိရဇံ၊ ရာဂမလာဒီနံ ဝိဂတတ္တာ ဝီတမလံ။ **ဓမ္မစက္ခု**န္တိ ဥပရိ ဗြဟ္မာယုသုတ္တေ တိဏ္ဏံ မဂ္ဂါနံ, စူဠရာဟုလောဝါဒေ အာသဝက္ခယဿေတံ နာမံ။ ဣဓ ပန သောတာပတ္တိမဂ္ဂေါ အဓိပ္ပေတော။ တဿ ဥပ္ပတ္တိအာကာရဒဿနတ္ထံ “ယံကိဉ္စိ သမုဒယဓမ္မံ၊ သဗ္ဗံ တံ နိရောဓဓမ္မ”န္တိ အာဟ။ တဉှိ နိရောဓံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ကိစ္စဝသေန ဧဝံ သဗ္ဗသင်္ခတံ ပဋိဝိဇ္ဈန္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။

၁-မ ၃-၂၁၀-ပိဋ္ဌေ၊ အတ္ထတော သမာနံ။ ၂-ဝိ ၂-၁၇၆၊ မ ၁-၁၈၄-ပိဋ္ဌေသု။
၃-မ ၂-၃၀၅-ပိဋ္ဌေ။

Diṭṭho ariyasaccadhammo etenāti **diṭṭhadhammo.** Esa nayo sesapadesupi. Tiṇṇā vicikicchā anenāti **tiṇṇavicikiccho.** Vigatā kathaṁkathā assāti **vigatakathaṁkatho. Vesārajjappatto**ti vesārajjaṁ patto, kattha? Satthusāsane. Nāssa paro paccayo, na parassa saddhāya ettha vattatīti **aparappaccayo.**

70. Cittena sampaṭicchamāno **abhinanditvā,** vācāya pasaṁsamāno **anumoditvā. Āvarāmī**ti thakemi pidahāmi. **Anāvaṭan**ti na āvaritaṁ vivaṭaṁ ugghāṭitaṁ.

71. **Assosi kho Dīghatapassī**ti so kira tassa gatakālato paṭṭhāya "paṇḍito gahapati, samaṇo ca Gotamo dassanasampanno niyyānikakatho, dassanepi tassa pasīdissati, dhammakathāyapi pasīdissati, pasīditvā saraṇaṁ gamissati, gato nu kho saraṇaṁ gahapati[1] na tāva gato"ti ohitasotova hutvā vicarati. Tasmā paṭhamaṁyeva assosi.

72. **Tena hi sammā**ti balavasokena abhibhūto "ettheva tiṭṭhā"ti vacanaṁ sutvāpi atthaṁ asallakkhento dovārikena saddhiṁ sallapatiyeva.

Majjhimāya dvārasālāyāti yassa gharassa satta dvārakoṭṭhakā, tassa sabba-abbhantarato vā[2] sabbabāhirato vā paṭṭhāya catutthadvārakoṭṭhako, yassa pañca, tassa tatiyo, yassa tayo, tassa dutiyo dvārakoṭṭhako **majjhimadvārasālā** nāma. Ekadvārakoṭṭhakassa pana gharassa majjhaṭṭhāne maṅgalatthambhaṁ nissāya majjhimadvārasālā. Tassa pana gehassa satta dvārakoṭṭhakā, pañcātipi vuttaṁ.

73. **Agganti**-ādīni sabbāni aññamaññavevacanāni. **Yaṁ sudanti** ettha **yanti** yaṁ Nāṭaputtaṁ. **Sudanti** nipātamattaṁ. **Pariggahetvā**ti teneva uttarāsaṅgena udare parikkhipanto gahetvā. **Nisīdāpetī**ti saṇikaṁ ācariya saṇikaṁ ācariyāti mahantaṁ telaghaṭaṁ ṭhapento viya nisīdāpeti. **Dattosī**ti kiṁ jaḷosi jātoti attho. **Paṭimukko**ti sīse

1. Gamissati (Sī, Syā) 2. Sabba-abbhantarimato vā (Sī, Syā)

ဒိဋ္ဌော အရိယသစ္စဓမ္မော ဧတေနာတိ **ဒိဋ္ဌဓမ္မော**။ ဧသ နယော သေသပဒေသုပိ။ တိဏ္ဏာ ဝိစိကိစ္ဆာ အနေနာတိ **တိဏ္ဏဝိစိကိစ္ဆော**။ ဝိဂတာ ကထံကထာ အဿာတိ **ဝိဂတကထံကထော**။ **ဝေသာရဇ္ဇပ္ပတ္တော**တိ ဝေသာရဇ္ဇံ ပတ္တော၊ ကတ္ထ? သတ္ထုသာသနေ။ နာဿ ပရော ပစ္စယော, န ပရဿ သဒ္ဓါယ ဧတ္ထ ဝတ္တတီတိ **အပရပ္ပစ္စယော**။

၇၀။ စိတ္တေန သမ္ပဋိစ္ဆမာနော **အဘိနန္ဒိတွာ,** ဝါစာယ ပသံသမာနော **အနုမောဒိတွာ**။ **အာဝရာမီ**တိ ထကေမိ ပိဒဟာမိ။ **အနာဝဋန္တိ** န အာဝရိတံ ဝိဝဋံ ဥဂ္ဃာဋိတံ။

၇၁။ **အဿောသိ ခေါ ဒီဃတပဿီ**တိ သော ကိရ တဿ ဂတကာလတော ပဋ္ဌာယ "ပဏ္ဍိတော ဂဟပတိ၊ သမဏော စ ဂေါတမော ဒဿနသမ္ပန္နော နိယျာနိကကထော၊ ဒဿနေပိ တဿ ပသီဒိဿတိ၊ ဓမ္မကထာယပိ ပသီဒိဿတိ၊ ပသီဒိတွာ သရဏံ ဂမိဿတိ၊ ဂတော နု ခေါ သရဏံ ဂဟပတိ[၁] န တာဝ ဂတော"တိ ဩဟိတသောတောဝ ဟုတွာ ဝိစရတိ။ တသ္မာ ပဌမံယေဝ အဿောသိ။

၇၂။ **တေန ဟိ သမ္မာ**တိ ဗလဝသောကေန အဘိဘူတော "ဧတ္ထေဝ တိဋ္ဌာ"တိ ဝစနံ သုတွာပိ အတ္ထံ အသလ္လက္ခေန္တော ဒေါဝါရိကေန သဒ္ဓိံ သလ္လပတိယေဝ။

မဇ္ဈိမာယ ဒွါရသာလာယာတိ ယဿ ဃရဿ သတ္တ ဒွါရကောဋ္ဌကာ၊ တဿ သဗ္ဗအဗ္ဘန္တရတော ဝါ[၂] သဗ္ဗဗာဟိရတော ဝါ ပဋ္ဌာယ စတုတ္ထဒွါရကောဋ္ဌကော, ယဿ ပဉ္စ၊ တဿ တတိယော, ယဿ တယော၊ တဿ ဒုတိယော ဒွါရကောဋ္ဌကော **မဇ္ဈိမဒွါရသာလာ** နာမ။ ဧကဒွါရကောဋ္ဌကဿ ပန ဃရဿ မဇ္ဈဋ္ဌာနေ မင်္ဂလတ္ထမ္ဘံ နိဿာယ မဇ္ဈိမဒွါရသာလာ။ တဿ ပန ဂေဟဿ သတ္တ ဒွါရကောဋ္ဌကာ၊ ပဉ္စာတိပိ ဝုတ္တံ။

၇၃။ **အဂ္ဂန္တိ**အာဒီနိ သဗ္ဗာနိ အညမညဝေဝစနာနိ။ **ယံ သုဒန္တိ** ဧတ္ထ **ယန္တိ** ယံ နာဋပုတ္တံ။ **သုဒန္တိ** နိပါတမတ္တံ။ **ပရိဂ္ဂဟေတွာ**တိ တေနေဝ ဥတ္တရာသင်္ဂေန ဥဒရေ ပရိက္ခိပန္တော ဂဟေတွာ။ **နိသီဒါပေတီ**တိ သဏိကံ အာစရိယ သဏိကံ အာစရိယာတိ မဟန္တံ တေလဃဋံ ဌပေန္တော ဝိယ နိသီဒါပေတိ။ **ဒတ္တောသီ**တိ ကိံ ဇဠောသိ ဇာတောတိ အတ္ထော။ **ပဋိမုက္က**တိ သီသေ

၁-ဂမိဿတိ (သီ၊ သျာ) ၂-သဗ္ဗအဗ္ဘန္တရိမတော ဝါ (သီ၊ သျာ)

parikkhipitvā gahito. **Aṇḍahārako**ti-ādiṁ duṭṭhullavacanampi samānaṁ upaṭṭhākassa aññathābhāvena uppannabalavasokatāya idaṁ nāma bhaṇāmīti asallakkhetvāva bhaṇati.

74. **Bhaddikā bhante āvaṭṭanī**ti Nigaṇṭho māyameva sandhāya vadati, upāsako attanā paṭividdhaṁ sotāpattimaggaṁ. **Tena hī**ti nipātamattametaṁ, bhante upamaṁ te karissāmicceva attho. Kāraṇavacanaṁ vā, yena kāraṇena tumhākaṁ sāsanaṁ aniyyānikaṁ, mama satthu niyyānikaṁ, tena kāraṇena upamaṁ te karissāmīti vuttaṁ hoti.

75. **Upavijaññā**ti vijāyanakālaṁ upagatā. **Makkaṭacchāpakan**ti makkaṭapotakaṁ. **Kiṇitvā ānehī**ti mūlaṁ datvāva āhara. Āpaṇesu hi saviññāṇakampi aviññāṇakampi makkaṭādikīḷanabhaṇḍakaṁ vikkiṇanti. Taṁ sandhāyetaṁ āha. **Rajitan**ti bahalabahalaṁ pītāvalepanaraṅgajātaṁ gahetvā rajitvā dinnaṁ imaṁ icchāmīti attho. **Ākoṭitapaccākoṭitan**ti ākoṭitañceva parivattetvā punappunaṁ ākoṭitañca. **Ubhatobhāgavimaṭṭhan**ti maṇipāsāṇena[1] ubhosu passesu suṭṭhu vimaṭṭhaṁ ghaṭṭetvā kuppādita cchaviṁ.

Raṅgakkhamo hi khoti saviññāṇakampi aviññāṇakampi raṅgaṁ pivati. Tasmā evamāha. **No ākoṭṭanakkhamo**ti saviññāṇakassa tāva ākoṭṭanaphalake ṭhapetvā kucchiyaṁ ākoṭitassa kucchi bhijjati, karīsaṁ nikkhamati. Sīse ākoṭitassa sīsaṁ bhijjati, matthaluṅgaṁ nikkhamati. Aviññāṇako khaṇḍakhaṇḍitaṁ gacchati. Tasmā evamāha. **No vimajjanakkhamo**ti saviññāṇako maṇipāsāṇena vimaddiyamāno nillomataṁ nicchavitañca āpajjati, aviññāṇakopi cuṇṇakabhāvaṁ āpajjati. Tasmā evamāha. **Raṅgakkhamo hi kho bālānan**ti bālānaṁ mandabuddhīnaṁ[2] raṅgakkhamo, rāgamattaṁ janeti, piyo hoti. Paṇḍitānaṁ pana Nigaṇṭhavādo vā añño vā bhāratarāmasītāharaṇadi[3] niratthakakathāmaggo appiyova hoti. **No anuyogakkhamo, no vimajjanakkhamo**ti anuyogaṁ vā vīmaṁsaṁ vā na khamati, thuse koṭṭetvā taṇḍulapariyesanaṁ viya kadaliyaṁ sāragavesanaṁ viya ca rittako tucchakova hoti. **Raṅgakkhamo ceva**

1. Veṇumaṇipāsāṇena (Ka)
2. Dubbuddhīnaṁ (Sī, Syā)
3. Bhāratarāmāyanādi (Sī, Syā)

ပရိက္ခိပိတွာ ဂဟိတော။ **အဏ္ဍဟာရကော**တိအာဒိံ ဒုဋ္ဌုလ္လဝစနမ္ပိ သမာနံ ဥပဋ္ဌာကဿ အညထာဘာဝေန ဥပ္ပန္နဗလဝသောကတာယ ဣဒံ နာမ ဘဏာမီတိ အသလ္လက္ခေတွာဝ ဘဏတိ။

၇၄။ **ဘဒ္ဒိကာ ဘန္တေ အာဝဋ္ဋနီ**တိ နိဂဏ္ဌော မာယမေဝ သန္ဓာယ ဝဒတိ၊ ဥပါသကော အတ္တနာ ပဋိဝိဒ္ဓံ သောတာပတ္တိမဂ္ဂံ။ **တေန ဟီ**တိ နိပါတမတ္တမေတံ၊ ဘန္တေ ဥပမံ တေ ကရိဿာမိစ္စေဝ အတ္ထော။ ကာရဏဝစနံ ဝါ၊ ယေန ကာရဏေန တုမှာကံ သာသနံ အနိယျာနိကံ၊ မမ သတ္ထု နိယျာနိကံ၊ တေန ကာရဏေန ဥပမံ တေ ကရိဿာမီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၇၅။ **ဥပဝိဇညာ**တိ ဝိဇာယနကာလံ ဥပဂတာ။ **မက္ကဋစ္ဆာပက**န္တိ မက္ကဋပေါတကံ။ **ကိဏိတွာ အာနေဟီ**တိ မူလံ ဒတွာဝ အာဟရ။ အာပဏေသု ဟိ သဝိညာဏကမ္ပိ အဝိညာဏကမ္ပိ မက္ကဋာဒိကီဠနဘဏ္ဍကံ ဝိက္ကိဏန္တိ။ တံ သန္ဓာယေတံ အာဟ။ **ရဇိတ**န္တိ ဗဟလဗဟလံ ပီတာဝလေပနရင်္ဂဇာတံ ဂဟေတွာ ရဇိတွာ ဒိန္နံ ဣမံ ဣစ္ဆာမီတိ အတ္ထော။ **အာကောဋိတပစ္စာကောဋိတ**န္တိ အာကောဋိတဉ္စေဝ ပရိဝတ္တေတွာ ပုနပ္ပုနံ အာကောဋိတဉ္စ။ **ဥဘတောဘာဂဝိမဋ္ဌ**န္တိ မဏိပါသာဏေန[1] ဥဘောသု ပဿေသု သုဋ္ဌု ဝိမဋ္ဌံ ဃဋ္ဋေတွာ ဥပ္ပါဒိတစ္ဆဝိံ။

ရင်္ဂက္ခမော ဟိ ခေါတိ သဝိညာဏကမ္ပိ အဝိညာဏကမ္ပိ ရင်္ဂံ ပိဝတိ။ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ **နော အာကောဋ္ဋနက္ခမော**တိ သဝိညာဏကဿ တာဝ အာကောဋ္ဋနဖလကေ ဌပေတွာ ကုစ္ဆိယံ အာကောဋိတဿ ကုစ္ဆိ ဘိဇ္ဇတိ၊ ကရီသံ နိက္ခမတိ။ သီသေ အာကောဋိတဿ သီသံ ဘိဇ္ဇတိ၊ မတ္ထလုင်္ဂံ နိက္ခမတိ။ အဝိညာဏကော ခဏ္ဍာခဏ္ဍိတံ ဂစ္ဆတိ။ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ **နော ဝိမဇ္ဇနက္ခမော**တိ သဝိညာဏကော မဏိပါသာဏေန ဝိမဒ္ဒိယမာနော နိလ္လောမတံ နိစ္ဆဝိတဉ္စ အာပဇ္ဇတိ၊ အဝိညာဏကောပိ စုဏ္ဏကဘာဝံ အာပဇ္ဇတိ။ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ **ရင်္ဂက္ခမော ဟိ ခေါ ဗာလာန**န္တိ ဗာလာနံ မန္ဒဗုဒ္ဓီနံ[2] ရင်္ဂက္ခမော, ရာဂမတ္တံ ဇနေတိ၊ ပိယော ဟောတိ။ ပဏ္ဍိတာနံ ပန နိဂဏ္ဌဝါဒေါ ဝါ အညော ဝါ ဘာရတရာမသီတာဟရဏာဒိ[3]နိရတ္ထကကထာမဂ္ဂေါ အပ္ပိယောဝ ဟောတိ။ **နော အနုယောဂက္ခမော၊ နော ဝိမဇ္ဇနက္ခမော**တိ အနုယောဂံ ဝါ ဝီမံသံ ဝါ န ခမတိ၊ ထုသေ ကောဋ္ဋေတွာ တဏ္ဍုလပရိယေသနံ ဝိယ ကဒလိယံ သာရဂဝေသနံ ဝိယ စ ရိတ္တကော တုစ္ဆကောဝ ဟောတိ။ **ရင်္ဂက္ခမော စေဝ**

၁-ဝေဠုမဏိပါသာဏေန (က)
၂-ဒုဗ္ဗုဒ္ဓီနံ (သီ၊ သျာ)
၃-ဘာရတရာမာယနာဒိ (သီ၊ သျာ)

paṇḍitānanti catusaccakathā hi paṇḍitānaṁ piyā hoti, vassasatampi suṇanto tittiṁ na gacchati. Tasmā evamāha. Buddhavacanaṁ pana yathā yathāpi ogāhissati[1] mahāsamuddo viya gambhīrameva hotīti "anuyogakkhamo ca vimajjanakkhamo cā"ti āha. **Suṇohi yassāhaṁ sāvako**ti tassa guṇe suṇāhīti Bhagavato vaṇṇe vattuṁ āraddho.

76. **Dhīrassā**ti dhīraṁ[2] vuccati paṇḍiccaṁ, yā paññā pajānanā -pa- sammādiṭṭhi, tena samannāgatassa dhātu-āyatanapaṭiccasamuppādaṭṭhānāṭṭhānakusalassa paṇḍitassāhaṁ sāvako, so mayhaṁ satthāti evaṁ sabbapadesu sambandho veditabbo. **Pabhinnakhīlassā**ti bhinnapañcacetokhilassa. Sabbaputhujjane vijiniṁsu vijinanti vijinissanti vāti vijayā. Ke te, maccumārakilesamāradevaputtamārāti. Te vijitā vijayā etenāti vijitavijayo. Bhagavā, tassa **vijitavijayassa. Anīghassā**ti kilesadukkhenapi vipākadukkhenapi niddukkhassa. **Susamacittassā**ti Devadattadhanapālaka-aṅgulimālarāhulattherādīsupi devamanussesu suṭṭhu samacittassa. **Vuddhasīlassā**ti vaḍḍhitācārassa. **Sādhupaññassā**ti sundarapaññassa. **Vesamantarassā**ti rāgādivisamaṁ[3] taritvā vitaritvā ṭhitassa. **Vimalassā**ti vigatarāgādimalassa.

Tusitassāti tuṭṭhacittassa. **Vantalokāmisassā**ti vantakāmaguṇassa. **Muditassā**ti muditāvihāravasena muditassa, punaruttameva vā etaṁ. Pasādavasena hi ekampi guṇaṁ punappunaṁ vadatiyeva. **Katasamaṇassā**ti katasāmaññassa, samaṇadhammassa matthakaṁ pattassāti attho. **Manujassā**ti lokavohāravasena ekassa sattassa. **Narassā**ti punaruttaṁ. Aññathā vuccamāne ekekagāthāya dasa guṇā nappahonti.

Venayikassāti sattānaṁ vināyakassa. **Ruciradhammassā**ti sucidhammassa. **Pabhāsakassā**ti obhāsakassa. **Vīrassā**ti vīriyasampannassa. **Nisabhassā**ti usabhavasabhanisabhesu sabbattha appaṭisamaṭṭhena nisabhassa. **Gambhīrassā**ti gambhīraguṇassa, guṇehi vā gambhīrassa. **Monapattassā**ti ñāṇapattassa. **Vedassā**ti vedo vuccati ñāṇaṁ, tena samannāgatassa. **Dhammaṭṭhassā**ti dhamme ṭhitassa. **Saṁvutattassā**ti pihitattassa.

1. Ogāhīyati (Sī, Syā) 2. Dhī (Ka) 3. Vesantarassāti rāgādivisaṁ (Ṭīkāyaṁ)

ပဏ္ဍိတာနန္တိ စတုသစ္စကထာ ဟိ ပဏ္ဍိတာနံ ပိယာ ဟောတိ၊ ဝဿသတမ္ပိ သုဏန္တော တိတ္တိံ န ဂစ္ဆတိ။ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ ဗုဒ္ဓဝစနံ ပန ယထာ ယထာပိ ဩဂါဟိဿတိ[1] မဟာသမုဒ္ဒေါ ဝိယ ဂမ္ဘီရမေဝ ဟောတီတိ "အနုယောဂက္ခမော စ ဝိမဇ္ဇနက္ခမော စာ"တိ အာဟ။ **သုဏောဟိ ယဿာဟံ သာဝကော**တိ တဿ ဂုဏေ သုဏာဟီတိ ဘဂဝတော ဝဏ္ဏေ ဝတ္တုံ အာရဒ္ဓေါ။

၇၆။ **ဓီရဿာ**တိ ဓီရံ[2] ဝုစ္စတိ ပဏ္ဍိစ္စံ၊ ယာ ပညာ ပဇာနနာ။ပ။ သမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ တေန သမန္နာဂတဿ ဓာတုအာယတနပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဋ္ဌာနာဋ္ဌာနကုသလဿ ပဏ္ဍိတဿာဟံ သာဝကော၊ သော မယှံ သတ္ထာတိ ဧဝံ သဗ္ဗပဒေသု သမ္ဗန္ဓော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ပဘိန္နခီလဿာ**တိ ဘိန္နပဉ္စစေတောခိလဿ။ သဗ္ဗပုထုဇ္ဇနေ ဝိဇိနိံသု ဝိဇိနန္တိ ဝိဇိနိဿန္တိ ဝါတိ ဝိဇယာ။ ကေ တေ၊ မစ္စုမာရကိလေသမာရဒေဝပုတ္တမာရာတိ။ တေ ဝိဇိတာ ဝိဇယာ ဧတေနာတိ ဝိဇိတဝိဇယော။ ဘဂဝါ၊ တဿ **ဝိဇိတဝိဇယဿ။ အနီဃဿာ**တိ ကိလေသဒုက္ခေနပိ ဝိပါကဒုက္ခေနပိ နိဒ္ဒုက္ခဿ။ **သုသမစိတ္တဿာ**တိ ဒေဝဒတ္တဓနပါလကအင်္ဂုလိမာလရာဟုလတ္ထေရာဒီသုပိ ဒေဝမနုဿေသု သုဋ္ဌု သမစိတ္တဿ။ **ဝုဍ္ဎသီလဿာ**တိ ဝဍ္ဎိတာစာရဿ။ **သာဓုပညဿာ**တိ သုန္ဒရပညဿ။ **ဝေသမန္တရဿာ**တိ ရာဂါဒိဝိသမံ[3] တရိတွာ ဝိတရိတွာ ဌိတဿ။ **ဝိမလဿာ**တိ ဝိဂတရာဂါဒိမလဿ။

တုသိတဿာတိ တုဋ္ဌစိတ္တဿ။ **ဝန္တလောကာမိသဿာ**တိ ဝန္တကာမဂုဏဿ။ **မုဒိတဿာ**တိ မုဒိတာဝိဟာရဝသေန မုဒိတဿ၊ ပုနရုတ္တမေဝ ဝါ ဧတံ။ ပသာဒဝသေန ဟိ ဧကမ္ပိ ဂုဏံ ပုနပ္ပုနံ ဝဒတိယေဝ။ **ကတသမဏဿာ**တိ ကတသာမညဿ၊ သမဏဓမ္မဿ မတ္ထကံ ပတ္တဿာတိ အတ္ထော။ **မနုဇဿာ**တိ လောကဝေါဟာရဝသေန ဧကဿ သတ္တဿ။ **နရဿာ**တိ ပုနရုတ္တံ။ အညထာ ဝုစ္စမာနေ ဧကေကဂါထာယ ဒသ ဂုဏာ နပ္ပဟောန္တိ။

ဝေနယိကဿာတိ သတ္တာနံ ဝိနာယကဿ။ **ရုစိရဓမ္မဿာ**တိ သုစိဓမ္မဿ။ **ပဘာသကဿာ**တိ ဩဘာသကဿ။ **ဝီရဿာ**တိ ဝီရိယသမ္ပန္နဿ။ **နိသဘဿာ**တိ ဥသဘဝသဘနိသဘေသု သဗ္ဗတ္ထ အပ္ပဋိသမဋ္ဌေန နိသဘဿ။ **ဂမ္ဘီရဿာ**တိ ဂမ္ဘီရဂုဏဿ၊ ဂုဏေဟိ ဝါ ဂမ္ဘီရဿ။ **မောနပတ္တဿာ**တိ ဉာဏပတ္တဿ။ **ဝေဒဿာ**တိ ဝေဒေါ ဝုစ္စတိ ဉာဏံ၊ တေန သမန္နာဂတဿ။ **ဓမ္မဋ္ဌဿာ**တိ ဓမ္မေ ဌိတဿ။ **သံဝုတတ္တဿာ**တိ ပိဟိတတ္တဿ။

၁-ဩဂါဟီယတိ (သီ၊ သျာ) ၂-ဓီ (က) ၃-ဝေသန္တရဿာတိ ရာဂါဒိဝိသံ (ဋီကာယံ)

Nāgassāti catūhi kāraṇehi nāgassa. **Pantasenassā**ti pantasenāsanassa. **Paṭimantakassā**ti[1] paṭimantanapaññāya samannāgatassa. **Monassā**ti monaṁ vuccati ñāṇaṁ, tena samannāgatassa, dhutakilesassa vā. **Dantassā**ti nibbisevanassa.

Isisattamassāti Vipassi-ādayo cha isayo upādāya sattamassa. **Brahmapattassā**ti seṭṭhapattassa. **Nhātakassā**ti nhātakilesassa. **Padakassā**ti akkharādīni samodhānetvā gāthāpadakaraṇakusalassa. **Viditavedassā**ti viditañāṇassa. **Purindadassā**ti sabbapaṭhamaṁ dhammadānadāyakassa. **Sakkassā**ti samatthassa. **Pattipattassā**ti ye pattabbā guṇā, te pattassa. **Veyyākaraṇassā**ti vitthāretvā atthadīpakassa. Bhagavatā hi abyākataṁ nāma tantipadaṁ natthi, sabbesaṁyeva attho kathito.

Vipassissāti vipassanakassa. **Anabhinatassā**ti anatassa. **No apanatassā**ti aduṭṭhassa[2].

Ananugatantarassāti kilese ananugatacittassa. **Asitassā**ti abaddhassa.

Bhūripaññassāti bhūri vuccati pathavī, tāya pathavīsamāya paññāya vipulāya mahantāya vitthatāya samannāgatassāti attho. **Mahāpaññassā**ti mahāpaññāya samannāgatassa.

Anupalittassāti taṇhādiṭṭhikilesehi alittassa. **Āhuneyyassā**ti āhutiṁ paṭiggahetuṁ yuttassa. **Yakkhassā**ti ānubhāvadassanaṭṭhena ādissamānakaṭṭhena vā Bhagavā yakkho nāma. Tenāha "yakkhassā"ti. **Mahato**ti mahantassa. **Tassa sāvakohamasmī**ti tassa evaṁvividhaguṇassa Satthussa ahaṁ sāvakoti. Upāsakassa sotāpattimaggeneva paṭisambhidā āgatā. Iti paṭisambhidāvisaye ṭhatvā padasatena Dasabalassa kilesappahānavaṇṇaṁ kathento "kassa taṁ gahapati sāvakaṁ dhāremā"ti pañhassa atthaṁ vissajjesi.

1. Paṭimantassāti (Ka) 2. Anuṭṭhassa (Ka)

နာဂဿာတိ စတူဟိ ကာရဏေဟိ နာဂဿ။ **ပန္တသေနဿာ**တိ ပန္တသေနာသနဿ။ **ပဋိမန္တကဿာ**တိ[၁] ပဋိမန္တနပညာယ သမန္နာဂတဿ။ **မောနဿာ**တိ မောနံ ဝုစ္စတိ ဉာဏံ၊ တေန သမန္နာဂတဿ, ဓုတကိလေသဿ ဝါ။ **ဒန္တဿာ**တိ နိဗ္ဗိသေဝနဿ။

ဣသိသတ္တမဿာတိ ဝိပဿိအာဒယော ဆ ဣသယော ဥပါဒါယ သတ္တမဿ။ **ဗြဟ္မပတ္တဿာ**တိ သေဋ္ဌပတ္တဿ။ **နှာတကဿာ**တိ နှာတကိလေသဿ။ **ပဒကဿာ**တိ အက္ခရာဒီနိ သမောဓာနေတွာ ဂါထာပဒကရဏကုသလဿ။ **ဝိဒိတဝေဒဿာ**တိ ဝိဒိတဉာဏဿ။ **ပုရိန္ဒဒဿာ**တိ သဗ္ဗပဌမံ ဓမ္မဒါနဒါယကဿ။ **သက္ကဿာ**တိ သမတ္ထဿ။ **ပတ္တိပတ္တဿာ**တိ ယေ ပတ္တဗ္ဗာ ဂုဏာ၊ တေ ပတ္တဿ။ **ဝေယျာကရဏဿာ**တိ ဝိတ္ထာရေတွာ အတ္ထဒီပကဿ။ ဘဂဝတာ ဟိ အဗျာကတံ နာမ တန္တိပဒံ နတ္ထိ၊ သဗ္ဗေသံယေဝ အတ္ထော ကထိတော။

ဝိပဿိဿာတိ ဝိပဿနကဿ။ **အနဘိနတဿာ**တိ အနတဿ။ **နော အပနတဿာ**တိ အဒုဋ္ဌဿ[၂]။

အနနုဂတန္တရဿာတိ ကိလေသေ အနနုဂတစိတ္တဿ။ **အသိတဿာ**တိ အဗဒ္ဓဿ။

ဘူရိပညဿာတိ ဘူရိ ဝုစ္စတိ ပထဝီ၊ တာယ ပထဝီသမာယ ပညာယ ဝိပုလာယ မဟန္တာယ ဝိတ္ထတာယ သမန္နာဂတဿာတိ အတ္ထော။ **မဟာပညဿာ**တိ မဟာပညာယ သမန္နာဂတဿ။

အနုပလိတ္တဿာတိ တဏှာဒိဋ္ဌိကိလေသေဟိ အလိတ္တဿ။ **အာဟုနေယျဿာ**တိ အာဟုတိံ ပဋိဂ္ဂဟေတုံ ယုတ္တဿ။ **ယက္ခဿာ**တိ အာနုဘာဝဒဿနဋ္ဌေန အာဒိဿမာနကဋ္ဌေန ဝါ ဘဂဝါ ယက္ခော နာမ။ တေနာဟ "ယက္ခဿာ"တိ။ **မဟတော**တိ မဟန္တဿ။ **တဿ သာဝကောဟမသ္မီ**တိ တဿ ဧဝံဝိဝိဓဂုဏဿ သတ္ထုဿ အဟံ သာဝကောတိ။ ဥပါသကဿ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေနေဝ ပဋိသမ္ဘိဒါ အာဂတာ။ ဣတိ ပဋိသမ္ဘိဒါဝိသယေ ဌတွာ ပဒသတေန ဒသဗလဿ ကိလေသပ္ပဟာနဝဏ္ဏံ ကထေန္တော "ကဿ တံ ဂဟပတိ သာဝကံ ဓာရေမာ"တိ ပဉှဿ အတ္ထံ ဝိဿဇ္ဇေသိ။

၁-ပဋိမန္တဿာတိ (က) ၂-အနုဋ္ဌဿ (က)

77. **Kadā saññūḷhā**ti kadā sampiṇḍitā. Evaṁ kirassa ahosi “ayaṁ idāneva samaṇassa Gotamassa santikaṁ gantvā āgato, kadānena ete vaṇṇā sampiṇḍitā”ti. Tasmā evamāha. **Vicittaṁ mālaṁ gantheyyā**ti sayampi dakkhatāya pupphānampi nānāvaṇṇatāya ekatovaṇṭikādibhedaṁ vicitramālaṁ gantheyya. **Evameva kho bhante**ti ettha nānāpupphānaṁ mahāpuppharāsi viya nānāvidhānaṁ vaṇṇānaṁ Bhagavato Sinerumatto vaṇṇarāsi daṭṭhabbo. Chekamālākāro viya Upāli gahapati. Mālākārassa vicitramālāganthanaṁ viya gahapatino Tathāgatassa vicitravaṇṇaganthanaṁ.

Uṇhaṁ lohitaṁ mukhato uggacchīti tassa hi Bhagavato sakkāraṁ asahamānassa etadahosi “anatthiko dāni ayaṁ gahapati amhehi, sve paṭṭhāya paṇṇāsa saṭṭhi jane gahetvā etassa gharaṁ pavisitvā bhuñjituṁ na labhissāmi, bhinnā me bhattakumbhī”ti. Athassa upaṭṭhākavipariṇāmena balavasoko uppajji. Ime hi sattā attano attanova cintayanti. Tassa tasmiṁ soke uppanne abbhantaraṁ uṇhaṁ ahosi, lohitaṁ vilīyittha, taṁ mahāvātena samuddharitaṁ kuṭe pakkhittarajanaṁ viya pattamattaṁ mukhato uggacchi. Nidhānagatalohitaṁ vamitvā pana appakā sattā jīvituṁ sakkonti. Nigaṇṭho tattheva jāṇunā patito, atha naṁ pāṭaṅkiyā bahinagaraṁ nīharitvā mañcakasivikāya gahetvā pāpaṁ agamaṁsu, so na cirasseva Pāvāyaṁ kālamakāsi. Imasmiṁ pana sutte ugghāṭitaññūpuggalassa vasena dhammadesanā pariniṭṭhitāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Upālisuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Kukkuravatikasuttavaṇṇanā

78. **Evaṁ me sutan**ti Kukkuravatikasuttaṁ. Tattha **Koliyesū**ti evaṁnāmake janapade. So hi ekopi Kolanagare patiṭṭhitānaṁ Koliyānaṁ rājakumārānaṁ nivāsaṭṭhānattā evaṁ vuccati. Tasmiṁ Koliyesu janapade. **Haliddavasanan**ti tassa kira nigamassa māpitakāle

၇၇။ **ကဒါ သညူဠှာ**တိ ကဒါ သမ္ပိဏ္ဍိတာ။ ဧဝံ ကိရဿ အဟောသိ “အယံ ဣဒါနေဝ သမဏဿ ဂေါတမဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ အာဂတော၊ ကဒါနေန ဧတေ ဝဏ္ဏာ သမ္ပိဏ္ဍိတာ”တိ။ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ **ဝိစိတ္တံ မာလံ ဂန္ထေယျာ**တိ သယမ္ပိ ဒက္ခတာယ ပုပ္ဖာနမ္ပိ နာနာဝဏ္ဏတာယ ဧကတောဝဏ္ဋိကာဒိဘေဒံ ဝိစိတြမာလံ ဂန္ထေယျ။ **ဧဝမေဝ ခေါ ဘန္တေ**တိ ဧတ္ထ နာနာပုပ္ဖာနံ မဟာပုပ္ဖရာသိ ဝိယ နာနာဝိဓာနံ ဝဏ္ဏာနံ ဘဂဝတော သိနေရုမတ္တော ဝဏ္ဏရာသိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဆေကမာလာကာရော ဝိယ ဥပါလိ ဂဟပတိ။ မာလာကာရဿ ဝိစိတြမာလာဂန္ထနံ ဝိယ ဂဟပတိနော တထာဂတဿ ဝိစိတြဝဏ္ဏဂန္ထနံ။

ဥဏှံ လောဟိတံ မုခတော ဥဂ္ဂစ္ဆီတိ တဿ ဟိ ဘဂဝတော သက္ကာရံ အသဟမာနဿ ဧတဒဟောသိ “အနတ္ထိကော ဒါနိ အယံ ဂဟပတိ အမှေဟိ၊ သွေ ပဋ္ဌာယ ပဏ္ဏာသ သဋ္ဌိ ဇနေ ဂဟေတွာ ဧတဿ ဃရံ ပဝိသိတွာ ဘုဉ္ဇိတုံ န လဘိဿာမိ၊ ဘိန္နာ မေ ဘတ္တကုမ္ဘီ”တိ။ အထဿ ဥပဋ္ဌာကဝိပရိဏာမေန ဗလဝသောကော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ ဣမေ ဟိ သတ္တာ အတ္တနော အတ္တနောဝ စိန္တယန္တိ။ တဿ တသ္မိံ သောကေ ဥပ္ပန္နေ အဗ္ဘန္တရံ ဥဏှံ အဟောသိ၊ လောဟိတံ ဝိလီယိတ္ထ၊ တံ မဟာဝါတေန သမုဒ္ဓရိတံ ကုဋေ ပက္ခိတ္တရဇနံ ဝိယ ပတ္တမတ္တံ မုခတော ဥဂ္ဂစ္ဆိ။ နိဓာနဂတလောဟိတံ ဝမိတွာ ပန အပ္ပကာ သတ္တာ ဇီဝိတုံ သက္ကောန္တိ။ နိဂဏ္ဌော တတ္ထေဝ ဇာဏုနာ ပတိတော၊ အထ နံ ပါဋင်္ကိယာ ဗဟိနဂရံ နီဟရိတွာ မဉ္စကသိဝိကာယ ဂဟေတွာ ပါဝံ အဂမံသု၊ သော န စိရဿေဝ ပါဝါယံ ကာလမကာသိ။ ဣမသ္မိံ ပန သုတ္တေ ဥဂ္ဃါဋိတညူပုဂ္ဂလဿ ဝသေန ဓမ္မဒေသနာ ပရိနိဋ္ဌိတာတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဥပါလိသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-ကုက္ကုရဝတိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၇၈။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ ကုက္ကုရဝတိကသုတ္တံ။ တတ္ထ **ကောလိယေသူ**တိ ဧဝံနာမကေ ဇနပဒေ။ သော ဟိ ဧကောပိ ကောလနဂရေ ပတိဋ္ဌိတာနံ ကောလိယာနံ ရာဇကုမာရာနံ နိဝါသဋ္ဌာနတ္တာ ဧဝံ ဝုစ္စတိ။ တသ္မိံ ကောလိယေသု ဇနပဒေ။ **ဟလိဒ္ဒဝသန**န္တိ တဿ ကိရ နိဂမဿ မာပိတကာလေ

pītakavatthanivatthā manussā nakkhattaṁ kīḷiṁsu. Te nakkhattakīḷāvasāne nigamassa nāmaṁ āropentā Haliddavasananti nāmaṁ akaṁsu. Taṁ gocaragāmaṁ katvā viharatīti attho. Vihāro panettha kiñcāpi na niyāmito, tathāpi Buddhānaṁ anucchavike senāsaneyeva vihāsīti veditabbo. **Govatiko**ti samādinnagovato, sīse siṅgāni ṭhapetvā naṅguṭṭhaṁ bandhitvā gāvīhi saddhiṁ tiṇāni khādanto viya carati. **Acelo**ti naggo niccelo[1]. **Seniyo**ti tassa nāmaṁ.

Kukkuravatikoti samādinnakukkuravato, sabbaṁ sunakhakiriyaṁ karoti. Ubhopete sahapaṁsukīḷikā sahāyakā. **Kukkurova palikujjitvā**ti[2] sunakho nāma sāmikassa santike nisīdanto dvīhi pādehi bhūmiyaṁ vilekhitvā kukkurakūjitaṁ kūjanto nisīdati, ayampi "kukkurakiriyaṁ karissāmī"ti Bhagavatā saddhiṁ sammoditvā dvīhi hatthehi bhūmiyaṁ vilekhitvā sīsaṁ vidhunanto bhū bhūti katvā hatthapāde samiñjitvā sunakho viya nisīdi. **Chamānikkhitta**nti bhūmiyaṁ ṭhapitaṁ. **Samattaṁ samādinna**nti paripuṇṇaṁ katvā gahitaṁ. **Kā gatī**ti kā nipphatti. **Ko abhisamparāyo**ti abhisamparāyamhi kattha nibbatti. **Ala**nti tassa appiyaṁ[3] bhavissatīti yāvatatiyaṁ paṭibāhati. **Kukkuravata**nti kukkuravatasamādānaṁ.

79. **Bhāvetī**ti vaḍḍheti. **Paripuṇṇa**nti anūnaṁ. **Abbokiṇṇa**nti nirantaraṁ. **Kukkurasīla**nti kukkurācāraṁ. **Kukkuracitta**nti "ajja paṭṭhāya kukkurehi kātabbaṁ karissāmī"ti evaṁ uppannacittaṁ. **Kukkurākappa**nti kukkurānaṁ gamanākāro atthi, tiṭṭhanākāro atthi, nisīdanākāro atthi, sayanākāro atthi, uccārapassāvakaraṇākāro atthi, aññe kukkure disvā dante vivaritvā gamanākāro atthi, ayaṁ kukkurākappo nāma, taṁ bhāvetīti attho. **Imināhaṁ sīlenā**ti-ādīsu ahaṁ iminā ācārena vā vatasamādānena vā dukkaratapacaraṇena vā methunaviratibrahmacariyena vāti attho. **Devo**ti Sakkasuyāmādīsu[4] aññataro. **Devaññataro**ti tesaṁ dutiyatatiyaṭṭhānādīsu aññataradevo. **Micchādiṭṭhī**ti adevalokagāmimaggameva devalokagāmimaggoti gahetvā uppannatāya sā

1. Nicoḷo (Ka)
2. Palikuṇḍitvāti (Syā), palikuṇṭhitvāti (Ṭīkā)
3. Asaddhiyaṁ (Ka)
4. Sakkasuyāmādīnaṁ (Sī, Syā)

ပီတကဝတ္ထနိဝတ္ထာ မနုဿာ နက္ခတ္တံ ကီဠိံသု။ တေ နက္ခတ္တကီဠာဝသာနေ နိဂမဿ နာမံ အာရောပေန္တာ ဟလိဒ္ဒဝသနန္တိ နာမံ အကံသု။ တံ ဂေါစရဂါမံ ကတွာ ဝိဟရတီတိ အတ္ထော။ ဝိဟာရော ပနေတ္ထ ကိဉ္စာပိ န နိယာမိတော၊ တထာပိ ဗုဒ္ဓါနံ အနုစ္ဆဝိကေ သေနာသနေယေဝ ဝိဟာသီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဂေါဝတိကော**တိ သမာဒိန္နဂေါဝတော၊ သီသေ သိင်္ဂါနိ ဌပေတွာ နင်္ဂုဋ္ဌံ ဗန္ဓိတွာ ဂါဝီဟိ သဒ္ဓိံ တိဏာနိ ခါဒန္တော ဝိယ စရတိ။ **အစေလော**တိ နဂ္ဂေါ နိစ္စေလော[1]။ **သေနိယော**တိ တဿ နာမံ။

ကုက္ကုရဝတိကောတိ သမာဒိန္နကုက္ကုရဝတော၊ သဗ္ဗံ သုနခကိရိယံ ကရောတိ။ ဥဘောပေတေ သဟပံသုကီဠိကာ သဟာယကာ။ **ကုက္ကုရောဝ ပလိကုဇ္ဇိတွာ**တိ[2] သုနခေါ နာမ သာမိကဿ သန္တိကေ နိသီဒန္တော ဒွီဟိ ပါဒေဟိ ဘူမိယံ ဝိလေခိတွာ ကုက္ကုရကူဇိတံ ကူဇန္တော နိသီဒတိ၊ အယမ္ပိ "ကုက္ကုရကိရိယံ ကရိဿာမီ"တိ ဘဂဝတာ သဒ္ဓိံ သမ္မောဒိတွာ ဒွီဟိ ဟတ္ထေဟိ ဘူမိယံ ဝိလေခိတွာ သီသံ ဝိဓုနန္တော ဘူ ဘူတိ ကတွာ ဟတ္ထပါဒေ သမိဉ္ဇိတွာ သုနခေါ ဝိယ နိသီဒိ။ **ဆမာနိက္ခိတ္တ**န္တိ ဘူမိယံ ဌပိတံ။ **သမတ္တံ သမာဒိန္န**န္တိ ပရိပုဏ္ဏံ ကတွာ ဂဟိတံ။ **ကာ ဂတီ**တိ ကာ နိပ္ဖတ္တိ။ **ကော အဘိသမ္ပရာယော**တိ အဘိသမ္ပရာယမှိ ကတ္ထ နိဗ္ဗတ္တိ။ **အလ**န္တိ တဿ အပ္ပိယံ[3] ဘဝိဿတီတိ ယာဝတတိယံ ပဋိဗာဟတိ။ **ကုက္ကုရဝတ**န္တိ ကုက္ကုရဝတသမာဒါနံ။

၇၉။ **ဘာဝေတီ**တိ ဝဍ္ဎေတိ။ **ပရိပုဏ္ဏ**န္တိ အနူနံ။ **အဗ္ဗောကိဏ္ဏ**န္တိ နိရန္တရံ။ **ကုက္ကုရသီလ**န္တိ ကုက္ကုရာစာရံ။ **ကုက္ကုရစိတ္တ**န္တိ "အဇ္ဇ ပဋ္ဌာယ ကုက္ကုရေဟိ ကာတဗ္ဗံ ကရိဿာမီ"တိ ဧဝံ ဥပ္ပန္နစိတ္တံ။ **ကုက္ကုရာကပ္ပ**န္တိ ကုက္ကုရာနံ ဂမနာကာရော အတ္ထိ၊ တိဋ္ဌနာကာရော အတ္ထိ၊ နိသီဒနာကာရော အတ္ထိ၊ သယနာကာရော အတ္ထိ၊ ဥစ္စာရပဿာဝကရဏာကာရော အတ္ထိ၊ အညေ ကုက္ကုရေ ဒိသွာ ဒန္တေ ဝိဝရိတွာ ဂမနာကာရော အတ္ထိ၊ အယံ ကုက္ကုရာကပ္ပေါ နာမ၊ တံ ဘာဝေတီတိ အတ္ထော။ **ဣမိနာဟံ သီလေနာ**တိအာဒီသု အဟံ ဣမိနာ အာစာရေန ဝါ ဝတသမာဒါနေန ဝါ ဒုက္ကရတပစရဏေန ဝါ မေထုနဝိရတိဗြဟ္မစရိယေန ဝါတိ အတ္ထော။ **ဒေဝေါ**တိ သက္ကသုယာမာဒီသု[4] အညတရော။ **ဒေဝညတရော**တိ တေသံ ဒုတိယတတိယဋ္ဌာနာဒီသု အညတရဒေဝေါ။ **မိစ္ဆာဒိဋ္ဌီ**တိ အဒေဝလောကဂါမိမဂ္ဂမေဝ ဒေဝလောကဂါမိမဂ္ဂေါတိ ဂဟေတွာ ဥပ္ပန္နတာယ သာ

၁-နိစောဠော (က)
၂-ပလိကုဏ္ဍိတွာတိ (သျာ)၊ ပလိကုဏ္ဌိတွာတိ (ဋီကာ)
၃-အသဒ္ဓိယံ (က)
၄-သက္ကသုယာမာဒီနံ (သီ၊ သျာ)

assa micchādiṭṭhi nāma hoti. **Aññataraṁ gatiṁ vadāmī**ti tassa hi nirayato vā tiracchānayonito vā aññā gati natthi, tasmā evamāha. **Sampajjamānan**ti diṭṭhiyā asammissaṁ hutvā nipajjamānaṁ.

Nāhaṁ bhante etaṁ rodāmi, yaṁ maṁ Bhagavā evamāhāti yaṁ maṁ bhante Bhagavā evamāha, ahaṁ etaṁ Bhagavato byākaraṇaṁ na rodāmi na paridevāmi, na anutthunāmīti attho. Evaṁ sakammakavasenettha attho veditabbo, na assumuñcanamattena.

"Mataṁ vā amma rodanti, yo vā jīvaṁ na dissati.
Jīvantaṁ amma passantī, kasmā maṁ amma rodasī"ti[1]—

Ayañcettha payogo. **Apica me idaṁ bhante**ti apica kho me idaṁ bhante kukkuravataṁ dīgharattaṁ samādinnaṁ, tasmiṁ sampajjantepi vuddhi natthi, vipajjantepi. Iti "ettakaṁ kālaṁ mayā katakammaṁ moghaṁ jātan"ti attano vipattiṁ paccavekkhamāno rodāmi bhanteti.

80. **Govatan**ti-ādīni kukkuravatādīsu vuttanayeneva veditabbāni. **Gavākappan**ti[2] go-ākappaṁ. Sesaṁ kukkurākappe vuttasadisameva. Yathā pana tattha aññe kukkure disvā dante vivaritvā gamanākāro, evamidha aññe gāvo disvā kaṇṇe ukkhipitvā gamanākāro veditabbo. Sesaṁ tādisameva.

81. **Cattārimāni Puṇṇa kammānī**ti kasmā imaṁ desanaṁ ārabhi? Ayaṁ hi desanā ekaccakammakiriyavasena āgatā, imasmiṁ ca kammacatukke kathite imesaṁ kiriyā pākaṭā bhavissatīti imaṁ desanaṁ ārabhi. Apica imaṁ kammacatukkameva desiyamānaṁ ime sañjānissanti, tato eko saraṇaṁ gamissati, eko pabbajitvā arahattaṁ pāpuṇissatīti ayameva etesaṁ sappāyāti ñatvāpi imaṁ desanaṁ ārabhi.

Tattha **kaṇhan**ti kāḷakaṁ dasa-akusalakammapathakammaṁ. **Kaṇhavipākan**ti apāye nibbattanato kāḷakavipākaṁ. **Sukkan**ti paṇḍaraṁ dasakusalakammapathakammaṁ. **Sukkavipākan**ti sagge nibbattanato paṇḍaravipākaṁ. **Kaṇhasukkan**ti vomissakakammaṁ. **Kaṇhasukkavipākan**ti sukhadukkhavipākaṁ. Missakakammaṁ hi

1. Saṁ 1. 221 piṭṭhe.
2. Gvākappanti (Ka)

အဿ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ နာမ ဟောတိ။ **အညတရံ ဂတိံ ဝဒါမီ**တိ တဿ ဟိ နိရယတော ဝါ တိရစ္ဆာနယောနိတော ဝါ အညာ ဂတိ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ **သမ္ပဇ္ဇမာန**န္တိ ဒိဋ္ဌိယာ အသမ္မိဿံ ဟုတွာ နိပဇ္ဇမာနံ။

နာဟံ ဘန္တေ ဧတံ ရောဒါမိ၊ ယံ မံ ဘဂဝါ ဧဝမာဟာတိ ယံ မံ ဘန္တေ ဘဂဝါ ဧဝမာဟ၊ အဟံ ဧတံ ဘဂဝတော ဗျာကရဏံ န ရောဒါမိ န ပရိဒေဝါမိ၊ န အနုတ္ထုနာမီတိ အတ္ထော။ ဧဝံ သကမ္မကဝသေနေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ န အဿုမုဉ္စနမတ္တေန။

"မတံ ဝါ အမ္မ ရောဒန္တိ၊ ယော ဝါ ဇီဝံ န ဒိဿတိ။
ဇီဝန္တံ အမ္မ ပဿန္တီ၊ ကသ္မာ မံ အမ္မ ရောဒသီ"တိ[၁]—

အယဉ္စေတ္ထ ပယောဂေါ။ **အပိစ မေ ဣဒံ ဘန္တေ**တိ အပိစ ခေါ မေ ဣဒံ ဘန္တေ ကုက္ကုရဝတံ ဒီဃရတ္တံ သမာဒိန္နံ၊ တသ္မိံ သမ္ပဇ္ဇန္တေပိ ဝုဍ္ဎိ နတ္ထိ၊ ဝိပဇ္ဇန္တေပိ။ ဣတိ "ဧတ္တကံ ကာလံ မယာ ကတကမ္မံ မောဃံ ဇာတ"န္တိ အတ္တနော ဝိပတ္တိံ ပစ္စဝေက္ခမာနော ရောဒါမိ ဘန္တေတိ။

၈၀။ **ဂေါဝတ**န္တိအာဒီနိ ကုက္ကုရဝတာဒီသု ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ **ဂဝါကပ္ပ**န္တိ[၂] ဂေါအာကပ္ပံ။ သေသံ ကုက္ကုရာကပ္ပေ ဝုတ္တသဒိသမေဝ။ ယထာ ပန တတ္ထ အညေ ကုက္ကုရေ ဒိသွာ ဒန္တေ ဝိဝရိတွာ ဂမနာကာရော၊ ဧဝမိဓ အညေ ဂါဝေါ ဒိသွာ ကဏ္ဏေ ဥက္ခိပိတွာ ဂမနာကာရော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သေသံ တာဒိသမေဝ။

၈၁။ **စတ္တာရိမာနိ ပုဏ္ဏ ကမ္မာနီ**တိ ကသ္မာ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ? အယံ ဟိ ဒေသနာ ဧကစ္စကမ္မကိရိယဝသေန အာဂတာ၊ ဣမသ္မိံ စ ကမ္မစတုက္ကေ ကထိတေ ဣမေသံ ကိရိယာ ပါကဋာ ဘဝိဿတီတိ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။ အပိစ ဣမံ ကမ္မစတုက္ကမေဝ ဒေသိယမာနံ ဣမေ သဉ္ဇာနိဿန္တိ၊ တတော ဧကော သရဏံ ဂမိဿတိ၊ ဧကော ပဗ္ဗဇိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိဿတီတိ အယမေဝ ဧတေသံ သပ္ပါယာတိ ဉတွာပိ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။

တတ္ထ **ကဏှ**န္တိ ကာဠကံ ဒသအကုသလကမ္မပထကမ္မံ။ **ကဏှဝိပါက**န္တိ အပါယေ နိဗ္ဗတ္တနတော ကာဠကဝိပါကံ။ **သုက္က**န္တိ ပဏ္ဍရံ ဒသကုသလကမ္မပထကမ္မံ။ **သုက္ကဝိပါက**န္တိ သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တနတော ပဏ္ဍရဝိပါကံ။ **ကဏှသုက္က**န္တိ ဝေါမိဿကကမ္မံ။ **ကဏှသုက္ကဝိပါက**န္တိ သုခဒုက္ခဝိပါကံ။ မိဿကကမ္မံ ဟိ

၁-သံ ၁-၂၂၁-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဂွါကပ္ပန္တိ (က)

katvā akusalena tiracchānayoniyaṁ maṅgalahatthiṭṭhānādīsu upapanno kusalena pavatte sukhaṁ vediyati. Kusalena rājakulepi nibbatto akusalena pavatte dukkhaṁ vediyati. **Akaṇhaṁ asukkan**ti kammakkhayakaraṁ catumaggacetanākammaṁ adhippetaṁ. Tañhi yadi kaṇhaṁ bhaveyya, kaṇhavipākaṁ dadeyya. Yadi sukkaṁ bhaveyya, sukkavipākaṁ dadeyya. Ubhayavipākassa pana adānato akaṇhāsukkavipākattā "akaṇhaṁ asukkan"ti vuttaṁ. Ayaṁ tāva uddese attho.

Niddese pana **sabyābajjhan**ti sadukkhaṁ. Kāyasaṅkhārādīsu kāyadvāre gahaṇādivasena copanappattā dvādasa akusalacetanā **sabyābajjhakāyasaṅkhāro** nāma. Vacīdvāre hanusañcopanavasena vacībhedapavattikā tāyeva dvādasa **vacīsaṅkhāro** nāma. Ubhayacopanaṁ appattā raho cintayantassa manodvāre pavattā **manosaṅkhāro** nāma. Iti tīsupi dvāresu kāyaduccaritādibhedā akusalacetanāva saṅkhārāti veditabbā. Imasmiṁ hi sutte cetanā dhuraṁ, Upālisutte kammaṁ. **Abhisaṅkharitvā**ti saṅkaḍḍhitvā, piṇḍaṁ katvāti attho. **Sabyābajjhaṁ lokan**ti sadukkhaṁ lokaṁ upapajjati. **Sabyābajjhā phassā phusantī**ti sadukkhā vipākaphassā phusanti. **Ekantadukkhan**ti nirantaradukkhaṁ. **Bhūtā**ti hetvatthe nissakkavacanaṁ, bhūtakammato bhūtassa sattassa uppatti hoti. Idaṁ vuttaṁ hoti—yathābhūtaṁ kammaṁ sattā karonti, tathābhūtena kammena kammasabhāgavasena tesaṁ upapatti hoti. Tenevāha "yaṁ karoti tena upapajjatī"ti. Ettha ca **tenā**ti kammena viya vuttā, upapatti ca nāma vipākena hoti. Yasmā pana vipākassa kammaṁ hetu, tasmā tena mūlahetubhūtena kammena nibbattatīti ayamettha attho. **Phassā phusantī**ti yena kammavipākena nibbatto, taṁkammavipākaphassā phusanti. **Kammadāyādā**ti kammadāyajjā[1] kammameva nesaṁ dāyajjaṁ santakanti[2] vadāmi.

Abyābajjhanti niddukkhaṁ. Imasmiṁ vāre kāyadvāre pavattā aṭṭha kāmāvacarakusalacetanā **kāyasaṅkhāro** nāma. Tāyeva vacīdvāre pavattā **vacīsaṅkhāro** nāma. Manodvāre pavattā tāyeva aṭṭha, tisso ca heṭṭhimajhānacetanā **abyābajjhamanosaṅkhāro** nāma. Jhānacetanā tāva hotu, kāmāvacarā kinti abyābajjhamanosaṅkhāro nāma jātāti.

1. Kammadāyajjaṁ (Ka) 2. Dāyajjabhaṇḍakanti (Sī)

ကတွာ အကုသလေန တိရစ္ဆာနယောနိယံ မင်္ဂလဟတ္ထိဋ္ဌာနာဒီသု ဥပပန္နော ကုသလေန ပဝတ္တေ သုခံ ဝေဒိယတိ။ ကုသလေန ရာဇကုလေပိ နိဗ္ဗတ္တော အကုသလေန ပဝတ္တေ ဒုက္ခံ ဝေဒိယတိ။ **အကဏှံ အသုက္က**န္တိ ကမ္မက္ခယကရံ စတုမဂ္ဂစေတနာကမ္မံ အဓိပ္ပေတံ။ တဉှိ ယဒိ ကဏှံ ဘဝေယျ၊ ကဏှဝိပါကံ ဒဒေယျ။ ယဒိ သုက္ကံ ဘဝေယျ၊ သုက္ကဝိပါကံ ဒဒေယျ။ ဥဘယဝိပါကဿ ပန အဒါနတော အကဏှာသုက္ကဝိပါကတ္တာ "အကဏှံ အသုက္က"န္တိ ဝုတ္တံ။ အယံ တာဝ ဥဒ္ဒေသေ အတ္ထော။

နိဒ္ဒေသေ ပန **သဗျာဗဇ္ဈ**န္တိ သဒုက္ခံ။ ကာယသင်္ခါရာဒီသု ကာယဒွါရေ ဂဟဏာဒိဝသေန စောပနပ္ပတ္တာ ဒွါဒသ အကုသလစေတနာ **သဗျာဗဇ္ဈကာယသင်္ခါရော** နာမ။ ဝစီဒွါရေ ဟနုသဉ္စောပနဝသေန ဝစီဘေဒပဝတ္တိကာ တာယေဝ ဒွါဒသ **ဝစီသင်္ခါရော** နာမ။ ဥဘယစောပနံ အပ္ပတ္တာ ရဟော စိန္တယန္တဿ မနောဒွါရေ ပဝတ္တာ **မနောသင်္ခါရော** နာမ။ ဣတိ တီသုပိ ဒွါရေသု ကာယဒုစ္စရိတာဒိဘေဒါ အကုသလစေတနာဝ သင်္ခါရာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဣမသ္မိံ ဟိ သုတ္တေ စေတနာ ဓုရံ၊ ဥပါလိသုတ္တေ ကမ္မံ။ **အဘိသင်္ခရိတွာ**တိ သင်္ကဍ္ဎိတွာ၊ ပိဏ္ဍံ ကတွာတိ အတ္ထော။ **သဗျာဗဇ္ဈံ လောက**န္တိ သဒုက္ခံ လောကံ ဥပပဇ္ဇတိ။ **သဗျာဗဇ္ဈာ ဖဿာ ဖုသန္တီ**တိ သဒုက္ခာ ဝိပါကဖဿာ ဖုသန္တိ။ **ဧကန္တဒုက္ခ**န္တိ နိရန္တရဒုက္ခံ။ **ဘူတာ**တိ ဟေတွတ္ထေ နိဿက္ကဝစနံ၊ ဘူတကမ္မတော ဘူတဿ သတ္တဿ ဥပ္ပတ္တိ ဟောတိ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယထာဘူတံ ကမ္မံ သတ္တာ ကရောန္တိ၊ တထာဘူတေန ကမ္မေန ကမ္မသဘာဂဝသေန တေသံ ဥပပတ္တိ ဟောတိ။ တေနေဝါဟ "ယံ ကရောတိ တေန ဥပပဇ္ဇတီ"တိ။ ဧတ္ထ စ **တေနာ**တိ ကမ္မေန ဝိယ ဝုတ္တာ၊ ဥပပတ္တိ စ နာမ ဝိပါကေန ဟောတိ။ ယသ္မာ ပန ဝိပါကဿ ကမ္မံ ဟေတု၊ တသ္မာ တေန မူလဟေတုဘူတေန ကမ္မေန နိဗ္ဗတ္တတီတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ **ဖဿာ ဖုသန္တီ**တိ ယေန ကမ္မဝိပါကေန နိဗ္ဗတ္တော၊ တံကမ္မဝိပါကဖဿာ ဖုသန္တိ။ **ကမ္မဒါယာဒါ**တိ ကမ္မဒါယဇ္ဇာ[၁] ကမ္မမေဝ နေသံ ဒါယဇ္ဇံ သန္တကန္တိ[၂] ဝဒါမိ။

အဗျာဗဇ္ဈန္တိ နိဒ္ဒုက္ခံ။ ဣမသ္မိံ ဝါရေ ကာယဒွါရေ ပဝတ္တာ အဋ္ဌ ကာမာဝစရကုသလစေတနာ **ကာယသင်္ခါရော** နာမ။ တာယေဝ ဝစီဒွါရေ ပဝတ္တာ **ဝစီသင်္ခါရော** နာမ။ မနောဒွါရေ ပဝတ္တာ တာယေဝ အဋ္ဌ, တိဿော စ ဟေဋ္ဌိမဈာနစေတနာ **အဗျာဗဇ္ဈမနောသင်္ခါရော** နာမ။ ဈာနစေတနာ တာဝ ဟောတု၊ ကာမာဝစရာ ကိန္တိ အဗျာဗဇ္ဈမနောသင်္ခါရော နာမ ဇာတာတိ။

၁-ကမ္မဒါယဇ္ဇံ (က) ၂-ဒါယဇ္ဇဘဏ္ဍကန္တိ (သီ)

Kasiṇasajjanakāle ca kasiṇāsevanakāle ca labbhanti. Kāmāvacaracetanā paṭhamajjhānacetanāya ghaṭitā, catutthajjhānacetanā tatiyajjhānacetanāya ghaṭitā. Iti tīsupi dvāresu kāyasucaritādibhedā kusalacetanāva saṅkhārāti veditabbā. Tatiyavāro ubhayamissakavasena veditabbo.

Seyyathāpi manussāti-ādīsu manussānaṁ tāva kālena sukhaṁ kālena dukkhaṁ pākaṭameva, devesu pana bhummadevatānaṁ, vinipātikesu vemānikapetānaṁ kālena sukhaṁ kālena dukkhaṁ hotīti veditabbaṁ. Hatthi-ādīsu tiracchānesupi labbhatiyeva.

Tatrāti tesu tīsu kammesu. **Tassa pahānāya yā cetanā**ti tassa pahānatthāya maggacetanā. Kammaṁ patvāva maggacetanāya añño paṇḍarataro dhammo nāma natthi. Idaṁ pana kammacatukkaṁ patvā dvādasa akusalacetanā kaṇhā nāma, tebhūmakakusalacetanā sukkā nāma, maggacetanā akaṇhā asukkāti āgatā.

82. **Labheyyāhaṁ bhante**ti idaṁ so "ciraṁ vata me aniyyānikapakkhe yojetvā attā kilamito[1], 'sukkhanadītīre nhāyissāmī'ti samparivattentena viya thuse koṭṭentena viya ca na koci attho nipphādito, handāhaṁ attānaṁ yoge yojemī"ti cintetvā āha. Atha Bhagavā yonena[2] Khandhake titthiyaparivāso paññatto, yaṁ aññatitthiyapubbo sāmaṇerabhūmiyaṁ ṭhito "ahaṁ bhante itthannāmo aññatitthiyapubbo imasmiṁ dhammavinaye ākaṅkhāmi upasampadaṁ, svāhaṁ bhante saṁghaṁ cattāro māse parivāsaṁ yācāmī"ti-ādinā[3] nayena samādiyitvā parivasati, taṁ sandhāya "yo kho seniya aññatitthiyapubbo"ti-ādimāha.

Tattha **pabbajjan**ti vacanasiliṭṭhatāvaseneva vuttaṁ. Aparivasitvāyeva hi pabbajjaṁ labhati. Upasampadatthikena pana nātikālena gāmappavesanādīni aṭṭha vattāni pūrentena parivasitabbaṁ. **Āraddhacittā**ti aṭṭhavattapūraṇena tuṭṭhacittā. Ayamettha saṅkhepo. Vitthāro panesa titthiyaparivāso Samantapāsādikāya Vinayaṭṭhakathāya Pabbajjakhandhakavaṇṇanāyaṁ[4] vuttanayeneva

1. Attakilamatho (Syā, Ka)
2. Yo so (Sī, Syā)
3. Vi 3. 98 piṭṭhe.
4. Vi-Ṭṭha 3. 272 piṭṭhe.

ကသိဏသဇ္ဇနကာလေ စ ကသိဏာသေဝနကာလေ စ လဗ္ဘန္တိ။ ကာမာဝစရစေတနာ ပဌမဇ္ဈာနစေတနာယ ဃဋိတာ၊ စတုတ္ထဇ္ဈာနစေတနာ တတိယဇ္ဈာနစေတနာယ ဃဋိတာ။ ဣတိ တီသုပိ ဒွါရေသု ကာယသုစရိတာဒိဘေဒါ ကုသလစေတနာဝ သင်္ခါရာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တတိယဝါရော ဥဘယမိဿကဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗော။

သေယျထာပိ မနုဿာတိအာဒီသု မနုဿာနံ တာဝ ကာလေန သုခံ ကာလေန ဒုက္ခံ ပါကဋမေဝ၊ ဒေဝေသု ပန ဘုမ္မဒေဝတာနံ, ဝိနိပါတိကေသု ဝေမာနိကပေတာနံ ကာလေန သုခံ ကာလေန ဒုက္ခံ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဟတ္ထိအာဒီသု တိရစ္ဆာနေသုပိ လဗ္ဘတိယေဝ။

တတြာတိ တေသု တီသု ကမ္မေသု။ **တဿ ပဟာနာယ ယာ စေတနာ**တိ တဿ ပဟာနတ္ထာယ မဂ္ဂစေတနာ။ ကမ္မံ ပတွာဝ မဂ္ဂစေတနာယ အညော ပဏ္ဍရတရော ဓမ္မော နာမ နတ္ထိ။ ဣဒံ ပန ကမ္မစတုက္ကံ ပတွာ ဒွါဒသ အကုသလစေတနာ ကဏှာ နာမ၊ တေဘူမကကုသလစေတနာ သုက္ကာ နာမ၊ မဂ္ဂစေတနာ အကဏှာ အသုက္ကာတိ အာဂတာ။

၈၂။ **လဘေယျာဟံ ဘန္တေ**တိ ဣဒံ သော "စိရံ ဝတ မေ အနိယျာနိကပက္ခေ ယောဇေတွာ အတ္တာ ကိလမိတော[၁]၊ 'သုက္ခနဒီတီရေ နှာယိဿာမီ'တိ သမ္ပရိဝတ္တေန္တေန ဝိယ ထုသေ ကောဋ္ဋေန္တေန ဝိယ စ န ကောစိ အတ္ထော နိပ္ဖါဒိတော၊ ဟန္ဒာဟံ အတ္တာနံ ယောဂေ ယောဇေမီ"တိ စိန္တေတွာ အာဟ။ အထ ဘဂဝါ ယေနေန[၂] ခန္ဓကေ တိတ္ထိယပရိဝါသော ပညတ္တော၊ ယံ အညတိတ္ထိယပုဗ္ဗော သာမဏေရဘူမိယံ ဌိတော "အဟံ ဘန္တေ ဣတ္ထန္နာမော အညတိတ္ထိယပုဗ္ဗော ဣမသ္မိံ ဓမ္မဝိနယေ အာကင်္ခါမိ ဥပသမ္ပဒံ၊ သွာဟံ ဘန္တေ သံဃံ စတ္တာရော မာသေ ပရိဝါသံ ယာစာမီ"တိအာဒိနာ[၃] နယေန သမာဒိယိတွာ ပရိဝသတိ၊ တံ သန္ဓာယ "ယော ခေါ သေနိယ အညတိတ္ထိယပုဗ္ဗော"တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ပဗ္ဗဇ္ဇန္တိ** ဝစနသိလိဋ္ဌတာဝသေနေဝ ဝုတ္တံ။ အပရိဝသိတွာယေဝ ဟိ ပဗ္ဗဇ္ဇံ လဘတိ။ ဥပသမ္ပဒတ္ထိကေန ပန နာတိကာလေန ဂါမပ္ပဝေသနာဒီနိ အဋ္ဌ ဝတ္တာနိ ပူရေန္တေန ပရိဝသိတဗ္ဗံ။ **အာရဒ္ဓစိတ္တာ**တိ အဋ္ဌဝတ္တပူရဏေန တုဋ္ဌစိတ္တာ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ။ ဝိတ္ထာရော ပနေသ တိတ္ထိယပရိဝါသော သမန္တပါသာဒိကာယ ဝိနယဋ္ဌကထာယ ပဗ္ဗဇ္ဇာခန္ဓကဝဏ္ဏနာယံ[၄] ဝုတ္တနယေနေဝ

၁-အတ္တကိလမထော (သျာ၊ က)
၂-ယော သော (သီ၊ သျာ)
၃-ဝိ ၃-၉၈-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဝိ-ဋ္ဌ ၃-၂၇၂-ပိဋ္ဌေ။

veditabbo. **Apica metthā**ti apica me ettha. **Puggalavemattatā viditā**ti puggalanānattaṁ viditaṁ. Ayaṁ puggalo parivāsāraho, ayaṁ na parivāsārahoti idaṁ mayhaṁ pākaṭanti dasseti.

Tato Seniyo cintesi "aho acchariyaṁ Buddhasāsanaṁ, yattha evaṁ ghaṁsitvā koṭṭetvā yuttameva gaṇhanti, ayuttaṁ chaḍḍentī"ti. Tato suṭṭhutaraṁ pabbajjāya sañjātussāho **sace bhante**ti-ādimāha. Atha Bhagavā tassa tibbacchandataṁ viditvā na Seniyo parivāsaṁ arahatīti aññataraṁ bhikkhuṁ āmantesi "gaccha tvaṁ bhikkhu Seniyaṁ nhāpetvā pabbājetvā ānehī"ti. So tathā katvā taṁ pabbājetvā Bhagavato santikaṁ ānayi. Bhagavā gaṇe nisīditvā upasampādesi. Tena vuttaṁ "alattha kho acelo Seniyo Bhagavato santike pabbajjaṁ alattha upasampadan"ti.

Acirūpasampannoti upasampanno hutvā nacirameva. **Vūpakaṭṭho**ti vatthukāmakilesakāmehi kāyena ca cittena ca vūpakaṭṭho. **Appamatto**ti kammaṭṭhāne satiṁ avijahanto. **Ātāpī**ti kāyikacetasikasaṅkhātena vīriyātāpena ātāpī. **Pahitatto**ti kāye ca jīvite ca anapekkhatāya pesitatto vissaṭṭha-attabhāvo. **Yassatthāyā**ti yassa atthāya. **Kulaputtā**ti ācārakulaputtā. **Sammadevā**ti hetunāva kāraṇeneva. **Tadanuttaran**ti taṁ anuttaraṁ. **Brahmacariyapariyosānan**ti maggabrahmacariyapariyosānabhūtaṁ arahattaphalaṁ. Tassa hi atthāya kulaputtā pabbajanti. **Diṭṭheva dhamme**ti imasmiṁyeva attabhāve. **Sayaṁ abhiññā sacchikatvā**ti attanāyeva paññāya paccakkhaṁ katvā, aparappaccayaṁ ñatvāti attho. **Upasampajja vihāsī**ti pāpuṇitvā sampādetvā vihāsi. Evaṁ viharantova **khīṇā jāti -pa- abbhaññāsi.**

Evamassa paccavekkhaṇabhūmiṁ dassetvā arahattanikūṭeneva desanaṁ niṭṭhāpetuṁ "aññataro kho panāyasmā Seniyo arahataṁ ahosī"ti vuttaṁ. Tattha **aññataro**ti eko. **Arahatan**ti arahantānaṁ, Bhagavato sāvakānaṁ arahantānaṁ abbhantaro ahosīti ayamettha adhippāyo. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Kukkuravatikasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အပိစ မေတ္ထာ**တိ အပိစ မေ ဧတ္ထ။ **ပုဂ္ဂလဝေမတ္တတာ ဝိဒိတာ**တိ ပုဂ္ဂလနာနတ္တံ ဝိဒိတံ။ အယံ ပုဂ္ဂလော ပရိဝါသာရဟော၊ အယံ န ပရိဝါသာ-ရဟောတိ ဣဒံ မယှံ ပါကဋန္တိ ဒဿေတိ။

တတော သေနိယော စိန္တေသိ "အဟော အစ္ဆရိယံ ဗုဒ္ဓသာသနံ၊ ယတ္ထ ဧဝံ ဃံသိတွာ ကောဋ္ဋေတွာ ယုတ္တမေဝ ဂဏှန္တိ၊ အယုတ္တံ ဆဍ္ဍေန္တီ"တိ။ တတော သုဋ္ဌုတရံ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ သဉ္ဇာတုဿာဟော **သစေ ဘန္တေ**တိအာဒိမာဟ။ အထ ဘဂဝါ တဿ တိဗ္ဗစ္ဆန္ဒတံ ဝိဒိတွာ န သေနိယော ပရိဝါသံ အရဟတီတိ အညတရံ ဘိက္ခုံ အာမန္တေသိ "ဂစ္ဆ တွံ ဘိက္ခု သေနိယံ နှာပေတွာ ပဗ္ဗာဇေတွာ အာနေဟီ"တိ။ သော တထာ ကတွာ တံ ပဗ္ဗာဇေတွာ ဘဂဝတော သန္တိကံ အာနယိ။ ဘဂဝါ ဂဏေ နိသီဒိတွာ ဥပသမ္ပာဒေသိ။ တေန ဝုတ္တံ "အလတ္ထ ခေါ အစေလော သေနိယော ဘဂဝတော သန္တိကေ ပဗ္ဗဇ္ဇံ အလတ္ထ ဥပသမ္ပဒ"န္တိ။

အစိရူပသမ္ပန္နောတိ ဥပသမ္ပန္နော ဟုတွာ နစိရမေဝ။ **ဝူပကဋ္ဌော**တိ ဝတ္ထု-ကာမကိလေသကာမေဟိ ကာယေန စ စိတ္တေန စ ဝူပကဋ္ဌော။ **အပ္ပမတ္တော**တိ ကမ္မဋ္ဌာနေ သတိံ အဝိဇဟန္တော။ **အာတာပီ**တိ ကာယိကစေတသိကသင်္ခါတေန ဝီရိယာတာပေန အာတာပီ။ **ပဟိတတ္တော**တိ ကာယေ စ ဇီဝိတေ စ အန-ပေက္ခတာယ ပေသိတတ္တော ဝိဿဋ္ဌအတ္တဘာဝေါ။ **ယဿတ္ထာယာ**တိ ယဿ အတ္ထာယ။ **ကုလပုတ္တာ**တိ အာစာရကုလပုတ္တာ။ **သမ္မဒေဝါ**တိ ဟေတုနာဝ ကာရဏေနေဝ။ **တဒနုတ္တရ**န္တိ တံ အနုတ္တရံ။ **ဗြဟ္မစရိယပရိယောသာန**န္တိ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယပရိယောသာနဘူတံ အရဟတ္တဖလံ။ တဿ ဟိ အတ္ထာယ ကုလပုတ္တာ ပဗ္ဗဇန္တိ။ **ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ**တိ ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ။ **သယံ အဘိညာ သစ္ဆိကတွာ**တိ အတ္တနာယေဝ ပညာယ ပစ္စက္ခံ ကတွာ၊ အပရပ္ပစ္စယံ ဉတွာတိ အတ္ထော။ **ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟာသီ**တိ ပါပုဏိတွာ သမ္ပာဒေတွာ ဝိဟာသိ။ ဧဝံ ဝိဟရန္တောဝ **ခီဏာ ဇာတိ။ပ။အဗ္ဘညာသိ။**

ဧဝမဿ ပစ္စဝေက္ခဏဘူမိံ ဒဿေတွာ အရဟတ္တနိကူဋေနေဝ ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေတုံ "အညတရော ခေါ ပနာယသ္မာ သေနိယော အရဟတံ အဟော-သီ"တိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **အညတရော**တိ ဧကော။ **အရဟတ**န္တိ အရဟန္တာနံ၊ ဘဂဝတော သာဝကာနံ အရဟန္တာနံ အဗ္ဘန္တရော အဟောသီတိ အယမေတ္ထ အဓိပ္ပါယော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ကုက္ကုရဝတိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

8. Abhayarājakumārasuttavaṇṇanā

83. **Evaṁ me sutan**ti Abhayasuttaṁ. Tattha **Abhayo**ti tassa nāmaṁ. **Rājakumāro**ti Bimbisārassa orasaputto. **Vādaṁ āropehī**ti dosaṁ āropehi. **Nerayiko**ti niraye nibbattako. **Kappaṭṭho**ti kappaṭṭhitiko. **Atekiccho**ti Buddhasahassenāpi tikicchituṁ na sakkā. **Uggilitun**ti dve ante mocetvā kathetuṁ asakkonto uggilituṁ bahi nīharituṁ na sakkhiti. **Ogilitun**ti pucchāya dosaṁ datvā taṁ hāretuṁ asakkonto ogilituṁ anto pavesetuṁ na sakkhiti.

Evaṁ bhanteti Nigaṇṭho kira cintesi "samaṇo Gotamo mayhaṁ sāvake bhinditvā gaṇhāti, handāhaṁ ekaṁ pañhaṁ abhisaṅkharomi, yaṁ puṭṭho samaṇo Gotamo ukkuṭiko hutvā nisinno uṭṭhātuṁ na sakkhissatī"ti. So Abhayassa gehā nīhaṭabhatto siniddhabhojanaṁ bhuñjanto bahū pañhe abhisaṅkharitvā "ettha samaṇo Gotamo imaṁ nāma dosaṁ dassessati[1], ettha imaṁ nāmā"ti sabbe pahāya cātumāsamatthake imaṁ pañhaṁ addasa. Athassa etadahosi "imassa pañhassa pucchāya vā vissajjane vā na sakkā doso dātuṁ, ovaṭṭikasāro ayaṁ, ko nu kho imaṁ gahetvā samaṇassa Gotamassa vādaṁ āropessatī"ti. Tato "abhayo rājakumāro paṇḍito, so sakkhissatīti taṁ uggaṇhāpemī"ti niṭṭhaṁ gantvā uggaṇhāpesi. So vādajjhāsayatāya tassa vacanaṁ sampaṭicchanto "evaṁ bhante"ti āha.

84. **Akālo kho ajjā**ti ayaṁ pañho catūhi māsehi abhisaṅkhato, tattha idaṁ gahetvā idaṁ vissajjiyamāne divasabhāgo nappahossatīti maññanto evaṁ cintesi. **So dānī**ti[2] sve dāni. **Attacatuttho**ti kasmā bahūhi saddhiṁ na nimantesi? Evaṁ kirassa ahosi "bahūsu nisinnesu thokaṁ datvā vadantassa aññaṁ suttaṁ aññaṁ kāraṇaṁ aññaṁ tathārūpaṁ vatthuṁ āharitvā dassessati[1], evaṁ sante kalaho vā kolāhalameva vā bhavissati. Athāpi ekakaṁyeva nimantessāmi, evampi me garahā uppajjissati 'yāvamaccharī vāyaṁ Abhayo, Bhagavantaṁ divase divase bhikkhūnaṁ satenapi sahassenapi saddhiṁ carantaṁ disvāpi

1. Dasseti (Sī, Syā) 2. Sve dānāhanti (Pāḷiyaṁ)

၈-အဘယရာဇကုမာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၃။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** အဘယသုတ္တံ။ တတ္ထ **အဘယောတိ** တဿ နာမံ။ **ရာဇကုမာရောတိ** ဗိမ္ဗိသာရဿ ဩရသပုတ္တော။ **ဝါဒံ အာရောပေဟီတိ** ဒေါသံ အာရောပေဟိ။ **နေရယိကောတိ** နိရယေ နိဗ္ဗတ္တကော။ **ကပ္ပဋ္ဌောတိ** ကပ္ပဋ္ဌိတိကော။ **အတေကိစ္ဆောတိ** ဗုဒ္ဓသဟဿေနာပိ တိကိစ္ဆိတုံ န သက္ကာ။ **ဥဂ္ဂိလိတုန္တိ** ဒွေ အန္တေ မောစေတွာ ကထေတုံ အသက္ကောန္တော ဥဂ္ဂိလိတုံ ဗဟိ နီဟရိတုံ န သက္ခိတိ။ **ဩဂိလိတုန္တိ** ပုစ္ဆာယ ဒေါသံ ဒတွာ တံ ဟာရေတုံ အသက္ကောန္တော ဩဂိလိတုံ အန္တော ပဝေသေတုံ န သက္ခိတိ။

ဧဝံ ဘန္တေတိ နိဂဏ္ဌော ကိရ စိန္တေသိ "သမဏော ဂေါတမော မယှံ သာဝကေ ဘိန္ဒိတွာ ဂဏှာတိ၊ ဟန္ဒာဟံ ဧကံ ပဉှံ အဘိသင်္ခရောမိ၊ ယံ ပုဋ္ဌော သမဏော ဂေါတမော ဥက္ကုဋိကော ဟုတွာ နိသိန္နော ဥဋ္ဌာတုံ န သက္ခိဿတီ"တိ။ သော အဘယဿ ဂေဟာ နီဟဋဘတ္တော သိနိဒ္ဓဘောဇနံ ဘုဉ္ဇန္တော ဗဟူ ပဉှေ အဘိသင်္ခရိတွာ "ဧတ္ထ သမဏော ဂေါတမော ဣမံ နာမ ဒေါသံ ဒဿေဿတိ[1]၊ ဧတ္ထ ဣမံ နာမာ"တိ သဗ္ဗေ ပဟာယ စာတုမာသမတ္ထကေ ဣမံ ပဉှံ အဒ္ဒသ။ အထဿ ဧတဒဟောသိ "ဣမဿ ပဉှဿ ပုစ္ဆာယ ဝါ ဝိဿဇ္ဇနေ ဝါ န သက္ကာ ဒေါသော ဒါတုံ၊ ဩဝဋ္ဋိကသာရော အယံ၊ ကော နု ခေါ ဣမံ ဂဟေတွာ သမဏဿ ဂေါတမဿ ဝါဒံ အာရောပေဿတီ"တိ။ တတော "အဘယော ရာဇကုမာရော ပဏ္ဍိတော၊ သော သက္ခိဿတီတိ တံ ဥဂ္ဂဏှာပေမီ"တိ နိဋ္ဌံ ဂန္တွာ ဥဂ္ဂဏှာပေသိ။ သော ဝါဒဇ္ဈာသယတာယ တဿ ဝစနံ သမ္ပဋိစ္ဆန္တော "ဧဝံ ဘန္တေ"တိ အာဟ။

၈၄။ **အကာလော ခေါ အဇ္ဇာတိ** အယံ ပဉှော စတူဟိ မာသေဟိ အဘိသင်္ခတော၊ တတ္ထ ဣဒံ ဂဟေတွာ ဣဒံ ဝိဿဇ္ဇိယမာနေ ဒိဝသဘာဂေါ နပ္ပဟောဿတီတိ မညန္တော ဧဝံ စိန္တေသိ။ **သော ဒါနီတိ**[2] သွေ ဒါနိ။ **အတ္တစတုတ္ထောတိ** ကသ္မာ ဗဟူဟိ သဒ္ဓိံ န နိမန္တေသိ? ဧဝံ ကိရဿ အဟောသိ "ဗဟူသု နိသိန္နေသု ထောကံ ဒတွာ ဝဒန္တဿ အညံ သုတ္တံ အညံ ကာရဏံ အညံ တထာရူပံ ဝတ္ထုံ အာဟရိတွာ ဒဿေဿတိ[1]၊ ဧဝံ သန္တေ ကလဟော ဝါ ကောလာဟလမေဝ ဝါ ဘဝိဿတိ။ အထာပိ ဧကကံယေဝ နိမန္တေဿာမိ၊ ဧဝမ္ပိ မေ ဂရဟာ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတိ 'ယာဝမစ္ဆရီ ဝါယံ အဘယော၊ ဘဂဝန္တံ ဒိဝသေ ဒိဝသေ ဘိက္ခူနံ သတေနပိ သဟဿေနပိ သဒ္ဓိံ စရန္တံ ဒိသွာပိ

၁-ဒဿေတိ (သီ၊ သျာ) ၂-သွေ ဒါနာဟန္တိ (ပါဠိယံ)

ekakaṁyeva nimantesī’ti”. “Evaṁ pana doso na bhavissatī”ti aparehi tīhi saddhiṁ attacatutthaṁ nimantesi.

85. **Na khvettha rājakumāra ekaṁsenā**ti na kho rājakumāra ettha pañhe ekaṁsena vissajjanaṁ hoti. Evarūpañhi vācaṁ Tathāgato bhāseyyāpi na bhāseyyāpi. Bhāsita paccayena atthaṁ passanto bhāseyya, apassanto na bhāseyyāti attho. Iti Bhagavā Mahāniganṭhena catūhi māsehi abhisaṅkhataṁ pañhaṁ asanipātena pabbatakūṭaṁ viya ekavacaneneva saṁcuṇṇesi. **Anassuṁ Nigaṇṭhā**ti naṭṭhā Nigaṇṭhā.

86. **Aṅke nisinno hotī**ti ūrūsu nisinno hoti. Lesavādino hi vādaṁ paṭṭhapentā kiñcideva phalaṁ vā pupphaṁ vā potthakaṁ vā gahetvā nisīdanti. Te attano jaye sati paraṁ ajjhottharanti, parassa jaye sati phalaṁ khādantā viya pupphaṁ ghāyantā viya potthakaṁ vācentā viya vikkhepaṁ dassenti. Ayaṁ pana cintesi “sammāsambuddho esa osaṭasaṅgāmo paravādamaddano[1]. Sace me jayo bhavissati, iccetaṁ kusalaṁ. No ce bhavissati, dārakaṁ vijjhitvā rodāpessāmi. Tato passatha bho ayaṁ dārako rodati, uṭṭhahatha tāva, pacchāpi jānissāmā”ti tasmā dārakaṁ gahetvā nisīdi. Bhagavā pana rājakumārato sahassaguṇenapi satasahassaguṇenapi vādīvarataro, “imamevassa dārakaṁ upamaṁ katvā vādaṁ bhindissāmī”ti cintetvā “taṁ kiṁ maññasi rājakumārā”ti-ādimāha.

Tattha **mukhe āhareyyā**ti mukhe ṭhapeyya. **Āhareyyassāhan**ti apaneyyaṁ assa ahaṁ. **Ādikenevā**ti paṭhamapayogeneva. **Abhūtan**ti abhūtatthaṁ. **Atacchan**ti na tacchaṁ. **Anatthasaṁhitan**ti na atthasaṁhitaṁ na vaḍḍhinissitaṁ. **Appiyā amanāpā**ti neva piyā na manāpā. Iminā nayeneva sabbattha attho daṭṭhabbo.

Tattha appiyapakkhe **paṭhamavācā** acoraṁyeva coroti, adāsaṁyeva dāsoti, aduppayuttaṁyeva duppayuttoti pavattā. Na taṁ Tathāgato bhāsati. **Dutiyavācā** coraṁyeva coro ayanti-ādivasena pavattā.

1. Paravādamathano (Sī, Ka)

ဧကကံယေဝ နိမန္တေသီ’တိ”။ “ဧဝံ ပန ဒေါသော န ဘဝိဿတီ”တိ အပရေဟိ တီဟိ သဒ္ဓိံ အတ္တစတုတ္ထံ နိမန္တေသိ။

၈၅။ **န ခွေတ္ထ ရာဇကုမာရ ဧကံသေနာ**တိ န ခေါ ရာဇကုမာရ ဧတ္ထ ပဉှေ ဧကံသေန ဝိဿဇ္ဇနံ ဟောတိ။ ဧဝရူပဉှိ ဝါစံ တထာဂတော ဘာသေယျာပိ န ဘာသေယျာပိ။ ဘာသိတပစ္စယေန အတ္ထံ ပဿန္တော ဘာသေယျ၊ အပဿန္တော န ဘာသေယျာတိ အတ္ထော။ ဣတိ ဘဂဝါ မဟာနိဂဏ္ဌေန စတူဟိ မာသေဟိ အဘိသင်္ခတံ ပဉှံ အသနိပါတေန ပဗ္ဗတကူဋံ ဝိယ ဧကဝစနေနေဝ သံစုဏ္ဏေသိ။ **အနဿုံ နိဂဏ္ဌာ**တိ နဋ္ဌာ နိဂဏ္ဌာ။

၈၆။ **အင်္ကေ နိသိန္နော ဟောတီ**တိ ဦရူသု နိသိန္နော ဟောတိ။ လေသဝါဒိနော ဟိ ဝါဒံ ပဋ္ဌပေန္တာ ကိဉ္စိဒေဝ ဖလံ ဝါ ပုပ္ဖံ ဝါ ပေါတ္ထကံ ဝါ ဂဟေတွာ နိသီဒန္တိ။ တေ အတ္တနော ဇယေ သတိ ပရံ အဇ္ဈောတ္ထရန္တိ၊ ပရဿ ဇယေ သတိ ဖလံ ခါဒန္တာ ဝိယ ပုပ္ဖံ ဃာယန္တာ ဝိယ ပေါတ္ထကံ ဝါစေန္တာ ဝိယ ဝိက္ခေပံ ဒဿေန္တိ။ အယံ ပန စိန္တေသိ “သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဧသ ဩသဋသင်္ဂါမော ပရဝါဒမဒ္ဒနော[1]။ သစေ မေ ဇယော ဘဝိဿတိ၊ ဣစ္စေတံ ကုသလံ။ နော စေ ဘဝိဿတိ၊ ဒါရကံ ဝိဇ္ဈိတွာ ရောဒါပေဿာမိ။ တတော ပဿထ ဘော အယံ ဒါရကော ရောဒတိ၊ ဥဋ္ဌဟထ တာဝ, ပစ္ဆာပိ ဇာနိဿာမာ”တိ တသ္မာ ဒါရကံ ဂဟေတွာ နိသီဒိ။ ဘဂဝါ ပန ရာဇကုမာရတော သဟဿဂုဏေနပိ သတသဟဿဂုဏေနပိ ဝါဒီဝရတရော၊ “ဣမမေဝဿ ဒါရကံ ဥပမံ ကတွာ ဝါဒံ ဘိန္ဒိဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ “တံ ကိံ မညသိ ရာဇကုမာရာ”တိ-အာဒိမာဟ။

တတ္ထ **မုခေ အာဟရေယျာ**တိ မုခေ ဌပေယျ။ **အာဟရေယျဿာဟန္တိ** အပနေယျံ အဿ အဟံ။ **အာဒိကေနေဝါ**တိ ပဌမပယောဂေနေဝ။ **အဘူတန္တိ** အဘူတတ္ထံ။ **အတစ္ဆန္တိ** န တစ္ဆံ။ **အနတ္ထသံဟိတန္တိ** န အတ္ထသံဟိတံ န ဝဍ္ဎိနိဿိတံ။ **အပ္ပိယာ အမနာပါ**တိ နေဝ ပိယာ န မနာပါ။ ဣမိနာ နယေနေဝ သဗ္ဗတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

တတ္ထ အပ္ပိယပက္ခေ **ပဌမဝါစာ** အစောရံယေဝ စောရောတိ, အဒါသံယေဝ ဒါသောတိ, အဒုပ္ပယုတ္တံယေဝ ဒုပ္ပယုတ္တောတိ ပဝတ္တာ။ န တံ တထာဂတော ဘာသတိ။ **ဒုတိယဝါစာ** စောရံယေဝ စောရော အယန္တိ-အာဒိဝသေန ပဝတ္တာ။

၁-ပရဝါဒမထနော (သီ၊က)

Tampi Tathāgato na bhāsati. **Tatiyavācā** “idāni akatapuññatāya duggato dubbaṇṇo appesakkho, idha ṭhatvāpi puna puññaṁ na karosi, dutiyacittavāre kathaṁ catūhi apāyehi muccissatī”ti evaṁ mahājanassa atthapurekkhārena dhammapurekkhārena anusāsanīpurekkhārena ca vattabbavācā. **Tatra kālaññū Tathāgato**ti tasmiṁ tatiyabyākaraṇe tassā vācāya byākaraṇatthāya Tathāgato kālaññū hoti, mahājanassa ādānakālaṁ gahaṇakālaṁ jānitvāva byākarotīti attho.

Piyapakkhe paṭhamavācā aṭṭhāniyakathā nāma. Sā evaṁ veditabbā—ekaṁ kira gāmavāsimahallakaṁ nagaraṁ āgantvā pānāgāre pivantaṁ vañcetukāmā sambahulā dhuttā pītaṭṭhāne ṭhatvā[1] tena saddhiṁ suraṁ pivantā “imassa nivāsanapāvuraṇampi hatthe bhaṇḍakampi sabbaṁ gaṇhissāmā”ti cintetvā katikaṁ akaṁsu “ekekaṁ attapaccakkhakathaṁ kathema, yo ‘abhūtan’ti kathesi, kathitaṁ vā na saddahati, taṁ dāsaṁ katvā gaṇhissāmā”ti. Tampi mahallakaṁ pucchiṁsu “tumhākampi tāta ruccatī”ti. Evaṁ hotu tātāti.

Eko dhutto āha—mayhaṁ bho mātu mayi kucchigate kapiṭṭhaphaladohalo ahosi. Sā aññaṁ kapiṭṭhahārakaṁ alabbhamānā maṁyeva pesesi. Ahaṁ gantvā rukkhaṁ abhiruhituṁ asakkonto attanāva attānaṁ pāde gahetvā muggaraṁ viya rukkhassa upari khipiṁ, atha sākhato sākhaṁ vicaranto phalāni gahetvā otarituṁ asakkonto gharaṁ gantvā nisseṇiṁ āharitvā oruyha mātu santikaṁ gantvā phalāni mātuyā adāsiṁ, tāni pana mahantāni honti cāṭippamāṇāni. Tato me mātarā ekāsane nisinnāya samasaṭṭhiphalāni khāditāni. Mayā ekucchaṅgena ānītaphalesu sesakāni kulasantake gāme khuddakamahallakānaṁ ahesuṁ. Amhākaṁ gharaṁ soḷasahatthaṁ, sesaparikkhārabhaṇḍakaṁ apanetvā kapiṭṭhaphaleheva yāva chadanaṁ pūritaṁ. Tato atirekāni gahetvā gehadvāre rāsiṁ akaṁsu. So asītihatthubbedho pabbato viya ahosi. Kiṁ īdisaṁ bho sakkā saddahitunti.

---

1. Pītiṭṭhāne ṭhapetvā (Sī)

တမ္ပိ တထာဂတော န ဘာသတိ။ **တတိယဝါစာ** “ဣဒါနိ အကတပုညတာယ ဒုဂ္ဂတော ဒုဗ္ဗဏ္ဏော အပ္ပေသက္ခော၊ ဣဓ ဌတွာပိ ပုန ပုညံ န ကရောသိ၊ ဒုတိယစိတ္တဝါရေ ကထံ စတူဟိ အပါယေဟိ မုစ္စိဿတီ”တိ ဧဝံ မဟာဇနဿ အတ္ထပုရေက္ခာရေန ဓမ္မပုရေက္ခာရေန အနုသာသနီပုရေက္ခာရေန စ ဝတ္တဗ္ဗဝါစာ။ **တတြ ကာလညူ တထာဂတော**တိ တသ္မိံ တတိယဗျာကရဏေ တဿာ ဝါစာယ ဗျာကရဏတ္ထာယ တထာဂတော ကာလညူ ဟောတိ၊ မဟာဇနဿ အာဒါနကာလံ ဂဟဏကာလံ ဇာနိတွာဝ ဗျာကရောတီတိ အတ္ထော။

ပိယပက္ခေ ပဌမဝါစာ အဋ္ဌာနိယကထာ နာမ။ သာ ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗာ— ဧကံ ကိရ ဂါမဝါသိမဟလ္လကံ နဂရံ အာဂန္တွာ ပါနာဂါရေ ပိဝန္တံ ဝဉ္စေတုကာမာ သမ္ဗဟုလာ ဓုတ္တာ ပီတဋ္ဌာနေ ဌတွာ[1] တေန သဒ္ဓိံ သုရံ ပိဝန္တာ “ဣမဿ နိဝါသနပါဝုရဏမ္ပိ ဟတ္ထေ ဘဏ္ဍကမ္ပိ သဗ္ဗံ ဂဏှိဿာမာ”တိ စိန္တေတွာ ကတိကံ အကံသု “ဧကေကံ အတ္တပစ္စက္ခကထံ ကထေမ၊ ယော ‘အဘူတ’န္တိ ကထေသိ, ကထိတံ ဝါ န သဒ္ဒဟတိ၊ တံ ဒါသံ ကတွာ ဂဏှိဿာမာ”တိ။ တမ္ပိ မဟလ္လကံ ပုစ္ဆိံသု “တုမှာကမ္ပိ တာတ ရုစ္စတီ”တိ။ ဧဝံ ဟောတု တာတာတိ။

ဧကော ဓုတ္တော အာဟ—မယှံ ဘော မာတု မယိ ကုစ္ဆိဂတေ ကပိဋ္ဌဖလဒေါဟလော အဟောသိ။ သာ အညံ ကပိဋ္ဌဟာရကံ အလဘမာနာ မံယေဝ ပေသေသိ။ အဟံ ဂန္တွာ ရုက္ခံ အဘိရုဟိတုံ အသက္ကောန္တော အတ္တနာဝ အတ္တာနံ ပါဒေ ဂဟေတွာ မုဂ္ဂရံ ဝိယ ရုက္ခဿ ဥပရိ ခိပိံ၊ အထ သာခတော သာခံ ဝိစရန္တော ဖလာနိ ဂဟေတွာ ဩတရိတုံ အသက္ကောန္တော ဃရံ ဂန္တွာ နိဿေဏိံ အာဟရိတွာ ဩရုယှ မာတု သန္တိကံ ဂန္တွာ ဖလာနိ မာတုယာ အဒါသိံ၊ တာနိ ပန မဟန္တာနိ ဟောန္တိ စာဋိပ္ပမာဏာနိ။ တတော မေ မာတရာ ဧကာသနေ နိသိန္နာယ သမသဋ္ဌိဖလာနိ ခါဒိတာနိ။ မယာ ဧကုစ္ဆင်္ဂေန အာနီတဖလေသု သေသကာနိ ကုလသန္တကေ ဂါမေ ခုဒ္ဒကမဟလ္လကာနံ အဟေသုံ။ အမှာကံ ဃရံ သောဠသဟတ္ထံ၊ သေသပရိက္ခာရဘဏ္ဍကံ အပနေတွာ ကပိဋ္ဌဖလေဟေဝ ယာဝ ဆဒနံ ပူရိတံ။ တတော အတိရေကာနိ ဂဟေတွာ ဂေဟဒွါရေ ရာသိံ အကံသု။ သော အသီတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓော ပဗ္ဗတော ဝိယ အဟောသိ။ ကိံ ဤဒိသံ ဘော သက္ကာ သဒ္ဒဟိတုန္တိ။

၁-ပီတိဋ္ဌာနေ ဌပေတွာ (သီ)

Gāmikamahallako tuṇhī nisīditvā sabbesaṁ kathāpariyosāne pucchito āha “evaṁ bhavissati tātā, mahantaṁ raṭṭhaṁ, raṭṭhamahantatāya sakkā saddahitun”ti. Yathā ca tena, evaṁ sesehipi tathārūpāsu nikkāraṇakathāsu kathitāsu āha “mayhampi tātā suṇātha, na tumhākaṁyeva kulāni, amhākampi kulaṁ mahākulaṁ, amhākaṁ pana avasesakhettehi kappāsakhettaṁ mahantataraṁ. Tassa anekakarīsasatassa kappāsakhettassa majjhe eko kappāsarukkho mahā asītihatthubbedho ahosi. Tassa pañca sākhā, tāsu avasesasākhā phalaṁ na gaṇhiṁsu, pācīnasākhāya ekameva mahācāṭimattaṁ phalaṁ ahosi. Tassa cha aṁsiyo[1], chasu aṁsīsu[2] cha kappāsapiṇḍiyo pupphitā. Ahaṁ massuṁ kāretvā nhātavilitto khettaṁ gantvā tā kappāsapiṇḍiyo pupphitā disvā ṭhitakova hatthaṁ pasāretvā gaṇhiṁ. Tā kappāsapiṇḍiyo thāmasampannā cha dāsā ahesuṁ. Te sabbe maṁ ekakaṁ ohāya palātā. Ettake addhāne te na passāmi, ajja diṭṭhā, tumhe te cha janā. Tvaṁ Nando nāma, tvaṁ Puṇṇo nāma, tvaṁ Vaḍḍhamāno nāma, tvaṁ Citto[3] nāma, tvaṁ Maṅgalo nāma, tvaṁ Poṭṭhiyo[4] nāmāti vatvā uṭṭhāya nisinnakeyeva cūḷāsu gahetvā aṭṭhāsi. Te “na mayaṁ dāsā”tipi vattuṁ nāsakkhiṁsu. Atha ne kaḍḍhanto vinicchayaṁ netvā lakkhaṇaṁ āropetvā yāvajīvaṁ dāse katvā paribhuñji. Evarūpiṁ kathaṁ Tathāgato na bhāsati.

Dutiyavācā āmisahetucāṭukamyatādivasena nānappakārā paresaṁ thomanavācā ceva, corakathaṁ rājakathanti-ādinayappavattā tiracchānakathā ca. Tampi Tathāgato na bhāsati. **Tatiyavācā** ariyasaccasannissitakathā, yaṁ vassasatampi suṇantā paṇḍitā neva tittiṁ gacchanti. Iti Tathāgato neva sabbampi appiyavācaṁ bhāsati na piyavācaṁ. Tatiyaṁ tatiyameva pana bhāsitabbakālaṁ anatikkamitvā bhāsati. Tattha tatiyaṁ appiyavācaṁ sandhāya heṭṭhā daharakumāra-upamā āgatāti veditabbaṁ.

87. **Udāhu ṭhānasovetan**ti udāhu ṭhānuppattikañāṇena taṅkhaṇaṁyeva taṁ Tathāgatassa upaṭṭhātīti pucchati. **Saññāto**ti ñāto paññāto pākaṭo. **Dhammadhātū**ti dhammasabhāvo. Sabbaññutaññāṇassetaṁ

1. Rāsiyo (Ka) 2. Rāsīsu (Ka)
3. Chatto (Sī, Syā) 4. Seṭṭhiyo (Sī, Syā)

ဂါမိကမဟလ္လကော တုဏှီ နိသီဒိတွာ သဗ္ဗေသံ ကထာပရိယောသာနေ ပုစ္ဆိတော အာဟ “ဧဝံ ဘဝိဿတိ တာတာ, မဟန္တံ ရဋ္ဌံ၊ ရဋ္ဌမဟန္တတာယ သက္ကာ သဒ္ဒဟိတု”န္တိ။ ယထာ စ တေန၊ ဧဝံ သေသေဟိပိ တထာရူပါသု နိက္ကာရဏကထာသု ကထိတာသု အာဟ “မယှမ္ပိ တာတာ သုဏာထ၊ န တုမှာကံယေဝ ကုလာနိ, အမှာကမ္ပိ ကုလံ မဟာကုလံ၊ အမှာကံ ပန အဝသေသခေတ္တေဟိ ကပ္ပါသခေတ္တံ မဟန္တတရံ။ တဿ အနေကကရီသသတဿ ကပ္ပါသခေတ္တဿ မဇ္ဈေ ဧကော ကပ္ပါသရုက္ခော မဟာ အသီတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓော အဟောသိ။ တဿ ပဉ္စ သာခါ၊ တာသု အဝသေသသာခါ ဖလံ န ဂဏှိံသု၊ ပါစီနသာခါယ ဧကမေဝ မဟာစာဋိမတ္တံ ဖလံ အဟောသိ။ တဿ ဆ အံသိယော[1]၊ ဆသု အံသီသု[2] ဆ ကပ္ပါသပိဏ္ဍိယော ပုပ္ဖိတာ။ အဟံ မဿုံ ကာရေတွာ နှာတဝိလိတ္တော ခေတ္တံ ဂန္တွာ တာ ကပ္ပါသပိဏ္ဍိယော ပုပ္ဖိတာ ဒိသွာ ဌိတကောဝ ဟတ္ထံ ပသာရေတွာ ဂဏှိံ။ တာ ကပ္ပါသပိဏ္ဍိယော ထာမသမ္ပန္နာ ဆ ဒါသာ အဟေသုံ။ တေ သဗ္ဗေ မံ ဧကကံ ဩဟာယ ပလာတာ။ ဧတ္တကေ အဒ္ဓါနေ တေ န ပဿာမိ၊ အဇ္ဇ ဒိဋ္ဌာ၊ တုမှေ တေ ဆ ဇနာ။ တွံ နန္ဒော နာမ, တွံ ပုဏ္ဏော နာမ, တွံ ဝဍ္ဎမာနော နာမ, တွံ စိတ္တော[3] နာမ, တွံ မင်္ဂလော နာမ, တွံ ပေါဋ္ဌိယော[4] နာမာတိ ဝတွာ ဥဋ္ဌာယ နိသိန္နကေယေဝ စူဠာသု ဂဟေတွာ အဋ္ဌာသိ။ တေ “န မယံ ဒါသာ”တိပိ ဝတ္တုံ နာသက္ခိံသု။ အထ နေ ကဍ္ဎန္တော ဝိနိစ္ဆယံ နေတွာ လက္ခဏံ အာရောပေတွာ ယာဝဇီဝံ ဒါသေ ကတွာ ပရိဘုဉ္ဇိ။ ဧဝရူပိံ ကထံ တထာဂတော န ဘာသတိ။

ဒုတိယဝါစာ အာမိသဟေတုစာဋုကမျတာဒိဝသေန နာနပ္ပကာရာ ပရေသံ ထောမနဝါစာ စေဝ, စောရကထံ ရာဇကထန္တိအာဒိနယပ္ပဝတ္တာ တိရစ္ဆာနကထာ စ။ တမ္ပိ တထာဂတော န ဘာသတိ။ **တတိယဝါစာ** အရိယသစ္စသန္နိဿိတကထာ၊ ယံ ဝဿသတမ္ပိ သုဏန္တာ ပဏ္ဍိတာ နေဝ တိတ္တိံ ဂစ္ဆန္တိ။ ဣတိ တထာဂတော နေဝ သဗ္ဗမ္ပိ အပ္ပိယဝါစံ ဘာသတိ န ပိယဝါစံ။ တတိယံ တတိယမေဝ ပန ဘာသိတဗ္ဗကာလံ အနတိက္ကမိတွာ ဘာသတိ။ တတ္ထ တတိယံ အပ္ပိယဝါစံ သန္ဓာယ ဟေဋ္ဌာ ဒဟရကုမာရဥပမာ အာဂတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၈၇။ **ဥဒါဟု ဌာနသောဝေတ**န္တိ ဥဒါဟု ဌာနုပ္ပတ္တိကဉာဏေန တင်္ခဏံယေဝ တံ တထာဂတဿ ဥပဋ္ဌာတီတိ ပုစ္ဆတိ။ **သညာတော**တိ ဉာတော ပညာတော ပါကဋော။ **ဓမ္မဓာတူ**တိ ဓမ္မသဘာဝေါ။ သဗ္ဗညုတညာဏဿေတံ

၁-ရာသိယော (က) ၂-ရာသီသု (က)
၃-ဆတ္တော (သီ၊ သျာ) ၄-သေဋ္ဌိယော (သီ၊ သျာ)

adhivacanaṁ. Taṁ Bhagavatā suppaṭividdhaṁ, hatthagataṁ Bhagavato. Tasmā so yaṁ yaṁ icchati, taṁ taṁ sabbaṁ ṭhānasova paṭibhātīti. Sesaṁ sabbattha uttānameva. Ayaṁ pana dhammadesanā neyyapuggalavasena pariniṭṭhitāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Abhayarājakumārasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Bahuvedanīyasuttavaṇṇanā

88. **Evaṁ me sutan**ti Bahuvedanīyasuttaṁ. Tattha **Pañcakaṅgo thapatī**ti Pañcakaṅgoti tassa nāmaṁ. Vāsipharasunikhādanadaṇḍamuggarakāḷasuttanāḷisaṅkhātehi vā aṅgehi samannāgatattā so Pañcaṅgoti paññāto. **Thapatī**ti vaḍḍhakījeṭṭhako. **Udāyī**ti Paṇḍita-udāyitthero.

89. **Pariyāyan**ti kāraṇaṁ. **Dvepānandā**ti dvepi Ānanda. **Pariyāyenā**ti kāraṇena. Ettha ca kāyikacetasikavasena **dve** veditabbā. Sukhādivasena **tisso,** indriyavasena sukhindriyādikā **pañca,** dvāravasena cakkhusamphassajādikā **cha,** upavicāravasena "cakkhunā rūpaṁ disvā somanassaṭṭhāniyaṁ rūpaṁ upavicaratī"ti-ādikā **aṭṭhārasa,** cha gehassitāni somanassāni, cha nekkhammasitāni somanassāni, cha gehassitāni domanassāni, cha nekkhammasitāni domanassāni, cha gehassitā upekkhā, cha nekkhammasitāti evaṁ **chattiṁsa,** tā atīte chattiṁsa, anāgate chattiṁsa, paccuppanne chattiṁsāti evaṁ **aṭṭhavedanāsataṁ** veditabbaṁ.

90. **Pañca kho ime Ānanda kāmaguṇā**ti ayaṁ pāṭa-ekko anusandhi. Na kevalampi dve ādiṁ katvā vedanā Bhagavatā paññattā, pariyāyena ekāpi vedanā kathitā. Taṁ dassento Pañcakaṅgassa thapatino vādaṁ upatthambhetuṁ imaṁ desanaṁ ārabhi.

Abhikkantataranti sundarataraṁ. **Paṇītataran**ti atappakataraṁ[1]. Ettha ca catutthajjhānato paṭṭhāya adukkhamasukhā vedanā, sāpi santaṭṭhena paṇītaṭṭhena ca sukhanti vuttā. Cha gehassitāni sukhanti vuttāni. Nirodho

1. Anukappataraṁ (Syā)

အဓိဝစနံ။ တံ ဘဂဝတာ သုပ္ပဋိဝိဒ္ဓံ၊ ဟတ္ထဂတံ ဘဂဝတော။ တသ္မာ သော ယံ ယံ ဣစ္ဆတိ၊ တံ တံ သဗ္ဗံ ဌာနသောဝ ပဋိဘာတီတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝ။ အယံ ပန ဓမ္မဒေသနာ နေယျပုဂ္ဂလဝသေန ပရိနိဋ္ဌိတာတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

အဘယရာဇကုမာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-ဗဟုဝေဒနီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၈၈။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** ဗဟုဝေဒနီယသုတ္တံ။ တတ္ထ **ပဉ္စကင်္ဂေါ ထပတီတိ** ပဉ္စကင်္ဂေါတိ တဿ နာမံ။ ဝါသိဖရသုနိခါဒနဒဏ္ဍမုဂ္ဂရကာဠသုတ္တနာဠိသင်္ခါတေဟိ ဝါ အင်္ဂေဟိ သမန္နာဂတတ္တာ သော ပဉ္စင်္ဂေါတိ ပညာတော။ **ထပတီတိ** ဝဍ္ဎကီဇေဋ္ဌကော။ **ဥဒါယီတိ** ပဏ္ဍိတဥဒါယိတ္ထေရော။

၈၉။ **ပရိယာယန္တိ** ကာရဏံ။ **ဒွေပါနန္ဒာတိ** ဒွေပိ အာနန္ဒ။ **ပရိယာယေနာတိ** ကာရဏေန။ ဧတ္ထ စ ကာယိကစေတသိကဝသေန **ဒွေ** ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သုခါဒိဝသေန **တိဿော၊** ဣန္ဒြိယဝသေန သုခိန္ဒြိယာဒိကာ **ပဉ္စ၊** ဒွါရဝသေန စက္ခုသမ္ဖဿဇာဒိကာ **ဆ၊** ဥပဝိစာရဝသေန "စက္ခုနာ ရူပံ ဒိသွာ သောမနဿဋ္ဌာနိယံ ရူပံ ဥပဝိစရတီ"တိအာဒိကာ **အဋ္ဌာရသ၊** ဆ ဂေဟဿိတာနိ သောမနဿာနိ, ဆ နေက္ခမ္မဿိတာနိ သောမနဿာနိ, ဆ ဂေဟဿိတာနိ ဒေါမနဿာနိ, ဆ နေက္ခမ္မဿိတာနိ ဒေါမနဿာနိ, ဆ ဂေဟဿိတာ ဥပေက္ခာ, ဆ နေက္ခမ္မဿိတာတိ ဧဝံ **ဆတ္တိံသ၊** တာ အတီတေ ဆတ္တိံသ, အနာဂတေ ဆတ္တိံသ, ပစ္စုပ္ပန္နေ ဆတ္တိံသာတိ ဧဝံ **အဋ္ဌဝေဒနာသတံ** ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၉၀။ **ပဉ္စ ခေါ ဣမေ အာနန္ဒ ကာမဂုဏာတိ** အယံ ပါဋိဧက္ကော အနုသန္ဓိ။ န ကေဝလမ္ပိ ဒွေ အာဒိံ ကတွာ ဝေဒနာ ဘဂဝတာ ပညတ္တာ၊ ပရိယာယေန ဧကာပိ ဝေဒနာ ကထိတာ။ တံ ဒဿေန္တော ပဉ္စကင်္ဂဿ ထပတိနော ဝါဒံ ဥပတ္ထမ္ဘေတုံ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။

အဘိက္ကန္တတရန္တိ သုန္ဒရတရံ။ **ပဏီတတရန္တိ** အတပ္ပကတရံ[1]။ ဧတ္ထ စ စတုတ္ထဇ္ဈာနတော ပဋ္ဌာယ အဒုက္ခမသုခါ ဝေဒနာ၊ သာပိ သန္တဋ္ဌေန ပဏီတဋ္ဌေန စ သုခန္တိ ဝုတ္တာ။ ဆ ဂေဟဿိတာနိ သုခန္တိ ဝုတ္တာနိ။ နိရောဓော

၁-အနုကပ္ပတရံ (သျာ)

avedayitasukhavasena sukhaṁ nāma jāto. Pañcakāmaguṇavasena hi aṭṭhasamāpattivasena ca uppannaṁ vedayitasukhaṁ nāma. Nirodho avedayitasukhaṁ nāma. Iti vedayitasukhaṁ vā hotu avedayitasukhaṁ vā, taṁ niddukkhabhāvasaṅkhātena sukhaṭṭhena ekantasukhameva jātaṁ.

91. **Yattha yatthā**ti yasmiṁ yasmiṁ ṭhāne. **Sukhaṁ upalabbhatī**ti vedayitasukhaṁ vā avedayitasukhaṁ vā upalabbhati. **Taṁ taṁ Tathāgato sukhasmiṁ paññapetī**ti taṁ sabbaṁ Tathāgato niddukkhabhāvaṁ sukhasmiṁyeva paññapetīti. Idha Bhagavā nirodhasamāpattiṁ sīsaṁ katvā neyyapuggalavasena arahattanikūṭeneva desanaṁ niṭṭhāpesīti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Bahuvedanīyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Apaṇṇakasuttavaṇṇanā

92. **Evaṁ me sutan**ti Apaṇṇakasuttaṁ. Tattha **cārikan**ti aturitacārikaṁ.

93. **Atthi pana vo gahapatayo**ti kasmā āha? So kira gāmo aṭavidvāre niviṭṭho. Nānāvidhā samaṇabrāhmaṇā divasaṁ maggaṁ gantvā sāyaṁ taṁ gāmaṁ vāsatthāya upenti, tesaṁ te manussā mañcapīṭhāni pattharitvā pāde dhovitvā pāde makkhetvā kappiyapānakāni datvā punadivase nimantetvā dānaṁ denti. Te pasannacittā tehi saddhiṁ sammantayamānā evaṁ vadanti "atthi pana vo gahapatayo kiñci dassanaṁ gahitan"ti. Natthi bhanteti. "Gahapatayo vinā dassanena loko na niyyāti, ekaṁ dassanaṁ ruccitvā khamāpetvā gahetuṁ vaṭṭati, 'sassato loko'ti dassanaṁ gaṇhathā"ti vatvā pakkantā. Aparadivase aññe āgatā. Tepi tatheva pucchiṁsu. Te tesaṁ "āma bhante, purimesu divasesu tumhādisā samaṇabrāhmaṇā āgantvā 'sassato loko'ti amhe idaṁ dassanaṁ gāhāpetvā gatā"ti ārocesuṁ. "Te bālā kiṁ jānanti, 'ucchijjati ayaṁ loko'ti ucchedadassanaṁ gaṇhathā"ti evaṁ tepi ucchedadassanaṁ gaṇhāpetvā pakkantā. Etenupāyena aññe ekaccasassataṁ, aññe

အဝေဒယိတသုခဝသေန သုခံ နာမ ဇာတော။ ပဉ္စကာမဂုဏဝသေန ဟိ အဋ္ဌသမာပတ္တိဝသေန စ ဥပ္ပန္နံ ဝေဒယိတသုခံ နာမ။ နိရောဓော အဝေဒယိတ-သုခံ နာမ။ ဣတိ ဝေဒယိတသုခံ ဝါ ဟောတု အဝေဒယိတသုခံ ဝါ၊ တံ နိဒ္ဒုက္ခဘာဝသင်္ခါတေန သုခဋ္ဌေန ဧကန္တသုခမေဝ ဇာတံ။

၉၁။ **ယတ္ထ ယတ္ထာ**တိ ယသ္မိံ ယသ္မိံ ဌာနေ။ **သုခံ ဥပလဗ္ဘတီ**တိ ဝေဒယိတသုခံ ဝါ အဝေဒယိတသုခံ ဝါ ဥပလဗ္ဘတိ။ **တံ တံ တထာဂတော သုခသ္မိံ ပညပေတီ**တိ တံ သဗ္ဗံ တထာဂတော နိဒ္ဒုက္ခဘာဝံ သုခသ္မိံယေဝ ပညပေတီတိ။ ဣဓ ဘဂဝါ နိရောဓသမာပတ္တိံ သီသံ ကတွာ နေယျပုဂ္ဂလဝသေန အရဟတ္တနိကူဋေနေဝ ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသီတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဗဟုဝေဒနီယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-အပဏ္ဏကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၉၂။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ အပဏ္ဏကသုတ္တံ။ တတ္ထ **စာရိက**န္တိ အတုရိတစာရိကံ။

၉၃။ **အတ္ထိ ပန ဝေါ ဂဟပတယော**တိ ကသ္မာ အာဟ? သော ကိရ ဂါမော အဋဝိဒွါရေ နိဝိဋ္ဌော။ နာနာဝိဓာ သမဏဗြာဟ္မဏာ ဒိဝသံ မဂ္ဂံ ဂန္တွာ သာယံ တံ ဂါမံ ဝါသတ္ထာယ ဥပေန္တိ၊ တေသံ တေ မနုဿာ မဉ္စပီဌာနိ ပတ္ထရိတွာ ပါဒေ ဓောဝိတွာ ပါဒေ မက္ခေတွာ ကပ္ပိယပါနကာနိ ဒတွာ ပုန-ဒိဝသေ နိမန္တေတွာ ဒါနံ ဒေန္တိ။ တေ ပသန္နစိတ္တာ တေဟိ သဒ္ဓိံ သမ္မန္တယ-မာနာ ဧဝံ ဝဒန္တိ "အတ္ထိ ပန ဝေါ ဂဟပတယော ကိဉ္စိ ဒဿနံ ဂဟိတ"န္တိ။ နတ္ထိ ဘန္တေတိ။ "ဂဟပတယော ဝိနာ ဒဿနေန လောကော န နိယျာတိ၊ ဧကံ ဒဿနံ ရုစ္စိတွာ ခမာပေတွာ ဂဟေတုံ ဝဋ္ဋတိ၊ 'သဿတော လောကော'တိ ဒဿနံ ဂဏှထာ"တိ ဝတွာ ပက္ကန္တာ။ အပရဒိဝသေ အညေ အာဂတာ။ တေပိ တထေဝ ပုစ္ဆိံသု။ တေ တေသံ "အာမ ဘန္တေ, ပုရိမေသု ဒိဝသေသု တုမှာဒိသာ သမဏဗြာဟ္မဏာ အာဂန္တွာ 'သဿတော လောကော'တိ အမှေ ဣဒံ ဒဿနံ ဂါဟာပေတွာ ဂတာ"တိ အာရောစေသုံ။ "တေ ဗာလာ ကိံ ဇာနန္တိ၊ 'ဥစ္ဆိဇ္ဇတိ အယံ လောကော'တိ ဥစ္ဆေဒဒဿနံ ဂဏှထာ"တိ ဧဝံ တေပိ ဥစ္ဆေဒဒဿနံ ဂဏှာပေတွာ ပက္ကန္တာ။ ဧတေနုပါယေန အညေ ဧကစ္စသဿတံ, အညေ

antānantaṁ, aññe amarāvikkhepanti evaṁ dvāsaṭṭhi diṭṭhiyo uggaṇhāpesuṁ. Te pana ekadiṭṭhiyampi patiṭṭhātuṁ nāsakkhiṁsu. Sabbapacchā Bhagavā agamāsi. So tesaṁ hitatthāya pucchanto "atthi pana vo gahapatayo"ti-ādimāha. Tattha **ākāravatī**ti kāraṇavatī sahetukā. **Apaṇṇako**ti aviraddho advejjhagāmī ekaṁsagāhiko.

94. **Natthi dinnan**ti-ādi dasavatthukā micchādiṭṭhi heṭṭhā Sāleyyakasutte vitthāritā. Tathā tabbipaccanīkabhūtā sammādiṭṭhi.

95. **Nekkhamme ānisaṁsan**ti yo nesaṁ akusalato nikkhantabhāve ānisaṁso, yo ca vodānapakkho visuddhipakkho, taṁ na passantīti attho. **Asaddhammasaññattī**ti abhūtadhammasaññāpanā. **Attānukkaṁsetī**ti ṭhapetvā maṁ ko añño attano dassanaṁ pare gaṇhāpetuṁ sakkotīti attānaṁ ukkhipati. **Paraṁ vambhetī**ti ettakesu janesu ekopi attano dassanaṁ pare gaṇhāpetuṁ na sakkotīti evaṁ paraṁ heṭṭhā khipati. **Pubbeva kho panā**ti pubbe micchādassanaṁ gaṇhantasseva susīlyaṁ pahīnaṁ hoti, dussīlabhāvo paccupaṭṭhito. **Evamassime**ti evaṁ assa ime micchādiṭṭhi-ādayo satta. Aparāparaṁ uppajjanavasena pana teyeva micchādiṭṭhipaccayā aneke pāpakā akusalā dhammā uppajjanti nāma.

Tatrāti tāsu tesaṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ laddhīsu. **Kaliggaho**ti parājayaggāho. **Dussamatto samādinno**ti duggahito dupparāmaṭṭho. **Ekaṁsaṁ pharitvā tiṭṭhatī**ti ekantaṁ ekakoṭṭhāsaṁ sakavādameva pharitvā adhimuccitvā tiṭṭhati, "sace kho natthi paro loko"ti evaṁ santeyeva sotthibhāvāvaho hoti. **Riñcatī**ti vajjeti.

96. **Saddhammasaññattī**ti bhūtadhammasaññāpanā.

Kaṭaggahoti jayaggāho. **Susamatto samādinno**ti suggahito suparāmaṭṭho. **Ubhayaṁsaṁ pharitvā tiṭṭhatī**ti ubhayantaṁ ubhayakoṭṭhāsaṁ sakavādaṁ paravādañca pharitvā adhimuccitvā tiṭṭhati "sace kho atthi paro loko"ti evaṁ santepi "sace kho natthi paro loko"ti evaṁ santepi sotthibhāvāvaho hoti. Paratopi ekaṁsa-ubhayaṁsesu imināva nayena attho veditabbo.

အန္တာနန္တံ, အညေ အမရာဝိက္ခေပန္တိ ဧဝံ ဒွါသဋ္ဌိ ဒိဋ္ဌိယော ဥဂ္ဂဏှာပေသုံ။ တေ ပန ဧကဒိဋ္ဌိယမ္ပိ ပတိဋ္ဌာတုံ နာသက္ခိံသု။ သဗ္ဗပစ္ဆာ ဘဂဝါ အဂမာသိ။ သော တေသံ ဟိတတ္ထာယ ပုစ္ဆန္တော "အတ္ထိ ပန ဝေါ ဂဟပတယော"တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အာကာရဝတီ**တိ ကာရဏဝတီ သဟေတုကာ။ **အပဏ္ဏကော**တိ အဝိရဒ္ဓေါ အဒွေဇ္ဈဂါမီ ဧကံသဂါဟိကော။

၉၄။ **နတ္ထိ ဒိန္န**န္တိအာဒိ ဒသဝတ္ထုကာ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ ဟေဋ္ဌာ သာလေယျကသုတ္တေ ဝိတ္ထာရိတာ။ တထာ တဗ္ဗိပစ္စနီကဘူတာ သမ္မာဒိဋ္ဌိ။

၉၅။ **နေက္ခမ္မေ အာနိသံသ**န္တိ ယော နေသံ အကုသလတော နိက္ခန္တဘာဝေ အာနိသံသော၊ ယော စ ဝေါဒါနပက္ခော ဝိသုဒ္ဓိပက္ခော၊ တံ န ပဿန္တီတိ အတ္ထော။ **အသဒ္ဓမ္မသညတ္တီ**တိ အဘူတဓမ္မသညာပနာ။ **အတ္တာနုက္ကံသေတီ**တိ ဌပေတွာ မံ ကော အညော အတ္တနော ဒဿနံ ပရေ ဂဏှာပေတုံ သက္ကောတီတိ အတ္တာနံ ဥက္ခိပတိ။ **ပရံ ဝမ္ဘေတီ**တိ ဧတ္တကေသု ဇနေသု ဧကောပိ အတ္တနော ဒဿနံ ပရေ ဂဏှာပေတုံ န သက္ကောတီတိ ဧဝံ ပရံ ဟေဋ္ဌာ ခိပတိ။ **ပုဗ္ဗေဝ ခေါ ပနာ**တိ ပုဗ္ဗေ မိစ္ဆာဒဿနံ ဂဏှန္တဿေဝ သုသီလျံ ပဟီနံ ဟောတိ၊ ဒုဿီလဘာဝေါ ပစ္စုပဋ္ဌိတော။ **ဧဝမဿိမေ**တိ ဧဝံ အဿ ဣမေ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ-အာဒယော သတ္တ။ အပရာပရံ ဥပ္ပဇ္ဇနဝသေန ပန တေယေဝ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိပစ္စယာ အနေကေ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ နာမ။

တတြာတိ တာသု တေသံ သမဏဗြာဟ္မဏာနံ လဒ္ဓီသု။ **ကလိဂ္ဂဟော**တိ ပရာဇယဂ္ဂါဟော။ **ဒုဿမတ္တော သမာဒိန္နော**တိ ဒုဂ္ဂဟိတော ဒုပ္ပရာမဋ္ဌော။ **ဧကံသံ ဖရိတွာ တိဋ္ဌတီ**တိ ဧကန္တံ ဧကကောဋ္ဌာသံ သကဝါဒမေဝ ဖရိတွာ အဓိမုစ္စိတွာ တိဋ္ဌတိ၊ "သစေ ခေါ နတ္ထိ ပရော လောကော"တိ ဧဝံ သန္တေယေဝ သောတ္ထိဘာဝါဝဟော ဟောတိ။ **ရိဉ္စတီ**တိ ဝဇ္ဇေတိ။

၉၆။ **သဒ္ဓမ္မသညတ္တီ**တိ ဘူတဓမ္မသညာပနာ။

ကဋဂ္ဂဟောတိ ဇယဂ္ဂါဟော။ **သုသမတ္တော သမာဒိန္နော**တိ သုဂ္ဂဟိတော သုပရာမဋ္ဌော။ **ဥဘယံသံ ဖရိတွာ တိဋ္ဌတီ**တိ ဥဘယန္တံ ဥဘယကောဋ္ဌာသံ သကဝါဒံ ပရဝါဒဉ္စ ဖရိတွာ အဓိမုစ္စိတွာ တိဋ္ဌတိ "သစေ ခေါ အတ္ထိ ပရော လောကော"တိ ဧဝံ သန္တေပိ "သစေ ခေါ နတ္ထိ ပရော လောကော"တိ ဧဝံ သန္တေပိ သောတ္ထိဘာဝါဝဟော ဟောတိ။ ပရတောပိ ဧကံသဥဘယံသေသု ဣမိနာဝ နယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

97. **Karoto**ti sahatthā karontassa. **Kārayato**ti āṇattiyā kārentassa. **Chindato**ti paresaṁ hatthādīni chindantassa. **Pacato**ti daṇḍena pīḷentassa vā tajjentassa vā. **Socayato**ti parassa bhaṇḍaharaṇādīhi sokaṁ sayaṁ karontassapi parehi kārentassapi. **Kilamato**ti āhārūpacchedabandhanāgārappavesanādīhi sayaṁ kilamantassāpi parehi kilamāpentassāpi. **Phandato phandāpayato**ti paraṁ phandantaṁ phandanakāle sayampi phandato parampi phandāpayato. **Pāṇamatipātayato**ti pāṇaṁ hanantassapi hanāpentassapi. Evaṁ sabbattha karaṇakārāpanavaseneva attho veditabbo.

Sandhinti gharasandhiṁ. **Nillopan**ti mahāvilopaṁ. **Ekāgārikan**ti ekameva gharaṁ parivāretvā vilumpanaṁ. **Paripanthe tiṭṭhato**ti āgatāgatānaṁ acchindanatthaṁ magge tiṭṭhato. **Karoto na karīyati pāpan**ti yaṁkiñci pāpaṁ karomīti saññāya karotopi pāpaṁ na karīyati, natthi pāpaṁ. Sattā pana karomāti evaṁsaññino hontīti attho. **Khurapariyantenā**ti khuraneminā, khuradhārasadisapariyantena vā. **Ekaṁ maṁsakhalan**ti ekaṁ maṁsarāsiṁ. **Puñjan**ti tasseva vevacanaṁ. **Tatonidānan**ti ekamaṁsakhalakaraṇanidānaṁ. Dakkhiṇatīre manussā kakkhaḷā dāruṇā, te sandhāya **hananto**ti-ādi vuttaṁ. Uttaratīre saddhā honti pasannā Buddhamāmakā dhammamāmakā saṁghamāmakā, te sandhāya **dadanto**ti-ādi vuttaṁ.

Tattha **yajanto**ti mahāyāgaṁ karonto. **Damenā**ti indriyadamena uposathakammena[1]. **Saṁyamenā**ti sīlasaṁyamena. **Saccavajjenā**ti saccavacanena. **Āgamo**ti āgamanaṁ, pavattīti attho. Sabbathāpi pāpapuññānaṁ kiriyameva paṭikkhipanti. Sukkapakkhopi vuttanayeneva veditabbo. Sesamettha purimavāre vuttasadisameva.

100. **Natthi hetu natthi paccayo**ti ettha paccayo hetuvevacanaṁ. Ubhayenāpi vijjamānakameva kāyaduccaritādisaṁkilesapaccayaṁ kāyasucaritādivisuddhipaccayaṁ paṭikkhipanti. **Natthi balaṁ, natthi vīriyaṁ, natthi purisathāmo, natthi purisaparakkamo**ti sattānaṁ saṁkilesituṁ vā visujjhituṁ

1. Uposathakammena vā (Dī-Ṭṭha 1. 145 piṭṭhe)

၉၇။ **ကရောတော**တိ သဟတ္ထာ ကရောန္တဿ။ **ကာရယတော**တိ အာဏတ္တိယာ ကာရေန္တဿ။ **ဆိန္ဒတော**တိ ပရေသံ ဟတ္ထာဒီနိ ဆိန္ဒန္တဿ။ **ပစတော**တိ ဒဏ္ဍေန ပီဠေန္တဿ ဝါ တဇ္ဇေန္တဿ ဝါ။ **သောစယတော**တိ ပရဿ ဘဏ္ဍဟရဏာဒီဟိ သောကံ သယံ ကရောန္တဿပိ ပရေဟိ ကာရေန္တဿပိ။ **ကိလမတော**တိ အာဟာရူပစ္ဆေဒဗန္ဓနာဂါရပ္ပဝေသနာဒီဟိ သယံ ကိလမန္တဿာပိ ပရေဟိ ကိလမာပေန္တဿာပိ။ **ဖန္ဒတော ဖန္ဒာပယတော**တိ ပရံ ဖန္ဒန္တံ ဖန္ဒနကာလေ သယမ္ပိ ဖန္ဒတော ပရမ္ပိ ဖန္ဒာပယတော။ **ပါဏမတိပါတယတော**တိ ပါဏံ ဟနန္တဿပိ ဟနာပေန္တဿပိ။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ ကရဏကာရာပနဝသေနေဝ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

သန္ဓိန္တိ ဃရသန္ဓိံ။ **နိလ္လောပ**န္တိ မဟာဝိလောပံ။ **ဧကာဂါရိက**န္တိ ဧကမေဝ ဃရံ ပရိဝါရေတွာ ဝိလုမ္ပနံ။ **ပရိပန္ထေ တိဋ္ဌတော**တိ အာဂတာဂတာနံ အစ္ဆိန္ဒနတ္ထံ မဂ္ဂေ တိဋ္ဌတော။ **ကရောတော န ကရီယတိ ပါပ**န္တိ ယံကိဉ္စိ ပါပံ ကရောမီတိ သညာယ ကရောတောပိ ပါပံ န ကရီယတိ၊ နတ္ထိ ပါပံ။ သတ္တာ ပန ကရောမာတိ ဧဝံသညိနော ဟောန္တီတိ အတ္ထော။ **ခုရပရိယန္တေနာ**တိ ခုရနေမိနာ, ခုရဓာရသဒိသပရိယန္တေန ဝါ။ **ဧကံ မံသခလ**န္တိ ဧကံ မံသရာသိံ။ **ပုဉ္ဇ**န္တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ **တတောနိဒါန**န္တိ ဧကမံသခလကရဏနိဒါနံ။ ဒက္ခိဏတီရေ မနုဿာ ကက္ခဠာ ဒါရုဏာ၊ တေ သန္ဓာယ **ဟနန္တော**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ဥတ္တရတီရေ သဒ္ဓါ ဟောန္တိ ပသန္နာ ဗုဒ္ဓမာမကာ ဓမ္မမာမကာ သံဃမာမကာ၊ တေ သန္ဓာယ **ဒဒန္တော**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

တတ္ထ **ယဇန္တော**တိ မဟာယာဂံ ကရောန္တော။ **ဒမေနာ**တိ ဣန္ဒြိယဒမေန ဥပေါသထကမ္မေန[1]။ **သံယမေနာ**တိ သီလသံယမေန။ **သစ္စဝဇ္ဇေနာ**တိ သစ္စဝစနေန။ **အာဂမော**တိ အာဂမနံ၊ ပဝတ္တီတိ အတ္ထော။ သဗ္ဗထာပိ ပါပပုညာနံ ကိရိယမေဝ ပဋိက္ခိပန္တိ။ သုက္ကပက္ခောပိ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သေသမေတ္ထ ပုရိမဝါရေ ဝုတ္တသဒိသမေဝ။

၁၀၀။ **နတ္ထိ ဟေတု နတ္ထိ ပစ္စယော**တိ ဧတ္ထ ပစ္စယော ဟေတုဝေဝစနံ။ ဥဘယေနာပိ ဝိဇ္ဇမာနကမေဝ ကာယဒုစ္စရိတာဒိသံကိလေသပစ္စယံ ကာယသုစရိတာဒိဝိသုဒ္ဓိပစ္စယံ ပဋိက္ခိပန္တိ။ **နတ္ထိ ဗလံ, နတ္ထိ ဝီရိယံ, နတ္ထိ ပုရိသထာမော, နတ္ထိ ပုရိသပရက္ကမော**တိ သတ္တာနံ သံကိလေသိတုံ ဝါ ဝိသုဇ္ဈိတုံ

၁-ဥပေါသထကမ္မေန ဝါ (ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၁၄၅-ပိဋ္ဌေ)

vā balaṁ vīriyaṁ vā purisena kātabbo nāma purisathāmo vā purisaparakkamo vā natthi.

Sabbe sattāti oṭṭhagoṇagadrabhādayo anavasese nidassenti. **Sabbe pāṇā**ti ekindriyo pāṇo dvindriyo pāṇoti-ādivasena vadanti. **Sabbe bhūtā**ti aṇḍakosavatthikosesu bhūte[1] sandhāya vadanti. **Sabbe jīvā**ti sāliyavagodhumādayo sandhāya vadanti. Tesu hete viruhanabhāvena jīvasaññino. **Avasā abalā avīriyā**ti tesaṁ attano vaso vā balaṁ vā vīriyaṁ vā natthi. **Niyatisaṅgatibhāvapariṇatā**ti ettha **niyatī**ti niyatatā. **Saṅgatī**ti channaṁ abhijātīnaṁ tattha tattha gamanaṁ. **Bhāvo**ti sabhāvoyeva. Evaṁ niyatiyā ca saṅgatiyā ca bhāvena ca pariṇatā nānappakārataṁ pattā. Yena hi yathā bhavitabbaṁ, so tatheva bhavati. Yena no bhavitabbaṁ, so na bhavatīti dassenti. **Chasvevābhijātīsū**ti chasu eva abhijātīsu ṭhatvā sukhañca dukkhañca paṭisaṁvedenti, aññā sukhadukkhabhūmi natthīti dassenti.

Tattha cha abhijātiyo nāma kaṇhābhijāti nīlābhijāti lohitābhijāti haliddābhijāti sukkābhijāti paramasukkābhijātīti. Tattha sākuṇiko sūkariko luddo macchaghātako coro coraghātako, ye vā panaññepi keci kurūrakammantā, ayaṁ kaṇhābhijāti nāma. Bhikkhū nīlābhijātīti vadanti. Te kira catūsu paccayesu kaṇṭake pakkhipitvā khādanti. "Bhikkhū ca kaṇṭakavuttino"ti ayaṁ hi nesaṁ Pāḷiyeva. Atha vā kaṇṭakavuttikā eva nāma eke pabbajitāti vadanti. "Samaṇakaṇṭakavuttikā"tipi hi nesaṁ Pāḷi. Lohitābhijāti nāma Nigaṇṭhā ekasāṭakāti vadanti. Ime kira purimehi dvīhi paṇḍaratarā. Gihī acelakasāvakā haliddābhijātīti vadanti. Iti attano paccayadāyake Nigaṇṭhehipi jeṭṭhakatare karonti. Nando, Vaccho, Saṁkicco, ayaṁ sukkābhijātīti vadanti. Te kira purimehi catūhi paṇḍaratarā. Ājīvake pana paramasukkābhijātīti vadanti. Te kira sabbehi paṇḍaratarā.

1. Bhūte sambhūte (Sī)

ဝါ ဗလံ ဝါ ဝီရိယံ ဝါ ပုရိသေန ကာတဗ္ဗော နာမ ပုရိသထာမော ဝါ ပုရိသပရက္ကမော ဝါ နတ္ထိ။

သဗ္ဗေ သတ္တာတိ ဩဋ္ဌဂေါဏဂဒြဘာဒယော အနဝသေသေ နိဒဿေန္တိ။ **သဗ္ဗေ ပါဏာ**တိ ဧကိန္ဒြိယော ပါဏော ဒွိန္ဒြိယော ပါဏောတိ အာဒိဝသေန ဝဒန္တိ။ **သဗ္ဗေ ဘူတာ**တိ အဏ္ဍကောသဝတ္ထိကောသေသု ဘူတေ[၁] သန္ဓာယ ဝဒန္တိ။ **သဗ္ဗေ ဇီဝါ**တိ သာလိယဝဂေါဓုမာဒယော သန္ဓာယ ဝဒန္တိ။ တေသု ဟေတေ ဝိရုဟနဘာဝေန ဇီဝသညိနော။ **အဝသာ အဗလာ အဝီရိယာ**တိ တေသံ အတ္တနော ဝသော ဝါ ဗလံ ဝါ ဝီရိယံ ဝါ နတ္ထိ။ **နိယတိသင်္ဂတိဘာဝပရိဏတာ**တိ ဧတ္ထ **နိယတီ**တိ နိယတတာ။ **သင်္ဂတီ**တိ ဆန္နံ အဘိဇာတီနံ တတ္ထ တတ္ထ ဂမနံ။ **ဘာဝေါ**တိ သဘာဝေါယေဝ။ ဧဝံ နိယတိယာ စ သင်္ဂတိယာ စ ဘာဝေန စ ပရိဏတာ နာနပ္ပကာရတံ ပတ္တာ။ ယေန ဟိ ယထာ ဘဝိတဗ္ဗံ၊ သော တထေဝ ဘဝတိ။ ယေန နော ဘဝိတဗ္ဗံ၊ သော န ဘဝတီတိ ဒဿေန္တိ။ **ဆသွေဝါဘိဇာတီသူ**တိ ဆသု ဧဝ အဘိဇာတီသု ဌတွာ သုခဉ္စ ဒုက္ခဉ္စ ပဋိသံဝေဒေန္တိ၊ အညာ သုခဒုက္ခဘူမိ နတ္ထီတိ ဒဿေန္တိ။

တတ္ထ ဆ အဘိဇာတိယော နာမ ကဏှာဘိဇာတိ နီလာဘိဇာတိ လောဟိတာဘိဇာတိ ဟလိဒ္ဒါဘိဇာတိ သုက္ကာဘိဇာတိ ပရမသုက္ကာဘိဇာတီတိ။ တတ္ထ သာကုဏိကော သူကရိကော လုဒ္ဒေါ မစ္ဆဃာတကော စောရော စောရဃာတကော၊ ယေ ဝါ ပနညေပိ ကေစိ ကုရူရကမ္မန္တာ၊ အယံ ကဏှာဘိဇာတိ နာမ။ ဘိက္ခူ နီလာဘိဇာတီတိ ဝဒန္တိ။ တေ ကိရ စတူသု ပစ္စယေသု ကဏ္ဋကေ ပက္ခိပိတွာ ခါဒန္တိ။ "ဘိက္ခူ စ ကဏ္ဋကဝုတ္တိနော"တိ အယံ ဟိ နေသံ ပါဠိယေဝ။ အထ ဝါ ကဏ္ဋကဝုတ္တိကာ ဧဝ နာမ ဧကေ ပဗ္ဗဇိတာတိ ဝဒန္တိ။ "သမဏကဏ္ဋကဝုတ္တိကာ"တိပိ ဟိ နေသံ ပါဠိ။ လောဟိတာဘိဇာတိ နာမ နိဂဏ္ဌာ ဧကသာဋကာတိ ဝဒန္တိ။ ဣမေ ကိရ ပုရိမေဟိ ဒွီဟိ ပဏ္ဍရတရာ။ ဂိဟီ အစေလကသာဝကာ ဟလိဒ္ဒါဘိဇာတီတိ ဝဒန္တိ။ ဣတိ အတ္တနော ပစ္စယဒါယကေ နိဂဏ္ဌေဟိပိ ဇေဋ္ဌကတရေ ကရောန္တိ။ နန္ဒော, ဝစ္ဆော, သံကိစ္စော၊ အယံ သုက္ကာဘိဇာတီတိ ဝဒန္တိ။ တေ ကိရ ပုရိမေဟိ စတူဟိ ပဏ္ဍရတရာ။ အာဇီဝကေ ပန ပရမသုက္ကာဘိဇာတီတိ ဝဒန္တိ။ တေ ကိရ သဗ္ဗေဟိ ပဏ္ဍရတရာ။

၁-ဘူတေ သမ္ဘူတေ (သီ)

Tattha sabbe sattā paṭhamaṁ sākuṇikādayova honti, tato visujjhamānā Sakyasamaṇā honti, tato visujjhamānā Nigaṇṭhā, tato ājīvakasāvakā, tato Nandādayo, tato Ājīvakāti ayametesaṁ laddhi. Sukkapakkho vuttapaccanīkena veditabbo. Sesamidhāpi purimavāre vuttasadisameva.

Imāsu pana tīsu diṭṭhīsu natthikadiṭṭhi vipākaṁ paṭibāhati, akiriyadiṭṭhi kammaṁ paṭibāhati, ahetukadiṭṭhi ubhayampi paṭibāhati. Tattha kammaṁ paṭibāhantenāpi vipāko paṭibāhito hoti, vipākaṁ paṭibāhantenāpi kammaṁ paṭibāhitaṁ. Iti sabbepete atthato ubhayapaṭibāhakā natthikavādā ceva ahetukavādā ca akiriyavādā ca honti. Ye pana tesaṁ laddhiṁ gahetvā rattiṭṭhāne divāṭṭhāne nisinnā sajjhāyanti vīmaṁsanti, tesaṁ “natthi dinnaṁ natthi yiṭṭhaṁ, karoto na kariyati pāpaṁ, natthi hetu natthi paccayo”ti tasmiṁ ārammaṇe micchāsati santiṭṭhati, cittaṁ ekaggaṁ hoti, javanāni javanti, paṭhamajavane satekicchā honti, tathā dutiyādīsu. Sattame Buddhānampi atekicchā anivattino Ariṭṭhakaṇṭakasadisā.

Tattha koci ekaṁ dassanaṁ okkamati, koci dve, koci tīṇipi, ekasmiṁ okkantepi dvīsu tīsu okkantesupi niyatamicchādiṭṭhikova hoti, patto saggamaggāvaraṇañceva mokkhamaggāvaraṇañca, abhabbo tassa attabhāvassa anantaraṁ saggampi gantuṁ, pageva mokkhaṁ. Vaṭṭakhāṇu nāmesa satto pathavīgopako. Kiṁ panesa ekasmiṁyeva attabhāve niyato hoti. Udāhu aññasmimpīti. Ekasmiññeva niyato, āsevanavasena pana bhavantarepi taṁ taṁ diṭṭhiṁ rocetiyeva. Evarūpassa hi yebhuyyena bhavato vuṭṭhānaṁ nāma natthi.

Tasmā akalyāṇajanaṁ, āsīvisamivoragaṁ.
Ārakā parivajjeyya, bhūtikāmo vicakkhaṇoti.

103. **Natthi sabbaso āruppā**ti arūpabrahmaloko nāma sabbākārena natthi. **Manomayā**ti jhānacittamayā. **Saññāmayā**ti arūpajjhānasaññāya saññāmayā. **Rūpānaṁyeva nibbidāya virāgāya nirodhāya paṭipanno hotī**ti ayaṁ lābhī vā hoti takkī vā. Lābhī nāma rūpāvacarajjhānalābhī. Tassa rūpāvacare kaṅkhā natthi, arūpāvacaraloke

တတ္ထ သဗ္ဗေ သတ္တာ ပဌမံ သာကုဏိကာဒယောဝ ဟောန္တိ၊ တတော ဝိသုဇ္ဈမာနာ သကျသမဏာ ဟောန္တိ၊ တတော ဝိသုဇ္ဈမာနာ နိဂဏ္ဌာ၊ တတော အာဇီဝကသာဝကာ၊ တတော နန္ဒာဒယော၊ တတော အာဇီဝကာတိ အယမေတေသံ လဒ္ဓိ။ သုက္ကပက္ခော ဝုတ္တပစ္စနီကေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ သေသမိဓာပိ ပုရိမဝါရေ ဝုတ္တသဒိသမေဝ။

ဣမာသု ပန တီသု ဒိဋ္ဌီသု နတ္ထိကဒိဋ္ဌိ ဝိပါကံ ပဋိဗာဟတိ၊ အကိရိယဒိဋ္ဌိ ကမ္မံ ပဋိဗာဟတိ၊ အဟေတုကဒိဋ္ဌိ ဥဘယမ္ပိ ပဋိဗာဟတိ။ တတ္ထ ကမ္မံ ပဋိဗာဟန္တေနာပိ ဝိပါကော ပဋိဗာဟိတော ဟောတိ၊ ဝိပါကံ ပဋိဗာဟန္တေနာပိ ကမ္မံ ပဋိဗာဟိတံ။ ဣတိ သဗ္ဗေပေတေ အတ္ထတော ဥဘယပဋိဗာဟကာ နတ္ထိကဝါဒါ စေဝ အဟေတုကဝါဒါ စ အကိရိယဝါဒါ စ ဟောန္တိ။ ယေ ပန တေသံ လဒ္ဓိံ ဂဟေတွာ ရတ္တိဋ္ဌာနေ ဒိဝါဋ္ဌာနေ နိသိန္နာ သဇ္ဈာယန္တိ ဝီမံသန္တိ၊ တေသံ “နတ္ထိ ဒိန္နံ နတ္ထိ ယိဋ္ဌံ၊ ကရောတော န ကရီယတိ ပါပံ၊ နတ္ထိ ဟေတု နတ္ထိ ပစ္စယော”တိ တသ္မိံ အာရမ္မဏေ မိစ္ဆာသတိ သန္တိဋ္ဌတိ၊ စိတ္တံ ဧကဂ္ဂံ ဟောတိ၊ ဇဝနာနိ ဇဝန္တိ၊ ပဌမဇဝနေ သတေကိစ္ဆာ ဟောန္တိ၊ တထာ ဒုတိယာဒီသု။ သတ္တမေ ဗုဒ္ဓါနမ္ပိ အတေကိစ္ဆာ အနိဝတ္တိနော အရိဋ္ဌကဏ္ဋကသဒိသာ။

တတ္ထ ကောစိ ဧကံ ဒဿနံ ဩက္ကမတိ၊ ကောစိ ဒွေ၊ ကောစိ တီဏိပိ၊ ဧကသ္မိံ ဩက္ကန္တေပိ ဒွီသု တီသု ဩက္ကန္တေသုပိ နိယတမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကောဝ ဟောတိ၊ ပတ္တော သဂ္ဂမဂ္ဂါဝရဏဉ္စေဝ မောက္ခမဂ္ဂါဝရဏဉ္စ၊ အဘဗ္ဗော တဿ အတ္တဘာဝဿ အနန္တရံ သဂ္ဂမ္ပိ ဂန္တုံ၊ ပဂေဝ မောက္ခံ။ ဝဋ္ဋခါဏု နာမေသ သတ္တော ပထဝီဂေါပကော။ ကိံ ပနေသ ဧကသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ နိယတော ဟောတိ။ ဥဒါဟု အညသ္မိမ္ပီတိ။ ဧကသ္မိညေဝ နိယတော၊ အာသေဝနဝသေန ပန ဘဝန္တရေပိ တံ တံ ဒိဋ္ဌိံ ရောစေတိယေဝ။ ဧဝရူပဿ ဟိ ယေဘုယျေန ဘဝတော ဝုဋ္ဌာနံ နာမ နတ္ထိ။

တသ္မာ အကလျာဏဇနံ၊ အာသီဝိသမိဝေါရဂံ။
အာရကာ ပရိဝဇ္ဇေယျ၊ ဘူတိကာမော ဝိစက္ခဏောတိ။

၁၀၃။ **နတ္ထိ သဗ္ဗသော အာရုပ္ပါ**တိ အရူပဗြဟ္မလောကော နာမ သဗ္ဗာကာရေန နတ္ထိ။ **မနောမယာ**တိ ဈာနစိတ္တမယာ။ **သညာမယာ**တိ အရူပဇ္ဈာနသညာယ သညာမယာ။ **ရူပါနံယေဝ နိဗ္ဗိဒါယ ဝိရာဂါယ နိရောဓာယ ပဋိပန္နော ဟောတီ**တိ အယံ လာဘီ ဝါ ဟောတိ တက္ကီ ဝါ။ လာဘီ နာမ ရူပါဝစရဇ္ဈာနလာဘီ။ တဿ ရူပါဝစရေ ကင်္ခါ နတ္ထိ၊ အရူပါဝစရလောကေ

atthi. So “ahaṁ āruppā atthīti vadantānampi natthīti vadantānampi suṇāmi, atthi natthīti pana na jānāmi. Catutthajjhānaṁ padaṭṭhānaṁ katvā arūpāvacarajjhānaṁ nibbattessāmi. Sace āruppā atthi, tattha nibbattissāmi, sace natthi, rūpāvacarabrahmaloke nibbattissāmi. Evaṁ me apaṇṇako dhammo apaṇṇakova aviraddhova bhavissatī”ti tathā paṭipajjati. Takkī pana appaṭiladdhajjhāno, tassāpi rūpajjhāne kaṅkhā natthi, arūpaloke pana atthi. So “ahaṁ āruppā atthīti vadantānampi natthīti vadantānampi suṇāmi, atthi natthīti pana na jānāmi. Kasiṇaparikammaṁ katvā catutthajjhānaṁ nibbattetvā taṁ padaṭṭhānaṁ katvā arūpāvacarajjhānaṁ nibbattessāmi. Sace āruppā atthi, tattha nibbattissāmi. Sace natthi, rūpāvacarabrahmaloke nibbattissāmi. Evaṁ me apaṇṇako dhammo apaṇṇakova aviraddhova bhavissatī”ti tathā paṭipajjati.

104. **Bhavanirodho**ti nibbānaṁ. **Sārāgāya**[1] **santike**ti rāgavasena vaṭṭe rajjanassa santike. **Saṁyogāyā**ti taṇhāvasena saṁyojanatthāya. **Abhinandanāyā**ti taṇhādiṭṭhivasena abhinandanāya. **Paṭipanno hotī**ti ayampi lābhī vā hoti takkī vā. Lābhī nāma aṭṭhasamāpattilābhī. Tassa āruppe kaṅkhā natthi, nibbāne atthi. So “ahaṁ nirodho atthītipi natthītipi suṇāmi, sayaṁ na jānāmi. Samāpattiṁ pādakaṁ katvā vipassanaṁ vaḍḍhessāmi. Sace nirodho bhavissati, arahattaṁ patvā parinibbāyissāmi. No ce bhavissati, āruppe nibbattissāmī”ti evaṁ paṭipajjati. Takkī pana ekasamāpattiyāpi na lābhī, āruppe panassa kaṅkhā natthi, bhavanirodhe atthi. So “ahaṁ nirodho atthītipi natthītipi suṇāmi, sayaṁ na jānāmi, kasiṇaparikammaṁ katvā aṭṭhasamāpattiyo nibbattetvā samāpattipadaṭṭhānaṁ vipassanaṁ vaḍḍhessāmi. Sace nirodho bhavissati, arahattaṁ patvā parinibbāyissāmi. No ce bhavissati, āruppe nibbattissāmī”ti evaṁ paṭipajjati. Etthāha “atthi dinnanti-ādīni tāva apaṇṇakāni bhavantu, natthi dinnanti-ādīni pana kathaṁ apaṇṇakānī”ti. Gahaṇavasena. Tāni hi apaṇṇakaṁ apaṇṇakanti evaṁ gahitattā apaṇṇakāni nāma jātāni.

1. Sarāgāya (Sī, Syā)

အတ္ထိ။ သော ‘‘အဟံ အာရုပ္ပါ အတ္ထီတိ ဝဒန္တာနမ္ပိ နတ္ထီတိ ဝဒန္တာနမ္ပိ သုဏာမိ၊ အတ္ထိ နတ္ထီတိ ပန န ဇာနာမိ။ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ ပဒဋ္ဌာနံ ကတွာ အရူပါဝစရဇ္ဈာနံ နိဗ္ဗတ္တေဿာမိ။ သစေ အာရုပ္ပါ အတ္ထိ၊ တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တိဿာမိ၊ သစေ နတ္ထိ၊ ရူပါဝစရဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တိဿာမိ။ ဧဝံ မေ အပဏ္ဏကော ဓမ္မော အပဏ္ဏကောဝ အဝိရဒ္ဓေါဝ ဘဝိဿတီ’’တိ တထာ ပဋိပဇ္ဇတိ။ တက္ကီ ပန အပ္ပဋိလဒ္ဓဇ္ဈာနော၊ တဿာပိ ရူပဇ္ဈာနေ ကင်္ခါ နတ္ထိ၊ အရူပလောကေ ပန အတ္ထိ။ သော “အဟံ အာရုပ္ပါ အတ္ထီတိ ဝဒန္တာနမ္ပိ နတ္ထီတိ ဝဒန္တာနမ္ပိ သုဏာမိ၊ အတ္ထိ နတ္ထီတိ ပန န ဇာနာမိ။ ကသိဏပရိကမ္မံ ကတွာ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ တံ ပဒဋ္ဌာနံ ကတွာ အရူပါဝစရဇ္ဈာနံ နိဗ္ဗတ္တေဿာမိ။ သစေ အာရုပ္ပါ အတ္ထိ၊ တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တိဿာမိ။ သစေ နတ္ထိ၊ ရူပါဝစရဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တိဿာမိ။ ဧဝံ မေ အပဏ္ဏကော ဓမ္မော အပဏ္ဏကောဝ အဝိရဒ္ဓေါဝ ဘဝိဿတီ”တိ တထာ ပဋိပဇ္ဇတိ။

၁၀၄။ **ဘဝနိရောဓော**တိ နိဗ္ဗာနံ။ **သာရာဂါယ**[၁] **သန္တိကေ**တိ ရာဂဝသေန ဝဋ္ဋေ ရဇ္ဇနဿ သန္တိကေ။ **သံယောဂါယာ**တိ တဏှာဝသေန သံယောဇနတ္ထာယ။ **အဘိနန္ဒနာယာ**တိ တဏှာဒိဋ္ဌိဝသေန အဘိနန္ဒနာယ။ **ပဋိပန္နော ဟောတီ**တိ အယမ္ပိ လာဘီ ဝါ ဟောတိ တက္ကီ ဝါ။ လာဘီ နာမ အဋ္ဌသမာပတ္တိလာဘီ။ တဿ အာရုပ္ပေ ကင်္ခါ နတ္ထိ၊ နိဗ္ဗာနေ အတ္ထိ။ သော “အဟံ နိရောဓော အတ္ထီတိပိ နတ္ထီတိပိ သုဏာမိ၊ သယံ န ဇာနာမိ။ သမာပတ္တိံ ပါဒကံ ကတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေဿာမိ။ သစေ နိရောဓော ဘဝိဿတိ၊ အရဟတ္တံ ပတွာ ပရိနိဗ္ဗာယိဿာမိ။ နော စေ ဘဝိဿတိ၊ အာရုပ္ပေ နိဗ္ဗတ္တိဿာမီ”တိ ဧဝံ ပဋိပဇ္ဇတိ။ တက္ကီ ပန ဧကသမာပတ္တိယာပိ န လာဘီ၊ အာရုပ္ပေ ပနဿ ကင်္ခါ နတ္ထိ၊ ဘဝနိရောဓေ အတ္ထိ။ သော ‘‘အဟံ နိရောဓော အတ္ထီတိပိ နတ္ထီတိပိ သုဏာမိ၊ သယံ န ဇာနာမိ၊ ကသိဏပရိကမ္မံ ကတွာ အဋ္ဌသမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေတွာ သမာပတ္တိပဒဋ္ဌာနံ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေဿာမိ။ သစေ နိရောဓော ဘဝိဿတိ၊ အရဟတ္တံ ပတွာ ပရိနိဗ္ဗာယိဿာမိ။ နော စေ ဘဝိဿတိ၊ အာရုပ္ပေ နိဗ္ဗတ္တိဿာမီ”တိ ဧဝံ ပဋိပဇ္ဇတိ။ ဧတ္ထာဟ ‘‘အတ္ထိ ဒိန္နန္တိ-အာဒီနိ တာဝ အပဏ္ဏကာနိ ဘဝန္တု၊ နတ္ထိ ဒိန္နန္တိအာဒီနိ ပန ကထံ အပဏ္ဏကာနီ”တိ။ ဂဟဏဝသေန။ တာနိ ဟိ အပဏ္ဏကံ အပဏ္ဏကန္တိ ဧဝံ ဂဟိတတ္တာ အပဏ္ဏကာနိ နာမ ဇာတာနိ။

၁-သာရာဂါယ (သီ၊ သျာ)

105. **Cattārome**ti ayaṁ pāṭi-ekko anusandhi. Natthikavādo, ahetukavādo, akiriya vādo, āruppā natthi nirodho natthīti evaṁvādino ca dveti ime pañca puggalā heṭṭhā tayo puggalāva honti. Atthikavādādayo pañca eko catutthapuggalova hoti. Etamatthaṁ dassetuṁ Bhagavā imaṁ desanaṁ ārabhi. Tattha sabbaṁ atthato uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Apaṇṇakasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Paṭhamavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

၁၀၅။ **စတ္တာရောမေ**တိ အယံ ပါဋိဧက္ကော အနုသန္ဓိ။ နတ္ထိကဝါဒေါ, အဟေတုကဝါဒေါ, အကိရိယဝါဒေါ, အာရုပ္ပါ နတ္ထိ နိရောဓော နတ္ထီတိ ဧဝံ-ဝါဒိနော စ ဒွေတိ ဣမေ ပဉ္စ ပုဂ္ဂလာ ဟေဋ္ဌာ တယော ပုဂ္ဂလာဝ ဟောန္တိ။ အတ္ထိကဝါဒါဒယော ပဉ္စ ဧကော စတုတ္ထပုဂ္ဂလောဝ ဟောတိ။ ဧတမတ္ထံ ဒဿေတုံ ဘဂဝါ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။ တတ္ထ သဗ္ဗံ အတ္ထတော ဥတ္တာန-မေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

အပဏ္ဏကသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ပဌမဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

2. Bhikkhuvagga

1. Ambalaṭṭhikarāhulovādasuttavaṇṇanā

107. **Evaṁ me sutan**ti Ambalaṭṭhikarāhulovādasuttaṁ. Tattha **Ambalaṭṭhikāyaṁ viharatī**ti Veḷuvanavihārassa paccante padhānagharasaṅkhepe vivekakāmānaṁ vasanatthāya kate Ambalaṭṭhikāti evaṁnāmake pāsāde pavivekaṁ brūhayanto piharati. Kaṇṭako nāma jātakālato paṭṭhāya tikhiṇova hoti, evameva ayampi āyasmā sattavassikasāmaṇerakāleyeva pavivekaṁ brūhayamāno tattha vihāsi. **Paṭisallānā vuṭṭhito**ti phalasamāpattito vuṭṭhāya. **Āsanan**ti pakatipaññattamevettha āsanaṁ atthi, taṁ papphoṭetvā ṭhapesi. **Udakādhāne**ti udakabhājane. "Udakaṭṭhāne"tipi pāṭho.

Āyasmantaṁ Rāhulaṁ āmantesīti ovādadānatthaṁ āmantesi. Bhagavatā hi Rāhulattherassa sambahulā dhammadesanā katā. Sāmaṇerapañhaṁ therasseva vuttaṁ. Tathā Rāhulasaṁyuttaṁ Mahārāhulovādasuttaṁ Cūḷarāhulovādasuttaṁ idaṁ Ambalaṭṭhikarāhulovādasuttanti.

Ayañhi āyasmā sattavassikakāle Bhagavantaṁ cīvarakaṇṇe gahetvā "dāyajjaṁ me samaṇa dehī"ti dāyajjaṁ yācamāno Bhagavatā Dhammasenāpatisāriputtattherassa niyyādetvā pabbājito. Atha Bhagavā daharakumārā nāma yuttāyuttaṁ kathaṁ kathenti, ovādamassa demīti Rāhulakumāraṁ āmantetvā[1] "sāmaṇerena nāma Rāhula tiracchānakathaṁ kathetuṁ na vaṭṭati, tvaṁ kathayamāno evarūpaṁ kathaṁ katheyyāsī"ti sabbabuddhehi avijahitaṁ dasapucchaṁ pañcapaṇṇāsavissajjanaṁ "eko pañho eko uddeso ekaṁ veyyākaraṇaṁ dve pañhā -pa- dasa pañhā dasa uddesā dasa veyyākaraṇāti. Ekaṁ nāma kiṁ, sabbe sattā āhāraṭṭhitikā -pa-. Dasa nāma kiṁ, dasahaṅgehi samannāgato arahāti vuccatī"ti[2] imaṁ sāmaṇerapañhaṁ kathesi. Puna cintesi "daharakumārā nāma piyamusāvādā honti, adiṭṭhameva diṭṭhaṁ amhehi, diṭṭhameva na diṭṭhaṁ amhehīti vadanti. Ovādamassa demī"ti akkhīhi oloketvāpi sukhasañjānanatthaṁ paṭhamameva catasso

1. Āmantesi (Sī, Syā)   2. Khu 1. 3 piṭṭhe.

၂-ဘိက္ခုဝဂ္ဂ

၁-အမ္ဗလဋ္ဌိကရာဟုလောဝါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၀၇။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** အမ္ဗလဋ္ဌိကရာဟုလောဝါဒသုတ္တံ။ တတ္ထ **အမ္ဗလဋ္ဌိကာယံ ဝိဟရတီ**တိ ဝေဠုဝနဝိဟာရဿ ပစ္စန္တေ ပဓာနဃရသင်္ခေပေ ဝိဝေကကာမာနံ ဝသနတ္ထာယ ကတေ အမ္ဗလဋ္ဌိကာတိ ဧဝံနာမကေ ပါသာဒေ ပဝိဝေကံ ဗြူဟယန္တော ဝိဟရတိ။ ကဏ္ဋကော နာမ ဇာတကာလတော ပဋ္ဌာယ တိခိဏောဝ ဟောတိ၊ ဧဝမေဝ အယမ္ပိ အာယသ္မာ သတ္တဝဿိကသာမဏေရကာလေယေဝ ပဝိဝေကံ ဗြူဟယမာနော တတ္ထ ဝိဟာသိ။ **ပဋိသလ္လာနာ ဝုဋ္ဌိတော**တိ ဖလသမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ။ **အာသနန္တိ** ပကတိပညတ္တမေဝေတ္ထ အာသနံ အတ္ထိ၊ တံ ပပ္ဖောဋေတွာ ဌပေသိ။ **ဥဒကာဓာနေ**တိ ဥဒကဘာဇနေ။ "ဥဒကဋ္ဌာနေ"တိပိ ပါဌော။

အာယသ္မန္တံ ရာဟုလံ အာမန္တေသီတိ ဩဝါဒဒါနတ္ထံ အာမန္တေသိ။ ဘဂဝတာ ဟိ ရာဟုလတ္ထေရဿ သမ္ဗဟုလာ ဓမ္မဒေသနာ ကတာ။ သာမဏေရပဉှံ ထေရဿေဝ ဝုတ္တံ။ တထာ ရာဟုလသံယုတ္တံ မဟာရာဟုလောဝါဒသုတ္တံ စူဠရာဟုလောဝါဒသုတ္တံ ဣဒံ အမ္ဗလဋ္ဌိကရာဟုလောဝါဒသုတ္တန္တိ။

အယဉှိ အာယသ္မာ သတ္တဝဿိကကာလေ ဘဂဝန္တံ စီဝရကဏ္ဏေ ဂဟေတွာ "ဒါယဇ္ဇံ မေ သမဏ ဒေဟီ"တိ ဒါယဇ္ဇံ ယာစမာနော ဘဂဝတာ ဓမ္မသေနာပတိသာရိပုတ္တတ္ထေရဿ နိယျာဒေတွာ ပဗ္ဗာဇိတော။ အထ ဘဂဝါ ဒဟရကုမာရာ နာမ ယုတ္တာယုတ္တံ ကထံ ကထေန္တိ၊ ဩဝါဒမဿ ဒေမီတိ ရာဟုလကုမာရံ အာမန္တေတွာ[1] "သာမဏေရေန နာမ ရာဟုလ တိရစ္ဆာနကထံ ကထေတုံ န ဝဋ္ဋတိ၊ တွံ ကထယမာနော ဧဝရူပံ ကထံ ကထေယျာသီ"တိ သဗ္ဗဗုဒ္ဓေဟိ အဝိဇဟိတံ ဒသပုစ္ဆံ ပဉ္စပဏ္ဏာသဝိဿဇ္ဇနံ "ဧကော ပဉှော ဧကော ဥဒ္ဒေသော ဧကံ ဝေယျာကရဏံ ဒွေ ပဉှာ။ပ။ ဒသ ပဉှာ ဒသ ဥဒ္ဒေသာ ဒသ ဝေယျာကရဏာတိ။ ဧကံ နာမ ကိံ၊ သဗ္ဗေ သတ္တာ အာဟာရဋ္ဌိတိကာ။ပ။ ဒသ နာမ ကိံ၊ ဒသဟင်္ဂေဟိ သမန္နာဂတော အရဟာတိ ဝုစ္စတီ"တိ[2] ဣမံ သာမဏေရပဉှံ ကထေသိ။ ပုန စိန္တေသိ "ဒဟရကုမာရာ နာမ ပိယမုသာဝါဒါ ဟောန္တိ၊ အဒိဋ္ဌမေဝ ဒိဋ္ဌံ အမှေဟိ၊ ဒိဋ္ဌမေဝ န ဒိဋ္ဌံ အမှေဟီတိ ဝဒန္တိ။ ဩဝါဒမဿ ဒေမီ"တိ အက္ခီဟိ ဩလောကေတွာပိ သုခသဉ္ဇာနနတ္ထံ ပဌမမေဝ စတဿော

၁-အာမန္တေသိ (သီ၊ သျာ)   ၂-ခု ၁-၃-ပိဋ္ဌေ။

udakādhānūpamāyo, tato dve hatthi-upamāyo ekaṁ ādāsūpamañca dassetvā imaṁ suttaṁ kathesi. Catūsu pana paccayesu taṇhāvivaṭṭanaṁ pañcasu kāmaguṇesu chandarāgappahānaṁ kalyāṇamittupanissayassa mahantabhāvañca dassetvā **Rāhulasuttaṁ**[1] kathesi. Āgatāgataṭṭhāne bhavesu chandarāgo na kattabboti dassetuṁ **Rāhulasaṁyuttaṁ**[2] kathesi. Ahaṁ sobhāmi, mama vaṇṇāyatanaṁ pasannanti attabhāvaṁ nissāya gehassitachandarāgo na kattabboti **Mahārāhulovādasuttaṁ** kathesi.

Tattha Rāhulasuttaṁ imasmiṁ nāma kāle vuttanti na vattabbaṁ. Tañhi abhiṇhovādavasena vuttaṁ. Rāhulasaṁyuttaṁ sattavassikakālato paṭṭhāya yāva avassikabhikkhu kālā vuttaṁ. Mahārāhulovādasuttaṁ aṭṭhārasa[3] vassasāmaṇerakāle vuttaṁ. Cūḷarāhulovādasuttaṁ avassikabhikkhukāle[4] vuttaṁ. Kumārakapañhañca idañca Ambalaṭṭhikarāhulovādasuttaṁ sattavassikasāmaṇerakāle vuttaṁ. Tesu Rāhulasuttaṁ abhiṇhovādatthaṁ, Rāhulasaṁyuttaṁ, therassa vipassanāgabbhagahaṇatthaṁ, Mahārāhulovādaṁ gehassitachandarāgavinodanatthaṁ, Cūḷarāhulovādaṁ therassa pañcadasavimuttiparipācanīyadhammaparipākakāle arahattagāhāpanatthaṁ vuttaṁ. Idañca pana sandhāya Rāhulatthero bhikkhusaṁghamajjhe Tathāgatassa guṇaṁ kathento idamāha—

"Kikīva bījaṁ rakkheyya, cāmarī vālamuttamaṁ.
Nipako sīlasampanno, mamaṁ rakkhi[5] Tathāgato"ti[6].

Sāmaṇerapañhaṁ ayuttavacanapahānatthaṁ, idaṁ Ambalaṭṭhikarāhulovādasuttaṁ sampajānamusāvādassa akaraṇatthaṁ vuttaṁ.

Tattha **passasi no**ti passasi nu. **Parittan**ti thokaṁ. **Sāmaññan**ti samaṇadhammo. **Nikkujjitvā**ti adhomukhaṁ katvā. **Ukkujjitvā**ti uttānaṁ katvā.

108. **Seyyathāpi Rāhula rañño nāgo**ti ayaṁ upamā sampajānamusāvāde saṁvararahitassa opammadassanatthaṁ vuttā. Tattha **īsādanto**ti

1. Khu 1. 328 piṭṭhe.
2. Saṁ 1. 439 piṭṭhādīsu.
3. Sattarasāṭṭhārasa (Ka)
4. Aḍḍhavassikabhikkhukāle (Syā)
5. Dakkhi (Ka)
6. Khu 3. 67 piṭṭhe, atthato samānaṁ.

ဥဒကာဓာနူပမာယော, တတော ဒွေ ဟတ္ထိဥပမာယော ဧကံ အာဒါသူပမဉ္စ ဒဿေတွာ ဣမံ သုတ္တံ ကထေသိ။ စတူသု ပန ပစ္စယေသု တဏှာဝိဝဋ္ဋနံ ပဉ္စသု ကာမဂုဏေသု ဆန္ဒရာဂပ္ပဟာနံ ကလျာဏမိတ္တုပနိဿယဿ မဟန္တဘာဝဉ္စ ဒဿေတွာ **ရာဟုလသုတ္တံ**[1] ကထေသိ။ အာဂတာဂတဋ္ဌာနေ ဘဝေသု ဆန္ဒရာဂေါ န ကတ္တဗ္ဗောတိ ဒဿေတုံ **ရာဟုလသံယုတ္တံ**[2] ကထေသိ။ အဟံ သောဘာမိ၊ မမ ဝဏ္ဏာယတနံ ပသန္နန္တိ အတ္တဘာဝံ နိဿာယ ဂေဟဿိတ-ဆန္ဒရာဂေါ န ကတ္တဗ္ဗောတိ **မဟာရာဟုလောဝါဒသုတ္တံ** ကထေသိ။

တတ္ထ ရာဟုလသုတ္တံ ဣမသ္မိံ နာမ ကာလေ ဝုတ္တန္တိ န ဝတ္တဗ္ဗံ။ တဉှိ အဘိဏှောဝါဒဝသေန ဝုတ္တံ။ ရာဟုလသံယုတ္တံ သတ္တဝဿိကကာလတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ အဝဿိကဘိက္ခုကာလာ ဝုတ္တံ။ မဟာရာဟုလောဝါဒသုတ္တံ အဋ္ဌာရသ[3]ဝဿသာမဏေရကာလေ ဝုတ္တံ။ စူဠရာဟုလောဝါဒသုတ္တံ အဝဿိက-ဘိက္ခုကာလေ[4] ဝုတ္တံ။ ကုမာရကပဉှဉ္စ ဣဒဉ္စ အမ္ဗလဋ္ဌိကရာဟုလောဝါဒသုတ္တံ သတ္တဝဿိကသာမဏေရကာလေ ဝုတ္တံ။ တေသု ရာဟုလသုတ္တံ အဘိဏှော-ဝါဒတ္ထံ, ရာဟုလသံယုတ္တံ, ထေရဿ ဝိပဿနာဂဗ္ဘဂဟဏတ္ထံ, မဟာရာဟုလော-ဝါဒံ ဂေဟဿိတဆန္ဒရာဂဝိနောဒနတ္ထံ, စူဠရာဟုလောဝါဒံ ထေရဿ ပဉ္စဒသ-ဝိမုတ္တိပရိပါစနီယဓမ္မပရိပါကကာလေ အရဟတ္တဂါဟာပနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ဣဒဉ္စ ပန သန္ဓာယ ရာဟုလတ္ထေရော ဘိက္ခုသံဃမဇ္ဈေ တထာဂတဿ ဂုဏံ ကထေန္တော ဣဒမာဟ—

"ကိကီဝ ဗီဇံ ရက္ခေယျ၊ စာမရီ ဝါလမုတ္တမံ။
နိပကော သီလသမ္ပန္နော၊ မမံ ရက္ခိ[5] တထာဂတော"တိ[6]။

သာမဏေရပဉှံ အယုတ္တဝစနပဟာနတ္ထံ, ဣဒံ အမ္ဗလဋ္ဌိကရာဟုလောဝါဒ-သုတ္တံ သမ္ပဇာနမုသာဝါဒဿ အကရဏတ္ထံ ဝုတ္တံ။

တတ္ထ **ပဿသိ နော**တိ ပဿသိ နု။ **ပရိတ္တန္တိ** ထောကံ။ **သာမညန္တိ** သမဏဓမ္မော။ **နိက္ကုဇ္ဇိတွာ**တိ အဓောမုခံ ကတွာ။ **ဥက္ကုဇ္ဇိတွာ**တိ ဥတ္တာနံ ကတွာ။

၁၀၈။ **သေယျထာပိ ရာဟုလ ရညော နာဂေါ**တိ အယံ ဥပမာ သမ္ပဇာန-မုသာဝါဒေ သံဝရရဟိတဿ ဩပမ္မဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တာ။ တတ္ထ **ဤသာဒန္တော**တိ

၁-ခု ၁-၃၂၈-ပိဋ္ဌေ။
၂-သံ ၁-၄၃၉-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၃-သတ္တရသာဋ္ဌာရသ (က)
၄-အဍ္ဎဝဿိကဘိက္ခုကာလေ (သျာ)
၅-ဒက္ခိ (က)
၆-ခု ၃-၆၇-ပိဋ္ဌေ၊ အတ္ထတော သမာနံ။

rathīsāsadisadanto. **Uruḷhavā**ti abhivaḍḍhito ārohasampanno. **Abhijāto**ti sujāto jātisampanno. **Saṅgāmāvacaro**ti saṅgāmaṁ otiṇṇapubbo. **Kammaṁ karotī**ti āgatāgate pavaṭṭento ghāteti. Puratthimakāyādīsu pana puratthimakāyena tāva paṭisenāya phalakakoṭṭhakamuṇḍapākārādayo pāteti. Tathā pacchimakāyena. Sīsena kammaṁ nāma niyametvā etaṁ padesaṁ maddissāmīti nivattitvā oloketi, ettakena satampi sahassampi dvedhā bhijjati. Kaṇṇehi kammaṁ nāma āgatāgate sare kaṇṇehi paharitvā[1] pātanaṁ. Dantehi kammaṁ nāma paṭihatthi-assahatthāroha-assārohapadādīnaṁ vijjhanaṁ. Naṅguṭṭhena kammaṁ nāma naṅguṭṭhe baddhāya dīghāsilaṭṭhiyā vā ayamusalena vā chedanabhedanaṁ. **Rakkhateva soṇḍan**ti soṇḍaṁ pana mukhe pakkhipitvā rakkhati.

Tatthāti tasmiṁ tassa hatthino karaṇe. **Apariccattan**ti anissaṭṭhaṁ, paresaṁ jayaṁ amhākañca parājayaṁ passīti maññati. **Soṇḍāyapi kammaṁ karotī**ti ayamuggaraṁ vā khadiramusalaṁ vā gahetvā samantā aṭṭhārasahatthaṭṭhānaṁ maddati. **Pariccattan**ti vissaṭṭhaṁ, idāni hatthiyodhādīsu na kutoci bhāyati, amhākaṁ jayaṁ paresañca parājayaṁ passīti maññati. **Nāhaṁ tassa kiñci pāpan**ti tassa dukkaṭādi-āpattivītikkame vā mātughātakādikammesu vā kiñci pāpaṁ akattabbaṁ nāma natthi. **Tasmātiha te**ti yasmā sampajānamusāvādino akattabbaṁ pāpaṁ nāma natthi, tasmā tayā hasāyapi davakamyatāyapi musā na bhaṇissāmīti sikkhitabbaṁ. **Paccavekkhaṇattho**ti olokanattho, yaṁ mukhe vajjaṁ hoti, tassa dassanatthoti vuttaṁ hoti. **Paccavekkhitvā paccavekkhitvā**ti oloketvā oloketvā.

109. **Sasakkaṁ na karaṇīyan**ti ekaṁseneva na kātabbaṁ. **Paṭisaṁhareyyāsī**ti nivatteyyāsi mā kareyyāsi. **Anupadajjeyyāsī**ti anupadeyyāsi upatthambheyyāsi punappunaṁ kareyyāsi. **Ahorattānusikkhī**ti rattiñca divañca sikkhamāno.

111. **Aṭṭīyitabban**ti aṭṭena pīḷitena bhavitabbaṁ. **Harāyitabban**ti lajjitabbaṁ. **Jigucchitabban**ti gūthaṁ disvā viya jigucchā uppādetabbā. Manokammassa pana adesanāvatthukattā idha desetabbanti na vuttaṁ. Kittake pana ṭhāne

1. Pariharitvā (Ka)

ရထီသာသဒိသဒန္တော။ **ဥရူဠှဝါ**တိ အဘိဝဍ္ဎိတော အာရောဟသမ္ပန္နော။ **အဘိဇာတော**တိ သုဇာတော ဇာတိသမ္ပန္နော။ **သင်္ဂါမာဝစရော**တိ သင်္ဂါမံ ဩတိဏ္ဏပုဗ္ဗော။ **ကမ္မံ ကရောတီ**တိ အာဂတာဂတေ ပဝတ္တေန္တော ဃာတေတိ။ ပုရတ္ထိမကာယာဒီသု ပန ပုရတ္ထိမကာယေန တာဝ ပဋိသေနာယ ဖလကကောဋ္ဌကမုဏ္ဍပါကာရာဒယော ပါတေတိ။ တထာ ပစ္ဆိမကာယေန။ သီသေန ကမ္မံ နာမ နိယမေတွာ ဧတံ ပဒေသံ မဒ္ဒိဿာမီတိ နိဝတ္တိတွာ ဩလောကေတိ၊ ဧတ္တကေန သတမ္ပိ သဟဿမ္ပိ ဒွေဓာ ဘိဇ္ဇတိ။ ကဏ္ဏေဟိ ကမ္မံ နာမ အာဂတာဂတေ သရေ ကဏ္ဏေဟိ ပဟာရိတွာ[၁] ပါတနံ။ ဒန္တေဟိ ကမ္မံ နာမ ပဋိဟတ္ထိအဿဟတ္ထာရောဟအဿာရောဟပဒါဒီနံ ဝိဇ္ဈနံ။ နင်္ဂုဋ္ဌေန ကမ္မံ နာမ နင်္ဂုဋ္ဌေ ဗဒ္ဓါယ ဒီဃာသိလဋ္ဌိယာ ဝါ အယမုသလေန ဝါ ဆေဒနဘေဒနံ။ **ရက္ခတေဝ သောဏ္ဍ**န္တိ သောဏ္ဍံ ပန မုခေ ပက္ခိပိတွာ ရက္ခတိ။

တတ္ထာတိ တသ္မိံ တဿ ဟတ္ထိနော ကရဏေ။ **အပရိစ္စတ္တ**န္တိ အနိဿဋ္ဌံ၊ ပရေသံ ဇယံ အမှာကဉ္စ ပရာဇယံ ပဿီတိ မညတိ။ **သောဏ္ဍာယပိ ကမ္မံ ကရောတီ**တိ အယမုဂ္ဂရံ ဝါ ခဒိရမုသလံ ဝါ ဂဟေတွာ သမန္တာ အဋ္ဌာရသဟတ္ထဋ္ဌာနံ မဒ္ဒတိ။ **ပရိစ္စတ္တ**န္တိ ဝိဿဋ္ဌံ၊ ဣဒါနိ ဟတ္ထိယောဓာဒီသု န ကုတောစိ ဘာယတိ၊ အမှာကံ ဇယံ ပရေသဉ္စ ပရာဇယံ ပဿီတိ မညတိ။ **နာဟံ တဿ ကိဉ္စိ ပါပ**န္တိ တဿ ဒုက္ကဋာဒိအာပတ္တိဝီတိက္ကမေ ဝါ မာတုဃာတကာဒိကမ္မေသု ဝါ ကိဉ္စိ ပါပံ အကတ္တဗ္ဗံ နာမ နတ္ထိ။ **တသ္မာတိဟ တေ**တိ ယသ္မာ သမ္ပဇာနမုသာဝါဒိနော အကတ္တဗ္ဗံ ပါပံ နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ တယာ ဟသာယပိ ဒဝကမျတာယပိ မုသာ န ဘဏိဿာမီတိ သိက္ခိတဗ္ဗံ။ **ပစ္စဝေက္ခဏတ္ထော**တိ ဩလောကနတ္ထော၊ ယံ မုခေ ဝဇ္ဇံ ဟောတိ၊ တဿ ဒဿနတ္ထောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပစ္စဝေက္ခိတွာ**တိ ဩလောကေတွာ ဩလောကေတွာ။

၁၀၉။ **သသက္ကံ န ကရဏီယ**န္တိ ဧကံသေနေဝ န ကာတဗ္ဗံ။ **ပဋိသံဟရေယျာသီ**တိ နိဝတ္တေယျာသိ မာ ကရေယျာသိ။ **အနုပဒဇ္ဇေယျာသီ**တိ အနုပဒေယျာသိ ဥပတ္ထမ္ဘေယျာသိ ပုနပ္ပုနံ ကရေယျာသိ။ **အဟောရတ္တာနုသိက္ခီ**တိ ရတ္တိဉ္စ ဒိဝဉ္စ သိက္ခမာနော။

၁၁၁။ **အဋ္ဋီယိတဗ္ဗ**န္တိ အဋ္ဋေန ပီဠိတေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ **ဟရာယိတဗ္ဗ**န္တိ လဇ္ဇိတဗ္ဗံ။ **ဇိဂုစ္ဆိတဗ္ဗ**န္တိ ဂူထံ ဒိသွာ ဝိယ ဇိဂုစ္ဆာ ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗာ။ မနောကမ္မဿ ပန အဒေသနာဝတ္ထုကတ္တာ ဣဓ ဒေသေတဗ္ဗန္တိ န ဝုတ္တံ။ ကိတ္တကေ ပန ဌာနေ

၁-ပရိဟာရိတွာ (က)

kāyakammavacīkammāni sodhetabbāni, kittake manokammanti. Kāyakammavacīkammāni tāva ekasmiṁ purebhatteyeva sodhetabbāni. Bhattakiccaṁ katvā divāṭṭhāne nisinnena hi paccavekkhitabbaṁ “aruṇuggamanato paṭṭhāya yāva imasmiṁ ṭhāne nisajjā atthi nu kho me imasmiṁ antare paresaṁ appiyaṁ kāyakammaṁ vā vacīkammaṁ vā”ti. Sace atthīti jānāti, desanāyuttaṁ desetabbaṁ, āvikaraṇayuttaṁ āvikātabbaṁ. Sace natthi, teneva pītipāmojjena vihātabbaṁ. Manokammaṁ pana etasmiṁ piṇḍapātapariyesanaṭṭhāne sodhetabbaṁ. Kathaṁ? “Atthi nu kho me ajja piṇḍapātapariyesanaṭṭhāne rūpādīsu chando vā rāgo vā paṭighaṁ vā”ti. Sace atthi, “puna na evaṁ karissāmī”ti citteneva adhiṭṭhātabbaṁ. Sace natthi, teneva pītipāmojjena vihātabbaṁ.

112. **Samaṇā vā brāhmaṇā vā**ti Buddhā vā Paccekabuddhā vā Tathāgatasāvakā vā. **Tasmātihā**ti yasmā atītepi evaṁ parisodhesuṁ, anāgatepi parisodhessanti, etarahipi parisodhenti, tasmā tumhehipi tesaṁ anusikkhantehi evaṁ sikkhitabbanti attho. Sesaṁ sabbattha uttānameva. Imaṁ pana desanaṁ Bhagavā yāva Bhavaggā ussitassaratana rāsino yojaniyamaṇikkhandhena kūṭaṁ gaṇhanto viya neyyapuggalavasena pariniṭṭhā pesīti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Ambalaṭṭhikarāhulovādasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Mahārāhulovādasuttavaṇṇanā

113. **Evaṁ me sutan**ti Mahārāhulovādasuttaṁ. Tattha **piṭṭhito piṭṭhito anubandhī**ti dassanaṁ avijahitvā gamanaṁ abbocchinnaṁ katvā pacchato pacchato iriyāpathānubandhanena anubandhi. Tadā hi Bhagavā pade padaṁ nikkhipanto vilāsitagamanena purato purato gacchati, Rāhulatthero Dasabalassa padānupadiko hutvā pacchato pacchato.

Tattha Bhagavā supupphitasālavanamajjhagato subhūmi-otaraṇatthāya nikkhantamattavaravāraṇo viya virocittha, Rāhulabhaddo ca varavāraṇassa

ကာယကမ္မဝစီကမ္မာနိ သောဓေတဗ္ဗာနိ၊ ကိတ္တကေ မနောကမ္မန္တိ။ ကာယကမ္မဝစီကမ္မာနိ တာဝ ဧကသ္မိံ ပုရေဘတ္တေယေဝ သောဓေတဗ္ဗာနိ။ ဘတ္တကိစ္စံ ကတွာ ဒိဝါဋ္ဌာနေ နိသိန္နေန ဟိ ပစ္စဝေက္ခိတဗ္ဗံ “အရုဏုဂ္ဂမနတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ဣမသ္မိံ ဌာနေ နိသဇ္ဇာ အတ္ထိ နု ခေါ မေ ဣမသ္မိံ အန္တရေ ပရေသံ အပ္ပိယံ ကာယကမ္မံ ဝါ ဝစီကမ္မံ ဝါ”တိ။ သစေ အတ္ထီတိ ဇာနာတိ၊ ဒေသနာယုတ္တံ ဒေသေတဗ္ဗံ၊ အာဝိကရဏယုတ္တံ အာဝိကာတဗ္ဗံ။ သစေ နတ္ထိ၊ တေနေဝ ပီတိပါမောဇ္ဇေန ဝိဟာတဗ္ဗံ။ မနောကမ္မံ ပန ဧတသ္မိံ ပိဏ္ဍပါတပရိယေသနဋ္ဌာနေ သောဓေတဗ္ဗံ။ ကထံ? “အတ္ထိ နု ခေါ မေ အဇ္ဇ ပိဏ္ဍပါတပရိယေသနဋ္ဌာနေ ရူပါဒီသု ဆန္ဒော ဝါ ရာဂေါ ဝါ ပဋိဃံ ဝါ”တိ။ သစေ အတ္ထိ၊ “ပုန န ဧဝံ ကရိဿာမီ”တိ စိတ္တေနေဝ အဓိဋ္ဌာတဗ္ဗံ။ သစေ နတ္ထိ၊ တေနေဝ ပီတိပါမောဇ္ဇေန ဝိဟာတဗ္ဗံ။

၁၁၂။ **သမဏာ ဝါ ဗြာဟ္မဏာ ဝါ**တိ ဗုဒ္ဓါ ဝါ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ဝါ တထာဂတသာဝကာ ဝါ။ **တသ္မာတိဟာ**တိ ယသ္မာ အတီတေပိ ဧဝံ ပရိသောဓေသုံ၊ အနာဂတေပိ ပရိသောဓေဿန္တိ၊ ဧတရဟိပိ ပရိသောဓေန္တိ၊ တသ္မာ တုမှေဟိပိ တေသံ အနုသိက္ခန္တေဟိ ဧဝံ သိက္ခိတဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝ။ ဣမံ ပန ဒေသနံ ဘဂဝါ ယာဝ ဘဝဂ္ဂါ ဥဿိတဿ ရတနရာသိနော ယောဇနိယမဏိက္ခန္ဓေန ကူဋံ ဂဏှန္တော ဝိယ နေယျပုဂ္ဂလဝသေန ပရိနိဋ္ဌာပေသီတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

အမ္ဗလဋ္ဌိကရာဟုလောဝါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-မဟာရာဟုလောဝါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၁၃။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ မဟာရာဟုလောဝါဒသုတ္တံ။ တတ္ထ **ပိဋ္ဌိတော ပိဋ္ဌိတော အနုဗန္ဓီ**တိ ဒဿနံ အဝိဇဟိတွာ ဂမနံ အဗ္ဗောစ္ဆိန္နံ ကတွာ ပစ္ဆတော ပစ္ဆတော ဣရိယာပထာနုဗန္ဓနေန အနုဗန္ဓိ။ တဒါ ဟိ ဘဂဝါ ပဒေ ပဒံ နိက္ခိပန္တော ဝိလာသိတဂမနေန ပုရတော ပုရတော ဂစ္ဆတိ၊ ရာဟုလတ္ထေရော ဒသဗလဿ ပဒါနုပဒိကော ဟုတွာ ပစ္ဆတော ပစ္ဆတော။

တတ္ထ ဘဂဝါ သုပုပ္ဖိတသာလဝနမဇ္ဈဂတော သုဘူမိဩတရဏတ္ထာယ နိက္ခန္တမတ္တဝရဝါရဏော ဝိယ ဝိရောစိတ္ထ၊ ရာဟုလဘဒ္ဒေါ စ ဝရဝါရဏဿ

pacchato nikkhantagajapotako viya. Bhagavā sāyanhasamaye maṇiguhato nikkhamitvā gocaraṁ paṭipanno kesarasīho viya, Rāhulabhaddo ca sīhamigarājānaṁ anubandhanto nikkhantasīhapotako viya. Bhagavā maṇipabbatasassirikavanasaṇḍato dāṭhabalo mahābyaggho viya, Rāhulabhaddo ca byaggharājānaṁ anubandhabyagghapotako viya. Bhagavā simbalidāyato nikkhantasupaṇṇarājā viya, Rāhulabhaddo ca supaṇṇarājassa pacchato nikkhantasupaṇṇapotako viya. Bhagavā Cittakūṭapabbatato gaganatalaṁ pakkhandasuvaṇṇahaṁsarājā viya, Rāhulabhaddo ca haṁsādhipatiṁ anupakkhandahaṁsapotako viya. Bhagavā mahāsaraṁ ajjhogāḷhā suvaṇṇamahānāvā viya, Rāhulabhaddo ca suvaṇṇanāvaṁ pacchā anubandhanāvāpotako viya. Bhagavā cakkaratanānubhāvena gaganatale sampayātacakkavattirājā viya, Rāhulabhaddo ca rājānaṁ anusampayātapariṇāyakaratanaṁ viya. Bhagavā vigatavalāhakaṁ nabhaṁ paṭipannatārakarājā viya, Rāhulabhaddo ca tārakādhipatino anumaggapaṭipannā parisuddha-osadhitārakā viya.

Bhagavāpi Mahāsammatapaveṇiyaṁ Okkākarājavaṁse jāto, Rāhulabhaddopi. Bhagavāpi saṅkhe pakkhittakhīrasadiso suparisuddhajātikhattiyakule jāto, Rāhulabhaddopi. Bhagavāpi rajjaṁ pahāya pabbajito, Rāhulabhaddopi. Bhagavatopi sarīraṁ dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇapaṭimaṇḍitaṁ devanagaresu samussitaratanatoraṇaṁ viya sabbapāliphullo păricchattako viya ca atimanoharaṇaṁ, Rāhulabhaddassāpi. Iti dvepi abhinīhārasampannā, dvepi rājapabbajitā, dvepi khattiyasukhumālā, dvepi suvaṇṇavaṇṇā, dvepi lakkhaṇasampannā ekamaggaṁ paṭipannā paṭipāṭiyā gacchantānaṁ dvinnaṁ candamaṇḍalānaṁ dvinnaṁ sūriyamaṇḍalānaṁ dvinnaṁ Sakkasuyāmasantusitasunimmitavasavattimahābrahmādīnaṁ siriyā siriṁ abhibhavamānā viya virociṁsu.

Tatrāyasmā Rāhulo Bhagavato piṭṭhito piṭṭhito gacchantova pādatalato yāva upari kesantā Tathāgataṁ ālokesi. So Bhagavato Buddhavesavilāsaṁ disvā "sobhati Bhagavā dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇavicittasarīro byāmappabhāparikkhittatāya vippakiṇṇasuvaṇṇacuṇṇamajjhagato viya, vijjulatāparikkhitto kanakapabbato viya, yantasuttasamā kaḍḍhitaratanavicittaṁ suvaṇṇa-agghikaṁ viya, rattapaṁsukūlacīvarapaṭicchannopi rattakambalaparikkhittakanakapabbato viya, pavāḷalatāpaṭimaṇḍitaṁ suvaṇṇa-agghikaṁ

ပစ္ဆတော နိက္ခန္တဂဇပေါတကော ဝိယ။ ဘဂဝါ သာယန္ဟသမယေ မဏိဂုဟတော နိက္ခမိတွာ ဂေါစရံ ပဋိပန္နော ကေသရသီဟော ဝိယ၊ ရာဟုလဘဒ္ဒေါ စ သီဟမိဂရာဇာနံ အနုဗန္ဓန္တော နိက္ခန္တသီဟပေါတကော ဝိယ။ ဘဂဝါ မဏိပဗ္ဗတသဿိရိကဝနသဏ္ဍတော ဒါဌဗလော မဟာဗျဂ္ဃော ဝိယ၊ ရာဟုလဘဒ္ဒေါ စ ဗျဂ္ဃရာဇာနံ အနုဗန္ဓဗျဂ္ဃပေါတကော ဝိယ။ ဘဂဝါ သိမ္ဗလိဒါယတော နိက္ခန္တသုပဏ္ဏရာဇာ ဝိယ၊ ရာဟုလဘဒ္ဒေါ စ သုပဏ္ဏရာဇဿ ပစ္ဆတော နိက္ခန္တသုပဏ္ဏပေါတကော ဝိယ။ ဘဂဝါ စိတ္တကူဋပဗ္ဗတတော ဂဂနတလံ ပက္ခန္ဒသုဝဏ္ဏဟံသရာဇာ ဝိယ၊ ရာဟုလဘဒ္ဒေါ စ ဟံသာဓိပတိံ အနုပက္ခန္ဒဟံသပေါတကော ဝိယ။ ဘဂဝါ မဟာသရံ အဇ္ဈောဂါဠှာ သုဝဏ္ဏမဟာနာဝါ ဝိယ၊ ရာဟုလဘဒ္ဒေါ စ သုဝဏ္ဏနာဝံ ပစ္ဆာ အနုဗန္ဓနာဝါပေါတကော ဝိယ။ ဘဂဝါ စက္ကရတနာနုဘာဝေန ဂဂနတလေ သမ္ပယာတစက္ကဝတ္တိရာဇာ ဝိယ၊ ရာဟုလဘဒ္ဒေါ စ ရာဇာနံ အနုသမ္ပယာတပရိဏာယကရတနံ ဝိယ။ ဘဂဝါ ဝိဂတဝလာဟကံ နဘံ ပဋိပန္နတာရကရာဇာ ဝိယ၊ ရာဟုလဘဒ္ဒေါ စ တာရကာဓိပတိနော အနုမဂ္ဂပဋိပန္နာ ပရိသုဒ္ဓဩသဓိတာရကာ ဝိယ။

ဘဂဝါပိ မဟာသမ္မတပဝေဏိယံ ဩက္ကာကရာဇဝံသေ ဇာတော၊ ရာဟုလဘဒ္ဒေါပိ။ ဘဂဝါပိ သင်္ခေ ပက္ခိတ္တခီရသဒိသော သုပရိသုဒ္ဓဇာတိခတ္တိယကုလေ ဇာတော၊ ရာဟုလဘဒ္ဒေါပိ။ ဘဂဝါပိ ရဇ္ဇံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတော၊ ရာဟုလဘဒ္ဒေါပိ။ ဘဂဝတောပိ သရီရံ ဒွတ္တိံသမဟာပုရိသလက္ခဏပဋိမဏ္ဍိတံ ဒေဝနဂရေသု သမုဿိတရတနတောရဏံ ဝိယ သဗ္ဗပါလိဖုလ္လော ပါရိစ္ဆတ္တကော ဝိယ စ အတိမနောဟရဏံ၊ ရာဟုလဘဒ္ဒဿာပိ။ ဣတိ ဒွေပိ အဘိနီဟာရသမ္ပန္နာ, ဒွေပိ ရာဇပဗ္ဗဇိတာ, ဒွေပိ ခတ္တိယသုခုမာလာ, ဒွေပိ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏာ, ဒွေပိ လက္ခဏသမ္ပန္နာ ဧကမဂ္ဂံ ပဋိပန္နာ ပဋိပါဋိယာ ဂစ္ဆန္တာနံ ဒွိန္နံ စန္ဒမဏ္ဍလာနံ ဒွိန္နံ သူရိယမဏ္ဍလာနံ ဒွိန္နံ သက္ကသုယာမသန္တုသိတသုနိမ္မိတဝသဝတ္တိမဟာဗြဟ္မာဒီနံ သိရိယာ သိရိံ အဘိဘဝမာနာ ဝိယ ဝိရောစိံသု။

တတြာယသ္မာ ရာဟုလော ဘဂဝတော ပိဋ္ဌိတော ပိဋ္ဌိတော ဂစ္ဆန္တောဝ ပါဒတလတော ယာဝ ဥပရိ ကေသန္တာ တထာဂတံ အာလောကေသိ။ သော ဘဂဝတော ဗုဒ္ဓဝေသဝိလာသံ ဒိသွာ "သောဘတိ ဘဂဝါ ဒွတ္တိံသမဟာပုရိသလက္ခဏဝိစိတ္တသရီရော ဗျာမပ္ပဘာပရိက္ခိတ္တတာယ ဝိပ္ပကိဏ္ဏသုဝဏ္ဏစုဏ္ဏမဇ္ဈဂတော ဝိယ, ဝိဇ္ဇုလတာပရိက္ခိတ္တော ကနကပဗ္ဗတော ဝိယ, ယန္တသုတ္တသမာကဍ္ဎိတရတနဝိစိတ္တံ သုဝဏ္ဏအဂ္ဃိကံ ဝိယ, ရတ္တပံသုကူလစီဝရပဋိစ္ဆန္နောပိ ရတ္တကမ္ဗလပရိက္ခိတ္တကနကပဗ္ဗတော ဝိယ, ပဝါဠလတာပဋိမဏ္ဍိတံ သုဝဏ္ဏအဂ္ဃိကံ

viya, cīnapiṭṭhacuṇṇapūjitaṁ suvaṇṇacetiyaṁ viya, lākhārasānulitto kanakayūpo[1] viya, rattavalāhakantarato taṅkhaṇabbhuggatapuṇṇacando viya, aho samatiṁsapāramitānubhāvasajjitassa attabhāvassa sirīsampattī"ti cintesi. Tato attānampi oloketvā "ahampi sobhāmi. Sace Bhagavā catūsu mahādīpesu cakkavattirajjaṁ akarissā, mayhaṁ pariṇāyakaṭṭhānantaraṁ adassā. Evaṁ sante ativiya jambudīpatalaṁ asobhissā"ti attabhāvaṁ nissāya gehassitaṁ chandarāgaṁ uppādesi.

Bhagavāpi purato gacchantova cintesi "paripuṇṇacchavimaṁsalohito dāni Rāhulassa attabhāvo. Rajanīyesu rūpārammaṇādīsu hi cittassa pakkhandanakālo jāto, kiṁ bahulatāya nu kho Rāhulo vītināmetī"ti. Atha sahāvajjaneneva pasanna-udake macchaṁ viya, parisuddhe ādāsamaṇḍale mukhanimittaṁ viya ca tassa taṁ cittuppādaṁ addasa. Disvāva "ayaṁ Rāhulo mayhaṁ atrajo hutvā mama pacchato āgacchanto 'ahaṁ sobhāmi, mayhaṁ vaṇṇāyatanaṁ pasannan'ti attabhāvaṁ nissāya gehassitachandarāgaṁ uppādeti, atitthe pakkhando uppathaṁ paṭipanno agocare carati, disāmūḷha-addhiko viya agantabbaṁ disaṁ gacchati. Ayaṁ kho panassa kileso abbhantare vaḍḍhanto attatthampi yathābhūtaṁ passituṁ na dassati, paratthampi, ubhayatthampi. Tato nirayepi paṭisandhiṁ gaṇhāpessati, tiracchānayoniyampi, pettivisayepi, asurakāyepi, sambādhepi mātukucchisminti anamatagge saṁsāravaṭṭe paripātessati. Ayaṁ hi—

Anatthajanano lobho, lobho cittappakopano.
Bhayamantarato jātaṁ, taṁ jano nāvabujjhati.

Luddho atthaṁ na jānāti, luddho dhammaṁ na passati.
Andhatamaṁ tadā hoti, yaṁ lobho sahate naraṁ[2].

Yathā kho pana anekaratanapūrā mahānāvā bhinnaphalakantarena udakaṁ ādiyamānā muhuttampi na ajjhupekkhitabbā hoti, vegenassā vivaraṁ pidahituṁ vaṭṭati, evamevaṁ ayampi na ajjhupekkhitabbo. Yāvassa ayaṁ kileso abbhantare sīlaratanādīni na vināseti, tāvadeva naṁ niggaṇhissāmī"ti ajjhāsayaṁ akāsi. Evarūpesu pana ṭhānesu Buddhānaṁ

1. Kanakarūpo (Ka) 2. Khu 1. 25 piṭṭhe.

ဝိယ, စီနပိဋ္ဌစုဏ္ဏပူဇိတံ သုဝဏ္ဏစေတိယံ ဝိယ, လာခါရသာနုလိတ္တော ကနကယူပေါ[1] ဝိယ, ရတ္တဝလာဟကန္တရတော တင်္ခဏဗ္ဘုဂ္ဂတပုဏ္ဏစန္ဒော ဝိယ၊ အဟော သမတိံသပါရမိတာနုဘာဝသဇ္ဇိတဿ အတ္တဘာဝဿ သိရီသမ္ပတ္တီ”တိ စိန္တေသိ။ တတော အတ္တာနမ္ပိ ဩလောကေတွာ “အဟမ္ပိ သောဘာမိ။ သစေ ဘဂဝါ စတူသု မဟာဒီပေသု စက္ကဝတ္တိရဇ္ဇံ အကရိဿာ၊ မယှံ ပရိဏာယကဋ္ဌာနန္တရံ အဒဿာ။ ဧဝံ သန္တေ အတိဝိယ ဇမ္ဗုဒီပတလံ အသောဘိဿာ”တိ အတ္တဘာဝံ နိဿာယ ဂေဟဿိတံ ဆန္ဒရာဂံ ဥပ္ပါဒေသိ။

ဘဂဝါပိ ပုရတော ဂစ္ဆန္တောဝ စိန္တေသိ “ပရိပုဏ္ဏစ္ဆဝိမံသလောဟိတော ဒါနိ ရာဟုလဿ အတ္တဘာဝေါ။ ရဇနီယေသု ရူပါရမ္မဏာဒီသု ဟိ စိတ္တဿ ပက္ခန္ဒနကာလော ဇာတော၊ ကိံ ဗဟုလတာယ နု ခေါ ရာဟုလော ဝီတိနာမေတီ”တိ။ အထ သဟာဝဇ္ဇနေနေဝ ပသန္နဥဒကေ မစ္ဆံ ဝိယ, ပရိသုဒ္ဓေ အာဒါသမဏ္ဍလေ မုခနိမိတ္တံ ဝိယ စ တဿ တံ စိတ္တုပ္ပါဒံ အဒ္ဒသ။ ဒိသွာဝ “အယံ ရာဟုလော မယှံ အတြဇော ဟုတွာ မမ ပစ္ဆတော အာဂစ္ဆန္တော ‘အဟံ သောဘာမိ၊ မယှံ ဝဏ္ဏာယတနံ ပသန္န’န္တိ အတ္တဘာဝံ နိဿာယ ဂေဟဿိတဆန္ဒရာဂံ ဥပ္ပါဒေတိ၊ အတိတ္ထေ ပက္ခန္ဒော ဥပ္ပထံ ပဋိပန္နော အဂေါစရေ စရတိ၊ ဒိသာမူဠှအဒ္ဓိကော ဝိယ အဂန္တဗ္ဗံ ဒိသံ ဂစ္ဆတိ။ အယံ ခေါ ပနဿ ကိလေသော အဗ္ဘန္တရေ ဝဍ္ဎန္တော အတ္တတ္ထမ္ပိ ယထာဘူတံ ပဿိတုံ န ဒဿတိ၊ ပရတ္ထမ္ပိ, ဥဘယတ္ထမ္ပိ။ တတော နိရယေပိ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှာပေဿတိ၊ တိရစ္ဆာနယောနိယမ္ပိ, ပေတ္တိဝိသယေပိ, အသုရကာယေပိ, သမ္ဗာဓေပိ မာတုကုစ္ဆိသ္မိန္တိ အနမတဂ္ဂေ သံသာရဝဋ္ဋေ ပရိပါတေဿတိ။ အယံ ဟိ—

အနတ္ထဇနနော လောဘော၊ လောဘော စိတ္တပ္ပကောပနော။
ဘယမန္တရတော ဇာတံ၊ တံ ဇနော နာဝဗုဇ္ဈတိ။

လုဒ္ဓေါ အတ္ထံ န ဇာနာတိ၊ လုဒ္ဓေါ ဓမ္မံ န ပဿတိ။
အန္ဓတမံ တဒါ ဟောတိ၊ ယံ လောဘော သဟတေ နရံ[2]။

ယထာ ခေါ ပန အနေကရတနပူရာ မဟာနာဝါ ဘိန္နဖလကန္တရေန ဥဒကံ အာဒိယမာနာ မုဟုတ္တမ္ပိ န အဇ္ဈုပေက္ခိတဗ္ဗာ ဟောတိ၊ ဝေဂေနဿာ ဝိဝရံ ပိဒဟိတုံ ဝဋ္ဋတိ၊ ဧဝမေဝံ အယမ္ပိ န အဇ္ဈုပေက္ခိတဗ္ဗော။ ယာဝဿ အယံ ကိလေသော အဗ္ဘန္တရေ သီလရတနာဒီနိ န ဝိနာသေတိ၊ တာဝဒေဝ နံ နိဂ္ဂဏှိဿာမီ”တိ အဇ္ဈာသယံ အကာသိ။ ဧဝရူပေသု ပန ဌာနေသု ဗုဒ္ဓါနံ

၁-ကနကရူပေါ (က) ၂-ခု ၁-၂၅-ပိဋ္ဌေ။

nāgavilokanaṁ nāma hoti. Tasmā yantena parivattitasuvaṇṇapaṭimā viya sakalakāyeneva parivattetvā ṭhito Rāhulabhaddaṁ āmantesi. Taṁ sandhāya “atha kho Bhagavā apaloketvā”ti-ādi vuttaṁ.

Tattha **yaṁkiñci rūpan**ti-ādīni sabbākārena Visuddhimagge Khandhaniddese vitthāritāni. **Netaṁ mamā**ti-ādīni mahāhatthipadopame vuttāni. **Rūpameva nu kho Bhagavā**ti kasmā pucchati? Tassa kira “sabbaṁ rūpaṁ netaṁ mama, nesohamasmi na meso attā”ti sutvā “Bhagavā sabbaṁ rūpaṁ vipassanāpaññāya evaṁ daṭṭhabbanti vadati, vedanādīsu nu kho kathaṁ paṭipajjitabban”ti nayo udapādi. Tasmā tasmiṁ naye ṭhito pucchati. Nayakusalo hesa āyasmā Rāhulo, idaṁ na kattabbanti vutte idampi na kattabbaṁ idampi na kattabbamevāti nayasatenapi nayasahassenapi paṭivijjhati. Idaṁ kattabbanti vuttepi eseva nayo.

Sikkhākāmo hi ayaṁ āyasmā, pātova Gandhakuṭipariveṇe patthamattaṁ[1] vālikaṁ okirati “ajja Sammāsambuddhassa santikā mayhaṁ upajjhāyassa santikā ettakaṁ ovādaṁ ettakaṁ paribhāsaṁ labhāmī”ti. Sammāsambuddhopi naṁ etadagge ṭhapento “etadaggaṁ bhikkhave mama sāvakānaṁ bhikkhūnaṁ sikkhākāmānaṁ yadidaṁ Rāhulo”ti[2] sikkhāyameva aggaṁ katvā ṭhapesi. Sopi āyasmā bhikkhusaṁghamajjhe tameva[3] sīhanādaṁ nadi—

“Sabbametaṁ abhiññāya, Dhammarājā pitā mama.
Sammukhā bhikkhusaṁghassa, etadagge ṭhapesi maṁ.

Sikkhākāmānahaṁ aggo, Dhammarājena thomito.
Saddhāpabbajitānañca, sahāyo pavaro mama.

Dhammarājā pitā mayhaṁ, dhammārakkho ca pettiyo.
Sāriputto upajjhāyo, sabbaṁ me Jinasāsanan”ti.

Athassa Bhagavā yasmā na kevalaṁ rūpameva, vedanādayopi evaṁ daṭṭhabbā, tasmā **rūpampi Rāhulā**ti-ādimāha. **Ko najjā**ti ko nu ajja. Therassa kira etadahosi “Sammāsambuddho mayhaṁ attabhāvanissitaṁ chandarāgaṁ ñatvā ‘samaṇena nāma evarūpo vitakko na vitakkitabbo’ti neva pariyāyena kathaṁ kathesi, gaccha bhikkhu Rāhulaṁ

1. Pattamattaṁ (Syā, Ka) 2. Aṁ 1. 24 piṭṭhe. 3. Evameva (Syā, Ka)

နာဂဝိလောကနံ နာမ ဟောတိ။ တသ္မာ ယန္တေန ပရိဝတ္တိတသုဝဏ္ဏပဋိမာ ဝိယ သကလကာယေနေဝ ပရိဝတ္တေတွာ ဌိတော ရာဟုလဘဒ္ဒံ အာမန္တေသိ။ တံ သန္ဓာယ “အထ ခေါ ဘဂဝါ အပလောကေတွာ”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

တတ္ထ **ယံကိဉ္စိ ရူပ**န္တိအာဒီနိ သဗ္ဗာကာရေန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ခန္ဓနိဒ္ဒေသေ ဝိတ္ထာရိတာနိ။ **နေတံ မမာ**တိအာဒီနိ မဟာဟတ္ထိပဒေါပမေ ဝုတ္တာနိ။ **ရူပမေဝ နု ခေါ ဘဂဝါ**တိ ကသ္မာ ပုစ္ဆတိ? တဿ ကိရ “သဗ္ဗံ ရူပံ နေတံ မမ၊ နေသောဟမသ္မိ န မေသော အတ္တာ”တိ သုတွာ “ဘဂဝါ သဗ္ဗံ ရူပံ ဝိပဿနာပညာယ ဧဝံ ဒဋ္ဌဗ္ဗန္တိ ဝဒတိ၊ ဝေဒနာဒီသု နု ခေါ ကထံ ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗ”န္တိ နယော ဥဒပါဒိ။ တသ္မာ တသ္မိံ နယေ ဌိတော ပုစ္ဆတိ။ နယကုသလော ဟေသ အာယသ္မာ ရာဟုလော၊ ဣဒံ န ကတ္တဗ္ဗန္တိ ဝုတ္တေ ဣဒမ္ပိ န ကတ္တဗ္ဗံ ဣဒမ္ပိ န ကတ္တဗ္ဗမေဝါတိ နယသတေနပိ နယသဟဿေနပိ ပဋိဝိဇ္ဈတိ။ ဣဒံ ကတ္တဗ္ဗန္တိ ဝုတ္တေပိ ဧသေဝ နယော။

သိက္ခာကာမော ဟိ အယံ အာယသ္မာ၊ ပါတောဝ ဂန္ဓကုဋိပရိဝေဏေ ပတ္ထမတ္တံ[၁] ဝါလိကံ ဩကိရတိ “အဇ္ဇ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ သန္တိကာ မယှံ ဥပဇ္ဈာယဿ သန္တိကာ ဧတ္တကံ ဩဝါဒံ ဧတ္တကံ ပရိဘာသံ လဘာမီ”တိ။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါပိ နံ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေန္တော “ဧတဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ သိက္ခာကာမာနံ ယဒိဒံ ရာဟုလော”တိ[၂] သိက္ခာယမေဝ အဂ္ဂံ ကတွာ ဌပေသိ။ သောပိ အာယသ္မာ ဘိက္ခုသံဃမဇ္ဈေ တမေဝ[၃] သီဟနာဒံ နဒိ—

“သဗ္ဗမေတံ အဘိညာယ၊ ဓမ္မရာဇာ ပိတာ မမ။
သမ္မုခါ ဘိက္ခုသံဃဿ၊ ဧတဒဂ္ဂေ ဌပေသိ မံ။

သိက္ခာကာမာနဟံ အဂ္ဂေါ၊ ဓမ္မရာဇေန ထောမိတော။
သဒ္ဓါပဗ္ဗဇိတာနဉ္စ၊ သဟာယော ပဝရော မမ။

ဓမ္မရာဇာ ပိတာ မယှံ၊ ဓမ္မာရက္ခော စ ပေတ္တိယော။
သာရိပုတ္တော ဥပဇ္ဈာယော၊ သဗ္ဗံ မေ ဇိနသာသန”န္တိ။

အထဿ ဘဂဝါ ယသ္မာ န ကေဝလံ ရူပမေဝ၊ ဝေဒနာဒယောပိ ဧဝံ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ၊ တသ္မာ **ရူပမ္ပိ ရာဟုလာ**တိအာဒိမာဟ။ **ကော နဇ္ဇာ**တိ ကော နု အဇ္ဇ။ ထေရဿ ကိရ ဧတဒဟောသိ “သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ မယှံ အတ္တဘာဝနိဿိတံ ဆန္ဒရာဂံ ဉတွာ ‘သမဏေန နာမ ဧဝရူပေါ ဝိတက္ကော န ဝိတက္ကိတဗ္ဗော’တိ နေဝ ပရိယာယေန ကထံ ကထေသိ၊ ဂစ္ဆ ဘိက္ခု ရာဟုလံ

၁-ပတ္တမတ္တံ (သျာ၊ က) ၂-အံ ၁-၂၄-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဧဝမေဝ (သျာ၊ က)

vadehi ‘mā puna evarūpaṁ vitakkaṁ vitakkesī’ti na dūtaṁ pesesi. Maṁ sammukhe ṭhatvāyeva pana sabhaṇḍakaṁ coraṁ cūḷāya gaṇhanto viya sammukhā Sugatovādaṁ adāsi. Sugatovādo ca nāma asaṅkheyyehipi kappehi dullabho. Evarūpassa Buddhassa sammukhā ovādaṁ labhitvā ko nu viññū paṇḍitajātiko ajja gāmaṁ piṇḍāya pavisissatī”ti. Athesa āyasmā āhārakiccaṁ pahāya yasmiṁ nisinnaṭṭhāne ṭhitena ovādo laddho, tatova paṭinivattetvā aññatarasmiṁ rukkhamūle nisīdi. Bhagavāpi taṁ āyasmantaṁ nivattamānaṁ disvāpi na evamāha “mā nivatta tāva Rāhula, bhikkhācārakālo te”ti. Kasmā? Evaṁ kirassa ahosi “ajja tāva kāyagatāsati-amatabhojanaṁ bhuñjatū”ti.

Addasā kho āyasmā Sāriputtoti Bhagavati gate pacchā gacchanto addasa. Etassa kirāyasmato ekakassa viharato aññaṁ vattaṁ, Bhagavatā saddhiṁ viharato aññaṁ. Yadā hi dve aggasāvakā ekākino vasanti, tadā pātova senāsanaṁ sammajjitvā sarīrapaṭijagganaṁ katvā samāpattiṁ appetvā sannisinnā attano cittaruciyā bhikkhācāraṁ gacchanti. Bhagavatā saddhiṁ viharantā pana therā evaṁ na karonti. Tadā hi Bhagavā bhikkhusaṁghaparivāro paṭhamaṁ bhikkhācāraṁ gacchati. Tasmiṁ gate thero attano senāsanā nikkhamitvā “bahūnaṁ vasanaṭṭhāne nāma sabbeva pāsādikaṁ kātuṁ sakkonti vā, na vā sakkontī”ti tattha tattha gantvā asammaṭṭhaṁ ṭhānaṁ sammajjati. Sace kacavaro achaḍḍito hoti, taṁ chaḍḍeti. Pānīyaṭṭhapetabbaṭṭhānamhi pānīyakūṭe asati pānīyaghaṭaṁ ṭhapeti. Gilānānaṁ santikaṁ gantvā “āvuso tumhākaṁ kiṁ āharāmi, kiṁ vo icchitabban”ti pucchati. Avassikadaharānaṁ santikaṁ gantvā “abhiramatha āvuso mā ukkaṇṭhittha, paṭipattisārakaṁ Buddhasāsanan”ti ovadati. Evaṁ katvā sabbapacchā bhikkhācāraṁ gacchati. Yathā hi cakkavatti kuhiñci gantukāmo senāya parivārito paṭhamaṁ nikkhamati, pariṇāyakaratanaṁ senaṅgāni saṁvidhāya pacchā nikkhamati, evaṁ saddhammacakkavatti Bhagavā bhikkhusaṁghaparivāro paṭhamaṁ nikkhamati, tassa Bhagavato pariṇāyakaratanabhūto Dhammasenāpati imaṁ kiccaṁ katvā sabbapacchā nikkhamati. So evaṁ nikkhanto tasmiṁ divase aññatarasmiṁ rukkhamūle nisinnaṁ Rāhulabhaddaṁ addasa. Tena vuttaṁ “pacchā gacchanto addasā”ti.

ဝဒေဟိ ‘မာ ပုန ဧဝရူပံ ဝိတက္ကံ ဝိတက္ကေသီ’တိ န ဒူတံ ပေသေသိ။ မံ သမ္မုခေ ဌတွာယေဝ ပန သဘဏ္ဍကံ စောရံ စူဠာယ ဂဏှန္တော ဝိယ သမ္မုခါ သုဂတောဝါဒံ အဒါသိ။ သုဂတောဝါဒေါ စ နာမ အသင်္ခေယျေဟိပိ ကပ္ပေဟိ ဒုလ္လဘော။ ဧဝရူပဿ ဗုဒ္ဓဿ သမ္မုခါ ဩဝါဒံ လဘိတွာ ကော နု ဝိညူ ပဏ္ဍိတဇာတိကော အဇ္ဇ ဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသိဿတီ”တိ။ အထေသ အာယသ္မာ အာဟာရကိစ္စံ ပဟာယ ယသ္မိံ နိသိန္နဋ္ဌာနေ ဌိတေန ဩဝါဒေါ လဒ္ဓေါ၊ တတောဝ ပဋိနိဝတ္တေတွာ အညတရသ္မိံ ရုက္ခမူလေ နိသီဒိ။ ဘဂဝါပိ တံ အာယသ္မန္တံ နိဝတ္တမာနံ ဒိသွာပိ န ဧဝမာဟ “မာ နိဝတ္တ တာဝ ရာဟုလ, ဘိက္ခာစာရကာလော တေ”တိ။ ကသ္မာ? ဧဝံ ကိရဿ အဟောသိ “အဇ္ဇ တာဝ ကာယဂတာသတိအမတဘောဇနံ ဘုဉ္ဇတူ”တိ။

အဒ္ဒသာ ခေါ အာယသ္မာ သာရိပုတ္တောတိ ဘဂဝတိ ဂတေ ပစ္ဆာ ဂစ္ဆန္တော အဒ္ဒသ။ ဧတဿ ကိရာယသ္မတော ဧကကဿ ဝိဟရတော အညံ ဝတ္တံ၊ ဘဂဝတာ သဒ္ဓိံ ဝိဟရတော အညံ။ ယဒါ ဟိ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ ဧကာကိနော ဝသန္တိ၊ တဒါ ပါတောဝ သေနာသနံ သမ္မဇ္ဇိတွာ သရီရပဋိဇဂ္ဂနံ ကတွာ သမာပတ္တိံ အပ္ပေတွာ သန္နိသိန္နာ အတ္တနော စိတ္တရုစိယာ ဘိက္ခာစာရံ ဂစ္ဆန္တိ။ ဘဂဝတာ သဒ္ဓိံ ဝိဟရန္တာ ပန ထေရာ ဧဝံ န ကရောန္တိ။ တဒါ ဟိ ဘဂဝါ ဘိက္ခုသံဃပရိဝါရော ပဌမံ ဘိက္ခာစာရံ ဂစ္ဆတိ။ တသ္မိံ ဂတေ ထေရော အတ္တနော သေနာသနာ နိက္ခမိတွာ “ဗဟူနံ ဝသနဋ္ဌာနေ နာမ သဗ္ဗေဝ ပါသာဒိကံ ကာတုံ သက္ကောန္တိ ဝါ, န ဝါ သက္ကောန္တီ”တိ တတ္ထ တတ္ထ ဂန္တွာ အသမ္မဋ္ဌံ ဌာနံ သမ္မဇ္ဇတိ။ သစေ ကစဝရော အဆဍ္ဍိတော ဟောတိ၊ တံ ဆဍ္ဍေတိ။ ပါနီယဋ္ဌပေတဗ္ဗဋ္ဌာနမှိ ပါနီယကူဋေ အသတိ ပါနီယဃဋံ ဌပေတိ။ ဂိလာနာနံ သန္တိကံ ဂန္တွာ “အာဝုသော တုမှာကံ ကိံ အာဟရာမိ၊ ကိံ ဝေါ ဣစ္ဆိတဗ္ဗ”န္တိ ပုစ္ဆတိ။ အဝဿိကဒဟရာနံ သန္တိကံ ဂန္တွာ “အဘိရမထ အာဝုသော မာ ဥက္ကဏ္ဌိတ္ထ၊ ပဋိပတ္တိသာရကံ ဗုဒ္ဓသာသန”န္တိ ဩဝဒတိ။ ဧဝံ ကတွာ သဗ္ဗပစ္ဆာ ဘိက္ခာစာရံ ဂစ္ဆတိ။ ယထာ ဟိ စက္ကဝတ္တိ ကုဟိဉ္စိ ဂန္တုကာမော သေနာယ ပရိဝါရိတော ပဌမံ နိက္ခမတိ၊ ပရိဏာယကရတနံ သေနင်္ဂါနိ သံဝိဓာယ ပစ္ဆာ နိက္ခမတိ၊ ဧဝံ သဒ္ဓမ္မစက္ကဝတ္တိ ဘဂဝါ ဘိက္ခုသံဃပရိဝါရော ပဌမံ နိက္ခမတိ၊ တဿ ဘဂဝတော ပရိဏာယကရတနဘူတော ဓမ္မသေနာပတိ ဣမံ ကိစ္စံ ကတွာ သဗ္ဗပစ္ဆာ နိက္ခမတိ။ သော ဧဝံ နိက္ခန္တော တသ္မိံ ဒိဝသေ အညတရသ္မိံ ရုက္ခမူလေ နိသိန္နံ ရာဟုလဘဒ္ဒံ အဒ္ဒသ။ တေန ဝုတ္တံ “ပစ္ဆာ ဂစ္ဆန္တော အဒ္ဒသာ”တိ။

Atha kasmā ānāpānassatiyaṁ niyojesi? Nisajjānucchavikattā. Thero kira “etassa Bhagavatā rūpakammaṭṭhānaṁ kathitan”ti anāvajjitvāva yenākārena ayaṁ acalo anobaddho[1] hutvā nisinno, idamassa etissā nisajjāya kammaṭṭhānaṁ anucchavikanti cintetvā evamāha. Tattha **ānāpānassatin**ti assāsapassāse pariggahetvā tattha catukkapañcakajjhānaṁ nibbattetvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ gaṇhāhīti dasseti.

Mahapphalā hotīti kīvamahapphalā[2] hoti? Idha bhikkhu ānāpānassatiṁ anuyutto ekāsane nisinnova sabbāsave khepetvā arahattaṁ pāpuṇāti, tathā asakkonto maraṇakāle samasīsī hoti, tathā asakkonto devaloke nibbattitvā dhammakathikadevaputtassa dhammaṁ sutvā arahattaṁ pāpuṇāti, tato viraddho anuppanne Buddhuppāde paccekabodhiṁ sacchikaroti, taṁ asacchikaronto Buddhānaṁ sammukhībhāve Bāhiyattherādayo viya khippābhiñño hoti, evaṁ mahapphalā. **Mahānisaṁsā**ti tasseva vevacanaṁ. Vuttampi cetaṁ—

“Ānāpānassatī yassa, paripuṇṇā subhāvitā.
Anupubbaṁ paricitā, yathā Buddhena desitā.
Somaṁ lokaṁ pabhāseti, abbhā muttova candimā”ti[3].

Imaṁ mahapphalataṁ sampassamāno thero saddhivihārikaṁ tattha niyojeti.

Iti Bhagavā rūpakammaṭṭhānaṁ, thero ānāpānassatinti ubhopi kammaṭṭhānaṁ ācikkhitvā gatā, Rāhulabhaddo vihāreyeva ohīno. Bhagavā tassa ohīnabhāvaṁ jānantopi neva attanā khādanīyaṁ bhojanīyaṁ gahetvā agamāsi, na Ānandattherassa hatthe pesesi, na Pasenadimahārāja-anāthapiṇḍikādīnaṁ saññaṁ adāsi. Saññāmattakaṁ hi labhitvā te kājabhattaṁ abhihareyyuṁ. Yathā ca Bhagavā, evaṁ Sāriputtattheropi na kiñci akāsi. Rāhulatthero nirāhāro chinnabhatto ahosi. Tassa panāyasmato “Bhagavā maṁ vihāre ohīnaṁ jānantopi attanā laddhapiṇḍapātaṁ nāpi sayaṁ gahetvā āgato, na aññassa hatthe

1. Acalāsanabandho (Sī, Syā) 2. Kiṁmahapphalā (Syā)
3. Khu 2. 30; Khu 9. 170 piṭṭhesu.

အထ ကသ္မာ အာနာပါနဿတိယံ နိယောဇေသိ? နိသဇ္ဇာနုစ္ဆဝိကတ္တာ။ ထေရော ကိရ “ဧတဿ ဘဂဝတာ ရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ကထိတ”န္တိ အနာဝဇ္ဇိတွာဝ ယေနာကာရေန အယံ အစလော အနောဗဒ္ဓေါ[၁] ဟုတွာ နိသိန္နော၊ ဣဒမဿ ဧတိဿာ နိသဇ္ဇာယ ကမ္မဋ္ဌာနံ အနုစ္ဆဝိကန္တိ စိန္တေတွာ ဧဝမာဟ။ တတ္ထ **အာနာပါနဿတိ**န္တိ အဿာသပဿာသေ ပရိဂ္ဂဟေတွာ တတ္ထ စတုက္ကပဉ္စကဇ္ဈာနံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ဂဏှာဟီတိ ဒဿေတိ။

မဟပ္ဖလာ ဟောတီတိ ကီဝမဟပ္ဖလာ[၂] ဟောတိ? ဣဓ ဘိက္ခု အာနာပါနဿတိံ အနုယုတ္တော ဧကာသနေ နိသိန္နောဝ သဗ္ဗာသဝေ ခေပေတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ တထာ အသက္ကောန္တော မရဏကာလေ သမသီသီ ဟောတိ၊ တထာ အသက္ကောန္တော ဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ဓမ္မကထိကဒေဝပုတ္တဿ ဓမ္မံ သုတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ တတော ဝိရဒ္ဓေါ အနုပ္ပန္နေ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ပစ္စေကဗောဓိံ သစ္ဆိကရောတိ၊ တံ အသစ္ဆိကရောန္တော ဗုဒ္ဓါနံ သမ္မုခီဘာဝေ ဗာဟိယတ္ထေရာဒယော ဝိယ ခိပ္ပါဘိညော ဟောတိ၊ ဧဝံ မဟပ္ဖလာ။ **မဟာနိသံသာ**တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

“အာနာပါနဿတီ ယဿ၊ ပရိပုဏ္ဏာ သုဘာဝိတာ။
အနုပုဗ္ဗံ ပရိစိတာ၊ ယထာ ဗုဒ္ဓေန ဒေသိတာ။
သောမံ လောကံ ပဘာသေတိ၊ အဗ္ဘာ မုတ္တောဝ စန္ဒိမာ”တိ[၃]။

ဣမံ မဟပ္ဖလတံ သမ္ပဿမာနော ထေရော သဒ္ဓိဝိဟာရိကံ တတ္ထ နိယောဇေတိ။

ဣတိ ဘဂဝါ ရူပကမ္မဋ္ဌာနံ, ထေရော အာနာပါနဿတိန္တိ ဥဘောပိ ကမ္မဋ္ဌာနံ အာစိက္ခိတွာ ဂတာ၊ ရာဟုလဘဒ္ဒေါ ဝိဟာရေယေဝ ဩဟီနော။ ဘဂဝါ တဿ ဩဟီနဘာဝံ ဇာနန္တောပိ နေဝ အတ္တနာ ခါဒနီယံ ဘောဇနီယံ ဂဟေတွာ အဂမာသိ၊ န အာနန္ဒတ္ထေရဿ ဟတ္ထေ ပေသေသိ၊ န ပသေနဒိမဟာရာဇအနာထပိဏ္ဍိကာဒီနံ သညံ အဒါသိ။ သညာမတ္တကံ ဟိ လဘိတွာ တေ ကာဇဘတ္တံ အဘိဟရေယျုံ။ ယထာ စ ဘဂဝါ၊ ဧဝံ သာရိပုတ္တတ္ထေရောပိ န ကိဉ္စိ အကာသိ။ ရာဟုလတ္ထေရော နိရာဟာရော ဆိန္နဘတ္တော အဟောသိ။ တဿ ပနာယသ္မတော “ဘဂဝါ မံ ဝိဟာရေ ဩဟီနံ ဇာနန္တောပိ အတ္တနာ လဒ္ဓပိဏ္ဍပါတံ နာပိ သယံ ဂဟေတွာ အာဂတော၊ န အညဿ ဟတ္ထေ

၁-အစလာသနဗန္ဓော (သီ၊ သျာ) ၂-ကိံမဟပ္ဖလာ (သျာ)
၃-ခု ၂-၃၀၊ ခု ၉-၁၇၀-ပိဋ္ဌေသု။

pahiṇi, na manussānaṁ saññaṁ adāsi, upajjhāyopi me ohīnabhāvaṁ jānanto tatheva na kiñci akāsī”ti cittampi na uppannaṁ, kuto tappaccayā omānaṁ vā atimānaṁ vā janessati. Bhagavatā pana ācikkhitakammaṭṭhānameva purebhattampi pacchābhattampi “itipi rūpaṁ aniccaṁ, itipi dukkhaṁ, itipi asutaṁ, itipi anattā”ti aggiṁ abhimatthento viya nirantaraṁ manasikatvā sāyanhasamaye cintesi “ahaṁ upajjhāyena ānāpānassatiṁ bhāvehīti vutto, tassa vacanaṁ karissāmi. Ācariyupajjhāyānañhi vacanaṁ akaronto dubbaco nāma hoti. ‘Dubbaco Rāhulo, upajjhāyassapi vacanaṁ na karotī’ti ca garahuppattito kakkhaḷatarā[1] pīḷā nāma natthī”ti bhāvanāvidhānaṁ pucchitukāmo Bhagavato santikaṁ agamāsi. Taṁ dassetuṁ **atha kho āyasmā Rāhulo**ti-ādi vuttaṁ.

114. Tattha **paṭisallānā**ti ekībhāvato. **Yaṁkiñci Rāhulā**ti kasmā Bhagavā ānāpānassatiṁ puṭṭho rūpakammaṭṭhānaṁ kathetīti. Rūpe chandarāgappahānatthaṁ. Evaṁ kirassa ahosi “Rāhulassa attabhāvaṁ nissāya chandarāgo uppanno, heṭṭhā cassa saṅkhepena rūpakammaṭṭhānaṁ kathitaṁ. Idānissāpi dvicattālīsāya ākārehi attabhāvaṁ virājetvā[2] visaṅkharitvā taṁnissitaṁ chandarāgaṁ anuppattidhammataṁ āpādessāmī”ti. Atha ākāsadhātuṁ kasmā vitthāresīti. Upādārūpadassanatthaṁ. Heṭṭhā hi cattāri mahābhūtāneva kathitāni, na upādārūpaṁ. Tasmā iminā mukhena taṁ dassetuṁ ākāsadhātuṁ vitthāresi. Apica ajjhattikena ākāsena paricchinnarūpampi pākaṭaṁ hoti.

Ākāsena paricchinnaṁ, rūpaṁ yāti vibhūtataṁ[3].
Tassevaṁ āvibhāvatthaṁ, taṁ pakāsesi nāyako.

Ettha pana purimāsu tāva catūsu dhātūsu yaṁ vattabbaṁ, taṁ mahāhatthipadopame vuttameva.

118. Ākāsadhātuyaṁ **ākāsagatan**ti ākāsabhāvaṁ gataṁ. **Upādinnan**ti ādinnaṁ gahitaṁ parāmaṭṭhaṁ, sarīraṭṭhakanti attho. **Kaṇṇacchiddan**ti maṁsalohitādīhi asamphuṭṭhakaṇṇavivaraṁ. Nāsacchiddādīsupi eseva nayo.

1. Kakkhaḷakarā (Sī) 2. Vijahitvā (Sī), vibhajitvā (Syā)
3. Yāva vibhūsitaṁ (Ka)

ပဟိဏိ၊ န မနုဿာနံ သညံ အဒါသိ၊ ဥပဇ္ဈာယောပိ မေ ဩဟီနဘာဝံ ဇာနန္တော တထေဝ န ကိဉ္စိ အကာသီ”တိ စိတ္တမ္ပိ န ဥပ္ပန္နံ၊ ကုတော တပ္ပစ္စယာ ဩမာနံ ဝါ အတိမာနံ ဝါ ဇနေဿတိ။ ဘဂဝတာ ပန အာစိက္ခိတကမ္မဋ္ဌာနမေဝ ပုရေဘတ္တမ္ပိ ပစ္ဆာဘတ္တမ္ပိ “ဣတိပိ ရူပံ အနိစ္စံ၊ ဣတိပိ ဒုက္ခံ၊ ဣတိပိ အသုဘံ၊ ဣတိပိ အနတ္တာ”တိ အဂ္ဂိံ အဘိမတ္ထေန္တော ဝိယ နိရန္တရံ မနသိကတွာ သာယနှသမယေ စိန္တေသိ “အဟံ ဥပဇ္ဈာယေန အာနာပါနဿတိံ ဘာဝေဟီတိ ဝုတ္တော၊ တဿ ဝစနံ ကရိဿာမိ။ အာစရိယုပဇ္ဈာယာနဉှိ ဝစနံ အကရောန္တော ဒုဗ္ဗစော နာမ ဟောတိ။ ‘ဒုဗ္ဗစော ရာဟုလော၊ ဥပဇ္ဈာယဿပိ ဝစနံ န ကရောတီ’တိ စ ဂရဟုပ္ပတ္တိတော ကက္ခဠတရာ[1] ပီဠာ နာမ နတ္ထီ”တိ ဘာဝနာဝိဓာနံ ပုစ္ဆိတုကာမော ဘဂဝတော သန္တိကံ အဂမာသိ။ တံ ဒဿေတုံ **အထ ခေါ အာယသ္မာ ရာဟုလော**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

၁၁၄။ တတ္ထ **ပဋိသလ္လာနာ**တိ ဧကီဘာဝတော။ **ယံကိဉ္စိ ရာဟုလာ**တိ ကသ္မာ ဘဂဝါ အာနာပါနဿတိံ ပုဋ္ဌော ရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေတီတိ။ ရူပေ ဆန္ဒရာဂပ္ပဟာနတ္ထံ။ ဧဝံ ကိရဿ အဟောသိ “ရာဟုလဿ အတ္တဘာဝံ နိဿာယ ဆန္ဒရာဂေါ ဥပ္ပန္နော၊ ဟေဋ္ဌာ စဿ သင်္ခေပေန ရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ကထိတံ။ ဣဒါနိဿာပိ ဒွိစတ္တာလီသာယ အာကာရေဟိ အတ္တဘာဝံ ဝိရာဇေတွာ[2] ဝိသင်္ခရိတွာ တံနိဿိတံ ဆန္ဒရာဂံ အနုပ္ပတ္တိဓမ္မတံ အာပါဒေဿာမီ”တိ။ အထ အာကာသဓာတုံ ကသ္မာ ဝိတ္ထာရေသီတိ။ ဥပါဒါရူပဒဿနတ္ထံ။ ဟေဋ္ဌာ ဟိ စတ္တာရိ မဟာဘူတာနေဝ ကထိတာနိ၊ န ဥပါဒါရူပံ။ တသ္မာ ဣမိနာ မုခေန တံ ဒဿေတုံ အာကာသဓာတုံ ဝိတ္ထာရေသိ။ အပိစ အဇ္ဈတ္တိကေန အာကာသေန ပရိစ္ဆိန္နရူပမ္ပိ ပါကဋံ ဟောတိ။

အာကာသေန ပရိစ္ဆိန္နံ၊ ရူပံ ယာတိ ဝိဘူတတံ[3]။
တဿေဝံ အာဝိဘာဝတ္ထံ၊ တံ ပကာသေသိ နာယကော။

ဧတ္ထ ပန ပုရိမာသု တာဝ စတူသု ဓာတူသု ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ မဟာဟတ္ထိပဒောပမေ ဝုတ္တမေဝ။

၁၁၈။ အာကာသဓာတုယံ **အာကာသဂတ**န္တိ အာကာသဘာဝံ ဂတံ။ **ဥပါဒိန္န**န္တိ အာဒိန္နံ ဂဟိတံ ပရာမဋ္ဌံ၊ သရီရဋ္ဌကန္တိ အတ္ထော။ **ကဏ္ဏစ္ဆိဒ္ဒ**န္တိ မံသလောဟိတာဒီဟိ အသမ္ဖုဋ္ဌကဏ္ဏဝိဝရံ။ နာသစ္ဆိဒ္ဒါဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။

၁-ကက္ခဠကရာ (သီ) ၂-ဝိဇဟိတွာ (သီ)၊ ဝိဘဇိတွာ (သျာ)
၃-ယာဝ ဝိဘူသိတံ (က)

Yena cāti yena chiddena. **Ajjhoharatī**ti anto paveseti, jivhābandhanato hi yāva udarapaṭalā manussānaṁ vidatthicaturaṅgulaṁ chiddaṭṭhānaṁ hoti. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Yattha cā**ti yasmiṁ okāse. **Santiṭṭhatī**ti patiṭṭhāti. Manussānañhi mahantaṁ paṭaparissāvanamattañca[1] udarapaṭalaṁ nāma hoti. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Adhobhāgaṁ nikkhamatī**ti yena heṭṭhā nikkhamati. Dvattiṁsahatthamattaṁ ekavīsatiyā ṭhānesu vaṅkaṁ antaṁ nāma[2] hoti. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Yaṁ vā panaññampī**ti iminā sukhumasukhumaṁ cammamaṁsādi-antaragatañceva lomakūpabhāvena ca ṭhitaṁ ākāsaṁ dasseti. Sesametthāpi pathavīdhātu-ādīsu vuttanayeneva veditabbaṁ.

119. Idānissa tādibhāvalakkhaṇaṁ ācikkhanto **pathavīsaman**ti-ādimāha. Iṭṭhāniṭṭhesu hi arajjanto adussanto tādī nāma hoti. **Manāpāmanāpā**ti ettha aṭṭha lobhasahagatacittasampayuttā manāpā nāma, dve domanassacittasampayuttā amanāpā nāma. **Cittaṁ na pariyādāya ṭhassantī**ti ete phassā uppajjitvā tava cittaṁ antomuṭṭhigataṁ karonto viya pariyādāya gahetvā ṭhātuṁ na sakkhissanti “ahaṁ sobhāmi, mayhaṁ vaṇṇāyatanaṁ pasannan”ti puna attabhāvaṁ nissāya chandarāgo nuppajjissati. **Gūthagatan**ti-ādīsu gūthameva gūthagataṁ. Evaṁ sabbattha.

Na katthaci patiṭṭhitoti pathavīpabbatarukkhādīsu ekasmimpi na patiṭṭhito, yadi hi pathaviyaṁ patiṭṭhito bhaveyya, pathaviyā bhijjamānāya saheva bhijjeyya, pabbate patamāne saheva pateyya, rukkhe chijjamāne saheva chijjeyya.

120. **Mettaṁ Rāhulā**ti kasmā ārabhi? Tādibhāvassa kāraṇadassanatthaṁ. Heṭṭhā hi tādibhāvalakkhaṇaṁ dassitaṁ, na ca sakkā ahaṁ tādī homīti akāraṇā bhavituṁ, napi “ahaṁ uccākulappasuto bahussuto lābhī, maṁ rājarājamahāmattādayo bhajanti, ahaṁ tādī homī”ti imehi kāraṇehi koci tādī nāma hoti, mettādibhāvanāya pana hotīti tādibhāvassa kāraṇadassanatthaṁ imaṁ desanaṁ ārabhi.

---

1. Mahantaṁ parissāvanamattaṁ (Sī)
2. Ekaṁ antaṁ nāma (Syā), ṭhitaṁ antaṁ nāma (Ka)

ယေန စာတိ ယေန ဆိဒ္ဒေန။ **အဇ္ဈောဟရတီ**တိ အန္တော ပဝေသေတိ၊ ဇိဝှါဗန္ဓနတော ဟိ ယာဝ ဥဒရပဋလာ မနုဿာနံ ဝိဒတ္ထိစတုရင်္ဂုလံ ဆိဒ္ဒဋ္ဌာနံ ဟောတိ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ **ယတ္ထ စာ**တိ ယသ္မိံ ဩကာသေ။ **သန္တိဋ္ဌတီ**တိ ပတိဋ္ဌာတိ။ မနုဿာနဉှိ မဟန္တံ ပဋပရိဿာဝနမတ္တဉ္စ[၁] ဥဒရပဋလံ နာမ ဟောတိ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ **အဓောဘာဂံ နိက္ခမတီ**တိ ယေန ဟေဋ္ဌာ နိက္ခမတိ။ ဒွတ္တိံသဟတ္ထမတ္တံ ဧကဝီသတိယာ ဌာနေသု ဝင်္ကံ အန္တံ နာမ[၂] ဟောတိ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ **ယံ ဝါ ပနညမ္ပီ**တိ ဣမိနာ သုခုမသုခုမံ စမ္မမံသာဒိအန္တရဂတဉ္စေဝ လောမကူပဘာဝေန စ ဌိတံ အာကာသံ ဒဿေတိ။ သေသမေတ္ထာပိ ပထဝီဓာတုအာဒီသု ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁၁၉။ ဣဒါနိဿ တာဒိဘာဝလက္ခဏံ အာစိက္ခန္တော **ပထဝီသမန္တိ**အာဒိမာဟ။ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌေသု ဟိ အရဇ္ဇန္တော အဒုဿန္တော တာဒီ နာမ ဟောတိ။ **မနာပါမနာပါ**တိ ဧတ္ထ အဋ္ဌ လောဘသဟဂတစိတ္တသမ္ပယုတ္တာ မနာပါ နာမ၊ ဒွေ ဒေါမနဿစိတ္တသမ္ပယုတ္တာ အမနာပါ နာမ။ **စိတ္တံ န ပရိယာဒါယ ဌဿန္တီ**တိ ဧတေ ဖဿာ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ တဝ စိတ္တံ အန္တောမုဋ္ဌိဂတံ ကရောန္တော ဝိယ ပရိယာဒါယ ဂဟေတွာ ဌာတုံ န သက္ခိဿန္တိ “အဟံ သောဘာမိ၊ မယှံ ဝဏ္ဏာယတနံ ပသန္န”န္တိ ပုန အတ္တဘာဝံ နိဿာယ ဆန္ဒရာဂေါ နုပ္ပဇ္ဇိဿတိ။ **ဂူထဂတ**န္တိအာဒီသု ဂူထမေဝ ဂူထဂတံ။ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ။

န ကတ္ထစိ ပတိဋ္ဌိတောတိ ပထဝီပဗ္ဗတရုက္ခာဒီသု ဧကသ္မိမ္ပိ န ပတိဋ္ဌိတော၊ ယဒိ ဟိ ပထဝိယံ ပတိဋ္ဌိတော ဘဝေယျ၊ ပထဝိယာ ဘိဇ္ဇမာနာယ သဟေဝ ဘိဇ္ဇေယျ၊ ပဗ္ဗတေ ပတမာနေ သဟေဝ ပတေယျ၊ ရုက္ခေ ဆိဇ္ဇမာနေ သဟေဝ ဆိဇ္ဇေယျ။

၁၂၀။ **မေတ္တံ ရာဟုလာ**တိ ကသ္မာ အာရဘိ? တာဒိဘာဝဿ ကာရဏဒဿနတ္ထံ။ ဟေဋ္ဌာ ဟိ တာဒိဘာဝလက္ခဏံ ဒဿိတံ၊ န စ သက္ကာ အဟံ တာဒီ ဟောမီတိ အကာရဏာ ဘဝိတုံ၊ နပိ ‘‘အဟံ ဥစ္စာကုလပ္ပသုတော ဗဟုဿုတော လာဘီ၊ မံ ရာဇရာဇမဟာမတ္တာဒယော ဘဇန္တိ၊ အဟံ တာဒီ ဟောမီ’’တိ ဣမေဟိ ကာရဏေဟိ ကောစိ တာဒီ နာမ ဟောတိ၊ မေတ္တာဒိဘာဝနာယ ပန ဟောတီတိ တာဒိဘာဝဿ ကာရဏဒဿနတ္ထံ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။

၁-မဟန္တံ ပရိဿာဝနမတ္တံ (သီ) ၂-ဧကံ အန္တံ နာမ (သျာ)၊ ဌိတံ အန္တံ နာမ (က)

Tattha **bhāvayato**ti upacāraṁ vā appanaṁ vā pāpentassa. **Yo byāpādo**ti yo satte kopo, so pahīyissati. **Vihesā**ti pāṇi-ādīhi sattānaṁ vihiṁsanaṁ. **Aratī**ti pantasenāsanesu ceva adhikusaladhammesu ca ukkaṇṭhitatā[1]. **Paṭigho**ti yattha katthaci sattesu saṅkhāresu ca paṭihaññanakileso. **Asubhan**ti uddhumātakādīsu upacārappanaṁ. Uddhumātakādīsu asubhabhāvanā ca nāmesā vitthārato Visuddhimagge kathitāva. **Rāgo**ti pañcakāmaguṇikarāgo. **Aniccasaññan**ti aniccānupassanāya sahajātasaññaṁ[2]. Vipassanā eva vā esā asaññāpi saññāsīsena saññāti vuttā. **Asmimāno**ti rūpādīsu asmīti māno.

121. Idāni therena pucchitaṁ pañhaṁ vitthārento **ānāpānassatin**ti-ādimāha. Tattha idaṁ kammaṭṭhānañca kammaṭṭhānabhāvanā ca Pāḷi-attho ca saddhiṁ ānisaṁsakathāya sabbo sabbākārena Visuddhimagge Anussatiniddese vitthāritoyeva. Imaṁ desanaṁ Bhagavā neyyapuggalavaseneva pariniṭṭhāpesīti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Mahārāhulovādasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Cūḷamālukyasuttavaṇṇanā

122. **Evaṁ me sutan**ti Mālukyasuttaṁ[3]. Tattha **Mālukyaputtassā**ti evaṁnāmakassa therassa. **Ṭhapitāni paṭikkhittānī**ti diṭṭhigatāni nāma na byākātabbānīti evaṁ ṭhapitāni ceva paṭikkhittāni ca. **Tathāgato**ti satto. **Taṁ me na ruccatī**ti taṁ abyākaraṇaṁ mayhaṁ na ruccati. **Sikkhaṁ paccakkhāyā**ti sikkhaṁ paṭikkhipitvā.

125. **Ko santo kaṁ paccācikkhasī**ti yācako vā hi yācitakaṁ paccācikkheyya, yācitako vā yācakaṁ. Tvaṁ neva yācako na yācitako, so dāni tvaṁ ko santo kaṁ paccācikkhasīti attho.

1. Ukkaṇṭhitā (Sī, Ka) 2. Sahajātasaññā (Syā, Ka) 3. Māluṅkyasuttaṁ (Sī, Syā)

တတ္ထ **ဘာဝယတော**တိ ဥပစာရံ ဝါ အပ္ပနံ ဝါ ပါပေန္တဿ။ **ယော ဗျာပါဒေါ**တိ ယော သတ္တေ ကောပေါ၊ သော ပဟီယိဿတိ။ **ဝိဟေသာ**တိ ပါဏိအာဒီဟိ သတ္တာနံ ဝိဟိံသနံ။ **အရတီ**တိ ပန္တသေနာသနေသု စေဝ အဓိကုသလဓမ္မေသု စ ဥက္ကဏ္ဌိတတာ[1]။ **ပဋိဃော**တိ ယတ္ထ ကတ္ထစိ သတ္တေသု သင်္ခါရေသု စ ပဋိဟညနကိလေသော။ **အသုဘ**န္တိ ဥဒ္ဓုမာတကာဒီသု ဥပစာရပ္ပနံ။ ဥဒ္ဓုမာတကာဒီသု အသုဘဘာဝနာ စ နာမေသာ ဝိတ္ထာရတော ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ကထိတာဝ။ **ရာဂေါ**တိ ပဉ္စကာမဂုဏိကရာဂေါ။ **အနိစ္စသည**န္တိ အနိစ္စာနုပဿနာယ သဟဇာတသညံ[2]။ ဝိပဿနာ ဧဝ ဝါ ဧသာ အသညာပိ သညာသီသေန သညာတိ ဝုတ္တာ။ **အသ္မိမာနော**တိ ရူပါဒီသု အသ္မီတိ မာနော။

၁၂၁။ ဣဒါနိ ထေရေန ပုစ္ဆိတံ ပဉှံ ဝိတ္ထာရေန္တော **အာနာပါနဿတိ**န္တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ ဣဒံ ကမ္မဋ္ဌာနဉ္စ ကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနာ စ ပါဠိအတ္ထော စ သဒ္ဓိံ အာနိသံသကထာယ သဗ္ဗော သဗ္ဗာကာရေန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ အနုဿတိနိဒ္ဒေသေ ဝိတ္ထာရိတောယေဝ။ ဣမံ ဒေသနံ ဘဂဝါ နေယျပုဂ္ဂလဝသေနေဝ ပရိနိဋ္ဌာပေသီတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

မဟာရာဟုလောဝါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-စူဠမာလုကျသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၂၂။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ မာလုကျသုတ္တံ[3]။ တတ္ထ **မာလုကျပုတ္တဿာ**တိ ဧဝံနာမကဿ ထေရဿ။ **ဌပိတာနိ ပဋိက္ခိတ္တာနီ**တိ ဒိဋ္ဌိဂတာနိ နာမ န ဗျာကာတဗ္ဗာနီတိ ဧဝံ ဌပိတာနိ စေဝ ပဋိက္ခိတ္တာနိ စ။ **တထာဂတော**တိ သတ္တော။ **တံ မေ န ရုစ္စတီ**တိ တံ အဗျာကရဏံ မယှံ န ရုစ္စတိ။ **သိက္ခံ ပစ္စက္ခာယာ**တိ သိက္ခံ ပဋိက္ခိပိတွာ။

၁၂၅။ **ကော သန္တော ကံ ပစ္စာစိက္ခသီ**တိ ယာစကော ဝါ ဟိ ယာစိတကံ ပစ္စာစိက္ခေယျ၊ ယာစိတကော ဝါ ယာစကံ။ တွံ နေဝ ယာစကော န ယာစိတကော၊ သော ဒါနိ တွံ ကော သန္တော ကံ ပစ္စာစိက္ခသီတိ အတ္ထော။

၁-ဥက္ကဏ္ဍိတာ (သီ၊ က) ၂-သဟဇာတသညာ (သျာ၊ က) ၃-မာလုင်္ကျသုတ္တံ (သီ၊ သျာ)

126. **Viddho assā**ti parasenāya ṭhitena viddho bhaveyya. **Gāḷhapalepanenā**ti[1] bahalalepanena. **Bhisakkan**ti vejjaṁ. **Sallakattan**ti sallakantanaṁ sallakantiyasuttavācakaṁ[2]. **Akkassā**ti akkavāke gahetvā jiyaṁ karonti. Tena vuttaṁ “akkassā”ti. **Saṇhassā**ti[3] veṇuvilīvassa. Maruvākhīrapaṇṇīnampi vākehiyeva karonti. Tena vuttaṁ **yadi vā maruvāya yadi vā khīrapaṇṇino**ti. **Gacchan**ti pabbatagacchanadīgacchādīsu jātaṁ. **Ropiman**ti ropetvā vaḍḍhitaṁ saravanato saraṁ gahetvā kataṁ. **Sithilahanuno**ti evaṁnāmakassa pakkhino. **Bheravassā**ti kāḷasīhassa. **Semhārassā**ti makkaṭassa. **Evaṁ no**ti etāya diṭṭhiyā sati na hotīti attho.

127. **Attheva jātī**ti etāya diṭṭhiyā sati brahmacariyavāsova natthi, jāti pana atthiyeva. Tathā jarāmaraṇādīnīti dasseti. **Yesāhan**ti yesaṁ ahaṁ. **Nighātan**ti upaghātaṁ vināsaṁ. Mama sāvakā hi etesu nibbinnā[4] idheva nibbānaṁ pāpuṇantīti adhippāyo.

128. **Tasmātihā**ti yasmā abyākatametaṁ, catusaccameva mayā byākataṁ, tasmāti attho. **Na hetaṁ Mālukyaputta atthasaṁhitan**ti etaṁ diṭṭhigataṁ vā etaṁ byākaraṇaṁ vā kāraṇanissitaṁ na hoti. **Na ādibrahmacariyakan**ti brahmacariyassa ādimattampi pubbabhāgasīlamattampi na hoti. **Na nibbidāyā**ti-ādīsu vaṭṭe nibbindanatthāya vā[5] virajjhanatthāya vā vaṭṭanirodhāya vā rāgādivūpasamanatthāya vā abhiññeyye dhamme abhijānanatthāya vā catumaggasaṅkhātasambodhatthāya vā asaṅkhatanibbānasacchikiriyatthāya vā na hoti. **Etaṁ hī**ti etaṁ catusaccabyākaraṇaṁ. **Ādibrahmacariyakan**ti brahmacariyassa ādibhūtaṁ pubbapadaṭṭhānaṁ. Sesaṁ vuttapaṭipakkhanayena veditabbaṁ. Imampi desanaṁ Bhagavā neyyapuggalavasena niṭṭhāpesīti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Cūḷamālukyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Gāḷhalepanenāti (Syā)
2. Sallakantiyasuttapāṭhakaṁ (Sī, Syā)
3. Saṇṭhassāti (Sī, Syā)
4. Nibbindanto (Ka), nibbiṇṇā (Sī)
5. Nibbidatthāya vā (Ka)

၁၂၆။ **ဝိဒ္ဓေါ အဿာ**တိ ပရသေနာယ ဌိတေန ဝိဒ္ဓေါ ဘဝေယျ။ **ဂါဠ္ဟပလေပနေနာ**တိ[1] ဗဟလလေပနေန။ **ဘိသက္ကန္တိ** ဝေဇ္ဇံ။ **သလ္လကတ္တန္တိ** သလ္လကန္တနံ သလ္လကန္တိယသုတ္တဝါစကံ[2]။ **အက္ကဿာ**တိ အက္ကဝါကေ ဂဟေတွာ ဇိယံ ကရောန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ “အက္ကဿာ”တိ။ **သဏှဿာ**တိ[3] ဝေဏုဝိလီဝဿ။ မရုဝါခီရပဏ္ဏီနမ္ပိ ဝါကေဟိယေဝ ကရောန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ **ယဒိ ဝါ မရုဝါယ ယဒိ ဝါ ခီရပဏ္ဏိနော**တိ။ **ဂစ္ဆန္တိ** ပဗ္ဗတဂစ္ဆနဒီဂစ္ဆာဒီသု ဇာတံ။ **ရောပိမန္တိ** ရောပေတွာ ဝဍ္ဎိတံ သရဝနတော သရံ ဂဟေတွာ ကတံ။ **သိထိလဟနုနော**တိ ဧဝံနာမကဿ ပက္ခိနော။ **ဘေရဝဿာ**တိ ကာဠသီဟဿ။ **သေမှာရဿာ**တိ မက္ကဋဿ။ **ဧဝံ နော**တိ ဧတာယ ဒိဋ္ဌိယာ သတိ န ဟောတီတိ အတ္ထော။

၁၂၇။ **အတ္ထေဝ ဇာတီ**တိ ဧတာယ ဒိဋ္ဌိယာ သတိ ဗြဟ္မစရိယဝါသောဝ နတ္ထိ၊ ဇာတိ ပန အတ္ထိယေဝ။ တထာ ဇရာမရဏာဒီနီတိ ဒဿေတိ။ **ယေသာဟန္တိ** ယေသံ အဟံ။ **နိဃာတန္တိ** ဥပဃာတံ ဝိနာသံ။ မမ သာဝကာ ဟိ ဧတေသု နိဗ္ဗိန္နာ[4] ဣဓေဝ နိဗ္ဗာနံ ပါပုဏန္တီတိ အဓိပ္ပါယော။

၁၂၈။ **တသ္မာတိဟာ**တိ ယသ္မာ အဗျာကတမေတံ၊ စတုသစ္စမေဝ မယာ ဗျာကတံ၊ တသ္မာတိ အတ္ထော။ **န ဟေတံ မာလုကျပုတ္တ အတ္ထသံဟိတန္တိ** ဧတံ ဒိဋ္ဌိဂတံ ဝါ ဧတံ ဗျာကရဏံ ဝါ ကာရဏနိဿိတံ န ဟောတိ။ **န အာဒိဗြဟ္မစရိယကန္တိ** ဗြဟ္မစရိယဿ အာဒိမတ္တမ္ပိ ပုဗ္ဗဘာဂသီလမတ္တမ္ပိ န ဟောတိ။ **န နိဗ္ဗိဒါယာ**တိအာဒီသု ဝဋ္ဋေ နိဗ္ဗိန္ဒနတ္ထာယ ဝါ[5] ဝိရဇ္ဇနတ္ထာယ ဝါ ဝဋ္ဋနိရောဓာယ ဝါ ရာဂါဒိဝူပသမနတ္ထာယ ဝါ အဘိညေယျေ ဓမ္မေ အဘိဇာနနတ္ထာယ ဝါ စတုမဂ္ဂသင်္ခါတသမ္ဗောဓတ္ထာယ ဝါ အသင်္ခတနိဗ္ဗာနသစ္ဆိကိရိယတ္ထာယ ဝါ န ဟောတိ။ **ဧတံ ဟီ**တိ ဧတံ စတုသစ္စဗျာကရဏံ။ **အာဒိဗြဟ္မစရိယကန္တိ** ဗြဟ္မစရိယဿ အာဒိဘူတံ ပုဗ္ဗပဒဋ္ဌာနံ။ သေသံ ဝုတ္တပဋိပက္ခနယေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣမမ္ပိ ဒေသနံ ဘဂဝါ နေယျပုဂ္ဂလဝသေန နိဋ္ဌာပေသီတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

စူဠမာလုကျသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဂါဠ္ဟလေပနေနာတိ (သျာ)
၂-သလ္လကန္တိယသုတ္တပါဌကံ (သီ၊ သျာ)
၃-သဏ္ဌဿာတိ (သီ၊ သျာ)
၄-နိဗ္ဗိန္ဒန္တော (က)၊ နိဗ္ဗိဏ္ဏာ (သီ)
၅-နိဗ္ဗိဒတ္ထာယ ဝါ (က)

4. Mahāmālukyasuttavaṇṇanā

129. **Evaṁ me sutan**ti Mahāmālukyasuttaṁ. Tattha **orambhāgiyānī**ti heṭṭhā koṭṭhāsikāni kāmabhave nibbattisaṁvattanikāni. **Saṁyojanānī**ti bandhanāni. **Kassa kho nāmā**ti kassa devassa vā manussassa vā desitāni dhāresi, kiṁ tvameveko assosi, na añño kocīti. **Anusetī**ti appahīnatāya anuseti. Anusayamāno saṁyojanaṁ nāma hoti.

Ettha ca Bhagavatā saṁyojanaṁ pucchitaṁ, therenapi saṁyojanameva byākataṁ. Evaṁ santepi tassa vāde Bhagavatā doso āropito. So kasmāti ce. Therassa tathāladdhikattā. Ayaṁ hi tassa laddhi “samudācārakkhaṇeyeva kilesehi saṁyutto nāma hoti, itarasmiṁ khaṇe asaṁyutto”ti. Tenassa Bhagavatā doso āropito. Athāyasmā Ānando cintesi “Bhagavatā bhikkhusaṁghassa dhammaṁ desessāmīti attano dhammatāyeva ayaṁ dhammadesanā āraddhā, sā iminā apaṇḍitena bhikkhunā visaṁvāditā. Handāhaṁ Bhagavantaṁ yācitvā bhikkhūnaṁ dhammaṁ desessāmī”ti[1]. So evamakāsi. Taṁ dassetuṁ “evaṁ vutte āyasmā Ānando”ti-ādi vuttaṁ.

Tattha **sakkāyadiṭṭhipariyuṭṭhitenā**ti sakkāyadiṭṭhiyā gahitena abhibhūtena. **Sakkāyadiṭṭhiparetenā**ti sakkāyadiṭṭhiyā anugatena. **Nissaraṇan**ti diṭṭhinissaraṇaṁ nāma nibbānaṁ, taṁ yathābhūtaṁ nappajānāti. **Appaṭivinītā**ti avinoditā anīhaṭā. **Orambhāgiyaṁ saṁyojanan**ti heṭṭhābhāgiyasaṁyojanaṁ nāma hoti. Sesapadesupi eseva nayo. Sukkapakkho uttānatthoyeva. “Sānusayā pahīyatī”ti vacanato panettha ekacce “aññaṁ saṁyojanaṁ añño anusayo”ti vadanti. Yathā hi “sabyañjanaṁ bhattan”ti vutte bhattato aññaṁ byañjanaṁ hoti, evaṁ “sānusayā”ti vacanato pariyuṭṭhānasakkāyadiṭṭhito aññena anusayena bhavitabbanti tesaṁ laddhi. Te “sasīsaṁ pārupitvā”ti-ādīhi paṭikkhipitabbā. Na hi sīsato añño puriso atthi. Athāpi siyā “yadi tadeva saṁyojanaṁ so anusayo, evaṁ sante Bhagavatā

1. Desāpemīti (Syā)

၄-မဟာမာလုကျသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၂၉။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ မဟာမာလုကျသုတ္တံ။ တတ္ထ **ဩရမ္ဘာဂိယာနီ**တိ ဟေဋ္ဌာ ကောဋ္ဌာသိကာနိ ကာမဘဝေ နိဗ္ဗတ္တိသံဝတ္တနိကာနိ။ **သံယောဇနာနီ**တိ ဗန္ဓနာနိ။ **ကဿ ခေါ နာမာ**တိ ကဿ ဒေဝဿ ဝါ မနုဿဿ ဝါ ဒေသိတာနိ ဓာရေသိ၊ ကိံ တွမေဝေကော အဿောသိ, န အညော ကောစီတိ။ **အနုသေတီ**တိ အပ္ပဟီနတာယ အနုသေတိ။ အနုသယမာနော သံယောဇနံ နာမ ဟောတိ။

ဧတ္ထ စ ဘဂဝတာ သံယောဇနံ ပုစ္ဆိတံ၊ ထေရေနပိ သံယောဇနမေဝ ဗျာကတံ။ ဧဝံ သန္တေပိ တဿ ဝါဒေ ဘဂဝတာ ဒေါသော အာရောပိတော။ သော ကသ္မာတိ စေ။ ထေရဿ တထာလဒ္ဓိကတ္တာ။ အယံ ဟိ တဿ လဒ္ဓိ “သမုဒါစာရက္ခဏေယေဝ ကိလေသေဟိ သံယုတ္တော နာမ ဟောတိ၊ ဣတရသ္မိံ ခဏေ အသံယုတ္တော”တိ။ တေနဿ ဘဂဝတာ ဒေါသော အာရောပိတော။ အထာယသ္မာ အာနန္ဒော စိန္တေသိ “ဘဂဝတာ ဘိက္ခုသံဃဿ ဓမ္မံ ဒေသေဿာမီတိ အတ္တနော ဓမ္မတာယေဝ အယံ ဓမ္မဒေသနာ အာရဒ္ဓါ၊ သာ ဣမိနာ အပဏ္ဍိတေန ဘိက္ခုနာ ဝိသံဝါဒိတာ။ ဟန္ဒာဟံ ဘဂဝန္တံ ယာစိတွာ ဘိက္ခူနံ ဓမ္မံ ဒေသေဿာမီ”တိ[၁]။ သော ဧဝမကာသိ။ တံ ဒဿေတုံ “ဧဝံ ဝုတ္တေ အာယသ္မာ အာနန္ဒော”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

တတ္ထ **သက္ကာယဒိဋ္ဌိပရိယုဋ္ဌိတေနာ**တိ သက္ကာယဒိဋ္ဌိယာ ဂဟိတေန အဘိဘူတေန။ **သက္ကာယဒိဋ္ဌိပရေတေနာ**တိ သက္ကာယဒိဋ္ဌိယာ အနုဂတေန။ **နိဿရဏ**န္တိ ဒိဋ္ဌိနိဿရဏံ နာမ နိဗ္ဗာနံ၊ တံ ယထာဘူတံ နပ္ပဇာနာတိ။ **အပ္ပဋိဝိနီတာ**တိ အဝိနောဒိတာ အနီဟဋာ။ **ဩရမ္ဘာဂိယံ သံယောဇန**န္တိ ဟေဋ္ဌာဘာဂိယသံယောဇနံ နာမ ဟောတိ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ သုက္ကပက္ခော ဥတ္တာနတ္ထောယေဝ။ “သာနုသယာ ပဟီယတီ”တိ ဝစနတော ပနေတ္ထ ဧကစ္စေ “အညံ သံယောဇနံ အညော အနုသယော”တိ ဝဒန္တိ။ ယထာ ဟိ “သဗျဉ္ဇနံ ဘတ္တ”န္တိ ဝုတ္တေ ဘတ္တတော အညံ ဗျဉ္ဇနံ ဟောတိ၊ ဧဝံ “သာနုသယာ”တိ ဝစနတော ပရိယုဋ္ဌာနသက္ကာယဒိဋ္ဌိတော အညေန အနုသယေန ဘဝိတဗ္ဗန္တိ တေသံ လဒ္ဓိ။ တေ “သသီသံ ပါရုပိတွာ”တိအာဒီဟိ ပဋိက္ခိပိတဗ္ဗာ။ န ဟိ သီသတော အညော ပုရိသော အတ္ထိ။ အထာပိ သိယာ “ယဒိ တဒေဝ သံယောဇနံ သော အနုသယော၊ ဧဝံ သန္တေ ဘဂဝတာ

၁-ဒေသာပေမီတိ (သျာ)

therassa taruṇūpamo upārambho du-āropito hotī”ti. Na du-āropito, kasmā? Evaṁladdhikattāti vitthāritametaṁ. Tasmā soyeva kileso bandhanaṭṭhena saṁyojanaṁ, appahīnaṭṭhena anusayoti imamatthaṁ sandhāya Bhagavatā “sānusayā pahīyatī”ti evaṁ vuttanti veditabbaṁ.

132. **Tacaṁ chetvā**ti-ādīsu idaṁ opammasaṁsandanaṁ—tacacchedo viya hi samāpatti daṭṭhabbā, pheggucchedo viya vipassanā, săracchedo viya maggo. Paṭipadā pana lokiyalokuttaramissakāva vaṭṭati. **Evamete daṭṭhabbā**ti evarūpā puggalā evaṁ daṭṭhabbā.

133. **Upadhivivekā**ti upadhivivekena. Iminā pañcakāmaguṇaviveko kathito. **Akusalānaṁ dhammānaṁ pahānā**ti iminā nīvaraṇappahānaṁ kathitaṁ. **Kāyaduṭṭhu llānaṁ paṭippassaddhiyā**ti iminā kāyālasiyapaṭippassaddhi kathitā. **Vivicceva kāmehī**ti upadhivivekena kāmehi vinā hutvā. **Vivicca akusalehī**ti akusalānaṁ dhammānaṁ pahānena kāyaduṭṭhullānaṁ paṭippassaddhiyā ca akusalehi vinā hutvā. **Yadeva tattha hotī**ti yaṁ tattha antosamāpattikkhaṇeyeva[1] samāpattisamuṭṭhitañca rūpādidhammajātaṁ hoti. **Te dhamme**ti te rūpagatanti-ādinā nayena vutte rūpādayo dhamme. **Aniccato**ti na niccato. **Dukkhato**ti na sukhato. **Rogato**ti-ādīsu ābādhaṭṭhena rogato, antodosaṭṭhena **gaṇḍato,** anupaviddhaṭṭhena dukkhajananaṭṭhena ca **sallato,** dukkhaṭṭhena **aghato,** rogaṭṭhena **ābādhato,** asakaṭṭhena **parato,** palujjanaṭṭhena **palokato,** nissattaṭṭhena **suññato,** na attaṭṭhena **anattato**. Tattha aniccato, palokatoti dvīhi padehi aniccalakkhaṇaṁ kathitaṁ, dukkhatoti-ādīhi chahi dukkhalakkhaṇaṁ, parato suññato anattatoti tīhi anattalakkhaṇaṁ.

So tehi dhammehīti so tehi evaṁ tilakkhaṇaṁ āropetvā diṭṭhehi antosamāpattiyaṁ pañcakkhandhadhammehi. **Cittaṁ paṭivāpetī**ti[2] cittaṁ paṭisaṁharati moceti apaneti. **Upasaṁharatī**ti vipassanācittaṁ tāva

1. Antosamāpattiyaṁ samāpattikkhaṇe ceva (Sī, Syā)
2. Paṭipādetīti (Syā), patiṭṭhāpetīti (Ka)

ထေရဿ တရုဏူပမော ဥပါရမ္ဘော ဒုအာရောပိတော ဟောတီ”တိ။ န ဒုအာရောပိတော၊ ကသ္မာ? ဧဝံလဒ္ဓိကတ္တာတိ ဝိတ္ထာရိတမေတံ။ တသ္မာ သောယေဝ ကိလေသော ဗန္ဓနဋ္ဌေန သံယောဇနံ၊ အပ္ပဟီနဋ္ဌေန အနုသယောတိ ဣမမတ္ထံ သန္ဓာယ ဘဂဝတာ “သာနုသယာ ပဟီယတီ”တိ ဧဝံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁၃၂။ **တစံ ဆေတွာ**တိအာဒီသု ဣဒံ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ—တစစ္ဆေဒေါ ဝိယ ဟိ သမာပတ္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ၊ ဖေဂ္ဂုစ္ဆေဒေါ ဝိယ ဝိပဿနာ၊ သာရစ္ဆေဒေါ ဝိယ မဂ္ဂေါ။ ပဋိပဒါ ပန လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာဝ ဝဋ္ဋတိ။ **ဧဝမေတေ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ**တိ ဧဝရူပါ ပုဂ္ဂလာ ဧဝံ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။

၁၃၃။ **ဥပဓိဝိဝေကာ**တိ ဥပဓိဝိဝေကေန။ ဣမိနာ ပဉ္စကာမဂုဏဝိဝေကော ကထိတော။ **အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ပဟာနာ**တိ ဣမိနာ နီဝရဏပ္ပဟာနံ ကထိတံ။ **ကာယဒုဋ္ဌုလ္လာနံ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိယာ**တိ ဣမိနာ ကာယာလသိယပဋိပ္ပဿဒ္ဓိ ကထိတာ။ **ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟီ**တိ ဥပဓိဝိဝေကေန ကာမေဟိ ဝိနာ ဟုတွာ။ **ဝိဝိစ္စ အကုသလေဟီ**တိ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ပဟာနေန ကာယဒုဋ္ဌုလ္လာနံ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိယာ စ အကုသလေဟိ ဝိနာ ဟုတွာ။ **ယဒေဝ တတ္ထ ဟောတီ**တိ ယံ တတ္ထ အန္တောသမာပတ္တိက္ခဏေယေဝ[1] သမာပတ္တိသမုဋ္ဌိတဉ္စ ရူပါဒိဓမ္မဇာတံ ဟောတိ။ **တေ ဓမ္မေ**တိ တေ ရူပဂတန္တိအာဒိနာ နယေန ဝုတ္တေ ရူပါဒယော ဓမ္မေ။ **အနိစ္စတော**တိ န နိစ္စတော။ **ဒုက္ခတော**တိ န သုခတော။ **ရောဂတော**တိအာဒီသု အာဗာဓဋ္ဌေန ရောဂတော, အန္တောဒောသဋ္ဌေန **ဂဏ္ဍတော,** အနုပဝိဒ္ဓဋ္ဌေန ဒုက္ခဇနနဋ္ဌေန စ **သလ္လတော,** ဒုက္ခဋ္ဌေန **အဃတော,** ရောဂဋ္ဌေန **အာဗာဓတော,** အသကဋ္ဌေန **ပရတော,** ပလုဇ္ဇနဋ္ဌေန **ပလောကတော,** နိဿတ္တဋ္ဌေန **သုညတော,** န အတ္တဋ္ဌေန **အနတ္တတော**။ တတ္ထ အနိစ္စတော, ပလောကတောတိ ဒွီဟိ ပဒေဟိ အနိစ္စလက္ခဏံ ကထိတံ၊ ဒုက္ခတောတိအာဒီဟိ ဆဟိ ဒုက္ခလက္ခဏံ၊ ပရတော သုညတော အနတ္တတောတိ တီဟိ အနတ္တလက္ခဏံ။

သော တေဟိ ဓမ္မေဟီတိ သော တေဟိ ဧဝံ တိလက္ခဏံ အာရောပေတွာ ဒိဋ္ဌေဟိ အန္တောသမာပတ္တိယံ ပဉ္စက္ခန္ဓဓမ္မေဟိ။ **စိတ္တံ ပဋိဝါပေတီ**တိ[2] စိတ္တံ ပဋိသံဟရတိ မောစေတိ အပနေတိ။ **ဥပသံဟရတီ**တိ ဝိပဿနာစိတ္တံ တာဝ

၁-အန္တောသမာပတ္တိယံ သမာပတ္တိက္ခဏေ စေဝ (သီ၊ သျာ)
၂-ပဋိပါဒေတီတိ (သျာ)၊ ပတိဋ္ဌာပေတီတိ (က)

savanavasena thutivasena pariyattivasena paññattivasena ca etaṁ santaṁ nibbānanti evaṁ asaṅkhatāya amatāya dhātuyā upasaṁharati. Maggacittaṁ nibbānaṁ ārammaṇakaraṇavaseneva etaṁ santaṁ etaṁ paṇītanti na evaṁ vadati, iminā pana ākārena taṁ paṭivijjhanto tattha cittaṁ upasaṁharatīti attho. **So tattha ṭhito**ti tāya tilakkhaṇārammaṇāya vipassanāya ṭhito. **Āsavānaṁ khayaṁ pāpuṇātī**ti anukkamena cattāro magge bhāvetvā pāpuṇāti. **Teneva dhammarāgenā**ti samathavipassanādhamme chandarāgena. Samathavipassanāsu hi sabbaso chandarāgaṁ pariyādātuṁ sakkonto arahattaṁ pāpuṇāti, asakkonto anāgāmī hoti.

Yadeva tattha hoti vedanāgatanti idha pana rūpaṁ na gahitaṁ. Kasmā? Samatikkantattā. Ayaṁ hi heṭṭhā rūpāvacarajjhānaṁ samāpajjitvā rūpaṁ atikkamitvā arūpāvacarasamāpattiṁ samāpannoti samathavasenapinena rūpaṁ atikkantaṁ, heṭṭhā rūpaṁ sammadeva sammasitvā taṁ atikkamma idāni arūpaṁ sammasatīti vipassanāvasenapinena rūpaṁ atikkantaṁ. Arūpe pana sabbasopi rūpaṁ natthīti taṁ sandhāyapi idha rūpaṁ na gahitaṁ.

Atha kiñcarahīti kiṁ pucchāmīti pucchati? Samathavasena gacchato cittekaggatā dhuraṁ hoti, so cetovimutto nāma. Vipassanāvasena gacchato paññā dhuraṁ hoti, so paññāvimutto nāmāti ettha therassa kaṅkhā natthi. Ayaṁ sabhāvadhammoyeva[1], samathavaseneva pana gacchantesu eko cetovimutto nāma hoti, eko paññāvimutto. Vipassanāvasena gacchantesupi eko paññāvimutto nāma hoti, eko cetovimuttoti ettha kiṁ kāraṇanti pucchati.

Indriyavemattataṁ vadāmīti indriyanānattataṁ vadāmi. Idaṁ vuttaṁ hoti, na tvaṁ Ānanda dasa pāramiyo pūretvā sabbaññutaṁ[2] paṭivijjhi, tena te etaṁ apākaṭaṁ. Ahaṁ pana paṭivijjhiṁ, tena me etaṁ pākaṭaṁ. Ettha hi indriyanānattatā kāraṇaṁ. Samathavaseneva hi gacchantesu ekassa bhikkhuno cittekaggatā dhuraṁ hoti, so cetovimutto nāma hoti. Ekassa paññā dhuraṁ hoti, so paññāvimutto nāma hoti. Vipassanāvaseneva ca gacchantesu ekassa paññā dhuraṁ hoti, so

1. Sarasadhammoyeva (Sī), purisadhammoyeva (Syā)   2. Sabbantaṁ (Sī)

သဝနဝသေန ထုတိဝသေန ပရိယတ္တိဝသေန ပညတ္တိဝသေန စ ဧတံ သန္တံ နိဗ္ဗာနန္တိ ဧဝံ အသင်္ခတာယ အမတာယ ဓာတုယာ ဥပသံဟရတိ။ မဂ္ဂစိတ္တံ နိဗ္ဗာနံ အာရမ္မဏကရဏဝသေနေဝ ဧတံ သန္တံ ဧတံ ပဏီတန္တိ န ဧဝံ ဝဒတိ၊ ဣမိနာ ပန အာကာရေန တံ ပဋိဝိဇ္ဈန္တော တတ္ထ စိတ္တံ ဥပသံဟရတီတိ အတ္ထော။ **သော တတ္ထ ဌိတော**တိ တာယ တိလက္ခဏာရမ္မဏာယ ဝိပဿနာယ ဌိတော။ **အာသဝါနံ ခယံ ပါပုဏာတီ**တိ အနုက္ကမေန စတ္တာရော မဂ္ဂေ ဘာဝေတွာ ပါပုဏာတိ။ **တေနေဝ ဓမ္မရာဂေနာ**တိ သမထဝိပဿနာဓမ္မေ ဆန္ဒရာဂေန။ သမထဝိပဿနာသု ဟိ သဗ္ဗသော ဆန္ဒရာဂံ ပရိယာဒါတုံ သက္ကောန္တော အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ အသက္ကောန္တော အနာဂါမီ ဟောတိ။

ယဒေဝ တတ္ထ ဟောတိ ဝေဒနာဂတန္တိ ဣဓ ပန ရူပံ န ဂဟိတံ။ ကသ္မာ? သမတိက္ကန္တတ္တာ။ အယံ ဟိ ဟေဋ္ဌာ ရူပါဝစရဇ္ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတွာ ရူပံ အတိက္ကမိတွာ အရူပါဝစရသမာပတ္တိံ သမာပန္နောတိ သမထဝသေနပိနေန ရူပံ အတိက္ကန္တံ၊ ဟေဋ္ဌာ ရူပံ သမ္မဒေဝ သမ္မသိတွာ တံ အတိက္ကမ္မ ဣဒါနိ အရူပံ သမ္မသတီတိ ဝိပဿနာဝသေနပိနေန ရူပံ အတိက္ကန္တံ။ အရူပေ ပန သဗ္ဗသောပိ ရူပံ နတ္ထီတိ တံ သန္ဓာယပိ ဣဓ ရူပံ န ဂဟိတံ။

အထ ကိဉ္စရဟီတိ ကိံ ပုစ္ဆာမီတိ ပုစ္ဆတိ? သမထဝသေန ဂစ္ဆတော စိတ္တေကဂ္ဂတာ ဓုရံ ဟောတိ၊ သော စေတောဝိမုတ္တော နာမ။ ဝိပဿနာဝသေန ဂစ္ဆတော ပညာ ဓုရံ ဟောတိ၊ သော ပညာဝိမုတ္တော နာမာတိ ဧတ္ထ ထေရဿ ကင်္ခါ နတ္ထိ။ အယံ သဘာဝဓမ္မောယေဝ[1]၊ သမထဝသေနေဝ ပန ဂစ္ဆန္တေသု ဧကော စေတောဝိမုတ္တော နာမ ဟောတိ၊ ဧကော ပညာဝိမုတ္တော။ ဝိပဿနာဝသေန ဂစ္ဆန္တေသုပိ ဧကော ပညာဝိမုတ္တော နာမ ဟောတိ၊ ဧကော စေတောဝိမုတ္တောတိ ဧတ္ထ ကိံ ကာရဏန္တိ ပုစ္ဆတိ။

ဣန္ဒြိယဝေမတ္တတံ ဝဒါမီတိ ဣန္ဒြိယနာနတ္တတံ ဝဒါမိ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ န တွံ အာနန္ဒ ဒသ ပါရမိယော ပူရေတွာ သဗ္ဗညုတံ[2] ပဋိဝိဇ္ဈိ၊ တေန တေ ဧတံ အပါကဋံ။ အဟံ ပန ပဋိဝိဇ္ဈိံ၊ တေန မေ ဧတံ ပါကဋံ။ ဧတ္ထ ဟိ ဣန္ဒြိယနာနတ္တတာ ကာရဏံ။ သမထဝသေနေဝ ဟိ ဂစ္ဆန္တေသု ဧကဿ ဘိက္ခုနော စိတ္တေကဂ္ဂတာ ဓုရံ ဟောတိ၊ သော စေတောဝိမုတ္တော နာမ ဟောတိ။ ဧကဿ ပညာ ဓုရံ ဟောတိ၊ သော ပညာဝိမုတ္တော နာမ ဟောတိ။ ဝိပဿနာဝသေနေဝ စ ဂစ္ဆန္တေသု ဧကဿ ပညာ ဓုရံ ဟောတိ၊ သော

၁-သရသဓမ္မောယေဝ (သီ)၊ ပုရိသဓမ္မောယေဝ (သျာ)   ၂-သဗ္ဗန္တံ (သီ)

paññāvimutto nāma hoti. Ekassa cittekaggatā dhuraṁ hoti, so cetovimutto nāma hoti. Dve aggasāvakā samathavipassanādhurena arahattaṁ pattā. Tesu Dhammasenāpati paññāvimutto jāto, Mahāmoggallānatthero cetovimutto. Iti indriyavemattaṁ ettha kāraṇanti veditabbaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Mahāmālukyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

5. Bhaddālisuttavaṇṇanā

134. **Evaṁ me sutan**ti Bhaddālisuttaṁ. Tattha **ekāsanabhojanan**ti ekasmiṁ purebhatte asanabhojanaṁ, bhuñjitabbabhattanti attho. **Appābādhatan**ti-ādīni kakacopame vitthāritāni. **Na ussahāmī**ti na sakkomi. **Siyā kukkuccaṁ siyā vippaṭisāro**ti evaṁ bhuñjanto yāvajīvaṁ brahmacariyaṁ carituṁ sakkhissāmi nu kho, na nu khoti iti me vippaṭisārakukkuccaṁ bhaveyyāti attho. **Ekadesaṁ bhuñjitvā**ti porāṇakattherā kira patte bhattaṁ pakkhipitvā sappimhi dinne sappinā uṇhameva[1] thokaṁ bhuñjitvā hatthe dhovitvā avasesaṁ bahi nīharitvā chāyūdakaphāsuke ṭhāne nisīditvā bhuñjanti. Etaṁ sandhāya Satthā āha. Bhaddāli pana cintesi "sace sakiṁ pattaṁ pūretvā dinnaṁ bhattaṁ bhuñjitvā puna pattaṁ dhovitvā odanassa pūretvā laddhaṁ bahi nīharitvā chāyūdakaphāsuke ṭhāne bhuñjeyya, iti evaṁ vaṭṭeyya, itarathā ko sakkotī"ti. Tasmā **evampi kho ahaṁ bhante na ussahāmī**ti āha. Ayaṁ kira atīte anantarāya jātiyā kākayoniyaṁ nibbatti. Kākā ca nāma mahāchātakā honti. Tasmā Chātakatthero nāma ahosi. Tassa pana viravantasseva Bhagavā taṁ madditvā ajjhottharitvā "yo pana bhikkhu vikāle khādanīyaṁ vā bhojanīyaṁ vā khādeyya vā bhuñjeyya vā pācittiyan"ti[2] sikkhāpadaṁ paññapesi. Tena vuttaṁ **atha kho āyasmā Bhaddāli -pa- anussāhaṁ pavedesī**ti.

1. Uṇhuṇhameva (Sī)   2. Vi 2. 115 piṭṭhe.

ပညာဝိမုတ္တော နာမ ဟောတိ။ ဧကဿ စိတ္တေကဂ္ဂတာ ဓုရံ ဟောတိ၊ သော စေတောဝိမုတ္တော နာမ ဟောတိ။ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ သမထဝိပဿနာဓုရေန အရဟတ္တံ ပတ္တာ။ တေသု ဓမ္မသေနာပတိ ပညာဝိမုတ္တော ဇာတော၊ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရော စေတောဝိမုတ္တော။ ဣတိ ဣန္ဒြိယဝေမတ္တံ ဧတ္ထ ကာရဏန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

မဟာမာလုကျသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-ဘဒ္ဒါလိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၃၄။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ ဘဒ္ဒါလိသုတ္တံ။ တတ္ထ **ဧကာသနဘောဇန**န္တိ ဧကသ္မိံ ပုရေဘတ္တေ အသနဘောဇနံ၊ ဘုဉ္ဇိတဗ္ဗဘတ္တန္တိ အတ္ထော။ **အပ္ပါဗာဓတ**န္တိအာဒီနိ ကကစူပမေ ဝိတ္ထာရိတာနိ။ **န ဥဿဟာမီ**တိ န သက္ကောမိ။ **သိယာ ကုက္ကုစ္စံ သိယာ ဝိပ္ပဋိသာရော**တိ ဧဝံ ဘုဉ္ဇန္တော ယာဝဇီဝံ ဗြဟ္မစရိယံ စရိတုံ သက္ခိဿာမိ နု ခေါ, န နု ခေါတိ ဣတိ မေ ဝိပ္ပဋိသာရကုက္ကုစ္စံ ဘဝေယျာတိ အတ္ထော။ **ဧကဒေသံ ဘုဉ္ဇိတွာ**တိ ပေါရာဏကတ္ထေရာ ကိရ ပတ္တေ ဘတ္တံ ပက္ခိပိတွာ သပ္ပိမှိ ဒိန္နေ သပ္ပိနာ ဥဏှမေဝ[1] ထောကံ ဘုဉ္ဇိတွာ ဟတ္ထေ ဓောဝိတွာ အဝသေသံ ဗဟိ နီဟရိတွာ ဆာယူဒကဖာသုကေ ဌာနေ နိသီဒိတွာ ဘုဉ္ဇန္တိ။ ဧတံ သန္ဓာယ သတ္ထာ အာဟ။ ဘဒ္ဒါလိ ပန စိန္တေသိ "သစေ သကိံ ပတ္တံ ပူရေတွာ ဒိန္နံ ဘတ္တံ ဘုဉ္ဇိတွာ ပုန ပတ္တံ ဓောဝိတွာ ဩဒနဿ ပူရေတွာ လဒ္ဓံ ဗဟိ နီဟရိတွာ ဆာယူဒကဖာသုကေ ဌာနေ ဘုဉ္ဇေယျ၊ ဣတိ ဧဝံ ဝဋ္ဋေယျ၊ ဣတရထာ ကော သက္ကောတီ"တိ။ တသ္မာ **ဧဝမ္ပိ ခေါ အဟံ ဘန္တေ န ဥဿဟာမီ**တိ အာဟ။ အယံ ကိရ အတီတေ အနန္တရာယ ဇာတိယာ ကာကယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တိ။ ကာကာ စ နာမ မဟာဆာတကာ ဟောန္တိ။ တသ္မာ ဆာတကတ္ထေရော နာမ အဟောသိ။ တဿ ပန ဝိရဝန္တဿေဝ ဘဂဝါ တံ မဒ္ဒိတွာ အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ "ယော ပန ဘိက္ခု ဝိကာလေ ခါဒနီယံ ဝါ ဘောဇနီယံ ဝါ ခါဒေယျ ဝါ ဘုဉ္ဇေယျ ဝါ ပါစိတ္တိယ"န္တိ[2] သိက္ခာပဒံ ပညပေသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အထ ခေါ အာယသ္မာ ဘဒ္ဒါလိ။ပ။ အနုဿာဟံ ပဝေဒေသီ**တိ။

၁-ဥဏှုဏှမေဝ (သီ)   ၂-ဝိ ၂-၁၁၅-ပိဋ္ဌေ။

Yathā tanti yathā aññopi sikkhāya na paripūrakārī ekavihārepi vasanto Satthu sammukhībhāvaṁ na dadeyya, tatheva na adāsīti attho. Neva Bhagavato upaṭṭhānaṁ agamāsi, na dhammadesanaṭṭhānaṁ na vitakkamāḷakaṁ, na ekaṁ bhikkhācāramaggaṁ paṭipajji. Yasmiṁ kule Bhagavā nisīdati, tassa dvārepi na aṭṭhāsi. Sacassa vasanaṭṭhānaṁ Bhagavā gacchati, so puretarameva ñatvā aññattha gacchati. Saddhāpabbajito kiresa kulaputto parisuddhasīlo. Tenassa na añño vitakko ahosi, “mayā nāma udarakāraṇā Bhagavato sikkhāpadapaññāpanaṁ paṭibāhitaṁ, ananucchavikaṁ me katan”ti ayameva vitakko ahosi. Tasmā ekavihāre vasantopi lajjāya Satthu sammukhībhāvaṁ nādāsi.

135. **Cīvarakammaṁ karontī**ti manussā Bhagavato cīvarasāṭakaṁ adaṁsu, taṁ gahetvā cīvaraṁ karonti. **Etaṁ dosakan**ti etaṁ okāsaṁ etaṁ aparādhaṁ, Satthu sikkhāpadaṁ paññapentassa paṭibāhitakāraṇaṁ sādhukaṁ manasikarohīti attho. **Dukkaratarан**ti vassaṁ hi vasitvā disāpakkante bhikkhū kuhiṁ vasitthāti pucchanti, tehi Jetavane vasimhāti vutte “āvuso Bhagavā imasmiṁ antovasse kataraṁ jātakaṁ kathesi, kataraṁ suttantaṁ, kataraṁ sikkhāpadaṁ paññapesī”ti pucchitāro honti. Tato “vikālabhojanasikkhāpadaṁ paññapesi, Bhaddāli nāma naṁ eko thero paṭibāhī”ti vakkhanti. Taṁ sutvā bhikkhū “Bhagavatopi nāma sikkhāpadaṁ paññapentassa paṭibāhitaṁ[1] ayuttaṁ akāraṇan”ti vadanti. Evaṁ te ayaṁ doso mahājanantare pākaṭo hutvā duppaṭikārataṁ āpajjissatīti maññamānā evamāhaṁsu. Apica aññepi bhikkhū pavāretvā Satthu santikaṁ āgamissanti. Atha tvaṁ “ethāvuso[2] mama Satthāraṁ khamāpentassa sahāyā hothā”ti saṁghaṁ sannipātessasi. Tattha āgantukā pucchissanti “āvuso kiṁ imināpi bhikkhunā katan”ti. Tato etamatthaṁ sutvā “bhāriyaṁ kataṁ bhikkhunā, Dasabalaṁ nāma paṭibāhissatīti ayuttametan”ti vakkhanti. Evampi te ayaṁ aparādho mahājanantare pākaṭo hutvā duppaṭikārataṁ āpajjissatīti maññamānāpi evamāhaṁsu. Atha vā Bhagavā pavāretvā cārikaṁ pakkamissati, atha tvaṁ gatagataṭṭhāne Bhagavato khamāpanatthāya saṁghaṁ sannipātessasi. Tatra

1. Paṭibāhittha (Sī), paṭibāhituṁ (Syā) 2. Evaṁ āvuso (Ka)

ယထာ တန္တိ ယထာ အညောပိ သိက္ခာယ န ပရိပူရကာရီ ဧကဝိဟာရေပိ ဝသန္တော သတ္ထု သမ္မုခီဘာဝံ န ဒဒေယျ၊ တထေဝ န အဒါသီတိ အတ္ထော။ နေဝ ဘဂဝတော ဥပဋ္ဌာနံ အဂမာသိ၊ န ဓမ္မဒေသနဋ္ဌာနံ န ဝိတက္ကမာဠကံ၊ န ဧကံ ဘိက္ခာစာရမဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇိ။ ယသ္မိံ ကုလေ ဘဂဝါ နိသီဒတိ၊ တဿ ဒွါရေပိ န အဋ္ဌာသိ။ သစဿ ဝသနဋ္ဌာနံ ဘဂဝါ ဂစ္ဆတိ၊ သော ပုရေတရမေဝ ဉတွာ အညတ္ထ ဂစ္ဆတိ။ သဒ္ဓါပဗ္ဗဇိတော ကိရေသ ကုလပုတ္တော ပရိသုဒ္ဓသီလော။ တေနဿ န အညော ဝိတက္ကော အဟောသိ၊ “မယာ နာမ ဥဒရကာရဏာ ဘဂဝတော သိက္ခာပဒပညာပနံ ပဋိဗာဟိတံ၊ အနနုစ္ဆဝိကံ မေ ကတ”န္တိ အယမေဝ ဝိတက္ကော အဟောသိ။ တသ္မာ ဧကဝိဟာရေ ဝသန္တောပိ လဇ္ဇာယ သတ္ထု သမ္မုခီဘာဝံ နာဒါသိ။

၁၃၅။ **စီဝရကမ္မံ ကရောန္တီ**တိ မနုဿာ ဘဂဝတော စီဝရသာဋကံ အဒံသု၊ တံ ဂဟေတွာ စီဝရံ ကရောန္တိ။ **ဧတံ ဒောသက**န္တိ ဧတံ ဩကာသံ ဧတံ အပရာဓံ၊ သတ္ထု သိက္ခာပဒံ ပညပေန္တဿ ပဋိဗာဟိတကာရဏံ သာဓုကံ မနသိကရောဟီတိ အတ္ထော။ **ဒုက္ကရတရ**န္တိ ဝဿံ ဟိ ဝသိတွာ ဒိသာပက္ကန္တေ ဘိက္ခူ ကုဟိံ ဝသိတ္ထာတိ ပုစ္ဆန္တိ၊ တေဟိ ဇေတဝနေ ဝသိမှာတိ ဝုတ္တေ “အာဝုသော ဘဂဝါ ဣမသ္မိံ အန္တောဝဿေ ကတရံ ဇာတကံ ကထေသိ၊ ကတရံ သုတ္တန္တံ၊ ကတရံ သိက္ခာပဒံ ပညပေသီ”တိ ပုစ္ဆိတာရော ဟောန္တိ။ တတော “ဝိကာလဘောဇနသိက္ခာပဒံ ပညပေသိ၊ ဘဒ္ဒါလိ နာမ နံ ဧကော ထေရော ပဋိဗာဟီ”တိ ဝက္ခန္တိ။ တံ သုတွာ ဘိက္ခူ “ဘဂဝတောပိ နာမ သိက္ခာပဒံ ပညပေန္တဿ ပဋိဗာဟိတံ[1] အယုတ္တံ အကာရဏ”န္တိ ဝဒန္တိ။ ဧဝံ တေ အယံ ဒေါသော မဟာဇနန္တရေ ပါကဋော ဟုတွာ ဒုပ္ပဋိကာရတံ အာပဇ္ဇိဿတီတိ မညမာနာ ဧဝမာဟံသု။ အပိစ အညေပိ ဘိက္ခူ ပဝါရေတွာ သတ္ထု သန္တိကံ အာဂမိဿန္တိ။ အထ တွံ “ဧထာဝုသော[2] မမ သတ္ထာရံ ခမာပေန္တဿ သဟာယာ ဟောထာ”တိ သံဃံ သန္နိပါတေဿသိ။ တတ္ထ အာဂန္တုကာ ပုစ္ဆိဿန္တိ “အာဝုသော ကိံ ဣမိနာပိ ဘိက္ခုနာ ကတ”န္တိ။ တတော ဧတမတ္ထံ သုတွာ “ဘာရိယံ ကတံ ဘိက္ခုနာ၊ ဒသဗလံ နာမ ပဋိဗာဟိဿတီတိ အယုတ္တမေတ”န္တိ ဝက္ခန္တိ။ ဧဝမ္ပိ တေ အယံ အပရာဓော မဟာဇနန္တရေ ပါကဋော ဟုတွာ ဒုပ္ပဋိကာရတံ အာပဇ္ဇိဿတီတိ မညမာနာပိ ဧဝမာဟံသု။ အထ ဝါ ဘဂဝါ ပဝါရေတွာ စာရိကံ ပက္ကမိဿတိ၊ အထ တွံ ဂတဂတဋ္ဌာနေ ဘဂဝတော ခမာပနတ္ထာယ သံဃံ သန္နိပါတေဿသိ။ တတြ

၁-ပဋိဗာဟိတ္ထ (သီ)၊ ပဋိဗာဟိတုံ (သျာ) ၂-ဧဝံ အာဝုသော (က)

disāvāsino bhikkhū pucchissanti "āvuso kiṁ iminā bhikkhunā katan"ti -pa- duppaṭikāratam āpajjissatīti maññamānāpi evamāhaṁsu.

Etadavocāti appatirūpaṁ mayā kataṁ, Bhagavā pana mahantepi aguṇe alaggitvā mayhaṁ accayaṁ paṭiggaṇhissatīti maññamāno etaṁ "accayo maṁ bhante"ti-ādivacanaṁ avoca. Tattha **accayo**ti aparādho. **Maṁ accagamā**ti maṁ atikkamma abhibhavitvā pavatto. **Paṭiggaṇhātū**ti khamatu. **Āyatiṁ saṁvarāyā**ti anāgate saṁvaraṇatthāya, puna evarūpassa aparādhassa dosassa khalitassa akaraṇatthāya. **Tagghā**ti ekaṁsena. **Samayopi kho te Bhaddālī**ti Bhaddāli tayā paṭivijjhitabbayuttakaṁ ekaṁ kāraṇaṁ atthi, tampi te na paṭividdhaṁ na sallakkhitanti dasseti.

136. **Ubhatobhāgavimutto**ti-ādīsu dhammānusārī, saddhānusārīti dve ekacittakkhaṇikā maggasamaṅgipuggalā. Ete pana sattapi ariyapuggale Bhagavatāpi evaṁ āṇāpetuṁ na yuttaṁ, Bhagavatā āṇatte tesampi evaṁ kātuṁ na yuttaṁ. Aṭṭhānaparikappavasena pana ariyapuggalānaṁ suvacabhāvadassanatthaṁ Bhaddālittherassa ca dubbacabhāvadassanatthametaṁ vuttaṁ.

Api nu tvaṁ tasmiṁ samaye ubhatobhāgavimuttoti desanaṁ kasmā ārabhi? Bhaddālissa niggahaṇatthaṁ. Ayaṁ hettha adhippāyo—Bhaddāli ime satta ariyapuggalā loke dakkhiṇeyyā mama sāsane sāmino, mayi sikkhāpadaṁ paññapente paṭibāhitabbayutte kāraṇe sati etesaṁ paṭibāhituṁ yuttaṁ. Tvaṁ pana mama sāsanato bāhirako, mayi sikkhāpadaṁ paññapente tuyhaṁ paṭibāhituṁ na yuttanti.

Ritto tucchoti anto ariyaguṇānaṁ abhāvena rittako tucchako, issaravacane kiñci na hoti. **Yathādhammaṁ paṭikarosī**ti yathā dhammo ṭhito, tatheva karosi, khamāpesīti vuttaṁ hoti. **Taṁ te mayaṁ paṭiggaṇhāmā**ti taṁ tava aparādhaṁ mayaṁ khamāma. **Vuḍḍhi hesā Bhaddāli ariyassa vinaye**ti esā Bhaddāli ariyassa vinaye Buddhassa Bhagavato sāsane vuḍḍhi nāma. Katamā? Accayaṁ accayato disvā yathādhammaṁ paṭikaritvā āyatiṁ saṁvarāpajjanā. Desanaṁ pana puggalādhiṭṭhānaṁ karonto "yo accayaṁ accayato disvā yathādhammaṁ paṭikaroti, āyatiṁ saṁvaraṁ āpajjatī"ti āha.

ဒိသာဝါသိနော ဘိက္ခူ ပုစ္ဆိဿန္တိ "အာဝုသော ကိံ ဣမိနာ ဘိက္ခုနာ ကတ"န္တိ။ ပ။ ဒုပ္ပဋိကာရတံ အာပဇ္ဇိဿတီတိ မညမာနာပိ ဧဝမာဟံသု။

ဧတဒဝေါစာတိ အပ္ပတိရူပံ မယာ ကတံ၊ ဘဂဝါ ပန မဟန္တေပိ အဂုဏေ အလဂ္ဂိတွာ မယှံ အစ္စယံ ပဋိဂ္ဂဏှိဿတီတိ မညမာနော ဧတံ "အစ္စယော မံ ဘန္တေ"တိအာဒိဝစနံ အဝေါစ။ တတ္ထ **အစ္စယော**တိ အပရာဓော။ **မံ အစ္စဂမာ**တိ မံ အတိက္ကမ္မ အဘိဘဝိတွာ ပဝတ္တော။ **ပဋိဂ္ဂဏှာတူ**တိ ခမတု။ **အာယတိံ သံဝရာယာ**တိ အနာဂတေ သံဝရဏတ္ထာယ၊ ပုန ဧဝရူပဿ အပရာဓဿ ဒေါသဿ ခလိတဿ အကရဏတ္ထာယ။ **တဂ္ဃာ**တိ ဧကံသေန။ **သမယောပိ ခေါ တေ ဘဒ္ဒါလီ**တိ ဘဒ္ဒါလိ တယာ ပဋိဝိဇ္ဈိတဗ္ဗယုတ္တကံ ဧကံ ကာရဏံ အတ္ထိ၊ တမ္ပိ တေ န ပဋိဝိဒ္ဓံ န သလ္လက္ခိတန္တိ ဒဿေတိ။

၁၃၆။ **ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော**တိအာဒီသု ဓမ္မာနုသာရီ, သဒ္ဓါနုသာရီတိ ဒွေ ဧကစိတ္တက္ခဏိကာ မဂ္ဂသမင်္ဂိပုဂ္ဂလာ။ ဧတေ ပန သတ္တပိ အရိယပုဂ္ဂလေ ဘဂဝတာပိ ဧဝံ အာဏာပေတုံ န ယုတ္တံ၊ ဘဂဝတာ အာဏတ္တေ တေသမ္ပိ ဧဝံ ကာတုံ န ယုတ္တံ။ အဋ္ဌာနပရိကပ္ပဝသေန ပန အရိယပုဂ္ဂလာနံ သုဝစဘာဝဒဿနတ္ထံ ဘဒ္ဒါလိတ္ထေရဿ စ ဒုဗ္ဗစဘာဝဒဿနတ္ထမေတံ ဝုတ္တံ။

အပိ နု တွံ တသ္မိံ သမယေ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တောတိ ဒေသနံ ကသ္မာ အာရဘိ? ဘဒ္ဒါလိဿ နိဂ္ဂဟဏတ္ထံ။ အယံ ဟေတ္ထ အဓိပ္ပါယော— ဘဒ္ဒါလိ ဣမေ သတ္တ အရိယပုဂ္ဂလာ လောကေ ဒက္ခိဏေယျာ မမ သာသနေ သာမိနော၊ မယိ သိက္ခာပဒံ ပညပေန္တေ ပဋိဗာဟိတဗ္ဗယုတ္တေ ကာရဏေ သတိ ဧတေသံ ပဋိဗာဟိတုံ ယုတ္တံ။ တွံ ပန မမ သာသနတော ဗာဟိရကော၊ မယိ သိက္ခာပဒံ ပညပေန္တေ တုယှံ ပဋိဗာဟိတုံ န ယုတ္တန္တိ။

ရိတ္တော တုစ္ဆောတိ အန္တော အရိယဂုဏာနံ အဘာဝေန ရိတ္တကော တုစ္ဆကော၊ ဣဿရဝစနေ ကိဉ္စိ န ဟောတိ။ **ယထာဓမ္မံ ပဋိကရောသီ**တိ ယထာ ဓမ္မော ဌိတော၊ တထေဝ ကရောသိ၊ ခမာပေသီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **တံ တေ မယံ ပဋိဂ္ဂဏှာမာ**တိ တံ တဝ အပရာဓံ မယံ ခမာမ။ **ဝုဍ္ဎိ ဟေသာ ဘဒ္ဒါလိ အရိယဿ ဝိနယေ**တိ ဧသာ ဘဒ္ဒါလိ အရိယဿ ဝိနယေ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော သာသနေ ဝုဍ္ဎိ နာမ။ ကတမာ? အစ္စယံ အစ္စယတော ဒိသွာ ယထာဓမ္မံ ပဋိကရိတွာ အာယတိံ သံဝရာပဇ္ဇနာ။ ဒေသနံ ပန ပုဂ္ဂလာဓိဋ္ဌာနံ ကရောန္တော "ယော အစ္စယံ အစ္စယတော ဒိသွာ ယထာဓမ္မံ ပဋိကရောတိ၊ အာယတိံ သံဝရံ အာပဇ္ဇတီ"တိ အာဟ။

137. **Satthāpi upavadatī**ti “asukavihāravāsī asukassa therassa saddhivihāriko asukassa antevāsiko itthannāmo nāma bhikkhu lokuttaradhammaṁ nibbattetuṁ araññaṁ paviṭṭho”ti sutvā “kiṁ tassa araññavāsena, yo mayhaṁ pana sāsane sikkhāya aparipūrakārī”ti evaṁ upavadati. Sesapadesupi eseva nayo, apicettha devatā na kevalaṁ upavadanti, bheravārammaṇaṁ dassetvā palāyanākārampi karonti. **Attanāpi attānan**ti sīlaṁ āvajjantassa saṁkiliṭṭhaṭṭhānaṁ pākaṭaṁ hoti, cittaṁ vidhāvati, na kammaṭṭhānaṁ allīyati. So “kiṁ mādisassa araññavāsenā”ti vippaṭisārī uṭṭhāya pakkamati. **Attāpi attānaṁ upavadito**ti attanāpi attā upavadito, ayameva vā pāṭho. Sukkapakkho vutta paccanīkanayena veditabbo. **So vivicceva kāmehī**ti-ādi evaṁ sacchikarotīti dassa natthaṁ vuttaṁ.

140. **Pasayha pasayha**[1] **kāraṇaṁ karontī**ti appamattakepi dose niggahetvā punappunaṁ kārenti. **No tathā**ti mahantepi aparādhe yathā itaraṁ, evaṁ pasayha na kārenti. So kira “āvuso Bhaddāli mā cintayittha, evarūpaṁ nāma hoti, ehi Satthāraṁ khamāpehī”ti bhikkhusaṁghatopi, kañci bhikkhuṁ pesetvā attano santikaṁ pakkosāpetvā “Bhaddāli mā cintayittha, evarūpaṁ nāma hotī”ti evaṁ Satthusantikāpi anuggahaṁ paccāsīsati. Tato “bhikkhusaṁghenāpi na samassāsito, Satthārāpī”ti cintetvā evamāha.

Atha Bhagavā bhikkhusaṁghopi Satthāpi ovaditabbayuttameva ovadati, na itaranti dassetuṁ **idha Bhaddāli ekacco**ti-ādimāha. Tattha **aññenāññan**ti-ādīni Anumānasutte vitthāritāni. **Na sammā vattatī**ti sammā vattampi na vattati. **Na lomaṁ pātetī**ti anulomavatte na vattati, vilomameva gaṇhāti. **Na netthāraṁ vattatī**ti nitthāraṇakavattamhi na vattati, āpattivuṭṭhānatthaṁ turitaturito chandajāto na hoti. **Tatrā**ti tasmiṁ tassa dubbacakaraṇe. **Abhiṇhāpattiko**ti nirantarāpattiko. **Āpattibahulo**ti sāpattikakālovassa bahu, suddho nirāpattikakālo appoti attho. **Na khippameva vūpasammatī**ti khippaṁ na vūpasammati, dīghasuttaṁ hoti.

1. Pavayha pavayha (Sī, Syā)

၁၃၇။ **သတ္ထာပိ ဥပဝဒတီ**တိ “အသုကဝိဟာရဝါသီ အသုကဿ ထေရဿ သဒ္ဓိဝိဟာရိကော အသုကဿ အန္တေဝါသိကော ဣတ္ထန္နာမော နာမ ဘိက္ခု လောကုတ္တရဓမ္မံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ အရညံ ပဝိဋ္ဌော”တိ သုတွာ “ကိံ တဿ အရညဝါသေန၊ ယော မယှံ ပန သာသနေ သိက္ခာယ အပရိပူရကာရီ”တိ ဧဝံ ဥပဝဒတိ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော၊ အပိစေတ္ထ ဒေဝတာ န ကေဝလံ ဥပဝဒန္တိ၊ ဘေရဝါရမ္မဏံ ဒဿေတွာ ပလာယနာကာရမ္ပိ ကရောန္တိ။ **အတ္တနာပိ အတ္တာန**န္တိ သီလံ အာဝဇ္ဇန္တဿ သံကိလိဋ္ဌဋ္ဌာနံ ပါကဋံ ဟောတိ၊ စိတ္တံ ဝိဓာဝတိ၊ န ကမ္မဋ္ဌာနံ အလ္လီယတိ။ သော “ကိံ မာဒိသဿ အရညဝါသေနာ”တိ ဝိပ္ပဋိသာရီ ဥဋ္ဌာယ ပက္ကမတိ။ **အတ္တာပိ အတ္တာနံ ဥပဝဒိတော**တိ အတ္တနာပိ အတ္တာ ဥပဝဒိတော၊ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ သုက္ကပက္ခော ဝုတ္တပစ္စနီကနယေန ဝေဒိတဗ္ဗော။ **သော ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟီ**တိအာဒိ ဧဝံ သစ္ဆိကရောတီတိ ဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။

၁၄၀။ **ပသယှ ပသယှ**[1] **ကာရဏံ ကရောန္တီ**တိ အပ္ပမတ္တကေပိ ဒေါသေ နိဂ္ဂဟေတွာ ပုနပ္ပုနံ ကာရေန္တိ။ **နော တထာ**တိ မဟန္တေပိ အပရာဓေ ယထာ ဣတရံ၊ ဧဝံ ပသယှ န ကာရေန္တိ။ သော ကိရ “အာဝုသော ဘဒ္ဒါလိ မာ စိန္တယိတ္ထ၊ ဧဝရူပံ နာမ ဟောတိ၊ ဧဟိ သတ္ထာရံ ခမာပေဟီ”တိ ဘိက္ခုသံဃတောပိ, ကဉ္စိ ဘိက္ခုံ ပေသေတွာ အတ္တနော သန္တိကံ ပက္ကောသာပေတွာ “ဘဒ္ဒါလိ မာ စိန္တယိတ္ထ၊ ဧဝရူပံ နာမ ဟောတီ”တိ ဧဝံ သတ္ထုသန္တိကာပိ အနုဂ္ဂဟံ ပစ္စာသီသတိ။ တတော “ဘိက္ခုသံဃေနာပိ န သမဿာသိတော၊ သတ္ထာရာပီ”တိ စိန္တေတွာ ဧဝမာဟ။

အထ ဘဂဝါ ဘိက္ခုသံဃောပိ သတ္ထာပိ ဩဝဒိတဗ္ဗယုတ္တမေဝ ဩဝဒတိ၊ န ဣတရန္တိ ဒဿေတုံ **ဣဓ ဘဒ္ဒါလိ ဧကစ္စော**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အညေနာည**န္တိအာဒီနိ အနုမာနသုတ္တေ ဝိတ္ထာရိတာနိ။ **န သမ္မာ ဝတ္တတီ**တိ သမ္မာ ဝတ္တမ္ပိ န ဝတ္တတိ။ **န လောမံ ပါတေတီ**တိ အနုလောမဝတ္တေ န ဝတ္တတိ၊ ဝိလောမမေဝ ဂဏှာတိ။ **န နေတ္ထာရံ ဝတ္တတီ**တိ နိတ္ထာရဏကဝတ္တမှိ န ဝတ္တတိ၊ အာပတ္တိဝုဋ္ဌာနတ္ထံ တုရိတတုရိတော ဆန္ဒဇာတော န ဟောတိ။ **တတြာ**တိ တသ္မိံ တဿ ဒုဗ္ဗစကရဏေ။ **အဘိဏှာပတ္တိကော**တိ နိရန္တရာပတ္တိကော။ **အာပတ္တိဗဟုလော**တိ သာပတ္တိကကာလောဝဿ ဗဟု၊ သုဒ္ဓေါ နိရာပတ္တိကကာလော အပ္ပေါတိ အတ္ထော။ **န ခိပ္ပမေဝ ဝူပသမ္မတီ**တိ ခိပ္ပံ န ဝူပသမ္မတိ၊ ဒီဃသုတ္တံ ဟောတိ။

၁-ပဝယှ ပဝယှ (သီ၊ သျာ)

Vinayadharā pādadhovanakāle āgataṁ "gacchāvuso vattavelā"ti vadanti. Puna kālaṁ maññitvā āgataṁ "gacchāvuso tuyhaṁ vihāravelā, gacchāvuso sāmaṇerādīnaṁ uddesa dānavelā, amhākaṁ nhānavelā, therūpaṭṭhānavelā, mukhadhovanavelā"ti-ādīni vatvā divasabhāgepi rattibhāgepi āgataṁ uyyojentiyeva. "Kāya velāya bhante okāso bhavissatī"ti vuttepi "gacchāvuso, tvaṁ imameva ṭhānaṁ jānāsi, asuko nāma vinayadharatthero sinehapānaṁ pivati, asuko virecanaṁ kāreti, kasmā turitosī"ti-ādīni vatvā dīghasuttameva karonti.

141. **Khippameva vūpasammatī**ti lahuṁ vūpasammati, na dīghasuttaṁ hoti. Ussukkāpannā bhikkhū "āvuso ayaṁ subbaco bhikkhu, janapadavāsino nāma gāmantasenāsane vasanaṭṭhānanisajjanādīni na phāsukāni honti, bhikkhācāropi dukkho hoti, sīghamassa adhikaraṇaṁ vūpasamemā"ti sannipatitvā āpattito vuṭṭhāpetvā suddhante[1] patiṭṭhāpenti.

142. **Adhiccāpattiko**ti kadāci kadāci āpattiṁ āpajjati. So kiñcāpi lajjī hoti pakatatto, dubbacattā panassa bhikkhū tatheva paṭipajjanti.

144. **Saddhāmattakena vahati pemamattakenā**ti ācariyupajjhāyesu appamattikāya gehassitasaddhāya appamattakena gehassitapemena yāpeti. Paṭisandhiggahaṇasadisā hi ayaṁ pabbajjā nāma, navapabbajito pabbajjāya guṇaṁ ajānanto ācariyupajjhāyesu pemamattena yāpeti, tasmā evarūpā saṅgaṇhitabbā. Appamattakampi hi saṅgahaṁ labhitvā pabbajjāya ṭhitā abhiññāpattā mahāsamaṇā bhavissanti. Ettakena kathāmaggena "ovaditabbayuttakaṁ ovadanti, na itaran"ti imameva Bhagavatā dassitaṁ.

145. **Aññāya saṇṭhahiṁsū**ti arahatte patiṭṭhahiṁsu. **Sattesu hāyamānesū**hi paṭipattiyā hāyamānāya sattā hāyanti nāma. **Saddhamme antaradhāyamāne**ti paṭipattisaddhamme antaradhāyamāne. Paṭipattisaddhammopi hi paṭipattipūrakesu sattesu asati[2] antaradhāyati

1. Suddhatte (Sī) 2. Antaradhānesu (Ka)

ဝိနယဓရာ ပါဒဓောဝနကာလေ အာဂတံ "ဂစ္ဆာဝုသော ဝတ္တဝေလာ"တိ ဝဒန္တိ။ ပုန ကာလံ မညိတွာ အာဂတံ "ဂစ္ဆာဝုသော တုယှံ ဝိဟာရဝေလာ၊ ဂစ္ဆာဝုသော သာမဏေရာဒီနံ ဥဒ္ဒေသဒါနဝေလာ၊ အမှာကံ နှာနဝေလာ၊ ထေရူပဋ္ဌာနဝေလာ၊ မုခဓောဝနဝေလာ"တိအာဒီနိ ဝတွာ ဒိဝသဘာဂေပိ ရတ္တိဘာဂေပိ အာဂတံ ဥယျောဇေန္တိယေဝ။ "ကာယ ဝေလာယ ဘန္တေ ဩကာသော ဘဝိဿတီ"တိ ဝုတ္တေပိ "ဂစ္ဆာဝုသော, တွံ ဣမမေဝ ဌာနံ ဇာနာသိ၊ အသုကော နာမ ဝိနယဓရတ္ထေရော သိနေဟပါနံ ပိဝတိ၊ အသုကော ဝိရေစနံ ကာရေတိ၊ ကသ္မာ တုရိတောသီ"တိအာဒီနိ ဝတွာ ဒီဃသုတ္တမေဝ ကရောန္တိ။

၁၄၁။ **ခိပ္ပမေဝ ဝူပသမ္မတီ**တိ လဟုံ ဝူပသမ္မတိ၊ န ဒီဃသုတ္တံ ဟောတိ။ ဥဿုက္ကာပန္နာ ဘိက္ခူ "အာဝုသော အယံ သုဗ္ဗစော ဘိက္ခု၊ ဇနပဒဝါသိနော နာမ ဂါမန္တသေနာသနေ ဝသနဋ္ဌာနနိသဇ္ဇနာဒီနိ န ဖာသုကာနိ ဟောန္တိ၊ ဘိက္ခာစာရောပိ ဒုက္ခော ဟောတိ၊ သီဃမဿ အဓိကရဏံ ဝူပသမေမာ"တိ သန္နိပတိတွာ အာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာပေတွာ သုဒ္ဓန္တေ[၁] ပတိဋ္ဌာပေန္တိ။

၁၄၂။ **အဓိစ္စာပတ္တိကော**တိ ကဒါစိ ကဒါစိ အာပတ္တိံ အာပဇ္ဇတိ။ သော ကိဉ္စာပိ လဇ္ဇီ ဟောတိ ပကတတ္တော၊ ဒုဗ္ဗစတ္တာ ပနဿ ဘိက္ခူ တထေဝ ပဋိပဇ္ဇန္တိ။

၁၄၄။ **သဒ္ဓါမတ္တကေန ဝဟတိ ပေမမတ္တကေနာ**တိ အာစရိယုပဇ္ဈာယေသု အပ္ပမတ္တိကာယ ဂေဟဿိတသဒ္ဓါယ အပ္ပမတ္တကေန ဂေဟဿိတပေမေန ယာပေတိ။ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏသဒိသာ ဟိ အယံ ပဗ္ဗဇ္ဇာ နာမ၊ နဝပဗ္ဗဇိတော ပဗ္ဗဇ္ဇာယ ဂုဏံ အဇာနန္တော အာစရိယုပဇ္ဈာယေသု ပေမမတ္တေန ယာပေတိ၊ တသ္မာ ဧဝရူပါ သင်္ဂဏှိတဗ္ဗာ။ အပ္ပမတ္တကမ္ပိ ဟိ သင်္ဂဟံ လဘိတွာ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ ဌိတာ အဘိညာပတ္တာ မဟာသမဏာ ဘဝိဿန္တိ။ ဧတ္တကေန ကထာမဂ္ဂေန "ဩဝဒိတဗ္ဗယုတ္တကံ ဩဝဒန္တိ၊ န ဣတရ"န္တိ ဣမမေဝ ဘဂဝတာ ဒဿိတံ။

၁၄၅။ **အညာယ သဏ္ဌဟိံသူ**တိ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌဟိံသု။ **သတ္တေသု ဟာယမာနေသူ**ဟိ ပဋိပတ္တိယာ ဟာယမာနာယ သတ္တာ ဟာယန္တိ နာမ။ **သဒ္ဓမ္မေ အန္တရဓာယမာနေ**တိ ပဋိပတ္တိသဒ္ဓမ္မေ အန္တရဓာယမာနေ။ ပဋိပတ္တိသဒ္ဓမ္မောပိ ဟိ ပဋိပတ္တိပူရကေသု သတ္တေသု အသတိ[၂] အန္တရဓာယတိ

၁-သုဒ္ဓတ္တေ (သီ) ၂-အန္တရဓာနေသု (က)

nāma. **Āsavaṭṭhānīyā**ti āsavā tiṭṭhanti etesūti āsavaṭṭhānīyā. Yesu diṭṭhadhammika samparāyikā parūpavādavippaṭisāravadhabandhanādayo ceva apāyadukkhavisesabhūtā ca āsavā tiṭṭhantiyeva. Yasmā nesaṁ te kāraṇaṁ hontīti attho. Te āsavaṭṭhānīyā vītikkamadhammā yāva na saṁghe pātubhavanti, na tāva Satthā sāvakānaṁ sikkhāpadaṁ paññapetīti ayamettha yojanā.

Evaṁ akālaṁ dassetvā puna kālaṁ dassetuṁ **yato ca kho Bhaddālī**ti-ādimāha. Tattha **yato**ti yadā, yasmiṁ kāleti vuttaṁ hoti. Sesaṁ vuttānusāreneva veditabbaṁ. Ayaṁ vā ettha saṅkhepattho—yasmiṁ kāle āsavaṭṭhānīyā dhammāti saṅkhaṁ gatā vītikkamadosā saṁghe pātubhavanti, tadā Satthā sāvakānaṁ sikkhāpadaṁ paññapeti. Kasmā? Tesaṁyeva āsavaṭṭhānīyadhammasaṅkhātānaṁ vītikkamadosānaṁ paṭighātāya.

Evaṁ āsavaṭṭhānīyānaṁ dhammānaṁ anuppattiṁ sikkhāpadapaññattiyā akālaṁ, uppattiñca kālanti vatvā idāni tesaṁ dhammānaṁ anuppatikālañca uppattikālañca dassetuṁ **na tāva Bhaddāli idhekacce**ti-ādimāha. Tattha **mahattan**ti mahantabhāvaṁ. Saṁgho hi yāva na theranavamajjhimānaṁ vasena mahattaṁ patto hoti, tāva senāsanāni pahonti, sāsane ekacce āsavaṭṭhānīyā[1] dhammā na uppajjanti. Mahattaṁ patte pana te uppajjanti, atha Satthā sikkhāpadaṁ paññapeti. Tattha mahattaṁ patte saṁghe paññatta sikkhāpadāni—

> "Yo pana bhikkhu anupasampannena uttaridirattatirattaṁ sahaseyyaṁ kappeyya pācittiyaṁ[2]. Yā pana bhikkhunī anuvassaṁ vuṭṭhāpeyya pācittiyaṁ[3]. Yā pana bhikkhunī ekavassaṁ dve vuṭṭhāpeyya pācittiyan"ti[4]. Iminā nayena veditabbāni.

Lābhagganti lābhassa aggaṁ. Saṁgho hi yāva na lābhaggapatto hoti, na tāva lābhaṁ paṭicca āsavaṭṭhānīyā dhammā uppajjanti. Patte pana uppajjanti, atha Satthā sikkhāpadaṁ paññapeti—

1. Senāsane paṭicca āsavaṭṭhānīyā (Sī)
2. Vi 2. 27 piṭṭhe.
3. Vi 2. 449 piṭṭhe.
4. Vi 2. 450 piṭṭhe.

နာမ။ **အာသဝဋ္ဌာနီယာ**တိ အာသဝါ တိဋ္ဌန္တိ ဧတေသူတိ အာသဝဋ္ဌာနီယာ။ ယေသု ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကာ ပရူပဝါဒဝိပ္ပဋိသာရဝဓဗန္ဓနာဒယော စေဝ အပါယဒုက္ခဝိသေသဘူတာ စ အာသဝါ တိဋ္ဌန္တိယေဝ။ ယသ္မာ နေသံ တေ ကာရဏံ ဟောန္တီတိ အတ္ထော။ တေ အာသဝဋ္ဌာနီယာ ဝီတိက္ကမဓမ္မာ ယာဝ န သံဃေ ပါတုဘဝန္တိ၊ န တာဝ သတ္ထာ သာဝကာနံ သိက္ခာပဒံ ပညပေတီတိ အယမေတ္ထ ယောဇနာ။

ဧဝံ အကာလံ ဒဿေတွာ ပုန ကာလံ ဒဿေတုံ **ယတော စ ခေါ ဘဒ္ဒါလီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ယတော**တိ ယဒါ၊ ယသ္မိံ ကာလေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သေသံ ဝုတ္တာနုသာရေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အယံ ဝါ ဧတ္ထ သင်္ခေပတ္ထော— ယသ္မိံ ကာလေ အာသဝဋ္ဌာနီယာ ဓမ္မာတိ သင်္ခံ ဂတာ ဝီတိက္ကမဒေါသာ သံဃေ ပါတုဘဝန္တိ၊ တဒါ သတ္ထာ သာဝကာနံ သိက္ခာပဒံ ပညပေတိ။ ကသ္မာ? တေသံယေဝ အာသဝဋ္ဌာနီယဓမ္မသင်္ခါတာနံ ဝီတိက္ကမဒေါသာနံ ပဋိဃာတာယ။

ဧဝံ အာသဝဋ္ဌာနီယာနံ ဓမ္မာနံ အနုပ္ပတ္တိံ သိက္ခာပဒပညတ္တိယာ အကာလံ, ဥပ္ပတ္တိဉ္စ ကာလန္တိ ဝတွာ ဣဒါနိ တေသံ ဓမ္မာနံ အနုပ္ပတ္တိကာလဉ္စ ဥပ္ပတ္တိကာလဉ္စ ဒဿေတုံ **န တာဝ ဘဒ္ဒါလိ ဣဓေကစ္စေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **မဟတ္တ**န္တိ မဟန္တဘာဝံ။ သံဃော ဟိ ယာဝ န ထေရနဝမဇ္ဈိမာနံ ဝသေန မဟတ္တံ ပတ္တော ဟောတိ၊ တာဝ သေနာသနာနိ ပဟောန္တိ၊ သာသနေ ဧကစ္စေ အာသဝဋ္ဌာနီယာ[၁] ဓမ္မာ န ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ မဟတ္တံ ပတ္တေ ပန တေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ အထ သတ္ထာ သိက္ခာပဒံ ပညပေတိ။ တတ္ထ မဟတ္တံ ပတ္တေ သံဃေ ပညတ္တ-သိက္ခာပဒါနိ—

> "ယော ပန ဘိက္ခု အနုပသမ္ပန္နေန ဥတ္တရိဒိရတ္တတိရတ္တံ သဟသေယျံ ကပ္ပေယျ ပါစိတ္တိယံ[၂]။ ယာ ပန ဘိက္ခုနီ အနုဝဿံ ဝုဋ္ဌာပေယျ ပါစိတ္တိယံ[၃]။ ယာ ပန ဘိက္ခုနီ ဧကဝဿံ ဒွေ ဝုဋ္ဌာပေယျ ပါစိတ္တိယ"န္တိ[၄]။ ဣမိနာ နယေန ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

လာဘဂ္ဂန္တိ လာဘဿ အဂ္ဂံ။ သံဃော ဟိ ယာဝ န လာဘဂ္ဂပတ္တော ဟောတိ၊ န တာဝ လာဘံ ပဋိစ္စ အာသဝဋ္ဌာနီယာ ဓမ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ပတ္တေ ပန ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ အထ သတ္ထာ သိက္ခာပဒံ ပညပေတိ—

၁-သေနာသနေ ပဋိစ္စ အာသဝဋ္ဌာနီယာ (သီ)
၂-ဝိ ၂-၂၇-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဝိ ၂-၄၄၉-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဝိ ၂-၄၅၀-ပိဋ္ဌေ။

“Yo pana bhikkhu acelakassa vā paribbājakassa vā paribbājikāya vā sahatthā khādanīyaṁ vā bhojanīyaṁ vā dadeyya pācittiyan”ti[1].

Idañhi lābhaggapatte saṁghe sikkhāpadaṁ paññattaṁ.

Yasagganti yasassa aggaṁ. Saṁgho hi yāva na yasaggapatto hoti, na tāva yasaṁ paṭicca āsavaṭṭhānīyā dhammā uppajjanti. Patte pana uppajjanti, atha Satthā sikkhāpadaṁ paññapeti “surāmerayapāne pācittiyan”ti[2]. Idañhi yasaggapatte saṁghe sikkhāpadaṁ paññattaṁ.

Bāhusaccanti bahussutabhāvaṁ. Saṁgho hi yāva na bāhusaccapatto hoti, na tāva āsavaṭṭhānīyā dhammā uppajjanti. Bāhusaccapatte pana yasmā ekaṁ nikāyaṁ dve nikāye pañcapi nikāye uggahetvā ayoniso ummujjamānā puggalā rasena rasaṁ saṁsandetvā uddhammaṁ ubbinayaṁ Satthu sāsanaṁ dīpenti, atha Satthā “yo pana bhikkhu evaṁ vadeyya tathāhaṁ Bhagavatā dhammaṁ desitaṁ ājānāmi[3] -pa-. Samaṇuddesopi ce evaṁ vadeyyā”ti[4]ādinā nayena sikkhāpadaṁ paññapeti.

Rattaññutaṁ pattoti ettha rattiyo jānantīti rattaññū. Attano pabbajitadivasato paṭṭhāya bahū rattiyo jānanti, cirapabbajitāti vuttaṁ hoti. Rattaññūnaṁ bhāvaṁ rattaññutaṁ. Tatra rattaññutaṁ patte saṁghe upasenaṁ Vaṅgantaputtaṁ ārabbha sikkhāpadaṁ paññattanti veditabbaṁ. So hāyasmā ūnadasavasse bhikkhū upasampādente disvā ekavasso saddhivihārikaṁ upasampādesi. Atha Bhagavā sikkhāpadaṁ paññapesi “na bhikkhave ūnadasavassena upasampādetabbo, yo upasampādeyya āpatti dukkaṭassā”ti[5]. Evaṁ paññatte sikkhāpade puna bhikkhū “dasavassamhā dasavassamhā”ti bālā abyattā upasampādenti. Atha Bhagavā aparampi sikkhāpadaṁ paññapesi “na bhikkhave bālena abyattena upasampādetabbo, yo upasampādeyya, āpatti dukkaṭassa. Anujānāmi bhikkhave byattena bhikkhunā paṭibalena dasavassena vā atirekadasavassena vā upasampādetun”ti[5]. Iti rattaññutaṁ pattakāle dve sikkhāpadāni paññattāni.

1. Vi 2. 123 piṭṭhe. 2. Vi 2. 146 piṭṭhe. 3. Vi 2. 177 piṭṭhe.
4. Vi 2. 183 piṭṭhe. 5. Vi 3. 75 piṭṭhe.

“ယော ပန ဘိက္ခု အစေလကဿ ဝါ ပရိဗ္ဗာဇကဿ ဝါ ပရိဗ္ဗာဇိကာယ ဝါ သဟတ္ထာ ခါဒနီယံ ဝါ ဘောဇနီယံ ဝါ ဒဒေယျ ပါစိတ္တိယ”န္တိ[၁]။

ဣဒဉ္ဟိ လာဘဂ္ဂပတ္တေ သံဃေ သိက္ခာပဒံ ပညတ္တံ။

ယသဂ္ဂန္တိ ယသဿ အဂ္ဂံ။ သံဃော ဟိ ယာဝ န ယသဂ္ဂပတ္တော ဟောတိ၊ န တာဝ ယသံ ပဋိစ္စ အာသဝဋ္ဌာနီယာ ဓမ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ပတ္တေ ပန ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ အထ သတ္ထာ သိက္ခာပဒံ ပညပေတိ “သုရာမေရယပါနေ ပါစိတ္တိယ”န္တိ[၂]။ ဣဒဉ္ဟိ ယသဂ္ဂပတ္တေ သံဃေ သိက္ခာပဒံ ပညတ္တံ။

ဗာဟုသစ္စန္တိ ဗဟုဿုတဘာဝံ။ သံဃော ဟိ ယာဝ န ဗာဟုသစ္စပတ္တော ဟောတိ၊ န တာဝ အာသဝဋ္ဌာနီယာ ဓမ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ဗာဟုသစ္စပတ္တေ ပန ယသ္မာ ဧကံ နိကာယံ ဒွေ နိကာယေ ပဉ္စပိ နိကာယေ ဥဂ္ဂဟေတွာ အယောနိသော ဥမ္မုဇ္ဇမာနာ ပုဂ္ဂလာ ရသေန ရသံ သံသန္ဒေတွာ ဥဒ္ဓမ္မံ ဥဗ္ဗိနယံ သတ္ထု သာသနံ ဒီပေန္တိ၊ အထ သတ္ထာ “ယော ပန ဘိက္ခု ဧဝံ ဝဒေယျ တထာဟံ ဘဂဝတာ ဓမ္မံ ဒေသိတံ အာဇာနာမိ[၃]။ပ။ သမဏုဒ္ဒေသောပိ စေ ဧဝံ ဝဒေယျာ”တိ[၄]အာဒိနာ နယေန သိက္ခာပဒံ ပညပေတိ။

ရတ္တညုတံ ပတ္တောတိ ဧတ္ထ ရတ္တိယော ဇာနန္တီတိ ရတ္တညူ။ အတ္တနော ပဗ္ဗဇိတဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ ဗဟူ ရတ္တိယော ဇာနန္တိ၊ စိရပဗ္ဗဇိတာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ရတ္တညူနံ ဘာဝံ ရတ္တညုတံ။ တတြ ရတ္တညုတံ ပတ္တေ သံဃေ ဥပသေနံ ဝင်္ဂန္တပုတ္တံ အာရဗ္ဘ သိက္ခာပဒံ ပညတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သော ဟာယသ္မာ ဦနဒသဝဿေ ဘိက္ခူ ဥပသမ္ပာဒေန္တေ ဒိသွာ ဧကဝဿော သဒ္ဓိဝိဟာရိကံ ဥပသမ္ပာဒေသိ။ အထ ဘဂဝါ သိက္ခာပဒံ ပညပေသိ “န ဘိက္ခဝေ ဦနဒသဝဿေန ဥပသမ္ပာဒေတဗ္ဗော၊ ယော ဥပသမ္ပာဒေယျ အာပတ္တိ ဒုက္ကဋဿာ”တိ[၅]။ ဧဝံ ပညတ္တေ သိက္ခာပဒေ ပုန ဘိက္ခူ “ဒသဝဿမှာ ဒသဝဿမှာ”တိ ဗာလာ အဗျတ္တာ ဥပသမ္ပာဒေန္တိ။ အထ ဘဂဝါ အပရမ္ပိ သိက္ခာပဒံ ပညပေသိ “န ဘိက္ခဝေ ဗာလေန အဗျတ္တေန ဥပသမ္ပာဒေတဗ္ဗော၊ ယော ဥပသမ္ပာဒေယျ၊ အာပတ္တိ ဒုက္ကဋဿ။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဗျတ္တေန ဘိက္ခုနာ ပဋိဗလေန ဒသဝဿေန ဝါ အတိရေကဒသဝဿေန ဝါ ဥပသမ္ပာဒေတု”န္တိ[၅]။ ဣတိ ရတ္တညုတံ ပတ္တကာလေ ဒွေ သိက္ခာပဒါနိ ပညတ္တာနိ။

၁-ဝိ ၂-၁၂၃-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝိ ၂-၁၄၆-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ဝိ ၂-၁၇၇-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဝိ ၂-၁၈၃-ပိဋ္ဌေ။ ၅-ဝိ ၃-၇၅-ပိဋ္ဌေ။

146. **Ājānīyasusūpamaṁ dhammapariyāyaṁ desesin**ti taruṇājānīya-upamaṁ katvā dhammaṁ desayiṁ. **Tatrā**ti tasmiṁ asaraṇe. **Na kho Bhaddāli eseva hetū**ti na esa sikkhāya aparipūrakārībhāvoyeva eko hetu.

147. **Mukhādhāne kāraṇaṁ kāretī**ti khalīnabandhādīhi mukhaṭṭhapane sādhukaṁ gīvaṁ paggaṇhāpetuṁ kāraṇaṁ kāreti. **Visūkāyitānī**ti-ādīhi visevanācāraṁ kathesi. Sabbāneva hetāni aññamaññavevacanāni. **Tasmiṁ ṭhāne**ti tasmiṁ visevanācāre. **Parinibbāyatī**ti nibbisevano hoti, taṁ visevanaṁ jahatīti attho. **Yugādhāne**ti yugaṭṭhapane yugassa sādhukaṁ gahaṇatthaṁ.

Anukkameti cattāropi pāde ekappahāreneva ukkhipane ca nikkhipane ca. Parasenāya hi[1] āvāṭe ṭhatvā asiṁ gahetvā āgacchantassa assassa pāde chindanti[2]. Tasmiṁ samaye esa ekappahāreneva cattāropi pāde ukkhipissatīti rajjubandhanavidhānena etaṁ kāraṇaṁ karonti. **Maṇḍale**ti yathā asse nisinnoyeva bhūmiyaṁ patitaṁ āvudhaṁ gahetuṁ sakkoti, evaṁ karaṇatthaṁ maṇḍale kāraṇaṁ kāreti. **Khurakāse**ti aggaggakhurehi pathavīkamane[3]. Rattiṁ okkantakaraṇasmiñhi yathā padasaddo na suyyati, tadatthaṁ ekasmiṁ ṭhāne saññaṁ datvā aggaggakhurehiyeva gamanaṁ sikkhāpenti. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Jave**ti sīghavāhane. "Dhāve"tipi pāṭho[4]. Attano parājaye sati palāyanatthaṁ, paraṁ palāyantaṁ anubandhitvā gahaṇatthañca etaṁ kāraṇaṁ kāreti. **Davatte**ti davattāya[5], yuddhakālasmiṁ hi hatthīsu vā koñcanādaṁ karontesu assesu vā hasantesu rathesu vā nighosantesu[6] yodhesu vā ukkuṭṭhiṁ karo ntesu tassa ravassa abhāyitvā parasenapavesanatthaṁ ayaṁ kāraṇā kariyati[7].

Rājaguṇeti raññā jānitabbaguṇe. Kūṭakaṇṇarañño kira guḷavaṇṇo nāma asso ahosi. Rājā pācīnadvārena nikkhamitvā Cetiyapabbataṁ

1. Parasenā yahiṁ (Sī) 2. Chindati (Sī) 3. Pathavīkasane (Sī, Syā)
4. Dhāveti sīghajavane, dhavanetipi pāṭho (Sī) 5. Ravattheti ravatthāya (Sī, Syā)
6. Nigghātentesu (Sī), nighātentesu (Syā) 7. Idaṁ kāraṇaṁ kariyati (Syā)

၁၄၆။ **အာဇာနီယသုသူပမံ ဓမ္မပရိယာယံ ဒေသေသိ**န္တိ တရုဏာဇာနီယ-ဥပမံ ကတွာ ဓမ္မံ ဒေသယိံ။ **တတြာ**တိ တသ္မိံ အသရဏေ။ **န ခေါ ဘဒ္ဒါလိ ဧသေဝ ဟေတူ**တိ န ဧသ သိက္ခာယ အပရိပူရကာရီဘာဝေါယေဝ ဧကော ဟေတု။

၁၄၇။ **မုခါဓာနေ ကာရဏံ ကာရေတီ**တိ ခလီနဗန္ဓာဒီဟိ မုခဋ္ဌပနေ သာဓုကံ ဂီဝံ ပဂ္ဂဏှာပေတုံ ကာရဏံ ကာရေတိ။ **ဝိသူကာယိတာနီ**တိအာဒီဟိ ဝိသေဝနာစာရံ ကထေသိ။ သဗ္ဗာနေဝ ဟေတာနိ အညမညဝေဝစနာနိ။ **တသ္မိံ ဌာနေ**တိ တသ္မိံ ဝိသေဝနာစာရေ။ **ပရိနိဗ္ဗာယတီ**တိ နိဗ္ဗိသေဝနော ဟောတိ၊ တံ ဝိသေဝနံ ဇဟာတီတိ အတ္ထော။ **ယုဂါဓာနေ**တိ ယုဂဋ္ဌပနေ ယုဂဿ သာဓုကံ ဂဟဏတ္ထံ။

အနုက္ကမေတိ စတ္တာရောပိ ပါဒေ ဧကပ္ပဟာရေနေဝ ဥက္ခိပနေ စ နိက္ခိပနေ စ။ ပရသေနာယ ဟိ[၁] အာဝါဋေ ဌတွာ အသိံ ဂဟေတွာ အာဂစ္ဆန္တဿ အဿဿ ပါဒေ ဆိန္ဒန္တိ[၂]။ တသ္မိံ သမယေ ဧသ ဧကပ္ပဟာရေနေဝ စတ္တာရောပိ ပါဒေ ဥက္ခိပိဿတီတိ ရဇ္ဇုဗန္ဓနဝိဓာနေန ဧတံ ကာရဏံ ကရောန္တိ။ **မဏ္ဍလေ**တိ ယထာ အဿေ နိသိန္နောယေဝ ဘူမိယံ ပတိတံ အာဝုဓံ ဂဟေတုံ သက္ကောတိ၊ ဧဝံ ကရဏတ္ထံ မဏ္ဍလေ ကာရဏံ ကာရေတိ။ **ခုရကာသေ**တိ အဂ္ဂဂ္ဂခုရေဟိ ပထဝီကမနေ[၃]။ ရတ္တိံ ဩက္ကန္တကရဏသ္မိဉှိ ယထာ ပဒသဒ္ဒေါ န သုယျတိ၊ တဒတ္ထံ ဧကသ္မိံ ဌာနေ သညံ ဒတွာ အဂ္ဂဂ္ဂခုရေဟိယေဝ ဂမနံ သိက္ခာပေန္တိ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ **ဇဝေ**တိ သီဃဝါဟနေ။ "ဓာဝေ"တိပိ ပါဌော[၄]။ အတ္တနော ပရာဇယေ သတိ ပလာယနတ္ထံ, ပရံ ပလာယန္တံ အနုဗန္ဓိတွာ ဂဟဏတ္ထဉ္စ ဧတံ ကာရဏံ ကာရေတိ။ **ဒဝတ္တေ**တိ ဒဝတ္တာယ[၅]၊ ယုဒ္ဓကာလသ္မိံ ဟိ ဟတ္ထီသု ဝါ ကောဉ္စနာဒံ ကရောန္တေသု အဿေသု ဝါ ဟသန္တေသု ရထေသု ဝါ နိဃောသန္တေသု[၆] ယောဓေသု ဝါ ဥက္ကုဋ္ဌိံ ကရောန္တေသု တဿ ရဝဿ အဘာယိတွာ ပရသေနပဝေသနတ္ထံ အယံ ကာရဏာ ကရိယတိ[၇]။

ရာဇဂုဏေတိ ရညာ ဇာနိတဗ္ဗဂုဏေ။ ကူဋကဏ္ဏရညော ကိရ ဂုဠဝဏ္ဏော နာမ အဿော အဟောသိ။ ရာဇာ ပါစီနဒွါရေန နိက္ခမိတွာ စေတိယပဗ္ဗတံ

၁-ပရသေနာ ယဟိံ (သီ) ၂-ဆိန္ဒတိ (သီ) ၃-ပထဝီကာသနေ (သီ၊ သျာ)
၄-ဓာဝေတိ သီဃဇဝနေ၊ ဓဝနေတိပိ ပါဌော (သီ) ၅-ရဝတ္ထေတိ ရဝတ္ထာယ (သီ၊ သျာ)
၆-နိဂ္ဃါတေန္တေသု (သီ)၊ နိဃာတေန္တေသု (သျာ) ၇-ဣဒံ ကာရဏံ ကရိယတိ (သျာ)

gamissāmīti Kalambanadītīraṁ[1] sampatto. Asso tīre ṭhatvā udakaṁ otarituṁ na icchati, rājā assācariyaṁ āmantetvā “aho tayā asso sikkhāpito udakaṁ otarituṁ na icchatī”ti āha. Ācariyo “susikkhāpito deva asso, evamassa hi[2] cittaṁ ‘sacāhaṁ udakaṁ otarissāmi, vālaṁ temissati, vāle tinte rañño aṅge udakaṁ pāteyyā’ti evaṁ tumhākaṁ sarīre udakapātanabhayena na otarati, vālaṁ gaṇhāpethā”ti āha. Rājā tathā kāresi. Asso vegena otaritvā pāraṁ gato. Etadatthaṁ ayaṁ kāraṇā kariyati. **Rājavaṁse**ti assarājavaṁse. Vaṁso ceso[3] assarājānaṁ, tathārūpena pahārena chinnabhinnasarīrāpi assārohaṁ parasenāya apātetvā bahi nīharantiyeva. Etadatthaṁ kāraṇaṁ kāretīti attho.

Uttame javeti javasampattiyaṁ, yathā uttamajavo hoti, evaṁ kāraṇaṁ kāretīti attho. **Uttame haye**ti uttamahayabhāve, yathā uttamahayo hoti, evaṁ kāraṇaṁ kāretīti attho. Tattha pakatiyā uttamahayova uttamahayakāraṇaṁ arahati, na añño. Uttamahayakāraṇāya eva ca hayo uttamajavaṁ paṭipajjati, na aññoti.

Tatridaṁ vatthu—eko kira rājā ekaṁ sindhavapotakaṁ labhitvā sindhavabhāvaṁ ajānitvāva imaṁ sikkhāpehīti ācariyassa adāsi. Ācariyopi tassa sindhavabhāvaṁ ajānanto taṁ māsakhādakaghoṭakānaṁ kāraṇāsu upaneti. So attano ananucchavikattā kāraṇaṁ na paṭipajjati. So taṁ dametuṁ asakkonto “kūṭasso ayaṁ mahārājā”ti vissajjāpesi.

Athekadivasaṁ eko assācariyapubbako daharo upajjhāyassa bhaṇḍakaṁ gahetvā gacchanto taṁ parikhāpiṭṭhe carantaṁ disvā “anaggho bhante sindhavapotako”ti upajjhāyassa kathesi. Sace rājā jāneyya, maṅgalassaṁ naṁ kareyyāti. Thero āha “micchādiṭṭhiko tāta rājā appeva nāma Buddhasāsane pasīdeyya rañño kathehī”ti. So gantvā “mahārāja anaggho sindhavapotako atthī”ti kathesi. Tayā

1. Kadambanadītīraṁ (Syā), koḷumbanadītīraṁ (Ka) 2. Etassa hi (Sī, Syā)
3. Heso (Sī, Syā)

ဂမိဿာမီတိ ကလမ္ဗနဒီတီရံ[၁] သမ္ပတ္တော။ အဿော တီရေ ဌတွာ ဥဒကံ ဩတရိတုံ န ဣစ္ဆတိ၊ ရာဇာ အဿာစရိယံ အာမန္တေတွာ “အဟော တယာ အဿော သိက္ခာပိတော ဥဒကံ ဩတရိတုံ န ဣစ္ဆတီ”တိ အာဟ။ အာစရိယော “သုသိက္ခာပိတော ဒေဝ အဿော၊ ဧဝမဿ ဟိ[၂] စိတ္တံ ‘သစာဟံ ဥဒကံ ဩတရိဿာမိ၊ ဝါလံ တေမိဿတိ၊ ဝါလေ တိန္တေ ရညော အင်္ဂေ ဥဒကံ ပါတေယျာ’တိ ဧဝံ တုမှာကံ သရီရေ ဥဒကပါတနဘယေန န ဩတရတိ၊ ဝါလံ ဂဏှာပေထာ”တိ အာဟ။ ရာဇာ တထာ ကာရေသိ။ အဿော ဝေဂေန ဩတရိတွာ ပါရံ ဂတော။ ဧတဒတ္ထံ အယံ ကာရဏာ ကရိယတိ။ **ရာဇဝံသေ**တိ အဿရာဇဝံသေ။ ဝံသော စေသော[၃] အဿရာဇာနံ၊ တထာ-ရူပေန ပဟာရေန ဆိန္နဘိန္နသရီရာပိ အဿာရောဟံ ပရသေနာယ အပါတေတွာ ဗဟိ နီဟရန္တိယေဝ။ ဧတဒတ္ထံ ကာရဏံ ကာရေတီတိ အတ္ထော။

ဥတ္တမေ ဇဝေတိ ဇဝသမ္ပတ္တိယံ၊ ယထာ ဥတ္တမဇဝေါ ဟောတိ၊ ဧဝံ ကာရဏံ ကာရေတီတိ အတ္ထော။ **ဥတ္တမေ ဟယေ**တိ ဥတ္တမဟယဘာဝေ၊ ယထာ ဥတ္တမဟယော ဟောတိ၊ ဧဝံ ကာရဏံ ကာရေတီတိ အတ္ထော။ တတ္ထ ပကတိယာ ဥတ္တမဟယောဝ ဥတ္တမဟယကာရဏံ အရဟတိ၊ န အညော။ ဥတ္တမဟယကာရဏာယ ဧဝ စ ဟယော ဥတ္တမဇဝံ ပဋိပဇ္ဇတိ၊ န အညောတိ။

တတြိဒံ ဝတ္ထု—ဧကော ကိရ ရာဇာ ဧကံ သိန္ဓဝပေါတကံ လဘိတွာ သိန္ဓဝဘာဝံ အဇာနိတွာဝ ဣမံ သိက္ခာပေဟီတိ အာစရိယဿ အဒါသိ။ အာစရိယောပိ တဿ သိန္ဓဝဘာဝံ အဇာနန္တော တံ မာသခါဒကဃောဋကာနံ ကာရဏာသု ဥပနေတိ။ သော အတ္တနော အနနုစ္ဆဝိကတ္တာ ကာရဏံ န ပဋိပဇ္ဇတိ။ သော တံ ဒမေတုံ အသက္ကောန္တော “ကူဋဿော အယံ မဟာရာဇာ”တိ ဝိဿဇ္ဇာပေသိ။

အထေကဒိဝသံ ဧကော အဿာစရိယပုဗ္ဗကော ဒဟရော ဥပဇ္ဈာယဿ ဘဏ္ဍကံ ဂဟေတွာ ဂစ္ဆန္တော တံ ပရိခါပိဋ္ဌေ စရန္တံ ဒိသွာ “အနဂ္ဃော ဘန္တေ သိန္ဓဝပေါတကော”တိ ဥပဇ္ဈာယဿ ကထေသိ။ သစေ ရာဇာ ဇာနေယျ၊ မင်္ဂလဿံ နံ ကရေယျာတိ။ ထေရော အာဟ “မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကော တာတ ရာဇာ အပ္ပေဝ နာမ ဗုဒ္ဓသာသနေ ပသီဒေယျ ရညော ကထေဟီ”တိ။ သော ဂန္တွာ “မဟာရာဇ အနဂ္ဃော သိန္ဓဝပေါတကော အတ္ထီ”တိ ကထေသိ။ တယာ

၁-ကဒမ္ဗနဒီတီရံ (သျာ)၊ ကောဠုမ္ဗနဒီတီရံ (က) ၂-ဧတဿ ဟိ (သီ၊ သျာ)
၃-ဟေသော (သီ၊ သျာ)

diṭṭho tātāti. Āma mahārājāti. Kiṁ laddhuṁ vaṭṭatīti. Tumhākaṁ bhuñjanakasuvaṇṇathāle tumhākaṁ bhuñjanakabhattaṁ tumhākaṁ pivanakaraso tumhākaṁ gandhā tumhākaṁ mālāti. Rājā sabbaṁ dāpesi. Daharo gāhāpetvā agamāsi.

Asso gandhaṁ ghāyitvāva “mayhaṁ guṇajānanaka-ācariyo atthi maññe”ti sīsaṁ ukkhipitvā olokento aṭṭhāsi. Daharo gantvā “bhattaṁ bhuñjā”ti accharaṁ pahari. Asso āgantvā suvaṇṇathāle bhattaṁ bhuñji, rasaṁ pivi. Atha naṁ gandhehi vilimpitvā rājapiḷandhanaṁ piḷandhitvā “purato purato gacchā”ti accharaṁ pahari. So daharassa purato purato gantvā maṅgalassaṭṭhāne aṭṭhāsi. Daharo “ayaṁ te mahārāja anaggho sindhavapotako, imināva naṁ niyāmena katipāhaṁ paṭijaggāpehī”ti vatvā nikkhami.

Atha katipāhassa accayena āgantvā assassa ānubhāvaṁ passissasi mahārājāti. Sādhu ācariya kuhiṁ ṭhatvā passāmāti. Uyyānaṁ gaccha mahārājāti. Rājā assaṁ gāhāpetvā agamāsi. Daharo accharaṁ paharitvā “etaṁ rukkhaṁ anupariyāhī”ti assassa saññaṁ adāsi. Asso pakkhanditvā rukkhaṁ anuparigantvā āgato. Rājā neva gacchantaṁ na āgacchantaṁ addasa. Diṭṭho te mahārājāti. Na diṭṭho tātāti. Valañjakadaṇḍaṁ etaṁ rukkhaṁ nissāya ṭhapethāti vatvā accharaṁ pahari “valañjakadaṇḍaṁ gahetvā ehī”ti. Asso pakkhanditvā mukhena gahetvā āgato. Diṭṭhaṁ mahārājāti. Diṭṭhaṁ tātāti.

Puna accharaṁ pahari “uyyānassa pākāramatthakena caritvā ehī”ti. Asso tathā akāsi. Diṭṭho mahārājāti. Na diṭṭho tātāti. Rattakambalaṁ āharāpetvā assassa pāde bandhāpetvā tatheva saññaṁ adāsi. Asso ullaṅghitvā pākāramatthakena anupariyāyi. Balavatā purisena āviñchana-alātaggisikhā viya uyyānapākāramatthake paññāyittha. Asso gantvā samīpe ṭhito. Diṭṭhaṁ mahārājāti. Diṭṭhaṁ tātāti. Maṅgalapokkharaṇipākāramatthake anupariyāhīti saññaṁ adāsi.

Puna “pokkharaṇiṁ otaritvā padumapattesu cārikaṁ carāhī”ti saññaṁ adāsi. Pokkharaṇiṁ otaritvā sabbapadumapatte caritvā agamāsi, ekaṁ

ဒိဋ္ဌော တာတာတိ။ အာမ မဟာရာဇာတိ။ ကိံ လဒ္ဓုံ ဝဋ္ဋတီတိ။ တုမှာကံ ဘုဉ္ဇနကသုဝဏ္ဏထာလေ တုမှာကံ ဘုဉ္ဇနကဘတ္တံ တုမှာကံ ပိဝနကရသော တုမှာကံ ဂန္ဓာ တုမှာကံ မာလာတိ။ ရာဇာ သဗ္ဗံ ဒါပေသိ။ ဒဟရော ဂါဟာပေတွာ အဂမာသိ။

အဿော ဂန္ဓံ ဃာယိတွာဝ “မယှံ ဂုဏဇာနနကအာစရိယော အတ္ထိ မညေ”တိ သီသံ ဥက္ခိပိတွာ ဩလောကေန္တော အဋ္ဌာသိ။ ဒဟရော ဂန္တွာ “ဘတ္တံ ဘုဉ္ဇာ”တိ အစ္ဆရံ ပဟရိ။ အဿော အာဂန္တွာ သုဝဏ္ဏထာလေ ဘတ္တံ ဘုဉ္ဇိ၊ ရသံ ပိဝိ။ အထ နံ ဂန္ဓေဟိ ဝိလိမ္ပိတွာ ရာဇပိဠန္ဓနံ ပိဠန္ဓိတွာ “ပုရတော ပုရတော ဂစ္ဆာ”တိ အစ္ဆရံ ပဟရိ။ သော ဒဟရဿ ပုရတော ပုရတော ဂန္တွာ မင်္ဂလဿဋ္ဌာနေ အဋ္ဌာသိ။ ဒဟရော “အယံ တေ မဟာရာဇ အနဂ္ဃော သိန္ဓဝပေါတကော၊ ဣမိနာဝ နံ နိယာမေန ကတိပါဟံ ပဋိဇဂ္ဂါပေဟီ”တိ ဝတွာ နိက္ခမိ။

အထ ကတိပါဟဿ အစ္စယေန အာဂန္တွာ အဿဿ အာနုဘာဝံ ပဿိဿသိ မဟာရာဇာတိ။ သာဓု အာစရိယ ကုဟိံ ဌတွာ ပဿာမာတိ။ ဥယျာနံ ဂစ္ဆ မဟာရာဇာတိ။ ရာဇာ အဿံ ဂါဟာပေတွာ အဂမာသိ။ ဒဟရော အစ္ဆရံ ပဟရိတွာ “ဧတံ ရုက္ခံ အနုပရိယာဟီ”တိ အဿဿ သညံ အဒါသိ။ အဿော ပက္ခန္ဒိတွာ ရုက္ခံ အနုပရိဂန္တွာ အာဂတော။ ရာဇာ နေဝ ဂစ္ဆန္တံ န အာဂစ္ဆန္တံ အဒ္ဒသ။ ဒိဋ္ဌော တေ မဟာရာဇာတိ။ န ဒိဋ္ဌော တာတာတိ။ ဝလဉ္ဇကဒဏ္ဍံ ဧတံ ရုက္ခံ နိဿာယ ဌပေထာတိ ဝတွာ အစ္ဆရံ ပဟရိ ‘‘ဝလဉ္ဇကဒဏ္ဍံ ဂဟေတွာ ဧဟီ’’တိ။ အဿော ပက္ခန္ဒိတွာ မုခေန ဂဟေတွာ အာဂတော။ ဒိဋ္ဌံ မဟာရာဇာတိ။ ဒိဋ္ဌံ တာတာတိ။

ပုန အစ္ဆရံ ပဟရိ “ဥယျာနဿ ပါကာရမတ္ထကေန စရိတွာ ဧဟီ”တိ။ အဿော တထာ အကာသိ။ ဒိဋ္ဌော မဟာရာဇာတိ။ န ဒိဋ္ဌော တာတာတိ။ ရတ္တကမ္ဗလံ အာဟရာပေတွာ အဿဿ ပါဒေ ဗန္ဓာပေတွာ တထေဝ သညံ အဒါသိ။ အဿော ဥလ္လင်္ဃိတွာ ပါကာရမတ္ထကေန အနုပရိယာယိ။ ဗလဝတာ ပုရိသေန အာဝိဉ္ဆနအလာတဂ္ဂိသိခါ ဝိယ ဥယျာနပါကာရမတ္ထကေ ပညာယိတ္ထ။ အဿော ဂန္တွာ သမီပေ ဌိတော။ ဒိဋ္ဌံ မဟာရာဇာတိ။ ဒိဋ္ဌံ တာတာတိ။ မင်္ဂလပေါက္ခရဏိပါကာရမတ္ထကေ အနုပရိယာဟီတိ သညံ အဒါသိ။

ပုန “ပေါက္ခရဏိံ ဩတရိတွာ ပဒုမပတ္တေသု စာရိကံ စရာဟီ”တိ သညံ အဒါသိ။ ပေါက္ခရဏိံ ဩတရိတွာ သဗ္ဗပဒုမပတ္တေ စရိတွာ အဂမာသိ၊ ဧကံ

pattampi anakkantaṁ vā phālitaṁ vā chinditaṁ vā khaṇḍitaṁ vā nāhosi. Diṭṭhaṁ mahārājāti. Diṭṭhaṁ tātāti. Accharaṁ paharitvā taṁ hatthatalaṁ upanāmesi. Dhātupatthaddho laṅghitvā hatthatale aṭṭhāsi. Diṭṭhaṁ mahārājāti. Diṭṭhaṁ tātāti. Evaṁ uttamahayo eva uttamakāraṇāya uttamajavaṁ paṭipajjati.

Uttame sākhalyeti muduvācāya. Muduvācāya hi "tāta tvaṁ mā cintayi, rañño maṅgalasso bhavissasi, rājabhojanādīni labhissasī"ti uttamahayakāraṇaṁ kāretabbo. Tena vuttaṁ "uttame sākhalye"ti. **Rājabhoggo**ti rañño upabhogo[1]. **Rañño aṅganteva saṅkhaṁ gacchatī**ti yattha katthaci gacchantena hatthaṁ viya pādaṁ viya anohāyeva gantabbaṁ hoti. Tasmā aṅganti saṅkhaṁ gacchati, catūsu vā senaṅgesu ekaṁ aṅgaṁ hoti.

Asekhāya sammādiṭṭhiyāti arahattaphalasammādiṭṭhiyā. Sammāsaṅkappādayopi taṁsampayuttāva. **Sammāñāṇaṁ** pubbe vuttasammādiṭṭhiyeva. Ṭhapetvā pana aṭṭha phalaṅgāni sesā dhammā **vimuttī**ti veditabbā. Sesaṁ sabbattha uttānameva. Ayaṁ pana desanā ugghaṭitaññūpuggalassa vasena arahattanikūṭaṁ gahetvā niṭṭhāpitāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Bhaddālisuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Laṭukikopamasuttavaṇṇanā

148. **Evaṁ me sutan**ti Laṭukikopamasuttaṁ. Tattha **yena so vanasaṇḍo**ti ayampi Mahā-udāyitthero Bhagavatā saddhiṁyeva piṇḍāya pavisitvā saddhiṁ paṭikkami. Tasmā yena so Bhagavatā upasaṅkamanto[2] vanasaṇḍo tenupasaṅkamīti veditabbo. **Apahattā**ti apahārako. **Upahattā**ti upahārako. **Paṭisallānā vuṭṭhito**ti phalasamāpattito vuṭṭhito.

---

1. Sambhogo (Ka)   2. Upasaṅkamito (?)

ပတ္တမ္ပိ အနက္ကန္တံ ဝါ ဖာလိတံ ဝါ ဆိန္ဒိတံ ဝါ ခဏ္ဍိတံ ဝါ နာဟောသိ။ ဒိဋ္ဌံ မဟာရာဇာတိ။ ဒိဋ္ဌံ တာတာတိ။ အစ္ဆရံ ပဟရိတွာ တံ ဟတ္ထတလံ ဥပနာမေသိ။ ဓာတုပတ္ထဒ္ဓော လင်္ဃိတွာ ဟတ္ထတလေ အဋ္ဌာသိ။ ဒိဋ္ဌံ မဟာရာဇာတိ။ ဒိဋ္ဌံ တာတာတိ။ ဧဝံ ဥတ္တမဟယော ဧဝ ဥတ္တမကာရဏာယ ဥတ္တမဇဝံ ပဋိပဇ္ဇတိ။

ဥတ္တမေ သာခလျေတိ မုဒုဝါစာယ။ မုဒုဝါစာယ ဟိ "တာတ တွံ မာ စိန္တယိ၊ ရညော မင်္ဂလဿော ဘဝိဿသိ၊ ရာဇဘောဇနာဒီနိ လဘိဿသီ"တိ ဥတ္တမဟယကာရဏံ ကာရေတဗ္ဗော။ တေန ဝုတ္တံ "ဥတ္တမေ သာခလျေ"တိ။ **ရာဇဘောဂ္ဂေါ**တိ ရညော ဥပဘောဂေါ[1]။ **ရညော အင်္ဂန္တေဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆတီ**တိ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ဂစ္ဆန္တေန ဟတ္ထံ ဝိယ ပါဒံ ဝိယ အနောဟာယေဝ ဂန္တဗ္ဗံ ဟောတိ။ တသ္မာ အင်္ဂန္တိ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ၊ စတူသု ဝါ သေနင်္ဂေသု ဧကံ အင်္ဂံ ဟောတိ။

အသေခါယ သမ္မာဒိဋ္ဌိယာတိ အရဟတ္တဖလသမ္မာဒိဋ္ဌိယာ။ သမ္မာသင်္ကပ္ပါဒယောပိ တံသမ္ပယုတ္တာဝ။ **သမ္မာဉာဏံ** ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တသမ္မာဒိဋ္ဌိယေဝ။ ဌပေတွာ ပန အဋ္ဌ ဖလင်္ဂါနိ သေသာ ဓမ္မာ **ဝိမုတ္တီ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝ။ အယံ ပန ဒေသနာ ဥဂ္ဃဋိတညူပုဂ္ဂလဿ ဝသေန အရဟတ္တနိကူဋံ ဂဟေတွာ နိဋ္ဌာပိတာတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဘဒ္ဒါလိသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-လဋုကိကောပမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၄၈။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ လဋုကိကောပမသုတ္တံ။ တတ္ထ **ယေန သော ဝနသဏ္ဍော**တိ အယမ္ပိ မဟာဥဒါယိတ္ထေရော ဘဂဝတာ သဒ္ဓိံယေဝ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသိတွာ သဒ္ဓိံ ပဋိက္ကမိ။ တသ္မာ ယေန သော ဘဂဝတာ ဥပသင်္ကမန္တော[2] ဝနသဏ္ဍော တေနုပသင်္ကမီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အပဟတ္တာ**တိ အပဟာရကော။ **ဥပဟတ္တာ**တိ ဥပဟာရကော။ **ပဋိသလ္လာနာ ဝုဋ္ဌိတော**တိ ဖလသမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌိတော။

၁-သမ္ဘောဂေါ (က)   ၂-ဥပသင်္ကမိတော (?)

149. **Yaṁ Bhagavā**ti yasmiṁ samaye Bhagavā. **Iṅghā**ti āṇattiyaṁ nipāto. **Aññathattan**ti cittassa aññathattaṁ. Tañca kho na Bhagavantaṁ paṭicca, evarūpaṁ pana paṇītabhojanaṁ alabhantā kathaṁ yāpessāmāti evaṁ paṇītabhojanaṁ paṭicca ahosīti veditabbaṁ. **Bhūtapubban**ti iminā rattibhojanassa paṇītabhāvaṁ dasseti. **Sūpeyyan**ti sūpena upanetabbaṁ macchamaṁsakaḷīrādi. **Samaggā bhuñjissāmā**ti ekato bhuñjissāma. **Saṅkhatiyo**ti abhisaṅkhārikakhādanīyāni. **Sabbā tā rattin**ti sabbā tā saṅkhatiyo rattiṁ yeva honti, divā pana appā parittā thokikā hontīti. Manussā hi divā yāgukañjiyādīhi yāpetvāpi rattiṁ yathāsatti yathāpaṇītameva bhuñjanti.

Puna **bhūtapubban**ti iminā rattiṁ vikālabhojane ādīnavaṁ dasseti. Tattha **andhakāratimisāyan**ti bahalandhakāre. **Māṇavehī**ti corehi. **Katakammehī**ti katacorakammehi. Corā kira[1] katakammā yaṁ nesaṁ devataṁ āyācitvā kammaṁ nipphannaṁ, tassa upahāratthāya manusse māretvā galalohitādīni gaṇhanti. Te aññesu manussesu māriyamānesu kolāhalā uppajjissanti, pabbajitaṁ pariyesanto nāma natthīti maññamānā bhikkhū gahetvā mārenti. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Akatakammehī**ti aṭavito gāmaṁ āgamanakāle kammanipphannatthaṁ puretaraṁ balikammaṁ kātukāmehi. **Asaddhammena nimantetī**ti "ehi bhikkhu ajjekarattiṁ idheva bhuñjitvā idha vasitvā sampattiṁ anubhavitvā sve gamissasī"ti methunadhammena nimanteti.

Puna **bhūtapubban**ti iminā attanā diṭṭhakāraṇaṁ katheti. **Vijjantarikāyā**ti vijjuvijjotanakkhaṇe. **Vissaramakāsī**ti mahāsaddamakāsi. **Abhumme**ti bhū'ti vaḍḍhi, abhū'ti avaḍḍhi, vināso mayhanti attho. **Pisāco vata man**ti pisāco maṁ khādituṁ āgato vata. **Ātumārī mātumārī**ti[2] ettha **ātū**ti pitā, **mātū**ti mātā. Idaṁ vuttaṁ hoti—yassa pitā vā mātā vā atthi, taṁ mātāpitaro amhākaṁ puttakoti yathā tathā vā uppādetvā yaṁkiñci khādanīyabhojanīyaṁ datvā ekasmiṁ ṭhāne sayāpenti. So evaṁ rattiṁ piṇḍāya na carati. Tuyhaṁ pana mātāpitaro matā maññe, tena evaṁ carasīti.

1. Te kira (Sī, Syā) 2. Ātumātumārīti (Ka)

၁၄၉။ **ယံ ဘဂဝါ**တိ ယသ္မိံ သမယေ ဘဂဝါ။ **ဣင်္ဃာ**တိ အာဏတ္တိယံ နိပါတော။ **အညထတ္တ**န္တိ စိတ္တဿ အညထတ္တံ။ တဉ္စ ခေါ န ဘဂဝန္တံ ပဋိစ္စ၊ ဧဝရူပံ ပန ပဏီတဘောဇနံ အလဘန္တာ ကထံ ယာပေဿာမာတိ ဧဝံ ပဏီတဘောဇနံ ပဋိစ္စ အဟောသီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **ဘူတပုဗ္ဗ**န္တိ ဣမိနာ ရတ္တိဘောဇနဿ ပဏီတဘာဝံ ဒဿေတိ။ **သူပေယျ**န္တိ သူပေန ဥပနေတဗ္ဗံ မစ္ဆမံသကဠီရာဒိ။ **သမဂ္ဂါ ဘုဉ္ဇိဿာမာ**တိ ဧကတော ဘုဉ္ဇိဿာမ။ **သင်္ခတိယော**တိ အဘိသင်္ခါရိကခါဒနီယာနိ။ **သဗ္ဗာ တာ ရတ္တိ**န္တိ သဗ္ဗာ တာ သင်္ခတိယော ရတ္တိံယေဝ ဟောန္တိ၊ ဒိဝါ ပန အပ္ပါ ပရိတ္တာ ထောကိကာ ဟောန္တီတိ။ မနုဿာ ဟိ ဒိဝါ ယာဂုကဉ္ဇိယာဒီဟိ ယာပေတွာပိ ရတ္တိံ ယထာသတ္တိ ယထာပဏီတမေဝ ဘုဉ္ဇန္တိ။

ပုန **ဘူတပုဗ္ဗ**န္တိ ဣမိနာ ရတ္တိံ ဝိကာလဘောဇနေ အာဒီနဝံ ဒဿေတိ။ တတ္ထ **အန္ဓကာရတိမိသာယ**န္တိ ဗဟလန္ဓကာရေ။ **မာဏဝေဟီ**တိ စောရေဟိ။ **ကတကမ္မေဟီ**တိ ကတစောရကမ္မေဟိ။ စောရာ ကိရ[1] ကတကမ္မာ ယံ နေသံ ဒေဝတံ အာယာစိတွာ ကမ္မံ နိပ္ဖန္နံ၊ တဿ ဥပဟာရတ္ထာယ မနုဿေ မာရေတွာ ဂလလောဟိတာဒီနိ ဂဏှန္တိ။ တေ အညေသု မနုဿေသု မာရိယမာနေသု ကောလာဟလာ ဥပ္ပဇ္ဇိဿန္တိ၊ ပဗ္ဗဇိတံ ပရိယေသန္တော နာမ နတ္ထီတိ မညမာနာ ဘိက္ခူ ဂဟေတွာ မာရေန္တိ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ **အကတကမ္မေဟီ**တိ အဋဝိတော ဂါမံ အာဂမနကာလေ ကမ္မနိပ္ဖန္နတ္ထံ ပုရေတရံ ဗလိကမ္မံ ကာတုကာမေဟိ။ **အသဒ္ဓမ္မေန နိမန္တေတီ**တိ "ဧဟိ ဘိက္ခု အဇ္ဇေကရတ္တိံ ဣဓေဝ ဘုဉ္ဇိတွာ ဣဓ ဝသိတွာ သမ္ပတ္တိံ အနုဘဝိတွာ သွေ ဂမိဿသီ"တိ မေထုနဓမ္မေန နိမန္တေတိ။

ပုန **ဘူတပုဗ္ဗ**န္တိ ဣမိနာ အတ္တနာ ဒိဋ္ဌကာရဏံ ကထေတိ။ **ဝိဇ္ဇန္တရိကာယာ**တိ ဝိဇ္ဇုဝိဇ္ဇောတနက္ခဏေ။ **ဝိဿရမကာသီ**တိ မဟာသဒ္ဒမကာသိ။ **အဘုမ္မေ**တိ ဘူ'တိ ဝဍ္ဎိ၊ အဘူ'တိ အဝဍ္ဎိ၊ ဝိနာသော မယှန္တိ အတ္ထော။ **ပိသာစော ဝတ မ**န္တိ ပိသာစော မံ ခါဒိတုံ အာဂတော ဝတ။ **အာတုမာရီ မာတုမာရီ**တိ[2] ဧတ္ထ **အာတူ**တိ ပိတာ၊ **မာတူ**တိ မာတာ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယဿ ပိတာ ဝါ မာတာ ဝါ အတ္ထိ၊ တံ မာတာပိတရော အမှာကံ ပုတ္တကောတိ ယထာ တထာ ဝါ ဥပ္ပါဒေတွာ ယံကိဉ္စိ ခါဒနီယဘောဇနီယံ ဒတွာ ဧကသ္မိံ ဌာနေ သယာပေန္တိ။ သော ဧဝံ ရတ္တိံ ပိဏ္ဍာယ န စရတိ။ တုယှံ ပန မာတာပိတရော မတာ မညေ၊ တေန ဧဝံ စရသီတိ။

၁-တေ ကိရ (သီ၊ သျာ) ၂-အာတုမာတုမာရီတိ (က)

150. **Evamevā**ti evameva kiñci ānisaṁsaṁ apassantā nikkāraṇeneva evamāhaṁsūti garahanto āha. Tattha **āhaṁsū**ti vadanti. **Kiṁ panimassā**ti imassa appamattakassa hetu kiṁ vattabbaṁ nāma, nanu apassantena viya asuṇantena viya bhavitabbanti. **Oramattakassā**ti parittamattakassa. **Adhisallikhatevāyan**ti ayaṁ samaṇo navanītaṁ pisanto viya[1] padumanāḷasuttaṁ kakacena okkantanto viya atisallekhati, ativāyāmaṁ karoti. **Sikkhākāmā**ti Sāriputtamoggallānādayo viya sikkhākāmā, tesu ca appaccayaṁ upaṭṭhapenti. Tesañhi evaṁ hoti "sace ete 'appamattakaṁ etaṁ, haratha Bhagavā'ti vadeyyuṁ, kiṁ Satthā na hareyya. Evaṁ pana avatvā Bhagavantaṁ parivāretvā nisinnā 'evaṁ Bhagavā, sādhu Bhagavā, paññapetha Bhagavā'ti atirekataraṁ ussāhaṁ paṭilabhantī"ti. Tasmā tesu appaccayaṁ upaṭṭhapenti.

Tesanti tesaṁ ekaccānaṁ moghapurisānaṁ. **Tan**ti taṁ appamattakaṁ pahā tabbaṁ. **Thūlo kaliṅgaro**ti gale baddhaṁ mahākaṭṭhaṁ viya hoti. **Laṭukikā sakuṇikā**ti cātakasakuṇikā[2]. Sā kira ravasataṁ ravitvā naccasataṁ naccitvā sakiṁ gocaraṁ gaṇhāti. Ākāsato bhūmiyaṁ patiṭṭhitaṁ pana naṁ disvā vacchapālakādayo kīḷanatthaṁ pūtilatāya bandhanti. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Āgametī**ti upeti. **Tañhi tassā**ti taṁ pūtilatābandhanaṁ tassā appasarīratāya ceva appathāmatāya ca balavabandhanaṁ nāma, mahantaṁ nāḷikerarajju viya ducchijjaṁ hoti. **Tesan**ti tesaṁ moghapurisānaṁ saddhā mandatāya ca paññāmandatāya ca balavaṁ bandhanaṁ nāma, dukkaṭavatthumattakampi mahantaṁ pārājikavatthu viya duppajahaṁ hoti.

151. Sukkapakkhe **pahātabbassā**ti kiṁ imassa appamattakassa pahātabbassa hetu Bhagavatā vattabbaṁ atthi, yassa no Bhagavā pahānamāha. Nanu evaṁ Bhagavato adhippāyaṁ ñatvāpi pahātabbamevāti attho. **Appossukkā**ti anussukkā. **Pannalomā**ti patitalomā, na tassa pahātabbabhayena uddhaggalomā. **Paradattavuttā**ti[3] parehi dinnavuttino, parato laddhena yāpentāti attho. **Migabhūtena cetasā viharantī**ti

1. Pivanto viya (Syā)
2. Vātakasakuṇikā (Syā), vātasakuṇikā (Sī)
3. Paradavuttāti (Sī, Syā)

၁၅၀။ **ဧဝမေဝါ**တိ ဧဝမေဝ ကိဉ္စိ အာနိသံသံ အပဿန္တာ နိက္ကာရဏေနေဝ ဧဝမာဟံသူတိ ဂရဟန္တော အာဟ။ တတ္ထ **အာဟံသူ**တိ ဝဒန္တိ။ **ကိံ ပနိမဿာ**တိ ဣမဿ အပ္ပမတ္တကဿ ဟေတု ကိံ ဝတ္တဗ္ဗံ နာမ၊ နနု အပဿန္တေန ဝိယ အသုဏန္တေန ဝိယ ဘဝိတဗ္ဗန္တိ။ **ဩရမတ္တကဿာ**တိ ပရိတ္တမတ္တကဿ။ **အဓိသလ္လိခတေဝါယန္တိ** အယံ သမဏော နဝနီတံ ပိသန္တော ဝိယ[၁] ပဒုမနာဠသုတ္တံ ကကစေန ဩက္ကန္တန္တော ဝိယ အတိသလ္လေခတိ၊ အတိဝါယာမံ ကရောတိ။ **သိက္ခာကာမာ**တိ သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနာဒယော ဝိယ သိက္ခာကာမာ၊ တေသု စ အပ္ပစ္စယံ ဥပဋ္ဌပေန္တိ။ တေသဉှိ ဧဝံ ဟောတိ "သစေ ဧတေ 'အပ္ပမတ္တကံ ဧတံ၊ ဟရထ ဘဂဝါ'တိ ဝဒေယျုံ၊ ကိံ သတ္ထာ န ဟရေယျ။ ဧဝံ ပန အဝတွာ ဘဂဝန္တံ ပရိဝါရေတွာ နိသိန္နာ 'ဧဝံ ဘဂဝါ၊ သာဓု ဘဂဝါ၊ ပညပေထ ဘဂဝါ'တိ အတိရေကတရံ ဥဿာဟံ ပဋိလဘန္တီ"တိ။ တသ္မာ တေသု အပ္ပစ္စယံ ဥပဋ္ဌပေန္တိ။

တေသန္တိ တေသံ ဧကစ္စာနံ မောဃပုရိသာနံ။ **တန္တိ** တံ အပ္ပမတ္တကံ ပဟာတဗ္ဗံ။ **ထူလော ကလိင်္ဂရော**တိ ဂလေ ဗဒ္ဓံ မဟာကဋ္ဌံ ဝိယ ဟောတိ။ **လဋုကိကာ သကုဏိကာ**တိ စာတကသကုဏိကာ[၂]။ သာ ကိရ ရဝသတံ ရဝိတွာ နစ္စသတံ နစ္စိတွာ သကိံ ဂေါစရံ ဂဏှာတိ။ အာကာသတော ဘူမိယံ ပတိဋ္ဌိတံ ပန နံ ဒိသွာ ဝစ္ဆပါလကာဒယော ကီဠနတ္ထံ ပူတိလတာယ ဗန္ဓန္တိ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ **အာဂမေတီ**တိ ဥပေတိ။ **တဉှိ တဿာ**တိ တံ ပူတိလတာဗန္ဓနံ တဿာ အပ္ပသရီရတာယ စေဝ အပ္ပထာမတာယ စ ဗလဝဗန္ဓနံ နာမ၊ မဟန္တံ နာဠိကေရရဇ္ဇု ဝိယ ဒုစ္ဆိဇ္ဇံ ဟောတိ။ **တေသန္တိ** တေသံ မောဃပုရိသာနံ သဒ္ဓါမန္ဒတာယ စ ပညာမန္ဒတာယ စ ဗလဝံ ဗန္ဓနံ နာမ၊ ဒုက္ကဋဝတ္ထုမတ္တကမ္ပိ မဟန္တံ ပါရာဇိကဝတ္ထု ဝိယ ဒုပ္ပဇဟံ ဟောတိ။

၁၅၁။ သုက္ကပက္ခေ **ပဟာတဗ္ဗဿာ**တိ ကိံ ဣမဿ အပ္ပမတ္တကဿ ပဟာတဗ္ဗဿ ဟေတု ဘဂဝတာ ဝတ္တဗ္ဗံ အတ္ထိ၊ ယဿ နော ဘဂဝါ ပဟာနမာဟ။ နနု ဧဝံ ဘဂဝတော အဓိပ္ပါယံ ဉတွာပိ ပဟာတဗ္ဗမေဝါတိ အတ္ထော။ **အပ္ပေါဿုက္ကာ**တိ အနုဿုက္ကာ။ **ပန္နလောမာ**တိ ပတိတလောမာ၊ န တဿ ပဟာတဗ္ဗဘယေန ဥဒ္ဓဂ္ဂလောမာ။ **ပရဒတ္တဝုတ္တာ**တိ[၃] ပရေဟိ ဒိန္နဝုတ္တိနော၊ ပရတော လဒ္ဓေန ယာပေန္တာတိ အတ္ထော။ **မိဂဘူတေန စေတသာ ဝိဟရန္တီ**တိ

၁-ပိဝန္တော ဝိယ (သျာ)
၂-ဝါတကသကုဏိကာ (သျာ)၊ ဝါတသကုဏိကာ (သီ)
၃-ပရဒဝုတ္တာတိ (သီ၊ သျာ)

apaccāsīsanapakkhe ṭhitā hutvā viharanti. Migo hi pahāraṁ labhitvā manussāvāsaṁ gantvā bhesajjaṁ vā vaṇatelaṁ vā labhissāmīti ajjhāsayaṁ akatvā pahāraṁ labhitvāva agāmakaṁ araññaṁ pavisitvā pahaṭaṭṭhānaṁ[1] heṭṭhā katvā nipatitvā phāsubhūtakāle uṭṭhāya gacchati. Evaṁ migā apaccāsīsanapakkhe ṭhitā. Idaṁ sandhāya vuttaṁ “migabhūtena cetasā viharantī”ti. **Tañhi tassā**ti taṁ varattabandhanaṁ tassa hatthināgassa mahāsarīratāya ceva mahāthāmatāya ca dubbalabandhanaṁ nāma. Pūtilatā viya suchijjaṁ hoti. **Tesaṁ tan**ti tesaṁ tā kulaputtānaṁ saddhāmahantatāya ca paññāmahantatāya ca mahantaṁ pārājikavatthupi dukkaṭavatthumattakaṁ viya suppajahaṁ hoti.

152. **Dalidd**oti dāliddiyena[2] samannāgato. **Assak**oti nissako[3]. **Anāḷhiy**oti anaḍḍho. **Agārakan**ti khuddakagehaṁ. **Oluggaviluggan**ti yassa gehayaṭṭhiyo[4] piṭṭhivaṁsato muccitvā maṇḍale laggā, maṇḍalato muccitvā bhūmiyaṁ laggā. **Kākātidāyin**ti yattha kiñcideva bhuñjissāmāti anto nisinnakāle visuṁ dvārakiccaṁ nāma natthi, tato tato kākā pavisitvā parivārenti. Sūrakākā hi palāyanakāle ca yathāsammukhaṭṭhāneneva nikkhamitvā palāyanti. **Naparamarūpan**ti na puññavantānaṁ gehaṁ viya uttamarūpaṁ. **Khaṭopikā**ti[5] vilīvamañcako. **Oluggaviluggā**ti oṇatuṇṇatā. **Dhaññasamavāpakan**ti dhaññañca samavāpakañca. Tattha **dhaññaṁ** nāma kudrūsako. **Samavāpakan**ti lābubīja kumbhaṇḍabījakādi bījajātaṁ. **Naparamarūpan**ti yathā puññavantānaṁ gandhasālibījādi parisuddhaṁ bījaṁ, na evarūpaṁ. **Jāyikā**ti kapaṇajāyā. **Naparamarūpā**ti pacchisīsā lambatthanī mahodarā pisācā viya bībhacchā[6]. **Sāmaññan**ti samaṇabhāvo. **So vatassaṁ, yohan**ti so vatāhaṁ puriso nāma assaṁ, yo kesamassuṁ ohāretvā pabbajeyyanti.

So na sakkuṇeyyāti so evaṁ cintetvāpi gehaṁ gantvā “pabbajjā nāma lābhagarukā dukkarā durāsadā, sattapi aṭṭhapi gāme piṇḍāya caritvā yathādhoteneva pattena āgantabbampi hoti, evaṁ yāpetuṁ

1. Pahāraṭṭhānaṁ (Syā, Ka)
2. Daliddiyena (Sī)
3. Nisako (Ka), niyasako (Syā)
4. Gehasandhiyo (Syā)
5. Kaḷopikāti (Syā, Ka)
6. Vigacchā (Ka)

အပစ္စာသီသနပက္ခေ ဌိတာ ဟုတွာ ဝိဟရန္တိ။ မိဂေါ ဟိ ပဟာရံ လဘိတွာ မနုဿာဝါသံ ဂန္တွာ ဘေသဇ္ဇံ ဝါ ဝဏတေလံ ဝါ လဘိဿာမီတိ အဇ္ဈာသယံ အကတွာ ပဟာရံ လဘိတွာဝ အဂါမကံ အရညံ ပဝိသိတွာ ပဟဋဋ္ဌာနံ[1] ဟေဋ္ဌာ ကတွာ နိပတိတွာ ဖာသုဘူတကာလေ ဥဋ္ဌာယ ဂစ္ဆတိ။ ဧဝံ မိဂါ အပစ္စာသီသနပက္ခေ ဌိတာ။ ဣဒံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “မိဂဘူတေန စေတသာ ဝိဟရန္တီ”တိ။ **တဉှိ တဿာ**တိ တံ ဝရတ္တဗန္ဓနံ တဿ ဟတ္ထိနာဂဿ မဟာသရီရတာယ စေဝ မဟာထာမတာယ စ ဒုဗ္ဗလဗန္ဓနံ နာမ။ ပူတိလတာ ဝိယ သုဆိဇ္ဇံ ဟောတိ။ **တေသံ တ**န္တိ တေသံ တံ ကုလပုတ္တာနံ သဒ္ဓါမဟန္တတာယ စ ပညာမဟန္တတာယ စ မဟန္တံ ပါရာဇိကဝတ္ထုပိ ဒုက္ကဋဝတ္ထုမတ္တကံ ဝိယ သုပ္ပဇဟံ ဟောတိ။

၁၅၂။ **ဒလိဒ္ဒေါ**တိ ဒါလိဒ္ဒိယေန[2] သမန္နာဂတော။ **အဿကော**တိ နိဿကော[3]။ **အနာဠှိယော**တိ အနဍ္ဎော။ **အဂါရက**န္တိ ခုဒ္ဒကဂေဟံ။ **ဩလုဂ္ဂဝိလုဂ္ဂ**န္တိ ယဿ ဂေဟယဋ္ဌိယော[4] ပိဋ္ဌိဝံသတော မုစ္စိတွာ မဏ္ဍလေ လဂ္ဂါ၊ မဏ္ဍလတော မုစ္စိတွာ ဘူမိယံ လဂ္ဂါ။ **ကာကာတိဒါယိ**န္တိ ယတ္ထ ကိဉ္စိဒေဝ ဘုဉ္ဇိဿာမာတိ အန္တော နိသိန္နကာလေ ဝိသုံ ဒွါရကိစ္စံ နာမ နတ္ထိ၊ တတော တတော ကာကာ ပဝိသိတွာ ပရိဝါရေန္တိ။ သူရကာကာ ဟိ ပလာယနကာလေ စ ယထာသမ္မုခဋ္ဌာနေနေဝ နိက္ခမိတွာ ပလာယန္တိ။ **နပရမရူပ**န္တိ န ပုညဝန္တာနံ ဂေဟံ ဝိယ ဥတ္တမရူပံ။ **ခဋောပိကာ**တိ[5] ဝိလီဝမဉ္စကော။ **ဩလုဂ္ဂဝိလုဂ္ဂါ**တိ ဩဏတုဏ္ဏတာ။ **ဓညသမဝါပက**န္တိ ဓညဉ္စ သမဝါပကဉ္စ။ တတ္ထ **ဓညံ** နာမ ကုဒြူသကော။ **သမဝါပက**န္တိ လာဗုဗီဇကုမ္ဘဏ္ဍဗီဇကာဒိ ဗီဇဇာတံ။ **နပရမရူပ**န္တိ ယထာ ပုညဝန္တာနံ ဂန္ဓသာလိဗီဇာဒိ ပရိသုဒ္ဓံ ဗီဇံ၊ န ဧဝရူပံ။ **ဇာယိကာ**တိ ကပဏဇာယာ။ **နပရမရူပါ**တိ ပစ္ဆိသီသာ လမ္ဗတ္ထနီ မဟောဒရာ ပိသာစာ ဝိယ ဗီဘစ္ဆာ[6]။ **သာမည**န္တိ သမဏဘာဝေါ။ **သော ဝတဿံ၊ ယောဟ**န္တိ သော ဝတာဟံ ပုရိသော နာမ အဿံ၊ ယော ကေသမဿုံ ဩဟာရေတွာ ပဗ္ဗဇေယျန္တိ။

သော န သက္ကုဏေယျာတိ သော ဧဝံ စိန္တေတွာပိ ဂေဟံ ဂန္တွာ “ပဗ္ဗဇ္ဇာ နာမ လာဘဂရုကာ ဒုက္ကရာ ဒုရာသဒါ၊ သတ္တပိ အဋ္ဌပိ ဂါမေ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ယထာဓောတေနေဝ ပတ္တေန အာဂန္တဗ္ဗမ္ပိ ဟောတိ၊ ဧဝံ ယာပေတုံ

၁-ပဟာရဋ္ဌာနံ (သျာ၊ က) ၂-ဒလိဒ္ဒိယေန (သီ) ၃-နိသကော (က)၊ နိယသကော (သျာ)
၄-ဂေဟသန္ဓိယော (သျာ) ၅-ကဋောပိကာတိ (သျာ၊ က) ၆-ဝိဂစ္ဆာ (က)

asakkontassa me puna āgatassa vasanaṭṭhānaṁ icchitabbaṁ, tiṇavallidabbasambhārā nāma dussamodhāniyā, kinti karomī”ti vīmaṁsati. Athassa taṁ agārakaṁ Vejayantapāsādo viya upaṭṭhāti. Athassa khaṭopikaṁ oloketvā “mayi gate imaṁ visaṅkharitvā uddhanālātaṁ karissanti, puna aṭṭanipādavilīvādīni laddhabbāni honti, kinti karissāmī”ti cinteti. Athassa sā sirisayanaṁ viya upaṭṭhāti. Tato dhaññakumbhiṁ oloketvā “mayi gate ayaṁ gharaṇī imaṁ dhaññaṁ tena tena saddhiṁ bhuñjissati. Puna āgatena jīvitavutti nāma laddhabbā hoti, kinti karissāmī”ti cinteti. Athassa sā aḍḍhateḷasāni koṭṭhāgārasatāni viya upaṭṭhāti. Tato mātugāmaṁ oloketvā “mayi gate imaṁ hatthigopako vā assagopako vā yo koci palobhessati, puna āgatena bhattapācikā nāma laddhabbā hoti, kinti karissāmī”ti cinteti. Athassa sā rūpinī devī viya upaṭṭhāti. Idaṁ sandhāya “so na sakkuṇeyyā”ti-ādi vuttaṁ.

153. **Nikkhagaṇānan**ti suvaṇṇanikkhasatānaṁ. **Cayo**ti santānato katasannicayo. **Dhaññagaṇānan**ti dhaññasakaṭasatānaṁ.

154. **Cattārome Udāyi puggalā**ti idha[1] kiṁ dasseti? Heṭṭhā “te tañceva pajahanti, te tañceva nappajahantī”ti pajahanakā ca appajahanakā ca rāsivasena dassitā, na pāṭiyekkaṁ vibhattā. Idāni yathā nāma dabbasambhāratthaṁ gato puriso paṭipāṭiyā rukkhe chinditvā puna nivattitvā vaṅkañca pahāya[2] kamme upanetabbayuttakameva gaṇhāti, evameva appajahanake chaḍḍetvā abbohārike katvā pajahanakapuggalā cattāro hontīti dassetuṁ imaṁ desanaṁ ārabhi.

Upadhipahānāyāti khandhupadhikilesupadhi-abhisaṅkhārupadhikāmaguṇūpadhīti imesaṁ upadhīnaṁ pahānāya. **Upadhipaṭisaṁyuttā**ti upadhi-anudhāvanakā. **Sarasaṅkappā**ti ettha saranti dhāvantīti sarā. Saṅkappentīti saṅkappā. Padadvayenapi vitakkāyeva vuttā. **Samudācarantī**ti abhibhavanti ajjhottharitvā vattanti. **Saṁyutto**ti kilesehi saṁyutto. **Indriyavemattatā**ti

1. Idaṁ (Ka)
2. Chinditvā pahāya (Sī, Syā)

အသက္ကောန္တဿ မေ ပုန အာဂတဿ ဝသနဋ္ဌာနံ ဣစ္ဆိတဗ္ဗံ၊ တိဏဝလ္လိဒဗ္ဗသမ္ဘာရာ နာမ ဒုဿမောဓာနိယာ၊ ကိန္တိ ကရောမီ”တိ ဝီမံသတိ။ အထဿ တံ အဂါရကံ ဝေဇယန္တပါသာဒေါ ဝိယ ဥပဋ္ဌာတိ။ အထဿ ခဋောပိကံ ဩလောကေတွာ “မယိ ဂတေ ဣမံ ဝိသင်္ခရိတွာ ဥဒ္ဒနာလာတံ ကရိဿန္တိ၊ ပုန အဋ္ဋနိပါဒဝိလီဝါဒီနိ လဒ္ဓဗ္ဗာနိ ဟောန္တိ၊ ကိန္တိ ကရိဿာမီ”တိ စိန္တေတိ။ အထဿ သာ သိရိသယနံ ဝိယ ဥပဋ္ဌာတိ။ တတော ဓညကုမ္ဘိံ ဩလောကေတွာ “မယိ ဂတေ အယံ ဃရဏီ ဣမံ ဓညံ တေန တေန သဒ္ဓိံ ဘုဉ္ဇိဿတိ။ ပုန အာဂတေန ဇီဝိတဝုတ္တိ နာမ လဒ္ဓဗ္ဗာ ဟောတိ၊ ကိန္တိ ကရိဿာမီ”တိ စိန္တေတိ။ အထဿ သာ အဍ္ဍတေဠသာနိ ကောဋ္ဌာဂါရသတာနိ ဝိယ ဥပဋ္ဌာတိ။ တတော မာတုဂါမံ ဩလောကေတွာ “မယိ ဂတေ ဣမံ ဟတ္ထိဂေါပကော ဝါ အဿဂေါပကော ဝါ ယော ကောစိ ပလောဘေဿတိ၊ ပုန အာဂတေန ဘတ္တပါစိကာ နာမ လဒ္ဓဗ္ဗာ ဟောတိ၊ ကိန္တိ ကရိဿာမီ”တိ စိန္တေတိ။ အထဿ သာ ရူပိနီ ဒေဝီ ဝိယ ဥပဋ္ဌာတိ။ ဣဒံ သန္ဓာယ “သော န သက္ကုဏေယျာ”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

၁၅၃။ **နိက္ခဂဏနာန**န္တိ သုဝဏ္ဏနိက္ခသတာနံ။ **စယော**တိ သန္တာနတော ကတသန္နိစယော။ **ဓညဂဏနာန**န္တိ ဓညသကဋသတာနံ။

၁၅၄။ **စတ္တာရောမေ ဥဒါယိ ပုဂ္ဂလာ**တိ ဣဓ[၁] ကိံ ဒဿေတိ? ဟေဋ္ဌာ “တေ တဉ္စေဝ ပဇဟန္တိ၊ တေ တဉ္စေဝ နပ္ပဇဟန္တီ”တိ ပဇဟနကာ စ အပ္ပဇဟနကာ စ ရာသိဝသေန ဒဿိတာ၊ န ပါဋိယေက္ကံ ဝိဘတ္တာ။ ဣဒါနိ ယထာ နာမ ဒဗ္ဗသမ္ဘာရတ္ထံ ဂတော ပုရိသော ပဋိပါဋိယာ ရုက္ခေ ဆိန္ဒိတွာ ပုန နိဝတ္တိတွာ ဝင်္ကဉ္စ ပဟာယ[၂] ကမ္မေ ဥပနေတဗ္ဗယုတ္တကမေဝ ဂဏှာတိ၊ ဧဝမေဝ အပ္ပဇဟနကေ ဆဍ္ဍေတွာ အဗ္ဗောဟာရိကေ ကတွာ ပဇဟနကပုဂ္ဂလာ စတ္တာရော ဟောန္တီတိ ဒဿေတုံ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။

ဥပဓိပဟာနာယာတိ ခန္ဓုပဓိ ကိလေသုပဓိ အဘိသင်္ခါရုပဓိ ကာမဂုဏူပဓီတိ ဣမေသံ ဥပဓီနံ ပဟာနာယ။ **ဥပဓိပဋိသံယုတ္တာ**တိ ဥပဓိအနုဓာဝနကာ။ **သရသင်္ကပ္ပါ**တိ ဧတ္ထ သရန္တိ ဓာဝန္တီတိ သရာ။ သင်္ကပ္ပေန္တီတိ သင်္ကပ္ပါ။ ပဒဒွယေနပိ ဝိတက္ကာယေဝ ဝုတ္တာ။ **သမုဒါစရန္တီ**တိ အဘိဘဝန္တိ အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ ဝတ္တန္တိ။ **သံယုတ္တော**တိ ကိလေသေဟိ သံယုတ္တော။ **ဣန္ဒြိယဝေမတ္တတာ**တိ

၁-ဣဒံ (က)
၂-ဆိန္ဒိတွာ ပဟာယ (သီ၊ သျာ)

indriyānānattatā. **Kadāci karahacī**ti bahukālaṁ vītivattetvā. **Satisammosā**ti satisammosena. **Nipāto**ti ayokaṭāhamhi patanaṁ. Ettāvatā “nappajahati, pajahati, khippaṁ pajahatī”ti tayo rāsayo dassitā. Tesu cattāro janā nappajahanti nāma, cattāro pajahanti nāma, cattāro khippaṁ pajahanti nāma.

Tattha puthujjano sotāpanno sakadāgāmī anāgāmīti ime cattāro janā nappajahanti nāma. Puthujjanādayo tāva mā pajahantu, anāgāmī kathaṁ na pajahatīti. Sopi hi yāvadevassa bhavalobho atthi, tāva ahosukhaṁ ahosukhanti abhinandati. Tasmā nappajahati nāma. Eteyeva pana cattāro janā pajahanti nāma. Sotāpannādayo tāva pajahantu, puthujjano kathaṁ pajahatīti. Āraddhavipassako hi satisammosena sahasā kilese uppanne “mādisassa nāma bhikkhuno kileso uppanno”ti saṁvegaṁ katvā vīriyaṁ paggayha vipassanaṁ vaḍḍhetvā maggena kilese samugghāteti. Iti so pajahati nāma. Teyeva cattāro khippaṁ pajahanti nāma. Tattha imasmiṁ sutte, Mahāhatthipadopame[1], Indriyabhāvane[2]ti imesu suttesu kiñcāpi tatiyavāro gahito, pañho pana dutiyavāreneva kathitoti veditabbo.

Upadhi dukkhassa mūlanti ettha pañca khandhā upadhi nāma. Taṁ dukkhassa mūlanti iti viditvā kilesupadhinā nirupadhi hoti, niggahaṇo nittaṇhoti attho. **Upadhisaṅkhaye vimutto**ti taṇhakkhaye nibbāne ārammaṇato vimutto.

155. Evaṁ cattāro puggale vitthāretvā idāni ye pajahanti, te “ime nāma ettake kilese pajahanti”. Ye nappajahanti, tepi “ime nāma ettake kilese nappajahantī”ti dassetuṁ **pañca kho ime Udāyi kāmaguṇā**ti-ādimāha. Tattha **miḷhasukhan**ti asucisukhaṁ. **Anariyasukhan**ti anariyehi sevitasukhaṁ. **Bhāyitabban**ti etassa sukhassa paṭilābhatopi vipākatopi bhāyitabbaṁ. **Nekkhammasukhan**ti kāmato nikkhantasukhaṁ. **Pavivekasukhan**ti gaṇatopi kilesatopi pavivittasukhaṁ. **Upasamasukhan**ti rāgādivūpasamatthāya sukhaṁ. **Sambodhasukhan**ti maggasaṅkhātassa sambodhassa

---

1. Ma 1. 232 piṭṭhe. 2. Ma 3. 347 piṭṭhe.

ဣန္ဒြိယနာနတ္တတာ။ **ကဒါစိ ကရဟစီ**တိ ဗဟုကာလံ ဝီတိဝတ္တေတွာ။ **သတိသမ္မောသာ**တိ သတိသမ္မောသေန။ **နိပါတော**တိ အယောကဋာဟမှိ ပတနံ။ ဧတ္တာဝတာ “နပ္ပဇဟတိ, ပဇဟတိ, ခိပ္ပံ ပဇဟတီ”တိ တယော ရာသယော ဒဿိတာ။ တေသု စတ္တာရော ဇနာ နပ္ပဇဟန္တိ နာမ၊ စတ္တာရော ပဇဟန္တိ နာမ၊ စတ္တာရော ခိပ္ပံ ပဇဟန္တိ နာမ။

တတ္ထ ပုထုဇ္ဇနော သောတာပန္နော သကဒါဂါမီ အနာဂါမီတိ ဣမေ စတ္တာရော ဇနာ နပ္ပဇဟန္တိ နာမ။ ပုထုဇ္ဇနာဒယော တာဝ မာ ပဇဟန္တု၊ အနာဂါမီ ကထံ န ပဇဟတီတိ။ သောပိ ဟိ ယာဝဒေဝဿ ဘဝလောဘော အတ္ထိ၊ တာဝ အဟောသုခံ အဟောသုခန္တိ အဘိနန္ဒတိ။ တသ္မာ နပ္ပဇဟတိ နာမ။ ဧတေယေဝ ပန စတ္တာရော ဇနာ ပဇဟန္တိ နာမ။ သောတာပန္နာဒယော တာဝ ပဇဟန္တု၊ ပုထုဇ္ဇနော ကထံ ပဇဟတီတိ။ အာရဒ္ဓဝိပဿကော ဟိ သတိသမ္မောသေန သဟသာ ကိလေသေ ဥပ္ပန္နေ “မာဒိသဿ နာမ ဘိက္ခုနော ကိလေသော ဥပ္ပန္နော”တိ သံဝေဂံ ကတွာ ဝီရိယံ ပဂ္ဂယှ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ မဂ္ဂေန ကိလေသေ သမုဂ္ဃာတေတိ။ ဣတိ သော ပဇဟတိ နာမ။ တေယေဝ စတ္တာရော ခိပ္ပံ ပဇဟန္တိ နာမ။ တတ္ထ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ, မဟာဟတ္ထိပဒေါပမေ[1], ဣန္ဒြိယဘာဝနေ[2]တိ ဣမေသု သုတ္တေသု ကိဉ္စာပိ တတိယဝါရော ဂဟိတော၊ ပဉှော ပန ဒုတိယဝါရေနေဝ ကထိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဥပဓိ ဒုက္ခဿ မူလန္တိ ဧတ္ထ ပဉ္စ ခန္ဓာ ဥပဓိ နာမ။ တံ ဒုက္ခဿ မူလန္တိ ဣတိ ဝိဒိတွာ ကိလေသုပဓိနာ နိရုပဓိ ဟောတိ၊ နိဂ္ဂဟဏော နိတ္တဏှောတိ အတ္ထော။ **ဥပဓိသင်္ခယေ ဝိမုတ္တော**တိ တဏှက္ခယေ နိဗ္ဗာနေ အာရမ္မဏတော ဝိမုတ္တော။

၁၅၅။ ဧဝံ စတ္တာရော ပုဂ္ဂလေ ဝိတ္ထာရေတွာ ဣဒါနိ ယေ ပဇဟန္တိ၊ တေ “ဣမေ နာမ ဧတ္တကေ ကိလေသေ ပဇဟန္တိ”။ ယေ နပ္ပဇဟန္တိ၊ တေပိ “ဣမေ နာမ ဧတ္တကေ ကိလေသေ နပ္ပဇဟန္တီ”တိ ဒဿေတုံ **ပဉ္စ ခေါ ဣမေ ဥဒါယိ ကာမဂုဏာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **မီဠ္ဟသုခ**န္တိ အသုစိသုခံ။ **အနရိယသုခ**န္တိ အနရိယေဟိ သေဝိတသုခံ။ **ဘာယိတဗ္ဗ**န္တိ ဧတဿ သုခဿ ပဋိလာဘတောပိ ဝိပါကတောပိ ဘာယိတဗ္ဗံ။ **နေက္ခမ္မသုခ**န္တိ ကာမတော နိက္ခန္တသုခံ။ **ပဝိဝေကသုခ**န္တိ ဂဏတောပိ ကိလေသတောပိ ပဝိဝိတ္တသုခံ။ **ဥပသမသုခ**န္တိ ရာဂါဒိဝူပသမတ္ထာယ သုခံ။ **သမ္ဗောဓသုခ**န္တိ မဂ္ဂသင်္ခါတဿ သမ္ဗောဓဿ

၁-မ ၁-၂၃၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၃-၃၄၇-ပိဋ္ဌေ။

nibbattanatthāya sukhaṁ. **Na bhāyitabbanti** etassa sukhassa paṭilābhatopi vipākatopi na bhāyitabbaṁ, bhāvetabbamevetaṁ.

156. **Iñjitasmiṁ vadāmī**ti iñjanaṁ calanaṁ phandananti vadāmi. **Kiñca tattha iñjitasminti** kiñca tattha iñjitaṁ. **Idaṁ tattha iñjitasminti** ye ete aniruddhā vitakkavicārā, idaṁ tattha iñjitaṁ. Dutiyatatiyajjhānesupi eseva nayo. **Aniñjitasmiṁ vadāmī**ti idaṁ catutthajjhānaṁ aniñjanaṁ acalanaṁ nipphandananti vadāmi.

Analanti vadāmīti akattabba-ālayanti vadāmi, taṇhālayo ettha na uppādetabboti dasseti. Atha vā analaṁ apariyattaṁ[1], na ettāvatā alametanti sanniṭṭhānaṁ kātabbanti vadāmi. **Nevasaññānāsaññāyatanassāpī**ti evarūpāyapi santāya samāpattiyā pahānameva vadāmi. **Aṇuṁ vā thūlaṁ vā**ti khuddakaṁ vā mahantaṁ vā appasāvajjaṁ vā mahāsāvajjaṁ vā. Sesaṁ sabbattha uttānameva. Desanā pana neyyapuggalassa vasena arahattanikūṭeneva niṭṭhāpitāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Laṭukikopamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

7. Cātumasuttavaṇṇanā

157. **Evaṁ me sutanti** Cātumasuttaṁ. Tattha **Cātumāyanti** evaṁnāmake gāme. **Pañcamattāni bhikkhusatānī**ti adhunā pabbajitānaṁ bhikkhūnaṁ pañca satāni. Therā kira cintesuṁ “ime kulaputtā Dasabalaṁ adisvāva pabbajitā, etesaṁ Bhagavantaṁ dassessāma, Bhagavato santike dhammaṁ sutvā attano attano[2] yathā-upanissayena patiṭṭhahissantī”ti. Tasmā te bhikkhū gahetvā āgatā. **Paṭisammodamānā**ti[3] “kaccāvuso khamanīyan”ti-ādiṁ paṭisanthārakathaṁ kurumānā. **Senāsanāni paññāpayamānā**ti attano attano ācariyupajjhāyānaṁ vasanaṭṭhānāni pucchitvā dvāravātapānāni vivaritvā mañcapīṭhakaṭasārakādīni nīharitvā papphoṭetvā yathāṭṭhāne saṇṭhāpayamānā. **Pattacīvarāni paṭisāmayamānā**ti bhante

1. Apariyantaṁ (Sī, Syā) 2. Attano (Sī, Syā) 3. Sammodamānāti (Sī, Syā, Ka)

နိဗ္ဗတ္တနတ္ထာယ သုခံ။ **န ဘာယိတဗ္ဗန္တိ** ဧတဿ သုခဿ ပဋိလာဘတောပိ ဝိပါကတောပိ န ဘာယိတဗ္ဗံ၊ ဘာဝေတဗ္ဗမေဝေတံ။

၁၅၆။ **ဣဉ္ဇိတသ္မိံ ဝဒါမီ**တိ ဣဉ္ဇနံ စလနံ ဖန္ဒနန္တိ ဝဒါမိ။ **ကိဉ္စ တတ္ထ ဣဉ္ဇိတသ္မိန္တိ** ကိဉ္စ တတ္ထ ဣဉ္ဇိတံ။ **ဣဒံ တတ္ထ ဣဉ္ဇိတသ္မိန္တိ** ယေ ဧတေ အနိရုဒ္ဓါ ဝိတက္ကဝိစာရာ၊ ဣဒံ တတ္ထ ဣဉ္ဇိတံ။ ဒုတိယတတိယဇ္ဈာနေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **အနိဉ္ဇိတသ္မိံ ဝဒါမီ**တိ ဣဒံ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ အနိဉ္ဇနံ အစလနံ နိပ္ဖန္ဒနန္တိ ဝဒါမိ။

အနလန္တိ ဝဒါမီတိ အကတ္တဗ္ဗအာလယန္တိ ဝဒါမိ၊ တဏှာလယော ဧတ္ထ န ဥပ္ပါဒေတဗ္ဗောတိ ဒဿေတိ။ အထ ဝါ အနလံ အပရိယတ္တံ[1]၊ န ဧတ္တာဝတာ အလမေတန္တိ သန္နိဋ္ဌာနံ ကာတဗ္ဗန္တိ ဝဒါမိ။ **နေဝသညာနာသညာယတနဿာပီ**တိ ဧဝရူပါယပိ သန္တာယ သမာပတ္တိယာ ပဟာနမေဝ ဝဒါမိ။ **အဏုံ ဝါ ထူလံ ဝါ**တိ ခုဒ္ဒကံ ဝါ မဟန္တံ ဝါ အပ္ပသာဝဇ္ဇံ ဝါ မဟာသာဝဇ္ဇံ ဝါ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝ။ ဒေသနာ ပန နေယျပုဂ္ဂလဿ ဝသေန အရဟတ္တနိကူဋေနေဝ နိဋ္ဌာပိတာတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

လဋုကိကောပမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-စာတုမသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၅၇။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** စာတုမသုတ္တံ။ တတ္ထ **စာတုမာယန္တိ** ဧဝံနာမကေ ဂါမေ။ **ပဉ္စမတ္တာနိ ဘိက္ခုသတာနီ**တိ အဓုနာ ပဗ္ဗဇိတာနံ ဘိက္ခူနံ ပဉ္စ သတာနိ။ ထေရာ ကိရ စိန္တေသုံ “ဣမေ ကုလပုတ္တာ ဒသဗလံ အဒိသွာဝ ပဗ္ဗဇိတာ၊ ဧတေသံ ဘဂဝန္တံ ဒဿေဿာမ၊ ဘဂဝတော သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတွာ အတ္တနော အတ္တနော[2] ယထာဥပနိဿယေန ပတိဋ္ဌဟိဿန္တီ”တိ။ တသ္မာ တေ ဘိက္ခူ ဂဟေတွာ အာဂတာ။ **ပဋိသမ္မောဒမာနာ**တိ[3] “ကစ္စာဝုသော ခမနီယ”န္တိအာဒိံ ပဋိသန္ထာရကထံ ကုရုမာနာ။ **သေနာသနာနိ ပညာပယမာနာ**တိ အတ္တနော အတ္တနော အာစရိယုပဇ္ဈာယာနံ ဝသနဋ္ဌာနာနိ ပုစ္ဆိတွာ ဒွါရဝါတပါနာနိ ဝိဝရိတွာ မဉ္စပီဌကဋသာရကာဒီနိ နီဟရိတွာ ပပ္ဖောဋေတွာ ယထာဋ္ဌာနေ သဏ္ဌာပယမာနာ။ **ပတ္တစီဝရာနိ ပဋိသာမယမာနာ**တိ ဘန္တေ

၁-အပရိယန္တံ (သီ၊ သျာ) ၂-အတ္တနော (သီ၊ သျာ) ၃-သမ္မောဒမာနာတိ (သီ၊ သျာ၊ က)

idaṁ me pattaṁ ṭhapetha, idaṁ cīvaraṁ, idaṁ thālakaṁ, idaṁ udakatumbaṁ, imaṁ kattarayaṭṭhinti evaṁ samaṇaparikkhāre saṅgopayamānā.

Uccāsaddā mahāsaddāti uddhaṁ uggatattā uccaṁ, patthaṭattā mahantaṁ avinibbhogasaddaṁ karontā. **Kevaṭṭā maññe macchavilope**ti kevaṭṭānaṁ macchapacchiṭhapitaṭṭhāne mahājano sannipatitvā "idha aññaṁ ekaṁ macchaṁ dehi, ekaṁ macchaphālaṁ dehi, etassa te mahā dinno, mayhaṁ khuddako"ti evaṁ uccāsaddaṁ mahāsaddaṁ karonti. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. Macchagahaṇatthaṁ jāle pakkhittepi tasmiṁ ṭhāne kevaṭṭā ceva aññe ca "paviṭṭho na paviṭṭho, gahito na gahito"ti mahāsaddaṁ karonti. Tampi sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Paṇāmemī**ti nīharāmi. **Na vo mama santike vattabban**ti tumhe mādisassa Buddhassa vasanaṭṭhānaṁ āgantvā evaṁ mahā saddaṁ karotha, attano dhammatāya vasantā kiṁ nāma sāruppaṁ karissatha, tumhādisānaṁ mama santike vasanakiccaṁ natthīti dīpeti. Tesu ekabhikkhupi "Bhagavā tumhe mahāsaddamattakena amhe paṇāmethā"ti vā aññaṁ vā kiñci vattuṁ nāsakkhi, sabbe Bhagavato vacanaṁ sampaṭicchantā "evaṁ bhante"ti vatvā nikkhamiṁsu. Evaṁ pana tesaṁ ahosi "mayaṁ Satthāraṁ passissāma, dhammakathaṁ sossāma, Satthu santike vasissāmāti āgatā. Evarūpassa pana garuno Satthu santikaṁ āgantvā mahāsaddaṁ karimhā, amhākameva dosoyaṁ, paṇāmitamhā, na no laddhaṁ Bhagavato santike vatthuṁ, na suvaṇṇavaṇṇasarīraṁ oloketuṁ, na madhurassarena dhammaṁ sotun"ti. Te balavadomanassajātā hutvā pakkamiṁsu.

158. **Tenupasaṅkamiṁsū**ti te kira Sakyā āgamanasamayepi te bhikkhū tattheva nisinnā passiṁsu. Atha nesaṁ etadahosi "kiṁ nu kho ete bhikkhū pavisitvāva paṭinivattā, jānissāma taṁ kāraṇan"ti cintetvā yena te bhikkhū tenupasaṅkamiṁsu. **Handā**ti vavassaggatthe[1] nipāto. **Kahaṁ pana tumhe**ti tumhe idāneva āgantvā kahaṁ gacchatha, kiṁ tumhākaṁ koci upaddavo, udāhu Dasabalassāti. Tesaṁ pana bhikkhūnaṁ "āvuso[2] mayaṁ Bhagavantaṁ dassanāya āgatā, diṭṭho no Bhagavā, idāni attano vasanaṭṭhānaṁ gacchāmā"ti kiñcāpi evaṁ vacanaparihāro atthi, evarūpaṁ pana

1. Vacasāyatthe (Syā) 2. Āmāvuso (Sī)

ဣဒံ မေ ပတ္တံ ဌပေထ၊ ဣဒံ စီဝရံ, ဣဒံ ထာလကံ, ဣဒံ ဥဒကတုမ္ဗံ, ဣမံ ကတ္တရယဋ္ဌိန္တိ ဧဝံ သမဏပရိက္ခာရေ သင်္ဂေါပယမာနာ။

ဥစ္စာသဒ္ဒါ မဟာသဒ္ဒါတိ ဥဒ္ဓံ ဥဂ္ဂတတ္တာ ဥစ္စံ, ပတ္ထဋတ္တာ မဟန္တံ အဝိနိဗ္ဘောဂသဒ္ဒံ ကရောန္တာ။ **ကေဝဋ္ဋာ မညေ မစ္ဆဝိလောပေ**တိ ကေဝဋ္ဋာနံ မစ္ဆပစ္ဆိဋ္ဌပိတဋ္ဌာနေ မဟာဇနော သန္နိပတိတွာ "ဣဓ အညံ ဧကံ မစ္ဆံ ဒေဟိ၊ ဧကံ မစ္ဆဖာလံ ဒေဟိ၊ ဧတဿ တေ မဟာ ဒိန္နော၊ မယှံ ခုဒ္ဒကော"တိ ဧဝံ ဥစ္စာသဒ္ဒံ မဟာသဒ္ဒံ ကရောန္တိ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ မစ္ဆဂဟဏတ္ထံ ဇာလေ ပက္ခိတ္တေပိ တသ္မိံ ဌာနေ ကေဝဋ္ဋာ စေဝ အညေ စ "ပဝိဋ္ဌော န ပဝိဋ္ဌော, ဂဟိတော န ဂဟိတော"တိ မဟာသဒ္ဒံ ကရောန္တိ။ တမ္ပိ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ **ပဏာမေမီ**တိ နီဟရာမိ။ **န ဝေါ မမ သန္တိကေ ဝတ္တဗ္ဗ**န္တိ တုမှေ မာဒိသဿ ဗုဒ္ဓဿ ဝသနဋ္ဌာနံ အာဂန္တွာ ဧဝံ မဟာသဒ္ဒံ ကရောထ၊ အတ္တနော ဓမ္မတာယ ဝသန္တာ ကိံ နာမ သာရုပ္ပံ ကရိဿထ၊ တုမှာဒိသာနံ မမ သန္တိကေ ဝသနကိစ္စံ နတ္ထီတိ ဒီပေတိ။ တေသု ဧကဘိက္ခုပိ "ဘဂဝါ တုမှေ မဟာသဒ္ဒမတ္တကေန အမှေ ပဏာမေထာ"တိ ဝါ အညံ ဝါ ကိဉ္စိ ဝတ္တုံ နာသက္ခိ၊ သဗ္ဗေ ဘဂဝတော ဝစနံ သမ္ပဋိစ္ဆန္တာ "ဧဝံ ဘန္တေ"တိ ဝတွာ နိက္ခမိံသု။ ဧဝံ ပန တေသံ အဟောသိ "မယံ သတ္ထာရံ ပဿိဿာမ၊ ဓမ္မကထံ သောဿာမ၊ သတ္ထု သန္တိကေ ဝသိဿာမာတိ အာဂတာ။ ဧဝရူပဿ ပန ဂရုနော သတ္ထု သန္တိကံ အာဂန္တွာ မဟာသဒ္ဒံ ကရိမှာ၊ အမှာကမေဝ ဒေါသောယံ၊ ပဏာမိတမှာ၊ န နော လဒ္ဓံ ဘဂဝတော သန္တိကေ ဝတ္ထုံ၊ န သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏသရီရံ ဩလောကေတုံ၊ န မဓုရဿရေန ဓမ္မံ သောတု"န္တိ။ တေ ဗလဝဒေါမနဿဇာတာ ဟုတွာ ပက္ကမိံသု။

၁၅၈။ **တေနုပသင်္ကမိံသူ**တိ တေ ကိရ သကျာ အာဂမနသမယေပိ တေ ဘိက္ခူ တတ္ထေဝ နိသိန္နာ ပဿိံသု။ အထ နေသံ ဧတဒဟောသိ "ကိံ နု ခေါ ဧတေ ဘိက္ခူ ပဝိသိတွာဝ ပဋိနိဝတ္တာ၊ ဇာနိဿာမ တံ ကာရဏ"န္တိ စိန္တေတွာ ယေန တေ ဘိက္ခူ တေနုပသင်္ကမိံသု။ **ဟန္ဒာ**တိ ဝဝဿဂ္ဂတ္ထေ[၁] နိပါတော။ **ကဟံ ပန တုမှေ**တိ တုမှေ ဣဒါနေဝ အာဂန္တွာ ကဟံ ဂစ္ဆထ၊ ကိံ တုမှာကံ ကောစိ ဥပဒ္ဒဝေါ, ဥဒါဟု ဒသဗလဿာတိ။ တေသံ ပန ဘိက္ခူနံ "အာဝုသော[၂] မယံ ဘဂဝန္တံ ဒဿနာယ အာဂတာ၊ ဒိဋ္ဌော နော ဘဂဝါ၊ ဣဒါနိ အတ္တနော ဝသနဋ္ဌာနံ ဂစ္ဆာမာ"တိ ကိဉ္စာပိ ဧဝံ ဝစနပရိဟာရော အတ္ထိ၊ ဧဝရူပံ ပန

၁-ဝစသာယတ္ထေ (သျာ) ၂-အာမာဝုသော (သီ)

lesakappaṁ akatvā yathābhūtameva ārocetvā **Bhagavatā kho āvuso bhikkhusaṁgho paṇāmito**ti āhaṁsu. Te pana rājāno sāsane dhuravahā, tasmā cintesuṁ "dvīhi aggasāvakehi saddhiṁ pañcasu bhikkhusatesu gacchantesu Bhagavato pādamūlaṁ vigacchissati, imesaṁ nivattanākāraṁ karissāmā"ti. Evaṁ cintetvā **tena hāyasmanto**ti-ādimāhaṁsu. Tesupi bhikkhūsu "mayaṁ mahāsaddamattakena paṇāmitā, na mayaṁ jīvituṁ asakkontā pabbajitā"ti ekabhikkhupi paṭippharito nāma nāhosi, sabbe pana samakaṁyeva "evamāvuso"ti sampaṭicchiṁsu.

159. **Abhinandatū**ti bhikkhusaṁghassa āgamanaṁ icchanto abhinandatu. **Abhivadatū**ti etu bhikkhusaṁghoti evaṁ cittaṁ uppādento abhivadatu. **Anuggahito**ti āmisānuggahena ca dhammānuggahena ca anuggahito. **Aññathattan**ti Dasabalassa dassanaṁ na labhāmāti pasādaññathattaṁ bhaveyya. **Vipariṇāmo**ti pasādaññathattena vibbhamantānaṁ vipariṇāmaññathattaṁ bhaveyya. **Bījānaṁ taruṇānan**ti taruṇasassānaṁ. **Siyā aññathattan**ti udakavārakāle udakaṁ alabhantānaṁ milātabhāvena aññathattaṁ bhaveyya, sussitvā milātabhāvaṁ āpajjanena vipariṇāmo bhaveyya. Vacchakassa pana khīrapipāsāya sussanaṁ aññathattaṁ nāma, sussitvā kālakiriyā vipariṇāmo nāma.

160. **Pasādito Bhagavā**ti thero kira tattha nisinnova dibbacakkhunā brahmānaṁ āgataṁ addasa, dibbāya sotadhātuyā ca āyācanasaddaṁ suṇi, cetopariyañāṇena Bhagavato pasannabhāvaṁ aññāsi. Tasmā "kañci bhikkhuṁ pesetvā pakkosiyamānānaṁ gamanaṁ nāma na phāsukaṁ, yāva Satthā na peseti, tāvadeva gamissāmā"ti maññamāno evamāha. **Appossukko**ti aññesu kiccesu anussukko hutvā. **Diṭṭhadhammasukhavihāran**ti phalasamāpattivihāraṁ anuyutto maññe Bhagavā viharitukāmo, so idāni yathāruciyā viharissatīti evaṁ me ahosīti vadati. **Mayampi dānī**ti mayaṁ paraṁ ovadamānā vihārato nikkaḍḍhitā, kiṁ amhākaṁ parovādena. Idāni mayampi diṭṭhadhammasukhavihāreneva viharissāmāti dīpeti. Thero imasmiṁ ṭhāne viraddho attano bhārabhāvaṁ na aññāsi. Ayaṁ hi bhikkhusaṁgho dvinnampi mahātherānaṁ bhāro,

လေသကပ္ပံ အကတွာ ယထာဘူတမေဝ အာရောစေတွာ **ဘဂဝတာ ခေါ အာဝုသော ဘိက္ခုသံဃော ပဏာမိတော**တိ အာဟံသု။ တေ ပန ရာဇာနော သာသနေ ဓုရဝဟာ၊ တသ္မာ စိန္တေသုံ “ဒွီဟိ အဂ္ဂသာဝကေဟိ သဒ္ဓိံ ပဉ္စသု ဘိက္ခုသတေသု ဂစ္ဆန္တေသု ဘဂဝတော ပါဒမူလံ ဝိဂစ္ဆိဿတိ၊ ဣမေသံ နိဝတ္တနာကာရံ ကရိဿာမာ”တိ။ ဧဝံ စိန္တေတွာ **တေန ဟာယသ္မန္တော**တိအာဒိမာဟံသု။ တေသုပိ ဘိက္ခူသု “မယံ မဟာသဒ္ဒမတ္တကေန ပဏာမိတာ၊ န မယံ ဇီဝိတုံ အသက္ကောန္တာ ပဗ္ဗဇိတာ”တိ ဧကဘိက္ခုပိ ပဋိပ္ဖရိတော နာမ နာဟောသိ၊ သဗ္ဗေ ပန သမကံယေဝ “ဧဝမာဝုသော”တိ သမ္ပဋိစ္ဆိံသု။

၁၅၉။ **အဘိနန္ဒတူ**တိ ဘိက္ခုသံဃဿ အာဂမနံ ဣစ္ဆန္တော အဘိနန္ဒတု။ **အဘိဝဒတူ**တိ ဧတု ဘိက္ခုသံဃောတိ ဧဝံ စိတ္တံ ဥပ္ပါဒေန္တော အဘိဝဒတု။ **အနုဂ္ဂဟိတော**တိ အာမိသာနုဂ္ဂဟေန စ ဓမ္မာနုဂ္ဂဟေန စ အနုဂ္ဂဟိတော။ **အညထတ္တ**န္တိ ဒသဗလဿ ဒဿနံ န လဘာမာတိ ပသာဒညထတ္တံ ဘဝေယျ။ **ဝိပရိဏာမော**တိ ပသာဒညထတ္တေန ဝိဗ္ဘမန္တာနံ ဝိပရိဏာမညထတ္တံ ဘဝေယျ။ **ဗီဇာနံ တရုဏာန**န္တိ တရုဏသဿာနံ။ **သိယာ အညထတ္တ**န္တိ ဥဒကဝါရကာလေ ဥဒကံ အလဘန္တာနံ မိလာတဘာဝေန အညထတ္တံ ဘဝေယျ၊ သုဿိတွာ မိလာတဘာဝံ အာပဇ္ဇနေန ဝိပရိဏာမော ဘဝေယျ။ ဝစ္ဆကဿ ပန ခီရပိပါသာယ သုဿနံ အညထတ္တံ နာမ၊ သုဿိတွာ ကာလကိရိယာ ဝိပရိဏာမော နာမ။

၁၆၀။ **ပသာဒိတော ဘဂဝါ**တိ ထေရော ကိရ တတ္ထ နိသိန္နောဝ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ ဗြဟ္မာနံ အာဂတံ အဒ္ဒသ၊ ဒိဗ္ဗာယ သောတဓာတုယာ စ အာယာစနသဒ္ဒံ သုဏိ၊ စေတောပရိယဉာဏေန ဘဂဝတော ပသန္နဘာဝံ အညာသိ။ တသ္မာ “ကဉ္စိ ဘိက္ခုံ ပေသေတွာ ပက္ကောသိယမာနာနံ ဂမနံ နာမ န ဖာသုကံ၊ ယာဝ သတ္ထာ န ပေသေတိ၊ တာဝဒေဝ ဂမိဿာမာ”တိ မညမာနော ဧဝမာဟ။ **အပ္ပေါဿုက္ကော**တိ အညေသု ကိစ္စေသု အနုဿုက္ကော ဟုတွာ။ **ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရ**န္တိ ဖလသမာပတ္တိဝိဟာရံ အနုယုတ္တော မညေ ဘဂဝါ ဝိဟရိတုကာမော၊ သော ဣဒါနိ ယထာရုစိယာ ဝိဟရိဿတီတိ ဧဝံ မေ အဟောသီတိ ဝဒတိ။ **မယမ္ပိ ဒါနီ**တိ မယံ ပရံ ဩဝဒမာနာ ဝိဟာရတော နိက္ကဍ္ဎိတာ၊ ကိံ အမှာကံ ပရောဝါဒေန။ ဣဒါနိ မယမ္ပိ ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရေနေဝ ဝိဟရိဿာမာတိ ဒီပေတိ။ ထေရော ဣမသ္မိံ ဌာနေ ဝိရဒ္ဓေါ အတ္တနော ဘာရဘာဝံ န အညာသိ။ အယံ ဟိ ဘိက္ခုသံဃော ဒွိန္နမ္ပိ မဟာထေရာနံ ဘာရော၊

tena naṁ paṭisedhento Bhagavā **āgamehī**ti-ādimāha. Mahāmoggallānatthero pana attano bhārabhāvaṁ aññāsi. Tenassa Bhagavā sādhukāraṁ adāsi.

161. **Cattārimāni bhikkhave**ti kasmā arabhi? Imasmiṁ sāsane cattāri bhayāni. Yo tāni abhīto hoti, so imasmiṁ sāsane patiṭṭhātuṁ sakkoti. Itaro pana na sakkotīti dassetuṁ imaṁ desanaṁ ārabhi. Tattha **udakorohante**ti udakaṁ orohante puggale. **Kumbhīlabhayan**ti saṁsumārabhayaṁ. **Susukābhayan**ti caṇḍamacchabhayaṁ.

162. **Kodhupāyāsassetaṁ adhivacanan**ti yathā hi bāhiraṁ udakaṁ otiṇṇo ūmīsu osīditvā marati, evaṁ imasmiṁ sāsane kodhupāyāse osīditvā vibbhamati. Tasmā kodhupāyāso “ūmibhayan”ti vutto.

163. **Odarikattassetaṁ adhivacanan**ti yathā hi bāhiraṁ udakaṁ otiṇṇo kumbhīlena khādito marati, evaṁ imasmiṁ sāsane odarikattena khādito vibbhamati. Tasmā odarikattaṁ “kumbhīlabhayan”ti vuttaṁ.

164. **Arakkhiteneva kāyenā**ti sīsappacālakādikaraṇena arakkhitakāyo hutvā. **Arakkhitāya vācāyā**ti duṭṭhullabhāsanādivasena arakkhitavāco hutvā. **Anupaṭṭhitāya satiyā**ti kāyagatāsatiṁ anupaṭṭhāpetvā. **Asaṁvutehī**ti apihitehi. **Pañcannetaṁ kāmaguṇānaṁ adhivacanan**ti yathā hi bāhiraṁ udakaṁ otiṇṇo āvaṭṭe nimujjitvā marati, evaṁ imasmiṁ sāsane pabbajito pañcakāmaguṇāvaṭṭe nimujjitvā vibbhamati. Tasmā pañca kāmaguṇā “āvaṭṭabhayan”ti vuttā.

165. **Anuddhaṁsetī**ti kilameti milāpeti. **Rāgānuddhaṁsenā**ti rāgānuddhaṁsitena. **Mātugāmassetaṁ adhivacanan**ti yathā hi bāhiraṁ udakaṁ otiṇṇo caṇḍamacchaṁ āgamma laddhappahāro marati, evaṁ imasmiṁ sāsane mātugāmaṁ āgamma uppannakāmarāgo vibbhamati. Tasmā mātugāmo “susukābhayan”ti vutto.

တေန နံ ပဋိသေဓေန္တော ဘဂဝါ **အာဂမေဟီ**တိအာဒိမာဟ။ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနတ္ထေရော ပန အတ္တနော ဘာရဘာဝံ အညာသိ။ တေနဿ ဘဂဝါ သာဓုကာရံ အဒါသိ။

၁၆၁။ **စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ**တိ ကသ္မာ အာရဘိ? ဣမသ္မိံ သာသနေ စတ္တာရိ ဘယာနိ။ ယော တာနိ အဘီတော ဟောတိ၊ သော ဣမသ္မိံ သာသနေ ပတိဋ္ဌာတုံ သက္ကောတိ။ ဣတရော ပန န သက္ကောတီတိ ဒဿေတုံ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။ တတ္ထ **ဥဒကောရောဟန္တေ**တိ ဥဒကံ ဩရောဟန္တေ ပုဂ္ဂလေ။ **ကုမ္ဘီလဘယ**န္တိ သံသုမာရဘယံ။ **သုသုကာဘယ**န္တိ စဏ္ဍမစ္ဆဘယံ။

၁၆၂။ **ကောဓုပါယာသဿေတံ အဓိဝစန**န္တိ ယထာ ဟိ ဗာဟိရံ ဥဒကံ ဩတိဏ္ဏော ဦမီသု ဩသီဒိတွာ မရတိ၊ ဧဝံ ဣမသ္မိံ သာသနေ ကောဓုပါယာသေ ဩသီဒိတွာ ဝိဗ္ဘမတိ။ တသ္မာ ကောဓုပါယာသော “ဦမိဘယ”န္တိ ဝုတ္တော။

၁၆၃။ **ဩဒရိကတ္တဿေတံ အဓိဝစန**န္တိ ယထာ ဟိ ဗာဟိရံ ဥဒကံ ဩတိဏ္ဏော ကုမ္ဘီလေန ခါဒိတော မရတိ၊ ဧဝံ ဣမသ္မိံ သာသနေ ဩဒရိကတ္တေန ခါဒိတော ဝိဗ္ဘမတိ။ တသ္မာ ဩဒရိကတ္တံ “ကုမ္ဘီလဘယ”န္တိ ဝုတ္တံ။

၁၆၄။ **အရက္ခိတေနေဝ ကာယေနာ**တိ သီသပ္ပစာလကာဒိကရဏေန အရက္ခိတကာယော ဟုတွာ။ **အရက္ခိတာယ ဝါစာယာ**တိ ဒုဋ္ဌုလ္လဘာသနာဒိဝသေန အရက္ခိတဝါစော ဟုတွာ။ **အနုပဋ္ဌိတာယ သတိယာ**တိ ကာယဂတာသတိံ အနုပဋ္ဌာပေတွာ။ **အသံဝုတေဟီ**တိ အပိဟိတေဟိ။ **ပဉ္စန္နေတံ ကာမဂုဏာနံ အဓိဝစန**န္တိ ယထာ ဟိ ဗာဟိရံ ဥဒကံ ဩတိဏ္ဏော အာဝဋ္ဋေ နိမုဇ္ဇိတွာ မရတိ၊ ဧဝံ ဣမသ္မိံ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတော ပဉ္စကာမဂုဏာဝဋ္ဋေ နိမုဇ္ဇိတွာ ဝိဗ္ဘမတိ။ တသ္မာ ပဉ္စ ကာမဂုဏာ “အာဝဋ္ဋဘယ”န္တိ ဝုတ္တာ။

၁၆၅။ **အနုဒ္ဓံသေတီ**တိ ကိလမေတိ မိလာပေတိ။ **ရာဂါနုဒ္ဓံသေနာ**တိ ရာဂါနုဒ္ဓံသိတေန။ **မာတုဂါမဿေတံ အဓိဝစန**န္တိ ယထာ ဟိ ဗာဟိရံ ဥဒကံ ဩတိဏ္ဏော စဏ္ဍမစ္ဆံ အာဂမ္မ လဒ္ဓပ္ပဟာရော မရတိ၊ ဧဝံ ဣမသ္မိံ သာသနေ မာတုဂါမံ အာဂမ္မ ဥပ္ပန္နကာမရာဂေါ ဝိဗ္ဘမတိ။ တသ္မာ မာတုဂါမော “သုသုကာဘယ”န္တိ ဝုတ္တော။

Imāni pana cattāri bhayāni bhāyitvā yathā udakaṁ anorohantassa udakaṁ nissāya ānisaṁso natthi, udakapipāsāya pipāsito ca[1] hoti rajojallena kiliṭṭhasarīro ca[2], evamevaṁ imāni cattāri bhayāni bhāyitvā sāsane apabbajantassāpi imaṁ sāsanaṁ nissāya ānisaṁso natthi, taṇhāpipāsāya pipāsito ca hoti kilesarajena saṁkiliṭṭhacitto ca. Yathā pana imāni cattāri bhayāni abhāyitvā udakaṁ orohantassa vuttappakāro ānisaṁso hoti, evaṁ imāni abhāyitvā sāsane pabbajitassāpi vuttappakāro ānisaṁso hoti. Thero panāha "cattāri bhayāni bhāyitvā udakaṁ anotaranto sotaṁ chinditvā paratīraṁ pāpuṇituṁ na sakkoti, abhāyitvā otaranto sakkoti, evamevaṁ bhāyitvā sāsane apabbajantopi taṇhāsotaṁ chinditvā nibbānapāraṁ daṭṭhuṁ na sakkoti, abhāyitvā pabbajanto pana sakkotī"ti. Sesaṁ sabbattha uttānameva. Ayaṁ pana desanā neyyapuggalassa vasena niṭṭhāpitāti[3].

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Cātumasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Naḷakapānasuttavaṇṇanā

166. **Evaṁ me sutan**ti Naḷakapānasuttaṁ. Tattha **Naḷakapāne**ti evaṁnāmake gāme. Pubbe kira amhākaṁ bodhisatto vānarayoniyaṁ nibbatto, mahākāyo kapirājā anekavānarasahassaparivuto pabbatapāde vicarati. Paññavā kho pana hoti mahāpuñño[4]. So parisaṁ evaṁ ovadati "imasmiṁ pabbatapāde tātā visaphalāni nāma honti, amanussapariggahitā pokkharaṇiyo nāma honti, tumhe pubbe khāditapubbāneva phalāni khādatha, pītapubbāneva pānīyāni ca pivatha, ettha vo maṁ paṭipucchitabbakiccaṁ natthi, akhāditapubbāni pana phalāni apītapubbāni ca pānīyāni maṁ apucchitvā mā khādittha mā pivitthā"ti.

---

1. Pipāsito vā (Sī)
2. Kiliṭṭhasarīro vā (Sī)
3. Niṭṭhitāti (Sī, Syā)
4. Mahāpañño (Sī, Syā)

ဣမာနိ ပန စတ္တာရိ ဘယာနိ ဘာယိတွာ ယထာ ဥဒကံ အနောရောဟန္တဿ ဥဒကံ နိဿာယ အာနိသံသော နတ္ထိ၊ ဥဒကပိပါသာယ ပိပါသိတော စ[1] ဟောတိ ရဇောဇလ္လေန ကိလိဋ္ဌသရီရော စ[2]၊ ဧဝမေဝံ ဣမာနိ စတ္တာရိ ဘယာနိ ဘာယိတွာ သာသနေ အပဗ္ဗဇန္တဿာပိ ဣမံ သာသနံ နိဿာယ အာနိသံသော နတ္ထိ၊ တဏှာပိပါသာယ ပိပါသိတော စ ဟောတိ ကိလေသရဇေန သံကိလိဋ္ဌစိတ္တော စ။ ယထာ ပန ဣမာနိ စတ္တာရိ ဘယာနိ အဘာယိတွာ ဥဒကံ ဩရောဟန္တဿ ဝုတ္တပ္ပကာရော အာနိသံသော ဟောတိ၊ ဧဝံ ဣမာနိ အဘာယိတွာ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတဿာပိ ဝုတ္တပ္ပကာရော အာနိသံသော ဟောတိ။ ထေရော ပနာဟ "စတ္တာရိ ဘယာနိ ဘာယိတွာ ဥဒကံ အနောတရန္တော သောတံ ဆိန္ဒိတွာ ပရတီရံ ပါပုဏိတုံ န သက္ကောတိ၊ အဘာယိတွာ ဩတရန္တော သက္ကောတိ၊ ဧဝမေဝံ ဘာယိတွာ သာသနေ အပဗ္ဗဇန္တောပိ တဏှာသောတံ ဆိန္ဒိတွာ နိဗ္ဗာနပါရံ ဒဋ္ဌုံ န သက္ကောတိ၊ အဘာယိတွာ ပဗ္ဗဇန္တော ပန သက္ကောတီ"တိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝ။ အယံ ပန ဒေသနာ နေယျပုဂ္ဂလဿ ဝသေန နိဋ္ဌာပိတာတိ[3]။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

စာတုမသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-နဠကပါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၆၆။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** နဠကပါနသုတ္တံ။ တတ္ထ **နဠကပါနေတိ** ဧဝံနာမကေ ဂါမေ။ ပုဗ္ဗေ ကိရ အမှာကံ ဗောဓိသတ္တော ဝါနရယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တော၊ မဟာကာယော ကပိရာဇာ အနေကဝါနရသဟဿပရိဝုတော ပဗ္ဗတပါဒေ ဝိစရတိ။ ပညဝါ ခေါ ပန ဟောတိ မဟာပုညော[4]။ သော ပရိသံ ဧဝံ ဩဝဒတိ "ဣမသ္မိံ ပဗ္ဗတပါဒေ တာတာ ဝိသဖလာနိ နာမ ဟောန္တိ၊ အမနုဿပရိဂ္ဂဟိတာ ပေါက္ခရဏိယော နာမ ဟောန္တိ၊ တုမှေ ပုဗ္ဗေ ခါဒိတပုဗ္ဗာနေဝ ဖလာနိ ခါဒထ၊ ပီတပုဗ္ဗာနေဝ ပါနီယာနိ စ ပိဝထ၊ ဧတ္ထ ဝေါ မံ ပဋိပုစ္ဆိတဗ္ဗကိစ္စံ နတ္ထိ၊ အခါဒိတပုဗ္ဗာနိ ပန ဖလာနိ အပီတပုဗ္ဗာနိ စ ပါနီယာနိ မံ အပုစ္ဆိတွာ မာ ခါဒိတ္ထ မာ ပိဝိတ္ထာ"တိ။

၁-ပိပါသိတော ဝါ (သီ)
၂-ကိလိဋ္ဌသရီရော ဝါ (သီ)
၃-နိဋ္ဌိတာတိ (သီ၊ သျာ)
၄-မဟာပညော (သီ၊ သျာ)

Te ekadivasaṁ caramānā aññaṁ pabbatapādaṁ gantvā gocaraṁ gahetvā pānīyaṁ olokentā ekaṁ amanussapariggahitaṁ pokkharaṇiṁ disvā sahasā apivitvā samantā parivāretvā mahāsattassa āgamanaṁ olokayamānā nisīdiṁsu. Mahāsatto āgantvā "kiṁ tātā pānīyaṁ na pivathā"ti āha. Tumhākaṁ āgamanaṁ olokemāti. Sādhu tātāti samantā padaṁ pariyesamāno otiṇṇapadaṁyeva addasa, na uttiṇṇapadaṁ, disvā saparissayāti aññāsi. Tāvadeva ca tattha abhinibbatta-amanusso udakaṁ dvedhā katvā uṭṭhāsi setamukho nīlakucchi rattahatthapādo mahādāṭhiko vaṅkadāṭho virūpo bībhaccho udakarakkhaso, so evamāha "kasmā pānīyaṁ na pivatha, madhuraṁ udakaṁ pivatha, kiṁ tumhe etassa vacanaṁ suṇāthā"ti. Mahāsatto āha "tvaṁ idha adhivattho amanusso"ti. Āmāhanti. Tvaṁ idha otiṇṇe labhasīti. Āma labhāmi, tumhe pana sabbe khādissāmīti. Na sakkhissasi yakkhāti. Pānīyaṁ pana pivissathāti. Āma pivissāmāti. Evaṁ sante ekopi vo na muccissatīti. Pānīyañca pivissāma, na ca te vasaṁ gamissāmāti ekanaḷaṁ āharāpetvā koṭiyaṁ gahetvā dhami, sabbo[1] ekacchiddo ahosi, tīre nisīditvāva pānīyaṁ pivi, sesavānarānaṁ pāṭiyekke naḷe āharāpetvā dhamitvā adāsi. Sabbe yakkhassa passantasseva pānīyaṁ piviṁsu. Vuttampi cetaṁ—

"Disvā padamanuttiṇṇaṁ, disvāno'taritaṁ padaṁ.
Naḷena vāriṁ pissāma[2], neva maṁ tvaṁ vadhissasī"ti[3].

Tato paṭṭhāya yāva ajjadivasā tasmiṁ ṭhāne naḷā ekacchiddāva honti. Iminā hi saddhiṁ imasmiṁ kappe **cattāri kappaṭṭhiyapāṭihāriyāni** nāma—cande sasabimbaṁ, Vaṭṭakajātakamhi saccakiriyaṭṭhāne aggissa gamanupacchedo, Ghaṭikārakumbhakārassa mātāpitūnaṁ vasanaṭṭhāne devassa avassanaṁ, tassā pokkharaṇiyā tīre naḷānaṁ ekacchiddabhāvoti. Iti sā pokkharaṇī naḷena pānīyassa pītattā **Naḷakapānā**ti nāmaṁ labhi. Aparabhāge taṁ pokkharaṇiṁ nissāya gāmo patiṭṭhāsi, tassāpi **Naḷakapānanteva** nāmaṁ jātaṁ. Taṁ sandhāya vuttaṁ "Naḷakapāne"ti. **Palāsavane**ti kiṁsukavane.

1. Pabbo (Ka) 2. Pivissāma (Sī, Syā), pāyāmi (Ka) 3. Khu 5. 5 piṭṭhe.

တေ ဧကဒိဝသံ စရမာနာ အညံ ပဗ္ဗတပါဒံ ဂန္တွာ ဂေါစရံ ဂဟေတွာ ပါနီယံ ဩလောကေန္တာ ဧကံ အမနုဿပရိဂ္ဂဟိတံ ပေါက္ခရဏိံ ဒိသွာ သဟသာ အပိဝိတွာ သမန္တာ ပရိဝါရေတွာ မဟာသတ္တဿ အာဂမနံ ဩလောကယမာနာ နိသီဒိံသု။ မဟာသတ္တော အာဂန္တွာ "ကိံ တာတာ ပါနီယံ န ပိဝထာ"တိ အာဟ။ တုမှာကံ အာဂမနံ ဩလောကေမာတိ။ သာဓု တာတာတိ သမန္တာ ပဒံ ပရိယေသမာနော ဩတိဏ္ဏပဒံယေဝ အဒ္ဒသ, န ဥတ္တိဏ္ဏပဒံ၊ ဒိသွာ သပရိဿယာတိ အညာသိ။ တာဝဒေဝ စ တတ္ထ အဘိနိဗ္ဗတ္တအမနုဿော ဥဒကံ ဒွေဓာ ကတွာ ဥဋ္ဌာသိ သေတမုခေါ နီလကုစ္ဆိ ရတ္တဟတ္ထပါဒေါ မဟာဒါဌိကော ဝင်္ကဒါဌော ဝိရူပေါ ဗီဘစ္ဆော ဥဒကရက္ခသော၊ သော ဧဝမာဟ "ကသ္မာ ပါနီယံ န ပိဝထ၊ မဓုရံ ဥဒကံ ပိဝထ၊ ကိံ တုမှေ ဧတဿ ဝစနံ သုဏာထာ"တိ။ မဟာသတ္တော အာဟ "တွံ ဣဓ အဓိဝတ္ထော အမနုဿော"တိ။ အာမာဟန္တိ။ တွံ ဣဓ ဩတိဏ္ဏေ လဘသီတိ။ အာမ လဘာမိ၊ တုမှေ ပန သဗ္ဗေ ခါဒိဿာမီတိ။ န သက္ခိဿသိ ယက္ခါတိ။ ပါနီယံ ပန ပိဝိဿထာတိ။ အာမ ပိဝိဿာမာတိ။ ဧဝံ သန္တေ ဧကောပိ ဝေါ န မုစ္စိဿတီတိ။ ပါနီယဉ္စ ပိဝိဿာမ၊ န စ တေ ဝသံ ဂမိဿာမာတိ ဧကနဠံ အာဟရာပေတွာ ကောဋိယံ ဂဟေတွာ ဓမိ၊ သဗ္ဗော[1] ဧကစ္ဆိဒ္ဒေါ အဟောသိ၊ တီရေ နိသီဒိတွာဝ ပါနီယံ ပိဝိ၊ သေသဝါနရာနံ ပါဋိယေက္ကေ နဠေ အာဟရာပေတွာ ဓမိတွာ အဒါသိ။ သဗ္ဗေ ယက္ခဿ ပဿန္တဿေဝ ပါနီယံ ပိဝိံသု။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

"ဒိသွာ ပဒမနုတ္တိဏ္ဏံ၊ ဒိသွာနော'တရိတံ ပဒံ။
နဠေန ဝါရိံ ပိဿာမ[2]၊ နေဝ မံ တွံ ဝဓိဿသီ"တိ[3]။

တတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ အဇ္ဇဒိဝသာ တသ္မိံ ဌာနေ နဠာ ဧကစ္ဆိဒ္ဒါဝ ဟောန္တိ။ ဣမိနာ ဟိ သဒ္ဓိံ ဣမသ္မိံ ကပ္ပေ **စတ္တာရိ ကပ္ပဋ္ဌိယပါဋိဟာရိယာနိ** နာမ—စန္ဒေ သသဗိမ္ဗံ, ဝဋ္ဋကဇာတကမှိ သစ္စကိရိယဋ္ဌာနေ အဂ္ဂိဿ ဂမနုပစ္ဆေဒေါ, ဃဋီကာရကုမ္ဘကာရဿ မာတာပိတူနံ ဝသနဋ္ဌာနေ ဒေဝဿ အဝဿနံ, တဿာ ပေါက္ခရဏိယာ တီရေ နဠာနံ ဧကစ္ဆိဒ္ဒဘာဝေါတိ။ ဣတိ သာ ပေါက္ခရဏီ နဠေန ပါနီယဿ ပီတတ္တာ **နဠကပါနာ**တိ နာမံ လဘိ။ အပရဘာဂေ တံ ပေါက္ခရဏိံ နိဿာယ ဂါမော ပတိဋ္ဌာသိ၊ တဿာပိ **နဠကပါနန္တေဝ** နာမံ ဇာတံ။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "နဠကပါနေ"တိ။ **ပလာသဝနေ**တိ ကိံသုကဝနေ။

၁-ပဗ္ဗော (က) ၂-ပိဝိဿာမ (သီ၊ သျာ)၊ ပါယာမိ (က) ၃-ခု ၅-၅-ပိဋ္ဌေ။

167. **Taggha mayaṁ bhante**ti ekaṁseneva mayaṁ bhante abhiratā. Aññepi ye tumhākaṁ sāsane abhiramanti, te amhehi sadisāva hutvā abhiramantīti dīpenti.

Neva rājābhinītāti-ādīsu eko rañño aparādhaṁ katvā palāyati, rājā kuhiṁ bho asukoti. Palāto devāti. Palātaṭṭhānepi me na muccissati, sace pana pabbajeyya, mucceyyāti vadati. Tassa kocideva suhado gantvā taṁ pavattiṁ ārocetvā tvaṁ sace jīvitumicchasi, pabbajāhīti. So pabbajitvā jīvitaṁ rakkhamāno carati. Ayaṁ **rājābhinīto** nāma.

Eko pana corānaṁ mūlaṁ chindanto carati. Corā sutvā “purisānaṁ atthikabhāvaṁ na jānāti, jānāpessāma nan”ti vadanti. So taṁ pavattiṁ sutvā palāyati. Corā palātoti sutvā “palātaṭṭhānepi no na muccissati, sace pana pabbajeyya, mucceyyā”ti vadanti. So taṁ pavattiṁ sutvā pabbajati. Ayaṁ **corābhinīto** nāma.

Eko pana bahuṁ iṇaṁ khāditvā tena iṇena aṭṭo pīḷito tamhā gāmā palāyati. Iṇasāmikā sutvā “palātaṭṭhānepi no na muccissati, sace pana pabbajeyya, mucceyyā”ti vadanti. So taṁ pavattiṁ sutvā pabbajati. Ayaṁ **iṇaṭṭo** nāma.

Rājabhayādīnaṁ pana aññatarena bhayena bhīto aṭṭo āturo hutvā nikkhamma pabbajito **bhayaṭṭo** nāma. Dubbhikkhādīsu jīvituṁ asakkonto pabbajito **ājīvikāpakato** nāma, ājīvikāya pakato abhibhūtoti attho. Imesu pana ekopi imehi kāraṇehi pabbajito nāma natthi, tasmā “neva rājābhinītā”ti-ādimāha.

Vivekanti vivicca vivitto hutvā. Idaṁ vuttaṁ hoti—yaṁ kāmehi ca akusaladhammehi ca vivittena paṭhamadutiyajjhānasaṅkhātaṁ pītisukhaṁ adhigantabbaṁ, sace taṁ vivicca kāmehi vivicca akusalehi dhammehi pītisukhaṁ nādhigacchati, aññaṁ vā upari dvinnaṁ jhānānaṁ catunnañca maggānaṁ vasena santataraṁ sukhaṁ nādhigacchati, tassa ime abhijjhādayo cittaṁ pariyādāya tiṭṭhantīti. Tattha **aratī**ti adhikusalesu dhammesu ukkaṇṭhitatā. **Tandī**ti ālasiyabhāvo. Evaṁ yo pabbajitvā pabbajitakiccaṁ kātuṁ na sakkoti, tassa ime satta pāpadhammā

၁၆၇။ **တဂ္ဃ မယံ ဘန္တေ**တိ ဧကံသေနေဝ မယံ ဘန္တေ အဘိရတာ။ အညေပိ ယေ တုမှာကံ သာသနေ အဘိရမန္တိ၊ တေ အမှေဟိ သဒိသာဝ ဟုတွာ အဘိရမန္တီတိ ဒီပေန္တိ။

နေဝ ရာဇာဘိနီတာတိအာဒီသု ဧကော ရညော အပရာဓံ ကတွာ ပလာယတိ၊ ရာဇာ ကုဟိံ ဘော အသုကောတိ။ ပလာတော ဒေဝါတိ။ ပလာတဋ္ဌာနေပိ မေ န မုစ္စိဿတိ၊ သစေ ပန ပဗ္ဗဇေယျ၊ မုစ္စေယျာတိ ဝဒတိ။ တဿ ကောစိဒေဝ သုဟဒေါ ဂန္တွာ တံ ပဝတ္တိံ အာရောစေတွာ တွံ သစေ ဇီဝိတုမိစ္ဆသိ၊ ပဗ္ဗဇာဟီတိ။ သော ပဗ္ဗဇိတွာ ဇီဝိတံ ရက္ခမာနော စရတိ။ အယံ **ရာဇာဘိနီတော** နာမ။

ဧကော ပန စောရာနံ မူလံ ဆိန္ဒန္တော စရတိ။ စောရာ သုတွာ “ပုရိသာနံ အတ္ထိကဘာဝံ န ဇာနာတိ၊ ဇာနာပေဿာမ န”န္တိ ဝဒန္တိ။ သော တံ ပဝတ္တိံ သုတွာ ပလာယတိ။ စောရာ ပလာတောတိ သုတွာ “ပလာတဋ္ဌာနေပိ နော န မုစ္စိဿတိ၊ သစေ ပန ပဗ္ဗဇေယျ၊ မုစ္စေယျာ”တိ ဝဒန္တိ။ သော တံ ပဝတ္တိံ သုတွာ ပဗ္ဗဇတိ။ အယံ **စောရာဘိနီတော** နာမ။

ဧကော ပန ဗဟုံ ဣဏံ ခါဒိတွာ တေန ဣဏေန အဋ္ဋော ပီဠိတော တမှာ ဂါမာ ပလာယတိ။ ဣဏသာမိကာ သုတွာ “ပလာတဋ္ဌာနေပိ နော န မုစ္စိဿတိ၊ သစေ ပန ပဗ္ဗဇေယျ၊ မုစ္စေယျာ”တိ ဝဒန္တိ။ သော တံ ပဝတ္တိံ သုတွာ ပဗ္ဗဇတိ။ အယံ **ဣဏဋ္ဋော** နာမ။

ရာဇဘယာဒီနံ ပန အညတရေန ဘယေန ဘီတော အဋ္ဋော အာတုရော ဟုတွာ နိက္ခမ္မ ပဗ္ဗဇိတော **ဘယဋ္ဋော** နာမ။ ဒုဗ္ဘိက္ခာဒီသု ဇီဝိတုံ အသက္ကောန္တော ပဗ္ဗဇိတော **အာဇီဝိကာပကတော** နာမ၊ အာဇီဝိကာယ ပကတော အဘိဘူတောတိ အတ္ထော။ ဣမေသု ပန ဧကောပိ ဣမေဟိ ကာရဏေဟိ ပဗ္ဗဇိတော နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ “နေဝ ရာဇာဘိနီတာ”တိအာဒိမာဟ။

ဝိဝေကန္တိ ဝိဝိစ္စ ဝိဝိတ္တော ဟုတွာ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယံ ကာမေဟိ စ အကုသလဓမ္မေဟိ စ ဝိဝိတ္တေန ပဌမဒုတိယဇ္ဈာနသင်္ခါတံ ပီတိသုခံ အဓိဂန္တဗ္ဗံ၊ သစေ တံ ဝိဝိစ္စ ကာမေဟိ ဝိဝိစ္စ အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိ ပီတိသုခံ နာဓိဂစ္ဆတိ၊ အညံ ဝါ ဥပရိ ဒွိန္နံ ဈာနာနံ စတုန္နဉ္စ မဂ္ဂါနံ ဝသေန သန္တတရံ သုခံ နာဓိဂစ္ဆတိ၊ တဿ ဣမေ အဘိဇ္ဈာဒယော စိတ္တံ ပရိယာဒါယ တိဋ္ဌန္တီတိ။ တတ္ထ **အရတီ**တိ အဓိကုသလေသု ဓမ္မေသု ဥက္ကဏ္ဌိတတာ။ **တန္ဒီ**တိ အာလသိယဘာဝေါ။ ဧဝံ ယော ပဗ္ဗဇိတွာ ပဗ္ဗဇိတကိစ္စံ ကာတုံ န သက္ကောတိ၊ တဿ ဣမေ သတ္တ ပါပဓမ္မာ

uppajjitvā cittaṁ pariyādiyantīti dassetvā idāni yassa te dhammā cittaṁ pariyādāya tiṭṭhanti, soyeva samaṇakiccampi kātuṁ na sakkotīti puna **vivekaṁ anuruddhā -pa- aññaṁ vā tato santataran**ti āha.

Evaṁ kaṇhapakkhaṁ dassetvā idāni teneva nayena sukkapakkhaṁ dassetuṁ puna **vivekan**ti-ādimāha. Tassattho vuttanayeneva veditabbo.

168. **Saṅkhāyā**ti jānitvā. **Ekan**ti ekaccaṁ. **Paṭisevatī**ti sevitabbayuttakaṁ sevati. Sesapadesupi eseva nayo. **Upapattīsu byākarotī**ti sappaṭisandhike tāva byākarotu, appaṭisandhike kathaṁ byākarotīti. Appaṭisandhikassa puna bhave paṭisandhi natthīti vadanto upapattīsu byākaroti nāma.

Janakuhanatthanti janavimhāpanatthaṁ. **Janalapanatthan**ti mahājanassa upalāpanatthaṁ. **Na iti maṁ jano jānātū**ti evaṁ maṁ mahājano jānissati, evaṁ me mahājanassa antare kittisaddo uggacchissatīti imināpi kāraṇena na byākarotīti attho. **Uḷāravedā**ti mahantatuṭṭhino.

169. **So kho panassa āyasmā**ti so parinibbuto āyasmā imassa ṭhitassa āyasmato. **Evaṁsīlo**ti-ādīsu lokiyalokuttaramissakāva sīlādayo veditabbā. **Evaṁdhammo**ti ettha pana samādhipakkhikā dhammā dhammāti adhippetā. **Phāsuvihāro hotī**ti tena bhikkhunā pūritapaṭipattiṁ pūrentassa arahattaphalaṁ sacchikatvā phalasamāpattivihārena phāsuvihāro hoti, arahattaṁ pattumasakkontassa paṭipattiṁ pūrayamānassa caratopi phāsuvihāroyeva nāma hoti. Iminā nayena sabbavāresu attho veditabboti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Naḷakapānasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Goliyānisuttavaṇṇanā

173. **Evaṁ me sutan**ti Goliyānisuttaṁ[1]. Tattha **padasamācāro**ti[2] dubbalasamācāro oḷārikācāro, paccayesu sāpekkho Mahā-

1. Gulissānisuttaṁ (Sī), golissānisuttaṁ (Syā) 2. Padarasamācāroti (Sī, Syā)

ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ စိတ္တံ ပရိယာဒိယန္တီတိ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ယဿ တေ ဓမ္မာ စိတ္တံ ပရိယာဒါယ တိဋ္ဌန္တိ၊ သောယေဝ သမဏကိစ္စမ္ပိ ကာတုံ န သက္ကောတီတိ ပုန **ဝိဝေကံ အနုရုဒ္ဓါ။ပ။ အညံ ဝါ တတော သန္တတရန္တိ** အာဟ။

ဧဝံ ကဏှပက္ခံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ တေနေဝ နယေန သုက္ကပက္ခံ ဒဿေတုံ ပုန **ဝိဝေကန္တိ**အာဒိမာဟ။ တဿတ္ထော ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁၆၈။ **သင်္ခါယာ**တိ ဇာနိတွာ။ **ဧကန္တိ** ဧကစ္စံ။ **ပဋိသေဝတီ**တိ သေဝိတဗ္ဗယုတ္တကံ သေဝတိ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ဥပပတ္တီသု ဗျာကရောတီ**တိ သပ္ပဋိသန္ဓိကေ တာဝ ဗျာကရောတု၊ အပ္ပဋိသန္ဓိကေ ကထံ ဗျာကရောတီတိ။ အပ္ပဋိသန္ဓိကဿ ပုန ဘဝေ ပဋိသန္ဓိ နတ္ထီတိ ဝဒန္တော ဥပပတ္တီသု ဗျာကရောတိ နာမ။

ဇနကုဟနတ္ထန္တိ ဇနဝိမှာပနတ္ထံ။ **ဇနလပနတ္ထန္တိ** မဟာဇနဿ ဥပလာပနတ္ထံ။ **န ဣတိ မံ ဇနော ဇာနာတူ**တိ ဧဝံ မံ မဟာဇနော ဇာနိဿတိ၊ ဧဝံ မေ မဟာဇနဿ အန္တရေ ကိတ္တိသဒ္ဒေါ ဥဂ္ဂစ္ဆိဿတီတိ ဣမိနာပိ ကာရဏေန န ဗျာကရောတီတိ အတ္ထော။ **ဥဠာရဝေဒါ**တိ မဟန္တတုဋ္ဌိနော။

၁၆၉။ **သော ခေါ ပနဿ အာယသ္မာ**တိ သော ပရိနိဗ္ဗုတော အာယသ္မာ ဣမဿ ဌိတဿ အာယသ္မတော။ **ဧဝံသီလော**တိအာဒီသု လောကိယလောကုတ္တရမိဿကာဝ သီလာဒယော ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဧဝံဓမ္မော**တိ ဧတ္ထ ပန သမာဓိပက္ခိကာ ဓမ္မာ ဓမ္မာတိ အဓိပ္ပေတာ။ **ဖာသုဝိဟာရော ဟောတီ**တိ တေန ဘိက္ခုနာ ပူရိတပဋိပတ္တိံ ပူရေန္တဿ အရဟတ္တဖလံ သစ္ဆိကတွာ ဖလသမာပတ္တိဝိဟာရေန ဖာသုဝိဟာရော ဟောတိ၊ အရဟတ္တံ ပတ္တုံ အသက္ကောန္တဿ ပဋိပတ္တိံ ပူရယမာနဿ စရတောပိ ဖာသုဝိဟာရောယေဝ နာမ ဟောတိ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗဝါရေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

နဠကပါနသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-ဂေါလိယာနိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၇၃။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** ဂေါလိယာနိသုတ္တံ[၁]။ တတ္ထ **ပဒသမာစာရော**တိ[၂] ဒုဗ္ဗလသမာစာရော ဩဠာရိကာစာရော, ပစ္စယေသု သာပေက္ခော မဟာ-

၁-ဂုလိဿာနိသုတ္တံ (သီ)၊ ဂေါလိဿာနိသုတ္တံ (သျာ) ၂-ပဒရသမာစာရောတိ (သီ၊ သျာ)

rakkhitatthero viya. Taṁ kira upaṭṭhākakule nisinnaṁ upaṭṭhāko āha “asukattherassa me bhante cīvaraṁ dinnan”ti. Sādhu te kataṁ taṁyeva takketvā viharantassa cīvaraṁ dentenāti. Tumhākampi bhante dassāmīti. Sādhu karissasi taṁyeva takkentassāti āha. Ayampi evarūpo oḷārikācāro ahosi. **Sappatissenā**ti sajeṭṭhakena, na attānaṁ jeṭṭhakaṁ katvā viharitabbaṁ. **Serivihārenā**ti sacchandavihārena niraṅkusavihārena.

Nānupakhajjāti na anupakhajja na anupavisitvā. Tattha yo dvīsu mahātheresu ubhato nisinnesu te anāpucchitvāva cīvarena vā jāṇunā vā ghaṭṭento nisīdati, ayaṁ anupakhajja nisīdati nāma. Evaṁ akatvā pana attano patta-āsanasantike ṭhatvā nisīdāvusoti vutte nisīditabbaṁ. Sace na vadanti, nisīdāmi bhanteti āpucchitvā nisīditabbaṁ. Āpucchitakālato paṭṭhāya nisīdāti vuttepi avuttepi nisīdituṁ vaṭṭatiyeva. **Na paṭibāhissāmī**ti ettha yo attano pattāsanaṁ atikkamitvā navakānaṁ pāpuṇanaṭṭhāne nisīdati, ayaṁ nave bhikkhū āsanena paṭibāhati nāma. Tasmiṁ hi tathā nisinne navā bhikkhū “amhākaṁ nisīdituṁ na detī”ti ujjhāyantā tiṭṭhanti vā āsanaṁ vā pariyesantā āhiṇḍanti. Tasmā attano pattāsaneyeva nisīditabbaṁ. Evaṁ na paṭibāhati nāma.

Ābhisamācārikampi dhammanti abhisamācarikaṁ vattapaṭipattimattampi. **Nātikālenā**ti na atipāto pavisitabbaṁ, na atidivā paṭikkamitabbaṁ, bhikkhusaṁghena saddhiṁyeva pavisitabbañca nikkhamitabbañca. Atipāto pavisitvā atidivā nikkhamantassa hi cetiyaṅgaṇabodhiyaṅgaṇavattādīni parihāyanti. Kālasseva mukhaṁ dhovitvā makkaṭakasuttāni chindantena ussāvabindū nipātentena gāmaṁ pavisitvā yāguṁ pariyesitvā yāva bhikkhākālā antogāmeyeva nānappakāraṁ tiracchānakathaṁ kathentena nisīditvā bhattakiccaṁ katvā divā nikkhamma bhikkhūnaṁ pādadhovanavelāya vihāraṁ paccāgantabbaṁ hoti. **Na purebhattaṁ pacchābhattaṁ kulesu cārittaṁ āpajjitabban**ti “yo pana bhikkhu nimantito sabhatto samāno santaṁ bhikkhuṁ anāpucchā purebhattaṁ vā pacchābhattaṁ vā kulesu cārittaṁ āpajjeyya, aññatra samayā pācittiyan”ti[1] imaṁ sikkhāpadaṁ rakkhantena

1. Vi 2. 134 piṭṭhe.

ရက္ခိတတ္ထေရော ဝိယ။ တံ ကိရ ဥပဋ္ဌာကကုလေ နိသိန္နံ ဥပဋ္ဌာကော အာဟ "အသုကတ္ထေရဿ မေ ဘန္တေ စီဝရံ ဒိန္န"န္တိ။ သာဓု တေ ကတံ တံယေဝ တက္ကေတွာ ဝိဟရန္တဿ စီဝရံ ဒေန္တေနာတိ။ တုမှာကမ္ပိ ဘန္တေ ဒဿာမီတိ။ သာဓု ကရိဿသိ တံယေဝ တက္ကေန္တဿာတိ အာဟ။ အယမ္ပိ ဧဝရူပေါ ဩဠာရိကာစာရော အဟောသိ။ **သပ္ပတိဿေနာ**တိ သဇေဋ္ဌကေန၊ န အတ္တာနံ ဇေဋ္ဌကံ ကတွာ ဝိဟရိတဗ္ဗံ။ **သေရိဝိဟာရေနာ**တိ သစ္ဆန္ဒဝိဟာရေန နိရင်္ကုသဝိဟာရေန။

နာနုပခဇ္ဇာတိ န အနုပခဇ္ဇ န အနုပဝိသိတွာ။ တတ္ထ ယော ဒွီသု မဟာထေရေသု ဥဘတော နိသိန္နေသု တေ အနာပုစ္ဆိတွာဝ စီဝရေန ဝါ ဇာဏုနာ ဝါ ဃဋ္ဋေန္တော နိသီဒတိ၊ အယံ အနုပခဇ္ဇ နိသီဒတိ နာမ။ ဧဝံ အကတွာ ပန အတ္တနော ပတ္တအာသနသန္တိကေ ဌတွာ နိသီဒါဝုသောတိ ဝုတ္တေ နိသီဒိတဗ္ဗံ။ သစေ န ဝဒန္တိ၊ နိသီဒါမိ ဘန္တေတိ အာပုစ္ဆိတွာ နိသီဒိတဗ္ဗံ။ အာပုစ္ဆိတကာလတော ပဋ္ဌာယ နိသီဒါတိ ဝုတ္တေပိ အဝုတ္တေပိ နိသီဒိတုံ ဝဋ္ဋတိယေဝ။ **န ပဋိဗာဟိဿာမီ**တိ ဧတ္ထ ယော အတ္တနော ပတ္တာသနံ အတိက္ကမိတွာ နဝကာနံ ပါပုဏနဋ္ဌာနေ နိသီဒတိ၊ အယံ နဝေ ဘိက္ခူ အာသနေန ပဋိဗာဟတိ နာမ။ တသ္မိံ ဟိ တထာ နိသိန္နေ နဝါ ဘိက္ခူ "အမှာကံ နိသီဒိတုံ န ဒေတီ"တိ ဥဇ္ဈာယန္တာ တိဋ္ဌန္တိ ဝါ အာသနံ ဝါ ပရိယေသန္တာ အာဟိဏ္ဍန္တိ။ တသ္မာ အတ္တနော ပတ္တာသနေယေဝ နိသီဒိတဗ္ဗံ။ ဧဝံ န ပဋိဗာဟတိ နာမ။

အာဘိသမာစာရိကမ္ပိ ဓမ္မန္တိ အဘိသမာစာရိကံ ဝတ္တပဋိပတ္တိမတ္တမ္ပိ။ **နာတိကာလေနာ**တိ န အတိပါတော ပဝိသိတဗ္ဗံ၊ န အတိဒိဝါ ပဋိက္ကမိတဗ္ဗံ၊ ဘိက္ခုသံဃေန သဒ္ဓိံယေဝ ပဝိသိတဗ္ဗဉ္စ နိက္ခမိတဗ္ဗဉ္စ။ အတိပါတော ပဝိသိတွာ အတိဒိဝါ နိက္ခမန္တဿ ဟိ စေတိယင်္ဂဏဗောဓိယင်္ဂဏဝတ္တာဒီနိ ပရိဟာယန္တိ။ ကာလဿေဝ မုခံ ဓောဝိတွာ မက္ကဋကသုတ္တာနိ ဆိန္ဒန္တေန ဥဿာဝဗိန္ဒူ နိပါတေန္တေန ဂါမံ ပဝိသိတွာ ယာဂုံ ပရိယေသိတွာ ယာဝ ဘိက္ခာကာလာ အန္တောဂါမေယေဝ နာနပ္ပကာရံ တိရစ္ဆာနကထံ ကထေန္တေန နိသီဒိတွာ ဘတ္တကိစ္စံ ကတွာ ဒိဝါ နိက္ခမ္မ ဘိက္ခူနံ ပါဒဓောဝနဝေလာယ ဝိဟာရံ ပစ္စာဂန္တဗ္ဗံ ဟောတိ။ **န ပုရေဘတ္တံ ပစ္ဆာဘတ္တံ ကုလေသု စာရိတ္တံ အာပဇ္ဇိတဗ္ဗန္တိ** "ယော ပန ဘိက္ခု နိမန္တိတော သဘတ္တော သမာနော သန္တံ ဘိက္ခုံ အနာပုစ္ဆာ ပုရေဘတ္တံ ဝါ ပစ္ဆာဘတ္တံ ဝါ ကုလေသု စာရိတ္တံ အာပဇ္ဇေယျ၊ အညတြ သမယာ ပါစိတ္တိယ"န္တိ[1] ဣမံ သိက္ခာပဒံ ရက္ခန္တေန

၁-ဝိ ၂-၁၃၄-ပိဋ္ဌေ။

tassa Vibhaṅge vuttaṁ purebhattañca pacchābhattañca cārittaṁ na āpajjitabbaṁ. **Uddhato hoti capalo**ti uddhaccapakatiko ceva hoti, cīvaramaṇḍanapattamaṇḍanasenāsanamaṇḍanā imassa vā pūtikāyassa kelāyanā maṇḍanāti evaṁ vuttena ca taruṇadārakāvacāpalyena[1] samannāgato.

Paññavatā bhavitabbanti cīvarakammādīsu itikattabbesu upāyapaññāya samannāgatena bhavitabbaṁ. **Abhidhamme abhivinaye**ti Abhidhammapiṭake ceva Vinayapiṭake ca Pāḷivasena ceva Aṭṭhakathāvasena ca yogo karaṇīyo. Sabbantimena hi paricchedena abhidhamme dukatikamātikāhi saddhiṁ Dhammahadayavibhaṅgaṁ vinā na vaṭṭati. Vinaye pana kammākammavinicchayena saddhiṁ vinicchitāni dve Pātimokkhāni vinā na vaṭṭati.

Āruppāti ettāvatā aṭṭhapi samāpattiyo vuttā honti. Tā pana sabbena sabbaṁ asakkontena sattasupi yogo karaṇīyo, chasupi -pa- pañcasupi. Sabbantimena paricchedena ekaṁ kasiṇe parikammakammaṭṭhānaṁ paguṇaṁ katvā ādāya vicaritabbaṁ, ettakaṁ vinā na vaṭṭati. **Uttarimanussadhamme**ti iminā sabbepi lokuttaradhamme dasseti. Tasmā arahantena hutvā vihātabbaṁ, arahattaṁ anabhisambhuṇantena anāgāmiphale sakadāgāmiphale sotāpattiphale vā patiṭṭhātabbaṁ. Sabbantimena pariyāyena ekaṁ vipassanāmukhaṁ yāva arahattā paguṇaṁ katvā ādāya vicaritabbaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānameva. Imaṁ pana desanaṁ āyasmā Sāriputto neyyapuggalassa vasena ābhisamācārikavattato paṭṭhāya anupubbena arahattaṁ pāpetvā niṭṭhāpesīti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Goliyānisuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Kīṭāgirisuttavaṇṇanā

174. **Evaṁ me sutan**ti Kīṭāgirisuttaṁ. Tattha **Kāsīsū**ti evaṁnāmake janapade. **Etha tumhepi bhikkhave**ti etha tumhepi bhikkhave ime pañca

1. Taruṇadārakacāpalyena (Sī, Syā)

တဿ ဝိဘင်္ဂေ ဝုတ္တံ ပုရေဘတ္တဉ္စ ပစ္ဆာဘတ္တဉ္စ စာရိတ္တံ န အာပဇ္ဇိတဗ္ဗံ။ **ဥဒ္ဓတော ဟောတိ စပလော**တိ ဥဒ္ဓစ္စပကတိကော စေဝ ဟောတိ၊ စီဝရမဏ္ဍနပတ္တမဏ္ဍနသေနာသနမဏ္ဍနာ ဣမဿ ဝါ ပူတိကာယဿ ကေလာယနာ မဏ္ဍနာတိ ဧဝံ ဝုတ္တေန စ တရုဏဒါရကာဝစာပလျေန[1] သမန္နာဂတော။

ပညဝတာ ဘဝိတဗ္ဗန္တိ စီဝရကမ္မာဒီသု ဣတိကတ္တဗ္ဗေသု ဥပါယပညာယ သမန္နာဂတေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ **အဘိဓမ္မေ အဘိဝိနယေ**တိ အဘိဓမ္မပိဋကေ စေဝ ဝိနယပိဋကေ စ ပါဠိဝသေန စေဝ အဋ္ဌကထာဝသေန စ ယောဂေါ ကရဏီယော။ သဗ္ဗန္တိမေန ဟိ ပရိစ္ဆေဒေန အဘိဓမ္မေ ဒုကတိကမာတိကာဟိ သဒ္ဓိံ ဓမ္မဟဒယဝိဘင်္ဂံ ဝိနာ န ဝဋ္ဋတိ။ ဝိနယေ ပန ကမ္မာကမ္မဝိနိစ္ဆယေန သဒ္ဓိံ ဝိနိစ္ဆိတာနိ ဒွေ ပါတိမောက္ခာနိ ဝိနာ န ဝဋ္ဋတိ။

အာရုပ္ပါတိ ဧတ္တာဝတာ အဋ္ဌပိ သမာပတ္တိယော ဝုတ္တာ ဟောန္တိ။ တာ ပန သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ အသက္ကောန္တေန သတ္တသုပိ ယောဂေါ ကရဏီယော၊ ဆသုပိ။ပ။ ပဉ္စသုပိ။ သဗ္ဗန္တိမေန ပရိစ္ဆေဒေန ဧကံ ကသိဏေ ပရိကမ္မကမ္မဋ္ဌာနံ ပဂုဏံ ကတွာ အာဒါယ ဝိစရိတဗ္ဗံ၊ ဧတ္တကံ ဝိနာ န ဝဋ္ဋတိ။ **ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မေ**တိ ဣမိနာ သဗ္ဗေပိ လောကုတ္တရဓမ္မေ ဒဿေတိ။ တသ္မာ အရဟန္တေန ဟုတွာ ဝိဟာတဗ္ဗံ၊ အရဟတ္တံ အနဘိသမ္ဘုဏန္တေန အနာဂါမိဖလေ သကဒါဂါမိဖလေ သောတာပတ္တိဖလေ ဝါ ပတိဋ္ဌာတဗ္ဗံ။ သဗ္ဗန္တိမေန ပရိယာယေန ဧကံ ဝိပဿနာမုခံ ယာဝ အရဟတ္တာ ပဂုဏံ ကတွာ အာဒါယ ဝိစရိတဗ္ဗံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝ။ ဣမံ ပန ဒေသနံ အာယသ္မာ သာရိပုတ္တော နေယျပုဂ္ဂလဿ ဝသေန အာဘိသမာစာရိကဝတ္တတော ပဋ္ဌာယ အနုပုဗ္ဗေန အရဟတ္တံ ပါပေတွာ နိဋ္ဌာပေသီတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဂေါလိယာနိသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-ကီဋာဂိရိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၇၄။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** ကီဋာဂိရိသုတ္တံ။ တတ္ထ **ကာသီသူ**တိ ဧဝံနာမကေ ဇနပဒေ။ **ဧထ တုမှေပိ ဘိက္ခဝေ**တိ ဧထ တုမှေပိ ဘိက္ခဝေ ဣမေ ပဉ္စ

၁-တရုဏဒါရကစာပလျေန (သီ၊ သျာ)

ānisaṁse sampassamānā aññatreva rattibhojanā bhuñjatha. Iti Bhagavā rattiṁ vikālabhojanaṁ, divā vikālabhojananti imāni dve bhojanāni ekappahārena ajahāpetvā ekasmiṁ samaye divā vikālabhojanameva jahāpesi, puna kālaṁ atināmetvā rattiṁ vikālabhojanaṁ jahāpento evamāha. Kasmā? Imāni hi dve bhojanāni vattamānāni vaṭṭe āciṇṇāni samāciṇṇāni nadiṁ otiṇṇa-udakaṁ viya anupakkhandāni, nivātesu ca gharesu subhojanāni bhuñjitvā vaḍḍhitā sukhumālā kulaputtā dve bhojanāni ekappahārena pajahantā kilamanti. Tasmā ekappahārena ajahāpetvā Bhaddālisutte divā vikālabhojanaṁ jahāpesi, idha rattiṁ vikālabhojanaṁ. Jahāpento pana na tajjitvā vā niggaṇhitvā vā, tesaṁ pahānapaccayā pana appābādhatañca sañjānissathāti evaṁ ānisaṁsaṁ dassetvāva jahāpesi. **Kīṭāgirī**ti tassa nigamassa nāmaṁ.

175. **Assajipunabbasukā**ti Assaji ca Punabbasuko ca chasu chabbaggiyesu dve gaṇācariyā. Paṇḍuko Lohitako Mettiyo Bhummajako Assaji Punabbasukoti ime cha janā **chabbaggiyā** nāma. Tesu Paṇḍukalohitakā attano parisaṁ gahetvā Sāvatthiyaṁ vasanti, Mettiyabhummajakā Rājagahe, ime dve janā Kīṭāgirismiṁ āvāsikā honti. **Āvāsikā**ti nibaddhavāsino, taṁnibandhā akataṁ senāsanaṁ karonti, jiṇṇaṁ paṭisaṅkharonti, kate issarā honti. **Kālikan**ti anāgate kāle pattabbaṁ ānisaṁsaṁ.

178. **Mayā cetaṁ bhikkhave**ti idha kiṁ dasseti? Bhikkhave divasassa tayo vāre bhuñjitvā sukhavedanaṁyeva uppādento na imasmiṁ sāsane kiccakārī nāma hoti, ettakā pana vedanā sevitabbā, ettakā na sevitabbāti etamatthaṁ dassetuṁ imaṁ desanaṁ ārabhi. **Evarūpaṁ sukhavedanaṁ pajahathā**ti idañca gehassitasomanassavasena vuttaṁ, **upasampajja viharathā**ti idañca nekkhammasitasomanassavasena. Ito paresupi dvīsu vāresu gehassitanekkhammasitānaṁyeva domanassānañca upekkhānañca vasena attho veditabbo.

181. Evaṁ sevitabbāsevitabbavedanaṁ dassetvā idāni yesaṁ appamādena kiccaṁ kattabbaṁ, yesañca na kattabbaṁ, te dassetuṁ **nāhaṁ**

အာနိသံသေ သမ္ပဿမာနာ အညတြေဝ ရတ္တိဘောဇနာ ဘုဉ္ဇထ။ ဣတိ ဘဂဝါ ရတ္တိံ ဝိကာလဘောဇနံ, ဒိဝါ ဝိကာလဘောဇနန္တိ ဣမာနိ ဒွေ ဘောဇနာနိ ဧကပ္ပဟာရေန အဇဟာပေတွာ ဧကသ္မိံ သမယေ ဒိဝါ ဝိကာလဘောဇနမေဝ ဇဟာပေသိ၊ ပုန ကာလံ အတိနာမေတွာ ရတ္တိံ ဝိကာလဘောဇနံ ဇဟာပေန္တော ဧဝမာဟ။ ကသ္မာ? ဣမာနိ ဟိ ဒွေ ဘောဇနာနိ ဝတ္တမာနာနိ ဝဋ္ဋေ အာစိဏ္ဏာနိ သမာစိဏ္ဏာနိ နဒိံ ဩတိဏ္ဏဥဒကံ ဝိယ အနုပက္ခန္ဒာနိ၊ နိဝါတေသု စ ဃရေသု သုဘောဇနာနိ ဘုဉ္ဇိတွာ ဝဍ္ဎိတာ သုခုမာလာ ကုလပုတ္တာ ဒွေ ဘောဇနာနိ ဧကပ္ပဟာရေန ပဇဟန္တာ ကိလမန္တိ။ တသ္မာ ဧကပ္ပဟာရေန အဇဟာပေတွာ ဘဒ္ဒါလိသုတ္တေ ဒိဝါ ဝိကာလဘောဇနံ ဇဟာပေသိ၊ ဣဓ ရတ္တိံ ဝိကာလဘောဇနံ။ ဇဟာပေန္တော ပန န တဇ္ဇိတွာ ဝါ နိဂ္ဂဏှိတွာ ဝါ၊ တေသံ ပဟာနပစ္စယာ ပန အပ္ပါဗာဓတဉ္စ သဉ္ဇာနိဿထာတိ ဧဝံ အာနိသံသံ ဒဿေတွာဝ ဇဟာပေသိ။ **ကီဋာဂိရီ**တိ တဿ နိဂမဿ နာမံ။

၁၇၅။ **အဿဇိပုနဗ္ဗသုကာ**တိ အဿဇိ စ ပုနဗ္ဗသုကော စ ဆသု ဆဗ္ဗဂ္ဂိယေသု ဒွေ ဂဏာစရိယာ။ ပဏ္ဍုကော လောဟိတကော မေတ္တိယော ဘုမ္မဇကော အဿဇိ ပုနဗ္ဗသုကောတိ ဣမေ ဆ ဇနာ **ဆဗ္ဗဂ္ဂိယာ** နာမ။ တေသု ပဏ္ဍုကလောဟိတကာ အတ္တနော ပရိသံ ဂဟေတွာ သာဝတ္ထိယံ ဝသန္တိ၊ မေတ္တိယဘုမ္မဇကာ ရာဇဂဟေ၊ ဣမေ ဒွေ ဇနာ ကီဋာဂိရိသ္မိံ အာဝါသိကာ ဟောန္တိ။ **အာဝါသိကာ**တိ နိဗဒ္ဓဝါသိနော၊ တံနိဗန္ဓာ အကတံ သေနာသနံ ကရောန္တိ၊ ဇိဏ္ဏံ ပဋိသင်္ခရောန္တိ၊ ကတေ ဣဿရာ ဟောန္တိ။ **ကာလိကန္တိ** အနာဂတေ ကာလေ ပတ္တဗ္ဗံ အာနိသံသံ။

၁၇၈။ **မယာ စေတံ ဘိက္ခဝေ**တိ ဣဓ ကိံ ဒဿေတိ? ဘိက္ခဝေ ဒိဝသဿ တယော ဝါရေ ဘုဉ္ဇိတွာ သုခဝေဒနံယေဝ ဥပ္ပါဒေန္တော န ဣမသ္မိံ သာသနေ ကိစ္စကာရီ နာမ ဟောတိ၊ ဧတ္တကာ ပန ဝေဒနာ သေဝိတဗ္ဗာ၊ ဧတ္တကာ န သေဝိတဗ္ဗာတိ ဧတမတ္ထံ ဒဿေတုံ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။ **ဧဝရူပံ သုခဝေဒနံ ပဇဟထာ**တိ ဣဒဉ္စ ဂေဟဿိတသောမနဿဝသေန ဝုတ္တံ၊ **ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရထာ**တိ ဣဒဉ္စ နေက္ခမ္မသိတသောမနဿဝသေန။ ဣတော ပရေသုပိ ဒွီသု ဝါရေသု ဂေဟဿိတနေက္ခမ္မသိတာနံယေဝ ဒေါမနဿာနဉ္စ ဥပေက္ခာနဉ္စ ဝသေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁၈၁။ ဧဝံ သေဝိတဗ္ဗာသေဝိတဗ္ဗဝေဒနံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ယေသံ အပ္ပမာဒေန ကိစ္စံ ကတ္တဗ္ဗံ၊ ယေသဉ္စ န ကတ္တဗ္ဗံ၊ တေ ဒဿေတုံ **နာဟံ**

bhikkhave sabbesaṁyevāti-ādimāha. Tattha **kataṁ tesaṁ appamādenā**ti tesaṁ yaṁ appamādena kattabbaṁ, taṁ kataṁ. **Anulomikānī**ti paṭipatti-anulomāni kammaṭṭhānasappāyāni, yattha vasantena sakkā honti maggaphalāni pāpuṇituṁ. **Indriyāni samannānayamānā**ti saddhādīni indriyāni samānaṁ kurumānā.

182. **Sattime bhikkhave puggalā**ti idha kiṁ dasseti, yesaṁ appamādena karaṇīyaṁ natthi, te dve honti. Yesaṁ atthi, te pañcāti evaṁ sabbepi ime satta puggalā hontīti imamatthaṁ dasseti.

Tattha **ubhatobhāgavimutto**ti dvīhi bhāgehi vimutto. Arūpasamāpattiyā rūpakāyato vimutto, maggena nāmakāyato. So catunnaṁ arūpasamāpattīnaṁ ekekato vuṭṭhāya saṅkhāre sammāsitvā arahattaṁ pattānaṁ catunnaṁ, nirodhā vuṭṭhāya arahattaṁ patta-anāgāmino ca vasena pañcavidho hoti. Pāḷi panettha "katamo ca puggalā ubhatobhāgavimutto, idhekacco puggalo aṭṭha vimokkhe kāyena phusitvā viharati, paññāya cassa disvā āsavā parikkhīṇā hontī"ti[1] evaṁ abhidhamme aṭṭhavimokkhalābhino vasena āgatā.

Paññāvimuttoti paññāya vimutto. So sukkhavipassako, catūhi jhānehi vuṭṭhāya arahattaṁ pattā cattāro cāti imesaṁ vasena pañcavidhova hoti. Pāḷi panettha aṭṭhavimokkhapaṭikkhepavaseneva āgatā. Yathāha "na heva kho aṭṭha vimokkhe kāyena phusitvā viharati, paññāya cassa disvā āsavā parikkhīṇā honti. Ayaṁ vuccati puggalo paññāvimutto"ti[1].

Phuṭṭhantaṁ sacchikarotīti **kāyasakkhī.** Yo jhānaphassaṁ paṭhamaṁ phusati, pacchā nirodhaṁ nibbānaṁ sacchikaroti, so sotāpattiphalaṭṭhaṁ ādiṁ katvā yāva arahattamaggaṭṭhā chabbidho hotīti veditabbo. Tenevāha "idhekacco puggalo aṭṭha vimokkhe kāyena phusitvā viharati, paññāya cassa disvā ekacce āsavā parikkhīṇā honti. Ayaṁ vuccati puggalo kāyasakkhī"ti[1].

---

1. Abhi 3. 184 piṭṭhe.

ဘိက္ခဝေ သဗ္ဗေသံယေဝါတိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ကတံ တေသံ အပ္ပမာဒေနာ**တိ တေသံ ယံ အပ္ပမာဒေန ကတ္တဗ္ဗံ၊ တံ ကတံ။ **အနုလောမိကာနီ**တိ ပဋိပတ္တိအနုလောမာနိ ကမ္မဋ္ဌာနသပ္ပါယာနိ၊ ယတ္ထ ဝသန္တေန သက္ကာ ဟောန္တိ မဂ္ဂဖလာနိ ပါပုဏိတုံ။ **ဣန္ဒြိယာနိ သမန္နာနယမာနာ**တိ သဒ္ဓါဒီနိ ဣန္ဒြိယာနိ သမာနံ ကုရုမာနာ။

၁၈၂။ **သတ္တိမေ ဘိက္ခဝေ ပုဂ္ဂလာ**တိ ဣဓ ကိံ ဒဿေတိ၊ ယေသံ အပ္ပမာဒေန ကရဏီယံ နတ္ထိ၊ တေ ဒွေ ဟောန္တိ။ ယေသံ အတ္ထိ၊ တေ ပဉ္စာတိ ဧဝံ သဗ္ဗေပိ ဣမေ သတ္တ ပုဂ္ဂလာ ဟောန္တီတိ ဣမမတ္ထံ ဒဿေတိ။

တတ္ထ **ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော**တိ ဒွီဟိ ဘာဂေဟိ ဝိမုတ္တော။ အရူပသမာပတ္တိယာ ရူပကာယတော ဝိမုတ္တော၊ မဂ္ဂေန နာမကာယတော။ သော စတုန္နံ အရူပသမာပတ္တီနံ ဧကေကတော ဝုဋ္ဌာယ သင်္ခါရေ သမ္မသိတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တာနံ စတုန္နံ, နိရောဓာ ဝုဋ္ဌာယ အရဟတ္တံ ပတ္တအနာဂါမိနော စ ဝသေန ပဉ္စဝိဓော ဟောတိ။ ပါဠိ ပနေတ္ထ "ကတမော စ ပုဂ္ဂလော ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော၊ ဣဓေကစ္စော ပုဂ္ဂလော အဋ္ဌ ဝိမောက္ခေ ကာယေန ဖုသိတွာ ဝိဟရတိ၊ ပညာယ စဿ ဒိသွာ အာသဝါ ပရိက္ခီဏာ ဟောန္တီ"တိ[၁] ဧဝံ အဘိဓမ္မေ အဋ္ဌဝိမောက္ခလာဘိနော ဝသေန အာဂတာ။

ပညာဝိမုတ္တောတိ ပညာယ ဝိမုတ္တော။ သော သုက္ခဝိပဿကော, စတူဟိ ဈာနေဟိ ဝုဋ္ဌာယ အရဟတ္တံ ပတ္တာ စတ္တာရော စာတိ ဣမေသံ ဝသေန ပဉ္စဝိဓောဝ ဟောတိ။ ပါဠိ ပနေတ္ထ အဋ္ဌဝိမောက္ခပဋိက္ခေပဝသေနေဝ အာဂတာ။ ယထာဟ "န ဟေဝ ခေါ အဋ္ဌ ဝိမောက္ခေ ကာယေန ဖုသိတွာ ဝိဟရတိ၊ ပညာယ စဿ ဒိသွာ အာသဝါ ပရိက္ခီဏာ ဟောန္တိ။ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော ပညာဝိမုတ္တော"တိ[၁]။

ဖုဋ္ဌန္တံ သစ္ဆိကရောတီတိ **ကာယသက္ခီ**။ ယော ဈာနဖဿံ ပဌမံ ဖုသတိ၊ ပစ္ဆာ နိရောဓံ နိဗ္ဗာနံ သစ္ဆိကရောတိ၊ သော သောတာပတ္တိဖလဋ္ဌံ အာဒိံ ကတွာ ယာဝ အရဟတ္တမဂ္ဂဋ္ဌာ ဆဗ္ဗိဓော ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တေနေဝါဟ "ဣဓေကစ္စော ပုဂ္ဂလော အဋ္ဌ ဝိမောက္ခေ ကာယေန ဖုသိတွာ ဝိဟရတိ၊ ပညာယ စဿ ဒိသွာ ဧကစ္စေ အာသဝါ ပရိက္ခီဏာ ဟောန္တိ။ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော ကာယသက္ခီ"တိ[၁]။

၁-အဘိ ၃-၁၈၄-ပိဋ္ဌေ။

Diṭṭhantaṁ pattoti **diṭṭhippatto**. Tatridaṁ saṅkhepalakkhaṇaṁ—dukkhā saṅkhārā, sukho nirodhoti ñātaṁ hoti diṭṭhaṁ viditaṁ sacchikataṁ phusitaṁ paññāyāti diṭṭhippatto. Vitthārato panesopi kāyasakkhi viya chabbidho hoti. Tenevāha "idhekacco puggalo idaṁ dukkhanti yathābhūtaṁ pajānāti -pa- ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadāti yathābhūtaṁ pajānāti, Tathāgatappaveditā cassa dhammā paññāya vodiṭṭhā honti vocaritā -pa-. Ayaṁ vuccati puggalo diṭṭhippatto"ti[1].

Saddhāvimuttoti saddhāya vimutto. Sopi vuttanayeneva chabbidho hoti. Tenevāha "idhekacco puggalo idaṁ dukkhanti yathābhūtaṁ pajānāti -pa- ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadāti yathābhūtaṁ pajānāti. Tathāgatappaveditā cassa dhammā paññāya vodiṭṭhā honti vocaritā -pa- no ca kho yathā diṭṭhippattassa. Ayaṁ vuccati puggalo saddhāvimutto"ti[1]. Etesu hi saddhāvimuttassa pubbabhāgamaggakkhaṇe saddahantassa viya okappentassa viya adhimuccantassa viya ca kilesakkhayo hoti, diṭṭhippattassa pubba bhāgamaggakkhaṇe kilesacchedakañāṇaṁ adandhaṁ tikhiṇaṁ sūraṁ hutvā vahati. Tasmā yathā nāma nātitikhiṇena asinā kadaliṁ chindantassa chinnaṭṭhānaṁ na maṭṭhaṁ hoti, asi na sīghaṁ vahati, saddo suyyati, balavataro vāyāmo kātabbo hoti, evarūpā saddhāvimuttassa pubbabhāgamaggabhāvanā. Yathā pana nisita-asinā kadaliṁ chindantassa chinnaṭṭhānaṁ maṭṭhaṁ hoti, asi sīghaṁ vahati, saddo na suyyati, balavavāyāmakiccaṁ na hoti, evarūpā paññāvimuttassa pubbabhāgamaggabhāvanā veditabbā.

Dhammaṁ anussaratīti **dhammānusārī**. Dhammoti paññā, paññāpubbaṅgamaṁ maggaṁ bhāvetīti attho. **Saddhānusārimhi** ca eseva nayo. Ubho panete sotāpattimaggaṭṭhāyeva. Vuttampi cetaṁ "yassa puggalassa sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipannassa paññindriyaṁ adhimattaṁ hoti, paññāvāhiṁ paññāpubbaṅgamaṁ ariyamaggaṁ bhāveti. Ayaṁ vuccati puggalo dhammānusārī"ti[2]. Tathā "yassa puggalassa sotāpattiphalasacchikiriyāya paṭipannassa saddhindriyaṁ adhimattaṁ hoti, saddhāvāhiṁ saddhāpubbaṅgamaṁ ariyamaggaṁ bhāveti. Ayaṁ vuccati puggalo saddhānusārī"ti[2]. Ayamettha saṅkhepo.

1. Abhi 3. 184 piṭṭhe. 2. Abhi 3. 185 piṭṭhe.

ဒိဋ္ဌန္တံ ပတ္တောတိ **ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တော**။ တတြိဒံ သင်္ခေပလက္ခဏံ—ဒုက္ခာ သင်္ခါရာ၊ သုခေါ နိရောဓောတိ ဉာတံ ဟောတိ ဒိဋ္ဌံ ဝိဒိတံ သစ္ဆိကတံ ဖုသိတံ ပညာယာတိ ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တော။ ဝိတ္ထာရတော ပနေသောပိ ကာယသက္ခိ ဝိယ ဆဗ္ဗိဓော ဟောတိ။ တေနေဝါဟ "ဣဓေကစ္စော ပုဂ္ဂလော ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ။ပ။ အယံ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါတိ ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ၊ တထာဂတပ္ပဝေဒိတာ စဿ ဓမ္မာ ပညာယ ဝေါဒိဋ္ဌာ ဟောန္တိ ဝေါစရိတာ။ပ။ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တော"တိ[၁]။

သဒ္ဓါဝိမုတ္တောတိ သဒ္ဓါယ ဝိမုတ္တော။ သောပိ ဝုတ္တနယေနေဝ ဆဗ္ဗိဓော ဟောတိ။ တေနေဝါဟ "ဣဓေကစ္စော ပုဂ္ဂလော ဣဒံ ဒုက္ခန္တိ ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ။ပ။ အယံ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါတိ ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ။ တထာဂတပ္ပဝေဒိတာ စဿ ဓမ္မာ ပညာယ ဝေါဒိဋ္ဌာ ဟောန္တိ ဝေါစရိတာ။ပ။ နော စ ခေါ ယထာ ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တဿ။ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော သဒ္ဓါဝိမုတ္တော"တိ[၁]။ ဧတေသု ဟိ သဒ္ဓါဝိမုတ္တဿ ပုဗ္ဗဘာဂမဂ္ဂက္ခဏေ သဒ္ဒဟန္တဿ ဝိယ ဩကပ္ပေန္တဿ ဝိယ အဓိမုစ္စန္တဿ ဝိယ စ ကိလေသက္ခယော ဟောတိ၊ ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တဿ ပုဗ္ဗဘာဂမဂ္ဂက္ခဏေ ကိလေသစ္ဆေဒကဉာဏံ အဒန္ဓံ တိခိဏံ သူရံ ဟုတွာ ဝဟတိ။ တသ္မာ ယထာ နာမ နာတိတိခိဏေန အသိနာ ကဒလိံ ဆိန္ဒန္တဿ ဆိန္နဋ္ဌာနံ န မဋ္ဌံ ဟောတိ၊ အသိ န သီဃံ ဝဟတိ၊ သဒ္ဒေါ သုယျတိ၊ ဗလဝတရော ဝါယာမော ကာတဗ္ဗော ဟောတိ၊ ဧဝရူပါ သဒ္ဓါဝိမုတ္တဿ ပုဗ္ဗဘာဂမဂ္ဂဘာဝနာ။ ယထာ ပန နိသိတအသိနာ ကဒလိံ ဆိန္ဒန္တဿ ဆိန္နဋ္ဌာနံ မဋ္ဌံ ဟောတိ၊ အသိ သီဃံ ဝဟတိ၊ သဒ္ဒေါ န သုယျတိ၊ ဗလဝဝါယာမကိစ္စံ န ဟောတိ၊ ဧဝရူပါ ပညာဝိမုတ္တဿ ပုဗ္ဗဘာဂမဂ္ဂဘာဝနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဓမ္မံ အနုဿရတီတိ **ဓမ္မာနုသာရီ**။ ဓမ္မောတိ ပညာ၊ ပညာပုဗ္ဗင်္ဂမံ မဂ္ဂံ ဘာဝေတီတိ အတ္ထော။ **သဒ္ဓါနုသာရိမှိ** စ ဧသေဝ နယော။ ဥဘော ပနေတေ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဋ္ဌာယေဝ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ "ယဿ ပုဂ္ဂလဿ သောတာပတ္တိဖလသစ္ဆိကိရိယာယ ပဋိပန္နဿ ပညိန္ဒြိယံ အဓိမတ္တံ ဟောတိ၊ ပညာဝါဟိံ ပညာပုဗ္ဗင်္ဂမံ အရိယမဂ္ဂံ ဘာဝေတိ။ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော ဓမ္မာနုသာရီ"တိ[၂]။ တထာ "ယဿ ပုဂ္ဂလဿ သောတာပတ္တိဖလသစ္ဆိကိရိယာယ ပဋိပန္နဿ သဒ္ဓိန္ဒြိယံ အဓိမတ္တံ ဟောတိ၊ သဒ္ဓါဝါဟိံ သဒ္ဓါပုဗ္ဗင်္ဂမံ အရိယမဂ္ဂံ ဘာဝေတိ။ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော သဒ္ဓါနုသာရီ"တိ[၂]။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ။

၁-အဘိ ၃-၁၈၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အဘိ ၃-၁၈၅-ပိဋ္ဌေ။

Vitthārato panesā ubhatobhāgavimuttādikathā Visuddhimagge paññābhāvanādhikāre vuttā. Tasmā tattha vuttanayeneva veditabbā. Yā panesā etesaṁ vibhāgadassanatthaṁ idha Pāḷi āgatā, tattha yasmā rūpasamāpattiyā vinā arūpasamāpattiyo nāma natthi, tasmā āruppāti vuttepi aṭṭha vimokkhā vuttāva hontīti veditabbā.

Kāyena phusitvāti sahajātanāmakāyena phusitvā. **Paññāya cassa disvā**ti paññāya ca etassa ariyasaccadhamme disvā. **Ekacce āsavā**ti paṭhamamaggādīhi pahātabbā ekadesa-āsavā. **Tathāgatappaveditā**ti Tathāgatena paveditā catusaccadhammā. **Paññāya vodiṭṭhā hontī**ti imasmiṁ ṭhāne sīlaṁ kathitaṁ, imasmiṁ samādhi, imasmiṁ vipassanā, imasmiṁ maggo, imasmiṁ phalanti evaṁ atthena atthe kāraṇena kāraṇe ciṇṇacaritattā maggapaññāya sudiṭṭhā honti. **Vocaritā**ti vicaritā[1]. **Saddhā niviṭṭhā hotī**ti okappanasaddhā patiṭṭhitā hoti. **Mattaso nijjhānaṁ khamantī**ti mattāya olokanaṁ khamanti. **Saddhāmattan**ti saddhāyeva, itaraṁ tasseva vevacanaṁ.

Iti imesu appamādena karaṇīyesu puggalesu tayo paṭividdhamaggaphalā sekhā. Tesu anulomasenāsanaṁ sevamānā kalyāṇamitte bhajamānā indriyāni samannānayamānā anupubbena arahattaṁ gaṇhanti. Tasmā tesaṁ yathāṭhitova Pāḷi-attho. Avasāne pana dve sotāpattimaggasamaṅgino. Tehi tassa maggassa anulomasenāsanaṁ sevitaṁ, kalyāṇamittā bhajitā, indriyāni samannānītāni. Upari pana tiṇṇaṁ maggānaṁ atthāya sevamānā bhajamānā samannānayamānā anupubbena arahattaṁ pāpuṇissantīti ayamettha Pāḷi-attho.

Vitaṇḍavādī pana imameva Pāḷiṁ gahetvā "lokuttaramaggo na ekacittakkhaṇiko, bahucittakkhaṇiko"ti vadati. So vattabbo "yadi aññena cittena senāsanaṁ paṭisevati, aññena kalyāṇamitte bhajati, aññena indriyāni samannāneti, aññaṁ maggacittanti sandhāya tvaṁ 'na ekacittakkhaṇiko maggo, bahucittakkhaṇiko'ti vadasi, evaṁ sante senāsanaṁ sevamāno nīlobhāsaṁ pabbataṁ passati, vanaṁ passati,

1. Virocitā (Sī)

ဝိတ္ထာရတော ပနေသာ ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တာဒိကထာ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ပညာဘာဝနာဓိကာရေ ဝုတ္တာ။ တသ္မာ တတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယာ ပနေသာ ဧတေသံ ဝိဘာဂဒဿနတ္ထံ ဣဓ ပါဠိ အာဂတာ၊ တတ္ထ ယသ္မာ ရူပသမာပတ္တိယာ ဝိနာ အရူပသမာပတ္တိယော နာမ နတ္ထိ၊ တသ္မာ အာရုပ္ပါတိ ဝုတ္တေပိ အဋ္ဌ ဝိမောက္ခာ ဝုတ္တာဝ ဟောန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ကာယေန ဖုသိတွာတိ သဟဇာတနာမကာယေန ဖုသိတွာ။ **ပညာယ စဿ ဒိသွာ**တိ ပညာယ စ ဧတဿ အရိယသစ္စဓမ္မေ ဒိသွာ။ **ဧကစ္စေ အာသဝါ**တိ ပဌမမဂ္ဂါဒီဟိ ပဟာတဗ္ဗာ ဧကဒေသအာသဝါ။ **တထာဂတပ္ပဝေဒိတာ**တိ တထာဂတေန ပဝေဒိတာ စတုသစ္စဓမ္မာ။ **ပညာယ ဝေါဒိဋ္ဌာ ဟောန္တီ**တိ ဣမသ္မိံ ဌာနေ သီလံ ကထိတံ၊ ဣမသ္မိံ သမာဓိ၊ ဣမသ္မိံ ဝိပဿနာ၊ ဣမသ္မိံ မဂ္ဂေါ၊ ဣမသ္မိံ ဖလန္တိ ဧဝံ အတ္ထေန အတ္ထေ ကာရဏေန ကာရဏေ စိဏ္ဏစရိတတ္တာ မဂ္ဂပညာယ သုဒိဋ္ဌာ ဟောန္တိ။ **ဝေါစရိတာ**တိ ဝိစရိတာ[1]။ **သဒ္ဓါ နိဝိဋ္ဌာ ဟောတီ**တိ ဩကပ္ပနသဒ္ဓါ ပတိဋ္ဌိတာ ဟောတိ။ **မတ္တသော နိဇ္ဈာနံ ခမန္တီ**တိ မတ္တာယ ဩလောကနံ ခမန္တိ။ **သဒ္ဓါမတ္တန္တိ** သဒ္ဓါယေဝ၊ ဣတရံ တဿေဝ ဝေဝစနံ။

ဣတိ ဣမေသု အပ္ပမာဒေန ကရဏီယေသု ပုဂ္ဂလေသု တယော ပဋိဝိဒ္ဓမဂ္ဂဖလာ သေခါ။ တေသု အနုလောမသေနာသနံ သေဝမာနာ ကလျာဏမိတ္တေ ဘဇမာနာ ဣန္ဒြိယာနိ သမန္နာနယမာနာ အနုပုဗ္ဗေန အရဟတ္တံ ဂဏှန္တိ။ တသ္မာ တေသံ ယထာဋ္ဌိတောဝ ပါဠိအတ္ထော။ အဝသာနေ ပန ဒွေ သောတာပတ္တိမဂ္ဂသမင်္ဂိနော။ တေဟိ တဿ မဂ္ဂဿ အနုလောမသေနာသနံ သေဝိတံ၊ ကလျာဏမိတ္တာ ဘဇိတာ၊ ဣန္ဒြိယာနိ သမန္နာနီတာနိ။ ဥပရိ ပန တိဏ္ဏံ မဂ္ဂါနံ အတ္ထာယ သေဝမာနာ ဘဇမာနာ သမန္နာနယမာနာ အနုပုဗ္ဗေန အရဟတ္တံ ပါပုဏိဿန္တီတိ အယမေတ္ထ ပါဠိအတ္ထော။

ဝိတဏ္ဍဝါဒီ ပန ဣမမေဝ ပါဠိံ ဂဟေတွာ "လောကုတ္တရမဂ္ဂေါ န ဧကစိတ္တက္ခဏိကော၊ ဗဟုစိတ္တက္ခဏိကော"တိ ဝဒတိ။ သော ဝတ္တဗ္ဗော "ယဒိ အညေန စိတ္တေန သေနာသနံ ပဋိသေဝတိ၊ အညေန ကလျာဏမိတ္တေ ဘဇတိ၊ အညေန ဣန္ဒြိယာနိ သမန္နာနေတိ၊ အညံ မဂ္ဂစိတ္တန္တိ သန္ဓာယ တွံ 'န ဧကစိတ္တက္ခဏိကော မဂ္ဂေါ၊ ဗဟုစိတ္တက္ခဏိကော'တိ ဝဒသိ၊ ဧဝံ သန္တေ သေနာသနံ သေဝမာနော နီလောဘာသံ ပဗ္ဗတံ ပဿတိ၊ ဝနံ ပဿတိ၊

၁-ဝိရောစိတာ (သီ)

migapakkhīnaṁ saddaṁ suṇāti, pupphaphalānaṁ[1] gandhaṁ ghāyati, pānīyaṁ pivanto rasaṁ sāyati, nisīdanto nipajjanto phassaṁ phusati. Evaṁ te pañcaviññāṇasamaṅgīpi lokuttaradhammasamaṅgīyeva bhavissati. Sace panetaṁ sampaṭicchasi, Satthārā saddhiṁ paṭivirujjhasi. Satthārā hi pañcaviññāṇakāyā ekantaṁ abyākatāva vuttā, taṁsamaṅgissa kusalākusalaṁ paṭikkhittaṁ, lokuttaramaggo ca ekantakusalo. Tasmā pajahetaṁ vādan"ti paññāpetabbo. Sace paññattiṁ na upagacchati, "gaccha pātova vihāraṁ pavisitvā yāguṁ pivāhī"ti uyyojetabbo.

183. **Nāhaṁ bhikkhave ādikenevā**ti ahaṁ bhikkhave paṭhamameva maṇḍūkassa uppatitvā gamanaṁ viya aññārādhanaṁ[2] arahatte patiṭṭhānaṁ na vadāmi. **Anupubbasikkhā**ti karaṇatthe paccattavacanaṁ. Parato padadvayepi eseva nayo. **Saddhājāto**ti okappaniyasaddhāya jātasaddho. **Upasaṅkamatī**ti garūnaṁ samīpaṁ gacchati. **Payirupāsatī**ti santike nisīdati. **Dhāretī**ti sādhukaṁ katvā dhāreti. **Chando jāyatī**ti kattukamyatākusalacchando jāyati. **Ussahatī**ti vīriyaṁ karoti. **Tuletī**ti aniccaṁ dukkhaṁ anattāti tulayati. **Tulayitvā padahatī**ti evaṁ tīraṇavipassanāya tulayanto maggapadhānaṁ padahati. **Pahitatto**ti pesitacitto[3]. **Kāyena ceva paramasaccan**ti nāmakāyena nibbānasaccaṁ sacchikaroti. **Paññāya cā**ti nāmakāyasampayuttāya maggapaññāya paṭivijjhati passati.

Idāni yasmā te Satthu āgamanaṁ sutvā paccuggamanamattampi na akaṁsu, tasmā tesaṁ cariyaṁ garahanto **sāpi nāma bhikkhave saddhā nāhosī**ti-ādimāha. Tattha **kīvadūrevime**ti kittakaṁ dūre ṭhāne. Yojanasatampi yojanasahassampi apakkantāti vattuṁ vaṭṭati, na pana kiñci āha. **Catuppadaṁ veyyākaraṇan**ti catusaccabyākaraṇaṁ sandhāya vuttaṁ.

184. **Yassuddiṭṭhassā**ti yassa uddiṭṭhassa. **Yopi so bhikkhave satthā**ti bāhirakasatthāraṁ dasseti. **Evarūpī**ti evaṁjātikā. **Paṇopaṇaviyā**ti paṇaviyā ca opaṇaviyā ca. **Na upetī**ti na hoti. Kayavikkayakāle[4] viya agghavaḍḍhanahāpanaṁ na hotīti attho. Ayaṁ

---

1. Pupphaphalāphalānaṁ (Sī)
2. Aññāyārādhanaṁ (Ka)
3. Pesitatto (Sī, Syā)
4. Kayavikkayakālo (Sī, Syā)

မိဂပက္ခီနံ သဒ္ဒံ သုဏာတိ၊ ပုပ္ဖဖလာနံ[၁] ဂန္ဓံ ဃာယတိ၊ ပါနီယံ ပိဝန္တော ရသံ သာယတိ၊ နိသီဒန္တော နိပဇ္ဇန္တော ဖဿံ ဖုသတိ။ ဧဝံ တေ ပဉ္စဝိညာဏသမင်္ဂီပိ လောကုတ္တရဓမ္မသမင်္ဂီယေဝ ဘဝိဿတိ။ သစေ ပနေတံ သမ္ပဋိစ္ဆသိ၊ သတ္ထာရာ သဒ္ဓိံ ပဋိဝိရုဇ္ဈသိ။ သတ္ထာရာ ဟိ ပဉ္စဝိညာဏကာယာ ဧကန္တံ အဗျာကတာဝ ဝုတ္တာ၊ တံသမင်္ဂိဿ ကုသလာကုသလံ ပဋိက္ခိတ္တံ၊ လောကုတ္တရမဂ္ဂေါ စ ဧကန္တကုသလော။ တသ္မာ ပဇဟေတံ ဝါဒ”န္တိ ပညာပေတဗ္ဗော။ သစေ ပညတ္တိံ န ဥပဂစ္ဆတိ၊ “ဂစ္ဆ ပါတောဝ ဝိဟာရံ ပဝိသိတွာ ယာဂုံ ပိဝါဟီ”တိ ဥယျောဇေတဗ္ဗော။

၁၈၃။ **နာဟံ ဘိက္ခဝေ အာဒိကေနေဝါ**တိ အဟံ ဘိက္ခဝေ ပဌမမေဝ မဏ္ဍူကဿ ဥပ္ပတိတွာ ဂမနံ ဝိယ အညာရာဓနံ[၂] အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာနံ န ဝဒါမိ။ **အနုပုဗ္ဗသိက္ခာ**တိ ကရဏတ္ထေ ပစ္စတ္တဝစနံ။ ပရတော ပဒဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။ **သဒ္ဓါဇာတော**တိ ဩကပ္ပနိယသဒ္ဓါယ ဇာတသဒ္ဓေါ။ **ဥပသင်္ကမတီ**တိ ဂရူနံ သမီပံ ဂစ္ဆတိ။ **ပယိရုပါသတီ**တိ သန္တိကေ နိသီဒတိ။ **ဓာရေတီ**တိ သာဓုကံ ကတွာ ဓာရေတိ။ **ဆန္ဒော ဇာယတီ**တိ ကတ္တုကမျတာကုသလစ္ဆန္ဒော ဇာယတိ။ **ဥဿဟတီ**တိ ဝီရိယံ ကရောတိ။ **တုလေတီ**တိ အနိစ္စံ ဒုက္ခံ အနတ္တာတိ တုလယတိ။ **တုလယိတွာ ပဒဟတီ**တိ ဧဝံ တီရဏဝိပဿနာယ တုလယန္တော မဂ္ဂပဓာနံ ပဒဟတိ။ **ပဟိတတ္တော**တိ ပေသိတစိတ္တော[၃]။ **ကာယေန စေဝ ပရမသစ္စ**န္တိ နာမကာယေန နိဗ္ဗာနသစ္စံ သစ္ဆိကရောတိ။ **ပညာယ စာ**တိ နာမကာယသမ္ပယုတ္တာယ မဂ္ဂပညာယ ပဋိဝိဇ္ဈတိ ပဿတိ။

ဣဒါနိ ယသ္မာ တေ သတ္ထု အာဂမနံ သုတွာ ပစ္စုဂ္ဂမနမတ္တမ္ပိ န အကံသု၊ တသ္မာ တေသံ စရိယံ ဂရဟန္တော **သာပိ နာမ ဘိက္ခဝေ သဒ္ဓါ နာဟောသီ**တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ကီဝဒူရေဝိမေ**တိ ကိတ္တကံ ဒူရေ ဌာနေ။ ယောဇနသတမ္ပိ ယောဇနသဟဿမ္ပိ အပက္ကန္တာတိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ၊ န ပန ကိဉ္စိ အာဟ။ **စတုပ္ပဒံ ဝေယျာကရဏ**န္တိ စတုသစ္စဗျာကရဏံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။

၁၈၄။ **ယဿုဒ္ဒိဋ္ဌဿာ**တိ ယဿ ဥဒ္ဒိဋ္ဌဿ။ **ယောပိ သော ဘိက္ခဝေ သတ္ထာ**တိ ဗာဟိရကသတ္ထာရံ ဒဿေတိ။ **ဧဝရူပီ**တိ ဧဝံဇာတိကာ။ **ပဏောပဏဝိယာ**တိ ပဏဝိယာ စ ဩပဏဝိယာ စ။ **န ဥပေတီ**တိ န ဟောတိ။ ကယဝိက္ကယကာလေ[၄] ဝိယ အဂ္ဃဝဍ္ဎနဟာပနံ န ဟောတီတိ အတ္ထော။ အယံ

၁-ပုပ္ဖဖလာဖလာနံ (သီ)
၂-အညာယာရာဓနံ (က)
၃-ပေသိတတ္တော (သီ၊ သျာ)
၄-ကယဝိက္ကယကာလော (သီ၊ သျာ)

goṇo kiṁ agghati, vīsati agghatīti bhaṇanto paṇati nāma. Na vīsati agghati, dasa agghatīti bhaṇanto opaṇati nāma. Idaṁ paṭisedhento āha "paṇopaṇaviyā na upetī"ti. Idāni taṁ paṇopaṇaviyaṁ dassetuṁ **evañca no assa, atha naṁ kareyyāma, na ca no evamassa, na naṁ kareyyāmā**ti āha.

Kiṁ pana bhikkhaveti bhikkhave yaṁ Tathāgato sabbaso āmisehi visaṁsaṭṭho viharati, evaṁ visaṁsaṭṭhassa Satthuno evarūpā paṇopaṇaviyā kiṁ yujjissati. **Pariyogāhiya**[1] **vattato**ti pariyogāhitvā ukkhipitvā gahetvā vattantassa. **Ayamanudhammo**ti ayaṁ sabhāvo. **Jānāti Bhagavā, nāhaṁ jānāmī**ti Bhagavā ekāsanabhojane ānisaṁsaṁ jānāti, ahaṁ na jānāmīti mayi saddhāya divasassa tayo vāre bhojanaṁ pahāya ekāsanabhojanaṁ bhuñjati. **Ruḷhanīyan**ti rohanīyaṁ. **Ojavantan**ti sinehavantaṁ. **Kāmaṁ taco cā**ti iminā caturaṅgavīriyaṁ dasseti. Ettha hi taco ekaṁ aṅgaṁ, nhāru ekaṁ, aṭṭhi ekaṁ, maṁsalohitaṁ ekanti evaṁ caturaṅgasamannāgataṁ vīriyaṁ adhiṭṭhahitvā arahattaṁ appatvā na vuṭṭhahissāmīti evaṁ paṭipajjatīti dasseti. Sesaṁ sabbattha uttānameva. Desanaṁ pana Bhagavā neyyapuggalassa vasena arahattanikūṭena niṭṭhāpesīti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Kīṭāgirisuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Dutiyavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Pariyogāya (Sī), pariyogayha (Syā)

ဂေါဏော ကိံ အဂ္ဃတိ၊ ဝီသတိ အဂ္ဃတီတိ ဘဏန္တော ပဏတိ နာမ။ န ဝီသတိ အဂ္ဃတိ၊ ဒသ အဂ္ဃတီတိ ဘဏန္တော ဩပဏတိ နာမ။ ဣဒံ ပဋိသေဓေန္တော အာဟ “ပဏောပဏဝိယာ န ဥပေတီ”တိ။ ဣဒါနိ တံ ပဏောပဏဝိယံ ဒဿေတုံ **ဧဝဉ္စ နော အဿ၊ အထ နံ ကရေယျာမ၊ န စ နော ဧဝမဿ၊ န နံ ကရေယျာမာ**တိ အာဟ။

ကိံ ပန ဘိက္ခဝေတိ ဘိက္ခဝေ ယံ တထာဂတော သဗ္ဗသော အာမိသေဟိ ဝိသံသဋ္ဌော ဝိဟရတိ၊ ဧဝံ ဝိသံသဋ္ဌဿ သတ္ထုနော ဧဝရူပါ ပဏောပဏဝိယာ ကိံ ယုဇ္ဇိဿတိ။ **ပရိယောဂါဟိယ**[1] **ဝတ္တတော**တိ ပရိယောဂါဟိတွာ ဥက္ခိပိတွာ ဂဟေတွာ ဝတ္တန္တဿ။ **အယမနုဓမ္မော**တိ အယံ သဘာဝေါ။ **ဇာနာတိ ဘဂဝါ၊ နာဟံ ဇာနာမီ**တိ ဘဂဝါ ဧကာသနဘောဇနေ အာနိသံသံ ဇာနာတိ၊ အဟံ န ဇာနာမီတိ မယိ သဒ္ဓါယ ဒိဝသဿ တယော ဝါရေ ဘောဇနံ ပဟာယ ဧကာသနဘောဇနံ ဘုဉ္ဇတိ။ **ရုဠှနီယ**န္တိ ရောဟနီယံ။ **ဩဇဝန္တ**န္တိ သိနေဟဝန္တံ။ **ကာမံ တစော စာ**တိ ဣမိနာ စတုရင်္ဂဝီရိယံ ဒဿေတိ။ ဧတ္ထ ဟိ တစော ဧကံ အင်္ဂံ၊ နှာရု ဧကံ၊ အဋ္ဌိ ဧကံ၊ မံသလောဟိတံ ဧကန္တိ ဧဝံ စတုရင်္ဂသမန္နာဂတံ ဝီရိယံ အဓိဋ္ဌဟိတွာ အရဟတ္တံ အပ္ပတွာ န ဝုဋ္ဌဟိဿာမီတိ ဧဝံ ပဋိပဇ္ဇတီတိ ဒဿေတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝ။ ဒေသနံ ပန ဘဂဝါ နေယျပုဂ္ဂလဿ ဝသေန အရဟတ္တနိကူဋေန နိဋ္ဌာပေသီတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ကီဋာဂိရိသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ဒုတိယဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ပရိယောဂါယ (သီ)၊ ပရိယောဂယှ (သျာ)

3. Paribbājakavagga

1. Tevijjavacchasuttavaṇṇanā

185. **Evaṁ me sutan**ti Tevijjavacchasuttaṁ. Tattha **ekapuṇḍarīke**ti puṇḍarīko vuccati sotambarukkho, so tasmiṁ ārāme eko puṇḍarīko atthīti ekapuṇḍarīko. **Etadahosī**ti tattha pavisitukāmatāya ahosi. **Cirassaṁ kho bhante**ti pakatiyā āgatapubbataṁ upādāya. **Dhammassa cānudhamman**ti idha sabbaññutaññāṇaṁ dhammo nāma, mahājanassa byākaraṇaṁ anudhammo nāma. Sesaṁ Jīvakasutte[1] vuttanayameva. **Na me te**ti ananuññāya ṭhatvā anuññampi paṭikkhipati. “Sabbaññū sabbadassāvī aparisesaṁ ñāṇadassanaṁ paṭijānātī”ti hi idaṁ anujānitabbaṁ siyā, “carato ca me -pa- paccupaṭṭhitan”ti idaṁ pana nānujānitabbaṁ. Sabbaññutaññāṇena hi āvajjitvā pajānāti. Tasmā ananuññāya ṭhatvā anuññampi paṭikkhipanto evamāha.

186. **Āsavānaṁ khayā**ti ettha sakiṁ khīṇānaṁ āsavānaṁ puna khepetabbabhāvā yāvadevāti na vuttaṁ. Pubbenivāsañāṇena cettha Bhagavā atītajānanaguṇaṁ dasseti, dibbacakkhuñāṇena paccuppannajānanaguṇaṁ, āsavakkhayañāṇena lokuttaraguṇanti. Iti imāhi tīhi vijjāhi sakalabuddhaguṇe saṁkhipitvā kathesi.

Gihisaṁyojananti gihibandhanaṁ gihiparikkhāresu nikantiṁ. **Natthi kho vacchā**ti gihisaṁyojanaṁ appahāya dukkhassantakaro nāma natthi. Yepi hi Santatimahāmatto Uggaseno seṭṭhiputto vītasokadārakoti gihiliṅge ṭhitāva arahattaṁ pattā, tepi maggena sabbasaṅkhāresu nikantiṁ sukkhāpetvā pattā. Taṁ patvā pana na tena liṅgena aṭṭhaṁsu, gihiliṅgaṁ nāmetaṁ hīnaṁ, uttamaguṇaṁ dhāretuṁ na sakkoti. Tasmā tattha ṭhito arahattaṁ patvā taṁdivasameva pabbajati vā parinibbāti vā. Bhūmadevatā pana tiṭṭhanti. Kasmā? Nilīyanokāsassa atthitāya. Sesakāmabhave manussesu sotāpannādayo tayo tiṭṭhanti,

---

1. Ma 2. 31 piṭṭhe.

၃-ပရိဗ္ဗာဇကဝဂ္ဂ

၁-တေဝိဇ္ဇဝစ္ဆသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၈၅။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** တေဝိဇ္ဇဝစ္ဆသုတ္တံ။ တတ္ထ **ဧကပုဏ္ဍရီကေတိ** ပုဏ္ဍရီကော ဝုစ္စတိ သေတမ္ဗရုက္ခော၊ သော တသ္မိံ အာရာမေ ဧကော ပုဏ္ဍရီကော အတ္ထီတိ ဧကပုဏ္ဍရီကော။ **ဧတဒဟောသီတိ** တတ္ထ ပဝိသိတုကာမတာယ အဟောသိ။ **စိရဿံ ခေါ ဘန္တေတိ** ပကတိယာ အာဂတပုဗ္ဗတံ ဥပါဒါယ။ **ဓမ္မဿ စာနုဓမ္မန္တိ** ဣဓ သဗ္ဗညုတညာဏံ ဓမ္မော နာမ၊ မဟာဇနဿ ဗျာကရဏံ အနုဓမ္မော နာမ။ သေသံ ဇီဝကသုတ္တေ[1] ဝုတ္တနယမေဝ။ **န မေ တေတိ** အနနုညာယ ဌတွာ အနုညမ္ပိ ပဋိက္ခိပတိ။ “သဗ္ဗညူ သဗ္ဗဒဿာဝီ အပရိသေသံ ဉာဏဒဿနံ ပဋိဇာနာတီ”တိ ဟိ ဣဒံ အနုဇာနိတဗ္ဗံ သိယာ၊ “စရတော စ မေ။ပ။ ပစ္စုပဋ္ဌိတ”န္တိ ဣဒံ ပန နာနုဇာနိတဗ္ဗံ။ သဗ္ဗညုတညာဏေန ဟိ အာဝဇ္ဇိတွာ ပဇာနာတိ။ တသ္မာ အနနုညာယ ဌတွာ အနုညမ္ပိ ပဋိက္ခိပန္တော ဧဝမာဟ။

၁၈၆။ **အာသဝါနံ ခယာတိ** ဧတ္ထ သကိံ ခီဏာနံ အာသဝါနံ ပုန ခေပေတဗ္ဗာဘာဝါ ယာဝဒေဝါတိ န ဝုတ္တံ။ ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏေန စေတ္ထ ဘဂဝါ အတီတဇာနနဂုဏံ ဒဿေတိ၊ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏေန ပစ္စုပ္ပန္နဇာနနဂုဏံ၊ အာသဝက္ခယဉာဏေန လောကုတ္တရဂုဏန္တိ။ ဣတိ ဣမာဟိ တီဟိ ဝိဇ္ဇာဟိ သကလဗုဒ္ဓဂုဏေ သံခိပိတွာ ကထေသိ။

ဂိဟိသံယောဇနန္တိ ဂိဟိဗန္ဓနံ ဂိဟိပရိက္ခာရေသု နိကန္တိံ။ **နတ္ထိ ခေါ ဝစ္ဆာတိ** ဂိဟိသံယောဇနံ အပ္ပဟာယ ဒုက္ခဿန္တကရော နာမ နတ္ထိ။ ယေပိ ဟိ သန္တတိမဟာမတ္တော ဥဂ္ဂသေနော သေဋ္ဌိပုတ္တော ဝီတသောကဒါရကောတိ ဂိဟိလိင်္ဂေ ဌိတာဝ အရဟတ္တံ ပတ္တာ၊ တေပိ မဂ္ဂေန သဗ္ဗသင်္ခါရေသု နိကန္တိံ သုက္ခာပေတွာ ပတ္တာ။ တံ ပတွာ ပန န တေန လိင်္ဂေန အဋ္ဌံသု၊ ဂိဟိလိင်္ဂံ နာမေတံ ဟီနံ၊ ဥတ္တမဂုဏံ ဓာရေတုံ န သက္ကောတိ။ တသ္မာ တတ္ထ ဌိတော အရဟတ္တံ ပတွာ တံဒိဝသမေဝ ပဗ္ဗဇတိ ဝါ ပရိနိဗ္ဗာတိ ဝါ။ ဘူမဒေဝတာ ပန တိဋ္ဌန္တိ။ ကသ္မာ? နိလီယနောကာသဿ အတ္ထိတာယ။ သေသကာမဘဝေ မနုဿေသု သောတာပန္နာဒယော တယော တိဋ္ဌန္တိ၊

၁-မ ၂-၃၁-ပိဋ္ဌေ။

kāmāvacaradevesu sotāpannā sakadāgāmino ca, anāgāmikhīṇāsavā panettha na tiṭṭhanti. Kasmā? Tañhi ṭhānaṁ laḷitajanassa āvāso, natthi tattha tesaṁ pavivekārahaṁ paṭicchannaṭṭhānañca. Iti tattha khīṇāsavo parinibbāti, anāgāmī cavitvā Suddhāvāse nibbattati. Kāmāvacaradevato upari pana cattāropi ariyā tiṭṭhanti.

Sopāsi kammavādīti sopi kammavādī ahosi, kiriyampi na paṭibāhittha. Taṁ hi ekanavutikappamatthake attānaṁyeva gahetvā katheti. Tadā kira mahāsatto pāsaṇḍapariggaṇhanatthaṁ pabbajito tassapi pāsaṇḍassa nipphalabhāvaṁ jānitvā vīriyaṁ na hāpesi, kiriyavādī hutvā sagge nibbattati. Tasmā evamāha. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Tevijjavacchasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Aggivacchasuttavaṇṇanā

187. **Evaṁ me sutan**ti Aggivacchasuttaṁ. Tattha **na kho ahan**ti paṭhamavāre nāhaṁ sassatadiṭṭhikoti vadati, dutiye nāhaṁ ucchedadiṭṭhikoti. Evaṁ antānantikādivasena sabbavāresu paṭikkhepo veditabbo. **Hoti ca na ca hotī**ti ayaṁ panettha ekacca sassatavādo. **Neva hoti na na hotī**ti ayaṁ amarāvikkhepoti veditabbo.

189. **Sadukkhan**ti kilesadukkhena ceva vipākadukkhena ca sadukkhaṁ. **Savighātan**ti tesaṁyeva dvinnaṁ vasena sa-upaghātakaṁ. **Sa-upāyāsan**ti tesaṁyeva vasena sa-upā yāsaṁ. **Sapariḷāhan**ti tesaṁyeva vasena sapariḷāhaṁ.

Kiñci diṭṭhigatanti kāci ekā diṭṭhipi ruccitvā khamāpetvā gahitā atthīti pucchati. **Apanītan**ti nīhaṭaṁ apaviddhaṁ. **Diṭṭhan**ti paññāya diṭṭhaṁ. **Tasmā**ti yasmā pañcannaṁ khandhānaṁ udayavayaṁ addasa, tasmā. **Sabbamaññitānan**ti sabbesaṁ tiṇṇampi taṇhādiṭṭhimānamaññitānaṁ. **Mathitānan**ti tesaṁyeva vevacanaṁ. Idāni tāni vibhajitvā dassento **sabba-ahaṁkāramamaṁkāramānānusayānan**ti āha.

ကာမာဝစရဒေဝေသု သောတာပန္နာ သကဒါဂါမိနော စ၊ အနာဂါမိခီဏာသဝါ ပနေတ္ထ န တိဋ္ဌန္တိ။ ကသ္မာ? တဉှိ ဌာနံ လဠိတဇနဿ အာဝါသော၊ နတ္ထိ တတ္ထ တေသံ ပဝိဝေကာရဟံ ပဋိစ္ဆန္နဋ္ဌာနဉ္စ။ ဣတိ တတ္ထ ခီဏာသဝေါ ပရိနိဗ္ဗာတိ၊ အနာဂါမီ စဝိတွာ သုဒ္ဓါဝါသေ နိဗ္ဗတ္တတိ။ ကာမာဝစရဒေဝတော ဥပရိ ပန စတ္တာရောပိ အရိယာ တိဋ္ဌန္တိ။

သောပါသိ ကမ္မဝါဒီတိ သောပိ ကမ္မဝါဒီ အဟောသိ၊ ကိရိယမ္ပိ န ပဋိဗာဟိတ္ထ။ တံ ဟိ ဧကနဝုတိကပ္ပမတ္ထကေ အတ္တာနံယေဝ ဂဟေတွာ ကထေတိ။ တဒါ ကိရ မဟာသတ္တော ပါသဏ္ဍပရိဂ္ဂဏှနတ္ထံ ပဗ္ဗဇိတော တဿပိ ပါသဏ္ဍဿ နိပ္ဖလဘာဝံ ဇာနိတွာ ဝီရိယံ န ဟာပေသိ၊ ကိရိယဝါဒီ ဟုတွာ သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တတိ။ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

တေဝိဇ္ဇဝစ္ဆသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-အဂ္ဂိဝစ္ဆသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၈၇။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ အဂ္ဂိဝစ္ဆသုတ္တံ။ တတ္ထ **န ခေါ အဟ**န္တိ ပဌမဝါရေ နာဟံ သဿတဒိဋ္ဌိကောတိ ဝဒတိ၊ ဒုတိယေ နာဟံ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိကောတိ။ ဧဝံ အန္တာနန္တိကာဒိဝသေန သဗ္ဗဝါရေသု ပဋိက္ခေပေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဟောတိ စ န စ ဟောတီ**တိ အယံ ပနေတ္ထ ဧကစ္စသဿတဝါဒေါ။ **နေဝ ဟောတိ န န ဟောတီ**တိ အယံ အမရာဝိက္ခေပေါတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁၈၉။ **သဒုက္ခ**န္တိ ကိလေသဒုက္ခေန စေဝ ဝိပါကဒုက္ခေန စ သဒုက္ခံ။ **သဝိဃာတ**န္တိ တေသံယေဝ ဒွိန္နံ ဝသေန သဥပဃာတကံ။ **သဥပါယာသ**န္တိ တေသံယေဝ ဝသေန သဥပါယာသံ။ **သပရိဠာဟ**န္တိ တေသံယေဝ ဝသေန သပရိဠာဟံ။

ကိဉ္စိ ဒိဋ္ဌိဂတန္တိ ကာစိ ဧကာ ဒိဋ္ဌိပိ ရုစ္စိတွာ ခမာပေတွာ ဂဟိတာ အတ္ထီတိ ပုစ္ဆတိ။ **အပနီတ**န္တိ နီဟဋံ အပဝိဒ္ဓံ။ **ဒိဋ္ဌ**န္တိ ပညာယ ဒိဋ္ဌံ။ **တသ္မာ**တိ ယသ္မာ ပဉ္စန္နံ ခန္ဓာနံ ဥဒယဝယံ အဒ္ဒသ၊ တသ္မာ။ **သဗ္ဗမညိတာန**န္တိ သဗ္ဗေသံ တိဏ္ဏမ္ပိ တဏှာဒိဋ္ဌိမာနမညိတာနံ။ **မထိတာန**န္တိ တေသံယေဝ ဝေဝစနံ။ ဣဒါနိ တာနိ ဝိဘဇိတွာ ဒဿေန္တော **သဗ္ဗအဟံကာရမမံကာရမာနာနုသယာန**န္တိ အာဟ။

Ettha hi ahaṁkāro diṭṭhi, mamaṁkāro taṇhā, mānānusayo māno. **Anupādā vimutto**ti catūhi upādānehi kañci dhammaṁ anupādiyitvā vimutto.

190. **Na upetī**ti na yujjati. Ettha ca “na upapajjatī”ti idaṁ anujānitabbaṁ siyā. Yasmā pana evaṁ vutte so paribbājako ucchedaṁ gaṇheyya, upapajjatīti pana sassatameva, upapajjati ca na ca upapajjatīti ekaccasassataṁ, neva upapajjati na na upapajjatīti amarāvikkhepaṁ, tasmā Bhagavā “ayaṁ appatiṭṭho anālambo hotu, sukhapavesanaṭṭhānaṁ mā labhatū”ti ananuññāya ṭhatvā anuññampi paṭikkhipi. **Alan**ti samatthaṁ pariyattaṁ. **Dhammo**ti paccayākāradhammo. **Aññatrayogenā**ti[1] aññattha payogena. **Añña trācariyakenā**ti paccayākāraṁ ajānantānaṁ aññesaṁ ācariyānaṁ santike vasantena.

191. **Tena hi vacchā**ti yasmā tvaṁ sammohamāpādinti vadasi, tasmā taṁyevettha paṭipucchissāmi. **Anāhāro nibbuto**ti appaccayo nibbuto.

192. **Yena rūpenā**ti yena rūpena sattasaṅkhātaṁ Tathāgataṁ rūpīti paññāpeyya. **Gambhīro**ti guṇagambhīro. **Appameyyo**ti pamāṇaṁ gaṇhituṁ na sakkuṇeyyo. **Duppariyogāḷho**ti du-ogāho dujjāno. **Seyyathāpi mahāsamuddo**ti yathā mahāsamuddo gambhīro appameyyo dujjāno, evameva khīṇāsavopi. Taṁ ārabbha upapajjatīti-ādi sabbaṁ na yujjati. Kathaṁ? Yathā parinibbutaṁ aggiṁ ārabbha puratthimaṁ disaṁ gatoti-ādi sabbaṁ na yujjati, evaṁ.

Aniccatāti aniccatāya. **Sāre patiṭṭhitan**ti lokuttaradhammasāre patiṭṭhitaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Aggivacchasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Aññatthayogenāti (Sī, Syā)

ဧတ္ထ ဟိ အဟံကာရော ဒိဋ္ဌိ၊ မမံကာရော တဏှာ၊ မာနာနုသယော မာနော။ **အနုပါဒါ ဝိမုတ္တော**တိ စတူဟိ ဥပါဒါနေဟိ ကဉ္စိ ဓမ္မံ အနုပါဒိယိတွာ ဝိမုတ္တော။

၁၉၀။ **န ဥပေတီ**တိ န ယုဇ္ဇတိ။ ဧတ္ထ စ “န ဥပပဇ္ဇတီ”တိ ဣဒံ အနုဇာနိတဗ္ဗံ သိယာ။ ယသ္မာ ပန ဧဝံ ဝုတ္တေ သော ပရိဗ္ဗာဇကော ဥစ္ဆေဒံ ဂဏှေယျ၊ ဥပပဇ္ဇတီတိ ပန သဿတမေဝ၊ ဥပပဇ္ဇတိ စ န စ ဥပပဇ္ဇတီတိ ဧကစ္စသဿတံ၊ နေဝ ဥပပဇ္ဇတိ န န ဥပပဇ္ဇတီတိ အမရာဝိက္ခေပံ၊ တသ္မာ ဘဂဝါ “အယံ အပ္ပတိဋ္ဌော အနာလမ္ဗော ဟောတု၊ သုခပဝေသနဋ္ဌာနံ မာ လဘတူ”တိ အနနုညာယ ဌတွာ အနုညမ္ပိ ပဋိက္ခိပိ။ **အလ**န္တိ သမတ္ထံ ပရိယတ္တံ။ **ဓမ္မော**တိ ပစ္စယာကာရဓမ္မော။ **အညတြယောဂေနာ**တိ[1] အညတ္ထ ပယောဂေန။ **အညတြာစရိယကေနာ**တိ ပစ္စယာကာရံ အဇာနန္တာနံ အညေသံ အာစရိယာနံ သန္တိကေ ဝသန္တေန။

၁၉၁။ **တေန ဟိ ဝစ္ဆာ**တိ ယသ္မာ တွံ သမ္မောဟမာပါဒိန္တိ ဝဒသိ၊ တသ္မာ တံယေဝေတ္ထ ပဋိပုစ္ဆိဿာမိ။ **အနာဟာရော နိဗ္ဗုတော**တိ အပ္ပစ္စယော နိဗ္ဗုတော။

၁၉၂။ **ယေန ရူပေနာ**တိ ယေန ရူပေန သတ္တသင်္ခါတံ တထာဂတံ ရူပီတိ ပညာပေယျ။ **ဂမ္ဘီရော**တိ ဂုဏဂမ္ဘီရော။ **အပ္ပမေယျော**တိ ပမာဏံ ဂဏှိတုံ န သက္ကုဏေယျော။ **ဒုပ္ပရိယောဂါဠှော**တိ ဒုဩဂါဟော ဒုဇ္ဇာနော။ **သေယျထာပိ မဟာသမုဒ္ဒေါ**တိ ယထာ မဟာသမုဒ္ဒေါ ဂမ္ဘီရော အပ္ပမေယျော ဒုဇ္ဇာနော၊ ဧဝမေဝ ခီဏာသဝေါပိ။ တံ အာရဗ္ဘ ဥပပဇ္ဇတီတိအာဒိ သဗ္ဗံ န ယုဇ္ဇတိ။ ကထံ? ယထာ ပရိနိဗ္ဗုတံ အဂ္ဂိံ အာရဗ္ဘ ပုရတ္ထိမံ ဒိသံ ဂတောတိအာဒိ သဗ္ဗံ န ယုဇ္ဇတိ၊ ဧဝံ။

အနိစ္စတာတိ အနိစ္စတာယ။ **သာရေ ပတိဋ္ဌိတ**န္တိ လောကုတ္တရဓမ္မသာရေ ပတိဋ္ဌိတံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

အဂ္ဂိဝစ္ဆသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-အညတ္ထယောဂေနာတိ (သီ၊ သျာ)

3. Mahāvacchasuttavaṇṇanā

193. **Evaṁ me sutan**ti Mahāvacchasuttaṁ. Tattha **sahakathī**ti saddhiṁ vādo, bahuṁ mayā tumhehi saddhiṁ kathitapubbanti kathaṁ sāreti mettiṁ ghaṭeti. Purimāni hi dve suttāni etasseva kathitāni, Saṁyuttake Abyākatasaṁyuttaṁ[1] nāma etasseva kathitaṁ, "kiṁ nu kho bho Gotama sassato loko idameva saccaṁ moghamaññanti abyākatametan"ti evaṁ ekuttaranikāyepi iminā saddhiṁ kathitaṁ atthiyeva. Tasmā evamāha. Sammāsambuddhopi tassa āgatāgatassa saṅgahaṁ katvā okāsaṁ akāsiyeva. Kasmā? Ayañhi sassatadiṭṭhiko, sassatadiṭṭhikā ca sīghaṁ laddhiṁ na vissajjenti, vasātelamakkhitapilotikā viya cirena sujjhanti. Passati ca Bhagavā "ayaṁ paribbājako kāle gacchante gacchante laddhiṁ vissajjetvā mama santike pabbajitvā cha abhiññāyo sacchikatvā abhiññātasāvako bhavissatī"ti. Tasmā tassa āgatāgatassa saṅgahaṁ katvā okāsaṁ akāsiyeva. Idaṁ panassa pacchimagamanaṁ. So hi imasmiṁ sutte taraṇaṁ vā hotu ataraṇaṁ vā[2], yaṭṭhiṁ otaritvā[3] udake patamāno viya samaṇassa Gotamassa santikaṁ gantvā pabbajissāmīti sanniṭṭhānaṁ katvā āgato. Tasmā dhammadesanaṁ yācanto **sādhu me bhavaṁ Gotamo**ti-ādimāha. Tassa Bhagavā mūlavasena saṁkhittadesanaṁ, kammapathavasena vitthāradesanaṁ desesi. Mūlavasena cettha atisaṁkhittā desanā, kammapathavasena saṁkhittā vitthārasadisā. Buddhānaṁ pana nippariyāyena vitthāradesanā nāma natthi. Catuvīsatisamantapaṭṭhānampi hi sattapakaraṇe Abhidhammapiṭake ca sabbaṁ saṁkhittameva. Tasmā mūlavasenāpi kammapathavasenāpi saṁkhittameva desesīti veditabbo.

194. Tattha **pāṇātipātā veramaṇī kusalan**ti-ādīsu paṭipāṭiyā sattadhammā kāmāvacarā, anabhijjhādayo tayo catubhūmikāpi vaṭṭanti.

Yato kho vaccha bhikkhunoti kiñcāpi aniyametvā vuttaṁ, yathā pana Jīvakasutte ca caṅkīsutte ca, evaṁ imasmiṁ sutte ca attānameva sandhāyetaṁ Bhagavatā vuttanti veditabbaṁ.

---

1. Saṁ 2. 558 piṭṭhādīsu.
2. Hotu caraṇaṁ vā hotu maraṇaṁ vā (Syā), karaṇaṁ vā hotu akaraṇaṁ vā (Ka)
3. Ottharitvā (Sī)

၃-မဟာဝစ္ဆသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၁၉၃။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** မဟာဝစ္ဆသုတ္တံ။ တတ္ထ **သဟကထီ**တိ သဒ္ဓိံဝါဒေါ၊ ဗဟုံ မယာ တုမှေဟိ သဒ္ဓိံ ကထိတပုဗ္ဗန္တိ ကထံ သာရေတိ မေတ္တိံ ဃဋေတိ။ ပုရိမာနိ ဟိ ဒွေ သုတ္တာနိ ဧတဿေဝ ကထိတာနိ၊ သံယုတ္တကေ အဗျာကတသံယုတ္တံ[1] နာမ ဧတဿေဝ ကထိတံ၊ "ကိံ နု ခေါ ဘော ဂေါတမ သဿတော လောကော ဣဒမေဝ သစ္စံ မောဃမညန္တိ အဗျာကတမေတ"န္တိ ဧဝံ ဧကုတ္တရနိကာယေပိ ဣမိနာ သဒ္ဓိံ ကထိတံ အတ္ထိယေဝ။ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါပိ တဿ အာဂတာဂတဿ သင်္ဂဟံ ကတွာ ဩကာသံ အကာသိယေဝ။ ကသ္မာ? အယညှိ သဿတဒိဋ္ဌိကော၊ သဿတဒိဋ္ဌိကာ စ သီဃံ လဒ္ဓိံ န ဝိဿဇ္ဇေန္တိ၊ ဝသာတေလမက္ခိတပိလောတိကာ ဝိယ စိရေန သုဇ္ဈန္တိ။ ပဿတိ စ ဘဂဝါ "အယံ ပရိဗ္ဗာဇကော ကာလေ ဂစ္ဆန္တေ ဂစ္ဆန္တေ လဒ္ဓိံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ မမ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဆ အဘိညာယော သစ္ဆိကတွာ အဘိညာတသာဝကော ဘဝိဿတီ"တိ။ တသ္မာ တဿ အာဂတာဂတဿ သင်္ဂဟံ ကတွာ ဩကာသံ အကာသိယေဝ။ ဣဒံ ပနဿ ပစ္ဆိမဂမနံ။ သော ဟိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ တရဏံ ဝါ ဟောတု အတရဏံ ဝါ[2]၊ ယဋ္ဌိံ ဩတရိတွာ[3] ဥဒကေ ပတမာနော ဝိယ သမဏဿ ဂေါတမဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ ပဗ္ဗဇိဿာမီတိ သန္နိဋ္ဌာနံ ကတွာ အာဂတော။ တသ္မာ ဓမ္မဒေသနံ ယာစန္တော **သာဓု မေ ဘဝံ ဂေါတမော**တိအာဒိမာဟ။ တဿ ဘဂဝါ မူလဝသေန သံခိတ္တဒေသနံ, ကမ္မပထဝသေန ဝိတ္ထာရဒေသနံ ဒေသေသိ။ မူလဝသေန စေတ္ထ အတိသံခိတ္တာ ဒေသနာ၊ ကမ္မပထဝသေန သံခိတ္တာ ဝိတ္ထာရသဒိသာ။ ဗုဒ္ဓါနံ ပန နိပ္ပရိယာယေန ဝိတ္ထာရဒေသနာ နာမ နတ္ထိ။ စတုဝီသတိသမန္တပဋ္ဌာနမ္ပိ ဟိ သတ္တပကရဏေ အဘိဓမ္မပိဋကေ စ သဗ္ဗံ သံခိတ္တမေဝ။ တသ္မာ မူလဝသေနာပိ ကမ္မပထဝသေနာပိ သံခိတ္တမေဝ ဒေသေသီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။

၁၉၄။ တတ္ထ **ပါဏာတိပါတာ ဝေရမဏီ ကုသလ**န္တိအာဒီသု ပဋိပါဋိယာ သတ္တဓမ္မာ ကာမာဝစရာ၊ အနဘိဇ္ဈာဒယော တယော စတုဘူမိကာပိ ဝဋ္ဋန္တိ။

ယတော ခေါ ဝစ္ဆ ဘိက္ခုနောတိ ကိဉ္စာပိ အနိယမေတွာ ဝုတ္တံ၊ ယထာ ပန ဇီဝကသုတ္တေ စ စင်္ကီသုတ္တေ စ၊ ဧဝံ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ စ အတ္တာနမေဝ သန္ဓာယေတံ ဘဂဝတာ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁-သံ ၂-၅၅၈-ပိဋ္ဌာဒီသု။
၂-ဟောတု စရဏံ ဝါ ဟောတု မရဏံ ဝါ (သျာ)၊ ကရဏံ ဝါ ဟောတု အကရဏံ ဝါ (က)
၃-ဩတ္ထရိတွာ (သီ)

195. **Atthi panā**ti kiṁ pucchāmīti pucchati? Ayaṁ kirassa laddhi “tasmiṁ tasmiṁ sāsane Satthāva arahā hoti, sāvako pana arahattaṁ pattuṁ samattho natthi. Samaṇo ca Gotamo “yato kho Vaccha bhikkhuno”ti ekaṁ bhikkhuṁ kathento viya katheti, atthi nu kho samaṇassa Gotamassa sāvako arahattappatto”ti. Etamatthaṁ pucchissāmīti pucchati. Tattha **tiṭṭhatū**ti bhavaṁ tāva Gotamo tiṭṭhatu, bhavañhi loke pākaṭo arahāti attho. Tasmiṁ byākate uttari bhikkhunī-ādīnaṁ vasena pañhaṁ pucchi, Bhagavāpissa byākāsi.

196. **Ārādhako**ti sampādako paripūrako.

197. **Sekhāya vijjāya pattabban**ti heṭṭhimaphalattayaṁ pattabbaṁ. Taṁ sabbaṁ mayā anuppattanti vadati. Vitaṇḍavādī panāha—“katame dhammā sekkhā. Cattāro maggā apariyāpannā heṭṭhimāni ca tīṇi sāmaññaphalānī”ti[1] vacanato arahattamaggopi anena pattoyeva. Phalaṁ pana apattaṁ, tassa pattiyā uttari yogaṁ kathāpetīti. So evaṁ saññāpetabbo—

“Yo ve kilesāni pahāya pañca,
Paripuṇṇasekho aparihānadhammo[2].
Cetovasippatto samāhitindriyo,
Sa ve ṭhitattoti naro pavuccatī”ti[3].

Anāgāmipuggalo hi ekantaparipuṇṇasekho. Taṁ sandhāya “sekhāya vijjāya pattabban”ti āha. Maggassa pana ekacittakkhaṇikattā tattha ṭhitassa pucchā nāma natthi. Iminā suttena maggopi bahucittakkhaṇiko hotūti ce. Etaṁ na Buddhavacanaṁ, vuttagāthāya ca attho virujjhati. Tasmā anāgāmiphale ṭhatvā arahattamaggassa vipassanaṁ kathāpetīti veditabbo. Yasmā panassa na kevalaṁ suddha-arahattasseva upanissayo, channampi abhiññānaṁ upanissayo atthi, tasmā Bhagavā “evamayaṁ samathe kammaṁ katvā pañca abhiññā nibbattessati, vipassanāya kammaṁ katvā arahattaṁ pāpuṇissati. Evaṁ chaḷabhiñño mahāsāvako bhavissatī”ti vipassanāmattaṁ akathetvā samathavipassanā ācikkhi.

1. Abhi 1. 210 piṭṭhe. 2. Appahānadhammo (Sī, Syā, Ka) 3. Aṁ 1. 312 piṭṭhe.

၁၉၅။ **အတ္ထိ ပနာ**တိ ကိံ ပုစ္ဆာမီတိ ပုစ္ဆတိ? အယံ ကိရဿ လဒ္ဓိ “တသ္မိံ တသ္မိံ သာသနေ သတ္ထာဝ အရဟာ ဟောတိ၊ သာဝကော ပန အရဟတ္တံ ပတ္တုံ သမတ္ထော နတ္ထိ။ သမဏော စ ဂေါတမော “ယတော ခေါ ဝစ္ဆ ဘိက္ခုနော”တိ ဧကံ ဘိက္ခုံ ကထေန္တော ဝိယ ကထေတိ၊ အတ္ထိ နု ခေါ သမဏဿ ဂေါတမဿ သာဝကော အရဟတ္တပ္ပတ္တော”တိ။ ဧတမတ္ထံ ပုစ္ဆိဿာမီတိ ပုစ္ဆတိ။ တတ္ထ **တိဋ္ဌတူ**တိ ဘဝံ တာဝ ဂေါတမော တိဋ္ဌတု၊ ဘဝဉှိ လောကေ ပါကဋော အရဟာတိ အတ္ထော။ တသ္မိံ ဗျာကတေ ဥတ္တရိ ဘိက္ခုနီ-အာဒီနံ ဝသေန ပဉှံ ပုစ္ဆိ၊ ဘဂဝါပိဿ ဗျာကာသိ။

၁၉၆။ **အာရာဓကော**တိ သမ္ပာဒကော ပရိပူရကော။

၁၉၇။ **သေခါယ ဝိဇ္ဇာယ ပတ္တဗ္ဗန္တိ** ဟေဋ္ဌိမဖလတ္တယံ ပတ္တဗ္ဗံ။ တံ သဗ္ဗံ မယာ အနုပ္ပတ္တန္တိ ဝဒတိ။ ဝိတဏ္ဍဝါဒီ ပနာဟ— “ကတမေ ဓမ္မာ သေက္ခာ။ စတ္တာရော မဂ္ဂါ အပရိယာပန္နာ ဟေဋ္ဌိမာနိ စ တီဏိ သာမညဖလာနီ”တိ[၁] ဝစနတော အရဟတ္တမဂ္ဂေါပိ အနေန ပတ္တောယေဝ။ ဖလံ ပန အပတ္တံ၊ တဿ ပတ္တိယာ ဥတ္တရိ ယောဂံ ကထာပေတီတိ။ သော ဧဝံ သညာပေတဗ္ဗော—

“ယော ဝေ ကိလေသာနိ ပဟာယ ပဉ္စ၊
ပရိပုဏ္ဏသေခေါ အပရိဟာနဓမ္မော[၂]။
စေတောဝသိပ္ပတ္တော သမာဟိတိန္ဒြိယော၊
သ ဝေ ဌိတတ္တောတိ နရော ပဝုစ္စတီ”တိ[၃]။

အနာဂါမိပုဂ္ဂလော ဟိ ဧကန္တပရိပုဏ္ဏသေခေါ။ တံ သန္ဓာယ “သေခါယ ဝိဇ္ဇာယ ပတ္တဗ္ဗ”န္တိ အာဟ။ မဂ္ဂဿ ပန ဧကစိတ္တက္ခဏိကတ္တာ တတ္ထ ဌိတဿ ပုစ္ဆာ နာမ နတ္ထိ။ ဣမိနာ သုတ္တေန မဂ္ဂေါပိ ဗဟုစိတ္တက္ခဏိကော ဟောတူတိ စေ။ ဧတံ န ဗုဒ္ဓဝစနံ၊ ဝုတ္တဂါထာယ စ အတ္ထော ဝိရုဇ္ဈတိ။ တသ္မာ အနာဂါမိဖလေ ဌတွာ အရဟတ္တမဂ္ဂဿ ဝိပဿနံ ကထာပေတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ယသ္မာ ပနဿ န ကေဝလံ သုဒ္ဓအရဟတ္တဿေဝ ဥပနိဿယော၊ ဆန္နမ္ပိ အဘိညာနံ ဥပနိဿယော အတ္ထိ၊ တသ္မာ ဘဂဝါ “ဧဝမယံ သမထေ ကမ္မံ ကတွာ ပဉ္စ အဘိညာ နိဗ္ဗတ္တေဿတိ၊ ဝိပဿနာယ ကမ္မံ ကတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိဿတိ။ ဧဝံ ဆဠဘိညော မဟာသာဝကော ဘဝိဿတီ”တိ ဝိပဿနာမတ္တံ အကထေတွာ သမထဝိပဿနာ အာစိက္ခိ။

၁-အဘိ ၁-၂၁၀-ပိဋ္ဌေ။ ၂-အပ္ပဟာနဓမ္မော (သီ၊ သျာ၊ က) ၃-အံ ၁-၃၁၂-ပိဋ္ဌေ။

198. **Sati sati-āyatane**ti sati satikāraṇe. Kiñcettha kāraṇaṁ? Abhiññā vā abhiññāpādakajjhānaṁ vā avasāne pana arahattaṁ vā kāraṇaṁ arahattassa vipassanā vāti veditabbaṁ.

200. **Pariciṇṇo me Bhagavā**ti satta hi sekhā Bhagavantaṁ paricaranti nāma, khīṇāsavena Bhagavā pariciṇṇo hoti. Iti saṅkhepena arahattaṁ byākaronto thero evamāha. Te pana bhikkhū taṁ atthaṁ na jāniṁsu, ajānantāva tassa vacanaṁ sampaṭicchitvā Bhagavato ārocesuṁ. **Devatā**ti tesaṁ guṇānaṁ lābhī devatā. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Mahāvacchasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Dīghanakhasuttavaṇṇanā

201. **Evaṁ me suta**nti Dīghanakhasuttaṁ. Tattha **Sūkarakhatāya**nti Sūkarakhatāti evaṁnāmake leṇe. Kassapabuddhakāle kira taṁ leṇaṁ ekasmiṁ Buddhantare pathaviyā vaḍḍhamānāya antobhūmigataṁ jātaṁ. Ath'ekadivasaṁ eko sūkaro tassa chadanapariyantasamīpe paṁsuṁ khaṇi, deve vuṭṭhe paṁsudhoto chadanapariyanto pākaṭo ahosi. Eko vanacarako disvā "pubbe sīlavantehi paribhuttaleṇena bhavitabbaṁ, paṭijaggissāmi nan"ti samantato paṁsuṁ apanetvā leṇaṁ sodhetvā kuṭṭaparikkhepaṁ katvā dvāravātapānaṁ yojetvā suparinitthitasudhākammacittakammarajatapaṭṭasadisāya vālukāya santhatapariveṇaṁ[1] leṇaṁ katvā mañcapīṭhaṁ paññāpetvā Bhagavato vasanatthāya adāsi. Leṇaṁ gambhīraṁ ahosi otaritvā abhiruhitabbaṁ. Taṁ sandhāy'etaṁ vuttaṁ.

Dīghanakhoti tassa paribbājakassa nāmaṁ. **Upasaṅkamī**ti kasmā upasaṅkami? So kira there aḍḍhamāsapabbajite cintesi "mayhaṁ mātulo aññaṁ pāsaṇḍaṁ gantvā na ciraṁ tiṭṭhati, idāni pan'assa samaṇassa Gotamassa santikaṁ gatassa aḍḍhamāso jāto. Pavattimpi'ssa na suṇāmi,

1. Santharitapariveṇaṁ (Sī, Syā)

၁၉၈။ **သတိ သတိအာယတနေ**တိ သတိ သတိကာရဏေ။ ကိဉ္စေတ္ထ ကာရဏံ? အဘိညာ ဝါ အဘိညာပါဒကဇ္ဈာနံ ဝါ အဝသာနေ ပန အရဟတ္တံ ဝါ ကာရဏံ အရဟတ္တဿ ဝိပဿနာ ဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၂၀၀။ **ပရိစိဏ္ဏော မေ ဘဂဝါ**တိ သတ္တ ဟိ သေခါ ဘဂဝန္တံ ပရိစရန္တိ နာမ၊ ခီဏာသဝေန ဘဂဝါ ပရိစိဏ္ဏော ဟောတိ။ ဣတိ သင်္ခေပေန အရဟတ္တံ ဗျာကရောန္တော ထေရော ဧဝမာဟ။ တေ ပန ဘိက္ခူ တံ အတ္ထံ န ဇာနိံသု၊ အဇာနန္တာဝ တဿ ဝစနံ သမ္ပဋိစ္ဆိတွာ ဘဂဝတော အာရောစေသုံ။ **ဒေဝ-တာ**တိ တေသံ ဂုဏာနံ လာဘီ ဒေဝတာ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

မဟာဝစ္ဆသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-ဒီဃနခသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၀၁။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ ဒီဃနခသုတ္တံ။ တတ္ထ **သူကရခတာယ**န္တိ သူကရ-ခတာတိ ဧဝံနာမကေ လေဏေ။ ကဿပဗုဒ္ဓကာလေ ကိရ တံ လေဏံ ဧကသ္မိံ ဗုဒ္ဓန္တရေ ပထဝိယာ ဝဍ္ဎမာနာယ အန္တောဘူမိဂတံ ဇာတံ။ အထေကဒိဝသံ ဧကော သူကရော တဿ ဆဒနပရိယန္တသမီပေ ပံသုံ ခဏိ၊ ဒေဝေ ဝုဋ္ဌေ ပံသုဓောတော ဆဒနပရိယန္တော ပါကဋော အဟောသိ။ ဧကော ဝနစရကော ဒိသွာ “ပုဗ္ဗေ သီလဝန္တေဟိ ပရိဘုတ္တလေဏေန ဘဝိတဗ္ဗံ၊ ပဋိဇဂ္ဂိဿာမိ န”န္တိ သမန္တတော ပံသုံ အပနေတွာ လေဏံ သောဓေတွာ ကုဋ္ဋပရိက္ခေပံ ကတွာ ဒွါရဝါတပါနံ ယောဇေတွာ သုပရိနိဋ္ဌိတသုဓာကမ္မစိတ္တကမ္မရဇတပဋ္ဋသဒိသာယ ဝါလုကာယ သန္ထတပရိဝေဏံ[1] လေဏံ ကတွာ မဉ္စပီဌံ ပညာပေတွာ ဘဂဝတော ဝသနတ္ထာယ အဒါသိ။ လေဏံ ဂမ္ဘီရံ အဟောသိ ဩတရိတွာ အဘိရုဟိတဗ္ဗံ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။

ဒီဃနခေါတိ တဿ ပရိဗ္ဗာဇကဿ နာမံ။ **ဥပသင်္ကမီ**တိ ကသ္မာ ဥပသင်္ကမိ? သော ကိရ ထေရေ အဍ္ဎမာသပဗ္ဗဇိတေ စိန္တေသိ “မယှံ မာတုလော အညံ ပါသဏ္ဍံ ဂန္တွာ န စိရံ တိဋ္ဌတိ၊ ဣဒါနိ ပနဿ သမဏဿ ဂေါတမဿ သန္တိကံ ဂတဿ အဍ္ဎမာသော ဇာတော။ ပဝတ္တိမ္ပိဿ န သုဏာမိ၊

၁-သန္ထရိတပရိဝေဏံ (သီ၊ သျာ)

ojavantaṁ nu kho sāsanaṁ, jānissāmi nan”ti gantukāmo jāto. Tasmā upasaṅkami. **Ekamantaṁ ṭhito**ti tasmiṁ kira samaye Thero Bhagavantaṁ bījayamāno ṭhito hoti, paribbājako mātule hirottappena ṭhitako’va pañhaṁ pucchi. Tena vuttaṁ “ekamantaṁ ṭhito”ti.

Sabbaṁ me nakkhamatīti sabbā me upapattiyo nakkhamanti, paṭisandhiyo na kkhamantīti adhippāyena vadati. Ettāvat’ānena “ucchedavādo’hamasmī”ti dīpitaṁ hoti. Bhagavā pan’assa adhippāyaṁ muñcitvā akkhare tāva dosaṁ dassento **yāpi kho te**ti-ādimāha. Tattha **esāpi te diṭṭhi nakkhamatī**ti esāpi te paṭhamaṁ ruccitvā khamāpetvā gahitadiṭṭhi nakkhamatīti. **Esā ce me bho Gotama diṭṭhi khameyyā**ti mayhaṁ hi sabbaṁ na kkhamatīti diṭṭhi, tassa mayhaṁ yā esā sabbaṁ me nakkhamatīti diṭṭhi, esā me khameyya. Yaṁ taṁ “sabbaṁ me na kkhamatī”ti vuttaṁ, tampissa tādisameva. Yathā sabbagahaṇena gahitāpi ayaṁ diṭṭhi khamati, evamevaṁ tampi[1] khameyya. Evaṁ attano vāde āropitaṁ dosaṁ ñatvā taṁ pariharāmīti saññāya vadati, atthato pan’assa “esā diṭṭhi na me khamatī”ti āpajjati. Yassa pan’esā na khamati na ruccati, tassāyaṁ tāya diṭṭhiyā sabbaṁ me na khamatīti diṭṭhi rucitaṁ. Tena hi diṭṭhi-akkhamena arucitena bhavitabbanti sabbaṁ khamatīti ruccatīti āpajjati. Na pan’esa taṁ sampaṭicchati, kevalaṁ tass’āpi ucchedadiṭṭhiyā ucchedameva gaṇhāti. Ten’āha Bhagavā **ato kho te Aggivessana -pa- aññañca diṭṭhiṁ upādiyantī**ti. Tattha **ato**ti pajahanakesu nissakkaṁ, ye pajahanti, tehi ye nappajahantīti vucciyanti[2], te’va bahutarāti attho. **Bahū hi bahutarā**ti ettha **hi**kāro nipātamattaṁ, bahū bahutarāti attho. Parato **tanū hi tanutarā**ti padepi es’eva nayo. **Ye evamāhaṁsū**ti ye evaṁ vadanti. **Tañ’eva diṭṭhiṁ nappajahanti, aññañca diṭṭhiṁ upādiyantī**ti mūladassanaṁ na ppajahanti, aparadassanaṁ upādiyanti.

Ettha ca sassataṁ gahetvā tampi appahāya ucchedaṁ vā ekaccasassataṁ vā gahetuṁ na sakkā, ucchedampi gahetvā taṁ appahāya sassataṁ vā ekaccasassataṁ vā na sakkā gahetuṁ, ekaccasassatampi gahetvā taṁ appahāya sassataṁ vā ucchedaṁ vā na sakkā gahetuṁ. Mūlasassataṁ pana

1. Evametampi (Sī, Syā) 2. Vuccissanti (Sī), pucchissanti (Syā)

ဩဇဝန္တံ နု ခေါ သာသနံ၊ ဇာနိဿာမိ န”န္တိ ဂန္တုကာမော ဇာတော။ တသ္မာ ဥပသင်္ကမိ။ **ဧကမန္တံ ဌိတော**တိ တသ္မိံ ကိရ သမယေ ထေရော ဘဂဝန္တံ ဗီဇယမာနော ဌိတော ဟောတိ၊ ပရိဗ္ဗာဇကော မာတုလေ ဟိရောတ္တပ္ပေန ဌိတကောဝ ပဉှံ ပုစ္ဆိ။ တေန ဝုတ္တံ “ဧကမန္တံ ဌိတော”တိ။

သဗ္ဗံ မေ နက္ခမတီတိ သဗ္ဗာ မေ ဥပပတ္တိယော နက္ခမန္တိ၊ ပဋိသန္ဓိယော နက္ခမန္တီတိ အဓိပ္ပါယေန ဝဒတိ။ ဧတ္တာဝတာနေန “ဥစ္ဆေဒဝါဒေါဟမသ္မီ”တိ ဒီပိတံ ဟောတိ။ ဘဂဝါ ပနဿ အဓိပ္ပါယံ မုဉ္စိတွာ အက္ခရေ တာဝ ဒေါသံ ဒဿေန္တော **ယာပိ ခေါ တေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဧသာပိ တေ ဒိဋ္ဌိ နက္ခမတီ**တိ ဧသာပိ တေ ပဌမံ ရုစ္စိတွာ ခမာပေတွာ ဂဟိတဒိဋ္ဌိ နက္ခမတီတိ။ **ဧသာ စေ မေ ဘော ဂေါတမ ဒိဋ္ဌိ ခမေယျာ**တိ မယှံ ဟိ သဗ္ဗံ နက္ခမတီတိ ဒိဋ္ဌိ၊ တဿ မယှံ ယာ ဧသာ သဗ္ဗံ မေ နက္ခမတီတိ ဒိဋ္ဌိ၊ ဧသာ မေ ခမေယျ။ ယံ တံ “သဗ္ဗံ မေ နက္ခမတီ”တိ ဝုတ္တံ၊ တမ္ပိဿ တာဒိသမေဝ။ ယထာ သဗ္ဗဂဟဏေန ဂဟိတာပိ အယံ ဒိဋ္ဌိ ခမတိ၊ ဧဝမေဝံ တမ္ပိ[၁] ခမေယျ။ ဧဝံ အတ္တနော ဝါဒေ အာရောပိတံ ဒေါသံ ဉတွာ တံ ပရိဟရာမီတိ သညာယ ဝဒတိ၊ အတ္ထတော ပနဿ “ဧသာ ဒိဋ္ဌိ န မေ ခမတီ”တိ အာပဇ္ဇတိ။ ယဿ ပနေသာ န ခမတိ န ရုစ္စတိ၊ တဿာယံ တာယ ဒိဋ္ဌိယာ သဗ္ဗံ မေ န ခမတီတိ ဒိဋ္ဌိ ရုစိတံ။ တေန ဟိ ဒိဋ္ဌိအက္ခမေန အရုစိတေန ဘဝိတဗ္ဗန္တိ သဗ္ဗံ ခမတီတိ ရုစ္စတီတိ အာပဇ္ဇတိ။ န ပနေသ တံ သမ္ပဋိစ္ဆတိ၊ ကေဝလံ တဿာပိ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိယာ ဥစ္ဆေဒမေဝ ဂဏှာတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ **အတော ခေါ တေ အဂ္ဂိဝေဿန။ပ။ အညဉ္စ ဒိဋ္ဌိံ ဥပါဒိယန္တီ**တိ။ တတ္ထ **အတော**တိ ပဇဟနကေသု နိဿက္ကံ၊ ယေ ပဇဟန္တိ၊ တေဟိ ယေ နပ္ပဇဟန္တီတိ ဝုစ္စိယန္တိ[၂]၊ တေဝ ဗဟုတရာတိ အတ္ထော။ **ဗဟူ ဟိ ဗဟုတရာ**တိ ဧတ္ထ ဟိကာရော နိပါတမတ္တံ၊ ဗဟူ ဗဟုတရာတိ အတ္ထော။ ပရတော **တနူ ဟိ တနုတရာ**တိ ပဒေပိ ဧသေဝ နယော။ **ယေ ဧဝမာဟံသူ**တိ ယေ ဧဝံ ဝဒန္တိ။ **တဉ္စေဝ ဒိဋ္ဌိံ နပ္ပဇဟန္တိ၊ အညဉ္စ ဒိဋ္ဌိံ ဥပါဒိယန္တီ**တိ မူလဒဿနံ နပ္ပဇဟန္တိ၊ အပရဒဿနံ ဥပါဒိယန္တိ။

ဧတ္ထ စ သဿတံ ဂဟေတွာ တမ္ပိ အပ္ပဟာယ ဥစ္ဆေဒံ ဝါ ဧကစ္စသဿတံ ဝါ ဂဟေတုံ န သက္ကာ၊ ဥစ္ဆေဒမ္ပိ ဂဟေတွာ တံ အပ္ပဟာယ သဿတံ ဝါ ဧကစ္စသဿတံ ဝါ န သက္ကာ ဂဟေတုံ၊ ဧကစ္စသဿတမ္ပိ ဂဟေတွာ တံ အပ္ပဟာယ သဿတံ ဝါ ဥစ္ဆေဒံ ဝါ န သက္ကာ ဂဟေတုံ။ မူလသဿတံ ပန

၁-ဧဝမေတမ္ပိ (သီ၊ သျာ) ၂-ဝုစ္စိဿန္တိ (သီ)၊ ပုစ္ဆိဿန္တိ (သျာ)

appahāya aññaṁ sassatameva sakkā gahetuṁ. Kathaṁ? Ekasmiñhi samaye "rūpaṁ sassatan"ti gahetvā aparasmiṁ samaye "na suddharūpameva sassataṁ, vedanāpi sassatā, viññāṇampi sassatan"ti gaṇhāti. Ucchedepi ekaccasassatepi es'eva nayo. Yathā ca khandhesu, evaṁ āyatanesupi yojetabbaṁ. Idaṁ sandhāya vuttaṁ "tañc'eva diṭṭhiṁ na ppajahanti, aññañca diṭṭhiṁ upādiyantī"ti.

Dutiyavāre **atoti** appajahanakesu nissakkaṁ, ye na ppajahanti, tehi, ye pajahantīti vucciyanti, te'va tanutarā appatarāti attho. **Tañc'eva diṭṭhiṁ pajahanti, aññañca diṭṭhiṁ na upādiyantīti** tañca mūladassanaṁ pajahanti, aññañca dassanaṁ na gaṇhanti. Kathaṁ? Ekasmiñhi samaye "rūpaṁ sassatan"ti gahetvā aparasmiṁ samaye tattha ādīnavaṁ disvā "oḷārikametaṁ mayhaṁ dassanan"ti pajahati. "Na kevalañca rūpaṁ sassatanti dassanameva oḷārikaṁ, vedanāpi sassatā -pa- viññāṇampi sassatanti dassanaṁ oḷārikamevā"ti vissajjeti. Ucchedepi ekaccasassatepi es'eva nayo. Yathā ca khandhesu, evaṁ āyatanesupi yojetabbaṁ. Evaṁ tañca mūladassanaṁ pajahanti, aññañca dassanaṁ na gaṇhanti.

Sant'aggivessanāti kasmā ārabhi? Ayaṁ ucchedaladdhiko attano laddhiṁ nigūhati, tassā pana laddhiyā vaṇṇe vuccamāne attano laddhiṁ pātukarissatīti tisso laddhiyo ekato dassetvā vibhajituṁ imaṁ desanaṁ ārabhi.

Sārāgāya santiketi-ādīsu rāgavasena vaṭṭe rajjanassa āsannā taṇhādiṭṭhisaṁyojanena vaṭṭasaṁyojanassa santike. **Abhinandanāyāti** taṇhādiṭṭhivasen'eva gilitvā pariyādiyanassa gahaṇassa ca āsannāti attho. **Asārāgāya santike**ti-ādīsu vaṭṭe arajjanassa[1] āsannāti-ādinā nayena attho veditabbo.

Ettha ca sassatadassanaṁ appasāvajjaṁ dandhavirāgaṁ, ucchedadassanaṁ mahāsāvajjaṁ khippavirāgaṁ. Kathaṁ? Sassatavādī hi idhalokaṁ paralokañca atthīti jānāti, sukatadukkaṭānaṁ phalaṁ atthīti jānāti, kusalaṁ karoti, akusalaṁ karonto bhāyati, vaṭṭaṁ assādeti, abhinandati.

---

1. Vivaṭṭe rajjanassa (Syā, Ka)

အပ္ပဟာယ အညံ သဿတမေဝ သက္ကာ ဂဟေတုံ။ ကထံ? ဧကသ္မိဉှိ သမယေ “ရူပံ သဿတ”န္တိ ဂဟေတွာ အပရသ္မိံ သမယေ “န သုဒ္ဓရူပမေဝ သဿတံ၊ ဝေဒနာပိ သဿတာ၊ ဝိညာဏမ္ပိ သဿတ”န္တိ ဂဏှာတိ။ ဥစ္ဆေဒေပိ ဧကစ္စသဿတေပိ ဧသေဝ နယော။ ယထာ စ ခန္ဓေသု၊ ဧဝံ အာယတနေသုပိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ ဣဒံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “တဉ္စေဝ ဒိဋ္ဌိံ နပ္ပဇဟန္တိ၊ အညဉ္စ ဒိဋ္ဌိံ ဥပါဒိယန္တီ”တိ။

ဒုတိယဝါရေ **အတော**တိ အပ္ပဇဟနကေသု နိဿက္ကံ၊ ယေ နပ္ပဇဟန္တိ၊ တေဟိ, ယေ ပဇဟန္တီတိ ဝုစ္စိယန္တိ၊ တေဝ တနုတရာ အပ္ပတရာတိ အတ္ထော။ **တဉ္စေဝ ဒိဋ္ဌိံ ပဇဟန္တိ၊ အညဉ္စ ဒိဋ္ဌိံ န ဥပါဒိယန္တီ**တိ တဉ္စ မူလဒဿနံ ပဇဟန္တိ၊ အညဉ္စ ဒဿနံ န ဂဏှန္တိ။ ကထံ? ဧကသ္မိဉှိ သမယေ “ရူပံ သဿတ”န္တိ ဂဟေတွာ အပရသ္မိံ သမယေ တတ္ထ အာဒီနဝံ ဒိသွာ “ဩဠာရိကမေတံ မယှံ ဒဿန”န္တိ ပဇဟတိ။ “န ကေဝလဉ္စ ရူပံ သဿတန္တိ ဒဿနမေဝ ဩဠာရိကံ၊ ဝေဒနာပိ သဿတာ။ပ။ ဝိညာဏမ္ပိ သဿတန္တိ ဒဿနံ ဩဠာရိကမေဝါ”တိ ဝိဿဇ္ဇေတိ။ ဥစ္ဆေဒေပိ ဧကစ္စသဿတေပိ ဧသေဝ နယော။ ယထာ စ ခန္ဓေသု၊ ဧဝံ အာယတနေသုပိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ ဧဝံ တဉ္စ မူလဒဿနံ ပဇဟန္တိ၊ အညဉ္စ ဒဿနံ န ဂဏှန္တိ။

သန္တဂ္ဂိဝေဿနာတိ ကသ္မာ အာရဘိ? အယံ ဥစ္ဆေဒလဒ္ဓိကော အတ္တနော လဒ္ဓိံ နိဂူဟတိ၊ တဿာ ပန လဒ္ဓိယာ ဝဏ္ဏေ ဝုစ္စမာနေ အတ္တနော လဒ္ဓိံ ပါတုကရိဿတီတိ တိဿော လဒ္ဓိယော ဧကတော ဒဿေတွာ ဝိဘဇိတုံ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။

သာရာဂါယ သန္တိကေတိအာဒီသု ရာဂဝသေန ဝဋ္ဋေ ရဇ္ဇနဿ အာသန္နာ တဏှာဒိဋ္ဌိသံယောဇနေန ဝဋ္ဋသံယောဇနဿ သန္တိကေ။ **အဘိနန္ဒနာယာ**တိ တဏှာဒိဋ္ဌိဝသေနေဝ ဂိလိတွာ ပရိယာဒိယနဿ ဂဟဏဿ စ အာသန္နာတိ အတ္ထော။ **အသာရာဂါယ သန္တိကေ**တိအာဒီသု ဝဋ္ဋေ အရဇ္ဇနဿ[၁] အာသန္နာတိ-အာဒိနာ နယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဧတ္ထ စ သဿတဒဿနံ အပ္ပသာဝဇ္ဇံ ဒန္ဓဝိရာဂံ၊ ဥစ္ဆေဒဒဿနံ မဟာသာဝဇ္ဇံ ခိပ္ပဝိရာဂံ။ ကထံ? သဿတဝါဒီ ဟိ ဣဓလောကံ ပရလောကဉ္စ အတ္ထီတိ ဇာနာတိ၊ သုကတဒုက္ကဋာနံ ဖလံ အတ္ထီတိ ဇာနာတိ၊ ကုသလံ ကရောတိ၊ အကုသလံ ကရောန္တော ဘာယတိ၊ ဝဋ္ဋံ အဿာဒေတိ၊ အဘိနန္ဒတိ။

၁-ဝိဝဋ္ဋေ ရဇ္ဇနဿ (သျာ၊ က)

Buddhānaṁ vā Buddhasāvakānaṁ vā sammukhībhūto sīghaṁ laddhiṁ jahituṁ na sakkoti. Tasmā taṁ sassatadassanaṁ appasāvajjaṁ dandhavirāganti vuccati. Ucchedavādī pana idhalokaparalokaṁ atthīti jānāti[1], sukatadukkaṭānaṁ phalaṁ atthīti jānāti[1], kusalaṁ na karoti, akusalaṁ karonto na bhāyati, vaṭṭaṁ na assādeti, n'ābhinandati, Buddhānaṁ vā Buddhasāvakānaṁ vā sammukhībhāve sīghaṁ dassanaṁ pajahati. Pāramiyo pūretuṁ sakkonto Buddho hutvā, asakkonto abhinīhāraṁ katvā sāvako hutvā parinibbāyati. Tasmā ucchedadassanaṁ mahāsāvajjaṁ khippavirāganti vuccati.

202. So pana paribbājako etamatthaṁ asallakkhetvā "mayhaṁ dassanaṁ saṁvaṇṇeti pasaṁsati, addhā me sundaraṁ dassanan"ti sallakkhetvā **ukkaṁseti me bhavan**ti-ādimāha.

Idāni yasmā ayaṁ paribbājako kañjiyeneva tittakālābu, ucchedadassaneneva pūrito, so yathā kañjiyaṁ appahāya na sakkā lābumhi telaphāṇitādīni pakkhipituṁ, pakkhittānipi na gaṇhāti, evamevaṁ taṁ laddhiṁ appahāya abhabbo maggaphalānaṁ lābhāya, tasmā laddhiṁ jahāpanatthaṁ **tatr'aggivessanā**ti-ādi āraddhaṁ. **Viggaho**ti kalaho. **Evametāsaṁ diṭṭhīnaṁ pahānaṁ hotī**ti evaṁ viggahādi-ādīnavaṁ disvā tāsaṁ diṭṭhīnaṁ pahānaṁ hoti. So hi paribbājako "kiṁ me iminā viggahādinā"ti taṁ ucchedadassanaṁ pajahati.

205. Athassa Bhagavā vamitakañjiye lābumhi sappiphāṇitādīni pakkhipanto viya hadaye amatosadhaṁ pūressāmīti vipassanaṁ ācikkhanto **ayaṁ kho pana Aggivessana kāyo**ti-ādimāha. Tass'attho Vammikasutte vutto. **Aniccato**ti-ādīnipi heṭṭhā vitthāritān'eva. **Yo kāyasmiṁ kāyachando**ti yā kāyasmiṁ taṇhā. **Sneho**ti taṇhāsnehova. **Kāyanvayatā**ti kāyānugamanabhāvo, kāyaṁ anugacchanakakilesoti attho.

Evaṁ rūpakammaṭṭhānaṁ dassetvā idāni arūpakammaṭṭhānaṁ dassento **tisso kho**ti-ādimāha. Puna tāsaṁ yeva vedanānaṁ asammissabhāvaṁ dassento **yasmiṁ Aggivessana samaye**ti-ādimāha. Tatrāyaṁ

1. Na jānāti (Sī, Syā)

ဗုဒ္ဓါနံ ဝါ ဗုဒ္ဓသာဝကာနံ ဝါ သမ္မုခီဘူတော သီဃံ လဒ္ဓိံ ဇဟိတုံ န သက္ကောတိ။ တသ္မာ တံ သဿတဒဿနံ အပ္ပသာဝဇ္ဇံ ဒန္ဓဝိရာဂန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဥစ္ဆေဒဝါဒီ ပန ဣဓလောကပရလောကံ အတ္ထီတိ ဇာနာတိ[1]၊ သုကတဒုက္ကဋာနံ ဖလံ အတ္ထီတိ ဇာနာတိ[1]၊ ကုသလံ န ကရောတိ၊ အကုသလံ ကရောန္တော န ဘာယတိ၊ ဝဋ္ဋံ န အဿာဒေတိ၊ နာဘိနန္ဒတိ၊ ဗုဒ္ဓါနံ ဝါ ဗုဒ္ဓသာဝကာနံ ဝါ သမ္မုခီဘာဝေ သီဃံ ဒဿနံ ပဇဟတိ။ ပါရမိယော ပူရေတုံ သက္ကောန္တော ဗုဒ္ဓေါ ဟုတွာ, အသက္ကောန္တော အဘိနီဟာရံ ကတွာ သာဝကော ဟုတွာ ပရိနိဗ္ဗာယတိ။ တသ္မာ ဥစ္ဆေဒဒဿနံ မဟာသာဝဇ္ဇံ ခိပ္ပဝိရာဂန္တိ ဝုစ္စတိ။

၂၀၂။ သော ပန ပရိဗ္ဗာဇကော ဧတမတ္ထံ အသလ္လက္ခေတွာ "မယှံ ဒဿနံ သံဝဏ္ဏေတိ ပသံသတိ၊ အဒ္ဓါ မေ သုန္ဒရံ ဒဿန"န္တိ သလ္လက္ခေတွာ **ဥက္ကံသေတိ မေ ဘဝ**န္တိအာဒိမာဟ။

ဣဒါနိ ယသ္မာ အယံ ပရိဗ္ဗာဇကော ကဉ္ဇိယေနေဝ တိတ္တကာလာဗု, ဥစ္ဆေဒဒဿနေနေဝ ပူရိတော၊ သော ယထာ ကဉ္ဇိယံ အပ္ပဟာယ န သက္ကာ လာဗုမှိ တေလဖာဏိတာဒီနိ ပက္ခိပိတုံ၊ ပက္ခိတ္တာနိပိ န ဂဏှာတိ၊ ဧဝမေဝံ တံ လဒ္ဓိံ အပ္ပဟာယ အဘဗ္ဗော မဂ္ဂဖလာနံ လာဘာယ၊ တသ္မာ လဒ္ဓိံ ဇဟာပနတ္ထံ **တတြဂ္ဂိဝေဿနာ**တိအာဒိ အာရဒ္ဓံ။ **ဝိဂ္ဂဟော**တိ ကလဟော။ **ဧဝမေတာသံ ဒိဋ္ဌီနံ ပဟာနံ ဟောတီ**တိ ဧဝံ ဝိဂ္ဂဟာဒိအာဒီနဝံ ဒိသွာ တာသံ ဒိဋ္ဌီနံ ပဟာနံ ဟောတိ။ သော ဟိ ပရိဗ္ဗာဇကော "ကိံ မေ ဣမိနာ ဝိဂ္ဂဟာဒိနာ"တိ တံ ဥစ္ဆေဒဒဿနံ ပဇဟတိ။

၂၀၅။ အထဿ ဘဂဝါ ဝမိတကဉ္ဇိယေ လာဗုမှိ သပ္ပိဖာဏိတာဒီနိ ပက္ခိပန္တော ဝိယ ဟဒယေ အမတောသဓံ ပူရေဿာမီတိ ဝိပဿနံ အာစိက္ခန္တော **အယံ ခေါ ပန အဂ္ဂိဝေဿန ကာယော**တိအာဒိမာဟ။ တဿတ္ထော ဝမ္မိကသုတ္တေ ဝုတ္တော။ **အနိစ္စတော**တိအာဒီနိပိ ဟေဋ္ဌာ ဝိတ္ထာရိတာနေဝ။ **ယော ကာယသ္မိံ ကာယစ္ဆန္ဒော**တိ ယာ ကာယသ္မိံ တဏှာ။ **သ္နေဟော**တိ တဏှာသ္နေဟောဝ။ **ကာယန္ဝယတာ**တိ ကာယာနုဂမနဘာဝေါ၊ ကာယံ အနုဂစ္ဆနကကိလေသောတိ အတ္ထော။

ဧဝံ ရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ အရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ဒဿေန္တော **တိဿော ခေါ**တိအာဒိမာဟ။ ပုန တာသံယေဝ ဝေဒနာနံ အသမ္မိဿဘာဝံ ဒဿေန္တော **ယသ္မိံ အဂ္ဂိဝေဿန သမယေ**တိအာဒိမာဟ။ တတြာယံ

၁-န ဇာနာတိ (သီ၊ သျာ)

saṅkhepattho—Yasmiṁ samaye sukhādīsu ekaṁ vedanaṁ vedayati, tasmiṁ samaye aññā vedanā attano vāraṁ vā okāsaṁ vā olokayamānā nisinnā nāma n'atthi, atha kho anuppannāva honti bhinna-udakapupphuḷā[1] viya ca antarahitā vā. **Sukhāpi kho**ti-ādi tāsaṁ vedanānaṁ cuṇṇavicuṇṇabhāvadassanatthaṁ vuttaṁ.

Na kenaci saṁvadatīti sassataṁ gahetvā "sassatavādī ahan"ti ucchedavādināpi saddhiṁ na saṁvadati, tameva gahetvā "sassatavādī ahan"ti ekaccasassatavādinā saddhiṁ na vivadati. Evaṁ tayopi vādā parivattetvā yojetabbā. **Yañca loke vuttan**ti yaṁ loke kathitaṁ voharitaṁ, tena voharati aparāmasanto kiñci dhammaṁ parāmāsaggāhena aggaṇhanto. Vuttampi c'etaṁ—

"Yo hoti bhikkhu arahaṁ katāvī,
Khīṇāsavo antimadehadhārī.
Ahaṁ vadāmītipi so vadeyya,
Mamaṁ vadantītipi so vadeyya.
Loke samaññaṁ[2] kusalo viditvā,
Vohāramattena so vohareyyā"ti[3].

Aparampi vuttaṁ "imā kho Citta lokasamaññā lokaniruttiyo lokavohārā lokapaññattiyo, yāhi Tathāgato voharati aparāmasan"ti[4].

206. **Abhiññāpahānamāhā**ti sassatādīsu tesaṁ tesaṁ dhammānaṁ sassataṁ abhiññāya jānitvā sassatassa pahānaṁ āha, ucchedaṁ, ekaccasassataṁ abhiññāya ekaccasassatassa pahānaṁ vadati. Rūpaṁ abhiññāya rūpassa pahānaṁ vadatīti-ādinā nayen'ettha attho veditabbo.

Paṭisañcikkhatoti paccavekkhantassa. **Anupādāya āsavehi cittaṁ vimuccī**ti anuppādanirodhena niruddhehi āsavehi aggahetvā'va cittaṁ vimucci. Ettāvatā c'esa parassa vaḍḍhitaṁ bhattaṁ bhuñjitvā khudaṁ vinodento viya

1. Bhinna-udakabubbulā (Sī, Syā) 2. Samaññā (Ka)
3. Saṁ 1. 14 piṭṭhe. 4. Dī 1. 186 piṭṭhe.

သင်္ခေပတ္ထော—ယသ္မိံ သမယေ သုခါဒီသု ဧကံ ဝေဒနံ ဝေဒယတိ၊ တသ္မိံ သမယေ အညာ ဝေဒနာ အတ္တနော ဝါရံ ဝါ ဩကာသံ ဝါ ဩလောကယမာနာ နိသိန္နာ နာမ နတ္ထိ၊ အထ ခေါ အနုပ္ပန္နာဝ ဟောန္တိ ဘိန္နဥဒကပုပ္ဖုဠာ[1] ဝိယ စ အန္တရဟိတာ ဝါ။ **သုခါပိ ခေါ**တိအာဒိ တာသံ ဝေဒနာနံ စုဏ္ဏဝိစုဏ္ဏဘာဝဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။

န ကေနစိ သံဝဒတီတိ သဿတံ ဂဟေတွာ "သဿတဝါဒီ အဟ"န္တိ ဥစ္ဆေဒဝါဒိနာပိ သဒ္ဓိံ န သံဝဒတိ၊ တမေဝ ဂဟေတွာ "သဿတဝါဒီ အဟ"န္တိ ဧကစ္စသဿတဝါဒိနာ သဒ္ဓိံ န ဝိဝဒတိ။ ဧဝံ တယောပိ ဝါဒါ ပရိဝတ္တေတွာ ယောဇေတဗ္ဗာ။ **ယဉ္စ လောကေ ဝုတ္တ**န္တိ ယံ လောကေ ကထိတံ ဝေါဟရိတံ၊ တေန ဝေါဟရတိ အပရာမသန္တော ကိဉ္စိ ဓမ္မံ ပရာမာသဂ္ဂါဟေန အဂ္ဂဏှန္တော။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

"ယော ဟောတိ ဘိက္ခု အရဟံ ကတာဝီ၊
ခီဏာသဝေါ အန္တိမဒေဟဓာရီ။
အဟံ ဝဒါမီတိပိ သော ဝဒေယျ၊
မမံ ဝဒန္တီတိပိ သော ဝဒေယျ။
လောကေ သမညံ[2] ကုသလော ဝိဒိတွာ၊
ဝေါဟာရမတ္တေန သော ဝေါဟရေယျာ"တိ[3]။

အပရမ္ပိ ဝုတ္တံ "ဣမာ ခေါ စိတ္တ လောကသမညာ လောကနိရုတ္တိယော လောကဝေါဟာရာ လောကပညတ္တိယော၊ ယာဟိ တထာဂတော ဝေါဟရတိ အပရာမသ"န္တိ[4]။

၂၀၆။ **အဘိညာပဟာနမာဟာ**တိ သဿတာဒီသု တေသံ တေသံ ဓမ္မာနံ သဿတံ အဘိညာယ ဇာနိတွာ သဿတဿ ပဟာနံ အာဟ၊ ဥစ္ဆေဒံ၊ ဧကစ္စသဿတံ အဘိညာယ ဧကစ္စသဿတဿ ပဟာနံ ဝဒတိ။ ရူပံ အဘိညာယ ရူပဿ ပဟာနံ ဝဒတီတိအာဒိနာ နယေနေတ္ထ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

ပဋိသဉ္စိက္ခတောတိ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ။ **အနုပါဒါယ အာသဝေဟိ စိတ္တံ ဝိမုစ္စီ**တိ အနုပ္ပါဒနိရောဓေန နိရုဒ္ဓေဟိ အာသဝေဟိ အဂ္ဂဟေတွာဝ စိတ္တံ ဝိမုစ္စိ။ ဧတ္တာဝတာ စေသ ပရဿ ဝဍ္ဎိတံ ဘတ္တံ ဘုဉ္ဇိတွာ ခုဒံ ဝိနောဒေန္တော ဝိယ

၁-ဘိန္နဥဒကဗုဗ္ဗုဠာ (သီ၊ သျာ) ၂-သမညာ (က)
၃-သံ ၁-၁၄-ပိဋ္ဌေ။ ၄-ဒီ ၁-၁၈၆-ပိဋ္ဌေ။

parassa āraddhāya dhammadesanāya ñāṇaṁ pesetvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattañc'eva patto, sāvakapāramīñāṇassa ca matthakaṁ, soḷasa ca paññā paṭivijjhitvā ṭhito. Dīghanakho pana sotāpattiphalaṁ patvā saraṇesu patiṭṭhito.

Bhagavā pana imaṁ desanaṁ sūriye dharamāne yeva niṭṭhāpetvā Gijjhakūṭā oruyha Veḷuvanaṁ gantvā sāvakasannipātaṁ akāsi, caturaṅgasamannāgato sannipāto ahosi. Tatr'imāni aṅgāni—Māghanakkhattena yutto puṇṇama-uposathadivaso, kena ci anāmantitāni hutvā attano yeva dhammatāya sannipatitāni aḍḍhatelasāni bhikkhusatāni, tesu ekopi puthujjano vā sotāpannasakadāgāmi-anāgāmisukkhavipassaka-arahantesu vā aññataro n'atthi, sabbe chaḷabhiññāva, ekopi c'ettha satthakena kese chinditvā pabbajito nāma n'atthi, sabbe ehibhikkhuno yevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Dīghanakhasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Māgaṇḍiyasuttavaṇṇanā

207. **Evaṁ me sutan**ti Māgaṇḍiyasuttaṁ. Tattha **agyāgāre**ti aggihomasālāyaṁ[1]. **Tiṇasanthārake**ti dve Māgaṇḍiyā mātulo ca bhāgineyyo ca. Tesu mātulo pabbajitvā arahattaṁ patto, bhāgineyyopi sa-upanissayo nacirasseva pabbajitvā arahattaṁ pāpuṇissati. Athassa Bhagavā upanissayaṁ disvā ramaṇīyaṁ devagabbhasadisaṁ Gandhakuṭiṁ pahāya tattha chārikatiṇakacavarādīhi uklāpe agyāgāre tiṇasanthārakaṁ paññāpetvā parasaṅgahakaraṇatthaṁ katipāhaṁ vasittha. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Tenupasaṅkamī**ti na kevalaṁ taṁdivasameva, yasmā pana taṁ agyāgāraṁ gāmūpacāre dārakadārikāhi okiṇṇaṁ avivittaṁ, tasmā Bhagavā niccakālampi divasabhāgaṁ tasmiṁ vanasaṇḍe vītināmetvā sāyaṁ vāsatthāya tattha upagacchati.

---

1. Aggihottasālāyaṁ (Sī, Syā)

ပရဿ အာရဒ္ဓါယ ဓမ္မဒေသနာယ ဉာဏံ ပေသေတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တဉ္စေဝ ပတ္တော, သာဝကပါရမီဉာဏဿ စ မတ္ထကံ၊ သောဠသ စ ပညာ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ ဌိတော။ ဒီဃနခေါ ပန သောတာပတ္တိဖလံ ပတွာ သရဏေသု ပတိဋ္ဌိတော။

ဘဂဝါ ပန ဣမံ ဒေသနံ သူရိယေ ဓရမာနေယေဝ နိဋ္ဌာပေတွာ ဂိဇ္ဈကူဋာ ဩရုယှ ဝေဠုဝနံ ဂန္တွာ သာဝကသန္နိပါတံ အကာသိ၊ စတုရင်္ဂသမန္နာဂတော သန္နိပါတော အဟောသိ။ တတြိမာနိ အင်္ဂါနိ—မာဃနက္ခတ္တေန ယုတ္တော ပုဏ္ဏမဥပေါသထဒိဝသော၊ ကေနစိ အနာမန္တိတာနိ ဟုတွာ အတ္တနောယေဝ ဓမ္မတာယ သန္နိပတိတာနိ အဍ္ဎတေလသာနိ ဘိက္ခုသတာနိ၊ တေသု ဧကောပိ ပုထုဇ္ဇနော ဝါ သောတာပန္နသကဒါဂါမိအနာဂါမိသုက္ခဝိပဿကအရဟန္တေသု ဝါ အညတရော နတ္ထိ၊ သဗ္ဗေ ဆဠဘိညာဝ၊ ဧကောပိ စေတ္ထ သတ္ထကေန ကေသေ ဆိန္ဒိတွာ ပဗ္ဗဇိတော နာမ နတ္ထိ၊ သဗ္ဗေ ဧဟိဘိက္ခုနောယေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဒီဃနခသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-မာဂဏ္ဍိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၀၇။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ မာဂဏ္ဍိယသုတ္တံ။ တတ္ထ **အဂျာဂါရေ**တိ အဂ္ဂိဟောမသာလာယံ[1]။ **တိဏသန္ထာရကေ**တိ ဒွေ မာဂဏ္ဍိယာ မာတုလော စ ဘာဂိနေယျော စ။ တေသု မာတုလော ပဗ္ဗဇိတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တော၊ ဘာဂိနေယျောပိ သဉပနိဿယော နစိရဿေဝ ပဗ္ဗဇိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိဿတိ။ အထဿ ဘဂဝါ ဥပနိဿယံ ဒိသွာ ရမဏီယံ ဒေဝဂဗ္ဘသဒိသံ ဂန္ဓကုဋိံ ပဟာယ တတ္ထ ဆာရိကတိဏကစဝရာဒီဟိ ဥက္လာပေ အဂျာဂါရေ တိဏသန္ထာရကံ ပညာပေတွာ ပရသင်္ဂဟကရဏတ္ထံ ကတိပါဟံ ဝသိတ္ထ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ **တေနုပသင်္ကမီ**တိ န ကေဝလံ တံဒိဝသမေဝ၊ ယသ္မာ ပန တံ အဂျာဂါရံ ဂါမူပစာရေ ဒါရကဒါရိကာဟိ ဩကိဏ္ဏံ အဝိဝိတ္တံ၊ တသ္မာ ဘဂဝါ နိစ္စကာလမ္ပိ ဒိဝသဘာဂံ တသ္မိံ ဝနသဏ္ဍေ ဝီတိနာမေတွာ သာယံ ဝါသတ္ထာယ တတ္ထ ဥပဂစ္ဆတိ။

၁-အဂ္ဂိဟောတ္တသာလာယံ (သီ၊ သျာ)

Addasā kho -pa- tiṇasanthārakaṁ paññattanti Bhagavā aññesu divasesu tiṇasanthārakaṁ saṅgharitvā[1] saññāṇaṁ katvā gacchati, taṁdivasaṁ pana paññapetvāva agamāsi. Kasmā? Tadā hi paccūsasamaye lokaṁ oloketvāva addasa “ajja Māgaṇḍiyo idhāgantvā imaṁ tiṇasanthārakaṁ disvā Bhāradvājena saddhiṁ tiṇasanthārakaṁ ārabbha kathāsallāpaṁ karissati, athāhaṁ āgantvā dhammaṁ desessāmi, so dhammaṁ sutvā mama santike pabbajitvā arahattaṁ pāpuṇissati. Paresaṁ saṅgahakaraṇatthameva hi mayā pāramiyo pūritā”ti tiṇasanthārakaṁ paññapetvāva agamāsi.

Samaṇaseyyānurūpaṁ maññeti imaṁ tiṇasanthārakaṁ “samaṇassa anucchavikā seyyā”ti maññāmi. Na ca asaññatasamaṇassa nivutthaṭṭhānametaṁ. Tathāhettha hatthena ākaḍḍhitaṭṭhānaṁ vā pādena ākaḍḍhitaṭṭhānaṁ vā sīsena pahaṭaṭṭhānaṁ vā na paññāyati, anākulo anākiṇṇo abhinno chekena cittakārena tūlikāya paricchinditvā paññatto viya. Saññatasamaṇassa vasitaṭṭhānaṁ, kassa bho vasitaṭṭhānanti pucchati. **Bhūnahuno**ti[2] hatavaḍḍhino mariyādakārakassa. Kasmā evamāha? Chasu dvāresu vaḍḍhipaññāpanaladdhikattā. Ayañhi tassa laddhi—cakkhu brūhetabbaṁ vaḍḍhetabbaṁ, adiṭṭhaṁ dakkhitabbaṁ, diṭṭhaṁ samatikkamitabbaṁ. Sotaṁ brūhetabbaṁ vaḍḍhetabbaṁ, asutaṁ sotabbaṁ, sutaṁ samatikkamitabbaṁ. Ghānaṁ brūhetabbaṁ vaḍḍhetabbaṁ, aghāyitaṁ ghāyitabbaṁ, ghāyitaṁ samatikkamitabbaṁ. Jivhā brūhetabbā vaḍḍhetabbā, assāyitaṁ sāyitabbaṁ, sāyitaṁ samatikkamitabbaṁ. Kāyo brūhetabbo vaḍḍhetabbo, aphuṭṭhaṁ phusitabbaṁ, phuṭṭhaṁ samatikkamitabbaṁ. Mano brūhetabbo vaḍḍhetabbo, aviññātaṁ vijānitabbaṁ, viññātaṁ samatikkamitabbaṁ. Evaṁ so chasu dvāresu vaḍḍhiṁ paññapeti. Bhagavā pana—

> “Cakkhunā saṁvaro sādhu, sādhu sotena saṁvaro.
> Ghānena saṁvaro sādhu, sādhu jivhāya saṁvaro.
> Kāyena saṁvaro sādhu, sādhu vācāya saṁvaro.
> Manasā saṁvaro sādhu, sādhu sabbattha saṁvaro.
> Sabbattha saṁvuto bhikkhu, sabbadukkhā pamuccatī”ti[3]—

1. Saṁharitvā (Sī), saṅkharitvā (Syā) 2. Bhūnahanassāti (Syā)
3. Khu 1. 65 piṭṭhe.

အဒ္ဒသာ ခေါ။ပ။ တိဏသန္ထာရကံ ပညတ္တန္တိ ဘဂဝါ အညေသု ဒိဝသေသု တိဏသန္ထာရကံ သင်္ဃရိတွာ[1] သညာဏံ ကတွာ ဂစ္ဆတိ၊ တံဒိဝသံ ပန ပညပေတွာဝ အဂမာသိ။ ကသ္မာ? တဒါ ဟိ ပစ္စူသသမယေ လောကံ ဩလောကေတွာဝ အဒ္ဒသ “အဇ္ဇ မာဂဏ္ဍိယော ဣဓာဂန္တွာ ဣမံ တိဏသန္ထာရကံ ဒိသွာ ဘာရဒွါဇေန သဒ္ဓိံ တိဏသန္ထာရကံ အာရဗ္ဘ ကထာသလ္လာပံ ကရိဿတိ၊ အထာဟံ အာဂန္တွာ ဓမ္မံ ဒေသေဿာမိ၊ သော ဓမ္မံ သုတွာ မမ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏိဿတိ။ ပရေသံ သင်္ဂဟကရဏတ္ထမေဝ ဟိ မယာ ပါရမိယော ပူရိတာ”တိ တိဏသန္ထာရကံ ပညပေတွာဝ အဂမာသိ။

သမဏသေယျာနုရူပံ မညေတိ ဣမံ တိဏသန္ထာရကံ “သမဏဿ အနုစ္ဆဝိကာ သေယျာ”တိ မညာမိ။ န စ အသညတသမဏဿ နိဝုတ္ထဋ္ဌာနမေတံ။ တထာဟေတ္ထ ဟတ္ထေန အာကဍ္ဎိတဋ္ဌာနံ ဝါ ပါဒေန အာကဍ္ဎိတဋ္ဌာနံ ဝါ သီသေန ပဟဋဋ္ဌာနံ ဝါ န ပညာယတိ၊ အနာကုလော အနာကိဏ္ဏော အဘိန္နော ဆေကေန စိတ္တကာရေန တူလိကာယ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ ပညတ္တော ဝိယ။ သညတသမဏဿ ဝသိတဋ္ဌာနံ၊ ကဿ ဘော ဝသိတဋ္ဌာနန္တိ ပုစ္ဆတိ။ **ဘူနဟုနော**တိ[2] ဟတဝဍ္ဎိနော မရိယာဒကာရကဿ။ ကသ္မာ ဧဝမာဟ? ဆသု ဒွါရေသု ဝဍ္ဎိပညာပနလဒ္ဓိကတ္တာ။ အယဉှိ တဿ လဒ္ဓိ—စက္ခု ဗြူဟေတဗ္ဗံ ဝဍ္ဎေတဗ္ဗံ၊ အဒိဋ္ဌံ ဒက္ခိတဗ္ဗံ၊ ဒိဋ္ဌံ သမတိက္ကမိတဗ္ဗံ။ သောတံ ဗြူဟေတဗ္ဗံ ဝဍ္ဎေတဗ္ဗံ၊ အသုတံ သောတဗ္ဗံ၊ သုတံ သမတိက္ကမိတဗ္ဗံ။ ဃာနံ ဗြူဟေတဗ္ဗံ ဝဍ္ဎေတဗ္ဗံ၊ အဃာယိတံ ဃာယိတဗ္ဗံ၊ ဃာယိတံ သမတိက္ကမိတဗ္ဗံ။ ဇိဝှါ ဗြူဟေတဗ္ဗာ ဝဍ္ဎေတဗ္ဗာ၊ အဿာယိတံ သာယိတဗ္ဗံ၊ သာယိတံ သမတိက္ကမိတဗ္ဗံ။ ကာယော ဗြူဟေတဗ္ဗော ဝဍ္ဎေတဗ္ဗော၊ အဖုဋ္ဌံ ဖုသိတဗ္ဗံ၊ ဖုဋ္ဌံ သမတိက္ကမိတဗ္ဗံ။ မနော ဗြူဟေတဗ္ဗော ဝဍ္ဎေတဗ္ဗော၊ အဝိညာတံ ဝိဇာနိတဗ္ဗံ၊ ဝိညာတံ သမတိက္ကမိတဗ္ဗံ။ ဧဝံ သော ဆသု ဒွါရေသု ဝဍ္ဎိံ ပညပေတိ။ ဘဂဝါ ပန—

> “စက္ခုနာ သံဝရော သာဓု၊ သာဓု သောတေန သံဝရော။
> ဃာနေန သံဝရော သာဓု၊ သာဓု ဇိဝှာယ သံဝရော။
> ကာယေန သံဝရော သာဓု၊ သာဓု ဝါစာယ သံဝရော။
> မနသာ သံဝရော သာဓု၊ သာဓု သဗ္ဗတ္ထ သံဝရော။
> သဗ္ဗတ္ထ သံဝုတော ဘိက္ခု၊ သဗ္ဗဒုက္ခာ ပမုစ္စတီ”တိ[3]—

၁-သံဟရိတွာ (သီ)၊ သင်္ခရိတွာ (သျာ) ၂-ဘူနဟနဿာတိ (သျာ) ၃-ခု ၁-၆၅-ပိဋ္ဌေ။

Chasu dvāresu saṁvaraṁ paññapeti. Tasmā so “vaḍḍhihato samaṇo Gotamo mariyādakārako”ti maññamāno “bhūnahuno”ti[1] āha.

Ariye ñāye dhamme kusaleti parisuddhe kāraṇadhamme anavajje. Iminā kiṁ dasseti? Evarūpassa nāma uggatassa paññātassa yasassino upari vācaṁ[2] bhāsamānena vīmaṁsitvā upadhāretvā mukhe ārakkhaṁ ṭhapetvā bhāsitabbo hoti. Tasmā mā sahasā abhāsi, mukhe ārakkhaṁ ṭhapehīti dasseti. **Evaṁ hi no sutte ocaratī**ti yasmā amhākaṁ sutte evaṁ āgacchati, na mayaṁ mukhāruḷhicchāmattaṁ[3] vadāma, sutte ca nāma āgataṁ vadamānā kassa bhāyeyyāma[4], tasmā sammukhāpi naṁ vadeyyāmāti attho. **Appossukko**ti mama rakkhanatthāya anussukko avāvaṭo hutvāti attho. **Vuttova naṁ vadeyyā**ti mayā vuttova hutvā apucchitova kathaṁ samuṭṭhāpetvā ambajambū-ādīni gahetvā viya apūrayamāno mayā kathitaniyāmena bhavaṁ Bhāradvājo vadeyya, vadassūti attho.

208. **Assosi kho**ti Satthā ālokaṁ vaḍḍhetvā dibbacakkhunā Māgaṇḍiyaṁ tattha āgataṁ addasa, dvinnaṁ janānaṁ bhāsamānānaṁ dibbasotena saddampi assosi. **Paṭisallānā vuṭṭhito**ti phalasamāpattiyā vuṭṭhito. **Saṁviggo**ti pītisaṁvegena saṁviggo calito kampito. Tassa kira etadahosi “neva Māgaṇḍiyena samaṇassa Gotamassa ārocitaṁ, na mayā. Amhe muñcitvā añño ettha tatiyopi natthi, suto bhavissati amhākaṁ saddo tikhiṇasotena purisenā”ti. Athassa abbhantare pīti uppajjitvā navanavutilomakūpasahassāni uddhaggāni akāsi. Tena vuttaṁ “saṁviggo lomahaṭṭhajāto”ti. **Atha kho Māgaṇḍiyo paribbājako**ti paribbājakassa pabhinnamukhaṁ viya bījaṁ paripākagataṁ ñāṇaṁ, tasmā sannisīdituṁ asakkonto āhiṇḍamāno puna Satthu santikaṁ āgantvā ekamantaṁ nisīdi. Taṁ dassetuṁ “atha kho Māgaṇḍiyo”ti-ādi vuttaṁ.

209. Satthā “evaṁ kira tvaṁ Māgaṇḍiya maṁ avacā”ti avatvāva **cakkhuṁ kho Māgaṇḍiyā**ti paribbājakassa dhammadesanaṁ ārabhi. Tattha

---

1. Bhūnahanoti (Syā)
2. Vādaṁ (Ka)
3. Mukhāruḷhamattaṁ (Sī)
4. Bhāseyyāma (Syā, Ka)

ဆသု ဒွါရေသု သံဝရံ ပညပေတိ။ တသ္မာ သော “ဝဍ္ဎိဟတော သမဏော ဂေါတမော မရိယာဒကာရကော”တိ မညမာနော “ဘူနဟုနော”တိ[၁] အာဟ။

အရိယေ ဉာယေ ဓမ္မေ ကုသလေတိ ပရိသုဒ္ဓေ ကာရဏဓမ္မေ အနဝဇ္ဇေ။ ဣမိနာ ကိံ ဒဿေတိ? ဧဝရူပဿ နာမ ဥဂ္ဂတဿ ပညာတဿ ယသဿိနော ဥပရိ ဝါစံ[၂] ဘာသမာနေန ဝီမံသိတွာ ဥပဓာရေတွာ မုခေ အာရက္ခံ ဌပေတွာ ဘာသိတဗ္ဗော ဟောတိ။ တသ္မာ မာ သဟသာ အဘာသိ၊ မုခေ အာရက္ခံ ဌပေဟီတိ ဒဿေတိ။ **ဧဝံ ဟိ နော သုတ္တေ ဩစရတီ**တိ ယသ္မာ အမှာကံ သုတ္တေ ဧဝံ အာဂစ္ဆတိ၊ န မယံ မုခါရုဠှိစ္ဆာမတ္တံ[၃] ဝဒါမ၊ သုတ္တေ စ နာမ အာဂတံ ဝဒမာနာ ကဿ ဘာယေယျာမ[၄]၊ တသ္မာ သမ္မုခါပိ နံ ဝဒေယျာမာတိ အတ္ထော။ **အပ္ပေါဿုက္ကော**တိ မမ ရက္ခနတ္ထာယ အနုဿုက္ကော အဝါဝဋော ဟုတွာတိ အတ္ထော။ **ဝုတ္တောဝ နံ ဝဒေယျာ**တိ မယာ ဝုတ္တောဝ ဟုတွာ အပုစ္ဆိတောဝ ကထံ သမုဋ္ဌာပေတွာ အမ္ဗဇမ္ဗူအာဒီနိ ဂဟေတွာ ဝိယ အပူရယမာနော မယာ ကထိတနိယာမေန ဘဝံ ဘာရဒွါဇော ဝဒေယျ၊ ဝဒဿူတိ အတ္ထော။

၂၀၈။ **အဿောသိ ခေါ**တိ သတ္ထာ အာလောကံ ဝဍ္ဎေတွာ ဒိဗ္ဗစက္ခုနာ မာဂဏ္ဍိယံ တတ္ထ အာဂတံ အဒ္ဒသ၊ ဒွိန္နံ ဇနာနံ ဘာသမာနာနံ ဒိဗ္ဗသောတေန သဒ္ဒမ္ပိ အဿောသိ။ **ပဋိသလ္လာနာ ဝုဋ္ဌိတော**တိ ဖလသမာပတ္တိယာ ဝုဋ္ဌိတော။ **သံဝိဂ္ဂေါ**တိ ပီတိသံဝေဂေန သံဝိဂ္ဂေါ စလိတော ကမ္ပိတော။ တဿ ကိရ ဧတဒဟောသိ “နေဝ မာဂဏ္ဍိယေန သမဏဿ ဂေါတမဿ အာရောစိတံ၊ န မယာ။ အမှေ မုဉ္စိတွာ အညော ဧတ္ထ တတိယောပိ နတ္ထိ၊ သုတော ဘဝိဿတိ အမှာကံ သဒ္ဒေါ တိခိဏသောတေန ပုရိသေနာ”တိ။ အထဿ အဗ္ဘန္တရေ ပီတိ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နဝနဝုတိလောမကူပသဟဿာနိ ဥဒ္ဓဂ္ဂါနိ အကာသိ။ တေန ဝုတ္တံ “သံဝိဂ္ဂေါ လောမဟဋ္ဌဇာတော”တိ။ **အထ ခေါ မာဂဏ္ဍိယော ပရိဗ္ဗာဇကော**တိ ပရိဗ္ဗာဇကဿ ပဘိန္နမုခံ ဝိယ ဗီဇံ ပရိပါကဂတံ ဉာဏံ၊ တသ္မာ သန္နိသီဒိတုံ အသက္ကောန္တော အာဟိဏ္ဍမာနော ပုန သတ္ထု သန္တိကံ အာဂန္တွာ ဧကမန္တံ နိသီဒိ။ တံ ဒဿေတုံ “အထ ခေါ မာဂဏ္ဍိယော”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

၂၀၉။ သတ္ထာ “ဧဝံ ကိရ တွံ မာဂဏ္ဍိယ မံ အဝစာ”တိ အဝတွာဝ **စက္ခုံ ခေါ မာဂဏ္ဍိယာ**တိ ပရိဗ္ဗာဇကဿ ဓမ္မဒေသနံ အာရဘိ။ တတ္ထ

၁-ဘူနဟနောတိ (သျာ)
၂-ဝါဒံ (က)
၃-မုခါရုဠှမတ္တံ (သီ)
၄-ဘာသေယျာမ (သျာ၊ က)

vasanaṭṭhānaṭṭhena rūpaṁ cakkhussa ārāmoti cakkhu **rūpārāmaṁ.** Rūpe ratanti **rūparataṁ.** Rūpena cakkhu āmoditaṁ pamoditanti **rūpasamuditaṁ. Dantan**ti nibbisevanaṁ. **Guttan**ti gopitaṁ. **Rakkhitan**ti ṭhapitarakkhaṁ. **Saṁvutan**ti pihitaṁ. **Saṁvarāyā**ti pidhānatthāya.

210. **Paricāritapubbo**ti abhiramitapubbo. **Rūpapariḷāhan**ti rūpaṁ ārabbha uppajjanapariḷāhaṁ. **Imassa pana te Māgaṇḍiya kimassa vacanīyan**ti imassa rūpaṁ pariggaṇhitvā arahattappattassa khīṇāsavassa tayā kiṁ vacanaṁ vattabbaṁ assa, vuḍḍhihato mariyādakārakoti idaṁ vattabbaṁ, na vattabbanti pucchati. **Na kiñci bho Gotamā**ti bho Gotama kiñci vattabbaṁ natthi. Sesadvāresupi eseva nayo.

211. Idāni yasmā tayā pañcakkhandhe pariggahetvā arahattappattassa khīṇāsavassa kiñci vattabbaṁ natthi, ahañca pañcakkhandhe pariggahetvā Sabbaññutaṁ patto, tasmā ahampi te na kiñci vattabboti dassetuṁ **ahaṁ kho panā**ti-ādimāha. **Tassa mayhaṁ Māgaṇḍiyā**ti gihikāle attano sampattiṁ dassento āha. Tattha **vassiko**ti-ādīsu yattha sukhaṁ hoti vassakāle vasituṁ, ayaṁ vassiko. Itaresupi eseva nayo. Ayaṁ panettha vacanattho—vassaṁ vāso vassaṁ, vassaṁ arahatīti **vassiko.** Itaresupi eseva nayo.

Tattha vassiko pāsādo nāti-ucco hoti nātinīco, dvāravātapānānipissa nātitanūni nātibahūni, bhūmattharaṇapaccattharaṇakhajjabhojjānipettha missakāneva vaṭṭanti. Hemantike thambhāpi bhittiyopi nīcā honti, dvāravātapānāni tanukāni sukhumacchiddāni. Uṇhapavesanatthāya bhittiniyūhāni nīharīyanti. Bhūmattharaṇapaccattharaṇanivāsanapārupanāni panettha uṇhavīriyāni[1] kambalādīni vaṭṭanti. Khajjabhojjaṁ siniddhaṁ kaṭukasannissitañca. Gimhike thambhāpi bhittiyopi uccā honti. Dvāravātapānāni panettha bahūni vipulajālāni bhavanti. Bhūmattharaṇādīni dukūlamayāni vaṭṭanti, khajjabhojjāni madhurarasasītavīriyāni. Vātapānasamīpesu cettha nava cāṭiyo ṭhapetvā udakassa pūretvā nīluppalādīhi sañchādenti. Tesu tesu padesesu

1. Uṇhavirissāni (Syā)

ဝသနဋ္ဌာနဋ္ဌေန ရူပံ စက္ခုဿ အာရာမောတိ စက္ခု **ရူပါရာမံ**။ ရူပေ ရတန္တိ **ရူပရတံ**။ ရူပေန စက္ခု အာမောဒိတံ ပမောဒိတန္တိ **ရူပသမုဒိတံ**။ **ဒန္တ**န္တိ နိဗ္ဗိသေဝနံ။ **ဂုတ္တ**န္တိ ဂေါပိတံ။ **ရက္ခိတ**န္တိ ဌပိတရက္ခံ။ **သံဝုတ**န္တိ ပိဟိတံ။ **သံဝရာယာ**တိ ပိဓာနတ္ထာယ။

၂၁၀။ **ပရိစာရိတပုဗ္ဗော**တိ အဘိရမိတပုဗ္ဗော။ **ရူပပရိဠာဟ**န္တိ ရူပံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပဇ္ဇနပရိဠာဟံ။ **ဣမဿ ပန တေ မာဂဏ္ဍိယ ကိမဿ ဝစနီယ**န္တိ ဣမဿ ရူပံ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ အရဟတ္တပ္ပတ္တဿ ခီဏာသဝဿ တယာ ကိံ ဝစနံ ဝတ္တဗ္ဗံ အဿ၊ ဝုဍ္ဎိဟတော မရိယာဒကာရကောတိ ဣဒံ ဝတ္တဗ္ဗံ, န ဝတ္တဗ္ဗန္တိ ပုစ္ဆတိ။ **န ကိဉ္စိ ဘော ဂေါတမာ**တိ ဘော ဂေါတမ ကိဉ္စိ ဝတ္တဗ္ဗံ နတ္ထိ။ သေသဒွါရေသုပိ ဧသေဝ နယော။

၂၁၁။ ဣဒါနိ ယသ္မာ တယာ ပဉ္စက္ခန္ဓေ ပရိဂ္ဂဟေတွာ အရဟတ္တပ္ပတ္တဿ ခီဏာသဝဿ ကိဉ္စိ ဝတ္တဗ္ဗံ နတ္ထိ၊ အဟဉ္စ ပဉ္စက္ခန္ဓေ ပရိဂ္ဂဟေတွာ သဗ္ဗညုတံ ပတ္တော၊ တသ္မာ အဟမ္ပိ တေ န ကိဉ္စိ ဝတ္တဗ္ဗောတိ ဒဿေတုံ **အဟံ ခေါ ပနာ**တိအာဒိမာဟ။ **တဿ မယှံ မာဂဏ္ဍိယာ**တိ ဂိဟိကာလေ အတ္တနော သမ္ပတ္တိံ ဒဿေန္တော အာဟ။ တတ္ထ **ဝဿိကော**တိအာဒီသု ယတ္ထ သုခံ ဟောတိ ဝဿကာလေ ဝသိတုံ၊ အယံ ဝဿိကော။ ဣတရေသုပိ ဧသေဝ နယော။ အယံ ပနေတ္ထ ဝစနတ္ထော—ဝဿံ ဝါသော ဝဿံ၊ ဝဿံ အရဟတီတိ **ဝဿိကော**။ ဣတရေသုပိ ဧသေဝ နယော။

တတ္ထ ဝဿိကော ပါသာဒေါ နာတိဥစ္စော ဟောတိ နာတိနီစော၊ ဒွါရဝါတပါနာနိပိဿ နာတိတနူနိ နာတိဗဟူနိ၊ ဘူမတ္ထရဏပစ္စတ္ထရဏခဇ္ဇဘောဇ္ဇာနိပေတ္ထ မိဿကာနေဝ ဝဋ္ဋန္တိ။ ဟေမန္တိကေ ထမ္ဘာပိ ဘိတ္တိယောပိ နီစာ ဟောန္တိ၊ ဒွါရဝါတပါနာနိ တနုကာနိ သုခုမစ္ဆိဒ္ဒါနိ။ ဥဏှပဝေသနတ္ထာယ ဘိတ္တိနိယူဟာနိ နီဟရီယန္တိ။ ဘူမတ္ထရဏပစ္စတ္ထရဏနိဝါသနပါရုပနာနိ ပနေတ္ထ ဥဏှဝီရိယာနိ[၁] ကမ္ဗလာဒီနိ ဝဋ္ဋန္တိ။ ခဇ္ဇဘောဇ္ဇံ သိနိဒ္ဓံ ကဋုကသန္နိဿိတဉ္စ။ ဂိမှိကေ ထမ္ဘာပိ ဘိတ္တိယောပိ ဥစ္စာ ဟောန္တိ။ ဒွါရဝါတပါနာနိ ပနေတ္ထ ဗဟူနိ ဝိပုလဇာလာနိ ဘဝန္တိ။ ဘူမတ္ထရဏာဒီနိ ဒုကူလမယာနိ ဝဋ္ဋန္တိ၊ ခဇ္ဇဘောဇ္ဇာနိ မဓုရရသသီတဝီရိယာနိ။ ဝါတပါနသမီပေသု စေတ္ထ နဝ စာဋိယော ဌပေတွာ ဥဒကဿ ပူရေတွာ နီလုပ္ပလာဒီဟိ သဉ္ဆာဒေန္တိ။ တေသု တေသု ပဒေသေသု

၁-ဥဏှဝိရိဿာနိ (သျာ)

udakayantāni karonti, yeti deve vassante viya udakadhārā nikkhamanti.

Bodhisattassa pana aṭṭhasatasuvaṇṇaghaṭe ca rajataghaṭe ca gandhodakassa pūretvā nīluppalagacchake[1] katvā sayanaṁ parivāretvā ṭhapayiṁsu. Mahantesu lohakaṭāhesu gandhakalalaṁ pūretvā nīluppalapadumapuṇḍarīkāni ropetvā utuggahaṇatthāya tattha tattha ṭhapesuṁ. Sūriyarasmīhi pupphāni pupphanti. Nānāvidhā bhamaragaṇā pāsādaṁ pavisitvā pupphesu rasaṁ[2] gaṇhantā vicaranti. Pāsādo atisugandho[3] hoti. Yamakabhittiyā antare lohanāḷiṁ ṭhapetvā navabhūmikapāsādassa[4] upari ākāsaṅgaṇe ratanamaṇḍapamatthake sukhumacchiddakaṁ jālaṁ baddhaṁ[5] ahosi. Ekasmiṁ ṭhāne sukkhamatiṁ sacammaṁ pasāreti. Bodhisattassa udakakīḷanavelāya mahiṁsacamme pāsāṇaguḷe khipanti, meghathanitasaddo viya hoti. Heṭṭhā yantaṁ parivattenti, udakaṁ abhiruhitvā jālamatthake patati, vassapatanasalilaṁ viya[6] hoti. Tadā bodhisatto nīlapaṭaṁ nivāseti, nīlapaṭaṁ pārupati, nīlapasādhanaṁ pasādheti. Parivārāpissa cattālīsanāṭakasahassāni nīlavatthābharaṇāneva nīlavilepanāni[7] hutvā mahāpurisaṁ parivāretvā ratanamaṇḍapaṁ gacchanti. Divasabhāgaṁ udakakīḷaṁ kīḷanto sītalaṁ utusukhaṁ anubhoti.

Pāsādassa catūsu disāsu cattāro sarā honti. Divākāle nānāvaṇṇasakuṇagaṇā pācīnasarato vuṭṭhāya viravamānā pāsādamatthakena pacchimasaraṁ gacchanti. Pacchimasarato vuṭṭhāya pācīnasaraṁ, uttarasarato dakkhiṇasaraṁ, dakkhiṇasarato uttarasaraṁ gacchanti, antaravassasamayo viya hoti. Hemantikapāsādo pana pañcabhūmiko ahosi, vassikapāsādo sattabhūmiko.

Nippurisehīti purisavirahitehi. Na kevalañcettha tūriyāneva nippurisāni, sabbaṭṭhānānipi nippurisāneva. Dovārikāpi itthiyova, nhāpanādiparikammakarāpi itthiyova. Rājā kira "tathārūpaṁ issariyasukhasampattiṁ anubhavamānassa purisaṁ disvā parisaṅkā uppajjati, sā me

1. Nīluppalagavacchite (Sī), nīluppalagacchakaṁ (Syā, Ka)
2. Rajaṁ (Sī)
3. Atisugandhagandho (Sī, Syā)
4. Navabhūmakapāsādassa (Sī)
5. Jālabandhanaṁ (Sī)
6. Vassaṁ pattakālo viya (Sī)
7. Nīlapaṭāni (Ka)

ဥဒကယန္တာနိ ကရောန္တိ၊ ယေဟိ ဒေဝေ ဝဿန္တေ ဝိယ ဥဒကဓာရာ နိက္ခမန္တိ။

ဗောဓိသတ္တဿ ပန အဋ္ဌသတသုဝဏ္ဏဃဋေ စ ရဇတဃဋေ စ ဂန္ဓောဒကဿ ပူရေတွာ နီလုပ္ပလဂစ္ဆကေ[၁] ကတွာ သယနံ ပရိဝါရေတွာ ဌပယိံသု။ မဟန္တေသု လောဟကဋာဟေသု ဂန္ဓကလလံ ပူရေတွာ နီလုပ္ပလပဒုမပုဏ္ဍရီကာနိ ရောပေတွာ ဥတုဂ္ဂဟဏတ္ထာယ တတ္ထ တတ္ထ ဌပေသုံ။ သူရိယရသ္မီဟိ ပုပ္ဖာနိ ပုပ္ဖန္တိ။ နာနာဝိဓာ ဘမရဂဏာ ပါသာဒံ ပဝိသိတွာ ပုပ္ဖေသု ရသံ[၂] ဂဏှန္တာ ဝိစရန္တိ။ ပါသာဒေါ အတိသုဂန္ဓော[၃] ဟောတိ။ ယမကဘိတ္တိယာ အန္တရေ လောဟနာဠိံ ဌပေတွာ နဝဘူမိကပါသာဒဿ[၄] ဥပရိ အာကာသင်္ဂဏေ ရတနမဏ္ဍပမတ္ထကေ သုခုမစ္ဆိဒ္ဒကံ ဇာလံ ဗဒ္ဓံ[၅] အဟောသိ။ ဧကသ္မိံ ဌာနေ သုက္ခမဟိံသစမ္မံ ပသာရေတိ။ ဗောဓိသတ္တဿ ဥဒကကီဠနဝေလာယ မဟိံသစမ္မေ ပါသာဏဂုဠေ ခိပန္တိ၊ မေဃထနိတသဒ္ဒေါ ဝိယ ဟောတိ။ ဟေဋ္ဌာ ယန္တံ ပရိဝတ္တေန္တိ၊ ဥဒကံ အဘိရုဟိတွာ ဇာလမတ္ထကေ ပတတိ၊ ဝဿပတနသလိလံ ဝိယ[၆] ဟောတိ။ တဒါ ဗောဓိသတ္တော နီလပဋံ နိဝါသေတိ၊ နီလပဋံ ပါရုပတိ၊ နီလပသာဓနံ ပသာဓေတိ။ ပရိဝါရာပိဿ စတ္တာလီသနာဋကသဟဿာနိ နီလဝတ္ထာဘရဏာနေဝ နီလဝိလေပနာနိ[၇] ဟုတွာ မဟာပုရိသံ ပရိဝါရေတွာ ရတနမဏ္ဍပံ ဂစ္ဆန္တိ။ ဒိဝသဘာဂံ ဥဒကကီဠံ ကီဠန္တော သီတလံ ဥတုသုခံ အနုဘောတိ။

ပါသာဒဿ စတူသု ဒိသာသု စတ္တာရော သရာ ဟောန္တိ။ ဒိဝါကာလေ နာနာဝဏ္ဏသကုဏဂဏာ ပါစီနသရတော ဝုဋ္ဌာယ ဝိရဝမာနာ ပါသာဒမတ္ထကေန ပစ္ဆိမသရံ ဂစ္ဆန္တိ။ ပစ္ဆိမသရတော ဝုဋ္ဌာယ ပါစီနသရံ၊ ဥတ္တရသရတော ဒက္ခိဏသရံ၊ ဒက္ခိဏသရတော ဥတ္တရသရံ ဂစ္ဆန္တိ၊ အန္တရဝဿသမယော ဝိယ ဟောတိ။ ဟေမန္တိကပါသာဒေါ ပန ပဉ္စဘူမိကော အဟောသိ၊ ဝဿိကပါသာဒေါ သတ္တဘူမိကော။

နိပ္ပုရိသေဟီတိ ပုရိသဝိရဟိတေဟိ။ န ကေဝလဉ္စေတ္ထ တူရိယာနေဝ နိပ္ပုရိသာနိ၊ သဗ္ဗဋ္ဌာနာနိပိ နိပ္ပုရိသာနေဝ။ ဒေါဝါရိကာပိ ဣတ္ထိယောဝ၊ နှာပနာဒိပရိကမ္မကရာပိ ဣတ္ထိယောဝ။ ရာဇာ ကိရ "တထာရူပံ ဣဿရိယသုခသမ္ပတ္တိံ အနုဘဝမာနဿ ပုရိသံ ဒိသွာ ပရိသင်္ကာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ သာ မေ

၁-နီလုပ္ပလဂဝစ္ဆိတေ (သီ)၊ နီလုပ္ပလဂစ္ဆကံ (သျာ၊ က)
၂-ရဇံ (သီ)
၃-အတိသုဂန္ဓဂန္ဓော (သီ၊ သျာ)
၄-နဝဘူမကပါသာဒဿ (သီ)
၅-ဇာလဗန္ဓနံ (သီ)
၆-ဝဿံ ပတ္တကာလော ဝိယ (သီ)
၇-နီလပဋာနိ (က)

puttassa mā ahosī”ti sabbakiccesu itthiyova ṭhapesi. **Tāya ratiyā ramamāno**ti idaṁ catutthajjhānikaphalasamāpattiratiṁ sandhāya vuttaṁ.

212. **Gahapati vā gahapatiputto vā**ti ettha yasmā khattiyānaṁ setacchattasmiṁ yeva patthanā hoti, mahā ca nesaṁ papañco, brāhmaṇā mantehi atittā mante gavesantā vicaranti, gahapatino pana muddāgaṇanamattaṁ uggahitakālato paṭṭhāya sampattiṁyeva anubhavanti, tasmā khattiyabrāhmaṇe aggahetvā “gahapati vā gahapatiputto vā”ti āha. **Āvaṭṭeyyā**ti mānusakakāmahetu āvaṭṭo bhaveyyāti attho. **Abhikkantatarā**ti visiṭṭhatarā. **Paṇītatarā**ti atappakatarā. Vuttampi cetaṁ—

“Kusaggenudakamādāya[1], samudde udakaṁ mine.
Evaṁ mānusakā kāmā, dibbakāmāna santike”ti[2].

Samadhigayha tiṭṭhatīti dibbasukhaṁ gaṇhitvā tato visiṭṭhatarā hutvā tiṭṭhati.

Opammasaṁsandanaṁ panettha evaṁ veditabbaṁ—gahapatissa pañcahi kāmaguṇehi samaṅgībhūtakālo viya bodhisattassa tīsu pāsādesu cattālīsasahassa-itthimajjhe modanakālo, tassa sucaritaṁ pūretvā sagge nibbattakālo viya bodhisattassa abhinikkhamanaṁ katvā Bodhipallaṅke Sabbaññutaṁ paṭividdhakālo, tassa nandanavane sampattiṁ anubhavanakālo viya Tathāgatassa catutthajjhānikaphalasamāpattiratiyā vītivattanakālo, tassa mānusakānaṁ pañcannaṁ kāmaguṇānaṁ apatthanakālo viya Tathāgatassa catutthajjhānikaphalasamāpattiratiyā vītināmentassa hīnajanasukhassa apatthanakāloti.

213. **Sukhī**ti paṭhamaṁ dukkhito pacchā sukhito assa. **Serī**ti paṭhamaṁ vejjadutiyako pacchā serī ekako bhaveyya. **Sayaṁvasī**ti paṭhamaṁ vejjassa vase vattamāno vejjena nisīdāti vutte nisīdi, nipajjāti vutte nipajji, bhuñjāti vutte bhuñji, pivāti vutte pivi, pacchā sayaṁvasī jāto. **Yena**

1. Kusagge udakamādāya (Sī), kusagge dakamādāya (Syā, Ka)
2. Khu 6. 133 piṭṭhe.

ပုတ္တဿ မာ အဟောသီ”တိ သဗ္ဗကိစ္စေသု ဣတ္ထိယောဝ ဌပေသိ။ **တာယ ရတိယာ ရမမာနော**တိ ဣဒံ စတုတ္ထဇ္ဈာနိကဖလသမာပတ္တိရတိံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။

၂၁၂။ **ဂဟပတိ ဝါ ဂဟပတိပုတ္တော ဝါ**တိ ဧတ္ထ ယသ္မာ ခတ္တိယာနံ သေတစ္ဆတ္တသ္မိံယေဝ ပတ္ထနာ ဟောတိ၊ မဟာ စ နေသံ ပပဉ္စော၊ ဗြာဟ္မဏာ မန္တေဟိ အတိတ္တာ မန္တေ ဂဝေသန္တာ ဝိစရန္တိ၊ ဂဟပတိနော ပန မုဒ္ဒါဂဏနမတ္တံ ဥဂ္ဂဟိတကာလတော ပဋ္ဌာယ သမ္ပတ္တိံယေဝ အနုဘဝန္တိ၊ တသ္မာ ခတ္တိယဗြာဟ္မဏေ အဂ္ဂဟေတွာ “ဂဟပတိ ဝါ ဂဟပတိပုတ္တော ဝါ”တိ အာဟ။ **အာဝဋ္ဋေယျာ**တိ မာနုသကကာမဟေတု အာဝဋ္ဋော ဘဝေယျာတိ အတ္ထော။ **အဘိက္ကန္တတရာ**တိ ဝိသိဋ္ဌတရာ။ **ပဏီတတရာ**တိ အတပ္ပကတရာ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

“ကုသဂ္ဂေနုဒကမာဒါယ[1]၊ သမုဒ္ဒေ ဥဒကံ မိနေ။
ဧဝံ မာနုသကာ ကာမာ၊ ဒိဗ္ဗကာမာန သန္တိကေ”တိ[2]။

သမဓိဂယှ တိဋ္ဌတီတိ ဒိဗ္ဗသုခံ ဂဏှိတွာ တတော ဝိသိဋ္ဌတရာ ဟုတွာ တိဋ္ဌတိ။

ဩပမ္မသံသန္ဒနံ ပနေတ္ထ ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗံ—ဂဟပတိဿ ပဉ္စဟိ ကာမဂုဏေဟိ သမင်္ဂီဘူတကာလော ဝိယ ဗောဓိသတ္တဿ တီသု ပါသာဒေသု စတ္တာလီသသဟဿဣတ္ထိမဇ္ဈေ မောဒနကာလော၊ တဿ သုစရိတံ ပူရေတွာ သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တကာလော ဝိယ ဗောဓိသတ္တဿ အဘိနိက္ခမနံ ကတွာ ဗောဓိပလ္လင်္ကေ သဗ္ဗညုတံ ပဋိဝိဒ္ဓကာလော၊ တဿ နန္ဒနဝနေ သမ္ပတ္တိံ အနုဘဝနကာလော ဝိယ တထာဂတဿ စတုတ္ထဇ္ဈာနိကဖလသမာပတ္တိရတိယာ ဝီတိဝတ္တနကာလော၊ တဿ မာနုသကာနံ ပဉ္စန္နံ ကာမဂုဏာနံ အပတ္ထနကာလော ဝိယ တထာဂတဿ စတုတ္ထဇ္ဈာနိကဖလသမာပတ္တိရတိယာ ဝီတိနာမေန္တဿ ဟီနဇနသုခဿ အပတ္ထနကာလောတိ။

၂၁၃။ **သုခီ**တိ ပဌမံ ဒုက္ခိတော ပစ္ဆာ သုခိတော အဿ။ **သေရီ**တိ ပဌမံ ဝေဇ္ဇဒုတိယကော ပစ္ဆာ သေရီ ဧကကော ဘဝေယျ။ **သယံဝသီ**တိ ပဌမံ ဝေဇ္ဇဿ ဝသေ ဝတ္တမာနော ဝေဇ္ဇေန နိသီဒါတိ ဝုတ္တေ နိသီဒိ၊ နိပဇ္ဇာတိ ဝုတ္တေ နိပဇ္ဇိ၊ ဘုဉ္ဇာတိ ဝုတ္တေ ဘုဉ္ဇိ၊ ပိဝါတိ ဝုတ္တေ ပိဝိ၊ ပစ္ဆာ သယံဝသီ ဇာတော။ **ယေန**

၁-ကုသဂ္ဂေ ဥဒကမာဒါယ (သီ)၊ ကုသဂ္ဂေ ဒကမာဒါယ (သျာ၊ က) ၂-ခု ၆-၁၃၃-ပိဋ္ဌေ။

kāmaṁ gamoti paṭhamaṁ icchiticchitaṭṭhānaṁ gantuṁ nālattha, pacchā roge vūpasante vanadassanagiridassanapabbatadassanādīsupi yenakāmaṁ gamo jāto, yattha yattheva gantuṁ icchati, tattha tattheva gaccheyya.

Etthāpi idaṁ opammasaṁsandanaṁ—purisassa kuṭṭhikālo[1] viya hi bodhisattassa agāramajjhe vasanakālo, aṅgārakapallaṁ viya ekaṁ kāmavatthu, dve kapallāni viya dve vatthūni, sakkassa pana devarañño aḍḍhateyyakoṭiyāni aṅgārakapallāni viya aḍḍhatiyanāṭakakoṭiyo, nakhehi vaṇamukhāni tacchetvā aṅgārakapalle paritāpanaṁ viya vatthupaṭisevanaṁ, bhesajjaṁ āgamma arogakālo viya kāmesu ādīnavaṁ nekkhamme ca ānisaṁsaṁ disvā nikkhamma Buddhabhūtakāle catutthajjhānikaphalasamāpattiratiyā vītivattanakālo, aññaṁ kuṭṭhipurisaṁ disvā apatthanakālo viya tāya ratiyā vītināmentassa hīnajanaratiyā apatthanakāloti.

214. **Upahatindriyo**ti kimirakuṭṭhena[2] nāma upahatakāyappasādo. **Upahatindriyā**ti upahatapaññindriyā. Te yathā so upahatakāyindriyo kuṭṭhī dukkhasamphassasmiṁ yeva aggismiṁ sukhamiti viparītasaññaṁ paccalattha, evaṁ paññindriyassa upahatattā dukkhasamphassesveva kāmesu sukhamiti viparītasaññaṁ paccalatthuṁ.

215. **Asucitarāni cevā**ti-ādīsu pakatiyāva tāni asucīni ca duggandhāni ca pūtīni ca, idāni pana asucitarāni ceva duggandhatarāni ca pūtitarāni ca honti. **Kācī**ti tassa hi paritāpentassa ca kaṇḍuvantassa ca pāṇakā anto pavisanti, duṭṭhalohitaduṭṭhapubbā paggharanti. Evamassa kāci assādamattā hoti.

Ārogyaparamāti gāthāya ye keci dhanalābhā vā yasalābhā vā puttalābhā vā atthi, ārogyaṁ tesaṁ paramaṁ uttamaṁ, natthi tato uttaritaro lābhoti ārogyaparamā lābhā. Yaṁkiñci jhānasukhaṁ vā maggasukhaṁ vā phalasukhaṁ vā atthi, nibbānaṁ tattha paramaṁ, natthi tato uttaritaraṁ sukhanti nibbānaṁ paramaṁ sukhaṁ. **Aṭṭhaṅgiko maggānan**ti pubbabhāgamaggānaṁ pubbabhāgagamaneneva amatagāmīnaṁ aṭṭhaṅgiko khemo, natthi tato

---

1. Kuṭṭhakālo (Sī, Syā) 2. Cirakuṭṭhena (Sī), timirakuṭṭhena (Syā, Ka)

ကာမံ ဂမောတိ ပဌမံ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတဋ္ဌာနံ ဂန္တုံ နာလတ္ထ၊ ပစ္ဆာ ရောဂေ ဝူပသန္တေ ဝနဒဿနဂိရိဒဿနပဗ္ဗတဒဿနာဒီသုပိ ယေနကာမံ ဂမော ဇာတော၊ ယတ္ထ ယတ္ထေဝ ဂန္တုံ ဣစ္ဆတိ၊ တတ္ထ တတ္ထေဝ ဂစ္ဆေယျ။

ဧတ္ထာပိ ဣဒံ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ—ပုရိသဿ ကုဋ္ဌိကာလော[၁] ဝိယ ဟိ ဗောဓိသတ္တဿ အဂါရမဇ္ဈေ ဝသနကာလော၊ အင်္ဂါရကပလ္လံ ဝိယ ဧကံ ကာမဝတ္ထု၊ ဒွေ ကပလ္လာနိ ဝိယ ဒွေ ဝတ္ထူနိ၊ သက္ကဿ ပန ဒေဝရညော အဍ္ဎတေယျကောဋိယာနိ အင်္ဂါရကပလ္လာနိ ဝိယ အဍ္ဎတိယနာဋကကောဋိယော၊ နခေဟိ ဝဏမုခါနိ တစ္ဆေတွာ အင်္ဂါရကပလ္လေ ပရိတာပနံ ဝိယ ဝတ္ထုပဋိသေဝနံ၊ ဘေသဇ္ဇံ အာဂမ္မ အရောဂကာလော ဝိယ ကာမေသု အာဒီနဝံ နေက္ခမ္မေ စ အာနိသံသံ ဒိသွာ နိက္ခမ္မ ဗုဒ္ဓဘူတကာလေ စတုတ္ထဇ္ဈာနိကဖလသမာပတ္တိရတိယာ ဝီတိဝတ္တနကာလော၊ အညံ ကုဋ္ဌိပုရိသံ ဒိသွာ အပတ္ထနကာလော ဝိယ တာယ ရတိယာ ဝီတိနာမေန္တဿ ဟီနဇနရတိယာ အပတ္ထနကာလောတိ။

၂၁၄။ **ဥပဟတိန္ဒြိယော**တိ ကိမိရကုဋ္ဌေန[၂] နာမ ဥပဟတကာယပ္ပသာဒေါ။ **ဥပဟတိန္ဒြိယာ**တိ ဥပဟတပညိန္ဒြိယာ။ တေ ယထာ သော ဥပဟတကာယိန္ဒြိယော ကုဋ္ဌီ ဒုက္ခသမ္ဖဿသ္မိံယေဝ အဂ္ဂိသ္မိံ သုခမိတိ ဝိပရီတသညံ ပစ္စလတ္ထ၊ ဧဝံ ပညိန္ဒြိယဿ ဥပဟတတ္တာ ဒုက္ခသမ္ဖဿေသွေဝ ကာမေသု သုခမိတိ ဝိပရီတသညံ ပစ္စလတ္ထုံ။

၂၁၅။ **အသုစိတရာနိ စေဝါ**တိအာဒီသု ပကတိယာဝ တာနိ အသုစီနိ စ ဒုဂ္ဂန္ဓာနိ စ ပူတီနိ စ၊ ဣဒါနိ ပန အသုစိတရာနိ စေဝ ဒုဂ္ဂန္ဓတရာနိ စ ပူတိတရာနိ စ ဟောန္တိ။ **ကာစီ**တိ တဿ ဟိ ပရိတာပေန္တဿ စ ကဏ္ဍုဝန္တဿ စ ပါဏကာ အန္တော ပဝိသန္တိ၊ ဒုဋ္ဌလောဟိတဒုဋ္ဌပုဗ္ဗာ ပဂ္ဃရန္တိ။ ဧဝမဿ ကာစိ အဿာဒမတ္တာ ဟောတိ။

အာရောဂျပရမာတိ ဂါထာယ ယေ ကေစိ ဓနလာဘာ ဝါ ယသလာဘာ ဝါ ပုတ္တလာဘာ ဝါ အတ္ထိ၊ အာရောဂျံ တေသံ ပရမံ ဥတ္တမံ၊ နတ္ထိ တတော ဥတ္တရိတရော လာဘောတိ အာရောဂျပရမာ လာဘာ။ ယံကိဉ္စိ ဈာနသုခံ ဝါ မဂ္ဂသုခံ ဝါ ဖလသုခံ ဝါ အတ္ထိ၊ နိဗ္ဗာနံ တတ္ထ ပရမံ၊ နတ္ထိ တတော ဥတ္တရိတရံ သုခန္တိ နိဗ္ဗာနံ ပရမံ သုခံ။ **အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂါနန္တိ** ပုဗ္ဗဘာဂမဂ္ဂါနံ ပုဗ္ဗဘာဂဂမနေနေဝ အမတဂါမိနံ အဋ္ဌင်္ဂိကော ခေမော၊ နတ္ထိ တတော

၁-ကုဋ္ဌကာလော (သီ၊ သျာ) ၂-စိရကုဋ္ဌေန (သီ)၊ တိမိရကုဋ္ဌေန (သျာ၊ က)

khemataro añño maggo. Atha vā **khemaṁ amatagāminan**ti ettha khemantipi amatantipi nibbānasseva nāmaṁ. Yāvatā puthusamaṇabrāhmaṇā parappavādā khemagāmino ca amatagāmino cāti laddhivasena gahitā, sabbesaṁ tesaṁ khema-amatagāmīnaṁ maggānaṁ aṭṭhaṅgiko paramo uttamoti ayamettha attho.

216. **Ācariyapācariyānan**ti ācariyānañceva ācariyācariyānañca. **Sametī**ti ekanāḷiyā mitaṁ viya ekatulāya tulitaṁ viya sadisaṁ hoti ninnānākaraṇaṁ. **Anomajjatī**ti pāṇiṁ heṭṭhā otārento majjati, "idaṁ taṁ bho Gotama ārogyaṁ, idaṁ taṁ nibbānan"ti kālena sīsaṁ kālena uraṁ parimajjanto evamāha.

217. **Chekan**ti sampannaṁ[1]. **Sāhuḷicīrenā**ti[2] kāḷakehi eḷakalomehi katathūlacīrena. Saṅkāracoḷakenātipi vadanti. **Vācaṁ nicchāreyyā**ti kālena dasāya kālena ante kālena majjhe parimajjanto nicchāreyya, vadeyyāti attho. **Pubbakehesā**ti pubbakehi esā. Vipassīpi hi Bhagavā -pa- Kassapopi Bhagavā catuparisamajjhe nisinno imaṁ gāthaṁ abhāsi, "atthanissitagāthā"ti mahājano uggaṇhi. Satthari parinibbute aparabhāge paribbājakānaṁ antaraṁ paviṭṭhā. Te potthakagataṁ katvā padadvayameva rakkhituṁ sakkhiṁsu. Tenāha **sā etarahi anupubbena puthujjanagāthā**ti[3].

218. Rogova bhūtoti **rogabhūto.** Sesapadesupi eseva nayo. **Ariyaṁ cakkhun**ti parisuddhaṁ vipassanāñāṇañceva maggañāṇañca. **Pahotī**ti samattho. **Bhesajjaṁ kareyyā**ti uddhaṁvirecanaṁ adhovirecanaṁ añjanañcāti bhesajjaṁ kareyya.

219. **Na cakkhūni uppādeyyā**ti yassa hi antarā pittasemhādipaliveṭhena[4] cakkhupasādo upahato hoti, so chekaṁ vejjaṁ āgamma sappāyabhesajjaṁ sevento cakkhūni uppādeti nāma. Jaccandhassa

1. Chakanti pasannaṁ (Sī, Syā)
2. Bāhuḷicīvarenāti (Syā)
3. Puthujjanagatāti (Sī)
4. Pittasemhādipalibodhena (Sī)

ခေမတရော အညော မဂ္ဂေါ။ အထ ဝါ **ခေမံ အမတဂါမိန**န္တိ ဧတ္ထ ခေမန္တိပိ အမတန္တိပိ နိဗ္ဗာနဿေဝ နာမံ။ ယာဝတာ ပုထုသမဏဗြာဟ္မဏာ ပရပ္ပဝါဒါ ခေမဂါမိနော စ အမတဂါမိနော စာတိ လဒ္ဓိဝသေန ဂဟိတာ၊ သဗ္ဗေသံ တေသံ ခေမအမတဂါမီနံ မဂ္ဂါနံ အဋ္ဌင်္ဂိကော ပရမော ဥတ္တမောတိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။

၂၁၆။ **အာစရိယပါစရိယာန**န္တိ အာစရိယာနဉ္စေဝ အာစရိယာစရိယာနဉ္စ။ **သမေတီ**တိ ဧကနာဠိယာ မိတံ ဝိယ ဧကတုလာယ တုလိတံ ဝိယ သဒိသံ ဟောတိ နိန္နာနာကရဏံ။ **အနောမဇ္ဇတီ**တိ ပါဏိံ ဟေဋ္ဌာ ဩတာရေန္တော မဇ္ဇတိ၊ "ဣဒံ တံ ဘော ဂေါတမ အာရောဂျံ၊ ဣဒံ တံ နိဗ္ဗာန"န္တိ ကာလေန သီသံ ကာလေန ဥရံ ပရိမဇ္ဇန္တော ဧဝမာဟ။

၂၁၇။ **ဆေက**န္တိ သမ္ပန္နံ[1]။ **သာဟုဠိစီရေနာ**တိ[2] ကာဠကေဟိ ဧဠကလောမေဟိ ကတထူလစီရေန။ သင်္ကာရစောဠကေနာတိပိ ဝဒန္တိ။ **ဝါစံ နိစ္ဆာရေယျာ**တိ ကာလေန ဒသာယ ကာလေန အန္တေ ကာလေန မဇ္ဈေ ပရိမဇ္ဇန္တော နိစ္ဆာရေယျ၊ ဝဒေယျာတိ အတ္ထော။ **ပုဗ္ဗကေဟေသာ**တိ ပုဗ္ဗကေဟိ ဧသာ။ ဝိပဿီပိ ဟိ ဘဂဝါ။ပ။ ကဿပေါပိ ဘဂဝါ စတုပရိသမဇ္ဈေ နိသိန္နော ဣမံ ဂါထံ အဘာသိ၊ "အတ္ထနိဿိတဂါထာ"တိ မဟာဇနော ဥဂ္ဂဏှိ။ သတ္ထရိ ပရိနိဗ္ဗုတေ အပရဘာဂေ ပရိဗ္ဗာဇကာနံ အန္တရံ ပဝိဋ္ဌာ။ တေ ပေါတ္ထကဂတံ ကတွာ ပဒဒွယမေဝ ရက္ခိတုံ သက္ခိံသု။ တေနာဟ **သာ ဧတရဟိ အနုပုဗ္ဗေန ပုထုဇ္ဇနဂါထာ**တိ[3]။

၂၁၈။ ရောဂေါဝ ဘူတောတိ **ရောဂဘူတော**။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။ **အရိယံ စက္ခု**န္တိ ပရိသုဒ္ဓံ ဝိပဿနာဉာဏဉ္စေဝ မဂ္ဂဉာဏဉ္စ။ **ပဟောတီ**တိ သမတ္ထော။ **ဘေသဇ္ဇံ ကရေယျာ**တိ ဥဒ္ဓံဝိရေစနံ အဓောဝိရေစနံ အဉ္ဇနဉ္စာတိ ဘေသဇ္ဇံ ကရေယျ။

၂၁၉။ **န စက္ခူနိ ဥပ္ပါဒေယျာ**တိ ယဿ ဟိ အန္တရာ ပိတ္တသေမှာဒိပလိဝေဌေန[4] စက္ခုပသာဒေါ ဥပဟတော ဟောတိ၊ သော ဆေကံ ဝေဇ္ဇံ အာဂမ္မ သပ္ပာယဘေသဇ္ဇံ သေဝေန္တော စက္ခူနိ ဥပ္ပါဒေတိ နာမ။ ဇစ္စန္ဓဿ

၁-ဆကန္တိ ပသန္နံ (သီ၊ သျာ)
၂-ဗာဟုဠိစီဝရေနာတိ (သျာ)
၃-ပုထုဇ္ဇနဂတာတိ (သီ)
၄-ပိတ္တသေမှာဒိပလိဗောဓေန (သီ)

pana mātukucchiyaṁyeva vinaṭṭhāni, tasmā so na labhati. Tena vuttaṁ “na cakkhūni uppā deyyā”ti.

220. Dutiyavāre **jaccandho**ti jātakālato paṭṭhāya pittādipaliveṭhena andho. **Amusmin**ti tasmiṁ pubbe vutte. **Amittatopi daheyyā**ti amitto me ayanti evaṁ amittato ṭhapeyya. Dutiyapadepi eseva nayo. **Iminā cittenā**ti vaṭṭe anugatacittena. **Tassa me upādānapaccayā**ti ekasandhi dvisaṅkhepo paccayākāro kathito, vaṭṭaṁ vibhāvitaṁ.

221. **Dhammānudhamman**ti dhammassa anudhammaṁ anucchavikaṁ paṭipadaṁ. **Ime rogā gaṇḍā sallā**ti pañcakkhandhe dasseti. **Upādānanirodhā**ti vivaṭṭaṁ dassento āha. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Māgaṇḍiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Sandakasuttavaṇṇanā

223. **Evaṁ me sutan**ti Sandakasuttaṁ. Tattha **Pilakkhaguhāyan**ti tassā guhāya dvāre pilakkharukkho ahosi, tasmā Pilakkhaguhātveva saṅkhaṁ gatā. **Paṭisallānā vuṭṭhito**ti vivekato vuṭṭhito. **Devakatasobbho**ti vassodakeneva[1] tinnaṭṭhāne jāto mahā-udakarahado. **Guhādassanāyā**ti ettha **guhā**ti paṁsuguhā. Sā unname udakamuttaṭṭhāne ahosi, ekato umaṅgaṁ katvā khāṇuke ca paṁsuñca nīharitvā anto thambhe ussāpetvā matthake padaracchannagehasaṅkhepena katā, tattha te paribbājakā vasanti. Sā vassāne udakapuṇṇā tiṭṭhati, nidāghe tattha vasanti. Taṁ sandhāya “guhādassanāyā”ti āha. Vihāradassanatthañhi anamataggiyaṁ paccavekkhitvā samuddapabbatadassanatthaṁ vāpi gantuṁ vaṭṭatīti.

1. Udakeneva (Ka)

ပန မာတုကုစ္ဆိယံယေဝ ဝိနဋ္ဌာနိ၊ တသ္မာ သော န လဘတိ။ တေန ဝုတ္တံ “န စက္ခူနိ ဥပ္ပါဒေယျာ”တိ။

၂၂၀။ ဒုတိယဝါရေ **ဇစ္စန္ဓော**တိ ဇာတကာလတော ပဋ္ဌာယ ပိတ္တာဒိပလိဝေဌေန အန္ဓော။ **အမုသ္မိန္တိ** တသ္မိံ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တေ။ **အမိတ္တတောပိ ဒဟေယျာ**တိ အမိတ္တော မေ အယန္တိ ဧဝံ အမိတ္တတော ဌပေယျ။ ဒုတိယပဒေပိ ဧသေဝ နယော။ **ဣမိနာ စိတ္တေနာ**တိ ဝဋ္ဋေ အနုဂတစိတ္တေန။ **တဿ မေ ဥပါဒါနပစ္စယာ**တိ ဧကသန္ဓိ ဒွိသင်္ခေပေါ ပစ္စယာကာရော ကထိတော၊ ဝဋ္ဋံ ဝိဘာဝိတံ။

၂၂၁။ **ဓမ္မာနုဓမ္မန္တိ** ဓမ္မဿ အနုဓမ္မံ အနုစ္ဆဝိကံ ပဋိပဒံ။ **ဣမေ ရောဂါ ဂဏ္ဍာ သလ္လာ**တိ ပဉ္စက္ခန္ဓေ ဒဿေတိ။ **ဥပါဒါနနိရောဓာ**တိ ဝိဝဋ္ဋံ ဒဿေန္တော အာဟ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

မာဂဏ္ဍိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-သန္ဒကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၂၃။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** သန္ဒကသုတ္တံ။ တတ္ထ **ပိလက္ခဂုဟာယန္တိ** တဿာ ဂုဟာယ ဒွါရေ ပိလက္ခရုက္ခော အဟောသိ၊ တသ္မာ ပိလက္ခဂုဟာတွေဝ သင်္ခံ ဂတာ။ **ပဋိသလ္လာနာ ဝုဋ္ဌိတော**တိ ဝိဝေကတော ဝုဋ္ဌိတော။ **ဒေဝကတသောဗ္ဘော**တိ ဝဿောဒကေနေဝ[1] တိန္နဋ္ဌာနေ ဇာတော မဟာဥဒကရဟဒေါ။ **ဂုဟာဒဿနာယာ**တိ ဧတ္ထ **ဂုဟာ**တိ ပံသုဂုဟာ။ သာ ဥန္နမေ ဥဒကမုတ္တဋ္ဌာနေ အဟောသိ၊ ဧကတော ဥမင်္ဂံ ကတွာ ခါဏုကေ စ ပံသုဉ္စ နီဟရိတွာ အန္တော ထမ္ဘေ ဥဿာပေတွာ မတ္ထကေ ပဒရစ္ဆန္နဂေဟသင်္ခေပေန ကတာ၊ တတ္ထ တေ ပရိဗ္ဗာဇကာ ဝသန္တိ။ သာ ဝဿာနေ ဥဒကပုဏ္ဏာ တိဋ္ဌတိ၊ နိဒါဃေ တတ္ထ ဝသန္တိ။ တံ သန္ဓာယ “ဂုဟာဒဿနာယာ”တိ အာဟ။ ဝိဟာရဒဿနတ္ထဉှိ အနမတဂ္ဂိယံ ပစ္စဝေက္ခိတွာ သမုဒ္ဒပဗ္ဗတဒဿနတ္ထံ ဝါပိ ဂန္တုံ ဝဋ္ဋတီတိ။

၁-ဥဒကေနေဝ (က)

Unnādiniyāti uccaṁ nadamānāya. Evaṁ nadamānāya cassā uddhaṅgamanavasena ucco, disāsu patthaṭavasena mahāsaddoti uccāsaddamahāsaddo, tāya **uccāsadda mahāsaddāya.** Tesaṁ paribbājakānaṁ pātova uṭṭhāya kattabbaṁ nāma cetiyavattaṁ vā bodhivattaṁ vā ācariyupajjhāyavattaṁ vā yonisomanasikāro vā natthi. Tena te pātova uṭṭhāya bālātape nisinnā, sāyaṁ vā kathāya phāsukatthāya sannipatitā “imassa hattho sobhaṇo, imassa pādo”ti evaṁ aññamaññassa hatthapādādīni vā ārabbha itthipurisadārakadārikāvaṇṇe vā aññaṁ vā kāmassādabhavassādādivatthuṁ ārabbha kathaṁ paṭṭhapetvā anupubbena rājakathādi-anekavidhaṁ tiracchānakathaṁ kathenti. Sā hi aniyyānikattā saggamokkhamaggānaṁ tiracchānabhūtā kathāti **tiracchānakathā.** Tattha rājānaṁ ārabbha “Mahāsammato Mandhātā Dhammāsoko evaṁmahānubhāvo”ti-ādinā nayena pavattā kathā **rājakathā.** Esa nayo **corakathādīsu.**

Tesu “asuko rājā abhirūpo dassanīyo”ti-ādinā nayena gehassitakathāva tiracchānakathā hoti. “Sopi nāma evaṁ mahānubhāvo khayaṁ gato”ti evaṁ pavattā pana kammaṭṭhānabhāve tiṭṭhati. Coresupi “Mūladevo evaṁmahānubhāvo, meghamālo evaṁmahānubhāvo”ti tesaṁ kammaṁ paṭicca aho sūrāti gehassitakathāva tiracchānakathā. Yuddhepi bhāratayuddhādīsu “asukena asuko evaṁ mārito evaṁ viddho”ti kāmassādavaseneva kathā tiracchānakathā. “Tepi nāma khayaṁ gatā”ti evaṁ pavattā pana sabbattha kathā kammaṭṭhānameva hoti. Apica annādīsu “evaṁ vaṇṇavantaṁ gandhavantaṁ rasavantaṁ phassasampannaṁ khādimha bhuñjimha pivimha paribhuñjimhā”ti kāmassādavasena kathetuṁ na vaṭṭati, sātthakaṁ pana katvā “pubbe evaṁ vaṇṇādisampannaṁ annaṁ pānaṁ vatthaṁ sayanaṁ mālaṁ gandhaṁ sīlavantānaṁ adamha, cetiye pūjaṁ akarimhā”ti kathetuṁ vaṭṭati.

Ñātikathādīsupi “amhākaṁ ñātakā sūrā samatthā”ti vā “pubbe mayaṁ evaṁ vicitrehi yānehi carimhā”ti vā assādavasena vattuṁ na vaṭṭati, sātthakaṁ pana katvā “tepi no ñātakā khayaṁ gatā”ti vā “pubbe mayaṁ evarūpā upāhanā saṁghassa adamhā”ti vā kathetabbā. **Gāmakathāpi** suniviṭṭhadunniviṭṭhasubhikkhadubbhikkhādivasena vā “asukagāmavāsino sūrā samatthā”ti vā evaṁ assādavasena na vaṭṭati, sātthakaṁ pana katvā saddhā

ဥန္နာဒိနိယာတိ ဥစ္စံ နဒမာနာယ။ ဧဝံ နဒမာနာယ စဿာ ဥဒ္ဓင်္ဂမနဝသေန ဥစ္စော, ဒိသာသု ပတ္ထဋဝသေန မဟာသဒ္ဒေါတိ ဥစ္စာသဒ္ဒမဟာသဒ္ဒေါ၊ တာယ **ဥစ္စာသဒ္ဒမဟာသဒ္ဒါယ။** တေသံ ပရိဗ္ဗာဇကာနံ ပါတောဝ ဥဋ္ဌာယ ကတ္တဗ္ဗံ နာမ စေတိယဝတ္တံ ဝါ ဗောဓိဝတ္တံ ဝါ အာစရိယုပဇ္ဈာယဝတ္တံ ဝါ ယောနိသောမနသိကာရော ဝါ နတ္ထိ။ တေန တေ ပါတောဝ ဥဋ္ဌာယ ဗာလာတပေ နိသိန္နာ, သာယံ ဝါ ကထာယ ဖာသုကတ္ထာယ သန္နိပတိတာ “ဣမဿ ဟတ္ထော သောဘဏော၊ ဣမဿ ပါဒေါ”တိ ဧဝံ အညမညဿ ဟတ္ထပါဒါဒီနိ ဝါ အာရဗ္ဘ ဣတ္ထိပုရိသဒါရကဒါရိကာဝဏ္ဏေ ဝါ အညံ ဝါ ကာမဿာဒဘဝဿာဒါဒိဝတ္ထုံ အာရဗ္ဘ ကထံ ပဋ္ဌပေတွာ အနုပုဗ္ဗေန ရာဇကထာဒိအနေကဝိဓံ တိရစ္ဆာနကထံ ကထေန္တိ။ သာ ဟိ အနိယျာနိကတ္တာ သဂ္ဂမောက္ခမဂ္ဂါနံ တိရစ္ဆာနဘူတာ ကထာတိ **တိရစ္ဆာနကထာ။** တတ္ထ ရာဇာနံ အာရဗ္ဘ “မဟာသမ္မတော မန္ဓာတာ ဓမ္မာသောကော ဧဝံမဟာနုဘာဝေါ”တိအာဒိနာ နယေန ပဝတ္တာ ကထာ **ရာဇကထာ။** ဧသ နယော **စောရကထာဒီသု။**

တေသု “အသုကော ရာဇာ အဘိရူပေါ ဒဿနီယော”တိအာဒိနာ နယေန ဂေဟဿိတကထာဝ တိရစ္ဆာနကထာ ဟောတိ။ “သောပိ နာမ ဧဝံ မဟာနုဘာဝေါ ခယံ ဂတော”တိ ဧဝံ ပဝတ္တာ ပန ကမ္မဋ္ဌာနဘာဝေ တိဋ္ဌတိ။ စောရေသုပိ “မူလဒေဝေါ ဧဝံမဟာနုဘာဝေါ၊ မေဃမာလော ဧဝံမဟာနုဘာဝေါ”တိ တေသံ ကမ္မံ ပဋိစ္စ အဟော သူရာတိ ဂေဟဿိတကထာဝ တိရစ္ဆာနကထာ။ ယုဒ္ဓေပိ ဘာရတယုဒ္ဓါဒီသု “အသုကေန အသုကော ဧဝံ မာရိတော ဧဝံ ဝိဒ္ဓေါ”တိ ကာမဿာဒဝသေနေဝ ကထာ တိရစ္ဆာနကထာ။ “တေပိ နာမ ခယံ ဂတာ”တိ ဧဝံ ပဝတ္တာ ပန သဗ္ဗတ္ထ ကထာ ကမ္မဋ္ဌာနမေဝ ဟောတိ။ အပိစ အန္နာဒီသု “ဧဝံ ဝဏ္ဏဝန္တံ ဂန္ဓဝန္တံ ရသဝန္တံ ဖဿသမ္ပန္နံ ခါဒိမှ ဘုဉ္ဇိမှ ပိဝိမှ ပရိဘုဉ္ဇိမှာ”တိ ကာမဿာဒဝသေန ကထေတုံ န ဝဋ္ဋတိ၊ သာတ္ထကံ ပန ကတွာ “ပုဗ္ဗေ ဧဝံ ဝဏ္ဏာဒိသမ္ပန္နံ အန္နံ ပါနံ ဝတ္ထံ သယနံ မာလံ ဂန္ဓံ သီလဝန္တာနံ အဒမှ၊ စေတိယေ ပူဇံ အကရိမှာ”တိ ကထေတုံ ဝဋ္ဋတိ။

ဉာတိကထာဒီသုပိ “အမှာကံ ဉာတကာ သူရာ သမတ္ထာ”တိ ဝါ “ပုဗ္ဗေ မယံ ဧဝံ ဝိစိတြေဟိ ယာနေဟိ စရိမှာ”တိ ဝါ အဿာဒဝသေန ဝတ္တုံ န ဝဋ္ဋတိ၊ သာတ္ထကံ ပန ကတွာ “တေပိ နော ဉာတကာ ခယံ ဂတာ”တိ ဝါ “ပုဗ္ဗေ မယံ ဧဝရူပါ ဥပါဟနာ သံဃဿ အဒမှာ”တိ ဝါ ကထေတဗ္ဗာ။ **ဂါမကထာပိ** သုနိဝိဋ္ဌဒုန္နိဝိဋ္ဌသုဘိက္ခဒုဗ္ဘိက္ခာဒိဝသေန ဝါ “အသုကဂါမဝါသိနော သူရာ သမတ္ထာ”တိ ဝါ ဧဝံ အဿာဒဝသေန န ဝဋ္ဋတိ၊ သာတ္ထကံ ပန ကတွာ သဒ္ဓါ

pasannāti vā khayavayaṁ gatāti vā vattuṁ vaṭṭati. **Nigamanagarajanapadakathāsupi** eseva nayo. **Itthikathāpi** vaṇṇasaṇṭhānādīni paṭicca assādavasena na vaṭṭati, saddhā pasannā khayaṁ gatāti evameva vaṭṭati. **Sūrakathāpi** Nandimitto nāma yodho sūro ahosīti assādavaseneva na vaṭṭati, saddho pasanno ahosi khayaṁ gatoti evameva vaṭṭati. **Visikhākathāpi** asukā visikhā suniviṭṭhā dunniviṭṭhā sūrā samatthāti assādavaseneva na vaṭṭati, saddhā pasannā khayaṁ gatā iccevaṁ vaṭṭati.

Kumbhaṭṭhānakathāti kumbhaṭṭhāna-udakatitthakathā vā vuccati kumbhadāsikathā vā. Sāpi "pāsādikā naccituṁ gāyituṁ chekā"ti assādavasena na vaṭṭati, saddhā pasannāti-ādinā nayeneva vaṭṭati. **Pubbapetakathā**ti atītañātikathā. Tattha vattamānañātikathāsadisova vinicchayo.

Nānattakathāti purimapacchimakathāvimuttā avasesā nānāsabhāvā niratthakakathā. **Lokakkhāyikā**ti ayaṁ loko kena nimmito, asukena nāma nimmito, kākā setā[1] aṭṭhīnaṁ setattā, bakā rattā lohitassa rattattāti evamādikā lokāyatavitaṇḍasallāpakathā.

Samuddakkhāyikā nāma kasmā samuddo sāgaro, Sāgaradevena khaṇitattā sāgaro, khato meti hatthamuddāya niveditattā samuddoti evamādikā niratthakā samuddakkhāyikakathā. Iti bhavo, iti abhavoti yaṁ vā taṁ vā niratthakakāraṇaṁ vatvā pavattitakathā **itibhavābhavakathā.** Ettha ca bhavoti sassataṁ, abhavoti ucchedaṁ. Bhavoti vaḍḍhi, abhavoti hāni. Bhavoti kāmasukhaṁ, abhavoti attakilamatho. Iti imāya chabbidhāya itibhavābhavakathāya saddhiṁ bāttiṁsatiracchānakathā nāma hoti. Evarūpiṁ[2] tiracchānakathaṁ kathentiyā nisinno hoti.

Tato Sandako paribbājako te paribbājake oloketvā "ime paribbājakā ativiya aññamaññaṁ agāravā appatissā, mayañca

1. Kāko seto (Ka) 2. Evarūpaṁ (Syā)

ပသန္နာတိ ဝါ ခယဝယံ ဂတာတိ ဝါ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ **နိဂမနဂရဇနပဒကထာသုပိ** ဧသေဝ နယော။ **ဣတ္ထိကထာပိ** ဝဏ္ဏသဏ္ဌာနာဒီနိ ပဋိစ္စ အဿာဒဝသေန န ဝဋ္ဋတိ၊ သဒ္ဓါ ပသန္နာ ခယံ ဂတာတိ ဧဝမေဝ ဝဋ္ဋတိ။ **သူရကထာပိ** နန္ဒိမိတ္တော နာမ ယောဓော သူရော အဟောသီတိ အဿာဒဝသေနေဝ န ဝဋ္ဋတိ၊ သဒ္ဓေါ ပသန္နော အဟောသိ ခယံ ဂတောတိ ဧဝမေဝ ဝဋ္ဋတိ။ **ဝိသိခါကထာပိ** အသုကာ ဝိသိခါ သုနိဝိဋ္ဌာ ဒုန္နိဝိဋ္ဌာ သူရာ သမတ္ထာတိ အဿာဒဝသေနေဝ န ဝဋ္ဋတိ၊ သဒ္ဓါ ပသန္နာ ခယံ ဂတာ ဣစ္စေဝံ ဝဋ္ဋတိ။

ကုမ္ဘဋ္ဌာနကထာတိ ကုမ္ဘဋ္ဌာနဥဒကတိတ္ထကထာ ဝါ ဝုစ္စတိ ကုမ္ဘဒါသိကထာ ဝါ။ သာပိ "ပါသာဒိကာ နစ္စိတုံ ဂါယိတုံ ဆေကာ"တိ အဿာဒဝသေန န ဝဋ္ဋတိ၊ သဒ္ဓါ ပသန္နာတိအာဒိနာ နယေနေဝ ဝဋ္ဋတိ။ **ပုဗ္ဗပေတကထာ**တိ အတီတဉာတိကထာ။ တတ္ထ ဝတ္တမာနဉာတိကထာသဒိသောဝ ဝိနိစ္ဆယော။

နာနတ္တကထာတိ ပုရိမပစ္ဆိမကထာဝိမုတ္တာ အဝသေသာ နာနာသဘာဝါ နိရတ္ထကကထာ။ **လောကက္ခာယိကာ**တိ အယံ လောကော ကေန နိမ္မိတော၊ အသုကေန နာမ နိမ္မိတော၊ ကာကာ သေတာ[၁] အဋ္ဌီနံ သေတတ္တာ၊ ဗကာ ရတ္တာ လောဟိတဿ ရတ္တတ္တာတိ ဧဝမာဒိကာ လောကာယတဝိတဏ္ဍသလ္လာပကထာ။

သမုဒ္ဒက္ခာယိကာ နာမ ကသ္မာ သမုဒ္ဒေါ သာဂရော၊ သာဂရဒေဝေန ခဏိတတ္တာ သာဂရော၊ ခတော မေတိ ဟတ္ထမုဒ္ဒါယ နိဝေဒိတတ္တာ သမုဒ္ဒေါတိ ဧဝမာဒိကာ နိရတ္ထကာ သမုဒ္ဒက္ခာယိကကထာ။ ဣတိ ဘဝေါ၊ ဣတိ အဘဝေါတိ ယံ ဝါ တံ ဝါ နိရတ္ထကကာရဏံ ဝတွာ ပဝတ္တိတကထာ **ဣတိဘဝါဘဝကထာ။** ဧတ္ထ စ ဘဝေါတိ သဿတံ၊ အဘဝေါတိ ဥစ္ဆေဒံ။ ဘဝေါတိ ဝဍ္ဎိ၊ အဘဝေါတိ ဟာနိ။ ဘဝေါတိ ကာမသုခံ၊ အဘဝေါတိ အတ္တကိလမထော။ ဣတိ ဣမာယ ဆဗ္ဗိဓာယ ဣတိဘဝါဘဝကထာယ သဒ္ဓိံ ဗာတ္တိံသတိရစ္ဆာနကထာ နာမ ဟောတိ။ ဧဝရူပိံ[၂] တိရစ္ဆာနကထံ ကထေန္တိယာ နိသိန္နော ဟောတိ။

တတော သန္ဒကော ပရိဗ္ဗာဇကော တေ ပရိဗ္ဗာဇကေ ဩလောကေတွာ "ဣမေ ပရိဗ္ဗာဇကာ အတိဝိယ အညမညံ အဂါရဝါ အပ္ပတိဿာ၊ မယဉ္စ

၁-ကာကော သေတော (က) ၂-ဧဝရူပံ (သျာ)

samaṇassa Gotamassa pātubhāvato paṭṭhāya sūriyuggamane khajjopanakūpamā jātā, lābhasakkāropi no parihīno. Sace pana imaṁ ṭhānaṁ samaṇo Gotamo Gotamasāvako vā gihi-upaṭṭhākopi vāssa āgaccheyya, ativiya lajjanīyaṁ bhavissati. Parisadoso kho pana parisajeṭṭhakasseva upari ārohatī”ti ito cito ca vilokento theraṁ addasa. Tena vuttaṁ **addasā kho Sandako paribbājako -pa- tuṇhī ahesun**ti.

Tattha **saṇṭhapesī**ti sikkhāpesi, vajjamassā paṭicchādesi. Yathā suṭṭhapitā hoti, tathā naṁ ṭhapesi. Yathā nāma parisamajjhaṁ pavisanto puriso vajjapaṭicchādanatthaṁ nivāsanaṁ saṇṭhapeti, pārūpanaṁ saṇṭhapeti, rajokiṇṇaṭṭhānaṁ puñchati, evamassā vajja paṭicchādanatthaṁ “appasaddā bhonto”ti sikkhāpento yathā suṭṭhapitā hoti, tathā naṁ ṭhapesīti attho. **Appasaddakāmā**ti appasaddaṁ icchanti, ekakā nisīdanti, ekakā tiṭṭhanti, na gaṇasaṅgaṇikāya yāpenti. **Appasaddavinītā**ti appasaddena niravena Buddhena vinītā. **Appasaddassa vaṇṇavādino**ti yaṁ ṭhānaṁ appasaddaṁ nissaddaṁ. Tassa vaṇṇavādino. **Upasaṅkamitabbaṁ maññeyyā**ti idhāgantabbaṁ maññeyya.

Kasmā panesa therassa upasaṅkamanaṁ paccāsīsatīti. Attano vuddhiṁ patthayamāno. Paribbājakā kira Buddhesu vā Buddhasāvakesu vā attano santikaṁ āgatesu “ajja amhākaṁ santikaṁ samaṇo Gotamo āgato, Sāriputto āgato, na kho panete yassa vā tassa vā santikaṁ gacchanti, passatha amhākaṁ uttamabhāvan”ti attano upaṭṭhākānaṁ santike attānaṁ ukkhipanti ucce ṭhāne ṭhapenti. Bhagavatopi upaṭṭhāke gaṇhituṁ vāyamanti. Te kira Bhagavato upaṭṭhāke disvā evaṁ vadanti “tumhākaṁ Satthā bhavaṁ Gotamopi Gotamassa sāvakāpi amhākaṁ santikaṁ āgacchanti, mayaṁ aññamaññaṁ samaggā. Tumhe pana amhe akkhīhi passituṁ na icchatha, sāmīcikammaṁ na karotha, kiṁ vo amhehi aparaddhan”ti. Appekacce manussā “Buddhāpi etesaṁ santikaṁ gacchanti, kiṁ amhākan”ti tato paṭṭhāya te disvā nappamajjanti. **Tuṇhī ahesun**ti Sandakaṁ parivāretvā nissaddā nisīdiṁsu.

224. **Svāgataṁ bhoto Ānandassā**ti su-āgamanaṁ bhoto Ānandassa. Bhavante hi no āgate Ānando hoti, gate

သမဏဿ ဂေါတမဿ ပါတုဘာဝတော ပဋ္ဌာယ သူရိယုဂ္ဂမနေ ခဇ္ဇောပနကူပမာ ဇာတာ၊ လာဘသက္ကာရောပိ နော ပရိဟီနော။ သစေ ပန ဣမံ ဌာနံ သမဏော ဂေါတမော ဂေါတမသာဝကော ဝါ ဂိဟိဥပဋ္ဌာကောပိ ဝါဿ အာဂစ္ဆေယျ၊ အတိဝိယ လဇ္ဇနီယံ ဘဝိဿတိ။ ပရိသဒေါသော ခေါ ပန ပရိသဇေဋ္ဌကဿေဝ ဥပရိ အာရောဟတီ”တိ ဣတော စိတော စ ဝိလောကေန္တော ထေရံ အဒ္ဒသ။ တေန ဝုတ္တံ **အဒ္ဒသာ ခေါ သန္ဒကော ပရိဗ္ဗာဇကော။ပ။ တုဏှီ အဟေသု**န္တိ။

တတ္ထ **သဏ္ဌပေသီ**တိ သိက္ခာပေသိ၊ ဝဇ္ဇမဿာ ပဋိစ္ဆာဒေသိ။ ယထာ သုဋ္ဌပိတာ ဟောတိ၊ တထာ နံ ဌပေသိ။ ယထာ နာမ ပရိသမဇ္ဈံ ပဝိသန္တော ပုရိသော ဝဇ္ဇပဋိစ္ဆာဒနတ္ထံ နိဝါသနံ သဏ္ဌပေတိ၊ ပါရုပနံ သဏ္ဌပေတိ၊ ရဇောကိဏ္ဏဋ္ဌာနံ ပုဉ္ဆတိ၊ ဧဝမဿာ ဝဇ္ဇပဋိစ္ဆာဒနတ္ထံ “အပ္ပသဒ္ဒါ ဘောန္တော”တိ သိက္ခာပေန္တော ယထာ သုဋ္ဌပိတာ ဟောတိ၊ တထာ နံ ဌပေသီတိ အတ္ထော။ **အပ္ပသဒ္ဒကာမာ**တိ အပ္ပသဒ္ဒံ ဣစ္ဆန္တိ၊ ဧကကာ နိသီဒန္တိ၊ ဧကကာ တိဋ္ဌန္တိ၊ န ဂဏသင်္ဂဏိကာယ ယာပေန္တိ။ **အပ္ပသဒ္ဒဝိနီတာ**တိ အပ္ပသဒ္ဒေန နိရဝေန ဗုဒ္ဓေန ဝိနီတာ။ **အပ္ပသဒ္ဒဿ ဝဏ္ဏဝါဒိနော**တိ ယံ ဌာနံ အပ္ပသဒ္ဒံ နိဿဒ္ဒံ။ တဿ ဝဏ္ဏဝါဒိနော။ **ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗံ မညေယျာ**တိ ဣဓာဂန္တဗ္ဗံ မညေယျ။

ကသ္မာ ပနေသ ထေရဿ ဥပသင်္ကမနံ ပစ္စာသီသတီတိ။ အတ္တနော ဝုဒ္ဓိံ ပတ္ထယမာနော။ ပရိဗ္ဗာဇကာ ကိရ ဗုဒ္ဓေသု ဝါ ဗုဒ္ဓသာဝကေသု ဝါ အတ္တနော သန္တိကံ အာဂတေသု “အဇ္ဇ အမှာကံ သန္တိကံ သမဏော ဂေါတမော အာဂတော၊ သာရိပုတ္တော အာဂတော၊ န ခေါ ပနေတေ ယဿ ဝါ တဿ ဝါ သန္တိကံ ဂစ္ဆန္တိ၊ ပဿထ အမှာကံ ဥတ္တမဘာဝ”န္တိ အတ္တနော ဥပဋ္ဌာကာနံ သန္တိကေ အတ္တာနံ ဥက္ခိပန္တိ ဥစ္စေ ဌာနေ ဌပေန္တိ။ ဘဂဝတောပိ ဥပဋ္ဌာကေ ဂဏှိတုံ ဝါယမန္တိ။ တေ ကိရ ဘဂဝတော ဥပဋ္ဌာကေ ဒိသွာ ဧဝံ ဝဒန္တိ “တုမှာကံ သတ္ထာ ဘဝံ ဂေါတမောပိ ဂေါတမဿ သာဝကာပိ အမှာကံ သန္တိကံ အာဂစ္ဆန္တိ၊ မယံ အညမညံ သမဂ္ဂါ။ တုမှေ ပန အမှေ အက္ခီဟိ ပဿိတုံ န ဣစ္ဆထ၊ သာမီစိကမ္မံ န ကရောထ၊ ကိံ ဝေါ အမှေဟိ အပရဒ္ဓ”န္တိ။ အပ္ပေကစ္စေ မနုဿာ “ဗုဒ္ဓါပိ ဧတေသံ သန္တိကံ ဂစ္ဆန္တိ၊ ကိံ အမှာက”န္တိ တတော ပဋ္ဌာယ တေ ဒိသွာ နပ္ပမဇ္ဇန္တိ။ **တုဏှီ အဟေသု**န္တိ သန္ဒကံ ပရိဝါရေတွာ နိဿဒ္ဒါ နိသီဒိံသု။

၂၂၄။ **သွာဂတံ ဘောတော အာနန္ဒဿာ**တိ သုအာဂမနံ ဘောတော အာနန္ဒဿ။ ဘဝန္တေ ဟိ နော အာဂတေ အာနန္ဒော ဟောတိ၊ ဂတေ

sokoti dīpeti. **Cirassaṁ kho**ti piyasamudācāravacanametaṁ. Thero pana kālena kālaṁ paribbājakārāmaṁ cārikatthāya gacchatīti purimagamanaṁ gahetvā evamāha. Evañca pana vatvā na mānatthaddho hutvā nisīdi, attano pana āsanā vuṭṭhāya taṁ āsanaṁ papphoṭetvā theraṁ āsanena nimantento **nisīdatu bhavaṁ Ānando, idamāsanaṁ paññattan**ti āha.

Antarākathā vippakatāti nisinnānaṁ vo ārambhato paṭṭhāya yāva mamāgamanaṁ etasmiṁ antare kā nāma kathā vippakatā, mamāgamanapaccayā katamā kathā pariyantaṁ na gatāti pucchati.

Atha paribbājako "niratthakakathāva esā nissārā vaṭṭasannissitā, na tumhākaṁ purato vattabbataṁ arahatī"ti dīpento **tiṭṭhatesā bho**ti-ādimāha. **Nesā bhoto**ti sace bhavaṁ sotukāmo bhavissati, pacchāpesā kathā na dullabhā bhavissati, amhākaṁ panimāya attho natthi. Bhoto pana āgamanaṁ labhitvā aññadeva sukāraṇaṁ kathaṁ sotukāmamhāti dīpeti. Tato dhammadesanaṁ yācanto **sādhu vata bhavantaṁyevā**ti-ādimāha. Tattha **ācariyake**ti ācariyasamaye. **Anassāsikānī**ti assāsavirahitāni. **Sasakkan**ti ekaṁsatthe nipāto, viññū puriso ekaṁseneva na vaseyyāti attho. **Vasanto ca nārādheyyā**ti na sampādeyya, na paripūreyyāti vuttaṁ hoti. **Ñāyaṁ dhammaṁ kusalan**ti kāraṇabhūtaṁ anavajjaṭṭhena[1] kusalaṁ dhammaṁ.

225. **Idhā**ti imasmiṁ loke. **Natthi dinnan**ti-ādīni Sāleyyakasutte[2] vuttāni. **Cātumahābhūtiko**ti catumahābhūtamayo. **Pathavī pathavīkāyan**ti ajjhattikā pathavīdhātu bāhirapathavīdhātuṁ. **Anupetī**ti anuyāti. **Anupagacchatī**ti tasseva vevacanaṁ, anugacchatītipi attho, ubhayenāpi upeti upagacchatīti dasseti. Āpādīsupi eseva nayo. **Indriyānī**ti manacchaṭṭhāni indriyāni ākāsaṁ pakkhandanti. **Āsandipañcamā**ti nipannamañcena pañcamā, mañco ceva, cattāro mañcapāde gahetvā ṭhitā cattāro purisā cāti attho. **Yāvāḷāhanā**ti yāva susānā. **Padānī**ti ayaṁ evaṁ sīlavā ahosi, evaṁ dussīloti-ādinā nayena

1. Ārogya-anavajjaṭṭhena (Sī) 2. Ma 1. 356 piṭṭhe.

သောကောတိ ဒီပေတိ။ **စိရဿံ ခေါ**တိ ပိယသမုဒါစာရဝစနမေတံ။ ထေရော ပန ကာလေန ကာလံ ပရိဗ္ဗာဇကာရာမံ စာရိကတ္ထာယ ဂစ္ဆတီတိ ပုရိမဂမနံ ဂဟေတွာ ဧဝမာဟ။ ဧဝဉ္စ ပန ဝတွာ န မာနတ္ထဒ္ဓေါ ဟုတွာ နိသီဒိ၊ အတ္တနော ပန အာသနာ ဝုဋ္ဌာယ တံ အာသနံ ပပ္ဖောဋေတွာ ထေရံ အာသနေန နိမန္တေန္တော **နိသီဒတု ဘဝံ အာနန္ဒော၊ ဣဒမာသနံ ပညတ္တ**န္တိ အာဟ။

အန္တရာကထာ ဝိပ္ပကတာတိ နိသိန္နာနံ ဝေါ အာရမ္ဘတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ မမာဂမနံ ဧတသ္မိံ အန္တရေ ကာ နာမ ကထာ ဝိပ္ပကတာ၊ မမာဂမနပစ္စယာ ကတမာ ကထာ ပရိယန္တံ န ဂတာတိ ပုစ္ဆတိ။

အထ ပရိဗ္ဗာဇကော "နိရတ္ထကကထာဝ ဧသာ နိဿာရာ ဝဋ္ဋသန္နိဿိတာ၊ န တုမှာကံ ပုရတော ဝတ္တဗ္ဗတံ အရဟတီ"တိ ဒီပေန္တော **တိဋ္ဌတေသာ ဘော**တိအာဒိမာဟ။ **နေသာ ဘောတော**တိ သစေ ဘဝံ သောတုကာမော ဘဝိဿတိ၊ ပစ္ဆာပေသာ ကထာ န ဒုလ္လဘာ ဘဝိဿတိ၊ အမှာကံ ပနိမာယ အတ္ထော နတ္ထိ။ ဘောတော ပန အာဂမနံ လဘိတွာ အညဒေဝ သုကာရဏံ ကထံ သောတုကာမမှာတိ ဒီပေတိ။ တတော ဓမ္မဒေသနံ ယာစန္တော **သာဓု ဝတ ဘဝန္တံယေဝါ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အာစရိယကေ**တိ အာစရိယသမယေ။ **အနဿာသိကာနီ**တိ အဿာသဝိရဟိတာနိ။ **သသက္က**န္တိ ဧကံသတ္ထေ နိပါတော၊ ဝိညူ ပုရိသော ဧကံသေနေဝ န ဝသေယျာတိ အတ္ထော။ **ဝသန္တော စ နာရာဓေယျာ**တိ န သမ္ပာဒေယျ၊ န ပရိပူရေယျာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဉာယံ ဓမ္မံ ကုသလ**န္တိ ကာရဏဘူတံ အနဝဇ္ဇဋ္ဌေန[၁] ကုသလံ ဓမ္မံ။

၂၂၅။ **ဣဓာ**တိ ဣမသ္မိံ လောကေ။ **နတ္ထိ ဒိန္န**န္တိအာဒီနိ သာလေယျကသုတ္တေ[၂] ဝုတ္တာနိ။ **စာတုမဟာဘူတိကော**တိ စတုမဟာဘူတမယော။ **ပထဝီ ပထဝီကာယ**န္တိ အဇ္ဈတ္တိကာ ပထဝီဓာတု ဗာဟိရပထဝီဓာတုံ။ **အနုပေတီ**တိ အနုယာတိ။ **အနုပဂစ္ဆတီ**တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ၊ အနုဂစ္ဆတီတိပိ အတ္ထော၊ ဥဘယေနာပိ ဥပေတိ ဥပဂစ္ဆတီတိ ဒဿေတိ။ အာပါဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ **ဣန္ဒြိယာနီ**တိ မနစ္ဆဋ္ဌာနိ ဣန္ဒြိယာနိ အာကာသံ ပက္ခန္ဒန္တိ။ **အာသန္ဒိပဉ္စမာ**တိ နိပန္နမဉ္စေန ပဉ္စမာ၊ မဉ္စော စေဝ, စတ္တာရော မဉ္စပါဒေ ဂဟေတွာ ဌိတာ စတ္တာရော ပုရိသာ စာတိ အတ္ထော။ **ယာဝါဠှနာ**တိ ယာဝ သုသာနာ။ **ပဒါနီ**တိ အယံ ဧဝံ သီလဝါ အဟောသိ၊ ဧဝံ ဒုဿီလောတိအာဒိနာ နယေန

၁-အာရောဂျအနဝဇ္ဇဋ္ဌေန (သီ) ၂-မ ၁-၃၅၆-ပိဋ္ဌေ။

pavattāni guṇapadāni. Sarīrameva vā ettha padānīti adhippetaṁ. **Kāpotakānī**ti kapotakavaṇṇāni, pārāvatapakkhavaṇṇānīti attho.

Bhassantāti bhasmantā, ayameva vā Pāḷi. **Āhutiyo**ti yaṁ paheṇakasakkārādibhedaṁ dinnadānaṁ, sabbaṁ taṁ chārikāvasānameva hoti, na tato paraṁ phaladāyakaṁ hutvā gacchatīti attho. **Dattupaññattan**ti dattūhi bālamanussehi paññattaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti—bālehi abuddhīhi paññattamidaṁ dānaṁ, na paṇḍitehi. Bālā denti, paṇḍitā gaṇhantīti dasseti. **Atthikavādan**ti atthi dinnaṁ dinnaphalanti imaṁ atthikavādaṁyeva vadanti, tesaṁ tucchaṁ vacanaṁ musāvilāpo. **Bāle ca paṇḍite cā**ti bālā ca paṇḍitā ca.

Akatena me ettha katanti mayhaṁ akateneva samaṇakammena ettha etassa samaye kammaṁ kataṁ nāma hoti, avusiteneva brahmacariyena vusitaṁ nāma hoti. **Etthā**ti etasmiṁ samaṇadhamme. **Samasamā**ti ativiya samā, samena vā guṇena samā. **Sāmaññaṁ pattā**ti samānabhāvaṁ pattā.

226. **Karato**ti-ādīni Apaṇṇakasutte vuttāni. **Tathā natthi hetū**ti-ādīni.

228. Catutthabrahmacariyavāse **akaṭā**ti akatā. **Akaṭavidhā**ti akatavidhānā, evaṁ karohīti kenaci kārāpitā na hontīti attho. **Animmitā**ti iddhiyāpi na nimmitā. **Animmātā**ti animmāpitā. Keci animmitabbāti padaṁ vadanti, taṁ neva Pāḷiyaṁ, na Aṭṭhakathāyaṁ sandissati. **Vañjhā**ti vañjhapasuvañcyatālādayo viya aphalā, kassaci ajanakāti attho. Etena pathavīkāyādīnaṁ rūpādijanakabhāvaṁ paṭikkhipati. Pabbatakūṭā viya ṭhitāti **kūṭaṭṭhā. Īsikaṭṭhāyiṭṭhitā**ti muñje īsikā viya ṭhitā. Tatrāyamadhippāyo—yamidaṁ jāyatīti vuccati, taṁ muñjato īsikā viya vijjamānameva nikkhamatīti. "Esikaṭṭhāyiṭṭhitā"tipi pāṭho, sunikhāto esikatthambho niccalo tiṭṭhati, evaṁ ṭhitāti attho. Ubhayenapi tesaṁ vināsābhāvaṁ dīpeti. **Na iñjantī**ti esikatthambho viya ṭhitattā na calanti. **Na vipariṇāmentī**ti pakatiṁ na jahanti. **Na aññamaññaṁ byābādhentī**ti aññamaññaṁ na upahananti. **Nālan**ti na samatthā.

ပဝတ္တာနိ ဂုဏပဒါနိ။ သရီရမေဝ ဝါ ဧတ္ထ ပဒါနီတိ အဓိပ္ပေတံ။ **ကာပေါတကာနီ**တိ ကပေါတကဝဏ္ဏာနိ၊ ပါရာဝတပက္ခဝဏ္ဏာနီတိ အတ္ထော။

ဘဿန္တာတိ ဘသ္မန္တာ၊ အယမေဝ ဝါ ပါဠိ။ **အာဟုတိယော**တိ ယံ ပဟေဏကသက္ကာရာဒိဘေဒံ ဒိန္နဒါနံ၊ သဗ္ဗံ တံ ဆာရိကာဝသာနမေဝ ဟောတိ၊ န တတော ပရံ ဖလဒါယကံ ဟုတွာ ဂစ္ဆတီတိ အတ္ထော။ **ဒတ္တုပညတ္တ**န္တိ ဒတ္တူဟိ ဗာလမနုဿေဟိ ပညတ္တံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဗာလေဟိ အဗုဒ္ဓီဟိ ပညတ္တမိဒံ ဒါနံ၊ န ပဏ္ဍိတေဟိ။ ဗာလာ ဒေန္တိ၊ ပဏ္ဍိတာ ဂဏှန္တီတိ ဒဿေတိ။ **အတ္ထိကဝါဒ**န္တိ အတ္ထိ ဒိန္နံ ဒိန္နဖလန္တိ ဣမံ အတ္ထိကဝါဒံယေဝ ဝဒန္တိ၊ တေသံ တုစ္ဆံ ဝစနံ မုသာဝိလာပေါ။ **ဗာလေ စ ပဏ္ဍိတေ စာ**တိ ဗာလာ စ ပဏ္ဍိတာ စ။

အကတေန မေ ဧတ္ထ ကတန္တိ မယှံ အကတေနေဝ သမဏကမ္မေန ဧတ္ထ ဧတဿ သမယေ ကမ္မံ ကတံ နာမ ဟောတိ၊ အဝုသိတေနေဝ ဗြဟ္မစရိယေန ဝုသိတံ နာမ ဟောတိ။ **ဧတ္ထာ**တိ ဧတသ္မိံ သမဏဓမ္မေ။ **သမသမာ**တိ အတိဝိယ သမာ၊ သမေန ဝါ ဂုဏေန သမာ။ **သာမညံ ပတ္တာ**တိ သမာနဘာဝံ ပတ္တာ။

၂၂၆။ **ကရတော**တိအာဒီနိ အပဏ္ဏကသုတ္တေ ဝုတ္တာနိ။ **တထာ နတ္ထိ ဟေတူ**တိအာဒီနိ။

၂၂၈။ စတုတ္ထဗြဟ္မစရိယဝါသေ **အကဋာ**တိ အကတာ။ **အကဋဝိဓာ**တိ အကတဝိဓာနာ၊ ဧဝံ ကရောဟီတိ ကေနစိ ကာရာပိတာ န ဟောန္တီတိ အတ္ထော။ **အနိမ္မိတာ**တိ ဣဒ္ဓိယာပိ န နိမ္မိတာ။ **အနိမ္မာတာ**တိ အနိမ္မာပိတာ။ ကေစိ အနိမ္မိတဗ္ဗာတိ ပဒံ ဝဒန္တိ၊ တံ နေဝ ပါဠိယံ, န အဋ္ဌကထာယံ သန္ဒိဿတိ။ **ဝဉ္ဈာ**တိ ဝဉ္ဈပသုဝဉ္စတာလာဒယော ဝိယ အဖလာ၊ ကဿစိ အဇနကာတိ အတ္ထော။ ဧတေန ပထဝီကာယာဒီနံ ရူပါဒိဇနကဘာဝံ ပဋိက္ခိပတိ။ ပဗ္ဗတကူဋာ ဝိယ ဌိတာတိ **ကူဋဋ္ဌာ။ ဤသိကဋ္ဌာယိဋ္ဌိတာ**တိ မုဉ္ဇေ ဤသိကာ ဝိယ ဌိတာ။ တတြာယမဓိပ္ပါယော—ယမိဒံ ဇာယတီတိ ဝုစ္စတိ၊ တံ မုဉ္ဇတော ဤသိကာ ဝိယ ဝိဇ္ဇမာနမေဝ နိက္ခမတီတိ။ "ဧသိကဋ္ဌာယိဋ္ဌိတာ"တိပိ ပါဌော၊ သုနိခါတော ဧသိကတ္ထမ္ဘော နိစ္စလော တိဋ္ဌတိ၊ ဧဝံ ဌိတာတိ အတ္ထော။ ဥဘယေနပိ တေသံ ဝိနာသာဘာဝံ ဒီပေတိ။ **န ဣဉ္ဇန္တီ**တိ ဧသိကတ္ထမ္ဘော ဝိယ ဌိတတ္တာ န စလန္တိ။ **န ဝိပရိဏာမေန္တီ**တိ ပကတိံ န ဇဟန္တိ။ **န အညမညံ ဗျာဗာဓေန္တီ**တိ အညမညံ န ဥပဟနန္တိ။ **နာလ**န္တိ န သမတ္ထာ။

Pathavīkāyoti-ādīsu pathavīyeva pathavīkāyo, pathavīsamūho vā. **Tatthā**ti tesu jīvasattamesu[1] kāyesu. **Natthi hantā vā**ti hantuṁ vā ghātetuṁ vā sotuṁ vā sāvetuṁ vā jānituṁ vā jānāpetuṁ vā samattho nāma natthīti dīpeti. **Sattannaṁtveva kāyānan**ti yathā muggarāsi-ādīsu pahaṭaṁ satthaṁ muggarāsi-ādīnaṁ antarena pavisati, evaṁ sattannaṁ kāyānaṁ antarena chiddena vivarena satthaṁ pavisati. Tattha "ahaṁ imaṁ jīvitā voropemī"ti kevalaṁ saññāmattameva hotīti dasseti. **Yonipamukhasatasahassānī**ti pamukhayonīnaṁ uttamayonīnaṁ cuddasasatasahassāni aññāni ca saṭṭhisatāni aññāni ca chasatāni. **Pañca ca kammuno satānī**ti pañca kammasatāni ca[2], kevalaṁ takkamattakena niratthakaṁ diṭṭhiṁ dīpeti. **Pañca ca kammāni tīṇi ca kammānī**ti-ādīsupi eseva nayo. Keci panāhu "**pañca kammānī**ti pañcindriyavasena bhaṇati[3]. **Tīṇī**ti kāyakammādivasenā"ti. **Kamme ca aḍḍhakamme cā**ti ettha panassa kāyakammañca vacīkammañca kammanti laddhi, manokammaṁ upaḍḍhakammanti. **Dvaṭṭhipaṭipadā**ti dvāsaṭṭhi paṭipadāti vadati. **Dvaṭṭhantarakappā**ti ekasmiṁ kappe catusaṭṭhi antarakappā nāma honti, ayaṁ pana aññe dve ajānanto evamāha. **Chaḷābhijātiyo** Apaṇṇakasutte vitthāritā.

Aṭṭha purisabhūmiyoti mandabhūmi khiḍḍābhūmi vīmaṁsakabhūmi ujugatabhūmi sekkhabhūmi samaṇabhūmi jinabhūmi pannabhūmīti imā aṭṭha purisabhūmiyoti vadati. Tattha jātadivasato paṭṭhāya sattadivase sambādhaṭṭhānato nikkhantattā sattā mandā honti momūhā. Ayaṁ mandabhūmīti vadati. Ye pana duggatito āgatā honti, te abhiṇhaṁ rodanti ceva viravanti ca. Sugatito āgatā taṁ anussaritvā anussaritvā hasanti. Ayaṁ khiḍḍābhūmi nāma. Mātāpitūnaṁ hatthaṁ vā pādaṁ vā mañcaṁ vā pīṭhaṁ vā gahetvā bhūmiyaṁ padanikkhipanaṁ vīmaṁsakabhūmi nāma. Padasāva gantuṁ samatthakālo ujugatabhūmi nāma. Sippānaṁ sikkhanakālo sekkhabhūmi nāma. Gharā nikkhamma pabbajanakālo samaṇabhūmi nāma. Ācariyaṁ sevitvā jānanakālo jinabhūmi nāma. Bhikkhu ca pannako Jino na kiñci āhāti evaṁ alābhiṁ samaṇaṁ pannabhūmīti vadati.

1. Sattasu (Sī) 2. Satāni cāti (Sī, Syā) 3. Gaṇati (Sī)

ပထဝီကာယောတိအာဒီသု ပထဝီယေဝ ပထဝီကာယော၊ ပထဝီသမူဟော ဝါ။ **တတ္ထာ**တိ တေသု ဇီဝသတ္တမေသု[1] ကာယေသု။ **နတ္ထိ ဟန္တာ ဝါ**တိ ဟန္တုံ ဝါ ဃာတေတုံ ဝါ သောတုံ ဝါ သာဝေတုံ ဝါ ဇာနိတုံ ဝါ ဇာနာပေတုံ ဝါ သမတ္ထော နာမ နတ္ထီတိ ဒီပေတိ။ **သတ္တန္နံတွေဝ ကာယာန**န္တိ ယထာ မုဂ္ဂရာသိအာဒီသု ပဟဋံ သတ္ထံ မုဂ္ဂရာသိအာဒီနံ အန္တရေန ပဝိသတိ၊ ဧဝံ သတ္တန္နံ ကာယာနံ အန္တရေန ဆိဒ္ဒေန ဝိဝရေန သတ္ထံ ပဝိသတိ။ တတ္ထ "အဟံ ဣမံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေမီ"တိ ကေဝလံ သညာမတ္တမေဝ ဟောတီတိ ဒဿေတိ။ **ယောနိပမုခသတသဟဿာနီ**တိ ပမုခယောနီနံ ဥတ္တမယောနီနံ စုဒ္ဒသသတသဟဿာနိ အညာနိ စ သဋ္ဌိသတာနိ အညာနိ စ ဆသတာနိ။ **ပဉ္စ စ ကမ္မုနော သတာနီ**တိ ပဉ္စ ကမ္မသတာနိ စ[2]၊ ကေဝလံ တက္ကမတ္တကေန နိရတ္ထကံ ဒိဋ္ဌိံ ဒီပေတိ။ **ပဉ္စ စ ကမ္မာနိ တီဏိ စ ကမ္မာနီ**တိအာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ကေစိ ပနာဟု "**ပဉ္စ ကမ္မာနီ**တိ ပဉ္စိန္ဒြိယဝသေန ဘဏတိ[3]။ **တီဏီ**တိ ကာယကမ္မာဒိဝသေနာ"တိ။ **ကမ္မေ စ အဍ္ဎကမ္မေ စာ**တိ ဧတ္ထ ပနဿ ကာယကမ္မဉ္စ ဝစီကမ္မဉ္စ ကမ္မန္တိ လဒ္ဓိ၊ မနောကမ္မံ ဥပဍ္ဎကမ္မန္တိ။ **ဒွဋ္ဌိပဋိပဒါ**တိ ဒွါသဋ္ဌိ ပဋိပဒါတိ ဝဒတိ။ **ဒွဋ္ဌန္တရကပ္ပါ**တိ ဧကသ္မိံ ကပ္ပေ စတုသဋ္ဌိ အန္တရကပ္ပါ နာမ ဟောန္တိ၊ အယံ ပန အညေ ဒွေ အဇာနန္တော ဧဝမာဟ။ **ဆဠာဘိဇာတိယော** အပဏ္ဏကသုတ္တေ ဝိတ္ထာရိတာ။

အဋ္ဌ ပုရိသဘူမိယောတိ မန္ဒဘူမိ ခိဍ္ဍာဘူမိ ဝီမံသကဘူမိ ဥဇုဂတဘူမိ သေက္ခဘူမိ သမဏဘူမိ ဇိနဘူမိ ပန္နဘူမီတိ ဣမာ အဋ္ဌ ပုရိသဘူမိယောတိ ဝဒတိ။ တတ္ထ ဇာတဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ သတ္တဒိဝသေ သမ္ဗာဓဋ္ဌာနတော နိက္ခန္တတ္တာ သတ္တာ မန္ဒာ ဟောန္တိ မောမူဟာ။ အယံ မန္ဒဘူမီတိ ဝဒတိ။ ယေ ပန ဒုဂ္ဂတိတော အာဂတာ ဟောန္တိ၊ တေ အဘိဏှံ ရောဒန္တိ စေဝ ဝိရဝန္တိ စ။ သုဂတိတော အာဂတာ တံ အနုဿရိတွာ အနုဿရိတွာ ဟသန္တိ။ အယံ ခိဍ္ဍာဘူမိ နာမ။ မာတာပိတူနံ ဟတ္ထံ ဝါ ပါဒံ ဝါ မဉ္စံ ဝါ ပီဌံ ဝါ ဂဟေတွာ ဘူမိယံ ပဒနိက္ခိပနံ ဝီမံသကဘူမိ နာမ။ ပဒသာဝ ဂန္တုံ သမတ္ထကာလော ဥဇုဂတဘူမိ နာမ။ သိပ္ပါနံ သိက္ခနကာလော သေက္ခဘူမိ နာမ။ ဃရာ နိက္ခမ္မ ပဗ္ဗဇနကာလော သမဏဘူမိ နာမ။ အာစရိယံ သေဝိတွာ ဇာနနကာလော ဇိနဘူမိ နာမ။ ဘိက္ခု စ ပန္နကော ဇိနော န ကိဉ္စိ အာဟာတိ ဧဝံ အလာဘိံ သမဏံ ပန္နဘူမီတိ ဝဒတိ။

၁-သတ္တသု (သီ) ၂-သတာနိ စာတိ (သီ၊ သျာ) ၃-ဂဏတိ (သီ)

Ekūnapaññāsa ājīvasateti ekūnapaññāsa ājīvavuttisatāni. **Paribbājakasate**ti paribbājakapabbajjasatāni. **Nāgāvāsasate**ti nāgamaṇḍalasatāni. **Vīse indriyasate**ti vīsa indriyasatāni. **Tiṁse nirayasate**ti tiṁsa nirayasatāni. **Rajodhātuyo**ti raja-okiraṇaṭṭhānāni. Hatthapiṭṭhipādapiṭṭhādīni sandhāya vadati. **Satta saññīgabbhā**ti oṭṭhagoṇagadrabha-ajapasumigamahiṁse sandhāya vadati. **Asaññīgabbhā**ti sāliyavagodhumamugga kaṅguvarakakudrūsake sandhāya vadati. **Nigaṇṭhigabbhā**ti Nigaṇṭhimhi jātagabbhā, ucchuveḷunaḷādayo sandhāya vadati. **Satta devā**ti bahū devā, so pana sattāti vadati. Mānusāpi anantā, so sattāti vadati. **Satta pisācā**ti pisācā mahantā, sattāti vadati.

Sarāti mahāsarā. Kaṇṇamuṇḍarathakāra-anotattasīhapapātakuḷiramucalindakuṇāladahe gahetvā vadati. **Pavuṭā**ti gaṇṭhikā. **Papātā**ti mahāpapātā. **Papātasatānī**ti khuddakapapātasatāni. **Supinā**ti mahāsupinā. **Supinasatānī**ti khuddakasupinasatāni. **Mahākappino**ti[1] mahākappānaṁ. Ettha ekamhā sarā vassasate vassasate kusaggena ekaṁ udakabinduṁ nīharitvā nīharitvā sattakkhattuṁ tamhi sare nirudake kate eko mahākappoti vadati. Evarūpānaṁ mahākappānaṁ caturāsītisatasahassāni khepetvā bālā ca paṇḍitā ca dukkhassantaṁ karontīti ayamassa laddhi. Paṇḍitopi kira antarā sujjhituṁ na sakkoti, bālopi tato uddhaṁ na gacchati.

Sīlenāti acelakasīlena vā aññena vā yena kenaci. **Vatenā**ti tādisena vatena. **Tapenā**ti tapokammena. Aparipakkaṁ paripāceti nāma yo “ahaṁ paṇḍito”ti antarā visujjhati. Paripakkaṁ phussa phussa byantiṁ karoti nāma yo “ahaṁ bālo”ti vuttaparimāṇaṁ kālaṁ atikkamitvā yāti. **Hevaṁ natthī**ti evaṁ natthi. Tañhi ubhayampi na sakkā kātunti dīpeti. **Doṇamite**ti doṇena mitaṁ viya. **Sukhadukkhe**ti sukhadukkhaṁ. **Pariyantakate**ti vuttaparimāṇena kālena katapariyanto. **Natthi hāyanavaḍḍhane**ti natthi hāyanavaḍḍhanāni. Na saṁsāro paṇḍitassa hāyati, na bālassa vaḍḍhatīti attho. **Ukkaṁsāvakaṁse**ti ukkaṁsāvakaṁsā, hāpanavaḍḍhanānamevetaṁ vevacanaṁ. Idāni tamatthaṁ upamāya

1. Mahākappunoti (Sī)

ဧကူနပညာသ အာဇီဝသတေတိ ဧကူနပညာသ အာဇီဝဝုတ္တိသတာနိ။ **ပရိဗ္ဗာဇကသတေတိ** ပရိဗ္ဗာဇကပဗ္ဗဇ္ဇသတာနိ။ **နာဂါဝါသသတေတိ** နာဂမဏ္ဍလသတာနိ။ **ဝီသေ ဣန္ဒြိယသတေတိ** ဝီသ ဣန္ဒြိယသတာနိ။ **တိံသေ နိရယသတေတိ** တိံသ နိရယသတာနိ။ **ရဇောဓာတုယောတိ** ရဇဩကိရဏဋ္ဌာနာနိ။ ဟတ္ထပိဋ္ဌိပါဒပိဋ္ဌာဒီနိ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ **သတ္တ သညီဂဗ္ဘာတိ** ဩဋ္ဌဂေါဏဂဒြဘအဇပသုမိဂမဟိံသေ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ **အသညီဂဗ္ဘာတိ** သာလိယဝဂေါဓုမမုဂ္ဂကင်္ဂုဝရကကုဒြူသကေ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ **နိဂဏ္ဌိဂဗ္ဘာတိ** နိဂဏ္ဌိမှိ ဇာတဂဗ္ဘာ၊ ဥစ္ဆုဝေဠုနဠာဒယော သန္ဓာယ ဝဒတိ။ **သတ္တ ဒေဝါတိ** ဗဟူ ဒေဝါ၊ သော ပန သတ္တာတိ ဝဒတိ။ မာနုသာပိ အနန္တာ၊ သော သတ္တာတိ ဝဒတိ။ **သတ္တ ပိသာစာတိ** ပိသာစာ မဟန္တာ၊ သတ္တာတိ ဝဒတိ။

သရာတိ မဟာသရာ။ ကဏ္ဏမုဏ္ဍ ရထကာရ အနောတတ္တ သီဟပပါတကုဠိရ မုစလိန္ဒ ကုဏာလဒဟေ ဂဟေတွာ ဝဒတိ။ **ပဝုဋ္ဌာတိ** ဂဏ္ဌိကာ။ **ပပါတာတိ** မဟာပပါတာ။ **ပပါတသတာနီတိ** ခုဒ္ဒကပပါတသတာနိ။ **သုပိနာတိ** မဟာသုပိနာ။ **သုပိနသတာနီတိ** ခုဒ္ဒကသုပိနသတာနိ။ **မဟာကပ္ပိနောတိ**[1] မဟာကပ္ပါနံ။ ဧတ္ထ ဧကမှာ သရာ ဝဿသတေ ဝဿသတေ ကုသဂ္ဂေန ဧကံ ဥဒကဗိန္ဒုံ နီဟရိတွာ နီဟရိတွာ သတ္တက္ခတ္တုံ တမှိ သရေ နိရုဒကေ ကတေ ဧကော မဟာကပ္ပေါတိ ဝဒတိ။ ဧဝရူပါနံ မဟာကပ္ပါနံ စတုရာသီတိသတသဟဿာနိ ခေပေတွာ ဗာလာ စ ပဏ္ဍိတာ စ ဒုက္ခဿန္တံ ကရောန္တီတိ အယမဿ လဒ္ဓိ။ ပဏ္ဍိတောပိ ကိရ အန္တရာ သုဇ္ဈိတုံ န သက္ကောတိ၊ ဗာလောပိ တတော ဥဒ္ဓံ န ဂစ္ဆတိ။

သီလေနာတိ အစေလကသီလေန ဝါ အညေန ဝါ ယေန ကေနစိ။ **ဝတေနာတိ** တာဒိသေန ဝတေန။ **တပေနာတိ** တပေါကမ္မေန။ အပရိပက္ကံ ပရိပါစေတိ နာမ ယော “အဟံ ပဏ္ဍိတော”တိ အန္တရာ ဝိသုဇ္ဈတိ။ ပရိပက္ကံ ဖုဿ ဖုဿ ဗျန္တိံ ကရောတိ နာမ ယော “အဟံ ဗာလော”တိ ဝုတ္တပရိမာဏံ ကာလံ အတိက္ကမိတွာ ယာတိ။ **ဟေဝံ နတ္ထီတိ** ဧဝံ နတ္ထိ။ တဉှိ ဥဘယမ္ပိ န သက္ကာ ကာတုန္တိ ဒီပေတိ။ **ဒေါဏမိတေတိ** ဒေါဏေန မိတံ ဝိယ။ **သုခဒုက္ခေတိ** သုခဒုက္ခံ။ **ပရိယန္တကတေတိ** ဝုတ္တပရိမာဏေန ကာလေန ကတပရိယန္တော။ **နတ္ထိ ဟာယနဝဍ္ဎနေတိ** နတ္ထိ ဟာယနဝဍ္ဎနာနိ။ န သံသာရော ပဏ္ဍိတဿ ဟာယတိ၊ န ဗာလဿ ဝဍ္ဎတီတိ အတ္ထော။ **ဥက္ကံသာဝကံသေတိ** ဥက္ကံသာဝကံသာ၊ ဟာပနဝဍ္ဎနာနမေဝေတံ ဝေဝစနံ။ ဣဒါနိ တမတ္ထံ ဥပမာယ

၁-မဟာကပ္ပုနောတိ (သီ)

sādhento **seyyathāpi nāmā**ti-ādimāha. Tattha **suttaguḷe**ti veṭhetvā katasuttaguḷaṁ. **Nibbeṭhiyamānameva paletī**ti pabbate vā rukkhagge vā ṭhatvā khittaṁ suttapamāṇena nibbeṭhiyamānaṁ gacchati, sutte khīṇe tattha tiṭṭhati na gacchati. Evamevaṁ vuttakālato uddhaṁ na gacchatīti dasseti.

229. **Kimidan**ti kimidaṁ tava aññāṇaṁ, kiṁ Sabbaññu nāma tvanti evaṁ puṭṭho samāno niyativāde pakkhipanto **suññaṁ me agāran**ti-ādimāha.

230. **Anussaviko hotī**ti anussavanissito hoti. **Anussavasacco**ti savanaṁ saccato gahetvā ṭhito. **Piṭakasampadāyā**ti vaggapaṇṇāsakāya piṭakaganthasampattiyā.

232. **Mando**ti mandapañño. **Momūho**ti atimūḷho. **Vācāvikkhepaṁ āpajjatī**ti vācāya vikkhepaṁ āpajjati. Kīdisaṁ? Amarāvikkhepaṁ, apariyantavikkhepanti attho. Atha vā amarā nāma macchajāti. Sā ummujjananimmujjanādivasena udake sandhāvamānā gahetuṁ na sakkāti[1] evameva ayampi vādo ito cito ca sandhāvati, gāhaṁ na upagacchatīti amarāvikkhepoti vuccati. Taṁ amarāvikkhepaṁ.

Evantipi me noti-ādīsu idaṁ kusalanti puṭṭho "evantipi me no"ti vadati, tato kiṁ akusalanti vutte "tathātipi me no"ti vadati, kiṁ ubhayato aññathāti vutte "aññathātipi me no"ti vadati, tato tividhenāpi na hotīti te laddhīti vutte "notipi me no"ti vadati, tato kiṁ no noti te laddhīti vutte "no notipi me no"ti vikkhepamāpajjati, ekasmimpi pakkhe na tiṭṭhati. **Nibbijja pakkamatī**ti attanopi esa satthā avassayo bhavituṁ na sakkoti, mayhaṁ kiṁ sakkhissatīti nibbinditvā pakkamati. Purimesupi anassāsikesu eseva nayo.

234. **Sannidhikārakaṁ kāme paribhuñjitun**ti yathā pubbe gihibhūto sannidhiṁ katvā vatthukāme paribhuñjati, evaṁ tilataṇḍulasappinavanītādīni sannidhiṁ katvā idāni paribhuñjituṁ abhabboti attho. Nanu ca khīṇāsavassa

1. Na sakkoti (Syā, Ka)

သာဓေန္တော **သေယျထာပိ နာမာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သုတ္တဂုဠေ**တိ ဝေဌေတွာ ကတသုတ္တဂုဠံ။ **နိဗ္ဗေဌိယမာနမေဝ ပလေတီ**တိ ပဗ္ဗတေ ဝါ ရုက္ခဂ္ဂေ ဝါ ဌတွာ ခိတ္တံ သုတ္တပမာဏေန နိဗ္ဗေဌိယမာနံ ဂစ္ဆတိ၊ သုတ္တေ ခီဏေ တတ္ထ တိဋ္ဌတိ န ဂစ္ဆတိ။ ဧဝမေဝံ ဝုတ္တကာလတော ဥဒ္ဓံ န ဂစ္ဆတီတိ ဒဿေတိ။

၂၂၉။ **ကိမိဒန္တိ** ကိမိဒံ တဝ အညာဏံ၊ ကိံ သဗ္ဗညူ နာမ တွန္တိ ဧဝံ ပုဋ္ဌော သမာနော နိယတိဝါဒေ ပက္ခိပန္တော **သုညံ မေ အဂါရ**န္တိအာဒိမာဟ။

၂၃၀။ **အနုဿဝိကော ဟောတီ**တိ အနုဿဝနိဿိတော ဟောတိ။ **အနုဿဝသစ္စော**တိ သဝနံ သစ္စတော ဂဟေတွာ ဌိတော။ **ပိဋကသမ္ပဒါယာ**တိ ဝဂ္ဂပဏ္ဏာသကာယ ပိဋကဂန္ထသမ္ပတ္တိယာ။

၂၃၂။ **မန္ဒော**တိ မန္ဒပညော။ **မောမူဟော**တိ အတိမူဠှော။ **ဝါစာဝိက္ခေပံ အာပဇ္ဇတီ**တိ ဝါစာယ ဝိက္ခေပံ အာပဇ္ဇတိ။ ကီဒိသံ? အမရာဝိက္ခေပံ၊ အပရိယန္တဝိက္ခေပန္တိ အတ္ထော။ အထ ဝါ အမရာ နာမ မစ္ဆဇာတိ။ သာ ဥမ္မုဇ္ဇနနိမ္မုဇ္ဇနာဒိဝသေန ဥဒကေ သန္ဓာဝမာနာ ဂဟေတုံ န သက္ကာတိ[၁] ဧဝမေဝ အယမ္ပိ ဝါဒေါ ဣတော စိတော စ သန္ဓာဝတိ၊ ဂါဟံ န ဥပဂစ္ဆတီတိ အမရာဝိက္ခေပေါတိ ဝုစ္စတိ။ တံ အမရာဝိက္ခေပံ။

ဧဝန္တိပိ မေ နောတိအာဒီသု ဣဒံ ကုသလန္တိ ပုဋ္ဌော "ဧဝန္တိပိ မေ နော"တိ ဝဒတိ၊ တတော ကိံ အကုသလန္တိ ဝုတ္တေ "တထာတိပိ မေ နော"တိ ဝဒတိ၊ ကိံ ဥဘယတော အညထာတိ ဝုတ္တေ "အညထာတိပိ မေ နော"တိ ဝဒတိ၊ တတော တိဝိဓေနာပိ န ဟောတီတိ တေ လဒ္ဓီတိ ဝုတ္တေ "နောတိပိ မေ နော"တိ ဝဒတိ၊ တတော ကိံ နော နောတိ တေ လဒ္ဓီတိ ဝုတ္တေ "နော နောတိပိ မေ နော"တိ ဝိက္ခေပမာပဇ္ဇတိ၊ ဧကသ္မိမ္ပိ ပက္ခေ န တိဋ္ဌတိ။ **နိဗ္ဗိဇ္ဇ ပက္ကမတီ**တိ အတ္တနောပိ ဧသ သတ္ထာ အဝဿယော ဘဝိတုံ န သက္ကောတိ၊ မယှံ ကိံ သက္ခိဿတီတိ နိဗ္ဗိန္ဒိတွာ ပက္ကမတိ။ ပုရိမေသုပိ အနဿာသိကေသု ဧသေဝ နယော။

၂၃၄။ **သန္နိဓိကာရကံ ကာမေ ပရိဘုဉ္ဇိတု**န္တိ ယထာ ပုဗ္ဗေ ဂိဟိဘူတော သန္နိဓိံ ကတွာ ဝတ္ထုကာမေ ပရိဘုဉ္ဇတိ၊ ဧဝံ တိလတဏ္ဍုလသပ္ပိနဝနီတာဒီနိ သန္နိဓိံ ကတွာ ဣဒါနိ ပရိဘုဉ္ဇိတုံ အဘဗ္ဗောတိ အတ္ထော။ နနု စ ခီဏာသဝဿ

၁-န သက္ကောတိ (သျာ၊ က)

vasanaṭṭhāne tilataṇḍulādayo paññāyantīti. No na paññāyanti, na panesa te attano atthāya ṭhapeti, aphāsukapabbajitādīnaṁ atthāya ṭhapeti. Anāgāmissa kathanti. Tassāpi pañca kāmaguṇā sabbasova pahīnā, dhammena pana laddhaṁ vicāretvā paribhuñjati.

236. **Puttamatāya puttā**ti so kira imaṁ dhammaṁ sutvā ājīvakā matā nāmāti saññī hutvā evamāha. Ayañhettha attho—ājīvakā matā nāma, tesaṁ mātā puttamatā hoti, iti ājīvakā puttamatāya puttā nāma honti. **Samaṇe Gotame**ti samaṇe Gotame brahmacariyavāso atthi, aññattha natthīti dīpeti. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Sandakasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Mahāsakuludāyisuttavaṇṇanā

237. **Evaṁ me sutan**ti Mahāsakuludāyisuttaṁ. Tattha **moranivāpe**ti tasmiṁ ṭhāne morānaṁ abhayaṁ ghosetvā bhojanaṁ adaṁsu[1]. Tasmā taṁ ṭhānaṁ **moranivāpo**ti saṅkhaṁ gataṁ. **Annabhāro**ti ekassa paribbājakassa nāmaṁ. Tathā **varadharo**ti. **Aññe cā**ti na kevalaṁ ime tayo, aññepi abhiññātā bahū paribbājakā. **Appasaddassa vaṇṇavādī**ti idha appasaddavinītoti avatvāva idaṁ vuttaṁ. Kasmā? Na hi Bhagavā aññena vinītoti.

238. **Purimānī**ti hiyyodivasaṁ upādāya purimāni nāma honti, tato paraṁ purimatarāni. **Kutūhalasālāyan**ti kutūhalasālā nāma paccekasālā natthi, yattha pana nānātitthiyā samaṇabrāhmaṇā nānāvidhaṁ kathaṁ pavattenti, sā bahūnaṁ "ayaṁ kiṁ vadati, ayaṁ kiṁ vadatī"ti kutūhaluppattiṭṭhānato "kutūhalasālā"ti vuccati. "Kotūhalasālā"tipi pāṭho. **Lābhā**ti ye evarūpe samaṇabrāhmaṇe daṭṭhuṁ pañhaṁ

---

1. Paṭṭhapesuṁ (Sī)

ဝသနဋ္ဌာနေ တိလတဏ္ဍုလာဒယော ပညာယန္တီတိ။ နော န ပညာယန္တိ၊ န ပနေသ တေ အတ္တနော အတ္ထာယ ဌပေတိ၊ အဖာသုကပဗ္ဗဇိတာဒီနံ အတ္ထာယ ဌပေတိ။ အနာဂါမိဿ ကထန္တိ။ တဿာပိ ပဉ္စ ကာမဂုဏာ သဗ္ဗသောဝ ပဟီနာ၊ ဓမ္မေန ပန လဒ္ဓံ ဝိစာရေတွာ ပရိဘုဉ္ဇတိ။

၂၃၆။ **ပုတ္တမတာယ ပုတ္တာ**တိ သော ကိရ ဣမံ ဓမ္မံ သုတွာ အာဇီဝကာ မတာ နာမာတိ သညီ ဟုတွာ ဧဝမာဟ။ အယဉ္ဟေတ္ထ အတ္ထော—အာဇီဝကာ မတာ နာမ၊ တေသံ မာတာ ပုတ္တမတာ ဟောတိ၊ ဣတိ အာဇီဝကာ ပုတ္တမတာယ ပုတ္တာ နာမ ဟောန္တိ။ **သမဏေ ဂေါတမေ**တိ သမဏေ ဂေါတမေ ဗြဟ္မစရိယဝါသော အတ္ထိ၊ အညတ္ထ နတ္ထီတိ ဒီပေတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

သန္ဒကသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

---

၇. မဟာသကုလုဒါယိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၃၇။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ မဟာသကုလုဒါယိသုတ္တံ။ တတ္ထ **မောရနိဝါပေ**တိ တသ္မိံ ဌာနေ မောရာနံ အဘယံ ဃောသေတွာ ဘောဇနံ အဒံသု[1]။ တသ္မာ တံ ဌာနံ **မောရနိဝါပေါ**တိ သင်္ခံ ဂတံ။ **အန္နဘာရော**တိ ဧကဿ ပရိဗ္ဗာဇကဿ နာမံ။ တထာ **ဝရဓရော**တိ။ **အညေ စာ**တိ န ကေဝလံ ဣမေ တယော၊ အညေပိ အဘိညာတာ ဗဟူ ပရိဗ္ဗာဇကာ။ **အပ္ပသဒ္ဒဿ ဝဏ္ဏဝါဒီ**တိ ဣဓ အပ္ပသဒ္ဒဝိနီတောတိ အဝတွာဝ ဣဒံ ဝုတ္တံ။ ကသ္မာ? န ဟိ ဘဂဝါ အညေန ဝိနီတောတိ။

၂၃၈။ **ပုရိမာနီ**တိ ဟိယျောဒိဝသံ ဥပါဒါယ ပုရိမာနိ နာမ ဟောန္တိ၊ တတော ပရံ ပုရိမတရာနိ။ **ကုတူဟလသာလာယ**န္တိ ကုတူဟလသာလာ နာမ ပစ္စေကသာလာ နတ္ထိ၊ ယတ္ထ ပန နာနာတိတ္ထိယာ သမဏဗြာဟ္မဏာ နာနာဝိဓံ ကထံ ပဝတ္တေန္တိ၊ သာ ဗဟူနံ "အယံ ကိံ ဝဒတိ၊ အယံ ကိံ ဝဒတီ"တိ ကုတူဟလုပ္ပတ္တိဋ္ဌာနတော "ကုတူဟလသာလာ"တိ ဝုစ္စတိ။ "ကောတူဟလသာလာ"တိပိ ပါဌော။ **လာဘာ**တိ ယေ ဧဝရူပေ သမဏဗြာဟ္မဏေ ဒဋ္ဌုံ ပဉ္ဟံ

၁-ပဋ္ဌပေသုံ (သီ)

pucchituṁ dhammakathaṁ vā nesaṁ sotuṁ labhanti, tesaṁ aṅgamagadhānaṁ ime lābhāti attho.

Saṅghinoti-ādīsu pabbajitasamūhasaṅkhāto saṁgho etesaṁ atthīti **saṅghino**. Sveva gaṇo etesaṁ atthīti **gaṇino**. Ācārasikkhāpanavasena tassa gaṇassa ācariyāti **gaṇācariyā. Ñātā**ti paññātā pākaṭā. Yathābhuccaguṇehi ceva ayathābhūtaguṇehi ca samuggato yaso etesaṁ atthīti **yasassino**. Pūraṇādīnañhi "appiccho santuṭṭho, appicchatāya vatthampi na nivāsetī"ti-ādinā nayena yaso samuggato, Tathāgatassa "itipi so Bhagavā"ti-ādīhi yathābhūtaguṇehi. **Titthakarā**ti laddhikarā. **Sādhusammatā**ti ime sādhū sundarā sappurisāti evaṁ sammatā. **Bahujanassā**ti assutavato ceva andhabālaputhujjanassa vibhāvino ca paṇḍitajanassa. Tattha titthiyā bālajanassa evaṁ sammatā, Tathāgato paṇḍitajanassa. Iminā nayena **pūraṇo Kassapo saṅghī**ti-ādīsu attho veditabbo. Bhagavā pana yasmā aṭṭhatiṁsa ārammaṇāni vibhajanto bahūni nibbāna-otaraṇatitthāni akāsi, tasmā "titthakaro"ti vattuṁ vaṭṭati.

Kasmā panete sabbepi tattha osaṭāti. Upaṭṭhākarakkhaṇatthañceva lābhasakkāratthañca. Tesaṁ hi evaṁ hoti "amhākaṁ upaṭṭhākā samaṇaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gaccheyyuṁ, te ca rakkhissāma. Samaṇassa ca Gotamassa upaṭṭhāke sakkāraṁ karonte disvā amhākampi upaṭṭhākā amhākaṁ sakkāraṁ karissantī"ti. Tasmā yattha yattha[1] Bhagavā osarati, tattha tattha[2] sabbe osaranti.

239. **Vādaṁ āropetvā**ti vāde dosaṁ āropetvā. **Apakkantā**ti apagatā, keci disaṁ pakkantā, keci gihibhāvaṁ pattā, keci imaṁ sāsanaṁ āgatā. **Sahitaṁ me**ti mayhaṁ vacanaṁ sahitaṁ siliṭṭhaṁ, atthayuttaṁ kāraṇayuttanti attho. **Asahitaṁ te**ti tuyhaṁ vacanaṁ asahitaṁ. **Adhiciṇṇaṁ te viparāvattan**ti yaṁ tuyhaṁ dīgharattāciṇṇavasena suppaguṇaṁ, taṁ mayhaṁ ekavacaneneva viparāvattaṁ viparivattitvā ṭhitaṁ, na kiñci jātanti attho. **Āropito te vādo**ti mayā tava vāde

---

1. Yattha (Sī, Syā) 2. Tattha (Sī, Syā)

ပုစ္ဆိတုံ ဓမ္မကထံ ဝါ နေသံ သောတုံ လဘန္တိ၊ တေသံ အင်္ဂမဂဓာနံ ဣမေ လာဘာတိ အတ္ထော။

သင်္ဃိနောတိအာဒီသု ပဗ္ဗဇိတသမူဟသင်္ခါတော သံဃော ဧတေသံ အတ္ထီတိ **သင်္ဃိနော**။ သွေဝ ဂဏော ဧတေသံ အတ္ထီတိ **ဂဏိနော**။ အာစာရသိက္ခာပနဝသေန တဿ ဂဏဿ အာစရိယာတိ **ဂဏာစရိယာ**။ **ဉာတာ**တိ ပညာတာ ပါကဋာ။ ယထာဘုစ္စဂုဏေဟိ စေဝ အယထာဘူတဂုဏေဟိ စ သမုဂ္ဂတော ယသော ဧတေသံ အတ္ထီတိ **ယသဿိနော**။ ပူရဏာဒီနဉ္ဟိ "အပ္ပိစ္ဆော သန္တုဋ္ဌော၊ အပ္ပိစ္ဆတာယ ဝတ္ထမ္ပိ န နိဝါသေတီ"တိအာဒိနာ နယေန ယသော သမုဂ္ဂတော၊ တထာဂတဿ "ဣတိပိ သော ဘဂဝါ"တိအာဒီဟိ ယထာဘူတဂုဏေဟိ။ **တိတ္ထကရာ**တိ လဒ္ဓိကရာ။ **သာဓုသမ္မတာ**တိ ဣမေ သာဓူ သုန္ဒရာ သပ္ပုရိသာတိ ဧဝံ သမ္မတာ။ **ဗဟုဇနဿာ**တိ အဿုတဝတော စေဝ အန္ဓဗာလပုထုဇ္ဇနဿ ဝိဘာဝိနော စ ပဏ္ဍိတဇနဿ။ တတ္ထ တိတ္ထိယာ ဗာလဇနဿ ဧဝံ သမ္မတာ၊ တထာဂတော ပဏ္ဍိတဇနဿ။ ဣမိနာ နယေန **ပူရဏော ကဿပေါ သင်္ဃီ**တိအာဒီသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဘဂဝါ ပန ယသ္မာ အဋ္ဌတိံသ အာရမ္မဏာနိ ဝိဘဇန္တော ဗဟူနိ နိဗ္ဗာနဩတရဏတိတ္ထာနိ အကာသိ၊ တသ္မာ "တိတ္ထကရော"တိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။

ကသ္မာ ပနေတေ သဗ္ဗေပိ တတ္ထ ဩသဋာတိ။ ဥပဋ္ဌာကရက္ခဏတ္ထဉ္စေဝ လာဘသက္ကာရတ္ထဉ္စ။ တေသံ ဟိ ဧဝံ ဟောတိ "အမှာကံ ဥပဋ္ဌာကာ သမဏံ ဂေါတမံ သရဏံ ဂစ္ဆေယျုံ၊ တေ စ ရက္ခိဿာမ။ သမဏဿ စ ဂေါတမဿ ဥပဋ္ဌာကေ သက္ကာရံ ကရောန္တေ ဒိသွာ အမှာကမ္ပိ ဥပဋ္ဌာကာ အမှာကံ သက္ကာရံ ကရိဿန္တီ"တိ။ တသ္မာ ယတ္ထ ယတ္ထ[1] ဘဂဝါ ဩသရတိ၊ တတ္ထ တတ္ထ[2] သဗ္ဗေ ဩသရန္တိ။

၂၃၉။ **ဝါဒံ အာရောပေတွာ**တိ ဝါဒေ ဒေါသံ အာရောပေတွာ။ **အပက္ကန္တာ**တိ အပဂတာ၊ ကေစိ ဒိသံ ပက္ကန္တာ၊ ကေစိ ဂိဟိဘာဝံ ပတ္တာ၊ ကေစိ ဣမံ သာသနံ အာဂတာ။ **သဟိတံ မေ**တိ မယှံ ဝစနံ သဟိတံ သိလိဋ္ဌံ၊ အတ္ထယုတ္တံ ကာရဏယုတ္တန္တိ အတ္ထော။ **အသဟိတံ တေ**တိ တုယှံ ဝစနံ အသဟိတံ။ **အဓိစိဏ္ဏံ တေ ဝိပရာဝတ္တန္တိ** ယံ တုယှံ ဒီဃရတ္တာစိဏ္ဏဝသေန သုပ္ပဂုဏံ၊ တံ မယှံ ဧကဝစနေနေဝ ဝိပရာဝတ္တံ ဝိပရိဝတ္တိတွာ ဌိတံ၊ န ကိဉ္စိ ဇာတန္တိ အတ္ထော။ **အာရောပိတော တေ ဝါဒေါ**တိ မယာ တဝ ဝါဒေ

၁-ယတ္ထ (သီ၊ သျာ) ၂-တတ္ထ (သီ၊ သျာ)

doso āropito. **Cara vādappamokkhāyā**ti dosamocanatthaṁ cara vicara, tattha tattha gantvā sikkhāti attho. **Nibbeṭhehi vā sace pahosī**ti atha sayaṁ pahosi, idāneva nibbeṭhehi. **Dhammakkosenā**ti sabhāvakkosena.

240. **Taṁ no sossāmā**ti taṁ amhākaṁ desitaṁ dhammaṁ suṇissāma. **Khuddamadhun**ti khuddakamakkhikāhi kataṁ daṇḍakamadhuṁ. **Anelakan**ti niddosaṁ apagatamacchikaṇḍakaṁ. **Pīḷeyyā**ti dadeyya. **Paccāsīsamānarūpo**ti pūretvā nu kho no bhojanaṁ dassatīti bhājanahattho paccāsīsamāno paccupaṭṭhito assa. **Sampayojetvā**ti appamattakaṁ vivādaṁ katvā.

241. **Itarītarenā**ti lāmakalāmakena. **Pavivitto**ti idaṁ paribbājako kāyavivekamattaṁ sandhāya vadati, Bhagavā pana tīhi vivekehi vivittova.

242. **Kosakāhārāpī**ti dānapatīnaṁ[1] ghare aggabhikkhāṭhapanatthaṁ khuddakasarāvā honti[2], dānapatino aggabhattaṁ vā tattha ṭhapetvā bhuñjanti, pabbajite sampatte taṁ bhattaṁ tassa denti. Taṁ sarāvakaṁ kosakoti vuccati. Tasmā ye ca ekeneva bhattakosakena yāpenti, te kosakāhārāti. **Beluvāhārā**ti beluvamattabhattāhārā. **Samatittikan**ti oṭṭhavaṭṭiyā heṭṭhimalekhāsamaṁ. **Iminā dhammenā**ti iminā appāhāratādhammena. Ettha pana sabbākāreneva Bhagavā anappāhāroti[3] na vattabbo. Padhānabhūmiyaṁ chabbassāni appāhārova ahosi, verañjāyaṁ tayo māse patthodaneneva[4] yāpesi pālileyyakavanasaṇḍe tayo māse bhisamuḷāleheva[5] yāpesi. Idha pana etamatthaṁ dasseti "ahaṁ ekasmiṁ kāle appāhāro ahosiṁ, mayhaṁ pana sāvakā dhutaṅgasamādānato paṭṭhāya yāvajīvaṁ dhutaṅgaṁ na bhindantī"ti. Tasmā yadi te iminā dhammena sakkareyyuṁ, mayā hi te visesatarā. Añño ceva pana dhammo atthi, yena maṁ te sakkarontīti dasseti. Iminā nayena sabbavāresu yojanā veditabbā.

---

1. Piṇḍadānagahapatīnaṁ (Ka)
2. Khuddakasarāvakaṁ hoti (Syā)
3. Appāhāroti (Sī, Syā)
4. Piṭṭhodakeneva (Sī), patthodakeneva (Syā)
5. Bhisamūleheva (Ka)

ဒေါသော အာရောပိတော။ **စရ ဝါဒပ္ပမောက္ခာယာ**တိ ဒေါသမောစနတ္ထံ စရ ဝိစရ၊ တတ္ထ တတ္ထ ဂန္တွာ သိက္ခာတိ အတ္ထော။ **နိဗ္ဗေဌေဟိ ဝါ သစေ ပဟောသီ**တိ အထ သယံ ပဟောသိ၊ ဣဒါနေဝ နိဗ္ဗေဌေဟိ။ **ဓမ္မက္ကောသေနာ**တိ သဘာဝက္ကောသေန။

၂၄၀။ **တံ နော သောဿာမာ**တိ တံ အမှာကံ ဒေသိတံ ဓမ္မံ သုဏိဿာမ။ **ခုဒ္ဒမဓုန္တိ** ခုဒ္ဒကမက္ခိကာဟိ ကတံ ဒဏ္ဍကမဓုံ။ **အနေလကန္တိ** နိဒ္ဒေါသံ အပဂတမစ္ဆိကဏ္ဍကံ။ **ပီဠေယျာ**တိ ဒဒေယျ။ **ပစ္စာသီသမာနရူပေါ**တိ ပူရေတွာ နု ခေါ နော ဘောဇနံ ဒဿတီတိ ဘာဇနဟတ္ထော ပစ္စာသီသမာနော ပစ္စုပဋ္ဌိတော အဿ။ **သမ္ပယောဇေတွာ**တိ အပ္ပမတ္တကံ ဝိဝါဒံ ကတွာ။

၂၄၁။ **ဣတရီတရေနာ**တိ လာမကလာမကေန။ **ပဝိဝိတ္တော**တိ ဣဒံ ပရိဗ္ဗာဇကော ကာယဝိဝေကမတ္တံ သန္ဓာယ ဝဒတိ၊ ဘဂဝါ ပန တီဟိ ဝိဝေကေဟိ ဝိဝိတ္တောဝ။

၂၄၂။ **ကောသကာဟာရာပီ**တိ ဒါနပတီနံ[၁] ဃရေ အဂ္ဂဘိက္ခာဌပနတ္ထံ ခုဒ္ဒကသရာဝါ ဟောန္တိ[၂]၊ ဒါနပတိနော အဂ္ဂဘတ္တံ ဝါ တတ္ထ ဌပေတွာ ဘုဉ္ဇန္တိ၊ ပဗ္ဗဇိတေ သမ္ပတ္တေ တံ ဘတ္တံ တဿ ဒေန္တိ။ တံ သရာဝကံ ကောသကောတိ ဝုစ္စတိ။ တသ္မာ ယေ စ ဧကေနေဝ ဘတ္တကောသကေန ယာပေန္တိ၊ တေ ကောသကာဟာရာတိ။ **ဗေလုဝါဟာရာ**တိ ဗေလုဝမတ္တဘတ္တာဟာရာ။ **သမတိတ္တိကန္တိ** ဩဋ္ဌဝဋ္ဋိယာ ဟေဋ္ဌိမလေခါသမံ။ **ဣမိနာ ဓမ္မေနာ**တိ ဣမိနာ အပ္ပါဟာရတာဓမ္မေန။ ဧတ္ထ ပန သဗ္ဗာကာရေနေဝ ဘဂဝါ အနပ္ပါဟာရောတိ[၃] န ဝတ္တဗ္ဗော။ ပဓာနဘူမိယံ ဆဗ္ဗဿာနိ အပ္ပါဟာရောဝ အဟောသိ၊ ဝေရဉ္ဇာယံ တယော မာသေ ပတ္ထောဒနေနေဝ[၄] ယာပေသိ ပါလိလေယျကဝနသဏ္ဍေ တယော မာသေ ဘိသမုဠာလေဟေဝ[၅] ယာပေသိ။ ဣဓ ပန ဧတမတ္ထံ ဒဿေတိ "အဟံ ဧကသ္မိံ ကာလေ အပ္ပါဟာရော အဟောသိံ၊ မယှံ ပန သာဝကာ ဓုတင်္ဂသမာဒါနတော ပဋ္ဌာယ ယာဝဇီဝံ ဓုတင်္ဂံ န ဘိန္ဒန္တီ"တိ။ တသ္မာ ယဒိ တေ ဣမိနာ ဓမ္မေန သက္ကရေယျုံ၊ မယာ ဟိ တေ ဝိသေသတရာ။ အညော စေဝ ပန ဓမ္မော အတ္ထိ၊ ယေန မံ တေ သက္ကရောန္တီတိ ဒဿေတိ။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗဝါရေသု ယောဇနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၁-ပိဏ္ဍဒါနဂဟပတီနံ (က)
၂-ခုဒ္ဒကသရာဝကံ ဟောတိ (သျာ)
၃-အပ္ပါဟာရောတိ (သီ၊ သျာ)
၄-ပိဋ္ဌောဒကေနေဝ (သီ)၊ ပတ္ထောဒကေနေဝ (သျာ)
၅-ဘိသမူလေဟေဝ (က)

Paṁsukūlikāti samādinnapaṁsukūlikaṅgā. **Lūkhacīvaradharā**ti satthasutta lūkhāni cīvarāni dhārayamānā. **Nantakānī**ti antavirahitāni vatthakhaṇḍāni, yadi hi nesaṁ anto bhaveyya, pilotikāti saṅkhaṁ gaccheyyuṁ. **Uccinitvā**ti[1] phāletvā dubbalaṭṭhānaṁ pahāya thiraṭṭhānameva gahetvā. **Alābulomasānī**ti alābulomasadisasuttāni sukhumānīti dīpeti. Ettāvatā ca Satthā cīvarasantosena asantuṭṭhoti na vattabbo. Atimuttakasusānato hissa puṇṇadāsiyā pārupitvā pātitasāṇapaṁsukūlaṁ gahaṇadivase udakapariyantaṁ katvā mahāpathavī akampi. Idha pana etamatthaṁ dasseti "ayaṁ ekasmiṁ yeva kāle paṁsukūlaṁ gaṇhiṁ, mayhaṁ pana sāvakā dhutaṅgasamādānato paṭṭhāya yāvajīvaṁ dhutaṅgaṁ na bhindantī"ti.

Piṇḍapātikāti atirekalābhaṁ paṭikkhipitvā samādinnapiṇḍapātikaṅgā. **Sapadānacārino**ti loluppacāraṁ paṭikkhipitvā samādinnasapadānacārā. **Uñchāsake vate ratā**ti uñchācariyasaṅkhāte bhikkhūnaṁ pakativate ratā, uccanīcagharadvāraṭṭhāyino hutvā kabaramissakaṁ[2] bhattaṁ saṁharitvā paribhuñjantīti attho. **Antaragharan**ti Brahmāyusutte ummārato paṭṭhāya antaragharaṁ, idha indakhīlato paṭṭhāya adhippetaṁ. Ettāvatā ca Satthā piṇḍapātasantosena asantuṭṭhoti na vattabbo, appāhāratāya vuttaniyāmeneva pana sabbaṁ vitthāretabbaṁ. Idha pana etamatthaṁ dasseti "ahaṁ etasmiṁyeva kāle nimantanaṁ na sādayiṁ, mayhaṁ pana sāvakā dhutaṅgasamādānato paṭṭhāya yāvajīvaṁ dhutaṅgaṁ na bhindantī"ti.

Rukkhamūlikāti channaṁ paṭikkhipitvā samādinnarukkhamūlikaṅgā. **Abbhokāsikā**ti channañca rukkhamūlañca paṭikkhipitvā samādinna-abbhokāsikaṅgā. **Aṭṭhamāse**ti hemantagimhike māse. Antovasse pana cīvarānuggahatthaṁ channaṁ pavisanti. Ettāvatā ca Satthā senāsanasantosena asantuṭṭhoti na vattabbo, senāsanasantoso panassa chabbassikamahāpadhānena ca Pālileyyakavanasaṇḍena ca dīpetabbo. Idha pana etamatthaṁ dasseti "ahaṁ ekasmiṁyeva kāle channaṁ na pāvisiṁ, mayhaṁ pana sāvakā dhutaṅgasamādānato paṭṭhāya yāvajīvaṁ dhutaṅgaṁ na bhindantī"ti.

1. Ucchinditvāti (Ka) 2. Kacavaramissakaṁ (Sī, Syā)

ပံသုကူလိကာတိ သမာဒိန္နပံသုကူလိကင်္ဂါ။ **လူခစီဝရဓရာ**တိ သတ္ထသုတ္တလူခါနိ စီဝရာနိ ဓာရယမာနာ။ **နန္တကာနီ**တိ အန္တဝိရဟိတာနိ ဝတ္ထခဏ္ဍာနိ၊ ယဒိ ဟိ နေသံ အန္တော ဘဝေယျ၊ ပိလောတိကာတိ သင်္ခံ ဂစ္ဆေယျုံ။ **ဥစ္စိနိတွာ**တိ[1] ဖာလေတွာ ဒုဗ္ဗလဋ္ဌာနံ ပဟာယ ထိရဋ္ဌာနမေဝ ဂဟေတွာ။ **အလာဗုလောမသာနီ**တိ အလာဗုလောမသဒိသသုတ္တာနိ သုခုမာနီတိ ဒီပေတိ။ ဧတ္တာဝတာ စ သတ္ထာ စီဝရသန္တောသေန အသန္တုဋ္ဌောတိ န ဝတ္တဗ္ဗော။ အတိမုတ္တကသုသာနတော ဟိဿ ပုဏ္ဏဒါသိယာ ပါရုပိတွာ ပါတိတသာဏပံသုကူလံ ဂဟဏဒိဝသေ ဥဒကပရိယန္တံ ကတွာ မဟာပထဝီ အကမ္ပိ။ ဣဓ ပန ဧတမတ္ထံ ဒဿေတိ “အဟံ ဧကသ္မိံယေဝ ကာလေ ပံသုကူလံ ဂဏှိံ၊ မယှံ ပန သာဝကာ ဓုတင်္ဂသမာဒါနတော ပဋ္ဌာယ ယာဝဇီဝံ ဓုတင်္ဂံ န ဘိန္ဒန္တီ”တိ။

ပိဏ္ဍပါတိကာတိ အတိရေကလာဘံ ပဋိက္ခိပိတွာ သမာဒိန္နပိဏ္ဍပါတိကင်္ဂါ။ **သပဒါနစာရိနော**တိ လောလုပ္ပစာရံ ပဋိက္ခိပိတွာ သမာဒိန္နသပဒါနစာရာ။ **ဥဉ္ဆာသကေ ဝတေ ရတာ**တိ ဥဉ္ဆာစရိယသင်္ခါတေ ဘိက္ခူနံ ပကတိဝတေ ရတာ၊ ဥစ္စနီစဃရဒွါရဋ္ဌာယိနော ဟုတွာ ကဗရမိဿကံ[2] ဘတ္တံ သံဟရိတွာ ပရိဘုဉ္ဇန္တီတိ အတ္ထော။ **အန္တရဃရန္တိ** ဗြဟ္မာယုသုတ္တေ ဥမ္မာရတော ပဋ္ဌာယ အန္တရဃရံ၊ ဣဓ ဣန္ဒခီလတော ပဋ္ဌာယ အဓိပ္ပေတံ။ ဧတ္တာဝတာ စ သတ္ထာ ပိဏ္ဍပါတသန္တောသေန အသန္တုဋ္ဌောတိ န ဝတ္တဗ္ဗော၊ အပ္ပါဟာရတာယ ဝုတ္တနိယာမေနေဝ ပန သဗ္ဗံ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။ ဣဓ ပန ဧတမတ္ထံ ဒဿေတိ “အဟံ ဧကသ္မိံယေဝ ကာလေ နိမန္တနံ န သာဒယိံ၊ မယှံ ပန သာဝကာ ဓုတင်္ဂသမာဒါနတော ပဋ္ဌာယ ယာဝဇီဝံ ဓုတင်္ဂံ န ဘိန္ဒန္တီ”တိ။

ရုက္ခမူလိကာတိ ဆန္နံ ပဋိက္ခိပိတွာ သမာဒိန္နရုက္ခမူလိကင်္ဂါ။ **အဗ္ဘောကာသိကာ**တိ ဆန္နဉ္စ ရုက္ခမူလဉ္စ ပဋိက္ခိပိတွာ သမာဒိန္နအဗ္ဘောကာသိကင်္ဂါ။ **အဋ္ဌမာသေ**တိ ဟေမန္တဂိမှိကေ မာသေ။ အန္တောဝဿေ ပန စီဝရာနုဂ္ဂဟတ္ထံ ဆန္နံ ပဝိသန္တိ။ ဧတ္တာဝတာ စ သတ္ထာ သေနာသနသန္တောသေန အသန္တုဋ္ဌောတိ န ဝတ္တဗ္ဗော၊ သေနာသနသန္တောသော ပနဿ ဆဗ္ဗဿိကမဟာပဓာနေန စ ပါလိလေယျကဝနသဏ္ဍေန စ ဒီပေတဗ္ဗော။ ဣဓ ပန ဧတမတ္ထံ ဒဿေတိ “အဟံ ဧကသ္မိံယေဝ ကာလေ ဆန္နံ န ပါဝိသိံ၊ မယှံ ပန သာဝကာ ဓုတင်္ဂသမာဒါနတော ပဋ္ဌာယ ယာဝဇီဝံ ဓုတင်္ဂံ န ဘိန္ဒန္တီ”တိ။

၁-ဥစ္ဆိန္ဒိတွာတိ (က) ၂-ကစဝရမိဿကံ (သီ၊ သျာ)

Āraññikāti gāmantasenāsanaṁ paṭikkhipitvā samādinna-āraññikaṅgā. **Saṁghamajjhe osarantī**ti abaddhasīmāya kathitaṁ, baddhasīmāyaṁ pana vasantā attano vasanaṭṭhāneyeva uposathaṁ karonti. Ettāvatā ca Satthā no pavivittoti na vattabbo, "icchāmahaṁ bhikkhave aḍḍhamāsaṁ paṭisalliyitun"ti[1] evañhissa paviveko paññāyati. Idha pana etamatthaṁ dasseti "ahaṁ ekasmiṁyeva[2] tathārūpe kāle paṭisalliyiṁ, mayhaṁ pana sāvakā dhutaṅgasamādānato paṭṭhāya yāvajīvaṁ dhutaṅgaṁ na bhindantī"ti. **Mamaṁ sāvakā**ti maṁ sāvakā.

244. **Sanidānan**ti sappaccayaṁ. Kiṁ pana appaccayaṁ nibbānaṁ na desetīti. No na deseti, sahetukaṁ pana taṁ desanaṁ katvā deseti, no ahetukanti. **Sappāṭihāriyan**ti purimassevetaṁ vevacanaṁ, sakāraṇanti attho. **Taṁ vatā**ti ettha **vatā**ti nipātamattaṁ.

245. **Anāgataṁ vādapathan**ti ajja ṭhapetvā[3] sve vā punadivase vā aḍḍhamāse vā māse vā saṁvacchare vā tassa tassa pañhassa upari āgamanavādapathaṁ. **Na dakkhatī**ti yathā saccako Nigaṇṭho attano niggahaṇatthaṁ āgatakāraṇaṁ visesetvā vadanto na addasa, evaṁ na dakkhatīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati. **Sahadhammenā**ti sakāraṇena. **Antarantarā kathaṁ opāteyyun**ti mama kathāvāraṁ pacchinditvā antarantare attano kathaṁ paveseyyunti attho. **Na kho panāhaṁ Udāyī**ti Udāyi ahaṁ Ambaṭṭhasoṇadaṇḍakūṭadantasaccakanigaṇṭhādīhi saddhiṁ mahāvāde vattamānepi "aho vata me ekasāvakopi upamaṁ vā kāraṇaṁ vā āharitvā dadeyyā"ti evaṁ sāvakesu anusāsaniṁ na paccāsīsāmi. **Mamayevā**ti evarūpesu ṭhānesu sāvakā mamayeva anusāsaniṁ ovādaṁ paccāsīsanti.

246. **Tesāhaṁ cittaṁ ārādhemī**ti tesaṁ ahaṁ tassa pañhassa veyyākaraṇena cittaṁ gaṇhāmi sampādemi paripūremi, aññaṁ puṭṭho aññaṁ na byākaromi, ambaṁ puṭṭho labujaṁ viya labujaṁ vā puṭṭho ambaṁ viya. Ettha ca "adhisīle sambhāventī"ti vuttaṭṭhāne Buddhasīlaṁ nāma kathitaṁ, "abhikkante

1. Vi 1. 86, 336 piṭṭhesu. 2. Ekekasmiṁyeva (Sī, Syā) 3. Ṭhatvā (Sī, Syā)

အာရညိကာတိ ဂါမန္တသေနာသနံ ပဋိက္ခိပိတွာ သမာဒိန္နအာရညိကင်္ဂါ။ **သံဃမဇ္ဈေ ဩသရန္တီ**တိ အဗဒ္ဓသီမာယ ကထိတံ၊ ဗဒ္ဓသီမာယံ ပန ဝသန္တာ အတ္တနော ဝသနဋ္ဌာနေယေဝ ဥပေါသထံ ကရောန္တိ။ ဧတ္တာဝတာ စ သတ္ထာ နော ပဝိဝိတ္တောတိ န ဝတ္တဗ္ဗော၊ "ဣစ္ဆာမဟံ ဘိက္ခဝေ အဍ္ဎမာသံ ပဋိသလ္လီယိတု"န္တိ[၁] ဧဝဉှိဿ ပဝိဝေကော ပညာယတိ။ ဣဓ ပန ဧတမတ္ထံ ဒဿေတိ "အဟံ ဧကသ္မိံယေဝ[၂] တထာရူပေ ကာလေ ပဋိသလ္လီယိံ၊ မယှံ ပန သာဝကာ ဓုတင်္ဂသမာဒါနတော ပဋ္ဌာယ ယာဝဇီဝံ ဓုတင်္ဂံ န ဘိန္ဒန္တီ"တိ။ **မမံ သာဝကာ**တိ မံ သာဝကာ။

၂၄၄။ **သနိဒါန**န္တိ သပ္ပစ္စယံ။ ကိံ ပန အပ္ပစ္စယံ နိဗ္ဗာနံ န ဒေသေတီတိ။ နော န ဒေသေတိ၊ သဟေတုကံ ပန တံ ဒေသနံ ကတွာ ဒေသေတိ၊ နော အဟေတုကန္တိ။ **သပ္ပါဋိဟာရိယ**န္တိ ပုရိမဿေဝေတံ ဝေဝစနံ၊ သကာရဏန္တိ အတ္ထော။ **တံ ဝတာ**တိ ဧတ္ထ **ဝတာ**တိ နိပါတမတ္တံ။

၂၄၅။ **အနာဂတံ ဝါဒပထ**န္တိ အဇ္ဇ ဌပေတွာ[၃] သွေ ဝါ ပုနဒိဝသေ ဝါ အဍ္ဎမာသေ ဝါ မာသေ ဝါ သံဝစ္ဆရေ ဝါ တဿ တဿ ပဉှဿ ဥပရိ အာဂမနဝါဒပထံ။ **န ဒက္ခတီ**တိ ယထာ သစ္စကော နိဂဏ္ဌော အတ္တနော နိဂ္ဂဟဏတ္ထံ အာဂတကာရဏံ ဝိသေသေတွာ ဝဒန္တော န အဒ္ဒသ၊ ဧဝံ န ဒက္ခတီတိ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတိ။ **သဟဓမ္မေနာ**တိ သကာရဏေန။ **အန္တရန္တရာ ကထံ ဩပါတေယျု**န္တိ မမ ကထာဝါရံ ပစ္ဆိန္ဒိတွာ အန္တရန္တရေ အတ္တနော ကထံ ပဝေသေယျုန္တိ အတ္ထော။ **န ခေါ ပနာဟံ ဥဒါယီ**တိ ဥဒါယိ အဟံ အမ္ဗဋ္ဌသောဏဒဏ္ဍကူဋဒန္တသစ္စကနိဂဏ္ဌာဒီဟိ သဒ္ဓိံ မဟာဝါဒေ ဝတ္တမာနေပိ "အဟော ဝတ မေ ဧကသာဝကောပိ ဥပမံ ဝါ ကာရဏံ ဝါ အာဟရိတွာ ဒဒေယျာ"တိ ဧဝံ သာဝကေသု အနုသာသနိံ န ပစ္စာသီသာမိ။ **မမယေဝါ**တိ ဧဝရူပေသု ဌာနေသု သာဝကာ မမယေဝ အနုသာသနိံ ဩဝါဒံ ပစ္စာသီသန္တိ။

၂၄၆။ **တေသာဟံ စိတ္တံ အာရာဓေမီ**တိ တေသံ အဟံ တဿ ပဉှဿ ဝေယျာကရဏေန စိတ္တံ ဂဏှာမိ သမ္ပာဒေမိ ပရိပူရေမိ၊ အညံ ပုဋ္ဌော အညံ န ဗျာကရောမိ, အမ္ဗံ ပုဋ္ဌော လဗုဇံ ဝိယ လဗုဇံ ဝါ ပုဋ္ဌော အမ္ဗံ ဝိယ။ ဧတ္ထ စ "အဓိသီလေ သမ္ဘာဝေန္တီ"တိ ဝုတ္တဋ္ဌာနေ ဗုဒ္ဓသီလံ နာမ ကထိတံ၊ "အဘိက္ကန္တေ

၁-ဝိ ၁-၈၆၊ ၃၃၆-ပိဋ္ဌေသု။ ၂-ဧကေကသ္မိံယေဝ (သီ၊ သျာ) ၃-ဌတွာ (သီ၊ သျာ)

ñāṇadassane sambhāventī”ti vuttaṭṭhāne sabbaññutaññāṇaṁ, “adhipaññāya sambhāventī”ti vuttaṭṭhāne ṭhānuppattikapaññā, “yena dukkhenā”ti vuttaṭṭhāne saccabyākaraṇapaññā. Tattha sabbaññutaññāṇañca saccabyākaraṇapaññañca ṭhapetvā avasesā paññā adhipaññaṁ bhajati[1].

247. Idhāni tesaṁ tesaṁ visesādhigamānaṁ paṭipadaṁ ācikkhanto **puna caparaṁ Udāyī**ti-ādimāha. Tattha **abhiññāvosānapāramippattā**ti abhiññāvosānasaṅkhātañceva abhiññāpāramīsaṅkhātañca arahattaṁ pattā.

Sammappadhāneti upāyapadhāne. **Chandaṁ janetī**ti kattukamyatākusalacchandaṁ janeti. **Vāyamatī**ti vāyāmaṁ karoti. **Vīriyaṁ ārabhatī**ti vīriyaṁ pavatteti. **Cittaṁ paggaṇhātī**ti cittaṁ ukkhipati. **Padahatī**ti upāyapadhānaṁ karoti. **Bhāvanāya pāripūriyā**ti vaḍḍhiyā paripūraṇatthaṁ. Apicettha “yā ṭhiti, so asammoso -pa- yaṁ vepullaṁ, sā bhāvanāpāripūrī”ti[2] evaṁ purimaṁ purimassa pacchimaṁ pacchimassa[3] atthotipi veditabbaṁ.

Imehi pana sammappadhānehi kiṁ kathitaṁ? Kassapasaṁyuttapariyāyena sāvakassa pubbabhāgapaṭipadā kathitā. Vuttañhetaṁ tattha—

> “Cattārome āvuso sammappadhānā. Katame cattāro, idhāvuso bhikkhu anuppannā me pāpakā akusalā dhammā uppajjamānā anatthāya saṁvatteyyunti ātappaṁ karoti. Uppannā me pāpakā akusalā dhammā appahīyamānā anatthāya saṁvatteyyunti ātappaṁ karoti. Anuppannā me kusalā dhammā anuppajjamānā anatthāya saṁvatteyyunti ātappaṁ karoti. Uppannā me kusalā dhammā nirujjhamānā anatthāya saṁvatteyyunti ātappaṁ karotī”[4]ti.

Ettha ca pāpakā akusalāti lobhādayo veditabbā, anuppannā kusalā dhammāti samathavipassanā ceva maggo ca, uppannā kusalā nāma samathavipassanāva. Maggo pana sakiṁ uppajjitvā nirujjhamāno anatthāya

1. Bhajanti (Sī) 2. Abhi 2. 219 piṭṭhe.
3. Purimapurimaṁ pacchimassa pacchimassa (Sī), purimaṁ pacchimassa (Syā), purimaṁ pacchimassa pacchimaṁ purimassa (?)
4. Saṁ 1. 401 piṭṭhe.

ဉာဏဒဿနေ သမ္ဘာဝေန္တီ”တိ ဝုတ္တဋ္ဌာနေ သဗ္ဗညုတညာဏံ၊ “အဓိပညာယ သမ္ဘာဝေန္တီ”တိ ဝုတ္တဋ္ဌာနေ ဌာနုပ္ပတ္တိကပညာ၊ “ယေန ဒုက္ခေနာ”တိ ဝုတ္တဋ္ဌာနေ သစ္စဗျာကရဏပညာ။ တတ္ထ သဗ္ဗညုတညာဏဉ္စ သစ္စဗျာကရဏပညဉ္စ ဌပေတွာ အဝသေသာ ပညာ အဓိပညံ ဘဇတိ[၁]။

၂၄၇။ ဣဒါနိ တေသံ တေသံ ဝိသေသာဓိဂမာနံ ပဋိပဒံ အာစိက္ခန္တော **ပုန စပရံ ဥဒါယီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အဘိညာဝေါသာနပါရမိပ္ပတ္တာ**တိ အဘိညာဝေါသာနသင်္ခါတဉ္စေဝ အဘိညာပါရမီသင်္ခါတဉ္စ အရဟတ္တံ ပတ္တာ။

သမ္မပ္ပဓာနေတိ ဥပါယပဓာနေ။ **ဆန္ဒံ ဇနေတီ**တိ ကတ္တုကမျတာကုသလစ္ဆန္ဒံ ဇနေတိ။ **ဝါယမတီ**တိ ဝါယာမံ ကရောတိ။ **ဝီရိယံ အာရဘတီ**တိ ဝီရိယံ ပဝတ္တေတိ။ **စိတ္တံ ပဂ္ဂဏှာတီ**တိ စိတ္တံ ဥက္ခိပတိ။ **ပဒဟတီ**တိ ဥပါယပဓာနံ ကရောတိ။ **ဘာဝနာယ ပါရိပူရိယာ**တိ ဝဍ္ဎိယာ ပရိပူရဏတ္ထံ။ အပိစေတ္ထ “ယာ ဌိတိ၊ သော အသမ္မောသော။ပ။ ယံ ဝေပုလ္လံ၊ သာ ဘာဝနာပါရိပူရီ”တိ[၂] ဧဝံ ပုရိမံ ပုရိမဿ ပစ္ဆိမံ ပစ္ဆိမဿ[၃] အတ္ထောတိပိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဣမေဟိ ပန သမ္မပ္ပဓာနေဟိ ကိံ ကထိတံ? ကဿပသံယုတ္တပရိယာယေန သာဝကဿ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒါ ကထိတာ။ ဝုတ္တဉှေတံ တတ္ထ—

> “စတ္တာရောမေ အာဝုသော သမ္မပ္ပဓာနာ။ ကတမေ စတ္တာရော၊ ဣဓာဝုသော ဘိက္ခု အနုပ္ပန္နာ မေ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ အနတ္ထာယ သံဝတ္တေယျုန္တိ အာတပ္ပံ ကရောတိ။ ဥပ္ပန္နာ မေ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ အပ္ပဟီယမာနာ အနတ္ထာယ သံဝတ္တေယျုန္တိ အာတပ္ပံ ကရောတိ။ အနုပ္ပန္နာ မေ ကုသလာ ဓမ္မာ အနုပ္ပဇ္ဇမာနာ အနတ္ထာယ သံဝတ္တေယျုန္တိ အာတပ္ပံ ကရောတိ။ ဥပ္ပန္နာ မေ ကုသလာ ဓမ္မာ နိရုဇ္ဈမာနာ အနတ္ထာယ သံဝတ္တေယျုန္တိ အာတပ္ပံ ကရောတီ”[၄]တိ။

ဧတ္ထ စ ပါပကာ အကုသလာတိ လောဘာဒယော ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ အနုပ္ပန္နာ ကုသလာ ဓမ္မာတိ သမထဝိပဿနာ စေဝ မဂ္ဂေါ စ၊ ဥပ္ပန္နာ ကုသလာ နာမ သမထဝိပဿနာဝ။ မဂ္ဂေါ ပန သကိံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဇ္ဈမာနော အနတ္ထာယ

၁-ဘဇန္တိ (သီ) ၂-အဘိ ၂-၂၁၉-ပိဋ္ဌေ။
၃-ပုရိမပုရိမံ ပစ္ဆိမဿ ပစ္ဆိမဿ (သီ)၊ ပုရိမံ ပစ္ဆိမဿ (သျာ)၊ ပုရိမံ ပစ္ဆိမဿ ပစ္ဆိမံ ပုရိမဿ (?)
၄-သံ ၁-၄၀၁-ပိဋ္ဌေ။

saṁvattanako nāma natthi. So hi phalassa paccayaṁ datvāva nirujjhati. Purimasmimpi vā samathavipassanāva gahetabbāti vuttaṁ, taṁ pana na yuttaṁ.

Tattha “uppannā samathavipassanā nirujjhamānā anatthāya saṁvattantī”ti atthassa āvibhāvatthaṁ idaṁ vatthu—eko kira khīṇāsavatthero “mahācetiyañca mahābodhiñca vandissāmī”ti samāpattilābhinā bhaṇḍagāhakasāmaṇerena saddhiṁ janapadato Mahāvihāraṁ āgantvā vihārapariveṇaṁ[1] pāvisi, sāyanhasamaye mahābhikkhusaṁghe cetiyaṁ vandamāne cetiyaṁ vandanatthāya na nikkhami. Kasmā? Khīṇāsavānañhi tīsu ratanesu mahantaṁ gāravaṁ hoti. Tasmā bhikkhusaṁghe vanditvā paṭikkamante manussānaṁ sāyamāsabhuttavelāyaṁ sāmaṇerampi ajānāpetvā “cetiyaṁ vandissāmī”ti ekakova nikkhami. Sāmaṇero “kiṁ nu kho thero avelāya ekakova gacchati, jānissāmī”ti upajjhāyassa padānupadiko nikkhami. Thero anāvajjanena tassa āgamanaṁ ajānanto dakkhiṇadvārena cetiyaṅgaṇaṁ āruhi. Sāmaṇeropi anupadaṁyeva āruḷho.

Mahāthero mahācetiyaṁ ulloketvā[2] Buddhārammaṇaṁ pītiṁ gahetvā sabbaṁ cetaso samannāharitvā haṭṭhapahaṭṭho cetiyaṁ vandati. Sāmaṇero therassa vandanākāraṁ disvā “upajjhāyo me ativiya pasannacitto vandati, kiṁ nu kho pupphāni labhitvā pūjaṁ kareyyā”ti cintesi. Thero vanditvā uṭṭhāya sirasi añjaliṁ ṭhapetvā mahācetiyaṁ ulloketvā ṭhito. Sāmaṇero ukkāsitvā attano āgatabhāvaṁ jānāpesi. Thero parivattetvā olokento “kadā āgatosī”ti pucchi. Tumhākaṁ cetiyaṁ vandanakāle bhante, ativiya pasannā cetiyaṁ vandittha, kiṁ nu kho pupphāni labhitvā pūjeyyāthāti. Āma sāmaṇera imasmiṁ cetiye viya aññatra ettakaṁ dhātūnaṁ nidhānaṁ nāma natthi, evarūpaṁ asadisaṁ mahāthūpaṁ pupphāni labhitvā ko na pūjeyyāti. Tena hi bhante adhivāsetha, āharissāmīti tāvadeva jhānaṁ samāpajjitvā iddhiyā Himavantaṁ gantvā vaṇṇagandhasampannapupphāni parissāvanaṁ pūretvā mahāthere dakkhiṇamukhato pacchimaṁ mukhaṁ asampatteyeva āgantvā pupphaparissāvanaṁ hatthe ṭhapetvā[3] “pūjetha bhante”ti āha. Thero “atimandāni no sāmaṇera pupphānī”ti āha. Gacchatha bhante Bhagavato guṇe āvajjitvā pūjethāti.

1. Cīvarapariveṇaṁ (Syā, Ka) 2. Oloketvā (Ka) 3. Gahetvā (Ka)

သံဝတ္တနကော နာမ နတ္ထိ။ သော ဟိ ဖလဿ ပစ္စယံ ဒတွာဝ နိရုဇ္ဈတိ။ ပုရိမသ္မိမ္ပိ ဝါ သမထဝိပဿနာဝ ဂဟေတဗ္ဗာတိ ဝုတ္တံ၊ တံ ပန န ယုတ္တံ။

တတ္ထ “ဥပ္ပန္နာ သမထဝိပဿနာ နိရုဇ္ဈမာနာ အနတ္ထာယ သံဝတ္တန္တီ”တိ အတ္ထဿ အာဝိဘာဝတ္ထံ ဣဒံ ဝတ္ထု—ဧကော ကိရ ခီဏာသဝတ္ထေရော “မဟာစေတိယဉ္စ မဟာဗောဓိဉ္စ ဝန္ဒိဿာမီ”တိ သမာပတ္တိလာဘိနာ ဘဏ္ဍဂါဟကသာမဏေရေန သဒ္ဓိံ ဇနပဒတော မဟာဝိဟာရံ အာဂန္တွာ ဝိဟာရပရိဝေဏံ[၁] ပါဝိသိ၊ သာယန္ဟသမယေ မဟာဘိက္ခုသံဃေ စေတိယံ ဝန္ဒမာနေ စေတိယံ ဝန္ဒနတ္ထာယ န နိက္ခမိ။ ကသ္မာ? ခီဏာသဝါနဉ္ဟိ တီသု ရတနေသု မဟန္တံ ဂါရဝံ ဟောတိ။ တသ္မာ ဘိက္ခုသံဃေ ဝန္ဒိတွာ ပဋိက္ကမန္တေ မနုဿာနံ သာယမာသဘုတ္တဝေလာယံ သာမဏေရမ္ပိ အဇာနာပေတွာ “စေတိယံ ဝန္ဒိဿာမီ”တိ ဧကကောဝ နိက္ခမိ။ သာမဏေရော “ကိံ နု ခေါ ထေရော အဝေလာယ ဧကကောဝ ဂစ္ဆတိ၊ ဇာနိဿာမီ”တိ ဥပဇ္ဈာယဿ ပဒါနုပဒိကော နိက္ခမိ။ ထေရော အနာဝဇ္ဇနေန တဿ အာဂမနံ အဇာနန္တော ဒက္ခိဏဒွါရေန စေတိယင်္ဂဏံ အာရုဟိ။ သာမဏေရောပိ အနုပဒံယေဝ အာရုဠှော။

မဟာထေရော မဟာစေတိယံ ဥလ္လောကေတွာ[၂] ဗုဒ္ဓါရမ္မဏံ ပီတိံ ဂဟေတွာ သဗ္ဗံ စေတသော သမန္နာဟရိတွာ ဟဋ္ဌပဟဋ္ဌော စေတိယံ ဝန္ဒတိ။ သာမဏေရော ထေရဿ ဝန္ဒနာကာရံ ဒိသွာ “ဥပဇ္ဈာယော မေ အတိဝိယ ပသန္နစိတ္တော ဝန္ဒတိ၊ ကိံ နု ခေါ ပုပ္ဖါနိ လဘိတွာ ပူဇံ ကရေယျာ”တိ စိန္တေသိ။ ထေရော ဝန္ဒိတွာ ဥဋ္ဌာယ သိရသိ အဉ္ဇလိံ ဌပေတွာ မဟာစေတိယံ ဥလ္လောကေတွာ ဌိတော။ သာမဏေရော ဥက္ကာသိတွာ အတ္တနော အာဂတဘာဝံ ဇာနာပေသိ။ ထေရော ပရိဝတ္တေတွာ ဩလောကေန္တော “ကဒါ အာဂတောသီ”တိ ပုစ္ဆိ။ တုမှာကံ စေတိယံ ဝန္ဒနကာလေ ဘန္တေ၊ အတိဝိယ ပသန္နာ စေတိယံ ဝန္ဒိတ္ထ၊ ကိံ နု ခေါ ပုပ္ဖါနိ လဘိတွာ ပူဇေယျာထာတိ။ အာမ သာမဏေရ ဣမသ္မိံ စေတိယေ ဝိယ အညတြ ဧတ္တကံ ဓာတူနံ နိဓာနံ နာမ နတ္ထိ၊ ဧဝရူပံ အသဒိသံ မဟာထူပံ ပုပ္ဖါနိ လဘိတွာ ကော န ပူဇေယျာတိ။ တေန ဟိ ဘန္တေ အဓိဝါသေထ၊ အာဟရိဿာမီတိ တာဝဒေဝ ဈာနံ သမာပဇ္ဇိတွာ ဣဒ္ဓိယာ ဟိမဝန္တံ ဂန္တွာ ဝဏ္ဏဂန္ဓသမ္ပန္နပုပ္ဖါနိ ပရိဿာဝနံ ပူရေတွာ မဟာထေရေ ဒက္ခိဏမုခတော ပစ္ဆိမံ မုခံ အသမ္ပတ္တေယေဝ အာဂန္တွာ ပုပ္ဖပရိဿာဝနံ ဟတ္ထေ ဌပေတွာ[၃] “ပူဇေထ ဘန္တေ”တိ အာဟ။ ထေရော “အတိမန္ဒာနိ နော သာမဏေရ ပုပ္ဖါနီ”တိ အာဟ။ ဂစ္ဆထ ဘန္တေ ဘဂဝတော ဂုဏေ အာဝဇ္ဇိတွာ ပူဇေထာတိ။

၁-စီဝရပရိဝေဏံ (သျာ၊ က) ၂-ဩလောကေတွာ (က) ၃-ဂဟေတွာ (က)

Thero pacchimamukhanissitena sopāṇena āruyha kucchivedikābhūmiyaṁ pupphapūjaṁ kātuṁ āraddho. Vedikābhūmiyaṁ paripuṇṇāni pupphāni patitvā dutiyabhūmiyaṁ jaṇṇupamāṇena odhinā pūrayiṁsu[1]. Tato otaritvā pādapiṭṭhikapantiṁ pūjesi. Sāpi paripūri. Paripuṇṇabhāvaṁ ñatvā heṭṭhimatale vikiranto agamāsi. Sabbaṁ cetiyaṅgaṇaṁ paripūri. Tasmiṁ paripuṇṇe "sāmaṇera pupphāni na khīyantī"ti āha. Parissā vanaṁ bhante adhomukhaṁ karothāti. Adhomukhaṁ katvā cālesi, tadā pupphāni khīṇāni. Parissāvanaṁ sāmaṇerassa datvā saddhiṁ hatthipākārena cetiyaṁ tikkhattuṁ padakkhiṇaṁ katvā catūsu ṭhānesu vanditvā pariveṇaṁ gacchanto cintesi "yāva mahiddhiko vatāyaṁ sāmaṇero, sakkhissati nu kho imaṁ iddhānubhāvaṁ rakkhitun"ti. Tato "na sakkhissatī"ti disvā sāmaṇeraṁ āha "sāmaṇera tvaṁ idāni mahiddhiko, evarūpaṁ pana iddhiṁ nāsetvā pacchimakāle kāṇapesakāriyā hatthena madditakañjiyaṁ pivissasī"ti. Daharakabhāvassa nāmesa dosoyaṁ, so upajjhāyassa kathāya saṁvijjitvā "kammaṭṭhānaṁ me bhante ācikkhathā"ti na yāci, amhākaṁ upajjhāyo kiṁ vadatīti taṁ pana asuṇanto viya agamāsi.

Thero mahācetiyañca mahābodhiñca vanditvā sāmaṇeraṁ pattacīvaraṁ gāhāpetvā anupubbena Kuṭeḷitissamahāvihāraṁ[2] agamāsi. Sāmaṇero upajjhāyassa padānupadiko hutvā bhikkhācāraṁ na gacchati, "kataraṁ gāmaṁ pavisatha bhante"ti pucchitvā pana "idāni me upajjhāyo gāmadvāraṁ patto bhavissatī"ti ñatvā attano ca upajjhāyassa ca pattacīvaraṁ gahetvā ākāsena gantvā therassa pattacīvaraṁ datvā piṇḍāya pavisati. Thero sabbakālaṁ ovadati "sāmaṇera mā evamakāsi, puthujjaniddhi nāma calā anibaddhā, asappāyaṁ rūpādi-ārammaṇaṁ labhitvā appamattakeneva bhijjati, santāya samāpattiyā parihīnāya brahmacariyavāso santhambhituṁ na sakkotī"ti. Sāmaṇero "kiṁ katheti mayhaṁ upajjhāyo"ti sotuṁ na icchati, tatheva karoti. Thero anupubbena cetiyavandanaṁ karonto Kammubinduvihāraṁ[3] nāma gato. Tattha vasantepi there sāmaṇero tatheva karoti.

1. Puppharāsī pūrayiṁsu (Ka) 2. Kuḷetissamahāvihāraṁ (Sī)
3. Kupuveṇavihāraṁ (Sī), kambabindavihāraṁ (Syā)

ထေရော ပစ္ဆိမမုခနိဿိတေန သောပါနေန အာရုယှ ကုစ္ဆိဝေဒိကာဘူမိယံ ပုပ္ဖပူဇံ ကာတုံ အာရဒ္ဓေါ။ ဝေဒိကာဘူမိယံ ပရိပုဏ္ဏာနိ ပုပ္ဖါနိ ပတိတွာ ဒုတိယဘူမိယံ ဇဏ္ဏုပမာဏေန ဩဓိနာ ပူရယိံသု[1]။ တတော ဩတရိတွာ ပါဒပိဋ္ဌိကပန္တိံ ပူဇေသိ။ သာပိ ပရိပူရိ။ ပရိပုဏ္ဏဘာဝံ ဉတွာ ဟေဋ္ဌိမတလေ ဝိကိရန္တော အဂမာသိ။ သဗ္ဗံ စေတိယင်္ဂဏံ ပရိပူရိ။ တသ္မိံ ပရိပုဏ္ဏေ “သာမဏေရ ပုပ္ဖါနိ န ခီယန္တီ”တိ အာဟ။ ပရိဿာဝနံ ဘန္တေ အဓောမုခံ ကရောထာတိ။ အဓောမုခံ ကတွာ စာလေသိ၊ တဒါ ပုပ္ဖါနိ ခီဏာနိ။ ပရိဿာဝနံ သာမဏေရဿ ဒတွာ သဒ္ဓိံ ဟတ္ထိပါကာရေန စေတိယံ တိက္ခတ္တုံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ စတူသု ဌာနေသု ဝန္ဒိတွာ ပရိဝေဏံ ဂစ္ဆန္တော စိန္တေသိ “ယာဝ မဟိဒ္ဓိကော ဝတာယံ သာမဏေရော၊ သက္ခိဿတိ နု ခေါ ဣမံ ဣဒ္ဓါနုဘာဝံ ရက္ခိတု”န္တိ။ တတော “န သက္ခိဿတီ”တိ ဒိသွာ သာမဏေရံ အာဟ “သာမဏေရ တွံ ဣဒါနိ မဟိဒ္ဓိကော၊ ဧဝရူပံ ပန ဣဒ္ဓိံ နာသေတွာ ပစ္ဆိမကာလေ ကာဏပေသကာရိယာ ဟတ္ထေန မဒ္ဒိတကဉ္ဇိယံ ပိဝိဿသီ”တိ။ ဒဟရကဘာဝဿ နာမေသ ဒေါသောယံ၊ သော ဥပဇ္ဈာယဿ ကထာယ သံဝိဇ္ဇိတွာ “ကမ္မဋ္ဌာနံ မေ ဘန္တေ အာစိက္ခထာ”တိ န ယာစိ၊ အမှာကံ ဥပဇ္ဈာယော ကိံ ဝဒတီတိ တံ ပန အသုဏန္တော ဝိယ အဂမာသိ။

ထေရော မဟာစေတိယဉ္စ မဟာဗောဓိဉ္စ ဝန္ဒိတွာ သာမဏေရံ ပတ္တစီဝရံ ဂါဟာပေတွာ အနုပုဗ္ဗေန ကုဋေဠိတိဿမဟာဝိဟာရံ[2] အဂမာသိ။ သာမဏေရော ဥပဇ္ဈာယဿ ပဒါနုပဒိကော ဟုတွာ ဘိက္ခာစာရံ န ဂစ္ဆတိ၊ “ကတရံ ဂါမံ ပဝိသထ ဘန္တေ”တိ ပုစ္ဆိတွာ ပန “ဣဒါနိ မေ ဥပဇ္ဈာယော ဂါမဒွါရံ ပတ္တော ဘဝိဿတီ”တိ ဉတွာ အတ္တနော စ ဥပဇ္ဈာယဿ စ ပတ္တစီဝရံ ဂဟေတွာ အာကာသေန ဂန္တွာ ထေရဿ ပတ္တစီဝရံ ဒတွာ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသတိ။ ထေရော သဗ္ဗကာလံ ဩဝဒတိ “သာမဏေရ မာ ဧဝမကာသိ၊ ပုထုဇ္ဇနိဒ္ဓိ နာမ စလာ အနိဗဒ္ဓါ၊ အသပ္ပါယံ ရူပါဒိအာရမ္မဏံ လဘိတွာ အပ္ပမတ္တကေနေဝ ဘိဇ္ဇတိ၊ သန္တာယ သမာပတ္တိယာ ပရိဟီနာယ ဗြဟ္မစရိယဝါသော သန္ထမ္ဘိတုံ န သက္ကောတီ”တိ။ သာမဏေရော “ကိံ ကထေတိ မယှံ ဥပဇ္ဈာယော”တိ သောတုံ န ဣစ္ဆတိ၊ တထေဝ ကရောတိ။ ထေရော အနုပုဗ္ဗေန စေတိယဝန္ဒနံ ကရောန္တော ကမ္မုဗိန္ဒုဝိဟာရံ[3] နာမ ဂတော။ တတ္ထ ဝသန္တေပိ ထေရေ သာမဏေရော တထေဝ ကရောတိ။

၁-ပုပ္ဖရာသိ ပူရယိံသု (က) ၂-ကုဠေတိဿမဟာဝိဟာရံ (သီ)
၃-ကုပုဝေဏဝိဟာရံ (သီ)၊ ကမ္ဗုဗိန္ဒုဝိဟာရံ (သျာ)

Athekadivasaṁ ekā pesakāradhītā abhirūpā paṭhamaveye ṭhitā Kammubindugāmato nikkhamitvā padumassaraṁ oruyha gāyamānā pupphāni bhañjati. Tasmiṁ samaye sāmaṇero padumassaramatthakena gacchati, gacchanto pana silesikāya[1] kāṇamacchikā viya tassā gītasadde bajjhi. Tāvadevassa iddhi antarahitā, chinnapakkhakāko viya ahosi. Santasamāpattibalena pana tattheva udakapiṭṭhe apatitvā simbalitūlaṁ viya patamānaṁ anupubbena padumasaratīre aṭṭhāsi. So vegena gantvā upajjhāyassa pattacīvaraṁ datvā nivatti. Mahāthero "pagevetaṁ mayā diṭṭhaṁ, nivāriyamānopi na nivattissatī"ti kiñci avatvā piṇḍāya pāvisi.

Sāmaṇero gantvā padumasaratīre aṭṭhāsi tassā paccuttaraṇaṁ āgamayamāno. Sāpi sāmaṇeraṁ ākāsena gacchantañca puna āgantvā ṭhitañca disvā "addhā esa maṁ nissāya ukkaṇṭhito"ti ñatvā "paṭikkama sāmaṇerā"ti āha. So paṭikkami. Itarā paccuttaritvā sāṭakaṁ nivāsetvā taṁ upasaṅkamitvā "kiṁ bhante"ti pucchi. So tamatthaṁ ārocesi. Sā bahūhi kāraṇehi gharāvāse ādīnavaṁ brahmacariyavāse ānisaṁsañca dassetvā ovadamānāpi tassa ukkaṇṭhaṁ vinodetuṁ asakkontī "ayaṁ mama kāraṇā evarūpāya iddhiyā parihīno, na dāni yuttaṁ pariccajitun"ti idheva tiṭṭhāti vatvā gharaṁ gantvā mātāpitūnaṁ taṁ pavattiṁ ārocesi. Tepi āgantvā nānappakāraṁ ovadamānā vacanaṁ aggaṇhantaṁ āhaṁsu "tvaṁ amhe uccakulāti[2] sallakkhesi, mayaṁ pesakārā. Sakkhissasi pesakārakammaṁ kātun"ti. Sāmaṇero āha "upāsaka gihibhūto nāma pesakārakammaṁ vā kareyya naḷakārakammaṁ vā, kiṁ iminā sāṭakamattena lobhaṁ karothā"ti. Pesakāro udare baddhasāṭakaṁ datvā gharaṁ netvā dhītaraṁ adāsi.

So pesakārakammaṁ uggaṇhitvā pesakārehi saddhiṁ sālāya kammaṁ karoti. Aññesaṁ itthiyo pātova bhattaṁ sampādetvā āhariṁsu, tassa bhariyā na tāva āgacchati. So itaresu kammaṁ vissajjetvā bhuñjamānesu tasaraṁ vaṭṭento nisīdi. Sā pacchā agamāsi. Atha naṁ so

---

1. Sakkaralasikāya (Abhi-Ṭṭha 2, Sammappadhānavibhaṅgavaṇṇanāyaṁ)
2. Uccakulānīti (Syā), uccakuleti (Ka)

အထေကဒိဝသံ ဧကာ ပေသကာရဓီတာ အဘိရူပါ ပဌမဝယေ ဌိတာ ကမ္မုဗိန္ဒုဂါမတော နိက္ခမိတွာ ပဒုမဿရံ ဩရုယှ ဂါယမာနာ ပုပ္ဖာနိ ဘဉ္ဇတိ။ တသ္မိံ သမယေ သာမဏေရော ပဒုမဿရမတ္ထကေန ဂစ္ဆတိ၊ ဂစ္ဆန္တော ပန သိလေသိကာယ[၁] ကာဏမစ္ဆိကာ ဝိယ တဿာ ဂီတသဒ္ဒေ ဗဇ္ဈိ။ တာဝဒေဝဿ ဣဒ္ဓိ အန္တရဟိတာ၊ ဆိန္နပက္ခကာကော ဝိယ အဟောသိ။ သန္တသမာပတ္တိဗလေန ပန တတ္ထေဝ ဥဒကပိဋ္ဌေ အပတိတွာ သိမ္ဗလိတူလံ ဝိယ ပတမာနံ အနုပုဗ္ဗေန ပဒုမသရတီရေ အဋ္ဌာသိ။ သော ဝေဂေန ဂန္တွာ ဥပဇ္ဈာယဿ ပတ္တစီဝရံ ဒတွာ နိဝတ္တိ။ မဟာထေရော "ပဂေဝေတံ မယာ ဒိဋ္ဌံ၊ နိဝါရိယမာနောပိ န နိဝတ္တိဿတီ"တိ ကိဉ္စိ အဝတွာ ပိဏ္ဍာယ ပါဝိသိ။

သာမဏေရော ဂန္တွာ ပဒုမသရတီရေ အဋ္ဌာသိ တဿာ ပစ္စုတ္တရဏံ အာဂမယမာနော။ သာပိ သာမဏေရံ အာကာသေန ဂစ္ဆန္တဉ္စ ပုန အာဂန္တွာ ဌိတဉ္စ ဒိသွာ "အဒ္ဓါ ဧသ မံ နိဿာယ ဥက္ကဏ္ဌိတော"တိ ဉတွာ "ပဋိက္ကမ သာမဏေရာ"တိ အာဟ။ သော ပဋိက္ကမိ။ ဣတရာ ပစ္စုတ္တရိတွာ သာဋကံ နိဝါသေတွာ တံ ဥပသင်္ကမိတွာ "ကိံ ဘန္တေ"တိ ပုစ္ဆိ။ သော တမတ္ထံ အာရောစေသိ။ သာ ဗဟူဟိ ကာရဏေဟိ ဃရာဝါသေ အာဒီနဝံ ဗြဟ္မစရိယဝါသေ အာနိသံသဉ္စ ဒဿေတွာ ဩဝဒမာနာပိ တဿ ဥက္ကဏ္ဌံ ဝိနောဒေတုံ အသက္ကောန္တီ "အယံ မမ ကာရဏာ ဧဝရူပါယ ဣဒ္ဓိယာ ပရိဟီနော၊ န ဒါနိ ယုတ္တံ ပရိစ္စဇိတု"န္တိ ဣဓေဝ တိဋ္ဌာတိ ဝတွာ ဃရံ ဂန္တွာ မာတာပိတူနံ တံ ပဝတ္တိံ အာရောစေသိ။ တေပိ အာဂန္တွာ နာနပ္ပကာရံ ဩဝဒမာနာ ဝစနံ အဂ္ဂဏှန္တံ အာဟံသု "တွံ အမှေ ဥစ္စကုလာတိ[၂] သလ္လက္ခေသိ၊ မယံ ပေသကာရာ။ သက္ခိဿသိ ပေသကာရကမ္မံ ကာတု"န္တိ။ သာမဏေရော အာဟ "ဥပါသက ဂိဟိဘူတော နာမ ပေသကာရကမ္မံ ဝါ ကရေယျ နဠကာရကမ္မံ ဝါ၊ ကိံ ဣမိနာ သာဋကမတ္တေန လောဘံ ကရောထာ"တိ။ ပေသကာရော ဥဒရေ ဗဒ္ဓသာဋကံ ဒတွာ ဃရံ နေတွာ ဓီတရံ အဒါသိ။

သော ပေသကာရကမ္မံ ဥဂ္ဂဏှိတွာ ပေသကာရေဟိ သဒ္ဓိံ သာလာယ ကမ္မံ ကရောတိ။ အညေသံ ဣတ္ထိယော ပါတောဝ ဘတ္တံ သမ္ပာဒေတွာ အာဟရိံသု၊ တဿ ဘရိယာ န တာဝ အာဂစ္ဆတိ။ သော ဣတရေသု ကမ္မံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဘုဉ္ဇမာနေသု တသရံ ဝဋ္ဋေန္တော နိသီဒိ။ သာ ပစ္ဆာ အဂမာသိ။ အထ နံ သော

၁-သက္ကရလသိကာယ (အဘိ-ဋ္ဌ ၂-သမ္မပ္ပဓာန-ဝိဘင်္ဂဝဏ္ဏနာယံ)
၂-ဥစ္စကုလာနီတိ (သျာ)၊ ဥစ္စကုလေတိ (က)

“aticirena āgatāsī”ti tajjesi. Mātugāmo ca nāma api cakkavattirājānaṁ attani paṭibaddhacittaṁ ñatvā dāsaṁ viya sallakkheti. Tasmā sā evamāha “aññesaṁ ghare dārupaṇṇaloṇādīni sannihitāni, bāhirato āharitvā dāyakā pesanakārakāpi[1] atthi, ahaṁ pana ekikāva, tvampi mayhaṁ ghare idaṁ atthi idaṁ natthīti na jānāsi. Sace icchasi, bhuñja, no ce icchasi, mā bhuñjā”ti. So “na kevalañca ussūre bhattaṁ āharasi, vācāyapi maṁ ghaṭṭesī”ti kujjhitvā aññaṁ paharaṇaṁ apassanto tameva tasaradaṇḍakaṁ tasarato luñcitvā khipi. Sā taṁ āgacchantaṁ disvā īsakaṁ parivatti. Tasaradaṇḍakassa ca koṭi nāma tikhiṇā hoti, sā tassā parivattamānāya akkhikoṭiyaṁ pavisitvā aṭṭhāsi. Sā ubhohi hatthehi vegena akkhiṁ aggahesi, bhinnaṭṭhānato lohitaṁ paggharati. So tasmiṁ kāle upajjhāyassa vacanaṁ anussari “idaṁ sandhāya maṁ upajjhāyo ‘anāgate kāle kāṇapesakāriyā hatthehi madditakañjiyaṁ pivissasī’ti āha, idaṁ therena diṭṭhaṁ bhavissati, aho dīghadassī ayyo”ti mahāsaddena rodituṁ ārabhi. Tamenaṁ aññe “alaṁ āvuso mā rodi, akkhi nāma bhinnaṁ na sakkā rodanena paṭipākatikaṁ kātun”ti āhaṁsu. So “nāhaṁ etamatthaṁ rodāmi, apica kho imaṁ sandhāya rodāmī”ti sabbaṁ paṭipāṭiyā kathesi. Evaṁ uppannā samathavipassanā nirujjhamānā anatthāya saṁvattanti.

Aparampi vatthu—tiṁsamattā bhikkhū Kalyāṇimahācetiyaṁ vanditvā aṭavimaggena mahāmaggaṁ otaramānā antarāmagge jhāmakhette kammaṁ katvā āgacchantaṁ ekaṁ manussaṁ addasaṁsu. Tassa sarīraṁ masimakkhitaṁ viya ahosi, masimakkhitaṁyeva ekaṁ kāsāvaṁ[2] kacchaṁ pīḷetvā nivatthaṁ, olokiyamāno jhāmakhāṇuko viya khāyati. So divasabhāge kammaṁ katvā upaḍḍhajjhāyamānānaṁ dārūnaṁ kalāpaṁ ukkhipitvā piṭṭhiyaṁ vippakiṇṇehi kesehi kummaggena āgantvā bhikkhūnaṁ sammukhe aṭṭhāsi. Sāmaṇerā disvā aññamaññaṁ olokayamānā “āvuso tuyhaṁ pitā tuyhaṁ mahāpitā tuyhaṁ mātulo”ti hasamānā gantvā “konāmo tvaṁ upāsakā”ti nāmaṁ pucchiṁsu. So nāmaṁ pucchito vippaṭisārī hutvā dārukalāpaṁ

1. Dāsapesanakārakāpi (Syā), dāsakapesanakāpi (Ka) 2. Sāṭakaṁ (Ka)

“အတိစိရေန အာဂတာသီ”တိ တဇ္ဇေသိ။ မာတုဂါမော စ နာမ အပိ စက္ကဝတ္တိရာဇာနံ အတ္တနိ ပဋိဗဒ္ဓစိတ္တံ ဉတွာ ဒါသံ ဝိယ သလ္လက္ခေတိ။ တသ္မာ သာ ဧဝမာဟ “အညေသံ ဃရေ ဒါရုပဏ္ဏလောဏာဒီနိ သန္နိဟိတာနိ၊ ဗာဟိရတော အာဟရိတွာ ဒါယကာ ပေသနကာရကာပိ[1] အတ္ထိ၊ အဟံ ပန ဧကိကာဝ၊ တွမ္ပိ မယှံ ဃရေ ဣဒံ အတ္ထိ ဣဒံ နတ္ထီတိ န ဇာနာသိ။ သစေ ဣစ္ဆသိ, ဘုဉ္ဇ၊ နော စေ ဣစ္ဆသိ, မာ ဘုဉ္ဇာ”တိ။ သော “န ကေဝလဉ္စ ဥဿူရေ ဘတ္တံ အာဟရသိ၊ ဝါစာယပိ မံ ဃဋ္ဋေသီ”တိ ကုဇ္ဈိတွာ အညံ ပဟရဏံ အပဿန္တော တမေဝ တသရဒဏ္ဍကံ တသရတော လုဉ္စိတွာ ခိပိ။ သာ တံ အာဂစ္ဆန္တံ ဒိသွာ ဤသကံ ပရိဝတ္တိ။ တသရဒဏ္ဍကဿ စ ကောဋိ နာမ တိခိဏာ ဟောတိ၊ သာ တဿာ ပရိဝတ္တမာနာယ အက္ခိကောဋိယံ ပဝိသိတွာ အဋ္ဌာသိ။ သာ ဥဘောဟိ ဟတ္ထေဟိ ဝေဂေန အက္ခိံ အဂ္ဂဟေသိ၊ ဘိန္နဋ္ဌာနတော လောဟိတံ ပဂ္ဃရတိ။ သော တသ္မိံ ကာလေ ဥပဇ္ဈာယဿ ဝစနံ အနုဿရိ “ဣဒံ သန္ဓာယ မံ ဥပဇ္ဈာယော ‘အနာဂတေ ကာလေ ကာဏပေသကာရိယာ ဟတ္ထေဟိ မဒ္ဒိတကဉ္ဇိယံ ပိဝိဿသီ’တိ အာဟ၊ ဣဒံ ထေရေန ဒိဋ္ဌံ ဘဝိဿတိ၊ အဟော ဒီဃဒဿီ အယျော”တိ မဟာသဒ္ဒေန ရောဒိတုံ အာရဘိ။ တမေနံ အညေ “အလံ အာဝုသော မာ ရောဒိ၊ အက္ခိ နာမ ဘိန္နံ န သက္ကာ ရောဒနေန ပဋိပါကတိကံ ကာတု”န္တိ အာဟံသု။ သော “နာဟံ ဧတမတ္ထံ ရောဒါမိ၊ အပိစ ခေါ ဣမံ သန္ဓာယ ရောဒါမီ”တိ သဗ္ဗံ ပဋိပါဋိယာ ကထေသိ။ ဧဝံ ဥပ္ပန္နာ သမထဝိပဿနာ နိရုဇ္ဈမာနာ အနတ္ထာယ သံဝတ္တန္တိ။

အပရမ္ပိ ဝတ္ထု—တိံသမတ္တာ ဘိက္ခူ ကလျာဏိမဟာစေတိယံ ဝန္ဒိတွာ အဋဝိမဂ္ဂေန မဟာမဂ္ဂံ ဩတရမာနာ အန္တရာမဂ္ဂေ ဈာမခေတ္တေ ကမ္မံ ကတွာ အာဂစ္ဆန္တံ ဧကံ မနုဿံ အဒ္ဒသံသု။ တဿ သရီရံ မသိမက္ခိတံ ဝိယ အဟောသိ၊ မသိမက္ခိတံယေဝ ဧကံ ကာသာဝံ[2] ကစ္ဆံ ပီဠေတွာ နိဝတ္ထံ၊ ဩလောကိယမာနော ဈာမခါဏုကော ဝိယ ခါယတိ။ သော ဒိဝသဘာဂေ ကမ္မံ ကတွာ ဥပဍ္ဎုဇ္ဈာယမာနာနံ ဒါရူနံ ကလာပံ ဥက္ခိပိတွာ ပိဋ္ဌိယံ ဝိပ္ပကိဏ္ဏေဟိ ကေသေဟိ ကုမ္မဂ္ဂေန အာဂန္တွာ ဘိက္ခူနံ သမ္မုခေ အဋ္ဌာသိ။ သာမဏေရာ ဒိသွာ အညမညံ ဩလောကယမာနာ “အာဝုသော တုယှံ ပိတာ တုယှံ မဟာပိတာ တုယှံ မာတုလော”တိ ဟသမာနာ ဂန္တွာ “ကောနာမော တွံ ဥပါသကာ”တိ နာမံ ပုစ္ဆိံသု။ သော နာမံ ပုစ္ဆိတော ဝိပ္ပဋိသာရီ ဟုတွာ ဒါရုကလာပံ

၁-ဒါသပေသနကာရကာပိ (သျာ)၊ ဒါသကပေသနကာပိ (က) ၂-သာဋကံ (က)

chaḍḍetvā vatthaṁ saṁvidhāya nivāsetvā mahāthere vanditvā “tiṭṭhatha tāva bhante”ti āha. Mahātherā aṭṭhaṁsu.

Daharasāmaṇerā āgantvā mahātherānaṁ sammukhāpi parihāsaṁ karonti. Upāsako āha “bhante tumhe maṁ passitvā parihasatha, ettakeneva matthakaṁ pattamhāti mā sallakkhetha. Ahampi pubbe tumhādisova samaṇo ahosiṁ. Tumhākaṁ pana cittekaggatāmattakampi natthi, ahaṁ imasmiṁ sāsane mahiddhiko mahānubhāvo ahosiṁ, ākāsaṁ gahetvā pathaviṁ karomi, pathaviṁ ākāsaṁ. Dūraṁ gaṇhitvā santikaṁ karomi, santikaṁ dūraṁ. Cakkavāḷasatasahassaṁ khaṇena vinivijjhāmi. Hatthe me passatha, idāni makkaṭahatthasadisā, ahaṁ imeheva hatthehi idha nisinnova candimasūriye parāmasiṁ. Imesaṁyeva pādānaṁ candimasūriye pādakathalikaṁ katvā nisīdiṁ. Evarūpā me iddhi pamādena antarahitā, tumhe mā pamajjittha. Pamādena hi evarūpaṁ byasanaṁ pāpuṇanti. Appamattā viharantā jātijarāmaraṇassa antaṁ karonti. Tasmā tumhe maññeva ārammaṇaṁ karitvā appamattā hotha bhante”ti tajjetvā ovādamadāsi. Te tassa kathentasseva saṁvegaṁ āpajjitvā vipassamānā tiṁsajanā tattheva arahattaṁ pāpuṇiṁsūti. Evampi uppannā samathavipassanā nirujjhamānā anatthāya saṁvattantīti veditabbā.

Anuppannānaṁ pāpakānanti cettha “anuppanno vā kāmāsavo na uppajjatī”ti-ādīsu vuttanayena attho viditabbo. **Uppannānaṁ pāpakānan**ti ettha pana catubbidhaṁ uppannaṁ vattamānuppannaṁ bhutvāvigatuppannaṁ, okāsakatuppannaṁ, bhūmiladdhuppannanti. Tattha ye kilesā vijjamānā uppādādisamaṅgino, idaṁ **vattamānuppannaṁ** nāma. Kamme pana javite ārammaṇarasaṁ anubhavitvā niruddhavipāko bhutvā vigataṁ nāma. Kammaṁ uppajjitvā niruddhaṁ bhavitvā vigataṁ nāma. Tadubhayampi **bhutvāvigatuppannan**ti saṅkhaṁ gacchati. Kusalākusalaṁ kammaṁ aññassa kammassa vipākaṁ paṭibāhitvā attano vipākassa okāsaṁ karoti, evaṁ kate okāse vipāko uppajjamāno okāsakaraṇato paṭṭhāya uppannoti saṅkhaṁ gacchati. Idaṁ **okāsakatuppannaṁ** nāma. Pañcakkhandhā pana vipassanāya bhūmi nāma. Te atītādibhedā honti. Tesu anusayitakilesā pana atītā vā anāgatā vā paccuppannā vāti na vattabbā. Atītakhandhesu anusayitāpi hi appahīnāva honti, anāgatakhandhesu,

ဆဍ္ဍေတွာ ဝတ္ထံ သံဝိဓာယ နိဝါသေတွာ မဟာထေရေ ဝန္ဒိတွာ “တိဋ္ဌထ တာဝ ဘန္တေ”တိ အာဟ။ မဟာထေရာ အဋ္ဌံသု။

ဒဟရသာမဏေရာ အာဂန္တွာ မဟာထေရာနံ သမ္မုခါပိ ပရိဟာသံ ကရောန္တိ။ ဥပါသကော အာဟ “ဘန္တေ တုမှေ မံ ပဿိတွာ ပရိဟသထ၊ ဧတ္တကေနေဝ မတ္ထကံ ပတ္တမှာတိ မာ သလ္လက္ခေထ။ အဟမ္ပိ ပုဗ္ဗေ တုမှာဒိသောဝ သမဏော အဟောသိံ။ တုမှာကံ ပန စိတ္တေကဂ္ဂတာမတ္တကမ္ပိ နတ္ထိ၊ အဟံ ဣမသ္မိံ သာသနေ မဟိဒ္ဓိကော မဟာနုဘာဝေါ အဟောသိံ၊ အာကာသံ ဂဟေတွာ ပထဝိံ ကရောမိ၊ ပထဝိံ အာကာသံ။ ဒူရံ ဂဏှိတွာ သန္တိကံ ကရောမိ၊ သန္တိကံ ဒူရံ။ စက္ကဝါဠသတသဟဿံ ခဏေန ဝိနိဝိဇ္ဈာမိ။ ဟတ္ထေ မေ ပဿထ၊ ဣဒါနိ မက္ကဋဟတ္ထသဒိသာ၊ အဟံ ဣမေဟေဝ ဟတ္ထေဟိ ဣဓ နိသိန္နောဝ စန္ဒိမသူရိယေ ပရာမသိံ။ ဣမေသံယေဝ ပါဒါနံ စန္ဒိမသူရိယေ ပါဒကထလိကံ ကတွာ နိသီဒိံ။ ဧဝရူပါ မေ ဣဒ္ဓိ ပမာဒေန အန္တရဟိတာ၊ တုမှေ မာ ပမဇ္ဇိတ္ထ။ ပမာဒေန ဟိ ဧဝရူပံ ဗျသနံ ပါပုဏန္တိ။ အပ္ပမတ္တာ ဝိဟရန္တာ ဇာတိဇရာမရဏဿ အန္တံ ကရောန္တိ။ တသ္မာ တုမှေ မညေဝ အာရမ္မဏံ ကရိတွာ အပ္ပမတ္တာ ဟောထ ဘန္တေ”တိ တဇ္ဇေတွာ ဩဝါဒမဒါသိ။ တေ တဿ ကထေန္တဿေဝ သံဝေဂံ အာပဇ္ဇိတွာ ဝိပဿမာနာ တိံသဇနာ တတ္ထေဝ အရဟတ္တံ ပါပုဏိံသူတိ။ ဧဝမ္ပိ ဥပ္ပန္နာ သမထဝိပဿနာ နိရုဇ္ဈမာနာ အနတ္ထာယ သံဝတ္တန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

အနုပ္ပန္နာနံ ပါပကာနန္တိ ဧတ္ထ “အနုပ္ပန္နော ဝါ ကာမာသဝေါ န ဥပ္ပဇ္ဇတီ”တိအာဒီသု ဝုတ္တနယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဥပ္ပန္နာနံ ပါပကာနန္တိ** ဧတ္ထ ပန စတုဗ္ဗိဓံ ဥပ္ပန္နံ ဝတ္တမာနုပ္ပန္နံ ဘုတွာဝိဂတုပ္ပန္နံ, ဩကာသကတုပ္ပန္နံ, ဘူမိလဒ္ဓုပ္ပန္နန္တိ။ တတ္ထ ယေ ကိလေသာ ဝိဇ္ဇမာနာ ဥပ္ပါဒါဒိသမင်္ဂိနော၊ ဣဒံ **ဝတ္တမာနုပ္ပန္နံ** နာမ။ ကမ္မေ ပန ဇဝိတေ အာရမ္မဏရသံ အနုဘဝိတွာ နိရုဒ္ဓဝိပါကော ဘုတွာ ဝိဂတံ နာမ။ ကမ္မံ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ နိရုဒ္ဓံ ဘဝိတွာ ဝိဂတံ နာမ။ တဒုဘယမ္ပိ **ဘုတွာဝိဂတုပ္ပန္နန္တိ** သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ။ ကုသလာကုသလံ ကမ္မံ အညဿ ကမ္မဿ ဝိပါကံ ပဋိဗာဟိတွာ အတ္တနော ဝိပါကဿ ဩကာသံ ကရောတိ၊ ဧဝံ ကတေ ဩကာသေ ဝိပါကော ဥပ္ပဇ္ဇမာနော ဩကာသကရဏတော ပဋ္ဌာယ ဥပ္ပန္နောတိ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ။ ဣဒံ **ဩကာသကတုပ္ပန္နံ** နာမ။ ပဉ္စက္ခန္ဓာ ပန ဝိပဿနာယ ဘူမိ နာမ။ တေ အတီတာဒိဘေဒါ ဟောန္တိ။ တေသု အနုသယိတကိလေသာ ပန အတီတာ ဝါ အနာဂတာ ဝါ ပစ္စုပ္ပန္နာ ဝါတိ န ဝတ္တဗ္ဗာ။ အတီတခန္ဓေသု အနုသယိတာပိ ဟိ အပ္ပဟီနာဝ ဟောန္တိ၊ အနာဂတခန္ဓေသု၊

paccuppannakhandhesu anusayitāpi appahīnāva honti. Idaṁ **bhūmiladdhuppannaṁ** nāma. Tenāhu porāṇā “tāsu tāsu bhūmīsu asamugghātitakilesā bhūmiladdhuppannāti saṅkhaṁ gacchantī”ti.

Aparampi catubbidhaṁ uppannaṁ samudācāruppannaṁ, ārammaṇādhigahituppannaṁ, avikkhambhituppannaṁ asamugghātituppannanti. Tattha sampati vattamānaṁyeva **samudācāruppannaṁ** nāma. Sakiṁ cakkhūni ummīletvā ārammaṇe nimitte gahite anussaritānussaritakkhaṇe kilesā nuppajjissantīti na vattabbā. Kasmā? Ārammaṇassa adhigahitattā. Yathā kiṁ? Yathā khīrarukkhassa kuṭhāriyā āhatāhataṭṭhāne khīraṁ na nikkhamissatīti na vattabbaṁ, evaṁ. Idaṁ **ārammaṇādhigahituppannaṁ** nāma. Samāpattiyā avikkhambhitā kilesā pana imasmiṁ nāma ṭhāne nuppajjissantīti na vattabbā. Kasmā? Avikkhambhitattā. Yathā kiṁ? Yathā sace khīrarukkhe kuṭhāriyā āhaneyyuṁ, imasmiṁ nāma ṭhāne khīraṁ na nikkhameyyāti na vattabbaṁ, evaṁ. Idaṁ **avikkhambhituppannaṁ** nāma. Maggena asamugghātitakilesā pana bhavagge nibbatta ssāpi uppajjantīti purimanayeneva vitthāretabbaṁ. Idaṁ **asamugghātituppannaṁ** nāma.

Imesu uppannesu vattamānuppannaṁ bhutvāvigatuppannaṁ okāsakatuppannaṁ samudācāruppannanti catubbidhaṁ uppannaṁ na maggavajjhaṁ, bhūmiladdhuppannaṁ ārammaṇādhigahituppannaṁ avikkhambhituppannaṁ asamugghātituppannanti catubbidhaṁ maggavajjhaṁ. Maggo hi uppajjamāno ete kilese pajahati. So ye kilese pajahati, te atītā vā anāgatā vā paccuppannā vāti na vattabbā. Vuttampi cetaṁ—

“Hañci atīte kilese pajahati, tena hi khīṇaṁ khepeti, niruddhaṁ nirodheti, vigataṁ vigameti, atthaṅgataṁ atthaṅgameti. Atītaṁ yaṁ natthi, taṁ pajahati. Hañci anāgate kilese pajahati, tena hi ajātaṁ pajahati, anibbattaṁ, anuppannaṁ, apātubhūtaṁ pajahati. Anāgataṁ yaṁ natthi, taṁ pajahati, hañci paccuppanne kilese pajahati, tena hi ratto rāgaṁ pajahati, duṭṭho dosaṁ, mūḷho mohaṁ, vinibaddho mānaṁ, parāmaṭṭho diṭṭhiṁ, vikkhepagato uddhaccaṁ, aniṭṭhaṅgato vicikicchaṁ, thāmagato anusayaṁ pajahati. Kaṇhasukkadhammā yuganaddhā samameva vattanti. Saṁkilesikā maggabhāvanā hoti -pa- tena hi natthi maggabhāvanā, natthi phalasacchikiriyā, natthi kilesappahānaṁ, natthi dhammābhisamayoti.

ပစ္စုပ္ပန္နခန္ဓေသု အနုသယိတာပိ အပ္ပဟီနာဝ ဟောန္တိ။ ဣဒံ **ဘူမိလဒ္ဓုပ္ပန္နံ** နာမ။ တေနာဟု ပေါရာဏာ “တာသု တာသု ဘူမီသု အသမုဂ္ဃါတိတကိလေသာ ဘူမိလဒ္ဓုပ္ပန္နာတိ သင်္ခံ ဂစ္ဆန္တီ”တိ။

အပရမ္ပိ စတုဗ္ဗိဓံ ဥပ္ပန္နံ သမုဒါစာရုပ္ပန္နံ, အာရမ္မဏာဓိဂဟိတုပ္ပန္နံ, အဝိက္ခမ္ဘိတုပ္ပန္နံ အသမုဂ္ဃါတိတုပ္ပန္နန္တိ။ တတ္ထ သမ္ပတိ ဝတ္တမာနံယေဝ **သမုဒါစာရုပ္ပန္နံ** နာမ။ သကိံ စက္ခူနိ ဥမ္မီလေတွာ အာရမ္မဏေ နိမိတ္တေ ဂဟိတေ အနုဿရိတာနုဿရိတက္ခဏေ ကိလေသာ နုပ္ပဇ္ဇိဿန္တီတိ န ဝတ္တဗ္ဗာ။ ကသ္မာ? အာရမ္မဏဿ အဓိဂဟိတတ္တာ။ ယထာ ကိံ? ယထာ ခီရရုက္ခဿ ကုဌာရိယာ အာဟတာဟတဋ္ဌာနေ ခီရံ န နိက္ခမိဿတီတိ န ဝတ္တဗ္ဗံ၊ ဧဝံ။ ဣဒံ **အာရမ္မဏာဓိဂဟိတုပ္ပန္နံ** နာမ။ သမာပတ္တိယာ အဝိက္ခမ္ဘိတာ ကိလေသာ ပန ဣမသ္မိံ နာမ ဌာနေ နုပ္ပဇ္ဇိဿန္တီတိ န ဝတ္တဗ္ဗာ။ ကသ္မာ? အဝိက္ခမ္ဘိတတ္တာ။ ယထာ ကိံ? ယထာ သစေ ခီရရုက္ခေ ကုဌာရိယာ အာဟနေယျုံ၊ ဣမသ္မိံ နာမ ဌာနေ ခီရံ န နိက္ခမေယျာတိ န ဝတ္တဗ္ဗံ၊ ဧဝံ။ ဣဒံ **အဝိက္ခမ္ဘိတုပ္ပန္နံ** နာမ။ မဂ္ဂေန အသမုဂ္ဃါတိတကိလေသာ ပန ဘဝဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တဿာပိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီတိ ပုရိမနယေနေဝ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။ ဣဒံ **အသမုဂ္ဃါတိတုပ္ပန္နံ** နာမ။

ဣမေသု ဥပ္ပန္နေသု ဝတ္တမာနုပ္ပန္နံ ဘုတွာဝိဂတုပ္ပန္နံ ဩကာသကတုပ္ပန္နံ သမုဒါစာရုပ္ပန္နန္တိ စတုဗ္ဗိဓံ ဥပ္ပန္နံ န မဂ္ဂဝဇ္ဈံ၊ ဘူမိလဒ္ဓုပ္ပန္နံ အာရမ္မဏာဓိဂဟိတုပ္ပန္နံ အဝိက္ခမ္ဘိတုပ္ပန္နံ အသမုဂ္ဃါတိတုပ္ပန္နန္တိ စတုဗ္ဗိဓံ မဂ္ဂဝဇ္ဈံ။ မဂ္ဂေါ ဟိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော ဧတေ ကိလေသေ ပဇဟတိ။ သော ယေ ကိလေသေ ပဇဟတိ၊ တေ အတီတာ ဝါ အနာဂတာ ဝါ ပစ္စုပ္ပန္နာ ဝါတိ န ဝတ္တဗ္ဗာ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

“ဟဉ္စိ အတီတေ ကိလေသေ ပဇဟတိ၊ တေန ဟိ ခီဏံ ခေပေတိ၊ နိရုဒ္ဓံ နိရောဓေတိ၊ ဝိဂတံ ဝိဂမေတိ၊ အတ္ထင်္ဂတံ အတ္ထင်္ဂမေတိ။ အတီတံ ယံ နတ္ထိ၊ တံ ပဇဟတိ။ ဟဉ္စိ အနာဂတေ ကိလေသေ ပဇဟတိ၊ တေန ဟိ အဇာတံ ပဇဟတိ၊ အနိဗ္ဗတ္တံ၊ အနုပ္ပန္နံ၊ အပါတုဘူတံ ပဇဟတိ။ အနာဂတံ ယံ နတ္ထိ၊ တံ ပဇဟတိ၊ ဟဉ္စိ ပစ္စုပ္ပန္နေ ကိလေသေ ပဇဟတိ၊ တေန ဟိ ရတ္တော ရာဂံ ပဇဟတိ၊ ဒုဋ္ဌော ဒေါသံ၊ မူဠှော မောဟံ၊ ဝိနိဗဒ္ဓေါ မာနံ၊ ပရာမဋ္ဌော ဒိဋ္ဌိံ၊ ဝိက္ခေပဂတော ဥဒ္ဓစ္စံ၊ အနိဋ္ဌင်္ဂတော ဝိစိကိစ္ဆံ၊ ထာမဂတော အနုသယံ ပဇဟတိ။ ကဏှသုက္ကဓမ္မာ ယုဂနဒ္ဓါ သမမေဝ ဝတ္တန္တိ။ သံကိလေသိကာ မဂ္ဂဘာဝနာ ဟောတိ။ပ။ တေန ဟိ နတ္ထိ မဂ္ဂဘာဝနာ၊ နတ္ထိ ဖလသစ္ဆိကိရိယာ၊ နတ္ထိ ကိလေသပ္ပဟာနံ၊ နတ္ထိ ဓမ္မာဘိသမယောတိ။

Atthi maggabhāvanā -pa- atthi dhammābhisamayoti. Yathā kathaṁ viya, seyyathāpi taruṇo rukkho ajātaphalo -pa- apātubhūtāyeva na pātubhavantī"ti[1].

Iti Pāḷiyaṁ ajātaphalarukkho āgato, jātaphalarukkhena pana dīpetabbaṁ. Yathā hi saphalo taruṇambarukkho, tassa phalāni manussā paribhuñjeyyuṁ, sesāni pātetvā pacchiyo pūreyyuṁ. Athañño puriso taṁ pharasunā chindeyya, tenassa neva atītāni phalāni nāsitāni honti, na anāgatapaccuppannāni nāsitāni. Atītāni hi manussehi paribhuttāni, anāgatāni anibbattāni, na sakkā nāsetuṁ. Yasmiṁ pana samaye so chinno, tadā phalāniyeva natthīti paccuppannānipi anāsitāni. Sace pana rukkho acchinno, athassa pathavīrasañca āporasañca āgammayāni phalāni nibbatteyyuṁ, tāni nāsitāni honti. Tāni hi ajātāneva na jāyanti, anibbattāneva na nibbattanti, apātubhūtāneva na pātubhavanti, evameva maggo nāpi atītādibhede kilese pajahati, nāpi na pajahati. Yesaṁ hi kilesānaṁ maggena khandhesu apariññātesu uppatti siyā, maggena uppajjitvā khandhānaṁ pariññātattā te kilesā ajātāva na jāyanti, anibbattāva na nibbattanti, apātubhūtāva na pātubhavanti, taruṇaputtāya itthiyā puna avijāyanatthaṁ, byādhitānaṁ rogavūpasamanatthaṁ pītabhesajjehi[2] cāpi ayamattho vibhāvetabbo. Evaṁ maggo ye kilese pajahati, te atītā vā anāgatā vā paccuppannā vāti na vattabbā, na ca maggo kilese na pajahati. Ye pana maggo kilese pajahati, te sandhāya "uppannānaṁ pāpakānan"ti-ādi vuttaṁ.

Na kevalañca maggo kileseyeva pajahati, kilesānaṁ pana appahīnattā ye ca uppajjeyyuṁ upādinnakakkhandhā, tepi pajahatiyeva. Vuttampi cetaṁ "sotāpattimaggañā ṇena abhisaṅkhāraviññāṇassa nirodhena satta bhave ṭhapetvā anamatagge saṁsāre ye uppajjeyyuṁ nāmañca rūpañca, etthete nirujjhantī"ti[3] vitthāro. Iti maggo upādinna-anupādinnato vuṭṭhāti. Bhavavasena pana sotāpattimaggo apāyabhavato vuṭṭhāti, sakadāgāmimaggo sugatibhavekadesato, anāgāmimaggo sugatikāmabhavato,

1. Khu 9. 394 Paṭisambhidāmagge. 2. Vītarogabhesajjehi (Ka)
3. Khu 8. 33 Cūḷaniddese.

အတ္ထိ မဂ္ဂဘာဝနာ။ပ။ အတ္ထိ ဓမ္မာဘိသမယောတိ။ ယထာ ကထံ ဝိယ၊ သေယျထာပိ တရုဏော ရုက္ခော အဇာတဖလော။ပ။ အပါတုဘူတာယေဝ န ပါတုဘဝန္တီ”တိ[၁]။

ဣတိ ပါဠိယံ အဇာတဖလရုက္ခော အာဂတော၊ ဇာတဖလရုက္ခေန ပန ဒီပေတဗ္ဗံ။ ယထာ ဟိ သဖလော တရုဏမ္ဗရုက္ခော၊ တဿ ဖလာနိ မနုဿာ ပရိဘုဉ္ဇေယျုံ၊ သေသာနိ ပါတေတွာ ပစ္ဆိယော ပူရေယျုံ။ အထညော ပုရိသော တံ ဖရသုနာ ဆိန္ဒေယျ၊ တေနဿ နေဝ အတီတာနိ ဖလာနိ နာသိတာနိ ဟောန္တိ၊ န အနာဂတပစ္စုပ္ပန္နာနိ နာသိတာနိ။ အတီတာနိ ဟိ မနုဿေဟိ ပရိဘုတ္တာနိ၊ အနာဂတာနိ အနိဗ္ဗတ္တာနိ၊ န သက္ကာ နာသေတုံ။ ယသ္မိံ ပန သမယေ သော ဆိန္နော၊ တဒါ ဖလာနိယေဝ နတ္ထီတိ ပစ္စုပ္ပန္နာနိပိ အနာသိတာနိ။ သစေ ပန ရုက္ခော အစ္ဆိန္နော၊ အထဿ ပထဝီရသဉ္စ အာပေါရသဉ္စ အာဂမ္မ ယာနိ ဖလာနိ နိဗ္ဗတ္တေယျုံ၊ တာနိ နာသိတာနိ ဟောန္တိ။ တာနိ ဟိ အဇာတာနေဝ န ဇာယန္တိ၊ အနိဗ္ဗတ္တာနေဝ န နိဗ္ဗတ္တန္တိ၊ အပါတုဘူတာနေဝ န ပါတုဘဝန္တိ၊ ဧဝမေဝ မဂ္ဂေါ နာပိ အတီတာဒိဘေဒေ ကိလေသေ ပဇဟတိ၊ နာပိ န ပဇဟတိ။ ယေသံ ဟိ ကိလေသာနံ မဂ္ဂေန ခန္ဓေသု အပရိညာတေသု ဥပ္ပတ္တိ သိယာ၊ မဂ္ဂေန ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ ခန္ဓာနံ ပရိညာတတ္တာ တေ ကိလေသာ အဇာတာဝ န ဇာယန္တိ၊ အနိဗ္ဗတ္တာဝ န နိဗ္ဗတ္တန္တိ၊ အပါတုဘူတာဝ န ပါတုဘဝန္တိ၊ တရုဏပုတ္တာယ ဣတ္ထိယာ ပုန အဝိဇာယနတ္ထံ၊ ဗျာဓိတာနံ ရောဂဝူပသမနတ္ထံ ပီတဘေသဇ္ဇေဟိ[၂] စာပိ အယမတ္ထော ဝိဘာဝေတဗ္ဗော။ ဧဝံ မဂ္ဂေါ ယေ ကိလေသေ ပဇဟတိ၊ တေ အတီတာ ဝါ အနာဂတာ ဝါ ပစ္စုပ္ပန္နာ ဝါတိ န ဝတ္တဗ္ဗာ၊ န စ မဂ္ဂေါ ကိလေသေ န ပဇဟတိ။ ယေ ပန မဂ္ဂေါ ကိလေသေ ပဇဟတိ၊ တေ သန္ဓာယ “ဥပ္ပန္နာနံ ပါပကာန”န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

န ကေဝလဉ္စ မဂ္ဂေါ ကိလေသေယေဝ ပဇဟတိ၊ ကိလေသာနံ ပန အပ္ပဟီနတ္တာ ယေ စ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ ဥပါဒိန္နကက္ခန္ဓာ၊ တေပိ ပဇဟတိယေဝ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ “သောတာပတ္တိမဂ္ဂဉာဏေန အဘိသင်္ခါရဝိညာဏဿ နိရောဓေန သတ္တ ဘဝေ ဌပေတွာ အနမတဂ္ဂေ သံသာရေ ယေ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ နာမဉ္စ ရူပဉ္စ၊ ဧတ္ထေတေ နိရုဇ္ဈန္တီ”တိ[၃] ဝိတ္ထာရော။ ဣတိ မဂ္ဂေါ ဥပါဒိန္နအနုပါဒိန္နတော ဝုဋ္ဌာတိ။ ဘဝဝသေန ပန သောတာပတ္တိမဂ္ဂေါ အပါယဘဝတော ဝုဋ္ဌာတိ၊ သကဒါဂါမိမဂ္ဂေါ သုဂတိဘဝေကဒေသတော၊ အနာဂါမိမဂ္ဂေါ သုဂတိကာမဘဝတော၊

၁-ခု ၉-၃၉၄-ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ။ ၂-ဝီတရောဂဘေသဇ္ဇေဟိ (က) ၃-ခု ၈-၃၃-စူဠနိဒ္ဒေသေ။

arahattamaggo rūpārūpabhavato vuṭṭhāti. Sabbabhavehi vuṭṭhātiyevātipi vadanti.

Atha maggakkhaṇe kathaṁ anuppannānaṁ uppādāya bhāvanā hoti, kathaṁ vā uppannānaṁ ṭhitiyāti. Maggappavattiyāyeva. Maggo hi pavattamāno pubbe anuppannapubbattā anuppanno nāma vuccati. Anāgatapubbaṁ hi ṭhānaṁ āgantvā ananubhūtapubbaṁ vā ārammaṇaṁ anubhavitvā vattāro bhavanti "anāgataṭṭhānaṁ āgatamhā, ananubhūtaṁ ārammaṇaṁ anubhavāmā"ti. Yā cassa pavatti, ayameva ṭhiti nāmāti ṭhitiyā bhāvetītipi vattuṁ vaṭṭati.

Iddhipādesu saṅkhepakathā Cetokhilasutte[1] vuttā. Upasamamānaṁ gacchati, kilesūpasamatthaṁ vā gacchatīti **upasamagāmī.** Sambujjhamānā gacchati, maggasambodhatthāya vā gacchatīti **sambodhagāmī.**

Vivekanissitādīni sabbāsavasaṁvare vuttāni. Ayamettha saṅkhepo, vitthārato panāyaṁ bodhipakkhiyakathā Visuddhimagge vuttā.

248. Vimokkhakathāyaṁ **vimokkhe**ti kenaṭṭhena vimokkhā, adhimuccanaṭṭhena. Ko panāyaṁ adhimuccanaṭṭho nāma? Paccanīkadhammehi ca suṭṭhu muccanaṭṭho, ārammaṇe ca abhirativasena suṭṭhu muccanaṭṭho, pitu-aṅke vissaṭṭhaṅgapaccaṅgassa dārakassa sayanaṁ viya aniggahitabhāvena nirāsaṅkatāya ārammaṇe pavattīti vuttaṁ hoti. Ayaṁ panattho pacchimavimokkhe natthi, purimesu sabbesu atthi. **Rūpī rūpāni passatī**ti ettha ajjhattakesādīsu nīlakasiṇādivasena uppāditaṁ rūpajjhānaṁ rūpaṁ[2], tadassa atthīti **rūpī. Bahiddhā rūpāni passatī**ti bahiddhāpi nīlakasiṇādīni rūpāni jhānacakkhunā passati. Iminā ajjhattabahiddhāvatthukesu kasiṇesu uppāditajjhānassa puggalassa cattāripi rūpāvacarajjhānāni dassitāni. **Ajjhattaṁ arūpasaññī**ti ajjhattaṁ na rūpasaññī, attano kesādīsu anuppāditarūpāvacarajjhānoti attho. Iminā bahiddhā parikammaṁ katvā bahiddhāva uppāditajjhānassa rūpāvacarajjhānāni dassitāni.

Subhanteva adhimutto hotīti iminā suvisuddhesu nīlādīsu vaṇṇakasiṇesu jhānāni dassitāni. Tattha kiñcāpi anto-appanāyaṁ

1. Ma 1. 147 piṭṭhe.
2. Uppāditaṁ rūpaṁ (Sī)

အရဟတ္တမဂ္ဂေါ ရူပါရူပဘဝတော ဝုဋ္ဌာတိ။ သဗ္ဗဘဝေဟိ ဝုဋ္ဌာတိယေဝါတိပိ ဝဒန္တိ။

အထ မဂ္ဂက္ခဏေ ကထံ အနုပ္ပန္နာနံ ဥပ္ပါဒါယ ဘာဝနာ ဟောတိ၊ ကထံ ဝါ ဥပ္ပန္နာနံ ဌိတိယာတိ။ မဂ္ဂပ္ပဝတ္တိယာယေဝ။ မဂ္ဂေါ ဟိ ပဝတ္တမာနော ပုဗ္ဗေ အနုပ္ပန္နပုဗ္ဗတ္တာ အနုပ္ပန္နော နာမ ဝုစ္စတိ။ အနာဂတပုဗ္ဗံ ဟိ ဌာနံ အာဂန္တွာ အနနုဘူတပုဗ္ဗံ ဝါ အာရမ္မဏံ အနုဘဝိတွာ ဝတ္တာရော ဘဝန္တိ “အနာဂတဋ္ဌာနံ အာဂတမှာ၊ အနနုဘူတံ အာရမ္မဏံ အနုဘဝါမာ”တိ။ ယာ စဿ ပဝတ္တိ၊ အယမေဝ ဌိတိ နာမာတိ ဌိတိယာ ဘာဝေတီတိပိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။

ဣဒ္ဓိပါဒေသု သင်္ခေပကထာ စေတောခိလသုတ္တေ[1] ဝုတ္တာ။ ဥပသမမာနံ ဂစ္ဆတိ, ကိလေသူပသမတ္ထံ ဝါ ဂစ္ဆတီတိ **ဥပသမဂါမီ။** သမ္ဗုဇ္ဈမာနာ ဂစ္ဆတိ, မဂ္ဂသမ္ဗောဓတ္ထာယ ဝါ ဂစ္ဆတီတိ **သမ္ဗောဓဂါမီ။**

ဝိဝေကနိဿိတာဒီနိ သဗ္ဗာသဝသံဝရေ ဝုတ္တာနိ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရတော ပနာယံ ဗောဓိပက္ခိယကထာ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝုတ္တာ။

၂၄၈။ ဝိမောက္ခကထာယံ **ဝိမောက္ခေ**တိ ကေနဋ္ဌေန ဝိမောက္ခာ၊ အဓိမုစ္စနဋ္ဌေန။ ကော ပနာယံ အဓိမုစ္စနဋ္ဌော နာမ? ပစ္စနီကဓမ္မေဟိ စ သုဋ္ဌု မုစ္စနဋ္ဌော, အာရမ္မဏေ စ အဘိရတိဝသေန သုဋ္ဌု မုစ္စနဋ္ဌော၊ ပိတုအင်္ကေ ဝိဿဋ္ဌင်္ဂပစ္စင်္ဂဿ ဒါရကဿ သယနံ ဝိယ အနိဂ္ဂဟိတဘာဝေန နိရာသင်္ကတာယ အာရမ္မဏေ ပဝတ္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အယံ ပနတ္ထော ပစ္ဆိမဝိမောက္ခေ နတ္ထိ၊ ပုရိမေသု သဗ္ဗေသု အတ္ထိ။ **ရူပီ ရူပါနိ ပဿတီ**တိ ဧတ္ထ အဇ္ဈတ္တကေသာဒီသု နီလကသိဏာဒိဝသေန ဥပ္ပါဒိတံ ရူပဇ္ဈာနံ ရူပံ[2]၊ တဒဿ အတ္ထီတိ **ရူပီ။ ဗဟိဒ္ဓါ ရူပါနိ ပဿတီ**တိ ဗဟိဒ္ဓါပိ နီလကသိဏာဒီနိ ရူပါနိ ဈာနစက္ခုနာ ပဿတိ။ ဣမိနာ အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါဝတ္ထုကေသု ကသိဏေသု ဥပ္ပါဒိတဇ္ဈာနဿ ပုဂ္ဂလဿ စတ္တာရိပိ ရူပါဝစရဇ္ဈာနာနိ ဒဿိတာနိ။ **အဇ္ဈတ္တံ အရူပသညီ**တိ အဇ္ဈတ္တံ န ရူပသညီ၊ အတ္တနော ကေသာဒီသု အနုပ္ပါဒိတရူပါဝစရဇ္ဈာနောတိ အတ္ထော။ ဣမိနာ ဗဟိဒ္ဓါ ပရိကမ္မံ ကတွာ ဗဟိဒ္ဓါဝ ဥပ္ပါဒိတဇ္ဈာနဿ ရူပါဝစရဇ္ဈာနာနိ ဒဿိတာနိ။

သုဘန္တေဝ အဓိမုတ္တော ဟောတီတိ ဣမိနာ သုဝိသုဒ္ဓေသု နီလာဒီသု ဝဏ္ဏကသိဏေသု ဈာနာနိ ဒဿိတာနိ။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ အန္တောအပ္ပနာယံ

၁-မ ၁-၁၄၇-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဥပ္ပါဒိတံ ရူပံ (သီ)

subhanti ābhogo natthi, yo pana suvisuddhaṁ subhakasiṇaṁ ārammaṇaṁ katvā viharati, so yasmā subhanti adhimutto hotīti vattabbataṁ āpajjati, tasmā evaṁ desanā katā. Paṭisambhidāmagge pana "kathaṁ subhanteva adhimutto hotīti vimokkho. Idha bhikkhu mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati -pa- mettāya bhāvitattā sattā appaṭikūlā honti. Karuṇāsahagatena, muditāsahagatena, upekkhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati -pa- upekkhāya bhāvitattā sattā appaṭikūlā honti. Evaṁ subhanteva adhimutto hotīti vimokkho"ti[1] vuttaṁ.

Sabbaso rūpasaññānanti-ādīsu yaṁ vattabbaṁ, taṁ sabbaṁ Visuddhimagge vuttameva. **Ayaṁ aṭṭhamo vimokkho**ti ayaṁ catunnaṁ khandhānaṁ sabbaso vissaṭṭhattā vimuttattā aṭṭhamo uttamo vimokkho nāma.

249. Abhibhāyatanakathāyaṁ **abhibhāyatanānī**ti abhibhavanakāraṇāni. Kiṁ abhibhavanti? Paccanīkadhammepi ārammaṇānipi. Tāni hi paṭipakkhabhāvena paccanīkadhamme abhibhavanti, puggalassa ñāṇuttaritāya ārammaṇāni. **Ajjhattaṁ rūpasaññī**ti-ādīsu pana ajjhattarūpe parikammavasena ajjhattaṁ rūpasaññī nāma hoti. Ajjhattañca nīlaparikammaṁ karonto kese vā pitte vā akkhitārakāya vā karoti, pītaparikammaṁ karonto mede vā chaviyā vā hatthatalapādatalesu vā akkhīnaṁ pītaṭṭhāne vā karoti, lohitaparikammaṁ karonto maṁse vā lohite vā jivhāya vā akkhīnaṁ rattaṭṭhāne vā karoti, odātaparikammaṁ karonto aṭṭhimhi vā dante vā nakhe vā akkhīnaṁ setaṭṭhāne vā karoti. Taṁ pana sunīlaṁ supītakaṁ sulohitakaṁ su-odātaṁ na hoti, asuvisuddhameva[2] hoti.

Eko bahiddhā rūpāni passatīti yassetaṁ parikammaṁ ajjhattaṁ uppannaṁ hoti, nimittaṁ pana bahiddhā, so evaṁ ajjhattaṁ parikammassa bahiddhā ca appanāya vasena "ajjhattaṁ rūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passatī"ti vuccati. **Parittānī**ti avaḍḍhitāni. **Suvaṇṇadubbaṇṇānī**ti suvaṇṇāni vā hontu dubbaṇṇāni vā, parittavaseneva idamabhibhā yatanaṁ vuttanti veditabbaṁ.

1. Khu 9. 235 Paṭisambhidāmagge. 2. Avisuddhameva (Sī, Syā)

သုဘန္တိ အာဘောဂေါ နတ္ထိ၊ ယော ပန သုဝိသုဒ္ဓံ သုဘကသိဏံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဝိဟရတိ၊ သော ယသ္မာ သုဘန္တိ အဓိမုတ္တော ဟောတီတိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အာပဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ ဧဝံ ဒေသနာ ကတာ။ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ ပန “ကထံ သုဘန္တေဝ အဓိမုတ္တော ဟောတီတိ ဝိမောက္ခော။ ဣဓ ဘိက္ခု မေတ္တာသဟဂတေန စေတသာ ဧကံ ဒိသံ ဖရိတွာ ဝိဟရတိ။ပ။ မေတ္တာယ ဘာဝိတတ္တာ သတ္တာ အပ္ပဋိကူလာ ဟောန္တိ။ ကရုဏာသဟဂတေန၊ မုဒိတာသဟဂတေန၊ ဥပေက္ခာသဟဂတေန စေတသာ ဧကံ ဒိသံ ဖရိတွာ ဝိဟရတိ။ပ။ ဥပေက္ခာယ ဘာဝိတတ္တာ သတ္တာ အပ္ပဋိကူလာ ဟောန္တိ။ ဧဝံ သုဘန္တေဝ အဓိမုတ္တော ဟောတီတိ ဝိမောက္ခော”တိ[1] ဝုတ္တံ။

သဗ္ဗသော ရူပသညာနန္တိအာဒီသု ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ သဗ္ဗံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝုတ္တမေဝ။ **အယံ အဋ္ဌမော ဝိမောက္ခော**တိ အယံ စတုန္နံ ခန္ဓာနံ သဗ္ဗသော ဝိဿဋ္ဌတ္တာ ဝိမုတ္တတ္တာ အဋ္ဌမော ဥတ္တမော ဝိမောက္ခော နာမ။

၂၄၉။ အဘိဘာယတနကထာယံ **အဘိဘာယတနာနီ**တိ အဘိဘဝနကာရဏာနိ။ ကိံ အဘိဘဝန္တိ? ပစ္စနီကဓမ္မေပိ အာရမ္မဏာနိပိ။ တာနိ ဟိ ပဋိပက္ခဘာဝေန ပစ္စနီကဓမ္မေ အဘိဘဝန္တိ၊ ပုဂ္ဂလဿ ဉာဏုတ္တရိတာယ အာရမ္မဏာနိ။ **အဇ္ဈတ္တံ ရူပသညီ**တိအာဒီသု ပန အဇ္ဈတ္တရူပေ ပရိကမ္မဝသေန အဇ္ဈတ္တံ ရူပသညီ နာမ ဟောတိ။ အဇ္ဈတ္တဉ္စ နီလပရိကမ္မံ ကရောန္တော ကေသေ ဝါ ပိတ္တေ ဝါ အက္ခိတာရကာယ ဝါ ကရောတိ၊ ပီတပရိကမ္မံ ကရောန္တော မေဒေ ဝါ ဆဝိယာ ဝါ ဟတ္ထတလပါဒတလေသု ဝါ အက္ခီနံ ပီတဋ္ဌာနေ ဝါ ကရောတိ၊ လောဟိတပရိကမ္မံ ကရောန္တော မံသေ ဝါ လောဟိတေ ဝါ ဇိဝှါယ ဝါ အက္ခီနံ ရတ္တဋ္ဌာနေ ဝါ ကရောတိ၊ ဩဒါတပရိကမ္မံ ကရောန္တော အဋ္ဌိမှိ ဝါ ဒန္တေ ဝါ နခေ ဝါ အက္ခီနံ သေတဋ္ဌာနေ ဝါ ကရောတိ။ တံ ပန သုနီလံ သုပီတကံ သုလောဟိတကံ သုဩဒါတံ န ဟောတိ၊ အသုဝိသုဒ္ဓမေဝ[2] ဟောတိ။

ဧကော ဗဟိဒ္ဓါ ရူပါနိ ပဿတီတိ ယဿေတံ ပရိကမ္မံ အဇ္ဈတ္တံ ဥပ္ပန္နံ ဟောတိ၊ နိမိတ္တံ ပန ဗဟိဒ္ဓါ၊ သော ဧဝံ အဇ္ဈတ္တံ ပရိကမ္မဿ ဗဟိဒ္ဓါ စ အပ္ပနာယ ဝသေန “အဇ္ဈတ္တံ ရူပသညီ ဧကော ဗဟိဒ္ဓါ ရူပါနိ ပဿတီ”တိ ဝုစ္စတိ။ **ပရိတ္တာနီ**တိ အဝဍ္ဎိတာနိ။ **သုဝဏ္ဏဒုဗ္ဗဏ္ဏာနီ**တိ သုဝဏ္ဏာနိ ဝါ ဟောန္တု၊ ဒုဗ္ဗဏ္ဏာနိ ဝါ၊ ပရိတ္တဝသေနေဝ ဣဒမဘိဘာယတနံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၁-ခု ၉-၂၃၅-ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂေ။ ၂-အဝိသုဒ္ဓမေဝ (သီ၊ သျာ)

Tāni abhibhuyyāti yathā nāma sampannagahaṇiko kaṭacchumattaṁ bhattaṁ labhitvā “kiṁ ettha bhuñjitabbaṁ atthī”ti saṅkaḍḍhitvā ekakabaḷameva karoti, evamevaṁ ñāṇuttariko puggalo visadañāṇo “kiṁ ettha parittake ārammaṇe samāpajjitabbaṁ atthi, nāyaṁ mama bhāro”ti tāni rūpāni abhibhavitvā samāpajjati, saha nimittuppādenevettha appanaṁ pāpetīti attho. **Jānāmi passāmī**ti iminā panassa ābhogo kathito, so ca kho samāpattito vuṭṭhitassa, na antosamāpattiyaṁ. **Evaṁsaññī hotī**ti ābhogasaññāyapi jhānasaññāyapi evaṁsaññī hoti. Abhibhavasaññā hissa antosamāpattiyaṁ atthi, ābhogasaññā pana samāpattito vuṭṭhitasseva.

Appamāṇānīti vaḍḍhitappamāṇāni, mahantānīti attho. **Abhibhuyyā**ti ettha pana yathā mahagghaso puriso ekaṁ bhattavaḍḍhitakaṁ[1] labhitvā “aññāpi hotu, aññāpi hotu, kimesā mayhaṁ karissatī”ti taṁ na mahantato passati, evameva ñāṇuttaro puggalo visadañāṇo “kiṁ ettha samāpajjitabbaṁ, na yidaṁ appamāṇaṁ, na mayhaṁ cittekaggatākaraṇe bhāro atthī”ti tāni abhibhavitvā samāpajjati, saha nimittuppādenevettha appanaṁ pāpetīti attho.

Ajjhattaṁ arūpasaññīti alābhitāya vā anatthikatāya vā ajjhattarūpe parikammasaññāvirahito. **Eko bahiddhā rūpāni passatī**ti yassa parikammampi nimittampi bahiddhāva uppannaṁ, so evaṁ bahiddhā parikammassa ceva appanāya ca vasena “ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passatī”ti vuccati. Sesamettha catutthābhibhāyatane vuttanayameva. Imesu pana catūsu parittaṁ vitakkacaritavasena āgataṁ, appamāṇaṁ mohacaritavasena, suvaṇṇaṁ dosacaritavasena, dubbaṇṇaṁ rāgacaritavasena. Etesaṁ hi etāni sappāyāni. Sā ca nesaṁ sappāyatā vitthārato Visuddhimagge Cariyaniddese vuttā.

Pañcama-abhibhāyatanādīsu **nīlānī**ti sabbasaṅgāhikavasena vuttaṁ. **Nīlavaṇṇānī**ti vaṇṇavasena. **Nīlanidassanānī**ti nidassanavasena. Apaññāyamānavivarāni asambhi nnavaṇṇāni ekanīlāneva hutvā dissantīti

1. Bhattavaḍḍhitakaṁ (Sī)

တာနိ အဘိဘုယျာတိ ယထာ နာမ သမ္ပန္နဂဟဏိကော ကဋစ္ဆုမတ္တံ ဘတ္တံ လဘိတွာ “ကိံ ဧတ္ထ ဘုဉ္ဇိတဗ္ဗံ အတ္ထီ”တိ သင်္ကဍ္ဎိတွာ ဧကကဗဠမေဝ ကရောတိ၊ ဧဝမေဝံ ဉာဏုတ္တရိကော ပုဂ္ဂလော ဝိသဒဉာဏော “ကိံ ဧတ္ထ ပရိတ္တကေ အာရမ္မဏေ သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗံ အတ္ထိ၊ နာယံ မမ ဘာရော”တိ တာနိ ရူပါနိ အဘိဘဝိတွာ သမာပဇ္ဇတိ၊ သဟ နိမိတ္တုပ္ပါဒေနေဝေတ္ထ အပ္ပနံ ပါပေတီတိ အတ္ထော။ **ဇာနာမိ ပဿာမီ**တိ ဣမိနာ ပနဿ အာဘောဂေါ ကထိတော၊ သော စ ခေါ သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌိတဿ၊ န အန္တောသမာပတ္တိယံ။ **ဧဝံသညီ ဟောတီ**တိ အာဘောဂသညာယပိ ဈာနသညာယပိ ဧဝံသညီ ဟောတိ။ အဘိဘဝသညာ ဟိဿ အန္တောသမာပတ္တိယံ အတ္ထိ၊ အာဘောဂသညာ ပန သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌိတဿေဝ။

အပ္ပမာဏာနီတိ ဝဍ္ဎိတပ္ပမာဏာနိ၊ မဟန္တာနီတိ အတ္ထော။ **အဘိဘုယျာ**တိ ဧတ္ထ ပန ယထာ မဟဂ္ဃသော ပုရိသော ဧကံ ဘတ္တဝဍ္ဎိတကံ[1] လဘိတွာ “အညာပိ ဟောတု၊ အညာပိ ဟောတု၊ ကိမေသာ မယှံ ကရိဿတီ”တိ တံ န မဟန္တတော ပဿတိ၊ ဧဝမေဝ ဉာဏုတ္တရော ပုဂ္ဂလော ဝိသဒဉာဏော “ကိံ ဧတ္ထ သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗံ၊ န ယိဒံ အပ္ပမာဏံ၊ န မယှံ စိတ္တေကဂ္ဂတာကရဏေ ဘာရော အတ္ထီ”တိ တာနိ အဘိဘဝိတွာ သမာပဇ္ဇတိ၊ သဟ နိမိတ္တုပ္ပါဒေနေဝေတ္ထ အပ္ပနံ ပါပေတီတိ အတ္ထော။

အဇ္ဈတ္တံ အရူပသညီတိ အလာဘိတာယ ဝါ အနတ္ထိကတာယ ဝါ အဇ္ဈတ္တရူပေ ပရိကမ္မသညာဝိရဟိတော။ **ဧကော ဗဟိဒ္ဓါ ရူပါနိ ပဿတီ**တိ ယဿ ပရိကမ္မမ္ပိ နိမိတ္တမ္ပိ ဗဟိဒ္ဓါဝ ဥပ္ပန္နံ၊ သော ဧဝံ ဗဟိဒ္ဓါ ပရိကမ္မဿ စေဝ အပ္ပနာယ စ ဝသေန “အဇ္ဈတ္တံ အရူပသညီ ဧကော ဗဟိဒ္ဓါ ရူပါနိ ပဿတီ”တိ ဝုစ္စတိ။ သေသမေတ္ထ စတုတ္ထာဘိဘာယတနေ ဝုတ္တနယမေဝ။ ဣမေသု ပန စတူသု ပရိတ္တံ ဝိတက္ကစရိတဝသေန အာဂတံ၊ အပ္ပမာဏံ မောဟစရိတဝသေန၊ သုဝဏ္ဏံ ဒေါသစရိတဝသေန၊ ဒုဗ္ဗဏ္ဏံ ရာဂစရိတဝသေန။ ဧတေသံ ဟိ ဧတာနိ သပ္ပါယာနိ။ သာ စ နေသံ သပ္ပါယတာ ဝိတ္ထာရတော ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ စရိယနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တာ။

ပဉ္စမအဘိဘာယတနာဒီသု **နီလာနီ**တိ သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကဝသေန ဝုတ္တံ။ **နီလဝဏ္ဏာနီ**တိ ဝဏ္ဏဝသေန။ **နီလနိဒဿနာနီ**တိ နိဒဿနဝသေန။ အပညာယမာနဝိဝရာနိ အသမ္ဘိန္နဝဏ္ဏာနိ ဧကနီလာနေဝ ဟုတွာ ဒိဿန္တီတိ

၁-ဘတ္တဝဍ္ဎိတကံ (သီ)

vuttaṁ hoti. **Nīlanibhāsānī**ti idaṁ pana obhāsavasena vuttaṁ, nīlobhāsāni nīlapabhāyuttānīti attho. Etena nesaṁ suvisuddhataṁ dasseti. Visuddhavaṇṇavaseneva hi imāni cattāri abhibhāyatanāni vuttāni. **Umāpupphan**ti[1] etaṁ hi pupphaṁ siniddhaṁ muduṁ dissamānampi nīlameva hoti. Girikaṇṇikapupphādīni pana dissamānāni setadhātukāni honti. Tasmā idameva gahitaṁ, na tāni. **Bārāṇaseyyakan**ti Bārāṇasiyaṁ bhavaṁ. Tattha kira kappāsopi mudu, suttakantikāyopi tantavāyāpi chekā, udakampi suci siniddhaṁ, tasmā vatthaṁ ubhatobhāgavimaṭṭhaṁ hoti, dvīsu passesu maṭṭhaṁ mudu siniddhaṁ khāyati. **Pītānī**ti-ādīsu imināva nayena attho veditabbo. "Nīlakasiṇaṁ uggaṇhanto nīlasmiṁ nimittaṁ gaṇhāti pupphasmiṁ vā vatthasmiṁ vā vaṇṇadhātuyā vā"ti-ādikaṁ panettha kasiṇakaraṇañceva parikammañca appanāvidhānañca sabbaṁ Visuddhimagge vitthārato vuttameva.

Abhiññāvosānapāramippattāti ito pubbesu satipaṭṭhānādīsu te dhamme bhāvetvā arahattappattāva abhiññāvosānapāramippattā nāma honti, imesu pana aṭṭhasu abhibhāyatanesu ciṇṇavasībhāvāyeva abhiññāvosānapāramippattā nāma.

250. Kasiṇakathāyaṁ sakalaṭṭhena **kasiṇāni**, tadārammaṇānaṁ dhammānaṁ khettaṭṭhena adhiṭṭhānaṭṭhena vā **āyatanāni**. **Uddhan**ti upari gaganatalābhimukhaṁ. **Adho**ti heṭṭhā bhūmitalābhimukhaṁ. **Tiriyan**ti khettamaṇḍalamiva samantā paricchinditvā. Ekacco hi uddhameva kasiṇaṁ vaḍḍheti, ekacco adho, ekacco samantato. Tena tena kāraṇena evaṁ pasāreti ālokamiva rūpadassanakāmo. Tena vuttaṁ "pathavīkasiṇameko sañjānāti uddhamadhotiriyan"ti. **Advayan**ti disā-anudisāsu advayaṁ. Idaṁ pana ekassa aññabhāvānupagamanatthaṁ vuttaṁ. Yathā hi udakaṁ paviṭṭhassa sabbadisāsu udakameva hoti anaññaṁ, evamevaṁ pathavīkasiṇaṁ pathavīkasiṇameva hoti, natthi tassa añño kasiṇasambhedoti. Esa nayo sabbattha. **Appamāṇan**ti idaṁ tassa tassa pharaṇa-appamāṇavasena vuttaṁ. Tañhi cetasā pharanto sakalameva pharati, ayamassa ādi, idaṁ majjhanti pamāṇaṁ na gaṇhātīti. **Viññāṇakasiṇan**ti

---

1. Ummāpupphanti (Sī, Ka)

ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **နီလနိဘာသာနီ**တိ ဣဒံ ပန ဩဘာသဝသေန ဝုတ္တံ၊ နီလောဘာသာနိ နီလပဘာယုတ္တာနီတိ အတ္ထော။ ဧတေန နေသံ သုဝိသုဒ္ဓတံ ဒဿေတိ။ ဝိသုဒ္ဓဝဏ္ဏဝသေနေဝ ဟိ ဣမာနိ စတ္တာရိ အဘိဘာယတနာနိ ဝုတ္တာနိ။ **ဥမာပုပ္ဖ**န္တိ[1] ဧတံ ဟိ ပုပ္ဖံ သိနိဒ္ဓံ မုဒုံ ဒိဿမာနမ္ပိ နီလမေဝ ဟောတိ။ ဂိရိကဏ္ဏိကပုပ္ဖါဒီနိ ပန ဒိဿမာနာနိ သေတဓာတုကာနိ ဟောန္တိ။ တသ္မာ ဣဒမေဝ ဂဟိတံ၊ န တာနိ။ **ဗာရာဏသေယျက**န္တိ ဗာရာဏသိယံ ဘဝံ။ တတ္ထ ကိရ ကပ္ပါသောပိ မုဒု၊ သုတ္တကန္တိကာယောပိ တန္တဝါယာပိ ဆေကာ၊ ဥဒကမ္ပိ သုစိ သိနိဒ္ဓံ၊ တသ္မာ ဝတ္ထံ ဥဘတောဘာဂဝိမဋ္ဌံ ဟောတိ၊ ဒွီသု ပဿေသု မဋ္ဌံ မုဒု သိနိဒ္ဓံ ခါယတိ။ **ပီတာနီ**တိအာဒီသု ဣမိနာဝ နယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ "နီလကသိဏံ ဥဂ္ဂဏှန္တော နီလသ္မိံ နိမိတ္တံ ဂဏှာတိ ပုပ္ဖသ္မိံ ဝါ ဝတ္ထသ္မိံ ဝါ ဝဏ္ဏဓာတုယာ ဝါ"တိအာဒိကံ ပနေတ္ထ ကသိဏကရဏဉ္စေဝ ပရိကမ္မဉ္စ အပ္ပနာဝိဓာနဉ္စ သဗ္ဗံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝိတ္ထာရတော ဝုတ္တမေဝ။

အဘိညာဝေါသာနပါရမိပ္ပတ္တာတိ ဣတော ပုဗ္ဗေသု သတိပဋ္ဌာနာဒီသု တေ ဓမ္မေ ဘာဝေတွာ အရဟတ္တပ္ပတ္တာဝ အဘိညာဝေါသာနပါရမိပ္ပတ္တာ နာမ ဟောန္တိ၊ ဣမေသု ပန အဋ္ဌသု အဘိဘာယတနေသု စိဏ္ဏဝသီဘာဝါယေဝ အဘိညာဝေါသာနပါရမိပ္ပတ္တာ နာမ။

၂၅၀။ ကသိဏကထာယံ သကလဋ္ဌေန **ကသိဏာနိ**၊ တဒါရမ္မဏာနံ ဓမ္မာနံ ခေတ္တဋ္ဌေန အဓိဋ္ဌာနဋ္ဌေန ဝါ **အာယတနာနိ။** **ဥဒ္ဓ**န္တိ ဥပရိ ဂဂနတလာဘိမုခံ။ **အဓော**တိ ဟေဋ္ဌာ ဘူမိတလာဘိမုခံ။ **တိရိယ**န္တိ ခေတ္တမဏ္ဍလမိဝ သမန္တာ ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ။ ဧကစ္စော ဟိ ဥဒ္ဓမေဝ ကသိဏံ ဝဍ္ဎေတိ၊ ဧကစ္စော အဓော၊ ဧကစ္စော သမန္တတော။ တေန တေန ကာရဏေန ဧဝံ ပသာရေတိ အာလောကမိဝ ရူပဒဿနကာမော။ တေန ဝုတ္တံ "ပထဝီကသိဏမေကော သဉ္ဇာနာတိ ဥဒ္ဓမဓောတိရိယ"န္တိ။ **အဒွယ**န္တိ ဒိသာအနုဒိသာသု အဒွယံ။ ဣဒံ ပန ဧကဿ အညဘာဝါနုပဂမနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ယထာ ဟိ ဥဒကံ ပဝိဋ္ဌဿ သဗ္ဗဒိသာသု ဥဒကမေဝ ဟောတိ အနညံ၊ ဧဝမေဝံ ပထဝီကသိဏံ ပထဝီကသိဏမေဝ ဟောတိ၊ နတ္ထိ တဿ အညော ကသိဏသမ္ဘေဒေါတိ။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ **အပ္ပမာဏ**န္တိ ဣဒံ တဿ တဿ ဖရဏအပ္ပမာဏဝသေန ဝုတ္တံ။ တဉှိ စေတသာ ဖရန္တော သကလမေဝ ဖရတိ၊ အယမဿ အာဒိ၊ ဣဒံ မဇ္ဈန္တိ ပမာဏံ န ဂဏှာတီတိ။ **ဝိညာဏကသိဏ**န္တိ

၁-ဥမ္မာပုပ္ဖန္တိ (သီ၊ က)

cettha kasiṇugghāṭimākāse pavattaṁ viññāṇaṁ. Tattha kasiṇavasena kasiṇugghāṭimākāse, kasiṇugghāṭimākāsavasena tattha pavattaviññāṇe uddhaṁadhotiriyatā veditabbā. Ayamettha saṅkhepo. Kammaṭṭhānabhāvanānayena panetāni pathavīkasiṇādīni vitthārato Visuddhimagge vuttāneva. Idhāpi ciṇṇavasibhāveneva abhiññāvosānapāramippattā hontīti veditabbā. Tathā ito anantaresu catūsu jhānesu. Yaṁ panettha vattabbaṁ, taṁ Mahā-assapurasutte vuttameva.

252. Vipassanāñāṇe pana rūpīti-ādīnaṁ attho vuttoyeva. **Ettha sitaṁ ettha paṭibaddhan**ti ettha cātumahābhūtike kāye nissitañca paṭibaddhañca. **Subho**ti sundaro. **Jātimā**ti suparisuddha-ākarasamuṭṭhito[1]. **Suparikammakato**ti suṭṭhu kataparikammo apanītapāsāṇasakkharo. **Accho**ti tanucchavi. **Vippasanno**ti suṭṭhu vippasanno. **Sabbākārasampanno**ti dhovanavedhanādīhi sabbehi ākārehi sampanno. **Nīlan**ti-ādīhi vaṇṇa sampattiṁ dasseti. Tādisaṁ hi āvutaṁ pākaṭaṁ hoti.

Evameva khoti ettha evaṁ upamāsaṁsandanaṁ veditabbaṁ—maṇi viya hi karajakāyo. Āvutasuttaṁ viya vipassanāñāṇaṁ. Cakkhumā puriso viya vipassanālābhī bhikkhu. Hatthe karitvā paccavekkhato "ayaṁ kho maṇī"ti maṇino āvibhūtakālo viya vipassanāñāṇaṁ abhinīharitvā nisinnassa bhikkhuno cātumahābhūtikakāyassa āvibhūtakālo. "Tatridaṁ suttaṁ āvutan"ti suttassa āvibhūtakālo viya vipassanāñāṇaṁ abhinīharitvā nisinnassa bhikkhuno tadārammaṇānaṁ phassapañcamakānaṁ vā sabbacittacetasikānaṁ vā vipassanāñāṇasseva vā āvibhūtakāloti.

Kiṁ panetaṁ ñāṇassa āvibhūtaṁ, puggalassāti. Ñāṇassa, tassa pana āvibhāvattā puggalassa āvibhūtāva honti. Idañca vipassanāñāṇaṁ maggassa anantaraṁ, evaṁ santepi yasmā abhiññāvāre āraddhe etassa antarāvāro[2] natthi, tasmā idheva dassitaṁ. Yasmā ca aniccādivasena akatasammasanassa dibbāya sotadhātuyā bheravasaddaṁ suṇato pubbenivāsānussatiyā bherave khandhe anussarato dibbena cakkhunā

1. Suparisuddha-ākārasamuṭṭhito (Sī, Syā, Ka) 2. Anantaravāro (Sī)

စေတ္ထ ကသိဏုဂ္ဃာဋိမာကာသေ ပဝတ္တံ ဝိညာဏံ။ တတ္ထ ကသိဏဝသေန ကသိဏုဂ္ဃာဋိမာကာသေ, ကသိဏုဂ္ဃာဋိမာကာသဝသေန တတ္ထ ပဝတ္တဝိညာဏေ ဥဒ္ဓံအဓောတိရိယတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ။ ကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနာနယေန ပနေတာနိ ပထဝီကသိဏာဒီနိ ဝိတ္ထာရတော ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝုတ္တာနေဝ။ ဣဓာပိ စိဏ္ဏဝသီဘာဝေနေဝ အဘိညာဝေါသာန- ပါရမိပ္ပတ္တာ ဟောန္တီတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တထာ ဣတော အနန္တရေသု စတူသု ဈာနေသု။ ယံ ပနေတ္ထ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ မဟာအဿပုရသုတ္တေ ဝုတ္တမေဝ။

၂၅၂။ ဝိပဿနာဉာဏေ ပန ရူပီတိအာဒီနံ အတ္ထော ဝုတ္တောယေဝ။ **ဧတ္ထ သိတံ ဧတ္ထ ပဋိဗဒ္ဓန္တိ** ဧတ္ထ စာတုမဟာဘူတိကေ ကာယေ နိဿိတဉ္စ ပဋိဗဒ္ဓဉ္စ။ **သုဘော**တိ သုန္ဒရော။ **ဇာတိမာ**တိ သုပရိသုဒ္ဓအာကရသမုဋ္ဌိတော[1]။ **သုပရိ- ကမ္မကတော**တိ သုဋ္ဌု ကတပရိကမ္မော အပနီတပါသာဏသက္ခရော။ **အစ္ဆော**တိ တနုစ္ဆဝိ။ **ဝိပ္ပသန္နော**တိ သုဋ္ဌု ဝိပ္ပသန္နော။ **သဗ္ဗာကာရသမ္ပန္နော**တိ ဓောဝန- ဝေဓနာဒီဟိ သဗ္ဗေဟိ အာကာရေဟိ သမ္ပန္နော။ **နီလ**န္တိအာဒီဟိ ဝဏ္ဏသမ္ပတ္တိံ ဒဿေတိ။ တာဒိသံ ဟိ အာဝုတံ ပါကဋံ ဟောတိ။

ဧဝမေဝ ခေါတိ ဧတ္ထ ဧဝံ ဥပမာသံသန္ဒနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ—မဏိ ဝိယ ဟိ ကရဇ- ကာယော။ အာဝုတသုတ္တံ ဝိယ ဝိပဿနာဉာဏံ။ စက္ခုမာ ပုရိသော ဝိယ ဝိပဿနာလာဘီ ဘိက္ခု။ ဟတ္ထေ ကရိတွာ ပစ္စဝေက္ခတော "အယံ ခေါ မဏီ"တိ မဏိနော အာဝိဘူတကာလော ဝိယ ဝိပဿနာဉာဏံ အဘိနီဟရိတွာ နိသိန္နဿ ဘိက္ခုနော စာတုမဟာဘူတိကကာယဿ အာဝိဘူတကာလော။ "တတြိဒံ သုတ္တံ အာဝုတ"န္တိ သုတ္တဿ အာဝိဘူတကာလော ဝိယ ဝိပဿနာ- ဉာဏံ အဘိနီဟရိတွာ နိသိန္နဿ ဘိက္ခုနော တဒါရမ္မဏာနံ ဖဿပဉ္စမ- ကာနံ ဝါ သဗ္ဗစိတ္တစေတသိကာနံ ဝါ ဝိပဿနာဉာဏဿေဝ ဝါ အာဝိဘူတ- ကာလောတိ။

ကိံ ပနေတံ ဉာဏဿ အာဝိဘူတံ၊ ပုဂ္ဂလဿာတိ။ ဉာဏဿ၊ တဿ ပန အာဝိဘာဝတ္တာ ပုဂ္ဂလဿ အာဝိဘူတာဝ ဟောန္တိ။ ဣဒဉ္စ ဝိပဿနာဉာဏံ မဂ္ဂဿ အနန္တရံ၊ ဧဝံ သန္တေပိ ယသ္မာ အဘိညာဝါရေ အာရဒ္ဓေ ဧတဿ အန္တရာဝါရော[2] နတ္ထိ၊ တသ္မာ ဣဓေဝ ဒဿိတံ။ ယသ္မာ စ အနိစ္စာဒိဝသေန အကတသမ္မသနဿ ဒိဗ္ဗာယ သောတဓာတုယာ ဘေရဝသဒ္ဒံ သုဏတော ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိယာ ဘေရဝေ ခန္ဓေ အနုဿရတော ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ

၁-သုပရိသုဒ္ဓအာကာရသမုဋ္ဌိတော (သီ၊ သျာ၊ က) ၂-အနန္တရဝါရော (သီ)

bheravarūpaṁ passato bhayasantāso uppajjati, na aniccādivasena katasammasanassa, tasmā abhiññāpattassa bhayavinodakahetusampādanatthampi idaṁ idheva dassitaṁ. Idhāpi arahattavaseneva abhiññāvosānapāramippattatā veditabbā.

253. Manomayiddhiyaṁ ciṇṇavasitāya. Tattha **manomayan**ti manena nibbattaṁ. **Sabbaṅgapaccaṅgīn**ti sabbehi aṅgehi ca paccaṅgehi ca samannāgataṁ. **Ahīnindriyan**ti saṇṭhānavasena avikalindriyaṁ. Iddhimatā nimmitarūpaṁ hi sace iddhimā odāto, tampi odātaṁ. Sace aviddhakaṇṇo, tampi aviddhakaṇṇanti evaṁ sabbākārehi tena sadisameva hoti. **Muñjamhā īsikan**ti-ādi upamattayampi taṁsadisabhāvadassanatthameva vuttaṁ. Muñjasadisā eva hi tassa anto īsikā hoti. Kosasadisoyeva asi, vaṭṭāya kosiyā vaṭṭaṁ asimeva pakkhipanti, patthaṭāya patthaṭaṁ.

Karaṇḍāti idampi ahikañcukassa nāmaṁ, na vilīvakaraṇḍakassa. Ahikañcuko hi ahinā sadisova hoti. Tattha kiñcāpi “puriso ahiṁ karaṇḍā uddhareyyā”ti hatthena uddharamāno viya dassito, atha kho cittenevassa uddharaṇaṁ veditabbaṁ. Ayaṁ hi ahi nāma sajātiyaṁ ṭhito, kaṭṭhantaraṁ vā rukkhantaraṁ vā nissāya, tacato sarīranikkaḍḍhanapayogasaṅkhātena thāmena, sarīraṁ khādamānaṁ viya purāṇatacaṁ jigucchantoti imehi catūhi kāraṇehi sayameva kañcukaṁ jahāti, na sakkā tato aññena uddharituṁ. Tasmā cittena uddharaṇaṁ sandhāya idaṁ vuttanti veditabbaṁ. Iti muñjādisadisaṁ imassa bhikkhuno sarīraṁ, īsikādisadisaṁ nimmitarūpanti idamettha opammasaṁsandanaṁ. Nimmānavidhānaṁ panettha parato ca iddhividhādipañca-abhiññākathā sabbākārena Visuddhimagge vitthāritāti tattha vuttanayeneva veditabbā. Upamāmattameva hi idha adhikaṁ.

Tattha chekakumbhakārādayo viya iddhividhañāṇalābhī bhikkhu daṭṭhabbo. Suparikammakatamattikādayo viya iddhividhañāṇaṁ daṭṭhabbaṁ. Icchiticchitabhājanavikati-ādikaraṇaṁ viya tassa bhikkhuno vikubbanaṁ daṭṭhabbaṁ. Idhāpi ciṇṇavasitāvaseneva abhiññāvosānapāramippattatā veditabbā. Tathā ito parāsu catūsu abhiññāsu.

ဘေရဝရူပံ ပဿတော ဘယသန္တာသော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ န အနိစ္စာဒိဝသေန ကတသမ္မသနဿ၊ တသ္မာ အဘိညာပတ္တဿ ဘယဝိနောဒကဟေတုသမ္ပာဒနတ္ထမ္ပိ ဣဒံ ဣဓေဝ ဒဿိတံ။ ဣဓာပိ အရဟတ္တဝသေနေဝ အဘိညာဝေါသာနပါရမိပ္ပတ္တတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

၂၅၃။ မနောမယိဒ္ဓိယံ စိဏ္ဏဝသိတာယ။ တတ္ထ **မနောမယ**န္တိ မနေန နိဗ္ဗတ္တံ။ **သဗ္ဗင်္ဂပစ္စင်္ဂီ**န္တိ သဗ္ဗေဟိ အင်္ဂေဟိ စ ပစ္စင်္ဂေဟိ စ သမန္နာဂတံ။ **အဟီနိန္ဒြိယ**န္တိ သဏ္ဌာနဝသေန အဝိကလိန္ဒြိယံ။ ဣဒ္ဓိမတာ နိမ္မိတရူပံ ဟိ သစေ ဣဒ္ဓိမာ ဩဒါတော၊ တမ္ပိ ဩဒါတံ။ သစေ အဝိဒ္ဓကဏ္ဏော၊ တမ္ပိ အဝိဒ္ဓကဏ္ဏန္တိ ဧဝံ သဗ္ဗာကာရေဟိ တေန သဒိသမေဝ ဟောတိ။ **မုဉ္ဇမှာ ဤသိက**န္တိအာဒိ ဥပမတ္တယမ္ပိ တံသဒိသဘာဝဒဿနတ္ထမေဝ ဝုတ္တံ။ မုဉ္ဇသဒိသာ ဧဝ ဟိ တဿ အန္တော ဤသိကာ ဟောတိ။ ကောသသဒိသောယေဝ အသိ၊ ဝဋ္ဋာယ ကောသိယာ ဝဋ္ဋံ အသိမေဝ ပက္ခိပန္တိ၊ ပတ္ထဋာယ ပတ္ထဋံ။

ကရဏ္ဍာတိ ဣဒမ္ပိ အဟိကဉ္စုကဿ နာမံ၊ န ဝိလီဝကရဏ္ဍကဿ။ အဟိကဉ္စုကော ဟိ အဟိနာ သဒိသောဝ ဟောတိ။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ “ပုရိသော အဟိံ ကရဏ္ဍာ ဥဒ္ဓရေယျာ”တိ ဟတ္ထေန ဥဒ္ဓရမာနော ဝိယ ဒဿိတော၊ အထ ခေါ စိတ္တေနေဝဿ ဥဒ္ဓရဏံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အယံ ဟိ အဟိ နာမ သဇာတိယံ ဌိတော, ကဋ္ဌန္တရံ ဝါ ရုက္ခန္တရံ ဝါ နိဿာယ, တစတော သရီရနိက္ကဍ္ဎနပယောဂသင်္ခါတေန ထာမေန, သရီရံ ခါဒမာနံ ဝိယ ပုရာဏတစံ ဇိဂုစ္ဆန္တောတိ ဣမေဟိ စတူဟိ ကာရဏေဟိ သယမေဝ ကဉ္စုကံ ဇဟာတိ၊ န သက္ကာ တတော အညေန ဥဒ္ဓရိတုံ။ တသ္မာ စိတ္တေန ဥဒ္ဓရဏံ သန္ဓာယ ဣဒံ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဣတိ မုဉ္ဇာဒိသဒိသံ ဣမဿ ဘိက္ခုနော သရီရံ၊ ဤသိကာဒိသဒိသံ နိမ္မိတရူပန္တိ ဣဒမေတ္ထ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ။ နိမ္မာနဝိဓာနံ ပနေတ္ထ ပရတော စ ဣဒ္ဓိဝိဓာဒိပဉ္စအဘိညာကထာ သဗ္ဗာကာရေန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဝိတ္ထာရိတာတိ တတ္ထ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဥပမာမတ္တမေဝ ဟိ ဣဓ အဓိကံ။

တတ္ထ ဆေကကုမ္ဘကာရာဒယော ဝိယ ဣဒ္ဓိဝိဓဉာဏလာဘီ ဘိက္ခု ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ သုပရိကမ္မကတမတ္တိကာဒယော ဝိယ ဣဒ္ဓိဝိဓဉာဏံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတဘာဇနဝိကတိအာဒိကရဏံ ဝိယ တဿ ဘိက္ခုနော ဝိကုဗ္ဗနံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဣဓာပိ စိဏ္ဏဝသိတာဝသေနေဝ အဘိညာဝေါသာနပါရမိပ္ပတ္တတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တထာ ဣတော ပရာသု စတူသု အဘိညာသု။

255. Tattha dibbasotadhātu-upamāyaṁ **saṅkhadhamo**ti saṅkhadhamako. **Appakasirenevā**ti niddukkheneva. **Viññāpeyyā**ti jānāpeyya. Tattha evaṁ cātuddisā viññāpente saṅkhadhamake "saṅkhasaddo ayan"ti vavatthāpentānaṁ sattānaṁ tassa saṅkhasaddassa āvibhūtakālo viya yogino dūrasantikabhedānaṁ dibbānañceva mānusakānañca saddānaṁ āvibhūtakālo daṭṭhabbo.

256. Cetopariyañāṇa-upamāyaṁ **daharo**ti taruṇo. **Yuvā**ti yobbanena samannāgato. **Maṇḍanakajātiko**ti yuvāpi samāno na alasiyo kiliṭṭhavatthasarīro, atha kho maṇḍanakapakatiko, divasassa dve tayo vāre nhāyitvā suddhavatthaparidahana-alaṅkārakaraṇa sīloti attho. **Sakaṇikan**ti kāḷatilakavaṅka[1] mukhadūsipīḷakādīnaṁ aññatarena sadosaṁ. Tattha yathā tassa mukhanimittaṁ paccavekkhato mukhadoso pākaṭo hoti, evaṁ cetopariyañāṇāya cittaṁ abhinīharitvā nisinnassa bhikkhuno paresaṁ soḷasavidhaṁ cittaṁ pākaṭaṁ hotīti veditabbaṁ. Pubbenivāsa-upamādīsu yaṁ vattabbaṁ, taṁ sabbaṁ mahā-assapure vuttameva.

259. **Ayaṁ kho Udāyi pañcamo dhammo**ti ekūnavīsati pabbāni paṭipadāvasena ekaṁ dhammaṁ katvā pañcamo dhammoti vutto. Yathā hi Aṭṭhakanāgarasutte[2] ekādasa pabbāni pucchāvasena ekadhammo kato, evamidha ekūnavīsati pabbāni paṭipadāvasena eko dhammo katoti veditabbāni. Imesu ca pana ekūnavīsatiyā pabbesu paṭipāṭiyā aṭṭhasu koṭṭhāsesu vipassanāñāṇe ca āsavakkhayañāṇe ca arahattavasena abhiññāvosānapāramippattatā veditabbā, sesesu ciṇṇavasibhāvavasena. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Mahāsakuludāyisuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Kāḷatilakavaṅga (Sī)   2. Ma 2. 12 piṭṭhe.

၂၅၅။ တတ္ထ ဒိဗ္ဗသောတဓာတုဥပမာယံ **သင်္ခဓမော**တိ သင်္ခဓမကော။ **အပ္ပကသိရေနေဝါ**တိ နိဒ္ဒုက္ခေနေဝ။ **ဝိညာပေယျာ**တိ ဇာနာပေယျ။ တတ္ထ ဧဝံ စာတုဒ္ဒိသာ ဝိညာပေန္တေ သင်္ခဓမကေ "သင်္ခသဒ္ဒေါ အယ"န္တိ ဝဝတ္ထာပေန္တာနံ သတ္တာနံ တဿ သင်္ခသဒ္ဒဿ အာဝိဘူတကာလော ဝိယ ယောဂိနော ဒူရသန္တိကဘေဒါနံ ဒိဗ္ဗာနဉ္စေဝ မာနုသကာနဉ္စ သဒ္ဒါနံ အာဝိဘူတကာလော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

၂၅၆။ စေတောပရိယဉာဏဥပမာယံ **ဒဟရော**တိ တရုဏော။ **ယုဝါ**တိ ယောဗ္ဗနေန သမန္နာဂတော။ **မဏ္ဍနကဇာတိကော**တိ ယုဝါပိ သမာနော န အလသိယော ကိလိဋ္ဌဝတ္ထသရီရော၊ အထ ခေါ မဏ္ဍနကပကတိကော၊ ဒိဝသဿ ဒွေ တယော ဝါရေ နှာယိတွာ သုဒ္ဓဝတ္ထပရိဒဟနအလင်္ကာရကရဏသီလောတိ အတ္ထော။ **သကဏိက**န္တိ ကာဠတိလကဝင်္က[၁]မုခဒူသိပီဠကာဒီနံ အညတရေန သဒေါသံ။ တတ္ထ ယထာ တဿ မုခနိမိတ္တံ ပစ္စဝေက္ခတော မုခဒေါသော ပါကဋော ဟောတိ၊ ဧဝံ စေတောပရိယဉာဏာယ စိတ္တံ အဘိနီဟရိတွာ နိသိန္နဿ ဘိက္ခုနော ပရေသံ သောဠသဝိဓံ စိတ္တံ ပါကဋံ ဟောတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ပုဗ္ဗေနိဝါသဥပမာဒီသု ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ သဗ္ဗံ မဟာအဿပုရေ ဝုတ္တမေဝ။

၂၅၉။ **အယံ ခေါ ဥဒါယိ ပဉ္စမော ဓမ္မော**တိ ဧကူနဝီသတိ ပဗ္ဗာနိ ပဋိပဒါဝသေန ဧကံ ဓမ္မံ ကတွာ ပဉ္စမော ဓမ္မောတိ ဝုတ္တော။ ယထာ ဟိ အဋ္ဌကနာဂရသုတ္တေ[၂] ဧကာဒသ ပဗ္ဗာနိ ပုစ္ဆာဝသေန ဧကဓမ္မော ကတော၊ ဧဝမိဓ ဧကူနဝီသတိ ပဗ္ဗာနိ ပဋိပဒါဝသေန ဧကော ဓမ္မော ကတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ဣမေသု စ ပန ဧကူနဝီသတိယာ ပဗ္ဗေသု ပဋိပါဋိယာ အဋ္ဌသု ကောဋ္ဌာသေသု ဝိပဿနာဉာဏေ စ အာသဝက္ခယဉာဏေ စ အရဟတ္တဝသေန အဘိညာဝေါသာနပါရမိပ္ပတ္တတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ၊ သေသေသု စိဏ္ဏဝသီဘာဝဝသေန။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

မဟာသကုလုဒါယိသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ကာဠတိလကဝင်္ဂ (သီ)   ၂-မ ၂-၁၂-ပိဋ္ဌေ။

8. Samaṇamuṇḍikasuttavaṇṇanā

260. **Evaṁ me sutan**ti Samaṇamuṇḍikasuttaṁ. Tattha **Uggāhamāno**ti tassa paribbājakassa nāmaṁ. **Sumano**ti pakatināmaṁ. Kiñci kiñci pana uggahituṁ uggāhetuṁ samatthatāya Uggāhamānoti naṁ sañjānanti. Samayaṁ pavadanti etthāti **samayappavādakaṁ**. Tasmiṁ kira ṭhāne caṅkītārukkhapokkharasātippabhutayo brāhmaṇā Nigaṇṭhācelakaparibbājakādayo ca pabbajitā sannipatitvā attano attano samayaṁ pavadanti kathenti dīpenti, tasmā so ārāmo samayappavādakoti vuccati. Sveva tindukācīrasaṅkhātāya timbarūsakarukkhapantiyā parikkhittattā **tindukācīraṁ**. Yasmā panettha paṭhamaṁ ekā sālā ahosi, pacchā mahāpuññaṁ Poṭṭhapādaparibbājakaṁ nissāya bahū sālā katā, tasmā tameva ekaṁ sālaṁ upādāya laddhanāmavasena **ekasālako**ti vuccati. Mallikāya pana Pasenadirañño deviyā uyyānabhūto so pupphaphalasañchanno ārāmoti katvā **Mallikāya ārāmo**ti saṅkhaṁ gato. Tasmiṁ samayappavādake tindukācīre ekasālake Mallikāya ārāme. **Paṭivasatī**ti vāsaphāsutāya vasati. **Divā divassā**ti divasassa divā nāma majjhanhātikkamo, tasmiṁ divasassapi divābhūte atikkantamatte majjhanhike nikkhamīti attho. **Paṭisallīno**ti tato tato rūpādigocarato cittaṁ paṭisaṁharitvā līno[1], jhānaratisevanavasena ekībhāvaṁ gato. **Manobhāvanīyānan**ti manavaḍḍhanakānaṁ, ye[2] āvajjato manasikaroto cittaṁ vinīvaraṇaṁ hoti unnamati vaḍḍhati. **Yāvatā**ti yattakā. **Ayaṁ tesaṁ aññataro**ti ayaṁ tesaṁ abbhantaro eko sāvako. **Appeva nāmā**ti tassa upasaṅkamanaṁ patthayamāno āha. Patthanākāraṇaṁ pana Sandakasutte vuttameva.

261. **Etadavocā**ti dandapañño ayaṁ gahapati, dhammakathāya naṁ saṅgaṇhitvā attano sāvakaṁ karissāmīti maññamāno etaṁ "catūhi kho"ti-ādivacanaṁ avoca. Tattha **paññapemī**ti dassemi ṭhapemi. **Sampannakusalan**ti paripuṇṇakusalaṁ. **Paramakusalan**ti uttamakusalaṁ. **Ayojjhan**ti vādayuddhena yujjhitvā cāletuṁ asakkuṇeyyaṁ acalaṁ nikkampaṁ thiraṁ.

1. Sallīno (Syā)
2. Manavaḍḍhanakānaṁyeva (Syā), manavaḍḍhanakānaṁ, ye ca (Ka)

၈-သမဏမုဏ္ဍိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၆၀။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ သမဏမုဏ္ဍိကသုတ္တံ။ တတ္ထ **ဥဂ္ဂါဟမာနော**တိ တဿ ပရိဗ္ဗာဇကဿ နာမံ။ **သုမနော**တိ ပကတိနာမံ။ ကိဉ္စိ ကိဉ္စိ ပန ဥဂ္ဂဟိတုံ ဥဂ္ဂါဟေတုံ သမတ္ထတာယ ဥဂ္ဂါဟမာနောတိ နံ သဉ္ဇာနန္တိ။ သမယံ ပဝဒန္တိ ဧတ္ထာတိ **သမယပ္ပဝါဒကံ**။ တသ္မိံ ကိရ ဌာနေ စင်္ကီတာရုက္ခပေါက္ခရသာတိပ္ပဘုတယော ဗြာဟ္မဏာ နိဂဏ္ဌာစေလကပရိဗ္ဗာဇကာဒယော စ ပဗ္ဗဇိတာ သန္နိပတိတွာ အတ္တနော အတ္တနော သမယံ ပဝဒန္တိ ကထေန္တိ ဒီပေန္တိ၊ တသ္မာ သော အာရာမော သမယပ္ပဝါဒကောတိ ဝုစ္စတိ။ သွေဝ တိန္ဒုကာစီရသင်္ခါတာယ တိမ္ဗရူသကရုက္ခပန္တိယာ ပရိက္ခိတ္တတ္တာ **တိန္ဒုကာစီရံ**။ ယသ္မာ ပနေတ္ထ ပဌမံ ဧကာ သာလာ အဟောသိ၊ ပစ္ဆာ မဟာပုညံ ပေါဋ္ဌပါဒပရိဗ္ဗာဇကံ နိဿာယ ဗဟူ သာလာ ကတာ၊ တသ္မာ တမေဝ ဧကံ သာလံ ဥပါဒါယ လဒ္ဓနာမဝသေန **ဧကသာလကော**တိ ဝုစ္စတိ။ မလ္လိကာယ ပန ပသေနဒိရညော ဒေဝိယာ ဥယျာနဘူတော သော ပုပ္ဖဖလသဉ္ဆန္နော အာရာမောတိ ကတွာ **မလ္လိကာယ အာရာမော**တိ သင်္ခံ ဂတော။ တသ္မိံ သမယပ္ပဝါဒကေ တိန္ဒုကာစီရေ ဧကသာလကေ မလ္လိကာယ အာရာမေ။ **ပဋိဝသတီ**တိ ဝါသဖာသုတာယ ဝသတိ။ **ဒိဝါ ဒိဝဿာ**တိ ဒိဝသဿ ဒိဝါ နာမ မဇ္ဈန္ဟာတိက္ကမော၊ တသ္မိံ ဒိဝသဿပိ ဒိဝါဘူတေ အတိက္ကန္တမတ္တေ မဇ္ဈန္ဟိကေ နိက္ခမီတိ အတ္ထော။ **ပဋိသလ္လီနော**တိ တတော တတော ရူပါဒိဂေါစရတော စိတ္တံ ပဋိသံဟရိတွာ လီနော[1]၊ ဈာနရတိသေဝနဝသေန ဧကီဘာဝံ ဂတော။ **မနောဘာဝနီယာန**န္တိ မနဝဍ္ဎနကာနံ၊ ယေ[2] အာဝဇ္ဇတော မနသိကရောတော စိတ္တံ ဝိနီဝရဏံ ဟောတိ ဥန္နမတိ ဝဍ္ဎတိ။ **ယာဝတာ**တိ ယတ္တကာ။ **အယံ တေသံ အညတရော**တိ အယံ တေသံ အဗ္ဘန္တရော ဧကော သာဝကော။ **အပ္ပေဝ နာမာ**တိ တဿ ဥပသင်္ကမနံ ပတ္ထယမာနော အာဟ။ ပတ္ထနာကာရဏံ ပန သန္ဒကသုတ္တေ ဝုတ္တမေဝ။

၂၆၁။ **ဧတဒဝေါစာ**တိ ဒန္ဒပညော အယံ ဂဟပတိ၊ ဓမ္မကထာယ နံ သင်္ဂဏှိတွာ အတ္တနော သာဝကံ ကရိဿာမီတိ မညမာနော ဧတံ "စတူဟိ ခေါ"တိအာဒိဝစနံ အဝေါစ။ တတ္ထ **ပညပေမီ**တိ ဒဿေမိ ဌပေမိ။ **သမ္ပန္နကုသလ**န္တိ ပရိပုဏ္ဏကုသလံ။ **ပရမကုသလ**န္တိ ဥတ္တမကုသလံ။ **အယောဇ္ဈ**န္တိ ဝါဒယုဒ္ဓေန ယုဇ္ဈိတွာ စာလေတုံ အသက္ကုဏေယျံ အစလံ နိက္ကမ္ပံ ထိရံ။

၁-သလ္လီနော (သျာ) ၂-မနဝဍ္ဎနကာနံယေဝ (သျာ)၊ မနဝဍ္ဎနကာနံ၊ ယေ စ (က)

Na karotīti akaraṇamattameva vadati, ettha pana saṁvarappahānaṁ vā paṭisevanappahānaṁ vā na vadati. Sesapadesupi eseva nayo.

Neva abhinandīti titthiyā nāma jānitvāpi ajānitvāpi yaṁ vā taṁ vā vadantīti maññamāno nābhinandi. **Na paṭikkosī**ti sāsanassa anulomaṁ viya pasannākāraṁ viya vadatīti maññamāno na paṭisedheti.

262. **Yathā uggāhamānassā**ti yathā tassa vacanaṁ, evaṁ sante uttānaseyyako kumāro ayojjhasamaṇo thirasamaṇo bhavissati, mayaṁ pana evaṁ na vadāmāti dīpeti. **Kāyotipi na hotī**ti sakakāyo[1] parakāyotipi visesañāṇaṁ na hoti. **Aññatra phanditamattā**ti paccattharaṇe valisamphassena vā maṅguladaṭṭhena[2] vā kāyaphandanamattaṁ nāma hoti. Taṁ ṭhapetvā aññaṁ[3] kāyena karaṇakammaṁ nāma natthi. Tampi ca kilesasahagatacitteneva hoti. **Vācātipi na hotī**ti micchāvācā sammāvācātipi nānattaṁ na hoti. **Roditamattā**ti jighacchāpipāsāparetassa pana roditamattaṁ hoti. Tampi kilesasahagatacitteneva. **Saṅkappo**ti micchāsaṅkappo sammāsaṅkappotipi nānattaṁ na hoti. **Vikūjitamattā**ti[4] vikūjitamattaṁ rodanahasitamattaṁ hoti. Daharakumārakānaṁ hi cittaṁ atītārammaṇaṁ pavattati, nirayato āgatā nirayadukkhaṁ saritvā rodanti, devalokato āgatā hasanti, tampi kilesasahagatacitteneva hoti. **Ājīvo**ti micchājīvo sammājīvotipi nānattaṁ na hoti. **Aññatra mātuthaññā**ti thaññacoradārakā nāma honti, mātari khīraṁ pāyantiyā apivitvā aññavihitakāle piṭṭhipassena āgantvā thaññaṁ pivanti. Ettakaṁ muñcitvā añño micchājīvo natthi. Ayampi kilesasahagatacitteneva hotīti dasseti.

263. Evaṁ paribbājakavādaṁ paṭikkhipitvā idāni sayaṁ sekkhabhūmiyaṁ mātikaṁ ṭhapento **catūhi kho ahan**ti-ādimāha. Tattha **samadhigayha tiṭṭhatī**ti visesetvā tiṭṭhati. **Na kāyena pāpakamman**ti-ādīsu na kevalaṁ akaraṇamattameva, Bhagavā pana ettha saṁvarappahānapaṭisaṅkhā[5] paññapeti.

1. Sakkāyotipi (Sī) 2. Maṅguṇadaṭṭhena (Syā) 3. Aññena (Syā)
4. Vikujjitamattāti (Sī, Syā) 5. Saṁvarapahānapaṭisaṅkhaṁ (Ka)

န ကရောတီတိ အကရဏမတ္တမေဝ ဝဒတိ၊ ဧတ္ထ ပန သံဝရပ္ပဟာနံ ဝါ ပဋိသေဝနပ္ပဟာနံ ဝါ န ဝဒတိ။ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝ နယော။

နေဝ အဘိနန္ဒီတိ တိတ္ထိယာ နာမ ဇာနိတွာပိ အဇာနိတွာပိ ယံ ဝါ တံ ဝါ ဝဒန္တီတိ မညမာနော နာဘိနန္ဒိ။ **န ပဋိက္ကောသီ**တိ သာသနဿ အနုလောမံ ဝိယ ပသန္နာကာရံ ဝိယ ဝဒတီတိ မညမာနော န ပဋိသေဓေတိ။

၂၆၂။ **ယထာ ဥဂ္ဂါဟမာနဿာ**တိ ယထာ တဿ ဝစနံ၊ ဧဝံ သန္တေ ဥတ္တာနသေယျကော ကုမာရော အယောဇ္ဈသမဏော ထိရသမဏော ဘဝိဿတိ၊ မယံ ပန ဧဝံ န ဝဒါမာတိ ဒီပေတိ။ **ကာယောတိပိ န ဟောတီ**တိ သကကာယော[၁] ပရကာယောတိပိ ဝိသေသညာဏံ န ဟောတိ။ **အညတြ ဖန္ဒိတမတ္တာ**တိ ပစ္စတ္ထရဏေ ဝလိသမ္ဖဿေန ဝါ မင်္ဂုလဒဋ္ဌေန[၂] ဝါ ကာယဖန္ဒနမတ္တံ နာမ ဟောတိ။ တံ ဌပေတွာ အညံ[၃] ကာယေန ကရဏကမ္မံ နာမ နတ္ထိ။ တမ္ပိ စ ကိလေသသဟဂတစိတ္တေနေဝ ဟောတိ။ **ဝါစာတိပိ န ဟောတီ**တိ မိစ္ဆာဝါစာ သမ္မာဝါစာတိပိ နာနတ္တံ န ဟောတိ။ **ရောဒိတမတ္တာ**တိ ဇိဃစ္ဆာပိပါသာပရေတဿ ပန ရောဒိတမတ္တံ ဟောတိ။ တမ္ပိ ကိလေသသဟဂတစိတ္တေနေဝ။ **သင်္ကပ္ပေါ**တိ မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပေါ သမ္မာသင်္ကပ္ပေါတိပိ နာနတ္တံ န ဟောတိ။ **ဝိကူဇိတမတ္တာ**တိ[၄] ဝိကူဇိတမတ္တံ ရောဒနဟသိတမတ္တံ ဟောတိ။ ဒဟရကုမာရကာနံ ဟိ စိတ္တံ အတီတာရမ္မဏံ ပဝတ္တတိ၊ နိရယတော အာဂတာ နိရယဒုက္ခံ သရိတွာ ရောဒန္တိ၊ ဒေဝလောကတော အာဂတာ ဟသန္တိ၊ တမ္ပိ ကိလေသသဟဂတစိတ္တေနေဝ ဟောတိ။ **အာဇီဝေါ**တိ မိစ္ဆာဇီဝေါ သမ္မာဇီဝေါတိပိ နာနတ္တံ န ဟောတိ။ **အညတြ မာတုထညာ**တိ ထညစောရဒါရကာ နာမ ဟောန္တိ၊ မာတရိ ခီရံ ပါယန္တိယာ အပိဝိတွာ အညဝိဟိတကာလေ ပိဋ္ဌိပဿေန အာဂန္တွာ ထညံ ပိဝန္တိ။ ဧတ္တကံ မုဉ္စိတွာ အညော မိစ္ဆာဇီဝေါ နတ္ထိ။ အယမ္ပိ ကိလေသသဟဂတစိတ္တေနေဝ ဟောတီတိ ဒဿေတိ။

၂၆၃။ ဧဝံ ပရိဗ္ဗာဇကဝါဒံ ပဋိက္ခိပိတွာ ဣဒါနိ သယံ သေက္ခဘူမိယံ မာတိကံ ဌပေန္တော **စတူဟိ ခေါ အဟန္တိ**အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သမဓိဂယှ တိဋ္ဌတီ**တိ ဝိသေသေတွာ တိဋ္ဌတိ။ **န ကာယေန ပါပကမ္မန္တိ**အာဒီသု န ကေဝလံ အကရဏမတ္တမေဝ၊ ဘဂဝါ ပန ဧတ္ထ သံဝရပ္ပဟာနပဋိသင်္ခါ[၅] ပညပေတိ။

၁-သက္ကာယောတိပိ (သီ) ၂-မင်္ဂုဏဒဋ္ဌေန (သျာ) ၃-အညေန (သျာ)
၄-ဝိကုဇ္ဇိတမတ္တာတိ (သီ၊ သျာ) ၅-သံဝရပဟာနပဋိသင်္ခံ (က)

Taṁ sandhāyevamāha. **Na ceva sampannakusalan**ti-ādi pana khīṇāsavaṁ sandhāya vuttaṁ.

Idāni asekkhabhūmiyaṁ mātikaṁ ṭhapento **dasahi kho ahan**ti-ādimāha. Tattha tīṇi padāni nissāya dve paṭhamacatukkā ṭhapitā, ekaṁ padaṁ nissāya dve pacchimacatukkā. Ayaṁ sekkhabhūmiyaṁ mātikā.

264. Idāni taṁ vibhajanto **katame ca thapati akusalasīlā**ti-ādimāha. Tattha **sarāgan**ti aṭṭhavidhaṁ lobhasahagatacittaṁ. **Sadosan**ti paṭighasampayuttacittadvayaṁ. **Samohan**ti vicikicchuddhaccasahagatacittadvayampi vaṭṭati, sabbākusalacittānipi. Moho sabbākusale uppajjatīti hi vuttaṁ. **Itosamuṭṭhānā**ti ito sarāgādicittato samuṭṭhānaṁ uppatti etesanti itosamuṭṭhānā.

Kuhinti kataraṁ ṭhānaṁ pāpuṇitvā aparisesā nirujjhanti. **Etthete**ti sotāpattiphale bhummaṁ. Pātimokkhasaṁvarasīlaṁ hi sotāpattiphale paripuṇṇaṁ hoti, taṁ ṭhānaṁ patvā akusalasīlaṁ asesaṁ nirujjhati. Akusalasīlanti ca dussīlassetaṁ adhivacananti veditabbaṁ.

Akusalānaṁ sīlānaṁ nirodhāya paṭipannoti ettha yāva sotāpattimaggā nirodhāya paṭipanno nāma hoti, phalapatte pana te nirodhitā nāma honti.

265. **Vītarāgan**ti-ādīhi aṭṭhavidhaṁ kāmāvacarakusalacittameva vuttaṁ. Etena hi kusalasīlaṁ samuṭṭhāti.

Sīlavā hotīti sīlasampanno hoti guṇasampanno ca. **No ca sīlamayo**ti alamettāvatā, natthi ito kiñci uttari karaṇīyanti evaṁ sīlamayo na hoti. **Yatthassa te**ti arahattaphale bhummaṁ. Arahattaphalaṁ hi patvā akusalasīlaṁ asesaṁ nirujjhati.

Nirodhāya paṭipannoti ettha yāva arahattamaggā nirodhāya paṭipanno nāma hoti, phalapatte pana te nirodhitā nāma honti.

266. **Kāmasaññā**dīsu kāmasaññā aṭṭhalobhasahagatacittasahajātā, itarā dve domanassasahagatacittadvayena sahajātā.

တံ သန္ဓာယေဝမာဟ။ **န စေဝ သမ္ပန္နကုသလ**န္တိအာဒိ ပန ခီဏာသဝံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။

ဣဒါနိ အသေက္ခဘူမိယံ မာတိကံ ဌပေန္တော **ဒသဟိ ခေါ အဟ**န္တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ တီဏိ ပဒါနိ နိဿာယ ဒွေ ပဌမစတုက္ကာ ဌပိတာ၊ ဧကံ ပဒံ နိဿာယ ဒွေ ပစ္ဆိမစတုက္ကာ။ အယံ သေက္ခဘူမိယံ မာတိကာ။

၂၆၄။ ဣဒါနိ တံ ဝိဘဇန္တော **ကတမေ စ ထပတိ အကုသလသီလာ**တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သရာဂ**န္တိ အဋ္ဌဝိဓံ လောဘသဟဂတစိတ္တံ။ **သဒေါသ**န္တိ ပဋိဃသမ္ပယုတ္တစိတ္တဒွယံ။ **သမောဟ**န္တိ ဝိစိကိစ္ဆုဒ္ဓစ္စသဟဂတစိတ္တဒွယမ္ပိ ဝဋ္ဋတိ၊ သဗ္ဗာကုသလစိတ္တာနိပိ။ မောဟော သဗ္ဗာကုသလေ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ ဟိ ဝုတ္တံ။ **ဣတောသမုဋ္ဌာနာ**တိ ဣတော သရာဂါဒိစိတ္တတော သမုဋ္ဌာနံ ဥပ္ပတ္တိ ဧတေသန္တိ ဣတောသမုဋ္ဌာနာ။

ကုဟိန္တိ ကတရံ ဌာနံ ပါပုဏိတွာ အပရိသေသာ နိရုဇ္ဈန္တိ။ **ဧတ္ထေတေ**တိ သောတာပတ္တိဖလေ ဘုမ္မံ။ ပါတိမောက္ခသံဝရသီလံ ဟိ သောတာပတ္တိဖလေ ပရိပုဏ္ဏံ ဟောတိ၊ တံ ဌာနံ ပတွာ အကုသလသီလံ အသေသံ နိရုဇ္ဈတိ။ အကုသလသီလန္တိ စ ဒုဿီလဿေတံ အဓိဝစနန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

အကုသလာနံ သီလာနံ နိရောဓာယ ပဋိပန္နောတိ ဧတ္ထ ယာဝ သောတာ-ပတ္တိမဂ္ဂါ နိရောဓာယ ပဋိပန္နော နာမ ဟောတိ၊ ဖလပတ္တေ ပန တေ နိရောဓိတာ နာမ ဟောန္တိ။

၂၆၅။ **ဝီတရာဂ**န္တိအာဒီဟိ အဋ္ဌဝိဓံ ကာမာဝစရကုသလစိတ္တမေဝ ဝုတ္တံ။ ဧတေန ဟိ ကုသလသီလံ သမုဋ္ဌာတိ။

သီလဝါ ဟောတီတိ သီလသမ္ပန္နော ဟောတိ ဂုဏသမ္ပန္နော စ။ **နော စ သီလမယော**တိ အလမေတ္တာဝတာ၊ နတ္ထိ ဣတော ကိဉ္စိ ဥတ္တရိ ကရဏီယန္တိ ဧဝံ သီလမယော န ဟောတိ။ **ယတ္ထဿ တေ**တိ အရဟတ္တဖလေ ဘုမ္မံ။ အရဟတ္တဖလံ ဟိ ပတွာ အကုသလသီလံ အသေသံ နိရုဇ္ဈတိ။

နိရောဓာယ ပဋိပန္နောတိ ဧတ္ထ ယာဝ အရဟတ္တမဂ္ဂါ နိရောဓာယ ပဋိပန္နော နာမ ဟောတိ၊ ဖလပတ္တေ ပန တေ နိရောဓိတာ နာမ ဟောန္တိ။

၂၆၆။ **ကာမသညာ**ဒီသု ကာမသညာ အဋ္ဌလောဘသဟဂတစိတ္တသဟ-ဇာတာ၊ ဣတရာ ဒွေ ဒေါမနဿသဟဂတစိတ္တဒွယေန သဟဇာတာ။

Paṭhamaṁ jhānanti anāgāmiphalapaṭhamajjhānaṁ. **Etthete**ti anāgāmiphale bhummaṁ. Anāgāmiphalaṁ hi patvā akusalasaṅkappā aparisesā nirujjhanti.

Nirodhāya paṭipannoti ettha yāva anāgāmimaggā nirodhāya paṭipanno nāma hoti, phalapatte pana te nirodhitā nāma honti. Nekkhammasaññādayo hi tissopi[1] aṭṭhakāmāvacarakusalasahajātasaññāva.

267. **Etthete**ti arahattaphale bhummaṁ. Dutiyajjhānikaṁ arahattaphalaṁ hi pāpuṇitvā kusalasaṅkappā aparisesā nirujjhanti. **Nirodhāya paṭipanno**ti ettha yāva arahattamaggā nirodhāya paṭipanno nāma hoti, phalapatte pana te nirodhitā nāma honti. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Samaṇamuṇḍikasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Cūḷasakuludāyisuttavaṇṇanā

270. **Evaṁ me suta**nti Cūḷasakuludāyisuttaṁ. Tattha **yadā pana bhante Bhagavā**ti idaṁ paribbājako dhammakathaṁ sotukāmo Bhagavato dhammadesanāya sālayabhāvaṁ dassento āha.

271. **Taṁyevettha paṭibhātū**ti sace dhammaṁ sotukāmo, tuyhevettha eko pañho ekaṁ kāraṇaṁ upaṭṭhātu. **Yathā maṁ paṭibhāseyyā**ti yena kāraṇena mama dhammadesanā upaṭṭhaheyya, etena hi kāraṇena kathāya samuṭṭhitāya sukhaṁ dhammaṁ desetunti dīpeti. **Tassa mayhaṁ bhante**ti so kira taṁ disvā "sace Bhagavā idha abhavissā, ayametassa bhāsitassa atthoti dīpasahassaṁ viya ujjalāpetvā ajja me pākaṭaṁ akarissā"ti Dasabalaṁyeva anussari. Tasmā **tassa mayhaṁ bhante**ti-ādimāha. Tattha **aho nūnā**ti anussaraṇatthe nipātadvayaṁ. Tena tassa Bhagavantaṁ anussarantassa etadahosi "aho nūna Bhagavā aho nūna Sugato"ti. **Yo imesa**nti yo imesaṁ dhammānaṁ. **Sukusalo**ti

---

1. Tepi (Ka)

ပဌမံ ဈာနန္တိ အနာဂါမိဖလပဌမဇ္ဈာနံ။ **ဧတ္ထေတေ**တိ အနာဂါမိဖလေ ဘုမ္မံ။ အနာဂါမိဖလံ ဟိ ပတွာ အကုသလသင်္ကပ္ပါ အပရိသေသာ နိရုဇ္ဈန္တိ။

နိရောဓာယ ပဋိပန္နောတိ ဧတ္ထ ယာဝ အနာဂါမိမဂ္ဂါ နိရောဓာယ ပဋိပန္နော နာမ ဟောတိ၊ ဖလပတ္တေ ပန တေ နိရောဓိတာ နာမ ဟောန္တိ။ နေက္ခမ္မသညာဒယော ဟိ တိဿောပိ[၁] အဋ္ဌကာမာဝစရကုသလသဟဇာတသညာဝ။

၂၆၇။ **ဧတ္ထေတေ**တိ အရဟတ္တဖလေ ဘုမ္မံ။ ဒုတိယဇ္ဈာနိကံ အရဟတ္တဖလံ ဟိ ပါပုဏိတွာ ကုသလသင်္ကပ္ပါ အပရိသေသာ နိရုဇ္ဈန္တိ။ **နိရောဓာယ ပဋိပန္နော**တိ ဧတ္ထ ယာဝ အရဟတ္တမဂ္ဂါ နိရောဓာယ ပဋိပန္နော နာမ ဟောတိ၊ ဖလပတ္တေ ပန တေ နိရောဓိတာ နာမ ဟောန္တိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

သမဏမုဏ္ဍိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-စူဠသကုလုဒါယိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၇၀။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ စူဠသကုလုဒါယိသုတ္တံ။ တတ္ထ **ယဒါ ပန ဘန္တေ ဘဂဝါ**တိ ဣဒံ ပရိဗ္ဗာဇကော ဓမ္မကထံ သောတုကာမော ဘဂဝတော ဓမ္မဒေသနာယ သာလယဘာဝံ ဒဿေန္တော အာဟ။

၂၇၁။ **တံယေဝေတ္ထ ပဋိဘာတူ**တိ သစေ ဓမ္မံ သောတုကာမော၊ တုယှေဝေတ္ထ ဧကော ပဉှော ဧကံ ကာရဏံ ဥပဋ္ဌာတု။ **ယထာ မံ ပဋိဘာသေယျာ**တိ ယေန ကာရဏေန မမ ဓမ္မဒေသနာ ဥပဋ္ဌဟေယျ၊ ဧတေန ဟိ ကာရဏေန ကထာယ သမုဋ္ဌိတာယ သုခံ ဓမ္မံ ဒေသေတုန္တိ ဒီပေတိ။ **တဿ မယှံ ဘန္တေ**တိ သော ကိရ တံ ဒိသွာ "သစေ ဘဂဝါ ဣဓ အဘဝိဿ၊ အယမေတဿ ဘာသိတဿ အတ္ထောတိ ဒီပသဟဿံ ဝိယ ဥဇ္ဇလာပေတွာ အဇ္ဇ မေ ပါကဋံ အကရိဿာ"တိ ဒသဗလံယေဝ အနုဿရိ။ တသ္မာ **တဿ မယှံ ဘန္တေ**တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အဟော နူနာ**တိ အနုဿရဏတ္ထေ နိပါတဒွယံ။ တေန တဿ ဘဂဝန္တံ အနုဿရန္တဿ ဧတဒဟောသိ "အဟော နူန ဘဂဝါ အဟော နူန သုဂတော"တိ။ **ယော ဣမေသ**န္တိ ယော ဣမေသံ ဓမ္မာနံ။ **သုကုသလော**တိ

၁-တေပိ (က)

suṭṭhu kusalo nipuṇo cheko. So Bhagavā aho nūna katheyya, so Sugato aho nūna katheyya, tassa hi Bhagavato pubbenivāsañāṇassa anekāni kappakoṭisahassāni ekaṅgaṇāni pākaṭānīti ayamettha adhippāyo.

Tassa vāhaṁ pubbantaṁ ārabbhāti yo hi lābhī hoti, so "pubbe tvaṁ khattiyo ahosi, brāhmaṇo ahosī"ti vutte jānanto sakkaccaṁ sussūsati. Alābhī pana "evaṁ bhavissati evaṁ bhavissatī"ti sīsakampamattameva[1] dasseti. Tasmā evamāha "tassa vāhaṁ pubbantaṁ ārabbha pañhassa veyyākaraṇena cittaṁ ārādheyyan"ti.

So vā maṁ aparantanti dibbacakkhulābhino hi anāgataṁsañāṇaṁ ijjhati, tasmā evamāha. Itaraṁ pubbe vuttanayameva.

Dhammaṁ te desessāmīti ayaṁ kira atīte desiyamānepi na bujjhissati, anāgate desiyamānepi na bujjhissati. Athassa Bhagavā saṇhasukhumaṁ paccayākāraṁ desetukāmo evamāha. Kiṁ pana taṁ bujjhissatīti. Etaṁ pageva na bujjhissati, anāgate panassa vāsanāya paccayo bhavissatīti disvā Bhagavā evamāha.

Paṁsupisācakanti asuciṭṭhāne nibbattapisācaṁ. So hi ekaṁ mūlaṁ gahetvā adissamānakāyo hoti. Tatridaṁ vatthu—ekā kira yakkhinī dve dārake thūpārāmadvāre nisīdāpetvā āhārapariyesanatthaṁ nagaraṁ gatā. Dārakā ekaṁ piṇḍapātikattheraṁ disvā āhaṁsu "bhante amhākaṁ mātā anto nagaraṁ paviṭṭhā, tassā vadeyyātha 'yaṁ vā taṁ vā laddhakaṁ gahetvā sīghaṁ gaccha, dārakā te jighacchitaṁ[2] sandhāretuṁ na sakkontī'ti". Tamahaṁ kathaṁ passissāmīti. Idaṁ bhante gaṇhathāti ekaṁ mūlakhaṇḍaṁ adaṁsu. Therassa anekāni yakkhasahassāni paññāyiṁsu, so dārakehi dinnasaññāṇena taṁ yakkhiniṁ addasa virūpaṁ bībhacchaṁ kevalaṁ vīthiyaṁ[3] gabbhamalaṁ paccāsī samānaṁ. Disvā tamatthaṁ kathesi. Kathaṁ maṁ tvaṁ passasīti vutte mūlakhaṇḍaṁ dassesi, sā acchinditvā gaṇhi. Evaṁ paṁsupisācakā ekaṁ mūlaṁ gahetvā adissamānakāyā honti. Taṁ sandhāyesa

1. So kampamattameva (Sī), so kammamattameva (Syā)
2. Jighacchitāya (Syā), jighacchitā taṁ (Ka)
3. Kevaṭṭavithiyaṁ (Sī)

သုဋ္ဌု ကုသလော နိပုဏော ဆေကော။ သော ဘဂဝါ အဟော နူန ကထေယျ၊ သော သုဂတော အဟော နူန ကထေယျ၊ တဿ ဟိ ဘဂဝတော ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏဿ အနေကာနိ ကပ္ပကောဋိသဟဿာနိ ဧကင်္ဂဏာနိ ပါကဋာနီတိ အယမေတ္ထ အဓိပ္ပါယော။

တဿ ဝါဟံ ပုဗ္ဗန္တံ အာရဗ္ဘာတိ ယော ဟိ လာဘီ ဟောတိ၊ သော "ပုဗ္ဗေ တွံ ခတ္တိယော အဟောသိ၊ ဗြာဟ္မဏော အဟောသီ"တိ ဝုတ္တေ ဇာနန္တော သက္ကစ္စံ သုဿူသတိ။ အလာဘီ ပန "ဧဝံ ဘဝိဿတိ ဧဝံ ဘဝိဿတီ"တိ သီသကမ္ပမတ္တမေဝ[1] ဒဿေတိ။ တသ္မာ ဧဝမာဟ "တဿ ဝါဟံ ပုဗ္ဗန္တံ အာရဗ္ဘ ပဉှဿ ဝေယျာကရဏေန စိတ္တံ အာရာဓေယျ"န္တိ။

သော ဝါ မံ အပရန္တန္တိ ဒိဗ္ဗစက္ခုလာဘိနော ဟိ အနာဂတံသဉာဏံ ဣဇ္ဈတိ၊ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ ဣတရံ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တနယမေဝ။

ဓမ္မံ တေ ဒေသေဿာမီတိ အယံ ကိရ အတီတေ ဒေသိယမာနေပိ န ဗုဇ္ဈိဿတိ၊ အနာဂတေ ဒေသိယမာနေပိ န ဗုဇ္ဈိဿတိ။ အထဿ ဘဂဝါ သဏှသုခုမံ ပစ္စယာကာရံ ဒေသေတုကာမော ဧဝမာဟ။ ကိံ ပန တံ ဗုဇ္ဈိဿတီတိ။ ဧတံ ပဂေဝ န ဗုဇ္ဈိဿတိ၊ အနာဂတေ ပနဿ ဝါသနာယ ပစ္စယော ဘဝိဿတီတိ ဒိသွာ ဘဂဝါ ဧဝမာဟ။

ပံသုပိသာစကန္တိ အသုစိဋ္ဌာနေ နိဗ္ဗတ္တပိသာစံ။ သော ဟိ ဧကံ မူလံ ဂဟေတွာ အဒိဿမာနကာယော ဟောတိ။ တတြိဒံ ဝတ္ထု—ဧကာ ကိရ ယက္ခိနီ ဒွေ ဒါရကေ ထူပါရာမဒွါရေ နိသီဒါပေတွာ အာဟာရပရိယေသနတ္ထံ နဂရံ ဂတာ။ ဒါရကာ ဧကံ ပိဏ္ဍပါတိကတ္ထေရံ ဒိသွာ အာဟံသု "ဘန္တေ အမှာကံ မာတာ အန္တော နဂရံ ပဝိဋ္ဌာ၊ တဿာ ဝဒေယျာထ 'ယံ ဝါ တံ ဝါ လဒ္ဓကံ ဂဟေတွာ သီဃံ ဂစ္ဆ၊ ဒါရကာ တေ ဇိဃစ္ဆိတံ[2] သန္ဓာရေတုံ န သက္ကောန္တီ'တိ"။ တမဟံ ကထံ ပဿိဿာမီတိ။ ဣဒံ ဘန္တေ ဂဏှထာတိ ဧကံ မူလခဏ္ဍံ အဒံသု။ ထေရဿ အနေကာနိ ယက္ခသဟဿာနိ ပညာယိံသု၊ သော ဒါရကေဟိ ဒိန္နသညာဏေန တံ ယက္ခိနိံ အဒ္ဒသ ဝိရူပံ ဗီဘစ္ဆံ ကေဝလံ ဝီထိယံ[3] ဂဗ္ဘမလံ ပစ္စာသီသမာနံ။ ဒိသွာ တမတ္ထံ ကထေသိ။ ကထံ မံ တွံ ပဿသီတိ ဝုတ္တေ မူလခဏ္ဍံ ဒဿေသိ၊ သာ အစ္ဆိန္ဒိတွာ ဂဏှိ။ ဧဝံ ပံသုပိသာစကာ ဧကံ မူလံ ဂဟေတွာ အဒိဿမာနကာယာ ဟောန္တိ။ တံ သန္ဓာယေသ

၁-သော ကမ္ပမတ္တမေဝ (သီ)၊ သော ကမ္မမတ္တမေဝ (သျာ)
၂-ဇိဃစ္ဆိတာယ (သျာ)၊ ဇိဃစ္ဆိတာ တံ (က)
၃-ကေဝဋ္ဋဝီထိယံ (သီ)

“paṁsupisācakampi na passāmī”ti āha. **Na pakkhāyatī**ti na dissati na upaṭṭhāti.

272. **Dīghāpi kho te esā**ti Udāyi esā tava vācā dīghāpi bhaveyya, evaṁ vadantassa[1] vassasatampi vassasahassampi pavatteyya, na ca atthaṁ dīpeyyāti adhippāyo. **Appāṭihīrakatan**ti aniyyānikaṁ amūlakaṁ niratthakaṁ sampajjatīti attho.

Idāni taṁ vaṇṇaṁ dassento **seyyathāpi bhante**ti-ādimāha. Tattha **Paṇḍukambale nikkhitto**ti visabhāgavaṇṇe rattakambale ṭhapito. **Evaṁvaṇṇo attā hotī**ti idaṁ so Subhakiṇhadevaloke nibbattakkhandhe sandhāya “amhākaṁ matakāle attā Subhakiṇhadevaloke khandhā viya jotetī”ti vadati.

273. **Ayaṁ imesaṁ ubhinnan**ti so kira yasmā maṇissa bahi ābhā na niccharati, khajjopanakassa aṅguladvaṅgulacaturaṅgulamattaṁ niccharati, mahākhajjopanakassa pana khaḷamaṇḍalamattampi niccharatiyeva, tasmā evamāha.

Viddheti ubbiddhe, meghavigamena dūrībhūteti attho. **Vigatavalāhake**ti apagatameghe. **Deve**ti ākāse. **Osadhitārakā**ti sukkatārakā. Sā hi yasmā tassā udayato paṭṭhāya tena saññāṇena osadhāni gaṇhantipi pivantipi, tasmā “osadhitārakā”ti vuccati. **Abhido**[2] **aḍḍharattasamayan**ti abhinne aḍḍharattasamaye. Iminā gaganamajjhe ṭhitacandaṁ dasseti. Abhido majjhanhikepi eseva nayo.

Ato khoti ye anubhonti, tehi bahutarā, bahū ceva bahutarā cāti attho. **Ābhā nānubhontī**ti obhāsaṁ na vaḷañjanti, attano sarīrobhāseneva ālokaṁ pharitvā viharanti.

274. Idāni yasmā so “ekantasukhaṁ lokaṁ pucchissāmī”ti nisinno, pucchāmūḷho pana jāto, tasmā naṁ Bhagavā taṁ pucchaṁ sarāpento **kiṁ pana Udāyi atthi ekantasukho loko**ti-ādimāha.

1. Vadantassa ca parassa tasmiṁ (Ka) 2. Abhidosaṁ (Ka)

“ပံသုပိသာစကမ္ပိ န ပဿာမီ”တိ အာဟ။ **န ပက္ခာယတီ**တိ န ဒိဿတိ န ဥပဋ္ဌာတိ။

၂၇၂။ **ဒီဃာပိ ခေါ တေ ဧသာ**တိ ဥဒါယိ ဧသာ တဝ ဝါစာ ဒီဃာပိ ဘဝေယျ၊ ဧဝံ ဝဒန္တဿ[1] ဝဿသတမ္ပိ ဝဿသဟဿမ္ပိ ပဝတ္တေယျ၊ န စ အတ္ထံ ဒီပေယျာတိ အဓိပ္ပါယော။ **အပ္ပါဋိဟီရကတန္တိ** အနိယျာနိကံ အမူလကံ နိရတ္ထကံ သမ္ပဇ္ဇတီတိ အတ္ထော။

ဣဒါနိ တံ ဝဏ္ဏံ ဒဿေန္တော **သေယျထာပိ ဘန္တေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ပဏ္ဍုကမ္ဗလေ နိက္ခိတ္တော**တိ ဝိသဘာဂဝဏ္ဏေ ရတ္တကမ္ဗလေ ဌပိတော။ **ဧဝံဝဏ္ဏော အတ္တာ ဟောတီ**တိ ဣဒံ သော သုဘကိဏှဒေဝလောကေ နိဗ္ဗတ္တက္ခန္ဓေ သန္ဓာယ “အမှာကံ မတကာလေ အတ္တာ သုဘကိဏှဒေဝလောကေ ခန္ဓာ ဝိယ ဇောတေတီ”တိ ဝဒတိ။

၂၇၃။ **အယံ ဣမေသံ ဥဘိန္နန္တိ** သော ကိရ ယသ္မာ မဏိဿ ဗဟိ အာဘာ န နိစ္ဆရတိ၊ ခဇ္ဇောပနကဿ အင်္ဂုလဒွင်္ဂုလစတုရင်္ဂုလမတ္တံ နိစ္ဆရတိ၊ မဟာခဇ္ဇောပနကဿ ပန ခဠမဏ္ဍလမတ္တမ္ပိ နိစ္ဆရတိယေဝ၊ တသ္မာ ဧဝမာဟ။

ဝိဒ္ဓေတိ ဥဗ္ဗိဒ္ဓေ၊ မေဃဝိဂမေန ဒူရီဘူတေတိ အတ္ထော။ **ဝိဂတဝလာဟကေ**တိ အပဂတမေဃေ။ **ဒေဝေ**တိ အာကာသေ။ **ဩသဓိတာရကာ**တိ သုက္ကတာရကာ။ သာ ဟိ ယသ္မာ တဿာ ဥဒယတော ပဋ္ဌာယ တေန သညာဏေန ဩသဓာနိ ဂဏှန္တိပိ ပိဝန္တိပိ၊ တသ္မာ “ဩသဓိတာရကာ”တိ ဝုစ္စတိ။ **အဘိဒေါ**[2] **အဍ္ဎရတ္တသမယန္တိ** အဘိန္နေ အဍ္ဎရတ္တသမယေ။ ဣမိနာ ဂဂနမဇ္ဈေ ဌိတစန္ဒံ ဒဿေတိ။ အဘိဒေါ မဇ္ဈန္ဟိကေပိ ဧသေဝ နယော။

အတော ခေါတိ ယေ အနုဘောန္တိ၊ တေဟိ ဗဟုတရာ၊ ဗဟူ စေဝ ဗဟုတရာ စာတိ အတ္ထော။ **အာဘာ နာနုဘောန္တီ**တိ ဩဘာသံ န ဝဠဉ္ဇန္တိ၊ အတ္တနော သရီရောဘာသေနေဝ အာလောကံ ဖရိတွာ ဝိဟရန္တိ။

၂၇၄။ ဣဒါနိ ယသ္မာ သော “ဧကန္တသုခံ လောကံ ပုစ္ဆိဿာမီ”တိ နိသိန္နော၊ ပုစ္ဆာမူဠှော ပန ဇာတော၊ တသ္မာ နံ ဘဂဝါ တံ ပုစ္ဆံ သရာပေန္တော **ကိံ ပန ဥဒါယိ အတ္ထိ ဧကန္တသုခေါ လောကော**တိအာဒိမာဟ။

၁-ဝဒန္တဿ စ ပရဿ တသ္မိံ (က) ၂-အဘိဒေါသံ (က)

Tattha **ākāravatī**ti kāraṇavatī. **Aññataraṁ vā pana tapoguṇan**ti acelakapāḷiṁ[1] sandhāyāha, surāpānaviratīti attho.

275. **Katamā pana sā bhante ākāravatī paṭipadā ekantasukhassā**ti kasmā pucchati? Evaṁ kirassa ahosi "mayaṁ sattānaṁ ekantasukhaṁ vadāma, paṭipadaṁ pana kālena sukhaṁ kālena dukkhaṁ vadāma. Ekantasukhassa kho pana attano paṭipadāyapi ekantasukhāya bhavitabbaṁ. Amhākaṁ kathā aniyyānikā, Satthu kathāva niyyānikā"ti. Idāni Satthāraṁyeva pucchitvā jānissāmīti tasmā pucchati.

Ettha mayaṁ anassāmāti etasmiṁ kāraṇe mayaṁ anassāma. Kasmā pana evamāhaṁsu? Te kira pubbe pañcasu dhammesu patiṭṭhāya kasiṇaparikammaṁ katvā tatiyajjhānaṁ nibbattetvā aparihīnajjhānā kālaṁ katvā Subhakiṇhesu nibbattantīti jānanti, gacchante gacchante pana kāle kasiṇaparikammampi na jāniṁsu, tatiyajjhānampi nibbattetuṁ nāsakkhiṁsu. Pañca pubbabhāgadhamme pana "ākāravatī paṭipadā"ti uggahetvā tatiyajjhānaṁ "ekantasukho loko"ti uggaṇhiṁsu. Tasmā evamāhaṁsu. **Uttaritaran**ti ito pañcahi dhammehi uttaritaraṁ paṭipadaṁ vā tatiyajjhānato uttaritaraṁ ekantasukhaṁ lokaṁ vā na jānāmāti vuttaṁ hoti. **Appasadde katvā**ti ekappahāreneva mahāsaddaṁ kātuṁ āraddhe nissadde katvā.

276. **Sacchikiriyāhetū**ti ettha dve sacchikiriyā paṭilābhasacchikiriyā ca paccakkhasacchikiriyā ca. Tattha tatiyajjhānaṁ nibbattetvā aparihīnajjhāno kālaṁ katvā Subhakiṇhaloke tesaṁ devānaṁ samanāyuvaṇṇo hutvā nibbattati, ayaṁ paṭilābhasacchikiriyā nāma. Catutthajjhānaṁ nibbattetvā iddhivikubbanena Subhakiṇhalokaṁ gantvā tehi devehi saddhiṁ santiṭṭhati sallapati sākacchaṁ āpajjati, ayaṁ paccakkhasacchikiriyā nāma. Tāsaṁ dvinnampi tatiyajjhānaṁ ākāravatī paṭipadā nāma. Tañhi anuppādetvā neva sakkā Subhakiṇhaloke nibbattituṁ, na catutthajjhānaṁ uppādetuṁ. Iti duvidhampetaṁ sacchikiriyaṁ sandhāya "etassa nūna bhante ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāhetū"ti āha.

1. Acelakaladdhī (Sī, Syā)

တတ္ထ **အာကာရဝတီ**တိ ကာရဏဝတီ။ **အညတရံ ဝါ ပန တပေါဂုဏန္**တိ အစေလကပါဠိံ[၁] သန္ဓာယာဟ၊ သုရာပါနဝိရတီတိ အတ္ထော။

၂၇၅။ **ကတမာ ပန သာ ဘန္တေ အာကာရဝတီ ပဋိပဒါ ဧကန္တသုခဿာ**တိ ကသ္မာ ပုစ္ဆတိ? ဧဝံ ကိရဿ အဟောသိ “မယံ သတ္တာနံ ဧကန္တသုခံ ဝဒါမ၊ ပဋိပဒံ ပန ကာလေန သုခံ ကာလေန ဒုက္ခံ ဝဒါမ။ ဧကန္တသုခဿ ခေါ ပန အတ္တနော ပဋိပဒါယပိ ဧကန္တသုခါယ ဘဝိတဗ္ဗံ။ အမှာကံ ကထာ အနိယျာနိကာ၊ သတ္ထု ကထာဝ နိယျာနိကာ”တိ။ ဣဒါနိ သတ္ထာရံယေဝ ပုစ္ဆိတွာ ဇာနိဿာမီတိ တသ္မာ ပုစ္ဆတိ။

ဧတ္ထ မယံ အနဿာမာတိ ဧတသ္မိံ ကာရဏေ မယံ အနဿာမ။ ကသ္မာ ပန ဧဝမာဟံသု? တေ ကိရ ပုဗ္ဗေ ပဉ္စသု ဓမ္မေသု ပတိဋ္ဌာယ ကသိဏပရိကမ္မံ ကတွာ တတိယဇ္ဈာနံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ အပရိဟီနဇ္ဈာနာ ကာလံ ကတွာ သုဘကိဏှေသု နိဗ္ဗတ္တန္တီတိ ဇာနန္တိ၊ ဂစ္ဆန္တေ ဂစ္ဆန္တေ ပန ကာလေ ကသိဏပရိကမ္မမ္ပိ န ဇာနိံသု၊ တတိယဇ္ဈာနမ္ပိ နိဗ္ဗတ္တေတုံ နာသက္ခိံသု။ ပဉ္စ ပုဗ္ဗဘာဂဓမ္မေ ပန “အာကာရဝတီ ပဋိပဒါ”တိ ဥဂ္ဂဟေတွာ တတိယဇ္ဈာနံ “ဧကန္တသုခေါ လောကော”တိ ဥဂ္ဂဏှိံသု။ တသ္မာ ဧဝမာဟံသု။ **ဥတ္တရိတရန္**တိ ဣတော ပဉ္စဟိ ဓမ္မေဟိ ဥတ္တရိတရံ ပဋိပဒံ ဝါ တတိယဇ္ဈာနတော ဥတ္တရိတရံ ဧကန္တသုခံ လောကံ ဝါ န ဇာနာမာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **အပ္ပသဒ္ဒေ ကတွာ**တိ ဧကပ္ပဟာရေနေဝ မဟာသဒ္ဒံ ကာတုံ အာရဒ္ဓေ နိဿဒ္ဒေ ကတွာ။

၂၇၆။ **သစ္ဆိကိရိယာဟေတူ**တိ ဧတ္ထ ဒွေ သစ္ဆိကိရိယာ ပဋိလာဘသစ္ဆိကိရိယာ စ ပစ္စက္ခသစ္ဆိကိရိယာ စ။ တတ္ထ တတိယဇ္ဈာနံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ အပရိဟီနဇ္ဈာနော ကာလံ ကတွာ သုဘကိဏှလောကေ တေသံ ဒေဝါနံ သမာနာယုဝဏ္ဏော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တတိ၊ အယံ ပဋိလာဘသစ္ဆိကိရိယာ နာမ။ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ နိဗ္ဗတ္တေတွာ ဣဒ္ဓိဝိကုဗ္ဗနေန သုဘကိဏှလောကံ ဂန္တွာ တေဟိ ဒေဝေဟိ သဒ္ဓိံ သန္တိဋ္ဌတိ သလ္လပတိ သာကစ္ဆံ အာပဇ္ဇတိ၊ အယံ ပစ္စက္ခသစ္ဆိကိရိယာ နာမ။ တာသံ ဒွိန္နမ္ပိ တတိယဇ္ဈာနံ အာကာရဝတီ ပဋိပဒါ နာမ။ တဉှိ အနုပ္ပါဒေတွာ နေဝ သက္ကာ သုဘကိဏှလောကေ နိဗ္ဗတ္တိတုံ, န စတုတ္ထဇ္ဈာနံ ဥပ္ပါဒေတုံ။ ဣတိ ဒုဝိဓမ္ပေတံ သစ္ဆိကိရိယံ သန္ဓာယ “ဧတဿ နူန ဘန္တေ ဧကန္တသုခဿ လောကဿ သစ္ဆိကိရိယာဟေတူ”တိ အာဟ။

၁-အစေလကလဒ္ဓိံ (သီ၊ သျာ)

277. **Udañcaniko**ti udakavārako. **Antarāyamakāsī**ti yathā pabbajjaṁ na labhati, evaṁ upaddutaṁ akāsi yathā taṁ upanissayavipannaṁ. Ayaṁ kira Kassapabuddhakāle pabbajitvā samaṇadhammaṁ akāsi. Athassa eko sahāyako bhikkhu sāsane anabhirato “āvuso vibbhamissāmī”ti ārocesi. So tassa pattacīvare lobhaṁ uppādetvā gihibhāvāya vaṇṇaṁ abhāsi. Itaro tassa pattacīvaraṁ datvā vibbhami. Tenassa kammunā idāni Bhagavato sammukhā pabbajjāya antarāyo jāto. Bhagavatā panassa purimasuttaṁ atirekabhāṇavāramattaṁ, idaṁ bhāṇavāramattanti ettakāya tantiyā dhammo kathito, ekadesanāyapi maggaphalapaṭivedho na jāto, anāgate panassa paccayo bhavissatīti Bhagavā dhammaṁ deseti. Anāgate paccayabhāvaṁ cassa[1] disvā Bhagavā dharamāno ekaṁ bhikkhumpi mettāvihārimhi etadagge na ṭhapesi. Passati hi Bhagavā “anāgate ayaṁ mama sāsane pabbajitvā mettāvihārīnaṁ aggo bhavissatī”ti.

So Bhagavati parinibbute Dhammāsokarājakāle Pāṭaliputte nibbattitvā pabbajitvā arahattappatto **Assaguttatthero** nāma hutvā mettāvihārīnaṁ aggo ahosi. Therassa mettānubhāvena tiracchānagatāpi mettacittaṁ paṭilabhiṁsu, thero sakalajambudīpe bhikkhusaṁghassa ovādācariyo hutvā vattanisenāsane[2] āvasi, tiṁsayojanamattā aṭavī ekaṁ padhānagharaṁ ahosi. Thero ākāse cammakhaṇḍaṁ pattharitvā tattha nisinno kammaṭṭhānaṁ kathesi. Gacchante gacchante kāle bhikkhācārampi agantvā vihāre nisinno kammaṭṭhānaṁ kathesi, manussā vihārameva gantvā dānamadaṁsu. Dhammāsokarājā therassa guṇaṁ sutvā daṭṭhukāmo tikkhattuṁ pahiṇi. Thero bhikkhusaṁghassa ovādaṁ dammīti ekavārampi na gatoti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Cūḷasakuludāyisuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Paccayabhāvamassa (Sī, Syā)   2. Vattaniyasenāsane (Sī)

၂၇၇။ **ဥဒဉ္စနိကော**တိ ဥဒကဝါရကော။ **အန္တရာယမကာသီ**တိ ယထာ ပဗ္ဗဇ္ဇံ န လဘတိ၊ ဧဝံ ဥပဒ္ဒုတံ အကာသိ ယထာ တံ ဥပနိဿယဝိပန္နံ။ အယံ ကိရ ကဿပဗုဒ္ဓကာလေ ပဗ္ဗဇိတွာ သမဏဓမ္မံ အကာသိ။ အထဿ ဧကော သဟာယကော ဘိက္ခု သာသနေ အနဘိရတော “အာဝုသော ဝိဗ္ဘမိဿာမီ”တိ အာရောစေသိ။ သော တဿ ပတ္တစီဝရေ လောဘံ ဥပ္ပါဒေတွာ ဂိဟိဘာဝါယ ဝဏ္ဏံ အဘာသိ။ ဣတရော တဿ ပတ္တစီဝရံ ဒတွာ ဝိဗ္ဘမိ။ တေနဿ ကမ္မုနာ ဣဒါနိ ဘဂဝတော သမ္မုခါ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ အန္တရာယော ဇာတော။ ဘဂဝတာ ပနဿ ပုရိမသုတ္တံ အတိရေကဘာဏဝါရမတ္တံ, ဣဒံ ဘာဏဝါရမတ္တန္တိ ဧတ္တကာယ တန္တိယာ ဓမ္မော ကထိတော၊ ဧကဒေသနာယပိ မဂ္ဂဖလပဋိဝေဓော န ဇာတော၊ အနာဂတေ ပနဿ ပစ္စယော ဘဝိဿတီတိ ဘဂဝါ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ အနာဂတေ ပစ္စယဘာဝံ စဿ[၁] ဒိသွာ ဘဂဝါ ဓရမာနော ဧကံ ဘိက္ခုမ္ပိ မေတ္တာဝိဟာရိမှိ ဧတဒဂ္ဂေ န ဌပေသိ။ ပဿတိ ဟိ ဘဂဝါ “အနာဂတေ အယံ မမ သာသနေ ပဗ္ဗဇိတွာ မေတ္တာဝိဟာရီနံ အဂ္ဂေါ ဘဝိဿတီ”တိ။

သော ဘဂဝတိ ပရိနိဗ္ဗုတေ ဓမ္မာသောကရာဇကာလေ ပါဋလိပုတ္တေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ ပဗ္ဗဇိတွာ အရဟတ္တပ္ပတ္တော **အဿဂုတ္တတ္ထေရော** နာမ ဟုတွာ မေတ္တာဝိဟာရီနံ အဂ္ဂေါ အဟောသိ။ ထေရဿ မေတ္တာနုဘာဝေန တိရစ္ဆာနဂတာပိ မေတ္တစိတ္တံ ပဋိလဘိံသု၊ ထေရော သကလဇမ္ဗုဒီပေ ဘိက္ခုသံဃဿ ဩဝါဒါစရိယော ဟုတွာ ဝတ္တနိသေနာသနေ[၂] အာဝသိ၊ တိံသယောဇနမတ္တာ အဋဝီ ဧကံ ပဓာနဃရံ အဟောသိ။ ထေရော အာကာသေ စမ္မခဏ္ဍံ ပတ္ထရိတွာ တတ္ထ နိသိန္နော ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေသိ။ ဂစ္ဆန္တေ ဂစ္ဆန္တေ ကာလေ ဘိက္ခာစာရမ္ပိ အဂန္တွာ ဝိဟာရေ နိသိန္နော ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေသိ၊ မနုဿာ ဝိဟာရမေဝ ဂန္တွာ ဒါနမဒံသု။ ဓမ္မာသောကရာဇာ ထေရဿ ဂုဏံ သုတွာ ဒဋ္ဌုကာမော တိက္ခတ္တုံ ပဟိဏိ။ ထေရော ဘိက္ခုသံဃဿ ဩဝါဒံ ဒမ္မီတိ ဧကဝါရမ္ပိ န ဂတောတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

စူဠသကုလုဒါယိသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ပစ္စယဘာဝမဿ (သီ၊ သျာ)   ၂-ဝတ္တနိယသေနာသနေ (သီ)

10. Vekhanasasuttavaṇṇanā

278. **Evaṁ me sutan**ti Vekhanasasuttaṁ. Tattha **vekhanaso**ti ayaṁ kira Sakuludāyissa ācariyo, so “sakuludāyī paribbājako paramavaṇṇapañhe parājito”ti sutvā “mayā so sādhukaṁ uggahāpito, tenāpi sādhukaṁ uggahitaṁ, kathaṁ nu kho parājito, handāhaṁ sayaṁ gantvā samaṇaṁ Gotamaṁ paramavaṇṇapañhaṁ pucchitvā jānissāmī”ti Rājagahato pañcacattālīsayojanaṁ Sāvatthiṁ gantvā yena Bhagavā, tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā pana ṭhitakova Bhagavato santike udānaṁ udānesi. Tattha purimasadisaṁ vuttanayeneva veditabbaṁ.

280. **Pañca kho ime**ti kasmā ārabhi? Agāriyopi ekacco kāmagaruko kāmādhimutto hoti, ekacco nekkhammagaruko nekkhammādhimutto hoti. Pabbajitopi ca ekacco kāmagaruko kāmādhimutto hoti, ekacco nekkhammagaruko nekkhammādhimutto hoti. Ayaṁ pana kāmagaruko kāmādhimutto hoti. So imāya kathāya kathiyamānāya attano kāmādhimuttataṁ sallakkhessati, evamassāyaṁ desanā sappāyā bhavissatīti imaṁ desanaṁ ārabhi. **Kāmaggasukhan**ti nibbānaṁ adhippetaṁ.

281. **Pāpito bhavissatī**ti ajānanabhāvaṁ pāpito bhavissati. **Nāmakaṁyeva sampajjatī**ti niratthakavacanamattameva sampajjati. **Tiṭṭhatu pubbanto tiṭṭhatu aparanto**ti yasmā tuyhaṁ atītakathāya anucchavikaṁ pubbenivāsañāṇaṁ natthi, anāgatakathāya anucchavikaṁ dibbacakkhuñāṇaṁ natthi, tasmā ubhayampetaṁ tiṭṭhatūti āha. **Suttabandhanehī**ti suttamayabandhanehi. Tassa hi ārakkhatthāya hatthapādesu ceva gīvāya ca suttakāni bandhanti. Tāni sandhāyetaṁ vuttaṁ. Mahallakakāle panassa tāni sayaṁ vā pūtīni hutvā muñcanti, chinditvā vā haranti.

Evameva khoti iminā idaṁ dasseti—daharassa kumārassa suttabandhanānaṁ ajānanakālo viya avijjāya purimāya koṭiyā ajānanaṁ, na hi sakkā avijjāya purimakoṭi ñātuṁ, mocanakāle jānanasadisaṁ

၁၀-ဝေခနသသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၇၈။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ ဝေခနသသုတ္တံ။ တတ္ထ **ဝေခနသော**တိ အယံ ကိရ သကုလုဒါယိဿ အာစရိယော၊ သော “သကုလုဒါယီ ပရိဗ္ဗာဇကော ပရမဝဏ္ဏပဉှေ ပရာဇိတော”တိ သုတွာ “မယာ သော သာဓုကံ ဥဂ္ဂဟာပိတော၊ တေနာပိ သာဓုကံ ဥဂ္ဂဟိတံ၊ ကထံ နု ခေါ ပရာဇိတော၊ ဟန္ဒာဟံ သယံ ဂန္တွာ သမဏံ ဂေါတမံ ပရမဝဏ္ဏပဉှံ ပုစ္ဆိတွာ ဇာနိဿာမီ”တိ ရာဇဂဟတော ပဉ္စစတ္တာလီသယောဇနံ သာဝတ္ထိံ ဂန္တွာ ယေန ဘဂဝါ၊ တေနုပသင်္ကမိ၊ ဥပသင်္ကမိတွာ ပန ဌိတကောဝ ဘဂဝတော သန္တိကေ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။ တတ္ထ ပုရိမသဒိသံ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၂၈၀။ **ပဉ္စ ခေါ ဣမေ**တိ ကသ္မာ အာရဘိ? အဂါရိယောပိ ဧကစ္စော ကာမဂရုကော ကာမာဓိမုတ္တော ဟောတိ၊ ဧကစ္စော နေက္ခမ္မဂရုကော နေက္ခမ္မာဓိမုတ္တော ဟောတိ။ ပဗ္ဗဇိတောပိ စ ဧကစ္စော ကာမဂရုကော ကာမာဓိမုတ္တော ဟောတိ၊ ဧကစ္စော နေက္ခမ္မဂရုကော နေက္ခမ္မာဓိမုတ္တော ဟောတိ။ အယံ ပန ကာမဂရုကော ကာမာဓိမုတ္တော ဟောတိ။ သော ဣမာယ ကထာယ ကထိယမာနာယ အတ္တနော ကာမာဓိမုတ္တတံ သလ္လက္ခေဿတိ၊ ဧဝမဿာယံ ဒေသနာ သပ္ပါယာ ဘဝိဿတီတိ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။ **ကာမဂ္ဂသုခ**န္တိ နိဗ္ဗာနံ အဓိပ္ပေတံ။

၂၈၁။ **ပါပိတော ဘဝိဿတီ**တိ အဇာနနဘာဝံ ပါပိတော ဘဝိဿတိ။ **နာမကံယေဝ သမ္ပဇ္ဇတီ**တိ နိရတ္ထကဝစနမတ္တမေဝ သမ္ပဇ္ဇတိ။ **တိဋ္ဌတု ပုဗ္ဗန္တော တိဋ္ဌတု အပရန္တော**တိ ယသ္မာ တုယှံ အတီတကထာယ အနုစ္ဆဝိကံ ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏံ နတ္ထိ၊ အနာဂတကထာယ အနုစ္ဆဝိကံ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏံ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ဥဘယမ္ပေတံ တိဋ္ဌတူတိ အာဟ။ **သုတ္တဗန္ဓနေဟီ**တိ သုတ္တမယဗန္ဓနေဟိ။ တဿ ဟိ အာရက္ခတ္ထာယ ဟတ္ထပါဒေသု စေဝ ဂီဝါယ စ သုတ္တကာနိ ဗန္ဓန္တိ။ တာနိ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ မဟလ္လကကာလေ ပနဿ တာနိ သယံ ဝါ ပူတီနိ ဟုတွာ မုဉ္စန္တိ၊ ဆိန္ဒိတွာ ဝါ ဟရန္တိ။

ဧဝမေဝ ခေါတိ ဣမိနာ ဣဒံ ဒဿေတိ—ဒဟရဿ ကုမာရဿ သုတ္တဗန္ဓနာနံ အဇာနနကာလော ဝိယ အဝိဇ္ဇာယ ပုရိမာယ ကောဋိယာ အဇာနနံ၊ န ဟိ သက္ကာ အဝိဇ္ဇာယ ပုရိမကောဋိ ဉာတုံ၊ မောစနကာလေ ဇာနနသဒိသံ

pana arahattamaggena avijjābandhanassa pamokkho jātoti jānanaṁ. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Vekhanasasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Tatiyavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

ပန အရဟတ္တမဂ္ဂေန အဝိဇ္ဇာဗန္ဓနဿ ပမောက္ခော ဇာတောတိ ဇာနနံ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဝေခနသသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

တတိယဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

4. Rājavagga

1. Ghaṭikārasuttavaṇṇanā

282. **Evaṁ me sutan**ti Ghaṭikārasuttaṁ. Tattha **sitaṁ pātvākāsī**ti mahāmaggena gacchanto aññataraṁ bhūmippadesaṁ oloketvā “atthi nu kho mayā cariyaṁ caramānena imasmiṁ ṭhāne nivutthapubban”ti āvajjanto addasa “Kassapabuddhakāle imasmiṁ ṭhāne Vegaḷiṅgaṁ[1] nāma gāmanigamo ahosi, ahaṁ tadā **Jotipālo** nāma māṇavo ahosiṁ, mayhaṁ sahāyo Ghaṭikāro nāma kumbhakāro ahosi, tena saddhiṁ mayā idha ekaṁ sukāraṇaṁ kataṁ, taṁ bhikkhusaṁghassa apākaṭaṁ paṭicchannaṁ, handa naṁ bhikkhusaṁghassa pākaṭaṁ karomī”ti maggā okkamma aññatarasmiṁ padese ṭhitakova sitapātukammaṁ akāsi, aggaggadante dassetvā mandahasitaṁ hasi. Yathā hi lokiyamanussā uraṁ[2] paharantā “kuhaṁ kuhan”ti[3] hasanti, na evaṁ Buddhā, Buddhānaṁ pana hasitaṁ haṭṭhapahaṭṭhākāramattameva hoti.

Hasitañca nāmetaṁ terasahi somanassasahagatacittehi hoti. Tattha lokiyamahājano akusalato catūhi, kāmāvacarakusalato catūhīti aṭṭhahi cittehi hasati, sekkhā akusalato diṭṭhisampayuttāni dve apanetvā chahi cittehi hasanti, khīṇāsavā catūhi sahetukakiriyacittehi ekena ahetukakiriyacittenāti pañcahi cittehi hasanti. Tesupi balavārammaṇe āpāthagate dvīhi ñāṇasampayuttacittehi hasanti, dubbalārammaṇe duhetukacittadvayena ca ahetukacittena cāti tīhi cittehi hasanti. Imasmiṁ pana ṭhāne kiriyāhetukamanoviññāṇadhātusomanassasahagatacittaṁ Bhagavato haṭṭhapahaṭṭhākāramattaṁ hasitaṁ uppādesi.

Taṁ panetaṁ hasitaṁ evaṁ appamattakampi therassa pākaṭaṁ ahosi. Kathaṁ? Tathārūpe hi kāle Tathāgatassa catūhi dāṭhāhi catuddīpikamahāmeghamukhato sateratāvijjulatā viya virocamānā mahātālakkhandhapamāṇā rasmivaṭṭiyo uṭṭhahitvā tikkhattuṁ sīsavaraṁ padakkhiṇaṁ

---

1. Vehaliṅgaṁ (Sī), vebhalligaṁ (Syā)
2. Udare (Sī), udaraṁ (Syā)
3. Kahaṁ kahanti (Sī)

၄-ရာဇဝဂ္ဂ

၁-ဃဋိကာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၈၂။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** ဃဋိကာရသုတ္တံ။ တတ္ထ **သိတံ ပါတွာကာသီ**တိ မဟာမဂ္ဂေန ဂစ္ဆန္တော အညတရံ ဘူမိပ္ပဒေသံ ဩလောကေတွာ “အတ္ထိ နု ခေါ မယာ စရိယံ စရမာနေန ဣမသ္မိံ ဌာနေ နိဝုတ္ထပုဗ္ဗ”န္တိ အာဝဇ္ဇန္တော အဒ္ဒသ “ကဿပဗုဒ္ဓကာလေ ဣမသ္မိံ ဌာနေ ဝေဂဠိင်္ဂံ[၁] နာမ ဂါမနိဂမော အဟောသိ၊ အဟံ တဒါ **ဇောတိပါလော** နာမ မာဏဝေါ အဟောသိံ၊ မယှံ သဟာယော ဃဋိကာရော နာမ ကုမ္ဘကာရော အဟောသိ၊ တေန သဒ္ဓိံ မယာ ဣဓ ဧကံ သုကာရဏံ ကတံ၊ တံ ဘိက္ခုသံဃဿ အပါကဋံ ပဋိစ္ဆန္နံ၊ ဟန္ဒ နံ ဘိက္ခုသံဃဿ ပါကဋံ ကရောမီ”တိ မဂ္ဂါ ဩက္ကမ္မ အညတရသ္မိံ ပဒေသေ ဌိတကောဝ သိတပါတုကမ္မံ အကာသိ၊ အဂ္ဂဂ္ဂဒန္တေ ဒဿေတွာ မန္ဒဟသိတံ ဟသိ။ ယထာ ဟိ လောကိယမနုဿာ ဥရံ[၂] ပဟရန္တာ “ကုဟံ ကုဟ”န္တိ[၃] ဟသန္တိ၊ န ဧဝံ ဗုဒ္ဓါ၊ ဗုဒ္ဓါနံ ပန ဟသိတံ ဟဋ္ဌပဟဋ္ဌာကာရမတ္တမေဝ ဟောတိ။

ဟသိတဉ္စ နာမေတံ တေရသဟိ သောမနဿသဟဂတစိတ္တေဟိ ဟောတိ။ တတ္ထ လောကိယမဟာဇနော အကုသလတော စတူဟိ, ကာမာဝစရကုသလတော စတူဟီတိ အဋ္ဌဟိ စိတ္တေဟိ ဟသတိ၊ သေက္ခာ အကုသလတော ဒိဋ္ဌိသမ္ပယုတ္တာနိ ဒွေ အပနေတွာ ဆဟိ စိတ္တေဟိ ဟသန္တိ၊ ခီဏာသဝါ စတူဟိ သဟေတုကကိရိယစိတ္တေဟိ ဧကေန အဟေတုကကိရိယစိတ္တေနာတိ ပဉ္စဟိ စိတ္တေဟိ ဟသန္တိ။ တေသုပိ ဗလဝါရမ္မဏေ အာပါထဂတေ ဒွီဟိ ဉာဏသမ္ပယုတ္တစိတ္တေဟိ ဟသန္တိ၊ ဒုဗ္ဗလာရမ္မဏေ ဒုဟေတုကစိတ္တဒွယေန စ အဟေတုကစိတ္တေန စာတိ တီဟိ စိတ္တေဟိ ဟသန္တိ။ ဣမသ္မိံ ပန ဌာနေ ကိရိယာဟေတုကမနောဝိညာဏဓာတုသောမနဿသဟဂတစိတ္တံ ဘဂဝတော ဟဋ္ဌပဟဋ္ဌာကာရမတ္တံ ဟသိတံ ဥပ္ပါဒေသိ။

တံ ပနေတံ ဟသိတံ ဧဝံ အပ္ပမတ္တကမ္ပိ ထေရဿ ပါကဋံ အဟောသိ။ ကထံ? တထာရူပေ ဟိ ကာလေ တထာဂတဿ စတူဟိ ဒါဌာဟိ စတုဒ္ဒီပိကမဟာမေဃမုခတော သတေရတာဝိဇ္ဇုလတာ ဝိယ ဝိရောစမာနာ မဟာတာလက္ခန္ဓပမာဏာ ရသ္မိဝဋ္ဋိယော ဥဋ္ဌဟိတွာ တိက္ခတ္တုံ သီသဝရံ ပဒက္ခိဏံ

၁-ဝေဟလိင်္ဂံ (သီ)၊ ဝေဘလ္လိဂံ (သျာ)
၂-ဥဒရေ (သီ)၊ ဥဒရံ (သျာ)
၃-ကဟံ ကဟန္တိ (သီ)

katvā dāṭhaggesuyeva antaradhāyanti. Tena saññāṇena āyasmā Ānando Bhagavato pacchato gacchamānopi sitapātubhāvaṁ jānāti.

Bhagavantaṁ etadavocāti “ettha kira Kassapo Bhagavā bhikkhusaṁghaṁ ovadi, catusaccappakāsanaṁ akāsi, Bhagavatopi ettha nisīdituṁ ruciṁ uppādessāmi, evamayaṁ bhūmibhāgo dvīhi Buddhehi paribhutto bhavissati, mahājano gandhamālādīhi pūjetvā cetiyaṭṭhānaṁ katvā paricaranto saggamaggaparāyaṇo bhavissatī”ti cintetvā etaṁ “tena hi bhante”ti-ādivacanaṁ avoca.

283. **Muṇḍakena samaṇakenā**ti muṇḍaṁ muṇḍoti, samaṇaṁ vā samaṇoti vattuṁ vaṭṭati, ayaṁ pana aparipakkañāṇattā brāhmaṇakule uggahitavohāravaseneva hīḷento evamāha. **Sottisinānin**ti[1] sinānatthāya katasottiṁ. Sotti nāma kuruvindapāsāṇacuṇṇāni lākhāya bandhitvā kataguḷikakalāpakā vuccati, yaṁ sandhāya “tena kho pana samayena chabbaggiyā bhikkhū kuruvindakasuttiyā nahāyantī”ti[2] vuttaṁ. Taṁ ubhosu antesu gahetvā sarīraṁ ghaṁsanti. **Evaṁ sammā**ti yathā etarahipi manussā “cetiyavandanāya gacchāma, dhammassavanatthāya gacchāmā”ti vuttā ussāhaṁ na karonti, “naṭasamajjādidassanatthāya gacchāmā”ti vuttā pana ekavacaneneva sampaṭicchanti, tatheva sinhāyitunti vutte ekavacanena sampaṭicchanto evamāha.

284. **Jotipālaṁ māṇavaṁ āmantesī**ti ekapasse ariyaparihārena paṭhamataraṁ nhāyitvā paccuttaritvā ṭhito tassa mahantena issariyaparihārena nhāyantassa nhānapariyosānaṁ āgametvā taṁ nivatthanivāsanaṁ kese vodake kurumānaṁ āmantesi. **Ayan**ti āsannattā dassento āha. **Ovaṭṭikaṁ vinivaṭṭetvā**ti nāgabalo bodhisatto “apehi sammā”ti īsakaṁ parivattamānova tena gahitagahaṇaṁ vissajjāpetvāti attho. **Kesesu parāmasitvā etadavocā**ti so kira cintesi “ayaṁ Jotipālo paññavā, sakiṁ dassanaṁ labhamāno Tathāgatassa dassanepi pasīdissati, dhammakathāyapi pasīdissati, pasanno ca pasannākāraṁ kātuṁ sakkhissati, mittā nāma etadatthaṁ honti, yaṁkiñci katvā mama sahāyaṁ gahetvā Dasabalassa santikaṁ gamissāmī”ti. Tasmā naṁ kesesu parāmasitvā etadavoca.

1. Sottisinānanti (Syā, Ṭīkāyaṁ ca), sottiṁ sināniṁ (Sī) 2. Vi 4. 240 piṭṭhe.

ကတွာ ဒါဌဂ္ဂေသုယေဝ အန္တရဓာယန္တိ။ တေန သညာဏေန အာယသ္မာ အာနန္ဒော ဘဂဝတော ပစ္ဆတော ဂစ္ဆမာနောပိ သိတပါတုဘာဝံ ဇာနာတိ။

ဘဂဝန္တံ ဧတဒဝေါစာတိ “ဧတ္ထ ကိရ ကဿပေါ ဘဂဝါ ဘိက္ခုသံဃံ ဩဝဒိ၊ စတုသစ္စပ္ပကာသနံ အကာသိ၊ ဘဂဝတောပိ ဧတ္ထ နိသီဒိတုံ ရုစိံ ဥပ္ပါဒေဿာမိ၊ ဧဝမယံ ဘူမိဘာဂေါ ဒွီဟိ ဗုဒ္ဓေဟိ ပရိဘုတ္တော ဘဝိဿတိ၊ မဟာဇနော ဂန္ဓမာလာဒီဟိ ပူဇေတွာ စေတိယဋ္ဌာနံ ကတွာ ပရိစရန္တော သဂ္ဂမဂ္ဂပရာယဏော ဘဝိဿတီ”တိ စိန္တေတွာ ဧတံ “တေန ဟိ ဘန္တေ”တိအာဒိဝစနံ အဝေါစ။

၂၈၃။ **မုဏ္ဍကေန သမဏကေနာ**တိ မုဏ္ဍံ မုဏ္ဍောတိ, သမဏံ ဝါ သမဏောတိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ၊ အယံ ပန အပရိပက္ကဉာဏတ္တာ ဗြာဟ္မဏကုလေ ဥဂ္ဂဟိတဝေါဟာရဝသေနေဝ ဟီဠေန္တော ဧဝမာဟ။ **သောတ္တိသိနာနိန္တိ**[၁] သိနာနတ္ထာယ ကတသောတ္တိံ။ သောတ္တိ နာမ ကုရုဝိန္ဒပါသာဏစုဏ္ဏာနိ လာခါယ ဗန္ဓိတွာ ကတဂုဠိကကလာပကာ ဝုစ္စတိ၊ ယံ သန္ဓာယ “တေန ခေါ ပန သမယေန ဆဗ္ဗဂ္ဂိယာ ဘိက္ခူ ကုရုဝိန္ဒကသုတ္တိယာ နဟာယန္တီ”တိ[၂] ဝုတ္တံ။ တံ ဥဘောသု အန္တေသု ဂဟေတွာ သရီရံ ဃံသန္တိ။ **ဧဝံ သမ္မာ**တိ ယထာ ဧတရဟိပိ မနုဿာ “စေတိယဝန္ဒနာယ ဂစ္ဆာမ၊ ဓမ္မဿဝနတ္ထာယ ဂစ္ဆာမာ”တိ ဝုတ္တာ ဥဿာဟံ န ကရောန္တိ၊ “နဋသမဇ္ဇာဒိဒဿနတ္ထာယ ဂစ္ဆာမာ”တိ ဝုတ္တာ ပန ဧကဝစနေနေဝ သမ္ပဋိစ္ဆန္တိ၊ တထေဝ သိနှာယိတုန္တိ ဝုတ္တေ ဧကဝစနေန သမ္ပဋိစ္ဆန္တော ဧဝမာဟ။

၂၈၄။ **ဇောတိပါလံ မာဏဝံ အာမန္တေသီ**တိ ဧကပဿေ အရိယပရိဟာရေန ပဌမတရံ နှာယိတွာ ပစ္စုတ္တရိတွာ ဌိတော တဿ မဟန္တေန ဣဿရိယပရိဟာရေန နှာယန္တဿ နှာနပရိယောသာနံ အာဂမေတွာ တံ နိဝတ္ထနိဝါသနံ ကေသေ ဝေါဒကေ ကုရုမာနံ အာမန္တေသိ။ **အယန္တိ** အာသန္နတ္တာ ဒဿေန္တော အာဟ။ **ဩဝဋ္ဋိကံ ဝိနိဝဋ္ဋေတွာ**တိ နာဂဗလော ဗောဓိသတ္တော “အပေဟိ သမ္မာ”တိ ဤသကံ ပရိဝတ္တမာနောဝ တေန ဂဟိတဂဟဏံ ဝိဿဇ္ဇာပေတွာတိ အတ္ထော။ **ကေသေသု ပရာမသိတွာ ဧတဒဝေါစာ**တိ သော ကိရ စိန္တေသိ “အယံ ဇောတိပါလော ပညဝါ၊ သကိံ ဒဿနံ လဘမာနော တထာဂတဿ ဒဿနေပိ ပသီဒိဿတိ၊ ဓမ္မကထာယပိ ပသီဒိဿတိ၊ ပသန္နော စ ပသန္နာကာရံ ကာတုံ သက္ခိဿတိ၊ မိတ္တာ နာမ ဧတဒတ္ထံ ဟောန္တိ၊ ယံကိဉ္စိ ကတွာ မမ သဟာယံ ဂဟေတွာ ဒသဗလဿ သန္တိကံ ဂမိဿာမီ”တိ။ တသ္မာ နံ ကေသေသု ပရာမသိတွာ ဧတဒဝေါစ။

၁-သောတ္တိသိနာနန္တိ (သျာ၊ ဋီကာယံ စ)၊ သောတ္တိံ သိနာနိံ (သီ) ၂-ဝိ ၄-၂၄၀-ပိဋ္ဌေ။

Ittarajaccoti aññajātiko, mayā saddhiṁ asamānajātiko, lāmakajātikoti attho. **Na vatidan**ti idaṁ amhākaṁ gamanaṁ na vata orakaṁ bhavissati na khuddakaṁ, mahantaṁ bhavissati. Ayañhi na attano thāmena gaṇhi, Satthu thāmena gaṇhīti gahaṇasmiṁyeva niṭṭhaṁ agamāsi. **Yāvatādohipīti**[1] ettha dokārahikārapikārā nipātā, yāvatuparimanti[2] attho. Idaṁ vuttaṁ hoti "vācāya ālapanaṁ ovaṭṭikāya gahaṇañca atikkamitvā yāva kesaggahaṇampi tattha gamanatthaṁ payogo kattabbo"ti.

285. **Dhammiyā kathāyā**ti idha satipaṭilābhatthāya pubbenivāsapaṭisaṁyuttā dhammī kathā veditabbā. Tassa hi Bhagavā "Jotipāla tvaṁ na lāmakaṭṭhānaṁ otiṇṇasatto, Mahābodhipallaṅke pana sabbaññutaññāṇaṁ patthetvā otiṇṇosi, tādisassa nāma pamādavihāro na yutto"ti-ādinā nayena satipaṭilābhāya dhammaṁ kathesi. Parasamuddavāsītherā pana vadanti—"Jotipāla yathā ahaṁ dasapāramiyo pūretvā sabbaññutaññāṇaṁ paṭivijjhitvā vīsatisahassabhikkhuparivāro loke vicarāmi, evamevaṁ tvampi dasapāramiyo pūretvā sabbaññutaññāṇaṁ paṭivijjhitvā samaṇagaṇaparivāro loke vicarissasi. Evarūpena nāma tayā pamādaṁ āpajjituṁ na yuttan"ti yathāssa pabbajjāya cittaṁ namati, evaṁ kāmesu ādīnavaṁ nekkhamme ca ānisaṁsaṁ kathesīti.

286. **Alattha kho Ānanda -pa- pabbajjaṁ alattha upasampadan**ti pabbajitvā kiṁ akāsi? Yaṁ bodhisattehi kattabbaṁ. Bodhisattā hi Buddhānaṁ sammukhe pabbajanti. Pabbajitvā ca pana ittarasattā viya patitasiṅgā na honti, catupārisuddhisīle pana supatiṭṭhāya Tepiṭakaṁ Buddhavacanaṁ uggaṇhitvā terasa dhutaṅgāni samādāya araññaṁ pavisitvā gatapaccāgatavattaṁ pūrayamānā samaṇadhammaṁ karontā vipassanaṁ vaḍḍhetvā yāva anulomañāṇaṁ āhacca tiṭṭhanti, maggaphalatthaṁ vāyāmaṁ na karonti. Jotipālopi tatheva akāsi.

287. **Aḍḍhamāsupasampanne**ti kuladārakañhi pabbājetvā aḍḍhamāsampi avasitvā gate mātāpitūnaṁ soko na vūpasammati, sopi

1. Yāvetadohipīti (Sī), yāvatadohipīti (Syā)
2. Yāvetaparamanti (Sī), yāvataparamanti (Syā)

ဣတ္တရဇစ္စောတိ အညဇာတိကော၊ မယာ သဒ္ဓိံ အသမာနဇာတိကော၊ လာမကဇာတိကောတိ အတ္ထော။ **န ဝတိဒ**န္တိ ဣဒံ အမှာကံ ဂမနံ န ဝတ ဩရကံ ဘဝိဿတိ န ခုဒ္ဒကံ၊ မဟန္တံ ဘဝိဿတိ။ အယဉှိ န အတ္တနော ထာမေန ဂဏှိ၊ သတ္ထု ထာမေန ဂဏှီတိ ဂဟဏသ္မိံယေဝ နိဋ္ဌံ အဂမာသိ။ **ယာဝတာဒေါဟိပီ**တိ[1] ဧတ္ထ ဒေါကာရဟိကာရပိကာရာ နိပါတာ၊ ယာဝတုပရိမန္တိ[2] အတ္ထော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ "ဝါစာယ အာလပနံ ဩဝဋ္ဋိကာယ ဂဟဏဉ္စ အတိက္ကမိတွာ ယာဝ ကေသဂ္ဂဟဏမ္ပိ တတ္ထ ဂမနတ္ထံ ပယောဂေါ ကတ္တဗ္ဗော"တိ။

၂၈၅။ **ဓမ္မိယာ ကထာယာ**တိ ဣဓ သတိပဋိလာဘတ္ထာယ ပုဗ္ဗေနိဝါသပဋိသံယုတ္တာ ဓမ္မီ ကထာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တဿ ဟိ ဘဂဝါ "ဇောတိပါလ တွံ န လာမကဋ္ဌာနံ ဩတိဏ္ဏသတ္တော၊ မဟာဗောဓိပလ္လင်္ကေ ပန သဗ္ဗညုတညာဏံ ပတ္ထေတွာ ဩတိဏ္ဏောသိ၊ တာဒိသဿ နာမ ပမာဒဝိဟာရော န ယုတ္တော"တိ-အာဒိနာ နယေန သတိပဋိလာဘာယ ဓမ္မံ ကထေသိ။ ပရသမုဒ္ဒဝါသီထေရာ ပန ဝဒန္တိ—"ဇောတိပါလ ယထာ အဟံ ဒသပါရမိယော ပူရေတွာ သဗ္ဗညုတညာဏံ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ ဝီသတိသဟဿဘိက္ခုပရိဝါရော လောကေ ဝိစရာမိ၊ ဧဝမေဝံ တွမ္ပိ ဒသပါရမိယော ပူရေတွာ သဗ္ဗညုတညာဏံ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ သမဏဂဏပရိဝါရော လောကေ ဝိစရိဿသိ။ ဧဝရူပေန နာမ တယာ ပမာဒံ အာပဇ္ဇိတုံ န ယုတ္တ"န္တိ ယထာဿ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ စိတ္တံ နမတိ၊ ဧဝံ ကာမေသု အာဒီနဝံ နေက္ခမ္မေ စ အာနိသံသံ ကထေသီတိ။

၂၈၆။ **အလတ္ထ ခေါ အာနန္ဒ။ပ။ ပဗ္ဗဇ္ဇံ အလတ္ထ ဥပသမ္ပဒ**န္တိ ပဗ္ဗဇိတွာ ကိံ အကာသိ? ယံ ဗောဓိသတ္တေဟိ ကတ္တဗ္ဗံ။ ဗောဓိသတ္တာ ဟိ ဗုဒ္ဓါနံ သမ္မုခေ ပဗ္ဗဇန္တိ။ ပဗ္ဗဇိတွာ စ ပန ဣတ္တရသတ္တာ ဝိယ ပတိတသိင်္ဂါ န ဟောန္တိ၊ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလေ ပန သုပတိဋ္ဌာယ တေပိဋကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ ဥဂ္ဂဏှိတွာ တေရသ ဓုတင်္ဂါနိ သမာဒါယ အရညံ ပဝိသိတွာ ဂတပစ္စာဂတဝတ္တံ ပူရယမာနာ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ ယာဝ အနုလောမညာဏံ အာဟစ္စ တိဋ္ဌန္တိ၊ မဂ္ဂဖလတ္ထံ ဝါယာမံ န ကရောန္တိ။ ဇောတိပါလောပိ တထေဝ အကာသိ။

၂၈၇။ **အဍ္ဎမာသူပသမ္ပန္နေ**တိ ကုလဒါရကဉှိ ပဗ္ဗာဇေတွာ အဍ္ဎမာသမ္ပိ အဝသိတွာ ဂတေ မာတာပိတူနံ သောကော န ဝူပသမ္မတိ၊ သောပိ

၁-ယာဝေတဒေါဟိပီတိ (သီ)၊ ယာဝတဒေါဟိပီတိ (သျာ)
၂-ယာဝေတပရမန္တိ (သီ)၊ ယာဝတပရမန္တိ (သျာ)

pattacīvaraggahaṇaṁ na jānāti, daharabhikkhusāmaṇerehi saddhiṁ vissāso na uppajjati, therehi saddhiṁ sineho na patiṭṭhāti, gatagataṭṭhāne anabhirati uppajjati. Ettakaṁ pana kālaṁ nivāse sati mātāpitaro passituṁ labhanti. Tena tesaṁ soko tanubhāvaṁ gacchati, pattacīvaraggahaṇaṁ jānāti, sāmaṇeradaharabhikkhūhi saddhiṁ vissāso jāyati, therehi saddhiṁ sineho patiṭṭhāti, gatagataṭṭhāne abhiramati, na ukkaṇṭhati. Tasmā ettakaṁ vasituṁ vaṭṭatīti aḍḍhamāsaṁ vasitvā pakkāmi.

Paṇḍu puṭakassa[1] **sālino**ti puṭake[2] katvā sukkhāpitassa rattasālino. Tassa kira sālino vappakālato paṭṭhāya ayaṁ parihāro—kedārā suparikammakatā honti, tattha bījāni patiṭṭhāpetvā gandhodakena siñciṁsu, vappakāle vitānaṁ viya upari vatthakilañjaṁ bandhitvā paripakkakāle vīhisīsāni chinditvā muṭṭhimatte puṭake katvā yottabaddhe vehāsaṁyeva sukkhāpetvā gandhacuṇṇāni attharitvā koṭṭhakesu pūretvā tatiye[3] vasse vivariṁsu. Evaṁ tivassaṁ parivutthassa sugandharattasālino apagatakāḷake suparisuddhe taṇḍule gahetvā khajjakavikatimpi bhattampi paṭiyādiyiṁsu. Taṁ sandhāya vuttaṁ **paṇītaṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ -pa- kālaṁ ārocāpesī**ti.

288. **Adhivuṭṭho me**ti kiṁ sandhāya vadati? Vegaḷiṅgato nikkhamanakāle Ghaṭikāro attano santike vassāvāsaṁ vasanatthāya paṭiññaṁ aggahesi, taṁ sandhāya vadati. **Ahudeva aññathattaṁ ahu domanassan**ti temāsaṁ dānaṁ dātuṁ, dhammañca sotuṁ, iminā ca niyāmena vīsati bhikkhusahassāni paṭijaggituṁ nālatthanti alābhaṁ ārabbha cittaññathattaṁ cittadomanassaṁ ahosi, na Tathāgataṁ ārabbha. Kasmā? Sotāpannattā. So kira pubbe brāhmaṇabhatto ahosi. Athekasmiṁ samaye paccante kupite vūpasamanatthaṁ gacchanto uracchadaṁ nāma dhītaraṁ āha "amma amhākaṁ deve mā pamajjī"ti. Brāhmaṇā taṁ rājadhītaraṁ disvā visaññino ahesuṁ. Ke ime cāti vutte tumhākaṁ bhūmidevāti. Bhūmidevā nāma evarūpā hontīti niṭṭhubhitvā pāsādaṁ abhiruhi. Sā ekadivasaṁ vīthiṁ olokentī ṭhitā Kassapassa Bhagavato aggasāvakaṁ disvā

1. Paṇḍumuṭikassa (Sī), paṇḍumudikassa (Syā) 2. Mudike (Syā), muṭake (Sī)
3. Tatiye tatiye (Sī, Syā)

ပတ္တစီဝရဂ္ဂဟဏံ န ဇာနာတိ၊ ဒဟရဘိက္ခုသာမဏေရေဟိ သဒ္ဓိံ ဝိဿာသော န ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ထေရေဟိ သဒ္ဓိံ သိနေဟော န ပတိဋ္ဌာတိ၊ ဂတဂတဋ္ဌာနေ အနဘိရတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဧတ္တကံ ပန ကာလံ နိဝါသေ သတိ မာတာပိတရော ပဿိတုံ လဘန္တိ။ တေန တေသံ သောကော တနုဘာဝံ ဂစ္ဆတိ၊ ပတ္တစီဝရဂ္ဂဟဏံ ဇာနာတိ၊ သာမဏေရဒဟရဘိက္ခူဟိ သဒ္ဓိံ ဝိဿာသော ဇာယတိ၊ ထေရေဟိ သဒ္ဓိံ သိနေဟော ပတိဋ္ဌာတိ၊ ဂတဂတဋ္ဌာနေ အဘိရမတိ, န ဥက္ကဏ္ဌတိ။ တသ္မာ ဧတ္တကံ ဝသိတုံ ဝဋ္ဋတီတိ အဍ္ဎမာသံ ဝသိတွာ ပက္ကာမိ။

ပဏ္ဍုပုဋကဿ[1] **သာလိနော**တိ ပုဋကေ[2] ကတွာ သုက္ခာပိတဿ ရတ္တသာလိနော။ တဿ ကိရ သာလိနော ဝပ္ပကာလတော ပဋ္ဌာယ အယံ ပရိဟာရော—ကေဒါရာ သုပရိကမ္မကတာ ဟောန္တိ၊ တတ္ထ ဗီဇာနိ ပတိဋ္ဌာပေတွာ ဂန္ဓောဒကေန သိဉ္စိံသု၊ ဝပ္ပကာလေ ဝိတာနံ ဝိယ ဥပရိ ဝတ္ထကိလဉ္ဇံ ဗန္ဓိတွာ ပရိပက္ကကာလေ ဝီဟိသီသာနိ ဆိန္ဒိတွာ မုဋ္ဌိမတ္တေ ပုဋကေ ကတွာ ယောတ္တဗဒ္ဓေ ဝေဟာသံယေဝ သုက္ခာပေတွာ ဂန္ဓစုဏ္ဏာနိ အတ္ထရိတွာ ကောဋ္ဌကေသု ပူရေတွာ တတိယေ[3] ဝဿေ ဝိဝရိံသု။ ဧဝံ တိဝဿံ ပရိဝုတ္ထဿ သုဂန္ဓရတ္တသာလိနော အပဂတကာဠကေ သုပရိသုဒ္ဓေ တဏ္ဍုလေ ဂဟေတွာ ခဇ္ဇကဝိကတိမ္ပိ ဘတ္တမ္ပိ ပဋိယာဒိယိံသု။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ **ပဏီတံ ခါဒနီယံ ဘောဇနီယံ။ပ။ ကာလံ အာရောစာပေသီ**တိ။

၂၈၈။ **အဓိဝုဋ္ဌော မေ**တိ ကိံ သန္ဓာယ ဝဒတိ? ဝေဂဠိင်္ဂတော နိက္ခမနကာလေ ဃဋိကာရော အတ္တနော သန္တိကေ ဝဿာဝါသံ ဝသနတ္ထာယ ပဋိညံ အဂ္ဂဟေသိ၊ တံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ **အဟုဒေဝ အညထတ္တံ အဟု ဒေါမနဿန္တိ** တေမာသံ ဒါနံ ဒါတုံ, ဓမ္မဉ္စ သောတုံ, ဣမိနာ စ နိယာမေန ဝီသတိ ဘိက္ခုသဟဿာနိ ပဋိဇဂ္ဂိတုံ နာလတ္ထန္တိ အလာဘံ အာရဗ္ဘ စိတ္တညထတ္တံ စိတ္တဒေါမနဿံ အဟောသိ၊ န တထာဂတံ အာရဗ္ဘ။ ကသ္မာ? သောတာပန္နတ္တာ။ သော ကိရ ပုဗ္ဗေ ဗြာဟ္မဏဘတ္တော အဟောသိ။ အထေကသ္မိံ သမယေ ပစ္စန္တေ ကုပိတေ ဝူပသမနတ္ထံ ဂစ္ဆန္တော ဥရစ္ဆဒံ နာမ ဓီတရံ အာဟ “အမ္မ အမှာကံ ဒေဝေ မာ ပမဇ္ဇီ”တိ။ ဗြာဟ္မဏာ တံ ရာဇဓီတရံ ဒိသွာ ဝိသညိနော အဟေသုံ။ ကေ ဣမေ စာတိ ဝုတ္တေ တုမှာကံ ဘူမိဒေဝါတိ။ ဘူမိဒေဝါ နာမ ဧဝရူပါ ဟောန္တီတိ နိဋ္ဌုဘိတွာ ပါသာဒံ အဘိရုဟိ။ သာ ဧကဒိဝသံ ဝီထိံ ဩလောကေန္တီ ဌိတာ ကဿပဿ ဘဂဝတော အဂ္ဂသာဝကံ ဒိသွာ

၁-ပဏ္ဍုမုဋိကဿ (သီ)၊ ပဏ္ဍုမုဒိကဿ (သျာ)
၂-မုဒိကေ (သျာ)၊ မုဋကေ (သီ) ၃-တတိယေ တတိယေ (သီ၊ သျာ)

pakkosāpetvā piṇḍapātaṁ datvā anumodanaṁ suṇamānāyeva sotāpannā hutvā “aññepi bhikkhū atthī”ti pucchitvā “satthā vīsatiyā bhikkhusahassehi saddhiṁ isipatane vasatī”ti ca sutvā nimantetvā dānaṁ adāsi.

Rājā paccantaṁ vūpasametvā āgato. Atha naṁ paṭhamatarameva brāhmaṇā āgantvā dhītu avaṇṇaṁ vatvā paribhindiṁsu. Rājā pana dhītu jātakāleyeva varaṁ adāsi. Tassā “satta divasāni rajjaṁ dātabban”ti varaṁ gaṇhiṁsu. Athassā rājā satta divasāni rajjaṁ niyyātesi. Sā Satthāraṁ bhojayamānā rājānaṁ pakkosāpetvā bahisāṇiyaṁ nisīdāpesi. Rājā Satthu anumodanaṁ sutvāva sotāpanno jāto. Sotāpannassa ca nāma Tathāgataṁ ārabbha āghāto natthi. Tena vuttaṁ “na Tathāgataṁ ārabbhā”ti.

Yaṁ icchati taṁ haratūti so kira bhājanāni pacitvā kayavikkayaṁ na karoti, evaṁ pana vatvā dārutthāya vā mattikatthāya vā palālatthāya vā araññaṁ gacchati. Mahājanā “ghaṭikārena bhājanāni pakkānī”ti sutvā parisuddhataṇḍulaloṇadadhitelaphāṇitādīni gahetvā āgacchanti. Sace bhājanaṁ mahagghaṁ hoti, mūlaṁ appaṁ, yaṁ vā taṁ vā datvā gaṇhāmāti taṁ na gaṇhanti. Dhammiko vāṇijo mātāpitaro paṭijaggati, Sammāsambuddhaṁ upaṭṭhahati, bahu no akusalaṁ bhavissatīti puna gantvā mūlaṁ āharanti. Sace pana bhājanaṁ appagghaṁ hoti, ābhataṁ mūlaṁ bahu, dhammiko vāṇijo, amhākaṁ puññaṁ bhavissatīti yathābhataṁ gharasāmikā viya sādhukaṁ paṭisāmetvā gacchanti. Evaṁguṇo pana kasmā na pabbajatīti. Rañño vacanapathaṁ pacchindanto andhe jiṇṇe mātāpitaro posetīti āha.

289. **Ko nu kho**ti kuhiṁ nu kho. **Kumbhiyā**ti ukkhalito. **Pariyogā**ti sūpabhājanato. **Paribhuñjā**ti bhuñja. Kasmā panete evaṁ vadanti? Ghaṭikāro kira bhattaṁ pacitvā sūpaṁ sampādetvā mātāpitaro bhojetvā sayampi bhuñjitvā Bhagavato vaḍḍhamānakaṁ bhattasūpaṁ paṭṭhapetvā āsanaṁ paññapetvā ādhārakaṁ upaṭṭhapetvā udakaṁ paccupaṭṭhapetvā mātāpitūnaṁ saññaṁ datvā araññaṁ gacchati. Tasmā evaṁ vadanti.

ပက္ကောသာပေတွာ ပိဏ္ဍပါတံ ဒတွာ အနုမောဒနံ သုဏမာနာယေဝ သောတာပန္နာ ဟုတွာ “အညေပိ ဘိက္ခူ အတ္ထီ”တိ ပုစ္ဆိတွာ “သတ္ထာ ဝီသတိယာ ဘိက္ခုသဟဿေဟိ သဒ္ဓိံ ဣသိပတနေ ဝသတီ”တိ စ သုတွာ နိမန္တေတွာ ဒါနံ အဒါသိ။

ရာဇာ ပစ္စန္တံ ဝူပသမေတွာ အာဂတော။ အထ နံ ပဌမတရမေဝ ဗြာဟ္မဏာ အာဂန္တွာ ဓီတု အဝဏ္ဏံ ဝတွာ ပရိဘိန္ဒိံသု။ ရာဇာ ပန ဓီတု ဇာတကာလေယေဝ ဝရံ အဒါသိ။ တဿာ “သတ္တ ဒိဝသာနိ ရဇ္ဇံ ဒါတဗ္ဗ”န္တိ ဝရံ ဂဏှိံသု။ အထဿာ ရာဇာ သတ္တ ဒိဝသာနိ ရဇ္ဇံ နိယျာတေသိ။ သာ သတ္ထာရံ ဘောဇယမာနာ ရာဇာနံ ပက္ကောသာပေတွာ ဗဟိသာဏိယံ နိသီဒါပေသိ။ ရာဇာ သတ္ထု အနုမောဒနံ သုတွာဝ သောတာပန္နော ဇာတော။ သောတာပန္နဿ စ နာမ တထာဂတံ အာရဗ္ဘ အာဃာတော နတ္ထိ။ တေန ဝုတ္တံ “န တထာဂတံ အာရဗ္ဘာ”တိ။

ယံ ဣစ္ဆတိ တံ ဟရတူတိ သော ကိရ ဘာဇနာနိ ပစိတွာ ကယဝိက္ကယံ န ကရောတိ၊ ဧဝံ ပန ဝတွာ ဒါရုတ္ထာယ ဝါ မတ္တိကတ္ထာယ ဝါ ပလာလတ္ထာယ ဝါ အရညံ ဂစ္ဆတိ။ မဟာဇနာ “ဃဋိကာရေန ဘာဇနာနိ ပက္ကာနီ”တိ သုတွာ ပရိသုဒ္ဓတဏ္ဍုလလောဏဒဓိတေလဖာဏိတာဒီနိ ဂဟေတွာ အာဂစ္ဆန္တိ။ သစေ ဘာဇနံ မဟဂ္ဃံ ဟောတိ, မူလံ အပ္ပံ၊ ယံ ဝါ တံ ဝါ ဒတွာ ဂဏှာမာတိ တံ န ဂဏှန္တိ။ ဓမ္မိကော ဝါဏိဇော မာတာပိတရော ပဋိဇဂ္ဂတိ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ ဥပဋ္ဌဟတိ၊ ဗဟု နော အကုသလံ ဘဝိဿတီတိ ပုန ဂန္တွာ မူလံ အာဟရန္တိ။ သစေ ပန ဘာဇနံ အပ္ပဂ္ဃံ ဟောတိ, အာဘတံ မူလံ ဗဟု၊ ဓမ္မိကော ဝါဏိဇော၊ အမှာကံ ပုညံ ဘဝိဿတီတိ ယထာဘတံ ဃရသာမိကာ ဝိယ သာဓုကံ ပဋိသာမေတွာ ဂစ္ဆန္တိ။ ဧဝံဂုဏော ပန ကသ္မာ န ပဗ္ဗဇတီတိ။ ရညော ဝစနပထံ ပစ္ဆိန္ဒန္တော အန္ဓေ ဇိဏ္ဏေ မာတာပိတရော ပေါသေတီတိ အာဟ။

၂၈၉။ **ကော နု ခေါ**တိ ကုဟိံ နု ခေါ။ **ကုမ္ဘိယာ**တိ ဥက္ခလိတော။ **ပရိယောဂါ**တိ သူပဘာဇနတော။ **ပရိဘုဉ္ဇာ**တိ ဘုဉ္ဇ။ ကသ္မာ ပနေတေ ဧဝံ ဝဒန္တိ? ဃဋိကာရော ကိရ ဘတ္တံ ပစိတွာ သူပံ သမ္ပာဒေတွာ မာတာပိတရော ဘောဇေတွာ သယမ္ပိ ဘုဉ္ဇိတွာ ဘဂဝတော ဝဍ္ဎမာနကံ ဘတ္တသူပံ ပဋ္ဌပေတွာ အာသနံ ပညပေတွာ အာဓာရကံ ဥပဋ္ဌပေတွာ ဥဒကံ ပစ္စုပဋ္ဌပေတွာ မာတာပိတူနံ သညံ ဒတွာ အရညံ ဂစ္ဆတိ။ တသ္မာ ဧဝံ ဝဒန္တိ။

Abhivissatthoti ativissattho. **Pītisukhaṁ na vijahatīti**[1] na nirantaraṁ vijahati, atha kho rattibhāge vā divasabhāge vā gāme vā araññe vā yasmiṁ yasmiṁ khaṇe "sadevake nāma loke aggapuggalo mayhaṁ gehaṁ pavisitvā sahatthena āmisaṁ gahetvā paribhuñjati, lābhā vata me"ti anussarati, tasmiṁ tasmiṁ khaṇe pañcavaṇṇā pīti uppajjati. Taṁ sandhāya evaṁ vuttaṁ.

290. **Kaḷopiyāti** pacchito. Kiṁ pana Bhagavā evamakāsīti. Paccayo dhammiko, bhikkhūnaṁ patte bhattasadiso, tasmā evamakāsi. Sikkhāpadapaññattipi ca sāvakānaṁyeva hoti, Buddhānaṁ sikkhāpadavelā nāma natthi. Yathā hi rañño uyyāne pupphaphalāni honti, aññesaṁ tāni gaṇhantānaṁ niggahaṁ karonti, rājā yathāruciyā paribhuñjati, evaṁsampadametaṁ. Parasamuddavāsītherā pana "devatā kira paṭiggahetvā adaṁsū"ti vadanti.

291. **Haratha bhante haratha bhadramukhāti** amhākaṁ putto "kuhiṁ gatosī"ti vutte "dasabalassa santikan"ti vadati, kuhiṁ nu kho gacchati, Satthu vasanaṭṭhānassa ovassakabhāvampi na jānātīti putte aparādhasaññino gahaṇe tuṭṭhacittā evamāhaṁsu.

Temāsaṁ ākāsacchadanaṁ aṭṭhāsīti Bhagavā kira catunnaṁ vassikānaṁ māsānaṁ ekaṁ māsaṁ atikkamitvā tiṇaṁ āharāpesi, tasmā evamāha. Ayaṁ panettha padattho—ākāsaṁ chadanamassāti **ākāsacchadanaṁ. Na devotivassīti**[2] na kevalaṁ nātivassi, yathā panettha pakatiyā ca nibbakosassa[3] udakapātaṭṭhānabbhantare ekampi udakabindu nātivassi, evaṁ ghanachadanagehabbhantare viya na vātātapāpi ābādhaṁ akaṁsu, pakatiyā utupharaṇameva ahosi. Aparabhāge tasmiṁ nigame chaḍḍitepi taṁ ṭhānaṁ anovassakameva ahosi. Manussā kammaṁ karontā deve vassante tattha sāṭake ṭhapetvā kammaṁ karonti. Yāva kappuṭṭhānā taṁ ṭhānaṁ tādisameva bhavissati. Tañca kho pana na Tathāgatassa iddhānubhāvena, tesaṁyeva pana guṇasampattiyā. Tesañhi "Sammāsambuddho kattha na labheyya, amhākaṁ nāma dvinnaṁ andhakānaṁ nivesanaṁ uttiṇaṁ kāresī"ti na tappaccayā domanassaṁ udapādi, "sadevake loke agga puggalo

1. Vijahīti (Sī, Syā) 2. Na cātivassīti (Sī, Syā) 3. Nimbakosassa (Sī, Syā)

အဘိဝိဿတ္ထောတိ အတိဝိဿတ္ထော။ **ပီတိသုခံ န ဝိဇဟတီ**တိ[၁] န နိရန္တရံ ဝိဇဟတိ၊ အထ ခေါ ရတ္တိဘာဂေ ဝါ ဒိဝသဘာဂေ ဝါ ဂါမေ ဝါ အရညေ ဝါ ယသ္မိံ ယသ္မိံ ခဏေ "သဒေဝကေ နာမ လောကေ အဂ္ဂပုဂ္ဂလော မယှံ ဂေဟံ ပဝိသိတွာ သဟတ္ထေန အာမိသံ ဂဟေတွာ ပရိဘုဉ္ဇတိ၊ လာဘာ ဝတ မေ"တိ အနုဿရတိ၊ တသ္မိံ တသ္မိံ ခဏေ ပဉ္စဝဏ္ဏာ ပီတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တံ သန္ဓာယ ဧဝံ ဝုတ္တံ။

၂၉၀။ **ကဠောပိယာ**တိ ပစ္ဆိတော။ ကိံ ပန ဘဂဝါ ဧဝမကာသီတိ။ ပစ္စယော ဓမ္မိကော၊ ဘိက္ခူနံ ပတ္တေ ဘတ္တသဒိသော၊ တသ္မာ ဧဝမကာသိ။ သိက္ခာပဒပညတ္တိပိ စ သာဝကာနံယေဝ ဟောတိ၊ ဗုဒ္ဓါနံ သိက္ခာပဒဝေလာ နာမ နတ္ထိ။ ယထာ ဟိ ရညော ဥယျာနေ ပုပ္ဖဖလာနိ ဟောန္တိ၊ အညေသံ တာနိ ဂဏှန္တာနံ နိဂ္ဂဟံ ကရောန္တိ၊ ရာဇာ ယထာရုစိယာ ပရိဘုဉ္ဇတိ၊ ဧဝံသမ္ပဒမေတံ။ ပရသမုဒ္ဒဝါသီထေရာ ပန "ဒေဝတာ ကိရ ပဋိဂ္ဂဟေတွာ အဒံသူ"တိ ဝဒန္တိ။

၂၉၁။ **ဟရထ ဘန္တေ ဟရထ ဘဒြမုခါ**တိ အမှာကံ ပုတ္တော "ကုဟိံ ဂတောသီ"တိ ဝုတ္တေ "ဒသဗလဿ သန္တိကန္"တိ ဝဒတိ၊ ကုဟိံ နု ခေါ ဂစ္ဆတိ၊ သတ္ထု ဝသနဋ္ဌာနဿ ဩဝဿကဘာဝမ္ပိ န ဇာနာတီတိ ပုတ္တေ အပရာဓသညိနော ဂဟဏေ တုဋ္ဌစိတ္တာ ဧဝမာဟံသု။

တေမာသံ အာကာသစ္ဆဒနံ အဋ္ဌာသီတိ ဘဂဝါ ကိရ စတုန္နံ ဝဿိကာနံ မာသာနံ ဧကံ မာသံ အတိက္ကမိတွာ တိဏံ အာဟရာပေသိ၊ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ အယံ ပနေတ္ထ ပဒတ္ထော—အာကာသံ ဆဒနမဿာတိ **အာကာသစ္ဆဒနံ။ န ဒေဝေါတိဝဿီ**တိ[၂] န ကေဝလံ နာတိဝဿိ၊ ယထာ ပနေတ္ထ ပကတိယာ စ နိဗ္ဗကောသဿ[၃] ဥဒကပါတဋ္ဌာနဗ္ဘန္တရေ ဧကမ္ပိ ဥဒကဗိန္ဒု နာတိဝဿိ၊ ဧဝံ ဃနစ္ဆဒနဂေဟဗ္ဘန္တရေ ဝိယ န ဝါတာတပါပိ အာဗာဓံ အကံသု၊ ပကတိယာ ဥတုဖရဏမေဝ အဟောသိ။ အပရဘာဂေ တသ္မိံ နိဂမေ ဆဍ္ဍိတေပိ တံ ဌာနံ အနောဝဿကမေဝ အဟောသိ။ မနုဿာ ကမ္မံ ကရောန္တာ ဒေဝေ ဝဿန္တေ တတ္ထ သာဋကေ ဌပေတွာ ကမ္မံ ကရောန္တိ။ ယာဝ ကပ္ပုဋ္ဌာနာ တံ ဌာနံ တာဒိသမေဝ ဘဝိဿတိ။ တဉ္စ ခေါ ပန န တထာဂတဿ ဣဒ္ဓါနုဘာဝေန၊ တေသံယေဝ ပန ဂုဏသမ္ပတ္တိယာ။ တေသဉှိ "သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ကတ္ထ န လဘေယျ၊ အမှာကံ နာမ ဒွိန္နံ အန္ဓကာနံ နိဝေသနံ ဥတ္တိဏံ ကာရေသီ"တိ န တပ္ပစ္စယာ ဒေါမနဿံ ဥဒပါဒိ၊ "သဒေဝကေ လောကေ အဂ္ဂပုဂ္ဂလော

၁-ဝိဇဟီတိ (သီ၊ သျာ) ၂-န စာတိဝဿီတိ (သီ၊ သျာ) ၃-နိမ္ဗကောသဿ (သီ၊ သျာ)

amhākaṁ nivesanā tiṇaṁ āharāpetvā Gandhakuṭiṁ chādāpesī”ti pana tesaṁ anappakaṁ balavasomanassaṁ udapādi. Iti tesaṁyeva guṇasampattiyā idaṁ pāṭihāriyaṁ jātanti veditabbaṁ.

292. **Taṇḍulavāhasatānī**ti ettha dve sakaṭāni eko vāhoti veditabbo. **Tadupi yañca sūpeyyan**ti sūpatthāya tadanurūpaṁ telaphāṇitādiṁ. Vīsatibhikkhusahassassa temāsatthāya bhattaṁ bhavissatīti kira saññāya rājā ettakaṁ pesesi. **Alaṁ me raññova hotū**ti kasmā paṭikkhipi? Adhigata-appicchatāya. Evaṁ kirassa ahosi “nāhaṁ raññā diṭṭhapubbo, kataṁ nu kho pesesī”ti. Tato cintesi “Satthā Bārāṇasiṁ gato, addhā so rañño vassāvāsaṁ yāciyamāno mayhaṁ paṭiññātabhāvaṁ ārocetvā mama guṇakathaṁ kathesi, guṇakathāya laddhalābho pana naṭena naccitvā laddhaṁ viya gāyakena gāyitvā laddhaṁ viya ca hoti. Kiṁ mayhaṁ iminā, kammaṁ katvā uppannena mātāpitūnampi Sammāsambuddhassapi upaṭṭhānaṁ sakkā kātun”ti. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Ghaṭikārasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Raṭṭhapālasuttavaṇṇanā

293. **Evaṁ me sutan**ti Raṭṭhapālasuttaṁ. Tattha **thullakoṭṭhikan**ti[1] thullakoṭṭhaṁ paripuṇṇakoṭṭhāgāraṁ. So kira janapado niccasasso sadā bījabhaṇḍaṁ nikkhamati, khalabhaṇḍaṁ pavisati. Tena tasmiṁ nigame koṭṭhā niccapūrāva honti. Tasmā so thullakoṭṭhikanteva saṅkhaṁ gato.

294. **Raṭṭhapālo**ti kasmā Raṭṭhapālo? Bhinnaṁ raṭṭhaṁ sandhāretuṁ pāletuṁ samatthoti Raṭṭhapālo. Kadā panassetaṁ nāmaṁ uppannanti. Padumuttarasammāsambuddhakāle. Ito hi pubbe satasahassakappamatthake vassasatasahassāyukesu manussesu Padumuttaro nāma Satthā uppajjitvā

1. Thullakoṭṭhitanti (Sī, Syā)

အမှာကံ နိဝေသနာ တိဏံ အာဟရာပေတွာ ဂန္ဓကုဋိံ ဆာဒါပေသီ”တိ ပန တေသံ အနပ္ပကံ ဗလဝသောမနဿံ ဥဒပါဒိ။ ဣတိ တေသံယေဝ ဂုဏသမ္ပတ္တိယာ ဣဒံ ပါဋိဟာရိယံ ဇာတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၂၉၂။ **တဏ္ဍုလဝါဟသတာနီ**တိ ဧတ္ထ ဒွေ သကဋာနိ ဧကော ဝါဟောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **တဒုပိ ယဉ္စ သူပေယျ**န္တိ သူပတ္ထာယ တဒနုရူပံ တေလဖာဏိတာဒိံ။ ဝီသတိဘိက္ခုသဟဿဿ တေမာသတ္ထာယ ဘတ္တံ ဘဝိဿတီတိ ကိရ သညာယ ရာဇာ ဧတ္တကံ ပေသေသိ။ **အလံ မေ ရညောဝ ဟောတူ**တိ ကသ္မာ ပဋိက္ခိပိ? အဓိဂတအပ္ပိစ္ဆတာယ။ ဧဝံ ကိရဿ အဟောသိ “နာဟံ ရညာ ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗော၊ ကထံ နု ခေါ ပေသေသီ”တိ။ တတော စိန္တေသိ “သတ္ထာ ဗာရာဏသိံ ဂတော၊ အဒ္ဓါ သော ရညော ဝဿာဝါသံ ယာစိယမာနော မယှံ ပဋိညာတဘာဝံ အာရောစေတွာ မမ ဂုဏကထံ ကထေသိ၊ ဂုဏကထာယ လဒ္ဓလာဘော ပန နဋေန နစ္စိတွာ လဒ္ဓံ ဝိယ ဂါယကေန ဂါယိတွာ လဒ္ဓံ ဝိယ စ ဟောတိ။ ကိံ မယှံ ဣမိနာ၊ ကမ္မံ ကတွာ ဥပ္ပန္နေန မာတာပိတူနမ္ပိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿပိ ဥပဋ္ဌာနံ သက္ကာ ကာတု”န္တိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဃဋိကာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-ရဋ္ဌပါလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၂၉၃။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ ရဋ္ဌပါလသုတ္တံ။ တတ္ထ **ထုလ္လကောဋ္ဌိက**န္တိ[1] ထုလ္လကောဋ္ဌံ ပရိပုဏ္ဏကောဋ္ဌာဂါရံ။ သော ကိရ ဇနပဒေါ နိစ္စသဿော သဒါ ဗီဇဘဏ္ဍံ နိက္ခမတိ၊ ခလဘဏ္ဍံ ပဝိသတိ။ တေန တသ္မိံ နိဂမေ ကောဋ္ဌာ နိစ္စပူရာဝ ဟောန္တိ။ တသ္မာ သော ထုလ္လကောဋ္ဌိကန္တေဝ သင်္ခံ ဂတော။

၂၉၄။ **ရဋ္ဌပါလော**တိ ကသ္မာ ရဋ္ဌပါလော? ဘိန္နံ ရဋ္ဌံ သန္ဓာရေတုံ ပါလေတုံ သမတ္ထောတိ ရဋ္ဌပါလော။ ကဒါ ပနဿေတံ နာမံ ဥပ္ပန္နန္တိ။ ပဒုမုတ္တရသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓကာလေ။ ဣတော ဟိ ပုဗ္ဗေ သတသဟဿကပ္ပမတ္ထကေ ဝဿသတသဟဿာယုကေသု မနုဿေသု ပဒုမုတ္တရော နာမ သတ္ထာ ဥပ္ပဇ္ဇိတွာ

၁-ထုလ္လကောဋ္ဌိတန္တိ (သီ၊ သျာ)

bhikkhusatasahassaparivāro lokahitāya cārikaṁ cari, yaṁ sandhāya vuttaṁ—

“Nagaraṁ Haṁsavatī nāma[1], Ānando nāma khattiyo.
Sujātā nāma janikā, Padumuttarassa Satthuno”ti[2].

Padumuttare pana anuppanne eva Haṁsavatiyā dve kuṭumbikā saddhā pasannā[3] kapaṇaddhikayācakādīnaṁ dānaṁ paṭṭhapayiṁsu. Tadā pabbatavāsino pañcasatā tāpasā Haṁsavatiṁ anuppattā. Te dvepi janā tāpasagaṇaṁ majjhe bhinditvā upaṭṭhahiṁsu. Tāpasā kiñcikālaṁ vasitvā pabbatapādameva gatā. Dve saṁghattherā ohīyiṁsu. Tadā tesaṁ te yāvajīvaṁ upaṭṭhānaṁ akaṁsu. Tāpasesu bhuñjitvā anumodanaṁ karontesu eko Sakkabhavanassa vaṇṇaṁ kathesi, eko bhūmindharanāgarājabhavanassa.

Kuṭumbikesu eko Sakkabhavanaṁ patthanaṁ katvā Sakko hutvā nibbatto, eko nāgabhavane Pālitanāgarājā nāma. Taṁ Sakko attano upaṭṭhānaṁ āgataṁ disvā nāgayoniyaṁ abhiramasīti pucchi. So nābhiramāmīti āha. Tena hi Padumuttarassa Bhagavato dānaṁ datvā imasmiṁ ṭhāne patthanaṁ karohi, ubho sukhaṁ vasissāmāti. Nāgarājā Satthāraṁ nimantetvā bhikkhusatasahassaparivārassa Bhagavato sattāhaṁ mahādānaṁ dadamāno Padumuttarassa Dasabalassa puttaṁ Uparevataṁ nāma sāmaṇeraṁ disvā sattame divase Buddhappamukhassa saṁghassa dibbavatthāni datvā sāmaṇerassa ṭhānantaraṁ patthesi. Bhagavā anāgataṁ oloketvā “anāgate Gotamassa nāma Buddhassa putto Rāhulakumāro bhavissatī”ti disvā “samijjhissati te patthanā”ti kathesi. Nāgarājā tamatthaṁ Sakkassa kathesi. Sakko tassa vacanaṁ sutvā tatheva sattāhaṁ dānaṁ datvā bhinnaṁ raṭṭhaṁ sandhāretuṁ pāletuṁ samatthakule nibbattitvā saddhāpabbajitaṁ Raṭṭhapālaṁ nāma kulaputtaṁ disvā “ahampi anāgate lokasmiṁ tumhādise Buddhe uppanne bhinnaṁ raṭṭhaṁ sandhāretuṁ pāletuṁ samatthakule nibbattitvā ayaṁ kulaputto viya saddhāpabbajito Raṭṭhapālo nāma bhaveyyan”ti patthanaṁ akāsi. Satthā samijjhanakabhāvaṁ ñatvā imaṁ gāthamāha—

1. Nagare haṁsāvatiyā (Sī, Syā, Ka) 2. Khu 4. 345 Buddhavaṁse.
3. Saddhāsampannā (Sī)

ဘိက္ခုသတသဟဿပရိဝါရော လောကဟိတာယ စာရိကံ စရိ၊ ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ—

“နဂရံ ဟံသဝတီ နာမ[၁]၊ အာနန္ဒော နာမ ခတ္တိယော။
သုဇာတာ နာမ ဇနိကာ၊ ပဒုမုတ္တရဿ သတ္ထုနော”တိ[၂]။

ပဒုမုတ္တရေ ပန အနုပ္ပန္နေ ဧဝ ဟံသဝတိယာ ဒွေ ကုဋုမ္ဗိကာ သဒ္ဓါ ပသန္နာ[၃] ကပဏဒ္ဓိကယာစကာဒီနံ ဒါနံ ပဋ္ဌပယိံသု။ တဒါ ပဗ္ဗတဝါသိနော ပဉ္စသတာ တာပသာ ဟံသဝတိံ အနုပ္ပတ္တာ။ တေ ဒွေပိ ဇနာ တာပသဂဏံ မဇ္ဈေ ဘိန္ဒိတွာ ဥပဋ္ဌဟိံသု။ တာပသာ ကိဉ္စိကာလံ ဝသိတွာ ပဗ္ဗတပါဒမေဝ ဂတာ။ ဒွေ သံဃတ္ထေရာ ဩဟီယိံသု။ တဒါ တေသံ တေ ယာဝဇီဝံ ဥပဋ္ဌာနံ အကံသု။ တာပသေသု ဘုဉ္ဇိတွာ အနုမောဒနံ ကရောန္တေသု ဧကော သက္ကဘဝနဿ ဝဏ္ဏံ ကထေသိ၊ ဧကော ဘူမိန္ဓရနာဂရာဇဘဝနဿ။

ကုဋုမ္ဗိကေသု ဧကော သက္ကဘဝနံ ပတ္ထနံ ကတွာ သက္ကော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တော၊ ဧကော နာဂဘဝနေ ပါလိတနာဂရာဇာ နာမ။ တံ သက္ကော အတ္တနော ဥပဋ္ဌာနံ အာဂတံ ဒိသွာ နာဂယောနိယံ အဘိရမသီတိ ပုစ္ဆိ။ သော နာဘိရမာမီတိ အာဟ။ တေန ဟိ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ဒါနံ ဒတွာ ဣမသ္မိံ ဌာနေ ပတ္ထနံ ကရောဟိ၊ ဥဘော သုခံ ဝသိဿာမာတိ။ နာဂရာဇာ သတ္ထာရံ နိမန္တေတွာ ဘိက္ခုသတသဟဿပရိဝါရဿ ဘဂဝတော သတ္တာဟံ မဟာဒါနံ ဒဒမာနော ပဒုမုတ္တရဿ ဒသဗလဿ ပုတ္တံ ဥပရေဝတံ နာမ သာမဏေရံ ဒိသွာ သတ္တမေ ဒိဝသေ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ သံဃဿ ဒိဗ္ဗဝတ္ထာနိ ဒတွာ သာမဏေရဿ ဌာနန္တရံ ပတ္ထေသိ။ ဘဂဝါ အနာဂတံ ဩလောကေတွာ “အနာဂတေ ဂေါတမဿ နာမ ဗုဒ္ဓဿ ပုတ္တော ရာဟုလကုမာရော ဘဝိဿတီ”တိ ဒိသွာ “သမိဇ္ဈိဿတိ တေ ပတ္ထနာ”တိ ကထေသိ။ နာဂရာဇာ တမတ္ထံ သက္ကဿ ကထေသိ။ သက္ကော တဿ ဝစနံ သုတွာ တထေဝ သတ္တာဟံ ဒါနံ ဒတွာ ဘိန္နံ ရဋ္ဌံ သန္ဓာရေတုံ ပါလေတုံ သမတ္ထကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ သဒ္ဓါပဗ္ဗဇိတံ ရဋ္ဌပါလံ နာမ ကုလပုတ္တံ ဒိသွာ “အဟမ္ပိ အနာဂတေ လောကသ္မိံ တုမှာဒိသေ ဗုဒ္ဓေ ဥပ္ပန္နေ ဘိန္နံ ရဋ္ဌံ သန္ဓာရေတုံ ပါလေတုံ သမတ္ထကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ အယံ ကုလပုတ္တော ဝိယ သဒ္ဓါပဗ္ဗဇိတော ရဋ္ဌပါလော နာမ ဘဝေယျ”န္တိ ပတ္ထနံ အကာသိ။ သတ္ထာ သမိဇ္ဈနကဘာဝံ ဉတွာ ဣမံ ဂါထမာဟ—

၁-နဂရေ ဟံသာဝတိယာ (သီ၊ သျာ၊ က) ၂-ခု ၄-၃၄၅-ဗုဒ္ဓဝံသေ။
၃-သဒ္ဓါသမ္ပန္နာ (သီ)

“Sarājikaṁ cātuvaṇṇaṁ, posetuṁ yaṁ pahossati.
Raṭṭhapālakulaṁ nāma, tattha jāyissate ayan”ti.

Evaṁ Padumuttarasammāsambuddhakāle tassetaṁ nāmaṁ uppannanti veditabbaṁ.

Etadahosīti kiṁ ahosi? **Yathā yathā kho**ti-ādi. Tatrāyaṁ saṅkhepakathā—ahaṁ kho yena yena kāraṇena Bhagavatā dhammaṁ desitaṁ ājānāmi, tena tena me upaparikkhato evaṁ hoti “yadetaṁ sikkhattayabrahmacariyaṁ ekadivasampi akhaṇḍaṁ katvā carimakacittaṁ pāpetabbatāya ekantaparipuṇṇaṁ caritabbaṁ, ekadivasampi ca kilesamalena amalīnaṁ katvā carimakacittaṁ pāpetabbatāya ekantaparisuddhaṁ, saṅkhalikhitaṁ vilikhitasaṅkhasadisaṁ dhotasaṅkhasappaṭibhāgaṁ katvā caritabbaṁ, na yidaṁ sukaraṁ agāraṁ ajjhāvasatā agāramajjhe vasantena ekantaparipuṇṇaṁ -pa- carituṁ, yaṁnūnāhaṁ kesañca massuñca ohāretvā kāsāyarasapītatāya kāsāyāni brahmacariyaṁ carantānaṁ anucchavikāni vatthāni acchādetvā agārasmā nikkhamitvā anagāriyaṁ pabba jeyyan”ti.

Acirapakkantesu thullakoṭṭhikesu brāhmaṇagahapatikesu yena Bhagavā tenupasaṅkamīti Raṭṭhapālo anuṭṭhitesu tesu na Bhagavantaṁ pabbajjaṁ yāci. Kasmā? Tatthassa bahū ñātisālohitā mittāmaccā santi, te “tvaṁ mātāpitūnaṁ ekaputtako, na labbhā tayā pabbajitun”ti bāhāyampi gahetvā ākaḍḍheyyuṁ, tato pabbajjāya antarāyo bhavissatīti saheva parisāya uṭṭhahitvā thokaṁ gantvā puna kenaci sarīrakiccalesena nivattitvā Bhagavantaṁ upasaṅkamma pabbajjaṁ yāci. Tena vuttaṁ “atha kho Raṭṭhapālo kulaputto acirapakkantesu thullakoṭṭhikesu -pa- pabbājetu maṁ Bhagavā”ti. Bhagavā pana yasmā Rāhulakumārassa pabbajitato pabhuti mātāpitūhi ananuññātaṁ puttaṁ na pabbājeti, tasmā naṁ pucchi **anuññātosi pana tvaṁ Raṭṭhapāla mātāpitūhi -pa- pabbajjāyā**ti.

295. **Ammatātā**ti ettha **ammā**ti mātaraṁ ālapati, **tātā**ti pitaraṁ. **Ekaputtako**ti ekova puttako, añño koci jeṭṭho vā kaniṭṭho vā natthi. Ettha ca ekaputtoti vattabbe anukampāvasena ekaputtakoti vuttaṁ. **Piyo**ti pītijanako. **Manāpo**ti manavaḍḍhanako.

“သရာဇိကံ စာတုဝဏ္ဏံ၊ ပေါသေတုံ ယံ ပဟောဿတိ။
ရဋ္ဌပါလကုလံ နာမ၊ တတ္ထ ဇာယိဿတေ အယ”န္တိ။

ဧဝံ ပဒုမုတ္တရသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓကာလေ တဿေတံ နာမံ ဥပ္ပန္နန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

ဧတဒဟောသီတိ ကိံ အဟောသိ? **ယထာ ယထာ ခေါ**တိအာဒိ။ တတြာယံ သင်္ခေပကထာ—အဟံ ခေါ ယေန ယေန ကာရဏေန ဘဂဝတာ ဓမ္မံ ဒေသိတံ အာဇာနာမိ၊ တေန တေန မေ ဥပပရိက္ခတော ဧဝံ ဟောတိ “ယဒေတံ သိက္ခတ္တယဗြဟ္မစရိယံ ဧကဒိဝသမ္ပိ အခဏ္ဍံ ကတွာ စရိမကစိတ္တံ ပါပေတဗ္ဗတာယ ဧကန္တပရိပုဏ္ဏံ စရိတဗ္ဗံ၊ ဧကဒိဝသမ္ပိ စ ကိလေသမလေန အမလီနံ ကတွာ စရိမကစိတ္တံ ပါပေတဗ္ဗတာယ ဧကန္တပရိသုဒ္ဓံ၊ သင်္ခလိခိတံ ဝိလိခိတသင်္ခသဒိသံ ဓောတသင်္ခသပ္ပဋိဘာဂံ ကတွာ စရိတဗ္ဗံ၊ န ယိဒံ သုကရံ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသတာ အဂါရမဇ္ဈေ ဝသန္တေန ဧကန္တပရိပုဏ္ဏံ။ပ။ စရိတုံ၊ ယံနူနာဟံ ကေသဉ္စ မဿုဉ္စ ဩဟာရေတွာ ကာသာယရသပီတတာယ ကာသာယာနိ ဗြဟ္မစရိယံ စရန္တာနံ အနုစ္ဆဝိကာနိ ဝတ္ထာနိ အစ္ဆာဒေတွာ အဂါရသ္မာ နိက္ခမိတွာ အနဂါရိယံ ပဗ္ဗဇေယျ”န္တိ။

အစိရပက္ကန္တေသု ထုလ္လကောဋ္ဌိကေသု ဗြာဟ္မဏဂဟပတိကေသု ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမီတိ ရဋ္ဌပါလော အနုဋ္ဌိတေသု တေသု န ဘဂဝန္တံ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစိ။ ကသ္မာ? တတ္ထဿ ဗဟူ ဉာတိသာလောဟိတာ မိတ္တာမစ္စာ သန္တိ၊ တေ “တွံ မာတာပိတူနံ ဧကပုတ္တကော၊ န လဗ္ဘာ တယာ ပဗ္ဗဇိတု”န္တိ ဗာဟာယမ္ပိ ဂဟေတွာ အာကဍ္ဎေယျုံ၊ တတော ပဗ္ဗဇ္ဇာယ အန္တရာယော ဘဝိဿတီတိ သဟေဝ ပရိသာယ ဥဋ္ဌဟိတွာ ထောကံ ဂန္တွာ ပုန ကေနစိ သရီရကိစ္စလေသေန နိဝတ္တိတွာ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမ္မ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစိ။ တေန ဝုတ္တံ “အထ ခေါ ရဋ္ဌပါလော ကုလပုတ္တော အစိရပက္ကန္တေသု ထုလ္လကောဋ္ဌိကေသု။ပ။ ပဗ္ဗာဇေတု မံ ဘဂဝါ”တိ။ ဘဂဝါ ပန ယသ္မာ ရာဟုလကုမာရဿ ပဗ္ဗဇိတတော ပဘုတိ မာတာပိတူဟိ အနနုညာတံ ပုတ္တံ န ပဗ္ဗာဇေတိ၊ တသ္မာ နံ ပုစ္ဆိ **အနုညာတောသိ ပန တွံ ရဋ္ဌပါလ မာတာပိတူဟိ။ပ။ ပဗ္ဗဇ္ဇာယာ**တိ။

၂၉၅။ **အမ္မတာတာ**တိ ဧတ္ထ **အမ္မာ**တိ မာတရံ အာလပတိ၊ **တာတာ**တိ ပိတရံ။ **ဧကပုတ္တကော**တိ ဧကောဝ ပုတ္တကော၊ အညော ကောစိ ဇေဋ္ဌော ဝါ ကနိဋ္ဌော ဝါ နတ္ထိ။ ဧတ္ထ စ ဧကပုတ္တောတိ ဝတ္တဗ္ဗေ အနုကမ္ပာဝသေန ဧကပုတ္တကောတိ ဝုတ္တံ။ **ပိယော**တိ ပီတိဇနကော။ **မနာပေါ**တိ မနဝဍ္ဎနကော။

Sukhedhitoti sukhena edhito, sukhasaṁvaḍḍhitoti attho. **Sukhaparibhato**ti sukhana paribhato[1], jātakālato pabhuti dhātīhi aṅkato aṅkaṁ āharitvā dhāriyamāno assakarathakādīhi bālakīḷanakehi kīḷayamāno sādurasabhojanaṁ bhojayamāno sukhena parihaṭo. **Na tvaṁ tāta Raṭṭhapāla kassaci dukkhassa na jānāsī**ti tvaṁ tāta Raṭṭhapāla appamattakampi kalabhāgaṁ dukkhassa na jānāsi na sarasīti attho. **Maraṇenapi te mayaṁ akāmakā vinā bhavissāmā**ti sacepi tava amhesu jīvamānesu maraṇaṁ bhaveyya, tena te maraṇenapi mayaṁ akāmakā anicchakā[2] na attano ruciyā vinā bhavissāma, tayā viyogaṁ pāpuṇissāmāti attho. **Kiṁ pana mayaṁ tan**ti evaṁ sante kiṁ pana kiṁ nāma taṁ kāraṇaṁ, yena mayaṁ taṁ jīvantaṁ anujānissāma. Atha vā **kiṁ pana mayaṁ tan**ti kena pana kāraṇena mayaṁ taṁ jīvantaṁ anujānissāmāti evamettha attho daṭṭhabbo.

296. **Tatthevā**ti yattha naṁ ṭhitaṁ mātāpitaro nānujāniṁsu, tattheva ṭhāne. **Anantarahitāyā**ti kenaci attharaṇena anatthatāya. **Paricārehī**ti gandhabbanaṭanāṭakādīni paccupaṭṭhapetvā tattha sahāyakehi saddhiṁ yathāsukhaṁ indriyāni cārehi sañcārehi, ito cito ca upanehīti vuttaṁ hoti. Atha vā **paricārehī**ti gandhabbanaṭanāṭakādīni paccupaṭṭhapetvā sahāyakehi saddhiṁ laḷa upalaḷa rama, kīḷassūtipi vuttaṁ hoti. **Kāme paribhuñjanto**ti attano puttadārehi saddhiṁ bhoge bhuñjanto. **Puññāni karonto**ti Buddhañca dhammañca saṁghañca ārabbha dānappadānādīni sugatimaggasaṁsodhakāni kusalakammāni karonto. **Tuṇhī ahosī**ti kathānuppabandhavicchedanatthaṁ nirālāpasallāpo ahosi.

Athassa mātāpitaro tikkhattuṁ vatvā paṭivacanampi alabhamānā sahāyake pakko sāpetvā "esa vo sahāyako pabbajitukāmo, nivāretha nan"ti āhaṁsu. Tepi taṁ upasaṅkamitvā tikkhattuṁ avocuṁ, tesampi tuṇhī ahosi. Tena vuttaṁ **Atha kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa sahāyakā -pa- tuṇhī ahosī**ti. Athassa sahāyakānaṁ tikkhattuṁ vatvā etadahosi "sace ayaṁ pabbajjaṁ alabhamāno marissati, na koci

1. Sukhaparihaṭoti sukhena parihaṭo (Sī, Syā)
2. Anicchamānakā (Sī), anicchantā (Ka)

သုခေဓိတောတိ သုခေန ဧဓိတော၊ သုခသံဝဍ္ဎိတောတိ အတ္ထော။ **သုခ-ပရိဘတော**တိ သုခေန ပရိဘတော[၁]၊ ဇာတကာလတော ပဘုတိ ဓာတီဟိ အင်္ကတော အင်္ကံ အာဟရိတွာ ဓာရိယမာနော အဿကရထကာဒီဟိ ဗာလကီဠနကေဟိ ကီဠယမာနော သာဒုရသဘောဇနံ ဘောဇယမာနော သုခေန ပရိဟဋော။ **န တွံ တာတ ရဋ္ဌပါလ ကဿစိ ဒုက္ခဿ ဇာနာသီ**တိ တွံ တာတ ရဋ္ဌပါလ အပ္ပမတ္တကမ္ပိ ကလဘာဂံ ဒုက္ခဿ န ဇာနာသိ န သရသီတိ အတ္ထော။ **မရဏေနပိ တေ မယံ အကာမကာ ဝိနာ ဘဝိဿာမာ**တိ သစေပိ တဝ အမှေသု ဇီဝမာနေသု မရဏံ ဘဝေယျ၊ တေန တေ မရဏေနပိ မယံ အကာမကာ အနိစ္ဆကာ[၂] န အတ္တနော ရုစိယာ ဝိနာ ဘဝိဿာမ၊ တယာ ဝိယောဂံ ပါပုဏိဿာမာတိ အတ္ထော။ **ကိံ ပန မယံ တန္တိ** ဧဝံ သန္တေ ကိံ ပန ကိံ နာမ တံ ကာရဏံ၊ ယေန မယံ တံ ဇီဝန္တံ အနုဇာနိဿာမ။ အထ ဝါ **ကိံ ပန မယံ တန္တိ** ကေန ပန ကာရဏေန မယံ တံ ဇီဝန္တံ အနုဇာနိဿာမာတိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

၂၉၆။ **တတ္ထေဝါ**တိ ယတ္ထ နံ ဌိတံ မာတာပိတရော နာနုဇာနိံသု၊ တတ္ထေဝ ဌာနေ။ **အနန္တရဟိတာယာ**တိ ကေနစိ အတ္ထရဏေန အနတ္ထတာယ။ **ပရိစာရေဟီ**တိ ဂန္ဓဗ္ဗနဋနာဋကာဒီနိ ပစ္စုပဋ္ဌပေတွာ တတ္ထ သဟာယကေဟိ သဒ္ဓိံ ယထာသုခံ ဣန္ဒြိယာနိ စာရေဟိ သဉ္စာရေဟိ၊ ဣတော စိတော စ ဥပနေဟီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အထ ဝါ **ပရိစာရေဟီ**တိ ဂန္ဓဗ္ဗနဋနာဋကာဒီနိ ပစ္စုပဋ္ဌပေတွာ သဟာယကေဟိ သဒ္ဓိံ လဠ ဥပလဠ ရမ၊ ကီဠဿုတိပိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ကာမေ ပရိဘုဉ္ဇန္တော**တိ အတ္တနော ပုတ္တဒါရေဟိ သဒ္ဓိံ ဘောဂေ ဘုဉ္ဇန္တော။ **ပုညာနိ ကရောန္တော**တိ ဗုဒ္ဓဉ္စ ဓမ္မဉ္စ သံဃဉ္စ အာရဗ္ဘ ဒါနပ္ပဒါနာဒီနိ သုဂတိမဂ္ဂသံသောဓကာနိ ကုသလကမ္မာနိ ကရောန္တော။ **တုဏှီ အဟောသီ**တိ ကထာနုပ္ပဗန္ဓဝိစ္ဆေဒနတ္ထံ နိရာလာပသလ္လာပေါ အဟောသိ။

အထဿ မာတာပိတရော တိက္ခတ္တုံ ဝတွာ ပဋိဝစနမ္ပိ အလဘမာနာ သဟာယကေ ပက္ကောသာပေတွာ "ဧသ ဝေါ သဟာယကော ပဗ္ဗဇိတုကာမော၊ နိဝါရေထ န''န္တိ အာဟံသု။ တေပိ တံ ဥပသင်္ကမိတွာ တိက္ခတ္တုံ အဝေါစုံ၊ တေသမ္ပိ တုဏှီ အဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အထ ခေါ ရဋ္ဌပါလဿ ကုလပုတ္တဿ သဟာယကာ။ပ။ တုဏှီ အဟောသီ**တိ။ အထဿ သဟာယကာနံ တိက္ခတ္တုံ ဝတွာ ဧတဒဟောသိ "သစေ အယံ ပဗ္ဗဇ္ဇံ အလဘမာနော မရိဿတိ၊ န ကောစိ

၁-သုခပရိဟဋောတိ သုခေန ပရိဟဋော (သီ၊ သျာ) ၂-အနိစ္ဆမာနကာ (သီ)၊ အနိစ္ဆန္တာ (က)

guṇo labbhati. Pabbajjitaṁ pana naṁ mātāpitaropi kālena kālaṁ passissanti, mayampi passissāma. Pabbajjāpi ca nāmesā bhāriyā, divase divase mattikāpattaṁ gahetvā piṇḍāya caritabbaṁ, ekaseyyaṁ ekabhattaṁ brahmacariyaṁ atidukkaraṁ, ayañca sukhumālo nāgarikajātiyo[1], so taṁ carituṁ asakkonto puna idheva āgamissati, handassa mātāpitaro anujānāpessāmā"ti. Te tathā akaṁsu. Mātāpitaropi naṁ "pabbajitena ca pana te mātāpitaro uddassetabbā"ti imaṁ katikaṁ katvā anujāniṁsu. Tena vuttaṁ "atha kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa sahāyakā yena Raṭṭhapālassa kulaputtassa mātāpitaro -pa- anuññātosi mātāpitūhi -pa- uddassetabbā"ti. Tattha **uddassetabbā**ti uddhaṁ dassetabbā, yathā taṁ kālena kālaṁ passanti, evaṁ āgantvā attānaṁ dassetabbā.

299. **Balaṁ gahetvā**ti sappāyabhojanāni bhuñjanto ucchādanādīhi ca kāyaṁ pariharanto kāyabalaṁ janetvā mātāpitaro vanditvā assumukhaṁ ñātiparivaṭṭaṁ pahāya yena Bhagavā tenupasaṅkami -pa- pabbājetu maṁ bhante Bhagavāti. Bhagavā samīpe ṭhitaṁ aññataraṁ bhikkhuṁ āmantesi "tena hi bhikkhu Raṭṭhapālaṁ pabbājehi ceva upasampādehi cā"ti. Sādhu bhanteti kho so bhikkhu Bhagavato paṭissutvā Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ jinadattiyaṁ saddhivihārikaṁ laddhā pabbājesi ceva upasampādesi ca. Tena vuttaṁ "alattha kho Raṭṭhapālo kulaputto Bhagavato santike pabbajjaṁ, alattha upasampadan"ti.

Pahitatto viharantoti dvādasa saṁvaccharāni evaṁ viharanto. Neyyapuggalo hi ayamāyasmā, tasmā puññavā abhinīhārasampannopi samāno "ajja ajjeva arahattan"ti samaṇadhammaṁ karontopi dvādasame vasse arahattaṁ pāpuṇi.

Yena Bhagavā tenupasaṅkamīti mayhaṁ mātāpitaro pabbajjaṁ anujānamānā "tayā kālena kālaṁ āgantvā amhākaṁ dassanaṁ dātabban"ti vatvā anujāniṁsu, dukkarakārikā kho pana mātāpitaro, ahañca yenajjhāsayena pabbajito, so me matthakaṁ patto, idāni Bhagavantaṁ āpucchitvā

1. Nāgarakulajātiyo (Sī, Ka)

ဂုဏော လဗ္ဘတိ။ ပဗ္ဗဇိတံ ပန နံ မာတာပိတရောပိ ကာလေန ကာလံ ပဿိဿန္တိ၊ မယမ္ပိ ပဿိဿာမ၊ ပဗ္ဗဇ္ဇာပိ စ နာမေသာ ဘာရိယာ၊ ဒိဝသေ ဒိဝသေ မတ္တိကာပတ္တံ ဂဟေတွာ ပိဏ္ဍာယ စရိတဗ္ဗံ၊ ဧကသေယျံ ဧကဘတ္တံ ဗြဟ္မစရိယံ အတိဒုက္ကရံ၊ အယဉ္စ သုခုမာလော နာဂရိကဇာတိယော[1]၊ သော တံ စရိတုံ အသက္ကောန္တော ပုန ဣဓေဝ အာဂမိဿတိ၊ ဟန္ဒဿ မာတာပိတရော အနုဇာနာပေဿာမာ”တိ။ တေ တထာ အကံသု။ မာတာပိတရောပိ နံ “ပဗ္ဗဇိတေန စ ပန တေ မာတာပိတရော ဥဒ္ဒဿေတဗ္ဗာ”တိ ဣမံ ကတိကံ ကတွာ အနုဇာနိံသု။ တေန ဝုတ္တံ “အထ ခေါ ရဋ္ဌပါလဿ ကုလပုတ္တဿ သဟာယကာ ယေန ရဋ္ဌပါလဿ ကုလပုတ္တဿ မာတာပိတရော။ပ။ အနုညာတောသိ မာတာပိတူဟိ။ပ။ ဥဒ္ဒဿေတဗ္ဗာ”တိ။ တတ္ထ **ဥဒ္ဒဿေတဗ္ဗာ**တိ ဥဒ္ဓံ ဒဿေတဗ္ဗာ၊ ယထာ တံ ကာလေန ကာလံ ပဿန္တိ၊ ဧဝံ အာဂန္တွာ အတ္တာနံ ဒဿေတဗ္ဗာ။

၂၉၉။ **ဗလံ ဂဟေတွာ**တိ သပ္ပါယဘောဇနာနိ ဘုဉ္ဇန္တော ဥစ္ဆာဒနာဒီဟိ စ ကာယံ ပရိဟရန္တော ကာယဗလံ ဇနေတွာ မာတာပိတရော ဝန္ဒိတွာ အဿုမုခံ ဉာတိပရိဝဋ္ဋံ ပဟာယ ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ။ပ။ ပဗ္ဗာဇေတု မံ ဘန္တေ ဘဂဝါတိ။ ဘဂဝါ သမီပေ ဌိတံ အညတရံ ဘိက္ခုံ အာမန္တေသိ “တေန ဟိ ဘိက္ခု ရဋ္ဌပါလံ ပဗ္ဗာဇေဟိ စေဝ ဥပသမ္ပာဒေဟိ စာ”တိ။ သာဓု ဘန္တေတိ ခေါ သော ဘိက္ခု ဘဂဝတော ပဋိဿုတွာ ရဋ္ဌပါလံ ကုလပုတ္တံ ဇိနဒတ္တိယံ သဒ္ဓိဝိဟာရိကံ လဒ္ဓါ ပဗ္ဗာဇေသိ စေဝ ဥပသမ္ပာဒေသိ စ။ တေန ဝုတ္တံ “အလတ္ထ ခေါ ရဋ္ဌပါလော ကုလပုတ္တော ဘဂဝတော သန္တိကေ ပဗ္ဗဇ္ဇံ၊ အလတ္ထ ဥပသမ္ပဒ”န္တိ။

ပဟိတတ္တော ဝိဟရန္တောတိ ဒွါဒသ သံဝစ္ဆရာနိ ဧဝံ ဝိဟရန္တော။ နေယျပုဂ္ဂလော ဟိ အယမာယသ္မာ၊ တသ္မာ ပုညဝါ အဘိနီဟာရသမ္ပန္နောပိ သမာနော “အဇ္ဇ အဇ္ဇေဝ အရဟတ္တ”န္တိ သမဏဓမ္မံ ကရောန္တောပိ ဒွါဒသမေ ဝဿေ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။

ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမီတိ မယှံ မာတာပိတရော ပဗ္ဗဇ္ဇံ အနုဇာနမာနာ “တယာ ကာလေန ကာလံ အာဂန္တွာ အမှာကံ ဒဿနံ ဒါတဗ္ဗ”န္တိ ဝတွာ အနုဇာနိံသု၊ ဒုက္ကရကာရိကာ ခေါ ပန မာတာပိတရော၊ အဟဉ္စ ယေနဇ္ဈာသယေန ပဗ္ဗဇိတော၊ သော မေ မတ္ထကံ ပတ္တော၊ ဣဒါနိ ဘဂဝန္တံ အာပုစ္ဆိတွာ

၁-နာဂရကုလဇာတိယော (သီ၊ က)

attānaṁ mātāpitūnaṁ dassessāmīti cintetvā āpucchitukāmo upasaṅkami. **Manasākāsī**ti “kiṁ nu kho Raṭṭhapāle gate koci upaddavo bhavissatī”ti manasi akāsi. Tato “bhavissatī”ti ñatvā “sakkhissati nu kho Raṭṭhapālo taṁ madditun”ti olokento tassa arahattasampattiṁ disvā “sakkhissatī”ti aññāsi. Tena vuttaṁ **yathā Bhagavā aññāsi -pa- kālaṁ maññasī**ti.

Migacīreti evaṁnāmake uyyāne. Taṁ hi raññā “akāle sampattapabbajitānaṁ dinnameva idaṁ, yathāsukhaṁ paribhuñjantū”ti evaṁ anuññātameva ahosi, tasmā thero “mama āgatabhāvaṁ mātāpitūnaṁ ārocessāmi, te me pādadhovana-uṇhodakapādamakkhanatelādīni pesissantī”ti cittampi anuppādetvā uyyānameva pāvisi. **Piṇḍāya pāvisī**ti dutiyadivase pāvisi.

Majjhimāyāti sattadvārakoṭṭhakassa gharassa majjhime dvārakoṭṭhake. **Ullikhāpetī**ti kappakena kese paharāpeti. **Etadavocā**ti “ime samaṇakā amhākaṁ piyaputtakaṁ pabbājetvā corānaṁ hatthe nikkhipitvā viya ekadivasampi na dassāpenti, evaṁ pharusakārakā ete puna imaṁ ṭhānaṁ upasaṅkamitabbaṁ maññanti, ettova nikaḍḍhitabbā ete”ti cintetvā etaṁ “imehi muṇḍakehī”ti-ādivacanaṁ avoca. **Ñātidāsī**ti ñātakānaṁ dāsī. **Ābhidosikan**ti pārivāsikaṁ ekarattātikkantaṁ pūtibhūtaṁ. Tatthāyaṁ padattho—pūtibhāvadosena abhibhūtoti abhidoso, abhidosova ābhidosiko. Ekarattātikkantasseva nāmasaññā esā yadidaṁ ābhidosikoti, taṁ **ābhidosikaṁ. Kummāsan**ti yavakummāsaṁ. **Chaḍḍetukāmā hotī**ti yasmā antamaso dāsakammakārānaṁ gorūpānampi aparibhogāraho, tasmā naṁ kacavaraṁ viya bahi chaḍḍetukāmā hoti. **Sacetan**ti sace etaṁ. **Bhaginī**ti ariyavohārena attano dhātiṁ ñātidāsiṁ ālapati. **Chaḍḍanīyadhamman**ti chaḍḍetabbasabhāvaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti “bhagini etaṁ sace bahi chaḍḍanīyadhammaṁ nissaṭṭhapariggahaṁ, idha me patte ākirāhī”ti. Kiṁ pana evaṁ vattuṁ labbhati, viññatti vā payuttavācā vā na hotīti. Na hoti. Kasmā? Nissaṭṭhapariggahattā. Yañhi chaḍḍanīyadhammaṁ nissaṭṭha pariggahaṁ, yattha sāmikā anālayā honti, taṁ sabbaṁ “detha

အတ္တာနံ မာတာပိတူနံ ဒဿေဿာမီတိ စိန္တေတွာ အာပုစ္ဆိတုကာမော ဥပသင်္ကမိ။ **မနသာကာသီ**တိ “ကိံ နု ခေါ ရဋ္ဌပါလေ ဂတေ ကောစိ ဥပဒ္ဒဝေါ ဘဝိဿတီ”တိ မနသိ အကာသိ။ တတော “ဘဝိဿတီ”တိ ဉတွာ “သက္ခိဿတိ နု ခေါ ရဋ္ဌပါလော တံ မဒ္ဒိတု”န္တိ ဩလောကေန္တော တဿ အရဟတ္တသမ္ပတ္တိံ ဒိသွာ “သက္ခိဿတီ”တိ အညာသိ။ တေန ဝုတ္တံ **ယထာ ဘဂဝါ အညာသိ။ပ။ ကာလံ မညသီ**တိ။

မိဂစီရေတိ ဧဝံနာမကေ ဥယျာနေ။ တံ ဟိ ရညာ “အကာလေ သမ္ပတ္တပဗ္ဗဇိတာနံ ဒိန္နမေဝ ဣဒံ၊ ယထာသုခံ ပရိဘုဉ္ဇန္တူ”တိ ဧဝံ အနုညာတမေဝ အဟောသိ၊ တသ္မာ ထေရော “မမ အာဂတဘာဝံ မာတာပိတူနံ အာရောစေဿာမိ၊ တေ မေ ပါဒဓောဝနဥဏှောဒကပါဒမက္ခနတေလာဒီနိ ပေသိဿန္တီ”တိ စိတ္တမ္ပိ အနုပ္ပါဒေတွာ ဥယျာနမေဝ ပါဝိသိ။ **ပိဏ္ဍာယ ပါဝိသီ**တိ ဒုတိယဒိဝသေ ပါဝိသိ။

မဇ္ဈိမာယာတိ သတ္တဒွါရကောဋ္ဌကဿ ဃရဿ မဇ္ဈိမေ ဒွါရကောဋ္ဌကေ။ **ဥလ္လိခါပေတီ**တိ ကပ္ပကေန ကေသေ ပဟရာပေတိ။ **ဧတဒဝေါစာ**တိ “ဣမေ သမဏကာ အမှာကံ ပိယပုတ္တကံ ပဗ္ဗာဇေတွာ စောရာနံ ဟတ္ထေ နိက္ခိပိတွာ ဝိယ ဧကဒိဝသမ္ပိ န ဒဿာပေန္တိ၊ ဧဝံ ဖရုသကာရကာ ဧတေ ပုန ဣမံ ဌာနံ ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗံ မညန္တိ၊ ဧတ္တောဝ နိကဍ္ဍိတဗ္ဗာ ဧတေ”တိ စိန္တေတွာ ဧတံ “ဣမေဟိ မုဏ္ဍကေဟီ”တိအာဒိဝစနံ အဝေါစ။ **ဉာတိဒါသီ**တိ ဉာတကာနံ ဒါသီ။ **အာဘိဒေါသိက**န္တိ ပါရိဝါသိကံ ဧကရတ္တာတိက္ကန္တံ ပူတိဘူတံ။ တတ္ထာယံ ပဒတ္ထော—ပူတိဘာဝဒေါသေန အဘိဘူတောတိ အဘိဒေါသော၊ အဘိဒေါသောဝ အာဘိဒေါသိကော။ ဧကရတ္တာတိက္ကန္တဿေဝ နာမသညာ ဧသာ ယဒိဒံ အာဘိဒေါသိကောတိ၊ တံ **အာဘိဒေါသိကံ။ ကုမ္မာသ**န္တိ ယဝကုမ္မာသံ။ **ဆဍ္ဍေတုကာမာ ဟောတီ**တိ ယသ္မာ အန္တမသော ဒါသကမ္မကာရာနံ ဂေါရူပါနမ္ပိ အပရိဘောဂါရဟော၊ တသ္မာ နံ ကစဝရံ ဝိယ ဗဟိ ဆဍ္ဍေတုကာမာ ဟောတိ။ **သစေတ**န္တိ သစေ ဧတံ။ **ဘဂိနီ**တိ အရိယဝေါဟာရေန အတ္တနော ဓာတိံ ဉာတိဒါသိံ အာလပတိ။ **ဆဍ္ဍနီယဓမ္မ**န္တိ ဆဍ္ဍေတဗ္ဗသဘာဝံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ “ဘဂိနိ ဧတံ သစေ ဗဟိ ဆဍ္ဍနီယဓမ္မံ နိဿဋ္ဌပရိဂ္ဂဟံ၊ ဣဓ မေ ပတ္တေ အာကိရာဟီ”တိ။ ကိံ ပန ဧဝံ ဝတ္တုံ လဗ္ဘတိ၊ ဝိညတ္တိ ဝါ ပယုတ္တဝါစာ ဝါ န ဟောတီတိ။ န ဟောတိ။ ကသ္မာ? နိဿဋ္ဌပရိဂ္ဂဟတ္တာ။ ယဉှိ ဆဍ္ဍနီယဓမ္မံ နိဿဋ္ဌပရိဂ္ဂဟံ၊ ယတ္ထ သာမိကာ အနာလယာ ဟောန္တိ၊ တံ သဗ္ဗံ “ဒေထ

āharatha ākirathā”ti vattuṁ vaṭṭati. Teneva hi ayamāyasmā agga-ariyavaṁsiko samānopi evamāha.

Hatthānanti bhikkhāgahaṇatthaṁ pattaṁ upanāmayato maṇibandhato pabhuti dvinnampi hatthānaṁ. **Pādānan**ti nivāsanantato paṭṭhāya dvinnampi pādānaṁ. **Sarassā**ti sace taṁ bhaginīti vācaṁ nicchārayato sarassa ca. **Nimittaṁ aggahesī**ti hatthapiṭṭhi-ādīni olokayamānā “puttassa me Raṭṭhapālassa viya suvaṇṇakacchapapiṭṭhisadisā imā hatthapādapiṭṭhiyo, haritālavaṭṭiyo viya suvaṭṭitā aṅguliyo, madhuro saro”ti gihikāle sallakkhitapubbaṁ ākāraṁ aggahesi sañjāni sallakkhesi. Tassa hāyasmato dvādasavassāni araññāvāsañceva piṇḍiyālopabhojanañca paribhuñjantassa aññādiso sarīravaṇṇo ahosi, tena naṁ sā ñātidāsī disvāva na sañjāni, nimittaṁ pana aggahesīti.

300. **Raṭṭhapālassa mātaraṁ etadavocā**ti therassa aṅgapaccaṅgāni saṇṭhāpetvā thaññaṁ pāyetvā saṁvaḍḍhitadhātīpi samānā pabbajitvā mahākhīṇāsavabhāvappattena sāmiputtena saddhiṁ “tvaṁ nu kho me bhante putto Raṭṭhapālo”ti-ādivacanaṁ vattuṁ avisahantī vegena gharaṁ pavisitvā Raṭṭhapālassa mātaraṁ etadavoca. **Yagghe**ti ārocanatthe nipāto. **Sace je saccan**ti ettha **je**ti ālapane nipāto. Evaṁ hi tasmiṁ dese[1] dāsijanaṁ ālapanti, tasmā “tvaṁ hi bhoti dāsi sace saccaṁ bhaṇasī”ti evamettha attho daṭṭhabbo.

Upasaṅkamīti kasmā upasaṅkami? Mahākule itthiyo bahi nikkhamantā garahaṁ pāpuṇanti, idañca accāyikakiccaṁ, seṭṭhissa naṁ ārocessāmīti cinteti. Tasmā upasaṅkami. **Aññataraṁ kuṭṭamūlan**ti[2] tasmiṁ kira dese dānapatīnaṁ gharesu sālā honti, āsanāni cettha paññattāni honti, upaṭṭhāpitaṁ udakakañjiyaṁ. Tattha pabbajitā piṇḍāya caritvā nisīditvā bhuñjanti. Sace icchanti, dānapatīnampi santakaṁ gaṇhanti. Tasmā tampi aññatarassa kulassa īdisāya sālāya aññataraṁ kuṭṭamūlanti veditabbaṁ. Na hi pabbajitā kapaṇamanussā viya asāruppe ṭhāne nisīditvā bhuñjantīti.

1. Janapade (Syā, Ka) 2. Kuḍḍamūlanti (Sī, Syā)

အာဟရထ အာကိရထာ”တိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ တေနေဝ ဟိ အယမာယသ္မာ အဂ္ဂအရိယဝံသိကော သမာနောပိ ဧဝမာဟ။

ဟတ္ထာနန္တိ ဘိက္ခာဂဟဏတ္ထံ ပတ္တံ ဥပနာမယတော မဏိဗန္ဓတော ပဘုတိ ဒွိန္နမ္ပိ ဟတ္ထာနံ။ **ပါဒါန**န္တိ နိဝါသနန္တတော ပဋ္ဌာယ ဒွိန္နမ္ပိ ပါဒါနံ။ **သရဿာ**တိ သစေ တံ ဘဂိနီတိ ဝါစံ နိစ္ဆာရယတော သရဿ စ။ **နိမိတ္တံ အဂ္ဂဟေသီ**တိ ဟတ္ထပိဋ္ဌိအာဒီနိ ဩလောကယမာနာ “ပုတ္တဿ မေ ရဋ္ဌပါလဿ ဝိယ သုဝဏ္ဏကစ္ဆပပိဋ္ဌိသဒိသာ ဣမာ ဟတ္ထပါဒပိဋ္ဌိယော၊ ဟရိတာလဝဋ္ဋိယော ဝိယ သုဝဋ္ဋိတာ အင်္ဂုလိယော၊ မဓုရော သရော”တိ ဂိဟိကာလေ သလ္လက္ခိတပုဗ္ဗံ အာကာရံ အဂ္ဂဟေသိ သဉ္ဇာနိ သလ္လက္ခေသိ။ တဿ ဟာယသ္မတော ဒွါဒသဝဿာနိ အရညာဝါသဉ္စေဝ ပိဏ္ဍိယာလောပဘောဇနဉ္စ ပရိဘုဉ္ဇန္တဿ အညာဒိသော သရီရဝဏ္ဏော အဟောသိ၊ တေန နံ သာ ဉာတိဒါသီ ဒိသွာဝ န သဉ္ဇာနိ၊ နိမိတ္တံ ပန အဂ္ဂဟေသီတိ။

၃၀၀။ **ရဋ္ဌပါလဿ မာတရံ ဧတဒဝေါစာ**တိ ထေရဿ အင်္ဂပစ္စင်္ဂါနိ သဏ္ဌာပေတွာ ထညံ ပါယေတွာ သံဝဍ္ဎိတဓာတီပိ သမာနာ ပဗ္ဗဇိတွာ မဟာခီဏာသဝဘာဝပ္ပတ္တေန သာမိပုတ္တေန သဒ္ဓိံ “တွံ နု ခေါ မေ ဘန္တေ ပုတ္တော ရဋ္ဌပါလော”တိအာဒိဝစနံ ဝတ္တုံ အဝိသဟန္တီ ဝေဂေန ဃရံ ပဝိသိတွာ ရဋ္ဌပါလဿ မာတရံ ဧတဒဝေါစ။ **ယဂ္ဃေ**တိ အာရောစနတ္ထေ နိပါတော။ **သစေ ဇေ သစ္စ**န္တိ ဧတ္ထ **ဇေ**တိ အာလပနေ နိပါတော။ ဧဝံ ဟိ တသ္မိံ ဒေသေ[၁] ဒါသိဇနံ အာလပန္တိ၊ တသ္မာ “တွံ ဟိ ဘောတိ ဒါသိ သစေ သစ္စံ ဘဏသီ”တိ ဧဝမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။

ဥပသင်္ကမီတိ ကသ္မာ ဥပသင်္ကမိ? မဟာကုလေ ဣတ္ထိယော ဗဟိ နိက္ခမန္တာ ဂရဟံ ပါပုဏန္တိ၊ ဣဒဉ္စ အစ္စာယိကကိစ္စံ၊ သေဋ္ဌိဿ နံ အာရောစေဿာမီတိ စိန္တေတိ။ တသ္မာ ဥပသင်္ကမိ။ **အညတရံ ကုဋ္ဋမူလ**န္တိ[၂] တသ္မိံ ကိရ ဒေသေ ဒါနပတီနံ ဃရေသု သာလာ ဟောန္တိ၊ အာသနာနိ စေတ္ထ ပညတ္တာနိ ဟောန္တိ၊ ဥပဋ္ဌာပိတံ ဥဒကကဉ္ဇိယံ။ တတ္ထ ပဗ္ဗဇိတာ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ နိသီဒိတွာ ဘုဉ္ဇန္တိ။ သစေ ဣစ္ဆန္တိ၊ ဒါနပတီနမ္ပိ သန္တကံ ဂဏှန္တိ။ တသ္မာ တမ္ပိ အညတရဿ ကုလဿ ဤဒိသာယ သာလာယ အညတရံ ကုဋ္ဋမူလန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ န ဟိ ပဗ္ဗဇိတာ ကပဏမနုဿာ ဝိယ အသာရုပ္ပေ ဌာနေ နိသီဒိတွာ ဘုဉ္ဇန္တီတိ။

၁-ဇနပဒေ (သျာ၊ က) ၂-ကုဍ္ဍမူလန္တိ (သီ၊ သျာ)

Atthi nāma tātāti ettha **atthī**ti vijjamānatthe, **nāmā**ti pucchanatthe maññanatthe vā nipāto. Idaṁ hi vuttaṁ hoti—atthi nu kho tāta Raṭṭhapāla amhākaṁ dhanaṁ, nanu mayaṁ[1] niddhanāti vattabbā, yesaṁ no tvaṁ īdise ṭhāne nisīditvā ābhidosikaṁ kummāsaṁ paribhuñjissasi. Tathā atthi nu kho tāta Raṭṭhapāla amhākaṁ jīvitaṁ, nanu mayaṁ[2] matāti vattabbā, yesaṁ no tvaṁ īdise ṭhāne nisīditvā ābhidosikaṁ kummāsaṁ paribhuñjissasi. Tathā atthi maññe tāta Raṭṭhapāla tava abbhantare sāsanaṁ nissāya paṭiladdho samaṇaguṇo, yaṁ tvaṁ subhojanarasasaṁvaḍḍhitopi imaṁ jigucchaneyyaṁ ābhidosikaṁ kummāsaṁ amatamiva nibbikāro paribhuñjissasīti. So pana gahapati dukkhābhitunnatāya etamatthaṁ paripuṇṇaṁ katvā vattumasakkonto "atthi nāma tāta Raṭṭhapāla ābhidosikaṁ kummāsaṁ paribhuñjissasī"ti ettakameva avaca. Akkharacintakā panettha idaṁ lakkhaṇaṁ vadanti—anokappanāmarisanatthavasenetaṁ atthisadde upapade "paribhuñjissasī"ti anāgatavacanaṁ kataṁ. Tassāyamattho "atthi nāma -pa-paribhuñjissasi, idaṁ paccakkhampi ahaṁ na saddahāmi na marisayāmī"ti. Idaṁ ettakaṁ vacanaṁ gahapati therassa pattamukhavaṭṭiyaṁ gahetvā ṭhitakova kathesi. Theropi pitari pattamukhavaṭṭiyaṁ gahetvā ṭhiteyeva taṁ pūtikummāsaṁ paribhuñji sunakhavantasadisaṁ pūtikukkuṭaṇḍamiva bhinnaṭṭhāne pūtikaṁ vāyantaṁ. Puthujjanena kira tathārūpaṁ kummāsaṁ paribhuñjituṁ na sakkā. Thero pana ariyiddhiyaṁ[2] ṭhatvā dibbojaṁ amatarasaṁ paribhuñjamāno viya paribhuñjitvā dhamakaraṇena udakaṁ gahetvā pattañca mukhañca hatthapāde ca dhovitvā **kuto no gahapatī**ti-ādimāha.

Tattha **kuto no**ti kuto nu. **Neva dānan**ti deyyadhammavasena neva dānaṁ alatthamha. **Na paccakkhānan**ti "kiṁ tāta Raṭṭhapāla, kacci te khamanīyaṁ, kaccisi appakilamathena āgato, na tāva tāta gehe bhattaṁ sampādiyatī"ti evaṁ paṭisanthāravasena paccakkhānampi na alatthamha. Kasmā pana thero evamāha? Pitu anuggahena. Evaṁ kirassa ahosi "yathā esa maṁ vadati, aññepi pabbajite evaṁ vadati maññe. Buddhasāsane ca pattantare padumaṁ viya bhasmāchanno aggi viya pheggupaṭicchanno candanasāro viya suttikāpaṭicchannaṁ muttaratanaṁ viya valāhakapaṭicchanno candimā viya

1. Na mayaṁ (Vi-Ṭṭha 1. 174 piṭṭhe)　　2. Ariyasiddhiyaṁ (Sī)

အတ္ထိ နာမ တာတာတိ ဧတ္ထ **အတ္ထီ**တိ ဝိဇ္ဇမာနတ္ထေ၊ **နာမာ**တိ ပုစ္ဆနတ္ထေ မညနတ္ထေ ဝါ နိပါတော။ ဣဒံ ဟိ ဝုတ္တံ ဟောတိ—အတ္ထိ နု ခေါ တာတ ရဋ္ဌပါလ အမှာကံ ဓနံ၊ နနု မယံ[၁] နိဒ္ဓနာတိ ဝတ္တဗ္ဗာ၊ ယေသံ နော တွံ ဤဒိသေ ဌာနေ နိသီဒိတွာ အာဘိဒောသိကံ ကုမ္မာသံ ပရိဘုဉ္ဇိဿသိ။ တထာ အတ္ထိ နု ခေါ တာတ ရဋ္ဌပါလ အမှာကံ ဇီဝိတံ၊ နနု မယံ[၂] မတာတိ ဝတ္တဗ္ဗာ၊ ယေသံ နော တွံ ဤဒိသေ ဌာနေ နိသီဒိတွာ အာဘိဒောသိကံ ကုမ္မာသံ ပရိဘုဉ္ဇိဿသိ။ တထာ အတ္ထိ မညေ တာတ ရဋ္ဌပါလ တဝ အဗ္ဘန္တရေ သာသနံ နိဿာယ ပဋိလဒ္ဓေါ သမဏဂုဏော၊ ယံ တွံ သုဘောဇနရသသံဝဍ္ဎိတောပိ ဣမံ ဇိဂုစ္ဆနေယျံ အာဘိဒောသိကံ ကုမ္မာသံ အမတမိဝ နိဗ္ဗိကာရော ပရိဘုဉ္ဇိဿသီတိ။ သော ပန ဂဟပတိ ဒုက္ခာဘိတုန္နတာယ ဧတမတ္ထံ ပရိပုဏ္ဏံ ကတွာ ဝတ္တုမသက္ကောန္တော "အတ္ထိ နာမ တာတ ရဋ္ဌပါလ အာဘိဒောသိကံ ကုမ္မာသံ ပရိဘုဉ္ဇိဿသီ"တိ ဧတ္တကမေဝ အဝစ။ အက္ခရစိန္တကာ ပနေတ္ထ ဣဒံ လက္ခဏံ ဝဒန္တိ—အနောကပ္ပနာမရိသနတ္ထဝသေနေတံ အတ္ထိသဒ္ဒေ ဥပပဒေ "ပရိဘုဉ္ဇိဿသီ"တိ အနာဂတဝစနံ ကတံ။ တဿာယမတ္ထော "အတ္ထိ နာမ။ပ။ ပရိဘုဉ္ဇိဿသိ၊ ဣဒံ ပစ္စက္ခမ္ပိ အဟံ န သဒ္ဒဟာမိ န မရိသယာမီ"တိ။ ဣဒံ ဧတ္တကံ ဝစနံ ဂဟပတိ ထေရဿ ပတ္တမုခဝဋ္ဋိယံ ဂဟေတွာ ဌိတကောဝ ကထေသိ။ ထေရောပိ ပိတရိ ပတ္တမုခဝဋ္ဋိယံ ဂဟေတွာ ဌိတေယေဝ တံ ပူတိကုမ္မာသံ ပရိဘုဉ္ဇိ သုနခဝန္တသဒိသံ ပူတိကုက္ကုဋဏ္ဍမိဝ ဘိန္နဋ္ဌာနေ ပူတိကံ ဝါယန္တံ။ ပုထုဇ္ဇနေန ကိရ တထာရူပံ ကုမ္မာသံ ပရိဘုဉ္ဇိတုံ န သက္ကာ။ ထေရော ပန အရိယိဒ္ဓိယံ[၂] ဌတွာ ဒိဗ္ဗောဇံ အမတရသံ ပရိဘုဉ္ဇမာနော ဝိယ ပရိဘုဉ္ဇိတွာ ဓမကရဏေန ဥဒကံ ဂဟေတွာ ပတ္တဉ္စ မုခဉ္စ ဟတ္ထပါဒေ စ ဓောဝိတွာ **ကုတော နော ဂဟပတီ**တိ-အာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ကုတော နော**တိ ကုတော နု။ **နေဝ ဒါန**န္တိ ဒေယျဓမ္မဝသေန နေဝ ဒါနံ အလတ္ထမှ။ **န ပစ္စက္ခာန**န္တိ "ကိံ တာတ ရဋ္ဌပါလ, ကစ္စိ တေ ခမနီယံ၊ ကစ္စိသိ အပ္ပကိလမထေန အာဂတော၊ န တာဝ တာတ ဂေဟေ ဘတ္တံ သမ္ပာဒိယတီ"တိ ဧဝံ ပဋိသန္ထာရဝသေန ပစ္စက္ခာနမ္ပိ န အလတ္ထမှ။ ကသ္မာ ပန ထေရော ဧဝမာဟ? ပိတု အနုဂ္ဂဟေန။ ဧဝံ ကိရဿ အဟောသိ "ယထာ ဧသ မံ ဝဒတိ၊ အညေပိ ပဗ္ဗဇိတေ ဧဝံ ဝဒတိ မညေ။ ဗုဒ္ဓသာသနေ စ ပတ္တန္တရေ ပဒုမံ ဝိယ ဘသ္မာဆန္နော အဂ္ဂိ ဝိယ ဖေဂ္ဂုပဋိစ္ဆန္နော စန္ဒနသာရော ဝိယ သုတ္တိကာပဋိစ္ဆန္နံ မုတ္တရတနံ ဝိယ ဝလာဟကပဋိစ္ဆန္နော စန္ဒိမာ ဝိယ

၁-န မယံ (ဝိ-ဋ္ဌ ၁-၁၇၄-ပိဋ္ဌေ)　　၂-အရိယသိဒ္ဓိယံ (သီ)

mādisānaṁ paṭicchannaguṇānaṁ bhikkhūnaṁ anto natthi, tesupi na evarūpaṁ vacanaṁ pavattessati, saṁvare ṭhassatī”ti anuggahena evamāha.

Ehi tātāti tāta tuyhaṁ gharaṁ mā hotu, ehi gharaṁ gamissāmāti vadati. **Alan**ti thero ukkaṭṭha-ekāsanikatāya paṭikkhipanto evamāha. **Adhivāsesī**ti thero pana pakatiyā ukkaṭṭhasapadānacāriko svātanāyabhikkhaṁ nāma nādhivāseti, mātu anuggahena pana adhivāsesi. Mātu kirassa theraṁ anussaritvā mahāsoko uppajji, rodaneneva pakkakkhi viya jātā, tasmā thero “sacāhaṁ taṁ apassitvā[1] gamissāmi, hadayampissā phāleyyā”ti anuggahena adhivāsesi. **Kārāpetvā**ti ekaṁ hiraññassa, ekaṁ suvaṇṇassāti dve puñje kārāpetvā. Kīvamahantā pana puñjā ahesunti. Yathā orato ṭhito puriso pārato ṭhitaṁ majjhimappamāṇaṁ purisaṁ na passati, evaṁmahantā.

301. **Idaṁ te tātā**ti kahāpaṇapuñjañca suvaṇṇapuñjañca dassento āha. **Mattikan**ti mātito āgataṁ, idaṁ te mātāmahiyā mātu imaṁ gehaṁ āgacchantiyā gandhamālādīnaṁ atthāya dinnaṁ dhananti attho. **Aññaṁ pettikaṁ aññaṁ pitāmahan**ti yaṁ pana te pitu ca pitāmahānañca santakaṁ, taṁ aññaṁyeva, nihitañca[2] payuttañca ativiya bahu. Ettha ca “pitāmahan”ti taddhitalopaṁ katvā vuttanti veditabbaṁ. “Petāmahan”ti vā pāṭho. **Sakkā tāta Raṭṭhapālā**ti tāta Raṭṭhapāla na kevalaṁ pabbajitena sakkā puññāni kātuṁ, agāraṁ ajjhāvasantenapi bhoge ca bhuñjituṁ tīsu saraṇesu patiṭṭhāya pañca sikkhāpadāni samādiyitvā uḷārāni dānādīni puññāni ca sakkā kātuṁ. Ehi tvaṁ tāta -pa- puññāni ca karohīti. **Tatonidānan**ti dhanahetu dhanapaccayā. Taṁ taṁ dhanaṁ rakkhantassa ca rājādīnaṁ vasena dhanaparikkhayaṁ pāpuṇantassa kassaci uppajjamānasokādayo sandhāya evamāha. Evaṁ vutte seṭṭhi gahapati “ahaṁ imaṁ uppabbājessāmīti ānesiṁ[3], so dāni me dhammakathaṁ kātuṁ āraddho, ayaṁ na me vacanaṁ karissatī”ti uṭṭhāya gantvā assa orodhānaṁ dvāraṁ vivarāpetvā “ayaṁ vo sāmiko, gacchatha yaṁkiñci katvā naṁ gaṇhituṁ vāyamathā”ti uyyojesi. Suvaye[4] ṭhitā nāṭakitthiyo nikkhamitvā theraṁ

1. Asahitvā (Ka) 2. Nidahitañca (Ka)
3. Ānayiṁ (Sī), ānemi (Ka) 4. Tīsu vayesu (Syā, Ka)

မာဒိသာနံ ပဋိစ္ဆန္နဂုဏာနံ ဘိက္ခူနံ အန္တော နတ္ထိ၊ တေသုပိ န ဧဝရူပံ ဝစနံ ပဝတ္တေဿတိ၊ သံဝရေ ဌဿတီ”တိ အနုဂ္ဂဟေန ဧဝမာဟ။

ဧဟိ တာတာတိ တာတ တုယှံ ဃရံ မာ ဟောတု၊ ဧဟိ ဃရံ ဂမိဿာမာတိ ဝဒတိ။ **အလ**န္တိ ထေရော ဥက္ကဋ္ဌေကာသနိကတာယ ပဋိက္ခိပန္တော ဧဝမာဟ။ **အဓိဝါသေသီ**တိ ထေရော ပန ပကတိယာ ဥက္ကဋ္ဌသပဒါနစာရိကော သွာတနာယဘိက္ခံ နာမ နာဓိဝါသေတိ၊ မာတု အနုဂ္ဂဟေန ပန အဓိဝါသေသိ။ မာတု ကိရဿ ထေရံ အနုဿရိတွာ မဟာသောကော ဥပ္ပဇ္ဇိ၊ ရောဒနေနေဝ ပက္ကက္ခိ ဝိယ ဇာတာ၊ တသ္မာ ထေရော “သစာဟံ တံ အပဿိတွာ[၁] ဂမိဿာမိ၊ ဟဒယမ္ပိဿာ ဖာလေယျာ”တိ အနုဂ္ဂဟေန အဓိဝါသေသိ။ **ကာရာပေတွာ**တိ ဧကံ ဟိရညဿ, ဧကံ သုဝဏ္ဏဿာတိ ဒွေ ပုဉ္ဇေ ကာရာပေတွာ။ ကီဝမဟန္တာ ပန ပုဉ္ဇာ အဟေသုန္တိ။ ယထာ ဩရတော ဌိတော ပုရိသော ပါရတော ဌိတံ မဇ္ဈိမပ္ပမာဏံ ပုရိသံ န ပဿတိ၊ ဧဝံမဟန္တာ။

၃၀၁။ **ဣဒံ တေ တာတာ**တိ ကဟာပဏပုဉ္ဇဉ္စ သုဝဏ္ဏပုဉ္ဇဉ္စ ဒဿေန္တော အာဟ။ **မတ္တိက**န္တိ မာတိတော အာဂတံ၊ ဣဒံ တေ မာတာမဟိယာ မာတု ဣမံ ဂေဟံ အာဂစ္ဆန္တိယာ ဂန္ဓမာလာဒီနံ အတ္ထာယ ဒိန္နံ ဓနန္တိ အတ္ထော။ **အညံ ပေတ္တိကံ အညံ ပိတာမဟ**န္တိ ယံ ပန တေ ပိတု စ ပိတာမဟာနဉ္စ သန္တကံ၊ တံ အညံယေဝ၊ နိဟိတဉ္စ[၂] ပယုတ္တဉ္စ အတိဝိယ ဗဟု။ ဧတ္ထ စ “ပိတာမဟ”န္တိ တဒ္ဓိတလောပံ ကတွာ ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ “ပေတာမဟ”န္တိ ဝါ ပါဌော။ **သက္ကာ တာတ ရဋ္ဌပါလာ**တိ တာတ ရဋ္ဌပါလ န ကေဝလံ ပဗ္ဗဇိတေန သက္ကာ ပုညာနိ ကာတုံ၊ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသန္တေနပိ ဘောဂေ စ ဘုဉ္ဇိတုံ တီသု သရဏေသု ပတိဋ္ဌာယ ပဉ္စ သိက္ခာပဒါနိ သမာဒိယိတွာ ဥဠာရာနိ ဒါနာဒီနိ ပုညာနိ စ သက္ကာ ကာတုံ။ ဧဟိ တွံ တာတ။ပ။ ပုညာနိ စ ကရောဟီတိ။ **တတောနိဒါန**န္တိ ဓနဟေတု ဓနပစ္စယာ။ တံ တံ ဓနံ ရက္ခန္တဿ စ ရာဇာဒီနံ ဝသေန ဓနပရိက္ခယံ ပါပုဏန္တဿ ကဿစိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနသောကာဒယော သန္ဓာယ ဧဝမာဟ။ ဧဝံ ဝုတ္တေ သေဋ္ဌိ ဂဟပတိ “အဟံ ဣမံ ဥပ္ပဗ္ဗာဇေဿာမီတိ အာနေသိံ[၃]၊ သော ဒါနိ မေ ဓမ္မကထံ ကာတုံ အာရဒ္ဓေါ၊ အယံ န မေ ဝစနံ ကရိဿတီ”တိ ဥဋ္ဌာယ ဂန္တွာ အဿ ဩရောဓာနံ ဒွါရံ ဝိဝရာပေတွာ “အယံ ဝေါ သာမိကော၊ ဂစ္ဆထ ယံကိဉ္စိ ကတွာ နံ ဂဏှိတုံ ဝါယမထာ”တိ ဥယျောဇေသိ။ သုဝယေ[၄] ဌိတာ နာဋကိတ္ထိယော နိက္ခမိတွာ ထေရံ

၁-အသဟိတွာ (က) ၂-နိဒဟိတဉ္စ (က)
၃-အာနယိံ (သီ)၊ အာနေမိ (က) ၄-တီသု ဝယေသု (သျာ၊ က)

parivārayiṁsu, tāsu dve jeṭṭhakitthiyo sandhāya **purāṇadutiyikā**ti-ādi vuttaṁ. **Paccekaṁ pādesu gahetvā**ti ekekamhi pāde naṁ gahetvā.

Kīdisā nāma tā ayyaputta accharāyoti kasmā evamāhaṁsu? Tadā kira sambahule khattiyakumārepi brāhmaṇakumārepi seṭṭhiputtepi mahāsampattiyo pahāya pabbajante disvā pabbajjāguṇaṁ ajānantā kathaṁ samuṭṭhāpenti “kasmā ete pabbajantī”ti. Athaññe vadanti “devaccharādevanāṭakānaṁ kāraṇā”ti. Sā kathā vitthārikā ahosi. Taṁ gahetvā sabbā evamāhaṁsu. Atha thero paṭikkhipanto **na kho mayaṁ bhaginī**ti-ādimāha. **Samudācaratī**ti voharati vadati. **Tattheva mucchitā papatiṁsū**ti taṁ bhaginivādena samudācarantaṁ disvā “mayaṁ ajja āgamissati, ajja āgamissatī”ti dvādasa vassāni bahi na nikkhantā, etaṁ nissāya no dārakā na laddhā, yesaṁ ānubhāvena jīveyyāma, ito camhā parihīnā añňato ca. Ayaṁ loko nāma attanova cintesi, tasmā tāpi “idāni mayaṁ anāthā jātā”ti attanova cintayamānā “anatthiko dāni amhehi ayaṁ, so amhe pajāpatiyo samānā attanā saddhiṁ ekamātukucchiyā sayitadārikā viya maññatī”ti samuppannabalavasokā hutvā tasmiṁyeva padese mucchitā papatiṁsu, patitāti attho.

Mā no viheṭhethāti mā amhe dhanaṁ dassetvā mātugāme ca uyyojetvā viheṭhayittha, vihesā hesā pabbajitānanti. Kasmā evamāha? Mātāpitūnaṁ anuggahena. So kira seṭṭhi “pabbajitaliṅgaṁ nāma kiliṭṭhaṁ, pabbajjāvesaṁ hāretvā nhāyitvā tayo janā ekato bhuñjissāmā”ti maññamāno therassa bhikkhaṁ na deti. Thero “mādisassa khīṇāsavassa āhārantarāyaṁ katvā ete bahuṁ apuññaṁ pasaveyyūn”ti tesaṁ anuggahena evamāha.

302. **Gāthā abhāsī**ti gāthāyo abhāsi. Tattha **passā**ti santike ṭhitajanaṁ sandhāya vadati. **Cittan**ti cittavicittaṁ. **Bimban**ti attabhāvaṁ. **Arukāyan**ti navannaṁ vaṇamukhānaṁ vasena vaṇakāyaṁ. **Samussitan**ti tīṇi aṭṭhisatāni navahi nhārusatehi bandhitvā navahi maṁsapesisatehi limpitvā samantato ussitaṁ. **Āturan**ti jarāturatāya rogāturatāya kilesāturatāya ca niccāturaṁ. **Bahusaṅkappan**ti paresaṁ uppannapatthanāsaṅkappehi

ပရိဝါရယိံသု၊ တာသု ဒွေ ဇေဋ္ဌကိတ္ထိယော သန္ဓာယ **ပုရာဏဒုတိယိကာ**တိ-အာဒိ ဝုတ္တံ။ **ပစ္စေကံ ပါဒေသု ဂဟေတွာ**တိ ဧကေကမှိ ပါဒေ နံ ဂဟေတွာ။

ကီဒိသာ နာမ တာ အယျပုတ္တ အစ္ဆရာယောတိ ကသ္မာ ဧဝမာဟံသု? တဒါ ကိရ သမ္ဗဟုလေ ခတ္တိယကုမာရေပိ ဗြာဟ္မဏကုမာရေပိ သေဋ္ဌိပုတ္တေပိ မဟာသမ္ပတ္တိယော ပဟာယ ပဗ္ဗဇန္တေ ဒိသွာ ပဗ္ဗဇ္ဇာဂုဏံ အဇာနန္တာ ကထံ သမုဋ္ဌာပေန္တိ “ကသ္မာ ဧတေ ပဗ္ဗဇန္တီ”တိ။ အထညေ ဝဒန္တိ “ဒေဝစ္ဆရာဒေဝနာဋကာနံ ကာရဏာ”တိ။ သာ ကထာ ဝိတ္ထာရိကာ အဟောသိ။ တံ ဂဟေတွာ သဗ္ဗာ ဧဝမာဟံသု။ အထ ထေရော ပဋိက္ခိပန္တော **န ခေါ မယံ ဘဂိနီ**တိ-အာဒိမာဟ။ **သမုဒါစရတီ**တိ ဝေါဟရတိ ဝဒတိ။ **တတ္ထေဝ မုစ္ဆိတာ ပပတိံသူ**တိ တံ ဘဂိနိဝါဒေန သမုဒါစရန္တံ ဒိသွာ “မယံ အဇ္ဇ အာဂမိဿတိ၊ အဇ္ဇ အာဂမိဿတီ”တိ ဒွါဒသ ဝဿာနိ ဗဟိ န နိက္ခန္တာ၊ ဧတံ နိဿာယ နော ဒါရကာ န လဒ္ဓါ၊ ယေသံ အာနုဘာဝေန ဇီဝေယျာမ၊ ဣတော စမှာ ပရိဟီနာ အညတော စ။ အယံ လောကော နာမ အတ္တနောဝ စိန္တေသိ၊ တသ္မာ တာပိ “ဣဒါနိ မယံ အနာထာ ဇာတာ”တိ အတ္တနောဝ စိန္တယမာနာ “အနတ္ထိကော ဒါနိ အမှေဟိ အယံ၊ သော အမှေ ပဇာပတိယော သမာနာ အတ္တနာ သဒ္ဓိံ ဧကမာတုကုစ္ဆိယာ သယိတဒါရိကာ ဝိယ မညတီ”တိ သမုပ္ပန္နဗလဝသောကာ ဟုတွာ တသ္မိံယေဝ ပဒေသေ မုစ္ဆိတာ ပပတိံသု၊ ပတိတာတိ အတ္ထော။

မာ နော ဝိဟေဌေထာတိ မာ အမှေ ဓနံ ဒဿေတွာ မာတုဂါမေ စ ဥယျောဇေတွာ ဝိဟေဌယိတ္ထ၊ ဝိဟေသာ ဟေသာ ပဗ္ဗဇိတာနန္တိ။ ကသ္မာ ဧဝမာဟ? မာတာပိတူနံ အနုဂ္ဂဟေန။ သော ကိရ သေဋ္ဌိ “ပဗ္ဗဇိတလိင်္ဂံ နာမ ကိလိဋ္ဌံ၊ ပဗ္ဗဇ္ဇာဝေသံ ဟာရေတွာ နှာယိတွာ တယော ဇနာ ဧကတော ဘုဉ္ဇိဿာမာ”တိ မညမာနော ထေရဿ ဘိက္ခံ န ဒေတိ။ ထေရော “မာဒိသဿ ခီဏာသဝဿ အာဟာရန္တရာယံ ကတွာ ဧတေ ဗဟုံ အပုညံ ပသဝေယျု”န္တိ တေသံ အနုဂ္ဂဟေန ဧဝမာဟ။

၃၀၂။ **ဂါထာ အဘာသီ**တိ ဂါထာယော အဘာသိ။ တတ္ထ **ပဿာ**တိ သန္တိကေ ဌိတဇနံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ **စိတ္တ**န္တိ စိတ္တဝိစိတ္တံ။ **ဗိမ္ဗ**န္တိ အတ္တဘာဝံ။ **အရုကာယ**န္တိ နဝန္နံ ဝဏမုခါနံ ဝသေန ဝဏကာယံ။ **သမုဿိတ**န္တိ တီဏိ အဋ္ဌိသတာနိ နဝဟိ နှာရုသတေဟိ ဗန္ဓိတွာ နဝဟိ မံသပေသိသတေဟိ လိမ္ပိတွာ သမန္တတော ဥဿိတံ။ **အာတုရ**န္တိ ဇရာတုရတာယ ရောဂါတုရတာယ ကိလေသာတုရတာယ စ နိစ္စာတုရံ။ **ဗဟုသင်္ကပ္ပ**န္တိ ပရေသံ ဥပ္ပန္နပတ္ထနာသင်္ကပ္ပေဟိ

bahusaṅkappaṁ. Itthīnaṁ hi kāye purisānaṁ saṅkappā uppajjanti, tesaṁ kāye itthīnaṁ. Susāne chaḍḍitakaḷevarabhūtampi cetaṁ kākakulalādayo patthayantiyevāti bahusaṅkappo nāma hoti. **Yassa natthi dhuvaṁ ṭhitī**ti yassa kāyassa māyāmarīcipheṇapiṇḍa[1] udakapupphuḷādīnaṁ viya ekaṁseneva ṭhiti nāma natthi, bhijjanadhammatāva niyatā.

Tacena onaddhanti allamanussacammena onaddhaṁ. **Saha vatthebhi sobhatī**ti gandhādīhi maṇikuṇḍalehi ca cittakatampi rūpaṁ vatthehi saheva sobhati, vinā vatthehi jegucchaṁ hoti anolokanakkhamaṁ.

Alattakakatāti alattakena rañjitā. **Cuṇṇakamakkhitan**ti sāsapakakkena mukhapīḷakādīni nīharitvā loṇamattikāya duṭṭhalohitaṁ viliyāpetvā tilapiṭṭhena lohitaṁ pasādetvā haliddiyā vaṇṇaṁ sampādetvā cuṇṇakagaṇḍikāya mukhaṁ paharanti, tenesa ativiya virocati. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ.

Aṭṭhāpadakatāti rasodakena makkhitvā nalāṭapariyante āvattanaparivatte katvā aṭṭhapadakaracanāya racitā. **Añjanī**ti añjananāḷikā.

Odahīti ṭhapesi. **Pāsan**ti vākarājālaṁ[2]. **Nāsadā**ti na ghaṭṭayi. **Nivāpan**ti Nivāpasutte vuttanivāpatiṇasadisabhojanaṁ. **Kandante**ti viravamāne paridevamāne. Imāya hi gāthāya thero mātāpitaro migaluddake viya katvā dassesi, avasesañātake migaluddakaparisaṁ viya, hiraññasuvaṇṇaṁ vākarājālaṁ viya, attanā bhuttabhojanaṁ nivāpatiṇaṁ viya, attānaṁ mahāmigaṁ viya katvā dassesi. Yathā hi mahāmigo yāvadatthaṁ nivāpatiṇaṁ khāditvā pānīyaṁ pivitvā gīvaṁ ukkhipitvā disaṁ[3] oloketvā “imaṁ nāma ṭhānaṁ gatassa sotthi bhavissatī”ti migaluddakānaṁ paridevantānaṁyeva vākaraṁ aghaṭṭayamānova uppatitvā araññaṁ pavisitvā ghanacchāyassa chattassa viya gumbassa heṭṭhā mandamandena vātena bījayamāno āgatamaggaṁ olokento tiṭṭhati, evameva thero imā gāthā bhāsitvā ākāseneva gantvā Migacīre paccupaṭṭhāsi.

Kasmā pana thero ākāsena gatoti. Pitā kirassa seṭṭhi sattasu dvārakoṭṭhakesu aggaḷaṁ dāpetvā Malle āṇāpesi “sace

---

1. ...pheṇupiṇḍa (Syā, Ka) 2. Vāgurajālaṁ (Syā) 3. Parisaṁ (Sī, Syā)

ဗဟုသင်္ကပ္ပံ။ ဣတ္ထီနံ ဟိ ကာယေ ပုရိသာနံ သင်္ကပ္ပါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ တေသံ ကာယေ ဣတ္ထီနံ။ သုသာနေ ဆဍ္ဍိတကဠေဝရဘူတမ္ပိ စေတံ ကာကကုလလာဒယော ပတ္ထယန္တိယေဝါတိ ဗဟုသင်္ကပ္ပေါ နာမ ဟောတိ။ **ယဿ နတ္ထိ ဓုဝံ ဌိတီ**တိ ယဿ ကာယဿ မာယာမရီစိဖေဏပိဏ္ဍ[၁] ဥဒကပုပ္ဖုဠာဒီနံ ဝိယ ဧကံသေနေဝ ဌိတိ နာမ နတ္ထိ၊ ဘိဇ္ဇနဓမ္မတာဝ နိယတာ။

တစေန ဩနဒ္ဓန္တိ အလ္လမနုဿစမ္မေန ဩနဒ္ဓံ။ **သဟ ဝတ္ထေဘိ သောဘတီ**တိ ဂန္ဓာဒီဟိ မဏိကုဏ္ဍလေဟိ စ စိတ္တကတမ္ပိ ရူပံ ဝတ္ထေဟိ သဟေဝ သောဘတိ၊ ဝိနာ ဝတ္ထေဟိ ဇေဂုစ္ဆံ ဟောတိ အနောလောကနက္ခမံ။

အလတ္တကကတာတိ အလတ္တကေန ရဉ္ဇိတာ။ **စုဏ္ဏကမက္ခိတ**န္တိ သာသပကက္ကေန မုခပီဠကာဒီနိ နီဟရိတွာ လောဏမတ္တိကာယ ဒုဋ္ဌလောဟိတံ ဝိလိယာပေတွာ တိလပိဋ္ဌေန လောဟိတံ ပသာဒေတွာ ဟလိဒ္ဒိယာ ဝဏ္ဏံ သမ္ပာဒေတွာ စုဏ္ဏကဂဏ္ဍိကာယ မုခံ ပဟရန္တိ၊ တေနေသ အတိဝိယ ဝိရောစတိ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။

အဋ္ဌာပဒကတာတိ ရသောဒကေန မက္ခိတွာ နလာဋပရိယန္တေ အာဝတ္တနပရိဝတ္တေ ကတွာ အဋ္ဌပဒကရစနာယ ရစိတာ။ **အဉ္ဇနီ**တိ အဉ္ဇနနာဠိကာ။

ဩဒဟီတိ ဌပေသိ။ **ပါသ**န္တိ ဝါကရာဇာလံ[၂]။ **နာသဒါ**တိ န ဃဋ္ဋယိ။ **နိဝါပ**န္တိ နိဝါပသုတ္တေ ဝုတ္တနိဝါပတိဏသဒိသဘောဇနံ။ **ကန္ဒန္တေ**တိ ဝိရဝမာနေ ပရိဒေဝမာနေ။ ဣမာယ ဟိ ဂါထာယ ထေရော မာတာပိတရော မိဂလုဒ္ဒကေ ဝိယ ကတွာ ဒဿေသိ၊ အဝသေသဉာတကေ မိဂလုဒ္ဒကပရိသံ ဝိယ၊ ဟိရညသုဝဏ္ဏံ ဝါကရာဇာလံ ဝိယ၊ အတ္တနာ ဘုတ္တဘောဇနံ နိဝါပတိဏံ ဝိယ၊ အတ္တာနံ မဟာမိဂံ ဝိယ ကတွာ ဒဿေသိ။ ယထာ ဟိ မဟာမိဂေါ ယာဝဒတ္ထံ နိဝါပတိဏံ ခါဒိတွာ ပါနီယံ ပိဝိတွာ ဂီဝံ ဥက္ခိပိတွာ ဒိသံ[၃] ဩလောကေတွာ “ဣမံ နာမ ဌာနံ ဂတဿ သောတ္ထိ ဘဝိဿတီ”တိ မိဂလုဒ္ဒကာနံ ပရိဒေဝန္တာနံယေဝ ဝါကရံ အဃဋ္ဋယမာနောဝ ဥပ္ပတိတွာ အရညံ ပဝိသိတွာ ဃနစ္ဆာယဿ ဆတ္တဿ ဝိယ ဂုမ္ဗဿ ဟေဋ္ဌာ မန္ဒမန္ဒေန ဝါတေန ဗီဇယမာနော အာဂတမဂ္ဂံ ဩလောကေန္တော တိဋ္ဌတိ၊ ဧဝမေဝ ထေရော ဣမာ ဂါထာ ဘာသိတွာ အာကာသေနေဝ ဂန္တွာ မိဂစီရေ ပစ္စုပဋ္ဌာသိ။

ကသ္မာ ပန ထေရော အာကာသေန ဂတောတိ။ ပိတာ ကိရဿ သေဋ္ဌိ သတ္တသု ဒွါရကောဋ္ဌကေသု အဂ္ဂဠံ ဒါပေတွာ မလ္လေ အာဏာပေသိ “သစေ

၁-...ဖေဏုပိဏ္ဍ (သျာ၊ က) ၂-ဝါဂုရဇာလံ (သျာ) ၃-ပရိသံ (သီ၊ သျာ)

nikkhamitvā gacchati, hatthapādesu naṁ gahetvā kāsāyāni haritvā gihivesaṁ gaṇhāpethā”ti. Tasmā thero “ete mādisaṁ mahākhīṇāsavaṁ hatthe vā pāde vā gahetvā apuññaṁ pasaveyyuṁ, taṁ nesaṁ mā ahosī”ti cintetvā ākāsena agamāsi. Parasamuddavāsittherānaṁ pana “Ṭhitakova imā gāthā bhāsitvā vehāsaṁ abbhuggantvā rañño Korabyassa Migacīre paccupaṭṭhāsī”ti ayaṁ vācanāmaggoyeva.

303. **Migavo**ti tassa uyyānapālassa nāmaṁ. **Sodhento**ti uyyānamaggaṁ samaṁ kāretvā anto-uyyāne tacchitabbayuttaṭṭhānāni tacchāpento sammajjitabbayuttāni ṭhānāni sammajjāpento vālukā-okiraṇapupphavikiraṇa puṇṇaghaṭaṭṭhapana kadalikkhandhaṭhapanādīni ca karontoti attho. **Yena rājā Korabyo tenupasaṅkamī**ti amhākaṁ rājā sadā imassa kulaputtassa vaṇṇaṁ kathesi, passitukāmo etaṁ, āgatabhāvaṁ panassa na jānāti, mahā kho panāyaṁ paṇṇākāro, gantvā rañño ārocessāmīti cintetvā yena rājā Korabyo tenupasaṅkami.

Kittayamāno ahosīti so kira rājā theraṁ anussaritvā balamajjhepi nāṭakamajjhepi “dukkaraṁ kataṁ kulaputtena tāva mahantaṁ sampattiṁ pahāya pabbajitvā punanivattitvā anapalokentenā”ti guṇaṁ kathesi, taṁ gahetvā ayaṁ evamāha. **Vissajjethāti vatvā**ti orodhamahāmattabalakāyādīsu yassa yaṁ anucchavikaṁ, tassa taṁ dāpetvāti attho. **Ussaṭāya ussaṭāyā**ti ussitāya ussitāya, mahāmattamahāraṭṭhikādīnaṁ vasena uggatuggatameva[1] parisaṁ gahetvā upasaṅkamīti attho. **Idha bhavaṁ Raṭṭhapālo hatthatthare nisīdatū**ti hatthattharo tanuko bahalapupphādiguṇaṁ katvā atthato abhilakkhito hoti, tādise anāpucchitvā nisīdituṁ na yuttanti maññamāno evamāha.

304. **Pārijuññānī**ti pārijuññabhāvā parikkhayā. **Jiṇṇo**ti jarājiṇṇo. **Vuḍḍho**ti vayovuḍḍho. **Mahallako**ti jātimahallako. **Addhagato**ti addhānaṁ atikkanto. **Vayo-anuppatto**ti pacchimavayaṁ anuppatto. **Pabbajatī**ti dhuravihāraṁ gantvā bhikkhū vanditvā “bhante mayā

1. Uggatabhūtaṁ tameva (Ka)

နိက္ခမိတွာ ဂစ္ဆတိ၊ ဟတ္ထပါဒေသု နံ ဂဟေတွာ ကာသာယာနိ ဟရိတွာ ဂိဟိဝေသံ ဂဏှာပေထာ”တိ။ တသ္မာ ထေရော “ဧတေ မာဒိသံ မဟာခီဏာသဝံ ဟတ္ထေ ဝါ ပါဒေ ဝါ ဂဟေတွာ အပုညံ ပသဝေယျုံ၊ တံ နေသံ မာ အဟောသီ”တိ စိန္တေတွာ အာကာသေန အဂမာသိ။ ပရသမုဒ္ဒဝါသိတ္ထေရာနံ ပန “ဌိတကောဝ ဣမာ ဂါထာ ဘာသိတွာ ဝေဟာသံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္တွာ ရညော ကောရဗျဿ မိဂစီရေ ပစ္စုပဋ္ဌာသီ”တိ အယံ ဝါစနာမဂ္ဂေါယေဝ။

၃၀၃။ **မိဂဝေါ**တိ တဿ ဥယျာနပါလဿ နာမံ။ **သောဓေန္တော**တိ ဥယျာနမဂ္ဂံ သမံ ကာရေတွာ အန္တောဥယျာနေ တစ္ဆိတဗ္ဗယုတ္တဋ္ဌာနာနိ တစ္ဆာပေန္တော သမ္မဇ္ဇိတဗ္ဗယုတ္တာနိ ဌာနာနိ သမ္မဇ္ဇာပေန္တော ဝါလုကာဩကိရဏပုပ္ဖဝိကိရဏ ပုဏ္ဏဃဋဋ္ဌပန ကဒလိက္ခန္ဓဋ္ဌပနာဒီနိ စ ကရောန္တောတိ အတ္ထော။ **ယေန ရာဇာ ကောရဗျော တေနုပသင်္ကမီ**တိ အမှာကံ ရာဇာ သဒါ ဣမဿ ကုလပုတ္တဿ ဝဏ္ဏံ ကထေသိ၊ ပဿိတုကာမော ဧတံ၊ အာဂတဘာဝံ ပနဿ န ဇာနာတိ၊ မဟာ ခေါ ပနာယံ ပဏ္ဏာကာရော၊ ဂန္တွာ ရညော အာရောစေဿာမီတိ စိန္တေတွာ ယေန ရာဇာ ကောရဗျော တေနုပသင်္ကမိ။

ကိတ္တယမာနော အဟောသီတိ သော ကိရ ရာဇာ ထေရံ အနုဿရိတွာ ဗလမဇ္ဈေပိ နာဋကမဇ္ဈေပိ “ဒုက္ကရံ ကတံ ကုလပုတ္တေန တာဝ မဟန္တံ သမ္ပတ္တိံ ပဟာယ ပဗ္ဗဇိတွာ ပုနနိဝတ္တိတွာ အနပလောကေန္တေနာ”တိ ဂုဏံ ကထေသိ၊ တံ ဂဟေတွာ အယံ ဧဝမာဟ။ **ဝိဿဇ္ဇေထာတိ ဝတွာ**တိ ဩရောဓမဟာမတ္တဗလကာယာဒီသု ယဿ ယံ အနုစ္ဆဝိကံ၊ တဿ တံ ဒါပေတွာတိ အတ္ထော။ **ဥဿဋာယ ဥဿဋာယာ**တိ ဥဿိတာယ ဥဿိတာယ၊ မဟာမတ္တမဟာရဋ္ဌိကာဒီနံ ဝသေန ဥဂ္ဂတုဂ္ဂတမေဝ[1] ပရိသံ ဂဟေတွာ ဥပသင်္ကမီတိ အတ္ထော။ **ဣဓ ဘဝံ ရဋ္ဌပါလော ဟတ္ထတ္ထရေ နိသီဒတူ**တိ ဟတ္ထတ္ထရော တနုကော ဗဟလပုပ္ဖါဒိဂုဏံ ကတွာ အတ္ထတော အဘိလက္ခိတော ဟောတိ၊ တာဒိသေ အနာပုစ္ဆိတွာ နိသီဒိတုံ န ယုတ္တန္တိ မညမာနော ဧဝမာဟ။

၃၀၄။ **ပါရိဇုညာနီ**တိ ပါရိဇုညဘာဝါ ပရိက္ခယာ။ **ဇိဏ္ဏော**တိ ဇရာဇိဏ္ဏော။ **ဝုဍ္ဎော**တိ ဝယောဝုဍ္ဎော။ **မဟလ္လကော**တိ ဇာတိမဟလ္လကော။ **အဒ္ဓဂတော**တိ အဒ္ဓါနံ အတိက္ကန္တော။ **ဝယောအနုပ္ပတ္တော**တိ ပစ္ဆိမဝယံ အနုပ္ပတ္တော။ **ပဗ္ဗဇတီ**တိ ဓုရဝိဟာရံ ဂန္တွာ ဘိက္ခူ ဝန္ဒိတွာ “ဘန္တေ မယာ

၁-ဥဂ္ဂတဘူတံ တမေဝ (က)

daharakāle bahuṁ kusalaṁ kataṁ, idāni mahallakomhi, mahallakassa cesā pabbajjā nāma, cetiyaṅgaṇaṁ sammajjitvā appaharitaṁ katvā jīvissāmi, pabbājetha maṁ bhante"ti kāruññaṁ uppādento yācati, therā anukampāya pabbājenti. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. Dutiyavārepi eseva nayo.

Appābādhoti arogo. **Appātaṅko**ti niddukkho. **Samavepākiniyā**ti samavipācaniyā[1]. **Gahaṇiyā**ti kammajatejodhātuyā. Tattha yassa bhuttabhutto āhāro jīrati, yassa vā pana puṭabhattaṁ viya tatheva tiṭṭhati, ubhopete na samavepākiniyā gahaṇiyā samannāgatā. Yassa pana bhuttakāle bhattacchando uppajjateva, ayaṁ samavepākiniyā samannāgato. **Nātisītāya naccuṇhāyā**ti teneva kāraṇena nātisītāya naccuṇhāya. **Anupubbenā**ti rājāno vā harantīti-ādinā anukkamena. Dutiyavāre rājabhayacorabhayachātakabhayādinā anukkamena.

305. **Dhammuddesā uddiṭṭhā**ti dhammaniddesā uddiṭṭhā. **Upaniyyatī**ti jarāmaraṇasantikaṁ gacchati, āyukkhayena vā tattha niyyati. **Addhuvo**ti dhuvaṭṭhānavirahito. **Atāṇo**ti tāyituṁ samatthena virahito. **Anabhissaro**ti asaraṇo abhisaritvā abhigantvā assāsetuṁ samatthena virahito. **Assako**ti nissako sakabhaṇḍavirahito. **Sabbaṁ pahāya gamanīyan**ti sakabhaṇḍanti sallakkhitaṁ sabbaṁ pahāya lokena gantabbaṁ. **Taṇhādāso**ti taṇhāya dāso.

306. **Hatthismin**ti hatthisippe. **Katāvī**ti katakaraṇīyo, sikkhitasikkho paguṇasippoti attho. Esa nayo sabbattha. **Ūrubalī**ti ūrubalasampanno. Yassa hi phalakañca āvudhañca gahetvā parasenaṁ pavisitvā abhinnaṁ bhindato bhinnaṁ sandhārayato parahatthagataṁ rajjaṁ āharituṁ ūrubalaṁ atthi, ayaṁ ūrubalī nāma. **Bāhubalī**ti bāhubalasampanno. Sesaṁ purimasadisameva. **Alamatto**ti samattha-attabhāvo.

Pariyodhāya vattissantīti uppannaṁ uppaddavaṁ odhāya avattharitvā vattissantīti sallakkhetvā gahitā.

1. Samavipākiniyā (Sī, Syā)

ဒဟရကာလေ ဗဟုံ ကုသလံ ကတံ၊ ဣဒါနိ မဟလ္လကောမှိ၊ မဟလ္လကဿ စေသာ ပဗ္ဗဇ္ဇာ နာမ၊ စေတိယင်္ဂဏံ သမ္မဇ္ဇိတွာ အပ္ပဟရိတံ ကတွာ ဇီဝိဿာမိ၊ ပဗ္ဗာဇေထ မံ ဘန္တေ''တိ ကာရုညံ ဥပ္ပါဒေန္တော ယာစတိ၊ ထေရာ အနုကမ္ပာယ ပဗ္ဗာဇေန္တိ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ ဒုတိယဝါရေပိ ဧသေဝ နယော။

အပ္ပါဗာဓောတိ အရောဂေါ။ **အပ္ပါတင်္ကော**တိ နိဒ္ဒုက္ခော။ **သမဝေပါကိနိယာ**တိ သမဝိပါစနိယာ[1]။ **ဂဟဏိယာ**တိ ကမ္မဇတေဇောဓာတုယာ။ တတ္ထ ယဿ ဘုတ္တဘုတ္တော အာဟာရော ဇီရတိ၊ ယဿ ဝါ ပန ပုဋဘတ္တံ ဝိယ တထေဝ တိဋ္ဌတိ၊ ဥဘောပေတေ န သမဝေပါကိနိယာ ဂဟဏိယာ သမန္နာဂတာ။ ယဿ ပန ဘုတ္တကာလေ ဘတ္တစ္ဆန္ဒော ဥပ္ပဇ္ဇတေဝ၊ အယံ သမဝေပါကိနိယာ သမန္နာဂတော။ **နာတိသီတာယ နစ္စုဏှာယာ**တိ တေနေဝ ကာရဏေန နာတိသီတာယ နစ္စုဏှာယ။ **အနုပုဗ္ဗေနာ**တိ ရာဇာနော ဝါ ဟရန္တီတိ-အာဒိနာ အနုက္ကမေန။ ဒုတိယဝါရေ ရာဇဘယစောရဘယဆာတကဘယာဒိနာ အနုက္ကမေန။

၃၀၅။ **ဓမ္မုဒ္ဒေသာ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာ**တိ ဓမ္မနိဒ္ဒေသာ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာ။ **ဥပနိယျတီ**တိ ဇရာမရဏသန္တိကံ ဂစ္ဆတိ၊ အာယုက္ခယေန ဝါ တတ္ထ နိယျတိ။ **အဒ္ဓုဝေါ**တိ ဓုဝဋ္ဌာနဝိရဟိတော။ **အတာဏော**တိ တာယိတုံ သမတ္ထေန ဝိရဟိတော။ **အနဘိဿရော**တိ အသရဏော အဘိသရိတွာ အဘိဂန္တွာ အဿာသေတုံ သမတ္ထေန ဝိရဟိတော။ **အဿကော**တိ နိဿကော သကဘဏ္ဍဝိရဟိတော။ **သဗ္ဗံ ပဟာယ ဂမနီယ**န္တိ သကဘဏ္ဍန္တိ သလ္လက္ခိတံ သဗ္ဗံ ပဟာယ လောကေန ဂန္တဗ္ဗံ။ **တဏှာဒါသော**တိ တဏှာယ ဒါသော။

၃၀၆။ **ဟတ္ထိသ္မိ**န္တိ ဟတ္ထိသိပ္ပေ။ **ကတာဝီ**တိ ကတကရဏီယော၊ သိက္ခိတသိက္ခော ပဂုဏသိပ္ပေါတိ အတ္ထော။ ဧသ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ **ဦရုဗလီ**တိ ဦရုဗလသမ္ပန္နော။ ယဿ ဟိ ဖလကဉ္စ အာဝုဓဉ္စ ဂဟေတွာ ပရသေနံ ပဝိသိတွာ အဘိန္နံ ဘိန္ဒတော ဘိန္နံ သန္ဓာရယတော ပရဟတ္ထဂတံ ရဇ္ဇံ အာဟရိတုံ ဦရုဗလံ အတ္ထိ၊ အယံ ဦရုဗလီ နာမ။ **ဗာဟုဗလီ**တိ ဗာဟုဗလသမ္ပန္နော။ သေသံ ပုရိမသဒိသမေဝ။ **အလမတ္တော**တိ သမတ္ထအတ္တဘာဝေါ။

ပရိယောဓာယ ဝတ္တိဿန္တီတိ ဥပ္ပန္နံ ဥပဒ္ဒဝံ ဩဓာယ အဝတ္ထရိတွာ ဝတ္တိဿန္တီတိ သလ္လက္ခေတွာ ဂဟိတာ။

၁-သမဝိပါကိနိယာ (သီ၊ သျာ)

Saṁvijjati kho bho Raṭṭhapāla imasmiṁ rājakule pahūtaṁ hiraññasuvaṇṇanti idaṁ so rājā upari dhammuddesassa kāraṇaṁ āharanto āha.

Athāparaṁ etadavocāti etaṁ "passāmi loke"ti-ādinā nayena catunnaṁ dhammuddesānaṁ anugītiṁ avoca.

307. Tattha **bhiyyova kāme abhipatthayantī**ti ekaṁ labhitvā dve patthayanti, dve labhitvā cattāroti evaṁ uttaruttari vatthukāmakilesakāme patthayantiyeva.

Pasayhāti sapattagaṇaṁ[1] abhibhavitvā. **Sasāgarantan**ti saddhiṁ sāgarantena. **Oraṁ samuddassā**ti yaṁ samuddassa orato sakaraṭṭhaṁ, tena atittarūpoti attho. **Na hatthī**ti na hi atthi.

Aho vatā noti aho vata nu, ayameva vā pāṭho. **Amarāti cāhū**ti amaraṁ iti ca āhu. Idaṁ vuttaṁ hoti—yaṁ mataṁ ñātī parivāretvā kandanti, taṁ "aho vata amhākaṁ bhātā mato, putto mato"ti-ādīnipi vadanti.

Phusanti phassanti maraṇaphassaṁ phusanti. **Tatheva phuṭṭho**ti yathā bālo, dhīropi tatheva maraṇaphassena phuṭṭho, aphuṭṭho nāma natthi, ayaṁ pana viseso. **Bālo ca[2] bālyā vadhitova setī**ti bālo bālabhāvena maraṇaphassaṁ āgamma vadhitova seti abhihatova sayati. Akataṁ vata me kalyāṇanti-ādivippaṭisāravasena calati vedhati vipphandati. **Dhīro ca na vedhatī**ti dhīro sugatinimittaṁ passanto na vedhati na calati.

Yāya vosānaṁ idhādhigacchatīti yāya paññāya imasmiṁ loke sabbakiccavosānaṁ arahattaṁ adhigacchati, sāva dhanato uttamatarā. **Abyositattā**ti[3] apariyositattā, arahattapattiyā abhāvenāti attho. **Bhavābhavesū**ti hīnappaṇītesu bhavesu.

Upeti gabbhañca parañca lokanti tesu pāpaṁ karontesu yo koci satto paramparāya saṁsāraṁ āpajjitvā gabbhañca parañca lokaṁ upeti. **Tassappapañño**ti tassa tādisassa appapaññassa añño appapañño abhisaddahanto.

1. Sampattigaṇaṁ (Syā, Ka) 2. Bālo hi (Sī, Syā) 3. Asositattāti (Sī)

သံဝိဇ္ဇတိ ခေါ ဘော ရဋ္ဌပါလ ဣမသ္မိံ ရာဇကုလေ ပဟူတံ ဟိရညသုဝဏ္ဏန္တိ ဣဒံ သော ရာဇာ ဥပရိ ဓမ္မုဒ္ဒေသဿ ကာရဏံ အာဟရန္တော အာဟ။

အထာပရံ ဧတဒဝေါစာတိ ဧတံ "ပဿာမိ လောကေ"တိအာဒိနာ နယေန စတုန္နံ ဓမ္မုဒ္ဒေသာနံ အနုဂီတိံ အဝေါစ။

၃၀၇။ တတ္ထ **ဘိယျောဝ ကာမေ အဘိပတ္ထယန္တီ**တိ ဧကံ လဘိတွာ ဒွေ ပတ္ထယန္တိ၊ ဒွေ လဘိတွာ စတ္တာရောတိ ဧဝံ ဥတ္တရုတ္တရိ ဝတ္ထုကာမကိလေသကာမေ ပတ္ထယန္တိယေဝ။

ပသယှာတိ သပတ္တဂဏံ[1] အဘိဘဝိတွာ။ **သသာဂရန္တ**န္တိ သဒ္ဓိံ သာဂရန္တေန။ **ဩရံ သမုဒ္ဒဿာ**တိ ယံ သမုဒ္ဒဿ ဩရတော သကရဋ္ဌံ၊ တေန အတိတ္တရူပေါတိ အတ္ထော။ **န ဟတ္ထီ**တိ န ဟိ အတ္ထိ။

အဟော ဝတာ နောတိ အဟော ဝတ နု၊ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ **အမရာတိ စာဟူ**တိ အမရံ ဣတိ စ အာဟု။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယံ မတံ ဉာတီ ပရိဝါရေတွာ ကန္ဒန္တိ၊ တံ "အဟော ဝတ အမှာကံ ဘာတာ မတော, ပုတ္တော မတော"တိအာဒီနိပိ ဝဒန္တိ။

ဖုသန္တိ ဖဿန္တိ မရဏဖဿံ ဖုသန္တိ။ **တထေဝ ဖုဋ္ဌော**တိ ယထာ ဗာလော၊ ဓီရောပိ တထေဝ မရဏဖဿေန ဖုဋ္ဌော၊ အဖုဋ္ဌော နာမ နတ္ထိ၊ အယံ ပန ဝိသေသော။ **ဗာလော စ[2] ဗာလျာ ဝဓိတောဝ သေတီ**တိ ဗာလော ဗာလဘာဝေန မရဏဖဿံ အာဂမ္မ ဝဓိတောဝ သေတိ အဘိဟတောဝ သယတိ။ အကတံ ဝတ မေ ကလျာဏန္တိအာဒိဝိပ္ပဋိသာရဝသေန စလတိ ဝေဓတိ ဝိပ္ဖန္ဒတိ။ **ဓီရော စ န ဝေဓတီ**တိ ဓီရော သုဂတိနိမိတ္တံ ပဿန္တော န ဝေဓတိ န စလတိ။

ယာယ ဝေါသာနံ ဣဓာဓိဂစ္ဆတီတိ ယာယ ပညာယ ဣမသ္မိံ လောကေ သဗ္ဗကိစ္စဝေါသာနံ အရဟတ္တံ အဓိဂစ္ဆတိ၊ သာဝ ဓနတော ဥတ္တမတရာ။ **အဗျောသိတတ္တာ**တိ[3] အပရိယောသိတတ္တာ၊ အရဟတ္တပတ္တိယာ အဘာဝေနာတိ အတ္ထော။ **ဘဝါဘဝေသူ**တိ ဟီနပ္ပဏီတေသု ဘဝေသု။

ဥပေတိ ဂဗ္ဘဉ္စ ပရဉ္စ လောကန္တိ တေသု ပါပံ ကရောန္တေသု ယော ကောစိ သတ္တော ပရမ္ပရာယ သံသာရံ အာပဇ္ဇိတွာ ဂဗ္ဘဉ္စ ပရဉ္စ လောကံ ဥပေတိ။ **တဿပ္ပပညော**တိ တဿ တာဒိသဿ အပ္ပပညဿ အညော အပ္ပပညော အဘိသဒ္ဒဟန္တော။

၁-သမ္ပတ္တိဂဏံ (သျာ၊ က) ၂-ဗာလော ဟိ (သီ၊ သျာ) ၃-အသောသိတတ္တာတိ (သီ)

Sakammunā haññatīti attanā katakammavasena “kasāhipi tāletī”ti-ādīhi kamma kāraṇāhi haññati. **Pecca paramhi loke**ti ito gantvā paramhi apāyaloke.

Virūparūpenāti vividharūpena, nānāsabhāvenāti attho. **Kāmaguṇesū**ti diṭṭha dhammikasamparāyikesu sabbakāmaguṇesu ādīnavaṁ disvā. **Daharā**ti antamaso kalalamattabhāvaṁ upādāya taruṇā. **Vuḍḍhā**ti vassasatātikkantā. **Apaṇṇakaṁ sāmaññameva seyyo**ti aviruddhaṁ advajjhagāmiṁ ekantaniyyānikaṁ sāmaññameva “seyyo, uttaritarañca paṇītatarañcā”ti upadhāretvā pabbajitosmi mahārājāti. Tasmā yaṁ tvaṁ vadasi “kiṁ disvā vā sutvā vā”ti, idaṁ disvā ca sutvā ca pabbajitosmīti maṁ dhārehīti desanaṁ niṭṭhāpesīti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Raṭṭhapālasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Maghadevasuttavaṇṇanā

308. **Evaṁ me sutan**ti Maghadevasuttaṁ[1]. Tattha **Maghadeva-ambavane**ti pubbe Maghadevo nāma rājā taṁ ambavanaṁ ropesi. Tesu rukkhesu palujjamānesu aparabhāge aññepi rājāno ropesuṁyeva. Taṁ pana paṭhamavohāravasena[2] Maghadevambavananteva saṅkhaṁ gataṁ. **Sitaṁ pātvākāsī**ti sāyanhasamaye vihāracārikaṁ caramāno ramaṇīyaṁ bhūmibhāgaṁ disvā “vasitapubbaṁ nu kho me imasmiṁ okāse”ti āvajjanto “pubbe ahaṁ Maghadevo nāma rājā hutvā imaṁ ambavanaṁ ropesiṁ, ettheva pabbajitvā cattāro brahmavihāre bhāvetvā brahmaloke nibbattiṁ. Taṁ kho panetaṁ kāraṇaṁ bhikkhusaṁghassa apākaṭaṁ, pākaṭaṁ karissāmī”ti aggaggadante dassento sitaṁ pātu akāsi.

Dhammo assa atthīti **dhammiko**. Dhammena rājā jātoti **Dhammarājā**. **Dhamme ṭhito**ti dasakusalakammapathadhamme ṭhito. **Dhammaṁ caratī**ti samaṁ

---

1. Makhādevasuttaṁ (Sī), Maghadevambasuttaṁ (Syā)
2. Purimavohāravasena (Sī)

သကမ္မုနာ ဟညတီတိ အတ္တနာ ကတကမ္မဝသေန “ကသာဟိပိ တာလေတီ”တိအာဒီဟိ ကမ္မကာရဏာဟိ ဟညတိ။ **ပေစ္စ ပရမှိ လောကေ**တိ ဣတော ဂန္တွာ ပရမှိ အပါယလောကေ။

ဝိရူပရူပေနာတိ ဝိဝိဓရူပေန၊ နာနာသဘာဝေနာတိ အတ္ထော။ **ကာမဂုဏေသူ**တိ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကေသု သဗ္ဗကာမဂုဏေသု အာဒီနဝံ ဒိသွာ။ **ဒဟရာ**တိ အန္တမသော ကလလမတ္တဘာဝံ ဥပါဒါယ တရုဏာ။ **ဝုဍ္ဎာ**တိ ဝဿသတာတိက္ကန္တာ။ **အပဏ္ဏကံ သာမညမေဝ သေယျော**တိ အဝိရုဒ္ဓံ အဒွဇ္ဈဂါမိံ ဧကန္တနိယျာနိကံ သာမညမေဝ “သေယျော, ဥတ္တရိတရဉ္စ ပဏီတတရဉ္စာ”တိ ဥပဓာရေတွာ ပဗ္ဗဇိတောသ္မိ မဟာရာဇာတိ။ တသ္မာ ယံ တွံ ဝဒသိ “ကိံ ဒိသွာ ဝါ သုတွာ ဝါ”တိ၊ ဣဒံ ဒိသွာ စ သုတွာ စ ပဗ္ဗဇိတောသ္မီတိ မံ ဓာရေဟီတိ ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသီတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ရဋ္ဌပါလသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-မဃဒေဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၀၈။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** မဃဒေဝသုတ္တံ[၁]။ တတ္ထ **မဃဒေဝအမ္ဗဝနေ**တိ ပုဗ္ဗေ မဃဒေဝေါ နာမ ရာဇာ တံ အမ္ဗဝနံ ရောပေသိ။ တေသု ရုက္ခေသု ပလုဇ္ဇမာနေသု အပရဘာဂေ အညေပိ ရာဇာနော ရောပေသုံယေဝ။ တံ ပန ပဌမဝေါဟာရဝသေန[၂] မဃဒေဝမ္ဗဝနန္တေဝ သင်္ခံ ဂတံ။ **သိတံ ပါတွာကာသီ**တိ သာယန္ဟသမယေ ဝိဟာရစာရိကံ စရမာနော ရမဏီယံ ဘူမိဘာဂံ ဒိသွာ “ဝသိတပုဗ္ဗံ နု ခေါ မေ ဣမသ္မိံ ဩကာသေ”တိ အာဝဇ္ဇန္တော “ပုဗ္ဗေ အဟံ မဃဒေဝေါ နာမ ရာဇာ ဟုတွာ ဣမံ အမ္ဗဝနံ ရောပေသိံ၊ ဧတ္ထေဝ ပဗ္ဗဇိတွာ စတ္တာရော ဗြဟ္မဝိဟာရေ ဘာဝေတွာ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တိံ။ တံ ခေါ ပနေတံ ကာရဏံ ဘိက္ခုသံဃဿ အပါကဋံ၊ ပါကဋံ ကရိဿာမီ”တိ အဂ္ဂဂ္ဂဒန္တေ ဒဿေန္တော သိတံ ပါတု အကာသိ။

ဓမ္မော အဿ အတ္ထီတိ **ဓမ္မိကော**။ ဓမ္မေန ရာဇာ ဇာတောတိ **ဓမ္မရာဇာ**။ **ဓမ္မေ ဌိတော**တိ ဒသကုသလကမ္မပထဓမ္မေ ဌိတော။ **ဓမ္မံ စရတီ**တိ သမံ

၁-မခါဒေဝသုတ္တံ (သီ)၊ မဃဒေဝမ္ဗသုတ္တံ (သျာ)
၂-ပုရိမဝေါဟာရဝသေန (သီ)

carati[1]. Tatra **brāhmaṇagahapatikesū**ti yopi so pubbarājūhi brāhmaṇānaṁ dinnaparihāro, taṁ ahāpetvā pakatiniyāmeneva adāsi, tathā gahapatikānaṁ. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Pakkhassā**ti iminā pāṭihārikapakkhopi saṅgahito. Aṭṭhamī-uposathassa hi paccuggamanānuggamanavasena sattamiyañca navamiyañca, cātuddasapannarasānaṁ paccuggamanānuggamanavasena terasiyañca pāṭipade cāti ime divasā **pāṭihārikapakkhā**ti veditabbā. Tesupi uposathaṁ upavasi.

309. **Devadūtā**ti devoti maccu, tassa dūtāti devadūtā. Sirasmiñhi palitesu pātubhūtesu maccurājassa santike ṭhito viya hoti, tasmā palitāni maccudevassa dūtāti vuccanti. Devā viya dūtātipi devadūtā. Yathā hi alaṅkatapaṭiyattāya devatāya ākāse ṭhatvā “asukadivase marissatī”ti vutte taṁ tatheva hoti, evaṁ sirasmiṁ palitesu pātubhūtesu devatābyākaraṇasadisameva hoti. Tasmā palitāni devasadisā dūtāti vuccanti. Visuddhidevānaṁ dūtātipi **devadūtā.** Sabbabodhisattā hi jiṇṇabyādhitamatapabbajite[2] disvāva saṁvegamāpajjitvā nikkhamma pabbajanti. Yathāha—

“Jiṇṇañca disvā dukhitañca byādhitaṁ,
Matañca disvā gatamāyusaṅkhayaṁ.
Kāsāyavatthaṁ pabbajitañca disvā,
Tasmā ahaṁ pabbajitomhi rājā”ti.

Iminā pariyāyena palitāni visuddhidevānaṁ dūtattā devadūtāti vuccanti.

Kappakassa gāmavaraṁ datvāti satasahassuṭṭhānakaṁ jeṭṭhakagāmaṁ datvā. Kasmā adāsi? Saṁviggamānasattā. Tassa hi añjalismiṁ ṭhapitāni palitāni disvāva saṁvego uppajjati. Aññāni caturāsītivassasahassāni āyu atthi, evaṁ santepi maccurājassa santike ṭhitaṁ viya attānaṁ maññamāno saṁviggo pabbajjaṁ roceti. Tena vuttaṁ—

1. Rājadhammaṁ carati (Syā) 2. Byādhimatapabbajite (Sī, Syā)

စရတိ[၁]။ တတြ **ဗြာဟ္မဏဂဟပတိကေသူ**တိ ယောပိ သော ပုဗ္ဗရာဇူဟိ ဗြာဟ္မဏာနံ ဒိန္နပရိဟာရော၊ တံ အဟာပေတွာ ပကတိနိယာမေနေဝ အဒါသိ၊ တထာ ဂဟပတိကာနံ။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ **ပက္ခဿာ**တိ ဣမိနာ ပါဋိဟာရိကပက္ခောပိ သင်္ဂဟိတော။ အဋ္ဌမီဥပေါသထဿ ဟိ ပစ္စုဂ္ဂမနာနုဂ္ဂမနဝသေန သတ္တမိယဉ္စ နဝမိယဉ္စ, စာတုဒ္ဒသပန္နရသာနံ ပစ္စုဂ္ဂမနာနုဂ္ဂမနဝသေန တေရသိယဉ္စ ပါဋိပဒေ စာတိ ဣမေ ဒိဝသာ **ပါဋိဟာရိကပက္ခာ**တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တေသုပိ ဥပေါသထံ ဥပဝသိ။

၃၀၉။ **ဒေဝဒူတာ**တိ ဒေဝေါတိ မစ္စု၊ တဿ ဒူတာတိ ဒေဝဒူတာ။ သိရသ္မိဉှိ ပလိတေသု ပါတုဘူတေသု မစ္စုရာဇဿ သန္တိကေ ဌိတော ဝိယ ဟောတိ၊ တသ္မာ ပလိတာနိ မစ္စုဒေဝဿ ဒူတာတိ ဝုစ္စန္တိ။ ဒေဝါ ဝိယ ဒူတာတိပိ ဒေဝဒူတာ။ ယထာ ဟိ အလင်္ကတပဋိယတ္တာယ ဒေဝတာယ အာကာသေ ဌတွာ “အသုကဒိဝသေ မရိဿတီ”တိ ဝုတ္တေ တံ တထေဝ ဟောတိ၊ ဧဝံ သိရသ္မိံ ပလိတေသု ပါတုဘူတေသု ဒေဝတာဗျာကရဏသဒိသမေဝ ဟောတိ။ တသ္မာ ပလိတာနိ ဒေဝသဒိသာ ဒူတာတိ ဝုစ္စန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိဒေဝါနံ ဒူတာတိပိ **ဒေဝဒူတာ။** သဗ္ဗဗောဓိသတ္တာ ဟိ ဇိဏ္ဏဗျာဓိတမတပဗ္ဗဇိတေ[၂] ဒိသွာဝ သံဝေဂမာပဇ္ဇိတွာ နိက္ခမ္မ ပဗ္ဗဇန္တိ။ ယထာဟ—

“ဇိဏ္ဏဉ္စ ဒိသွာ ဒုခိတဉ္စ ဗျာဓိတံ၊
မတဉ္စ ဒိသွာ ဂတမာယုသင်္ခယံ။
ကာသာယဝတ္ထံ ပဗ္ဗဇိတဉ္စ ဒိသွာ၊
တသ္မာ အဟံ ပဗ္ဗဇိတောမှိ ရာဇာ”တိ။

ဣမိနာ ပရိယာယေန ပလိတာနိ ဝိသုဒ္ဓိဒေဝါနံ ဒူတတ္တာ ဒေဝဒူတာတိ ဝုစ္စန္တိ။

ကပ္ပကဿ ဂါမဝရံ ဒတွာတိ သတသဟဿုဋ္ဌာနကံ ဇေဋ္ဌကဂါမံ ဒတွာ။ ကသ္မာ အဒါသိ? သံဝိဂ္ဂမာနသတ္တာ။ တဿ ဟိ အဉ္ဇလိသ္မိံ ဌပိတာနိ ပလိတာနိ ဒိသွာဝ သံဝေဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အညာနိ စတုရာသီတိဝဿသဟဿာနိ အာယု အတ္ထိ၊ ဧဝံ သန္တေပိ မစ္စုရာဇဿ သန္တိကေ ဌိတံ ဝိယ အတ္တာနံ မညမာနော သံဝိဂ္ဂေါ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ရောစေတိ။ တေန ဝုတ္တံ—

၁-ရာဇဓမ္မံ စရတိ (သျာ) ၂-ဗျာဓိမတပဗ္ဗဇိတေ (သီ၊ သျာ)

“Sire disvāna palitaṁ, Maghadevo disampati.
Saṁvegaṁ alabhī dhīro, pabbajjaṁ samarocayī”ti.

Aparampi vuttaṁ—

“Uttamaṅgaruhā mayhaṁ, ime jātā vayoharā.
Pātubhūtā devadūtā, pabbajjāsamayo mamā”ti[1].

Purisayugeti vaṁsasambhave purise. **Kesamassuṁ ohāretvā**ti tāpasapabbajjaṁ pabbajantāpi hi paṭhamaṁ kesamassuṁ ohāretvā pabbajanti, tato paṭṭhāya vaḍḍhite kese bandhitvā jaṭākalāpadharā hutvā vicaranti. Bodhisattopi tāpasapabbajjaṁ. Pabbajito pana anesanaṁ ananuyuñjitvā rājagehato āhaṭabhikkhāya yāpento brāhmavihāraṁ bhāvesi. Tasmā so **mettāsahagatenā**ti-ādi vuttaṁ.

Kumārakīḷitaṁ[2] **kīḷī**ti aṅkena aṅkaṁ parihariyamāno kīḷi. Mālākalāpaṁ viya hi naṁ ukkhipitvāva vicariṁsu. **Rañño Maghadevassa putto -pa- pabbajī**ti imassa pabbajitadivase pañca maṅgalāni ahesuṁ. Maghadevarañño matakabhattaṁ, tassa rañño pabbajitamaṅgalaṁ, tassa puttassa chattussāpanamaṅgalaṁ, tassa puttassa uparajjamaṅgalaṁ, tassa puttassa nāmakaraṇamaṅgalanti ekasmiṁyeva samaye pañca maṅgalāni ahesuṁ[3], sakalajambudīpatale unnaṅgalamahosi.

311. **Puttapaputtakā**ti puttā ca puttaputtā cāti evaṁ pavattā tassa paramparā. **Pacchimako ahosī**ti pabbajjāpacchimako ahosi. Bodhisatto kira brahmaloke nibbatto “pavattati nu kho taṁ mayā manussaloke nihataṁ[4] kalyāṇavattan”ti āvajjanto addasa “ettakaṁ addhānaṁ pavattati, idāni na pavattissatī”ti. Na kho panāhaṁ mayhaṁ paveṇiyā ucchijjituṁ dassāmīti attano vaṁse jātaraññoyeva aggamahesiyā kucchismiṁ paṭisandhiṁ gahetvā attano vaṁsassa nemiṁ ghaṭento viya nibbatto, tenevassa nimīti nāmaṁ ahosi. Iti so pabbajita-

1. Khu 5. 3 Maghadevajātake.
2. Kumārakīḷakaṁ (Sī), kumārakīḷikaṁ (Syā)
3. Akaṁsu (Sī)
4. Nihitaṁ (Sī, Syā)

“သိရေ ဒိသွာန ပလိတံ၊ မဃဒေဝေါ ဒိသမ္ပတိ။
သံဝေဂံ အလဘီ ဓီရော၊ ပဗ္ဗဇ္ဇံ သမရောစယီ”တိ။

အပရမ္ပိ ဝုတ္တံ—

“ဥတ္တမင်္ဂရုဟာ မယှံ၊ ဣမေ ဇာတာ ဝယောဟရာ။
ပါတုဘူတာ ဒေဝဒူတာ၊ ပဗ္ဗဇ္ဇာသမယော မမာ”တိ[၁]။

ပုရိသယုဂေတိ ဝံသသမ္ဘဝေ ပုရိသေ။ **ကေသမဿုံ ဩဟာရေတွာ**တိ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇန္တာပိ ဟိ ပဌမံ ကေသမဿုံ ဩဟာရေတွာ ပဗ္ဗဇန္တိ၊ တတော ပဋ္ဌာယ ဝဍ္ဎိတေ ကေသေ ဗန္ဓိတွာ ဇဋာကလာပဓရာ ဟုတွာ ဝိစရန္တိ။ ဗောဓိသတ္တောပိ တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗဇိ။ ပဗ္ဗဇိတော ပန အနေသနံ အနနုယုဉ္ဇိတွာ ရာဇဂေဟတော အာဟဋဘိက္ခာယ ယာပေန္တော ဗြဟ္မဝိဟာရံ ဘာဝေသိ။ တသ္မာ သော **မေတ္တာသဟဂတေနာ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

ကုမာရကီဠိတံ[၂] **ကီဠီ**တိ အင်္ကေန အင်္ကံ ပရိဟရိယမာနော ကီဠိ။ မာလာကလာပံ ဝိယ ဟိ နံ ဥက္ခိပိတွာဝ ဝိစရိံသု။ **ရညော မဃဒေဝဿ ပုတ္တော။ပ။ ပဗ္ဗဇီ**တိ ဣမဿ ပဗ္ဗဇိတဒိဝသေ ပဉ္စ မင်္ဂလာနိ အဟေသုံ။ မဃဒေဝရညော မတကဘတ္တံ, တဿ ရညော ပဗ္ဗဇိတမင်္ဂလံ, တဿ ပုတ္တဿ ဆတ္တုဿာပနမင်္ဂလံ, တဿ ပုတ္တဿ ဥပရဇ္ဇမင်္ဂလံ, တဿ ပုတ္တဿ နာမကရဏမင်္ဂလန္တိ ဧကသ္မိံယေဝ သမယေ ပဉ္စ မင်္ဂလာနိ အဟေသုံ[၃]၊ သကလဇမ္ဗုဒီပတလေ ဥန္နင်္ဂလမဟောသိ။

၃၁၁။ **ပုတ္တပပုတ္တကာ**တိ ပုတ္တာ စ ပုတ္တပုတ္တာ စာတိ ဧဝံ ပဝတ္တာ တဿ ပရမ္ပရာ။ **ပစ္ဆိမကော အဟောသီ**တိ ပဗ္ဗဇ္ဇာပစ္ဆိမကော အဟောသိ။ ဗောဓိသတ္တော ကိရ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တော “ပဝတ္တတိ နု ခေါ တံ မယာ မနုဿလောကေ နိဟတံ[၄] ကလျာဏဝတ္တ”န္တိ အာဝဇ္ဇန္တော အဒ္ဒသ “ဧတ္တကံ အဒ္ဓါနံ ပဝတ္တတိ၊ ဣဒါနိ န ပဝတ္တိဿတီ”တိ။ န ခေါ ပနာဟံ မယှံ ပဝေဏိယာ ဥစ္ဆိဇ္ဇိတုံ ဒဿာမီတိ အတ္တနော ဝံသေ ဇာတရညောယေဝ အဂ္ဂမဟေသိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ ဂဟေတွာ အတ္တနော ဝံသဿ နေမိံ ဃဋေန္တော ဝိယ နိဗ္ဗတ္တော၊ တေနေဝဿ နိမီတိ နာမံ အဟောသိ။ ဣတိ သော ပဗ္ဗဇိတ-

၁-ခု ၅-၃-မဃဒေဝဇာတကေ။
၂-ကုမာရကီဠကံ (သီ)၊ ကုမာရကီဠိကံ (သျာ)
၃-အကံသု (သီ)
၄-နိဟိတံ (သီ၊ သျာ)

rājūnaṁ sabbapacchimako hutvā pabbajitoti pabbajjāpacchimako ahosi. Guṇehi pana atirekataro. Tassa hi sabbarājūhi atirekatarā dve guṇā ahesuṁ. Catūsu dvāresu satasahassaṁ satasahassaṁ vissajjetvā devasikaṁ dānaṁ adāsi, anuposathikassa ca dassanaṁ nivāresi. Anuposathikesu hi rājānaṁ passissāmāti gatesu dovāriko pucchati “tumhe uposathikā no vā”ti. Ye anuposathikā honti, te nivāreti “anuposathikānaṁ rājā dassanaṁ na detī”ti. “Mayaṁ janapadavāsino kāle bhojanaṁ kuhiṁ labhissāmā”tipi tattha vacanokāso natthi. Catūsu hi dvāresu rājaṅgaṇe ca anekāni bhattacāṭisahassāni paṭiyattāneva honti. Tasmā mahājano icchiticchitaṭṭhāne massuṁ kāretvā nhāyitvā vatthāni parivattetvā yathārucitaṁ bhojanaṁ bhuñjitvā uposathaṅgāni adhiṭṭhāya rañño gehadvāraṁ gacchati. Dovārikena “uposathikā tumhe”ti pucchitapucchitā “āma āmā”ti vadanti. Tena hi āgacchathāti pavesetvā rañño dasseti. Iti imehi dvīhi guṇehi atirekataro ahosi.

312. **Devānaṁ Tāvatiṁsānan**ti Tāvatiṁsabhavane nibbattadevānaṁ. Te kira devā Videharaṭṭhe Mithilanagaravāsino rañño ovāde ṭhatvā pañca sīlāni rakkhitvā uposathakammaṁ katvā tattha nibbattā rañño guṇakathaṁ kathenti. Te sandhāya vuttaṁ “devānaṁ Tāvatiṁsānan”ti.

Nisinno hotīti pāsādavarassa uparigato dānañca sīlañca upaparikkhamāno nisinno hoti. Evaṁ kirassa ahosi “dānaṁ nu kho mahantaṁ udāhu sīlaṁ, yadi dānaṁ mahantaṁ, ajjhottharitvā dānameva dassāmi. Atha sīlaṁ, sīlameva pūrissāmī”ti. Tassa idaṁ mahantaṁ idaṁ mahantan”ti nicchituṁ asakkontasseva Sakko gantvā purato pāturahosi. Tena vuttaṁ **atha kho Ānanda -pa- sammukhe pāturahosī**ti. Evaṁ kirassa ahosi “rañño kaṅkhā uppannā, tassa kaṅkhacchedanatthaṁ pañhañca kathessāmi, idhāgamanatthāya paṭiññañca gaṇhissāmī”ti. Tasmā gantvā sammukhe pāturahosi. Rājā adiṭṭhapubbaṁ rūpaṁ disvā bhīto ahosi lomahaṭṭhajāto. Atha naṁ Sakko “mā bhāyi mahārāja, vissattho pañhaṁ puccha, kaṅkhaṁ te paṭivinodessāmī”ti āha.

ရာဇူနံ သဗ္ဗပစ္ဆိမကော ဟုတွာ ပဗ္ဗဇိတောတိ ပဗ္ဗဇ္ဇာပစ္ဆိမကော အဟောသိ။ ဂုဏေဟိ ပန အတိရေကတရော။ တဿ ဟိ သဗ္ဗရာဇူဟိ အတိရေကတရာ ဒွေ ဂုဏာ အဟေသုံ။ စတူသု ဒွါရေသု သတသဟဿံ သတသဟဿံ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ဒေဝသိကံ ဒါနံ အဒါသိ၊ အနုပေါသထိကဿ စ ဒဿနံ နိဝါရေသိ။ အနုပေါသထိကေသု ဟိ ရာဇာနံ ပဿိဿာမာတိ ဂတေသု ဒေါဝါရိကော ပုစ္ဆတိ “တုမှေ ဥပေါသထိကာ နော ဝါ”တိ။ ယေ အနုပေါသထိကာ ဟောန္တိ၊ တေ နိဝါရေတိ “အနုပေါသထိကာနံ ရာဇာ ဒဿနံ န ဒေတီ”တိ။ “မယံ ဇနပဒဝါသိနော ကာလေ ဘောဇနံ ကုဟိံ လဘိဿာမာ”တိပိ တတ္ထ ဝစနောကာသော နတ္ထိ။ စတူသု ဟိ ဒွါရေသု ရာဇင်္ဂဏေ စ အနေကာနိ ဘတ္တစာဋိသဟဿာနိ ပဋိယတ္တာနေဝ ဟောန္တိ။ တသ္မာ မဟာဇနော ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတဋ္ဌာနေ မဿုံ ကာရေတွာ နှာယိတွာ ဝတ္ထာနိ ပရိဝတ္တေတွာ ယထာရုစိတံ ဘောဇနံ ဘုဉ္ဇိတွာ ဥပေါသထင်္ဂါနိ အဓိဋ္ဌာယ ရညော ဂေဟဒွါရံ ဂစ္ဆတိ။ ဒေါဝါရိကေန “ဥပေါသထိကာ တုမှေ”တိ ပုစ္ဆိတပုစ္ဆိတာ “အာမ အာမာ”တိ ဝဒန္တိ။ တေန ဟိ အာဂစ္ဆထာတိ ပဝေသေတွာ ရညော ဒဿေတိ။ ဣတိ ဣမေဟိ ဒွီဟိ ဂုဏေဟိ အတိရေကတရော အဟောသိ။

၃၁၂။ **ဒေဝါနံ တာဝတိံသာန**န္တိ တာဝတိံသဘဝနေ နိဗ္ဗတ္တဒေဝါနံ။ တေ ကိရ ဒေဝါ ဝိဒေဟရဋ္ဌေ မိထိလနဂရဝါသိနော ရညော ဩဝါဒေ ဌတွာ ပဉ္စ သီလာနိ ရက္ခိတွာ ဥပေါသထကမ္မံ ကတွာ တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တာ ရညော ဂုဏကထံ ကထေန္တိ။ တေ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “ဒေဝါနံ တာဝတိံသာန”န္တိ။

နိသိန္နော ဟောတီတိ ပါသာဒဝရဿ ဥပရိဂတော ဒါနဉ္စ သီလဉ္စ ဥပပရိက္ခမာနော နိသိန္နော ဟောတိ။ ဧဝံ ကိရဿ အဟောသိ “ဒါနံ နု ခေါ မဟန္တံ ဥဒါဟု သီလံ၊ ယဒိ ဒါနံ မဟန္တံ၊ အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ ဒါနမေဝ ဒဿာမိ။ အထ သီလံ၊ သီလမေဝ ပူရိဿာမီ”တိ။ တဿ “ဣဒံ မဟန္တံ ဣဒံ မဟန္တ”န္တိ နိစ္ဆိတုံ အသက္ကောန္တဿေဝ သက္ကော ဂန္တွာ ပုရတော ပါတု- ရဟောသိ။ တေန ဝုတ္တံ **အထ ခေါ အာနန္ဒ။ပ။ သမ္မုခေ ပါတုရဟောသီ**တိ။ ဧဝံ ကိရဿ အဟောသိ “ရညော ကင်္ခါ ဥပ္ပန္နာ၊ တဿ ကင်္ခစ္ဆေဒနတ္ထံ ပဉ္ဟဉ္စ ကထေဿာမိ၊ ဣဓာဂမနတ္ထာယ ပဋိညဉ္စ ဂဏှိဿာမီ”တိ။ တသ္မာ ဂန္တွာ သမ္မုခေ ပါတုရဟောသိ။ ရာဇာ အဒိဋ္ဌပုဗ္ဗံ ရူပံ ဒိသွာ ဘီတော အဟောသိ လောမဟဋ္ဌဇာတော။ အထ နံ သက္ကော “မာ ဘာယိ မဟာရာဇ၊ ဝိဿတ္ထော ပဉ္ဟံ ပုစ္ဆ၊ ကင်္ခံ တေ ပဋိဝိနောဒေဿာမီ”တိ အာဟ။

Rājā—

“Pucchāmi taṁ mahārāja, sabbabhūtānamissara.
Dānaṁ vā brahmacariyaṁ vā, katamaṁ su mahapphalan”ti[1]—

Pañhaṁ pucchi. Sakko “dānaṁ nāma kiṁ, sīlameva guṇavisiṭṭhatāya mahantaṁ. Ahañhi pubbe mahārāja dasavassasahassāni dasannaṁ jaṭilasahassānaṁ dānaṁ datvā pettivisayato na mutto, sīlavantā pana mayhaṁ dānaṁ bhuñjitvā brahmaloke nibbattā”ti vatvā imā gāthā avoca—

“Hīnena brahmacariyena, khattiye upapajjati.
Majjhimena ca devattaṁ, uttamena visujjhati.

Na hete sulabhā kāyā, yācayogena kenaci.
Ye kāye upapajjanti, anāgārā tapassino”ti[1].

Evaṁ rañño kaṅkhaṁ vinodetvā devalokagamanāya paṭiññāgahaṇatthaṁ **lābhā te mahārājā**ti-ādimāha. Tattha **avikampamāno**ti abhāyamāno. **Adhivāsesī**ti ahaṁ mahājanaṁ kusalaṁ samādapemi[2], puññavantānaṁ pana vasanaṭṭhānaṁ disvā āgatena manussapathe sukhaṁ kathetuṁ hotīti adhivāsesi.

313. **Evaṁ bhaddantavā**ti evaṁ hotu bhaddakaṁ tava vacananti vatvā. **Yojetvā**ti ekasmiṁyeva yuge sahassa-assājānīye yojetvā. Tesaṁ pana pāṭiyekkaṁ yojanakiccaṁ natthi, manaṁ āgamma yuttāyeva honti. So pana dibbaratho diyaḍḍhayojana satiko hoti, naddhito paṭṭhāya rathasīsaṁ paññāsayojanāni, akkhabandho paṇṇāsayojanāni, akkhabandhato paṭṭhāya pacchābhāgo paṇṇāsayojanāni, sabbo sattavaṇṇaratanamayo. Devaloko nāma uddhaṁ, manussaloko adho, tasmā heṭṭhāmukhaṁ rathaṁ pesesīti na sallakkhetabbaṁ. Yathā pana pakatimaggaṁ peseti, evameva manussānaṁ sāyamāsabhatte niṭṭhite candena[3] saddhiṁ yuganaddhaṁ katvā pesesi, yamakacandā uṭṭhitā viya ahesuṁ. Mahājano disvā “yamakacandā uggatā”ti āha. Āgacchante āgacchante na yamakacandā, ekaṁ vimānaṁ, na vimānaṁ, eko rathoti. Rathopi āgacchanto

1. Khu 6. 185 piṭṭhe.   2. Samādapesiṁ (Ka)   3. Navacandena (Sī)

ရာဇာ—

“ပုစ္ဆာမိ တံ မဟာရာဇ၊ သဗ္ဗဘူတာနမိဿရ။
ဒါနံ ဝါ ဗြဟ္မစရိယံ ဝါ၊ ကတမံ သု မဟပ္ဖလ”န္တိ[1]—

ပဉှံ ပုစ္ဆိ။ သက္ကော “ဒါနံ နာမ ကိံ၊ သီလမေဝ ဂုဏဝိသိဋ္ဌတာယ မဟန္တံ။ အဟဉှိ ပုဗ္ဗေ မဟာရာဇ ဒသဝဿသဟဿာနိ ဒသန္နံ ဇဋိလသဟဿာနံ ဒါနံ ဒတွာ ပေတ္တိဝိသယတော န မုတ္တော၊ သီလဝန္တာ ပန မယှံ ဒါနံ ဘုဉ္ဇိတွာ ဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တာ”တိ ဝတွာ ဣမာ ဂါထာ အဝေါစ—

“ဟီနေန ဗြဟ္မစရိယေန၊ ခတ္တိယေ ဥပပဇ္ဇတိ။
မဇ္ဈိမေန စ ဒေဝတ္တံ၊ ဥတ္တမေန ဝိသုဇ္ဈတိ။

န ဟေတေ သုလဘာ ကာယာ၊ ယာစယောဂေန ကေနစိ။
ယေ ကာယေ ဥပပဇ္ဇန္တိ၊ အနာဂါရာ တပဿိနော”တိ[1]။

ဧဝံ ရညော ကင်္ခံ ဝိနောဒေတွာ ဒေဝလောကဂမနာယ ပဋိညာဂဟဏတ္ထံ **လာဘာ တေ မဟာရာဇာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အဝိကမ္ပမာနော**တိ အဘာယမာနော။ **အဓိဝါသေသီ**တိ အဟံ မဟာဇနံ ကုသလံ သမာဒပေမိ[2]၊ ပုညဝန္တာနံ ပန ဝသနဋ္ဌာနံ ဒိသွာ အာဂတေန မနုဿပထေ သုခံ ကထေတုံ ဟောတီတိ အဓိဝါသေသိ။

၃၁၃။ **ဧဝံ ဘဒ္ဒန္တဝါ**တိ ဧဝံ ဟောတု ဘဒ္ဒကံ တဝ ဝစနန္တိ ဝတွာ။ **ယောဇေတွာ**တိ ဧကသ္မိံယေဝ ယုဂေ သဟဿအဿာဇာနီယေ ယောဇေတွာ။ တေသံ ပန ပါဋိယေက္ကံ ယောဇနကိစ္စံ နတ္ထိ၊ မနံ အာဂမ္မ ယုတ္တာယေဝ ဟောန္တိ။ သော ပန ဒိဗ္ဗရထော ဒိယၶယောဇနသတိကော ဟောတိ၊ နဒ္ဓိတော ပဋ္ဌာယ ရထသီသံ ပညာသယောဇနာနိ၊ အက္ခဗန္ဓော ပဏ္ဏာသယောဇနာနိ၊ အက္ခဗန္ဓတော ပဋ္ဌာယ ပစ္ဆာဘာဂေါ ပဏ္ဏာသယောဇနာနိ၊ သဗ္ဗော သတ္တဝဏ္ဏရတနမယော။ ဒေဝလောကော နာမ ဥဒ္ဓံ၊ မနုဿလောကော အဓော၊ တသ္မာ ဟေဋ္ဌာမုခံ ရထံ ပေသေသီတိ န သလ္လက္ခေတဗ္ဗံ။ ယထာ ပန ပကတိမဂ္ဂံ ပေသေတိ၊ ဧဝမေဝ မနုဿာနံ သာယမာသဘတ္တေ နိဋ္ဌိတေ စန္ဒေန[3] သဒ္ဓိံ ယုဂနဒ္ဓံ ကတွာ ပေသေသိ၊ ယမကစန္ဒာ ဥဋ္ဌိတာ ဝိယ အဟေသုံ။ မဟာဇနော ဒိသွာ “ယမကစန္ဒာ ဥဂ္ဂတာ”တိ အာဟ။ အာဂစ္ဆန္တေ အာဂစ္ဆန္တေ န ယမကစန္ဒာ, ဧကံ ဝိမာနံ၊ န ဝိမာနံ, ဧကော ရထောတိ။ ရထောပိ အာဂစ္ဆန္တော

၁-ခု ၆-၁၈၅-ပိဋ္ဌေ။   ၂-သမာဒပေသိံ (က)   ၃-နဝစန္ဒေန (သီ)

āgacchanto pakatirathappamāṇova, assāpi pakati-assappamāṇāva ahesuṁ. Evaṁ rathaṁ āharitvā rañño pāsādaṁ padakkhiṇaṁ katvā pācīnasīhapañjaraṭṭhāne rathaṁ nivattetvā āgatamaggābhimukhaṁ katvā sīhapañjare ṭhatvāva ārohanasajjaṁ ṭhapesi.

Abhiruha mahārājāti rājā "dibbayānaṁ me laddhan"ti na tāvadeva abhiruhi, nāgarānaṁ pana ovādaṁ adāsi "passatha tātā, yaṁ me Sakkena devaraññā dibbaratho pesito, so ca kho na jātigottaṁ vā kulappadesaṁ vā paṭicca pesito, mayhaṁ pana sīlācāraguṇe pasīditvā pesito. Sace tumhepi sīlaṁ rakkhissatha, tumhākampi pesessati, evaṁ rakkhituṁ yuttaṁ nāmetaṁ sīlaṁ. Nāhaṁ devalokaṁ gantvā cirāyissāmi, appamattā hothā"ti mahājanaṁ ovaditvā pañcasu sīlesu patiṭṭhāpetvā rathaṁ abhiruhi. Tato Mātali saṅgāhako "ahampi mahārājassa mamānucchavikaṁ karissāmī"ti ākāsamhi dve magge dassetvā **apica mahārājā**ti-ādimāha.

Tattha **katamenā**ti mahārāja imesu maggesu eko nirayaṁ gacchati, eko devalokaṁ, tesu taṁ katamena nemi. **Yenā**ti yena maggena gantvā yattha pāpakammantā pāpakānaṁ kammānaṁ vipākaṁ paṭisaṁvediyanti, taṁ ṭhānaṁ sakkā hoti passituṁti attho. Dutiyapadepi eseva nayo. Jātakepi—

"Kena taṁ nemi maggena, rājaseṭṭha disampati.
Yena vā pāpakammantā, puññakammā ca ye narā"ti[1]—

Gāthāya ayamevattho. Tenevāha—

"Niraye tāva passāmi, āvāse pāpakamminaṁ.
Ṭhānāni luddakammānaṁ, dussīlānañca yā gatī"ti[1].

Ubhayeneva maṁ Mātali nehīti Mātali dvīhi maggehi maṁ nehi, ahaṁ nirayaṁ passitukāmo devalokampīti. Paṭhamaṁ katamena nemīti. Paṭhamaṁ nirayamaggena nehīti. Tato Mātali attano ānubhāvena rājānaṁ pañcadasa mahāniraye dassesi. Vitthārakathā panettha—

1. Khu 6. 187 piṭṭhe.

အာဂစ္ဆန္တော ပကတိရထပ္ပမာဏောဝ၊ အဿာပိ ပကတိအဿပ္ပမာဏာဝ အဟေသုံ။ ဧဝံ ရထံ အာဟရိတွာ ရညော ပါသာဒံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ပါစီနသီဟပဉ္ဇရဋ္ဌာနေ ရထံ နိဝတ္တေတွာ အာဂတမဂ္ဂါဘိမုခံ ကတွာ သီဟပဉ္ဇရေ ဌတွာဝ အာရောဟနသဇ္ဇံ ဌပေသိ။

အဘိရုဟ မဟာရာဇာတိ ရာဇာ “ဒိဗ္ဗယာနံ မေ လဒ္ဓ”န္တိ န တာဝဒေဝ အဘိရုဟိ၊ နာဂရာနံ ပန ဩဝါဒံ အဒါသိ “ပဿထ တာတာ, ယံ မေ သက္ကေန ဒေဝရညာ ဒိဗ္ဗရထော ပေသိတော၊ သော စ ခေါ န ဇာတိဂေါတ္တံ ဝါ ကုလပ္ပဒေသံ ဝါ ပဋိစ္စ ပေသိတော၊ မယှံ ပန သီလာစာရဂုဏေ ပသီဒိတွာ ပေသိတော။ သစေ တုမှေပိ သီလံ ရက္ခိဿထ၊ တုမှာကမ္ပိ ပေသေဿတိ၊ ဧဝံ ရက္ခိတုံ ယုတ္တံ နာမေတံ သီလံ။ နာဟံ ဒေဝလောကံ ဂန္တွာ စိရာယိဿာမိ၊ အပ္ပမတ္တာ ဟောထာ”တိ မဟာဇနံ ဩဝဒိတွာ ပဉ္စသု သီလေသု ပတိဋ္ဌာပေတွာ ရထံ အဘိရုဟိ။ တတော မာတလိ သင်္ဂါဟကော “အဟမ္ပိ မဟာရာဇဿ မမာနုစ္ဆဝိကံ ကရိဿာမီ”တိ အာကာသမှိ ဒွေ မဂ္ဂေ ဒဿေတွာ **အပိစ မဟာရာဇာ**တိအာဒိမာဟ။

တတ္ထ **ကတမေနာ**တိ မဟာရာဇ ဣမေသု မဂ္ဂေသု ဧကော နိရယံ ဂစ္ဆတိ၊ ဧကော ဒေဝလောကံ၊ တေသု တံ ကတမေန နေမိ။ **ယေနာ**တိ ယေန မဂ္ဂေန ဂန္တွာ ယတ္ထ ပါပကမ္မန္တာ ပါပကာနံ ကမ္မာနံ ဝိပါကံ ပဋိသံဝေဒိယန္တိ၊ တံ ဌာနံ သက္ကာ ဟောတိ ပဿိတုန္တိ အတ္ထော။ ဒုတိယပဒေပိ ဧသေဝ နယော။ ဇာတကေပိ—

“ကေန တံ နေမိ မဂ္ဂေန၊ ရာဇသေဋ္ဌ ဒိသမ္ပတိ။
ယေန ဝါ ပါပကမ္မန္တာ၊ ပုညကမ္မာ စ ယေ နရာ”တိ[၁]—

ဂါထာယ အယမေဝတ္ထော။ တေနေဝါဟ—

“နိရယေ တာဝ ပဿာမိ၊ အာဝါသေ ပါပကမ္မိနံ။
ဌာနာနိ လုဒ္ဒကမ္မာနံ၊ ဒုဿီလာနဉ္စ ယာ ဂတီ”တိ[၁]။

ဥဘယေနေဝ မံ မာတလိ နေဟီတိ မာတလိ ဒွီဟိ မဂ္ဂေဟိ မံ နေဟိ၊ အဟံ နိရယံ ပဿိတုကာမော ဒေဝလောကမ္ပီတိ။ ပဌမံ ကတမေန နေမီတိ။ ပဌမံ နိရယမဂ္ဂေန နေဟီတိ။ တတော မာတလိ အတ္တနော အာနုဘာဝေန ရာဇာနံ ပန္နရသ မဟာနိရယေ ဒဿေသိ။ ဝိတ္ထာရကထာ ပနေတ္ထ—

၁-ခု ၆-၁၈၇-ပိဋ္ဌေ။

“Dassesi Mātali rañño, duggaṁ vetaraṇiṁ nadiṁ.
Kuthitaṁ khārasaṁyuttaṁ, tattaṁ aggisikhūpaman”ti[1]—

Jātake vuttanayena veditabbā. Nirayaṁ dassetvā rathaṁ nivattetvā devalokābhimukhaṁ gantvā Bīraṇīdevadhītāya Soṇadinnadevaputtassa gaṇadevaputtānañca vimānāni dassento devalokaṁ nesi. Tatrāpi vitthārakathā—

“Yadi te sutā Bīraṇī jīvaloke,
Āmāyadāsī ahu brāhmaṇassa.
Sā pattakāle[2] atithiṁ viditvā,
Mātā’va puttaṁ saki’mābhinandī.

Saṁyamā saṁvibhāgā ca, sā vimānasmi modatī”ti[1]—

Jātake vuttanayeneva veditabbā.

Evaṁ gacchato pana tassa rathanemi vaṭṭiyā Cittakūṭadvārakoṭṭhakassa ummāre pahatamatteva devanagare kolāhalaṁ ahosi. Sakkaṁ devarājānaṁ ekakaṁyeva ohāya devasaṁgho mahāsattaṁ paccuggamanamakāsi, taṁ devatānaṁ ādaraṁ[3] disvā Sakko cittaṁ sandhāretuṁ asakkonto “abhirama mahārāja devesu devānubhāvenā”ti āha. Evaṁ kirassa ahosi “ayaṁ rājā ajja āgantvā ekadivaseneva devagaṇaṁ attano abhimukhamakāsi. Sace ekaṁ dve divase vasissati, na maṁ devā olokessantī”ti. So usūyamāno “mahārāja tuyhaṁ imasmiṁ devaloke vasituṁ puññaṁ natthi, aññesaṁ puññena vasāhī”ti iminā adhippāyena evamāha. Bodhisatto “nāsakkhi jarasakko manaṁ sandhāretuṁ, paraṁ nissāya laddhaṁ kho pana yācitvā laddhabhaṇḍakaṁ viya hotī”ti paṭikkhipanto **alaṁ mārisā**ti-ādimāha. Jātakepi vuttaṁ—

“Yathā yācitakaṁ yānaṁ, yathā yācitakaṁ dhanaṁ.
Evaṁsampada’meve’taṁ, yaṁ parato dānapaccayā.
Na cāha’metamicchāmi, yaṁ parato dānapaccayā”ti[4]—

1. Khu 6. 196 piṭṭhe.
2. Pattakālaṁ (Sī, Syā)
3. Āgataṁ (Syā, Ka)
4. Khu 6. 203 piṭṭhe.

“ဒဿေသိ မာတလိ ရညော၊ ဒုဂ္ဂံ ဝေတရဏိံ နဒိံ။
ကုထိတံ ခါရသံယုတ္တံ၊ တတ္တံ အဂ္ဂိသိခူပမ”န္တိ[၁]—

ဇာတကေ ဝုတ္တနယေန ဝေဒိတဗ္ဗာ။ နိရယံ ဒဿေတွာ ရထံ နိဝတ္တေတွာ ဒေဝလောကာဘိမုခံ ဂန္တွာ ဗီရဏီဒေဝဓီတာယ သောဏဒိန္နဒေဝပုတ္တဿ ဂဏဒေဝပုတ္တာနဉ္စ ဝိမာနာနိ ဒဿေန္တော ဒေဝလောကံ နေသိ။ တတြာပိ ဝိတ္ထာရကထာ—

“ယဒိ တေ သုတာ ဗီရဏီ ဇီဝလောကေ၊
အာမာယဒါသီ အဟု ဗြာဟ္မဏဿ။
သာ ပတ္တကာလေ[၂] အတိထိံ ဝိဒိတွာ၊
မာတာ’ဝ ပုတ္တံ သကိ’မာဘိနန္ဒီ။

သံယမာ သံဝိဘာဂါ စ၊ သာ ဝိမာနသ္မိ မောဒတီ”တိ[၁]—

ဇာတကေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

ဧဝံ ဂစ္ဆတော ပန တဿ ရထနေမိ ဝဋ္ဋိယာ စိတ္တကူဋဒွါရကောဋ္ဌကဿ ဥမ္မာရေ ပဟတမတ္တေဝ ဒေဝနဂရေ ကောလာဟလံ အဟောသိ။ သက္ကံ ဒေဝရာဇာနံ ဧကကံယေဝ ဩဟာယ ဒေဝသံဃော မဟာသတ္တံ ပစ္စုဂ္ဂမနမကာသိ၊ တံ ဒေဝတာနံ အာဒရံ[၃] ဒိသွာ သက္ကော စိတ္တံ သန္ဓာရေတုံ အသက္ကောန္တော “အဘိရမ မဟာရာဇ ဒေဝေသု ဒေဝါနုဘာဝေနာ”တိ အာဟ။ ဧဝံ ကိရဿ အဟောသိ “အယံ ရာဇာ အဇ္ဇ အာဂန္တွာ ဧကဒိဝသေနေဝ ဒေဝဂဏံ အတ္တနော အဘိမုခမကာသိ။ သစေ ဧကံ ဒွေ ဒိဝသေ ဝသိဿတိ၊ န မံ ဒေဝါ ဩလောကေဿန္တီ”တိ။ သော ဥသူယမာနော “မဟာရာဇ တုယှံ ဣမသ္မိံ ဒေဝလောကေ ဝသိတုံ ပုညံ နတ္ထိ၊ အညေသံ ပုညေန ဝသာဟီ”တိ ဣမိနာ အဓိပ္ပာယေန ဧဝမာဟ။ ဗောဓိသတ္တော “နာသက္ခိ ဇရသက္ကော မနံ သန္ဓာရေတုံ၊ ပရံ နိဿာယ လဒ္ဓံ ခေါ ပန ယာစိတွာ လဒ္ဓဘဏ္ဍကံ ဝိယ ဟောတီ”တိ ပဋိက္ခိပန္တော **အလံ မာရိသာ**တိ-အာဒိမာဟ။ ဇာတကေပိ ဝုတ္တံ—

“ယထာ ယာစိတကံ ယာနံ၊ ယထာ ယာစိတကံ ဓနံ။
ဧဝံသမ္ပဒ’မေဝေ’တံ၊ ယံ ပရတော ဒါနပစ္စယာ။
န စာဟ’မေတမိစ္ဆာမိ၊ ယံ ပရတော ဒါနပစ္စယာ”တိ[၄]—

၁-ခု ၆-၁၉၆-ပိဋ္ဌေ။
၂-ပတ္တကာလံ (သီ၊ သျာ)
၃-အာဂတံ (သျာ၊ က)
၄-ခု ၆-၂၀၃-ပိဋ္ဌေ။

Sabbaṁ vattabbaṁ. Bodhisatto pana manussattabhāvena kativāre devalokaṁ gatoti. Cattāro—Mandhāturājakāle Sādhinarājakāle Guttilavīṇāvādakakāle Nimimahārājakāleti. So Mandhātukāle devaloke asaṅkhyeyyaṁ kālaṁ vasi, tasmiṁ hi vasamāneyeva chattiṁsa sakkā caviṁsu. Sādhinarājakāle sattāhaṁ vasi, manussagaṇanāya satta vassasatāni honti. Guttilavīṇāvādakakāle ca Nimirājakāle ca muhuttamattaṁ vasi, manussagaṇanāya satta divasāni honti.

314. **Tattheva Mithilaṁ paṭinesī**ti paṭinetvā pakatisirigabbheyeva patiṭṭhāpesi.

315. **Kaḷārajanako**ti tassa nāmaṁ. Kaḷāradantatāya pana kaḷārajanakoti vutto. **Na so agārasmā anagāriyaṁ pabbajī**ti ettakamattameva na akāsi, sesaṁ sabbaṁ pākatikameva ahosi.

316. **Samucchedo hotī**ti ettha kalyāṇavattaṁ ko samucchindati, kena samucchinnaṁ, ko pavatteti, kena pavattitaṁ nāma hotīti ayaṁ vibhāgo veditabbo. Tattha sīlavā bhikkhu “na sakkā mayā arahattaṁ laddhun”ti vīriyaṁ akaronto samucchindati. Dussīlena samucchinnaṁ nāma hoti. Satta sekhā pavattenti. khīṇāsavena pavattitaṁ nāma hoti. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Maghadevasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Madhurasuttavaṇṇanā

317. **Evaṁ me sutan**ti Madhurasuttaṁ. Tattha **Mahākaccāno**ti gihikāle Ujjenikaraññno purohitaputto abhirūpo dassanīyo pāsādiko suvaṇṇavaṇṇo ca. **Madhurāyan**ti evaṁnāmake nagare. **Gundāvane**ti

သဗ္ဗံ ဝတ္တဗ္ဗံ။ ဗောဓိသတ္တော ပန မနုဿတ္တဘာဝေန ကတိဝါရေ ဒေဝလောကံ ဂတောတိ။ စတ္တာရော—မန္ဓာတုရာဇကာလေ သာဓိနရာဇကာလေ ဂုတ္တိလဝီဏာဝါဒကကာလေ နိမိမဟာရာဇကာလေတိ။ သော မန္ဓာတုကာလေ ဒေဝလောကေ အသင်္ချေယျံ ကာလံ ဝသိ၊ တသ္မိံ ဟိ ဝသမာနေယေဝ ဆတ္တိံသ သက္ကာ စဝိံသု။ သာဓိနရာဇကာလေ သတ္တာဟံ ဝသိ၊ မနုဿဂဏနာယ သတ္တ ဝဿသတာနိ ဟောန္တိ။ ဂုတ္တိလဝီဏာဝါဒကကာလေ စ နိမိရာဇကာလေ စ မုဟုတ္တမတ္တံ ဝသိ၊ မနုဿဂဏနာယ သတ္တ ဒိဝသာနိ ဟောန္တိ။

၃၁၄။ **တတ္ထေဝ မိထိလံ ပဋိနေသီ**တိ ပဋိနေတွာ ပကတိသိရိဂဗ္ဘေယေဝ ပတိဋ္ဌာပေသိ။

၃၁၅။ **ကဠာရဇနကော**တိ တဿ နာမံ။ ကဠာရဒန္တတာယ ပန ကဠာရဇနကောတိ ဝုတ္တော။ **န သော အဂါရသ္မာ အနဂါရိယံ ပဗ္ဗဇီ**တိ ဧတ္တကမတ္တမေဝ န အကာသိ၊ သေသံ သဗ္ဗံ ပါကတိကမေဝ အဟောသိ။

၃၁၆။ **သမုစ္ဆေဒေါ ဟောတီ**တိ ဧတ္ထ ကလျာဏဝတ္တံ ကော သမုစ္ဆိန္ဒတိ၊ ကေန သမုစ္ဆိန္နံ၊ ကော ပဝတ္တေတိ၊ ကေန ပဝတ္တိတံ နာမ ဟောတီတိ အယံ ဝိဘာဂေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတ္ထ သီလဝါ ဘိက္ခု “န သက္ကာ မယာ အရဟတ္တံ လဒ္ဓု”န္တိ ဝီရိယံ အကရောန္တော သမုစ္ဆိန္ဒတိ။ ဒုဿီလေန သမုစ္ဆိန္နံ နာမ ဟောတိ။ သတ္တ သေခါ ပဝတ္တေန္တိ။ ခီဏာသဝေန ပဝတ္တိတံ နာမ ဟောတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

မဃဒေဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-မဓုရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၁၇။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ မဓုရသုတ္တံ။ တတ္ထ **မဟာကစ္စာနော**တိ ဂိဟိကာလေ ဥဇ္ဇေနိကရညော ပုရောဟိတပုတ္တော အဘိရူပေါ ဒဿနီယော ပါသာဒိကော သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော စ။ **မဓုရာယ**န္တိ ဧဝံနာမကေ နဂရေ။ **ဂုန္ဒာဝနေ**တိ

kaṇhakagundāvane. **Avantiputto**ti Avantiraṭṭhe rañño dhītāya putto. **Vuddho ceva arahā cā**ti daharaṁ arahantampi na tathā sambhāventi yathā mahallakaṁ, thero pana vuddho ceva ahosi arahā ca. **Brāhmaṇā bho Kaccānā**ti so kira rājā brāhmaṇaladdhiko, tasmā evamāha. **Brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo**ti-ādīsu jātigottādīnaṁ paññāpanaṭṭhāne brāhmaṇāva seṭṭhāti dasseti. **Hīno añño vaṇṇo**ti itare tayo vaṇṇā hīnā lāmakāti vadati. **Sukko**ti paṇḍaro. **Kaṇho**ti kāḷako. **Sujjhantī**ti jātigottādipaññāpanaṭṭhānesu sujjhanti. **Brahmuno puttā**ti mahābrahmuno puttā. **Orasā mukhato jātā**ti ure vasitvā mukhato nikkhantā, ure katvā saṁvaddhitāti vā orasā. **Brahmajā**ti brahmato nibbattā. **Brahmani mmitā**ti brahmunā nimmitā. **Brahmadāyādā**ti brahmuno dāyādā. **Ghosoyeva kho eso**ti vohāramattamevetaṁ.

318. **Ijjheyyā**ti samijjheyya, yattakāni dhanādīni pattheyya, tattakehissa manoratho pūreyyāti attho. **Khattiyopissāssā**ti khattiyopi assa issariyasampattassa pubbu ṭṭhāyī assa. **Nesaṁ ettha kiñcī**ti na etesaṁ ettha kiñci.

322. **Āsanena vā nimanteyyāmā**ti nisinnāsanaṁ papphoṭetvā idha nisīdāti vadeyyāma. **Abhinimanteyyāmapi nan**ti abhiharitvā taṁ nimanteyyāma. Tattha duvidho abhihāro vācāya ceva kāyena ca. “Tumhākaṁ icchiticchitakkhaṇe mamaṁ cīvarādīhi vadeyyātha yenattho”ti vadanto hi vācāya abhiharitvā nimanteti nāma. Cīvarādivekallaṁ sallakkhetvā “idaṁ gaṇhathā”ti tāni dento pana kāyena abhiharitvā nimanteti nāma. Tadubhayampi sandhāya “abhinimanteyyāmapi nan”ti āha. **Rakkhāvaraṇaguttin**ti rakkhāsaṅkhātañceva āvaraṇasaṅkhātañca guttiṁ. Yā panesā āvudhahatthe purise ṭhapentena rakkhā, sā dhammikā nāma saṁvihitā na hoti. Yathā pana avelāya kaṭṭhahārikāpaṇṇahārikādayo vihāraṁ na pavisanti, migaluddakādayo vihārasīmāya mige vā macche vā na gaṇhanti, evaṁ saṁvidahantena dhammikā nāma saṁvihitā hoti. Taṁ sandhāyāha “dhammikan”ti.

ကဏှကဂုန္ဒာဝနေ။ **အဝန္တိပုတ္တော**တိ အဝန္တိရဋ္ဌေ ရညော ဓီတာယ ပုတ္တော။ **ဝုဒ္ဓေါ စေဝ အရဟာ စာ**တိ ဒဟရံ အရဟန္တမ္ပိ န တထာ သမ္ဘာဝေန္တိ ယထာ မဟလ္လကံ၊ ထေရော ပန ဝုဒ္ဓေါ စေဝ အဟောသိ အရဟာ စ။ **ဗြာဟ္မဏာ ဘော ကစ္စာနာ**တိ သော ကိရ ရာဇာ ဗြာဟ္မဏလဒ္ဓိကော၊ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ **ဗြာဟ္မဏောဝ သေဋ္ဌော ဝဏ္ဏော**တိအာဒီသု ဇာတိဂေါတ္တာဒီနံ ပညာပနဋ္ဌာနေ ဗြာဟ္မဏာဝ သေဋ္ဌာတိ ဒဿေတိ။ **ဟီနော အညော ဝဏ္ဏော**တိ ဣတရေ တယော ဝဏ္ဏာ ဟီနာ လာမကာတိ ဝဒတိ။ **သုက္ကော**တိ ပဏ္ဍရော။ **ကဏှော**တိ ကာဠကော။ **သုဇ္ဈန္တီ**တိ ဇာတိဂေါတ္တာဒိပညာပနဋ္ဌာနေသု သုဇ္ဈန္တိ။ **ဗြဟ္မုနော ပုတ္တာ**တိ မဟာဗြဟ္မုနော ပုတ္တာ။ **ဩရသာ မုခတော ဇာတာ**တိ ဥရေ ဝသိတွာ မုခတော နိက္ခန္တာ၊ ဥရေ ကတွာ သံဝဍ္ဍိတာတိ ဝါ ဩရသာ။ **ဗြဟ္မဇာ**တိ ဗြဟ္မတော နိဗ္ဗတ္တာ။ **ဗြဟ္မနိမ္မိတာ**တိ ဗြဟ္မုနာ နိမ္မိတာ။ **ဗြဟ္မဒါယာဒါ**တိ ဗြဟ္မုနော ဒါယာဒါ။ **ဃောသောယေဝ ခေါ ဧသော**တိ ဝေါဟာရမတ္တမေဝေတံ။

၃၁၈။ **ဣဇ္ဈေယျာ**တိ သမိဇ္ဈေယျ၊ ယတ္တကာနိ ဓနာဒီနိ ပတ္ထေယျ၊ တတ္တကေဟိဿ မနောရထော ပူရေယျာတိ အတ္ထော။ **ခတ္တိယောပိဿာဿာ**တိ ခတ္တိယောပိ အဿ ဣဿရိယသမ္ပတ္တဿ ပုဗ္ဗုဋ္ဌာယီ အဿ။ **နေသံ ဧတ္ထ ကိဉ္စီ**တိ န ဧတေသံ ဧတ္ထ ကိဉ္စိ။

၃၂၂။ **အာသနေန ဝါ နိမန္တေယျာမာ**တိ နိသိန္နာသနံ ပပ္ဖောဋေတွာ ဣဓ နိသီဒါတိ ဝဒေယျာမ။ **အဘိနိမန္တေယျာမပိ နန္တိ** အဘိဟရိတွာ တံ နိမန္တေယျာမ။ တတ္ထ ဒုဝိဓော အဘိဟာရော ဝါစာယ စေဝ ကာယေန စ။ “တုမှာကံ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတက္ခဏေ မမံ စီဝရာဒီဟိ ဝဒေယျာထ ယေနတ္ထော”တိ ဝဒန္တော ဟိ ဝါစာယ အဘိဟရိတွာ နိမန္တေတိ နာမ။ စီဝရာဒိဝေကလ္လံ သလ္လက္ခေတွာ “ဣဒံ ဂဏှထာ”တိ တာနိ ဒေန္တော ပန ကာယေန အဘိဟရိတွာ နိမန္တေတိ နာမ။ တဒုဘယမ္ပိ သန္ဓာယ “အဘိနိမန္တေယျာမပိ န”န္တိ အာဟ။ **ရက္ခာဝရဏဂုတ္တိ**န္တိ ရက္ခာသင်္ခါတဉ္စေဝ အာဝရဏသင်္ခါတဉ္စ ဂုတ္တိံ။ ယာ ပနေသာ အာဝုဓဟတ္ထေ ပုရိသေ ဌပေန္တေန ရက္ခာ၊ သာ ဓမ္မိကာ နာမ သံဝိဟိတာ န ဟောတိ။ ယထာ ပန အဝေလာယ ကဋ္ဌဟာရိကာပဏ္ဏဟာရိကာဒယော ဝိဟာရံ န ပဝိသန္တိ၊ မိဂလုဒ္ဒကာဒယော ဝိဟာရသီမာယ မိဂေ ဝါ မစ္ဆေ ဝါ န ဂဏှန္တိ၊ ဧဝံ သံဝိဒဟန္တေန ဓမ္မိကာ နာမ သံဝိဟိတာ ဟောတိ။ တံ သန္ဓာယာဟ “ဓမ္မိက”န္တိ။

Evaṁ santeti evaṁ catunnampi vaṇṇānaṁ pabbajitānaṁ pabbajitasakkārena same samāne. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Madhurasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Bodhirājakumārasuttavaṇṇanā

324. **Evaṁ me sutan**ti Bodhirājakumārasuttaṁ. Tattha **kokanado**ti kokanadaṁ vuccati padumaṁ. So ca maṅgalapāsādo olokanakapadumaṁ[1] dassetvā kato, tasmā kokanadoti saṅkhaṁ labhi.

325. **Yāva pacchimasopānakaḷevarā**ti ettha **pacchimasopānakaḷevaran**ti paṭhamaṁ sopānaphalakaṁ vuttaṁ. **Addasā kho**ti olokanatthaṁyeva dvārakoṭṭhake ṭhito addasa. **Bhagavā tuṇhī ahosī**ti "kissa nu kho atthāya rājakumārena ayaṁ mahāsakkāro kato"ti āvajjanto puttapatthanāya katabhāvaṁ aññāsi. So hi rājakumāro aputtako, sutañcānena[2] ahosi "Buddhānaṁ kira adhikāraṁ katvā manasā icchitaṁ labhantī"ti. So "sacāhaṁ puttaṁ labhissāmi, Sammāsambuddho mama celappaṭikaṁ[3] akkamissati. No ce labhissāmi, na akkamissatī"ti patthanaṁ katvā santharāpesi. Atha Bhagavā "nibbattissati nu kho etassa putto"ti āvajjetvā "na nibbattissatī"ti addasa.

Pubbe kira so ekasmiṁ dīpe vasamāno samacchandena sakuṇapotake[4] khādi. Sacassa mātugāmo aññova bhaveyya, puttaṁ labheyya. Ubhohi pana samānacchandehi hutvā pāpakammaṁ kataṁ, tenassa putto na nibbattissatīti aññāsi. Dusse pana akkante "Buddhānaṁ adhikāraṁ katvā patthitapatthitaṁ labhantīti loke anussavo. Mayā ca mahā-abhinīhāro kato, na ca puttaṁ labhāmi, tucchaṁ idaṁ vacanan"ti micchāgahaṇaṁ gaṇheyya. Titthiyāpi "natthi samaṇānaṁ akattabbaṁ nāma. Celappaṭikaṁ maddantā āhiṇḍantī"ti

1. Olambakapadumaṁ (Sī)
2. Sutavanto (Sī), puttapatthanena (Syā)
3. Calapattikaṁ (Sī)
4. Cakorakasakuṇapotake (Sī)

ဧဝံ သန္တေတိ ဧဝံ စတုန္နမ္ပိ ဝဏ္ဏာနံ ပဗ္ဗဇိတာနံ ပဗ္ဗဇိတသက္ကာရေန သမေ သမာနေ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

မဓုရသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-ဗောဓိရာဇကုမာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၂၄။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ ဗောဓိရာဇကုမာရသုတ္တံ။ တတ္ထ **ကောကနဒေါ**တိ ကောကနဒံ ဝုစ္စတိ ပဒုမံ။ သော စ မင်္ဂလပါသာဒေါ ဩလောကနကပဒုမံ[၁] ဒဿေတွာ ကတော၊ တသ္မာ ကောကနဒေါတိ သင်္ခံ လဘိ။

၃၂၅။ **ယာဝ ပစ္ဆိမသောပါနကဠေဝရာ**တိ ဧတ္ထ **ပစ္ဆိမသောပါနကဠေဝရ**န္တိ ပဌမံ သောပါနဖလကံ ဝုတ္တံ။ **အဒ္ဒသာ ခေါ**တိ ဩလောကနတ္ထံယေဝ ဒွါရကောဋ္ဌကေ ဌိတော အဒ္ဒသ။ **ဘဂဝါ တုဏှီ အဟောသီ**တိ "ကိဿ နု ခေါ အတ္ထာယ ရာဇကုမာရေန အယံ မဟာသက္ကာရော ကတော"တိ အာဝဇ္ဇန္တော ပုတ္တပတ္ထနာယ ကတဘာဝံ အညာသိ။ သော ဟိ ရာဇကုမာရော အပုတ္တကော၊ သုတဉ္စာနေန[၂] အဟောသိ "ဗုဒ္ဓါနံ ကိရ အဓိကာရံ ကတွာ မနသာ ဣစ္ဆိတံ လဘန္တီ"တိ။ သော "သစာဟံ ပုတ္တံ လဘိဿာမိ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ မမ စေလပ္ပဋိကံ[၃] အက္ကမိဿတိ။ နော စေ လဘိဿာမိ၊ န အက္ကမိဿတီ"တိ ပတ္ထနံ ကတွာ သန္ထရာပေသိ။ အထ ဘဂဝါ "နိဗ္ဗတ္တိဿတိ နု ခေါ ဧတဿ ပုတ္တော"တိ အာဝဇ္ဇေတွာ "န နိဗ္ဗတ္တိဿတီ"တိ အဒ္ဒသ။

ပုဗ္ဗေ ကိရ သော ဧကသ္မိံ ဒီပေ ဝသမာနော သမစ္ဆန္ဒေန သကုဏပေါတကေ[၄] ခါဒိ။ သစဿ မာတုဂါမော အညောဝ ဘဝေယျ၊ ပုတ္တံ လဘေယျ။ ဥဘောဟိ ပန သမာနစ္ဆန္ဒေဟိ ဟုတွာ ပါပကမ္မံ ကတံ၊ တေနဿ ပုတ္တော န နိဗ္ဗတ္တိဿတီတိ အညာသိ။ ဒုဿေ ပန အက္ကန္တေ "ဗုဒ္ဓါနံ အဓိကာရံ ကတွာ ပတ္ထိတပတ္ထိတံ လဘန္တီတိ လောကေ အနုဿဝေါ၊ မယာ စ မဟာအဘိနီဟာရော ကတော၊ န စ ပုတ္တံ လဘာမိ၊ တုစ္ဆံ ဣဒံ ဝစန"န္တိ မိစ္ဆာဂဟဏံ ဂဏှေယျ။ တိတ္ထိယာပိ "နတ္ထိ သမဏာနံ အကတ္တဗ္ဗံ နာမ၊ စေလပ္ပဋိကံ မဒ္ဒန္တာ အာဟိဏ္ဍန္တီ"တိ

၁-ဩလမ္ဗကပဒုမံ (သီ)
၂-သုတဝန္တော (သီ)၊ ပုတ္တပတ္ထနေန (သျာ)
၃-စေလပတ္တိကံ (သီ)
၄-စကောရကသကုဏပေါတကေ (သီ)

ujjhāyeyyuṁ. Etarahi ca akkamantesu bahū bhikkhū paracittaviduno, te bhabbaṁ[1] jānitvā akkamissanti, abhabbaṁ jānitvā na akkamissanti. Anāgate pana upanissayo mando bhavissati, anāgataṁ na jānissanti. Tesu akkamantesu sace patthitaṁ ijjhissati, iccetaṁ kusalaṁ. No ce ijjhissati, "pubbe bhikkhusaṁghassa abhinīhāraṁ katvā icchi ticchitaṁ labhanti, taṁ idāni na labhanti. Teyeva maññe bhikkhū paṭipattipūrakā ahesuṁ, ime paṭipattiṁ pūretuṁ na sakkontī"ti manussā vippaṭisārino bhavissantīti imehi kāraṇehi Bhagavā akkamituṁ anicchanto tuṇhī ahosi. Sikkhāpadaṁ paññapesi "na bhikkhave celappaṭikā akkamitabbā"ti[2]. Maṅgalatthāya paññattaṁ anakkamantesu pana akkamanatthāya anupaññattiṁ ṭhapesi "gihī bhikkhave maṅgalikā, anujānāmi bhikkhave gihīnaṁ maṅgalatthāyā"ti[3].

326. **Pacchimaṁ janataṁ Tathāgato anukampatī**ti[4] idaṁ thero vuttesu kāraṇesu tatiyaṁ kāraṇaṁ sandhāyāha. **Na kho sukhena sukhan**ti kasmā āha? Kāmasukhallikānuyogasaññī hutvā Sammāsambuddho na akkami, tasmā ahampi Satthārā samānacchando bhavissāmīti maññamāno evamāha.

327. **So kho ahan**ti-ādi "yāva rattiyā pacchime yāme"ti tāva Mahāsaccake[5] vutta nayena veditabbaṁ. Tato paraṁ yāva Pañcavaggiyānaṁ āsavakkhayā Pāsarāsisutte[6] vuttanayena veditabbaṁ.

343. **Aṅkusagayhe**[7] **sippe**ti aṅkusagahaṇasippe. **Kusalo ahan**ti cheko ahaṁ. Kassa panāyaṁ santike sippaṁ uggaṇhīti. Pitu santike, pitāpissa pitu santikeva uggaṇhi. Kosambiyaṁ kira Parantaparājā nāma rajjaṁ kāresi. Rājamahesī garubhārā[8] ākāsatale raññā saddhiṁ bālātapaṁ tappamānā rattakambalaṁ pārupitvā nisinnā hoti, eko hatthiliṅgasakuṇo "maṁsapesī"ti maññamāno gahetvā ākāsaṁ pakkhandi. Sā "chaḍḍeyya man"ti bhayena nissaddā ahosi, so taṁ pabbatapāde rukkhaviṭape ṭhapesi. Sā pāṇissaraṁ karontī mahāsaddamakāsi

1. Bhabbamattaṁ (Sī, Syā)
2. Vi 4. 267 piṭṭhe.
3. Vi 4. 268 piṭṭhe.
4. Apaloketīti (Sī, Syā, Ka)
5. Ma 1. 299 piṭṭhe.
6. Ma 1. 216 piṭṭhe.
7. Aṅkusagaṇhe (Syā)
8. Garugabbhā (Syā)

ဥဇ္ဈာယေယျုံ။ ဧတရဟိ စ အက္ကမန္တေသု ဗဟူ ဘိက္ခူ ပရစိတ္တဝိဒုနော၊ တေ ဘဗ္ဗံ[၁] ဇာနိတွာ အက္ကမိဿန္တိ၊ အဘဗ္ဗံ ဇာနိတွာ န အက္ကမိဿန္တိ။ အနာဂတေ ပန ဥပနိဿယော မန္ဒော ဘဝိဿတိ၊ အနာဂတံ န ဇာနိဿန္တိ။ တေသု အက္ကမန္တေသု သစေ ပတ္ထိတံ ဣဇ္ဈိဿတိ၊ ဣစ္စေတံ ကုသလံ။ နော စေ ဣဇ္ဈိဿတိ၊ "ပုဗ္ဗေ ဘိက္ခုသံဃဿ အဘိနီဟာရံ ကတွာ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတံ လဘန္တိ၊ တံ ဣဒါနိ န လဘန္တိ။ တေယေဝ မညေ ဘိက္ခူ ပဋိပတ္တိပူရကာ အဟေသုံ၊ ဣမေ ပဋိပတ္တိံ ပူရေတုံ န သက္ကောန္တီ"တိ မနုဿာ ဝိပ္ပဋိသာရိနော ဘဝိဿန္တီတိ ဣမေဟိ ကာရဏေဟိ ဘဂဝါ အက္ကမိတုံ အနိစ္ဆန္တော တုဏှီ အဟောသိ။ သိက္ခာပဒံ ပညပေသိ "န ဘိက္ခဝေ စေလပ္ပဋိကာ အက္ကမိတဗ္ဗာ"တိ[၂]။ မင်္ဂလတ္ထာယ ပညတ္တံ အနက္ကမန္တေသု ပန အက္ကမနတ္ထာယ အနုပညတ္တိံ ဌပေသိ "ဂိဟီ ဘိက္ခဝေ မင်္ဂလိကာ၊ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဂိဟီနံ မင်္ဂလတ္ထာယာ"တိ[၃]။

၃၂၆။ **ပစ္ဆိမံ ဇနတံ တထာဂတော အနုကမ္ပတီ**တိ[၄] ဣဒံ ထေရော ဝုတ္တေသု ကာရဏေသု တတိယံ ကာရဏံ သန္ဓာယာဟ။ **န ခေါ သုခေန သုခ**န္တိ ကသ္မာ အာဟ? ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂသညီ ဟုတွာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ န အက္ကမိ၊ တသ္မာ အဟမ္ပိ သတ္ထာရာ သမာနစ္ဆန္ဒော ဘဝိဿာမီတိ မညမာနော ဧဝမာဟ။

၃၂၇။ **သော ခေါ အဟ**န္တိအာဒိ "ယာဝ ရတ္တိယာ ပစ္ဆိမေ ယာမေ"တိ တာဝ မဟာသစ္စကေ[၅] ဝုတ္တနယေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တတော ပရံ ယာဝ ပဉ္စဝဂ္ဂိယာနံ အာသဝက္ခယာ ပါသရာသိသုတ္တေ[၆] ဝုတ္တနယေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။

၃၄၃။ **အင်္ကုသဂယှေ**[၇] **သိပ္ပေ**တိ အင်္ကုသဂဟဏသိပ္ပေ။ **ကုသလော အဟ**န္တိ ဆေကော အဟံ။ ကဿ ပနာယံ သန္တိကေ သိပ္ပံ ဥဂ္ဂဏှီတိ။ ပိတု သန္တိကေ၊ ပိတာပိဿ ပိတု သန္တိကေဝ ဥဂ္ဂဏှိ။ ကောသမ္ဗိယံ ကိရ ပရန္တပရာဇာ နာမ ရဇ္ဇံ ကာရေသိ။ ရာဇမဟေသီ ဂရုဘာရာ[၈] အာကာသတလေ ရညာ သဒ္ဓိံ ဗာလာတပံ တပ္ပမာနာ ရတ္တကမ္ဗလံ ပါရုပိတွာ နိသိန္နာ ဟောတိ၊ ဧကော ဟတ္ထိလိင်္ဂသကုဏော "မံသပေသီ"တိ မညမာနော ဂဟေတွာ အာကာသံ ပက္ခန္ဒိ။ သာ "ဆဍ္ဍေယျ မ"န္တိ ဘယေန နိဿဒ္ဒါ အဟောသိ၊ သော တံ ပဗ္ဗတပါဒေ ရုက္ခဝိဋပေ ဌပေသိ။ သာ ပါဏိဿရံ ကရောန္တီ မဟာသဒ္ဒမကာသိ

၁-ဘဗ္ဗမတ္တံ (သီ၊ သျာ)
၂-ဝိ ၄-၂၆၇-ပိဋ္ဌေ။
၃-ဝိ ၄-၂၆၈-ပိဋ္ဌေ။
၄-အပလောကေတီတိ (သီ၊ သျာ၊ က)
၅-မ ၁-၂၉၉-ပိဋ္ဌေ။
၆-မ ၁-၂၁၆-ပိဋ္ဌေ။
၇-အင်္ကုသဂဏှေ (သျာ)
၈-ဂရုဂဗ္ဘာ (သျာ)

sakuṇo palāyi, tassā tattheva gabbhavuṭṭhānaṁ ahosi. Tiyāmarattiṁ deve vassante kambalaṁ pārupitvā nisīdi. Tato ca avidūre tāpaso vasati. So tassā saddena aruṇe uggate rukkhamūlaṁ āgato jātiṁ pucchitvā nisseṇiṁ bandhitvā otāretvā attano vasanaṭṭhānaṁ netvā yāguṁ pāyesi. Dārakassa megha-utuñca pabbata-utuñca gahetvā jātattā Udenoti[1] nāmaṁ akāsi. Tāpaso phalāphalāni āharitvā dvepi jane posesi.

Sā ekadivasaṁ tāpasassa āgamanavelāya paccuggamanaṁ katvā itthikuttaṁ dassetvā tāpasaṁ sīlabhedaṁ āpādesi. Tesaṁ ekato vasantānaṁ kāle gacchante Parantaparājā kālaṁ akāsi. Tāpaso rattibhāge nakkhattaṁ oloketvā rañño matabhāvaṁ ñatvā “tuyhaṁ rājā mato, putto te kiṁ idha vasituṁ icchati, udāhu pettike rajje chattaṁ ussāpetun”ti pucchi. Sā puttassa ādito paṭṭhāya sabbaṁ pavattiṁ ācikkhitvā chattaṁ ussāpetukāmatañcassa ñatvā tāpasassa ārocesi. Tāpaso ca hatthiganthasippaṁ jānāti, kutonena laddhaṁ? Sakkassa santikā. Pubbe kirassa Sakko upaṭṭhānaṁ āgantvā “kena kilamathā”ti pucchi. So “hatthiparissayo atthī”ti ārocesi. Tassa Sakko hatthiganthañceva vīṇakañca datvā “palāpetukāmatāya sati imaṁ tantiṁ vādetvā imaṁ silokaṁ vadeyyātha, pakkositukāmatāya sati imaṁ silokaṁ vadeyyāthā”ti āha. Tāpaso taṁ sippaṁ kumārassa adāsi. So ekaṁ vaṭarukkhaṁ abhiruhitvā hatthīsu āgatesu tantiṁ vādetvā silokaṁ vadati, hatthī bhītā pālāyiṁsu.

So sippassa ānubhāvaṁ ñatvā punadivase pakkosanasippaṁ payojesi. Jeṭṭhakahatthī āgantvā khandhaṁ upanāmesi. So tassa khandhagato yuddhasamatthe taruṇahatthī uccinitvā kambalañca muddikañca gahetvā mātāpitaro vanditvā nikkhanto anupubbena taṁ taṁ gāmaṁ pavisitvā “ahaṁ rañño putto, sampattiṁ atthikā āgacchantū”ti janasaṅgahaṁ katvā nagaraṁ parivāretvā “ahaṁ rañño putto, mayhaṁ chattaṁ dethā”ti asaddahantānaṁ kambalañca muddikañca dassetvā chattaṁ ussāpesi. So hatthivittako hutvā “asukaṭṭhāne sundaro hatthī atthī”ti vutte gantvā gaṇhāti.

1. Utenoti (Ka)

သကုဏော ပလာယိ၊ တဿာ တတ္ထေဝ ဂဗ္ဘဝုဋ္ဌာနံ အဟောသိ။ တိယာမရတ္တိံ ဒေဝေ ဝဿန္တေ ကမ္ဗလံ ပါရုပိတွာ နိသီဒိ။ တတော စ အဝိဒူရေ တာပသော ဝသတိ။ သော တဿာ သဒ္ဒေန အရုဏေ ဥဂ္ဂတေ ရုက္ခမူလံ အာဂတော ဇာတိံ ပုစ္ဆိတွာ နိဿေဏိံ ဗန္ဓိတွာ ဩတာရေတွာ အတ္တနော ဝသနဋ္ဌာနံ နေတွာ ယာဂုံ ပါယေသိ။ ဒါရကဿ မေဃဥတုဉ္စ ပဗ္ဗတဥတုဉ္စ ဂဟေတွာ ဇာတတ္တာ ဥဒေနောတိ[၁] နာမံ အကာသိ။ တာပသော ဖလာဖလာနိ အာဟရိတွာ ဒွေပိ ဇနေ ပေါသေသိ။

သာ ဧကဒိဝသံ တာပသဿ အာဂမနဝေလာယ ပစ္စုဂ္ဂမနံ ကတွာ ဣတ္ထိကုတ္တံ ဒဿေတွာ တာပသံ သီလဘေဒံ အာပါဒေသိ။ တေသံ ဧကတော ဝသန္တာနံ ကာလေ ဂစ္ဆန္တေ ပရန္တပရာဇာ ကာလံ အကာသိ။ တာပသော ရတ္တိဘာဂေ နက္ခတ္တံ ဩလောကေတွာ ရညော မတဘာဝံ ဉတွာ “တုယှံ ရာဇာ မတော၊ ပုတ္တော တေ ကိံ ဣဓ ဝသိတုံ ဣစ္ဆတိ၊ ဥဒါဟု ပေတ္တိကေ ရဇ္ဇေ ဆတ္တံ ဥဿာပေတု”န္တိ ပုစ္ဆိ။ သာ ပုတ္တဿ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ သဗ္ဗံ ပဝတ္တိံ အာစိက္ခိတွာ ဆတ္တံ ဥဿာပေတုကာမတဉ္စဿ ဉတွာ တာပသဿ အာရောစေသိ။ တာပသော စ ဟတ္ထိဂန္ထသိပ္ပံ ဇာနာတိ၊ ကုတောနေန လဒ္ဓံ? သက္ကဿ သန္တိကာ။ ပုဗ္ဗေ ကိရဿ သက္ကော ဥပဋ္ဌာနံ အာဂန္တွာ “ကေန ကိလမထာ”တိ ပုစ္ဆိ။ သော “ဟတ္ထိပရိဿယော အတ္ထီ”တိ အာရောစေသိ။ တဿ သက္ကော ဟတ္ထိဂန္ထဉ္စေဝ ဝီဏကဉ္စ ဒတွာ “ပလာပေတုကာမတာယ သတိ ဣမံ တန္တိံ ဝါဒေတွာ ဣမံ သိလောကံ ဝဒေယျာထ၊ ပက္ကောသိတုကာမတာယ သတိ ဣမံ သိလောကံ ဝဒေယျာထာ”တိ အာဟ။ တာပသော တံ သိပ္ပံ ကုမာရဿ အဒါသိ။ သော ဧကံ ဝဋရုက္ခံ အဘိရုဟိတွာ ဟတ္ထီသု အာဂတေသု တန္တိံ ဝါဒေတွာ သိလောကံ ဝဒတိ၊ ဟတ္ထီ ဘီတာ ပလာယိံသု။

သော သိပ္ပဿ အာနုဘာဝံ ဉတွာ ပုနဒိဝသေ ပက္ကောသနသိပ္ပံ ပယောဇေသိ။ ဇေဋ္ဌကဟတ္ထီ အာဂန္တွာ ခန္ဓံ ဥပနာမေသိ။ သော တဿ ခန္ဓဂတော ယုဒ္ဓသမတ္ထေ တရုဏဟတ္ထီ ဥစ္စိနိတွာ ကမ္ဗလဉ္စ မုဒ္ဒိကဉ္စ ဂဟေတွာ မာတာပိတရော ဝန္ဒိတွာ နိက္ခန္တော အနုပုဗ္ဗေန တံ တံ ဂါမံ ပဝိသိတွာ “အဟံ ရညော ပုတ္တော၊ သမ္ပတ္တိံ အတ္ထိကာ အာဂစ္ဆန္တူ”တိ ဇနသင်္ဂဟံ ကတွာ နဂရံ ပရိဝါရေတွာ “အဟံ ရညော ပုတ္တော၊ မယှံ ဆတ္တံ ဒေထာ”တိ အသဒ္ဒဟန္တာနံ ကမ္ဗလဉ္စ မုဒ္ဒိကဉ္စ ဒဿေတွာ ဆတ္တံ ဥဿာပေသိ။ သော ဟတ္ထိဝိတ္တကော ဟုတွာ “အသုကဋ္ဌာနေ သုန္ဒရော ဟတ္ထီ အတ္ထီ”တိ ဝုတ္တေ ဂန္တွာ ဂဏှာတိ။

၁-ဥတေနောတိ (က)

Caṇḍapajjoto “tassa santike sippaṁ gaṇhissāmī”ti kaṭṭhahatthiṁ payojetvā tassa anto yodhe nisīdāpetvā taṁ hatthiṁ gahaṇatthāya āgataṁ gaṇhitvā tassa santike sippaṁ gahaṇatthāya dhītaraṁ uyyojesi. So tāya saddhiṁ saṁvāsaṁ kappetvā taṁ gahetvā attano nagaraṁyeva agamāsi. Tassā kucchiyaṁ uppanno ayaṁ Bodhirājakumāro attano pitu santike sippaṁ uggaṇhi.

344. **Padhāniyaṅgānī**ti padhānaṁ vuccati padahanabhāvo, padhānamassa atthīti padhāniyo. Padhāniyassa bhikkhuno aṅgānīti padhāniyaṅgāni. **Saddho**ti saddhāya sama nnāgato. Sā panesā āgamanasaddhā adhigamasaddhā okappanasaddhā pasādasaddhāti catubbidhā. Tattha sabbaññubodhisattānaṁ saddhā abhinīhārato paṭṭhāya āgatattā **āgamanasaddhā** nāma. Ariyasāvakānaṁ paṭivedhena adhigatattā **adhigamasaddhā** nāma. Buddho dhammo saṁghoti vutte acalabhāvena okappanaṁ **okappanasaddhā** nama. Pasāduppatti **pasādasaddhā** nāma, idha pana okappanasaddhā adhippetā. **Bodhin**ti catumaggañāṇaṁ. Taṁ suppaṭividdhaṁ Tathāgatenāti saddahati, desanāsīsa meva cetaṁ, iminā pana aṅgena tīsupi ratanesu saddhā adhippetā. Yassa hi Buddhādīsu pasādo balavā, tassa padhānaṁ vīriyaṁ ijjhati.

Appābādhoti arogo. **Appātaṅko**ti niddukkho. **Samavepākiniyā**ti samavipācaniyā[1]. **Gahaṇiyā**ti kammajatejodhātuyā. **Nātisītāya nāccuṇhāyā**ti atisītagahaṇiko hi sītabhīrū hoti, accuṇhagahaṇiko uṇhabhīrū, tesaṁ padhānaṁ na ijjhati. Majjhimagahaṇikassa ijjhati. Tenāha “majjhimāya padhānakkhamāyā”ti. **Yathābhūtaṁ attānaṁ āvikattā**ti yathābhūtaṁ attano aguṇaṁ pakāsetā. **Udayatthagāminiyā**ti udayañca atthañca gantuṁ paricchindituṁ samatthāya, etena paññāsalakkhaṇapariggāhikaṁ udayabbayañāṇaṁ vuttaṁ. **Ariyāyā**ti parisuddhāya. **Nibbedhikāyā**ti anibbiddhapubbe lobhakkhandhādayo nibbijjhituṁ samatthāya. **Sammādukkhakkhayagāminiyā**ti tadaṅgavasena kilesānaṁ pahīnattā yaṁ dukkhaṁ khīyati, tassa dukkhassa khayagāminiyā. Iti sabbehipi imehi padehi vipassanāpaññāva kathitā. Duppaññassa hi padhānaṁ na ijjhati. Imāni ca pañca padhāniyaṅgāni lokiyāneva veditabbāni.

---

1. Samavipākiniyā (Sī, Syā)

စဏ္ဍပဇ္ဇောတော “တဿ သန္တိကေ သိပ္ပံ ဂဏှိဿာမီ”တိ ကဋ္ဌဟတ္ထိံ ပယောဇေတွာ တဿ အန္တော ယောဓေ နိသီဒါပေတွာ တံ ဟတ္ထိံ ဂဟဏတ္ထာယ အာဂတံ ဂဏှိတွာ တဿ သန္တိကေ သိပ္ပံ ဂဟဏတ္ထာယ ဓီတရံ ဥယျောဇေသိ။ သော တာယ သဒ္ဓိံ သံဝါသံ ကပ္ပေတွာ တံ ဂဟေတွာ အတ္တနော နဂရံယေဝ အဂမာသိ။ တဿာ ကုစ္ဆိယံ ဥပ္ပန္နော အယံ ဗောဓိရာဇကုမာရော အတ္တနော ပိတု သန္တိကေ သိပ္ပံ ဥဂ္ဂဏှိ။

၃၄၄။ **ပဓာနိယင်္ဂါနီ**တိ ပဓာနံ ဝုစ္စတိ ပဒဟနဘာဝေါ၊ ပဓာနမဿ အတ္ထီတိ ပဓာနိယော။ ပဓာနိယဿ ဘိက္ခုနော အင်္ဂါနီတိ ပဓာနိယင်္ဂါနိ။ **သဒ္ဓေါ**တိ သဒ္ဓါယ သမန္နာဂတော။ သာ ပနေသာ အာဂမနသဒ္ဓါ အဓိဂမသဒ္ဓါ ဩကပ္ပနသဒ္ဓါ ပသာဒသဒ္ဓါတိ စတုဗ္ဗိဓာ။ တတ္ထ သဗ္ဗညုဗောဓိသတ္တာနံ သဒ္ဓါ အဘိနီဟာရတော ပဋ္ဌာယ အာဂတတ္တာ **အာဂမနသဒ္ဓါ** နာမ။ အရိယသာဝကာနံ ပဋိဝေဓေန အဓိဂတတ္တာ **အဓိဂမသဒ္ဓါ** နာမ။ ဗုဒ္ဓေါ ဓမ္မော သံဃောတိ ဝုတ္တေ အစလဘာဝေန ဩကပ္ပနံ **ဩကပ္ပနသဒ္ဓါ** နာမ။ ပသာဒုပ္ပတ္တိ **ပသာဒသဒ္ဓါ** နာမ၊ ဣဓ ပန ဩကပ္ပနသဒ္ဓါ အဓိပ္ပေတာ။ **ဗောဓိ**န္တိ စတုမဂ္ဂဉာဏံ။ တံ သုပ္ပဋိဝိဒ္ဓံ တထာဂတေနာတိ သဒ္ဒဟတိ၊ ဒေသနာသီသမေဝ စေတံ၊ ဣမိနာ ပန အင်္ဂေန တီသုပိ ရတနေသု သဒ္ဓါ အဓိပ္ပေတာ။ ယဿ ဟိ ဗုဒ္ဓါဒီသု ပသာဒေါ ဗလဝါ၊ တဿ ပဓာနံ ဝီရိယံ ဣဇ္ဈတိ။

အပ္ပါဗာဓောတိ အရောဂေါ။ **အပ္ပါတင်္ကော**တိ နိဒ္ဒုက္ခော။ **သမဝေပါကိနိယာ**တိ သမဝိပါစနိယာ[၁]။ **ဂဟဏိယာ**တိ ကမ္မဇတေဇောဓာတုယာ။ **နာတိသီတာယ နာစ္စုဏှာယာ**တိ အတိသီတဂဟဏိကော ဟိ သီတဘီရူ ဟောတိ၊ အစ္စုဏှဂဟဏိကော ဥဏှဘီရူ၊ တေသံ ပဓာနံ န ဣဇ္ဈတိ။ မဇ္ဈိမဂဟဏိကဿ ဣဇ္ဈတိ။ တေနာဟ “မဇ္ဈိမာယ ပဓာနက္ခမာယာ”တိ။ **ယထာဘူတံ အတ္တာနံ အာဝိကတ္တာ**တိ ယထာဘူတံ အတ္တနော အဂုဏံ ပကာသေတာ။ **ဥဒယတ္ထဂါမိနိယာ**တိ ဥဒယဉ္စ အတ္ထဉ္စ ဂန္တုံ ပရိစ္ဆိန္ဒိတုံ သမတ္ထာယ၊ ဧတေန ပညာသလက္ခဏပရိဂ္ဂါဟိကံ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏံ ဝုတ္တံ။ **အရိယာယာ**တိ ပရိသုဒ္ဓါယ။ **နိဗ္ဗေဓိကာယာ**တိ အနိဗ္ဗိဒ္ဓပုဗ္ဗေ လောဘက္ခန္ဓာဒယော နိဗ္ဗိဇ္ဈိတုံ သမတ္ထာယ။ **သမ္မာဒုက္ခက္ခယဂါမိနိယာ**တိ တဒင်္ဂဝသေန ကိလေသာနံ ပဟီနတ္တာ ယံ ဒုက္ခံ ခီယတိ၊ တဿ ဒုက္ခဿ ခယဂါမိနိယာ။ ဣတိ သဗ္ဗေဟိပိ ဣမေဟိ ပဒေဟိ ဝိပဿနာပညာဝ ကထိတာ။ ဒုပ္ပညဿ ဟိ ပဓာနံ န ဣဇ္ဈတိ။ ဣမာနိ စ ပဉ္စ ပဓာနိယင်္ဂါနိ လောကိယာနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။

၁-သမဝိပါကိနိယာ (သီ၊ သျာ)

345. **Sāyamanusiṭṭho pāto visesaṁ adhigamissatī**ti atthaṅgate sūriye anusiṭṭho aruṇuggamane visesaṁ adhigamissati. **Pātamanusiṭṭho sāyan**ti aruṇuggamane anusiṭṭho sūriyatthaṅgamanavelāyaṁ. Ayañca pana desanā neyyapuggalavasena vuttā. Dandhapañño hi neyyapuggalo sattahi divasehi arahattaṁ pāpuṇāti, tikkhapañño ekadivasena, sesadivase majjhimapaññāvasena veditabbaṁ. **Aho Buddho aho dhammo aho dhammassa svākkhātatā**ti yasmā Buddhadhammānaṁ uḷāratāya dhammassa ca svākkhātatāya pāto kammaṭṭhānaṁ kathāpetvā sāyaṁ arahattaṁ pāpuṇāti, tasmā pasaṁsanto evamāha. **Yatra hi nāmā**ti vimhayatthe nipāto.

346. **Kucchimatī**ti āpannasattā. **Yo me ayaṁ bhante kucchigato**ti kiṁ panevaṁ saraṇaṁ gahitaṁ hotīti. Na hoti. Acittakasaraṇagamanaṁ nāma natthi, ārakkho panassa paccupaṭṭhitova hoti. Atha naṁ yadā mahallakakāle mātāpitaro “tāta kucchigatameva taṁ saraṇaṁ gaṇhāpayimhā”ti sārenti, so ca sallakkhetvā “ahaṁ saraṇaṁ gato upāsako”ti satiṁ uppādeti, tadā saraṇaṁ gahitaṁ nāma hoti. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Bodhirājakumārasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

6. Aṅgulimālasuttavaṇṇanā

347. **Evaṁ me sutan**ti Aṅgulimālasuttaṁ. Tattha **aṅgulīnaṁ mālaṁ dhāretī**ti kasmā dhāreti? Ācariyavacanena. Tatrāyaṁ anupubbikathā—

Ayaṁ kira Kosalarañño purohitassa Mantāṇiyā nāma brāhmaṇiyā kucchismiṁ paṭisandhiṁ aggahesi. Brāhmaṇiyā rattibhāge gabbhavuṭṭhānaṁ ahosi. Tassa mātukucchito nikkhamanakāle sakalanagare āvudhāni pajjaliṁsu, rañño maṅgalasakuntopi[1] sirisayane[2] ṭhapitā

1. Maṅgalaṁ karonto (Ka) 2. Sakaṭṭhāne (Sī)

၃၄၅။ **သာယမနုသိဋ္ဌော ပါတော ဝိသေသံ အဓိဂမိဿတီ**တိ အတ္ထင်္ဂတေ သူရိယေ အနုသိဋ္ဌော အရုဏုဂ္ဂမနေ ဝိသေသံ အဓိဂမိဿတိ။ **ပါတမနုသိဋ္ဌော သာယ**န္တိ အရုဏုဂ္ဂမနေ အနုသိဋ္ဌော သူရိယတ္ထင်္ဂမနဝေလာယံ။ အယဉ္စ ပန ဒေသနာ နေယျပုဂ္ဂလဝသေန ဝုတ္တာ။ ဒန္ဓပညော ဟိ နေယျပုဂ္ဂလော သတ္တဟိ ဒိဝသေဟိ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ တိက္ခပညော ဧကဒိဝသေန၊ သေသဒိဝသေ မဇ္ဈိမပညာဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **အဟော ဗုဒ္ဓေါ အဟော ဓမ္မော အဟော ဓမ္မဿ သွာက္ခာတတာ**တိ ယသ္မာ ဗုဒ္ဓဓမ္မာနံ ဥဠာရတာယ ဓမ္မဿ စ သွာက္ခာတတာယ ပါတော ကမ္မဋ္ဌာနံ ကထာပေတွာ သာယံ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ၊ တသ္မာ ပသံသန္တော ဧဝမာဟ။ **ယတြ ဟိ နာမာ**တိ ဝိမှယတ္ထေ နိပါတော။

၃၄၆။ **ကုစ္ဆိမတီ**တိ အာပန္နသတ္တာ။ **ယော မေ အယံ ဘန္တေ ကုစ္ဆိဂတော**တိ ကိံ ပနေဝံ သရဏံ ဂဟိတံ ဟောတီတိ။ န ဟောတိ။ အစိတ္တကသရဏဂမနံ နာမ နတ္ထိ၊ အာရက္ခော ပနဿ ပစ္စုပဋ္ဌိတောဝ ဟောတိ။ အထ နံ ယဒါ မဟလ္လကကာလေ မာတာပိတရော “တာတ ကုစ္ဆိဂတမေဝ တံ သရဏံ ဂဏှာပယိမှာ”တိ သာရေန္တိ၊ သော စ သလ္လက္ခေတွာ “အဟံ သရဏံ ဂတော ဥပါသကော”တိ သတိံ ဥပ္ပါဒေတိ၊ တဒါ သရဏံ ဂဟိတံ နာမ ဟောတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဗောဓိရာဇကုမာရသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၆-အင်္ဂုလိမာလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၄၇။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ အင်္ဂုလိမာလသုတ္တံ။ တတ္ထ **အင်္ဂုလီနံ မာလံ ဓာရေတီ**တိ ကသ္မာ ဓာရေတိ? အာစရိယဝစနေန။ တတြာယံ အနုပုဗ္ဗိကထာ—

အယံ ကိရ ကောသလရညော ပုရောဟိတဿ မန္တာဏိယာ နာမ ဗြာဟ္မဏိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ အဂ္ဂဟေသိ။ ဗြာဟ္မဏိယာ ရတ္တိဘာဂေ ဂဗ္ဘဝုဋ္ဌာနံ အဟောသိ။ တဿ မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခမနကာလေ သကလနဂရေ အာဝုဓာနိ ပဇ္ဇလိံသု၊ ရညော မင်္ဂလသကုန္တောပိ[1] သိရိသယနေ[2] ဌပိတာ

၁-မင်္ဂလံ ကရောန္တော (က) ၂-သကဋ္ဌာနေ (သီ)

asilaṭṭhipi pajjali. Brāhmaṇo nikkhamitvā nakkhattaṁ olokento coranakkhattena jātoti rañño santikaṁ gantvā sukhaseyyabhāvaṁ pucchi.

Rājā "kuto me ācariya sukhaseyyā, mayhaṁ maṅgalāvudhaṁ pajjali, rajjassa vā jīvitassa vā antarāyo bhavissati maññe"ti. Mā bhāyi mahārāja, mayhaṁ ghare kumāro jāto, tassānubhāvena na kevalaṁ tuyhaṁ nivesane, sakalanagarepi āvudhāni pajjalitānīti. Kiṁ bhavissati ācariyāti. Coro bhavissati mahārājāti. Kiṁ ekacorako, udāhu rajjadūsako coroti. Ekacorako devāti. Evaṁ vatvā ca pana rañño manaṁ gaṇhitukāmo āha "māretha naṁ devā"ti. Ekacorako samāno kiṁ karissati, karīsasahassakhette ekasālisīsaṁ viya hoti, paṭijaggatha nanti. Tassa nāmaggahaṇaṁ gaṇhantā sayane ṭhapitamaṅgala-asilaṭṭhi, chadane ṭhapitā sarā, kappāsapicumhi ṭhapitaṁ tālavaṇṭakaraṇasatthakanti ete pajjalantā kiñci na hiṁsiṁsu, tasmā **Ahiṁsako**ti nāmaṁ akaṁsu. Taṁ sippuggahaṇakāle takkasīlaṁ pesayiṁsu.

So dhammantevāsiko hutvā sippaṁ paṭṭhapesi. Vattasampanno kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī ahosi. Sesa-antevāsikā bāhirakā ahesuṁ, te "ahiṁsakamāṇavakassa āgatakālato paṭṭhāya mayaṁ na paññāyāma, kathaṁ naṁ bhindeyyāmā"ti nisīditvā mantayantā "sabbehi atirekapaññattā duppaññoti na sakkā vattuṁ, vattasampannattā dubbattoti na sakkā vattuṁ, jātisampannattā dujjātoti na sakkā vattuṁ, kinti karissāmā"ti. Tato ekaṁ kharamantaṁ mantayiṁsu "ācariyassa[1] antaraṁ katvā naṁ bhindissāmā"ti tayo rāsī hutvā paṭhamaṁ ekacce ācariyaṁ upasaṅkamitvā vanditvā aṭṭhaṁsu. Kiṁ tātāti. Imasmiṁ gehe ekā kathā suyyatīti[2]. Kiṁ tātāti. Ahiṁsakamāṇavo tumhākaṁ antare dubbhatīti[3] maññāmāti. Ācariyo santajjetvā "gacchatha vasalā, mā me puttaṁ mayhaṁ antare paribhindathā"ti niṭṭhubhi. Tato itare, atha itareti tayopi koṭṭhāsā āgantvā tatheva vatvā "amhākaṁ asaddahantā upaparikkhitvā jānāthā"ti āhaṁsu.

1. Ācariyiniṁ (Sī) 2. Suyyāmāti (Syā, Ka) 3. Dubbatīti (Ka)

အသိလဋ္ဌိပိ ပဇ္ဇလိ။ ဗြာဟ္မဏော နိက္ခမိတွာ နက္ခတ္တံ ဩလောကေန္တော စောရနက္ခတ္တေန ဇာတောတိ ရညော သန္တိကံ ဂန္တွာ သုခသေယျဘာဝံ ပုစ္ဆိ။

ရာဇာ "ကုတော မေ အာစရိယ သုခသေယျာ၊ မယှံ မင်္ဂလာဝုဓံ ပဇ္ဇလိ၊ ရဇ္ဇဿ ဝါ ဇီဝိတဿ ဝါ အန္တရာယော ဘဝိဿတိ မညေ"တိ။ မာ ဘာယိ မဟာရာဇ၊ မယှံ ဃရေ ကုမာရော ဇာတော၊ တဿာနုဘာဝေန န ကေဝလံ တုယှံ နိဝေသနေ၊ သကလနဂရေပိ အာဝုဓာနိ ပဇ္ဇလိတာနီတိ။ ကိံ ဘဝိဿတိ အာစရိယာတိ။ စောရော ဘဝိဿတိ မဟာရာဇာတိ။ ကိံ ဧကစောရကော၊ ဥဒါဟု ရဇ္ဇဒူသကော စောရောတိ။ ဧကစောရကော ဒေဝါတိ။ ဧဝံ ဝတွာ စ ပန ရညော မနံ ဂဏှိတုကာမော အာဟ "မာရေထ နံ ဒေဝါ"တိ။ ဧကစောရကော သမာနော ကိံ ကရိဿတိ၊ ကရီသသဟဿခေတ္တေ ဧကသာလိသီသံ ဝိယ ဟောတိ၊ ပဋိဇဂ္ဂထ နန္တိ။ တဿ နာမဂ္ဂဟဏံ ဂဏှန္တာ သယနေ ဌပိတမင်္ဂလအသိလဋ္ဌိ, ဆဒနေ ဌပိတာ သရာ, ကပ္ပါသပိစုမှိ ဌပိတံ တာလဝဏ္ဋကရဏသတ္ထကန္တိ ဧတေ ပဇ္ဇလန္တာ ကိဉ္စိ န ဟိံသိံသု၊ တသ္မာ **အဟိံသကော**တိ နာမံ အကံသု။ တံ သိပ္ပုဂ္ဂဟဏကာလေ တက္ကသီလံ ပေသယိံသု။

သော ဓမ္မန္တေဝါသိကော ဟုတွာ သိပ္ပံ ပဋ္ဌပေသိ။ ဝတ္တသမ္ပန္နော ကိံကာရပဋိဿာဝီ မနာပစာရီ ပိယဝါဒီ အဟောသိ။ သေသအန္တေဝါသိကာ ဗာဟိရကာ အဟေသုံ၊ တေ "အဟိံသကမာဏဝကဿ အာဂတကာလတော ပဋ္ဌာယ မယံ န ပညာယာမ၊ ကထံ နံ ဘိန္ဒေယျာမာ"တိ နိသီဒိတွာ မန္တယန္တာ "သဗ္ဗေဟိ အတိရေကပညတ္တာ ဒုပ္ပညောတိ န သက္ကာ ဝတ္တုံ၊ ဝတ္တသမ္ပန္နတ္တာ ဒုဗ္ဗတ္တောတိ န သက္ကာ ဝတ္တုံ၊ ဇာတိသမ္ပန္နတ္တာ ဒုဇ္ဇာတောတိ န သက္ကာ ဝတ္တုံ၊ ကိန္တိ ကရိဿာမာ"တိ။ တတော ဧကံ ခရမန္တံ မန္တယိံသု "အာစရိယဿ[၁] အန္တရံ ကတွာ နံ ဘိန္ဒိဿာမာ''တိ တယော ရာသီ ဟုတွာ ပဌမံ ဧကစ္စေ အာစရိယံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဝန္ဒိတွာ အဋ္ဌံသု။ ကိံ တာတာတိ။ ဣမသ္မိံ ဂေဟေ ဧကာ ကထာ သုယျတီတိ[၂]။ ကိံ တာတာတိ။ အဟိံသကမာဏဝေါ တုမှာကံ အန္တရေ ဒုဗ္ဘတီတိ[၃] မညာမာတိ။ အာစရိယော သန္တဇ္ဇေတွာ "ဂစ္ဆထ ဝသလာ၊ မာ မေ ပုတ္တံ မယှံ အန္တရေ ပရိဘိန္ဒထာ"တိ နိဋ္ဌုဘိ။ တတော ဣတရေ, အထ ဣတရေတိ တယောပိ ကောဋ္ဌာသာ အာဂန္တွာ တထေဝ ဝတွာ "အမှာကံ အသဒ္ဒဟန္တာ ဥပပရိက္ခိတွာ ဇာနာထာ"တိ အာဟံသု။

၁-အာစရိယိနိံ (သီ) ၂-သုယျာမာတိ (သျာ၊ က) ၃-ဒုဗ္ဘတီတိ (က)

Ācariyo sinehena vadante disvā “atthi maññe santhavo”ti paribhijjitvā cintesi “ghātemi nan”ti. Tato cintesi “sace ghātessāmi ‘disāpāmokkho ācariyo attano santikaṁ sippuggahaṇatthaṁ āgate māṇavake dosaṁ uppādetvā jīvitā voropetī’ti puna koci sippuggahaṇatthaṁ na āgamissati, evaṁ me lābho parihāyissati, atha naṁ sippassa pariyosānupacāroti vatvā jaṅghasahassaṁ ghātehīti vakkhāmi. Avassaṁ ettha eko uṭṭhāya taṁ ghātessatī”ti.

Atha naṁ āha “ehi tāta jaṅghasahassaṁ ghātehi, evaṁ te sippassa upacāro kato bhavissatī”ti. Mayaṁ Ahiṁsakakule jātā, na sakkā ācariyāti. Aladdhupacāraṁ sippaṁ phalaṁ na deti tātāti. So pañcāvudhaṁ gahetvā ācariyaṁ vanditvā aṭaviṁ paviṭṭho. Aṭaviṁ pavisanaṭṭhānepi aṭavimajjhepi aṭavito nikkhamanaṭṭhānepi ṭhatvā manusse ghāteti[1]. Vatthaṁ vā veṭhanaṁ vā na gaṇhāti. Eko dveti gaṇitamattameva karonto gacchati, gaṇanampi na uggaṇhāti. Pakatiyāpi paññavā esa, pāṇātipātino pana cittaṁ na patiṭṭhāti, tasmā anukkamena gaṇanampi na sallakkhesi, ekekaṁ aṅguliṁ chinditvā ṭhapeti. Ṭhapitaṭṭhāne aṅguliyo vinassanti, tato vijjhitvā aṅgulīnaṁ mālaṁ katvā dhāresi, teneva cassa Aṅgulimāloti saṅkhā udapādi, so sabbaṁ araññaṁ nissañcāramakāsi, dāru-ādīnaṁ atthāya araññaṁ gantuṁ samattho nāma natthi.

Rattibhāge antogāmampi āgantvā pādena paharitvā dvāraṁ ugghāteti. Tato sayiteyeva māretvā eko ekoti gahetvā[2] gacchati. Gāmo osaritvā nigame aṭṭhāsi, nigamo nagare. Manussā tiyojanato paṭṭhāya gharāni pahāya dārake hatthesu gahetvā āgamma Sāvatthiṁ parivāretvā khandhāvāraṁ bandhitvā rājaṅgaṇe sannipatitvā “coro te deva vijite Aṅgulimālo nāmā”ti-ādīni vadantā kandanti. Bhaggavo “mayhaṁ putto bhavissatī”ti ñatvā brāhmaṇiṁ āha “bhoti Aṅgulimālo nāma coro uppanno, so na añño, tava putto Ahiṁsakakumāro. Idāni rājā taṁ gaṇhituṁ nikkhamissati, kiṁ kattabbanti.

1. Ghātesi (Sī) 2. Gaṇetvā (Sī)

အာစရိယော သိနေဟေန ဝဒန္တေ ဒိသွာ “အတ္ထိ မညေ သန္ထဝေါ”တိ ပရိဘိဇ္ဇိတွာ စိန္တေသိ “ဃာတေမိ န”န္တိ။ တတော စိန္တေသိ “သစေ ဃာတေဿာမိ ‘ဒိသာပါမောက္ခော အာစရိယော အတ္တနော သန္တိကံ သိပ္ပုဂ္ဂဟဏတ္ထံ အာဂတေ မာဏဝကေ ဒေါသံ ဥပ္ပါဒေတွာ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေတီ’တိ ပုန ကောစိ သိပ္ပုဂ္ဂဟဏတ္ထံ န အာဂမိဿတိ၊ ဧဝံ မေ လာဘော ပရိဟာယိဿတိ၊ အထ နံ သိပ္ပဿ ပရိယောသာနုပစာရောတိ ဝတွာ ဇင်္ဃသဟဿံ ဃာတေဟီတိ ဝက္ခာမိ။ အဝဿံ ဧတ္ထ ဧကော ဥဋ္ဌာယ တံ ဃာတေဿတီ”တိ။

အထ နံ အာဟ “ဧဟိ တာတ ဇင်္ဃသဟဿံ ဃာတေဟိ၊ ဧဝံ တေ သိပ္ပဿ ဥပစာရော ကတော ဘဝိဿတီ”တိ။ မယံ အဟိံသကကုလေ ဇာတာ၊ န သက္ကာ အာစရိယာတိ။ အလဒ္ဓုပစာရံ သိပ္ပံ ဖလံ န ဒေတိ တာတာတိ။ သော ပဉ္စာဝုဓံ ဂဟေတွာ အာစရိယံ ဝန္ဒိတွာ အဋဝိံ ပဝိဋ္ဌော။ အဋဝိံ ပဝိသနဋ္ဌာနေပိ အဋဝိမဇ္ဈေပိ အဋဝိတော နိက္ခမနဋ္ဌာနေပိ ဌတွာ မနုဿေ ဃာတေတိ[၁]။ ဝတ္ထံ ဝါ ဝေဌနံ ဝါ န ဂဏှာတိ။ ဧကော ဒွေတိ ဂဏိတမတ္တမေဝ ကရောန္တော ဂစ္ဆတိ၊ ဂဏနမ္ပိ န ဥဂ္ဂဏှာတိ။ ပကတိယာပိ ပညဝါ ဧသ၊ ပါဏာတိပါတိနော ပန စိတ္တံ န ပတိဋ္ဌာတိ၊ တသ္မာ အနုက္ကမေန ဂဏနမ္ပိ န သလ္လက္ခေသိ၊ ဧကေကံ အင်္ဂုလိံ ဆိန္ဒိတွာ ဌပေတိ။ ဌပိတဋ္ဌာနေ အင်္ဂုလိယော ဝိနဿန္တိ၊ တတော ဝိဇ္ဈိတွာ အင်္ဂုလီနံ မာလံ ကတွာ ဓာရေသိ၊ တေနေဝ စဿ အင်္ဂုလိမာလောတိ သင်္ခါ ဥဒပါဒိ၊ သော သဗ္ဗံ အရညံ နိဿဉ္စာရမကာသိ၊ ဒါရုအာဒီနံ အတ္ထာယ အရညံ ဂန္တုံ သမတ္ထော နာမ နတ္ထိ။

ရတ္တိဘာဂေ အန္တောဂါမမ္ပိ အာဂန္တွာ ပါဒေန ပဟရိတွာ ဒွါရံ ဥဂ္ဃာတေတိ။ တတော သယိတေယေဝ မာရေတွာ ဧကော ဧကောတိ ဂဟေတွာ[၂] ဂစ္ဆတိ။ ဂါမော ဩသရိတွာ နိဂမေ အဋ္ဌာသိ၊ နိဂမော နဂရေ။ မနုဿာ တိယောဇနတော ပဋ္ဌာယ ဃရာနိ ပဟာယ ဒါရကေ ဟတ္ထေသု ဂဟေတွာ အာဂမ္မ သာဝတ္ထိံ ပရိဝါရေတွာ ခန္ဓာဝါရံ ဗန္ဓိတွာ ရာဇင်္ဂဏေ သန္နိပတိတွာ “စောရော တေ ဒေဝ ဝိဇိတေ အင်္ဂုလိမာလော နာမာ”တိအာဒီနိ ဝဒန္တာ ကန္ဒန္တိ။ ဘဂ္ဂဝေါ “မယှံ ပုတ္တော ဘဝိဿတီ”တိ ဉတွာ ဗြာဟ္မဏိံ အာဟ “ဘောတိ အင်္ဂုလိမာလော နာမ စောရော ဥပ္ပန္နော၊ သော န အညော၊ တဝ ပုတ္တော အဟိံသကကုမာရော။ ဣဒါနိ ရာဇာ တံ ဂဏှိတုံ နိက္ခမိဿတိ၊ ကိံ ကတ္တဗ္ဗန္တိ။

၁-ဃာတေသိ (သီ) ၂-ဂဏေတွာ (သီ)

Gaccha sāmi, puttaṁ me gahetvā ehīti. Nāhaṁ bhadde ussahāmi, catūsu hi janesu vissāso nāma natthi, coro me purāṇasahāyoti avissāsanīyo, sākhā me purāṇasanthatāti avissāsanīyā, rājā maṁ pūjetīti avissāsanīyo, itthī me vasaṁ gatāti avissāsanīyāti. Mātu hadayaṁ pana mudukaṁ hoti. Tasmā ahaṁ pana gantvā mayhaṁ puttaṁ ānessāmīti nikkhantā.

Taṁdivasaṁ ca Bhagavā paccūsasamaye lokaṁ volokento Aṅgulimālaṁ disvā "mayi gate etassa sotthi bhavissati. Agāmake araññe ṭhito catuppadikaṁ gāthaṁ sutvā mama santike pabbajitvā cha abhiññā sacchikarissati. Sace na gamissāmi, mātari aparajjhitvā anuddharaṇīyo bhavissati, karissāmissa saṅgahan"ti pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā piṇḍāya pavisitvā katabhattakicco taṁ saṅgaṇhitukāmo vihārā nikkhami. Etamatthaṁ dassetuṁ "atha kho Bhagavā"ti-ādi vuttaṁ.

348. **Saṅkaritvā saṅkaritvā**ti[1] saṅketaṁ katvā vaggavaggā hutvā. **Hatthatthaṁ gacchantī**ti hatthe atthaṁ vināsaṁ gacchanti. Kiṁ pana te Bhagavantaṁ sañjānitvā evaṁ vadanti asañjānitvāti, asañjānitvā. Aññātakavesena hi Bhagavā ekakova agamāsi. Coropi tasmiṁ samaye dīgharattaṁ dubbhojanena ca dukkhaseyyāya ca ukkaṇṭhito hoti. Kittakā panānena manussā māritāti. Ekenūnasahassaṁ. So pana idāni ekaṁ labhitvā sahassaṁ pūressatīti saññī hutvā yameva paṭhamaṁ passāmi, taṁ ghātetvā gaṇanaṁ pūretvā sippassa upacāraṁ katvā kesamassuṁ ohāretvā nhāyitvā vatthāni parivattetvā mātāpitaro passissāmīti aṭavimajjhato aṭavimukhaṁ āgantvā ekamantaṁ ṭhitova Bhagavantaṁ addasa. Etamatthaṁ dassetuṁ "addasā kho"ti-ādi vuttaṁ.

Iddhābhisaṅkhāraṁ abhisaṅkhāsīti[2] mahāpathaviṁ ummiyo uṭṭhapento viya saṁharitvā aparabhāge akkamati, orabhāge valiyo nikkhamanti, Aṅgulimālo sarakkhepamattaṁ muñcitvā gacchati. Bhagavā purato mahantaṁ aṅgaṇaṁ dassetvā sayaṁ majjhe hoti, coro ante. So "idāni naṁ pāpuṇitvā gaṇhissāmī"ti sabbathāmena dhāvati. Bhagavā aṅgaṇassa

1. Saṁharitvā saṁharitvāti (Sī), saṅgaritvā saṅgaritvāti (Syā)
2. Saṅkhāsīti (Sī, Syā)

ဂစ္ဆ သာမိ၊ ပုတ္တံ မေ ဂဟေတွာ ဧဟီတိ။ နာဟံ ဘဒ္ဒေ ဥဿဟာမိ၊ စတူသု ဟိ ဇနေသု ဝိဿာသော နာမ နတ္ထိ၊ စောရော မေ ပုရာဏသဟာယောတိ အဝိဿာသနီယော၊ သာခါ မေ ပုရာဏသန္ထတာတိ အဝိဿာသနီယာ၊ ရာဇာ မံ ပူဇေတီတိ အဝိဿာသနီယော၊ ဣတ္ထီ မေ ဝသံ ဂတာတိ အဝိဿာသနီယာတိ။ မာတု ဟဒယံ ပန မုဒုကံ ဟောတိ။ တသ္မာ အဟံ ပန ဂန္တွာ မယှံ ပုတ္တံ အာနေဿာမီတိ နိက္ခန္တာ။

တံဒိဝသံ စ ဘဂဝါ ပစ္စူသသမယေ လောကံ ဝေါလောကေန္တော အင်္ဂုလိမာလံ ဒိသွာ "မယိ ဂတေ ဧတဿ သောတ္ထိ ဘဝိဿတိ။ အဂါမကေ အရညေ ဌိတော စတုပ္ပဒိကံ ဂါထံ သုတွာ မမ သန္တိကေ ပဗ္ဗဇိတွာ ဆ အဘိညာ သစ္ဆိကရိဿတိ။ သစေ န ဂမိဿာမိ၊ မာတရိ အပရဇ္ဈိတွာ အနုဒ္ဓရဏီယော ဘဝိဿတိ၊ ကရိဿာမိဿ သင်္ဂဟ"န္တိ ပုဗ္ဗဏှသမယံ နိဝါသေတွာ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသိတွာ ကတဘတ္တကိစ္စော တံ သင်္ဂဏှိတုကာမော ဝိဟာရာ နိက္ခမိ။ ဧတမတ္ထံ ဒဿေတုံ "အထ ခေါ ဘဂဝါ"တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

၃၄၈။ **သင်္ကရိတွာ သင်္ကရိတွာ**တိ[၁] သင်္ကေတံ ကတွာ ဝဂ္ဂဝဂ္ဂါ ဟုတွာ။ **ဟတ္ထတ္ထံ ဂစ္ဆန္တီ**တိ ဟတ္ထေ အတ္ထံ ဝိနာသံ ဂစ္ဆန္တိ။ ကိံ ပန တေ ဘဂဝန္တံ သဉ္ဇာနိတွာ ဧဝံ ဝဒန္တိ အသဉ္ဇာနိတွာတိ၊ အသဉ္ဇာနိတွာ။ အညာတကဝေသေန ဟိ ဘဂဝါ ဧကကောဝ အဂမာသိ။ စောရောပိ တသ္မိံ သမယေ ဒီဃရတ္တံ ဒုဗ္ဘောဇနေန စ ဒုက္ခသေယျာယ စ ဥက္ကဏ္ဌိတော ဟောတိ။ ကိတ္တကာ ပနာနေန မနုဿာ မာရိတာတိ။ ဧကေနူနသဟဿံ။ သော ပန ဣဒါနိ ဧကံ လဘိတွာ သဟဿံ ပူရေဿတီတိ သညီ ဟုတွာ ယမေဝ ပဌမံ ပဿာမိ၊ တံ ဃာတေတွာ ဂဏနံ ပူရေတွာ သိပ္ပဿ ဥပစာရံ ကတွာ ကေသမဿုံ ဩဟာရေတွာ နှာယိတွာ ဝတ္ထာနိ ပရိဝတ္တေတွာ မာတာပိတရော ပဿိဿာမီတိ အဋဝိမဇ္ဈတော အဋဝိမုခံ အာဂန္တွာ ဧကမန္တံ ဌိတောဝ ဘဂဝန္တံ အဒ္ဒသ။ ဧတမတ္ထံ ဒဿေတုံ "အဒ္ဒသာ ခေါ"တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

ဣဒ္ဓါဘိသင်္ခါရံ အဘိသင်္ခါသီတိ[၂] မဟာပထဝိံ ဥမ္မိယော ဥဋ္ဌပေန္တော ဝိယ သံဟရိတွာ အပရဘာဂေ အက္ကမတိ၊ ဩရဘာဂေ ဝလိယော နိက္ခမန္တိ၊ အင်္ဂုလိမာလော သရက္ခေပမတ္တံ မုဉ္စိတွာ ဂစ္ဆတိ။ ဘဂဝါ ပုရတော မဟန္တံ အင်္ဂဏံ ဒဿေတွာ သယံ မဇ္ဈေ ဟောတိ၊ စောရော အန္တေ။ သော "ဣဒါနိ နံ ပါပုဏိတွာ ဂဏှိဿာမီ"တိ သဗ္ဗထာမေန ဓာဝတိ။ ဘဂဝါ အင်္ဂဏဿ

၁-သံဟရိတွာ သံဟရိတွာတိ (သီ)၊ သင်္ဂရိတွာ သင်္ဂရိတွာတိ (သျာ)
၂-သင်္ခါသီတိ (သီ၊ သျာ)

pārimante hoti, coro majjhe. So “ettha naṁ pāpuṇitvā gaṇhissāmī”ti vegena dhāvati. Bhagavā tassa purato mātikaṁ vā thalaṁ vā dasseti, etenupāyena tīṇi yojanāni gahetvā agamāsi. Coro kilami, mukhe kheḷo sussi, kacchehi sedā mucciṁsu. Athassa “acchariyaṁ vata bho”ti etadahosi. **Migampī**ti migaṁ kasmā gaṇhāti? Chātasamaye āhāratthaṁ. So kira ekaṁ gumbaṁ ghaṭṭetvā mige uṭṭhāpeti. Tato cittaruciyaṁ migaṁ anubandhanto gaṇhitvā pacitvā khādati. **Puccheyyan**ti yena kāraṇenāyaṁ gacchantova ṭhito nāma, ahañca ṭhitova aṭṭhito nāma, yaṁnūnāhaṁ imaṁ samaṇaṁ taṁ kāraṇaṁ puccheyyanti attho.

349. **Nidhāyā**ti yo vihiṁsanatthaṁ bhūtesu daṇḍo pavattayitabbo siyā, taṁ nidhāya apanetvā mettāya khantiyā paṭisaṅkhāya avihiṁsāya sāraṇīyadhammesu ca ṭhito ahanti attho. **Tuvamaṭṭhitosī**ti pāṇesu asaññatattā ettakāni pāṇasahassāni ghātentassa tava mettā vā khanti vā paṭisaṅkhā vā avihiṁsā vā sāraṇīyadhammo vā natthi, tasmā tuvaṁ aṭṭhitosi, idāni iriyāpathena ṭhitopi niraye dhāvissasi, tiracchānayoniyaṁ pettivisaye asurakāye vā dhāvissasīti vuttaṁ hoti.

Tato coro “mahā ayaṁ sīhanādo, mahantaṁ gajjitaṁ, na idaṁ aññassa bhavissati, Mahāmāyāya puttassa Siddhatthassa samaṇarañño etaṁ gajjitaṁ, diṭṭho vatamhi maññe tikhiṇacakkhunā[1] Sammāsambuddhena, saṅgahakaraṇatthaṁ me Bhagavā āgato”ti cintetvā **cirassaṁ vata me**tiādimāha. Tattha **mahito**ti devamanussādīhi catupaccayapūjāya pūjito. **Paccupādī**ti[2] cirassaṁ kālassa accayena mayhaṁ saṅgahatthāya imaṁ mahāvanaṁ paṭipajji. **Pahāya pāpan**ti[3] pajahitvā pāpaṁ.

Itvevāti[4] evaṁ vatvāyeva. **Āvudhan**ti pañcāvudhaṁ. **Sobbhe**ti samantato chinne. **Papāte**ti ekato chinne. **Narake**ti phalitaṭṭhāne. Idha pana tīhipi imehi padeti araññameva vuttaṁ. **Akirī**ti khipi chaḍḍesi.

1. Khīṇāsavabhikkhunā (Ka)
2. Sacca vādī hi (Ka)
3. Pahassaṁ pāpaṁ (Sī), pajihissaṁ pāpaṁ (Syā)
4. Icceva (Syā)

ပါရိမန္တေ ဟောတိ၊ စောရော မဇ္ဈေ။ သော “ဧတ္ထ နံ ပါပုဏိတွာ ဂဏှိဿာမီ”တိ ဝေဂေန ဓာဝတိ။ ဘဂဝါ တဿ ပုရတော မာတိကံ ဝါ ထလံ ဝါ ဒဿေတိ၊ ဧတေနုပါယေန တီဏိ ယောဇနာနိ ဂဟေတွာ အဂမာသိ။ စောရော ကိလမိ၊ မုခေ ခေဠော သုဿိ၊ ကစ္ဆေဟိ သေဒါ မုစ္စိံသု။ အထဿ “အစ္ဆရိယံ ဝတ ဘော”တိ ဧတဒဟောသိ။ **မိဂမ္ပီ**တိ မိဂံ ကသ္မာ ဂဏှာတိ? ဆာတသမယေ အာဟာရတ္ထံ။ သော ကိရ ဧကံ ဂုမ္ဗံ ဃဋ္ဋေတွာ မိဂေ ဥဋ္ဌာပေတိ။ တတော စိတ္တရုစိယံ မိဂံ အနုဗန္ဓန္တော ဂဏှိတွာ ပစိတွာ ခါဒတိ။ **ပုစ္ဆေယျ**န္တိ ယေန ကာရဏေနာယံ ဂစ္ဆန္တောဝ ဌိတော နာမ၊ အဟဉ္စ ဌိတောဝ အဋ္ဌိတော နာမ၊ ယံနူနာဟံ ဣမံ သမဏံ တံ ကာရဏံ ပုစ္ဆေယျန္တိ အတ္ထော။

၃၄၉။ **နိဓာယာ**တိ ယော ဝိဟိံသနတ္ထံ ဘူတေသု ဒဏ္ဍော ပဝတ္တယိတဗ္ဗော သိယာ၊ တံ နိဓာယ အပနေတွာ မေတ္တာယ ခန္တိယာ ပဋိသင်္ခါယ အဝိဟိံသာယ သာရဏီယဓမ္မေသု စ ဌိတော အဟန္တိ အတ္ထော။ **တုဝမဋ္ဌိတောသီ**တိ ပါဏေသု အသညတတ္တာ ဧတ္တကာနိ ပါဏသဟဿာနိ ဃာတေန္တဿ တဝ မေတ္တာ ဝါ ခန္တိ ဝါ ပဋိသင်္ခါ ဝါ အဝိဟိံသာ ဝါ သာရဏီယဓမ္မော ဝါ နတ္ထိ၊ တသ္မာ တုဝံ အဋ္ဌိတောသိ၊ ဣဒါနိ ဣရိယာပထေန ဌိတောပိ နိရယေ ဓာဝိဿသိ၊ တိရစ္ဆာနယောနိယံ ပေတ္တိဝိသယေ အသုရကာယေ ဝါ ဓာဝိဿသီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

တတော စောရော “မဟာ အယံ သီဟနာဒေါ၊ မဟန္တံ ဂဇ္ဇိတံ၊ န ဣဒံ အညဿ ဘဝိဿတိ၊ မဟာမာယာယ ပုတ္တဿ သိဒ္ဓတ္ထဿ သမဏရညော ဧတံ ဂဇ္ဇိတံ၊ ဒိဋ္ဌော ဝတမှိ မညေ တိခိဏစက္ခုနာ[1] သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန၊ သင်္ဂဟကရဏတ္ထံ မေ ဘဂဝါ အာဂတော”တိ စိန္တေတွာ **စိရဿံ ဝတ မေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **မဟိတော**တိ ဒေဝမနုဿာဒီဟိ စတုပစ္စယပူဇာယ ပူဇိတော။ **ပစ္စုပါဒီ**တိ[2] စိရဿံ ကာလဿ အစ္စယေန မယှံ သင်္ဂဟတ္ထာယ ဣမံ မဟာဝနံ ပဋိပဇ္ဇိ။ **ပဟာယ ပါပ**န္တိ[3] ပဇဟိတွာ ပါပံ။

ဣစ္စေဝါတိ[4] ဧဝံ ဝတွာယေဝ။ **အာဝုဓ**န္တိ ပဉ္စာဝုဓံ။ **သောဗ္ဘေ**တိ သမန္တတော ဆိန္နေ။ **ပပါတေ**တိ ဧကတော ဆိန္နေ။ **နရကေ**တိ ဖလိတဋ္ဌာနေ။ ဣဓ ပန တီဟိပိ ဣမေဟိ ပဒေဟိ အရညမေဝ ဝုတ္တံ။ **အကိရီ**တိ ခိပိ ဆဍ္ဍေသိ။

၁-ခီဏာသဝဘိက္ခုနာ (က)
၂-သစ္စဝါဒီ ဟိ (က)
၃-ပဟဿံ ပါပံ (သီ)၊ ပဇိဟိဿံ ပါပံ (သျာ)
၄-ဣတွေဝ (သျာ)

Tamehi bhikkhūti tadā avocāti Bhagavato imaṁ pabbājento[1] kuhiṁ satthakaṁ labhissāmi, kuhiṁ pattacīvaranti pariyesanakiccaṁ natthi, kammaṁ pana olokesi. Athassa pubbe sīlavantānaṁ aṭṭhaparikkhārabhaṇḍakassa dinnabhāvaṁ ñatvā dakkhiṇahatthaṁ pasāretvā "ehi bhikkhu svākkhāto dhammo, cara brahmacariyaṁ sammā dukkhassa antakiriyāyā"ti āha. So saha vacaneneva iddhimayapattacīvaraṁ paṭilabhi. Tāvadevassa gihiliṅgaṁ antaradhāyi, samaṇaliṅgaṁ pāturahosi.

"Ticīvarañca patto ca, vāsi sūci ca bandhanaṁ.
Parissāvanena aṭṭhete, yuttayogassa bhikkhuno"ti—

Evaṁ vuttā aṭṭha parikkhārā sarīrapaṭibaddhāva hutvā nibbattiṁsu. **Eseva tassa ahu bhikkhubhāvo**ti esa ehibhikkhubhāvo tassa upasampannabhikkhubhāvo ahosi, na hi ehibhikkhūnaṁ visuṁ upasampadā nāma atthi.

350. **Pacchāsamaṇenā**ti bhaṇḍaggāhakena pacchāsamaṇena, teneva attano pattacīvaraṁ gāhāpetvā taṁ pacchāsamaṇaṁ katvā gatoti attho. Mātāpissa aṭṭha-usabhamattena ṭhānena antaritā "tāta Ahiṁsaka kattha ṭhitosi, kattha nisinnosi, kuhiṁ gatosi, mayā saddhiṁ na kathesi tātā"ti vadantī āhiṇḍitvā apassamānā ettova gatā.

Pañcamattehi assasatehīti sace corassa parājayo bhavissati, anubandhitvā naṁ gaṇhissāmi. Sace mayhaṁ parājayo bhavissati, vegena palāyissāmīti sallahukena balena nikkhami. **Yena ārāmo**ti kasmā ārāmaṁ agamāsi? So kira corassa bhāyati, cittena gantukāmo na gacchati, garahābhayena nikkhami. Tenassa etadahosi "Sammāsambuddhaṁ vanditvā nisīdissāmi, so pucchissati 'kasmā balaṁ gahetvā nikkhantosī'ti. Athāhaṁ ārocessāmi, Bhagavā hi maṁ na kevalaṁ samparāyikeneva atthena saṅgaṇhāti, diṭṭhadhammikenapi saṅgaṇhātiyeva. So sace mayhaṁ jayo bhavissati, adhivāsessati. Sace parājayo bhavissati 'kiṁ te mahārāja ekaṁ coraṁ ārabbha gamanenā'ti vakkhati.

---

1. Pabbājayato (?)

တမေဟိ ဘိက္ခူတိ တဒါ အဝေါစာတိ ဘဂဝတော ဣမံ ပဗ္ဗာဇေန္တော[၁] ကုဟိံ သတ္ထကံ လဘိဿာမိ၊ ကုဟိံ ပတ္တစီဝရန္တိ ပရိယေသနကိစ္စံ နတ္ထိ၊ ကမ္မံ ပန ဩလောကေသိ။ အထဿ ပုဗ္ဗေ သီလဝန္တာနံ အဋ္ဌပရိက္ခာရဘဏ္ဍကဿ ဒိန္နဘာဝံ ဉတွာ ဒက္ခိဏဟတ္ထံ ပသာရေတွာ "ဧဟိ ဘိက္ခု သွာက္ခာတော ဓမ္မော၊ စရ ဗြဟ္မစရိယံ သမ္မာ ဒုက္ခဿ အန္တကိရိယာယာ"တိ အာဟ။ သော သဟ ဝစနေနေဝ ဣဒ္ဓိမယပတ္တစီဝရံ ပဋိလဘိ။ တာဝဒေဝဿ ဂိဟိလိင်္ဂံ အန္တရဓာယိ၊ သမဏလိင်္ဂံ ပါတုရဟောသိ။

"တိစီဝရဉ္စ ပတ္တော စ၊ ဝါသိ သူစိ စ ဗန္ဓနံ။
ပရိဿာဝနေန အဋ္ဌေတေ၊ ယုတ္တယောဂဿ ဘိက္ခုနော"တိ—

ဧဝံ ဝုတ္တာ အဋ္ဌ ပရိက္ခာရာ သရီရပဋိဗဒ္ဓါဝ ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တိံသု။ **ဧသေဝ တဿ အဟု ဘိက္ခုဘာဝေါ**တိ ဧသ ဧဟိဘိက္ခုဘာဝေါ တဿ ဥပသမ္ပန္နဘိက္ခုဘာဝေါ အဟောသိ၊ န ဟိ ဧဟိဘိက္ခူနံ ဝိသုံ ဥပသမ္ပဒါ နာမ အတ္ထိ။

၃၅၀။ **ပစ္ဆာသမဏေနာ**တိ ဘဏ္ဍဂ္ဂါဟကေန ပစ္ဆာသမဏေန၊ တေနေဝ အတ္တနော ပတ္တစီဝရံ ဂါဟာပေတွာ တံ ပစ္ဆာသမဏံ ကတွာ ဂတောတိ အတ္ထော။ မာတာပိဿ အဋ္ဌဥသဘမတ္တေန ဌာနေန အန္တရိတာ "တာတ အဟိံသက ကတ္ထ ဌိတောသိ၊ ကတ္ထ နိသိန္နောသိ၊ ကုဟိံ ဂတောသိ၊ မယာ သဒ္ဓိံ န ကထေသိ တာတာ"တိ ဝဒန္တီ အာဟိဏ္ဍိတွာ အပဿမာနာ ဧတ္တောဝ ဂတာ။

ပဉ္စမတ္တေဟိ အဿသတေဟီတိ သစေ စောရဿ ပရာဇယော ဘဝိဿတိ၊ အနုဗန္ဓိတွာ နံ ဂဏှိဿာမိ။ သစေ မယှံ ပရာဇယော ဘဝိဿတိ၊ ဝေဂေန ပလာယိဿာမီတိ သလ္လဟုကေန ဗလေန နိက္ခမိ။ **ယေန အာရာမော**တိ ကသ္မာ အာရာမံ အဂမာသိ? သော ကိရ စောရဿ ဘာယတိ၊ စိတ္တေန ဂန္တုကာမော န ဂစ္ဆတိ၊ ဂရဟာဘယေန နိက္ခမိ။ တေနဿ ဧတဒဟောသိ "သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ ဝန္ဒိတွာ နိသီဒိဿာမိ၊ သော ပုစ္ဆိဿတိ 'ကသ္မာ ဗလံ ဂဟေတွာ နိက္ခန္တောသီ'တိ။ အထာဟံ အာရောစေဿာမိ၊ ဘဂဝါ ဟိ မံ န ကေဝလံ သမ္ပရာယိကေနေဝ အတ္ထေန သင်္ဂဏှာတိ၊ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကေနပိ သင်္ဂဏှာတိယေဝ။ သော သစေ မယှံ ဇယော ဘဝိဿတိ၊ အဓိဝါသေဿတိ။ သစေ ပရာဇယော ဘဝိဿတိ 'ကိံ တေ မဟာရာဇ ဧကံ စောရံ အာရဗ္ဘ ဂမနေနာ'တိ ဝက္ခတိ။

၁-ပဗ္ဗာဇယတော (?)

Tato maṁ jano evaṁ sañjānissati ‘rājā coraṁ gahetuṁ nikkhanto, Sammāsambuddhena pana nivattito’ti” garahamokkhaṁ sampassamāno agamāsi.

Kuto panassāti kasmā āha? Api nāma Bhagavā tassa upanissayaṁ oloketvā taṁ ānetvā pabbājeyyāti Bhagavato parigaṇhanatthaṁ āha. **Rañño**ti na kevalaṁ raññoyeva bhayaṁ ahosi, avasesopi mahājano bhīto phalakāvudhāni chaḍḍetvā sammukhasammukhaṭṭhāneva palāyitvā nagaraṁ pavisitvā dvāraṁ pidhāya aṭṭālake āruyha olokento aṭṭhāsi. Evañca avoca “Aṅgulimālo ‘rājā mayhaṁ santikaṁ āgacchatī’ti ñatvā paṭhamataraṁ āgantvā Jetavane nisinno, rājā tena gahito, mayaṁ pana palāyitvā muttā”ti. **Natthi te ito bhayan**ti ayaṁ hi idāni kunthakipillikaṁ jīvitā na voropeti, natthi te imassa santikā bhayanti attho.

Kathaṁ gottoti kasmā pucchati? Pabbajitaṁ dāruṇakammena uppannanāmaṁ gahetvā voharituṁ na yuttaṁ, mātāpitūnaṁ gottavasena naṁ samudācarissāmīti maññamāno pucchi. **Parikkhārānan**ti etesaṁ atthāya ahaṁ ussukkaṁ karissāmīti attho. Kathentoyeva ca udare baddhasāṭakaṁ muñcitvā therassa pādamūle ṭhapesi.

351. **Āraññiko**ti-ādīni cattāri dhutaṅgāni Pāḷiyaṁ āgatāni. Therena pana terasapi samādinnāneva ahesuṁ, tasmā alanti āha. **Yaṁ himayaṁ bhante**ti kiṁ sandhāya vadati? “Hatthimpi dhāvantaṁ anubandhitvā gaṇhāmī”ti āgataṭṭhāne raññā pesitahatthādayo so evaṁ aggahesi. Rājāpi “hatthīhiyeva naṁ parikkhipitvā gaṇhatha, asseheva, rathehevā”ti evaṁ anekavāraṁ bahū hatthādayo pesesi. Evaṁ gatesu pana tesu “ahaṁ are Aṅgulimālo”ti tasmiṁ uṭṭhāya saddaṁ karonte ekopi āvudhaṁ parivattetuṁ nāsakkhi, sabbeva koṭṭetvā māresi. Hatthī araññahatthī, assā arañña-assā, rathāpi tattheva bhijjantīti idaṁ sandhāya rājā evaṁ vadati.

Piṇḍāya pāvisīti na idaṁ paṭhamaṁ pāvisi. Itthidassanadivasaṁ sandhāya panetaṁ vuttaṁ. Devasikampi panesa pavisateva, manussā ca naṁ disvā uttasantipi palāyantipi dvārampi thakenti, ekacce Aṅgulimāloti sutvāva palāyitvā araññaṁ vā pavisanti, gharaṁ vā pavisitvā dvāraṁ thakenti.

တတော မံ ဇနော ဧဝံ သဉ္ဇာနိဿတိ ‘ရာဇာ စောရံ ဂဟေတုံ နိက္ခန္တော၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန ပန နိဝတ္တိတော’တိ” ဂရဟမောက္ခံ သမ္ပဿမာနော အဂမာသိ။

ကုတော ပနဿာတိ ကသ္မာ အာဟ? အပိ နာမ ဘဂဝါ တဿ ဥပနိဿယံ ဩလောကေတွာ တံ အာနေတွာ ပဗ္ဗာဇေယျာတိ ဘဂဝတော ပရိဂဏှနတ္ထံ အာဟ။ **ရညော**တိ န ကေဝလံ ရညောယေဝ ဘယံ အဟောသိ၊ အဝသေသောပိ မဟာဇနော ဘီတော ဖလကာဝုဓာနိ ဆဍ္ဍေတွာ သမ္မုခသမ္မုခဋ္ဌာနေဝ ပလာယိတွာ နဂရံ ပဝိသိတွာ ဒွါရံ ပိဓာယ အဋ္ဋာလကေ အာရုယှ ဩလောကေန္တော အဋ္ဌာသိ။ ဧဝဉ္စ အဝေါစ “အင်္ဂုလိမာလော ‘ရာဇာ မယှံ သန္တိကံ အာဂစ္ဆတီ’တိ ဉတွာ ပဌမတရံ အာဂန္တွာ ဇေတဝနေ နိသိန္နော၊ ရာဇာ တေန ဂဟိတော၊ မယံ ပန ပလာယိတွာ မုတ္တာ’’တိ။ **နတ္ထိ တေ ဣတော ဘယန္တိ** အယံ ဟိ ဣဒါနိ ကုန္ထကိပိလ္လိကံ ဇီဝိတာ န ဝေါရောပေတိ၊ နတ္ထိ တေ ဣမဿ သန္တိကာ ဘယန္တိ အတ္ထော။

ကထံ ဂေါတ္တောတိ ကသ္မာ ပုစ္ဆတိ? ပဗ္ဗဇိတံ ဒါရုဏကမ္မေန ဥပ္ပန္နနာမံ ဂဟေတွာ ဝေါဟရိတုံ န ယုတ္တံ၊ မာတာပိတူနံ ဂေါတ္တဝသေန နံ သမုဒါစရိဿာမီတိ မညမာနော ပုစ္ဆိ။ **ပရိက္ခာရာနန္တိ** ဧတေသံ အတ္ထာယ အဟံ ဥဿုက္ကံ ကရိဿာမီတိ အတ္ထော။ ကထေန္တောယေဝ စ ဥဒရေ ဗဒ္ဓသာဋကံ မုဉ္စိတွာ ထေရဿ ပါဒမူလေ ဌပေသိ။

၃၅၁။ **အာရညိကော**တိအာဒီနိ စတ္တာရိ ဓုတင်္ဂါနိ ပါဠိယံ အာဂတာနိ။ ထေရေန ပန တေရသပိ သမာဒိန္နာနေဝ အဟေသုံ၊ တသ္မာ အလန္တိ အာဟ။ **ယံ ဟိမယံ ဘန္တေ**တိ ကိံ သန္ဓာယ ဝဒတိ? “ဟတ္ထိမ္ပိ ဓာဝန္တံ အနုဗန္ဓိတွာ ဂဏှာမီ”တိ အာဂတဋ္ဌာနေ ရညာ ပေသိတဟတ္ထာဒယော သော ဧဝံ အဂ္ဂဟေသိ။ ရာဇာပိ “ဟတ္ထီဟိယေဝ နံ ပရိက္ခိပိတွာ ဂဏှထ၊ အဿေဟေဝ, ရထေဟေဝါ’’တိ ဧဝံ အနေကဝါရံ ဗဟူ ဟတ္ထာဒယော ပေသေသိ။ ဧဝံ ဂတေသု ပန တေသု “အဟံ အရေ အင်္ဂုလိမာလော”တိ တသ္မိံ ဥဋ္ဌာယ သဒ္ဒံ ကရောန္တေ ဧကောပိ အာဝုဓံ ပရိဝတ္တေတုံ နာသက္ခိ၊ သဗ္ဗေဝ ကောဋ္ဋေတွာ မာရေသိ။ ဟတ္ထီ အရညဟတ္ထီ၊ အဿာ အရညအဿာ၊ ရထာပိ တတ္ထေဝ ဘိဇ္ဇန္တီတိ ဣဒံ သန္ဓာယ ရာဇာ ဧဝံ ဝဒတိ။

ပိဏ္ဍာယ ပါဝိသီတိ န ဣဒံ ပဌမံ ပါဝိသိ။ ဣတ္ထိဒဿနဒိဝသံ သန္ဓာယ ပနေတံ ဝုတ္တံ။ ဒေဝသိကမ္ပိ ပနေသ ပဝိသတေဝ၊ မနုဿာ စ နံ ဒိသွာ ဥတ္တသန္တိပိ ပလာယန္တိပိ ဒွါရမ္ပိ ထကေန္တိ၊ ဧကစ္စေ အင်္ဂုလိမာလောတိ သုတွာဝ ပလာယိတွာ အရညံ ဝါ ပဝိသန္တိ၊ ဃရံ ဝါ ပဝိသိတွာ ဒွါရံ ထကေန္တိ။

Palāyituṁ asakkontā piṭṭhiṁ datvā tiṭṭhanti. Thero uḷuṅgayāgumpi kaṭacchubhikkhampi na labhati, piṇḍapātena kilamati. Bahi alabhanto nagaraṁ sabbasādhāraṇanti nagaraṁ pavisati. Yena dvārena pavisati, tattha Aṅgulimālo āgatoti kūṭasahassānaṁ bhijjanakāraṇaṁ hoti. **Etadahosī**ti kāruññappattiyā ahosi. Ekena ūnamanussasahassaṁ ghātentassa ekadivasampi kāruññaṁ nāhosi, gabbhamūḷhāya itthiyā dassanamatteneva kathaṁ uppannanti. Pabbajjābalena. Pabbajjābalaṁ hi etaṁ.

Tena hīti yasmā te kāruññaṁ uppannaṁ, tasmāti attho. **Ariyāya jātiyā**ti Aṅgulimāla etaṁ tvaṁ mā gaṇhi, nesā tava jāti. Gihikālo esa, gihī nāma pāṇampi hananti, adinnādānādīnipi karonti. Idāni pana te ariyā nāma jāti. Tasmā tvaṁ "yato ahaṁ bhagini jāto"ti sace evaṁ vattuṁ kukkuccāyasi, tena hi "ariyāya jātiyā"ti evaṁ visesetvā vadāhīti uyyojesi.

Taṁ itthiṁ etadavocāti itthīnaṁ gabbhavuṭṭhānaṭṭhānaṁ nāma na sakkā purisena upasaṅkamituṁ. Thero kiṁ karosīti. Aṅgulimālatthero saccakiriyaṁ katvā sotthikaraṇatthāya āgatoti ārocāpesi. Tato te sāṇiyā parikkhipitvā therassa bahisāṇiyaṁ pīṭhakaṁ paññāpesuṁ. Thero tattha nisīditvā "yato ahaṁ bhagini Sabbaññubuddhassa ariyāya jātiyā jāto"ti saccakiriyaṁ akāsi, saha saccavacaneneva dhamakaraṇato mutta-udakaṁ viya dārako nikkhami. Mātāputtānaṁ sotthi ahosi. Imañca pana parittaṁ na kiñci parissayaṁ na maddati, **mahāparittaṁ** nāmetanti vuttaṁ. Therena nisīditvā saccakiriyakataṭṭhāne pīṭhakaṁ akaṁsu. Gabbhamūḷhaṁ tiracchānagatitthimpi ānetvā tattha nisajjāpenti, tāvadeva sukhena gabbhavuṭṭhānaṁ hoti. Yā dubbalā hoti na sakkā ānetuṁ, tassā pīṭhakadhovana-udakaṁ netvā sīse siñcanti, taṅkhaṇaṁyeva gabbhavuṭṭhānaṁ hoti, aññampi rogaṁ vūpasameti. Yāva kappā tiṭṭhanakapāṭihāriyaṁ kiretaṁ.

Kiṁ pana Bhagavā theraṁ vejjakammaṁ kārāpesīti. Na kārāpesi. Therañhi disvā manussā bhītā palāyanti. Thero bhikkhāhārena kilamati, samaṇadhammaṁ kātuṁ na sakkoti. Tassa anuggahena saccakiriyaṁ kāresi. Evaṁ kirassa ahosi "idāni kira Aṅgulimālatthero

ပလာယိတုံ အသက္ကောန္တာ ပိဋ္ဌိံ ဒတွာ တိဋ္ဌန္တိ။ ထေရော ဥဠုင်္ဂယာဂုမ္ပိ ကဋစ္ဆုဘိက္ခမ္ပိ န လဘတိ၊ ပိဏ္ဍပါတေန ကိလမတိ။ ဗဟိ အလဘန္တော နဂရံ သဗ္ဗသာဓာရဏန္တိ နဂရံ ပဝိသတိ။ ယေန ဒွါရေန ပဝိသတိ၊ တတ္ထ အင်္ဂုလိမာလော အာဂတောတိ ကူဋသဟဿာနံ ဘိဇ္ဇနကာရဏံ ဟောတိ။ **ဧတဒဟောသီ**တိ ကာရုညပ္ပတ္တိယာ အဟောသိ။ ဧကေန ဦနမနုဿသဟဿံ ဃာတေန္တဿ ဧကဒိဝသမ္ပိ ကာရုညံ နာဟောသိ၊ ဂဗ္ဘမူဠှာယ ဣတ္ထိယာ ဒဿနမတ္တေနေဝ ကထံ ဥပ္ပန္နန္တိ။ ပဗ္ဗဇ္ဇာဗလေန။ ပဗ္ဗဇ္ဇာဗလံ ဟိ ဧတံ။

တေန ဟီတိ ယသ္မာ တေ ကာရုညံ ဥပ္ပန္နံ၊ တသ္မာတိ အတ္ထော။ **အရိယာယ ဇာတိယာ**တိ အင်္ဂုလိမာလ ဧတံ တွံ မာ ဂဏှိ၊ နေသာ တဝ ဇာတိ။ ဂိဟိကာလော ဧသ၊ ဂိဟီ နာမ ပါဏမ္ပိ ဟနန္တိ၊ အဒိန္နာဒါနာဒီနိပိ ကရောန္တိ။ ဣဒါနိ ပန တေ အရိယာ နာမ ဇာတိ။ တသ္မာ တွံ "ယတော အဟံ ဘဂိနိ ဇာတော"တိ သစေ ဧဝံ ဝတ္တုံ ကုက္ကုစ္စာယသိ၊ တေန ဟိ "အရိယာယ ဇာတိယာ"တိ ဧဝံ ဝိသေသေတွာ ဝဒါဟီတိ ဥယျောဇေသိ။

တံ ဣတ္ထိံ ဧတဒဝေါစာတိ ဣတ္ထီနံ ဂဗ္ဘဝုဋ္ဌာနဋ္ဌာနံ နာမ န သက္ကာ ပုရိသေန ဥပသင်္ကမိတုံ။ ထေရော ကိံ ကရောသီတိ။ အင်္ဂုလိမာလတ္ထေရော သစ္စကိရိယံ ကတွာ သောတ္ထိကရဏတ္ထာယ အာဂတောတိ အာရောစာပေသိ။ တတော တေ သာဏိယာ ပရိက္ခိပိတွာ ထေရဿ ဗဟိသာဏိယံ ပီဌကံ ပညာပေသုံ။ ထေရော တတ္ထ နိသီဒိတွာ "ယတော အဟံ ဘဂိနိ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓဿ အရိယာယ ဇာတိယာ ဇာတော"တိ သစ္စကိရိယံ အကာသိ၊ သဟ သစ္စဝစနေနေဝ ဓမကရဏတော မုတ္တဥဒကံ ဝိယ ဒါရကော နိက္ခမိ။ မာတာပုတ္တာနံ သောတ္ထိ အဟောသိ။ ဣမဉ္စ ပန ပရိတ္တံ န ကိဉ္စိ ပရိဿယံ န မဒ္ဒတိ၊ **မဟာပရိတ္တံ** နာမေတန္တိ ဝုတ္တံ။ ထေရေန နိသီဒိတွာ သစ္စကိရိယကတဋ္ဌာနေ ပီဌကံ အကံသု။ ဂဗ္ဘမူဠှံ တိရစ္ဆာနဂတိတ္ထိမ္ပိ အာနေတွာ တတ္ထ နိသဇ္ဇာပေန္တိ၊ တာဝဒေဝ သုခေန ဂဗ္ဘဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ။ ယာ ဒုဗ္ဗလာ ဟောတိ န သက္ကာ အာနေတုံ၊ တဿာ ပီဌကဓောဝနဥဒကံ နေတွာ သီသေ သိဉ္စန္တိ၊ တင်္ခဏံယေဝ ဂဗ္ဘဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ အညမ္ပိ ရောဂံ ဝူပသမေတိ။ ယာဝ ကပ္ပါ တိဋ္ဌနကပါဋိဟာရိယံ ကိရေတံ။

ကိံ ပန ဘဂဝါ ထေရံ ဝေဇ္ဇကမ္မံ ကာရာပေသီတိ။ န ကာရာပေသိ။ ထေရဉှိ ဒိသွာ မနုဿာ ဘီတာ ပလာယန္တိ။ ထေရော ဘိက္ခာဟာရေန ကိလမတိ၊ သမဏဓမ္မံ ကာတုံ န သက္ကောတိ။ တဿ အနုဂ္ဂဟေန သစ္စကိရိယံ ကာရေသိ။ ဧဝံ ကိရဿ အဟောသိ "ဣဒါနိ ကိရ အင်္ဂုလိမာလတ္ထေရော

mettacittaṁ paṭilabhitvā saccakiriyāya manussānaṁ sotthibhāvaṁ karotīti manussā theraṁ upasaṅkamitabbaṁ maññissanti, tato bhikkhāhārena akilamanto samaṇadhammaṁ kātuṁ sakkhissatī"ti anuggahena saccakiriyaṁ kāresi. Na hi saccakiriyā vejjakammaṁ hoti. Therassāpi ca "samaṇadhammaṁ karissāmī"ti mūlakammaṭṭhānaṁ gahetvā rattiṭṭhānadivāṭṭhāne nisinnassa cittaṁ kammaṭṭhānābhimukhaṁ na gacchati, aṭaviyaṁ ṭhatvā manussānaṁ ghātitaṭṭhānameva pākaṭaṁ hoti. "Duggatomhi, khuddakaputtomhi, jīvitaṁ me dehi sāmīti maraṇabhītānaṁ vacanākāro ca hatthapādavikāro ca āpāthaṁ āgacchati, so vippaṭisārī hutvā tatova uṭṭhāya gacchati, athassa Bhagavā taṁ jātiṁ abbohārikaṁ katvāvāyaṁ[1] vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ gaṇhissatīti ariyāya jātiyā saccakiriyaṁ kāresi. **Eko vūpakaṭṭho**ti-ādi Vatthasutte[2] vitthāritaṁ.

352. **Aññenapi leḍḍu khitto**ti kākasunakhasūkarādīnaṁ paṭikkamāpanatthāya samantā sarakkhepamatte ṭhāne[3] yena kenaci disābhāgena khitto āgantvā therasseva kāye patati. Kittake ṭhāne evaṁ hoti? Gaṇṭhikaṁ paṭimuñcitvā piṇḍāya caritvā paṭinivattetvā yāva gaṇṭhikapaṭimukkaṭṭhānaṁ āgacchati, tāva hoti. **Bhinnena sīsenā**ti mahācammaṁ chinditvā yāva aṭṭhimariyādā bhinnena.

Brāhmaṇāti khīṇāsavabhāvaṁ sandhāya āha. **Yassa kho tvaṁ brāhmaṇa kammassa vipākenā**ti idaṁ sabhāgadiṭṭhadhammavedanīyakammaṁ sandhāya vuttaṁ. Kammaṁ hi kariyamānameva tayo koṭṭhāse pūreti. Sattasu cittesu kusalā vā akusalā vā paṭhamajavanacetanā **diṭṭhadhammavedanīyakammaṁ** nāma hoti. Taṁ imasmiṁ yeva attabhāve vipākaṁ deti. Tathā asakkontaṁ ahosi kammaṁ, nāhosi kammavipāko, na bhavissati kammavipāko, natthi kammavipākoti imassa tikassa vasena **ahosikammaṁ** nāma hoti. Atthasādhikā sattamajavanacetanā **upapajjavedanīyakammaṁ** nāma. Taṁ anantare attabhāve vipākaṁ deti. Tathā asakkontaṁ vuttanayeneva taṁ ahosikammaṁ nāma hoti. Ubhinnamantare pañcajavanacetanā **aparāpariyavedanīyakammaṁ** nāma hoti. Taṁ anāgate yadā okāsaṁ labhati,

1. Katvā etassa (Ka) 2. Ma 1. 48 piṭṭhe. 3. Parikkhepamatte ṭhāne (Syā)

မေတ္တစိတ္တံ ပဋိလဘိတွာ သစ္စကိရိယာယ မနုဿာနံ သောတ္ထိဘာဝံ ကရောတီတိ မနုဿာ ထေရံ ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗံ မညိဿန္တိ၊ တတော ဘိက္ခာဟာရေန အကိလမန္တော သမဏဓမ္မံ ကာတုံ သက္ခိဿတီ”တိ အနုဂ္ဂဟေန သစ္စကိရိယံ ကာရေသိ။ န ဟိ သစ္စကိရိယာ ဝေဇ္ဇကမ္မံ ဟောတိ။ ထေရဿာပိ စ “သမဏဓမ္မံ ကရိဿာမီ”တိ မူလကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ရတ္တိဋ္ဌာနဒိဝါဋ္ဌာနေ နိသိန္နဿ စိတ္တံ ကမ္မဋ္ဌာနာဘိမုခံ န ဂစ္ဆတိ၊ အဋဝိယံ ဌတွာ မနုဿာနံ ဃာတိတဋ္ဌာနမေဝ ပါကဋံ ဟောတိ။ “ဒုဂ္ဂတောမှိ၊ ခုဒ္ဒကပုတ္တောမှိ၊ ဇီဝိတံ မေ ဒေဟိ သာမီတိ မရဏဘီတာနံ ဝစနာကာရော စ ဟတ္ထပါဒဝိကာရော စ အာပါထံ အာဂစ္ဆတိ၊ သော ဝိပ္ပဋိသာရီ ဟုတွာ တတောဝ ဥဋ္ဌာယ ဂစ္ဆတိ၊ အထဿ ဘဂဝါ တံ ဇာတိံ အဗ္ဗောဟာရိကံ ကတွာဝါယံ[၁] ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ဂဏှိဿတီတိ အရိယာယ ဇာတိယာ သစ္စကိရိယံ ကာရေသိ။ **ဧကော ဝူပကဋ္ဌော**တိအာဒိ ဝတ္ထသုတ္တေ[၂] ဝိတ္ထာရိတံ။

၃၅၂။ **အညေနပိ လေဍ္ဍု ခိတ္တော**တိ ကာကသုနခသူကရာဒီနံ ပဋိက္ကမာပနတ္ထာယ သမန္တာ သရက္ခေပမတ္တေ ဌာနေ[၃] ယေန ကေနစိ ဒိသာဘာဂေန ခိတ္တော အာဂန္တွာ ထေရဿေဝ ကာယေ ပတတိ။ ကိတ္တကေ ဌာနေ ဧဝံ ဟောတိ? ဂဏ္ဌိကံ ပဋိမုဉ္စိတွာ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ပဋိနိဝတ္တေတွာ ယာဝ ဂဏ္ဌိကပဋိမုက္ကဋ္ဌာနံ အာဂစ္ဆတိ၊ တာဝ ဟောတိ။ **ဘိန္နေန သီသေနာ**တိ မဟာစမ္မံ ဆိန္ဒိတွာ ယာဝ အဋ္ဌိမရိယာဒါ ဘိန္နေန။

ဗြာဟ္မဏာတိ ခီဏာသဝဘာဝံ သန္ဓာယ အာဟ။ **ယဿ ခေါ တွံ ဗြာဟ္မဏ ကမ္မဿ ဝိပါကေနာ**တိ ဣဒံ သဘာဂဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယကမ္မံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ကမ္မံ ဟိ ကရိယမာနမေဝ တယော ကောဋ္ဌာသေ ပူရေတိ။ သတ္တသု စိတ္တေသု ကုသလာ ဝါ အကုသလာ ဝါ ပဌမဇဝနစေတနာ **ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယကမ္မံ** နာမ ဟောတိ။ တံ ဣမသ္မိံယေဝ အတ္တဘာဝေ ဝိပါကံ ဒေတိ။ တထာ အသက္ကောန္တံ အဟောသိ ကမ္မံ၊ နာဟောသိ ကမ္မဝိပါကော, န ဘဝိဿတိ ကမ္မဝိပါကော, နတ္ထိ ကမ္မဝိပါကောတိ ဣမဿ တိကဿ ဝသေန **အဟောသိကမ္မံ** နာမ ဟောတိ။ အတ္ထသာဓိကာ သတ္တမဇဝနစေတနာ **ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကမ္မံ** နာမ။ တံ အနန္တရေ အတ္တဘာဝေ ဝိပါကံ ဒေတိ။ တထာ အသက္ကောန္တံ ဝုတ္တနယေနေဝ တံ အဟောသိကမ္မံ နာမ ဟောတိ။ ဥဘိန္နမန္တရေ ပဉ္စဇဝနစေတနာ **အပရာပရိယဝေဒနီယကမ္မံ** နာမ ဟောတိ။ တံ အနာဂတေ ယဒါ ဩကာသံ လဘတိ၊

၁-ကတွာ ဧတဿ (က) ၂-မ ၁-၄၈-ပိဋ္ဌေ။ ၃-ပရိက္ခေပမတ္တေ ဌာနေ (သျာ)

tadā vipākaṁ deti. Sati saṁsārappavattiyā ahosikammaṁ nāma na hoti. Therassa pana upapajjavedanīyañca aparāpariyavedanīyañcāti imāni dve kammāni kammakkhayakarena arahattamaggena samugghāṭitāni, diṭṭhadhammavedanīyaṁ atthi. Taṁ arahattappattassāpi vipākaṁ detiyeva. Taṁ sandhāya Bhagavā “yassa kho tvan”ti-ādimāha. Tasmā **yassa kho**ti ettha yādisassa kho tvaṁ brāhaṇa kammassa vipākenāti evaṁ attho veditabbo.

Abbhā muttoti desanāsīsamattametaṁ, abbhā mahikā dhūmo rajo rāhūti imehi pana upakkilesehi mutto candimā idha adhippeto. Yathā hi evaṁ nirupakkileso candimā lokaṁ pabhāseti, evaṁ pamādakilesavimutto appamatto bhikkhu imaṁ attano khandhāyatanadhātulokaṁ pabhāseti, vihatakilesandhakāraṁ karoti.

Kusalena pidhīyatīti[1] maggakusalena pidhīyati appaṭisandhikaṁ karīyati. **Yuñjati Buddhasāsane**ti Buddhasāsane kāyena vācāya manasā ca yuttappayutto viharati. Imā tisso therassa udānagāthā nāma.

Disā hi meti idaṁ kira thero attano parittāṇākāraṁ karonto āha. Tattha **disā hi me**ti mama sapattā. Ye maṁ evaṁ upavadanti “yathā mayaṁ Aṅgulimālena māritānaṁ ñātakānaṁ vasena dukkhaṁ vediyāma, evaṁ Aṅgulimālopi vediyatū”ti, te mayhaṁ disā catusaccadhammakathaṁ suṇantūti attho. **Yuñjantū**ti kāyavācāmanehi yuttappayuttā viharantu. **Ye dhammamevādapayanti santo**ti ye santo sappurisā dhammaṁyeva ādapenti samādapenti gaṇhāpenti, te manujā mayhaṁ sapattā bhajantu sevantu payirupāsantūti attho.

Avirodhappasaṁsīnanti[2] avirodho vuccati mettā, mettāpasaṁsakānanti[3] attho. **Suṇantu dhammaṁ kālenā**ti khaṇe khaṇe khantimettāpaṭisaṅkhāsāraṇīyadhammaṁ suṇantu. **Tañca anuvidhīyantū**ti tañca dhammaṁ anukarontu pūrentu.

Na hi jātu so mamaṁ hiṁseti yo mayhaṁ diso, so maṁ ekaṁseneva na hiṁseyya. **Aññaṁ vā pana kiñci nan**ti na kevalaṁ maṁ, aññampi

1. Pithīyatīti (Sī), pithiyyatīti (Syā) 2. Avirodhappasaṁsananti (Syā, Ka)
3. Mettāpasaṁsananti (Syā), tappasaṁsapakāranti (Ka, Ṭīkāyaṁ ca)

တဒါ ဝိပါကံ ဒေတိ။ သတိ သံသာရပ္ပဝတ္တိယာ အဟောသိကမ္မံ နာမ န ဟောတိ။ ထေရဿ ပန ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယဉ္စ အပရာပရိယဝေဒနီယဉ္စာတိ ဣမာနိ ဒွေ ကမ္မာနိ ကမ္မက္ခယကရေန အရဟတ္တမဂ္ဂေန သမုဂ္ဃာဋိတာနိ၊ ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယံ အတ္ထိ။ တံ အရဟတ္တပ္ပတ္တဿာပိ ဝိပါကံ ဒေတိယေဝ။ တံ သန္ဓာယ ဘဂဝါ “ယဿ ခေါ တွ”န္တိအာဒိမာဟ။ တသ္မာ **ယဿ ခေါ**တိ ဧတ္ထ ယာဒိသဿ ခေါ တွံ ဗြာဟ္မဏ ကမ္မဿ ဝိပါကေနာတိ ဧဝံ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

အဗ္ဘာ မုတ္တောတိ ဒေသနာသီသမတ္တမေတံ၊ အဗ္ဘာ မဟိကာ ဓူမော ရဇော ရာဟူတိ ဣမေဟိ ပန ဥပက္ကိလေသေဟိ မုတ္တော စန္ဒိမာ ဣဓ အဓိပ္ပေတော။ ယထာ ဟိ ဧဝံ နိရုပက္ကိလေသော စန္ဒိမာ လောကံ ပဘာသေတိ၊ ဧဝံ ပမာဒကိလေသဝိမုတ္တော အပ္ပမတ္တော ဘိက္ခု ဣမံ အတ္တနော ခန္ဓာယတနဓာတုလောကံ ပဘာသေတိ၊ ဝိဟတကိလေသန္ဓကာရံ ကရောတိ။

ကုသလေန ပိဓီယတီတိ[၁] မဂ္ဂကုသလေန ပိဓီယတိ အပ္ပဋိသန္ဓိကံ ကရီယတိ။ **ယုဉ္ဇတိ ဗုဒ္ဓသာသနေ**တိ ဗုဒ္ဓသာသနေ ကာယေန ဝါစာယ မနသာ စ ယုတ္တပ္ပယုတ္တော ဝိဟရတိ။ ဣမာ တိဿော ထေရဿ ဥဒါနဂါထာ နာမ။

ဒိသာ ဟိ မေတိ ဣဒံ ကိရ ထေရော အတ္တနော ပရိတ္တာဏာကာရံ ကရောန္တော အာဟ။ တတ္ထ **ဒိသာ ဟိ မေ**တိ မမ သပတ္တာ။ ယေ မံ ဧဝံ ဥပဝဒန္တိ “ယထာ မယံ အင်္ဂုလိမာလေန မာရိတာနံ ဉာတကာနံ ဝသေန ဒုက္ခံ ဝေဒိယာမ၊ ဧဝံ အင်္ဂုလိမာလောပိ ဝေဒိယတူ”တိ၊ တေ မယှံ ဒိသာ စတုသစ္စဓမ္မကထံ သုဏန္တူတိ အတ္ထော။ **ယုဉ္ဇန္တူ**တိ ကာယဝါစာမနေဟိ ယုတ္တပ္ပယုတ္တာ ဝိဟရန္တု။ **ယေ ဓမ္မမေဝါဒပယန္တိ သန္တော**တိ ယေ သန္တော သပ္ပုရိသာ ဓမ္မံယေဝ အာဒပေန္တိ သမာဒပေန္တိ ဂဏှာပေန္တိ၊ တေ မနုဇာ မယှံ သပတ္တာ ဘဇန္တု သေဝန္တု ပယိရုပါသန္တူတိ အတ္ထော။

အဝိရောဓပ္ပသံသီနန္တိ[၂] အဝိရောဓော ဝုစ္စတိ မေတ္တာ၊ မေတ္တာပသံသကာနန္တိ[၃] အတ္ထော။ **သုဏန္တု ဓမ္မံ ကာလေနာ**တိ ခဏေ ခဏေ ခန္တိမေတ္တာပဋိသင်္ခါသာရဏီယဓမ္မံ သုဏန္တု။ **တဉ္စ အနုဝိဓီယန္တူ**တိ တဉ္စ ဓမ္မံ အနုကရောန္တု ပူရေန္တု။

န ဟိ ဇာတု သော မမံ ဟိံသေတိ ယော မယှံ ဒိသော၊ သော မံ ဧကံသေနေဝ န ဟိံသေယျ။ **အညံ ဝါ ပန ကိဉ္စိ နန္တိ** န ကေဝလံ မံ၊ အညမ္ပိ

၁-ပိထီယတီတိ (သီ)၊ ပိထိယျတီတိ (သျာ) ၂-အဝိရောဓပ္ပသံသနန္တိ (သျာ၊ က)
၃-မေတ္တာပသံသနန္တိ (သျာ)၊ တပ္ပသံသပကာရန္တိ (က၊ ဋီကာယံ စ)

pana kañci puggalaṁ mā hiṁsantu mā viheṭhentu. **Pappuyya paramaṁ santinti** paramaṁ santibhūtaṁ nibbānaṁ pāpuṇitvā. **Rakkheyya tasathāvareti tasā** vuccanti sataṇhā, **thāvarā** nittaṇhā. Idaṁ vuttaṁ hoti—yo nibbānaṁ pāpuṇāti, so sabbaṁ tasathāvaraṁ rakkhituṁ samattho hoti. Tasmā mayhampi disā nibbānaṁ pāpuṇantu, evaṁ maṁ ekaṁseneva na hiṁsissantīti. Imā tisso gāthā attano parittaṁ kātuṁ āha.

Idāni attanova paṭipattiṁ dīpento **udakañhi nayanti nettikā**ti āha. Tattha **nettikā**ti ye mātikaṁ sodhetvā bandhitabbaṭṭhāne bandhitvā udakaṁ nayanti. **Usukārā**ti usukārakā. **Namayantī**ti telakañjikena makkhetvā kukkuḷe tāpetvā unnatunnataṭṭhāne namentā ujuṁ karonti. **Tejanan**ti kaṇḍaṁ. Tañhi issāso tejaṁ karoti, parañca tajjeti, tasmā tejananti vuccati. **Attānaṁ damayantī**ti yathā nettikā ujumaggena udakaṁ nayanti, usukārā tejanaṁ, tacchakā ca dāruṁ ujuṁ karonti, evamevaṁ paṇḍitā attānaṁ damenti ujukaṁ karonti nibbisevanaṁ karonti.

Tādināti iṭṭhāniṭṭhādīsu nibbikārena "pañcahākārehi Bhagavā tādī, iṭṭhāniṭṭhe tādī, vantāvīti tādī, cattāvīti tādī, tiṇṇāvīti tādī, tanniddesāti tādī"ti[1] evaṁ tādilakkhaṇappattena Satthārā. **Bhavanettī**ti bhavarajju, taṇhāyetaṁ nāmaṁ. Tāya hi goṇā viya gīvāya rajjuyā, sattā hadaye baddhā taṁ taṁ bhavaṁ nīyanti, tasmā bhavanettīti vuccati. **Phuṭṭho kammavipākenā**ti maggacetanāya phuṭṭho. Yasmā hi maggacetanāya kammaṁ paccati vipaccati ḍayhati, parikkhayaṁ gacchati, tasmā sā kammavipākoti vuttā. Tāya hi phuṭṭhattā esa **aṇaṇo** nikkileso jāto, na dukkhavedanāya aṇaṇo. **Bhuñjāmī**ti cettha theyyaparibhogo iṇaparibhogo dāyajjaparibhogo sāmiparibhogoti cattāro paribhogā veditabbā. Tattha dussīlassa paribhogo theyyaparibhogo nāma. So hi cattāro paccaye thenetvā bhuñjati. Vuttampi cetaṁ "theyyāya vo bhikkhave Raṭṭhapiṇḍo bhutto"ti[2]. Sīlavato pana apaccavekkhaṇaparibhogo iṇaparibhogo nāma. Sattannaṁ sekkhānaṁ paribhogo dāyajjaparibhogo nāma. Khīṇāsavassa paribhogo

1. Khu 7. 88, 365 piṭṭhesu.   2. Vi 1. 115 piṭṭhe.

ပန ကဉ္စိ ပုဂ္ဂလံ မာ ဟိံသန္တု မာ ဝိဟေဌေန္တု။ **ပပ္ပုယျ ပရမံ သန္တိန္တိ** ပရမံ သန္တိဘူတံ နိဗ္ဗာနံ ပါပုဏိတွာ။ **ရက္ခေယျ တသထာဝရေတိ တသာ** ဝုစ္စန္တိ သတဏှာ၊ **ထာဝရာ** နိတ္တဏှာ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယော နိဗ္ဗာနံ ပါပုဏာတိ၊ သော သဗ္ဗံ တသထာဝရံ ရက္ခိတုံ သမတ္ထော ဟောတိ။ တသ္မာ မယှမ္ပိ ဒိသာ နိဗ္ဗာနံ ပါပုဏန္တု၊ ဧဝံ မံ ဧကံသေနေဝ န ဟိံသိဿန္တီတိ။ ဣမာ တိဿော ဂါထာ အတ္တနော ပရိတ္တံ ကာတုံ အာဟ။

ဣဒါနိ အတ္တနောဝ ပဋိပတ္တိံ ဒီပေန္တော **ဥဒကဉှိ နယန္တိ နေတ္တိကာတိ** အာဟ။ တတ္ထ **နေတ္တိကာတိ** ယေ မာတိကံ သောဓေတွာ ဗန္ဓိတဗ္ဗဋ္ဌာနေ ဗန္ဓိတွာ ဥဒကံ နယန္တိ။ **ဥသုကာရာတိ** ဥသုကာရကာ။ **နမယန္တီတိ** တေလကဉ္ဇိကေန မက္ခေတွာ ကုက္ကုဠေ တာပေတွာ ဥန္နတုန္နတဋ္ဌာနေ နမေန္တာ ဥဇုံ ကရောန္တိ။ **တေဇနန္တိ** ကဏ္ဍံ။ တဉှိ ဣဿာသော တေဇံ ကရောတိ, ပရဉ္စ တဇ္ဇေတိ၊ တသ္မာ တေဇနန္တိ ဝုစ္စတိ။ **အတ္တာနံ ဒမယန္တီတိ** ယထာ နေတ္တိကာ ဥဇုမဂ္ဂေန ဥဒကံ နယန္တိ၊ ဥသုကာရာ တေဇနံ, တစ္ဆကာ စ ဒါရုံ ဥဇုံ ကရောန္တိ၊ ဧဝမေဝံ ပဏ္ဍိတာ အတ္တာနံ ဒမေန္တိ ဥဇုကံ ကရောန္တိ နိဗ္ဗိသေဝနံ ကရောန္တိ။

တာဒိနာတိ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာဒီသု နိဗ္ဗိကာရေန "ပဉ္စဟာကာရေဟိ ဘဂဝါ တာဒီ၊ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌေ တာဒီ၊ ဝန္တာဝီတိ တာဒီ၊ စတ္တာဝီတိ တာဒီ၊ တိဏ္ဏာဝီတိ တာဒီ၊ တန္နိဒ္ဒေသာတိ တာဒီ"တိ[၁] ဧဝံ တာဒိလက္ခဏပ္ပတ္တေန သတ္ထာရာ။ **ဘဝနေတ္တီတိ** ဘဝရဇ္ဇု၊ တဏှာယေတံ နာမံ။ တာယ ဟိ ဂေါဏာ ဝိယ ဂီဝါယ ရဇ္ဇုယာ, သတ္တာ ဟဒယေ ဗဒ္ဓါ တံ တံ ဘဝံ နီယန္တိ၊ တသ္မာ ဘဝနေတ္တီတိ ဝုစ္စတိ။ **ဖုဋ္ဌော ကမ္မဝိပါကေနာတိ** မဂ္ဂစေတနာယ ဖုဋ္ဌော။ ယသ္မာ ဟိ မဂ္ဂစေတနာယ ကမ္မံ ပစ္စတိ ဝိပစ္စတိ ဍယှတိ၊ ပရိက္ခယံ ဂစ္ဆတိ၊ တသ္မာ သာ ကမ္မဝိပါကောတိ ဝုတ္တာ။ တာယ ဟိ ဖုဋ္ဌတ္တာ ဧသ **အဏဏော** နိက္ကိလေသော ဇာတော၊ န ဒုက္ခဝေဒနာယ အဏဏော။ **ဘုဉ္ဇာမီတိ** စေတ္ထ ထေယျပရိဘောဂေါ ဣဏပရိဘောဂေါ ဒါယဇ္ဇပရိဘောဂေါ သာမိပရိဘောဂေါတိ စတ္တာရော ပရိဘောဂါ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တတ္ထ ဒုဿီလဿ ပရိဘောဂေါ ထေယျပရိဘောဂေါ နာမ။ သော ဟိ စတ္တာရော ပစ္စယေ ထေနေတွာ ဘုဉ္ဇတိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ "ထေယျာယ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ရဋ္ဌပိဏ္ဍော ဘုတ္တော"တိ[၂]။ သီလဝတော ပန အပစ္စဝေက္ခဏပရိဘောဂေါ ဣဏပရိဘောဂေါ နာမ။ သတ္တန္နံ သေက္ခာနံ ပရိဘောဂေါ ဒါယဇ္ဇပရိဘောဂေါ နာမ။ ခီဏာသဝဿ ပရိဘောဂေါ

၁-ခု ၇-၈၈၊ ၃၆၅-ပိဋ္ဌေသု။   ၂-ဝိ ၁-၁၁၅-ပိဋ္ဌေ။

sāmiparibhogo nāma. Idha kilesa-iṇānaṁ abhāvaṁ sandhāya "aṇaṇo"ti vuttaṁ. "Aniṇo"tipi pāṭho. Sāmiparibhogaṁ sandhāya "bhuñjāmi bhojanan"ti vuttaṁ.

Kāmaratisanthavanti duvidhesupi kāmesu taṇhāratisanthavaṁ mā anuyuñjatha mā karittha. **Nayidaṁ dummantitaṁ mamā**ti yaṁ mayā Sammāsambuddhaṁ disvā pabbajissāmīti mantitaṁ, taṁ mama mantitaṁ na dummantitaṁ. **Saṁvibhattesu**[1] **dhammesū**ti ahaṁ Satthāti evaṁ loke uppannehi ye dhammā saṁvibhattā, tesu dhammesu yaṁ seṭṭhaṁ nibbānaṁ, tadeva ahaṁ upagamaṁ upagato sampatto, tasmā mayhaṁ idaṁ āgamanaṁ svāgataṁ nāma gatanti. **Tisso vijjā**ti pubbenivāsadibbacakkhu-āsavakkhayapaññā. **Kataṁ Buddhassa sāsanan**ti yaṁ Buddhassa sāsane kattabbakiccaṁ atthi, taṁ sabbaṁ mayā kataṁ. Tīhi vijjāhi navahi ca lokuttaradhammehi desanaṁ matthakaṁ pāpesīti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Aṅgulimālasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

7. Piyajātikasuttavaṇṇanā

353. **Evaṁ me sutan**ti Piyajātikasuttaṁ. Tattha **neva kammantā paṭibhantī**ti na sabbena sabbaṁ paṭibhanti, pakatiniyāmena pana na paṭibhanti. Dutiyapadepi eseva nayo. Ettha ca **na paṭibhātī**ti na ruccati. **Āḷāhanan**ti susānaṁ. **Aññathattan**ti vivaṇṇatāya aññathābhāvo. **Indriyāni** nāma manoviññeyyā dhammā, patiṭṭhitokāsaṁ pana sandhāya idaṁ vuttaṁ. **Piyajātikā**ti piyato jāyanti. **Piyappabhāvikā**ti piyato pabhavanti.

355. **Sace taṁ mahārājā**ti tassa atthaṁ asallakkhayamānāpi Satthari saddhāya evaṁ vadati. **Cara pire**ti apehi amhākaṁ pare, anajjhattikabhūteti attho. Atha vā **cara pire**ti parato gaccha, mā idha tiṭṭhātipi attho.

1. Savibhattesu (Sī), suvibhattesu (Syā, Ka)

သာမိပရိဘောဂေါ နာမ။ ဣဓ ကိလေသဣဏာနံ အဘာဝံ သန္ဓာယ "အဏဏော"တိ ဝုတ္တံ။ "အနိဏော"တိပိ ပါဌော။ သာမိပရိဘောဂံ သန္ဓာယ "ဘုဉ္ဇာမိ ဘောဇန"န္တိ ဝုတ္တံ။

ကာမရတိသန္ထဝန္တိ ဒုဝိဓေသုပိ ကာမေသု တဏှာရတိသန္ထဝံ မာ အနုယုဉ္ဇထ မာ ကရိတ္ထ။ **နယိဒံ ဒုမ္မန္တိတံ မမာ**တိ ယံ မယာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ ဒိသွာ ပဗ္ဗဇိဿာမီတိ မန္တိတံ၊ တံ မမ မန္တိတံ န ဒုမ္မန္တိတံ။ **သံဝိဘတ္တေသု**[၁] **ဓမ္မေသူ**တိ အဟံ သတ္ထာတိ ဧဝံ လောကေ ဥပ္ပန္နေဟိ ယေ ဓမ္မာ သံဝိဘတ္တာ၊ တေသု ဓမ္မေသု ယံ သေဋ္ဌံ နိဗ္ဗာနံ၊ တဒေဝ အဟံ ဥပဂမံ ဥပဂတော သမ္ပတ္တော၊ တသ္မာ မယှံ ဣဒံ အာဂမနံ သွာဂတံ နာမ ဂတန္တိ။ **တိဿော ဝိဇ္ဇာ**တိ ပုဗ္ဗေနိဝါသဒိဗ္ဗစက္ခုအာသဝက္ခယပညာ။ **ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသန**န္တိ ယံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနေ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စံ အတ္ထိ၊ တံ သဗ္ဗံ မယာ ကတံ။ တီဟိ ဝိဇ္ဇာဟိ နဝဟိ စ လောကုတ္တရဓမ္မေဟိ ဒေသနံ မတ္ထကံ ပါပေသီတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

အင်္ဂုလိမာလသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၇-ပိယဇာတိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၅၃။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ ပိယဇာတိကသုတ္တံ။ တတ္ထ **နေဝ ကမ္မန္တာ ပဋိဘန္တီ**တိ န သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ ပဋိဘန္တိ၊ ပကတိနိယာမေန ပန န ပဋိဘန္တိ။ ဒုတိယပဒေပိ ဧသေဝ နယော။ ဧတ္ထ စ **န ပဋိဘာတီ**တိ န ရုစ္စတိ။ **အာဠာဟန**န္တိ သုသာနံ။ **အညထတ္တ**န္တိ ဝိဝဏ္ဏတာယ အညထာဘာဝေါ။ **ဣန္ဒြိယာနိ** နာမ မနောဝိညေယျာ ဓမ္မာ၊ ပတိဋ္ဌိတောကာသံ ပန သန္ဓာယ ဣဒံ ဝုတ္တံ။ **ပိယဇာတိကာ**တိ ပိယတော ဇာယန္တိ။ **ပိယပ္ပဘာဝိကာ**တိ ပိယတော ပဘဝန္တိ။

၃၅၅။ **သစေ တံ မဟာရာဇာ**တိ တဿ အတ္ထံ အသလ္လက္ခယမာနာပိ သတ္ထရိ သဒ္ဓါယ ဧဝံ ဝဒတိ။ **စရ ပိရေ**တိ အပေဟိ အမှာကံ ပရေ၊ အနဇ္ဈတ္တိကဘူတေတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ **စရ ပိရေ**တိ ပရတော ဂစ္ဆ၊ မာ ဣဓ တိဋ္ဌာတိပိ အတ္ထော။

၁-သဝိဘတ္တေသု (သီ)၊ သုဝိဘတ္တေသု (သျာ၊ က)

356. **Dvidhā chetvā**ti asinā dve koṭṭhāse karonto chinditvā. **Attānaṁ upphālesī**ti[1] teneva asinā attano udaraṁ phālesi. Yadi hi tassa sā appiyā bhaveyya, idāni aññaṁ mātugāmaṁ gaṇhissāmīti attānaṁ na ghāteyya. Yasmā panassa sā piyā ahosi, tasmā paralokepi tāya saddhiṁ samaṅgibhāvaṁ[2] patthayamāno evamakāsi.

357. **Piyā te vajirī**ti evaṁ kirassā ahosi "sacāhaṁ 'bhūtapubbaṁ mahārāja imissāyeva Sāvatthiyaṁ aññatarissā itthiyā'ti-ādikathaṁ katheyyaṁ, 'ko te evaṁ akāsi, apehi natthi etan'ti maṁ paṭisedheyya, vattamāneneva naṁ saññāpessāmī"ti cintetvā evamāha. **Vipariṇāmaññathābhāvā**ti ettha maraṇavasena vipariṇāmo, kenaci saddhiṁ palāyitvā gamanavasena aññathābhāvo veditabbo.

Vāsabhāyāti Vāsabhā nāma rañño ekā devī, taṁ sandhāyāha.

Piyā te ahanti kasmā sabbapacchā āha? Evaṁ kirassā ahosi "ayaṁ rājā mayhaṁ kupito, sacāhaṁ sabbapaṭhamaṁ 'piyā te ahan'ti puccheyyaṁ, 'na me tvaṁ piyā, cara pire'ti vadeyya, evaṁ sante kathā patiṭṭhānaṁ na labhissatī"ti kathāya patiṭṭhānatthaṁ sabbapacchā pucchi. **Kāsikosalesu** chaḍḍitabhāvena vipariṇāmo, paṭirājūnaṁ hatthagamanavasena aññathābhāvo veditabbo.

Ācamehīti[3] ācamanodakaṁ dehi. Ācamitvā hatthapāde dhovitvā mukhaṁ vikkhāletvā Satthāraṁ namassitukāmo evamāha. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Piyajātikasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Bāhitikasuttavaṇṇanā

358. **Evaṁ me sutan**ti Bāhitikasuttaṁ[4]. Tattha **Ekapuṇḍarīkaṁ nāgan**ti evaṁnāmakaṁ hatthiṁ. Tassa kira phāsukānaṁ upari tālaphalamattaṁ paṇḍaraṭṭhānaṁ

---

1. Opādesīti (Sī), uppālesīti (Syā)
2. Mayhaṁ samaṅgibhāvaṁ (Syā, Ka)
3. Ācāmehīti (Sī)
4. Bāhitiyasuttaṁ (Sī, Syā)

၃၅၆။ **ဒွိဓာ ဆေတွာ**တိ အသိနာ ဒွေ ကောဋ္ဌာသေ ကရောန္တော ဆိန္ဒိတွာ။ **အတ္တာနံ ဥပ္ဖါလေသီ**တိ[၁] တေနေဝ အသိနာ အတ္တနော ဥဒရံ ဖာလေသိ။ ယဒိ ဟိ တဿ သာ အပ္ပိယာ ဘဝေယျ၊ ဣဒါနိ အညံ မာတုဂါမံ ဂဏှိဿာမီတိ အတ္တာနံ န ဃာတေယျ။ ယသ္မာ ပနဿ သာ ပိယာ အဟောသိ၊ တသ္မာ ပရလောကေပိ တာယ သဒ္ဓိံ သမင်္ဂီဘာဝံ[၂] ပတ္ထယမာနော ဧဝမကာသိ။

၃၅၇။ **ပိယာ တေ ဝဇိရီ**တိ ဧဝံ ကိရဿာ အဟောသိ “သစာဟံ ‘ဘူတပုဗ္ဗံ မဟာရာဇ ဣမိဿာယေဝ သာဝတ္ထိယံ အညတရိဿာ ဣတ္ထိယာ’တိ-အာဒိကထံ ကထေယျံ၊ ‘ကော တေ ဧဝံ အကာသိ၊ အပေဟိ နတ္ထိ ဧတ’န္တိ မံ ပဋိသေဓေယျ၊ ဝတ္တမာနေနေဝ နံ သညာပေဿာမီ”တိ စိန္တေတွာ ဧဝမာဟ။ **ဝိပရိဏာမညထာဘာဝါ**တိ ဧတ္ထ မရဏဝသေန ဝိပရိဏာမော, ကေနစိ သဒ္ဓိံ ပလာယိတွာ ဂမနဝသေန အညထာဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

ဝါသဘာယာတိ ဝါသဘာ နာမ ရညော ဧကာ ဒေဝီ၊ တံ သန္ဓာယာဟ။

ပိယာ တေ အဟန္တိ ကသ္မာ သဗ္ဗပစ္ဆာ အာဟ? ဧဝံ ကိရဿာ အဟောသိ “အယံ ရာဇာ မယှံ ကုပိတော၊ သစာဟံ သဗ္ဗပဌမံ ‘ပိယာ တေ အဟ’န္တိ ပုစ္ဆေယျံ၊ ‘န မေ တွံ ပိယာ၊ စရ ပိရေ’တိ ဝဒေယျ၊ ဧဝံ သန္တေ ကထာ ပတိဋ္ဌာနံ န လဘိဿတီ”တိ ကထာယ ပတိဋ္ဌာနတ္ထံ သဗ္ဗပစ္ဆာ ပုစ္ဆိ။ **ကာသိကောသလေသု** ဆဍ္ဍိတဘာဝေန ဝိပရိဏာမော, ပဋိရာဇူနံ ဟတ္ထဂမနဝသေန အညထာဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။

အာစမေဟီတိ[၃] အာစမနောဒကံ ဒေဟိ။ အာစမိတွာ ဟတ္ထပါဒေ ဓောဝိတွာ မုခံ ဝိက္ခာလေတွာ သတ္ထာရံ နမဿိတုကာမော ဧဝမာဟ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ပိယဇာတိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-ဗာဟိတိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၅၈။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ ဗာဟိတိကသုတ္တံ[၄]။ တတ္ထ **ဧကပုဏ္ဍရီကံ နာဂ**န္တိ ဧဝံနာမကံ ဟတ္ထိံ။ တဿ ကိရ ဖာသုကာနံ ဥပရိ တာလဖလမတ္တံ ပဏ္ဍရဋ္ဌာနံ

၁-ဩပါဒေသီတိ (သီ)၊ ဥပ္ပါလေသီတိ (သျာ)
၂-မယှံ သမင်္ဂီဘာဝံ (သျာ၊ က)
၃-အာစာမေဟီတိ (သီ)
၄-ဗာဟိတိယသုတ္တံ (သီ၊ သျာ)

atthi, tenassa Ekapuṇḍarīkoti nāmaṁ akaṁsu. **Sirivaḍḍhaṁ mahāmattan**ti paccekahatthiṁ abhiruhitvā kathāphāsukatthaṁ saddhiṁ gacchantaṁ evaṁnāmakaṁ mahāmattaṁ. **Āyasmāno**ti ettha **no**ti pucchāya nipāto. Mahāmatto therassa saṁghāṭipattadhāraṇākāraṁ sallakkhetvā "evaṁ mahārājā"ti āha.

359. **Opārambho**ti[1] upārambhaṁ dosaṁ āropanāraho. Kiṁ pucchāmīti rājā pucchati. Sundarivatthusmiṁ uppannamidaṁ suttaṁ, taṁ pucchāmīti pucchati. **Yañhi mayaṁ bhante**ti bhante yaṁ mayaṁ viññūhīti idaṁ padaṁ gahetvā pañhena paripūretuṁ nāsakkhimhā, taṁ kāraṇaṁ āyasmatā evaṁ vadantena paripūritaṁ.

360. **Akusalo**ti akoyallasambhūto. **Sāvajjo**ti sadoso. **Sabyābajjho**ti[2] sadukkho. **Dukkhavipāko**ti idha nissandavipāko kathito[3]. **Tassā**ti tassa evaṁ attabyābādhādīnaṁ atthāya pavattakāyasamācārassa.

Sabbākusaladhammapahīno kho mahārāja Tathāgato kusaladhammasamannāgatoti ettha sabbesaṁyeva akusalānaṁ dhammānaṁ pahānaṁ vaṇṇetīti. Āma vaṇṇetīti vutte yathā pucchā, tathā attho vutto bhaveyya. Evaṁ byākaraṇaṁ pana na bhāriyaṁ. Appahīna-akusalopi hi pahānaṁ vaṇṇeyya, Bhagavā pana pahīnākusalatāya yathākārī tathāvādīti dassetuṁ evaṁ byākāsi. Sukkapakkhepi eseva nayo.

362. **Bāhitikā**ti bāhitiraṭṭhe uṭṭhitavatthassetaṁ nāmaṁ. **Soḷasasamā āyāmenā**ti āyāmena samasoḷasahatthā. **Aṭṭhasamāvitthārenā**ti vitthārena sama-aṭṭhahatthā.

363. **Bhagavato pādāsī**ti Bhagavato niyyātesi. Datvā ca pana Gandhakuṭiyaṁ vitānaṁ katvā bandhi. Tato paṭṭhāya Gandhakuṭi bhiyyoso

1. Opārabbhoti (Ṭīkā)
2. Sabyāpajjoti (Ka)
3. Nissandavipāko vipākoti kathito (Syā)

အတ္ထိ၊ တေနဿ ဧကပုဏ္ဍရီကောတိ နာမံ အကံသု။ **သိရိဝဍ္ဎံ မဟာမတ္တန္တိ** ပစ္စေကဟတ္ထိံ အဘိရုဟိတွာ ကထာဖာသုကတ္ထံ သဒ္ဓိံ ဂစ္ဆန္တံ ဧဝံနာမကံ မဟာမတ္တံ။ **အာယသ္မာ နော**တိ ဧတ္ထ **နော**တိ ပုစ္ဆာယ နိပါတော။ မဟာမတ္တော ထေရဿ သံဃာဋိပတ္တဓာရဏာကာရံ သလ္လက္ခေတွာ “ဧဝံ မဟာရာဇာ”တိ အာဟ။

၃၅၉။ **ဩပါရမ္ဘော**တိ[1] ဥပါရမ္ဘံ ဒေါသံ အာရောပနာရဟော။ ကိံ ပုစ္ဆာမီတိ ရာဇာ ပုစ္ဆတိ။ သုန္ဒရိဝတ္ထုသ္မိံ ဥပ္ပန္နမိဒံ သုတ္တံ၊ တံ ပုစ္ဆာမီတိ ပုစ္ဆတိ။ **ယဉ္ဟိ မယံ ဘန္တေ**တိ ဘန္တေ ယံ မယံ ဝိညူဟီတိ ဣဒံ ပဒံ ဂဟေတွာ ပဉှေန ပရိပူရေတုံ နာသက္ခိမှာ၊ တံ ကာရဏံ အာယသ္မတာ ဧဝံ ဝဒန္တေန ပရိပူရိတံ။

၃၆၀။ **အကုသလော**တိ အကောသလ္လသမ္ဘူတော။ **သာဝဇ္ဇော**တိ သဒေါသော။ **သဗျာဗဇ္ဈော**တိ[2] သဒုက္ခော။ **ဒုက္ခဝိပါကော**တိ ဣဓ နိဿန္ဒဝိပါကော ကထိတော[3]။ **တဿာ**တိ တဿ ဧဝံ အတ္တဗျာဗာဓာဒီနံ အတ္ထာယ ပဝတ္တကာယသမာစာရဿ။

သဗ္ဗာကုသလဓမ္မပဟီနော ခေါ မဟာရာဇ တထာဂတော ကုသလဓမ္မသမန္နာဂတောတိ ဧတ္ထ သဗ္ဗေသံယေဝ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ပဟာနံ ဝဏ္ဏေတီတိ။ အာမ ဝဏ္ဏေတီတိ ဝုတ္တေ ယထာ ပုစ္ဆာ၊ တထာ အတ္ထော ဝုတ္တော ဘဝေယျ။ ဧဝံ ဗျာကရဏံ ပန န ဘာရိယံ။ အပ္ပဟီနအကုသလောပိ ဟိ ပဟာနံ ဝဏ္ဏေယျ၊ ဘဂဝါ ပန ပဟီနာကုသလတာယ ယထာကာရီ တထာဝါဒီတိ ဒဿေတုံ ဧဝံ ဗျာကာသိ။ သုက္ကပက္ခေပိ ဧသေဝ နယော။

၃၆၂။ **ဗာဟိတိကာ**တိ ဗာဟိတိရဋ္ဌေ ဥဋ္ဌိတဝတ္ထဿေတံ နာမံ။ **သောဠသသမာ အာယာမေနာ**တိ အာယာမေန သမသောဠသဟတ္ထာ။ **အဋ္ဌသမာ ဝိတ္ထာရေနာ**တိ ဝိတ္ထာရေန သမအဋ္ဌဟတ္ထာ။

၃၆၃။ **ဘဂဝတော ပါဒါသီ**တိ ဘဂဝတော နိယျာတေသိ။ ဒတွာ စ ပန ဂန္ဓကုဋိယံ ဝိတာနံ ကတွာ ဗန္ဓိ။ တတော ပဋ္ဌာယ ဂန္ဓကုဋိ ဘိယျောသော

၁-ဩပါရဗ္ဘောတိ (ဋီကာ)
၂-သဗျာပဇ္ဇောတိ (က)
၃-နိဿန္ဒဝိပါကော ဝိပါကောတိ ကထိတော (သျာ)

mattāya sobhi. Sesaṁ sabbattha uttānameva. Neyyapuggalassa pana vasena ayaṁ desanā niṭṭhitāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Bāhitikasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Dhammacetiyasuttavaṇṇanā

364. **Evaṁ me sutan**ti Dhammacetiyasuttaṁ. Tattha **Medāḷupan**ti[1] nāmetaṁ tassa, tassa hi nigamassa medavaṇṇā pāsāṇā kirettha ussannā ahesuṁ, tasmā Medāḷupanti saṅkhaṁ gataṁ. Senāsanaṁ panettha aniyataṁ[2], tasmā na taṁ vuttaṁ. **Nagarakan**ti evaṁnāmakaṁ Sakyānaṁ nigamaṁ. **Kenacideva karaṇīyenā**ti na aññena karaṇīyena, ayaṁ pana Bandhulasenāpatiṁ saddhiṁ dvattiṁsāya puttehi ekadivaseneva gaṇhathāti āṇāpesi, taṁdivasañcassa bhariyāya Mallikāya pañcahi bhikkhusatehi saddhiṁ Bhagavā nimantito, Buddhappamukhe bhikkhusaṁghe gharaṁ āgantvā nisinnamatte "senāpati kālaṅkato"ti sāsanaṁ āharitvā Mallikāya adaṁsu. Sā paṇṇaṁ gahetvā mukhasāsanaṁ[3] pucchi. "Raññā ayye senāpati saddhiṁ dvattiṁsāya puttehi ekappahāreneva gahāpito"ti ārocesuṁ. Mahājanagataṁ[4] mā karitthāti ovaṭṭikāya paṇṇaṁ katvā bhikkhusaṁghaṁ parivisi. Tasmiṁ samaye ekā sappicāṭi nīharitā, sā ummāre āhacca bhinnā, taṁ apanetvā aññaṁ āharāpetvā bhikkhusaṁghaṁ parivisi.

Satthā katabhattakicco kathāsamuṭṭhāpanatthaṁ "sappicāṭiyā bhinnapaccayā na cintetabban"ti āha. Tasmiṁ samaye Mallikā paṇṇaṁ nīharitvā Bhagavato purato ṭhapetvā "Bhagavā imaṁ dvattiṁsāya puttehi saddhiṁ senāpatino matasāsanaṁ, ahaṁ etampi na cintayāmi, sappicāṭipaccayā kiṁ cinteyyāmī"ti āha. Bhagavā "Mallike mā cintayi, anamatagge saṁsāre nāma vattamānānaṁ hoti etan"ti aniccatādipaṭisaṁyuttaṁ dhammakathaṁ katvā agamāsi. Mallikā dvattiṁsasuṇisāyo pakkosāpetvā ovādaṁ adāsi. Rājā Mallikaṁ pakkosāpetvā "senāpatino amhākaṁ

1. Medaḷupanti (Sī)
2. Adassitaṁ (Ka)
3. Sukhasāsanaṁ (Ka)
4. Mahājanaṁ kathaṁ (Ka)

မတ္တာယ သောဘိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝ။ နေယျပုဂ္ဂလဿ ပန ဝသေန အယံ ဒေသနာ နိဋ္ဌိတာတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဗာဟိတိကသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-ဓမ္မစေတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၆၄။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** ဓမ္မစေတိယသုတ္တံ။ တတ္ထ **မေဒါဠုပန္တိ**[1] နာမေတံ တဿ၊ တဿ ဟိ နိဂမဿ မေဒဝဏ္ဏာ ပါသာဏာ ကိရေတ္ထ ဥဿန္နာ အဟေသုံ၊ တသ္မာ မေဒါဠုပန္တိ သင်္ခံ ဂတံ။ သေနာသနံ ပနေတ္ထ အနိယတံ[2]၊ တသ္မာ န တံ ဝုတ္တံ။ **နဂရကန္တိ** ဧဝံနာမကံ သကျာနံ နိဂမံ။ **ကေနစိဒေဝ ကရဏီယေနာတိ** န အညေန ကရဏီယေန၊ အယံ ပန ဗန္ဓုလသေနာပတိံ သဒ္ဓိံ ဒွတ္တိံသာယ ပုတ္တေဟိ ဧကဒိဝသေနေဝ ဂဏှထာတိ အာဏာပေသိ၊ တံဒိဝသဉ္စဿ ဘရိယာယ မလ္လိကာယ ပဉ္စဟိ ဘိက္ခုသတေဟိ သဒ္ဓိံ ဘဂဝါ နိမန္တိတော၊ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခေ ဘိက္ခုသံဃေ ဃရံ အာဂန္တွာ နိသိန္နမတ္တေ "သေနာပတိ ကာလင်္ကတော"တိ သာသနံ အာဟရိတွာ မလ္လိကာယ အဒံသု။ သာ ပဏ္ဏံ ဂဟေတွာ မုခသာသနံ[3] ပုစ္ဆိ။ "ရညာ အယျေ သေနာပတိ သဒ္ဓိံ ဒွတ္တိံသာယ ပုတ္တေဟိ ဧကပ္ပဟာရေနေဝ ဂဟာပိတော"တိ အာရောစေသုံ။ မဟာဇနဂတံ[4] မာ ကရိတ္ထာတိ ဩဝဋ္ဋိကာယ ပဏ္ဏံ ကတွာ ဘိက္ခုသံဃံ ပရိဝိသိ။ တသ္မိံ သမယေ ဧကာ သပ္ပိစာဋိ နီဟရိတာ၊ သာ ဥမ္မာရေ အာဟစ္စ ဘိန္နာ၊ တံ အပနေတွာ အညံ အာဟရာပေတွာ ဘိက္ခုသံဃံ ပရိဝိသိ။

သတ္ထာ ကတဘတ္တကိစ္စော ကထာသမုဋ္ဌာပနတ္ထံ "သပ္ပိစာဋိယာ ဘိန္နပစ္စယာ န စိန္တေတဗ္ဗ"န္တိ အာဟ။ တသ္မိံ သမယေ မလ္လိကာ ပဏ္ဏံ နီဟရိတွာ ဘဂဝတော ပုရတော ဌပေတွာ "ဘဂဝါ ဣမံ ဒွတ္တိံသာယ ပုတ္တေဟိ သဒ္ဓိံ သေနာပတိနော မတသာသနံ၊ အဟံ ဧတမ္ပိ န စိန္တယာမိ၊ သပ္ပိစာဋိပစ္စယာ ကိံ စိန္တေယျာမီ"တိ အာဟ။ ဘဂဝါ "မလ္လိကေ မာ စိန္တယိ၊ အနမတဂ္ဂေ သံသာရေ နာမ ဝတ္တမာနာနံ ဟောတိ ဧတ"န္တိ အနိစ္စတာဒိပဋိသံယုတ္တံ ဓမ္မကထံ ကတွာ အဂမာသိ။ မလ္လိကာ ဒွတ္တိံသသုဏိသာယော ပက္ကောသာပေတွာ ဩဝါဒံ အဒါသိ။ ရာဇာ မလ္လိကံ ပက္ကောသာပေတွာ "သေနာပတိနော အမှာကံ

၁-မေဒဠုပန္တိ (သီ) ၂-အဒဿိတံ (က) ၃-သုခသာသနံ (က) ၄-မဟာဇနံ ကထံ (က)

antare bhinnadoso[1] atthi natthī"ti pucchi. Natthi sāmīti. So tassā vacanena tassa niddosabhāvaṁ ñatvā vippaṭisārī balavadomanassaṁ uppādesi, so "evarūpaṁ nāma adosakārakaṁ maṁ sambhāvayitvā āgataṁ sahāyakaṁ vināsesin"ti tato paṭṭhāya pāsāde vā nāṭakesu vā rajjasukhesu vā cittassādaṁ alabhamāno tattha tattha vicarituṁ āraddho. Etadeva kiccaṁ ahosi. Idaṁ sandhāya vuttaṁ "kenacideva karaṇīyenā"ti.

Dīghaṁ kārāyananti dīghakārāyano nāma Bandhulasenāpatissa bhāgineyyo "etassa me mātulo adosakārako nikkāraṇena ghātito"ti raññā senāpatiṭṭhāne ṭhapito. Taṁ sandhāyetaṁ vuttaṁ. **Mahaccā rājānubhāvenā**ti mahatā rājānubhāvena, dharaṇitalaṁ bhindanto viya sāgaraṁ parivattento viya vicittavesasobhena mahatā balakāyenāti attho. **Pāsādikānī**ti dassaneneva saha rañjanakāni[2]. **Pasādanīyānī**ti tasseva vevacanaṁ. Atha vā **pāsādikānī**ti pasādajanakāni[3]. **Appasaddānī**ti nissaddāni. **Appanigghosānī**ti avibhāvitatthena nigghosena rahitāni. **Vijanavātānī**ti vigatajanavātāni. **Manussarāhasseyyakānī**ti manussānaṁ rahassakammānucchavikāni, rahassamantaṁ mantentānaṁ anurūpānīti attho. **Paṭisallānasāruppānī**ti nilīyanabhāvassa ekībhāvassa anucchavikāni. **Yattha sudaṁ maya**nti na tena tattha Bhagavā payirupāsitapubbo, tādisesu pana payirupā sitapubbo, tasmā yādisesu sudaṁ mayanti ayamettha attho.

Atthi mahārājāti paṇḍito senāpati "rājā Bhagavantaṁ mamāyatī"ti jānāti, so sace maṁ rājā "kahaṁ Bhagavā"ti vadeyya, adandhāyantena ācikkhituṁ yuttanti carapurise payojetvā Bhagavato nivāsanaṭṭhānaṁ ñatvāva viharati. Tasmā evamāha. **Ārāmaṁ pāvisī**ti bahinigame khandhāvāraṁ bandhāpetvā kārāyanena saddhiṁ pāvisi.

366. **Vihāro**ti Gandhakuṭiṁ sandhāyāhaṁsu. **Āḷinda**nti pamukhaṁ. **Ukkāsitvā**ti ukkāsitasaddaṁ katvā. **Aggaḷa**nti kavāṭaṁ. **Ākoṭehī**ti agganakhena īsakaṁ kuñcikacchiddasamīpe koṭehīti vuttaṁ hoti. Dvāraṁ kira ati-upari amanussā, atiheṭṭhā dīghajātikā koṭenti. Tathā

1. Cittadoso (Sī) 2. Pasādajanakāni (Sī, Syā) 3. Dassanīyāni (Sī, Syā)

အန္တရေ ဘိန္နဒေါသော[၁] အတ္ထိ နတ္ထီ”တိ ပုစ္ဆိ။ နတ္ထိ သာမီတိ။ သော တဿာ ဝစနေန တဿ နိဒ္ဒေါသဘာဝံ ဉတွာ ဝိပ္ပဋိသာရီ ဗလဝဒေါမနဿံ ဥပ္ပါဒေသိ၊ သော “ဧဝရူပံ နာမ အဒေါသကာရကံ မံ သမ္ဘာဝယိတွာ အာဂတံ သဟာယကံ ဝိနာသေသိ”န္တိ တတော ပဋ္ဌာယ ပါသာဒေ ဝါ နာဋကေသု ဝါ ရဇ္ဇသုခေသု ဝါ စိတ္တဿာဒံ အလဘမာနော တတ္ထ တတ္ထ ဝိစရိတုံ အာရဒ္ဓေါ။ ဧတဒေဝ ကိစ္စံ အဟောသိ။ ဣဒံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ “ကေနစိဒေဝ ကရဏီယေနာ”တိ။

ဒီဃံ ကာရာယနန္တိ ဒီဃကာရာယနော နာမ ဗန္ဓုလသေနာပတိဿ ဘာဂိနေယျော “ဧတဿ မေ မာတုလော အဒေါသကာရကော နိက္ကာရဏေန ဃာတိတော”တိ ရညာ သေနာပတိဋ္ဌာနေ ဌပိတော။ တံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ **မဟစ္စာ ရာဇာနုဘာဝေနာ**တိ မဟတာ ရာဇာနုဘာဝေန၊ ဓရဏီတလံ ဘိန္ဒန္တော ဝိယ သာဂရံ ပရိဝတ္တေန္တော ဝိယ ဝိစိတ္တဝေသသောဘေန မဟတာ ဗလကာယေနာတိ အတ္ထော။ **ပါသာဒိကာနီ**တိ ဒဿနေနေဝ သဟ ရဉ္ဇနကာနိ[၂]။ **ပသာဒနီယာနီ**တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ အထ ဝါ **ပါသာဒိကာနီ**တိ ပသာဒဇနကာနိ[၃]။ **အပ္ပသဒ္ဒါနီ**တိ နိဿဒ္ဒါနိ။ **အပ္ပနိဂ္ဃောသာနီ**တိ အဝိဘာဝိတတ္ထေန နိဂ္ဃောသေန ရဟိတာနိ။ **ဝိဇနဝါတာနီ**တိ ဝိဂတဇနဝါတာနိ။ **မနုဿရာဟဿေယျကာနီ**တိ မနုဿာနံ ရဟဿကမ္မာနုစ္ဆဝိကာနိ၊ ရဟဿမန္တံ မန္တေန္တာနံ အနုရူပါနီတိ အတ္ထော။ **ပဋိသလ္လာနသာရုပ္ပါနီ**တိ နိလီယနဘာဝဿ ဧကီဘာဝဿ အနုစ္ဆဝိကာနိ။ **ယတ္ထ သုဒံ မယ**န္တိ န တေန တတ္ထ ဘဂဝါ ပယိရုပါသိတပုဗ္ဗော၊ တာဒိသေသု ပန ပယိရုပါသိတပုဗ္ဗော၊ တသ္မာ ယာဒိသေသု သုဒံ မယန္တိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။

အတ္ထိ မဟာရာဇာတိ ပဏ္ဍိတော သေနာပတိ “ရာဇာ ဘဂဝန္တံ မမာယတီ”တိ ဇာနာတိ၊ သော သစေ မံ ရာဇာ “ကဟံ ဘဂဝါ”တိ ဝဒေယျ၊ အဒန္ဓာယန္တေန အာစိက္ခိတုံ ယုတ္တန္တိ စရပုရိသေ ပယောဇေတွာ ဘဂဝတော နိဝါသနဋ္ဌာနံ ဉတွာဝ ဝိဟရတိ။ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ **အာရာမံ ပါဝိသီ**တိ ဗဟိနိဂမေ ခန္ဓာဝါရံ ဗန္ဓာပေတွာ ကာရာယနေန သဒ္ဓိံ ပါဝိသိ။

၃၆၆။ **ဝိဟာရော**တိ ဂန္ဓကုဋိံ သန္ဓာယာဟံသု။ **အာဠိန္ဒ**န္တိ ပမုခံ။ **ဥက္ကာသိတွာ**တိ ဥက္ကာသိတသဒ္ဒံ ကတွာ။ **အဂ္ဂဠ**န္တိ ကဝါဋံ။ **အာကောဋေဟီ**တိ အဂ္ဂနခေန ဤသကံ ကုဉ္စိကစ္ဆိဒ္ဒသမီပေ ကောဋေဟီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဒွါရံ ကိရ အတိဥပရိ အမနုဿာ, အတိဟေဋ္ဌာ ဒီဃဇာတိကာ ကောဋေန္တိ။ တထာ

၁-စိတ္တဒေါသော (သီ) ၂-ပသာဒဇနကာနိ (သီ၊ သျာ) ၃-ဒဿနီယာနိ (သီ၊ သျာ)

akoṭetvā majjhe chiddasamīpe koṭetabbaṁ, idaṁ dvārakoṭṭakavattanti dīpentā vadanti. **Tatthevā**ti bhikkhūhi vuttaṭṭhāneyeva. **Khaggañca uṇhīsañcā**ti desanāmattametaṁ,

Vālabījanimuṇhīsaṁ, khaggaṁ chattañcupāhanaṁ.
Oruyha rājā yānamhā, ṭhapayitvā paṭicchadanti—

Āgatāni pana pañcapi rājakakudhabhaṇḍāni adāsi. Kasmā pana adāsīti. Atigaruno Sammāsambuddhassa santikaṁ uddhatavesena gantuṁ na yuttanti ca, ekakova upasaṅkamitvā attano rucivasena sammodissāmi cāti. Pañcasu hi rājakakudhabhaṇḍesu nivattitesu tvaṁ nivattāti vattabbaṁ na hoti, sabbe sayameva nivattanti. Iti imehi dvīhi kāraṇehi adāsi. **Rahāyatī**ti rahassaṁ karoti nigūhati. Ayaṁ kirassa adhippāyo "pubbepi ayaṁ rājā samaṇena Gotamena saddhiṁ catukkaṇṇamantaṁ mantetvā mayhaṁ mātulaṁ saddhiṁ dvattiṁsāya puttehi gaṇhāpesi, idānipi catukkaṇṇamantaṁ mantetukāmo, kacci nu kho maṁ gaṇhāpessatī"ti. Evaṁ kopavasenassa etadahosi.

Vivari Bhagavā dvāranti na Bhagavā uṭṭhāya dvāraṁ vivari, vivaratūti pana hatthaṁ pasāresi. Tato "Bhagavā tumhehi anekesu kappakoṭīsu dānaṁ dadamānehi na sahatthā dvāravivaraṇakammaṁ katan"ti sayameva dvāraṁ vivaṭaṁ. Taṁ pana yasmā Bhagavato manena vivaṭaṁ, tasmā "vivari Bhagavā dvāran"ti vattuṁ vaṭṭati. **Vihāraṁ pavisitvā**ti Gandhakuṭiṁ pavisitvā. Tasmiṁ pana paviṭṭhamatteyeva kārāyano pañca rājakakudhabhaṇḍāni gahetvā khandhāvāraṁ gantvā vaṭaṭūbhaṁ[1] āmantesi "chattaṁ samma ussāpehī"ti. Mayhaṁ pitā kiṁ gatoti. Pitaraṁ mā puccha, sace tvaṁ na ussāpesi, taṁ gaṇhitvā ahaṁ ussāpemīti. "Ussāpemi sammā"ti sampaṭicchi. Kārāyano rañño ekaṁ assañca asiñca ekameva ca paricārikaṁ itthiṁ ṭhapetvā "sace rājā jīvitena atthiko, mā āgacchatū"ti Viṭaṭūbhassa chattaṁ ussāpetvā taṁ gahetvā Sāvatthimeva gato.

---

1. Viḍūḍabhaṁ (Sī, Syā)

အကောဋေတွာ မဇ္ဈေ ဆိဒ္ဒသမီပေ ကောဋေတဗ္ဗံ၊ ဣဒံ ဒွါရကောဋ္ဋကဝတ္တန္တိ ဒီပေန္တာ ဝဒန္တိ။ **တတ္ထေဝါ**တိ ဘိက္ခူဟိ ဝုတ္တဋ္ဌာနေယေဝ။ **ခဂ္ဂဉ္စ ဥဏှီသဉ္စာ**တိ ဒေသနာမတ္တမေတံ၊

ဝါလဗီဇနိမုဏှီသံ၊ ခဂ္ဂံ ဆတ္တဉ္စုပါဟနံ။
ဩရုယှ ရာဇာ ယာနမှာ၊ ဌပယိတွာ ပဋိစ္ဆဒန္တိ—

အာဂတာနိ ပန ပဉ္စပိ ရာဇကကုဓဘဏ္ဍာနိ အဒါသိ။ ကသ္မာ ပန အဒါသီတိ။ အတိဂရုနော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ သန္တိကံ ဥဒ္ဓတဝေသေန ဂန္တုံ န ယုတ္တန္တိ စ, ဧကကောဝ ဥပသင်္ကမိတွာ အတ္တနော ရုစိဝသေန သမ္မောဒိဿာမိ စာတိ။ ပဉ္စသု ဟိ ရာဇကကုဓဘဏ္ဍေသု နိဝတ္တိတေသု တွံ နိဝတ္တာတိ ဝတ္တဗ္ဗံ န ဟောတိ၊ သဗ္ဗေ သယမေဝ နိဝတ္တန္တိ။ ဣတိ ဣမေဟိ ဒွီဟိ ကာရဏေဟိ အဒါသိ။ **ရဟာယတီ**တိ ရဟဿံ ကရောတိ နိဂူဟတိ။ အယံ ကိရဿ အဓိပ္ပါယော "ပုဗ္ဗေပိ အယံ ရာဇာ သမဏေန ဂေါတမေန သဒ္ဓိံ စတုက္ကဏ္ဏမန္တံ မန္တေတွာ မယှံ မာတုလံ သဒ္ဓိံ ဒွတ္တိံသာယ ပုတ္တေဟိ ဂဏှာပေသိ၊ ဣဒါနိပိ စတုက္ကဏ္ဏမန္တံ မန္တေတုကာမော၊ ကစ္စိ နု ခေါ မံ ဂဏှာပေဿတီ"တိ။ ဧဝံ ကောပဝသေနဿ ဧတဒဟောသိ။

ဝိဝရိ ဘဂဝါ ဒွါရန္တိ န ဘဂဝါ ဥဋ္ဌာယ ဒွါရံ ဝိဝရိ၊ ဝိဝရတူတိ ပန ဟတ္ထံ ပသာရေသိ။ တတော "ဘဂဝါ တုမှေဟိ အနေကေသု ကပ္ပကောဋီသု ဒါနံ ဒဒမာနေဟိ န သဟတ္ထာ ဒွါရဝိဝရဏကမ္မံ ကတ"န္တိ သယမေဝ ဒွါရံ ဝိဝဋံ။ တံ ပန ယသ္မာ ဘဂဝတော မနေန ဝိဝဋံ၊ တသ္မာ "ဝိဝရိ ဘဂဝါ ဒွါရ"န္တိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ **ဝိဟာရံ ပဝိသိတွာ**တိ ဂန္ဓကုဋိံ ပဝိသိတွာ။ တသ္မိံ ပန ပဝိဋ္ဌမတ္တေယေဝ ကာရာယနော ပဉ္စ ရာဇကကုဓဘဏ္ဍာနိ ဂဟေတွာ ခန္ဓာဝါရံ ဂန္တွာ ဝိဋဋူဘံ[၁] အာမန္တေသိ "ဆတ္တံ သမ္မ ဥဿာပေဟီ"တိ။ မယှံ ပိတာ ကိံ ဂတောတိ။ ပိတရံ မာ ပုစ္ဆ၊ သစေ တွံ န ဥဿာပေသိ၊ တံ ဂဏှိတွာ အဟံ ဥဿာပေမီတိ။ "ဥဿာပေမိ သမ္မာ"တိ သမ္ပဋိစ္ဆိ။ ကာရာယနော ရညော ဧကံ အဿဉ္စ အသိဉ္စ ဧကမေဝ စ ပရိစာရိကံ ဣတ္ထိံ ဌပေတွာ "သစေ ရာဇာ ဇီဝိတေန အတ္ထိကော၊ မာ အာဂစ္ဆတူ"တိ ဝိဋဋူဘဿ ဆတ္တံ ဥဿာပေတွာ တံ ဂဟေတွာ သာဝတ္ထိမေဝ ဂတော။

၁-ဝိဍူဍဘံ (သီ၊ သျာ)

367. **Dhammanvayo**ti paccakkhañāṇasaṅkhātassa dhammassa anunayo anumānaṁ, anubuddhīti attho. Idāni yenassa dhammanvayena “Sammāsambuddho Bhagavā”ti-ādi hoti, taṁ dassetuṁ **idha panāhaṁ bhante**ti-ādimāha. Tattha **āpāṇakoṭikan**ti pāṇoti jīvitaṁ, taṁ mariyādaṁ[1] anto karitvā, maraṇasamayepi carantiyeva, taṁ na vītikkamantīti vuttaṁ hoti. “Apāṇakoṭikan”tipi pāṭho, ājīvitapariyantanti[2] attho. Yathā ekacce jīvitahetu atikkamantā pāṇakoṭikaṁ[3] katvā caranti, na evanti attho. **Ayampikho me bhante**ti Buddhasubuddhatāya dhammasvākkhātatāya saṁghasuppaṭipannatāya ca etaṁ evaṁ hoti, evaṁ hi me bhante ayaṁ Bhagavati dhammanvayo hotīti dīpeti. Eseva nayo sabbattha.

369. **Na viya maññe cakkhuṁ bandhante**ti cakkhuṁ abandhante viya. Apāsādikaṁ hi disvā puna okākanakiccaṁ na hoti, tasmā so cakkhuṁ na bandhati nāma. Pāsādikaṁ disvā punappunaṁ olokanakiccaṁ hoti, tasmā so cakkhuṁ bandhati nāma. Ime ca apāsādikā, tasmā evamāha. **Bandhukarogo no**ti kularogo[4]. Amhākaṁ kule jātā evarūpā hontīti vadanti. **Uḷāran**ti mahesakkhaṁ. **Pubbenāparan**ti pubbato aparaṁ visesaṁ. Tattha kasiṇaparikammaṁ katvā samāpattiṁ nibbattento uḷāraṁ pubbe[5] visesaṁ sañjānāti nāma, samāpattiṁ padaṭṭhānaṁ katvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattaṁ gaṇhanto uḷāraṁ pubbato aparaṁ visesaṁ sañjānāti nāma.

370. **Ghātetāyaṁ vā ghātetun**ti ghātetabbayuttakaṁ ghātetuṁ. **Jāpetāyaṁ vā jāpetun**ti dhanena vā jāpetabbayuttakaṁ jāpetuṁ jānituṁ adhanaṁ kātuṁ. **Pabbājetāyaṁ vā pabbājetun**ti raṭṭhato vā pabbājetabbayuttakaṁ pabbājetuṁ.

373. **Isidattapurāṇā**ti[6] isidatto ca purāṇo ca. Tesu eko brahmacārī, eko sadārasantuṭṭho. **Mamabhattā**ti mama santakaṁ

1. Pāṇakoṭiṁ jīvitamariyādaṁ (Sī, Syā)
2. Āpanakoṭikantipi pāṭho, ājīvapariyantanti (Syā)
3. Na pāṇakoṭikaṁ (Sī, Syā)
4. Bandhukaroginoti kularogā (Ka), ... kularogo amhākaṁ (?)
5. Pubbena (Ka)
6. Isidantapurāṇāti (Syā, Ka)

၃၆၇။ **ဓမ္မန္ဝယော**တိ ပစ္စက္ခဉာဏသင်္ခါတဿ ဓမ္မဿ အနုနယော အနုမာနံ၊ အနုဗုဒ္ဓီတိ အတ္ထော။ ဣဒါနိ ယေနဿ ဓမ္မန္ဝယေန “သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဘဂဝါ”တိအာဒိ ဟောတိ၊ တံ ဒဿေတုံ **ဣဓ ပနာဟံ ဘန္တေ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အာပါဏကောဋိက**န္တိ ပါဏောတိ ဇီဝိတံ၊ တံ မရိယာဒံ[1] အန္တော ကရိတွာ၊ မရဏသမယေပိ စရန္တိယေဝ၊ တံ န ဝီတိက္ကမန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ “အပါဏကောဋိက”န္တိပိ ပါဠော၊ အာဇီဝိတပရိယန္တန္တိ[2] အတ္ထော။ ယထာ ဧကစ္စေ ဇီဝိတဟေတု အတိက္ကမန္တာ ပါဏကောဋိကံ[3] ကတွာ စရန္တိ၊ န ဧဝန္တိ အတ္ထော။ **အယမ္ပိခေါ မေ ဘန္တေ**တိ ဗုဒ္ဓသုဗုဒ္ဓတာယ ဓမ္မသွာက္ခာတတာယ သံဃသုပ္ပဋိပန္နတာယ စ ဧတံ ဧဝံ ဟောတိ၊ ဧဝံ ဟိ မေ ဘန္တေ အယံ ဘဂဝတိ ဓမ္မန္ဝယော ဟောတီတိ ဒီပေတိ။ ဧသေဝ နယော သဗ္ဗတ္ထ။

၃၆၉။ **န ဝိယ မညေ စက္ခုံ ဗန္ဓန္တေ**တိ စက္ခုံ အဗန္ဓန္တေ ဝိယ။ အပါသာဒိကံ ဟိ ဒိသွာ ပုန ဩလောကနကိစ္စံ န ဟောတိ၊ တသ္မာ သော စက္ခုံ န ဗန္ဓတိ နာမ။ ပါသာဒိကံ ဒိသွာ ပုနပ္ပုနံ ဩလောကနကိစ္စံ ဟောတိ၊ တသ္မာ သော စက္ခုံ ဗန္ဓတိ နာမ။ ဣမေ စ အပါသာဒိကာ၊ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ **ဗန္ဓုကရောဂေါ နော**တိ ကုလရောဂေါ[4]။ အမှာကံ ကုလေ ဇာတာ ဧဝရူပါ ဟောန္တီတိ ဝဒန္တိ။ **ဥဠာရ**န္တိ မဟေသက္ခံ။ **ပုဗ္ဗေနာပရ**န္တိ ပုဗ္ဗတော အပရံ ဝိသေသံ။ တတ္ထ ကသိဏပရိကမ္မံ ကတွာ သမာပတ္တိံ နိဗ္ဗတ္တေန္တော ဥဠာရံ ပုဗ္ဗေ[5] ဝိသေသံ သဉ္ဇာနာတိ နာမ၊ သမာပတ္တိံ ပဒဋ္ဌာနံ ကတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေတွာ အရဟတ္တံ ဂဏှန္တော ဥဠာရံ ပုဗ္ဗတော အပရံ ဝိသေသံ သဉ္ဇာနာတိ နာမ။

၃၇၀။ **ဃာတေတာယံ ဝါ ဃာတေတု**န္တိ ဃာတေတဗ္ဗယုတ္တကံ ဃာတေတုံ။ **ဇာပေတာယံ ဝါ ဇာပေတု**န္တိ ဓနေန ဝါ ဇာပေတဗ္ဗယုတ္တကံ ဇာပေတုံ ဇာနိတုံ အဓနံ ကာတုံ။ **ပဗ္ဗာဇေတာယံ ဝါ ပဗ္ဗာဇေတု**န္တိ ရဋ္ဌတော ဝါ ပဗ္ဗာဇေတဗ္ဗယုတ္တကံ ပဗ္ဗာဇေတုံ။

၃၇၃။ **ဣသိဒတ္တပုရာဏာ**တိ[6] ဣသိဒတ္တော စ ပုရာဏော စ။ တေသု ဧကော ဗြဟ္မစာရီ၊ ဧကော သဒါရသန္တုဋ္ဌော။ **မမဘတ္တာ**တိ မမ သန္တကံ

၁-ပါဏကောဋိံ ဇီဝိတမရိယာဒံ (သီ၊ သျာ)
၂-အာပနကောဋိကန္တိပိ ပါဠော၊ အာဇီဝပရိယန္တန္တိ (သျာ)
၃-န ပါဏကောဋိကံ (သီ၊ သျာ)
၄-ဗန္ဓုကရောဂိနောတိ ကုလရောဂါ (က)၊....ကုလရောဂေါ အမှာကံ (?)
၅-ပုဗ္ဗေန (က)
၆-ဣသိဒန္တပုရာဏာတိ (သျာ၊ က)

bhattaṁ etesanti mamabhattā. **Mamayānā**ti mama santakaṁ yānaṁ etesanti mamayānā. **Jīvikāya dātā**ti[1] jīvitavuttiṁ dātā. **Vīmaṁsamāno**ti upaparikkhamāno. Tadā kira rājā niddaṁ anokkantova okkanto viya hutvā nipajji. Atha te thapatayo "katarasmiṁ disābhāge Bhagavā"ti pucchitvā "asukasmiṁ nāmā"ti sutvā mantayiṁsu "yena Sammāsambuddho, tena sīse kate rājā pādato hoti. Yena rājā, tena sīse kate Satthā pādato hoti, kiṁ karissāmā"ti. Tato nesaṁ etadahosi "rājā kuppamāno yaṁ amhākaṁ deti, taṁ acchindeyya. Na kho pana mayaṁ sakkoma jānamānā Satthāraṁ pādato kātun"ti rājānaṁ pādato katvā nipajjiṁsu. Taṁ sandhāya ayaṁ rājā evamāha.

374. **Pakkāmī**ti Gandhakuṭito nikkhamitvā kārāyanassa ṭhitaṭṭhānaṁ gato, taṁ tattha adisvā khandhāvāraṭṭhānaṁ gato, atthāpi aññaṁ adisvā taṁ itthiṁ pucchi. Sā sabbaṁ pavattiṁ ācikkhi. Rājā "na idāni mayā ekakena tattha gantabbaṁ, Rājagahaṁ gantvā bhāgineyyena saddhiṁ āgantvā mayhaṁ rajjaṁ gaṇhissāmī"ti Rājagahaṁ gacchanto antarāmagge kaṇājakabhattañceva bhuñji, bahala-udakañca pivi. Tassa sukhumālapakatikassa āhāro na sammā pariṇāmi. So Rājagahaṁ pāpuṇantopi vikāle dvāresu pihitesu pāpuṇi. "Ajja sālāyaṁ sayitvā sve mayhaṁ bhāgineyyaṁ passissāmī"ti bahinagare sālāya nipajji. Tassa rattibhāge uṭṭhānāni pavattiṁsu, katipayavāre bahi nikkhami. Tato paṭṭhāya padasā gantuṁ asakkonto tassā itthiyā aṅke nipajjitvā alavapaccūse kālamakāsi. Sā tassa matabhāvaṁ ñatvā "dvīsu rajjesu rajjaṁ kāretvā idāni parassa bahinagare anāthasālāya anāthakālakiriyaṁ katvā nipanno mayhaṁ sāmi Kosalarājā"ti-ādīni vadamānā uccāsaddena paridevituṁ ārabhi. Manussā sutvā rañño ārocesuṁ. Rājā āgantvā disvā sañjānitvā āgatakāraṇaṁ ñatvā mahāparihārena ñatvā mahāparihārena sarīrakiccaṁ karitvā "Viṭaṭūbhaṁ gaṇhissāmī"ti bheriṁ carāpetvā balakāyaṁ sanni pātesi. Amaccā pādesu patitvā "sace deva tumhākaṁ mātulo arogo assa, tumhākaṁ gantuṁ yuttaṁ bhaveyya, idāni pana Viṭaṭūbhopi

1. Jīvitaṁ dātāti (Ka)

ဘတ္တံ ဧတေသန္တိ မမဘတ္တာ။ **မမယာနာ**တိ မမ သန္တကံ ယာနံ ဧတေသန္တိ မမယာနာ။ **ဇီဝိကာယ ဒါတာ**တိ[၁] ဇီဝိတဝုတ္တိံ ဒါတာ။ **ဝီမံသမာနော**တိ ဥပပရိက္ခမာနော။ တဒါ ကိရ ရာဇာ နိဒ္ဒံ အနောက္ကန္တောဝ ဩက္ကန္တော ဝိယ ဟုတွာ နိပဇ္ဇိ။ အထ တေ ထပတယော "ကတရသ္မိံ ဒိသာဘာဂေ ဘဂဝါ"တိ ပုစ္ဆိတွာ "အသုကသ္မိံ နာမာ"တိ သုတွာ မန္တယိံသု "ယေန သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ တေန သီသေ ကတေ ရာဇာ ပါဒတော ဟောတိ။ ယေန ရာဇာ၊ တေန သီသေ ကတေ သတ္ထာ ပါဒတော ဟောတိ၊ ကိံ ကရိဿာမာ"တိ။ တတော နေသံ ဧတဒဟောသိ "ရာဇာ ကုပ္ပမာနော ယံ အမှာကံ ဒေတိ၊ တံ အစ္ဆိန္ဒေယျ။ န ခေါ ပန မယံ သက္ကောမ ဇာနမာနာ သတ္ထာရံ ပါဒတော ကာတု"န္တိ ရာဇာနံ ပါဒတော ကတွာ နိပဇ္ဇိံသု။ တံ သန္ဓာယ အယံ ရာဇာ ဧဝမာဟ။

၃၇၄။ **ပက္ကာမီ**တိ ဂန္ဓကုဋိတော နိက္ခမိတွာ ကာရာယနဿ ဌိတဋ္ဌာနံ ဂတော၊ တံ တတ္ထ အဒိသွာ ခန္ဓာဝါရဋ္ဌာနံ ဂတော၊ တတ္ထာပိ အညံ အဒိသွာ တံ ဣတ္ထိံ ပုစ္ဆိ။ သာ သဗ္ဗံ ပဝတ္တိံ အာစိက္ခိ။ ရာဇာ "န ဣဒါနိ မယာ ဧကကေန တတ္ထ ဂန္တဗ္ဗံ၊ ရာဇဂဟံ ဂန္တွာ ဘာဂိနေယျေန သဒ္ဓိံ အာဂန္တွာ မယှံ ရဇ္ဇံ ဂဏှိဿာမီ"တိ ရာဇဂဟံ ဂစ္ဆန္တော အန္တရာမဂ္ဂေ ကဏာဇကဘတ္တဉ္စေဝ ဘုဉ္ဇိ၊ ဗဟလဥဒကဉ္စ ပိဝိ။ တဿ သုခုမာလပကတိကဿ အာဟာရော န သမ္မာ ပရိဏာမိ။ သော ရာဇဂဟံ ပါပုဏန္တောပိ ဝိကာလေ ဒွါရေသု ပိဟိတေသု ပါပုဏိ။ "အဇ္ဇ သာလာယံ သယိတွာ သွေ မယှံ ဘာဂိနေယျံ ပဿိဿာမီ"တိ ဗဟိနဂရေ သာလာယ နိပဇ္ဇိ။ တဿ ရတ္တိဘာဂေ ဥဋ္ဌာနာနိ ပဝတ္တိံသု၊ ကတိပယဝါရေ ဗဟိ နိက္ခမိ။ တတော ပဋ္ဌာယ ပဒသာ ဂန္တုံ အသက္ကောန္တော တဿာ ဣတ္ထိယာ အင်္ကေ နိပဇ္ဇိတွာ ဗလဝပစ္စူသေ ကာလမကာသိ။ သာ တဿ မတဘာဝံ ဉတွာ "ဒွီသု ရဇ္ဇေသု ရဇ္ဇံ ကာရေတွာ ဣဒါနိ ပရဿ ဗဟိနဂရေ အနာထသာလာယ အနာထကာလကိရိယံ ကတွာ နိပန္နော မယှံ သာမိ ကောသလရာဇာ"တိအာဒီနိ ဝဒမာနာ ဥစ္စာသဒ္ဒေန ပရိဒေဝိတုံ အာရဘိ။ မနုဿာ သုတွာ ရညော အာရောစေသုံ။ ရာဇာ အာဂန္တွာ ဒိသွာ သဉ္ဇာနိတွာ အာဂတကာရဏံ ဉတွာ မဟာပရိဟာရေန သရီရကိစ္စံ ကာရိတွာ "ဝိဋဋူဘံ ဂဏှိဿာမီ"တိ ဘေရိံ စရာပေတွာ ဗလကာယံ သန္နိပါတေသိ။ အမစ္စာ ပါဒေသု ပတိတွာ "သစေ ဒေဝ တုမှာကံ မာတုလော အရောဂေါ အဿ၊ တုမှာကံ ဂန္တုံ ယုတ္တံ ဘဝေယျ၊ ဣဒါနိ ပန ဝိဋဋူဘောပိ

၁-ဇီဝိတံ ဒါတာတိ (က)

tumhe nissāya chattaṁ ussāpetuṁ arahatiyevā”ti saññāpetvā nivāretuṁ.

Dhammacetiyānīti dhammassa cittīkāravacanāni. Tīsu hi ratanesu yattha katthaci cittīkāre kate sabbattha katoyeva hoti, tasmā Bhagavati cittīkāre kate dhammopi katova hotīti Bhagavā “dhammacetiyānī”ti āha. **Ādibrahmacariyakānī**ti maggabrahmacariyassa ādibhūtāni, pubbabhāgapaṭipattibhūtānīti attho. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Dhammacetiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

10. Kaṇṇakatthalasuttavaṇṇanā

375. **Evaṁ me sutan**ti Kaṇṇakatthalasuttaṁ. Tattha **Uruññāyanti**[1] **Uruññā**ti tassa raṭṭhassapi nagarassapi etadeva nāmaṁ, Bhagavā Uruññānagaraṁ upanissāya viharati. **Kaṇṇakatthale migadāye**ti tassa nāgarassa avidūre Kaṇṇakatthalaṁ nāma eko ramaṇīyo bhūmibhāgo atthi, so migānaṁ abhayatthāya dinnattā migadāyoti vuccati, tasmiṁ kaṇṇakatthale migadāye. **Kenacideva karaṇīyenā**ti na aññena, anantarasutte vuttakaraṇīyeneva. **Somā ca bhaginī Sakulā ca bhaginī**ti imā dve bhaginiyo rañño pajāpatiyo. **Bhattābhihāre**ti bhattaṁ abhiharaṇaṭṭhāne. Rañño bhuñjanaṭṭhānaṁ hi sabbāpi orodhā kaṭacchu-ādīni gahetvā rājānaṁ upaṭṭhātuṁ gacchanti, tāpi tatheva agamaṁsu.

376. **Kiṁ pana mahārājā**ti kasmā evamāha? Rañño garahaparimocanatthaṁ. Evaṁ hi parisā cinteyya[2] “ayaṁ rājā āgacchamānova mātugāmānaṁ sāsanaṁ āroceti, mayaṁ attano dhammatāya Bhagavantaṁ daṭṭhuṁ āgatoti maññāma, ayaṁ pana mātugāmānaṁ sāsanaṁ gahetvā āgato, mātugāmadāso maññe, esa pubbepi imināva kāraṇena āgacchatī”ti. Pucchito pana so attano āgamanakāraṇaṁ kathessati, evamassa ayaṁ garahā na uppajjissatīti garahamocanatthaṁ evamāha.

---

1. Ujuññāyanti (Sī), Udaññāyanti (Syā)
2. Cinteyyuṁ (Ka)

တုမှေ နိဿာယ ဆတ္တံ ဥဿာပေတုံ အရဟတိယေဝါ”တိ သညာပေတွာ နိဝါရေသုံ။

ဓမ္မစေတိယာနီတိ ဓမ္မဿ စိတ္တီကာရဝစနာနိ။ တီသု ဟိ ရတနေသု ယတ္ထ ကတ္ထစိ စိတ္တီကာရေ ကတေ သဗ္ဗတ္ထ ကတောယေဝ ဟောတိ၊ တသ္မာ ဘဂဝတိ စိတ္တီကာရေ ကတေ ဓမ္မောပိ ကတောဝ ဟောတီတိ ဘဂဝါ “ဓမ္မစေတိယာနီ”တိ အာဟ။ **အာဒိဗြဟ္မစရိယကာနီ**တိ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယဿ အာဒိဘူတာနိ၊ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပတ္တိဘူတာနီတိ အတ္ထော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဓမ္မစေတိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁၀-ကဏ္ဏကတ္ထလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၇၅။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ ကဏ္ဏကတ္ထလသုတ္တံ။ တတ္ထ **ဥရုညာယန္တိ**[၁] **ဥရုညာ**တိ တဿ ရဋ္ဌဿပိ နဂရဿပိ ဧတဒေဝ နာမံ၊ ဘဂဝါ ဥရုညာနဂရံ ဥပနိဿာယ ဝိဟရတိ။ **ကဏ္ဏကတ္ထလေ မိဂဒါယေ**တိ တဿ နဂရဿ အဝိဒူရေ ကဏ္ဏကတ္ထလံ နာမ ဧကော ရမဏီယော ဘူမိဘာဂေါ အတ္ထိ၊ သော မိဂါနံ အဘယတ္ထာယ ဒိန္နတ္တာ မိဂဒါယောတိ ဝုစ္စတိ၊ တသ္မိံ ကဏ္ဏကတ္ထလေ မိဂဒါယေ။ **ကေနစိဒေဝ ကရဏီယေနာ**တိ န အညေန၊ အနန္တရသုတ္တေ ဝုတ္တကရဏီယေနေဝ။ **သောမာ စ ဘဂိနီ သကုလာ စ ဘဂိနီ**တိ ဣမာ ဒွေ ဘဂိနိယော ရညော ပဇာပတိယော။ **ဘတ္တာဘိဟာရေ**တိ ဘတ္တံ အဘိဟရဏဋ္ဌာနေ။ ရညော ဘုဉ္ဇနဋ္ဌာနံ ဟိ သဗ္ဗာပိ ဩရောဓာ ကဋစ္ဆုအာဒီနိ ဂဟေတွာ ရာဇာနံ ဥပဋ္ဌာတုံ ဂစ္ဆန္တိ၊ တာပိ တထေဝ အဂမံသု။

၃၇၆။ **ကိံ ပန မဟာရာဇာ**တိ ကသ္မာ ဧဝမာဟ? ရညော ဂရဟပရိမောစနတ္ထံ။ ဧဝံ ဟိ ပရိသာ စိန္တေယျ[၂] “အယံ ရာဇာ အာဂစ္ဆမာနောဝ မာတုဂါမာနံ သာသနံ အာရောစေတိ၊ မယံ အတ္တနော ဓမ္မတာယ ဘဂဝန္တံ ဒဋ္ဌုံ အာဂတောတိ မညာမ၊ အယံ ပန မာတုဂါမာနံ သာသနံ ဂဟေတွာ အာဂတော၊ မာတုဂါမဒါသော မညေ၊ ဧသ ပုဗ္ဗေပိ ဣမိနာဝ ကာရဏေန အာဂစ္ဆတီ”တိ။ ပုစ္ဆိတော ပန သော အတ္တနော အာဂမနကာရဏံ ကထေဿတိ၊ ဧဝမဿ အယံ ဂရဟာ န ဥပ္ပဇ္ဇိဿတီတိ ဂရဟမောစနတ္ထံ ဧဝမာဟ။

၁-ဥဇုညာယန္တိ (သီ)၊ ဥဒညာယန္တိ (သျာ)
၂-စိန္တေယျုံ (က)

378. **Abbhudāhāsī**ti kathesi. **Sakideva sabbaṁ ñassati sabbaṁ dakkhitī**ti yo ekāvajjanena ekacittena[1] atītānāgatapaccuppannaṁ sabbaṁ ñassati vā dakkhiti vā, so natthīti attho. Ekena hi cittena atītaṁ sabbaṁ jānissāmīti āvajjitvāpi atītaṁ sabbaṁ jānituṁ na sakkā, ekadesameva jānāti. Anāgatapaccuppannaṁ pana tena cittena sabbeneva sabbaṁ na jānātīti. Esa nayo itaresu. Evaṁ ekacittavasenāyaṁ pañho kathito. **Heturūpan**ti hetusabhāvaṁ kāraṇajātikaṁ. **Saheturūpan**ti sakāraṇajātikaṁ. **Samparāyikāhaṁ bhante**ti samparāyaguṇaṁ ahaṁ bhante pucchāmi.

379. **Pañcimānī**ti imasmiṁ sutte pañca padhāniyaṅgāni lokuttaramissakāni kathitāni. Kathinaṅgaṇavāsīcūḷasamuddatthero pana “tumhākaṁ bhante kiṁ ruccatī”ti vutte “mayhaṁ lokuttarānevāti ruccatī”ti āha. **Padhānavemattatan**ti padhānanānattaṁ. Aññādisameva hi puthujjanassa padhānaṁ, aññādisaṁ sotāpannassa, aññādisaṁ sakadāgāmino, aññādisaṁ anāgāmino, aññādisaṁ arahato, aññādisaṁ atītimahāsāvakānaṁ, aññādisaṁ dvinnaṁ aggasāvakānaṁ, aññādisaṁ Paccekabuddhānaṁ, aññādisaṁ Sabbaññubuddhānaṁ. Puthujjanassa padhānaṁ sotāpannassa padhānaṁ na pāpuṇāti -pa- Paccekabuddhassa padhānaṁ Sabbaññubuddhassa padhānaṁ na pāpuṇāti. Imamatthaṁ sandhāya “padhānavemattataṁ vadāmī”ti āha. **Dantakāraṇaṁ gaccheyyun**ti yaṁ akūṭakaraṇaṁ, anavacchindanaṁ, dhurassa[2] acchindananti[3] dantesu kāraṇaṁ dissati, taṁ kāraṇaṁ upagaccheyyunti attho. **Dantabhūmin**ti dantehi gantabbabhūmiṁ. **Assaddho**ti-ādīsu puthujjanasotāpannasakadāgāmi-anāgāmino cattāropi assaddhā nāma. Puthujjano hi sotāpannassa saddhaṁ appattoti assaddho, sotāpanno sakadāgāmissa, sakadāgāmī anāgāmissa, anāgāmī arahato saddhaṁ appattoti assaddho. Ābādho arahatopi uppajjatīti pañcapi **bahvābādhā nāma** honti. Ariyasāvakassa pana saṭho māyāvīti nāmaṁ natthi. Teneva thero “pañca padhāniyaṅgāni lokuttarāni kathitānīti mayhaṁ ruccatī”ti āha. Assakhaḷuṅkasuttante pana “tayo ca bhikkhave assakhaḷuṅke tayo ca purisakhaḷuṅke desessāmī”ti[4] ettha ariyasāvakassāpi sambodhināmaṁ

1. Ekacittena ekajavanena (Sī, Syā)
2. Dhurāya (Syā, Ka)
3. Acchaḍḍananti (Sī), aviñchananti (Ṭīkā)
4. Aṁ 1. 291 piṭṭhe.

၃၇၈။ **အဗ္ဘုဒါဟာသီ**တိ ကထေသိ။ **သကိဒေဝ သဗ္ဗံ ဉဿတိ သဗ္ဗံ ဒက္ခိတီ**တိ ယော ဧကာဝဇ္ဇနေန ဧကစိတ္တေန[1] အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ သဗ္ဗံ ဉဿတိ ဝါ ဒက္ခိတိ ဝါ၊ သော နတ္ထီတိ အတ္ထော။ ဧကေန ဟိ စိတ္တေန အတီတံ သဗ္ဗံ ဇာနိဿာမီတိ အာဝဇ္ဇိတွာပိ အတီတံ သဗ္ဗံ ဇာနိတုံ န သက္ကာ၊ ဧကဒေသမေဝ ဇာနာတိ။ အနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ ပန တေန စိတ္တေန သဗ္ဗေနေဝ သဗ္ဗံ န ဇာနာတီတိ။ ဧသ နယော ဣတရေသု။ ဧဝံ ဧကစိတ္တဝသေနာယံ ပဉှော ကထိတော။ **ဟေတုရူပန္တိ** ဟေတုသဘာဝံ ကာရဏဇာတိကံ။ **သဟေတုရူပန္တိ** သကာရဏဇာတိကံ။ **သမ္ပရာယိကာဟံ ဘန္တေ**တိ သမ္ပရာယဂုဏံ အဟံ ဘန္တေ ပုစ္ဆာမိ။

၃၇၉။ **ပဉ္စိမာနီ**တိ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ပဉ္စ ပဓာနိယင်္ဂါနိ လောကုတ္တရမိဿကာနိ ကထိတာနိ။ ကထိနင်္ဂဏဝါသီစူဠသမုဒ္ဒတ္ထေရော ပန “တုမှာကံ ဘန္တေ ကိံ ရုစ္စတီ”တိ ဝုတ္တေ “မယှံ လောကုတ္တရာနေဝါတိ ရုစ္စတီ”တိ အာဟ။ **ပဓာနဝေမတ္တတန္တိ** ပဓာနနာနတ္တံ။ အညာဒိသမေဝ ဟိ ပုထုဇ္ဇနဿ ပဓာနံ၊ အညာဒိသံ သောတာပန္နဿ၊ အညာဒိသံ သကဒါဂါမိနော၊ အညာဒိသံ အနာဂါမိနော၊ အညာဒိသံ အရဟတော၊ အညာဒိသံ အသီတိမဟာသာဝကာနံ၊ အညာဒိသံ ဒွိန္နံ အဂ္ဂသာဝကာနံ၊ အညာဒိသံ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနံ၊ အညာဒိသံ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓါနံ။ ပုထုဇ္ဇနဿ ပဓာနံ သောတာပန္နဿ ပဓာနံ န ပါပုဏာတိ။ပ။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓဿ ပဓာနံ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓဿ ပဓာနံ န ပါပုဏာတိ။ ဣမမတ္ထံ သန္ဓာယ “ပဓာနဝေမတ္တတံ ဝဒါမီ”တိ အာဟ။ **ဒန္တကာရဏံ ဂစ္ဆေယျုန္တိ** ယံ အကူဋကာရဏံ, အနဝစ္ဆိန္ဒနံ, ဓုရဿ[2] အစ္ဆိန္ဒနန္တိ[3] ဒန္တေသု ကာရဏံ ဒိဿတိ၊ တံ ကာရဏံ ဥပဂစ္ဆေယျုန္တိ အတ္ထော။ **ဒန္တဘူမိန္တိ** ဒန္တေဟိ ဂန္တဗ္ဗဘူမိံ။ **အဿဒ္ဓေါ**တိအာဒီသု ပုထုဇ္ဇနသောတာပန္နသကဒါဂါမိအနာဂါမိနော စတ္တာရောပိ အဿဒ္ဓါ နာမ။ ပုထုဇ္ဇနော ဟိ သောတာပန္နဿ သဒ္ဓံ အပ္ပတ္တောတိ အဿဒ္ဓေါ၊ သောတာပန္နော သကဒါဂါမိဿ၊ သကဒါဂါမီ အနာဂါမိဿ၊ အနာဂါမီ အရဟတော သဒ္ဓံ အပ္ပတ္တောတိ အဿဒ္ဓေါ။ အာဗာဓော အရဟတောပိ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ ပဉ္စပိ **ဗဝှာဗာဓာ နာမ** ဟောန္တိ။ အရိယသာဝကဿ ပန သဌော မာယာဝီတိ နာမံ နတ္ထိ။ တေနေဝ ထေရော “ပဉ္စ ပဓာနိယင်္ဂါနိ လောကုတ္တရာနိ ကထိတာနီတိ မယှံ ရုစ္စတီ”တိ အာဟ။ အဿခဠုင်္ကသုတ္တန္တေ ပန “တယော စ ဘိက္ခဝေ အဿခဠုင်္ကေ တယော စ ပုရိသခဠုင်္ကေ ဒေသေဿာမီ”တိ[4] ဧတ္ထ အရိယသာဝကဿာပိ သမ္ဗောဓိနာမံ

၁-ဧကစိတ္တေန ဧကဇဝနေန (သီ၊ သျာ)
၂-ဓုရာယ (သျာ၊ က)
၃-အစ္ဆဍ္ဍနန္တိ (သီ)၊ အဝိဉ္ဆနန္တိ (ဋီကာ)
၄-အံ ၁-၂၉၁-ပိဋ္ဌေ။

āgataṁ, tassa vasena lokuttaramissakā kathitāti vuttaṁ. Puthujjano pana sotāpattimaggavīriyaṁ asampatto -pa- anāgāmī arahattamaggavīriyaṁ asampattoti kusītopi assaddho viya cattārova honti, tathā duppañño.

Evaṁ anettha opammasaṁsandanaṁ veditabbaṁ—adantahatthi-ādayo viya hi maggapadhānarahito puggalo. Dantahatthi-ādayo viya maggapadhānavā. Yathā adantā hatthi-ādayo kūṭakāraṁ akatvā avicchinditvā dhuraṁ apātetvā dantagamanaṁ vā gantuṁ dantabhūmiṁ vā pattuṁ na sakkonti, evamevaṁ maggapadhānarahito maggapadhānavatā pattabbaṁ pāpuṇituṁ nibbattetabbaṁ guṇaṁ nibbattetuṁ na sakkoti. Yathā pana dantahatthi-ādayo kūṭākāraṁ akatvā avicchinditvā dhuraṁ apātetvā dantagamanaṁ vā gantuṁ dantabhūmiṁ vā pattuṁ sakkonti, evamevaṁ maggapadhānavā maggapadhānavatā pattabbaṁ pāpuṇituṁ nibbattetabbaṁ guṇaṁ nibbattetuṁ sakkoti. Idaṁ vuttaṁ hoti "sotāpattimaggapadhānavā sotāpattimaggapadhānavatā pattokāsaṁ pāpuṇituṁ nibbattetabbaṁ guṇaṁ nibbattetuṁ sakkoti -pa-. Arahattamaggapadhānavā arahattamaggapadhānavatā pattokāsaṁ pāpuṇituṁ nibbattetabbaṁ guṇaṁ nibbattetuṁ sakkotī"ti.

380. **Sammappadhānā**ti maggapadhānena sammappadhānā. **Na kiñci nānākaraṇaṁ vadāmi yadidaṁ vimuttiyā vimuttin**ti yaṁ ekassa phalavimuttiyā itarassa phalavimuttiṁ ārabbha nānākaraṇaṁ vattabbaṁ siyā, taṁ na kiñci vadāmīti attho. **Acciyā vā accin**ti acciyā vā accimhi. Sesapadadvayepi eseva nayo, bhummatthe hi etaṁ upayogavacanaṁ. **Kiṁ pana tvaṁ mahārājā**ti mahārāja kiṁ tvaṁ "santi devā Cātumahārājikā, santi devā Tāvatiṁsā -pa- santi devā Paranimmitavasavattino, santi devā tatuttarin"ti evaṁ devānaṁ atthibhāvaṁ na jānāsi, yena evaṁ vadesīti. Tato atthibhāvaṁ jānāmi, manussalokaṁ pana āgacchanti nāgacchantīti idaṁ pucchanto **yadi vā te bhante**ti-ādimāha. **Sabyābajjhā**ti sadukkhā, samucchedappahānena appahīnacetasikadukkhā. **Āgantāro**ti upapattivasena āgantāro. **Abyābajjhā**ti samucchinnadukkhā. **Anāgantāro**ti upapattivasena anāgantāro.

အာဂတံ၊ တဿ ဝသေန လောကုတ္တရမိဿကာ ကထိတာတိ ဝုတ္တံ။ ပုထုဇ္ဇနော ပန သောတာပတ္တိမဂ္ဂဝီရိယံ အသမ္ပတ္တော။ပ။ အနာဂါမီ အရဟတ္တမဂ္ဂဝီရိယံ အသမ္ပတ္တောတိ ကုသီတောပိ အဿဒ္ဓေါ ဝိယ စတ္တာရောဝ ဟောန္တိ၊ တထာ ဒုပ္ပညော။

ဧဝံ ပနေတ္ထ ဩပမ္မသံသန္ဒနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ—အဒန္တဟတ္ထိအာဒယော ဝိယ ဟိ မဂ္ဂပဓာနရဟိတော ပုဂ္ဂလော။ ဒန္တဟတ္ထိအာဒယော ဝိယ မဂ္ဂပဓာနဝါ။ ယထာ အဒန္တာ ဟတ္ထိအာဒယော ကူဋာကာရံ အကတွာ အဝိစ္ဆိန္ဒိတွာ ဓုရံ အပါတေတွာ ဒန္တဂမနံ ဝါ ဂန္တုံ ဒန္တဘူမိံ ဝါ ပတ္တုံ န သက္ကောန္တိ၊ ဧဝမေဝံ မဂ္ဂပဓာနရဟိတော မဂ္ဂပဓာနဝတာ ပတ္တဗ္ဗံ ပါပုဏိတုံ နိဗ္ဗတ္တေတဗ္ဗံ ဂုဏံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ န သက္ကောတိ။ ယထာ ပန ဒန္တဟတ္ထိအာဒယော ကူဋာကာရံ အကတွာ အဝိစ္ဆိန္ဒိတွာ ဓုရံ အပါတေတွာ ဒန္တဂမနံ ဝါ ဂန္တုံ ဒန္တဘူမိံ ဝါ ပတ္တုံ သက္ကောန္တိ၊ ဧဝမေဝံ မဂ္ဂပဓာနဝါ မဂ္ဂပဓာနဝတာ ပတ္တဗ္ဗံ ပါပုဏိတုံ နိဗ္ဗတ္တေတဗ္ဗံ ဂုဏံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ သက္ကောတိ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ "သောတာပတ္တိမဂ္ဂပဓာနဝါ သောတာပတ္တိမဂ္ဂပဓာနဝတာ ပတ္တောကာသံ ပါပုဏိတုံ နိဗ္ဗတ္တေတဗ္ဗံ ဂုဏံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ သက္ကောတိ။ပ။ အရဟတ္တမဂ္ဂပဓာနဝါ အရဟတ္တမဂ္ဂပဓာနဝတာ ပတ္တောကာသံ ပါပုဏိတုံ နိဗ္ဗတ္တေတဗ္ဗံ ဂုဏံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ သက္ကောတီ"တိ။

၃၈၀။ **သမ္မပ္ပဓာနာ**တိ မဂ္ဂပဓာနေန သမ္မပ္ပဓာနာ။ **န ကိဉ္စိ နာနာကရဏံ ဝဒါမိ ယဒိဒံ ဝိမုတ္တိယာ ဝိမုတ္တိန္တိ** ယံ ဧကဿ ဖလဝိမုတ္တိယာ ဣတရဿ ဖလဝိမုတ္တိံ အာရဗ္ဘ နာနာကရဏံ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ တံ န ကိဉ္စိ ဝဒါမီတိ အတ္ထော။ **အစ္စိယာ ဝါ အစ္စိန္တိ** အစ္စိယာ ဝါ အစ္စိမှိ။ သေသပဒဒွယေပိ ဧသေဝ နယော၊ ဘုမ္မတ္ထေ ဟိ ဧတံ ဥပယောဂဝစနံ။ **ကိံ ပန တွံ မဟာရာဇာ**တိ မဟာရာဇ ကိံ တွံ "သန္တိ ဒေဝါ စာတုမဟာရာဇိကာ၊ သန္တိ ဒေဝါ တာဝတိံသာ။ပ။ သန္တိ ဒေဝါ ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တိနော၊ သန္တိ ဒေဝါ တတုတ္တရိ"န္တိ ဧဝံ ဒေဝါနံ အတ္ထိဘာဝံ န ဇာနာသိ၊ ယေန ဧဝံ ဝဒေသီတိ။ တတော အတ္ထိဘာဝံ ဇာနာမိ၊ မနုဿလောကံ ပန အာဂစ္ဆန္တိ နာဂစ္ဆန္တီတိ ဣဒံ ပုစ္ဆန္တော **ယဒိ ဝါ တေ ဘန္တေ**တိအာဒိမာဟ။ **သဗျာဗဇ္ဈာ**တိ သဒုက္ခာ၊ သမုစ္ဆေဒပ္ပဟာနေန အပ္ပဟီနစေတသိကဒုက္ခာ။ **အာဂန္တာရော**တိ ဥပပတ္တိဝသေန အာဂန္တာရော။ **အဗျာဗဇ္ဈာ**တိ သမုစ္ဆိန္နဒုက္ခာ။ **အနာဂန္တာရော**တိ ဥပပတ္တိဝသေန အနာဂန္တာရော။

381. **Pahotī**ti sakkoti. Rājā hi puññavantampi lābhasakkārasampannaṁ yathā na koci upasaṅkamati, evaṁ karonto tamhā ṭhānā cāvetuṁ sakkoti. Taṁ apuññavantampi sakalagāmaṁ piṇḍāya caritvā yāpanamattaṁ alabhantaṁ yathā lābhasakkārasampanno hoti, evaṁ karonto tamhā ṭhānā cāvetuṁ sakkoti. Brahmacariyavantampi itthīhi saddhiṁ sampayojetvā sīlavināsaṁ pāpento balakkārena vā uppabbājento tamhā ṭhānā cāvetuṁ sakkoti. Abrahmacariyavantampi sampannakāmaguṇaṁ amaccaṁ bandhanāgāraṁ pavesetvā itthīnaṁ mukhampi passituṁ adento tamhā ṭhānā cāveti nāma. Raṭṭhato pana yaṁ icchati, taṁ pabbājeti nāma.

Dassanāyapi nappahontīti kāmāvacare tāva abyābajjhe deve sabyābajjhā devā cakkhuviññāṇadassanāyapi nappahonti. Kasmā? Arahato tattha ṭhānābhāvato. Rūpāvacare pana ekavimānasmiṁ yeva[1] tiṭṭhanti ca nisīdanti cāti cakkhuviññāṇadassanāya pahonti, etehi diṭṭhaṁ pana sallakkhitaṁ paṭividdhaṁ lakkhaṇaṁ daṭṭhuṁ sallakkhituṁ na sakkontīti ñāṇacakkhunā[2] dassanāya nappahonti, uparideve ca cakkhuviññāṇadassanenāpīti.

382. **Ko nāmo ayaṁ bhante**ti rājā theraṁ jānantopi ajānanto viya pucchati. Kasmā? Pasaṁsitukāmatāya. **Ānandarūpo**ti Ānandasabhāvo. Brahmapucchāpi vuttanayeneva veditabbā. **Atha kho aññataro puriso**ti sā kira kathā Viṭaṭūbheneva kathitā, te "tayā kathitā, tayā kathitā"ti kupitā aññamaññaṁ imasmiṁ yeva ṭhāne attano attano balakāyaṁ uṭṭhāpetvā kalahampi kareyyunti nivāraṇatthaṁ so rājapuriso etadavoca. Sesaṁ sabbattha uttānameva. Ayaṁ pana desanā neyyapuggalassa vasena niṭṭhitāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Kaṇṇakatthalasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Catutthavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Ekavimānasmiṁ ye (Sī)
2. Viññāṇacakkhunā (Ka)

၃၈၁။ **ပဟောတီ**တိ သက္ကောတိ။ ရာဇာ ဟိ ပုညဝန္တမ္ပိ လာဘသက္ကာရသမ္ပန္နံ ယထာ န ကောစိ ဥပသင်္ကမတိ၊ ဧဝံ ကရောန္တော တမှာ ဌာနာ စာဝေတုံ သက္ကောတိ။ တံ အပုညဝန္တမ္ပိ သကလဂါမံ ပိဏ္ဍာယ စရိတွာ ယာပနမတ္တံ အလဘန္တံ ယထာ လာဘသက္ကာရသမ္ပန္နော ဟောတိ၊ ဧဝံ ကရောန္တော တမှာ ဌာနာ စာဝေတုံ သက္ကောတိ။ ဗြဟ္မစရိယဝန္တမ္ပိ ဣတ္ထီဟိ သဒ္ဓိံ သမ္ပယောဇေတွာ သီလဝိနာသံ ပါပေန္တော ဗလက္ကာရေန ဝါ ဥပ္ပဗ္ဗာဇေန္တော တမှာ ဌာနာ စာဝေတုံ သက္ကောတိ။ အဗြဟ္မစရိယဝန္တမ္ပိ သမ္ပန္နကာမဂုဏံ အမစ္စံ ဗန္ဓနာဂါရံ ပဝေသေတွာ ဣတ္ထီနံ မုခမ္ပိ ပဿိတုံ အဒေန္တော တမှာ ဌာနာ စာဝေတိ နာမ။ ရဋ္ဌတော ပန ယံ ဣစ္ဆတိ၊ တံ ပဗ္ဗာဇေတိ နာမ။

ဒဿနာယပိ နပ္ပဟောန္တီတိ ကာမာဝစရေ တာဝ အဗျာဗဇ္ဈေ ဒေဝေ သဗျာဗဇ္ဈာ ဒေဝါ စက္ခုဝိညာဏဒဿနာယပိ နပ္ပဟောန္တိ။ ကသ္မာ? အရဟတော တတ္ထ ဌာနာဘာဝတော။ ရူပါဝစရေ ပန ဧကဝိမာနသ္မိံယေဝ[၁] တိဋ္ဌန္တိ စ နိသီဒန္တိ စာတိ စက္ခုဝိညာဏဒဿနာယ ပဟောန္တိ၊ ဧတေဟိ ဒိဋ္ဌံ ပန သလ္လက္ခိတံ ပဋိဝိဒ္ဓံ လက္ခဏံ ဒဋ္ဌုံ သလ္လက္ခိတုံ ပဋိဝိဇ္ဈိတုံ န သက္ကောန္တီတိ ဉာဏစက္ခုနာ[၂] ဒဿနာယ နပ္ပဟောန္တိ၊ ဥပရိဒေဝေ စ စက္ခုဝိညာဏဒဿနေနာပီတိ။

၃၈၂။ **ကော နာမော အယံ ဘန္တေ**တိ ရာဇာ ထေရံ ဇာနန္တောပိ အဇာနန္တော ဝိယ ပုစ္ဆတိ။ ကသ္မာ? ပသံသိတုကာမတာယ။ **အာနန္ဒရူပေါ**တိ အာနန္ဒသဘာဝေါ။ ဗြဟ္မပုစ္ဆာပိ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **အထ ခေါ အညတရော ပုရိသော**တိ သာ ကိရ ကထာ ဝိဋဋူဘေနေဝ ကထိတာ၊ တေ "တယာ ကထိတာ၊ တယာ ကထိတာ"တိ ကုပိတာ အညမညံ ဣမသ္မိံယေဝ ဌာနေ အတ္တနော အတ္တနော ဗလကာယံ ဥဋ္ဌာပေတွာ ကလဟမ္ပိ ကရေယျုန္တိ နိဝါရဏတ္ထံ သော ရာဇပုရိသော ဧတဒဝေါစ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝ။ အယံ ပန ဒေသနာ နေယျပုဂ္ဂလဿ ဝသေန နိဋ္ဌိတာတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ကဏ္ဏကတ္ထလသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

စတုတ္ထဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဧကဝိမာနသ္မိံ ယေ (သီ)
၂-ဝိညာဏစက္ခုနာ (က)

5. Brāhmaṇavagga

1. Brahmāyusuttavaṇṇanā

383. **Evaṁ me sutan**ti Brahmāyusuttaṁ. Tattha **mahatā bhikkhusaṁghena saddhin**ti **mahatā**ti guṇamahattenapi mahatā, saṅkhyāmahattenapi. So hi bhikkhusaṁghe guṇehipi mahā ahosi appicchatādiguṇasamannāgatattā, saṅkhyāyapi mahā pañcasatasaṅkhyattā. Bhikkhūnaṁ saṁghena **bhikkhusaṁghena,** diṭṭhisīlasāmaññasaṁghātasaṅkhātena samaṇagaṇenāti attho. **Saddhin**ti ekato. **Pañcamattehi bhikkhu satehī**ti pañca mattā etesanti pañcamattāni. Mattāti pamāṇaṁ vuccati, tasmā yathā bhojane mattaññūti vutte bhojane mattaṁ jānāti pamāṇaṁ jānātīti attho hoti, evamidhāpi tesaṁ bhikkhusatānaṁ pañcamattā pañcapamāṇanti evamattho daṭṭhabbo. Bhikkhūnaṁ satāni bhikkhusatāni. Tehi **pañcamattehi bhikkhusatehi.**

Vīsavassasatikoti vīsādhikavassasatiko. **Tiṇṇaṁ vedānan**ti iruvedayajuvedasāmavedānaṁ. Oṭṭhapahatakaraṇavasena pāraṁ gatoti **pāragū**. Saha nighaṇḍunā ca keṭubhena ca **sanighaṇḍukeṭubhānaṁ, nighaṇḍū**ti nāmanighaṇṭurukkhādīnaṁ[1] vevacanappakāsakaṁ satthaṁ. **Keṭubhan**ti kiriyākappavikappo kavīnaṁ upakārāya[2] satthaṁ. Saha akkharappabhedena **sakkharappabhedānaṁ. Akkharappabhedo**ti sikkhā ca nirutti ca. **Itihāsapañcamānan**ti āthabbaṇavedaṁ catutthaṁ katvā "itiha āsa itiha āsā"ti īdisavacanappaṭisaṁyutto purāṇakathāsaṅkhāto itihāso pañcamo etesanti itihāsapañcamā, tesaṁ **itihāsapañcamānaṁ.** Padañca tadavasesañca byākaraṇaṁ adhīyati pavedeti cāti **padako veyyākaraṇo. Lokāyataṁ** vuccati vitaṇḍavādasatthaṁ. **Mahāpurisalakkhaṇan**ti mahāpurisānaṁ Buddhādīnaṁ lakkhaṇadīpakaṁ dvādasasahassaganthappamāṇaṁ satthaṁ, yattha soḷasasahassagāthāparimāṇāya **Buddhamantā** nāma ahesuṁ, yesaṁ vasena "iminā lakkhaṇena samannāgatā Buddhā nāma honti, iminā Paccekabuddhā nāma honti, iminā dve aggasāvakā, asītimahāsāvakā, Buddhamātā, Buddhapitā, aggupaṭṭhāko, aggupaṭṭhāyikā, rājā cakkavattī"ti ayaṁ

1. Nighaṇḍurukkhādīnaṁ (Dī-Ṭṭha 1. 220 piṭṭhe)
2. Upakārāvahaṁ (Dī-Ṭṭha 1. 220 piṭṭhe)

၅-ဗြာဟ္မဏဝဂ္ဂ

၁-ဗြဟ္မာယုသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၈၃။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ ဗြဟ္မာယုသုတ္တံ။ တတ္ထ **မဟတာ ဘိက္ခုသံဃေန သဒ္ဓိ**န္တိ **မဟတာ**တိ ဂုဏမဟတ္တေနပိ မဟတာ, သင်္ချာမဟတ္တေနပိ။ သော ဟိ ဘိက္ခုသံဃေ ဂုဏေဟိပိ မဟာ အဟောသိ အပ္ပိစ္ဆတာဒိဂုဏသမန္နာဂတတ္တာ၊ သင်္ချာယပိ မဟာ ပဉ္စသတသင်္ချတ္တာ။ ဘိက္ခူနံ သံဃေန **ဘိက္ခုသံဃေန၊** ဒိဋ္ဌိသီလသာမညသံဃာတသင်္ခါတေန သမဏဂဏေနာတိ အတ္ထော။ **သဒ္ဓိ**န္တိ ဧကတော။ **ပဉ္စမတ္တေဟိ ဘိက္ခုသတေဟီ**တိ ပဉ္စ မတ္တာ ဧတေသန္တိ ပဉ္စမတ္တာနိ။ မတ္တာတိ ပမာဏံ ဝုစ္စတိ၊ တသ္မာ ယထာ ဘောဇနေ မတ္တညူတိ ဝုတ္တေ ဘောဇနေ မတ္တံ ဇာနာတိ ပမာဏံ ဇာနာတီတိ အတ္ထော ဟောတိ၊ ဧဝမိဓာပိ တေသံ ဘိက္ခုသတာနံ ပဉ္စမတ္တာ ပဉ္စပမာဏန္တိ ဧဝမတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဘိက္ခူနံ သတာနိ ဘိက္ခုသတာနိ။ တေဟိ **ပဉ္စမတ္တေဟိ ဘိက္ခုသတေဟိ။**

ဝီသဝဿသတိကောတိ ဝီသာဓိကဝဿသတိကော။ **တိဏ္ဏံ ဝေဒါန**န္တိ ဣရုဝေဒယဇုဝေဒသာမဝေဒါနံ။ ဩဋ္ဌပဟတကရဏဝသေန ပါရံ ဂတောတိ **ပါရဂူ။** သဟ နိဃဏ္ဍုနာ စ ကေဋုဘေန စ **သနိဃဏ္ဍုကေဋုဘာနံ၊ နိဃဏ္ဍူ**တိ နာမနိဃဏ္ဋုရုက္ခာဒီနံ[1] ဝေဝစနပ္ပကာသကံ သတ္ထံ။ **ကေဋုဘ**န္တိ ကိရိယာကပ္ပဝိကပ္ပော ကဝီနံ ဥပကာရာယ[2] သတ္ထံ။ သဟ အက္ခရပ္ပဘေဒေန **သက္ခရပ္ပဘေဒါနံ။ အက္ခရပ္ပဘေဒေါ**တိ သိက္ခာ စ နိရုတ္တိ စ။ **ဣတိဟာသပဉ္စမာန**န္တိ အာထဗ္ဗဏဝေဒံ စတုတ္ထံ ကတွာ "ဣတိဟ အာသ ဣတိဟ အာသာ"တိ ဤဒိသဝစနပ္ပဋိသံယုတ္တော ပုရာဏကထာသင်္ခါတော ဣတိဟာသော ပဉ္စမော ဧတေသန္တိ ဣတိဟာသပဉ္စမာ၊ တေသံ **ဣတိဟာသပဉ္စမာနံ။** ပဒဉ္စ တဒဝသေသဉ္စ ဗျာကရဏံ အဓီယတိ ပဝေဒေတိ စာတိ **ပဒကော ဝေယျာကရဏော။ လောကာယတံ** ဝုစ္စတိ ဝိတဏ္ဍဝါဒသတ္ထံ။ **မဟာပုရိသလက္ခဏ**န္တိ မဟာပုရိသာနံ ဗုဒ္ဓါဒီနံ လက္ခဏဒီပကံ ဒွါဒသသဟဿဂန္ထပ္ပမာဏံ သတ္ထံ၊ ယတ္ထ သောဠသသဟဿဂါထာပရိမာဏာယ **ဗုဒ္ဓမန္တာ** နာမ အဟေသုံ၊ ယေသံ ဝသေန "ဣမိနာ လက္ခဏေန သမန္နာဂတာ ဗုဒ္ဓါ နာမ ဟောန္တိ၊ ဣမိနာ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ နာမ ဟောန္တိ, ဣမိနာ ဒွေ အဂ္ဂသာဝကာ, အသီတိမဟာသာဝကာ, ဗုဒ္ဓမာတာ, ဗုဒ္ဓပိတာ, အဂ္ဂုပဋ္ဌာကော, အဂ္ဂုပဋ္ဌာယိကာ, ရာဇာ စက္ကဝတ္တီ"တိ အယံ

၁-နိဃဏ္ဍုရုက္ခာဒီနံ (ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၂၂၀-ပိဋ္ဌေ)
၂-ဥပကာရာဝဟံ (ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၂၂၀-ပိဋ္ဌေ)

viseso ñāyati. **Anavayo**ti imesu lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anūno paripūrakārī, avayo na hotīti vuttaṁ hoti. Avayo nāma yo tāni atthato ca ganthato ca sandhāretuṁ na sakkoti. **Assosi kho**ti-ādīsu yaṁ vattabbaṁ siyā, taṁ Sāleyyakasutte[1] vuttameva.

384. **Ayaṁ tātā**ti ayaṁ mahallakatāya gantuṁ asakkonto māṇavaṁ āmantetvā evamāha. Apica esa brāhmaṇo cintesi “imasmiṁ loke ‘ahaṁ Buddho ahaṁ Buddho’ti uggatassa nāmaṁ gahetvā bahū janā vicaranti, tasmā na me anussavamatteneva upasaṅkamituṁ yuttaṁ. Ekaccañhi upasaṅkamantassa apakkamanampi garu hoti, anatthopi uppajjati. Yaṁnūnāhaṁ mama antevāsikaṁ pesetvā ‘Buddho vā no vā’ti jānitvā upasaṅkameyyan”ti, tasmā māṇavaṁ āmantetvā “ayaṁ tātā”ti-ādimāha. **Taṁ bhavantan**ti tassa bhavato[2]. **Tathā santaṁyevā**ti tathā satoyeva. Idaṁ hi itthambhūtākhyānatthe upayogavacanaṁ. **Yathā kathaṁ panāhaṁ bho**ti ettha kathaṁ panāhaṁ bho taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ jānissāmi, yathā sakkā so ñātuṁ, tathā me ācikkhāti attho. **Yathā**ti vā nipātamattamevetaṁ. **Kathan**ti ayaṁ ākārapucchā, kenākārenāhaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ jānissāmīti attho.

Evaṁ vutte kira naṁ upajjhāyo “kiṁ tvaṁ tāta pathaviyaṁ ṭhito pathaviṁ na passāmīti viya candimasūriyānaṁ obhāse ṭhito candimasūriye na passāmīti viya vadasī”ti-ādīni vatvā jānanākāraṁ dassento **āgatāni kho tātā**ti-ādimāha. Tattha **mantesū**ti vedesu. Tathāgato kira uppajjissatīti paṭikacceva Suddhāvāsā devā vedesu lakkhaṇāni pakkhipitvā “Buddhamantā nāma ete”ti brāhmaṇavesena vede vācenti “tadanusārena mahesakkhā sattā Tathāgataṁ jānissantī”ti. Tena pubbe vedesu mahāpurisalakkhaṇāni āgacchanti. Parinibbute pana Tathāgate anukkamena antaradhāyanti, tena etarahi natthi. **Mahāpurisassā**ti paṇidhisamādānañāṇakaruṇādiguṇamahato purisassa. **Dveyeva gatiyo**ti dve eva niṭṭhā. Kāmañcāyaṁ gatisaddo “pañca kho

1. Ma 1. 354 piṭṭhe. 2. Bhoto (Syā)

ဝိသေသော ဉာယတိ။ **အနဝယော**တိ ဣမေသု လောကာယတမဟာပုရိသလက္ခဏေသု အနူနော ပရိပူရကာရီ၊ အဝယော န ဟောတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အဝယော နာမ ယော တာနိ အတ္ထတော စ ဂန္ထတော စ သန္ဓာရေတုံ န သက္ကောတိ။ **အဿောသိ ခေါ**တိအာဒီသု ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ၊ တံ သာလေယျကသုတ္တေ[၁] ဝုတ္တမေဝ။

၃၈၄။ **အယံ တာတာ**တိ အယံ မဟလ္လကတာယ ဂန္တုံ အသက္ကောန္တော မာဏဝံ အာမန္တေတွာ ဧဝမာဟ။ အပိစ ဧသ ဗြာဟ္မဏော စိန္တေသိ “ဣမသ္မိံ လောကေ ‘အဟံ ဗုဒ္ဓေါ အဟံ ဗုဒ္ဓေါ’တိ ဥဂ္ဂတဿ နာမံ ဂဟေတွာ ဗဟူ ဇနာ ဝိစရန္တိ၊ တသ္မာ န မေ အနုဿဝမတ္တေနေဝ ဥပသင်္ကမိတုံ ယုတ္တံ။ ဧကစ္စဉှိ ဥပသင်္ကမန္တဿ အပက္ကမနမ္ပိ ဂရု ဟောတိ၊ အနတ္ထောပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယံနူနာဟံ မမ အန္တေဝါသိကံ ပေသေတွာ ‘ဗုဒ္ဓေါ ဝါ နော ဝါ’တိ ဇာနိတွာ ဥပသင်္ကမေယျ”န္တိ၊ တသ္မာ မာဏဝံ အာမန္တေတွာ “အယံ တာတာ”တိအာဒိမာဟ။ **တံ ဘဝန္တ**န္တိ တဿ ဘဝတော[၂]။ **တထာ သန္တံယေဝါ**တိ တထာ သတောယေဝ။ ဣဒံ ဟိ ဣတ္ထမ္ဘူတာချာနတ္ထေ ဥပယောဂဝစနံ။ **ယထာ ကထံ ပနာဟံ ဘော**တိ ဧတ္ထ ကထံ ပနာဟံ ဘော တံ ဘဝန္တံ ဂေါတမံ ဇာနိဿာမိ၊ ယထာ သက္ကာ သော ဉာတုံ၊ တထာ မေ အာစိက္ခာတိ အတ္ထော။ **ယထာ**တိ ဝါ နိပါတမတ္တမေဝေတံ။ **ကထ**န္တိ အယံ အာကာရပုစ္ဆာ၊ ကေနာကာရေနာဟံ ဘဝန္တံ ဂေါတမံ ဇာနိဿာမီတိ အတ္ထော။

ဧဝံ ဝုတ္တေ ကိရ နံ ဥပဇ္ဈာယော “ကိံ တွံ တာတ ပထဝိယံ ဌိတော ပထဝိံ န ပဿာမီတိ ဝိယ စန္ဒိမသူရိယာနံ ဩဘာသေ ဌိတော စန္ဒိမသူရိယေ န ပဿာမီတိ ဝိယ ဝဒသီ”တိအာဒီနိ ဝတွာ ဇာနနာကာရံ ဒဿေန္တော **အာဂတာနိ ခေါ တာတာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **မန္တေသူ**တိ ဝေဒေသု။ တထာဂတော ကိရ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတီတိ ပဋိကစ္စေဝ သုဒ္ဓါဝါသာ ဒေဝါ ဝေဒေသု လက္ခဏာနိ ပက္ခိပိတွာ “ဗုဒ္ဓမန္တာ နာမ ဧတေ”တိ ဗြာဟ္မဏဝေသေန ဝေဒေ ဝါစေန္တိ “တဒနုသာရေန မဟေသက္ခာ သတ္တာ တထာဂတံ ဇာနိဿန္တီ”တိ။ တေန ပုဗ္ဗေ ဝေဒေသု မဟာပုရိသလက္ခဏာနိ အာဂစ္ဆန္တိ။ ပရိနိဗ္ဗုတေ ပန တထာဂတေ အနုက္ကမေန အန္တရဓာယန္တိ၊ တေန ဧတရဟိ နတ္ထိ။ **မဟာပုရိသဿာ**တိ ပဏိဓိသမာဒါနဉာဏကရုဏာဒိဂုဏမဟတော ပုရိသဿ။ **ဒွေယေဝ ဂတိယော**တိ ဒွေ ဧဝ နိဋ္ဌာ။ ကာမဉ္စာယံ ဂတိသဒ္ဒေါ “ပဉ္စ ခေါ

၁-မ ၁-၃၅၄-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဘောတော (သျာ)

imā Sāriputta gatiyo"ti-ādīsu[1] bhavabhede vattati, "gati migānaṁ pavanan"ti-ādīsu[2] nivāsaṭṭhāne, "evaṁ adhimattagatimanto"ti-ādīsu[3] paññāya, "gatigatan"ti-ādīsu visaṭabhāve[4], idha pana niṭṭhāyaṁ vattatīti veditabbo. Tattha kiñcāpi yehi samannāgato rājā hoti, na teheva Buddho hoti, jātisāmaññato pana tāniyeva tānīti vuccanti. Tena vuttaṁ "yehi samannāgatassā"ti. **Sace agāraṁ ajjhāvasatī**ti yadi agāre vasati, rājā hoti cakkavattī. Catūhi acchariyadhammehi saṅgahavatthūhi ca lokaṁ rañjanato **rājā.** Cakkaratanaṁ vatteti, catūhi sampatticakkehi vatteti, tehi ca paraṁ vatteti, parahitāya ca iriyāpathacakkānaṁ vatto etasmiṁ atthīti **cakkavattī.** Ettha ca rājāti sāmaññaṁ, cakkavattīti visesanaṁ. Dhammena caratīti **dhammiko,** ñāyena samena vattatīti attho. Dhammena rajjaṁ labhitvā rājā jātoti **dhammarājā.** Parahitadhammakaraṇena vā **dhammiko,** attahitadhammakaraṇena **dhammarājā.** Caturantāya issaroti **cāturanto,** catusamuddantāya catubbidhadīpabhūsitāya ca pathaviyā issaroti attho. Ajjhattaṁ kopādipaccatthike bahiddhā ca sabbarājāno vijesīti **vijitāvī.** **Janapadatthāvariyappatto**ti janapade thāvarabhāvaṁ dhuvabhāvaṁ patto, na sakkā kenaci cāletuṁ, janapado vā tamhi thāvariyappatto anussukko[5] sakammanirato[6] acalo asampavedhīti janapadatthāvariyappatto. **Seyyathidan**ti nipāto, tassa tāni katamānīti attho. **Cakkaratanan**ti-ādīsu cakkañca taṁ ratijananatthena ratanañcāti **cakkaratanaṁ.** Eseva nayo sabbattha.

Imesu pana ratanesu ayaṁ cakkavattirājā cakkaratanena ajitaṁ jināti, hatthi-assaratanehi vijite yathāsukhaṁ anuvicarati, pariṇāyakaratanena vijitamanurakkhati, sesehi upabhogasukhamanubhavati. Paṭhamena cassa ussāhasattiyogo, hatthi-assagahapatiratanehi pabhusattiyogo, pacchimena mantasattiyogo suparipuṇṇo hoti, itthimaṇiratanehi tividhasattiyogaphalaṁ. So itthimaṇiratanehi bhogasukhamanubhavati,

1. Ma 1. 106 piṭṭhe.
2. Vi 5. 263 piṭṭhe.
3. Ma 1. 117 piṭṭhe.
4. Visajjabhāve (Syā), visaddabhāve (Ka)
5. Anuyutto (Dī-Ṭṭha 1. 222 piṭṭhe.)
6. Sakammaniyato (Ka)

ဣမာ သာရိပုတ္တ ဂတိယော"တိအာဒီသု[၁] ဘဝဘေဒေ ဝတ္တတိ၊ "ဂတိ မိဂါနံ ပဝန"န္တိအာဒီသု[၂] နိဝါသဋ္ဌာနေ၊ "ဧဝံ အဓိမတ္တဂတိမန္တော"တိအာဒီသု[၃] ပညာယ၊ "ဂတိဂတ"န္တိအာဒီသု ဝိသဋဘာဝေ[၄]၊ ဣဓ ပန နိဋ္ဌာယံ ဝတ္တတီတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတ္ထ ကိဉ္စာပိ ယေဟိ သမန္နာဂတော ရာဇာ ဟောတိ၊ န တေဟေဝ ဗုဒ္ဓေါ ဟောတိ၊ ဇာတိသာမညတော ပန တာနိယေဝ တာနီတိ ဝုစ္စန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ "ယေဟိ သမန္နာဂတဿာ"တိ။ **သစေ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသတီ**တိ ယဒိ အဂါရေ ဝသတိ၊ ရာဇာ ဟောတိ စက္ကဝတ္တိ။ စတူဟိ အစ္ဆရိယဓမ္မေဟိ သင်္ဂဟဝတ္ထူဟိ စ လောကံ ရဉ္ဇနတော **ရာဇာ**။ စက္ကရတနံ ဝတ္တေတိ၊ စတူဟိ သမ္ပတ္တိစက္ကေဟိ ဝတ္တေတိ၊ တေဟိ စ ပရံ ဝတ္တေတိ၊ ပရဟိတာယ စ ဣရိယာပထစက္ကာနံ ဝတ္တော ဧတသ္မိံ အတ္ထီတိ **စက္ကဝတ္တီ**။ ဧတ္ထ စ ရာဇာတိ သာမညံ၊ စက္ကဝတ္တီတိ ဝိသေသနံ။ ဓမ္မေန စရတီတိ **ဓမ္မိကော**၊ ဉာယေန သမေန ဝတ္တတီတိ အတ္ထော။ ဓမ္မေန ရဇ္ဇံ လဘိတွာ ရာဇာ ဇာတောတိ **ဓမ္မရာဇာ**။ ပရဟိတဓမ္မကရဏေန ဝါ **ဓမ္မိကော**၊ အတ္တဟိတဓမ္မကရဏေန **ဓမ္မရာဇာ**။ စတုရန္တာယ ဣဿရောတိ **စာတုရန္တော**၊ စတုသမုဒ္ဒန္တာယ စတုဗ္ဗိဓဒီပဘူသိတာယ စ ပထဝိယာ ဣဿရောတိ အတ္ထော။ အဇ္ဈတ္တံ ကောပါဒိပစ္စတ္ထိကေ ဗဟိဒ္ဓါ စ သဗ္ဗရာဇာနော ဝိဇေသီတိ **ဝိဇိတာဝီ**။ **ဇနပဒတ္ထာဝရိယပ္ပတ္တော**တိ ဇနပဒေ ထာဝရဘာဝံ ဓုဝဘာဝံ ပတ္တော၊ န သက္ကာ ကေနစိ စာလေတုံ၊ ဇနပဒေါ ဝါ တမှိ ထာဝရိယပ္ပတ္တော အနုဿုက္ကော[၅] သကမ္မနိရတော[၆] အစလော အသမ္ပဝေဓီတိ ဇနပဒတ္ထာဝရိယပ္ပတ္တော။ **သေယျထိဒ**န္တိ နိပါတော၊ တဿ တာနိ ကတမာနီတိ အတ္ထော။ **စက္ကရတန**န္တိအာဒီသု စက္ကဉ္စ တံ ရတိဇနနတ္ထေန ရတနဉ္စာတိ **စက္ကရတနံ**။ ဧသေဝ နယော သဗ္ဗတ္ထ။

ဣမေသု ပန ရတနေသု အယံ စက္ကဝတ္တိရာဇာ စက္ကရတနေန အဇိတံ ဇိနာတိ၊ ဟတ္ထိအဿရတနေဟိ ဝိဇိတေ ယထာသုခံ အနုဝိစရတိ၊ ပရိဏာယကရတနေန ဝိဇိတမနုရက္ခတိ၊ သေသေဟိ ဥပဘောဂသုခမနုဘဝတိ။ ပဌမေန စဿ ဥဿာဟသတ္တိယောဂေါ၊ ဟတ္ထိအဿဂဟပတိရတနေဟိ ပဘုသတ္တိယောဂေါ၊ ပစ္ဆိမေန မန္တသတ္တိယောဂေါ သုပရိပုဏ္ဏော ဟောတိ၊ ဣတ္ထိမဏိရတနေဟိ တိဝိဓသတ္တိယောဂဖလံ။ သော ဣတ္ထိမဏိရတနေဟိ ဘောဂသုခမနုဘဝတိ၊

၁-မ ၁-၁၀၆-ပိဋ္ဌေ။ ၂-ဝိ ၅-၂၆၃-ပိဋ္ဌေ။ ၃-မ ၁-၁၁၇-ပိဋ္ဌေ။
၄-ဝိသဇ္ဇဘာဝေ (သျာ)၊ ဝိသဒ္ဒဘာဝေ (က) ၅-အနုယုတ္တော (ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၂၂၂-ပိဋ္ဌေ။)
၆-သကမ္မနိယတော (က)

sesehi issariyasukhaṁ. Visesato cassa purimāni tīṇi adosakusalamūlajanitakammānubhāvena sampajjanti, majjhimāni alobhakusalamūlajanitakammānubhāvena, pacchimamekaṁ amohakusalamūlajanitakammānubhāvenāti veditabbaṁ. Ayamettha saṅkhepo, vitthāro pana Bojjhaṅgasaṁyutte Ratanasuttassa[1] upadesato gahetabbo. Apica Bālapaṇḍitasuttepi[2] imesaṁ ratanānaṁ uppattikkamena saddhiṁ vaṇṇanā āgamissati.

Parosahassanti atirekasahassaṁ. **Sūrā**ti abhīrukajātikā. **Vīraṅgarūpā**ti devaputtasadisakāyā, evaṁ tāva eke vaṇṇayanti, ayaṁ panettha sabhāvo—**vīrā**ti uttamasūrā vuccanti. Vīrānaṁ aṅgaṁ vīraṅgaṁ, vīrakāraṇaṁ vīriyanti vuttaṁ hoti. Vīraṅgaṁ rūpaṁ etesanti **vīraṅgarūpā,** vīriyamayasarīrā viyāti vuttaṁ hoti. **Parasenappamaddanā**ti sace paṭimukhaṁ tiṭṭheyya parasenā, taṁ madditum samatthāti adhippāyo. **Dhammenā**ti "pāṇo na hantabbo"ti-ādinā pañcasīladhammena.

Arahaṁ hoti Sammāsambuddho loke vivaṭṭacchadoti ettha rāgadosamohamānadiṭṭhi-avijjāduccaritachadanehi sattahi paṭicchanne kilesandhakāraloke taṁ chadanaṁ vivaṭṭetvā samantato sañjātāloko hutvā ṭhitoti **vivaṭṭacchado.** Tattha paṭhamena padena pūjārahatā, dutiyena tassā hetu yasmā Sammāsambuddhoti, tatiyena Buddhattahetubhūtā vivaṭṭacchadatā vuttāti veditabbā. Atha vā vivaṭṭo ca vicchado cāti **vivaṭṭacchado,** vaṭṭarahito chadanarahito cāti vuttaṁ hoti. Tena arahaṁ vaṭṭābhāvena, Sammāsambuddho chadanābhāvenāti evaṁ purimapadadvayasseva hetudvayaṁ vuttaṁ hoti. Dutiyavesārajjena cettha purimasiddhi, paṭhamena dutiyasiddhi, tatiyacatutthehi tatiyasiddhi hoti. Purimañca dhammacakkhuṁ, dutiyaṁ Buddhacakkhuṁ, tatiyaṁ samantacakkhuṁ sādhetītipi veditabbaṁ. **Tvaṁ mantānaṁ paṭiggahetā**ti imināssa sūrabhāvaṁ janeti.

385. Sopi tāya ācariyakathāya lakkhaṇesu vigatasammoho ekobhāsajāto viya Buddhamante sampassamāno **evaṁ bho**ti āha. Tassattho—yathā bho maṁ tvaṁ vadasi, evaṁ karissāmīti. **Samannesī**ti gavesi, ekaṁ dveti vā gaṇayanto samānayi. **Addasā**

1. Saṁ 3. 87 piṭṭhe. 2. Ma 3. 210 piṭṭhe.

သေသေဟိ ဣဿရိယသုခံ။ ဝိသေသတော စဿ ပုရိမာနိ တီဏိ အဒေါသကုသလမူလဇနိတကမ္မာနုဘာဝေန သမ္ပဇ္ဇန္တိ၊ မဇ္ဈိမာနိ အလောဘကုသလမူလဇနိတကမ္မာနုဘာဝေန၊ ပစ္ဆိမမေကံ အမောဟကုသလမူလဇနိတကမ္မာနုဘာဝေနာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အယမေတ္ထ သင်္ခေပေါ၊ ဝိတ္ထာရော ပန ဗောဇ္ဈင်္ဂသံယုတ္တေ ရတနသုတ္တဿ[1] ဥပဒေသတော ဂဟေတဗ္ဗော။ အပိစ ဗာလပဏ္ဍိတသုတ္တေပိ[2] ဣမေသံ ရတနာနံ ဥပ္ပတ္တိက္ကမေန သဒ္ဓိံ ဝဏ္ဏနာ အာဂမိဿတိ။

ပရောသဟဿန္တိ အတိရေကသဟဿံ။ **သူရာတိ** အဘီရုကဇာတိကာ။ **ဝီရင်္ဂရူပါတိ** ဒေဝပုတ္တသဒိသကာယာ၊ ဧဝံ တာဝ ဧကေ ဝဏ္ဏယန္တိ၊ အယံ ပနေတ္ထ သဘာဝေါ—**ဝီရာတိ** ဥတ္တမသူရာ ဝုစ္စန္တိ။ ဝီရာနံ အင်္ဂံ ဝီရင်္ဂံ၊ ဝီရကာရဏံ ဝီရိယန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝီရင်္ဂံ ရူပံ ဧတေသန္တိ **ဝီရင်္ဂရူပါ၊** ဝီရိယမယသရီရာ ဝိယာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ပရသေနပ္ပမဒ္ဒနာတိ** သစေ ပဋိမုခံ တိဋ္ဌေယျ ပရသေနာ၊ တံ မဒ္ဒိတုံ သမတ္ထာတိ အဓိပ္ပါယော။ **ဓမ္မေနာတိ** "ပါဏော န ဟန္တဗ္ဗော"တိအာဒိနာ ပဉ္စသီလဓမ္မေန။

အရဟံ ဟောတိ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒေါတိ ဧတ္ထ ရာဂဒေါသမောဟမာနဒိဋ္ဌိအဝိဇ္ဇာဒုစ္စရိတဆဒနေဟိ သတ္တဟိ ပဋိစ္ဆန္နေ ကိလေသန္ဓကာရလောကေ တံ ဆဒနံ ဝိဝဋ္ဋေတွာ သမန္တတော သဉ္ဇာတာလောကော ဟုတွာ ဌိတောတိ **ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒေါ။** တတ္ထ ပဌမေန ပဒေန ပူဇာရဟတာ၊ ဒုတိယေန တဿာ ဟေတု ယသ္မာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ၊ တတိယေန ဗုဒ္ဓတ္တဟေတုဘူတာ ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒတာ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အထ ဝါ ဝိဝဋ္ဋော စ ဝိစ္ဆဒေါ စာတိ **ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒေါ၊** ဝဋ္ဋရဟိတော ဆဒနရဟိတော စာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တေန အရဟံ ဝဋ္ဋာဘာဝေန၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဆဒနာဘာဝေနာတိ ဧဝံ ပုရိမပဒဒွယဿေဝ ဟေတုဒွယံ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဒုတိယဝေသာရဇ္ဇေန စေတ္ထ ပုရိမသိဒ္ဓိ၊ ပဌမေန ဒုတိယသိဒ္ဓိ၊ တတိယစတုတ္ထေဟိ တတိယသိဒ္ဓိ ဟောတိ။ ပုရိမဉ္စ ဓမ္မစက္ခုံ၊ ဒုတိယံ ဗုဒ္ဓစက္ခုံ၊ တတိယံ သမန္တစက္ခုံ သာဓေတီတိပိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **တွံ မန္တာနံ ပဋိဂ္ဂဟေတာတိ** ဣမိနာဿ သူရဘာဝံ ဇနေတိ။

၃၈၅။ သောပိ တာယ အာစရိယကထာယ လက္ခဏေသု ဝိဂတသမ္မောဟော ဧကောဘာသဇာတော ဝိယ ဗုဒ္ဓမန္တေ သမ္ပဿမာနော **ဧဝံ ဘောတိ** အာဟ။ တဿတ္ထော—ယထာ ဘော မံ တွံ ဝဒသိ၊ ဧဝံ ကရိဿာမီတိ။ **သမန္နေသီတိ** ဂဝေသိ၊ ဧကံ ဒွေတိ ဝါ ဂဏယန္တော သမာနယိ။ **အဒ္ဒသာ**

၁-သံ ၃-၈၇-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၃-၂၁၀-ပိဋ္ဌေ။

khoti kathaṁ addasa? Buddhānañhi nisinnānaṁ vā nipannānaṁ vā koci lakkhaṇaṁ pariyesituṁ na sakkoti, ṭhitānaṁ pana caṅkamantānaṁ vā sakkoti. Tasmā lakkhaṇapariyesanatthaṁ āgataṁ disvā Buddhā uṭṭhāyāsanā tiṭṭhanti vā caṅkamaṁ vā adhiṭṭhahanti. Iti lakkhaṇadassanānurūpe iriyāpathe vattamānassa addasa. **Yebhuyyenā**ti pāyena, bahukāni addasa, appāni na addasāti attho. Tato yāni na addasa, tesaṁ dīpanatthaṁ vuttaṁ **ṭhapetvā dve**ti. **Kaṅkhatī**ti "aho vata passeyyan"ti patthanaṁ uppādeti. **Vicikicchatī**ti tato tato tāni vicinanto kicchati na sakkoti daṭṭhuṁ. **Nādhimuccatī**ti tāya vicikicchāya sanniṭṭhānaṁ na gacchati. **Na sampasīdatī**ti tato "paripuṇṇalakkhaṇo ayan"ti Bhagavati pasādaṁ nāpajjati. Kaṅkhāya vā dubbalā vimati vuttā, vicikicchāya majjhimā, anadhimuccanatāya balavatī, asampasādena tehi tīhi dhammehi cittassa kālussiyabhāvo. **Kosohite**ti vatthikosena paṭicchanne. **Vatthaguyhe**ti aṅgajāte. Bhagavato hi vāraṇasseva kosohitavatthaguyhaṁ suvaṇṇavaṇṇaṁ padumagabbhasamānaṁ, taṁ so vatthapaṭicchannattā, antomukhagatāya ca jivhāya pahūtabhāvaṁ asallakkhento tesu dvīsu lakkhaṇesu kaṅkhī ahosi vicikicchī.

Atha kho Bhagavāti atha Bhagavā cintesi "sacāhaṁ imassa etāni dve lakkhaṇāni na dassessāmi, nikkaṅkho na bhavissati. Etassa kaṅkhāya sati ācariyopissa nikkaṅkho na bhavissati, atha maṁ dassanāya na āgamissati, anāgato dhammaṁ na sossati, dhammaṁ asuṇanto tīṇi sāmaññaphalāni na sacchikarissati. Etasmiṁ pana nikkaṅkhe ācariyopissa nikkaṅkho maṁ upasaṅkamitvā dhammaṁ sutvā tīṇi sāmaññaphalāni sacchikarissati. Etadatthaṁyeva ca mayā pāramiyo pūritā. Dassessāmissa tāni lakkhaṇānī"ti.

Tathārūpaṁ iddhābhisaṅkhāraṁ akāsi. Kathaṁrūpaṁ? Kimettha aññena vattabbaṁ, vuttametaṁ Nāgasenattherereneva Milindaraññā puṭṭhena—

> Āha ca dukkaraṁ bhante Nāgasena Bhagavatā katanti. Kiṁ mahārājāti. Mahājanena hirikaraṇokāsaṁ Brahmāyubrāhmaṇassa ca antevāsi-uttarassa ca Bāvariyassa antevāsīnaṁ soḷasabrāhmaṇānañca Selassa ca brāhmaṇassa antevāsīnaṁ tisatamāṇavānañca dassesi bhanteti. Na mahārāja Bhagavā

ခေါတိ ကထံ အဒ္ဒသ? ဗုဒ္ဓါနဉှိ နိသိန္နာနံ ဝါ နိပန္နာနံ ဝါ ကောစိ လက္ခဏံ ပရိယေသိတုံ န သက္ကောတိ၊ ဌိတာနံ ပန စင်္ကမန္တာနံ ဝါ သက္ကောတိ။ တသ္မာ လက္ခဏပရိယေသနတ္ထံ အာဂတံ ဒိသွာ ဗုဒ္ဓါ ဥဋ္ဌာယာသနာ တိဋ္ဌန္တိ ဝါ စင်္ကမံ ဝါ အဓိဋ္ဌဟန္တိ။ ဣတိ လက္ခဏဒဿနာနုရူပေ ဣရိယာပထေ ဝတ္တမာနဿ အဒ္ဒသ။ **ယေဘုယျေနာ**တိ ပါယေန၊ ဗဟုကာနိ အဒ္ဒသ၊ အပ္ပါနိ န အဒ္ဒသာတိ အတ္ထော။ တတော ယာနိ န အဒ္ဒသ၊ တေသံ ဒီပနတ္ထံ ဝုတ္တံ **ဌပေတွာ ဒွေ**တိ။ **ကင်္ခတီ**တိ "အဟော ဝတ ပဿေယျ"န္တိ ပတ္ထနံ ဥပ္ပါဒေတိ။ **ဝိစိကိစ္ဆတီ**တိ တတော တတော တာနိ ဝိစိနန္တော ကိစ္ဆတိ န သက္ကောတိ ဒဋ္ဌုံ။ **နာဓိမုစ္စတီ**တိ တာယ ဝိစိကိစ္ဆာယ သန္နိဋ္ဌာနံ န ဂစ္ဆတိ။ **န သမ္ပသီဒတီ**တိ တတော "ပရိပုဏ္ဏလက္ခဏော အယ"န္တိ ဘဂဝတိ ပသာဒံ နာပဇ္ဇတိ။ ကင်္ခါယ ဝါ ဒုဗ္ဗလာ ဝိမတိ ဝုတ္တာ၊ ဝိစိကိစ္ဆာယ မဇ္ဈိမာ၊ အနဓိမုစ္စနတာယ ဗလဝတီ၊ အသမ္ပသာဒေန တေဟိ တီဟိ ဓမ္မေဟိ စိတ္တဿ ကာလုဿိယဘာဝေါ။ **ကောသောဟိတေ**တိ ဝတ္ထိကောသေန ပဋိစ္ဆန္နေ။ **ဝတ္ထဂုယှေ**တိ အင်္ဂဇာတေ။ ဘဂဝတော ဟိ ဝါရဏဿေဝ ကောသောဟိတဝတ္ထဂုယှံ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ ပဒုမဂဗ္ဘသမာနံ၊ တံ သော ဝတ္ထပဋိစ္ဆန္နတ္တာ, အန္တောမုခဂတာယ စ ဇိဝှါယ ပဟူတဘာဝံ အသလ္လက္ခေန္တော တေသု ဒွီသု လက္ခဏေသု ကင်္ခီ အဟောသိ ဝိစိကိစ္ဆီ။

အထ ခေါ ဘဂဝါတိ အထ ဘဂဝါ စိန္တေသိ "သစာဟံ ဣမဿ ဧတာနိ ဒွေ လက္ခဏာနိ န ဒဿေဿာမိ၊ နိက္ကင်္ခေါ န ဘဝိဿတိ။ ဧတဿ ကင်္ခါယ သတိ အာစရိယောပိဿ နိက္ကင်္ခေါ န ဘဝိဿတိ၊ အထ မံ ဒဿနာယ န အာဂမိဿတိ၊ အနာဂတော ဓမ္မံ န သောဿတိ၊ ဓမ္မံ အသုဏန္တော တီဏိ သာမညဖလာနိ န သစ္ဆိကရိဿတိ။ ဧတသ္မိံ ပန နိက္ကင်္ခေ အာစရိယောပိဿ နိက္ကင်္ခေါ မံ ဥပသင်္ကမိတွာ ဓမ္မံ သုတွာ တီဏိ သာမညဖလာနိ သစ္ဆိကရိဿတိ။ ဧတဒတ္ထံယေဝ စ မယာ ပါရမိယော ပူရိတာ။ ဒဿေဿာမိဿ တာနိ လက္ခဏာနီ"တိ။

တထာရူပံ ဣဒ္ဓါဘိသင်္ခါရံ အကာသိ။ ကထံရူပံ? ကိမေတ္ထ အညေန ဝတ္တဗ္ဗံ၊ ဝုတ္တမေတံ နာဂသေနတ္ထေရေနေဝ မိလိန္ဒရညာ ပုဋ္ဌေန—

> အာဟ စ ဒုက္ကရံ ဘန္တေ နာဂသေန ဘဂဝတာ ကတန္တိ။ ကိံ မဟာရာဇာတိ။ မဟာဇနေန ဟိရိကရဏောကာသံ ဗြဟ္မာယုဗြာဟ္မဏဿ စ အန္တေဝါသိဥတ္တရဿ စ ဗာဝရိယဿ အန္တေဝါသီနံ သောဠသဗြာဟ္မဏာနဉ္စ သေလဿ စ ဗြာဟ္မဏဿ အန္တေဝါသီနံ တိသတမာဏဝါနဉ္စ ဒဿေသိ ဘန္တေတိ။ န မဟာရာဇ ဘဂဝါ

guyhaṁ dasseti, chāyaṁ Bhagavā dasseti, iddhiyā abhisaṅkharitvā nivāsananivatthaṁ kāyabandhanabaddhaṁ cīvarapārutaṁ chāyārūpakamattaṁ dassesi mahārājāti. Chāyaṁ diṭṭhe sati diṭṭhoyeva nanu bhanteti. Tiṭṭhatetaṁ mahārāja, hadayarūpaṁ disvā bujjhanakasatto bhaveyya, hadayamaṁsaṁ nīharitvā dasseyya Sammāsambuddhoti. Kallosi bhante Nāgasenāti.

Ninnāmetvāti nīharitvā. **Anumasī**ti kathinasūciṁ viya katvā anumajji. Tathā karaṇena cettha mudubhāvo, kaṇṇasotānumasanena dīghabhāvo, nāsikasotānumasanena tanubhāvo, nalāṭacchādanena puthulabhāvo pakāsitoti veditabbo. **Ubhopi kaṇṇasotānī**ti-ādīsu cettha Buddhānaṁ kaṇṇasotesu malaṁ vā jallikā vā natthi, dhovitvā ṭhapitarajatapanāḷikā viya honti, tathā nāsikasotesu, tānipi hi suparikammakatakañcanapanāḷikā viya ca maṇipanāḷikā viya ca honti. Tasmā jivhaṁ nīharitvā kathinasūciṁ viya katvā mukhapariyante upasaṁharanto dakkhiṇakaṇṇasotaṁ pavesetvā tato nīharitvā vāmakaṇṇasotaṁ pavesesi, tato nīharitvā dakkhiṇanāsikasotaṁ pavesetvā tato nīharitvā vāmanāsikasotaṁ pavesesi, tato nīharitvā puthulabhāvaṁ dassento rattavalāhakena aḍḍhacandaṁ viya ca suvaṇṇapattaṁ viya ca rattakambalapaṭalena vijjujotasadisāya jivhāya kevalakappaṁ nalāṭamaṇḍalaṁ paṭicchādesi.

Yaṁnūnāhanti kasmā cintesi? Ahaṁ hi mahāpurisalakkhaṇāni samannesitvā gato "diṭṭhāni te tāta mahāpurisalakkhaṇānī"ti ācariyena pucchito "āma ācariyā"ti vattuṁ sakkhissāmi, sace pana maṁ "Kiriyākaraṇamassa kīdisan"ti pucchissati, taṁ vattuṁ na sakkhissāmi, na jānāmīti vutte pana ācariyo kujjhissati "nanu tvaṁ mayā sabbampetaṁ jānanatthāya pesito, kasmā ajānitvā āgatosī"ti, tasmā yaṁnūnāhanti cintetvā anubandhi. Bhagavā nhānaṭṭhānaṁ mukhadhovanaṭṭhānaṁ sarīrapaṭijagganaṭṭhānaṁ rājarājamahāmattādīnaṁ orodhehi saddhiṁ parivāretvā nisinnaṭṭhānanti imāni cattāri ṭhānāni ṭhapetvā sesaṭṭhānesu antamaso ekagandhakuṭiyampi okāsaṁ akāsi.

ဂုယှံ ဒဿေတိ၊ ဆာယံ ဘဂဝါ ဒဿေတိ၊ ဣဒ္ဓိယာ အဘိသင်္ခရိတွာ နိဝါသနနိဝတ္ထံ ကာယဗန္ဓနဗဒ္ဓံ စီဝရပါရုတံ ဆာယာရူပကမတ္တံ ဒဿေသိ မဟာရာဇာတိ။ ဆာယံ ဒိဋ္ဌေ သတိ ဒိဋ္ဌောယေဝ နနု ဘန္တေတိ။ တိဋ္ဌတေတံ မဟာရာဇ၊ ဟဒယရူပံ ဒိသွာ ဗုဇ္ဈနကသတ္တော ဘဝေယျ၊ ဟဒယမံသံ နီဟရိတွာ ဒဿေယျ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါတိ။ ကလ္လောသိ ဘန္တေ နာဂသေနာတိ။

နိန္နာမေတွာတိ နီဟရိတွာ။ **အနုမသီ**တိ ကထိနသူစိံ ဝိယ ကတွာ အနုမဇ္ဇိ။ တထာ ကရဏေန စေတ္ထ မုဒုဘာဝေါ၊ ကဏ္ဏသောတာနုမသနေန ဒီဃဘာဝေါ၊ နာသိကသောတာနုမသနေန တနုဘာဝေါ၊ နလာဋစ္ဆာဒနေန ပုထုလဘာဝေါ ပကာသိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဥဘောပိ ကဏ္ဏသောတာနီ**တိအာဒီသု စေတ္ထ ဗုဒ္ဓါနံ ကဏ္ဏသောတေသု မလံ ဝါ ဇလ္လိကာ ဝါ နတ္ထိ၊ ဓောဝိတွာ ဌပိတရဇတပနာဠိကာ ဝိယ ဟောန္တိ၊ တထာ နာသိကသောတေသု၊ တာနိပိ ဟိ သုပရိကမ္မကတကဉ္စနပနာဠိကာ ဝိယ စ မဏိပနာဠိကာ ဝိယ စ ဟောန္တိ။ တသ္မာ ဇိဝှံ နီဟရိတွာ ကထိနသူစိံ ဝိယ ကတွာ မုခပရိယန္တေ ဥပသံဟရန္တော ဒက္ခိဏကဏ္ဏသောတံ ပဝေသေတွာ တတော နီဟရိတွာ ဝါမကဏ္ဏသောတံ ပဝေသေသိ၊ တတော နီဟရိတွာ ဒက္ခိဏနာသိကသောတံ ပဝေသေတွာ တတော နီဟရိတွာ ဝါမနာသိကသောတံ ပဝေသေသိ၊ တတော နီဟရိတွာ ပုထုလဘာဝံ ဒဿေန္တော ရတ္တဝလာဟကေန အဍ္ဎစန္ဒံ ဝိယ စ သုဝဏ္ဏပဋ္ဋံ ဝိယ စ ရတ္တကမ္ဗလပဋလေန ဝိဇ္ဇုဇောတသဒိသာယ ဇိဝှာယ ကေဝလကပ္ပံ နလာဋမဏ္ဍလံ ပဋိစ္ဆာဒေသိ။

ယံနူနာဟန္တိ ကသ္မာ စိန္တေသိ? အဟံ ဟိ မဟာပုရိသလက္ခဏာနိ သမန္နေသိတွာ ဂတော “ဒိဋ္ဌာနိ တေ တာတ မဟာပုရိသလက္ခဏာနီ”တိ အာစရိယေန ပုစ္ဆိတော “အာမ အာစရိယာ”တိ ဝတ္တုံ သက္ခိဿာမိ၊ သစေ ပန မံ “ကိရိယာကရဏမဿ ကီဒိသ”န္တိ ပုစ္ဆိဿတိ၊ တံ ဝတ္တုံ န သက္ခိဿာမိ၊ န ဇာနာမီတိ ဝုတ္တေ ပန အာစရိယော ကုဇ္ဈိဿတိ “နနု တွံ မယာ သဗ္ဗမ္ပေတံ ဇာနနတ္ထာယ ပေသိတော၊ ကသ္မာ အဇာနိတွာ အာဂတောသီ”တိ၊ တသ္မာ ယံနူနာဟန္တိ စိန္တေတွာ အနုဗန္ဓိ။ ဘဂဝါ နှာနဋ္ဌာနံ မုခဓောဝနဋ္ဌာနံ သရီရပဋိဇဂ္ဂနဋ္ဌာနံ ရာဇရာဇမဟာမတ္တာဒီနံ ဩရောဓေဟိ သဒ္ဓိံ ပရိဝါရေတွာ နိသိန္နဋ္ဌာနန္တိ ဣမာနိ စတ္တာရိ ဌာနာနိ ဌပေတွာ သေသဋ္ဌာနေသု အန္တမသော ဧကဂန္ဓကုဋိယမ္ပိ ဩကာသံ အကာသိ။

Gacchante gacchante kāle “ayaṁ kira Brahmāyubrāhmaṇassa māṇavo Uttaro nāma ‘Buddho vā no vā’ti Tathāgatassa Buddhabhāvaṁ vīmaṁsanto carati, Buddhavīmaṁsako nāmāyan”ti pākaṭo jāto. Yamhi yamhi ṭhāne Buddhā vasanti, pañca kiccāni katāneva honti, tāni heṭṭhā dassitāneva. Tattha pacchābhattaṁ alaṅkatadhammāsane nisīditvā dantakhacitaṁ cittabījaniṁ gahetvā mahājanassa dhammaṁ desente Bhagavati Uttaropi avidūre nisīdati. Dhammassavanapariyosāne saddhā manussā svātanāya Bhagavantaṁ nimantetvā māṇavampi upasaṅkamitvā evaṁ vadanti “tāta amhehi Bhagavā nimantito, tvampi Bhagavatā saddhiṁ āgantvā amhākaṁ gehe bhattaṁ gaṇheyyāsī”ti. Punadivase Tathāgato bhikkhusaṁghaparivuto gāmaṁ pavisati, Uttaropi padavāre padavāre pariggaṇhanto padānupadiko anubandhati. Kulagehaṁ paviṭṭhakāle dakkhiṇodakaggahaṇaṁ ādiṁ katvā sabbaṁ olokento nisīdati. Bhattakiccāvasāne Tathāgatassa pattaṁ bhūmiyaṁ ṭhapetvā nisinnakāle māṇavakassa pātarāsabhattaṁ sajjenti. So ekamante nisinno bhuñjitvā puna āgantvā Satthu santike ṭhatvā bhattānumodanaṁ sutvā Bhagavatā saddhiṁ yeva vihāraṁ gacchati.

Tattha Bhagavā bhikkhūnaṁ bhattakiccapariyosānaṁ āgamento gandhamaṇḍalamāḷe nisīdati, bhikkhūhi bhattakiccaṁ katvā pattacīvaraṁ paṭisāmetvā āgamma vanditvā kāle ārocite Bhagavā Gandhakuṭiṁ pavisati, māṇavopi Bhagavatā saddhiṁyeva gacchati. Bhagavā parivāretvā āgataṁ bhikkhusaṁghaṁ Gandhakuṭippamukhe ṭhito ovaditvā uyyojetvā Gandhakuṭiṁ pavisati, māṇavopi pavisati. Bhagavā khuddakamañce appamattakaṁ kālaṁ nisīdati, māṇavopi avidūre olokento nisīdati. Bhagavā muhuttaṁ nisīditvā sīsokkamanaṁ[1] dasseti, “bhoto Gotamassa vihāravelā bhavissatī”ti māṇavo Gandhakuṭidvāraṁ pidahanto nikkhamitvā ekamantaṁ nisīdati. Manussā purebhattaṁ dānaṁ datvā bhuttapātarāsā samādinna-uposathaṅgā suddhuttarāsaṅgā mālāgandhādihatthā dhammaṁ suṇissāmāti vihāraṁ āgacchanti, cakkavattino khandhāvāraṭṭhānaṁ viya hoti.

Bhagavā muhuttaṁ sīhaseyyaṁ, kappetvā vuṭṭhāya pubbabhāgena paricchinditvā samāpattiṁ samāpajjati. Samāpattito vuṭṭhāya mahājanassa āgatabhāvaṁ

1. Sīsokampanaṁ (Sī, Syā)

ဂစ္ဆန္တေ ဂစ္ဆန္တေ ကာလေ “အယံ ကိရ ဗြဟ္မာယုဗြာဟ္မဏဿ မာဏဝေါ ဥတ္တရော နာမ ‘ဗုဒ္ဓေါ ဝါ နော ဝါ’တိ တထာဂတဿ ဗုဒ္ဓဘာဝံ ဝီမံသန္တော စရတိ၊ ဗုဒ္ဓဝီမံသကော နာမာယ”န္တိ ပါကဋော ဇာတော။ ယမှိ ယမှိ ဌာနေ ဗုဒ္ဓါ ဝသန္တိ၊ ပဉ္စ ကိစ္စာနိ ကတာနေဝ ဟောန္တိ၊ တာနိ ဟေဋ္ဌာ ဒဿိတာနေဝ။ တတ္ထ ပစ္ဆာဘတ္တံ အလင်္ကတဓမ္မာသနေ နိသီဒိတွာ ဒန္တခစိတံ စိတ္တဗီဇနိံ ဂဟေတွာ မဟာဇနဿ ဓမ္မံ ဒေသေန္တေ ဘဂဝတိ ဥတ္တရောပိ အဝိဒူရေ နိသီဒတိ။ ဓမ္မဿဝနပရိယောသာနေ သဒ္ဓါ မနုဿာ သွာတနာယ ဘဂဝန္တံ နိမန္တေတွာ မာဏဝမ္ပိ ဥပသင်္ကမိတွာ ဧဝံ ဝဒန္တိ “တာတ အမှေဟိ ဘဂဝါ နိမန္တိတော၊ တွမ္ပိ ဘဂဝတာ သဒ္ဓိံ အာဂန္တွာ အမှာကံ ဂေဟေ ဘတ္တံ ဂဏှေယျာသီ”တိ။ ပုနဒိဝသေ တထာဂတော ဘိက္ခုသံဃပရိဝုတော ဂါမံ ပဝိသတိ၊ ဥတ္တရောပိ ပဒဝါရေ ပဒဝါရေ ပရိဂ္ဂဏှန္တော ပဒါနုပဒိကော အနုဗန္ဓတိ။ ကုလဂေဟံ ပဝိဋ္ဌကာလေ ဒက္ခိဏောဒကဂ္ဂဟဏံ အာဒိံ ကတွာ သဗ္ဗံ ဩလောကေန္တော နိသီဒတိ။ ဘတ္တကိစ္စာဝသာနေ တထာဂတဿ ပတ္တံ ဘူမိယံ ဌပေတွာ နိသိန္နကာလေ မာဏဝကဿ ပါတရာသဘတ္တံ သဇ္ဇေန္တိ။ သော ဧကမန္တေ နိသိန္နော ဘုဉ္ဇိတွာ ပုန အာဂန္တွာ သတ္ထု သန္တိကေ ဌတွာ ဘတ္တာနုမောဒနံ သုတွာ ဘဂဝတာ သဒ္ဓိံယေဝ ဝိဟာရံ ဂစ္ဆတိ။

တတ္ထ ဘဂဝါ ဘိက္ခူနံ ဘတ္တကိစ္စပရိယောသာနံ အာဂမေန္တော ဂန္ဓမဏ္ဍလမာဠေ နိသီဒတိ၊ ဘိက္ခူဟိ ဘတ္တကိစ္စံ ကတွာ ပတ္တစီဝရံ ပဋိသာမေတွာ အာဂမ္မ ဝန္ဒိတွာ ကာလေ အာရောစိတေ ဘဂဝါ ဂန္ဓကုဋိံ ပဝိသတိ၊ မာဏဝေါပိ ဘဂဝတာ သဒ္ဓိံယေဝ ဂစ္ဆတိ။ ဘဂဝါ ပရိဝါရေတွာ အာဂတံ ဘိက္ခုသံဃံ ဂန္ဓကုဋိပ္ပမုခေ ဌိတော ဩဝဒိတွာ ဥယျောဇေတွာ ဂန္ဓကုဋိံ ပဝိသတိ၊ မာဏဝေါပိ ပဝိသတိ။ ဘဂဝါ ခုဒ္ဒကမဉ္စေ အပ္ပမတ္တကံ ကာလံ နိသီဒတိ၊ မာဏဝေါပိ အဝိဒူရေ ဩလောကေန္တော နိသီဒတိ။ ဘဂဝါ မုဟုတ္တံ နိသီဒိတွာ သီသောက္ကမနံ[၁] ဒဿေတိ၊ “ဘောတော ဂေါတမဿ ဝိဟာရဝေလာ ဘဝိဿတီ”တိ မာဏဝေါ ဂန္ဓကုဋိဒွါရံ ပိဒဟန္တော နိက္ခမိတွာ ဧကမန္တံ နိသီဒတိ။ မနုဿာ ပုရေဘတ္တံ ဒါနံ ဒတွာ ဘုတ္တပါတရာသာ သမာဒိန္နဥပေါ-သထင်္ဂါ သုဒ္ဓုတ္တရာသင်္ဂါ မာလာဂန္ဓာဒိဟတ္ထာ ဓမ္မံ သုဏိဿာမာတိ ဝိဟာရံ အာဂစ္ဆန္တိ၊ စက္ကဝတ္တိနော ခန္ဓာဝါရဋ္ဌာနံ ဝိယ ဟောတိ။

ဘဂဝါ မုဟုတ္တံ သီဟသေယျံ ကပ္ပေတွာ ဝုဋ္ဌာယ ပုဗ္ဗဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္ဒိတွာ သမာပတ္တိံ သမာပဇ္ဇတိ။ သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ မဟာဇနဿ အာဂတဘာဝံ

၁-သီသောကမ္ပနံ (သီ၊ သျာ)

ñatvā Gandhakuṭito nikkhamma mahājanaparivuto gandhamaṇḍalamāḷaṁ gantvā paññattavarabuddhāsanagato parisāya dhammaṁ deseti. Māṇavopi avidūre nisīditvā "kiṁ nu kho samaṇo Gotamo gehassitavasena parisaṁ ussādento vā apasādento vā dhammaṁ deseti, udāhu no"ti akkharakkharaṁ padaṁ padaṁ pariggaṇhāti, Bhagavā tathāvidhaṁ kathaṁ akathetvāva kālaṁ ñatvā desanaṁ niṭṭhāpesi[1]. Māṇavo iminā niyāmena pariggaṇhanto satta māse ekato vicaritvā Bhagavato kāyadvārādīsu aṇumattampi avakkhalitaṁ na addasa. Anacchariyañcetaṁ, yaṁ Buddhabhūtassa manussabhūto māṇavo na passeyya, yassa bodhisattabhūtassa chabbassāni padhānabhūmiyaṁ amanussabhūto māro devaputto gehassitavitakkamattampi adisvā Buddhabhūtaṁ ekasaṁvaccharaṁ anubandhitvā kiñci apassanto—

"Satta vassāni Bhagavantaṁ, anubandhiṁ padāpadaṁ[2].
Otāraṁ[3] nādhigacchissaṁ, Sambuddhassa satīmato"ti[4]—

Ādigāthāyo vatvā pakkāmi. Tato māṇavo cintesi "ahaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ satta māse anubandhamāno kiñci vajjaṁ na passāmi. Sace panāhaṁ aññepi satta māse satta vā vassāni vassasataṁ vā vassasahassaṁ vā anubandheyyaṁ, nevassa vajjaṁ passeyyaṁ. Ācariyo kho panassa me mahallako, yogakkhemaṁ nāma na sakkā jānituṁ. Samaṇassa Gotamassa sabhāvaguṇeneva Buddhabhāvaṁ vatvā mayhaṁ ācariyassa ārocessāmī"ti Bhagavantaṁ āpucchitvā bhikkhusaṁghaṁ vanditvā nikkhami.

Ācariyassa santikañca pana gantvā "kacci tāta uttara taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ tathāsantaṁyeva saddo abbhuggato"ti pucchito "ācariya kiṁ vadesi, cakkavāḷaṁ atisambādhaṁ, Bhavaggaṁ atinīcaṁ, tassa hi bhoto Gotamassa ākāsaṁ viya apariyanto guṇagaṇo. Tathāsantaṁyeva bho taṁ bhavantaṁ Gotaman"ti-ādīni vatvā yathādiṭṭhāni dvattiṁsa mahāpurisalakkhaṇāni paṭipāṭiyā ācikkhitvā kiriyasamācāraṁ ācikkhi. Tena vuttaṁ "atha kho Uttaro māṇavo -pa- ediso ca ediso ca bhavaṁ Gotamo tato ca bhiyyo"ti.

1. Ṭhapesi (Sī, Syā)
2. Padānupadaṁ (Ka)
3. Okāsaṁ (Ka)
4. Khu 1. 343 piṭṭhe.

ဉတွာ ဂန္ဓကုဋိတော နိက္ခမ္မ မဟာဇနပရိဝုတော ဂန္ဓမဏ္ဍလမာဠံ ဂန္တွာ ပညတ္တဝရဗုဒ္ဓါသနဂတော ပရိသာယ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ မာဏဝေါပိ အဝိဒူရေ နိသီဒိတွာ “ကိံ နု ခေါ သမဏော ဂေါတမော ဂေဟဿိတဝသေန ပရိသံ ဥဿာဒေန္တော ဝါ အပသာဒေန္တော ဝါ ဓမ္မံ ဒေသေတိ၊ ဥဒါဟု နော”တိ အက္ခရက္ခရံ ပဒံ ပဒံ ပရိဂ္ဂဏှာတိ၊ ဘဂဝါ တထာဝိဓံ ကထံ အကထေတွာဝ ကာလံ ဉတွာ ဒေသနံ နိဋ္ဌာပေသိ[1]။ မာဏဝေါ ဣမိနာ နိယာမေန ပရိဂ္ဂဏှန္တော သတ္တ မာသေ ဧကတော ဝိစရိတွာ ဘဂဝတော ကာယဒွါရာဒီသု အဏုမတ္တမ္ပိ အဝက္ခလိတံ န အဒ္ဒသ။ အနစ္ဆရိယဉ္စေတံ၊ ယံ ဗုဒ္ဓဘူတဿ မနုဿဘူတော မာဏဝေါ န ပဿေယျ၊ ယဿ ဗောဓိသတ္တဘူတဿ ဆဗ္ဗဿာနိ ပဓာနဘူမိယံ အမနုဿဘူတော မာရော ဒေဝပုတ္တော ဂေဟဿိတဝိတက္ကမတ္တမ္ပိ အဒိသွာ ဗုဒ္ဓဘူတံ ဧကသံဝစ္ဆရံ အနုဗန္ဓိတွာ ကိဉ္စိ အပဿန္တော—

“သတ္တ ဝဿာနိ ဘဂဝန္တံ၊ အနုဗန္ဓိံ ပဒါပဒံ[2]။
ဩတာရံ[3] နာဓိဂစ္ဆိဿံ၊ သမ္ဗုဒ္ဓဿ သတီမတော”တိ[4]—

အာဒိဂါထာယော ဝတွာ ပက္ကာမိ။ တတော မာဏဝေါ စိန္တေသိ “အဟံ ဘဝန္တံ ဂေါတမံ သတ္တ မာသေ အနုဗန္ဓမာနော ကိဉ္စိ ဝဇ္ဇံ န ပဿာမိ။ သစေ ပနာဟံ အညေပိ သတ္တ မာသေ သတ္တ ဝါ ဝဿာနိ ဝဿသတံ ဝါ ဝဿသဟဿံ ဝါ အနုဗန္ဓေယျံ၊ နေဝဿ ဝဇ္ဇံ ပဿေယျံ။ အာစရိယော ခေါ ပနဿ မေ မဟလ္လကော၊ ယောဂက္ခေမံ နာမ န သက္ကာ ဇာနိတုံ။ သမဏဿ ဂေါတမဿ သဘာဝဂုဏေနေဝ ဗုဒ္ဓဘာဝံ ဝတွာ မယှံ အာစရိယဿ အာရောစေဿာမီ”တိ ဘဂဝန္တံ အာပုစ္ဆိတွာ ဘိက္ခုသံဃံ ဝန္ဒိတွာ နိက္ခမိ။

အာစရိယဿ သန္တိကဉ္စ ပန ဂန္တွာ “ကစ္စိ တာတ ဥတ္တရ တံ ဘဝန္တံ ဂေါတမံ တထာသန္တံယေဝ သဒ္ဒေါ အဗ္ဘုဂ္ဂတော”တိ ပုစ္ဆိတော “အာစရိယ ကိံ ဝဒေသိ၊ စက္ကဝါဠံ အတိသမ္ဗာဓံ၊ ဘဝဂ္ဂံ အတိနီစံ၊ တဿ ဟိ ဘောတော ဂေါတမဿ အာကာသံ ဝိယ အပရိယန္တော ဂုဏဂဏော။ တထာသန္တံယေဝ ဘော တံ ဘဝန္တံ ဂေါတမ”န္တိအာဒီနိ ဝတွာ ယထာဒိဋ္ဌာနိ ဒွတ္တိံသ မဟာပုရိသလက္ခဏာနိ ပဋိပါဋိယာ အာစိက္ခိတွာ ကိရိယသမာစာရံ အာစိက္ခိ။ တေန ဝုတ္တံ “အထ ခေါ ဥတ္တရော မာဏဝေါ။ပ။ ဧဒိသော စ ဧဒိသော စ ဘဝံ ဂေါတမော တတော စ ဘိယျော”တိ။

၁-ဌပေသိ (သီ၊ သျာ)
၂-ပဒါနုပဒံ (က)
၃-ဩကာသံ (က)
၄-ခု ၁-၃၄၃-ပိဋ္ဌေ။

386. Tattha **suppatiṭṭhitapādo**ti yathā hi aññesaṁ bhūmiyaṁ pādaṁ ṭhapentānaṁ aggatalaṁ vā paṇhi vā passaṁ vā paṭhamaṁ phusati, vemajjhaṁ vā pana chiddaṁ hoti, ukkhipantānampi aggatalādīsu ekakoṭṭhāsova paṭhamaṁ uṭṭhahati, na evaṁ tassa. Tassa pana suvaṇṇapādukatalaṁ viya ekappahāreneva sakalaṁ pādatalaṁ bhūmiṁ phusati, bhūmito uṭṭhahati. Tasmā "suppatiṭṭhitapādo kho pana so bhavaṁ Gotamo"ti vadati.

Tatridaṁ Bhagavato suppatiṭṭhitapādatāya—sacepi hi Bhagavā anekasataporisaṁ narakaṁ akkamissāmīti pādaṁ nīharati, tāvadeva ninnaṭṭhānaṁ vātapūritaṁ viya kammārabhastaṁ[1] unnamitvā pathavīsamaṁ hoti, unnataṭṭhānampi anto pavisati. Dūre akkamissāmīti abhinīharantassa Sineruppamāṇopi pabbato Seditavettaṅkuro viya namitvā[2] pādasamīpaṁ āgacchati. Tathā hissa yamakapāṭihāriyaṁ katvā Yugandharapabbataṁ akkamissāmīti pāde abhinīharato pabbato namitvā pādasamīpaṁ āgato, so taṁ akkamitvā dutiyapādena Tāvatiṁsabhavanaṁ akkami. Na hi cakkalakkhaṇena patiṭṭhātabbaṭṭhānaṁ visamaṁ bhavituṁ sakkoti. Khāṇu vā kaṇḍako vā sakkharakathalā vā uccārapassāvo vā kheḷasiṅghāṇikādīni vā purimatarāva apagacchanti, tattha tattheva ca pathaviṁ pavisanti. Tathāgatassa hi sīlatejena paññātejena dhammatejena dasannaṁ pāramīnaṁ ānubhāvena ayaṁ mahāpathavī samā mudu pupphābhikiṇṇā hoti. Tatra Tathāgato samaṁ pādaṁ nikkhipati, samaṁ uddharati, sabbāvantehi pādatalehi bhūmiṁ phusati. (1)

Cakkānīti dvīsu pādesu dve cakkāni. Tesaṁ arā ca nemi ca nābhi ca Pāḷiyaṁ vuttāva. **Sabbākāraparipūrānī**ti iminā pana ayaṁ viseso veditabbo—tesaṁ kira cakkānaṁ pādatalassa majjhe nābhi dissati, nābhiparicchinnā vaṭṭalekhā dissati, nābhimukhaparikkhepapaṭṭo dissati, panāḷimukhaṁ dissati, arā dissanti, aresu vaṭṭalekhā dissanti, nemī dissanti[3], nemimaṇikā dissanti. Idaṁ tāva Pāḷi-āgatameva.

Sambahulavāro pana anāgato, so evaṁ daṭṭhabbo—satti siri vaccho nandi sovattiko vaṭaṁsako vaḍḍhamānakaṁ macchayugalaṁ bhaddapīṭhaṁ

1. Vātapūritā viya kammārabhastā (Sī)
2. Onamitvā (Syā)
3. Nemi dissati (Ka)

၃၈၆။ တတ္ထ **သုပ္ပတိဋ္ဌိတပါဒေါ**တိ ယထာ ဟိ အညေသံ ဘူမိယံ ပါဒံ ဌပေန္တာနံ အဂ္ဂတလံ ဝါ ပဏှိ ဝါ ပဿံ ဝါ ပဌမံ ဖုသတိ၊ ဝေမဇ္ဈံ ဝါ ပန ဆိဒ္ဒံ ဟောတိ၊ ဥက္ခိပန္တာနမ္ပိ အဂ္ဂတလာဒီသု ဧကကောဋ္ဌာသောဝ ပဌမံ ဥဋ္ဌဟတိ၊ န ဧဝံ တဿ။ တဿ ပန သုဝဏ္ဏပါဒုကတလံ ဝိယ ဧကပ္ပဟာရေနေဝ သကလံ ပါဒတလံ ဘူမိံ ဖုသတိ၊ ဘူမိတော ဥဋ္ဌဟတိ။ တသ္မာ "သုပ္ပတိဋ္ဌိတပါဒေါ ခေါ ပန သော ဘဝံ ဂေါတမော"တိ ဝဒတိ။

တတြိဒံ ဘဂဝတော သုပ္ပတိဋ္ဌိတပါဒတာယ—သစေပိ ဟိ ဘဂဝါ အနေကသတပေါရိသံ နရကံ အက္ကမိဿာမီတိ ပါဒံ နီဟရတိ၊ တာဝဒေဝ နိန္နဋ္ဌာနံ ဝါတပူရိတံ ဝိယ ကမ္မာရဘသ္တံ[1] ဥန္နမိတွာ ပထဝီသမံ ဟောတိ၊ ဥန္နတဋ္ဌာနမ္ပိ အန္တော ပဝိသတိ။ ဒူရေ အက္ကမိဿာမီတိ အဘိနီဟရန္တဿ သိနေရုပ္ပမာဏောပိ ပဗ္ဗတော သေဒိတဝေတ္တင်္ကုရော ဝိယ နမိတွာ[2] ပါဒသမီပံ အာဂစ္ဆတိ။ တထာ ဟိဿ ယမကပါဋိဟာရိယံ ကတွာ ယုဂန္ဓရပဗ္ဗတံ အက္ကမိဿာမီတိ ပါဒေ အဘိနီဟရတော ပဗ္ဗတော နမိတွာ ပါဒသမီပံ အာဂတော၊ သော တံ အက္ကမိတွာ ဒုတိယပါဒေန တာဝတိံသဘဝနံ အက္ကမိ။ န ဟိ စက္ကလက္ခဏေန ပတိဋ္ဌာတဗ္ဗဋ္ဌာနံ ဝိသမံ ဘဝိတုံ သက္ကောတိ။ ခါဏု ဝါ ကဏ္ဍကော ဝါ သက္ခရကထလာ ဝါ ဥစ္စာရပဿာဝေါ ဝါ ခေဠသိင်္ဃာဏိကာဒီနိ ဝါ ပုရိမတရာဝ အပဂစ္ဆန္တိ၊ တတ္ထ တတ္ထေဝ စ ပထဝိံ ပဝိသန္တိ။ တထာဂတဿ ဟိ သီလတေဇေန ပညာတေဇေန ဓမ္မတေဇေန ဒသန္နံ ပါရမီနံ အာနုဘာဝေန အယံ မဟာပထဝီ သမာ မုဒု ပုပ္ဖာဘိကိဏ္ဏာ ဟောတိ။ တတြ တထာဂတော သမံ ပါဒံ နိက္ခိပတိ၊ သမံ ဥဒ္ဓရတိ၊ သဗ္ဗာဝန္တေဟိ ပါဒတလေဟိ ဘူမိံ ဖုသတိ။ (၁)

စက္ကာနီတိ ဒွီသု ပါဒေသု ဒွေ စက္ကာနိ။ တေသံ အရာ စ နေမိ စ နာဘိ စ ပါဠိယံ ဝုတ္တာဝ။ **သဗ္ဗာကာရပရိပူရာနီ**တိ ဣမိနာ ပန အယံ ဝိသေသော ဝေဒိတဗ္ဗော—တေသံ ကိရ စက္ကာနံ ပါဒတလဿ မဇ္ဈေ နာဘိ ဒိဿတိ၊ နာဘိပရိစ္ဆိန္နာ ဝဋ္ဋလေခါ ဒိဿတိ၊ နာဘိမုခပရိက္ခေပပဋ္ဋော ဒိဿတိ၊ ပနာဠိမုခံ ဒိဿတိ၊ အရာ ဒိဿန္တိ၊ အရေသု ဝဋ္ဋလေခါ ဒိဿန္တိ၊ နေမီ ဒိဿန္တိ[3]၊ နေမိမဏိကာ ဒိဿန္တိ။ ဣဒံ တာဝ ပါဠိအာဂတမေဝ။

သမ္ဗဟုလဝါရော ပန အနာဂတော၊ သော ဧဝံ ဒဋ္ဌဗ္ဗော—သတ္တိ သိရိ ဝစ္ဆော နန္ဒိ သောဝတ္တိကော ဝဋံသကော ဝဍ္ဎမာနကံ မစ္ဆယုဂလံ ဘဒ္ဒပီဌံ

၁-ဝါတပူရိတာ ဝိယ ကမ္မာရဘသ္တာ (သီ)
၂-ဩနမိတွာ (သျာ)
၃-နေမိ ဒိဿတိ (က)

aṅkusaṁ tomaro pāsādo toraṇaṁ setacchattaṁ khaggo tālavaṇṭaṁ morahatthako vāḷabījanī uṇhīsaṁ patto[1] maṇi kusumadāmaṁ nīluppalaṁ rattuppalaṁ setuppalaṁ padumaṁ puṇḍarīkaṁ puṇṇaghaṭo puṇṇapāti samuddo cakkavāḷo Himavā Sineru candimasūriyā nakkhattāni cattāro mahādīpā dveparittadīpasahassāni, antamaso cakkavattiraññо parisaṁ upādāya sabbo cakkalakkhaṇasseva parivāro. (2)

Āyatapaṇhīti dīghapaṇhi, paripuṇṇapaṇhīti attho. Yathā hi aññesaṁ aggapādo dīgho hoti, paṇhimatthake jaṅghā patiṭṭhāti, paṇhi tacchetvā ṭhapitā viya hoti, na evaṁ Tathāgatassa. Tathāgatassa pana catūsu koṭṭhāsesu dve koṭṭhāsā aggapādo hoti, tatiye koṭṭhāse jaṅghā patiṭṭhāti, catutthe koṭṭhāse āraggena vaṭṭetvā ṭhapitā viya rattakambale geṇḍukasadisā paṇhi hoti. (3)

Dīghaṅgulīti yathā aññesaṁ kāci aṅguli dīghā hoti, kāci rassā, na evaṁ Tathāgatassa. Tathāgatassa pana makkaṭasseva dīghahatthapādaṅguliyo mūle thūlā anupubbena gantvā agge tanukā niyyāsatelena madditvā vaṭṭitaharitālavaṭṭisadisā honti. Tena vuttaṁ "dīghaṅgulī"ti. (4)

Mudutalunahatthapādoti sappimaṇḍe osādetvā ṭhapitaṁ satavāravihatakappāsapaṭalaṁ viya mudū, jātamattakumārassa viya ca niccakālaṁ talunā ca hatthapādā assāti mudutalunahatthapādo. (5)

Jālahatthapādoti na cammena paṭibaddha-aṅgulantaro. Ediso hi phaṇahatthako purisadosena upahato pabbajjampi na labhati. Tathāgatassa pana catasso hatthaṅguliyo pañcapi pādaṅguliyo ekappamāṇā honti, tāsaṁ ekappamāṇatāya yavalakkhaṇaṁ aññamaññaṁ paṭivijjhitvā tiṭṭhati. Athassa hatthapādā kusalena vaḍḍhakinā yojitajālavātapānasadisā honti. Tena vuttaṁ "jālahatthapādo"ti. (6)

Uddhaṁ patiṭṭhitagopphakattā ussaṅkhā pādā assāti **ussaṅkhapādo.** Aññesaṁ hi piṭṭhipāde gopphakā honti. Tena tesaṁ pādā āṇibaddhā viya thaddhā[2] honti, na yathāsukhaṁ parivattanti, gacchantānaṁ pādatalāni na

1. Uṇhīsapaṭṭo (Sī)   2. Baddhā (Syā, Ka)

အင်္ကုသံ တောမရော ပါသာဒေါ တောရဏံ သေတစ္ဆတ္တံ ခဂ္ဂေါ တာလဝဏ္ဋံ မောရဟတ္ထကော ဝါဠဗီဇနီ ဥဏှီသံ ပတ္တော[၁] မဏိ ကုသုမဒါမံ နီလုပ္ပလံ ရတ္တုပ္ပလံ သေတုပ္ပလံ ပဒုမံ ပုဏ္ဍရီကံ ပုဏ္ဏဃဋော ပုဏ္ဏပါတိ သမုဒ္ဒေါ စက္ကဝါဠော ဟိမဝါ သိနေရု စန္ဒိမသူရိယာ နက္ခတ္တာနိ စတ္တာရော မဟာဒီပါ ဒွေပရိတ္တဒီပသဟဿာနိ၊ အန္တမသော စက္ကဝတ္တိရညော ပရိသံ ဥပါဒါယ သဗ္ဗော စက္ကလက္ခဏဿေဝ ပရိဝါရော။ (၂)

အာယတပဏှီတိ ဒီဃပဏှိ၊ ပရိပုဏ္ဏပဏှီတိ အတ္ထော။ ယထာ ဟိ အညေသံ အဂ္ဂပါဒေါ ဒီဃော ဟောတိ၊ ပဏှိမတ္ထကေ ဇင်္ဃာ ပတိဋ္ဌာတိ၊ ပဏှိ တစ္ဆေတွာ ဌပိတာ ဝိယ ဟောတိ၊ န ဧဝံ တထာဂတဿ။ တထာဂတဿ ပန စတူသု ကောဋ္ဌာသေသု ဒွေ ကောဋ္ဌာသာ အဂ္ဂပါဒေါ ဟောတိ၊ တတိယေ ကောဋ္ဌာသေ ဇင်္ဃာ ပတိဋ္ဌာတိ၊ စတုတ္ထေ ကောဋ္ဌာသေ အာရဂ္ဂေန ဝဋ္ဋေတွာ ဌပိတာ ဝိယ ရတ္တကမ္ဗလေ ဂေဏ္ဍုကသဒိသာ ပဏှိ ဟောတိ။ (၃)

ဒီဃင်္ဂုလီတိ ယထာ အညေသံ ကာစိ အင်္ဂုလိ ဒီဃာ ဟောတိ၊ ကာစိ ရဿာ၊ န ဧဝံ တထာဂတဿ။ တထာဂတဿ ပန မက္ကဋဿေဝ ဒီဃဟတ္ထပါဒင်္ဂုလိယော မူလေ ထူလာ အနုပုဗ္ဗေန ဂန္တွာ အဂ္ဂေ တနုကာ နိယျာသတေလေန မဒ္ဒိတွာ ဝဋ္ဋိတဟရိတာလဝဋ္ဋိသဒိသာ ဟောန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ "ဒီဃင်္ဂုလီ"တိ။ (၄)

မုဒုတလုနဟတ္ထပါဒေါတိ သပ္ပိမဏ္ဍေ ဩသာဒေတွာ ဌပိတံ သတဝါရဝိဟတကပ္ပါသပဋလံ ဝိယ မုဒူ၊ ဇာတမတ္တကုမာရဿ ဝိယ စ နိစ္စကာလံ တလုနာ စ ဟတ္ထပါဒါ အဿာတိ မုဒုတလုနဟတ္ထပါဒေါ။ (၅)

ဇာလဟတ္ထပါဒေါတိ န စမ္မေန ပဋိဗဒ္ဓအင်္ဂုလန္တရော။ ဧဒိသော ဟိ ဖဏဟတ္ထကော ပုရိသဒေါသေန ဥပဟတော ပဗ္ဗဇ္ဇမ္ပိ န လဘတိ။ တထာဂတဿ ပန စတဿော ဟတ္ထင်္ဂုလိယော ပဉ္စပိ ပါဒင်္ဂုလိယော ဧကပ္ပမာဏာ ဟောန္တိ၊ တာသံ ဧကပ္ပမာဏတာယ ယဝလက္ခဏံ အညမညံ ပဋိဝိဇ္ဈိတွာ တိဋ္ဌတိ။ အထဿ ဟတ္ထပါဒါ ကုသလေန ဝဍ္ဎကိနာ ယောဇိတဇာလဝါတပါနသဒိသာ ဟောန္တိ။ တေန ဝုတ္တံ "ဇာလဟတ္ထပါဒေါ"တိ။ (၆)

ဥဒ္ဓံ ပတိဋ္ဌိတဂေါပ္ဖကတ္တာ ဥဿင်္ခါ ပါဒါ အဿာတိ **ဥဿင်္ခပါဒေါ**။ အညေသံ ဟိ ပိဋ္ဌိပါဒေ ဂေါပ္ဖကာ ဟောန္တိ။ တေန တေသံ ပါဒါ အာဏိဗဒ္ဓါ ဝိယ ထဒ္ဓါ[၂] ဟောန္တိ၊ န ယထာသုခံ ပရိဝတ္တန္တိ၊ ဂစ္ဆန္တာနံ ပါဒတလာနိ န

၁-ဥဏှီသပဋ္ဋော (သီ)   ၂-ဗဒ္ဓါ (သျာ၊ က)

dissanti. Tathāgatassa pana abhiruhitvā upari gopphakā patiṭṭhahanti. Tenassa nābhito paṭṭhāya uparimakāyo nāvāya ṭhapitasuvaṇṇapaṭimā viya niccalo hoti, adhokāyova iñjati. Sukhena pādā parivattanti. Puratopi pacchatopi ubhayapassesupi ṭhatvā passantānaṁ pādatalāni paññāyanti, na hatthīnaṁ viya pacchatoyeva. (7)

Eṇijaṅghoti eṇimigasadisajaṅgho maṁsussadena paripuṇṇajaṅgho, na ekato baddhapiṇḍikamaṁso, samantato samasaṇṭhitena maṁsena parikkhittāhi suvaṭṭitāhi sāligabbhasadisāhi jaṅghāhi samannāgatoti attho. (8)

Anonamantoti anamanto. Etenassa akhujja-avāmanabhāvo dīpito. Avasesajanā hi khujjā vā honti vāmanā vā, khujjānaṁ uparimakāyo aparipuṇṇo hoti, vāmanānaṁ heṭṭhimakāyo. Te aparipuṇṇakāyattā na sakkonti anonamantā jaṇṇukāni parimajjituṁ. Tathāgato pana paripuṇṇa-ubhayakāyattā sakkoti. (9)

Usabhavāraṇādīnaṁ viya suvaṇṇapadumakaṇṇikasadise kose ohitaṁ paṭi cchannaṁ vatthaguyhaṁ assāti **kosohitavatthaguyho. Vatthaguyhan**ti vatthena gūhitabbaṁ aṅgajātaṁ vuccati. (10)

Suvaṇṇavaṇṇoti jātihiṅgulakena majjitvā dīpidāṭhāya[1] ghaṁsitvā gerukaparikammaṁ katvā ṭhapitaghanasuvaṇṇarūpakasadisoti attho. Etenassa ghanasiniddhasaṇhasarīrataṁ dassetvā chavivaṇṇadassanatthaṁ **kañcanasannibhattaco**ti vuttaṁ, purimassa vā vevacanameva etaṁ. (11)

Rajojallanti rajo vā malaṁ vā. **Na upalimpatī**ti na laggati, padumapalāsato udakabindu viya vivaṭṭati. Hatthadhovanapādadhovanādīni pana utuggahaṇatthāya ceva dāyakānaṁ puññaphalatthāya ca Buddhā karonti, vattasīsenāpi ca karontiyeva. Senāsanaṁ pavisantena hi bhikkhunā pāde dhovitvā pavisitabbanti vuttametaṁ[2]. (12)

Uddhaggalomoti āvaṭṭapariyosāne uddhaggāni hutvā mukhasobhaṁ ullokayamānāni viya ṭhitāni lomāni assāti uddhaggalomo. (14)

1. Nisadāya (Ka) 2. Vattametaṁ (Sī)

ဒိဿန္တိ။ တထာဂတဿ ပန အဘိရုဟိတွာ ဥပရိ ဂေါပ္ဖကာ ပတိဋ္ဌဟန္တိ။ တေနဿ နာဘိတော ပဋ္ဌာယ ဥပရိမကာယော နာဝါယ ဌပိတသုဝဏ္ဏပဋိမာ ဝိယ နိစ္စလော ဟောတိ၊ အဓောကာယောဝ ဣဉ္ဇတိ။ သုခေန ပါဒါ ပရိဝတ္တန္တိ။ ပုရတောပိ ပစ္ဆတောပိ ဥဘယပဿေသုပိ ဌတွာ ပဿန္တာနံ ပါဒတလာနိ ပညာယန္တိ၊ န ဟတ္ထီနံ ဝိယ ပစ္ဆတောယေဝ။ (၇)

ဧဏိဇင်္ဃောတိ ဧဏိမိဂသဒိသဇင်္ဃော မံသုဿဒေန ပရိပုဏ္ဏဇင်္ဃော၊ န ဧကတော ဗဒ္ဓပိဏ္ဍိကမံသော၊ သမန္တတော သမသဏ္ဌိတေန မံသေန ပရိက္ခိတ္တာဟိ သုဝဋ္ဋိတာဟိ သာလိဂဗ္ဘသဒိသာဟိ ဇင်္ဃာဟိ သမန္နာဂတောတိ အတ္ထော။ (၈)

အနောနမန္တောတိ အနမန္တော။ ဧတေနဿ အခုဇ္ဇအဝါမနဘာဝေါ ဒီပိတော။ အဝသေသဇနာ ဟိ ခုဇ္ဇာ ဝါ ဟောန္တိ ဝါမနာ ဝါ၊ ခုဇ္ဇာနံ ဥပရိမကာယော အပရိပုဏ္ဏော ဟောတိ၊ ဝါမနာနံ ဟေဋ္ဌိမကာယော။ တေ အပရိပုဏ္ဏကာယတ္တာ န သက္ကောန္တိ အနောနမန္တာ ဇဏ္ဏုကာနိ ပရိမဇ္ဇိတုံ။ တထာဂတော ပန ပရိပုဏ္ဏဥဘယကာယတ္တာ သက္ကောတိ။ (၉)

ဥသဘဝါရဏာဒီနံ ဝိယ သုဝဏ္ဏပဒုမကဏ္ဏိကသဒိသေ ကောသေ ဩဟိတံ ပဋိစ္ဆန္နံ ဝတ္ထဂုယှံ အဿာတိ **ကောသောဟိတဝတ္ထဂုယှော။ ဝတ္ထဂုယှ**န္တိ ဝတ္ထေန ဂူဟိတဗ္ဗံ အင်္ဂဇာတံ ဝုစ္စတိ။ (၁၀)

သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏောတိ ဇာတိဟိင်္ဂုလကေန မဇ္ဇိတွာ ဒီပိဒါဌာယ[၁] ဃံသိတွာ ဂေရုကပရိကမ္မံ ကတွာ ဌပိတဃနသုဝဏ္ဏရူပကသဒိသောတိ အတ္ထော။ ဧတေနဿ ဃနသိနိဒ္ဓသဏှသရီရတံ ဒဿေတွာ ဆဝိဝဏ္ဏဒဿနတ္ထံ **ကဉ္စနသန္နိဘတ္တစော**တိ ဝုတ္တံ၊ ပုရိမဿ ဝါ ဝေဝစနမေဝ ဧတံ။ (၁၁)

ရဇောဇလ္လန္တိ ရဇော ဝါ မလံ ဝါ။ **န ဥပလိမ္ပတီ**တိ န လဂ္ဂတိ၊ ပဒုမပလာသတော ဥဒကဗိန္ဒု ဝိယ ဝိဝဋ္ဋတိ။ ဟတ္ထဓောဝနပါဒဓောဝနာဒီနိ ပန ဥတုဂ္ဂဟဏတ္ထာယ စေဝ ဒါယကာနံ ပုညဖလတ္ထာယ စ ဗုဒ္ဓါ ကရောန္တိ၊ ဝတ္တသီသေနာပိ စ ကရောန္တိယေဝ။ သေနာသနံ ပဝိသန္တေန ဟိ ဘိက္ခုနာ ပါဒေ ဓောဝိတွာ ပဝိသိတဗ္ဗန္တိ ဝုတ္တမေတံ[၂]။ (၁၂)

ဥဒ္ဓဂ္ဂလောမောတိ အာဝဋ္ဋပရိယောသာနေ ဥဒ္ဓဂ္ဂါနိ ဟုတွာ မုခသောဘံ ဥလ္လောကယမာနာနိ ဝိယ ဌိတာနိ လောမာနိ အဿာတိ ဥဒ္ဓဂ္ဂလောမော။ (၁၄)

၁-နိသဒါယ (က) ၂-ဝတ္တမေတံ (သီ)

Brahmujugattoti brahmā viya ujugatto, ujumeva uggatadīghasarīro. Yebhuyyena hi sattā khandhe kaṭiyaṁ jāṇūsūti tīsu ṭhānesu namanti. Te kaṭiyaṁ namantā pacchato namanti, itaresu dvīsu ṭhānesu purato. Dīghasarīrā paneke passavaṅkā honti, eke mukhaṁ unnāmetvā nakkhattāni gaṇayantā viya caranti, eke appamaṁsalohitā sūlasadisā honti, pavedhamānā gacchanti. Tathāgato pana ujumeva uggantvā dīghappamāṇo devanagare ussitasuvaṇṇatoraṇaṁ viya hoti. (15)

Sattussadoti dve hatthapiṭṭhiyo dve pādapiṭṭhiyo dve aṁsakūṭāni khandhoti imesu sattasu ṭhānesu paripuṇṇamaṁsussado assāti sattussado. Aññesaṁ pana hatthapādapiṭṭhīsu nhārujālā paññāyanti, aṁsakūṭakhandhesu aṭṭhikoṭiyo, te manussapetā viya khāyanti, na Tathāgato. Tathāgato pana sattasu ṭhānesu paripuṇṇamaṁsussadattā nigūḷhanhārujālehi hatthapiṭṭhādīhi vaṭṭetvā ṭhapitasuvaṇṇavaṇṇāliṅgasadisena khandhena silārūpakaṁ viya cittakammarūpakaṁ viya ca khāyati. (16)

Sīhassa pubbaddhaṁ viya kāyo assāti **sīhapubbaddhakāyo.** Sīhassa hi puratthimakāyova paripuṇṇo hoti, pacchimakāyo aparipuṇṇo. Tathāgatassa pana sīhassa pubbaddhakāyova sabbo kāyo paripuṇṇo. Sopi sīhasseva na tattha tattha vinatunnatādivasena[1] dussaṇṭhitavisaṇṭhito, dīghayuttaṭṭhāne pana dīgho, rassakisathūla-anuvaṭṭitayuttaṭṭhānesu tathāvidhova hoti. Vuttaṁ hetaṁ—

> Manāpiye ca kho bhikkhave kammavipāke paccupaṭṭhite yehi aṅgehi dīghehi sobhati, tāni aṅgāni dīghāni saṇṭhahanti. Yehi aṅgehi rassehi sobhati, tāni aṅgāni rassāni saṇṭhahanti. Yehi aṅgehi thūlehi sobhati, tāni aṅgāni thūlāni saṇṭhahanti. Yehi aṅgehi kisehi sobhati, tāni aṅgāni kisāni saṇṭhahanti. Yehi aṅgehi vaṭṭehi sobhati, tāni aṅgāni vaṭṭāni saṇṭhahantīti.

---

1. Vinatuggatādivasena (Sī, Syā)

ဗြဟ္မုဇုဂတ္တောတိ ဗြဟ္မာ ဝိယ ဥဇုဂတ္တော၊ ဥဇုမေဝ ဥဂ္ဂတဒီဃသရီရော။ ယေဘုယျေန ဟိ သတ္တာ ခန္ဓေ ကဋိယံ ဇာဏူသူတိ တီသု ဌာနေသု နမန္တိ။ တေ ကဋိယံ နမန္တာ ပစ္ဆတော နမန္တိ၊ ဣတရေသု ဒွီသု ဌာနေသု ပုရတော။ ဒီဃသရီရာ ပနေကေ ပဿဝင်္ကာ ဟောန္တိ၊ ဧကေ မုခံ ဥန္နာမေတွာ နက္ခတ္တာနိ ဂဏယန္တာ ဝိယ စရန္တိ၊ ဧကေ အပ္ပမံသလောဟိတာ သူလသဒိသာ ဟောန္တိ၊ ပဝေဓမာနာ ဂစ္ဆန္တိ။ တထာဂတော ပန ဥဇုမေဝ ဥဂ္ဂန္တွာ ဒီဃပ္ပမာဏော ဒေဝနဂရေ ဥဿိတသုဝဏ္ဏတောရဏံ ဝိယ ဟောတိ။ (၁၅)

သတ္တုဿဒေါတိ ဒွေ ဟတ္ထပိဋ္ဌိယော ဒွေ ပါဒပိဋ္ဌိယော ဒွေ အံသကူဋာနိ ခန္ဓောတိ ဣမေသု သတ္တသု ဌာနေသု ပရိပုဏ္ဏမံသုဿဒေါ အဿာတိ သတ္တုဿဒေါ။ အညေသံ ပန ဟတ္ထပါဒပိဋ္ဌီသု နှာရုဇာလာ ပညာယန္တိ၊ အံသကူဋခန္ဓေသု အဋ္ဌိကောဋိယော၊ တေ မနုဿပေတာ ဝိယ ခါယန္တိ၊ န တထာဂတော။ တထာဂတော ပန သတ္တသု ဌာနေသု ပရိပုဏ္ဏမံသုဿဒတ္တာ နိဂူဠ္ဟနှာရုဇာလေဟိ ဟတ္ထပိဋ္ဌာဒီဟိ ဝဋ္ဋေတွာ ဌပိတသုဝဏ္ဏဝဏ္ဏာလိင်္ဂသဒိသေန ခန္ဓေန သိလာရူပကံ ဝိယ စိတ္တကမ္မရူပကံ ဝိယ စ ခါယတိ။ (၁၆)

သီဟဿ ပုဗ္ဗဒ္ဓံ ဝိယ ကာယော အဿာတိ **သီဟပုဗ္ဗဒ္ဓကာယော။** သီဟဿ ဟိ ပုရတ္ထိမကာယောဝ ပရိပုဏ္ဏော ဟောတိ၊ ပစ္ဆိမကာယော အပရိပုဏ္ဏော။ တထာဂတဿ ပန သီဟဿ ပုဗ္ဗဒ္ဓကာယောဝ သဗ္ဗော ကာယော ပရိပုဏ္ဏော။ သောပိ သီဟဿေဝ န တတ္ထ တတ္ထ ဝိနတုန္နတာဒိဝသေန[1] ဒုဿဏ္ဌိတဝိသဏ္ဌိတော၊ ဒီဃယုတ္တဋ္ဌာနေ ပန ဒီဃော၊ ရဿကိသထူလအနုဝဋ္ဋိတယုတ္တဋ္ဌာနေသု တထာဝိဓောဝ ဟောတိ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ—

> မနာပိယေ စ ခေါ ဘိက္ခဝေ ကမ္မဝိပါကေ ပစ္စုပဋ္ဌိတေ ယေဟိ အင်္ဂေဟိ ဒီဃေဟိ သောဘတိ၊ တာနိ အင်္ဂါနိ ဒီဃာနိ သဏ္ဌဟန္တိ။ ယေဟိ အင်္ဂေဟိ ရဿေဟိ သောဘတိ၊ တာနိ အင်္ဂါနိ ရဿာနိ သဏ္ဌဟန္တိ။ ယေဟိ အင်္ဂေဟိ ထူလေဟိ သောဘတိ၊ တာနိ အင်္ဂါနိ ထူလာနိ သဏ္ဌဟန္တိ။ ယေဟိ အင်္ဂေဟိ ကိသေဟိ သောဘတိ၊ တာနိ အင်္ဂါနိ ကိသာနိ သဏ္ဌဟန္တိ။ ယေဟိ အင်္ဂေဟိ ဝဋ္ဋေဟိ သောဘတိ၊ တာနိ အင်္ဂါနိ ဝဋ္ဋာနိ သဏ္ဌဟန္တီတိ။

၁-ဝိနတုဂ္ဂတာဒိဝသေန (သီ၊ သျာ)

Iti nānācittena puññacittena cittito dasahi pāramīhi sajjito Tathāgatassa attabhāvo, tassa loke sabbasippino vā iddhimanto vā paṭirūpakampi kātuṁ na sakkonti. (17)

Citantaraṁsoti antaraṁsaṁ vuccati dvinnaṁ koṭṭānamantaraṁ, taṁ citaṁ paripuṇṇamassāti citantaraṁso. Aññesaṁ hi taṁ ṭhānaṁ ninnaṁ hoti, dve piṭṭhikoṭṭā pāṭiyekkaṁ paññāyanti. Tathāgatassa pana kaṭito paṭṭhāya maṁsapaṭalaṁ yāva khandhā uggamma samussitasuvaṇṇaphalakaṁ viya piṭṭhiṁ chādetvā patiṭṭhitaṁ. (18)

Nigrodhaparimaṇḍaloti nigrodho viya parimaṇḍalo. Yathā paṇṇāsahatthatāya vā satahatthatāya vā samakkhandhasākho nigrodho dīghatopi vitthāratopi ekappamāṇova hoti, evaṁ kāyatopi byāmatopi ekappamāṇo. Yathā aññesaṁ kāyo vā dīgho hoti byāmo vā, na evaṁ visamappamāṇoti attho. Teneva "Yāvatakvassa kāyo"ti-ādi vuttaṁ. Tattha yāvatako assāti **yāvatakvassa.** (19)

Samavaṭṭakkhandhoti samavaṭṭitakkhandho. Yathā eke koñcā viya bakā viya varāhā viya ca dīghagalā vaṅkagalā puthulagalā ca honti, kathanakāle sirājālaṁ paññāyati, mando saro nikkhamati, na evaṁ tassa. Tathāgatassa pana suvaṭṭitasuvaṇṇāliṅgasadiso khandho hoti, kathanakāle sirājālaṁ na paññāyati, meghassa viya gajjato saro mahā hoti. (20)

Rasaggasaggīti ettha rasaṁ gasantīti rasaggasā, rasaharaṇīnametaṁ adhivacanaṁ, tā aggā assāti rasaggasaggī. Tathāgatassa hi satta rasaharaṇisahassāni uddhaggāni hutvā gīvāyameva paṭimukkāni. Tilaphalamattopi āhāro jivhagge ṭhapito sabbaṁ kāyaṁ anupharati, teneva mahāpadhānaṁ padahantassa ekataṇḍulādīhipi kaḷāyayūsapasatenāpi kāyassa yāpanaṁ ahosi. Aññesaṁ pana tathā abhāvā na sakalakāyaṁ ojā pharati. Tena te batvābādhā honti. Idaṁ lakkhaṇaṁ appābādhatāsaṅkhātassa nissandaphalassa vasena pākaṭaṁ hoti. (21)

ဣတိ နာနာစိတ္တေန ပုညစိတ္တေန စိတ္တိတော ဒသဟိ ပါရမီဟိ သဇ္ဇိတော တထာဂတဿ အတ္တဘာဝေါ၊ တဿ လောကေ သဗ္ဗသိပ္ပိနော ဝါ ဣဒ္ဓိမန္တော ဝါ ပဋိရူပကမ္ပိ ကာတုံ န သက္ကောန္တိ။ (၁၇)

စိတန္တရံသောတိ အန္တရံသံ ဝုစ္စတိ ဒွိန္နံ ကောဋ္ဋာနမန္တရံ၊ တံ စိတံ ပရိပုဏ္ဏမဿာတိ စိတန္တရံသော။ အညေသံ ဟိ တံ ဌာနံ နိန္နံ ဟောတိ၊ ဒွေ ပိဋ္ဌိကောဋ္ဋာ ပါဋိယေက္ကံ ပညာယန္တိ။ တထာဂတဿ ပန ကဋိတော ပဋ္ဌာယ မံသပဋလံ ယာဝ ခန္ဓာ ဥဂ္ဂမ္မ သမုဿိတသုဝဏ္ဏဖလကံ ဝိယ ပိဋ္ဌိံ ဆာဒေတွာ ပတိဋ္ဌိတံ။ (၁၈)

နိဂြောဓပရိမဏ္ဍလောတိ နိဂြောဓော ဝိယ ပရိမဏ္ဍလော။ ယထာ ပဏ္ဏာသဟတ္ထတာယ ဝါ သတဟတ္ထတာယ ဝါ သမက္ခန္ဓသာခေါ နိဂြောဓော ဒီဃတောပိ ဝိတ္ထာရတောပိ ဧကပ္ပမာဏောဝ ဟောတိ၊ ဧဝံ ကာယတောပိ ဗျာမတောပိ ဧကပ္ပမာဏော။ ယထာ အညေသံ ကာယော ဝါ ဒီဃော ဟောတိ ဗျာမော ဝါ၊ န ဧဝံ ဝိသမပ္ပမာဏောတိ အတ္ထော။ တေနေဝ “ယာဝတကွဿ ကာယော”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ ယာဝတကော အဿာတိ **ယာဝတကွဿ**။ (၁၉)

သမဝဋ္ဋက္ခန္ဓောတိ သမဝဋ္ဋိတက္ခန္ဓော။ ယထာ ဧကေ ကောဉ္စာ ဝိယ ဗကာ ဝိယ ဝရာဟာ ဝိယ စ ဒီဃဂလာ ဝင်္ကဂလာ ပုထုလဂလာ စ ဟောန္တိ၊ ကထနကာလေ သိရာဇာလံ ပညာယတိ၊ မန္ဒော သရော နိက္ခမတိ၊ န ဧဝံ တဿ။ တထာဂတဿ ပန သုဝဋ္ဋိတသုဝဏ္ဏာလိင်္ဂသဒိသော ခန္ဓော ဟောတိ၊ ကထနကာလေ သိရာဇာလံ န ပညာယတိ၊ မေဃဿ ဝိယ ဂဇ္ဇတော သရော မဟာ ဟောတိ။ (၂၀)

ရသဂ္ဂသဂ္ဂီတိ ဧတ္ထ ရသံ ဂသန္တီတိ ရသဂ္ဂသာ၊ ရသဟရဏီနမေတံ အဓိဝစနံ၊ တာ အဂ္ဂါ အဿာတိ ရသဂ္ဂသဂ္ဂီ။ တထာဂတဿ ဟိ သတ္တ ရသဟရဏိသဟဿာနိ ဥဒ္ဓဂ္ဂါနိ ဟုတွာ ဂီဝါယမေဝ ပဋိမုက္ကာနိ။ တိလဖလမတ္တောပိ အာဟာရော ဇိဝှဂ္ဂေ ဌပိတော သဗ္ဗံ ကာယံ အနုဖရတိ၊ တေနေဝ မဟာပဓာနံ ပဒဟန္တဿ ဧကတဏ္ဍုလာဒီဟိပိ ကဠာယယူသပသတေနာပိ ကာယဿ ယာပနံ အဟောသိ။ အညေသံ ပန တထာ အဘာဝါ န သကလကာယံ ဩဇာ ဖရတိ။ တေန တေ ဗဟွာဗာဓာ ဟောန္တိ။ ဣဒံ လက္ခဏံ အပ္ပါဗာဓတာသင်္ခါတဿ နိဿန္ဒဖလဿ ဝသေန ပါကဋံ ဟောတိ။ (၂၁)

Sīhasseva hanu assāti **sīhahanu.** Tattha sīhassa heṭṭhimahanumeva paripuṇṇaṁ hoti, na uparimaṁ. Tathāgatassa pana sīhassa heṭṭhimaṁ viya dvepi paripuṇṇāni dvāda siyaṁ pakkhassa candasadisāni honti. (22)

Cattālīsadantoti-ādīsu uparimahanuke patiṭṭhitā vīsati, heṭṭhime vīsatīti cattālīsa dantā assāti cattālīsadanto. Aññesaṁ hi paripuṇṇadantānampi dvattiṁsa dantā honti, Tathāgatassa cattālīsaṁ. (23)

Aññesañca keci dantā uccā keci nīcāti visamā honti, Tathāgatassa pana ayapaṭṭachinnasaṅkhapaṭalaṁ viya samā. (24)

Aññesaṁ kumbhīlānaṁ viya dantā viraḷā honti, macchamaṁsādīni khādantānaṁ dantantaraṁ pūrati. Tathāgatassa pana kanakalatāya samussāpitavajirapanti viya aviraḷā tulikāya dassitaparicchedā viya dantā honti. (25)

Susukkadāṭhoti aññesañca pūtidantā uṭṭhahanti, tena kāci dāṭhā kāḷāpi vivaṇṇāpi honti. Tathāgato susukkadāṭho osadhitārakampi atikkamma virocamānāya pabhāya samannāgatadāṭho, tena vuttaṁ “susukkadāṭho”ti. (26)

Pahūtajivhoti aññesaṁ jivhā thūlāpi hoti kisāpi rassāpi thaddhāpi visamāpi, Tathāgatassa pana mudu dīghā puthulā vaṇṇasampannā hoti. So taṁ lakkhaṇaṁ pariyesituṁ āgatānaṁ kaṅkhāvinodanatthaṁ mudukattā taṁ jivhaṁ kathinasūciṁ viya vaṭṭetvā ubho nāsikasotāni parāmasati, dīghattā ubho kaṇṇasotāni parāmasati, puthulattā kesantapariyosānaṁ kevalampi nalāṭaṁ paṭicchādeti. Evaṁ tassā mududīghaputhulabhāvaṁ pakāsento kaṅkhaṁ vinodeti. Evaṁ tilakkhaṇasampannaṁ jivhaṁ sandhāya “pahūtajivho”ti vuttaṁ. (27)

Brahmassaroti aññe chinnassarāpi bhinnassarāpi kākassarāpi honti, Tathāgato pana mahābrahmuno sarasadisena sarena samannāgato. Mahābrahmuno hi pittasemhehi apalibuddhattā saro visuddho hoti. Tathāgatenāpi katakammaṁ vatthuṁ sodheti, vatthussa suddhattā nābhito paṭṭhāya samuṭṭhahanto saro visuddho aṭṭhaṅgasamannāgatova samuṭṭhāti. Karaviko viya bhaṇatīti **karavikabhāṇī,** mattakaravikarutamañjughosoti attho.

သီဟဿေဝ ဟနု အဿာတိ **သီဟဟနု**။ တတ္ထ သီဟဿ ဟေဋ္ဌိမဟနုမေဝ ပရိပုဏ္ဏံ ဟောတိ၊ န ဥပရိမံ။ တထာဂတဿ ပန သီဟဿ ဟေဋ္ဌိမံ ဝိယ ဒွေပိ ပရိပုဏ္ဏာနိ ဒွါဒသိယံ ပက္ခဿ စန္ဒသဒိသာနိ ဟောန္တိ။ (၂၂)

စတ္တာလီသဒန္တောတိအာဒီသု ဥပရိမဟနုကေ ပတိဋ္ဌိတာ ဝီသတိ, ဟေဋ္ဌိမေ ဝီသတီတိ စတ္တာလီသ ဒန္တာ အဿာတိ စတ္တာလီသဒန္တော။ အညေသံ ဟိ ပရိပုဏ္ဏဒန္တာနမ္ပိ ဒွတ္တိံသ ဒန္တာ ဟောန္တိ၊ တထာဂတဿ စတ္တာလီသံ။ (၂၃)

အညေသဉ္စ ကေစိ ဒန္တာ ဥစ္စာ ကေစိ နီစာတိ ဝိသမာ ဟောန္တိ၊ တထာဂတဿ ပန အယပဋ္ဋဆိန္နသင်္ခပဋလံ ဝိယ သမာ။ (၂၄)

အညေသံ ကုမ္ဘီလာနံ ဝိယ ဒန္တာ ဝိရဠာ ဟောန္တိ၊ မစ္ဆမံသာဒီနိ ခါဒန္တာနံ ဒန္တန္တရံ ပူရတိ။ တထာဂတဿ ပန ကနကလတာယ သမုဿာပိတဝဇိရပန္တိ ဝိယ အဝိရဠာ တုလိကာယ ဒဿိတပရိစ္ဆေဒါ ဝိယ ဒန္တာ ဟောန္တိ။ (၂၅)

သုသုက္ကဒါဌောတိ အညေသဉ္စ ပူတိဒန္တာ ဥဋ္ဌဟန္တိ၊ တေန ကာစိ ဒါဌာ ကာဠာပိ ဝိဝဏ္ဏာပိ ဟောန္တိ။ တထာဂတော သုသုက္ကဒါဌော ဩသဓိတာရကမ္ပိ အတိက္ကမ္မ ဝိရောစမာနာယ ပဘာယ သမန္နာဂတဒါဌော၊ တေန ဝုတ္တံ “သုသုက္ကဒါဌော”တိ။ (၂၆)

ပဟူတဇိဝှောတိ အညေသံ ဇိဝှါ ထူလာပိ ဟောတိ ကိသာပိ ရဿာပိ ထဒ္ဓါပိ ဝိသမာပိ၊ တထာဂတဿ ပန မုဒု ဒီဃာ ပုထုလာ ဝဏ္ဏသမ္ပန္နာ ဟောတိ။ သော တံ လက္ခဏံ ပရိယေသိတုံ အာဂတာနံ ကင်္ခါဝိနောဒနတ္ထံ မုဒုကတ္တာ တံ ဇိဝှံ ကထိနသူစိံ ဝိယ ဝဋ္ဋေတွာ ဥဘော နာသိကသောတာနိ ပရာမသတိ၊ ဒီဃတ္တာ ဥဘော ကဏ္ဏသောတာနိ ပရာမသတိ၊ ပုထုလတ္တာ ကေသန္တပရိယောသာနံ ကေဝလမ္ပိ နလာဋံ ပဋိစ္ဆာဒေတိ။ ဧဝံ တဿာ မုဒုဒီဃပုထုလဘာဝံ ပကာသေန္တော ကင်္ခံ ဝိနောဒေတိ။ ဧဝံ တိလက္ခဏသမ္ပန္နံ ဇိဝှံ သန္ဓာယ “ပဟူတဇိဝှော”တိ ဝုတ္တံ။ (၂၇)

ဗြဟ္မဿရောတိ အညေ ဆိန္နဿရာပိ ဘိန္နဿရာပိ ကာကဿရာပိ ဟောန္တိ၊ တထာဂတော ပန မဟာဗြဟ္မုနော သရသဒိသေန သရေန သမန္နာဂတော။ မဟာဗြဟ္မုနော ဟိ ပိတ္တသေမှေဟိ အပလိဗုဒ္ဓတ္တာ သရော ဝိသုဒ္ဓေါ ဟောတိ။ တထာဂတေနာပိ ကတကမ္မံ ဝတ္ထုံ သောဓေတိ၊ ဝတ္ထုဿ သုဒ္ဓတ္တာ နာဘိတော ပဋ္ဌာယ သမုဋ္ဌဟန္တော သရော ဝိသုဒ္ဓေါ အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတောဝ သမုဋ္ဌာတိ။ ကရဝိကော ဝိယ ဘဏတီတိ **ကရဝိကဘာဏီ**၊ မတ္တကရဝိကရုတမဉ္ဇုဃောသောတိ အတ္ထော။

Tatridaṁ karavikarutassa mañjutāya—karavikasakuṇe kira madhurarasaṁ ambapakkaṁ mukhatuṇḍakena paharitvā paggharitaṁ rasaṁ sāyitvā pakkhena tālaṁ datvā vikūjamāne catuppadādīni mattāni viya laḷituṁ ārabhanti. Gocarappasutāpi catuppadā mukhagatānipi tiṇāni chaḍḍetvā taṁ saddaṁ suṇanti, vāḷamigā khuddakamige anubandhamānā ukkhittapādaṁ anukkhipitvāva tiṭṭhanti, anubaddhamigāpi maraṇabhayaṁ hitvāpi tiṭṭhanti, ākāse pakkhandapakkhinopi pakkhe pasāretvā tiṭṭhanti, udake macchāpi kaṇṇapaṭalaṁ apphoṭentā[1] taṁ saddaṁ suṇamānāva tiṭṭhanti. Evaṁ mañjurutā karavikā.

Asandhimittāpi Dhammāsokassa devī "atthi nu kho bhante Buddhasaddena sadiso kassaci saddo"ti saṁghaṁ pucchi. Atthi karavikasakuṇassāti. Kuhiṁ bhante sakuṇāti. Himavanteti. Sā rājānaṁ āha "Deva karavikasakuṇaṁ daṭṭhukāmā"ti. Rājā "imasmiṁ pañjare nisīditvā karaviko āgacchatū"ti suvaṇṇapañjaraṁ vissajjesi. Pañjaro gantvā ekassa karavikassa purato aṭṭhāsi. So "rājāṇāya āgato pañjaro, na sakkā agantun"ti tattha nisīdi. Pañjaro āgantvā rañño puratova aṭṭhāsi. Karavikaṁ saddaṁ kārāpetuṁ na sakkonti. Atha rājā "kathaṁ bhaṇe ime saddaṁ karontī"ti āha. Ñātake disvā devāti. Atha naṁ rājā ādāsehi parikkhipāpesi. So attanova chāyaṁ disvā "ñātakā me āgatā"ti maññamāno pakkhena tāḷaṁ datvā mañjussarena[2] maṇivaṁsaṁ dhamamāno viya viravi. Sakalanagare manussā mattā viya laḷiṁsu. Asandhimittā cintesi "imassa tāva tiracchānassa evaṁ madhuro saddo, kīdiso nu kho sabbaññutaññāṇasirippattassa Bhagavato ahosī"ti pītiṁ uppādetvā taṁ pītiṁ avijahitvā sattahi jaṅghasatehi saddhiṁ sotāpattiphale patiṭṭhāsi. Evaṁ madhuro karavikasaddo. Tato satabhāgena sahassabhāgena ca madhurataro Tathāgatassa saddo, loke pana karavikato aññassa madhurasarassa abhāvato "karavikabhāṇī"ti vuttaṁ. (28)

Abhinīlanettoti na sakalanīlanettova, nīlayuttaṭṭhāne panassa umāpupphasadisena ativisuddhena nīlavaṇṇena samannāgatāni akkhīni honti. Pītayuttaṭṭhāne kaṇikārapupphasadisena pītavaṇṇena, lohita-

1. Na appoṭhentā (Syā, Ka) 2. Mandassarena (Ka)

တတြိဒံ ကရဝိကရုတဿ မဉ္ဇုတာယ—ကရဝိကသကုဏေ ကိရ မဓုရရသံ အမ္ဗပက္ကံ မုခတုဏ္ဍကေန ပဟရိတွာ ပဂ္ဃရိတံ ရသံ သာယိတွာ ပက္ခေန တာလံ ဒတွာ ဝိကူဇမာနေ စတုပ္ပဒါဒီနိ မတ္တာနိ ဝိယ လဠိတုံ အာရဘန္တိ။ ဂေါစရပ္ပသုတာပိ စတုပ္ပဒါ မုခဂတာနိပိ တိဏာနိ ဆဍ္ဍေတွာ တံ သဒ္ဒံ သုဏန္တိ၊ ဝါဠမိဂါ ခုဒ္ဒကမိဂေ အနုဗန္ဓမာနာ ဥက္ခိတ္တပါဒံ အနုက္ခိပိတွာဝ တိဋ္ဌန္တိ၊ အနုဗဒ္ဓမိဂါပိ မရဏဘယံ ဟိတွာပိ တိဋ္ဌန္တိ၊ အာကာသေ ပက္ခန္ဒပက္ခိနောပိ ပက္ခေ ပသာရေတွာ တိဋ္ဌန္တိ၊ ဥဒကေ မစ္ဆာပိ ကဏ္ဏပဋလံ အပ္ပေါဌေန္တာ[1] တံ သဒ္ဒံ သုဏမာနာဝ တိဋ္ဌန္တိ။ ဧဝံ မဉ္ဇုရုတာ ကရဝိကာ။

အသန္ဓိမိတ္တာပိ ဓမ္မာသောကဿ ဒေဝီ "အတ္ထိ နု ခေါ ဘန္တေ ဗုဒ္ဓသဒ္ဒေန သဒိသော ကဿစိ သဒ္ဒေါ"တိ သံဃံ ပုစ္ဆိ။ အတ္ထိ ကရဝိကသကုဏဿာတိ။ ကုဟိံ ဘန္တေ သကုဏာတိ။ ဟိမဝန္တေတိ။ သာ ရာဇာနံ အာဟ "ဒေဝ ကရဝိကသကုဏံ ဒဋ္ဌုကာမာ"တိ။ ရာဇာ "ဣမသ္မိံ ပဉ္ဇရေ နိသီဒိတွာ ကရဝိကော အာဂစ္ဆတူ"တိ သုဝဏ္ဏပဉ္ဇရံ ဝိဿဇ္ဇေသိ။ ပဉ္ဇရော ဂန္တွာ ဧကဿ ကရဝိကဿ ပုရတော အဋ္ဌာသိ။ သော "ရာဇာဏာယ အာဂတော ပဉ္ဇရော၊ န သက္ကာ အဂန္တုန္"တိ တတ္ထ နိသီဒိ။ ပဉ္ဇရော အာဂန္တွာ ရညော ပုရတောဝ အဋ္ဌာသိ။ ကရဝိကံ သဒ္ဒံ ကာရာပေတုံ န သက္ကောန္တိ။ အထ ရာဇာ "ကထံ ဘဏေ ဣမေ သဒ္ဒံ ကရောန္တီ"တိ အာဟ။ ဉာတကေ ဒိသွာ ဒေဝါတိ။ အထ နံ ရာဇာ အာဒါသေဟိ ပရိက္ခိပါပေသိ။ သော အတ္တနောဝ ဆာယံ ဒိသွာ "ဉာတကာ မေ အာဂတာ"တိ မညမာနော ပက္ခေန တာဠံ ဒတွာ မဉ္ဇုဿရေန[2] မဏိဝံသံ ဓမမာနော ဝိယ ဝိရဝိ။ သကလနဂရေ မနုဿာ မတ္တာ ဝိယ လဠိံသု။ အသန္ဓိမိတ္တာ စိန္တေသိ "ဣမဿ တာဝ တိရစ္ဆာနဿ ဧဝံ မဓုရော သဒ္ဒေါ၊ ကီဒိသော နု ခေါ သဗ္ဗညုတညာဏသိရိပ္ပတ္တဿ ဘဂဝတော အဟောသီ"တိ ပီတိံ ဥပ္ပါဒေတွာ တံ ပီတိံ အဝိဇဟိတွာ သတ္တဟိ ဇင်္ဃသတေဟိ သဒ္ဓိံ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာသိ။ ဧဝံ မဓုရော ကရဝိကသဒ္ဒေါ။ တတော သတဘာဂေန သဟဿဘာဂေန စ မဓုရတရော တထာဂတဿ သဒ္ဒေါ၊ လောကေ ပန ကရဝိကတော အညဿ မဓုရဿရဿ အဘာဝတော "ကရဝိကဘာဏီ"တိ ဝုတ္တံ။ (၂၈)

အဘိနီလနေတ္တောတိ န သကလနီလနေတ္တောဝ၊ နီလယုတ္တဋ္ဌာနေ ပနဿ ဥမာပုပ္ဖသဒိသေန အတိဝိသုဒ္ဓေန နီလဝဏ္ဏေန သမန္နာဂတာနိ အက္ခီနိ ဟောန္တိ။ ပီတယုတ္တဋ္ဌာနေ ကဏိကာရပုပ္ဖသဒိသေန ပီတဝဏ္ဏေန၊ လောဟိတ-

၁-န အပ္ပေါဌေန္တာ (သျာ၊ က) ၂-မန္ဒဿရေန (က)

yuttaṭṭhāne bandhujīvakapupphasadisena lohitavaṇṇena, setayuttaṭṭhāne osadhitārakasadisena setavaṇṇena, kāḷayuttaṭṭhāne addāriṭṭhakasadisena kāḷavaṇṇena samannāgatāni suvaṇṇavimāne ugghāṭitamaṇisīhapañjarasadisāni khāyanti. (29)

Gopakhumoti ettha **pakhuman**ti sakalaṁ cakkhubhaṇḍaṁ adhippetaṁ. Taṁ kāḷavacchakassa bahaladhātukaṁ hoti, rattavacchakassa vippasannaṁ, taṁmuhuttajātarattavacchasadisacakkhubhaṇḍoti attho. Aññesaṁ hi akkhibhaṇḍā aparipuṇṇā honti, hatthimūsikakākādīnaṁ akkhisadisehi viniggatehi gambhīrehipi akkhīhi samannāgatā honti. Tathāgatassa pana dhovitvā majjitvā ṭhapitamaṇiguḷikā viya mudusiniddhanīlasukhumapakhumācitāni akkhīni. (30)

Uṇṇāti uṇṇalomaṁ. **Bhamukantare**ti dvinnaṁ bhamukānaṁ vemajjhe nāsikamatthakeyeva jātā[1]. Uggantvā pana nalāṭamajjhajātā. **Odātā**ti parisuddhā osadhitārakavaṇṇā. **Mudū**ti sappimaṇḍe osādetvā ṭhapitasatavāravihatakappāsapaṭalasadisā. **Tūlasannibhā**ti simbalitūlalatātūlasamānā, ayamassā odātatāya upamā. Sā panesā koṭiyaṁ gahetvā ākaḍḍhiyamānā upaḍḍhabāhuppamāṇā hoti, vissaṭṭhā dakkhiṇāvaṭṭavasena āvaṭṭitvā uddhaggā hutvā santiṭṭhati, suvaṇṇaphalakamajjhe ṭhapitarajatapupphuḷakā viya suvaṇṇaghaṭato nikkhamamānā khīradhārā viya aruṇappabhārañjite gaganatale osadhitārakā viya ca atimanoharāya siriyā virocati. (31)

Uṇhīsasīsoti idaṁ paripuṇṇanalāṭatañceva paripuṇṇasīsatañcāti dve atthavase paṭicca vuttaṁ. Tathāgatassa hi dakkhiṇakaṇṇacūḷikato paṭṭhāya maṁsapaṭalaṁ uṭṭhahitvā sakalaṁ nalāṭaṁ chādayamānaṁ pūrayamānaṁ gantvā vāmakaṇṇacūḷikāya patiṭṭhitaṁ, rañño baddha-uṇhīsapaṭṭo viya virocati. Pacchimabhavikabodhisattānaṁ kira imaṁ lakkhaṇaṁ viditvā rājūnaṁ uṇhīsapaṭṭaṁ akaṁsu, ayaṁ tāva eko attho. Aññe pana janā aparipuṇṇasīsā honti, keci kappasīsā, keci phalasīsā, keci aṭṭhisīsā, keci tumbasīsā, keci pabbhārasīsā. Tathāgatassa pana āraggena vaṭṭetvā ṭhapitaṁ viya suparipuṇṇaṁ udakapupphuḷasadisaṁ sīsaṁ hoti. Tattha purimanayena

1. Jātāti (Sī)

ယုတ္တဋ္ဌာနေ ဗန္ဓုဇီဝကပုပ္ဖသဒိသေန လောဟိတဝဏ္ဏေန၊ သေတယုတ္တဋ္ဌာနေ ဩသဓိတာရကသဒိသေန သေတဝဏ္ဏေန၊ ကာဠယုတ္တဋ္ဌာနေ အဒ္ဒါရိဋ္ဌကသဒိသေန ကာဠဝဏ္ဏေန သမန္နာဂတာနိ သုဝဏ္ဏဝိမာနေ ဥဂ္ဃာဋိတမဏိသီဟပဉ္ဇရသဒိသာနိ ခါယန္တိ။ (၂၉)

ဂေါပခုမောတိ ဧတ္ထ **ပခုမန္တိ** သကလံ စက္ခုဘဏ္ဍံ အဓိပ္ပေတံ။ တံ ကာဠဝစ္ဆကဿ ဗဟလဓာတုကံ ဟောတိ၊ ရတ္တဝစ္ဆကဿ ဝိပ္ပသန္နံ၊ တံမုဟုတ္တဇာတရတ္တဝစ္ဆသဒိသစက္ခုဘဏ္ဍောတိ အတ္ထော။ အညေသံ ဟိ အက္ခိဘဏ္ဍာ အပရိပုဏ္ဏာ ဟောန္တိ၊ ဟတ္ထိမူသိကကာကာဒီနံ အက္ခိသဒိသေဟိ ဝိနိဂ္ဂတေဟိ ဂမ္ဘီရေဟိပိ အက္ခီဟိ သမန္နာဂတာ ဟောန္တိ။ တထာဂတဿ ပန ဓောဝိတွာ မဇ္ဇိတွာ ဌပိတမဏိဂုဠိကာ ဝိယ မုဒုသိနိဒ္ဓနီလသုခုမပခုမာစိတာနိ အက္ခီနိ။ (၃၀)

ဥဏ္ဏာတိ ဥဏ္ဏလောမံ။ **ဘမုကန္တရေ**တိ ဒွိန္နံ ဘမုကာနံ ဝေမဇ္ဈေ နာသိကမတ္ထကေယေဝ ဇာတာ[1]။ ဥဂ္ဂန္တွာ ပန နလာဋမဇ္ဈဇာတာ။ **ဩဒါတာ**တိ ပရိသုဒ္ဓါ ဩသဓိတာရကဝဏ္ဏာ။ **မုဒူ**တိ သပ္ပိမဏ္ဍေ ဩသာဒေတွာ ဌပိတသတဝါရဝိဟတကပ္ပါသပဋလသဒိသာ။ **တူလသန္နိဘာ**တိ သိမ္ဗလိတူလလတာတူလသမာနာ၊ အယမဿာ ဩဒါတတာယ ဥပမာ။ သာ ပနေသာ ကောဋိယံ ဂဟေတွာ အာကဍ္ဎိယမာနာ ဥပဍ္ဎဗာဟုပ္ပမာဏာ ဟောတိ၊ ဝိဿဋ္ဌာ ဒက္ခိဏာဝဋ္ဋဝသေန အာဝဋ္ဋိတွာ ဥဒ္ဓဂ္ဂါ ဟုတွာ သန္တိဋ္ဌတိ၊ သုဝဏ္ဏဖလကမဇ္ဈေ ဌပိတရဇတပုပ္ဖုဠကာ ဝိယ သုဝဏ္ဏဃဋတော နိက္ခမမာနာ ခီရဓာရာ ဝိယ အရုဏပ္ပဘာရဉ္ဇိတေ ဂဂနတလေ ဩသဓိတာရကာ ဝိယ စ အတိမနောဟရာယ သိရိယာ ဝိရောစတိ။ (၃၁)

ဥဏှီသသီသောတိ ဣဒံ ပရိပုဏ္ဏနလာဋတဉ္စေဝ ပရိပုဏ္ဏသီသတဉ္စာတိ ဒွေ အတ္ထဝသေ ပဋိစ္စ ဝုတ္တံ။ တထာဂတဿ ဟိ ဒက္ခိဏကဏ္ဏစူဠိကတော ပဋ္ဌာယ မံသပဋလံ ဥဋ္ဌဟိတွာ သကလံ နလာဋံ ဆာဒယမာနံ ပူရယမာနံ ဂန္တွာ ဝါမကဏ္ဏစူဠိကာယ ပတိဋ္ဌိတံ၊ ရညော ဗဒ္ဓဥဏှီသပဋ္ဋော ဝိယ ဝိရောစတိ။ ပစ္ဆိမဘဝိကဗောဓိသတ္တာနံ ကိရ ဣမံ လက္ခဏံ ဝိဒိတွာ ရာဇူနံ ဥဏှီသပဋ္ဋံ အကံသု၊ အယံ တာဝ ဧကော အတ္ထော။ အညေ ပန ဇနာ အပရိပုဏ္ဏသီသာ ဟောန္တိ၊ ကေစိ ကပ္ပသီသာ၊ ကေစိ ဖလသီသာ၊ ကေစိ အဋ္ဌိသီသာ၊ ကေစိ တုမ္ဗသီသာ၊ ကေစိ ပဗ္ဘာရသီသာ။ တထာဂတဿ ပန အာရဂ္ဂေန ဝဋ္ဋေတွာ ဌပိတံ ဝိယ သုပရိပုဏ္ဏံ ဥဒကပုပ္ဖုဠသဒိသံ သီသံ ဟောတိ။ တတ္ထ ပုရိမနယေန

၁-ဇာတာတိ (သီ)

uṇhīsaveṭhitasīso viyāti uṇhīsasīso. Dutiyanayena uṇhīsaṁ viya sabbattha parimaṇḍalasīsoti uṇhīsasīso. (32)

Imāni pana mahāpurisalakkhaṇāni kammaṁ kammasarikkhataṁ lakkhaṇaṁ lakkhaṇānisaṁsanti ime cattāro koṭṭhāse ekekasmiṁ lakkhaṇe dassetvā kathitāni sukathitāni honti. Tasmā Bhagavatā Lakkhaṇasutte[1] vuttāni imāni kammādīni dassetvā kathetabbāni. Suttavasena vinicchituṁ asakkontena Sumaṅgalavilāsiniyā Dīghanikāyaṭṭhakathāya tasseva suttassa vaṇṇanāya vuttanayena gahetabbāni.

Imehi kho bho so bhavaṁ Gotamoti bho ācariya imehi dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇehi so bhavaṁ Gotamo samannāgato devanagare samussitaratanavicittaṁ suvaṇṇatoraṇaṁ viya yojanasatubbedho sabbapāliphullo pāricchattako viya selantaramhi supupphitasālarukkho viya tārāgaṇapaṭimaṇḍitagaganatalamiva ca attano sirivibhavena lokaṁ ālokaṁ kurumāno viya caratīti imamatthampi dīpetvā kiriyācāraṁ ācikkhituṁ **gacchanto kho panā**ti-ādimāha.

387. **Dakkhiṇenā**ti Buddhānaṁ[2] hi ṭhatvā vā nisīditvā vā nipajjitvā vā gamanaṁ abhinīharantānaṁ dakkhiṇapādova purato hoti. Satatapāṭihāriyaṁ kiretaṁ. **Nātidūre pādaṁ uddharatī**ti taṁ dakkhiṇapādaṁ na atidūre[3] ṭhapessāmīti uddharati. Atidūraṁ hi abhihariyamāne dakkhiṇapādena[4] vāmapādo ākaḍḍhiyamāno gaccheyya, dakkhiṇapādopi dūraṁ gantuṁ na sakkuṇeyya, āsanneyeva patiṭṭhaheya, evaṁ sati padavicchedo nāma hoti. Dakkhiṇapāde pana pamāṇeneva uddhate vāmapādopi pamāṇeneva uddhariyati. Pamāṇato uddhato patiṭṭhahantopi pamāṇeyeva patiṭṭhāti. Evamanena[5] Tathāgatassa dakkhiṇapādakiccaṁ vāmapādena niyamitaṁ, vāmapādakiccaṁ dakkhiṇapādena niyamitanti veditabbaṁ.

Natisīghanti divā vihārabhattatthāya gacchanto bhikkhu viya na atisīghaṁ gacchati. **Natisaṇikan**ti yathā pacchato āgacchanto okāsaṁ na labhati, evaṁ na atisaṇikaṁ gacchati. **Adduvena adduvan**ti jaṇṇukena jaṇṇukaṁ,

1. Dī 3. 119 piṭṭhe.
2. Buddhādīnaṁ (Sī)
3. Avidūre (Ka)
4. Dakkhiṇapāde (Syā)
5. Evaṁ gamanena (Ka)

ဥဏှီသဝေဌိတသီသော ဝိယာတိ ဥဏှီသသီသော။ ဒုတိယနယေန ဥဏှီသံ ဝိယ သဗ္ဗတ္ထ ပရိမဏ္ဍလသီသောတိ ဥဏှီသသီသော။ (၃၂)

ဣမာနိ ပန မဟာပုရိသလက္ခဏာနိ ကမ္မံ ကမ္မသရိက္ခကံ လက္ခဏံ လက္ခဏာနိသံသန္တိ ဣမေ စတ္တာရော ကောဋ္ဌာသေ ဧကေကသ္မိံ လက္ခဏေ ဒဿေတွာ ကထိတာနိ သုကထိတာနိ ဟောန္တိ။ တသ္မာ ဘဂဝတာ လက္ခဏသုတ္တေ[1] ဝုတ္တာနိ ဣမာနိ ကမ္မာဒီနိ ဒဿေတွာ ကထေတဗ္ဗာနိ။ သုတ္တဝသေန ဝိနိစ္ဆိတုံ အသက္ကောန္တေန သုမင်္ဂလဝိလာသိနိယာ ဒီဃနိကာယဋ္ဌကထာယ တဿေဝ သုတ္တဿ ဝဏ္ဏနာယ ဝုတ္တနယေန ဂဟေတဗ္ဗာနိ။

ဣမေဟိ ခေါ ဘော သော ဘဝံ ဂေါတမောတိ ဘော အာစရိယ ဣမေဟိ ဒွတ္တိံသမဟာပုရိသလက္ခဏေဟိ သော ဘဝံ ဂေါတမော သမန္နာဂတော ဒေဝနဂရေ သမုဿိတရတနဝိစိတ္တံ သုဝဏ္ဏတောရဏံ ဝိယ ယောဇနသတုဗ္ဗေဓော သဗ္ဗပါလိဖုလ္လော ပါရိစ္ဆတ္တကော ဝိယ သေလန္တရမှိ သုပုပ္ဖိတသာလရုက္ခော ဝိယ တာရာဂဏပဋိမဏ္ဍိတဂဂနတလမိဝ စ အတ္တနော သိရိဝိဘဝေန လောကံ အာလောကံ ကုရုမာနော ဝိယ စရတီတိ ဣမမတ္ထမ္ပိ ဒီပေတွာ ကိရိယာစာရံ အာစိက္ခိတုံ **ဂစ္ဆန္တော ခေါ ပနာ**တိအာဒိမာဟ။

၃၈၇။ **ဒက္ခိဏေနာ**တိ ဗုဒ္ဓါနံ[2] ဟိ ဌတွာ ဝါ နိသီဒိတွာ ဝါ နိပဇ္ဇိတွာ ဝါ ဂမနံ အဘိနီဟရန္တာနံ ဒက္ခိဏပါဒေါဝ ပုရတော ဟောတိ။ သတတပါဋိဟာရိယံ ကိရေတံ။ **နာတိဒူရေ ပါဒံ ဥဒ္ဓရတီ**တိ တံ ဒက္ခိဏပါဒံ န အတိဒူရေ[3] ဌပေဿာမီတိ ဥဒ္ဓရတိ။ အတိဒူရံ ဟိ အဘိဟရိယမာနေ ဒက္ခိဏပါဒေန[4] ဝါမပါဒေါ အာကဍ္ဎိယမာနော ဂစ္ဆေယျ၊ ဒက္ခိဏပါဒေါပိ ဒူရံ ဂန္တုံ န သက္ကုဏေယျ၊ အာသန္နေယေဝ ပတိဋ္ဌဟေယျ၊ ဧဝံ သတိ ပဒဝိစ္ဆေဒေါ နာမ ဟောတိ။ ဒက္ခိဏပါဒေ ပန ပမာဏေနေဝ ဥဒ္ဓဋေ ဝါမပါဒေါပိ ပမာဏေနေဝ ဥဒ္ဓရိယတိ၊ ပမာဏေန ဥဒ္ဓဋော ပတိဋ္ဌဟန္တောပိ ပမာဏေယေဝ ပတိဋ္ဌာတိ။ ဧဝမနေန[5] တထာဂတဿ ဒက္ခိဏပါဒကိစ္စံ ဝါမပါဒေန နိယမိတံ၊ ဝါမပါဒကိစ္စံ ဒက္ခိဏပါဒေန နိယမိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။

နာတိသီဃန္တိ ဒိဝါ ဝိဟာရဘတ္တတ္ထာယ ဂစ္ဆန္တော ဘိက္ခု ဝိယ န အတိသီဃံ ဂစ္ဆတိ။ **နာတိသဏိက**န္တိ ယထာ ပစ္ဆတော အာဂစ္ဆန္တော ဩကာသံ န လဘတိ၊ ဧဝံ န အတိသဏိကံ ဂစ္ဆတိ။ **အဒ္ဒုဝေန အဒ္ဒုဝ**န္တိ ဇဏ္ဏုကေန ဇဏ္ဏုကံ၊

၁-ဒီ ၃-၁၁၉-ပိဋ္ဌေ။
၂-ဗုဒ္ဓါဒီနံ (သီ)
၃-အဝိဒူရေ (က)
၄-ဒက္ခိဏပါဒေ (သျာ)
၅-ဧဝံ ဂမနေန (က)

na satthiṁ unnāmetīti gambhīre udake gacchanto viya na ūruṁ unnāmeti. **Na onāmetī**ti rukkhasākhāchedanadaṇḍaṅkusapādo viya na pacchato osakkāpeti. **Na sannāmetī**ti obaddhānābaddhaṭṭhānehi[1] pādaṁ koṭṭento viya na thaddhaṁ karoti. **Na vināmetī**ti yantarūpakaṁ kīḷāpento viya na ito cito ca cāleti. **Adharakāyovā**ti heṭṭhimakāyova iñjati, uparimakāyo nāvāya ṭhapitasuvaṇṇapaṭimā viya niccalo hoti. Dūre ṭhatvā olokento hi Buddhānaṁ ṭhitabhāvaṁ vā gamanabhāvaṁ vā na jānāti. **Kāyabalenā**ti bāhā khipanto sarīrato sedehi muccantehi na kāyabalena gacchati. **Sabbakāyenevā**ti gīvaṁ aparivattetvā Rāhulovāde vuttanāgāpalokitavaseneva apaloketi.

Na uddhanti-ādīsu nakkhattāni gaṇento viya na uddhaṁ ulloketi, naṭṭhaṁ kākaṇikaṁ vā māsakaṁ vā pariyesanto viya na adho oloketi, na hatthi-assādayo passanto viya ito cito ca vipekkhamāno gacchati. **Yugamattan**ti navavidatthimatte cakkhūni ṭhapetvā gacchanto yugamattaṁ pekkhati nāma, Bhagavāpi yuge yutto sudanta-ājānīyo viya ettakaṁ passanto gacchati. **Tato cassa uttarī**ti yugamattato paraṁ na passatīti na vattabbo. Na hi kuṭṭaṁ vā kavāṭaṁ vā gaccho vā latā vā āvarituṁ sakkoti, atha khvassa anāvaraṇañāṇassa anekāni cakkavāḷasahassāni ekaṅgaṇāneva honti. **Antaragharan**ti heṭṭhā Mahāsakuludāyisutte indakhīlato paṭṭhāya antaragharaṁ, idha ghara-ummārato paṭṭhāya veditabbaṁ. **Na kāyan**ti-ādi pakati-iriyapatheneva pavisatīti dassanatthaṁ vuttaṁ. Daliddamanussānaṁ nīcagharakaṁ pavisantepi hi Tathāgate chadanaṁ vā uggacchati, pathavī vā ogacchati, Bhagavā pana pakatigamaneneva gacchati. **Nātidūre**ti atidūre parivattantena hi ekaṁ dve padavāre piṭṭhibhāgena gantvā nisīditabbaṁ hoti. **Nāccāsanne**ti accāsanne parivattantena ekaṁ dve padavāre purato gantvā nisīditabbaṁ hoti. Tasmā yasmiṁ padavāre ṭhitena purato vā pacchato vā agantvā nisīditabbaṁ hoti, tattha parivattati.

Pāṇināti kaṭivātābādhiko viya na āsanaṁ hatthehi gahetvā nisīdati. **Pakkhipatī**ti yo kiñci kammaṁ katvā kīḷanto ṭhitakova patati, yopi orimaṁ aṅgaṁ nissāya nisinno ghaṁsanto yāva pārimaṅgā gacchati,

1. Ovaṭṭaṭṭhāneva hi (Sī), ovaddhaṭṭhānehi (Syā)

န သတ္ထိံ ဥန္နာမေတီတိ ဂမ္ဘီရေ ဥဒကေ ဂစ္ဆန္တော ဝိယ န ဦရုံ ဥန္နာမေတိ။ **န ဩနာမေတီ**တိ ရုက္ခသာခါဆေဒနဒဏ္ဍင်္ကုသပါဒေါ ဝိယ န ပစ္ဆတော ဩသက္ကာပေတိ။ **န သန္နာမေတီ**တိ ဩဗဒ္ဓါနာဗဒ္ဓဋ္ဌာနေဟိ[၁] ပါဒံ ကောဋ္ဋေန္တော ဝိယ န ထဒ္ဓံ ကရောတိ။ **န ဝိနာမေတီ**တိ ယန္တရူပကံ ကီဠာပေန္တော ဝိယ န ဣတော စိတော စ စာလေတိ။ **အဓရကာယောဝါ**တိ ဟေဋ္ဌိမကာယောဝ ဣဉ္ဇတိ၊ ဥပရိမကာယော နာဝါယ ဌပိတသုဝဏ္ဏပဋိမာ ဝိယ နိစ္စလော ဟောတိ။ ဒူရေ ဌတွာ ဩလောကေန္တော ဟိ ဗုဒ္ဓါနံ ဌိတဘာဝံ ဝါ ဂမနဘာဝံ ဝါ န ဇာနာတိ။ **ကာယဗလေနာ**တိ ဗာဟာ ခိပန္တော သရီရတော သေဒေဟိ မုစ္စန္တေဟိ န ကာယဗလေန ဂစ္ဆတိ။ **သဗ္ဗကာယေနေဝါ**တိ ဂီဝံ အပရိဝတ္တေတွာ ရာဟုလောဝါဒေ ဝုတ္တနာဂါပလောကိတဝသေနေဝ အပလောကေတိ။

န ဥဒ္ဓန္တိအာဒီသု နက္ခတ္တာနိ ဂဏေန္တော ဝိယ န ဥဒ္ဓံ ဥလ္လောကေတိ၊ နဋ္ဌံ ကာကဏိကံ ဝါ မာသကံ ဝါ ပရိယေသန္တော ဝိယ န အဓော ဩလောကေတိ၊ န ဟတ္ထိအဿာဒယော ပဿန္တော ဝိယ ဣတော စိတော စ ဝိပေက္ခမာနော ဂစ္ဆတိ။ **ယုဂမတ္တ**န္တိ နဝဝိဒတ္ထိမတ္တေ စက္ခူနိ ဌပေတွာ ဂစ္ဆန္တော ယုဂမတ္တံ ပေက္ခတိ နာမ၊ ဘဂဝါပိ ယုဂေ ယုတ္တော သုဒန္တအာဇာနီယော ဝိယ ဧတ္တကံ ပဿန္တော ဂစ္ဆတိ။ **တတော စဿ ဥတ္တရီ**တိ ယုဂမတ္တတော ပရံ န ပဿတီတိ န ဝတ္တဗ္ဗော။ န ဟိ ကုဋ္ဋံ ဝါ ကဝါဋံ ဝါ ဂစ္ဆော ဝါ လတာ ဝါ အာဝရိတုံ သက္ကောတိ၊ အထ ခွဿ အနာဝရဏဉာဏဿ အနေကာနိ စက္ကဝါဠသဟဿာနိ ဧကင်္ဂဏာနေဝ ဟောန္တိ။ **အန္တရဃရ**န္တိ ဟေဋ္ဌာ မဟာသကုလုဒါယိသုတ္တေ ဣန္ဒခီလတော ပဋ္ဌာယ အန္တရဃရံ၊ ဣဓ ဃရဥမ္မာရတော ပဋ္ဌာယ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ **န ကာယ**န္တိအာဒိ ပကတိဣရိယာပထေနေဝ ပဝိသတီတိ ဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ ဒလိဒ္ဒမနုဿာနံ နီစဃရကံ ပဝိသန္တေပိ ဟိ တထာဂတေ ဆဒနံ ဝါ ဥဂ္ဂစ္ဆတိ၊ ပထဝီ ဝါ ဩဂစ္ဆတိ၊ ဘဂဝါ ပန ပကတိဂမနေနေဝ ဂစ္ဆတိ။ **နာတိဒူရေ**တိ အတိဒူရေ ပရိဝတ္တန္တေန ဟိ ဧကံ ဒွေ ပဒဝါရေ ပိဋ္ဌိဘာဂေန ဂန္တွာ နိသီဒိတဗ္ဗံ ဟောတိ။ **နာစ္စာသန္နေ**တိ အစ္စာသန္နေ ပရိဝတ္တန္တေန ဧကံ ဒွေ ပဒဝါရေ ပုရတော ဂန္တွာ နိသီဒိတဗ္ဗံ ဟောတိ။ တသ္မာ ယသ္မိံ ပဒဝါရေ ဌိတေန ပုရတော ဝါ ပစ္ဆတော ဝါ အဂန္တွာ နိသီဒိတဗ္ဗံ ဟောတိ၊ တတ္ထ ပရိဝတ္တတိ။

ပါဏိနာတိ ကဋိဝါတာဗာဓိကော ဝိယ န အာသနံ ဟတ္ထေဟိ ဂဟေတွာ နိသီဒတိ။ **ပက္ခိပတီ**တိ ယော ကိဉ္စိ ကမ္မံ ကတွာ ကိလန္တော ဌိတကောဝ ပတတိ၊ ယောပိ ဩရိမံ အင်္ဂံ နိဿာယ နိသိန္နော ဃံသန္တော ယာဝ ပါရိမင်္ဂါ ဂစ္ဆတိ၊

၁-ဩဝဋ္ဋဋ္ဌာနေဝ ဟိ (သီ)၊ ဩဝဒ္ဓဋ္ဌာနေဟိ (သျာ)

pārimaṅgaṁ vā nissāya nisinno tatheva yāva orimaṅgā āgacchati, sabbo so[1] āsane kāyaṁ pakkhipati nāma. Bhagavā pana evaṁ akatvā āsanassa majjhe olambakaṁ dhārento viya tūlapicuṁ ṭhapento viya saṇikaṁ nisīdati. **Hatthakukkuccan**ti pattamukhavaṭṭiyaṁ udakabinduṭhapanaṁ makkhikabījaniyā paṇṇacchedanaphālanādi hatthena asaṁyatakaraṇaṁ. **Pādakukkuccan**ti pādena bhūmighaṁsanādi asaṁyatakaraṇaṁ.

Na chambhatīti na bhāyati. **Na kampatī**ti na osīdati. **Na vedhatī**ti na calati. **Na paritassatī**ti bhayaparitassanāyapi taṇhāparitassanāyapi na paritassati. Ekacco hi dhammakathādīnaṁ atthāya āgantvā manussesu vanditvā ṭhitesu "sakkhissāmi nu kho tesaṁ cittaṁ gaṇhanto dhammaṁ vā kathetuṁ, pañhaṁ vā pucchito vissajjetuṁ, bhattānumodanaṁ vā kātun"ti bhayaparitassanāya paritassati. Ekacco "manāpā nu kho me yāgu āgacchissati, manāpaṁ antarakhajjakan"ti vā taṇhāparitassanāya paritassati. Tadubhayampi tassa natthīti na paritassati. **Vivekāvaṭṭo**ti viveke nibbāne āvaṭṭamānaso hutvā. Vivekavattotipi pāṭho, vivekavattayutto hutvāti attho. Vivekavattaṁ nāma katabhattakiccassa bhikkhuno divāvihāre samathavipassanāvasena mūlakammaṭṭhānaṁ gahetvā pallaṅkaṁ ābhujitvā nisīdanaṁ. Evaṁ nisinnassa hi iriyāpatho upasanto hoti.

Na pattaṁ unnāmetīti-ādīsu ekacco pattamukhavaṭṭiyā udakadānaṁ āharanto viya[2] pattaṁ unnāmeti, eko pādapiṭṭhiyaṁ ṭhapento viya onāmeti, eko baddhaṁ katvā gaṇhāti, eko ito cito ca phandāpeti, evaṁ akatvā ubhohi hatthehi gahetvā īsakaṁ nāmetvā udakaṁ paṭiggaṇhātīti attho. **Na samparivattakan**ti parivattetvā paṭhamameva pattapiṭṭhiṁ na dhovati. **Nātidūre**ti yathā nisinnāsanato dūre patati, na evaṁ chaḍḍeti. **Nāccāsanne**ti pādamūleyeva na chaḍḍeti. **Vicchaḍḍayamāno**ti vikiranto, yathā paṭiggāhako[3] temati[4], na evaṁ chaḍḍeti.

1. So sabbaso (Ka)
2. Udaraṁ āhananto viya (Sī), udakādānaṁ āharanto viya (Syā)
3. Paṭiggahetvā gāhako (Syā, Ka)
4. Temeti (Sī), dhovati (Syā)

ပါရိမင်္ဂံ ဝါ နိဿာယ နိသိန္နော တထေဝ ယာဝ ဩရိမင်္ဂါ အာဂစ္ဆတိ၊ သဗ္ဗော သော[1] အာသနေ ကာယံ ပက္ခိပတိ နာမ။ ဘဂဝါ ပန ဧဝံ အကတွာ အာသနဿ မဇ္ဈေ ဩလမ္ဗကံ ဓာရေန္တော ဝိယ တူလပိစုံ ဌပေန္တော ဝိယ သဏိကံ နိသီဒတိ။ **ဟတ္ထကုက္ကုစ္စ**န္တိ ပတ္တမုခဝဋ္ဋိယံ ဥဒကဗိန္ဒုဋ္ဌပနံ မက္ခိကဗီဇနိယာ ပဏ္ဏစ္ဆေဒနဖာလနာဒိ ဟတ္ထေန အသံယတကရဏံ။ **ပါဒကုက္ကုစ္စ**န္တိ ပါဒေန ဘူမိဃံသနာဒိ အသံယတကရဏံ။

န ဆမ္ဘတီတိ န ဘာယတိ။ **န ကမ္ပတီ**တိ န ဩသီဒတိ။ **န ဝေဓတီ**တိ န စလတိ။ **န ပရိတဿတီ**တိ ဘယပရိတဿနာယပိ တဏှာပရိတဿနာယပိ န ပရိတဿတိ။ ဧကစ္စော ဟိ ဓမ္မကထာဒီနံ အတ္ထာယ အာဂန္တွာ မနုဿေသု ဝန္ဒိတွာ ဌိတေသု "သက္ခိဿာမိ နု ခေါ တေသံ စိတ္တံ ဂဏှန္တော ဓမ္မံ ဝါ ကထေတုံ၊ ပဉှံ ဝါ ပုစ္ဆိတော ဝိဿဇ္ဇေတုံ၊ ဘတ္တာနုမောဒနံ ဝါ ကာတု"န္တိ ဘယပရိတဿနာယ ပရိတဿတိ။ ဧကစ္စော "မနာပါ နု ခေါ မေ ယာဂု အာဂစ္ဆိဿတိ၊ မနာပံ အန္တရခဇ္ဇက"န္တိ ဝါ တဏှာပရိတဿနာယ ပရိတဿတိ။ တဒုဘယမ္ပိ တဿ နတ္ထီတိ န ပရိတဿတိ။ **ဝိဝေကာဝဋ္ဋော**တိ ဝိဝေကေ နိဗ္ဗာနေ အာဝဋ္ဋမာနသော ဟုတွာ။ ဝိဝေကဝတ္တောတိပိ ပါဌော၊ ဝိဝေကဝတ္တယုတ္တော ဟုတွာတိ အတ္ထော။ ဝိဝေကဝတ္တံ နာမ ကတဘတ္တကိစ္စဿ ဘိက္ခုနော ဒိဝါဝိဟာရေ သမထဝိပဿနာဝသေန မူလကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ ပလ္လင်္ကံ အာဘုဇိတွာ နိသီဒနံ။ ဧဝံ နိသိန္နဿ ဟိ ဣရိယာပထော ဥပသန္တော ဟောတိ။

န ပတ္တံ ဥန္နာမေတီတိအာဒီသု ဧကစ္စော ပတ္တမုခဝဋ္ဋိယာ ဥဒကဒါနံ အာဟရန္တော ဝိယ[2] ပတ္တံ ဥန္နာမေတိ၊ ဧကော ပါဒပိဋ္ဌိယံ ဌပေန္တော ဝိယ ဩနာမေတိ၊ ဧကော ဗဒ္ဓံ ကတွာ ဂဏှာတိ၊ ဧကော ဣတော စိတော စ ဖန္ဒာပေတိ၊ ဧဝံ အကတွာ ဥဘောဟိ ဟတ္ထေဟိ ဂဟေတွာ ဤသကံ နာမေတွာ ဥဒကံ ပဋိဂ္ဂဏှာတီတိ အတ္ထော။ **န သမ္ပရိဝတ္တက**န္တိ ပရိဝတ္တေတွာ ပဌမမေဝ ပတ္တပိဋ္ဌိံ န ဓောဝတိ။ **နာတိဒူရေ**တိ ယထာ နိသိန္နာသနတော ဒူရေ ပတတိ၊ န ဧဝံ ဆဍ္ဍေတိ။ **နာစ္စာသန္နေ**တိ ပါဒမူလေယေဝ န ဆဍ္ဍေတိ။ **ဝိစ္ဆဍ္ဍယမာနော**တိ ဝိကိရန္တော၊ ယထာ ပဋိဂ္ဂါဟကော[3] တေမတိ[4]၊ န ဧဝံ ဆဍ္ဍေတိ။

၁-သော သဗ္ဗသော (က)
၂-ဥဒရံ အာဟနန္တော ဝိယ (သီ)၊ ဥဒကာဒါနံ အာဟရန္တော ဝိယ (သျာ)
၃-ပဋိဂ္ဂဟေတွာ ဂါဟကော (သျာ၊ က)
၄-တေမေတိ (သီ)၊ ဓောဝတိ (သျာ)

Nātithokanti yathā ekacco pāpiccho appicchataṁ dassento muṭṭhimattameva gaṇhāti, na evaṁ. **Atibahun**ti yāpanamattato atirekaṁ. **Byañjanamattāyā**ti byañjanassa mattā nāma odanato catuttho bhāgo. Ekacco hi bhatte manāpe bhattaṁ bahuṁ gaṇhāti, byañjane manāpe byañjanaṁ bahuṁ. Satthā pana tathā na gaṇhāti. **Na ca byañjanenā**ti amanāpaṁ hi byañjanaṁ ṭhapetvā bhattameva bhuñjanto, bhattaṁ vā ṭhapetvā byañjanameva khādanto byāñjanena ālopaṁ atināmeti nāma. Satthā ekantarikaṁ[1] byañjanaṁ gaṇhāti, bhattampi byañjanampi ekatova niṭṭhanti[2]. **Dvattikkhattun**ti Tathāgatassa hi puthujivhāya dantānaṁ upanītabhojanaṁ dvattikkhattuṁ dantehi phuṭṭhamattameva saṇhakaraṇīyapiṭṭhavilepanaṁ viya hoti, tasmā evamāha. **Na mukhe avasiṭṭhā**ti pokkharapatte patita-udakabindu viya vinivattitvā paragalameva yāti, tasmā avasiṭṭhā na hoti. **Rasapaṭisaṁvedī**ti madhuratittakakaṭukādirasaṁ jānāti. Buddhānaṁ hi antamaso pānīyepi dibbojā pakkhittāva hoti, tena nesaṁ sabbattheva raso pākaṭo hoti, rasagedho pana natthi.

Aṭṭhaṅgasamannāgatanti "neva davāyā"ti vuttehi aṭṭhahi aṅgehi samannāgataṁ. Visuddhimagge panassa vinicchayo āgatoti Sabbāsavasutte[3] vuttametaṁ. **Hatthesu dhotesū**ti Satthā kiṁ karoti? Paṭhamaṁ pattassa gahaṇaṭṭhānaṁ dhovati. Tattha pattaṁ gahetvā sukhumajālahatthaṁ pesetvā dve vāre sañcāreti. Ettāvatā pokkharapatte patita-udakaṁ viya vinivattitvā[4] gacchati. **Na ca anatthiko**ti yathā ekacco pattaṁ ādhārake ṭhapetvā patte udakaṁ na puñchati, raje patante ajjhupekkhati, na evaṁ karoti. **Na ca ativelānurakkhī**ti yathā ekacco pamāṇātikkantaṁ ārakkhaṁ ṭhapeti, bhuñjitvā vā patte udakaṁ puñchitvā cīvarabhogantaraṁ pavesetvā pattaṁ udarena akkamitvā gaṇhāti, na evaṁ karoti.

Na ca anumodanassāti yo hi bhuttamattova dārakesu bhattatthāya rodantesu chātajjhattesu[5] manussesu bhuñjitvā anāgatesveva anumodanaṁ ārabhati, tato sabbakammāni chaḍḍetvā ekacce āgacchanti, ekacce anāgatāva honti, ayaṁ kālaṁ atināmeti. Yopi

1. Na ekantarikaṁ (Ka) 2. Tiṭṭhanti (Sī), patiṭṭhāpeti (Syā) 3. Ma 1. 12 piṭṭhe.
4. Nivaṭṭitvā (Sī) 5. Chātamattesu (Syā, Ka)

နာတိထောကန္တိ ယထာ ဧကစ္စော ပါပိစ္ဆော အပ္ပိစ္ဆတံ ဒဿေန္တော မုဋ္ဌိမတ္တမေဝ ဂဏှာတိ၊ န ဧဝံ။ **အတိဗဟုန္တိ** ယာပနမတ္တတော အတိရေကံ။ **ဗျဉ္ဇနမတ္တာယာတိ** ဗျဉ္ဇနဿ မတ္တာ နာမ ဩဒနတော စတုတ္ထော ဘာဂေါ။ ဧကစ္စော ဟိ ဘတ္တေ မနာပေ ဘတ္တံ ဗဟုံ ဂဏှာတိ၊ ဗျဉ္ဇနေ မနာပေ ဗျဉ္ဇနံ ဗဟုံ။ သတ္ထာ ပန တထာ န ဂဏှာတိ။ **န စ ဗျဉ္ဇနေနာတိ** အမနာပံ ဟိ ဗျဉ္ဇနံ ဌပေတွာ ဘတ္တမေဝ ဘုဉ္ဇန္တော, ဘတ္တံ ဝါ ဌပေတွာ ဗျဉ္ဇနမေဝ ခါဒန္တော ဗျဉ္ဇနေန အာလောပံ အတိနာမေတိ နာမ။ သတ္ထာ ဧကန္တရိကံ[၁] ဗျဉ္ဇနံ ဂဏှာတိ၊ ဘတ္တမ္ပိ ဗျဉ္ဇနမ္ပိ ဧကတောဝ နိဋ္ဌန္တိ[၂]။ **ဒွတ္တိက္ခတ္တုန္တိ** တထာဂတဿ ဟိ ပုထုဇိဝှါယ ဒန္တာနံ ဥပနီတဘောဇနံ ဒွတ္တိက္ခတ္တုံ ဒန္တေဟိ ဖုဋ္ဌမတ္တမေဝ သဏှကရဏီယပိဋ္ဌဝိလေပနံ ဝိယ ဟောတိ၊ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ **န မုခေ အဝသိဋ္ဌာတိ** ပေါက္ခရပတ္တေ ပတိတဥဒကဗိန္ဒု ဝိယ ဝိနိဝတ္တိတွာ ပရဂလမေဝ ယာတိ၊ တသ္မာ အဝသိဋ္ဌာ န ဟောတိ။ **ရသပဋိသံဝေဒီတိ** မဓုရတိတ္တကကဋုကာဒိရသံ ဇာနာတိ။ ဗုဒ္ဓါနံ ဟိ အန္တမသော ပါနီယေပိ ဒိဗ္ဗောဇာ ပက္ခိတ္တာဝ ဟောတိ၊ တေန နေသံ သဗ္ဗတ္ထေဝ ရသော ပါကဋော ဟောတိ၊ ရသဂေဓော ပန နတ္ထိ။

အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတန္တိ "နေဝ ဒဝါယာ"တိ ဝုတ္တေဟိ အဋ္ဌဟိ အင်္ဂေဟိ သမန္နာဂတံ။ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ပနဿ ဝိနိစ္ဆယော အာဂတောတိ သဗ္ဗာသဝသုတ္တေ[၃] ဝုတ္တမေတံ။ **ဟတ္ထေသု ဓောတေသူတိ** သတ္ထာ ကိံ ကရောတိ? ပဌမံ ပတ္တဿ ဂဟဏဋ္ဌာနံ ဓောဝတိ။ တတ္ထ ပတ္တံ ဂဟေတွာ သုခုမဇာလဟတ္ထံ ပေသေတွာ ဒွေ ဝါရေ သဉ္စာရေတိ။ ဧတ္တာဝတာ ပေါက္ခရပတ္တေ ပတိတဥဒကံ ဝိယ ဝိနိဝတ္တိတွာ[၄] ဂစ္ဆတိ။ **န စ အနတ္ထိကောတိ** ယထာ ဧကစ္စော ပတ္တံ အာဓာရကေ ဌပေတွာ ပတ္တေ ဥဒကံ န ပုဉ္ဆတိ၊ ရဇေ ပတန္တေ အဇ္ဈုပေက္ခတိ၊ န ဧဝံ ကရောတိ။ **န စ အတိဝေလာနုရက္ခီတိ** ယထာ ဧကစ္စော ပမာဏာတိက္ကန္တံ အာရက္ခံ ဌပေတိ၊ ဘုဉ္ဇိတွာ ဝါ ပတ္တေ ဥဒကံ ပုဉ္ဆိတွာ စီဝရဘောဂန္တရံ ပဝေသေတွာ ပတ္တံ ဥဒရေန အက္ကမိတွာ ဂဏှာတိ၊ န ဧဝံ ကရောတိ။

န စ အနုမောဒနဿာတိ ယော ဟိ ဘုတ္တမတ္တောဝ ဒါရကေသု ဘတ္တတ္ထာယ ရောဒန္တေသု ဆာတဇ္ဈတ္တေသု[၅] မနုဿေသု ဘုဉ္ဇိတွာ အနာဂတေသွေဝ အနုမောဒနံ အာရဘတိ၊ တတော သဗ္ဗကမ္မာနိ ဆဍ္ဍေတွာ ဧကစ္စေ အာဂစ္ဆန္တိ၊ ဧကစ္စေ အနာဂတာဝ ဟောန္တိ၊ အယံ ကာလံ အတိနာမေတိ။ ယောပိ

၁-န ဧကန္တရိကံ (က) ၂-တိဋ္ဌန္တိ (သီ)၊ ပတိဋ္ဌာပေတိ (သျာ) ၃-မ ၁-၁၂-ပိဋ္ဌေ။
၄-နိဝဋ္ဋိတွာ (သီ) ၅-ဆာတမတ္တေသု (သျာ၊ က)

manussesu āgantvā anumodanatthāya vanditvā nisinnesu anumodanaṁ akatvāva “kathaṁ tissa, kathaṁ phussa, kathaṁ sumana, kathaṁ tisse, kathaṁ phusse, kathaṁ sumane kaccittha arogā, sassaṁ sampannan”ti-ādiṁ pāṭiyekkaṁ kathaṁ samuṭṭhāpeti, ayaṁ anumodanassa kālaṁ atināmeti, manussānaṁ pana okāsaṁ ñatvā āyācitakāle karonto nātināmeti nāma, Satthā tathā karoti.

Na taṁ bhattanti kiṁ bhattaṁ nāmetaṁ uttaṇḍulaṁ atikilinnanti-ādīni vatvā na garahati. **Na aññaṁ bhattan**ti svātanāya vā punadivasāya vā bhattaṁ uppādessāmīti hi anumodanaṁ karonto aññaṁ bhattaṁ paṭikaṅkhati. Yo vā “yāva mātugāmānaṁ bhattaṁ paccati[1], tāva anumodanaṁ karissāmi, atha me anumodanāvasāne attano pakkabhattatopi thokaṁ dassantī”ti anumodanaṁ vaḍḍheti, ayampi paṭikaṅkhati nāma. Satthā na evaṁ karoti. **Na ca muccitukāmo**ti ekacco hi paṭisaṁmuñcitvā gacchati, vegena anubandhitabbo hoti. Satthā pana na evaṁ gacchati, parisāya majjhe ṭhitova gacchati. **Accukkaṭṭhan**ti yo hi yāva hanukaṭṭhito ukkhipitvā pārupati, tassa accukkaṭṭhaṁ nāma hoti. Yo yāva gopphakā otāretvāva pārupati, tassa accukkaṭṭhaṁ hoti. Yopi ubhato ukkhipitvā udaraṁ vivaritvā yāti, tassapi accukkaṭṭhaṁ hoti. Yo ekaṁsaṁ katvā thanaṁ vivaritvā yāti, tassapi accukkaṭṭhaṁ. Satthā taṁ sabbaṁ na karoti.

Allīnanti yathā aññesaṁ sedena tintaṁ allīyati, na evaṁ Satthu. **Apakaṭṭhan**ti khalisāṭako viya kāyato muccitvāpi na tiṭṭhati. **Vāto**ti verambhavātopi uṭṭhahitvā cāletuṁ na sakkoti. **Pādamaṇḍanānuyogan**ti iṭṭhakāya ghaṁsanādīhi pādasobhānuyogaṁ. **Pakkhāletvā**ti pādeneva pādaṁ dhovitvā. **So neva attabyābādhāyā**ti-ādīni na pubbenivāsacetopariyañāṇānaṁ atthitāya vadati, iriyāpathasantataṁ pana disvā anumānena vadati. **Dhamman**ti pariyattidhammaṁ. **Na ussādetī**ti kiṁ mahāraṭṭhika kiṁ mahākuṭumbikāti-ādīni vatvā gehassitavasena na ussādeti. **Na apasādetī**ti “kiṁ upāsaka kathaṁ te vihāramaggo ñāto, kiṁ bhayena nāgacchasi. Na hi bhikkhū kiñci acchinditvā gaṇhanti, mā

1. Pacati (Sī)

မနုဿေသု အာဂန္တွာ အနုမောဒနတ္ထာယ ဝန္ဒိတွာ နိသိန္နေသု အနုမောဒနံ အကတွာဝ “ကထံ တိဿ၊ ကထံ ဖုဿ၊ ကထံ သုမန၊ ကထံ တိဿေ၊ ကထံ ဖုဿေ၊ ကထံ သုမနေ ကစ္စိတ္ထ အရောဂါ၊ သဿံ သမ္ပန္န”န္တိအာဒိံ ပါဋိယေက္ကံ ကထံ သမုဋ္ဌာပေတိ၊ အယံ အနုမောဒနဿ ကာလံ အတိနာမေတိ၊ မနုဿာနံ ပန ဩကာသံ ဉတွာ အာယာစိတကာလေ ကရောန္တော နာတိနာမေတိ နာမ၊ သတ္ထာ တထာ ကရောတိ။

န တံ ဘတ္တန္တိ ကိံ ဘတ္တံ နာမေတံ ဥတ္တဏ္ဍုလံ အတိကိလိန္နန္တိအာဒီနိ ဝတွာ န ဂရဟတိ။ **န အညံ ဘတ္တ**န္တိ သွာတနာယ ဝါ ပုနဒိဝသာယ ဝါ ဘတ္တံ ဥပ္ပါဒေဿာမီတိ ဟိ အနုမောဒနံ ကရောန္တော အညံ ဘတ္တံ ပဋိကင်္ခတိ။ ယော ဝါ “ယာဝ မာတုဂါမာနံ ဘတ္တံ ပစ္စတိ[၁]၊ တာဝ အနုမောဒနံ ကရိဿာမိ၊ အထ မေ အနုမောဒနာဝသာနေ အတ္တနော ပက္ကဘတ္တတောပိ ထောကံ ဒဿန္တီ”တိ အနုမောဒနံ ဝဍ္ဎေတိ၊ အယမ္ပိ ပဋိကင်္ခတိ နာမ။ သတ္ထာ န ဧဝံ ကရောတိ။ **န စ မုစ္စိတုကာမော**တိ ဧကစ္စော ဟိ ပဋိသံမုဉ္စိတွာ ဂစ္ဆတိ၊ ဝေဂေန အနုဗန္ဓိတဗ္ဗော ဟောတိ။ သတ္ထာ ပန န ဧဝံ ဂစ္ဆတိ၊ ပရိသာယ မဇ္ဈေ ဌိတောဝ ဂစ္ဆတိ။ **အစ္စုက္ကဋ္ဌ**န္တိ ယော ဟိ ယာဝ ဟနုကဋ္ဌိတော ဥက္ခိပိတွာ ပါရုပတိ၊ တဿ အစ္စုက္ကဋ္ဌံ နာမ ဟောတိ။ ယော ယာဝ ဂေါပ္ဖကာ ဩတာရေတွာဝ ပါရုပတိ၊ တဿ အစ္စုက္ကဋ္ဌံ ဟောတိ။ ယောပိ ဥဘတော ဥက္ခိပိတွာ ဥဒရံ ဝိဝရိတွာ ယာတိ၊ တဿပိ အစ္စုက္ကဋ္ဌံ ဟောတိ။ ယော ဧကံသံ ကတွာ ထနံ ဝိဝရိတွာ ယာတိ၊ တဿပိ အစ္စုက္ကဋ္ဌံ။ သတ္ထာ တံ သဗ္ဗံ န ကရောတိ။

အလ္လီနန္တိ ယထာ အညေသံ သေဒေန တိန္တံ အလ္လီယတိ၊ န ဧဝံ သတ္ထု။ **အပကဋ္ဌ**န္တိ ခလိသာဋကော ဝိယ ကာယတော မုစ္စိတွာပိ န တိဋ္ဌတိ။ **ဝါတော**တိ ဝေရမ္ဘဝါတောပိ ဥဋ္ဌဟိတွာ စာလေတုံ န သက္ကောတိ။ **ပါဒမဏ္ဍနာနုယောဂ**န္တိ ဣဋ္ဌကာယ ဃံသနာဒီဟိ ပါဒသောဘာနုယောဂံ။ **ပက္ခာလေတွာ**တိ ပါဒေနေဝ ပါဒံ ဓောဝိတွာ။ **သော နေဝ အတ္တဗျာဗာဓာယာ**တိအာဒီနိ န ပုဗ္ဗေနိဝါသစေတောပရိယဉာဏာနံ အတ္ထိတာယ ဝဒတိ၊ ဣရိယာပထသန္တတံ ပန ဒိသွာ အနုမာနေန ဝဒတိ။ **ဓမ္မ**န္တိ ပရိယတ္တိဓမ္မံ။ **န ဥဿာဒေတီ**တိ ကိံ မဟာရဋ္ဌိက ကိံ မဟာကုဋုမ္ဗိကာတိအာဒီနိ ဝတွာ ဂေဟဿိတဝသေန န ဥဿာဒေတိ။ **န အပသာဒေတီ**တိ “ကိံ ဥပါသက ကထံ တေ ဝိဟာရမဂ္ဂေါ ဉာတော၊ ကိံ ဘယေန နာဂစ္ဆသိ။ န ဟိ ဘိက္ခူ ကိဉ္စိ အစ္ဆိန္ဒိတွာ ဂဏှန္တိ၊ မာ

၁-ပစတိ (သီ)

bhāyī”ti vā “kiṁ tuyhaṁ evaṁ macchariyajīvitaṁ nāmā”ti vā ādīni vatvā gehassitapema na apasādeti.

Vissaṭṭhoti siniddho[1] apalibuddho. **Viññeyyo**ti viññāpanīyo pākaṭo, vissaṭṭhattāyeva cesa viññeyyo hoti. **Mañjū**ti madhuro. **Savanīyo**ti sotasukho, madhurattāyeva cesa savanīyo hoti. **Bindū**ti sampiṇḍito. **Avisārī**ti avisaṭo, binduttāyeva cesa avisārī hoti. **Gambhīro**ti gambhīrasamuṭṭhito. **Ninnādī**ti ninnādavā, gambhīrattāyeva cesa ninnādī hoti. **Yathāparisan**ti cakkavāḷapariyantampi ekābaddhaparisaṁ viññāpeti. **Bahiddhā**ti aṅgulimattampi[2] parisato bahiddhā na gacchati. Kasmā? So evarūpo madhurassaro akāraṇā mā nassīti. Iti Bhagavato ghoso parisāya matthakeneva carati.

Avalokayamānāti sirasmiṁ añjaliṁ ṭhapetvā Bhagavantaṁ olokentāva paccosakkitvā dassanavijahanaṭṭhāne vanditvā gacchanti. **Avijahitattā**ti yo hi kathaṁ sutvā vuṭṭhito aññaṁ diṭṭhasutādikaṁ kathaṁ kathento gacchati, esa sabhāvena vijahati nāma. Yo pana sutadhammakathāya vaṇṇaṁ kathentova gacchati, ayaṁ na vijahati nāma, evaṁ avijahantabhāvena pakkamanti. Gacchantanti rajjuyantavasena ratanasatubbedhaṁ suvaṇṇagghikaṁ viya gacchantaṁ. **Addasāma ṭhitan**ti samussitakañcanapabbataṁ viya ṭhitaṁ addasāma. **Tato ca bhiyyo**ti vitthāretvā guṇe kathetuṁ asakkonto avasese guṇe saṁkhipitvā kalāpaṁ viya suttakabaddhaṁ[3] viya ca katvā vissajjento evamāha. Ayamettha adhippāyo—mayā kathitaguṇehi akathitāva bahutarā. Mahāpathavimahāsamuddādayo viya hi tassa bhoto anantā appameyyā guṇā ākāsamiva vitthāritāti.

390. **Appaṭisaṁvidito**ti aviññāta-āgamano. Pabbajite upasaṅkamantena hi cīvaraparikammādisamaye vā ekaṁ nivāsetvā sarīrabhañjanasamaye vā upasaṅkamitvā tatova paṭinivattitabbaṁ hoti, paṭisanthāramattampi na jāyati. Puretaraṁ pana okāse kārite divāṭṭhānaṁ sammajjitvā cīvaraṁ pārupitvā bhikkhu vivitte ṭhāne nisīdati, taṁ āgantvā passantā

1. Asandiṭṭho (Sī), asaṁsaṭṭho (Syā) 2. Aṅgulimattampi aḍḍhaṅgulimattampi (Sī)
3. Muṭakabaddhaṁ (Sī)

ဘာယီ''တိ ဝါ ''ကိံ တုယှံ ဧဝံ မစ္ဆရိယဇီဝိတံ နာမာ''တိ ဝါ အာဒီနိ ဝတွာ ဂေဟဿိတပေမေန န အပသာဒေတိ။

ဝိဿဋ္ဌောတိ သိနိဒ္ဓေါ[၁] အပလိဗုဒ္ဓေါ။ **ဝိညေယျော**တိ ဝိညာပနီယော ပါကဋော၊ ဝိဿဋ္ဌတ္တာယေဝ စေသ ဝိညေယျော ဟောတိ။ **မဉ္ဇူ**တိ မဓုရော။ **သဝနီယော**တိ သောတသုခေါ၊ မဓုရတ္တာယေဝ စေသ သဝနီယော ဟောတိ။ **ဗိန္ဒူ**တိ သမ္ပိဏ္ဍိတော။ **အဝိသာရီ**တိ အဝိသဋော၊ ဗိန္ဒုတ္တာယေဝ စေသ အဝိသာရီ ဟောတိ။ **ဂမ္ဘီရော**တိ ဂမ္ဘီရသမုဋ္ဌိတော။ **နိန္နာဒီ**တိ နိန္နာဒဝါ၊ ဂမ္ဘီရတ္တာယေဝ စေသ နိန္နာဒီ ဟောတိ။ **ယထာပရိသ**န္တိ စက္ကဝါဠပရိယန္တမ္ပိ ဧကာဗဒ္ဓပရိသံ ဝိညာပေတိ။ **ဗဟိဒ္ဓါ**တိ အင်္ဂုလိမတ္တမ္ပိ[၂] ပရိသတော ဗဟိဒ္ဓါ န ဂစ္ဆတိ။ ကသ္မာ? သော ဧဝရူပေါ မဓုရဿရော အကာရဏာ မာ နဿီတိ။ ဣတိ ဘဂဝတော ဃောသော ပရိသာယ မတ္ထကေနေဝ စရတိ။

အဝလောကယမာနာတိ သိရသ္မိံ အဉ္ဇလိံ ဌပေတွာ ဘဂဝန္တံ ဩလောကေန္တာဝ ပစ္စောသက္ကိတွာ ဒဿနဝိဇဟနဋ္ဌာနေ ဝန္ဒိတွာ ဂစ္ဆန္တိ။ **အဝိဇဟိတတ္တာ**တိ ယော ဟိ ကထံ သုတွာ ဝုဋ္ဌိတော အညံ ဒိဋ္ဌသုတာဒိကံ ကထံ ကထေန္တော ဂစ္ဆတိ၊ သော သဘာဝေန ဝိဇဟတိ နာမ။ ယော ပန သုတဓမ္မကထာယ ဝဏ္ဏံ ကထေန္တောဝ ဂစ္ဆတိ၊ အယံ န ဝိဇဟတိ နာမ၊ ဧဝံ အဝိဇဟန္တဘာဝေန ပက္ကမန္တိ။ **ဂစ္ဆန္တ**န္တိ ရဇ္ဇုယန္တဝသေန ရတနသတုဗ္ဗေဓံ သုဝဏ္ဏဂ္ဃိကံ ဝိယ ဂစ္ဆန္တံ။ **အဒ္ဒသာမ ဌိတ**န္တိ သမုဿိတကဉ္စနပဗ္ဗတံ ဝိယ ဌိတံ အဒ္ဒသာမ။ **တတော စ ဘိယျော**တိ ဝိတ္ထာရေတွာ ဂုဏေ ကထေတုံ အသက္ကောန္တော အဝသေသေ ဂုဏေ သံခိပိတွာ ကလာပံ ဝိယ သုတ္တကဗဒ္ဓံ[၃] ဝိယ စ ကတွာ ဝိဿဇ္ဇေန္တော ဧဝမာဟ။ အယမေတ္ထ အဓိပ္ပါယော— မယာ ကထိတဂုဏေဟိ အကထိတာဝ ဗဟုတရာ။ မဟာပထဝိမဟာသမုဒ္ဒါဒယော ဝိယ ဟိ တဿ ဘောတော အနန္တာ အပ္ပမေယျာ ဂုဏာ အာကာသမိဝ ဝိတ္ထာရိတာတိ။

၃၉၀။ **အပ္ပဋိသံဝိဒိတော**တိ အဝိညာတအာဂမနော။ ပဗ္ဗဇိတေ ဥပသင်္ကမန္တေန ဟိ စီဝရပရိကမ္မာဒိသမယေ ဝါ ဧကံ နိဝါသေတွာ သရီရဘဉ္ဇနသမယေ ဝါ ဥပသင်္ကမိတွာ တတောဝ ပဋိနိဝတ္တိတဗ္ဗံ ဟောတိ၊ ပဋိသန္ထာရမတ္တမ္ပိ န ဇာယတိ။ ပုရေတရံ ပန ဩကာသေ ကာရိတေ ဒိဝါဋ္ဌာနံ သမ္မဇ္ဇိတွာ စီဝရံ ပါရုပိတွာ ဘိက္ခု ဝိဝိတ္တေ ဌာနေ နိသီဒတိ၊ တံ အာဂန္တွာ ပဿန္တာ

၁-အသန္ဒိဋ္ဌော (သီ)၊ အသံသဋ္ဌော (သျာ) ၂-အင်္ဂုလိမတ္တမ္ပိ အဍ္ဎင်္ဂုလိမတ္တမ္ပိ (သီ)
၃-မုဋကဗဒ္ဓံ (သီ)

dassanenapi pasīdanti, paṭisanthāro jāyati, pañhabyākaraṇaṁ vā dhammakathā vā labbhati. Tasmā paṇḍitā okāsaṁ kārenti. So ca nesaṁ aññataro, tenassa etadahosi. **Jiṇṇo vuḍḍho**ti attano uggatabhāvaṁ akathetvā kasmā evamāha? Buddhā nāma anuddayasampannā honti, mahallakabhāvaṁ ñatvā sīghaṁ okāsaṁ karissatīti evamāha.

391. **Oramiya**[1] **okāsamakāsī**ti vegena uṭṭhāya dvidhā bhijjitvā okāsamakāsi.

Ye meti ye mayā. **Nārīsamānasavhayā**ti nārīsamānanāmaṁ itthiliṅgaṁ, tena avhātabbāti nārīsamānasavhayā, itthiliṅgena vattabbāti vohārakusalatāya evaṁ vadati. **Pahūtajivho**ti puthulajivho. **Ninnāmayetan**ti nīhara etaṁ.

393. **Kevalī**ti sakalaguṇasampanno.

394. **Paccabhāsī**ti ekappahārena pucchite aṭṭha pañhe byākaronto pati-abhāsi. **Yo vedī**ti yo vidati[2] jānāti, tassa pubbenivāso pākaṭo. **Saggāpāyañca passatī**ti dibbacakkhuñāṇaṁ kathitaṁ. **Jātikkhayaṁ patto**ti arahattaṁ patto. **Abhiññā vosito**ti taṁ arahattaṁ abhijānitvā vosito vosānappatto. **Munī**ti arahattañāṇamoneyyena samannāgato.

Visuddhanti paṇḍaraṁ. **Muttaṁ rāgehī**ti kilesarāgehi muttaṁ. **Pahīnajātimaraṇo**ti jātikkhayappattattā pahīnajātiko, jātipahāneneva pahīnamaraṇo. **Brahmacariyassa kevalī**ti yaṁ brahmacariyassa kevalī sakalabhāvo, tena samannāgato, sakalacatumaggabrahmacariyavāsoti attho. **Pāragū sabbadhammānan**ti sabbesaṁ lokiyalokuttaradhammānaṁ abhiññāya pāraṁ gato, sabbadhamme abhijānitvā ṭhitoti attho. **Pāragū**ti vā ettāvatā pariññāpāragū pañcannaṁ khandhānaṁ, pahānapāragū sabbakilesānaṁ, bhāvanāpāragū catunnaṁ maggānaṁ, sacchikiriyāpāragū nirodhassa, samāpattipāragū sabbasamāpattīnanti ayamattho vutto. Puna **sabbadhammānan**ti iminā abhiññāpāragū vuttoti. **Buddho tādī pavuccatī**ti tādiso

1. Atha naṁ (Sī), oramattha (Syā) 2. Vedeti (Syā, Ka)

ဒဿနေနပိ ပသီဒန္တိ၊ ပဋိသန္ထာရော ဇာယတိ၊ ပဉှဗျာကရဏံ ဝါ ဓမ္မကထာ ဝါ လဗ္ဘတိ။ တသ္မာ ပဏ္ဍိတာ ဩကာသံ ကာရေန္တိ။ သော စ နေသံ အညတရော၊ တေနဿ ဧတဒဟောသိ။ **ဇိဏ္ဏော ဝုဍ္ဎော**တိ အတ္တနော ဥဂ္ဂတဘာဝံ အကထေတွာ ကသ္မာ ဧဝမာဟ? ဗုဒ္ဓါ နာမ အနုဒ္ဒယသမ္ပန္နာ ဟောန္တိ၊ မဟလ္လကဘာဝံ ဉတွာ သီဃံ ဩကာသံ ကရိဿတီတိ ဧဝမာဟ။

၃၉၁။ **ဩရမိယ**[1] **ဩကာသမကာသီ**တိ ဝေဂေန ဥဋ္ဌာယ ဒွိဓာ ဘိဇ္ဇိတွာ ဩကာသမကာသိ။

ယေ မေတိ ယေ မယာ။ **နာရီသမာနသဝှယာ**တိ နာရီသမာနနာမံ ဣတ္ထိလိင်္ဂံ၊ တေန အဝှါတဗ္ဗာတိ နာရီသမာနသဝှယာ၊ ဣတ္ထိလိင်္ဂေန ဝတ္တဗ္ဗာတိ ဝေါဟာရကုသလတာယ ဧဝံ ဝဒတိ။ **ပဟူတဇိဝှော**တိ ပုထုလဇိဝှော။ **နိန္နာမယေတ**န္တိ နီဟရ ဧတံ။

၃၉၃။ **ကေဝလီ**တိ သကလဂုဏသမ္ပန္နော။

၃၉၄။ **ပစ္စဘာသီ**တိ ဧကပ္ပဟာရေန ပုစ္ဆိတေ အဋ္ဌ ပဉှေ ဗျာကရောန္တော ပတိအဘာသိ။ **ယော ဝေဒီ**တိ ယော ဝိဒတိ[2] ဇာနာတိ၊ တဿ ပုဗ္ဗေနိဝါသော ပါကဋော။ **သဂ္ဂါပါယဉ္စ ပဿတီ**တိ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏံ ကထိတံ။ **ဇာတိက္ခယံ ပတ္တော**တိ အရဟတ္တံ ပတ္တော။ **အဘိညာ ဝေါသိတော**တိ တံ အရဟတ္တံ အဘိဇာနိတွာ ဝေါသိတော ဝေါသာနပ္ပတ္တော။ **မုနီ**တိ အရဟတ္တဉာဏမောနေယျေန သမန္နာဂတော။

ဝိသုဒ္ဓန္တိ ပဏ္ဍရံ။ **မုတ္တံ ရာဂေဟီ**တိ ကိလေသရာဂေဟိ မုတ္တံ။ **ပဟီနဇာတိမရဏော**တိ ဇာတိက္ခယပ္ပတ္တတ္တာ ပဟီနဇာတိကော၊ ဇာတိပဟာနေနေဝ ပဟီနမရဏော။ **ဗြဟ္မစရိယဿ ကေဝလီ**တိ ယံ ဗြဟ္မစရိယဿ ကေဝလီ သကလဘာဝေါ၊ တေန သမန္နာဂတော၊ သကလစတုမဂ္ဂဗြဟ္မစရိယဝါသောတိ အတ္ထော။ **ပါရဂူ သဗ္ဗဓမ္မာန**န္တိ သဗ္ဗေသံ လောကိယလောကုတ္တရဓမ္မာနံ အဘိညာယ ပါရံ ဂတော၊ သဗ္ဗဓမ္မေ အဘိဇာနိတွာ ဌိတောတိ အတ္ထော။ **ပါရဂူ**တိ ဝါ ဧတ္တာဝတာ ပရိညာပါရဂူ ပဉ္စန္နံ ခန္ဓာနံ၊ ပဟာနပါရဂူ သဗ္ဗကိလေသာနံ၊ ဘာဝနာပါရဂူ စတုန္နံ မဂ္ဂါနံ၊ သစ္ဆိကိရိယာပါရဂူ နိရောဓဿ၊ သမာပတ္တိပါရဂူ သဗ္ဗသမာပတ္တီနန္တိ အယမတ္ထော ဝုတ္တော။ ပုန **သဗ္ဗဓမ္မာန**န္တိ ဣမိနာ အဘိညာပါရဂူ ဝုတ္တောတိ။ **ဗုဒ္ဓေါ တာဒီ ပဝုစ္စတီ**တိ တာဒိသော

၁-အထ နံ (သီ)၊ ဩရမတ္ထ (သျာ) ၂-ဝေဒေတိ (သျာ၊ က)

chahi ākārehi pāraṁ gato sabbākārena catunnaṁ saccānaṁ buddhattā Buddhoti pavuccatīti.

Kiṁ pana ettāvatā sabbe pañhā vissajjitā hontīti. Āma vissajjitā, cittaṁ visuddhaṁ jānāti, muttaṁ rāgehīti iminā tāva bāhitapāpattā brāhmaṇoti paṭhamapañho vissajjito hoti. Pāragūti iminā vedehi gatattā vedagūti dutiyapañho vissajjito hoti. Pubbenivāsanti-ādīhi imāsaṁ tissannaṁ vijjānaṁ atthitāya tevijjoti tatiyapañho vissajjito hoti. Muttaṁ rāgehi sabbasoti imināva[1] nissaṭattā pāpadhammānaṁ sottiyoti catutthapañho vissajjito hoti. Jātikkhayaṁ pattoti iminā pana arahattasseva vuttattā pañcamapañho vissajjito hoti. Vositoti ca brahmacariyassa kevalīti ca imehi chaṭṭhapañho vissajjito hoti. Abhiññā vosito munīti iminā sattamapañho vissajjito hoti. Pāragū sabbadhammānaṁ, Buddho tādī pavuccatīti iminā aṭṭhamapañho vissajjito hoti.

395. **Dānakathan**ti-ādīni heṭṭhā sutte vitthāritāneva. **Paccapādī**ti paṭipajji. **Dhammassānudhamman**ti imasmiṁ sutte dhammo nāma arahattamaggo, anudhammo nāma heṭṭhimā tayo maggā tīṇi ca sāmaññaphalāni, tāni paṭipāṭiyā paṭilabhīti attho. **Na ca maṁ dhammādhikaraṇaṁ vihesesī**ti maṁ ca dhammakāraṇā na kilamesi, na punappunaṁ kathāpesīti vuttaṁ hoti. Sesaṁ sabbattha uttānameva. **Tattha parinibbāyī**ti pana padena desanāya arahatteneva kūṭaṁ gahitanti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Brahmāyusuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

2. Selasuttavaṇṇanā

396. **Evaṁ me sutan**ti Selasuttaṁ. Tattha **Aṅguttarāpesū**ti-ādi Potaliyasutte vitthāritameva. **Aḍḍhateḷasehī**ti addhena teḷasehi,

1. Iminā ca (Sī)

ဆဟိ အာကာရေဟိ ပါရံ ဂတော သဗ္ဗာကာရေန စတုန္နံ သစ္စာနံ ဗုဒ္ဓတ္တာ ဗုဒ္ဓေါတိ ပဝုစ္စတီတိ။

ကိံ ပန ဧတ္တာဝတာ သဗ္ဗေ ပဉှာ ဝိဿဇ္ဇိတာ ဟောန္တီတိ။ အာမ ဝိဿဇ္ဇိတာ၊ စိတ္တံ ဝိသုဒ္ဓံ ဇာနာတိ၊ မုတ္တံ ရာဂေဟီတိ ဣမိနာ တာဝ ဗာဟိတပါပတ္တာ ဗြာဟ္မဏောတိ ပဌမပဉှော ဝိဿဇ္ဇိတော ဟောတိ။ ပါရဂူတိ ဣမိနာ ဝေဒေဟိ ဂတတ္တာ ဝေဒဂူတိ ဒုတိယပဉှော ဝိဿဇ္ဇိတော ဟောတိ။ ပုဗ္ဗေနိဝါသန္တိ-အာဒီဟိ ဣမာသံ တိဿန္နံ ဝိဇ္ဇာနံ အတ္ထိတာယ တေဝိဇ္ဇောတိ တတိယပဉှော ဝိဿဇ္ဇိတော ဟောတိ။ မုတ္တံ ရာဂေဟိ သဗ္ဗသောတိ ဣမိနာဝ[၁] နိဿဋ္ဌတ္တာ ပါပဓမ္မာနံ သောတ္တိယောတိ စတုတ္ထပဉှော ဝိဿဇ္ဇိတော ဟောတိ။ ဇာတိက္ခယံ ပတ္တောတိ ဣမိနာ ပန အရဟတ္တဿေဝ ဝုတ္တတ္တာ ပဉ္စမပဉှော ဝိဿဇ္ဇိတော ဟောတိ။ ဝေါသိတောတိ စ ဗြဟ္မစရိယဿ ကေဝလီတိ စ ဣမေဟိ ဆဋ္ဌပဉှော ဝိဿဇ္ဇိတော ဟောတိ။ အဘိညာ ဝေါသိတော မုနီတိ ဣမိနာ သတ္တမပဉှော ဝိဿဇ္ဇိတော ဟောတိ။ ပါရဂူ သဗ္ဗဓမ္မာနံ၊ ဗုဒ္ဓေါ တာဒီ ပဝုစ္စတီတိ ဣမိနာ အဋ္ဌမပဉှော ဝိဿဇ္ဇိတော ဟောတိ။

၃၉၅။ **ဒါနကထန္တိ**အာဒီနိ ဟေဋ္ဌာ သုတ္တေ ဝိတ္ထာရိတာနေဝ။ **ပစ္စပါဒီ**တိ ပဋိပဇ္ဇိ။ **ဓမ္မဿာနုဓမ္မန္တိ** ဣမသ္မိံ သုတ္တေ ဓမ္မော နာမ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ၊ အနုဓမ္မော နာမ ဟေဋ္ဌိမာ တယော မဂ္ဂါ တီဏိ စ သာမညဖလာနိ၊ တာနိ ပဋိပါဋိယာ ပဋိလဘီတိ အတ္ထော။ **န စ မံ ဓမ္မာဓိကရဏံ ဝိဟေသေသီ**တိ မံ စ ဓမ္မကာရဏာ န ကိလမေသိ၊ န ပုနပ္ပုနံ ကထာပေသီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝ။ **တတ္ထ ပရိနိဗ္ဗာယီ**တိ ပန ပဒေန ဒေသနာယ အရဟတ္တေနေဝ ကူဋံ ဂဟိတန္တိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဗြဟ္မာယုသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၂-သေလသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၃၉၆။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** သေလသုတ္တံ။ တတ္ထ **အင်္ဂုတ္တရာပေသူ**တိအာဒိ ပေါတလိယသုတ္တေ ဝိတ္ထာရိတမေဝ။ **အဍ္ဎတေဠသေဟီ**တိ အဍ္ဎေန တေဠသေဟိ၊

၁-ဣမိနာ စ (သီ)

dvādasahi satehi paññāsāya ca bhikkhūhi saddhinti vuttaṁ hoti. Te pana sāvakasannipāte sannipatitā bhikkhūyeva sabbe ehibhikkhupabbajjāya pabbajitā khīṇāsavā. **Keṇiyo**ti tassa nāmaṁ, **jaṭilo**ti tāpaso. So kira brāhmaṇamahāsālo, dhanarakkhaṇatthāya pana tāpasapabbajjaṁ samādāya rañño paṇṇākāraṁ datvā[1] bhūmibhāgaṁ gahetvā tattha assamaṁ kāretvā vasati pañcahi sakaṭasatehi vaṇijjaṁ payojetvā kulasahassassa nissayo hutvā, assamepi cassa eko tālarukkho divase divase ekaṁ sovaṇṇamayaṁ tālaphalaṁ[2] muñcatīti vadanti. So divā kāsāyāni dhāreti, jaṭā ca bandhati, rattiṁ kāmasampattiṁ anubhavati. **Dhammiyā kathāyā**ti pānakānisaṁsapaṭisaṁyuttāya dhammiyā kathāya. Ayaṁ hi Keṇiyo tucchahattho Bhagavato dassanāya gantuṁ lajjāyamāno[3] "vikālabhojanā viratānampi pānakaṁ kappatī"ti cintetvā susaṅkhatabadarapānaṁ[4] pañcahi kājasatehi gāhāpetvā agamāsi. Evaṁ gatabhāvo cassa "atha kho Keṇiyassa jaṭilassa etadahosi kiṁ nu kho ahaṁ samaṇassa Gotamassa harāpeyyan"ti Bhesajjakkhandhake[5] Pāḷi-āruḷhoyeva.

Dutiyampi kho Bhagavāti kasmā punappunaṁ paṭikkhipi? Titthiyānaṁ paṭikkhepapasannatāya, akāraṇametaṁ, natthi Buddhānaṁ paccayahetu evarūpaṁ kohaññaṁ. Ayaṁ pana aḍḍhateḷasāni bhikkhusatāni disvā ettakānaṁyeva bhikkhaṁ paṭiyādessati, sveva Selo tīhi purisasatehi saddhiṁ pabbajissati. Ayuttaṁ kho pana navake aññato pesetvā imeheva saddhiṁ gantuṁ, ime vā aññato pesetvā navakehi saddhiṁ gantuṁ. Athāpi sabbe gahetvā gamissāmi[6], bhikkhāhāro nappahossati. Tato bhikkhūsu piṇḍāya carantesu manussā ujjhāyissanti "cirassāpi Keṇiyo samaṇaṁ Gotamaṁ nimantetvā yāpanamattaṁ dātuṁ nāsakkhī"ti, sayampi vippaṭisārī bhavissati. Paṭikkhepe pana kate "samaṇo Gotamo punappunaṁ 'tvañca brāhmaṇesu abhippasanno'ti brāhmaṇānaṁ nāmaṁ gaṇhātī"ti cintetvā brāhmaṇepi nimantetukāmo bhavissati, tato brāhmaṇe pāṭiyekkaṁ

1. Katvā (Sī)
2. Sovaṇṇiyaphalaṁ (Sī)
3. Lajjiyamāno (Syā, Ka)
4. Susaṅkhataṁ paramapānaṁ (Ka)
5. Vi 3. 343 piṭṭhe.
6. Āgamissāmi (Syā, Ka)

ဒွါဒသဟိ သတေဟိ ပညာသာယ စ ဘိက္ခူဟိ သဒ္ဓိန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ တေ ပန သာဝကသန္နိပါတေ သန္နိပတိတာ ဘိက္ခူယေဝ သဗ္ဗေ ဧဟိဘိက္ခုပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပဗ္ဗဇိတာ ခီဏာသဝါ။ **ကေဏိယော**တိ တဿ နာမံ၊ **ဇဋိလော**တိ တာပသော။ သော ကိရ ဗြာဟ္မဏမဟာသာလော၊ ဓနရက္ခဏတ္ထာယ ပန တာပသပဗ္ဗဇ္ဇံ သမာဒါယ ရညော ပဏ္ဏာကာရံ ဒတွာ[1] ဘူမိဘာဂံ ဂဟေတွာ တတ္ထ အဿမံ ကာရေတွာ ဝသတိ ပဉ္စဟိ သကဋသတေဟိ ဝဏိဇ္ဇံ ပယောဇေတွာ ကုလသဟဿဿ နိဿယော ဟုတွာ၊ အဿမေပိ စဿ ဧကော တာလရုက္ခော ဒိဝသေ ဒိဝသေ ဧကံ သောဝဏ္ဏမယံ တာလဖလံ[2] မုဉ္စတီတိ ဝဒန္တိ။ သော ဒိဝါ ကာသာယာနိ ဓာရေတိ၊ ဇဋာ စ ဗန္ဓတိ၊ ရတ္တိံ ကာမသမ္ပတ္တိံ အနုဘဝတိ။ **ဓမ္မိယာ ကထာယာ**တိ ပါနကာနိသံသပဋိသံယုတ္တာယ ဓမ္မိယာ ကထာယ။ အယံ ဟိ ကေဏိယော တုစ္ဆဟတ္ထော ဘဂဝတော ဒဿနာယ ဂန္တုံ လဇ္ဇာယမာနော[3] “ဝိကာလဘောဇနာ ဝိရတာနမ္ပိ ပါနကံ ကပ္ပတီ”တိ စိန္တေတွာ သုသင်္ခတဗဒရပါနံ[4] ပဉ္စဟိ ကာဇသတေဟိ ဂါဟာပေတွာ အဂမာသိ။ ဧဝံ ဂတဘာဝေါ စဿ “အထ ခေါ ကေဏိယဿ ဇဋိလဿ ဧတဒဟောသိ ကိံ နု ခေါ အဟံ သမဏဿ ဂေါတမဿ ဟရာပေယျ”န္တိ ဘေသဇ္ဇက္ခန္ဓကေ[5] ပါဠိအာရုဠှောယေဝ။

ဒုတိယမ္ပိ ခေါ ဘဂဝါတိ ကသ္မာ ပုနပ္ပုနံ ပဋိက္ခိပိ? တိတ္ထိယာနံ ပဋိက္ခေပပသန္နတာယ၊ အကာရဏမေတံ၊ နတ္ထိ ဗုဒ္ဓါနံ ပစ္စယဟေတု ဧဝရူပံ ကောဟညံ။ အယံ ပန အဍ္ဎတေဠသာနိ ဘိက္ခုသတာနိ ဒိသွာ ဧတ္တကာနံယေဝ ဘိက္ခံ ပဋိယာဒေဿတိ၊ သွေဝ သေလော တီဟိ ပုရိသသတေဟိ သဒ္ဓိံ ပဗ္ဗဇိဿတိ။ အယုတ္တံ ခေါ ပန နဝကေ အညတော ပေသေတွာ ဣမေဟေဝ သဒ္ဓိံ ဂန္တုံ၊ ဣမေ ဝါ အညတော ပေသေတွာ နဝကေဟိ သဒ္ဓိံ ဂန္တုံ။ အထာပိ သဗ္ဗေ ဂဟေတွာ ဂမိဿာမိ[6]၊ ဘိက္ခာဟာရော နပ္ပဟောဿတိ။ တတော ဘိက္ခူသု ပိဏ္ဍာယ စရန္တေသု မနုဿာ ဥဇ္ဈာယိဿန္တိ “စိရဿာပိ ကေဏိယော သမဏံ ဂေါတမံ နိမန္တေတွာ ယာပနမတ္တံ ဒါတုံ နာသက္ခိ”တိ၊ သယမ္ပိ ဝိပ္ပဋိသာရီ ဘဝိဿတိ။ ပဋိက္ခေပေ ပန ကတေ “သမဏော ဂေါတမော ပုနပ္ပုနံ ‘တွဉ္စ ဗြာဟ္မဏေသု အဘိပ္ပသန္နော’တိ ဗြာဟ္မဏာနံ နာမံ ဂဏှာတီ”တိ စိန္တေတွာ ဗြာဟ္မဏေပိ နိမန္တေတုကာမော ဘဝိဿတိ၊ တတော ဗြာဟ္မဏေ ပါဋိယေက္ကံ

၁-ကတွာ (သီ)
၂-သောဝဏ္ဏိယဖလံ (သီ)
၃-လဇ္ဇိယမာနော (သျာ၊ က)
၄-သုသင်္ခတံ ပရမပါနံ (က)
၅-ဝိ ၃-၃၄၃-ပိဋ္ဌေ။
၆-အာဂမိဿာမိ (သျာ၊ က)

nimantessati, te tena nimantitā[1] bhikkhū hutvā bhuñjissanti. Evamassa saddhā anurakkhitā bhavissatīti punappunaṁ paṭikkhipi. **Kiñcāpi kho bhot**i iminā idaṁ dīpeti "bho Gotama kiṁ jātaṁ yadi ahaṁ brāhmaṇesu abhippasanno, adhivāsetu bhavaṁ Gotamo, ahaṁ brāhmaṇānampi dātuṁ sakkomi tumhākampī"ti.

Kāyaveyyāvaṭikanti kāyaveyyāvaccaṁ. **Maṇḍalamāḷan**ti dussamaṇḍapaṁ.

397. **Āvāho**ti kaññāgahaṇaṁ. **Vivāho**ti kaññādānaṁ. **So me nimantito**ti so mayā nimantito. Atha brāhmaṇo paripakkopanissayattā Buddhasaddaṁ sutvāva amatenevābhisitto pasādaṁ āvikaronto **Buddhoti bho Keṇiya vadesī**ti āha. Keṇiyo yathābhūtaṁ ācikkhanto **Buddhoti bho Sela vadāmī**ti āha. Tato naṁ punapi daḷhīkaraṇatthaṁ pucchi, itaropi tatheva ārocesi.

398. Athassa kappasahassehipi[2] Buddhasaddasseva dullabhabhāvaṁ sampassato. **Etadahosī**ti etaṁ "ghosopi kho"ti-ādi ahosi. **Nīlavanarājī**ti nīlavaṇṇarukkhapanti. **Pade padan**ti padappamāṇe padaṁ. Accāsanne hi atidūre vā pāde nikkhipamāne saddo uṭṭhāti, taṁ paṭisedhento evamāha. **Sīhāva ekacarā**ti gaṇavāsī sīho sīhapotakādīhi saddhiṁ pamādaṁ āpajjati, ekacaro appamatto hoti. Iti appamādavihāraṁ dassento ekacarasīhena opammaṁ karoti. **Mā me bhonto**ti ācāraṁ sikkhāpento āha. Ayaṁ hettha adhippāyo—sace tumhe kathāvāraṁ alabhitvā mama kathāya antare kathaṁ pavesessatha, "ante vāsike sikkhāpetuṁ nāsakkhī"ti mayhaṁ garahā uppajjissati, tasmā okāsaṁ passitvā manteyyāthāti. **No ca kho naṁ jānāmī**ti vipassīpi bodhisatto caturāsītisahassattherapabbajitaparivāro satta māsāni[3] bodhisattacārikaṁ cari, Buddhuppādakālo viya ahosi. Amhākampi bodhisatto chabbassāni bodhisattacārikaṁ cari. Evaṁ paripuṇṇasarīra lakkhaṇehi samannāgatāpi Buddhā na honti. Tasmā brāhmaṇo "no ca kho naṁ jānāmī"ti āha.

---

1. Tato nimantitā (Sī)
2. Kappasatasahassehipi (Sī)
3. Sattavassāni (Sī), aṭṭhamāsaṁ (Buddhavaṁsa-aṭṭhakathāyaṁ)

နိမန္တေဿတိ၊ တေ တေန နိမန္တိတာ[၁] ဘိက္ခူ ဟုတွာ ဘုဉ္ဇိဿန္တိ။ ဧဝမဿ သဒ္ဓါ အနုရက္ခိတာ ဘဝိဿတီတိ ပုနပ္ပုနံ ပဋိက္ခိပိ။ **ကိဉ္စာပိ ခေါ ဘော**တိ ဣမိနာ ဣဒံ ဒီပေတိ "ဘော ဂေါတမ ကိံ ဇာတံ ယဒိ အဟံ ဗြာဟ္မဏေသု အဘိပ္ပသန္နော၊ အဓိဝါသေတု ဘဝံ ဂေါတမော၊ အဟံ ဗြာဟ္မဏာနမ္ပိ ဒါတုံ သက္ကောမိ တုမှာကမ္ပီ"တိ။

ကာယဝေယျာဝဋိကန္တိ ကာယဝေယျာဝစ္စံ။ **မဏ္ဍလမာဠန္တိ** ဒုဿမဏ္ဍပံ။

၃၉၇။ **အာဝါဟော**တိ ကညာဂဟဏံ။ **ဝိဝါဟော**တိ ကညာဒါနံ။ **သော မေ နိမန္တိတော**တိ သော မယာ နိမန္တိတော။ အထ ဗြာဟ္မဏော ပရိပက္ကောပနိဿယတ္တာ ဗုဒ္ဓသဒ္ဒံ သုတွာဝ အမတေနေဝါဘိသိတ္တော ပသာဒံ အာဝိကရောန္တော **ဗုဒ္ဓေါတိ ဘော ကေဏိယ ဝဒေသီ**တိ အာဟ။ ကေဏိယော ယထာဘူတံ အာစိက္ခန္တော **ဗုဒ္ဓေါတိ ဘော သေလ ဝဒါမီ**တိ အာဟ။ တတော နံ ပုနပိ ဒဠှီကရဏတ္ထံ ပုစ္ဆိ၊ ဣတရောပိ တထေဝ အာရောစေသိ။

၃၉၈။ အထဿ ကပ္ပသဟဿေဟိပိ[၂] ဗုဒ္ဓသဒ္ဒဿေဝ ဒုလ္လဘဘာဝံ သမ္ပဿတော။ **ဧတဒဟောသီ**တိ ဧတံ "ဃောသောပိ ခေါ"တိအာဒိ အဟောသိ။ **နီလဝနရာဇီ**တိ နီလဝဏ္ဏရုက္ခပန္တိ။ **ပဒေ ပဒန္တိ** ပဒပ္ပမာဏေ ပဒံ။ အစ္စာသန္နေ ဟိ အတိဒူရေ ဝါ ပါဒေ နိက္ခိပမာနေ သဒ္ဒေါ ဥဋ္ဌာတိ၊ တံ ပဋိသေဓေန္တော ဧဝမာဟ။ **သီဟာဝ ဧကစရာ**တိ ဂဏဝါသီ သီဟော သီဟပေါတကာဒီဟိ သဒ္ဓိံ ပမာဒံ အာပဇ္ဇတိ၊ ဧကစရော အပ္ပမတ္တော ဟောတိ။ ဣတိ အပ္ပမာဒဝိဟာရံ ဒဿေန္တော ဧကစရသီဟေန ဩပမ္မံ ကရောတိ။ **မာ မေ ဘောန္တော**တိ အာစာရံ သိက္ခာပေန္တော အာဟ။ အယံ ဟေတ္ထ အဓိပ္ပါယော—သစေ တုမှေ ကထာဝါရံ အလဘိတွာ မမ ကထာယ အန္တရေ ကထံ ပဝေသေဿထ၊ "အန္တေဝါသိကေ သိက္ခာပေတုံ နာသက္ခီ"တိ မယှံ ဂရဟာ ဥပ္ပဇ္ဇိဿတိ၊ တသ္မာ ဩကာသံ ပဿိတွာ မန္တေယျာထာတိ။ **နော စ ခေါ နံ ဇာနာမီ**တိ ဝိပဿီပိ ဗောဓိသတ္တော စတုရာသီတိသဟဿတ္ထေရပဗ္ဗဇိတပရိဝါရော သတ္တ မာသာနိ[၃] ဗောဓိသတ္တစာရိကံ စရိ၊ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒကာလော ဝိယ အဟောသိ။ အမှာကမ္ပိ ဗောဓိသတ္တော ဆဗ္ဗဿာနိ ဗောဓိသတ္တစာရိကံ စရိ။ ဧဝံ ပရိပုဏ္ဏသရီရလက္ခဏေဟိ သမန္နာဂတာပိ ဗုဒ္ဓါ န ဟောန္တိ။ တသ္မာ ဗြာဟ္မဏော "နော စ ခေါ နံ ဇာနာမီ"တိ အာဟ။

၁-တတော နိမန္တိတာ (သီ)
၂-ကပ္ပသတသဟဿေဟိပိ (သီ)
၃-သတ္တ ဝဿာနိ (သီ)၊ အဋ္ဌမာသံ (ဗုဒ္ဓဝံသအဋ္ဌကထာယံ)

399. **Paripuṇṇakāyo**ti lakkhaṇehi paripuṇṇatāya ahīnaṅgatāya ca paripuṇṇasarīro. **Surucī**ti sundarasarīrappabho. **Sujāto**ti ārohapariṇāhasampattiyā saṇṭhānasampattiyā ca sunibbatto. **Cārudassano**ti sucirampi passantānaṁ atittijanako manoharadassano. **Suvaṇṇavaṇṇo**ti suvaṇṇasadisavaṇṇo[1]. **Susukkadāṭho**ti suṭṭhu sukkadāṭho. **Mahāpurisalakkhaṇā**ti paṭhamaṁ vuttabyañjanāneva vacanantarena nigamento āha.

Idāni tesu lakkhaṇesu attano cittarucitāni gahetvā thomento **pasannanetto**ti-ādimāha. Bhagavā hi pañcavaṇṇapasādasampattiyā **pasannanetto,** puṇṇacandasadisamukhatāya **sumukho,** ārohapariṇāhasampattiyā **brahā**[2], brahmujugattatāya **uju,** jutimantatāya **patāpavā.** Yampi[3] cettha pubbe vuttaṁ, taṁ "majjhe samaṇasaṁghassā"ti iminā pariyāyena thomayatā[4] puna vuttaṁ. Ediso hi evaṁ virocati. Uttaragāthāyapi eseva nayo. **Uttamavaṇṇino**ti uttamavaṇṇasampannassa. **Rathesabho**ti uttamasārathi. **Jambusaṇḍassā**ti Jambudīpassa. Pākaṭena issariyaṁ thomento āha, cakkavatti pana catunnampi dīpānaṁ issaro hoti.

Khattiyāti jātikhattiyā. **Bhogī**ti bhogiyā. **Rājāno**ti ye keci rajjaṁ kārentā. **Rājābhirājā**ti rājūnaṁ pūjanīyo, adhirājā hutvā, cakkavattīti adhippāyo. **Manujindo**ti manussādhipati paramissaro hutvā.

Evaṁ vutte Bhagavā "ye te bhavanti Arahanto Sammāsambuddhā, te sakavaṇṇe bhaññamāne attānaṁ pātukarontī"ti imaṁ selassa manorathaṁ pūrento **rājāhamasmī**ti-ādimāha. Tatrāyamadhippāyo—yaṁ maṁ tvaṁ sela "rājā arahasi bhavitun"ti yācasi[5], ettha appossukko hohi, **rājāhamasmi.** Sati ca rājatte yathā añño rājā yojanasataṁ vā anusāsati yojanasahassaṁ vā, cakkavattī hutvāpi catudīpapariyantamattaṁ vā, nāhamevaṁ paricchinnavisayo, ahañhi **dhammarājā anuttaro** Bhavaggato Avīcipariyantaṁ katvā tiriyaṁ appamāṇalokadhātuyo anusāsāmi.

---

1. Suvaṇṇavaṇṇasadiso (Sī) 2. Brahmā (Syā, Ka) 3. Yaṁ taṁ (Syā, Ka)
4. Thomayato (Sī), thomayanto (Ka) 5. Vadesi (Ka)

၃၉၉။ **ပရိပုဏ္ဏကာယော**တိ လက္ခဏေဟိ ပရိပုဏ္ဏတာယ အဟီနင်္ဂတာယ စ ပရိပုဏ္ဏသရီရော။ **သုရုစီ**တိ သုန္ဒရသရီရပ္ပဘော။ **သုဇာတော**တိ အာရောဟပရိဏာဟသမ္ပတ္တိယာ သဏ္ဌာနသမ္ပတ္တိယာ စ သုနိဗ္ဗတ္တော။ **စာရုဒဿနော**တိ သုစိရမ္ပိ ပဿန္တာနံ အတိတ္တိဇနကော မနောဟရဒဿနော။ **သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော**တိ သုဝဏ္ဏသဒိသဝဏ္ဏော[1]။ **သုသုက္ကဒါဌော**တိ သုဋ္ဌု သုက္ကဒါဌော။ **မဟာပုရိသလက္ခဏာ**တိ ပဌမံ ဝုတ္တဗျဉ္ဇနာနေဝ ဝစနန္တရေန နိဂမေန္တော အာဟ။

ဣဒါနိ တေသု လက္ခဏေသု အတ္တနော စိတ္တရုစိတာနိ ဂဟေတွာ ထောမေန္တော **ပသန္နနေတ္တော**တိအာဒိမာဟ။ ဘဂဝါ ဟိ ပဉ္စဝဏ္ဏပသာဒသမ္ပတ္တိယာ **ပသန္နနေတ္တော၊** ပုဏ္ဏစန္ဒသဒိသမုခတာယ **သုမုခေါ၊** အာရောဟပရိဏာဟသမ္ပတ္တိယာ **ဗြဟာ**[2]**၊** ဗြဟ္မုဇုဂတ္တတာယ **ဥဇူ၊** ဇုတိမန္တတာယ **ပတာပဝါ။** ယမ္ပိ[3] စေတ္ထ ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တံ၊ တံ "မဇ္ဈေ သမဏသံဃဿာ"တိ ဣမိနာ ပရိယာယေန ထောမယတာ[4] ပုန ဝုတ္တံ။ ဧဒိသော ဟိ ဧဝံ ဝိရောစတိ။ ဥတ္တရဂါထာယပိ ဧသေဝ နယော။ **ဥတ္တမဝဏ္ဏိနော**တိ ဥတ္တမဝဏ္ဏသမ္ပန္နဿ။ **ရထေသဘော**တိ ဥတ္တမသာရထိ။ **ဇမ္ဗုသဏ္ဍဿာ**တိ ဇမ္ဗုဒီပဿ။ ပါကဋေန ဣဿရိယံ ထောမေန္တော အာဟ၊ စက္ကဝတ္တိ ပန စတုန္နမ္ပိ ဒီပါနံ ဣဿရော ဟောတိ။

ခတ္တိယာတိ ဇာတိခတ္တိယာ။ **ဘောဂီ**တိ ဘောဂိယာ။ **ရာဇာနော**တိ ယေ ကေစိ ရဇ္ဇံ ကာရေန္တာ။ **ရာဇာဘိရာဇာ**တိ ရာဇူနံ ပူဇနီယော၊ အဓိရာဇာ ဟုတွာ၊ စက္ကဝတ္တီတိ အဓိပ္ပာယော။ **မနုဇိန္ဒော**တိ မနုဿာဓိပတိ ပရမိဿရော ဟုတွာ။

ဧဝံ ဝုတ္တေ ဘဂဝါ "ယေ တေ ဘဝန္တိ အရဟန္တော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ၊ တေ သကဝဏ္ဏေ ဘညမာနေ အတ္တာနံ ပါတုကရောန္တီ"တိ ဣမံ သေလဿ မနောရထံ ပူရေန္တော **ရာဇာဟမသ္မီ**တိအာဒိမာဟ။ တတြာယမဓိပ္ပာယော—ယံ မံ တွံ သေလ "ရာဇာ အရဟသိ ဘဝိတု"န္တိ ယာစသိ[5]၊ ဧတ္ထ အပ္ပေါဿုက္ကော ဟောဟိ၊ **ရာဇာဟမသ္မိ။** သတိ စ ရာဇတ္တေ ယထာ အညော ရာဇာ ယောဇနသတံ ဝါ အနုသာသတိ ယောဇနသဟဿံ ဝါ၊ စက္ကဝတ္တီ ဟုတွာပိ စတုဒီပပရိယန္တမတ္တံ ဝါ၊ နာဟမေဝံ ပရိစ္ဆိန္နဝိသယော၊ အဟဉှိ **ဓမ္မရာဇာ အနုတ္တရော** ဘဝဂ္ဂတော အဝီစိပရိယန္တံ ကတွာ တိရိယံ အပ္ပမာဏလောကဓာတုယော အနုသာသာမိ။

၁-သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏသဒိသော (သီ) ၂-ဗြဟ္မာ (သျာ၊ က) ၃-ယံ တံ (သျာ၊ က)
၄-ထောမယတော (သီ)၊ ထောမယန္တော (က) ၅-ဝဒေသိ (က)

Yāvatā hi apadadvipadādibhedā sattā, ahaṁ tesaṁ aggo. Na hi me koci sīlena vā -pa- vimuttiñāṇadassanena vā paṭibhāgo atthi, svāhaṁ evaṁ Dhammarājā anuttaro anuttareneva catusatipaṭṭhānādibhedena **dhammena cakkaṁ vattemi.** Idaṁ pajahatha, idaṁ upasampajja viharathāti āṇācakkaṁ, idaṁ kho pana bhikkhave dukkhaṁ ariyasaccanti-ādinā pariyattidhammena dhammacakkameva vā. **Cakkaṁ appaṭivattiyan**ti yaṁ cakkaṁ appaṭivattiyaṁ hoti samaṇena vā -pa- kenaci vā lokasminti.

Evaṁ attānaṁ āvikarontaṁ Bhagavantaṁ disvā pītisomanassajāto selo puna daḷhīkaraṇatthaṁ **Sambuddho paṭijānāsī**ti gāthādvayamāha. Tattha **ko nu senāpatī**ti rañño bhoto dhammena pavattitassa cakkassa anupavattako senāpati ko nūti pucchi.

Tena ca samayena Bhagavato dakkhiṇapasse āyasmā Sāriputto nisinno hoti suvaṇṇapuñjo viya siriyā sobhamāno, taṁ dassento Bhagavā **mayā pavattitan**ti gāthamāha. Tattha **anujāto Tathāgatan**ti Tathāgataṁ hetuṁ[1] anujāto, Tathāgatena hetunā jātoti attho. Apica avajāto anujāto atijātoti tayo puttā. Tesu avajāto dussīlo, so Tathāgatassa putto nāma na hoti. Atijāto nāma pitarā uttaritaro, tādisopi Tathāgatassa putto natthi. Tathāgatassa pana eko anujātova putto hoti, taṁ dassento evamāha.

Evaṁ "ko nu senāpatī"ti pañhaṁ byākaritvā yaṁ selo āha "Sambuddho paṭijānāsī"ti, tatra naṁ nikkaṅkhaṁ kātukāmo "nāhaṁ paṭiññāmatteneva paṭijānāmi, apicāhaṁ iminā kāraṇena Buddho"ti ñāpetuṁ **abhiññeyyan**ti gāthamāha. Tatra **abhiññeyyan**ti vijjā ca vimutti ca. **Bhāvetabbaṁ** maggasaccaṁ. **Pahātabbaṁ** samudayasaccaṁ. Hetuvacanena pana phalasiddhito tesaṁ phalāni nirodhasaccadukkhasaccānipi vuttāneva honti. Evaṁ sacchikātabbaṁ sacchikataṁ pariññātabbaṁ pariññātanti idampettha saṅgahitanti catusaccabhāvanāphalañca vimuttiṁ ca dassento "bujjhitabbaṁ bujjhitvā Buddho jātosmī"ti yuttahetunā Buddhabhāvaṁ sādheti.

1. Tathāgatahetu (Sī)

ယာဝတာ ဟိ အပဒဒွိပဒါဒိဘေဒါ သတ္တာ၊ အဟံ တေသံ အဂ္ဂေါ။ န ဟိ မေ ကောစိ သီလေန ဝါ။ပ။ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနေန ဝါ ပဋိဘာဂေါ အတ္ထိ၊ သွာဟံ ဧဝံ ဓမ္မရာဇာ အနုတ္တရော အနုတ္တရေနေဝ စတုသတိပဋ္ဌာနာဒိဘေဒေန **ဓမ္မေန စက္ကံ ဝတ္တေမိ။** ဣဒံ ပဇဟထ၊ ဣဒံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရထာတိ အာဏာစက္ကံ၊ ဣဒံ ခေါ ပန ဘိက္ခဝေ ဒုက္ခံ အရိယသစ္စန္တိအာဒိနာ ပရိယတ္တိဓမ္မေန ဓမ္မစက္ကမေဝ ဝါ။ **စက္ကံ အပ္ပဋိဝတ္တိယ**န္တိ ယံ စက္ကံ အပ္ပဋိဝတ္တိယံ ဟောတိ သမဏေန ဝါ။ပ။ ကေနစိ ဝါ လောကသ္မိန္တိ။

ဧဝံ အတ္တာနံ အာဝိကရောန္တံ ဘဂဝန္တံ ဒိသွာ ပီတိသောမနဿဇာတော သေလော ပုန ဒဠှီကရဏတ္ထံ **သမ္ဗုဒ္ဓေါ ပဋိဇာနာသီ**တိ ဂါထာဒွယမာဟ။ တတ္ထ **ကော နု သေနာပတီ**တိ ရညော ဘောတော ဓမ္မေန ပဝတ္တိတဿ စက္ကဿ အနုပဝတ္တကော သေနာပတိ ကော နူတိ ပုစ္ဆိ။

တေန စ သမယေန ဘဂဝတော ဒက္ခိဏပဿေ အာယသ္မာ သာရိပုတ္တော နိသိန္နော ဟောတိ သုဝဏ္ဏပုဉ္ဇော ဝိယ သိရိယာ သောဘမာနော၊ တံ ဒဿေန္တော ဘဂဝါ **မယာ ပဝတ္တိတ**န္တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **အနုဇာတော တထာဂတ**န္တိ တထာဂတံ ဟေတုံ[၁] အနုဇာတော၊ တထာဂတေန ဟေတုနာ ဇာတောတိ အတ္ထော။ အပိစ အဝဇာတော အနုဇာတော အတိဇာတောတိ တယော ပုတ္တာ။ တေသု အဝဇာတော ဒုဿီလော၊ သော တထာဂတဿ ပုတ္တော နာမ န ဟောတိ။ အတိဇာတော နာမ ပိတရာ ဥတ္တရိတရော၊ တာဒိသောပိ တထာဂတဿ ပုတ္တော နတ္ထိ။ တထာဂတဿ ပန ဧကော အနုဇာတောဝ ပုတ္တော ဟောတိ၊ တံ ဒဿေန္တော ဧဝမာဟ။

ဧဝံ "ကော နု သေနာပတီ"တိ ပဉှံ ဗျာကရိတွာ ယံ သေလော အာဟ "သမ္ဗုဒ္ဓေါ ပဋိဇာနာသီ"တိ၊ တတြ နံ နိက္ကင်္ခံ ကာတုကာမော "နာဟံ ပဋိညာမတ္တေနေဝ ပဋိဇာနာမိ၊ အပိစာဟံ ဣမိနာ ကာရဏေန ဗုဒ္ဓေါ"တိ ဉာပေတုံ **အဘိညေယျ**န္တိ ဂါထမာဟ။ တတြ **အဘိညေယျ**န္တိ ဝိဇ္ဇာ စ ဝိမုတ္တိ စ။ **ဘာဝေတဗ္ဗံ** မဂ္ဂသစ္စံ။ **ပဟာတဗ္ဗံ** သမုဒယသစ္စံ။ ဟေတုဝစနေန ပန ဖလသိဒ္ဓိတော တေသံ ဖလာနိ နိရောဓသစ္စဒုက္ခသစ္စာနိပိ ဝုတ္တာနေဝ ဟောန္တိ။ ဧဝံ သစ္ဆိကာတဗ္ဗံ သစ္ဆိကတံ ပရိညာတဗ္ဗံ ပရိညာတန္တိ ဣဒမ္ပေတ္ထ သင်္ဂဟိတန္တိ စတုသစ္စဘာဝနာဖလဉ္စ ဝိမုတ္တိံ စ ဒဿေန္တော "ဗုဇ္ဈိတဗ္ဗံ ဗုဇ္ဈိတွာ ဗုဒ္ဓေါ ဇာတောသ္မီ"တိ ယုတ္တဟေတုနာ ဗုဒ္ဓဘာဝံ သာဓေတိ။

၁-တထာဂတဟေတု (သီ)

Evaṁ nippariyāyena attānaṁ āvikatvā attani kaṅkhāvitaraṇatthaṁ brāhmaṇaṁ aticāriyamāno[1] **vinayassū**ti gāthattayamāha. Tattha **sallakatto**ti rāgādisallakantano. **Anuttaro**ti yathā bāhiravejjena vūpasamitarogo imasmiññevattabhāve kuppati, na evaṁ. Mayā vūpasamitassa pana rogassa bhavantarepi uppatti natthi, tasmā ahaṁ anuttaroti attho. **Brahmabhūto**ti seṭṭhabhūto. **Atitulo**ti tulaṁ atīto, nirupamoti attho. **Mārasenappamaddano**ti kāmā te paṭhamā senāti evaṁ āgatāya mārasenāya pamaddano. **Sabbāmitte**ti khandhakilesābhisaṅkhāramaccudevaputtamārasaṅkhāte sabbapaccatthike. **Vasīkatvā**ti attano vase vattetvā. **Akutobhayo**ti kutoci abhayo.

Evaṁ vutte Selo brāhmaṇo tāvadeva Bhagavati sañjātapasādo pabbajjāpekkho hutvā **imaṁ bhonto**ti gāthattayamāha. Tattha **kaṇhābhijātiko**ti caṇḍālādinīcakule jāto. Tato tepi māṇavakā pabbajjāpekkhā hutvā **evañce ruccati bhoto**ti gāthamāhaṁsu. Atha selo tesu māṇavakesu tuṭṭhacitto te ca dassento pabbajjaṁ yācanto **"brāhmaṇā"**ti gāthamāha.

Tato Bhagavā yasmā Selo atīte Padumuttarassa Bhagavato sāsane tesaṁyeva tiṇṇaṁ purisasatānaṁ gaṇaseṭṭho hutvā tehi saddhiṁ pariveṇaṁ kāretvā dānādīni puññāni katvā tena kammena devamanussasampattiṁ anubhavamāno pacchime bhave tesaṁyeva ācariyo hutvā nibbatto, tañca tesaṁ kammaṁ vimuttiparipākāya paripakkaṁ ehibhikkhubhāvassa ca upanissayabhūtaṁ, tasmā te sabbeva ehibhikkhupabbajjaṁ pabbājento **svākkhātan**ti gāthamāha. Tattha **sandiṭṭhikan**ti sayameva daṭṭhabbaṁ paccakkhaṁ. **Akālikan**ti maggānantaraphaluppattiyā na kālantaraṁ pattabbaphalaṁ. **Yattha amoghā**ti yasmiṁ maggabrahmacariye appamattassa sikkhattayapūraṇena sikkhato pabbajjā amoghā hoti, saphalāti attho. Evañca vatvā "etha bhikkhavo"ti Bhagavā avoca. Te sabbe pattacīvaradharā hutvā ākāsenāgantvā Vassasatikattherā viya suvinītā Bhagavantaṁ abhivādayiṁsu. Evamimaṁ tesaṁ ehibhikkhubhāvaṁ sandhāya "alattha kho selo"ti-ādi vuttaṁ.

1. Abhittharayamāno (Sī), abhitārayamāno (Syā)

ဧဝံ နိပ္ပရိယာယေန အတ္တာနံ အာဝိကတွာ အတ္တနိ ကင်္ခါဝိတရဏတ္ထံ ဗြာဟ္မဏံ အတိစာရိယမာနော[၁] **ဝိနယဿူ**တိ ဂါထတ္တယမာဟ။ တတ္ထ **သလ္လကတ္တော**တိ ရာဂါဒိသလ္လကန္တနော။ **အနုတ္တရော**တိ ယထာ ဗာဟိရဝေဇ္ဇေန ဝူပသမိတရောဂေါ ဣမသ္မိညေဝတ္တဘာဝေ ကုပ္ပတိ၊ န ဧဝံ။ မယာ ဝူပသမိတဿ ပန ရောဂဿ ဘဝန္တရေပိ ဥပ္ပတ္တိ နတ္ထိ၊ တသ္မာ အဟံ အနုတ္တရောတိ အတ္ထော။ **ဗြဟ္မဘူတော**တိ သေဋ္ဌဘူတော။ **အတိတုလော**တိ တုလံ အတီတော၊ နိရုပမောတိ အတ္ထော။ **မာရသေနပ္ပမဒ္ဒနော**တိ ကာမာ တေ ပဌမာ သေနာတိ ဧဝံ အာဂတာယ မာရသေနာယ ပမဒ္ဒနော။ **သဗ္ဗာမိတ္တေ**တိ ခန္ဓကိလေသာဘိသင်္ခါရမစ္စုဒေဝပုတ္တမာရသင်္ခါတေ သဗ္ဗပစ္စတ္ထိကေ။ **ဝသီကတွာ**တိ အတ္တနော ဝသေ ဝတ္တေတွာ။ **အကုတောဘယော**တိ ကုတောစိ အဘယော။

ဧဝံ ဝုတ္တေ သေလော ဗြာဟ္မဏော တာဝဒေဝ ဘဂဝတိ သဉ္ဇာတပသာဒေါ ပဗ္ဗဇ္ဇာပေက္ခော ဟုတွာ **ဣမံ ဘောန္တော**တိ ဂါထတ္တယမာဟ။ တတ္ထ **ကဏှာဘိဇာတိကော**တိ စဏ္ဍာလာဒိနီစကုလေ ဇာတော။ တတော တေပိ မာဏဝကာ ပဗ္ဗဇ္ဇာပေက္ခာ ဟုတွာ **ဧဝဉ္စေ ရုစ္စတိ ဘောတော**တိ ဂါထမာဟံသု။ အထ သေလော တေသု မာဏဝကေသု တုဋ္ဌစိတ္တော တေ စ ဒဿေန္တော ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစန္တော **"ဗြာဟ္မဏာ"**တိ ဂါထမာဟ။

တတော ဘဂဝါ ယသ္မာ သေလော အတီတေ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော သာသနေ တေသံယေဝ တိဏ္ဏံ ပုရိသသတာနံ ဂဏသေဋ္ဌော ဟုတွာ တေဟိ သဒ္ဓိံ ပရိဝေဏံ ကာရေတွာ ဒါနာဒီနိ ပုညာနိ ကတွာ တေန ကမ္မေန ဒေဝမနုဿသမ္ပတ္တိံ အနုဘဝမာနော ပစ္ဆိမေ ဘဝေ တေသံယေဝ အာစရိယော ဟုတွာ နိဗ္ဗတ္တော၊ တဉ္စ တေသံ ကမ္မံ ဝိမုတ္တိပရိပါကာယ ပရိပက္ကံ ဧဟိဘိက္ခုဘာဝဿ စ ဥပနိဿယဘူတံ၊ တသ္မာ တေ သဗ္ဗေဝ ဧဟိဘိက္ခုပဗ္ဗဇ္ဇံ ပဗ္ဗာဇေန္တော **သွာက္ခာတ**န္တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **သန္ဒိဋ္ဌိက**န္တိ သယမေဝ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ ပစ္စက္ခံ။ **အကာလိက**န္တိ မဂ္ဂါနန္တရဖလုပ္ပတ္တိယာ န ကာလန္တရံ ပတ္တဗ္ဗဖလံ။ **ယတ္ထ အမောဃာ**တိ ယသ္မိံ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယေ အပ္ပမတ္တဿ သိက္ခတ္တယပူရဏေန သိက္ခတော ပဗ္ဗဇ္ဇာ အမောဃာ ဟောတိ၊ သဖလာတိ အတ္ထော။ ဧဝဉ္စ ဝတွာ "ဧထ ဘိက္ခဝေါ"တိ ဘဂဝါ အဝေါစ။ တေ သဗ္ဗေ ပတ္တစီဝရဓရာ ဟုတွာ အာကာသေနာဂန္တွာ ဝဿသတိကတ္ထေရာ ဝိယ သုဝိနီတာ ဘဂဝန္တံ အဘိဝါဒယိံသု။ ဧဝမိမံ တေသံ ဧဟိဘိက္ခုဘာဝံ သန္ဓာယ "အလတ္ထ ခေါ သေလော"တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

၁-အဘိတ္ထရယမာနော (သီ)၊ အဘိတာရယမာနော (သျာ)

400. **Imāhī**ti imāhi Keṇiyassa cittānukūlāhi gāthāhi. Tattha aggiparicariyaṁ vinā brāhmaṇānaṁ yaññābhāvato “aggihuttamukhā yaññā”ti vuttaṁ. Aggihuttaseṭṭhā aggijuhanappadhānāti attho. Vede sajjhāyantehi paṭhamaṁ sajjhāyitabbato sāvittī “chandaso mukhan”ti vuttā. Manussānaṁ seṭṭhato rājā “mukhan”ti vutto. Nadīnaṁ ādhārato paṭisaraṇato ca sāgaro “mukhan”ti vutto. Candayogavasena “ajja kattikā ajja rohiṇī”ti saññāṇato ālokakaraṇato sommabhāvato ca “nakkhattānaṁ mukhaṁ cando”ti vuttaṁ. Tapantānaṁ aggattā ādicco “tapataṁ mukhan”ti vutto. Dakkhiṇeyyānaṁ pana aggattā visesena tasmiṁ samaye Buddhappamukhaṁ saṁghaṁ sandhāya “puññaṁ ākaṅkhamānānaṁ, saṁgho ve yajataṁ mukhan”ti vuttaṁ. Tena saṁgho puññassa āyamukhanti dasseti.

Yaṁ taṁ saraṇanti aññaṁ byākaraṇagāthamāha. Tassattho—pañcahi cakkhūhi cakkhumā Bhagavā yasmā mayaṁ ito aṭṭhame divase taṁ saraṇaṁ āgatamhā[1], tasmā attanā[2] tava sāsane anuttarena damathena dantāmhā, aho te saraṇassa ānubhāvoti.

Tato paraṁ Bhagavantaṁ dvīhi gāthāhi thometvā tatiyāya vandanaṁ yācanto **bhikkhavo tisatā ime**ti-ādimāhāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Selasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

3. Assalāyanasuttavaṇṇanā

401. **Evaṁ me sutan**ti Assalāyanasuttaṁ. Tattha **nānāverajjakānan**ti Aṅgamagadhādīhi nānappakārehi verajjehi āgatānaṁ, tesu[3] vā raṭṭhesu jātasaṁvaḍḍhānantipi attho. **Kenacidevā**ti yaññupāsanādinā aniyamitakiccena. **Cātuvaṇṇin**ti catuvaṇṇasādhāraṇaṁ. Mayaṁ pana nhānasuddhiyā bhāvanāsuddhiyāpi brāhmaṇāva sujjhantīti vadāma, ayuttampi samaṇo Gotamo karotīti maññamānā evaṁ cintayiṁsu. **Vuttasiro**ti vāpitasiro.

1. Āgamma (Sī) 2. Sattarattena (Sī) 3. Tesu tesu (Sī)

၄၀၀။ **ဣမာဟီ**တိ ဣမာဟိ ကေဏိယဿ စိတ္တာနုကူလာဟိ ဂါထာဟိ။ တတ္ထ အဂ္ဂိပရိစရိယံ ဝိနာ ဗြာဟ္မဏာနံ ယညာဘာဝတော “အဂ္ဂိဟုတ္တမုခါ ယညာ”တိ ဝုတ္တံ။ အဂ္ဂိဟုတ္တသေဋ္ဌာ အဂ္ဂိဇုဟနပ္ပဓာနာတိ အတ္ထော။ ဝေဒေ သဇ္ဈာယန္တေဟိ ပဌမံ သဇ္ဈာယိတဗ္ဗတော သာဝိတ္တီ “ဆန္ဒသော မုခ”န္တိ ဝုတ္တာ။ မနုဿာနံ သေဋ္ဌတော ရာဇာ “မုခ”န္တိ ဝုတ္တော။ နဒီနံ အာဓာရတော ပဋိသရဏတော စ သာဂရော “မုခ”န္တိ ဝုတ္တော။ စန္ဒယောဂဝသေန “အဇ္ဇ ကတ္တိကာ အဇ္ဇ ရောဟိဏီ”တိ သညာဏတော အာလောကကရဏတော သောမ္မဘာဝတော စ “နက္ခတ္တာနံ မုခံ စန္ဒော”တိ ဝုတ္တံ။ တပန္တာနံ အဂ္ဂတ္တာ အာဒိစ္စော “တပတံ မုခ”န္တိ ဝုတ္တော။ ဒက္ခိဏေယျာနံ ပန အဂ္ဂတ္တာ ဝိသေသေန တသ္မိံ သမယေ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခံ သံဃံ သန္ဓာယ “ပုညံ အာကင်္ခမာနာနံ၊ သံဃော ဝေ ယဇတံ မုခ”န္တိ ဝုတ္တံ။ တေန သံဃော ပုညဿ အာယမုခန္တိ ဒဿေတိ။

ယံ တံ သရဏန္တိ အညံ ဗျာကရဏဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော—ပဉ္စဟိ စက္ခူဟိ စက္ခုမာ ဘဂဝါ ယသ္မာ မယံ ဣတော အဋ္ဌမေ ဒိဝသေ တံ သရဏံ အာဂတမှာ[1]၊ တသ္မာ အတ္တနာ[2] တဝ သာသနေ အနုတ္တရေန ဒမထေန ဒန္တာမှာ၊ အဟော တေ သရဏဿ အာနုဘာဝေါတိ။

တတော ပရံ ဘဂဝန္တံ ဒွီဟိ ဂါထာဟိ ထောမေတွာ တတိယာယ ဝန္ဒနံ ယာစန္တော **ဘိက္ခဝေါ တိသတာ ဣမေ**တိအာဒိမာဟာတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

သေလသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၃-အဿလာယနသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၀၁။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ အဿလာယနသုတ္တံ။ တတ္ထ **နာနာဝေရဇ္ဇကာန**န္တိ အင်္ဂမဂဓာဒီဟိ နာနပ္ပကာရေဟိ ဝေရဇ္ဇေဟိ အာဂတာနံ၊ တေသု[3] ဝါ ရဋ္ဌေသု ဇာတသံဝဍ္ဎာနန္တိပိ အတ္ထော။ **ကေနစိဒေဝါ**တိ ယညုပါသနာဒိနာ အနိယမိတကိစ္စေန။ **စာတုဝဏ္ဏိ**န္တိ စတုဝဏ္ဏသာဓာရဏံ။ မယံ ပန နှာနသုဒ္ဓိယာ ဘာဝနာသုဒ္ဓိယာပိ ဗြာဟ္မဏာဝ သုဇ္ဈန္တီတိ ဝဒါမ၊ အယုတ္တမ္ပိ သမဏော ဂေါတမော ကရောတီတိ မညမာနာ ဧဝံ စိန္တယိံသု။ **ဝုတ္တသိရော**တိ ဝါပိတသိရော။

၁-အာဂမ္မ (သီ) ၂-သတ္တရတ္တေန (သီ) ၃-တေသု တေသု (သီ)

Dhammavādīti sabhāvavādī. **Duppaṭimantiyā**ti amhādisehi adhammavādīhi dukkhena paṭimantitabbā honti. Dhammavādino nāma parājayo na sakkā kātunti dasseti. **Paribbājakan**ti pabbajjāvidhānaṁ, tayo vede uggahetvā sabbapacchā pabbajantā yehi mantehi pabbajanti, pabbajitā ca ye mante pariharanti, yaṁ vā ācāraṁ ācaranti, taṁ sabbaṁ bhotā caritaṁ sikkhitaṁ. Tasmā tuyhaṁ parājayo natthi, jayova bhavissatīti maññantā evamāhaṁsu.

402. **Dissanti kho panā**ti-ādi tesaṁ laddhibhindanatthaṁ vuttaṁ. Tattha **brāhmaṇiyo**ti brāhmaṇānaṁ puttapaṭilābhatthāya āvāhavivāhavasena kulā ānītā brāhmaṇiyo dissanti. Tā kho panetā aparena samayena **utuniyopi** honti, sañjātapupphāti attho. **Gabbhiniyo**ti sañjātagabbhā. **Vijāyamānā**ti puttadhītaro janayamānā. **Pāyamānā**ti dārake thaññaṁ pāyantiyo. **Yonijāva samānā**ti brāhmaṇīnaṁ passāvamaggena jātā samānā. **Evamāhaṁsū**ti evaṁ vadanti. Kathaṁ? **Brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo -pa- brahmadāyādā**ti. Yadi pana nesaṁ saccavacanaṁ siyā, brāhmaṇīnaṁ kucchi mahābrahmuno uro bhaveyya, brāhmaṇīnaṁ passāvamaggo mahābrahmuno mukhaṁ bhaveyya, ettāvatā "mayaṁ mahābrahmuno ure vasitvā mukhato nikkhantā"ti vattuṁ mā labhantūti ayaṁ mukhato jātacchedakavādo vutto.

403. **Ayyo hutvā dāso hoti, dāso hutvā ayyo hotī**ti brāhmaṇo sabhariyo vaṇijjaṁ payojento Yonakaraṭṭhaṁ vā Kambojaraṭṭhaṁ vā gantvā kālaṁ karoti, tassa gehe vayappatte putte asati brāhmaṇī dāsena vā kammakarena vā saddhiṁ saṁvāsaṁ kappeti. Ekasmiṁ dārake jāte so puriso dāsova hoti, tassa jātadārako pana[1] dāyajjasāmiko hoti. Mātito suddho pitito asuddho so vaṇijjaṁ payojento Majjhimapadesaṁ gantvā brāhmaṇadārikaṁ gahetvā tassā kucchismiṁ puttaṁ paṭilabhati, sopi mātitova suddho hoti pitito asuddho. Evaṁ brāhmaṇasamayasmiññeva jātisambhedo hotīti dassanatthametaṁ vuttaṁ. **Kiṁ balaṁ, ko assāso**ti yattha

1. Jātadārakena pana (Ka)

ဓမ္မဝါဒီတိ သဘာဝဝါဒီ။ **ဒုပ္ပဋိမန္တိယာ**တိ အမှာဒိသေဟိ အဓမ္မဝါဒီဟိ ဒုက္ခေန ပဋိမန္တိတဗ္ဗာ ဟောန္တိ။ ဓမ္မဝါဒိနော နာမ ပရာဇယော န သက္ကာ ကာတုန္တိ ဒဿေတိ။ **ပရိဗ္ဗာဇကန္တိ** ပဗ္ဗဇ္ဇာဝိဓာနံ၊ တယော ဝေဒေ ဥဂ္ဂဟေတွာ သဗ္ဗပစ္ဆာ ပဗ္ဗဇန္တာ ယေဟိ မန္တေဟိ ပဗ္ဗဇန္တိ၊ ပဗ္ဗဇိတာ စ ယေ မန္တေ ပရိဟရန္တိ၊ ယံ ဝါ အာစာရံ အာစရန္တိ၊ တံ သဗ္ဗံ ဘောတာ စရိတံ သိက္ခိတံ။ တသ္မာ တုယှံ ပရာဇယော နတ္ထိ၊ ဇယောဝ ဘဝိဿတီတိ မညန္တာ ဧဝမာဟံသု။

၄၀၂။ **ဒိဿန္တိ ခေါ ပနာ**တိအာဒိ တေသံ လဒ္ဓိဘိန္ဒနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ဗြာဟ္မဏိယော**တိ ဗြာဟ္မဏာနံ ပုတ္တပဋိလာဘတ္ထာယ အာဝါဟဝိဝါဟဝသေန ကုလာ အာနီတာ ဗြာဟ္မဏိယော ဒိဿန္တိ။ တာ ခေါ ပနေတာ အပရေန သမယေန **ဥတုနိယောပိ** ဟောန္တိ၊ သဉ္ဇာတပုပ္ဖါတိ အတ္ထော။ **ဂဗ္ဘိနိယော**တိ သဉ္ဇာတဂဗ္ဘာ။ **ဝိဇာယမာနာ**တိ ပုတ္တဓီတရော ဇနယမာနာ။ **ပါယမာနာ**တိ ဒါရကေ ထညံ ပါယန္တိယော။ **ယောနိဇာဝ သမာနာ**တိ ဗြာဟ္မဏီနံ ပဿာဝ-မဂ္ဂေန ဇာတာ သမာနာ။ **ဧဝမာဟံသူ**တိ ဧဝံ ဝဒန္တိ။ ကထံ? **ဗြာဟ္မဏောဝ သေဋ္ဌော ဝဏ္ဏော။ပ။ ဗြဟ္မဒါယာဒါ**တိ။ ယဒိ ပန နေသံ သစ္စဝစနံ သိယာ၊ ဗြာဟ္မဏီနံ ကုစ္ဆိ မဟာဗြဟ္မုနော ဥရော ဘဝေယျ၊ ဗြာဟ္မဏီနံ ပဿာဝမဂ္ဂေါ မဟာဗြဟ္မုနော မုခံ ဘဝေယျ၊ ဧတ္တာဝတာ "မယံ မဟာဗြဟ္မုနော ဥရေ ဝသိတွာ မုခတော နိက္ခန္တာ"တိ ဝတ္တုံ မာ လဘန္တူတိ အယံ မုခတော ဇာတစ္ဆေဒကဝါဒေါ ဝုတ္တော။

၄၀၃။ **အယျော ဟုတွာ ဒါသော ဟောတိ၊ ဒါသော ဟုတွာ အယျော ဟောတီ**တိ ဗြာဟ္မဏော သဘရိယော ဝဏိဇ္ဇံ ပယောဇေန္တော ယောနကရဋ္ဌံ ဝါ ကမ္ဗောဇရဋ္ဌံ ဝါ ဂန္တွာ ကာလံ ကရောတိ၊ တဿ ဂေဟေ ဝယပ္ပတ္တေ ပုတ္တေ အသတိ ဗြာဟ္မဏီ ဒါသေန ဝါ ကမ္မကရေန ဝါ သဒ္ဓိံ သံဝါသံ ကပ္ပေတိ။ ဧကသ္မိံ ဒါရကေ ဇာတေ သော ပုရိသော ဒါသောဝ ဟောတိ၊ တဿ ဇာတဒါရကော ပန[၁] ဒါယဇ္ဇသာမိကော ဟောတိ။ မာတိတော သုဒ္ဓေါ ပိတိတော အသုဒ္ဓေါ သော ဝဏိဇ္ဇံ ပယောဇေန္တော မဇ္ဈိမပဒေသံ ဂန္တွာ ဗြာဟ္မဏဒါရိကံ ဂဟေတွာ တဿာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပုတ္တံ ပဋိလဘတိ၊ သောပိ မာတိတောဝ သုဒ္ဓေါ ဟောတိ ပိတိတော အသုဒ္ဓေါ။ ဧဝံ ဗြာဟ္မဏသမယသ္မိညေဝ ဇာတိသမ္ဘေဒေါ ဟောတီတိ ဒဿနတ္ထမေတံ ဝုတ္တံ။ **ကိံ ဗလံ၊ ကော အဿာသော**တိ ယတ္ထ

၁-ဇာတဒါရကေန ပန (က)

tumhe dāsā hontā sabbeva dāsā hotha, ayyā hontā sabbeva ayyā hotha, ettha vo ko thāmo, ko avassayo, yaṁ brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇoti vadathāti dīpeti.

404. **Khattiyova nu kho**ti-ādayo suttacchedakavādā nāma honti.

408. Idāni cātuvaṇṇisuddhiṁ dassento **idha rājā**ti-ādimāha. **Sāpānadoṇiyā**ti sunakhānaṁ pivanadoṇiyā. **Aggikaraṇīyan**ti sītavinodana andhakāravidhamana bhattapacanādi aggikiccaṁ. **Ettha assalāyanā**ti ettha sabbasmiṁ aggikiccaṁ karonte.

409. Idāni yadetaṁ brāhmaṇā cātuvaṇṇisuddhīti vadanti, ettha cātuvaṇṇāti niyamo natthi. Pañcamo hi pādasikavaṇṇopi[1] atthīti saṁkhittena tesaṁ vāde dosadassanatthaṁ **idha khattiyakumāro**ti-ādimāha. Tatra **amutra ca panesānan**ti amusmiñca pana purimanaye etesaṁ[2] māṇavakānaṁ kiñci nānākaraṇaṁ na passāmīti vadati. Nānākaraṇaṁ pana tesampi atthiyeva. Khattiyakumārassa hi brāhmaṇakaññāya uppanno khattiyapādasiko nāma, itaro brāhmaṇapādasiko nāma, ete hīnajātimāṇavakā.

Evaṁ pañcamassa vaṇṇassa atthitāya cātuvaṇṇisuddhīti etesaṁ vāde dosaṁ dassetvā idāni puna cātuvaṇṇisuddhiyaṁ ovadanto **taṁ kiṁ maññasī**ti-ādimāha. Tattha **saddhe**ti matakabhatte. **Thālipāke**ti paṇṇākārabhatte. **Yaññe**ti yaññabhatte. **Pāhune**ti āgantukānaṁ katabhatte. **Kiṁ hī**ti kiṁ mahapphalaṁ bhavissati, no bhavissatīti dīpeti.

410. **Bhūtapubban**ti assalāyana pubbe mayi jātiyā hīnatare tumhe seṭṭhatarā samānāpi mayā jātivāde pañhaṁ puṭṭhā sampādetuṁ na sakkhittha, idāni tumhe hīnatarā hutvā mayā seṭṭhatarena Buddhānaṁ sake jātivādapañhaṁ puṭṭhā kiṁ sampādessatha, na ettha cintā kātabbāti māṇavaṁ upatthambhento imaṁ desanaṁ ārabhi. Tattha **asito**ti kāḷako.

1. Pārasakavaṇṇopi (Sī, Syā) 2. Etesānaṁ (Sī, Syā, Ka)

တုမှေ ဒါသာ ဟောန္တာ သဗ္ဗေဝ ဒါသာ ဟောထ၊ အယျာ ဟောန္တာ သဗ္ဗေဝ အယျာ ဟောထ၊ ဧတ္ထ ဝေါ ကော ထာမော၊ ကော အဝဿယော၊ ယံ ဗြာဟ္မဏောဝ သေဋ္ဌော ဝဏ္ဏောတိ ဝဒထာတိ ဒီပေတိ။

၄၀၄။ **ခတ္တိယောဝ နု ခေါ**တိအာဒယော သုတ္တစ္ဆေဒကဝါဒါ နာမ ဟောန္တိ။

၄၀၈။ ဣဒါနိ စာတုဝဏ္ဏိသုဒ္ဓိံ ဒဿေန္တော **ဣဓ ရာဇာ**တိအာဒိမာဟ။ **သာပါနဒေါဏိယာ**တိ သုနခါနံ ပိဝနဒေါဏိယာ။ **အဂ္ဂိကရဏီယန္တိ** သီတဝိနောဒန အန္ဓကာရဝိဓမန ဘတ္တပစနာဒိ အဂ္ဂိကိစ္စံ။ **ဧတ္ထ အဿလာယနာ**တိ ဧတ္ထ သဗ္ဗသ္မိံ အဂ္ဂိကိစ္စံ ကရောန္တေ။

၄၀၉။ ဣဒါနိ ယဒေတံ ဗြာဟ္မဏာ စာတုဝဏ္ဏိသုဒ္ဓီတိ ဝဒန္တိ၊ ဧတ္ထ စာတုဝဏ္ဏာတိ နိယမော နတ္ထိ။ ပဉ္စမော ဟိ ပါဒသိကဝဏ္ဏောပိ[1] အတ္ထီတိ သံခိတ္တေန တေသံ ဝါဒေ ဒေါသဒဿနတ္ထံ **ဣဓ ခတ္တိယကုမာရော**တိအာဒိမာဟ။ တတြ **အမုတြ စ ပနေသာနန္တိ** အမုသ္မိဉ္စ ပန ပုရိမနယေ ဧတေသံ[2] မာဏဝကာနံ ကိဉ္စိ နာနာကရဏံ န ပဿာမီတိ ဝဒတိ။ နာနာကရဏံ ပန တေသမ္ပိ အတ္ထိယေဝ။ ခတ္တိယကုမာရဿ ဟိ ဗြာဟ္မဏကညာယ ဥပ္ပန္နော ခတ္တိယပါဒသိကော နာမ၊ ဣတရော ဗြာဟ္မဏပါဒသိကော နာမ၊ ဧတေ ဟီနဇာတိမာဏဝကာ။

ဧဝံ ပဉ္စမဿ ဝဏ္ဏဿ အတ္ထိတာယ စာတုဝဏ္ဏိသုဒ္ဓီတိ ဧတေသံ ဝါဒေ ဒေါသံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ပုန စာတုဝဏ္ဏိသုဒ္ဓိယံ ဩဝဒန္တော **တံ ကိံ မညသီ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **သဒ္ဓေ**တိ မတကဘတ္တေ။ **ထာလိပါကေ**တိ ပဏ္ဏာကာရဘတ္တေ။ **ယညေ**တိ ယညဘတ္တေ။ **ပါဟုနေ**တိ အာဂန္တုကာနံ ကတဘတ္တေ။ **ကိံ ဟီ**တိ ကိံ မဟပ္ဖလံ ဘဝိဿတိ၊ နော ဘဝိဿတီတိ ဒီပေတိ။

၄၁၀။ **ဘူတပုဗ္ဗန္တိ** အဿလာယန ပုဗ္ဗေ မယိ ဇာတိယာ ဟီနတရေ တုမှေ သေဋ္ဌတရာ သမာနာပိ မယာ ဇာတိဝါဒေ ပဉှံ ပုဋ္ဌာ သမ္ပာဒေတုံ န သက္ခိတ္ထ၊ ဣဒါနိ တုမှေ ဟီနတရာ ဟုတွာ မယာ သေဋ္ဌတရေန ဗုဒ္ဓါနံ သကေ ဇာတိဝါဒပဉှံ ပုဋ္ဌာ ကိံ သမ္ပာဒေဿထ၊ န ဧတ္ထ စိန္တာ ကာတဗ္ဗာတိ မာဏဝံ ဥပတ္ထမ္ဘေန္တော ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။ တတ္ထ **အသိတော**တိ ကာဠကော။

၁-ပါရသကဝဏ္ဏောပိ (သီ၊ သျာ) ၂-ဧတေသာနံ (သီ၊ သျာ၊ က)

Devaloti tassa nāmaṁ, ayameva Bhagavā tena samayena. **Paṭaliyo**ti[1] gaṇaṅgaṇupāhanā. **Patthaṇḍile**ti paṇṇasālapariveṇe. **Ko nu kho**ti kahaṁ nu kho. **Gāmaṇḍalarūpo viyā**ti gāmadārakarūpo viya. **So khvāhaṁ bho homī**ti so ahaṁ bho asitadevalo homīti vadati. Tadā kira mahāsatto Koṇḍadamako hutvā vicarati. **Abhivādetuṁ upakkamiṁsū**ti vandituṁ upakkamaṁ akaṁsu. Tato paṭṭhāya ca vassasatikatāpasopi tadahujātaṁ brāhmaṇakumāraṁ avandanto koṇḍito[2] hoti.

411. **Janikā mātā**ti yāya tumhe janitā[3], sā vo janikā mātā. **Janikāmātū**ti janikāya mātu. **Yo janako**ti yo janako pitā. “Yo janiko pitāteva” vā pāṭho.

Asitenāti pañcābhiññena asitena Devalena isinā imaṁ gandhabbapañhaṁ puṭṭhā na sampāyissanti. **Yesan**ti yesaṁ sattannaṁ isīnaṁ. **Na Puṇṇo dabbigāho**ti tesaṁ sattannaṁ isīnaṁ dabbiṁ gahetvā paṇṇaṁ pacitvā dāyako Puṇṇo nāma eko ahosi, so dabbigahaṇasippaṁ jānāti. Tvaṁ sācariyako tesaṁ Puṇṇopi na hoti, tena ñātaṁ dabbigahaṇasippamattampi na jānāsīti. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Ayaṁ pana assalāyano saddho ahosi pasanno, attano antonivesaneyeva cetiyaṁ kāresi. Yāvajjadivasā assalāyanavaṁse jātā nivesanaṁ kāretvā antonivesane cetiyaṁ karontevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Assalāyanasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

4. Ghoṭamukhasuttavaṇṇanā

412. **Evaṁ me sutan**ti Ghoṭamukhasuttaṁ. Tattha **Khemiyambavane**ti evaṁnāmake ambavane. **Dhammiko paribbajo**ti[4] dhammikā pabbajjā. **Adassanā**ti

1. Aṭaliyoti (Sī), āgaliyo (Syā)
2. Koṭṭhito sukoṭṭhito (Sī)
3. Yā sā tumhe janikā (Sī, Syā)
4. Paribbājoti (Sī)

ဒေဝလောတိ တဿ နာမံ၊ အယမေဝ ဘဂဝါ တေန သမယေန။ **ပဋလိယော**တိ[1] ဂဏင်္ဂဏုပါဟနာ။ **ပတ္ထဏ္ဍိလေ**တိ ပဏ္ဏသာလပရိဝေဏေ။ **ကော နု ခေါ**တိ ကဟံ နု ခေါ။ **ဂါမဏ္ဍလရူပေါ ဝိယာ**တိ ဂါမဒါရကရူပေါ ဝိယ။ **သော ခွါဟံ ဘော ဟောမီ**တိ သော အဟံ ဘော အသိတဒေဝလော ဟောမီတိ ဝဒတိ။ တဒါ ကိရ မဟာသတ္တော ကောဏ္ဍဒမကော ဟုတွာ ဝိစရတိ။ **အဘိဝါဒေတုံ ဥပက္ကမိံသူ**တိ ဝန္ဒိတုံ ဥပက္ကမံ အကံသု။ တတော ပဋ္ဌာယ စ ဝဿသတိကတာပသောပိ တဒဟုဇာတံ ဗြာဟ္မဏကုမာရံ အဝန္ဒန္တော ကောဏ္ဍိတော[2] ဟောတိ။

၄၁၁။ **ဇနိကာ မာတာ**တိ ယာယ တုမှေ ဇနိတာ[3]၊ သာ ဝေါ ဇနိကာ မာတာ။ **ဇနိကာမာတူ**တိ ဇနိကာယ မာတု။ **ယော ဇနကော**တိ ယော ဇနကော ပိတာ။ “ယော ဇနိကော ပိတာတေဝ” ဝါ ပါဌော။

အသိတေနာတိ ပဉ္စာဘိညေန အသိတေန ဒေဝလေန ဣသိနာ ဣမံ ဂန္ဓဗ္ဗပဉှံ ပုဋ္ဌာ န သမ္ပာယိဿန္တိ။ **ယေသန္တိ** ယေသံ သတ္တန္နံ ဣသီနံ။ **န ပုဏ္ဏော ဒဗ္ဗိဂါဟော**တိ တေသံ သတ္တန္နံ ဣသီနံ ဒဗ္ဗိံ ဂဟေတွာ ပဏ္ဏံ ပစိတွာ ဒါယကော ပုဏ္ဏော နာမ ဧကော အဟောသိ၊ သော ဒဗ္ဗိဂဟဏသိပ္ပံ ဇာနာတိ။ တွံ သာစရိယကော တေသံ ပုဏ္ဏောပိ န ဟောတိ၊ တေန ဉာတံ ဒဗ္ဗိဂဟဏသိပ္ပမတ္တမ္ပိ န ဇာနာသီတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

အယံ ပန အဿလာယနော သဒ္ဓေါ အဟောသိ ပသန္နော၊ အတ္တနော အန္တောနိဝေသနေယေဝ စေတိယံ ကာရေသိ။ ယာဝဇ္ဇဒိဝသာ အဿလာယနဝံသေ ဇာတာ နိဝေသနံ ကာရေတွာ အန္တောနိဝေသနေ စေတိယံ ကရောန္တေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

အဿလာယနသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၄-ဃောဋမုခသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၁၂။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** ဃောဋမုခသုတ္တံ။ တတ္ထ **ခေမိယမ္ဗဝနေ**တိ ဧဝံနာမကေ အမ္ဗဝနေ။ **ဓမ္မိကော ပရိဗ္ဗဇော**တိ[4] ဓမ္မိကာ ပဗ္ဗဇ္ဇာ။ **အဒဿနာ**တိ

၁-အဋလိယောတိ (သီ)၊ အာဂလိယော (သျာ)
၂-ကောဋ္ဌိတော သုကောဋ္ဌိတော (သီ)
၃-ယာ သာ တုမှေ ဇနိကာ (သီ၊ သျာ)
၄-ပရိဗ္ဗာဇောတိ (သီ)

tumhādisānaṁ vā paṇḍitānaṁ adassanena. **Yo vā panettha dhammo**ti yo vā pana ettha dhammo sabhāvo, tasseva vā adassanena. Iminā “amhākaṁ kathā appamāṇaṁ, dhammova pamāṇan”ti dasseti. Tato thero “nava-uposathāgāre[1] viya bahunā kammena idha bhavitabban”ti cintetvā caṅkamā oruyha paṇṇasālaṁ pavisitvā nisīdi. Taṁ dassetuṁ **evaṁ vutte**ti-ādi vuttaṁ.

413. **Cattārome brāhmaṇā**ti therassa kira etadahosi “ayaṁ brāhmaṇo ‘dhammikaṁ pabbajjaṁ upagato samaṇo vā brāhmaṇo vā natthī’ti vadati. Imassa cattāro puggale dve ca parisā dassetvā ‘catutthaṁ puggalaṁ katarāya parisāya bahulaṁ passasī’ti pucchissāmi, jānamāno ‘anāgāriyaparisāyan’ti vakkhati. Evametaṁ sakamukheneva ‘dhammiko paribbajo atthī’ti vadāpessāmī”ti imaṁ desanaṁ ārabhi.

414. Tattha **sārattarattā**ti suṭṭhu rattarattā. **Sānuggahā vācā bhāsitā** sakāraṇā vācā bhāsitā. Vuttaṁ hetaṁ mayā “amhākaṁ kathā appamāṇaṁ, dhammova pamāṇan”ti.

421. **Kiṁ pana te**ti gihi nāma kappiyampi akappiyampi vadeyyāti vivecanatthaṁ pucchi. **Kārāpesī**ti māpesi. Kārāpetvā ca pana kālaṁ katvā sagge nibbatto. Etassa kira jānanasippe mātarampi pitarampi ghātetvā attāva ghātetabboti[2] āgacchati. Etaṁ sippaṁ jānanto ṭhapetvā etaṁ añño sagge nibbatto nāma natthi, esa pana theraṁ upanissāya puññaṁ katvā tattha nibbattitvā ca pana “kenāhaṁ kammena idha nibbatto”ti āvajjetvā yathābhūtaṁ ñatvā ekadivasaṁ jiṇṇāya bhojanasālāya paṭisaṅkharaṇatthaṁ saṁghe sannipatite manussavesena āgantvā pucchi “kimatthaṁ bhante saṁgho sannipatito”ti. Bhojanasālāya paṭisaṅkharaṇatthanti. Kenesā kāritāti. Ghoṭamukhenāti. Idāni so kuhinti. Kālaṅkatoti. Atthi panassa koci ñātakoti. Atthi ekā bhaginīti. Pakkosāpetha nanti. Bhikkhū pakkosāpesuṁ. So taṁ upasaṅkamitvā “ahaṁ tava bhātā ghoṭamukho nāma imaṁ sālaṁ kāretvā sagge nibbatto, asuke ca asuke ca ṭhāne mayā ṭhapitaṁ

1. Na uposathāgāre (Ka)   2. Jotetabboti (Sī)

တုမှာဒိသာနံ ဝါ ပဏ္ဍိတာနံ အဒဿနေန။ **ယော ဝါ ပနေတ္ထ ဓမ္မော**တိ ယော ဝါ ပန ဧတ္ထ ဓမ္မော သဘာဝေါ၊ တဿေဝ ဝါ အဒဿနေန။ ဣမိနာ “အမှာကံ ကထာ အပ္ပမာဏံ၊ ဓမ္မောဝ ပမာဏ”န္တိ ဒဿေတိ။ တတော ထေရော “နဝဥပေါသထာဂါရေ[1] ဝိယ ဗဟုနာ ကမ္မေန ဣဓ ဘဝိတဗ္ဗ”န္တိ စိန္တေတွာ စင်္ကမာ ဩရုယှ ပဏ္ဏသာလံ ပဝိသိတွာ နိသီဒိ။ တံ ဒဿေတုံ **ဧဝံ ဝုတ္တေ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

၄၁၃။ **စတ္တာရောမေ ဗြာဟ္မဏာ**တိ ထေရဿ ကိရ ဧတဒဟောသိ “အယံ ဗြာဟ္မဏော ‘ဓမ္မိကံ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဥပဂတော သမဏော ဝါ ဗြာဟ္မဏော ဝါ နတ္ထီ’တိ ဝဒတိ။ ဣမဿ စတ္တာရော ပုဂ္ဂလေ ဒွေ စ ပရိသာ ဒဿေတွာ ‘စတုတ္ထံ ပုဂ္ဂလံ ကတရာယ ပရိသာယ ဗဟုလံ ပဿသီ’တိ ပုစ္ဆိဿာမိ၊ ဇာနမာနော ‘အနာဂါရိယပရိသာယ’န္တိ ဝက္ခတိ။ ဧဝမေတံ သကမုခေနေဝ ‘ဓမ္မိကော ပရိဗ္ဗာဇော အတ္ထီ’တိ ဝဒါပေဿာမီ”တိ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။

၄၁၄။ တတ္ထ **သာရတ္တရတ္တာ**တိ သုဋ္ဌု ရတ္တရတ္တာ။ **သာနုဂ္ဂဟာ ဝါစာ ဘာသိတာ** သကာရဏာ ဝါစာ ဘာသိတာ။ ဝုတ္တံ ဟေတံ မယာ “အမှာကံ ကထာ အပ္ပမာဏံ၊ ဓမ္မောဝ ပမာဏ”န္တိ။

၄၂၁။ **ကိံ ပန တေ**တိ ဂိဟိ နာမ ကပ္ပိယမ္ပိ အကပ္ပိယမ္ပိ ဝဒေယျာတိ ဝိဝေစနတ္ထံ ပုစ္ဆိ။ **ကာရာပေသီ**တိ မာပေသိ။ ကာရာပေတွာ စ ပန ကာလံ ကတွာ သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တော။ ဧတဿ ကိရ ဇာနနသိပ္ပေ မာတရမ္ပိ ပိတရမ္ပိ ဃာတေတွာ အတ္တာဝ ဃာတေတဗ္ဗောတိ[2] အာဂစ္ဆတိ။ ဧတံ သိပ္ပံ ဇာနန္တော ဌပေတွာ ဧတံ အညော သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တော နာမ နတ္ထိ၊ ဧသ ပန ထေရံ ဥပနိဿာယ ပုညံ ကတွာ တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တိတွာ စ ပန “ကေနာဟံ ကမ္မေန ဣဓ နိဗ္ဗတ္တော”တိ အာဝဇ္ဇေတွာ ယထာဘူတံ ဉတွာ ဧကဒိဝသံ ဇိဏ္ဏာယ ဘောဇနသာလာယ ပဋိသင်္ခရဏတ္ထံ သံဃေ သန္နိပတိတေ မနုဿဝေသေန အာဂန္တွာ ပုစ္ဆိ “ကိမတ္ထံ ဘန္တေ သံဃော သန္နိပတိတော”တိ။ ဘောဇနသာလာယ ပဋိသင်္ခရဏတ္ထန္တိ။ ကေနေသာ ကာရိတာတိ။ ဃောဋမုခေနာတိ။ ဣဒါနိ သော ကုဟိန္တိ။ ကာလင်္ကတောတိ။ အတ္ထိ ပနဿ ကောစိ ဉာတကောတိ။ အတ္ထိ ဧကာ ဘဂိနီတိ။ ပက္ကောသာပေထ နန္တိ။ ဘိက္ခူ ပက္ကောသာပေသုံ။ သော တံ ဥပသင်္ကမိတွာ “အဟံ တဝ ဘာတာ ဃောဋမုခေါ နာမ ဣမံ သာလံ ကာရေတွာ သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တော၊ အသုကေ စ အသုကေ စ ဌာနေ မယာ ဌပိတံ

၁-န ဥပေါသထာဂါရေ (က)   ၂-ဇောတေတဗ္ဗောတိ (သီ)

dhanaṁ atthi, taṁ gahetvā imañca bhojanasālaṁ kārehi, dārake ca posehī”ti vatvā bhikkhusaṅghaṁ vanditvā vehāsaṁ uppatitvā devalokameva agamāsi. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Ghoṭamukhasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

5. Caṅkīsuttavaṇṇanā

422. **Evaṁ me sutan**ti Caṅkīsuttaṁ. Tattha **devavane sālavane**ti tasmiṁ kira devatānaṁ balikammaṁ karīyati, tena taṁ devavanantipi sālavanantipi vuccati. **Opāsādaṁ ajjhāvasatī**ti Opāsādanāmake brāhmaṇagāme vasati, abhibhavitvā vā āvasati, tassa sāmī hutvā yāya mariyādāya tattha vasitabbaṁ, tāya mariyādāya vasati. Upasaggavasena panettha bhummatthe upayogavacanaṁ veditabbaṁ, tassa anuppayogattāva sesapadesu. Tattha lakkhaṇaṁ saddasatthato pariyesitabbaṁ. **Sattussadan**ti sattehi ussadaṁ ussannaṁ[1], bahujanaṁ ākiṇṇamanussaṁ posāvaniyahatthi-assamoramigādi-anekasattasamākiṇṇañcāti attho. Yasmā pana so gāmo bahi āvijjhitvā[2] jātena hatthi-assādīnaṁ ghāsatiṇena ceva gehacchadanatiṇena ca sampanno, tathā dārukaṭṭhehi ceva gehasambhārakaṭṭhehi ca, yasmā cassa abbhantare vaṭṭacaturassādisaṇṭhānā bahū pokkharaṇiyo, jalajakusumavicittāni ca bahi anekāni taḷākāni vā udakassa niccabharitāneva honti, tasmā **satiṇakaṭṭhodakan**ti vuttaṁ.

Saha dhaññena **sadhaññaṁ,** pubbaṇṇāparaṇṇādibhedaṁ bahudhaññasannicayanti attho. Ettāvatā yasmiṁ gāme brāhmaṇo setacchattaṁ ussāpetvā rājalīlāya vasati. Tassa samiddhisampatti dīpitā hoti. Rājato laddhaṁ bhoggaṁ **rājabhoggaṁ.** Kena dinnanti ce, **raññā Pasenadinā Kosalena dinnaṁ. Rājadāyan**ti rañño dāyabhūtaṁ, dāyajjanti attho. **Brahmadeyyan**ti seṭṭhadeyyaṁ, chattaṁ ussāpetvā rājasaṅkhepena bhuñjitabbanti attho. Atha vā **rājabhoggan**ti sabbaṁ chejjabhejjaṁ anusāsantena titthapabbatādīsu

1. Sattehi ussannaṁ (Ka) 2. Āvijjitvā (Ṭīkā)

ဓနံ အတ္ထိ၊ တံ ဂဟေတွာ ဣမဉ္စ ဘောဇနသာလံ ကာရေဟိ၊ ဒါရကေ စ ပေါသေဟီ”တိ ဝတွာ ဘိက္ခုသံဃံ ဝန္ဒိတွာ ဝေဟာသံ ဥပ္ပတိတွာ ဒေဝလောကမေဝ အဂမာသိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဃောဋမုခသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၅-စင်္ကီသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၂၂။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** စင်္ကီသုတ္တံ။ တတ္ထ **ဒေဝဝနေ သာလဝနေတိ** တသ္မိံ ကိရ ဒေဝတာနံ ဗလိကမ္မံ ကရီယတိ၊ တေန တံ ဒေဝဝနန္တိပိ သာလဝနန္တိပိ ဝုစ္စတိ။ **ဩပါသာဒံ အဇ္ဈာဝသတီတိ** ဩပါသာဒနာမကေ ဗြာဟ္မဏဂါမေ ဝသတိ၊ အဘိဘဝိတွာ ဝါ အာဝသတိ၊ တဿ သာမီ ဟုတွာ ယာယ မရိယာဒါယ တတ္ထ ဝသိတဗ္ဗံ၊ တာယ မရိယာဒါယ ဝသတိ။ ဥပသဂ္ဂဝသေန ပနေတ္ထ ဘုမ္မတ္ထေ ဥပယောဂဝစနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ၊ တဿ အနုပ္ပယောဂတ္တာဝ သေသပဒေသု။ တတ္ထ လက္ခဏံ သဒ္ဒသတ္ထတော ပရိယေသိတဗ္ဗံ။ **သတ္တုဿဒန္တိ** သတ္တေဟိ ဥဿဒံ ဥဿန္နံ[1]၊ ဗဟုဇနံ အာကိဏ္ဏမနုဿံ ပေါသာဝနိယဟတ္ထိ-အဿမောရမိဂါဒိအနေကသတ္တသမာကိဏ္ဏဉ္စာတိ အတ္ထော။ ယသ္မာ ပန သော ဂါမော ဗဟိ အာဝိဇ္ဈိတွာ[2] ဇာတေန ဟတ္ထိအဿာဒီနံ ဃာသတိဏေန စေဝ ဂေဟစ္ဆဒနတိဏေန စ သမ္ပန္နော၊ တထာ ဒါရုကဋ္ဌေဟိ စေဝ ဂေဟသမ္ဘာရကဋ္ဌေဟိ စ၊ ယသ္မာ စဿ အဗ္ဘန္တရေ ဝဋ္ဋစတုရဿာဒိသဏ္ဌာနာ ဗဟူ ပေါက္ခရဏိယော, ဇလဇကုသုမဝိစိတ္တာနိ စ ဗဟိ အနေကာနိ တဠာကာနိ ဝါ ဥဒကဿ နိစ္စဘရိတာနေဝ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ **သတိဏကဋ္ဌောဒကန္တိ** ဝုတ္တံ။

သဟ ဓညေန **သဓညံ၊** ပုဗ္ဗဏ္ဏာပရဏ္ဏာဒိဘေဒံ ဗဟုဓညသန္နိစယန္တိ အတ္ထော။ ဧတ္တာဝတာ ယသ္မိံ ဂါမေ ဗြာဟ္မဏော သေတစ္ဆတ္တံ ဥဿာပေတွာ ရာဇလီလာယ ဝသတိ။ တဿ သမိဒ္ဓိသမ္ပတ္တိ ဒီပိတာ ဟောတိ။ ရာဇတော လဒ္ဓံ ဘောဂ္ဂံ **ရာဇဘောဂ္ဂံ။** ကေန ဒိန္နန္တိ စေ၊ **ရညာ ပသေနဒိနာ ကောသလေန ဒိန္နံ။ ရာဇဒါယန္တိ** ရညော ဒါယဘူတံ၊ ဒါယဇ္ဇန္တိ အတ္ထော။ **ဗြဟ္မဒေယျန္တိ** သေဋ္ဌဒေယျံ၊ ဆတ္တံ ဥဿာပေတွာ ရာဇသင်္ခေပေန ဘုဉ္ဇိတဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။ အထ ဝါ **ရာဇဘောဂ္ဂန္တိ** သဗ္ဗံ ဆေဇ္ဇဘေဇ္ဇံ အနုသာသန္တေန တိတ္ထပဗ္ဗတာဒီသု

၁-သတ္တေဟိ ဥဿန္နံ (က) ၂-အာဝိဇ္ဇိတွာ (ဋီကာ)

suṅkaṁ gaṇhantena[1] setacchattaṁ ussāpetvā raññā hutvā bhuñjitabbaṁ. Tattha **raññā Pasenadinā Kosalena dinnaṁ rājadāyan**ti ettha raññā dinnattā rājadāyaṁ, dāyakarājadīpanatthaṁ panassa "raññā Pasenadinā Kosalena dinnan"ti idaṁ vuttaṁ. **Brahmadeyyan**ti seṭṭhadeyyaṁ, yathā dinnaṁ na puna gahetabbaṁ hoti nissaṭṭhapariccattaṁ, evaṁ dinnanti attho.

423. Bahū bahū hutvā saṁhatāti[2] saṁghā[3]. Ekekissā disāya[4] saṁgho tesaṁ atthīti **saṅghī.** Pubbe gāmassa anto agaṇā bahi nikkhamitvā gaṇā sampannāti[5] **gaṇībhūtā. Uttarenamukhā**ti uttaradisābhimukhā. **Khattaṁ āmantesī**ti khattā vuccati pucchitapañhabyākaraṇasamattho mahāmatto, taṁ āmantesi. **Āgamentū**ti muhuttaṁ paṭimānentu[6], acchantūti vuttaṁ hoti.

424. **Nānāverajjakānan**ti nānāvidhesu rajjesu aññesu Kāsikosalādīsu jātā vā nivasanti vā, tato vā āgatāti nānāverajjakā, tesaṁ nānāverajjakānaṁ. **Kenacidevā**ti aniyamitena yaññupāsanādinā kenaci kiccena. Te tassa gamanaṁ sutvā cintesuṁ "ayaṁ Caṅkī uggatabrāhmaṇo, yebhuyyena ca aññe brāhmaṇā samaṇaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gatā, ayameva na gato. Svāyaṁ sace tattha gamissati, addhā samaṇassa Gotamassa āvaṭṭaniyā māyāya āvaṭṭito[7] saraṇaṁ gamissati. Tato etassāpi gehadvāre brāhmaṇānaṁ asannipāto bhavissati. Handassa gamanantarāyaṁ karomā"ti sammantayitvā tattha agamaṁsu. Taṁ sandhāya "atha kho te brāhmaṇā"ti-ādi vuttaṁ.

Tattha **ubhato**ti dvīhi pakkhehi. **Mātito ca pitito cā**ti bhoto mātā brāhmaṇī, mātumātā brāhmaṇī, tassāpi mātā brāhmaṇī. Pitā brāhmaṇo, pitupitā brāhmaṇo, tassapi pitā brāhmaṇoti evaṁ bhavaṁ ubhato sujāto mātito ca pitito ca.

---

1. Gaṇhantena setacchattaṁ paṭiggaṇhantena (Sī) 2. Saṁghātāti (Sī, Syā, Ka)
3. Saṁgho (Sī) 4. Na ekākiyādinnā viya (Ka)
5. Gaṇā saṁhatāti (Ka), gaṇasampannāti (Syā), gaṇasampattāti (Dī-Ṭṭha 1. 249 piṭṭhe)
6. Adhivāsentu (Ka) 7. Āvañcito (Ka)

သုင်္ကံ ဂဏှန္တေန[၁] သေတစ္ဆတ္တံ ဥဿာပေတွာ ရညာ ဟုတွာ ဘုဉ္ဇိတဗ္ဗံ။ တတ္ထ **ရညာ ပသေနဒိနာ ကောသလေန ဒိန္နံ ရာဇဒါယန္တိ** ဧတ္ထ ရညာ ဒိန္နတ္တာ ရာဇဒါယံ၊ ဒါယကရာဇဒီပနတ္ထံ ပနဿ "ရညာ ပသေနဒိနာ ကောသလေန ဒိန္န"န္တိ ဣဒံ ဝုတ္တံ။ **ဗြဟ္မဒေယျန္တိ** သေဋ္ဌဒေယျံ၊ ယထာ ဒိန္နံ န ပုန ဂဟေတဗ္ဗံ ဟောတိ နိဿဋ္ဌပရိစ္စတ္တံ၊ ဧဝံ ဒိန္နန္တိ အတ္ထော။

၄၂၃။ ဗဟူ ဗဟူ ဟုတွာ သံဟတာတိ[၂] သံဃာ[၃]။ ဧကေကိဿာ ဒိသာယ[၄] သံဃော တေသံ အတ္ထီတိ **သင်္ဃီ**။ ပုဗ္ဗေ ဂါမဿ အန္တော အဂဏာ ဗဟိ နိက္ခမိတွာ ဂဏာ သမ္ပန္နာတိ[၅] **ဂဏီဘူတာ။ ဥတ္တရေနမုခါ**တိ ဥတ္တရဒိသာဘိမုခါ။ **ခတ္တံ အာမန္တေသီ**တိ ခတ္တာ ဝုစ္စတိ ပုစ္ဆိတပဉှဗျာကရဏ-သမတ္ထော မဟာမတ္တော၊ တံ အာမန္တေသိ။ **အာဂမေန္တူ**တိ မုဟုတ္တံ ပဋိမာနေန္တု[၆]၊ အစ္ဆန္တူတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၄၂၄။ **နာနာဝေရဇ္ဇကာနန္တိ** နာနာဝိဓေသု ရဇ္ဇေသု အညေသု ကာသိ-ကောသလာဒီသု ဇာတာ ဝါ နိဝသန္တိ ဝါ၊ တတော ဝါ အာဂတာတိ နာနာဝေရဇ္ဇကာ၊ တေသံ နာနာဝေရဇ္ဇကာနံ။ **ကေနစိဒေဝါ**တိ အနိယမိတေန ယညုပါသနာဒိနာ ကေနစိ ကိစ္စေန။ တေ တဿ ဂမနံ သုတွာ စိန္တေသုံ "အယံ စင်္ကီ ဥဂ္ဂတဗြာဟ္မဏော၊ ယေဘုယျေန စ အညေ ဗြာဟ္မဏာ သမဏံ ဂေါတမံ သရဏံ ဂတာ၊ အယမေဝ န ဂတော။ သွာယံ သစေ တတ္ထ ဂမိဿတိ၊ အဒ္ဓါ သမဏဿ ဂေါတမဿ အာဝဋ္ဋနိယာ မာယာယ အာဝဋ္ဋိတော[၇] သရဏံ ဂမိဿတိ။ တတော ဧတဿာပိ ဂေဟဒွါရေ ဗြာဟ္မဏာနံ အသန္နိပါတော ဘဝိဿတိ။ ဟန္ဒဿ ဂမနန္တရာယံ ကရောမာ"တိ သမ္မန္တယိတွာ တတ္ထ အဂမံသု။ တံ သန္ဓာယ "အထ ခေါ တေ ဗြာဟ္မဏာ"တိအာဒိ ဝုတ္တံ။

တတ္ထ **ဥဘတော**တိ ဒွီဟိ ပက္ခေဟိ။ **မာတိတော စ ပိတိတော စာ**တိ ဘောတော မာတာ ဗြာဟ္မဏီ၊ မာတုမာတာ ဗြာဟ္မဏီ၊ တဿာပိ မာတာ ဗြာဟ္မဏီ။ ပိတာ ဗြာဟ္မဏော၊ ပိတုပိတာ ဗြာဟ္မဏော၊ တဿပိ ပိတာ ဗြာဟ္မဏောတိ ဧဝံ ဘဝံ ဥဘတော သုဇာတော မာတိတော စ ပိတိတော စ။

၁-ဂဏှန္တေန သေတစ္ဆတ္တံ ပဋိဂ္ဂဏှန္တေန (သီ) ၂-သံဃာတာတိ (သီ၊ သျာ၊ က)
၃-သံဃော (သီ) ၄-န ဧကာကိယာဒိန္နာ ဝိယ (က)
၅-ဂဏာ သံဟတာတိ (က)၊ ဂဏသမ္ပန္နာတိ (သျာ)၊ ဂဏသမ္ပတ္တာတိ (ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၂၄၉-ပိဋ္ဌေ)
၆-အဓိဝါသေန္တု (က) ၇-အာဝဉ္စိတော (က)

Saṁsuddhagahaṇikoti saṁsuddhā te matu gahaṇī, saṁsuddhā te mātu kucchīti attho. **Yāva sattamā pitāmahayugā**ti ettha pitu pitā pitāmaho, pitāmahassa yugaṁ pitāmahayugaṁ. **Yugan**ti āyuppamāṇaṁ vuccati. Abhilāpamattameva cetaṁ, atthato pana pitāmahova pitāmahayugaṁ. Tato uddhaṁ sabbepi pubbapurisā pitāmahaggahaṇeneva gahitā. Evaṁ yāva sattamo puriso, tāva saṁsuddhagahaṇiko. Atha vā akkhitto anupakuṭṭho jātivādenāti dasseti. **Akkhitto**ti apanetha etaṁ, kiṁ imināti evaṁ akkhitto anavakkhitto. **Anupakkuṭṭho**ti na upakuṭṭho, na akkosaṁ vā nindaṁ vā pattapubbo. Kena kāraṇenāti. Jātivādena, itipi hīnajātiko esoti evarūpena vacanenāti attho. **Imināpaṅgenā**ti iminâpi kāraṇena.

Aḍḍhoti issaro. **Mahaddhano**ti mahatā dhanena samannāgato. Bhoto hi gehe pathaviyaṁ paṁsuvālikā viya bahu dhanaṁ, samaṇo pana Gotamo adhano bhikkhāya udaraṁ pūretvā yāpetīti dassenti. **Mahābhogo**ti pañcakāmaguṇavasena mahā-upabhogo. Evaṁ yaṁ yaṁ guṇaṁ vadanti, tassa tassa paṭipakkhavasena Bhagavato aguṇaṁyeva dassemāti maññamānā vadanti.

Abhirūpoti aññehi manussehi adhikarūpo. **Dassanīyo**ti divasampi passantānaṁ atittikaraṇato dassanayoggo, dassaneneva cittapasādajananato **pāsādiko.** Pokkharatā vuccati sundarabhāvo, vaṇṇassa pokkharatā vaṇṇapokkharatā, tāya **vaṇṇapokkharatāya,** vaṇṇasampattiyāti attho. Porāṇā pana **pokkharan**ti sarīraṁ vadanti, vaṇṇaṁ vaṇṇameva. Tesaṁ matena vaṇṇo ca pokkharañca vaṇṇapokkharāni, tesaṁ bhāvo vaṇṇapokkharatā. Iti **paramāya vaṇṇapokkharatāyā**ti uttamaparisuddhena vaṇṇena ceva sarīrasaṇṭhānasampattiyā cāti attho. **Brahmavaṇṇī**ti seṭṭhavaṇṇī, parisuddhavaṇṇesupi seṭṭhena suvaṇṇavaṇṇeneva samannāgatoti attho. **Brahmavacchasī**ti mahābrahmuno sarīrasadisena sarīrena samannāgato. **Akhuddāvakāso dassanāyā**ti bhoto sarīre dassanassa okāso na khuddako mahā. Sabbāneva te aṅgapaccaṅgāni dassanīyāneva, tāni cāpi mahantānevāti dīpeti.

သံသုဒ္ဓဂဟဏိကောတိ သံသုဒ္ဓါ တေ မာတု ဂဟဏီ၊ သံသုဒ္ဓါ တေ မာတု ကုစ္ဆီတိ အတ္ထော။ **ယာဝ သတ္တမာ ပိတာမဟယုဂါ**တိ ဧတ္ထ ပိတု ပိတာ ပိတာမဟော၊ ပိတာမဟဿ ယုဂံ ပိတာမဟယုဂံ။ **ယုဂန္တိ** အာယုပ္ပမာဏံ ဝုစ္စတိ။ အဘိလာပမတ္တမေဝ စေတံ၊ အတ္ထတော ပန ပိတာမဟောဝ ပိတာမဟယုဂံ။ တတော ဥဒ္ဓံ သဗ္ဗေပိ ပုဗ္ဗပုရိသာ ပိတာမဟဂ္ဂဟဏေနေဝ ဂဟိတာ။ ဧဝံ ယာဝ သတ္တမော ပုရိသော၊ တာဝ သံသုဒ္ဓဂဟဏိကော။ အထ ဝါ အက္ခိတ္တော အနုပကုဋ္ဌော ဇာတိဝါဒေနာတိ ဒဿေတိ။ **အက္ခိတ္တော**တိ အပနေထ ဧတံ၊ ကိံ ဣမိနာတိ ဧဝံ အက္ခိတ္တော အနဝက္ခိတ္တော။ **အနုပက္ကုဋ္ဌော**တိ န ဥပကုဋ္ဌော၊ န အက္ကောသံ ဝါ နိန္ဒံ ဝါ ပတ္တပုဗ္ဗော။ ကေန ကာရဏေနာတိ။ ဇာတိဝါဒေန၊ ဣတိပိ ဟီနဇာတိကော ဧသောတိ ဧဝရူပေန ဝစနေနာတိ အတ္ထော။ **ဣမိနာပင်္ဂေနာ**တိ ဣမိနာပိ ကာရဏေန။

အဍ္ဎောတိ ဣဿရော။ **မဟဒ္ဓနော**တိ မဟတာ ဓနေန သမန္နာဂတော။ ဘောတော ဟိ ဂေဟေ ပထဝိယံ ပံသုဝါလိကာ ဝိယ ဗဟု ဓနံ၊ သမဏော ပန ဂေါတမော အဓနော ဘိက္ခာယ ဥဒရံ ပူရေတွာ ယာပေတီတိ ဒဿေန္တိ။ **မဟာဘောဂေါ**တိ ပဉ္စကာမဂုဏဝသေန မဟာဥပဘောဂေါ။ ဧဝံ ယံ ယံ ဂုဏံ ဝဒန္တိ၊ တဿ တဿ ပဋိပက္ခဝသေန ဘဂဝတော အဂုဏံယေဝ ဒဿေမာတိ မညမာနာ ဝဒန္တိ။

အဘိရူပေါတိ အညေဟိ မနုဿေဟိ အဓိကရူပေါ။ **ဒဿနီယော**တိ ဒိဝသမ္ပိ ပဿန္တာနံ အတိတ္တိကရဏတော ဒဿနယောဂ္ဂေါ၊ ဒဿနေနေဝ စိတ္တပသာဒဇနနတော **ပါသာဒိကော။** ပေါက္ခရတာ ဝုစ္စတိ သုန္ဒရဘာဝေါ၊ ဝဏ္ဏဿ ပေါက္ခရတာ ဝဏ္ဏပေါက္ခရတာ၊ တာယ **ဝဏ္ဏပေါက္ခရတာယ၊** ဝဏ္ဏသမ္ပတ္တိယာတိ အတ္ထော။ ပေါရာဏာ ပန **ပေါက္ခရန္တိ** သရီရံ ဝဒန္တိ၊ ဝဏ္ဏံ ဝဏ္ဏမေဝ။ တေသံ မတေန ဝဏ္ဏော စ ပေါက္ခရဉ္စ ဝဏ္ဏပေါက္ခရာနိ၊ တေသံ ဘာဝေါ ဝဏ္ဏပေါက္ခရတာ။ ဣတိ **ပရမာယ ဝဏ္ဏပေါက္ခရတာယာ**တိ ဥတ္တမပရိသုဒ္ဓေန ဝဏ္ဏေန စေဝ သရီရသဏ္ဌာနသမ္ပတ္တိယာ စာတိ အတ္ထော။ **ဗြဟ္မဝဏ္ဏီ**တိ သေဋ္ဌဝဏ္ဏီ၊ ပရိသုဒ္ဓဝဏ္ဏေသုပိ သေဋ္ဌေန သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏေနေဝ သမန္နာဂတောတိ အတ္ထော။ **ဗြဟ္မဝစ္ဆသီ**တိ မဟာဗြဟ္မုနော သရီရသဒိသေန သရီရေန သမန္နာဂတော။ **အခုဒ္ဒါဝကာသော ဒဿနာယာ**တိ ဘောတော သရီရေ ဒဿနဿ ဩကာသော န ခုဒ္ဒကော မဟာ။ သဗ္ဗာနေဝ တေ အင်္ဂပစ္စင်္ဂါနိ ဒဿနီယာနေဝ၊ တာနိ စာပိ မဟန္တာနေဝါတိ ဒီပေတိ။

Sīlamassa atthīti **sīlavā.** Vuddhaṁ vaḍḍhitaṁ sīlamassāti **vuddhasīlī. Vuddhasīlenā**ti vuddhena vaḍḍhitena sīlena. **Samannāgato**ti yutto, idaṁ vuddhasīlīpadasseva vevacanaṁ. Sabbametaṁ pañcasīlamattameva sandhāya vadanti.

Kalyāṇavācoti-ādīsu kalyāṇā sundarā parimaṇḍalapadabyañjanā vācā assāti kalyāṇavāco. Kalyāṇaṁ madhuraṁ vākkaraṇaṁ assāti **kalyāṇavākkaraṇo.** Vākkaraṇanti udāharaṇaghoso. Guṇaparipuṇṇabhāvena pure bhavāti **porī.** Pure vā bhavattā porī. Nāgarikitthiyā sukhumālattanena sadisātipi porī. Tāya **poriyā. Vissaṭṭhāyā**ti apalibuddhāya, sandiṭṭha[1] vilambitādidosarahitāya. **Anelagalāyā**ti elagalena virahitāya. Ekaccassa hi kathentassa elaṁ galati, lālā vā paggharati, kheḷaphusitāni vā nikkhamanti, tassa vācā elagalā nāma hoti. Tabbiparitāyāti attho. **Atthassa viññāpaniyā**ti ādimajjhapariyosānaṁ pākaṭaṁ katvā bhāsitatthassa viññāpanasamatthāya. Sesamettha brāhmaṇavaṇṇe uttānameva.

425. **Evaṁ vutte**ti evaṁ tehi brāhmaṇehi vutte Caṅkī "ime brāhmaṇā attano vaṇṇe vuccamāne atussanakasatto nāma natthi, vaṇṇamassa bhaṇitvā nivāressāmāti jāti-ādīhi mama vaṇṇaṁ vadanti, na kho pana me yuttaṁ attano vaṇṇe rajjituṁ[2]. Handāhaṁ etesaṁ vādaṁ bhinditvā samaṇassa Gotamassa mahantabhāvaṁ ñāpetvā etesaṁ tattha gamanaṁ karomī"ti cintetvā **tena hi bho mamāpi suṇāthā**ti-ādimāha. Tattha yepi "ubhato sujāto"ti-ādayo attano guṇehi sadisā guṇā, tepi "ko cāhaṁ, ke ca samaṇassa Gotamassa jātisampatti-ādayo guṇā"ti attano guṇehi uttaritareyeva maññamāno, itare pana ekanteneva Bhagavato mahantabhāvadīpanatthaṁ pakāseti. **Mayameva arahāmā**ti evaṁ niyamento cettha idaṁ dīpeti—yadi guṇamahantatāya upasaṅkamitabbo nāma hoti, yathā Sineruṁ upanidhāya sāsapo, mahāsamuddaṁ upanimāya gopadakaṁ, sattasu mahāsaresu udakaṁ upanidhāya ussāvabindu paritto lāmako, evamevaṁ samaṇassa Gotamassa jātisampatti-ādayo guṇe upanidhāya amhākaṁ

---

1. Sandiddha (Sī) 2. Rañjituṁ (Sī)

သီလမဿ အတ္ထီတိ **သီလဝါ**။ ဝုဍ္ဎံ ဝဍ္ဎိတံ သီလမဿာတိ **ဝုဍ္ဎသီလီ**။ **ဝုဍ္ဎသီလေနာ**တိ ဝုဍ္ဎေန ဝဍ္ဎိတေန သီလေန။ **သမန္နာဂတော**တိ ယုတ္တော၊ ဣဒံ ဝုဍ္ဎသီလီပဒဿေဝ ဝေဝစနံ။ သဗ္ဗမေတံ ပဉ္စသီလမတ္တမေဝ သန္ဓာယ ဝဒန္တိ။

ကလျာဏဝါစောတိအာဒီသု ကလျာဏာ သုန္ဒရာ ပရိမဏ္ဍလပဒဗျဉ္ဇနာ ဝါစာ အဿာတိ ကလျာဏဝါစော။ ကလျာဏံ မဓုရံ ဝါက္ကရဏံ အဿာတိ **ကလျာဏဝါက္ကရဏော**။ ဝါက္ကရဏန္တိ ဥဒါဟရဏဃောသော။ ဂုဏပရိပုဏ္ဏဘာဝေန ပုရေ ဘဝါတိ **ပေါရီ**။ ပုရေ ဝါ ဘဝတ္တာ ပေါရီ။ နာဂရိကိတ္ထိယာ သုခုမာလတ္တနေန သဒိသာတိပိ ပေါရီ။ တာယ **ပေါရိယာ**။ **ဝိဿဋ္ဌာယာ**တိ အပလိဗုဒ္ဓါယ၊ သန္ဒိဋ္ဌ[1]ဝိလမ္ဗိတာဒိဒေါသရဟိတာယ။ **အနေလဂလာယာ**တိ ဧလဂလေန ဝိရဟိတာယ။ ဧကစ္စဿ ဟိ ကထေန္တဿ ဧလံ ဂလတိ၊ လာလာ ဝါ ပဃ္ဃရတိ၊ ခေဠဖုသိတာနိ ဝါ နိက္ခမန္တိ၊ တဿ ဝါစာ ဧလဂလာ နာမ ဟောတိ။ တဗ္ဗိပရိတာယာတိ အတ္ထော။ **အတ္ထဿ ဝိညာပနိယာ**တိ အာဒိမဇ္ဈပရိယောသာနံ ပါကဋံ ကတွာ ဘာသိတတ္ထဿ ဝိညာပနသမတ္ထာယ။ သေသမေတ္ထ ဗြာဟ္မဏဝဏ္ဏေ ဥတ္တာနမေဝ။

၄၂၅။ **ဧဝံ ဝုတ္တေ**တိ ဧဝံ တေဟိ ဗြာဟ္မဏေဟိ ဝုတ္တေ စင်္ကီ "ဣမေ ဗြာဟ္မဏာ အတ္တနော ဝဏ္ဏေ ဝုစ္စမာနေ အတုဿနကသတ္တော နာမ နတ္ထိ၊ ဝဏ္ဏမဿ ဘဏိတွာ နိဝါရေဿာမာတိ ဇာတိအာဒီဟိ မမ ဝဏ္ဏံ ဝဒန္တိ၊ န ခေါ ပန မေ ယုတ္တံ အတ္တနော ဝဏ္ဏေ ရဇ္ဇိတုံ[2]။ ဟန္ဒာဟံ ဧတေသံ ဝါဒံ ဘိန္ဒိတွာ သမဏဿ ဂေါတမဿ မဟန္တဘာဝံ ဉာပေတွာ ဧတေသံ တတ္ထ ဂမနံ ကရောမီ"တိ စိန္တေတွာ **တေန ဟိ ဘော မမာပိ သုဏာထာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ ယေပိ "ဥဘတော သုဇာတော"တိအာဒယော အတ္တနော ဂုဏေဟိ သဒိသာ ဂုဏာ၊ တေပိ "ကော စာဟံ၊ ကေ စ သမဏဿ ဂေါတမဿ ဇာတိသမ္ပတ္တိအာဒယော ဂုဏာ"တိ အတ္တနော ဂုဏေဟိ ဥတ္တရိတရေယေဝ မညမာနော, ဣတရေ ပန ဧကန္တေနေဝ ဘဂဝတော မဟန္တဘာဝဒီပနတ္ထံ ပကာသေတိ။ **မယမေဝ အရဟာမာ**တိ ဧဝံ နိယမေန္တော စေတ္ထ ဣဒံ ဒီပေတိ—ယဒိ ဂုဏမဟန္တတာယ ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗော နာမ ဟောတိ၊ ယထာ သိနေရုံ ဥပနိဓာယ သာသပေါ၊ မဟာသမုဒ္ဒံ ဥပနိဓာယ ဂေါပဒကံ၊ သတ္တသု မဟာသရေသု ဥဒကံ ဥပနိဓာယ ဥဿာဝဗိန္ဒု ပရိတ္တော လာမကော၊ ဧဝမေဝံ သမဏဿ ဂေါတမဿ ဇာတိသမ္ပတ္တိအာဒယော ဂုဏေ ဥပနိဓာယ အမှာကံ

၁-သန္ဒိဒ္ဓ (သီ) ၂-ရဉ္ဇိတုံ (သီ)

guṇā parittā lāmakā, tasmā mayameva arahāma taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamitunti.

Bhūmigatañca vehāsaṭṭhañcāti ettha rājaṅgaṇe ceva uyyāne ca sudhāmaṭṭhā pokkharaṇiyo sattaratanapūriṁ katvā bhūmiyaṁ ṭhapitaṁ dhanaṁ bhūmigataṁ nāma, pāsādaniyūhādayo pana pūretvā ṭhapitaṁ vehāsaṭṭhaṁ nāma. Evaṁ tāva kulapariyāyena āgataṁ. Tathāgatassa pana jātadivaseyeva saṅkho elo uppalo puṇḍarīkoti cattāro nidhayo upagatā. Tesu saṅkho gāvutiko, elo aḍḍhayojaniko, uppalo tigāvutiko, puṇḍarīko yojanikoti. Tesupi gahitagahitaṭṭhānaṁ pūratiyeva. Iti Bhagavā pahūtaṁ hiraññasuvaṇṇaṁ ohāya pabbajitoti veditabbo. **Daharo vā**ti-ādīni heṭṭhā vitthāritāneva.

Akhuddāvakāsoti ettha Bhagavati aparimāṇoyeva dassanāvakāsoti veditabbo. Tatridaṁ vatthu—Rājagahe kira aññataro brāhmaṇo "samaṇassa kira Gotamassa pamāṇaṁ gahetuṁ na sakkā"ti sutvā Bhagavato piṇḍāya pavisanakāle saṭṭhihatthaṁ veḷuṁ gahetvā nagaradvārassa bahi ṭhatvā sampatte Bhagavati veḷuṁ gahetvā samīpe aṭṭhāsi, veḷu Bhagavato jāṇumattaṁ pāpuṇi. Punadivase dve veḷū ghaṭetvā samīpe aṭṭhāsi, Bhagavā dvinnaṁ veḷūnaṁ upari dviveḷumattameva[1] paññāyamāno "brāhmaṇa kiṁ karosī"ti āha. Tumhākaṁ pamāṇaṁ gaṇhāmīti. "Brāhmaṇa sacepi tvaṁ sakalacakkavāḷagabbhaṁ pūretvā ṭhitaveḷuṁ ghaṭetvā[2] āgamissasi, neva me pamāṇaṁ gahetuṁ sakkhissasi. Na hi mayā cattāri asaṅkhyeyyāni kappasatasahassaṁ ca tathā pāramiyo pūritā, yathā me paro pamāṇaṁ gaṇheyya, atulo brāhmaṇa Tathāgato appameyyo"ti vatvā Dhammapade[3] gāthamāha. Gāthāpariyosāne caturāsītipāṇasahassāni amataṁ piviṁsu.

Aparampi vatthu—Rāhu kira Asurindo cattāri yojanasahassāni aṭṭha ca yojana satāni ucco, bāhantaramassa dvādasayojanasatāni, hatthatalapādatalānaṁ puthulatā tīṇi yojanasatāni, aṅgulipabbāni

1. Veḷumattameva (Sī)

2. Ṭhitaveḷuṁ gahetvā ghaṭetvā (Sī), ṭhitaveḷū ghaṭetvā (Syā)

3. Khu 1. 42 piṭṭhe.

ဂုဏာ ပရိတ္တာ လာမကာ၊ တသ္မာ မယမေဝ အရဟာမ တံ ဘဝန္တံ ဂေါတမံ ဒဿနာယ ဥပသင်္ကမိတုန္တိ။

ဘူမိဂတဉ္စ ဝေဟာသဋ္ဌဉ္စာတိ ဧတ္ထ ရာဇင်္ဂဏေ စေဝ ဥယျာနေ စ သုဓာမဋ္ဌာ ပေါက္ခရဏိယော သတ္တရတနပူရိံ ကတွာ ဘူမိယံ ဌပိတံ ဓနံ ဘူမိဂတံ နာမ၊ ပါသာဒနိယူဟာဒယော ပန ပူရေတွာ ဌပိတံ ဝေဟာသဋ္ဌံ နာမ။ ဧဝံ တာဝ ကုလပရိယာယေန အာဂတံ။ တထာဂတဿ ပန ဇာတဒိဝသေယေဝ သင်္ခေါ ဧလော ဥပ္ပလော ပုဏ္ဍရီကောတိ စတ္တာရော နိဓယော ဥပဂတာ။ တေသု သင်္ခေါ ဂါဝုတိကော၊ ဧလော အဍ္ဎယောဇနိကော၊ ဥပ္ပလော တိဂါဝုတိကော၊ ပုဏ္ဍရီကော ယောဇနိကောတိ။ တေသုပိ ဂဟိတဂဟိတဋ္ဌာနံ ပူရတိယေဝ။ ဣတိ ဘဂဝါ ပဟူတံ ဟိရညသုဝဏ္ဏံ ဩဟာယ ပဗ္ဗဇိတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ **ဒဟရော ဝါ**တိအာဒီနိ ဟေဋ္ဌာ ဝိတ္ထာရိတာနေဝ။

အခုဒ္ဒါဝကာသောတိ ဧတ္ထ ဘဂဝတိ အပရိမာဏောယေဝ ဒဿနာဝကာသောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ တတြိဒံ ဝတ္ထု—ရာဇဂဟေ ကိရ အညတရော ဗြာဟ္မဏော "သမဏဿ ကိရ ဂေါတမဿ ပမာဏံ ဂဟေတုံ န သက္ကာ"တိ သုတွာ ဘဂဝတော ပိဏ္ဍာယ ပဝိသနကာလေ သဋ္ဌိဟတ္ထံ ဝေဠုံ ဂဟေတွာ နဂရဒွါရဿ ဗဟိ ဌတွာ သမ္ပတ္တေ ဘဂဝတိ ဝေဠုံ ဂဟေတွာ သမီပေ အဋ္ဌာသိ၊ ဝေဠု ဘဂဝတော ဇာဏုမတ္တံ ပါပုဏိ။ ပုနဒိဝသေ ဒွေ ဝေဠူ ဃဋေတွာ သမီပေ အဋ္ဌာသိ၊ ဘဂဝါ ဒွိန္နံ ဝေဠူနံ ဥပရိ ဒွိဝေဠုမတ္တမေဝ[1] ပညာယမာနော "ဗြာဟ္မဏ ကိံ ကရောသီ"တိ အာဟ။ တုမှာကံ ပမာဏံ ဂဏှာမီတိ။ "ဗြာဟ္မဏ သစေပိ တွံ သကလစက္ကဝါဠဂဗ္ဘံ ပူရေတွာ ဌိတဝေဠုံ ဃဋေတွာ[2] အာဂမိဿသိ၊ နေဝ မေ ပမာဏံ ဂဟေတုံ သက္ခိဿသိ။ န ဟိ မယာ စတ္တာရိ အသင်္ချေယျာနိ ကပ္ပသတသဟဿံ စ တထာ ပါရမိယော ပူရိတာ၊ ယထာ မေ ပရော ပမာဏံ ဂဏှေယျ၊ အတုလော ဗြာဟ္မဏ တထာဂတော အပ္ပမေယျော"တိ ဝတွာ ဓမ္မပဒေ[3] ဂါထမာဟ။ ဂါထာပရိယောသာနေ စတုရာသီတိပါဏသဟဿာနိ အမတံ ပိဝိံသု။

အပရမ္ပိ ဝတ္ထု—ရာဟု ကိရ အသုရိန္ဒော စတ္တာရိ ယောဇနသဟဿာနိ အဋ္ဌ စ ယောဇနသတာနိ ဥစ္စော၊ ဗာဟန္တရမဿ ဒွါဒသယောဇနသတာနိ၊ ဟတ္ထတလပါဒတလာနံ ပုထုလတာ တီဏိ ယောဇနသတာနိ၊ အင်္ဂုလိပဗ္ဗာနိ

၁-ဝေဠုမတ္တမေဝ (သီ)

၂-ဌိတဝေဠုံ ဂဟေတွာ ဃဋေတွာ (သီ)၊ ဌိတဝေဠူ ဃဋေတွာ (သျာ)

၃-ခု ၁-၄၂-ပိဋ္ဌေ။

paṇṇāsayojanāni, bhamukantaraṁ paṇṇāsayojanaṁ, nalāṭaṁ tiyojanasataṁ, sīsaṁ navayojanasataṁ. So “ahaṁ uccosmi, Satthāraṁ onamitvā oloketuṁ na sakkhissāmī”ti na gacchati. So ekadivasaṁ Bhagavato vaṇṇaṁ sutvā “yathā kathañca olokessāmī”ti āgato. Bhagavā tassa ajjhāsayaṁ viditvā “catūsu iriyāpathesu katarena dassemī”ti cintetvā “ṭhitako nāma nīcopi ucco viya paññāyati, nipannovassa attānaṁ dassessāmī”ti “Ānanda Gandhakuṭipariveṇe mañcakaṁ paññāpehī”ti vatvā tattha sīhaseyyaṁ kappesi. Rāhu āgantvā nipannaṁ Bhagavantaṁ gīvaṁ unnāmetvā nabhamajjhe puṇṇacandaṁ viya ulloketi. Kimidaṁ Asurindāti ca vutte Bhagavā onamitvā oloketuṁ na sakkhissāmīti na gacchinti. Na mayā Asurinda adhomukhena pāramiyo pūritā, uddhaggaṁ me katvā dānaṁ dinnanti. Taṁdivasaṁ Rāhu saraṇaṁ agamāsi. Evaṁ Bhagavā akhuddāvakāso dassanāya.

Catupārisuddhisīlena **sīlavā.** Taṁ pana sīlaṁ ariyaṁ uttamaṁ parisuddhaṁ, tenāha **ariyasīlī**ti. Tadeva anavajjaṭṭhena kusalaṁ, tenāha **kusalasīlī**ti. **Kusalena sīlenā**ti idamassa vevacanaṁ. **Bahūnaṁ ācariyapācariyo**ti Bhagavato ekekāya dhammadesanāya caturāsītipāṇasahassāni aparimāṇāpi devamanussā maggaphalāmataṁ pivanti. Tasmā bahūnaṁ ācariyo, sāvakavineyyānaṁ pācariyoti.

Khīṇakāmarāgoti ettha kāmaṁ Bhagavato sabbepi kilesā khīṇā, brāhmaṇo pana te na jānāti, attano jānanaṭṭhāneyeva guṇaṁ katheti. **Vigatacāpallo**ti “pattamaṇḍanā cīvaramaṇḍanā senāsanamaṇḍanā imassa vā pūtikāyassa -pa- kelanā paṭikelanā”ti[1] evaṁ vuttacāpalyavirahito.

Apāpapurekkhāroti apāpe navalokuttaradhamme purato katvā vicarati. **Brahmaññāya pajāyā**ti Sāriputtamoggallānamahākassapādibhedāya brāhmaṇapajāya. (Aviruddho hi so)[2] etissāya pajāya purekkhāro. Ayaṁ hi pajā samaṇaṁ Gotamaṁ purato katvā caratīti attho. Apica **apāpapurekkhāro**ti na pāpapurekkhāro, na pāpaṁ purato

1. Kelāyanā paṭikelāyanā (Sī, Ka) Abhi 2. 365 piṭṭhe pana passitabbaṁ.
2. Sīhaḷa-potthake Dī-Ṭṭha 1. 255 piṭṭhe ca natthi.

ပဏ္ဏာသယောဇနာနိ၊ ဘမုကန္တရံ ပဏ္ဏာသယောဇနံ၊ နလာဋံ တိယောဇနသတံ၊ သီသံ နဝယောဇနသတံ။ သော “အဟံ ဥစ္စောသ္မိ၊ သတ္ထာရံ ဩနမိတွာ ဩလောကေတုံ န သက္ခိဿာမီ”တိ န ဂစ္ဆတိ။ သော ဧကဒိဝသံ ဘဂဝတော ဝဏ္ဏံ သုတွာ “ယထာ ကထဉ္စ ဩလောကေဿာမီ”တိ အာဂတော။ ဘဂဝါ တဿ အဇ္ဈာသယံ ဝိဒိတွာ “စတူသု ဣရိယာပထေသု ကတရေန ဒဿေမီ”တိ စိန္တေတွာ “ဌိတကော နာမ နီစောပိ ဥစ္စော ဝိယ ပညာယတိ၊ နိပန္နောဝဿ အတ္တာနံ ဒဿေဿာမီ”တိ “အာနန္ဒ ဂန္ဓကုဋိပရိဝေဏေ မဉ္စကံ ပညာပေဟီ”တိ ဝတွာ တတ္ထ သီဟသေယျံ ကပ္ပေသိ။ ရာဟု အာဂန္တွာ နိပန္နံ ဘဂဝန္တံ ဂီဝံ ဥန္နာမေတွာ နဘမဇ္ဈေ ပုဏ္ဏစန္ဒံ ဝိယ ဥလ္လောကေတိ။ ကိမိဒံ အသုရိန္ဒာတိ စ ဝုတ္တေ ဘဂဝါ ဩနမိတွာ ဩလောကေတုံ န သက္ခိဿာမီတိ န ဂစ္ဆိန္တိ။ န မယာ အသုရိန္ဒ အဓောမုခေန ပါရမိယော ပူရိတာ၊ ဥဒ္ဒဂ္ဂံ မေ ကတွာ ဒါနံ ဒိန္နန္တိ။ တံဒိဝသံ ရာဟု သရဏံ အဂမာသိ။ ဧဝံ ဘဂဝါ အခုဒ္ဒါဝကာသော ဒဿနာယ။

စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလေန **သီလဝါ**။ တံ ပန သီလံ အရိယံ ဥတ္တမံ ပရိသုဒ္ဓံ၊ တေနာဟ **အရိယသီလီ**တိ။ တဒေဝ အနဝဇ္ဇဋ္ဌေန ကုသလံ၊ တေနာဟ **ကုသလသီလီ**တိ။ **ကုသလေန သီလေနာ**တိ ဣဒမဿ ဝေဝစနံ။ **ဗဟူနံ အာစရိယပါစရိယော**တိ ဘဂဝတော ဧကေကာယ ဓမ္မဒေသနာယ စတုရာသီတိပါဏသဟဿာနိ အပရိမာဏာပိ ဒေဝမနုဿာ မဂ္ဂဖလာမတံ ပိဝန္တိ။ တသ္မာ ဗဟူနံ အာစရိယော၊ သာဝကဝိနေယျာနံ ပါစရိယောတိ။

ခီဏကာမရာဂေါတိ ဧတ္ထ ကာမံ ဘဂဝတော သဗ္ဗေပိ ကိလေသာ ခီဏာ၊ ဗြာဟ္မဏော ပန တေ န ဇာနာတိ၊ အတ္တနော ဇာနနဋ္ဌာနေယေဝ ဂုဏံ ကထေတိ။ **ဝိဂတစာပလ္လော**တိ “ပတ္တမဏ္ဍနာ စီဝရမဏ္ဍနာ သေနာသနမဏ္ဍနာ ဣမဿ ဝါ ပူတိကာယဿ။ပ။ ကေလနာ ပဋိကေလနာ”တိ[၁] ဧဝံ ဝုတ္တစာပလျဝိရဟိတော။

အပါပပုရေက္ခာရောတိ အပါပေ နဝလောကုတ္တရဓမ္မေ ပုရတော ကတွာ ဝိစရတိ။ **ဗြဟ္မညာယ ပဇာယာ**တိ သာရိပုတ္တမောဂ္ဂလ္လာနမဟာကဿပါဒိဘေဒါယ ဗြာဟ္မဏပဇာယ။ (အဝိရုဒ္ဓေါ ဟိ သော)[၂] ဧတိဿာယ ပဇာယ ပုရေက္ခာရော။ အယံ ဟိ ပဇာ သမဏံ ဂေါတမံ ပုရတော ကတွာ စရတီတိ အတ္ထော။ အပိစ **အပါပပုရေက္ခာရော**တိ န ပါပပုရေက္ခာရော၊ န ပါပံ ပုရတော

၁-ကေလာယနာ ပဋိကေလာယနာ (သီ၊ က) အဘိ ၂-၃၆၅-ပိဋ္ဌေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။
၂-သီဟဠပေါတ္ထကေ ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၂၅၅-ပိဋ္ဌေ စ နတ္ထိ။

katvā carati, pāpaṁ na icchatīti attho. Kassa? **Brahmaññāya pajāya,** attanā saddhiṁ paṭiviruddhāyapi brāhmaṇapajāya aviruddho hitasukhatthikoyevāti vuttaṁ hoti.

Tiroraṭṭhāti pararaṭṭhato. **Tirojanapadā**ti parajanapadato. **Saṁpucchituṁ āgacchantī**ti khattiyapaṇḍitādayo ceva brāhmaṇagandhabbādayo ca pañhe abhisaṅkharitvā pucchissāmāti āgacchanti. Tattha keci pucchāya vā dosaṁ vissajjanasampaṭicchane vā asamatthataṁ sallakkhetvā apucchitvāva tuṇhī nisīdanti, keci pucchanti, kesañci Bhagavā pucchāya ussāhaṁ janetvā vissajjeti. Evaṁ sabbesampi tesaṁ vimatiyo tīraṁ patvā mahāsamuddassa ūmiyo viya Bhagavantaṁ patvāva bhijjanti. Sesamettha Tathāgatassa vaṇṇe uttānameva.

Atithī no te hontīti te amhākaṁ āgantukā navakā pāhunakā hontīti attho. **Pariyāpuṇāmī**ti jānāmi. **Aparimāṇavaṇṇo**ti tathārūpeneva Sabbaññunāpi appameyyavaṇṇo, pageva mādisenāti dasseti. Vuttampi cetaṁ—

“Buddhopi Buddhassa bhaṇeyya vaṇṇaṁ,
Kappampi ce aññamabhāsamāno.
Khīyetha kappo ciradīghamantare,
Vaṇṇo na khīyetha Tathāgatassā”ti.

Imaṁ pana guṇakathaṁ sutvā te brāhmaṇā cintayiṁsu “yathā caṅkī samaṇassa Gotamassa vaṇṇaṁ bhāsati, anomaguṇo so bhavaṁ Gotamo, evaṁ tassa guṇe jānamānena kho pana iminā aticiraṁ adhivāsitaṁ, handa naṁ anuvattāmā”ti anuvattamānā “tena hi bho”ti-ādimāhaṁsu.

426. **Opātetī**ti paveseti. **Saṁpurekkharontī**ti puttamattanattamattampi samānaṁ purato katvā vicaranti.

427. **Mantapada**nti mantāyeva mantapadaṁ, vedoti attho. **Itihitiha paramparāyā**ti evaṁ kira evaṁ kirāti paramparabhāvena āgatanti dīpeti.

ကတွာ စရတိ၊ ပါပံ န ဣစ္ဆတီတိ အတ္ထော။ ကဿ? **ဗြဟ္မညာယ ပဇာယ၊** အတ္တနာ သဒ္ဓိံ ပဋိဝိရုဒ္ဓါယပိ ဗြာဟ္မဏပဇာယ အဝိရုဒ္ဓေါ ဟိတသုခတ္ထိကောယေဝါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

တိရောရဋ္ဌာတိ ပရရဋ္ဌတော။ **တိရောဇနပဒါ**တိ ပရဇနပဒတော။ **သံပုစ္ဆိတုံ အာဂစ္ဆန္တီ**တိ ခတ္တိယပဏ္ဍိတာဒယော စေဝ ဗြာဟ္မဏဂန္ဓဗ္ဗာဒယော စ ပဉှေ အဘိသင်္ခရိတွာ ပုစ္ဆိဿာမာတိ အာဂစ္ဆန္တိ။ တတ္ထ ကေစိ ပုစ္ဆာယ ဝါ ဒေါသံ ဝိဿဇ္ဇနသမ္ပဋိစ္ဆနေ ဝါ အသမတ္ထတံ သလ္လက္ခေတွာ အပုစ္ဆိတွာဝ တုဏှီ နိသီဒန္တိ၊ ကေစိ ပုစ္ဆန္တိ၊ ကေသဉ္စိ ဘဂဝါ ပုစ္ဆာယ ဥဿာဟံ ဇနေတွာ ဝိဿဇ္ဇေတိ။ ဧဝံ သဗ္ဗေသမ္ပိ တေသံ ဝိမတိယော တီရံ ပတွာ မဟာသမုဒ္ဒဿ ဦမိယော ဝိယ ဘဂဝန္တံ ပတွာဝ ဘိဇ္ဇန္တိ။ သေသမေတ္ထ တထာဂတဿ ဝဏ္ဏေ ဥတ္တာနမေဝ။

အတိထီ နော တေ ဟောန္တီတိ တေ အမှာကံ အာဂန္တုကာ နဝကာ ပါဟုနကာ ဟောန္တီတိ အတ္ထော။ **ပရိယာပုဏာမီ**တိ ဇာနာမိ။ **အပရိမာဏဝဏ္ဏော**တိ တထာရူပေနေဝ သဗ္ဗညုနာပိ အပ္ပမေယျဝဏ္ဏော၊ ပဂေဝ မာဒိသေနာတိ ဒဿေတိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ—

“ဗုဒ္ဓေါပိ ဗုဒ္ဓဿ ဘဏေယျ ဝဏ္ဏံ၊
ကပ္ပမ္ပိ စေ အညမဘာသမာနော။
ခီယေထ ကပ္ပေါ စိရဒီဃမန္တရေ၊
ဝဏ္ဏော န ခီယေထ တထာဂတဿာ”တိ။

ဣမံ ပန ဂုဏကထံ သုတွာ တေ ဗြာဟ္မဏာ စိန္တယိံသု “ယထာ စင်္ကီ သမဏဿ ဂေါတမဿ ဝဏ္ဏံ ဘာသတိ၊ အနောမဂုဏော သော ဘဝံ ဂေါတမော၊ ဧဝံ တဿ ဂုဏေ ဇာနမာနေန ခေါ ပန ဣမိနာ အတိစိရံ အဓိဝါသိတံ၊ ဟန္ဒ နံ အနုဝတ္တာမာ”တိ အနုဝတ္တမာနာ “တေန ဟိ ဘော”တိ-အာဒိမာဟံသု။

၄၂၆။ **ဩပါတေတီ**တိ ပဝေသေတိ။ **သံပုရေက္ခရောန္တီ**တိ ပုတ္တမတ္တနတ္တမတ္တမ္ပိ သမာနံ ပုရတော ကတွာ ဝိစရန္တိ။

၄၂၇။ **မန္တပဒ**န္တိ မန္တာယေဝ မန္တပဒံ၊ ဝေဒေါတိ အတ္ထော။ **ဣတိဟိတိဟ ပရမ္ပရာယာ**တိ ဧဝံ ကိရ ဧဝံ ကိရာတိ ပရမ္ပရဘာဝေန အာဂတန္တိ ဒီပေတိ။

Piṭakasampadāyāti pāvacanasaṅkhātasampattiyā. Sāvitti-ādīhi chandabandhehi ca vaggabandhehi ca sampādetvā āgatanti dasseti. **Tattha cā**ti tasmiṁ mantapade. **Pavattāro**ti pavattayitāro. **Yesan**ti yesaṁ santakaṁ. **Mantapadan**ti vedasaṅkhātaṁ mantameva[1]. **Gītan**ti aṭṭhakādīhi dasahi porāṇakabrāhmaṇehi padasampattivasena[2] sajjhāyitaṁ. **Pavuttan**ti aññesaṁ vuttaṁ, vācitanti attho. **Samihitan**ti samupabyūḷhaṁ[3] rāsikataṁ, piṇḍaṁ katvā ṭhapitanti attho. **Tadanugāyantī**ti etarahi brāhmaṇā taṁ tehi pubbe gītaṁ[4] anugāyanti anusajjhāyanti vādenti. **Tadanubhāsantī**ti taṁ anubhāsanti, idaṁ purimasseva vevacanaṁ. **Bhāsitamanubhāsantī**ti tehi bhāsitaṁ sajjhāyitaṁ anusajjhāyanti. **Vācitamanuvācentī**ti tehi aññesaṁ vācitaṁ anuvācenti. **Seyyathidan**ti te katameti attho. **Aṭṭhako**ti-ādīni tesaṁ nāmāni, te kira dibbena cakkhunā oloketvā parūpaghātaṁ akatvā Kassapasammāsambuddhassa Bhagavato pāvacanena saha saṁsandetvā mante ganthesuṁ, aparāpare pana brāhmaṇā pāṇātipātādīni pakkhipitvā tayo vede bhinditvā Buddhavacanena saddhiṁ viruddhe akaṁsu.

428. **Andhaveṇī**ti andhapaveṇī. Ekena hi cakkhumatā gahitayaṭṭhiyā koṭiṁ eko andho gaṇhāti, taṁ andhaṁ añño, taṁ aññoti evaṁ paṇṇāsa saṭṭhi andhā paṭipāṭiyā ghaṭitā andhaveṇīti vuccati. **Paramparāsaṁsattā**ti aññamaññaṁ laggā, yaṭṭhiggāhakenapi cakkhumatā virahitāti attho. Eko kira dhutto andhagaṇaṁ disvā "asukasmiṁ nāma gāme khajjabhojjaṁ sulabhan"ti ussāhetvā tehi "tattha no sāmi nehi, idaṁ nāma te demā"ti vutte lañjaṁ gahetvā antarāmagge maggā okkamma mahantaṁ gacchaṁ anuparigantvā purimassa hatthena pacchimassa kacchaṁ gaṇhāpetvā "kiñci kammaṁ atthi, gacchatha tāva tumhe"ti vatvā palāyi. Te divasampi gantvā maggaṁ avindamānā "kahaṁ bho cakkhumā kahaṁ maggo"ti paridevitvā maggaṁ avindamānā tattheva mariṁsu. Te sandhāya vuttaṁ "paramparāsaṁsattā"ti. **Purimopī**ti purimesu dasasu brāhmaṇesu ekopi. **Majjhimopī**ti majjhe ācariyapācariyesu ekopi. **Pacchimopī**ti idāni brāhmaṇesu ekopi.

1. Mantapadameva (Sī)
2. Sarasampattivasena (Sī, Syā)
3. Samupabbuḷhaṁ (Sī)
4. Tehi sabbehi gītaṁ (Sī)

ပိဋကသမ္ပဒါယာတိ ပါဝစနသင်္ခါတသမ္ပတ္တိယာ။ သာဝိတ္တိအာဒီဟိ ဆန္ဒဗန္ဓေဟိ စ ဝဂ္ဂဗန္ဓေဟိ စ သမ္ပာဒေတွာ အာဂတန္တိ ဒသေတိ။ **တတ္ထ စာ**တိ တသ္မိံ မန္တပဒေ။ **ပဝတ္တာရော**တိ ပဝတ္တယိတာရော။ **ယေသန္တိ** ယေသံ သန္တကံ။ **မန္တပဒန္တိ** ဝေဒသင်္ခါတံ မန္တမေဝ[1]။ **ဂီတန္တိ** အဋ္ဌကာဒီဟိ ဒသဟိ ပေါရာဏကဗြာဟ္မဏေဟိ ပဒသမ္ပတ္တိဝသေန[2] သဇ္ဈာယိတံ။ **ပဝုတ္တန္တိ** အညေသံ ဝုတ္တံ၊ ဝါစိတန္တိ အတ္ထော။ **သမိဟိတန္တိ** သမုပဗျူဠှံ[3] ရာသိကတံ၊ ပိဏ္ဍံ ကတွာ ဌပိတန္တိ အတ္ထော။ **တဒနုဂါယန္တီ**တိ ဧတရဟိ ဗြာဟ္မဏာ တံ တေဟိ ပုဗ္ဗေ ဂီတံ[4] အနုဂါယန္တိ အနုသဇ္ဈာယန္တိ ဝါဒေန္တိ။ **တဒနုဘာသန္တီ**တိ တံ အနုဘာသန္တိ၊ ဣဒံ ပုရိမဿေဝ ဝေဝစနံ။ **ဘာသိတမနုဘာသန္တီ**တိ တေဟိ ဘာသိတံ သဇ္ဈာယိတံ အနုသဇ္ဈာယန္တိ။ **ဝါစိတမနုဝါစေန္တီ**တိ တေဟိ အညေသံ ဝါစိတံ အနုဝါစေန္တိ။ **သေယျထိဒန္တိ** တေ ကတမေတိ အတ္ထော။ **အဋ္ဌကော**တိအာဒီနိ တေသံ နာမာနိ၊ တေ ကိရ ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ ဩလောကေတွာ ပရူပဃာတံ အကတွာ ကဿပသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော ပါဝစနေန သဟ သံသန္ဒေတွာ မန္တေ ဂန္ထေသုံ၊ အပရာပရေ ပန ဗြာဟ္မဏာ ပါဏာတိပါတာဒီနိ ပက္ခိပိတွာ တယော ဝေဒေ ဘိန္ဒိတွာ ဗုဒ္ဓဝစနေန သဒ္ဓိံ ဝိရုဒ္ဓေ အကံသု။

၄၂၈။ **အန္ဓဝေဏီ**တိ အန္ဓပဝေဏီ။ ဧကေန ဟိ စက္ခုမတာ ဂဟိတယဋ္ဌိယာ ကောဋိံ ဧကော အန္ဓော ဂဏှာတိ၊ တံ အန္ဓံ အညော၊ တံ အညောတိ ဧဝံ ပဏ္ဏာသ သဋ္ဌိ အန္ဓာ ပဋိပါဋိယာ ဃဋိတာ အန္ဓဝေဏီတိ ဝုစ္စတိ။ **ပရမ္ပရာသံသတ္တာ**တိ အညမညံ လဂ္ဂါ၊ ယဋ္ဌိဂ္ဂါဟကေနပိ စက္ခုမတာ ဝိရဟိတာတိ အတ္ထော။ ဧကော ကိရ ဓုတ္တော အန္ဓဂဏံ ဒိသွာ "အသုကသ္မိံ နာမ ဂါမေ ခဇ္ဇဘောဇ္ဇံ သုလဘ"န္တိ ဥဿာဟေတွာ တေဟိ "တတ္ထ နော သာမိ နေဟိ၊ ဣဒံ နာမ တေ ဒေမာ"တိ ဝုတ္တေ လဉ္ဇံ ဂဟေတွာ အန္တရာမဂ္ဂေ မဂ္ဂါ ဩက္ကမ္မ မဟန္တံ ဂစ္ဆံ အနုပရိဂန္တွာ ပုရိမဿ ဟတ္ထေန ပစ္ဆိမဿ ကစ္ဆံ ဂဏှာပေတွာ "ကိဉ္စိ ကမ္မံ အတ္ထိ၊ ဂစ္ဆထ တာဝ တုမှေ"တိ ဝတွာ ပလာယိ။ တေ ဒိဝသမ္ပိ ဂန္တွာ မဂ္ဂံ အဝိန္ဒမာနာ "ကဟံ ဘော စက္ခုမာ ကဟံ မဂ္ဂေါ"တိ ပရိဒေဝိတွာ မဂ္ဂံ အဝိန္ဒမာနာ တတ္ထေဝ မရိံသု။ တေ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "ပရမ္ပရာသံသတ္တာ"တိ။ **ပုရိမောပီ**တိ ပုရိမေသု ဒသသု ဗြာဟ္မဏေသု ဧကောပိ။ **မဇ္ဈိမောပီ**တိ မဇ္ဈေ အာစရိယပါစရိယေသု ဧကောပိ။ **ပစ္ဆိမောပီ**တိ ဣဒါနိ ဗြာဟ္မဏေသု ဧကောပိ။

၁-မန္တပဒမေဝ (သီ)
၂-သရသမ္ပတ္တိဝသေန (သီ၊ သျာ)
၃-သမုပဗ္ဗူဠှံ (သီ)
၄-တေဟိ သဗ္ဗေဟိ ဂီတံ (သီ)

Pañca khoti Pāḷi-āgatesu dvīsu aññepi evarūpe tayo pakkhipitvā vadati. **Dvedhāvipākā**ti bhūtavipākā vā abhūtavipākā vā. **Nālametthā**ti Bhāradvāja saccaṁ anurakkhissāmīti paṭipannena viññunā “yaṁ mayā gahitaṁ, idameva saccaṁ moghamaññan”ti ettha ekaṁseneva niṭṭhaṁ gantuṁ nālaṁ na yuttanti upari pucchāya maggaṁ vivaritvā ṭhapesi.

430. **Idha Bhāradvāja bhikkhū**ti Jīvakasutte[1] viya Mahāvacchasutte[2] viya ca attānaññeva sandhāya vadati. **Lobhanīyesu dhammesū**ti lobhadhammesu. Sesapadadvayepi eseva nayo.

432. **Saddhaṁ nivesetī**ti okappaniyasaddhaṁ niveseti. **Upasaṅkamatī**ti upagacchati. **Payirupāsatī**ti santike nisīdati. **Sotan**ti pasādasotaṁ odahati. **Dhamman**ti desanādhammaṁ suṇāti. **Dhāretī**ti paguṇaṁ katvā dhāreti. **Upaparikkhatī**ti atthato ca kāraṇato ca vīmaṁsati. **Nijjhānaṁ khamantī**ti olokanaṁ khamanti, idha sīlaṁ kathitaṁ, idha samādhīti evaṁ upaṭṭhahantīti attho. **Chando**ti kattukamyatāchando. **Ussahatī**ti vāyamati. **Tuletī**ti aniccādivasena tīreti. **Padahatī**ti maggapadhānaṁ padahati. **Kāyena ceva paramasaccan**ti sahajātanāmakāyena ca nibbānaṁ sacchikaroti, paññāya ca kilese nibbijjhitvā tadeva vibhūtaṁ pākaṭaṁ karonto passati.

433. **Saccānubodho**ti maggānubodho. **Saccānuppattī**ti phalasacchikiriyā. **Tesaṁyevā**ti heṭṭhā vuttānaṁ dvādasannaṁ, evaṁ dīghaṁ maggavādaṁ anulometi, tasmā nāyamattho. Ayaṁ panettha attho—**tesaṁyevā**ti tesaṁ maggasampayuttadhammānaṁ. **Padhānan**ti maggapadhānaṁ. Taṁ hi phalasacchikiriyasaṅkhātāya saccānuppattiyā bahukāraṁ, magge asati phalābhāvatoti iminā nayena sabbapadesu attho veditabbo. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Caṅkīsuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Ma 2. 32 piṭṭhe. 2. Ma 2. 157 piṭṭhe.

ပဉ္စ ခေါတိ ပါဠိအာဂတေသု ဒွီသု အညေပိ ဧဝရူပေ တယော ပက္ခိပိတွာ ဝဒတိ။ **ဒွေဓာဝိပါကာ**တိ ဘူတဝိပါကာ ဝါ အဘူတဝိပါကာ ဝါ။ **နာလမေတ္ထာ**တိ ဘာရဒွါဇ သစ္စံ အနုရက္ခိဿာမီတိ ပဋိပန္နေန ဝိညုနာ “ယံ မယာ ဂဟိတံ၊ ဣဒမေဝ သစ္စံ မောဃမည”န္တိ ဧတ္ထ ဧကံသေနေဝ နိဋ္ဌံ ဂန္တုံ နာလံ န ယုတ္တန္တိ ဥပရိ ပုစ္ဆာယ မဂ္ဂံ ဝိဝရိတွာ ဌပေသိ။

၄၃၀။ **ဣဓ ဘာရဒွါဇ ဘိက္ခူ**တိ ဇီဝကသုတ္တေ[၁] ဝိယ မဟာဝစ္ဆသုတ္တေ[၂] ဝိယ စ အတ္တာနညေဝ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ **လောဘနီယေသု ဓမ္မေသူ**တိ လောဘ-ဓမ္မေသု။ သေသပဒဒွယေပိ ဧသေဝ နယော။

၄၃၂။ **သဒ္ဓံ နိဝေသေတီ**တိ ဩကပ္ပနိယသဒ္ဓံ နိဝေသေတိ။ **ဥပသင်္ကမတီ**တိ ဥပဂစ္ဆတိ။ **ပယိရုပါသတီ**တိ သန္တိကေ နိသီဒတိ။ **သောတ**န္တိ ပသာဒသောတံ ဩဒဟတိ။ **ဓမ္မ**န္တိ ဒေသနာဓမ္မံ သုဏာတိ။ **ဓာရေတီ**တိ ပဂုဏံ ကတွာ ဓာရေတိ။ **ဥပပရိက္ခတီ**တိ အတ္ထတော စ ကာရဏတော စ ဝီမံသတိ။ **နိဇ္ဈာနံ ခမန္တီ**တိ ဩလောကနံ ခမန္တိ၊ ဣဓ သီလံ ကထိတံ၊ ဣဓ သမာဓီတိ ဧဝံ ဥပဋ္ဌဟန္တီတိ အတ္ထော။ **ဆန္ဒော**တိ ကတ္တုကမျတာဆန္ဒော။ **ဥဿဟတီ**တိ ဝါယမတိ။ **တုလေတီ**တိ အနိစ္စာဒိဝသေန တီရေတိ။ **ပဒဟတီ**တိ မဂ္ဂပဓာနံ ပဒဟတိ။ **ကာယေန စေဝ ပရမသစ္စ**န္တိ သဟဇာတနာမကာယေန စ နိဗ္ဗာနံ သစ္ဆိကရောတိ၊ ပညာယ စ ကိလေသေ နိဗ္ဗိဇ္ဈိတွာ တဒေဝ ဝိဘူတံ ပါကဋံ ကရောန္တော ပဿတိ။

၄၃၃။ **သစ္စာနုဗောဓော**တိ မဂ္ဂါနုဗောဓော။ **သစ္စာနုပ္ပတ္တီ**တိ ဖလ-သစ္ဆိကိရိယာ။ **တေသံယေဝါ**တိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တာနံ ဒွါဒသန္နံ၊ ဧဝံ ဒီဃံ မဂ္ဂဝါဒံ အနုလောမေတိ၊ တသ္မာ နာယမတ္ထော။ အယံ ပနေတ္ထ အတ္ထော—**တေသံယေဝါ**တိ တေသံ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တဓမ္မာနံ။ **ပဓာန**န္တိ မဂ္ဂပဓာနံ။ တံ ဟိ ဖလသစ္ဆိကိရိယသင်္ခါတာယ သစ္စာနုပ္ပတ္တိယာ ဗဟုကာရံ၊ မဂ္ဂေ အသတိ ဖလာ-ဘာဝတောတိ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗပဒေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

စင်္ကီသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-မ ၂-၃၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-မ ၂-၁၅၇ ပိဋ္ဌေ။

6. Esukārīsuttavaṇṇanā

437. **Evaṁ me sutan**ti Esukārīsuttaṁ. Tattha **bilaṁ olaggeyyun**ti koṭṭhāsaṁ laggāpeyyuṁ, iminā satthadhammaṁ nāma dasseti. Satthavāho kira mahākantārapaṭipanno antarāmagge goṇe mate maṁsaṁ gahetvā sabbesaṁ satthikānaṁ "idaṁ khāditvā ettakaṁ mūlaṁ dātabban"ti koṭṭhāsaṁ olaggeti, goṇamaṁsaṁ nāma khādantāpi atthi akhādantāpi, mūlaṁ dātuṁ sakkontāpi asakkontāpi. Satthavāho yena mūlena goṇo gahito, tassa nikkhamanatthaṁ sabbesaṁ balakkārena koṭṭhāsaṁ datvā mūlaṁ gaṇhāti, ayaṁ satthadhammo. Evamevaṁ brāhmaṇāpi lokassa paṭiññaṁ aggahetvā attanova dhammatāya catasso pāricariyā paññapentīti dassetuṁ **evameva kho**ti-ādimāha. **Pāpiyo assā**ti pāpaṁ[1] assa. **Seyyo assā**ti hitaṁ assa. Atha vā **pāpiyo**ti pāpako lāmako attabhāvo assa. **Seyyo**ti seṭṭho uttamo. **Seyyaṁso**ti seyyo. **Uccākulīnatā**ti uccākulīnattena seyyo. **Pāpiyaṁso**ti pāpiyo. Uccākulīnatā ca dvīsu kulesu vaḍḍheti[2] khattiyakule brāhmaṇakule ca, uḷāravaṇṇatā tīsu. Vessopi hi uḷāravaṇṇo hoti. Uḷārabhogatā catūsupi. Suddopi hi antamaso caṇḍālopi uḷārabhogo hotiyeva.

440. **Bhikkhācariyan**ti koṭidhanenapi hi brāhmaṇena bhikkhā caritabbāva, porāṇakabrāhmaṇā asītikoṭidhanāpi ekavelaṁ bhikkhaṁ caranti. Kasmā? Duggatakāle carantānaṁ idāni bhikkhaṁ carituṁ āraddhāti garahā na bhavissatīti. **Atimaññamāno**ti yo bhikkhācariyavaṁsaṁ haritvā sattajīvakasikammavaṇijjādīhi jīvikaṁ kappeti, ayaṁ atimaññati nāma. **Gopo vā**ti yathā gopako attanā rakkhitabbaṁ bhaṇḍaṁ thenento akiccakārī hoti, evanti attho. Iminā nayena sabbavāresu attho veditabbo. **Asitabyābhaṅgin**ti tiṇalāyana-asitañceva kājañca. **Anussarato**ti yattha jāto, tasmiṁ porāṇe mātāpettike kulavaṁse anussariyamāneti attho. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Esukārīsuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

1. Atipāpaṁ (Syā, Ka) 2. Vaṭṭati (Syā, Ka)

၆-ဧသုကာရီသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၃၇။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ ဧသုကာရီသုတ္တံ။ တတ္ထ **ဗိလံ ဩလဂ္ဂေယျု**န္တိ ကောဋ္ဌာသံ လဂ္ဂါပေယျုံ၊ ဣမိနာ သတ္ထဓမ္မံ နာမ ဒဿေတိ။ သတ္ထဝါဟော ကိရ မဟာကန္တာရပဋိပန္နော အန္တရာမဂ္ဂေ ဂေါဏေ မတေ မံသံ ဂဟေတွာ သဗ္ဗေသံ သတ္ထိကာနံ "ဣဒံ ခါဒိတွာ ဧတ္တကံ မူလံ ဒါတဗ္ဗ"န္တိ ကောဋ္ဌာသံ ဩလဂ္ဂေတိ၊ ဂေါဏမံသံ နာမ ခါဒန္တာပိ အတ္ထိ အခါဒန္တာပိ၊ မူလံ ဒါတုံ သက္ကောန္တာပိ အသက္ကောန္တာပိ။ သတ္ထဝါဟော ယေန မူလေန ဂေါဏော ဂဟိတော၊ တဿ နိက္ခမနတ္ထံ သဗ္ဗေသံ ဗလက္ကာရေန ကောဋ္ဌာသံ ဒတွာ မူလံ ဂဏှာတိ၊ အယံ သတ္ထဓမ္မော။ ဧဝမေဝံ ဗြာဟ္မဏာပိ လောကဿ ပဋိညံ အဂ္ဂဟေတွာ အတ္တနောဝ ဓမ္မတာယ စတဿော ပါရိစရိယာ ပညပေန္တီတိ ဒဿေတုံ **ဧဝမေဝ ခေါ**တိ-အာဒိမာဟ။ **ပါပိယော အဿာ**တိ ပါပံ[၁] အဿ။ **သေယျော အဿာ**တိ ဟိတံ အဿ။ အထ ဝါ **ပါပိယော**တိ ပါပကော လာမကော အတ္တဘာဝေါ အဿ။ **သေယျော**တိ သေဋ္ဌော ဥတ္တမော။ **သေယျံသော**တိ သေယျော။ **ဥစ္စာကုလီနတာ**တိ ဥစ္စာကုလီနတ္တေန သေယျော။ **ပါပိယံသော**တိ ပါပိယော။ ဥစ္စာကုလီနတာ စ ဒွီသု ကုလေသု ဝဍ္ဎေတိ[၂] ခတ္တိယကုလေ ဗြာဟ္မဏကုလေ စ၊ ဥဠာရဝဏ္ဏတာ တီသု။ ဝေဿောပိ ဟိ ဥဠာရဝဏ္ဏော ဟောတိ။ ဥဠာရဘောဂတာ စတူသုပိ။ သုဒ္ဒေါပိ ဟိ အန္တမသော စဏ္ဍာလောပိ ဥဠာရဘောဂေါ ဟောတိယေဝ။

၄၄၀။ **ဘိက္ခာစရိယ**န္တိ ကောဋိဓနေနပိ ဟိ ဗြာဟ္မဏေန ဘိက္ခာ စရိတဗ္ဗာဝ၊ ပေါရာဏကဗြာဟ္မဏာ အသီတိကောဋိဓနာပိ ဧကဝေလံ ဘိက္ခံ စရန္တိ။ ကသ္မာ? ဒုဂ္ဂတကာလေ စရန္တာနံ ဣဒါနိ ဘိက္ခံ စရိတုံ အာရဒ္ဓါတိ ဂရဟာ န ဘဝိဿတီတိ။ **အတိမညမာနော**တိ ယော ဘိက္ခာစရိယဝံသံ ဟရိတွာ သတ္တ-ဇီဝကသိကမ္မဝဏိဇ္ဇာဒီဟိ ဇီဝိကံ ကပ္ပေတိ၊ အယံ အတိမညတိ နာမ။ **ဂေါပေါ ဝါ**တိ ယထာ ဂေါပကော အတ္တနာ ရက္ခိတဗ္ဗံ ဘဏ္ဍံ ထေနေန္တော အကိစ္စကာရီ ဟောတိ၊ ဧဝန္တိ အတ္ထော။ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗဝါရေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ **အသိတဗျာဘင်္ဂိ**န္တိ တိဏလာယနအသိတဉ္စေဝ ကာဇဉ္စ။ **အနုဿရတော**တိ ယတ္ထ ဇာတော၊ တသ္မိံ ပေါရာဏေ မာတာပေတ္တိကေ ကုလဝံသေ အနုဿရိယမာနေတိ အတ္ထော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဧသုကာရီသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-အတိပါပံ (သျာ၊ က) ၂-ဝဋ္ဋတိ (သျာ၊ က)

7. Dhanañjānisuttavaṇṇanā

445. **Evaṁ me sutan**ti Dhanañjānisuttaṁ. Tattha **Dakkhiṇāgirismin**ti **girī**ti pabbato, Rājagahaṁ parikkhipitvā ṭhitapabbatassa dakkhiṇadisābhāge janapadassetaṁ nāmaṁ. **Taṇḍulapālidvārāyā**ti Rājagahassa kira dvattiṁsamahādvārāni catusaṭṭhikhuddakadvārāni, tesu ekaṁ Taṇḍulapālidvāraṁ nāma, taṁ sandhāyevamāha. **Rājānaṁ nissā yā**ti "gaccha manusse apīḷetvā sassabhāgaṁ gaṇhāhī"ti raññā pesito gantvā sabbameva sassaṁ gaṇhāti, "mā no bhante nāsehī"ti ca vutte "rājakule vuttaṁ mandaṁ, ahaṁ raññā āgamanakāleyeva evaṁ āṇatto, mā kanditthā"ti evaṁ rājānaṁ nissāya brāhmaṇagahapatike vilumpati. Dhaññaṁ yebhuyyena attano gharaṁ pavesetvā appakaṁ rājakule paveseti. Kiṁ brāhmaṇagahapatikānaṁ na pīḷaṁ akāsīti ca vutto "āma mahārāja imasmiṁ vāre khettāni mandasassāni ahesuṁ, tasmā apīḷentassa me gaṇhato na bahuṁ jātan"ti evaṁ brāhmaṇagahapatike nissāya rājānaṁ vilumpati.

446. **Payo pīyatan**ti taruṇakhīraṁ pivatu. **Tāva bhattassā**ti yāva khīraṁ pivitvā nisīdissatha, tāvadeva bhattassa kālo bhavissati. Idheva hi no pātarāsabhattaṁ āharissantīti dasseti. **Mātāpitaro**ti-ādīsu mahallakā mātāpitaro mudukāni attharaṇapāvuraṇāni sukhumāni vatthāni madhurabhojanaṁ sugandhagandhamālādīni ca pariyesitvā posetabbā. Puttadhītānaṁ nāmakaraṇamaṅgalādīni sabbakiccāni karontena puttadāro posetabbo. Evaṁ hi akariyamāne garahā uppajjatīti iminā nayena attho veditabbo.

447. **Adhammacārī**ti pañca dussīlyakammāni vā dasa dussīlyakammāni vā idha adhammo nāma. **Upakaḍḍheyyun**ti pañcavidhabandhanādikammakaraṇatthaṁ taṁ taṁ nirayaṁ kaḍḍheyyuṁ.

448-453. **Dhammacārī**ti dhammikakasivaṇijjādikammakārī. **Paṭikkamantī**ti osaranti[1] parihāyanti. **Abhikkamantī**ti abhisaranti vaḍḍhanti. **Seyyo**ti varataraṁ. **Hīne**ti nihīne lāmake. **Kālaṅkato ca Sāriputtā**ti

1. Na osaranti (Sī)

၇-ဓနဉ္ဇာနိသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၄၅။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ ဓနဉ္ဇာနိသုတ္တံ။ တတ္ထ **ဒက္ခိဏာဂိရိသ္မိ**န္တိ **ဂိရီ**တိ ပဗ္ဗတော၊ ရာဇဂဟံ ပရိက္ခိပိတွာ ဌိတပဗ္ဗတဿ ဒက္ခိဏဒိသာဘာဂေ ဇနပဒဿေတံ နာမံ။ **တဏ္ဍုလပါလိဒွါရာယာ**တိ ရာဇဂဟဿ ကိရ ဒွတ္တိံသမဟာဒွါရာနိ စတုသဋ္ဌိခုဒ္ဒကဒွါရာနိ၊ တေသု ဧကံ တဏ္ဍုလပါလိဒွါရံ နာမ၊ တံ သန္ဓာယေဝမာဟ။ **ရာဇာနံ နိဿာယာ**တိ "ဂစ္ဆ မနုဿေ အပီဠေတွာ သဿဘာဂံ ဂဏှာဟီ"တိ ရညာ ပေသိတော ဂန္တွာ သဗ္ဗမေဝ သဿံ ဂဏှာတိ၊ "မာ နော ဘန္တေ နာသေဟီ"တိ စ ဝုတ္တေ "ရာဇကုလေ ဝုတ္တံ မန္ဒံ၊ အဟံ ရညာ အာဂမနကာလေယေဝ ဧဝံ အာဏတ္တော၊ မာ ကန္ဒိတ္ထာ"တိ ဧဝံ ရာဇာနံ နိဿာယ ဗြာဟ္မဏဂဟပတိကေ ဝိလုမ္ပတိ။ ဓညံ ယေဘုယျေန အတ္တနော ဃရံ ပဝေသေတွာ အပ္ပကံ ရာဇကုလေ ပဝေသေတိ။ ကိံ ဗြာဟ္မဏဂဟပတိကာနံ န ပီဠံ အကာသီတိ စ ဝုတ္တော "အာမ မဟာရာဇ ဣမသ္မိံ ဝါရေ ခေတ္တာနိ မန္ဒသဿာနိ အဟေသုံ၊ တသ္မာ အပီဠေန္တဿ မေ ဂဏှတော န ဗဟုံ ဇာတ"န္တိ ဧဝံ ဗြာဟ္မဏဂဟပတိကေ နိဿာယ ရာဇာနံ ဝိလုမ္ပတိ။

၄၄၆။ **ပယော ပီယတ**န္တိ တရုဏခီရံ ပိဝတု။ **တာဝ ဘတ္တဿာ**တိ ယာဝ ခီရံ ပိဝိတွာ နိသီဒိဿထ၊ တာဝဒေဝ ဘတ္တဿ ကာလော ဘဝိဿတိ။ ဣဓေဝ ဟိ နော ပါတရာသဘတ္တံ အာဟရိဿန္တီတိ ဒဿေတိ။ **မာတာပိတရော**တိ-အာဒီသု မဟလ္လကာ မာတာပိတရော မုဒုကာနိ အတ္ထရဏပါဝုရဏာနိ သုခုမာနိ ဝတ္ထာနိ မဓုရဘောဇနံ သုဂန္ဓဂန္ဓမာလာဒီနိ စ ပရိယေသိတွာ ပေါသေတဗ္ဗာ။ ပုတ္တဓီတာနံ နာမကရဏမင်္ဂလာဒီနိ သဗ္ဗကိစ္စာနိ ကရောန္တေန ပုတ္တဒါရော ပေါသေတဗ္ဗော။ ဧဝံ ဟိ အကရိယမာနေ ဂရဟာ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ ဣမိနာ နယေန အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။

၄၄၇။ **အဓမ္မစာရီ**တိ ပဉ္စ ဒုဿီလျကမ္မာနိ ဝါ ဒသ ဒုဿီလျကမ္မာနိ ဝါ ဣဓ အဓမ္မော နာမ။ **ဥပကဍ္ဎေယျု**န္တိ ပဉ္စဝိဓဗန္ဓနာဒိကမ္မကရဏတ္ထံ တံ တံ နိရယံ ကဍ္ဎေယျုံ။

၄၄၈-၄၅၃။ **ဓမ္မစာရီ**တိ ဓမ္မိကကသိဝဏိဇ္ဇာဒိကမ္မကာရီ။ **ပဋိက္ကမန္တီ**တိ ဩသရန္တိ[1] ပရိဟာယန္တိ။ **အဘိက္ကမန္တီ**တိ အဘိသရန္တိ ဝဍ္ဎန္တိ။ **သေယျော**တိ ဝရတရံ။ **ဟီနေ**တိ နိဟီနေ လာမကေ။ **ကာလင်္ကတော စ သာရိပုတ္တာ**တိ

၁-န ဩသရန္တိ (သီ)

idaṁ Bhagavā “tatrassa gantvā desehī”ti adhippāyena theraṁ āha. Theropi taṁkhaṇaṁyeva gantvā mahābrahmuno dhammaṁ desesi, tato paṭṭhāya cātuppadikaṁ gāthaṁ kathentopi catusaccavimuttaṁ nāma na kathesīti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Dhanañjānisuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

8. Vāseṭṭhasuttavaṇṇanā

454. **Evaṁ me sutan**ti Vāseṭṭhasuttaṁ. Tattha **Icchānaṅgalavanasaṇḍe**ti Icchānaṅgalagāmassa avidūre vanasaṇḍe. **Caṅkī**ti-ādayo pañcapi janā rañño Pasenadissa Kosalassa purohitā eva. **Aññe ca abhiññātā**ti aññe ca bahū abhiññātā brāhmaṇā. Te kira chaṭṭhe chaṭṭhe māse dvīsu ṭhānesu[1] sannipatanti. Yadā jātiṁ sodhetukāmā honti, tadā Pokkharasātissa santike jātisodhanatthaṁ Ukkaṭṭhāya sannipatanti. Yadā mante sodhetukāmā honti, tadā Icchānaṅgale sannipatanti. Imasmiṁ kāle mantasodhanatthaṁ sannipatiṁsu. **Ayamantarā kathā**ti yaṁ attano sahāyakabhāvānurūpaṁ kathaṁ kathentā anuvicariṁsu, tassā kathāya antarā ayamaññā kathā udapādi. **Sīlavā**ti guṇavā. **Vattasampanno**ti ācārasampanno.

455. **Anuññātapaṭiññātā**ti sikkhitā tumheti evaṁ ācariyehi anuññātā, āma ācariya sikkhitamhāti evaṁ sayañca paṭiññātā. **Asmā**ti bhavāma. **Ahaṁ Pokkharasātissa, tārukkhassāyaṁ māṇavo**ti ahaṁ Pokkharasātissa jeṭṭhantevāsī aggasisso, ayaṁ Tārukkhassāti dīpeti.

Tevijjānanti tivedānaṁ brāhmaṇānaṁ. **Yadakkhātan**ti yaṁ atthato ca byañjanato ca ekaṁ padampi akkhātaṁ. **Tatra kevalinosmase**ti taṁ sakalaṁ jānanato tattha niṭṭhāgatamhāti attho. Idāni taṁ kevalibhāvaṁ āvikaronto **padakasmā**ti-ādimāha. Tattha **jappe ācariyasādisā**ti kathanaṭṭhāne mayaṁ ācariyasadisāyeva.

---

1. Vāresu (Ka)

ဣဒံ ဘဂဝါ “တတြဿ ဂန္တွာ ဒေသေဟီ”တိ အဓိပ္ပါယေန ထေရံ အာဟ။ ထေရောပိ တံခဏံယေဝ ဂန္တွာ မဟာဗြဟ္မုနော ဓမ္မံ ဒေသေသိ၊ တတော ပဋ္ဌာယ စာတုပ္ပဒိကံ ဂါထံ ကထေန္တောပိ စတုသစ္စဝိမုတ္တံ နာမ န ကထေသီတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဓနဉ္ဇာနိသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၈-ဝါသေဋ္ဌသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၅၄။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** ဝါသေဋ္ဌသုတ္တံ။ တတ္ထ **ဣစ္ဆာနင်္ဂလဝနသဏ္ဍေ**တိ ဣစ္ဆာနင်္ဂလဂါမဿ အဝိဒူရေ ဝနသဏ္ဍေ။ **စင်္ကီ**တိအာဒယော ပဉ္စပိ ဇနာ ရညော ပသေနဒိဿ ကောသလဿ ပုရောဟိတာ ဧဝ။ **အညေ စ အဘိညာတာ**တိ အညေ စ ဗဟူ အဘိညာတာ ဗြာဟ္မဏာ။ တေ ကိရ ဆဋ္ဌေ ဆဋ္ဌေ မာသေ ဒွီသု ဌာနေသု[၁] သန္နိပတန္တိ။ ယဒါ ဇာတိံ သောဓေတုကာမာ ဟောန္တိ၊ တဒါ ပေါက္ခရသာတိဿ သန္တိကေ ဇာတိသောဓနတ္ထံ ဥက္ကဋ္ဌာယ သန္နိပတန္တိ။ ယဒါ မန္တေ သောဓေတုကာမာ ဟောန္တိ၊ တဒါ ဣစ္ဆာနင်္ဂလေ သန္နိပတန္တိ။ ဣမသ္မိံ ကာလေ မန္တသောဓနတ္ထံ သန္နိပတိံသု။ **အယမန္တရာ ကထာ**တိ ယံ အတ္တနော သဟာယကဘာဝါနုရူပံ ကထံ ကထေန္တာ အနုဝိစရိံသု၊ တဿာ ကထာယ အန္တရာ အယမညာ ကထာ ဥဒပါဒိ။ **သီလဝါ**တိ ဂုဏဝါ။ **ဝတ္တသမ္ပန္နော**တိ အာစာရသမ္ပန္နော။

၄၅၅။ **အနုညာတပဋိညာတာ**တိ သိက္ခိတာ တုမှေတိ ဧဝံ အာစရိယေဟိ အနုညာတာ၊ အာမ အာစရိယ သိက္ခိတမှာတိ ဧဝံ သယဉ္စ ပဋိညာတာ။ **အသ္မာ**တိ ဘဝါမ။ **အဟံ ပေါက္ခရသာတိဿ၊ တာရုက္ခဿာယံ မာဏဝေါ**တိ အဟံ ပေါက္ခရသာတိဿ ဇေဋ္ဌန္တေဝါသီ အဂ္ဂသိဿော၊ အယံ တာရုက္ခဿာတိ ဒီပေတိ။

တေဝိဇ္ဇာနန္တိ တိဝေဒါနံ ဗြာဟ္မဏာနံ။ **ယဒက္ခာတန္တိ** ယံ အတ္ထတော စ ဗျဉ္ဇနတော စ ဧကံ ပဒမ္ပိ အက္ခာတံ။ **တတြ ကေဝလိနောသ္မသေ**တိ တံ သကလံ ဇာနနတော တတ္ထ နိဋ္ဌာဂတမှာတိ အတ္ထော။ ဣဒါနိ တံ ကေဝလိဘာဝံ အာဝိကရောန္တော **ပဒကသ္မာ**တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဇပ္ပေ အာစရိယသာဒိသာ**တိ ကထနဋ္ဌာနေ မယံ အာစရိယသဒိသာယေဝ။

၁-ဝါရေသု (က)

Kammunāti dasakusalakammapathakammunā. Ayaṁ hi pubbe sattavidhaṁ kāyavacīkammaṁ sandhāya "yato kho bho sīlavā hotī"ti āha, tividhaṁ manokammaṁ sandhāya "vattasampanno"ti. Tena samannāgato hi ācārasampanno hoti. **Cakkhumā**ti pañcahi cakkhūhi cakkhumantabhāvena Bhagavantaṁ ālapati.

Khayātītanti ūnabhāvaṁ atītaṁ, paripuṇṇanti attho. **Peccā**ti upagantvā. **Namassantī**ti namo karonti.

Cakkhuṁ loke samuppannanti avijjandhakāre loke taṁ andhakāraṁ vidhamitvā lokassa diṭṭhadhammikādi-atthadassanena cakkhu hutvā samuppannaṁ.

456. Evaṁ Vāseṭṭhena thometvā yācito Bhagavā dvepi jane saṅgaṇhanto **tesaṁ vo ahaṁ byakkhissa**nti-ādimāha. Tattha **byakkhissa**nti byākarissāmi. **Anupubba**nti tiṭṭhatu tāva brāhmaṇacintā, tiṇarukkhakīṭapaṭaṅgato paṭṭhāya anupaṭipāṭiyā ācikkhissāmīti attho. **Jātivibhaṅga**nti jātivitthāraṁ. **Aññamaññā hi jātiyo**ti tesaṁ tesañhi pāṇānaṁ jātiyo aññamaññā nānappakārāti attho.

Tiṇarukkheti anupādinnakajātiṁ katvā pacchā upādinnakajātiṁ kathessāmi, evaṁ tassa jātibhedo pākaṭo bhavissatīti imaṁ desanaṁ ārabhi. Mahāsīvatthero pana "kiṁ bhante anupādinnakaṁ bījanānatāya nānaṁ, upādinnaṁ kammanānatāyāti evaṁ vattuṁ na vaṭṭatī"ti pucchito āma na vaṭṭati. Kammañhi yoniyaṁ khipati. Yonisiddhā[1] ime sattā nānāvaṇṇā hontīti. **Tiṇarukkhe**ti ettha antopheggū bahisārā antamaso tālanāḷikerādayopi tiṇāneva, antosārā pana bahipheggū sabbe rukkhā nāma. **Na cāpi paṭijānare**ti mayaṁ tiṇā mayaṁ rukkhāti vā, ahaṁ tiṇaṁ ahaṁ rukkhoti vā evaṁ na jānanti. **Liṅgaṁ jātimaya**nti ajānantānampi ca tesaṁ jātimayameva saṇṭhānaṁ attano mūlabhūtatiṇādisadisameva hoti. Kiṁ kāraṇā? **Aññamaññā hi jātiyo.** Yasmā aññā tiṇajāti, aññā rukkhajāti. Tiṇesupi aññā tālajāti, aññā nāḷikerajāti, evaṁ vitthāretabbaṁ. Iminā idaṁ dasseti—yaṁ jātivasena

1. Yonipaṭisandhiyā (Ka)

ကမ္မုနာတိ ဒသကုသလကမ္မပထကမ္မုနာ။ အယံ ဟိ ပုဗ္ဗေ သတ္တဝိဓံ ကာယဝစီကမ္မံ သန္ဓာယ "ယတော ခေါ ဘော သီလဝါ ဟောတီ"တိ အာဟ၊ တိဝိဓံ မနောကမ္မံ သန္ဓာယ "ဝတ္တသမ္ပန္နော"တိ။ တေန သမန္နာဂတော ဟိ အာစာရသမ္ပန္နော ဟောတိ။ **စက္ခုမာ**တိ ပဉ္စဟိ စက္ခူဟိ စက္ခုမန္တဘာဝေန ဘဂဝန္တံ အာလပတိ။

ခယာတီတန္တိ ဦနဘာဝံ အတီတံ၊ ပရိပုဏ္ဏန္တိ အတ္ထော။ **ပေစ္စာ**တိ ဥပဂန္တွာ။ **နမဿန္တီ**တိ နမော ကရောန္တိ။

စက္ခုံ လောကေ သမုပ္ပန္နန္တိ အဝိဇ္ဇန္ဓကာရေ လောကေ တံ အန္ဓကာရံ ဝိဓမိတွာ လောကဿ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကာဒိအတ္ထဒဿနေန စက္ခု ဟုတွာ သမုပ္ပန္နံ။

၄၅၆။ ဧဝံ ဝါသေဋ္ဌေန ထောမေတွာ ယာစိတော ဘဂဝါ ဒွေပိ ဇနေ သင်္ဂဏှန္တော **တေသံ ဝေါ အဟံ ဗျက္ခိဿ**န္တိအာဒိမာဟ။ တတ္ထ **ဗျက္ခိဿ**န္တိ ဗျာကရိဿာမိ။ **အနုပုဗ္ဗ**န္တိ တိဋ္ဌတု တာဝ ဗြာဟ္မဏစိန္တာ၊ တိဏရုက္ခကီဋပဋင်္ဂတော ပဋ္ဌာယ အနုပဋိပါဋိယာ အာစိက္ခိဿာမီတိ အတ္ထော။ **ဇာတိဝိဘင်္ဂ**န္တိ ဇာတိဝိတ္ထာရံ။ **အညမညာ ဟိ ဇာတိယော**တိ တေသံ တေသဉှိ ပါဏာနံ ဇာတိယော အညမညာ နာနပ္ပကာရာတိ အတ္ထော။

တိဏရုက္ခေတိ အနုပါဒိန္နကဇာတိံ ကတွာ ပစ္ဆာ ဥပါဒိန္နကဇာတိံ ကထေဿာမိ၊ ဧဝံ တဿ ဇာတိဘေဒေါ ပါကဋော ဘဝိဿတီတိ ဣမံ ဒေသနံ အာရဘိ။ မဟာသီဝတ္ထေရော ပန "ကိံ ဘန္တေ အနုပါဒိန္နကံ ဗီဇနာနတာယ နာနံ၊ ဥပါဒိန္နံ ကမ္မနာနတာယာတိ ဧဝံ ဝတ္တုံ န ဝဋ္ဋတီ"တိ ပုစ္ဆိတော အာမ န ဝဋ္ဋတိ။ ကမ္မဉှိ ယောနိယံ ခိပတိ။ ယောနိသိဒ္ဓါ[၁] ဣမေ သတ္တာ နာနာဝဏ္ဏာ ဟောန္တီတိ။ **တိဏရုက္ခေ**တိ ဧတ္ထ အန္တောဖေဂ္ဂူ ဗဟိသာရာ အန္တမသော တာလနာဠိကေရာဒယောပိ တိဏာနေဝ၊ အန္တောသာရာ ပန ဗဟိဖေဂ္ဂူ သဗ္ဗေ ရုက္ခာ နာမ။ **န စာပိ ပဋိဇာနရေ**တိ မယံ တိဏာ မယံ ရုက္ခာတိ ဝါ, အဟံ တိဏံ အဟံ ရုက္ခောတိ ဝါ ဧဝံ န ဇာနန္တိ။ **လိင်္ဂံ ဇာတိမယ**န္တိ အဇာနန္တာနမ္ပိ စ တေသံ ဇာတိမယမေဝ သဏ္ဌာနံ အတ္တနော မူလဘူတတိဏာဒိသဒိသမေဝ ဟောတိ။ ကိံ ကာရဏာ? **အညမညာ ဟိ ဇာတိယော။** ယသ္မာ အညာ တိဏဇာတိ၊ အညာ ရုက္ခဇာတိ။ တိဏေသုပိ အညာ တာလဇာတိ၊ အညာ နာဠိကေရဇာတိ၊ ဧဝံ ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။ ဣမိနာ ဣဒံ ဒဿေတိ—ယံ ဇာတိဝသေန

၁-ယောနိပဋိသန္ဓိယာ (က)

nānā hoti, taṁ attano paṭiññaṁ paresaṁ vā upadesaṁ vināpi aññajātito[1] visesena gayhati. Yadi ca jātiyā brāhmaṇo bhaveyya, sopi[2] attano paṭiññaṁ paresaṁ vā upadesaṁ vinā khattiyato vessato suddato vā visesena gayheyya[3], na ca gayhati. Tasmā na jātiyā brāhmaṇoti. Parato pana "yathā etāsu jātīsū"ti gāthāya etamatthaṁ vacībhedeneva āvikarissati.

Evaṁ anupādinnakesu jātiṁ dassetvā upādinnakesu dassento **tato kīṭeti**-ādimāha. **Yāva kunthakipillike**ti kunthakipillikaṁ pariyantaṁ katvāti attho. Ettha ca ye uppatitvā gacchanti, te paṭaṅgā nāma. **Aññamaññā hi jātiyo**ti tesampi nīlarattādivaṇṇavasena jātiyo nānappakārāva honti.

Khuddaketi kāḷakādayo. **Mahallake**ti sasabiḷārādayo.

Pādudareti udarapāde, udaraṁyeva nesaṁ pādāti vuttaṁ hoti. **Dīghapiṭṭhike**ti sappānaṁ hi sīsato yāva naṅguṭṭhā piṭṭhiyeva hoti, tena te "dīghapiṭṭhikā"ti vuccanti.

Udaketi odake, udakamhi jāte.

Pakkhīti sakuṇe. Te hi pattehi yantīti **pattayānā,** vehāsaṁ gacchantīti **vihaṅgamā.**

Evaṁ thalajalākāsagocarānaṁ pāṇānaṁ jātibhedaṁ dassetvā idāni yenādhippāyena taṁ dasseti, taṁ āvikaronto yathā etāsūti gāthamāha. Tassattho saṅkhepena vuttova. Vitthārato panettha yaṁ vattabbaṁ, taṁ sayameva dassento **na kesehī**ti-ādimāha. Tatrāyaṁ yojanā—yaṁ vuttaṁ "natthi manussesu liṅgajātimayaṁ puthū"ti, taṁ evaṁ natthīti veditabbaṁ. Seyyathidaṁ? **Na kesehī**ti. Na hi "brāhmaṇānaṁ edisā kesā honti, khattiyānaṁ edisā"ti niyamo atthi yathā hatthi-assamigādīnanti iminā nayena sabbaṁ yojetabbaṁ.

Liṅgaṁ jātimayaṁ neva, yathā aññāsu jātisūti idaṁ pana vuttassevatthassa nigamananti veditabbaṁ. Tassāyaṁ yojanā—evaṁ yasmā

---

1. Aññā jātīti (Syā, Ka) 2. Tampi (Ka) 3. Gaṇheyya (Sī, Syā, Ka)

နာနာ ဟောတိ၊ တံ အတ္တနော ပဋိညံ ပရေသံ ဝါ ဥပဒေသံ ဝိနာပိ အညဇာတိတော[1] ဝိသေသေန ဂယှတိ။ ယဒိ စ ဇာတိယာ ဗြာဟ္မဏော ဘဝေယျ၊ သောပိ[2] အတ္တနော ပဋိညံ ပရေသံ ဝါ ဥပဒေသံ ဝိနာ ခတ္တိယတော ဝေဿတော သုဒ္ဒတော ဝါ ဝိသေသေန ဂယှေယျ[3]၊ န စ ဂယှတိ။ တသ္မာ န ဇာတိယာ ဗြာဟ္မဏောတိ။ ပရတော ပန "ယထာ ဧတာသု ဇာတီသူ"တိ ဂါထာယ ဧတမတ္ထံ ဝစီဘေဒေနေဝ အာဝိကရိဿတိ။

ဧဝံ အနုပါဒိန္နကေသု ဇာတိံ ဒဿေတွာ ဥပါဒိန္နကေသု ဒဿေန္တော **တတော ကီဋေတိ**အာဒိမာဟ။ **ယာဝ ကုန္ထကိပိလ္လိကေ**တိ ကုန္ထကိပိလ္လိကံ ပရိယန္တံ ကတွာတိ အတ္ထော။ ဧတ္ထ စ ယေ ဥပ္ပတိတွာ ဂစ္ဆန္တိ၊ တေ ပဋင်္ဂါ နာမ။ **အညမညာ ဟိ ဇာတိယော**တိ တေသမ္ပိ နီလရတ္တာဒိဝဏ္ဏဝသေန ဇာတိယော နာနပ္ပကာရာဝ ဟောန္တိ။

ခုဒ္ဒကေတိ ကာဠကာဒယော။ **မဟလ္လကေ**တိ သသဗိဠာရာဒယော။

ပါဒုဒရေတိ ဥဒရပါဒေ၊ ဥဒရံယေဝ နေသံ ပါဒါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဒီဃပိဋ္ဌိကေ**တိ သပ္ပါနံ ဟိ သီသတော ယာဝ နင်္ဂုဋ္ဌာ ပိဋ္ဌိယေဝ ဟောတိ၊ တေန တေ "ဒီဃပိဋ္ဌိကာ"တိ ဝုစ္စန္တိ။

ဥဒကေတိ ဩဒကေ၊ ဥဒကမှိ ဇာတေ။

ပက္ခီတိ သကုဏေ။ တေ ဟိ ပတ္တေဟိ ယန္တီတိ **ပတ္တယာနာ၊** ဝေဟာသံ ဂစ္ဆန္တီတိ **ဝိဟင်္ဂမာ။**

ဧဝံ ထလဇလာကာသဂေါစရာနံ ပါဏာနံ ဇာတိဘေဒံ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ ယေနာဓိပ္ပါယေန တံ ဒဿေတိ၊ တံ အာဝိကရောန္တော ယထာ ဧတာသူတိ ဂါထမာဟ။ တဿတ္ထော သင်္ခေပေန ဝုတ္တောဝ။ ဝိတ္ထာရတော ပနေတ္ထ ယံ ဝတ္တဗ္ဗံ၊ တံ သယမေဝ ဒဿေန္တော **န ကေသေဟီ**တိအာဒိမာဟ။ တတြာယံ ယောဇနာ—ယံ ဝုတ္တံ "နတ္ထိ မနုဿေသု လိင်္ဂဇာတိမယံ ပုထူ"တိ၊ တံ ဧဝံ နတ္ထီတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သေယျထိဒံ? **န ကေသေဟီ**တိ။ န ဟိ "ဗြာဟ္မဏာနံ ဧဒိသာ ကေသာ ဟောန္တိ၊ ခတ္တိယာနံ ဧဒိသာ"တိ နိယမော အတ္ထိ ယထာ ဟတ္ထိအဿမိဂါဒီနန္တိ ဣမိနာ နယေန သဗ္ဗံ ယောဇေတဗ္ဗံ။

လိင်္ဂံ ဇာတိမယံ နေဝ၊ ယထာ အညာသု ဇာတိသူတိ ဣဒံ ပန ဝုတ္တဿေဝတ္ထဿ နိဂမနန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တဿာယံ ယောဇနာ—ဧဝံ ယသ္မာ

၁-အညာ ဇာတီတိ (သျာ၊ က) ၂-တမ္ပိ (က) ၃-ဂဏှေယျ (သီ၊ သျာ၊ က)

imehi kesādīhi natthi manussesu liṅgaṁ jātimayaṁ puthu, tasmā veditabbametaṁ "brāhmaṇādibhedesu manussesu liṅgaṁ jātimayaṁ neva, yathā aññāsu jātisū"ti.

457. Idāni evaṁ jātibhede asatipi "brāhmaṇo khattiyo"ti idaṁ nānattaṁ yathā jātaṁ, taṁ dassetuṁ **paccattan**ti gāthamāha. Tattha **vokāran**ti nānattaṁ. Ayaṁ panettha saṅkhepattho—yathā hi tiracchānānaṁ yonisiddhameva[1] kesādisaṇṭhānena nānattaṁ, tathā brāhmaṇādīnaṁ attano attano sarīre taṁ natthi. Evaṁ santepi yadetaṁ "brāhmaṇo khattiyo"ti vokāraṁ, taṁ vokārañca manussesu samaññāya pavuccati, vohāramatteneva pavuccatīti.

Ettāvatā Bhagavā Bhāradvājassa vādaṁ niggaṇhitvā idāni yadi jātiyā brāhmaṇo bhaveyya, ājīvasīlācāravipannopi brāhmaṇo bhaveyya. Yasmā pana porāṇā brāhmaṇā tassa brāhmaṇabhāvaṁ na icchanti, loke ca aññepi paṇḍitamanussā, tasmā Vāseṭṭhassa vādaṁ paggaṇhanto **yo hi koci manussesū**ti aṭṭha gāthā āha. Tattha **gorakkhan**ti khettarakkhaṁ, kasikammanti vuttaṁ hoti. **Go**ti hi pathaviyā nāmaṁ, tasmā evamāha. **Puthu sippenā**ti tantavāyakammādinānāsippena. **Vohāran**ti vaṇijjaṁ. **Parapessenā**ti paresaṁ veyyāvaccakammena. **Issatthan**ti āvudhajīvikaṁ, usuṁ ca sattiṁ cāti vuttaṁ hoti. **Porohiccenā**ti purohitakammena.

Evaṁ brāhmaṇasamayena ca lokavohārena ca ājīvasīlācāravipannassa abrāhmaṇabhāvaṁ sādhetvā evaṁ sante na jātiyā brāhmaṇo, guṇehi pana brāhmaṇo hoti. Tasmā yattha katthaci kule jāto yo guṇavā, so brāhmaṇo, ayamettha ñāyoti evametaṁ ñāyaṁ atthato āpādetvā idāni naṁ vacībhedena pakāsento **na cāhaṁ brāhmaṇan**ti-ādimāha. Tassattho—ahañhi yvāyaṁ catunnaṁ yonīnaṁ yattha katthaci jāto, tatrāpi visesena yo brāhmaṇassa saṁvaṇṇitāya mātari sambhūto, taṁ **yonijaṁ mattisambhavaṁ**, yā cāyaṁ ubhato sujātoti-ādinā nayena brāhmaṇehi brāhmaṇassa parisuddha-uppattimaggasaṅkhātā yoni vuttā, saṁsuddhagahaṇikoti

1. Yonīnaṁ seṭṭhameva (Ka)

ဣမေဟိ ကေသာဒီဟိ နတ္ထိ မနုဿေသု လိင်္ဂံ ဇာတိမယံ ပုထု၊ တသ္မာ ဝေဒိတဗ္ဗမေတံ "ဗြာဟ္မဏာဒိဘေဒေသု မနုဿေသု လိင်္ဂံ ဇာတိမယံ နေဝ၊ ယထာ အညာသု ဇာတီသူ"တိ။

၄၅၇။ ဣဒါနိ ဧဝံ ဇာတိဘေဒေ အသတိပိ "ဗြာဟ္မဏော ခတ္တိယော"တိ ဣဒံ နာနတ္တံ ယထာ ဇာတံ၊ တံ ဒဿေတုံ **ပစ္စတ္တ**န္တိ ဂါထမာဟ။ တတ္ထ **ဝေါကာရ**န္တိ နာနတ္တံ။ အယံ ပနေတ္ထ သင်္ခေပတ္ထော—ယထာ ဟိ တိရစ္ဆာနာနံ ယောနိသိဒ္ဓမေဝ[1] ကေသာဒိသဏ္ဌာနေန နာနတ္တံ၊ တထာ ဗြာဟ္မဏာဒီနံ အတ္တနော အတ္တနော သရီရေ တံ နတ္ထိ။ ဧဝံ သန္တေပိ ယဒေတံ "ဗြာဟ္မဏော ခတ္တိယော"တိ ဝေါကာရံ၊ တံ ဝေါကာရဉ္စ မနုဿေသု သမညာယ ပဝုစ္စတိ၊ ဝေါဟာရမတ္တေနေဝ ပဝုစ္စတီတိ။

ဧတ္တာဝတာ ဘဂဝါ ဘာရဒွါဇဿ ဝါဒံ နိဂ္ဂဏှိတွာ ဣဒါနိ ယဒိ ဇာတိယာ ဗြာဟ္မဏော ဘဝေယျ၊ အာဇီဝသီလာစာရဝိပန္နောပိ ဗြာဟ္မဏော ဘဝေယျ။ ယသ္မာ ပန ပေါရာဏာ ဗြာဟ္မဏာ တဿ ဗြာဟ္မဏဘာဝံ န ဣစ္ဆန္တိ၊ လောကေ စ အညေပိ ပဏ္ဍိတမနုဿာ၊ တသ္မာ ဝါသေဋ္ဌဿ ဝါဒံ ပဂ္ဂဏှန္တော **ယော ဟိ ကောစိ မနုဿေသူ**တိ အဋ္ဌ ဂါထာ အာဟ။ တတ္ထ **ဂေါရက္ခ**န္တိ ခေတ္တရက္ခံ၊ ကသိကမ္မန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ဂေါ**တိ ဟိ ပထဝိယာ နာမံ၊ တသ္မာ ဧဝမာဟ။ **ပုထုသိပ္ပေနာ**တိ တန္တဝါယကမ္မာဒိနာနာသိပ္ပေန။ **ဝေါဟာရ**န္တိ ဝဏိဇ္ဇံ။ **ပရပေဿနာ**တိ ပရေသံ ဝေယျာဝစ္စကမ္မေန။ **ဣဿတ္ထ**န္တိ အာဝုဓဇီဝိကံ၊ ဥသုံ စ သတ္တိံ စာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **ပေါရောဟိစ္စေနာ**တိ ပုရောဟိတကမ္မေန။

ဧဝံ ဗြာဟ္မဏသမယေန စ လောကဝေါဟာရေန စ အာဇီဝသီလာစာရဝိပန္နဿ အဗြာဟ္မဏဘာဝံ သာဓေတွာ ဧဝံ သန္တေ န ဇာတိယာ ဗြာဟ္မဏော၊ ဂုဏေဟိ ပန ဗြာဟ္မဏော ဟောတိ။ တသ္မာ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ကုလေ ဇာတော ယော ဂုဏဝါ၊ သော ဗြာဟ္မဏော၊ အယမေတ္ထ ဉာယောတိ ဧဝမေတံ ဉာယံ အတ္ထတော အာပါဒေတွာ ဣဒါနိ နံ ဝစီဘေဒေန ပကာသေန္တော **န စာဟံ ဗြာဟ္မဏ**န္တိအာဒိမာဟ။ တဿတ္ထော—အဟဉှိ ယွာယံ စတုန္နံ ယောနီနံ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ဇာတော၊ တတြာပိ ဝိသေသေန ယော ဗြာဟ္မဏဿ သံဝဏ္ဏိတာယ မာတရိ သမ္ဘူတော၊ တံ **ယောနိဇံ မတ္တိသမ္ဘဝံ**, ယာ စာယံ ဥဘတော သုဇာတောတိအာဒိနာ နယေန ဗြာဟ္မဏေဟိ ဗြာဟ္မဏဿ ပရိသုဒ္ဓဥပ္ပတ္တိမဂ္ဂသင်္ခါတာ ယောနိ ဝုတ္တာ၊ သံသုဒ္ဓဂဟဏိကောတိ

၁-ယောနီနံ သေဋ္ဌမေဝ (က)

iminā ca mātisampatti, tatopi jātasambhūtattā yonijo mattisambhavoti vuccati, taṁ **yonijaṁ mattisambhavaṁ** iminā ca yonijamattisambhavamattena na brāhmaṇaṁ brūmi. Kasmā? Yasmā bho bhoti vacanamattena aññehi sakiñcanehi visiṭṭhattā **bhovādi nāma so hoti, sace hoti sakiñcano** sapalibodho. Yo panāyaṁ yattha katthaci jātopi rāgādikiñcanābhāvena akiñcano, sabbagahaṇapaṭinissaggena anādāno, **akiñcanaṁ anādānaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.** Kasmā? Yasmā bāhitapāpoti.

458. Kiñcabhiyyo sabbasaṁyojanaṁ chetvāti-ādi sattavīsati gāthā. Tattha **sabbasaṁyojanan**ti dasavidhasaṁyojanaṁ. **Na paritassatī**ti taṇhāparitassanāya na paritassati. **Saṅgātigan**ti rāgasaṅgādayo atikkantaṁ. **Visaṁyuttan**ti catūhi yonīhi sabbakilesehi vā visaṁyuttaṁ.

Naddhinti upanāhaṁ. **Varattan**ti taṇhaṁ. **Sandānan**ti yuttapāsaṁ, diṭṭhipariyuṭṭhānassetaṁ adhivacanaṁ. **Sahanukkaman**ti anukkamo vuccati pāse pavesanagaṇṭhi, diṭṭhānusayassetaṁ nāmaṁ. **Ukkhittapalighan**ti ettha palighoti avijjā. **Buddhan**ti catusaccabuddhaṁ. **Titikkhatī**ti khamati.

Khantibalanti adhivāsanakhantibalaṁ. Sā pana sakiṁ uppannā balānīkaṁ nāma na hoti, punappunaṁ uppannā pana hoti. Tassā atthitāya **balānīkaṁ.**

Vatavantanti dhutaṅgavantaṁ. **Sīlavantan**ti guṇavantaṁ. **Anussadan**ti rāgādi-ussadavirahitaṁ. "Anussutan"tipi pāṭho, anavassutanti attho. **Dantan**ti nibbisevanaṁ.

Na limpatīti na allīyati. **Kāmesū**ti kilesakāmavatthukāmesu.

Dukkhassa pajānāti, idhava khayanti ettha arahattaphalaṁ dukkhakkhayoti adhippetaṁ. **Pajānātī**ti adhigamavasena jānāti. **Pannabhāran**ti ohitabhāraṁ, khandhakilesabhisaṅkhārakāmaguṇabhāre otāretvā ṭhitaṁ. Visaṁyuttapadaṁ vuttatthameva.

Gambhīrapaññanti gambhīresu ārammaṇesu pavattapaññaṁ. **Medhāvin**ti pakatipaññāya paññavantaṁ.

ဣမိနာ စ မာတိသမ္ပတ္တိ၊ တတောပိ ဇာတသမ္ဘူတတ္တာ ယောနိဇော မတ္တိသမ္ဘဝေါတိ ဝုစ္စတိ၊ တံ **ယောနိဇံ မတ္တိသမ္ဘဝံ** ဣမိနာ စ ယောနိဇမတ္တိသမ္ဘဝမတ္တေန န ဗြာဟ္မဏံ ဗြူမိ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ ဘော ဘောတိ ဝစနမတ္တေန အညေဟိ သကိဉ္စနေဟိ ဝိသိဋ္ဌတ္တာ **ဘောဝါဒီ နာမ သော ဟောတိ၊ သစေ ဟောတိ သကိဉ္စနော** သပလိဗောဓော။ ယော ပနာယံ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ဇာတောပိ ရာဂါဒိကိဉ္စနာဘာဝေန အကိဉ္စနော၊ သဗ္ဗဂဟဏပဋိနိဿဂ္ဂေန အနာဒါနော၊ **အကိဉ္စနံ အနာဒါနံ၊ တမဟံ ဗြူမိ ဗြာဟ္မဏံ။** ကသ္မာ? ယသ္မာ ဗာဟိတပါပေါတိ။

၄၅၈။ ကိဉ္စဘိယျော သဗ္ဗသံယောဇနံ ဆေတွာတိအာဒိ သတ္တဝီသတိ ဂါထာ။ တတ္ထ **သဗ္ဗသံယောဇန**န္တိ ဒသဝိဓသံယောဇနံ။ **န ပရိတဿတီ**တိ တဏှာပရိတဿနာယ န ပရိတဿတိ။ **သင်္ဂါတိဂ**န္တိ ရာဂသင်္ဂါဒယော အတိက္ကန္တံ။ **ဝိသံယုတ္တ**န္တိ စတူဟိ ယောနီဟိ သဗ္ဗကိလေသေဟိ ဝါ ဝိသံယုတ္တံ။

နဒ္ဓိန္တိ ဥပနာဟံ။ **ဝရတ္တ**န္တိ တဏှံ။ **သန္ဒာန**န္တိ ယုတ္တပါသံ၊ ဒိဋ္ဌိပရိယုဋ္ဌာနဿေတံ အဓိဝစနံ။ **သဟနုက္ကမ**န္တိ အနုက္ကမော ဝုစ္စတိ ပါသေ ပဝေသနဂဏ္ဌိ၊ ဒိဋ္ဌာနုသယဿေတံ နာမံ။ **ဥက္ခိတ္တပလိဃ**န္တိ ဧတ္ထ ပလိဃောတိ အဝိဇ္ဇာ။ **ဗုဒ္ဓ**န္တိ စတုသစ္စဗုဒ္ဓံ။ **တိတိက္ခတီ**တိ ခမတိ။

ခန္တိဗလန္တိ အဓိဝါသနခန္တိဗလံ။ သာ ပန သကိံ ဥပ္ပန္နာ ဗလာနီကံ နာမ န ဟောတိ၊ ပုနပ္ပုနံ ဥပ္ပန္နာ ပန ဟောတိ။ တဿာ အတ္ထိတာယ **ဗလာနီကံ။**

ဝတဝန္တန္တိ ဓုတင်္ဂဝန္တံ။ **သီလဝန္တ**န္တိ ဂုဏဝန္တံ။ **အနုဿဒ**န္တိ ရာဂါဒိဥဿဒဝိရဟိတံ။ "အနုဿုတ"န္တိပိ ပါဌော၊ အနဝဿုတန္တိ အတ္ထော။ **ဒန္တ**န္တိ နိဗ္ဗိသေဝနံ။

န လိမ္ပတီတိ န အလ္လီယတိ။ **ကာမေသူ**တိ ကိလေသကာမဝတ္ထုကာမေသု။

ဒုက္ခဿ ပဇာနာတိ၊ ဣဓေဝ ခယန္တိ ဧတ္ထ အရဟတ္တဖလံ ဒုက္ခက္ခယောတိ အဓိပ္ပေတံ။ **ပဇာနာတီ**တိ အဓိဂမဝသေန ဇာနာတိ။ **ပန္နဘာရ**န္တိ ဩဟိတဘာရံ၊ ခန္ဓကိလေသာဘိသင်္ခါရကာမဂုဏဘာရေ ဩတာရေတွာ ဌိတံ။ ဝိသံယုတ္တပဒံ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။

ဂမ္ဘီရပညန္တိ ဂမ္ဘီရေသု အာရမ္မဏေသု ပဝတ္တပညံ။ **မေဓာဝိ**န္တိ ပကတိပညာယ ပညဝန္တံ။

Anāgārehi cūbhayanti anāgārehi ca visaṁsaṭṭhaṁ ubhayañca, dvīhipi cetehi visaṁsaṭṭhamevāti attho. **Anokasārin**ti okaṁ vuccati pañcakāmaguṇālayo, taṁ anallīyamānanti attho. **Appicchan**ti anicchaṁ.

Tasesūti sataṇhesu. **Thāvaresū**ti nittaṇhesu.

Attadaṇḍesūti gahitadaṇḍesu. **Nibbutan**ti kilesanibbānena nibbutaṁ. **Sādānesū**ti sa-upādānesu.

Ohitoti patito[1].

459. **Akakkasan**ti niddosaṁ. Sadoso hi rukkhopi sakakkasoti vuccati. **Viññāpanin**ti atthaviññāpanikaṁ[2]. **Saccan**ti avisaṁvādikaṁ. **Udīraye**ti bhaṇati. **Yāya nābhisajje**ti yāya girāya parassa sajjanaṁ vā lagganaṁ vā na karoti, tādisaṁ apharusaṁ giraṁ bhāsatīti attho.

Dīghanti suttāruḷhabhaṇḍaṁ. **Rassan**ti vippakiṇṇabhaṇḍaṁ. **Aṇun**ti khuddakaṁ. **Thūlan**ti mahantaṁ. **Subhāsubhan**ti sundarāsundaraṁ. Dīghabhaṇḍaṁ hi appagghampi hoti mahagghampi. Rassādīsupi eseva nayo. Iti ettāvatā na sabbaṁ pariyā diṇṇaṁ, "subhāsubhan"ti iminā pana pariyādiṇṇaṁ hoti.

Nirāsāsanti nittaṇhaṁ.

Ālayāti taṇhālayā. **Aññāyā**ti jānitvā. **Amatogadhan**ti amatabbhantaraṁ. **Anuppattan**ti anupaviṭṭhaṁ.

Ubho saṅganti ubhayampetaṁ saṅgaṁ. Puññaṁ hi sagge laggāpeti, apuññaṁ apāye, tasmā ubhayampetaṁ saṅganti āha. **Upaccagā**ti atīto.

Anāvilanti āvilakaraṇakilesavirahitaṁ. **Nandībhavaparikkhīṇan**ti parikkhīṇanandiṁ parikkhīṇabhavaṁ.

"Yo iman"ti gāthāya avijjāyeva visaṁvādakaṭṭhena **palipatho,** mahāviduggatāya **duggaṁ,** saṁsaraṇaṭṭhena **saṁsāro,** mohanaṭṭhena **moho**ti vutto. **Tiṇṇo**ti caturoghatiṇṇo. **Pāraṅgato**ti nibbānaṁ gato. **Jhāyī**ti ārammaṇalakkhaṇūpanijjhānavasena jhāyī. **Anejo**ti nittaṇho.

1. Pahito (Ka), pātito (Syā) 2. Atthaviññāpanikaṁ apisuṇaṁ (Sī, Syā)

အနာဂါရေဟိ စူဘယန္တိ အနာဂါရေဟိ စ ဝိသံသဋ္ဌံ ဥဘယဉ္စ၊ ဒွီဟိပိ စေတေဟိ ဝိသံသဋ္ဌမေဝါတိ အတ္ထော။ **အနောကသာရိန္တိ** ဩကံ ဝုစ္စတိ ပဉ္စကာမဂုဏာလယော၊ တံ အနလ္လီယမာနန္တိ အတ္ထော။ **အပ္ပိစ္ဆန္တိ** အနိစ္ဆံ။

တသေသူတိ သတဏှေသု။ **ထာဝရေသူတိ** နိတ္တဏှေသု။

အတ္တဒဏ္ဍေသူတိ ဂဟိတဒဏ္ဍေသု။ **နိဗ္ဗုတန္တိ** ကိလေသနိဗ္ဗာနေန နိဗ္ဗုတံ။ **သာဒါနေသူတိ** သဉပါဒါနေသု။

ဩဟိတောတိ ပတိတော[၁]။

၄၅၉။ **အကက္ကသန္တိ** နိဒ္ဒေါသံ။ သဒေါသော ဟိ ရုက္ခောပိ သကက္ကသောတိ ဝုစ္စတိ။ **ဝိညာပနိန္တိ** အတ္ထဝိညာပနိကံ[၂]။ **သစ္စန္တိ** အဝိသံဝါဒိကံ။ **ဥဒီရယေတိ** ဘဏတိ။ **ယာယ နာဘိသဇ္ဇေတိ** ယာယ ဂိရာယ ပရဿ သဇ္ဇနံ ဝါ လဂ္ဂနံ ဝါ န ကရောတိ၊ တာဒိသံ အဖရုသံ ဂိရံ ဘာသတီတိ အတ္ထော။

ဒီဃန္တိ သုတ္တာရုဠှဘဏ္ဍံ။ **ရဿန္တိ** ဝိပ္ပကိဏ္ဏဘဏ္ဍံ။ **အဏုန္တိ** ခုဒ္ဒကံ။ **ထူလန္တိ** မဟန္တံ။ **သုဘာသုဘန္တိ** သုန္ဒရာသုန္ဒရံ။ ဒီဃဘဏ္ဍံ ဟိ အပ္ပဂ္ဃမ္ပိ ဟောတိ မဟဂ္ဃမ္ပိ။ ရဿာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ ဣတိ ဧတ္တာဝတာ န သဗ္ဗံ ပရိယာဒိဏ္ဏံ၊ "သုဘာသုဘ"န္တိ ဣမိနာ ပန ပရိယာဒိဏ္ဏံ ဟောတိ။

နိရာသာသန္တိ နိတ္တဏှံ။

အာလယာတိ တဏှာလယာ။ **အညာယာတိ** ဇာနိတွာ။ **အမတောဂဓန္တိ** အမတဗ္ဘန္တရံ။ **အနုပ္ပတ္တန္တိ** အနုပဝိဋ္ဌံ။

ဥဘော သင်္ဂန္တိ ဥဘယမ္ပေတံ သင်္ဂံ။ ပုညံ ဟိ သဂ္ဂေ လဂ္ဂါပေတိ၊ အပုညံ အပါယေ၊ တသ္မာ ဥဘယမ္ပေတံ သင်္ဂန္တိ အာဟ။ **ဥပစ္စဂါတိ** အတီတော။

အနာဝိလန္တိ အာဝိလကရဏကိလေသဝိရဟိတံ။ **နန္ဒီဘဝပရိက္ခီဏန္တိ** ပရိက္ခီဏနန္ဒိံ ပရိက္ခီဏဘဝံ။

"ယော ဣမ"န္တိ ဂါထာယ အဝိဇ္ဇာယေဝ ဝိသံဝါဒကဋ္ဌေန **ပလိပထော**၊ မဟာဝိဒုဂ္ဂတာယ **ဒုဂ္ဂံ**၊ သံသရဏဋ္ဌေန **သံသာရော**၊ မောဟနဋ္ဌေန **မောဟော**တိ ဝုတ္တော။ **တိဏ္ဏော**တိ စတုရောဃတိဏ္ဏော။ **ပါရင်္ဂတော**တိ နိဗ္ဗာနံ ဂတော။ **ဈာယီ**တိ အာရမ္မဏလက္ခဏူပနိဇ္ဈာနဝသေန ဈာယီ။ **အနေဇော**တိ နိတ္တဏှော။

၁-ပဟိတော (က)၊ ပါတိတော (သျာ) ၂-အတ္ထဝိညာပနိကံ အပိသုဏံ (သီ၊ သျာ)

Anupādāya nibbutoti kiñci gahaṇaṁ aggahetvā sabbakilesanibbānena nibbuto.

Kāmeti duvidhepi kāme. **Anāgāro**ti anāgāro hutvā. **Paribbaje**ti paribbajati. **Kāmabhavaparikkhīṇa**nti khīṇakāmaṁ khīṇabhavaṁ.

Mānusakaṁ yoganti mānusakaṁ pañcakāmaguṇayogaṁ. **Dibbaṁ yoga**nti dibbaṁ pañcakāmaguṇayogaṁ. **Sabbayogavisaṁyutta**nti sabbakilesayogavisaṁyuttaṁ.

Ratinti pañcakāmaguṇaratiṁ. **Arati**nti kusalabhāvanāya ukkaṇṭhitaṁ. **Vīra**nti vīriyavantaṁ.

Sugatanti sundaraṁ ṭhānaṁ gataṁ, sundarāya vā paṭipattiyā gataṁ.

Gatinti nibbattiṁ. **Pure**ti atīte. **Pacchā**ti anāgate. **Majjhe**ti paccuppanne. **Kiñcana**nti kiñcanakārako kileso.

Mahesinti mahante guṇe pariyesanaṭṭhena mahesiṁ. **Vijitāvina**nti vijitavijayaṁ.

460. Evaṁ Bhagavā guṇato khīṇāsavaṁyeva brāhmaṇaṁ dassetvā ye jātito brāhmaṇoti abhinivesaṁ karonti, te idaṁ ajānantā, sāva nesaṁ diṭṭhi duddiṭṭhīti dassento **samaññā hesā**ti gāthādvayamāha. Tassattho—yadidaṁ brāhmaṇo khattiyo Bhāradvājo Vāseṭṭhoti nāmagottaṁ pakappitaṁ kataṁ abhisaṅkhataṁ, samaññā hesā lokasmiṁ, vohāramattanti attho. Kasmā? Yasmā **sammuccā samudāgataṁ** samaññāya āgataṁ. Etañhi tattha tattha jātakāleyevassa ñātisālohitehi pakappitaṁ kataṁ. No ce naṁ evaṁ pakappeyyuṁ, na koci kiñci disvā ayaṁ brāhmaṇoti vā Bhāradvājoti vā jāneyya. Evaṁ pakappitaṁ petaṁ **dīgharattānusayitaṁ, diṭṭhigatamajānataṁ,** taṁ pakappitaṁ nāmagottaṁ "nāmagottamattametaṁ, vohāratthaṁ pakappitan"ti ajānantānaṁ sattānaṁ hadaye dīgharattaṁ diṭṭhigatamanusayitaṁ. Tassa anusayitattā taṁ nāmagottaṁ **ajānantā no pabrunti,** "jātiyā hoti brāhmaṇo"ti ajānantāva evaṁ vadantīti vuttaṁ hoti.

အနုပါဒါယ နိဗ္ဗုတောတိ ကိဉ္စိ ဂဟဏံ အဂ္ဂဟေတွာ သဗ္ဗကိလေသနိဗ္ဗာနေန နိဗ္ဗုတော။

ကာမေတိ ဒုဝိဓေပိ ကာမေ။ **အနာဂါရော**တိ အနာဂါရော ဟုတွာ။ **ပရိဗ္ဗဇေ**တိ ပရိဗ္ဗဇတိ။ **ကာမဘဝပရိက္ခီဏ**န္တိ ခီဏကာမံ ခီဏဘဝံ။

မာနုသကံ ယောဂန္တိ မာနုသကံ ပဉ္စကာမဂုဏယောဂံ။ **ဒိဗ္ဗံ ယောဂ**န္တိ ဒိဗ္ဗံ ပဉ္စကာမဂုဏယောဂံ။ **သဗ္ဗယောဂဝိသံယုတ္တ**န္တိ သဗ္ဗကိလေသယောဂဝိသံယုတ္တံ။

ရတိန္တိ ပဉ္စကာမဂုဏရတိံ။ **အရတိ**န္တိ ကုသလဘာဝနာယ ဥက္ကဏ္ဌိတံ။ **ဝီရ**န္တိ ဝီရိယဝန္တံ။

သုဂတန္တိ သုန္ဒရံ ဌာနံ ဂတံ၊ သုန္ဒရာယ ဝါ ပဋိပတ္တိယာ ဂတံ။

ဂတိန္တိ နိဗ္ဗတ္တိံ။ **ပုရေ**တိ အတီတေ။ **ပစ္ဆာ**တိ အနာဂတေ။ **မဇ္ဈေ**တိ ပစ္စုပ္ပန္နေ။ **ကိဉ္စန**န္တိ ကိဉ္စနကာရကော ကိလေသော။

မဟေသိန္တိ မဟန္တေ ဂုဏေ ပရိယေသနဋ္ဌေန မဟေသိံ။ **ဝိဇိတာဝိန**န္တိ ဝိဇိတဝိဇယံ။

၄၆၀။ ဧဝံ ဘဂဝါ ဂုဏတော ခီဏာသဝံယေဝ ဗြာဟ္မဏံ ဒဿေတွာ ယေ ဇာတိတော ဗြာဟ္မဏောတိ အဘိနိဝေသံ ကရောန္တိ၊ တေ ဣဒံ အဇာနန္တာ၊ သာဝ နေသံ ဒိဋ္ဌိ ဒုဒ္ဒိဋ္ဌီတိ ဒဿေန္တော **သမညာ ဟေသာ**တိ ဂါထာဒွယမာဟ။ တဿတ္ထော—ယဒိဒံ ဗြာဟ္မဏော ခတ္တိယော ဘာရဒွါဇော ဝါသေဋ္ဌောတိ နာမဂေါတ္တံ ပကပ္ပိတံ ကတံ အဘိသင်္ခတံ၊ သမညာ ဟေသာ လောကသ္မိံ၊ ဝေါဟာရမတ္တန္တိ အတ္ထော။ ကသ္မာ? ယသ္မာ **သမ္မုစ္စာ သမုဒါဂတံ** သမညာယ အာဂတံ။ ဧတဉ္ဟိ တတ္ထ တတ္ထ ဇာတကာလေယေဝဿ ဉာတိသာလောဟိတေဟိ ပကပ္ပိတံ ကတံ။ နော စေ နံ ဧဝံ ပကပ္ပေယျုံ၊ န ကောစိ ကိဉ္စိ ဒိသွာ အယံ ဗြာဟ္မဏောတိ ဝါ ဘာရဒွါဇောတိ ဝါ ဇာနေယျ။ ဧဝံ ပကပ္ပိတံ ပေတံ **ဒီဃရတ္တာနုသယိတံ၊ ဒိဋ္ဌိဂတမဇာနတံ၊** တံ ပကပ္ပိတံ နာမဂေါတ္တံ “နာမဂေါတ္တမတ္တမေတံ၊ ဝေါဟာရတ္ထံ ပကပ္ပိတ”န္တိ အဇာနန္တာနံ သတ္တာနံ ဟဒယေ ဒီဃရတ္တံ ဒိဋ္ဌိဂတမနုသယိတံ။ တဿ အနုသယိတတ္တာ တံ နာမဂေါတ္တံ **အဇာနန္တာ နော ပဗြုန္တိ၊** “ဇာတိယာ ဟောတိ ဗြာဟ္မဏော”တိ အဇာနန္တာဝ ဧဝံ ဝဒန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

Evaṁ “ye ‘jātito brāhmaṇo’ti abhinivesaṁ karonti, te idaṁ vohāramattaṁ ajānantā, sāva nesaṁ diṭṭhi duddiṭṭhī”ti dassetvā idāni nippariyāyameva jātivādaṁ paṭikkhipanto kammavādañca patiṭṭhapento **na jaccā**ti-ādimāha. Tattha “kammunā”ti upaḍḍhagāthāya vitthāraṇatthaṁ **kassako kammunā**ti-ādi vuttaṁ. Tattha **kammunā**ti paccuppannena kasikammādinibbattakacetanākammunā.

Paṭiccasamuppādadassāti iminā paccayena evaṁ hotīti evaṁ paṭiccasamuppādadassāvino. **Kammavipākakovidā**ti sammānāvamānārahakule kammavasena uppatti hoti, aññāpi hīnapaṇītatā hīnapaṇīte kamme vipaccamāne hotīti evaṁ kammavipākakusalā.

Kammunā vattatīti gāthāya pana lokoti vā pajāti vā sattoti vā ekoyevattho, vacanamattabhedo. Purimapadena cettha “atthi brahmā mahābrahmā seṭṭho sajitā”ti[1] diṭṭhiyā paṭisedho veditabbo. Kammunā hi tāsu tāsu gatīsu vattati loko, tassa ko sajitāti. Dutiyapadena “evaṁ kammunā nibbattopi ca pavattepi atītapaccuppannabhedena kammunā vattati, sukhadukkhāni paccanubhonto hīnapaṇītādibhedañca āpajjanto pavattatī”ti dasseti. Tatiyena tamevatthaṁ nigameti “evaṁ sabbathāpi kammanibandhanā sattā kammeneva baddhā hutvā pavattanti, na aññathā”ti. Catutthena tamatthaṁ upamāya vibhāveti. Yathā hi rathassa yāyato āṇi nibandhanaṁ hoti, na tāya anibaddho yāti, evaṁ lokassa nibbattato ca pavattato ca kammaṁ nibandhanaṁ, na tena anibaddho nibbattati na pavattati.

Idāni yasmā evaṁ kammanibandhano loko, tasmā seṭṭhena kammunā seṭṭhabhāvaṁ dassento **tapenā**ti gāthādvayamāha. Tattha **tapenā**ti dhutaṅgatapena. **Brahmacariyenā**ti methunaviratiyā. **Saṁyamenā**ti sīlena. **Damenā**ti indriyadamena. **Etenā**ti etena seṭṭhena parisuddhena brahmabhūtena kammunā brāhmaṇo hoti. Kasmā? Yasmā **etaṁ brāhmaṇamuttamaṁ,** yasmā etaṁ kammaṁ uttamo brāhmaṇaguṇoti vuttaṁ hoti. “Brahmānan”tipi pāṭho. Ayaṁ panettha vacanattho—brahmaṁ ānetīti[2] brahmānaṁ, brāhmaṇabhāvaṁ āvahatīti vuttaṁ hoti.

1. Sañjitāti (Sī) 2. Anatīti (Sī)

ဧဝံ “ယေ ‘ဇာတိတော ဗြာဟ္မဏော’တိ အဘိနိဝေသံ ကရောန္တိ၊ တေ ဣဒံ ဝေါဟာရမတ္တံ အဇာနန္တာ၊ သာဝ နေသံ ဒိဋ္ဌိ ဒုဒ္ဒိဋ္ဌီ”တိ ဒဿေတွာ ဣဒါနိ နိပ္ပရိယာယမေဝ ဇာတိဝါဒံ ပဋိက္ခိပန္တော ကမ္မဝါဒဉ္စ ပတိဋ္ဌပေန္တော **န ဇစ္စာ**တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ “ကမ္မုနာ”တိ ဥပဍ္ဎဂါထာယ ဝိတ္ထာရဏတ္ထံ **ကဿကော ကမ္မုနာ**တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ တတ္ထ **ကမ္မုနာ**တိ ပစ္စုပ္ပန္နေန ကသိကမ္မာဒိနိဗ္ဗတ္တက-စေတနာကမ္မုနာ။

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဒဿာတိ ဣမိနာ ပစ္စယေန ဧဝံ ဟောတီတိ ဧဝံ ပဋိစ္စ-သမုပ္ပါဒဒဿာဝိနော။ **ကမ္မဝိပါကကောဝိဒါ**တိ သမ္မာနာဝမာနာရဟကုလေ ကမ္မဝသေန ဥပ္ပတ္တိ ဟောတိ၊ အညာပိ ဟီနပဏီတတာ ဟီနပဏီတေ ကမ္မေ ဝိပစ္စမာနေ ဟောတီတိ ဧဝံ ကမ္မဝိပါကကုသလာ။

ကမ္မုနာ ဝတ္တတီတိ ဂါထာယ ပန လောကောတိ ဝါ ပဇာတိ ဝါ သတ္တောတိ ဝါ ဧကောယေဝတ္ထော၊ ဝစနမတ္တဘေဒေါ။ ပုရိမပဒေန စေတ္ထ “အတ္ထိ ဗြဟ္မာ မဟာဗြဟ္မာ သေဋ္ဌော သဇိတာ”တိ[၁] ဒိဋ္ဌိယာ ပဋိသေဓော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကမ္မုနာ ဟိ တာသု တာသု ဂတီသု ဝတ္တတိ လောကော၊ တဿ ကော သဇိတာတိ။ ဒုတိယပဒေန “ဧဝံ ကမ္မုနာ နိဗ္ဗတ္တောပိ စ ပဝတ္တေပိ အတီတပစ္စုပ္ပန္နဘေဒေန ကမ္မုနာ ဝတ္တတိ၊ သုခဒုက္ခာနိ ပစ္စနုဘောန္တော ဟီနပဏီတာဒိဘေဒဉ္စ အာပဇ္ဇန္တော ပဝတ္တတီ”တိ ဒဿေတိ။ တတိယေန တမေဝတ္ထံ နိဂမေတိ “ဧဝံ သဗ္ဗထာပိ ကမ္မနိဗန္ဓနာ သတ္တာ ကမ္မေနေဝ ဗဒ္ဓါ ဟုတွာ ပဝတ္တန္တိ၊ န အညထာ”တိ။ စတုတ္ထေန တမတ္ထံ ဥပမာယ ဝိဘာဝေတိ။ ယထာ ဟိ ရထဿ ယာယတော အာဏိ နိဗန္ဓနံ ဟောတိ၊ န တာယ အနိဗဒ္ဓေါ ယာတိ၊ ဧဝံ လောကဿ နိဗ္ဗတ္တတော စ ပဝတ္တတော စ ကမ္မံ နိဗန္ဓနံ၊ န တေန အနိဗဒ္ဓေါ နိဗ္ဗတ္တတိ န ပဝတ္တတိ။

ဣဒါနိ ယသ္မာ ဧဝံ ကမ္မနိဗန္ဓနော လောကော၊ တသ္မာ သေဋ္ဌေန ကမ္မုနာ သေဋ္ဌဘာဝံ ဒဿေန္တော **တပေနာ**တိ ဂါထာဒွယမာဟ။ တတ္ထ **တပေနာ**တိ ဓုတင်္ဂတပေန။ **ဗြဟ္မစရိယေနာ**တိ မေထုနဝိရတိယာ။ **သံယမေနာ**တိ သီလေန။ **ဒမေနာ**တိ ဣန္ဒြိယဒမေန။ **ဧတေနာ**တိ ဧတေန သေဋ္ဌေန ပရိသုဒ္ဓေန ဗြဟ္မဘူတေန ကမ္မုနာ ဗြာဟ္မဏော ဟောတိ။ ကသ္မာ? ယသ္မာ **ဧတံ ဗြာဟ္မဏမုတ္တမံ၊** ယသ္မာ ဧတံ ကမ္မံ ဥတ္တမော ဗြာဟ္မဏဂုဏောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ “ဗြဟ္မာန”န္တိပိ ပါဌော။ အယံ ပနေတ္ထ ဝစနတ္ထော—ဗြဟ္မံ အာနေတီတိ[၂] ဗြဟ္မာနံ၊ ဗြာဟ္မဏဘာဝံ အာဝဟတီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။

၁-သဉ္ဇိတာတိ (သီ) ၂-အနတီတိ (သီ)

Dutiyagāthāya **santo**ti santakileso. **Brahmā Sakko**ti brahmā ca Sakko ca, yo evarūpo, so na kevalaṁ brāhmaṇo, atha kho brahmā ca Sakko ca so vijānataṁ paṇḍitānaṁ, evaṁ Vāseṭṭha jānāhīti vuttaṁ hoti. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Vāseṭṭhasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

---

9. Subhasuttavaṇṇanā

462. **Evaṁ me sutan**ti Subhasuttaṁ. Tattha **Todeyyaputto**ti Tudigāmavāsino Todeyyabrāhmaṇassa putto. **Ārādhako hotī**ti sampādako hoti paripūrako. **Ñāyaṁ dhamman**ti kāraṇadhammaṁ. **Kusalan**ti anavajjaṁ.

463. **Micchāpaṭipattin**ti aniyyānikaṁ akusalapaṭipadaṁ. **Sammāpaṭipattin**ti niyyānikaṁ kusalapaṭipadaṁ.

Mahaṭṭhanti-ādīsu mahantehi veyyāvaccakarehi vā upakaraṇehi vā bahūhi attho etthāti **mahaṭṭhaṁ.** Mahantāni nāmaggahaṇamaṅgalādīni kiccāni etthāti **mahākiccaṁ.** Idaṁ ajja kattabbaṁ, idaṁ sveti evaṁ mahantāni adhikārasaṅkhātāni adhikaraṇāni etthāti **mahādhikaraṇaṁ.** Bahūnaṁ kamme yuttappayuttatāvasena pīḷāsaṅkhāto mahāsamārambho etthāti **mahāsamārambhaṁ. Gharāvāsakammaṭṭhānan**ti gharāvāsakammaṁ. Evaṁ sabbavāresu attho veditabbo. Kasikamme cettha naṅgalakoṭiṁ ādiṁ katvā upakaraṇānaṁ pariyesanavasena mahaṭṭhatā, vaṇijjāya yathāṭhitaṁyeva bhaṇḍaṁ gahetvā parivattanavasena appaṭṭhatā veditabbā. **Vipajjamānan**ti avuṭṭhi-ativuṭṭhi-ādīhi kasikammaṁ, maṇisuvaṇṇādīsu acchekatādīhi ca vaṇijjakammaṁ appaphalaṁ hoti, mūlacchedampi pāpuṇāti. Vipariyāyena sampajjamānaṁ mahapphalaṁ cūḷantevāsikassa viya.

464. **Evameva kho**ti yathā kasikammaṭṭhānaṁ vipajjamānaṁ appaphalaṁ hoti, evaṁ gharāvāsakammaṭṭhānampi. Akatakalyāṇo hi kālaṁ katvā

ဒုတိယဂါထာယ **သန္တော**တိ သန္တကိလေသော။ **ဗြဟ္မာ သက္ကော**တိ ဗြဟ္မာ စ သက္ကော စ၊ ယော ဧဝရူပေါ၊ သော န ကေဝလံ ဗြာဟ္မဏော၊ အထ ခေါ ဗြဟ္မာ စ သက္ကော စ သော ဝိဇာနတံ ပဏ္ဍိတာနံ၊ ဧဝံ ဝါသေဋ္ဌ ဇာနာဟီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

ဝါသေဋ္ဌသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၉-သုဘသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၆၂။ **ဧဝံ မေ သုတ**န္တိ သုဘသုတ္တံ။ တတ္ထ **တောဒေယျပုတ္တော**တိ တုဒိဂါမဝါသိနော တောဒေယျဗြာဟ္မဏဿ ပုတ္တော။ **အာရာဓကော ဟောတီ**တိ သမ္ပာဒကော ဟောတိ ပရိပူရကော။ **ဉာယံ ဓမ္မ**န္တိ ကာရဏဓမ္မံ။ **ကုသလ**န္တိ အနဝဇ္ဇံ။

၄၆၃။ **မိစ္ဆာပဋိပတ္တိ**န္တိ အနိယျာနိကံ အကုသလပဋိပဒံ။ **သမ္မာပဋိပတ္တိ**န္တိ နိယျာနိကံ ကုသလပဋိပဒံ။

မဟဋ္ဌန္တိအာဒီသု မဟန္တေဟိ ဝေယျာဝစ္စကရေဟိ ဝါ ဥပကရဏေဟိ ဝါ ဗဟူဟိ အဋ္ဌော ဧတ္ထာတိ **မဟဋ္ဌံ။** မဟန္တာနိ နာမဂ္ဂဟဏမင်္ဂလာဒီနိ ကိစ္စာနိ ဧတ္ထာတိ **မဟာကိစ္စံ။** ဣဒံ အဇ္ဇ ကတ္တဗ္ဗံ၊ ဣဒံ သွေတိ ဧဝံ မဟန္တာနိ အဓိကာရသင်္ခါတာနိ အဓိကရဏာနိ ဧတ္ထာတိ **မဟာဓိကရဏံ။** ဗဟူနံ ကမ္မေ ယုတ္တပ္ပယုတ္တတာဝသေန ပီဠာသင်္ခါတော မဟာသမာရမ္ဘော ဧတ္ထာတိ **မဟာသမာရမ္ဘံ။ ဃရာဝါသကမ္မဋ္ဌာန**န္တိ ဃရာဝါသကမ္မံ။ ဧဝံ သဗ္ဗဝါရေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကသိကမ္မေ စေတ္ထ နင်္ဂလကောဋိံ အာဒိံ ကတွာ ဥပကရဏာနံ ပရိယေသနဝသေန မဟဋ္ဌတာ, ဝဏိဇ္ဇာယ ယထာဌိတံယေဝ ဘဏ္ဍံ ဂဟေတွာ ပရိဝတ္တနဝသေန အပ္ပဋ္ဌတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ **ဝိပဇ္ဇမာန**န္တိ အဝုဋ္ဌိအတိဝုဋ္ဌိအာဒီဟိ ကသိကမ္မံ, မဏိသုဝဏ္ဏာဒီသု အစ္ဆေကတာဒီဟိ စ ဝဏိဇ္ဇကမ္မံ အပ္ပဖလံ ဟောတိ၊ မူလစ္ဆေဒမ္ပိ ပါပုဏာတိ။ ဝိပရိယာယေန သမ္ပဇ္ဇမာနံ မဟပ္ဖလံ စူဠန္တေဝါသိကဿ ဝိယ။

၄၆၄။ **ဧဝမေဝ ခေါ**တိ ယထာ ကသိကမ္မဋ္ဌာနံ ဝိပဇ္ဇမာနံ အပ္ပဖလံ ဟောတိ၊ ဧဝံ ဃရာဝါသကမ္မဋ္ဌာနမ္ပိ။ အကတကလျာဏော ဟိ ကာလံ ကတွာ

niraye nibbattati. Mahādattasenāpati nāma kireko brāhmaṇabhatto ahosi, tassa maraṇasamaye nirayo upaṭṭhāsi. So brāhmaṇehi “kiṁ passasī”ti vutto lohitagharanti āha. Brahmaloko bho esoti. Brahmaloko nāma bho kahanti. Uparīti. Mayhaṁ heṭṭhā upaṭṭhātīti. Kiñcāpi heṭṭhā upaṭṭhāti, tathāpi uparīti kālaṁ katvā niraye nibbatto. “Iminā amhākaṁ yaññe doso dinno”ti sahassaṁ gahetvā nīharituṁ adaṁsu. Sampajjamānaṁ pana mahapphalaṁ hoti. Katakalyāṇo hi kālaṁ katvā sagge nibbattati. Sakalāya guttilavimānakathāya dīpetabbaṁ. Yathā pana taṁ vaṇijjakammaṭṭhānaṁ vipajjamānaṁ appaphalaṁ hoti, evaṁ sīlesu aparipūrakārino anesanāya yuttassa pabbajjākammaṭṭhānampi. Evarūpo hi neva jhānādisukhaṁ na saggamokkhaṁ labhati. Sampajjamānaṁ pana mahapphalaṁ hoti. Sīlāni hi pūretvā vipassanaṁ vaḍḍhento arahattampi pāpuṇāti.

Brāhmaṇā bho Gotamāti idha kiṁ pucchāmīti pucchati? Brāhmaṇā vadanti “pabbajito ime pañca dhamme pūretuṁ samattho nāma natthi, gahaṭṭhova pūretī”ti. Samaṇo pana Gotamo “gihissa vā ahaṁ māṇava pabbajitassa vā”ti punappunaṁ vadati, neva pabbajitaṁ muñcati, mayhameva pucchaṁ maññe na sallakkhetīti cāgasīsena pañca dhamme pucchāmīti pucchati. **Sace te agarū**ti sace tuyhaṁ yathā brāhmaṇā paññapenti, tathā idha bhāsituṁ bhāriyaṁ na hoti, yadi na koci aphāsukabhāvo hoti, bhāsassūti attho. **Na kho me bho**ti kiṁ sandhāyāha? Paṇḍitapaṭirūpakānaṁ hi santike kathetuṁ dukkhaṁ hoti, te pade pade akkhare akkhare dosameva vadanti. Ekantapaṇḍitā pana kathaṁ sutvā sukathitaṁ pasaṁsanti, dukkathite Pāḷipada-atthabyañjanesu yaṁ yaṁ virujjhati, taṁ taṁ ujuṁ katvā denti. Bhagavatā ca sadiso ekantapaṇḍito nāma natthi, tenāha “na kho me bho Gotama garu, yatthassu bhavanto vā nisinno bhavantarūpo vā”ti. **Saccan**ti vacīsaccaṁ. **Tapan**ti tapacariyaṁ. **Brahmacariyan**ti methunaviratiṁ. **Ajjhanan**ti mantagahaṇaṁ. **Cāgan**ti-āmisapariccāgaṁ.

466. **Pāpito bhavissatī**ti ajānanabhāvaṁ pāpito bhavissati. **Etadavocā**ti Bhagavatā andhaveṇūpamāya niggahito taṁ paccāharituṁ asakkonto yathā nāma dubbalasunakho migaṁ uṭṭhapetvā sāmikassa

နိရယေ နိဗ္ဗတ္တတိ။ မဟာဒတ္တသေနာပတိ နာမ ကိရေကော ဗြာဟ္မဏဘတ္တော အဟောသိ၊ တဿ မရဏသမယေ နိရယော ဥပဋ္ဌာသိ။ သော ဗြာဟ္မဏေဟိ “ကိံ ပဿသီ”တိ ဝုတ္တော လောဟိတဃရန္တိ အာဟ။ ဗြဟ္မလောကော ဘော ဧသောတိ။ ဗြဟ္မလောကော နာမ ဘော ကဟန္တိ။ ဥပရီတိ။ မယှံ ဟေဋ္ဌာ ဥပဋ္ဌာတီတိ။ ကိဉ္စာပိ ဟေဋ္ဌာ ဥပဋ္ဌာတိ၊ တထာပိ ဥပရီတိ ကာလံ ကတွာ နိရယေ နိဗ္ဗတ္တော။ “ဣမိနာ အမှာကံ ယညေ ဒေါသော ဒိန္နော”တိ သဟဿံ ဂဟေတွာ နီဟရိတုံ အဒံသု။ သမ္ပဇ္ဇမာနံ ပန မဟပ္ဖလံ ဟောတိ။ ကတ-ကလျာဏော ဟိ ကာလံ ကတွာ သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တတိ။ သကလာယ ဂုတ္တိလဝိမာန-ကထာယ ဒီပေတဗ္ဗံ။ ယထာ ပန တံ ဝဏိဇ္ဇကမ္မဋ္ဌာနံ ဝိပဇ္ဇမာနံ အပ္ပဖလံ ဟောတိ၊ ဧဝံ သီလေသု အပရိပူရကာရိနော အနေသနာယ ယုတ္တဿ ပဗ္ဗဇ္ဇာကမ္မဋ္ဌာနမ္ပိ။ ဧဝရူပေါ ဟိ နေဝ ဈာနာဒိသုခံ န သဂ္ဂမောက္ခံ လဘတိ။ သမ္ပဇ္ဇမာနံ ပန မဟပ္ဖလံ ဟောတိ။ သီလာနိ ဟိ ပူရေတွာ ဝိပဿနံ ဝဍ္ဎေန္တော အရဟတ္တမ္ပိ ပါပုဏာတိ။

ဗြာဟ္မဏာ ဘော ဂေါတမာတိ ဣဓ ကိံ ပုစ္ဆာမီတိ ပုစ္ဆတိ? ဗြာဟ္မဏာ ဝဒန္တိ “ပဗ္ဗဇိတော ဣမေ ပဉ္စ ဓမ္မေ ပူရေတုံ သမတ္ထော နာမ နတ္ထိ၊ ဂဟဋ္ဌောဝ ပူရေတီ”တိ။ သမဏော ပန ဂေါတမော “ဂိဟိဿ ဝါ အဟံ မာဏဝ ပဗ္ဗဇိတဿ ဝါ”တိ ပုနပ္ပုနံ ဝဒတိ၊ နေဝ ပဗ္ဗဇိတံ မုဉ္စတိ၊ မယှမေဝ ပုစ္ဆံ မညေ န သလ္လက္ခေတီတိ စာဂသီသေန ပဉ္စ ဓမ္မေ ပုစ္ဆာမီတိ ပုစ္ဆတိ။ **သစေ တေ အဂရူ**တိ သစေ တုယှံ ယထာ ဗြာဟ္မဏာ ပညပေန္တိ၊ တထာ ဣဓ ဘာသိတုံ ဘာရိယံ န ဟောတိ၊ ယဒိ န ကောစိ အဖာသုကဘာဝေါ ဟောတိ၊ ဘာသဿူတိ အတ္ထော။ **န ခေါ မေ ဘော**တိ ကိံ သန္ဓာယာဟ? ပဏ္ဍိတ-ပဋိရူပကာနံ ဟိ သန္တိကေ ကထေတုံ ဒုက္ခံ ဟောတိ၊ တေ ပဒေ ပဒေ အက္ခရေ အက္ခရေ ဒေါသမေဝ ဝဒန္တိ။ ဧကန္တပဏ္ဍိတာ ပန ကထံ သုတွာ သုကထိတံ ပသံသန္တိ၊ ဒုက္ကထိတေ ပါဠိပဒအတ္ထဗျဉ္ဇနေသု ယံ ယံ ဝိရုဇ္ဈတိ၊ တံ တံ ဥဇုံ ကတွာ ဒေန္တိ။ ဘဂဝတာ စ သဒိသော ဧကန္တပဏ္ဍိတော နာမ နတ္ထိ၊ တေနာဟ “န ခေါ မေ ဘော ဂေါတမ ဂရု၊ ယတ္ထဿု ဘဝန္တော ဝါ နိသိန္နော ဘဝန္တရူပေါ ဝါ”တိ။ **သစ္စ**န္တိ ဝစီသစ္စံ။ **တပ**န္တိ တပစရိယံ။ **ဗြဟ္မစရိယ**န္တိ မေထုနဝိရတိံ။ **အဇ္ဈေန**န္တိ မန္တဂဟဏံ။ **စာဂ**န္တိ အာမိသပရိစ္စာဂံ။

၄၆၆။ **ပါပိတော ဘဝိဿတီ**တိ အဇာနနဘာဝံ ပါပိတော ဘဝိဿတိ။ **ဧတဒဝေါစာ**တိ ဘဂဝတာ အန္ဓဝေဏူပမာယ နိဂ္ဂဟိတော တံ ပစ္စာဟရိတုံ အသက္ကောန္တော ယထာ နာမ ဒုဗ္ဗလသုနခေါ မိဂံ ဥဋ္ဌပေတွာ သာမိကဿ

abhimukhaṁ katvā sayaṁ apasakkati, evamevaṁ ācariyaṁ apadisanto etaṁ “brāhmaṇo”ti-ādivacanaṁ avoca. Tattha **Pokkharasātīti** idaṁ tassa nāmaṁ, “Pokkharasāyī”tipi[1] vuccati. Tassa kira kāyo setapokkharasadiso devanagare ussāpitarajatatoraṇaṁ viya sobhati, sīsaṁ panassa kāḷavaṇṇa-indanīlamayaṁ viya, massupi candamaṇḍale kāḷamegharāji viya khāyati, akkhīni nīluppalasadisāni, nāsā rajatapanāḷikā viya suvaṭṭitā suparisuddhā, hatthapādatalāni ceva mukhañca katalākhārasaparikammaṁ viya sobhati. Ativiya sobhaggappatto brāhmaṇassa attabhāvo. Arājake ṭhāne rājānaṁ kātuṁ yuttamimaṁ brāhmaṇaṁ[2], evamesa[3] sassiriko, iti naṁ pokkharasadisattā “Pokkharasātī”ti sañjānanti, pokkhare pana so nibbatto, na mātukucchiyanti iti naṁ pokkhare sayitattā “Pokkharasāyī”tipi sañjānanti. **Opamaññoti** upamaññagotto. **Subhagavanikoti** ukkaṭṭhāya subhagavanassa issaro. **Hassakaṁyevāti** hasitabbakaññeva. **Nāmakaṁyevāti** lāmakaṁyeva. Tadeva taṁ atthābhāvena **rittakaṁ.** Rittakattā ca[4] **tucchakaṁ.** Idāni naṁ Bhagavā sācariyakaṁ niggaṇhituṁ **kiṁ pana māṇavāti**-ādimāha.

467. Tattha **katamā nesaṁ seyyoti** katamā vācā tesaṁ seyyo, pāsaṁsataroti attho[5]. **Sammuccāti** sammutiyā lokavohārena. **Mantāti** tulayitvā parigganhitvā. **Paṭisaṅkhāyāti** jānitvā. **Atthasaṁhitanti** kāraṇanissitaṁ. **Evaṁ santeti** lokavohāraṁ amuñcitvā tulayitvā jānitvā kāraṇanissitaṁ katvā kathitāya seyyabhāve sati. **Āvutoti** āvarito. **Nivutoti** nivārito. **Ophuṭoti** onaddho. **Pariyonaddhoti** paliveṭhito.

468. **Gadhitoti**-ādīni vuttatthāneva. **Sace taṁ bho Gotama ṭhānanti** sace etaṁ kāraṇamatthi. **Svāssāti** dhūmachārikādīnaṁ abhāvena so assa aggi accimā ca vaṇṇimā ca pabhassaro cāti. **Tathūpamāhaṁ māṇavāti** tappaṭibhāgaṁ ahaṁ. Idaṁ vuttaṁ hoti—yatheva hi tiṇakaṭṭhupādānaṁ paṭicca jalamāno aggi dhūmachārikaṅgārānaṁ atthitāya sadoso

1. Pokkharasādītipi (Sī) 2. Yutto brāhmaṇo (Ka)
3. Evameva (Sī, Syā, Ka) 4. Rittakattāva (Sī) 5. Seyyaṁsā varatarāti attho (Sī)

အဘိမုခံ ကတွာ သယံ အပသက္ကတိ၊ ဧဝမေဝံ အာစရိယံ အပဒိသန္တော ဧတံ "ဗြာဟ္မဏော"တိအာဒိဝစနံ အဝေါစ။ တတ္ထ **ပေါက္ခရသာတီ**တိ ဣဒံ တဿ နာမံ၊ "ပေါက္ခရသာယီ"တိပိ[1] ဝုစ္စတိ။ တဿ ကိရ ကာယော သေတပေါက္ခရသဒိသော ဒေဝနဂရေ ဥဿာပိတရဇတတောရဏံ ဝိယ သောဘတိ၊ သီသံ ပနဿ ကာဠဝဏ္ဏဣန္ဒနီလမယံ ဝိယ၊ မဿုပိ စန္ဒမဏ္ဍလေ ကာဠမေဃရာဇိ ဝိယ ခါယတိ၊ အက္ခီနိ နီလုပ္ပလသဒိသာနိ၊ နာသာ ရဇတပနာဠိကာ ဝိယ သုဝဋ္ဋိတာ သုပရိသုဒ္ဓါ၊ ဟတ္ထပါဒတလာနိ စေဝ မုခဉ္စ ကတလာခါရသပရိကမ္မံ ဝိယ သောဘတိ။ အတိဝိယ သောဘဂ္ဂပ္ပတ္တော ဗြာဟ္မဏဿ အတ္တဘာဝေါ။ အရာဇကေ ဌာနေ ရာဇာနံ ကာတုံ ယုတ္တမိမံ ဗြာဟ္မဏံ[2]၊ ဧဝမေသ[3] သဿိရိကော၊ ဣတိ နံ ပေါက္ခရသဒိသတ္တာ "ပေါက္ခရသာတီ"တိ သဉ္ဇာနန္တိ၊ ပေါက္ခရေ ပန သော နိဗ္ဗတ္တော၊ န မာတုကုစ္ဆိယန္တိ ဣတိ နံ ပေါက္ခရေ သယိတတ္တာ "ပေါက္ခရသာယီ"တိပိ သဉ္ဇာနန္တိ။ **ဩပမညော**တိ ဥပမညဂေါတ္တော။ **သုဘဂဝနိကော**တိ ဥက္ကဋ္ဌာယ သုဘဂဝနဿ ဣဿရော။ **ဟဿကံယေဝါ**တိ ဟသိတဗ္ဗကညေဝ။ **နာမကံယေဝါ**တိ လာမကံယေဝ။ တဒေဝ တံ အတ္ထာဘာဝေန **ရိတ္တကံ**။ ရိတ္တကတ္တာ စ[4] **တုစ္ဆကံ**။ ဣဒါနိ နံ ဘဂဝါ သာစရိယကံ နိဂ္ဂဏှိတုံ **ကိံ ပန မာဏဝါ**တိအာဒိမာဟ။

၄၆၇။ တတ္ထ **ကတမာ နေသံ သေယျော**တိ ကတမာ ဝါစာ တေသံ သေယျော၊ ပါသံသတရောတိ အတ္ထော[5]။ **သမ္မုစ္စာ**တိ သမ္မုတိယာ လောကဝေါဟာရေန။ **မန္တာ**တိ တုလယိတွာ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ။ **ပဋိသင်္ခါယာ**တိ ဇာနိတွာ။ **အတ္ထသံဟိတ**န္တိ ကာရဏနိဿိတံ။ **ဧဝံ သန္တေ**တိ လောကဝေါဟာရံ အမုဉ္စိတွာ တုလယိတွာ ဇာနိတွာ ကာရဏနိဿိတံ ကတွာ ကထိတာယ သေယျဘာဝေ သတိ။ **အာဝုတော**တိ အာဝရိတော။ **နိဝုတော**တိ နိဝါရိတော။ **ဩဖုဋော**တိ ဩနဒ္ဓေါ။ **ပရိယောနဒ္ဓေါ**တိ ပလိဝေဌိတော။

၄၆၈။ **ဂဓိတော**တိအာဒီနိ ဝုတ္တတ္ထာနေဝ။ **သစေ တံ ဘော ဂေါတမ ဌာန**န္တိ သစေ ဧတံ ကာရဏမတ္ထိ။ **သွာဿာ**တိ ဓူမစာရိကာဒီနံ အဘာဝေန သော အဿ အဂ္ဂိ အစ္စိမာ စ ဝဏ္ဏိမာ စ ပဘဿရော စာတိ။ **တထူပမာဟံ မာဏဝါ**တိ တပ္ပဋိဘာဂံ အဟံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ယထေဝ ဟိ တိဏကဋ္ဌုပါဒါနံ ပဋိစ္စ ဇလမာနော အဂ္ဂိ ဓူမစာရိကင်္ဂါရာနံ အတ္ထိတာယ သဒေါသော

၁-ပေါက္ခရသာဒီတိပိ (သီ) ၂-ယုတ္တော ဗြာဟ္မဏော (က)
၃-ဧဝမေဝ (သီ၊ သျာ၊ က) ၄-ရိတ္တကတ္တာဝ (သီ) ၅-သေယျံသာ ဝရတရာတိ အတ္ထော (သီ)

hoti, evamevaṁ pañca kāmaguṇe paṭicca uppannā pīti jātijarābyādhimaraṇasokādīnaṁ atthitāya sadosā. Yathā pana pariccattatiṇakaṭṭhupādāno dhūmādīnaṁ abhāvena parisuddho, evamevaṁ lokuttarajjhānadvayasampayuttā pīti jāti-ādīnaṁ abhāvena parisuddhāti attho.

469. Idāni ye te brāhmaṇehi cāgasīsena pañca dhammā paññattā, tepi yasmā pañceva hutvā na niccalā tiṭṭhanti, anukampājātikena saddhiṁ cha āpajjanti. Tasmā taṁ dosaṁ dassetuṁ **ye te māṇavā**ti-ādimāha. Tattha **anukampājātikan**ti anukampāsabhāvaṁ.

Kattha bahulaṁ samanupassasīti idaṁ Bhagavā yasmā "esa ime pañca dhamme pabbajito paripūretuṁ samattho nāma natthi, gahaṭṭho paripūretī"ti āha, tasmā "pabbajitova ime pūreti, gahaṭṭho pūretuṁ samattho nāma natthī"ti teneva mukhena bhaṇāpetuṁ pucchati.

Na satataṁ samitaṁ saccavādīti-ādīsu gahaṭṭho aññasmiṁ asati vaḷañjanakamusāvādampi karotiyeva, pabbajitā asinā sīse chijjantepi dve kathā na kathenti. Gahaṭṭho ca antotemāsamattampi sikkhāpadaṁ rakkhituṁ na sakkoti, pabbajito niccameva tapassī sīlavā tapanissitako hoti. Gahaṭṭho māsassa aṭṭhadivasamattampi uposathakammaṁ kātuṁ na sakkoti, pabbajitā yāvajīvaṁ brahmacārino honti. Gahaṭṭho Ratanasuttamaṅgalasuttamattampi potthake likhitvā ṭhapeti, pabbajitā niccaṁ sajjhāyanti. Gahaṭṭho salākabhattampi akhaṇḍaṁ katvā dātuṁ na sakkoti, pabbajitā aññasmiṁ asati kākasunakhādīnampi piṇḍaṁ denti, bhaṇḍaggāhakadaharassapi patte pakkhipantevāti evamattho daṭṭhabbo. **Cittassāhaṁ ete**ti ahaṁ ete pañca dhamme mettacittassa parivāre vadāmīti attho.

470. **Jātavaddho**ti jāto ca vaḍḍhito ca. Yo hi kevalaṁ tattha jātova hoti, aññattha vaḍḍhito, tassa samantā gāmamaggā[1] na sabbaso paccakkhā honti, tasmā jātavaddhoti āha. Jātavaddhopi hi yo ciraṁ nikkhanto, tassa na sabbaso paccakkhā honti, tasmā **tāvadeva avasaṭan**ti āha, taṁkhaṇameva nikkhantanti attho. **Dandhāyitattan**ti

1. Samantagāme maggā (Ka)

ဟောတိ၊ ဧဝမေဝံ ပဉ္စ ကာမဂုဏေ ပဋိစ္စ ဥပ္ပန္နာ ပီတိ ဇာတိဇရာဗျာဓိမရဏ-သောကာဒီနံ အတ္ထိတာယ သဒေါသာ။ ယထာ ပန ပရိစ္စတ္တတိဏကဋ္ဌုပါဒါနော ဓူမာဒီနံ အဘာဝေန ပရိသုဒ္ဓေါ၊ ဧဝမေဝံ လောကုတ္တရဈာနဒွယသမ္ပယုတ္တာ ပီတိ ဇာတိအာဒီနံ အဘာဝေန ပရိသုဒ္ဓါတိ အတ္ထော။

၄၆၉။ ဣဒါနိ ယေ တေ ဗြာဟ္မဏေဟိ စာဂသီသေန ပဉ္စ ဓမ္မာ ပညတ္တာ၊ တေပိ ယသ္မာ ပဉ္စေဝ ဟုတွာ န နိစ္စလာ တိဋ္ဌန္တိ၊ အနုကမ္ပာဇာတိကေန သဒ္ဓိံ ဆ အာပဇ္ဇန္တိ။ တသ္မာ တံ ဒေါသံ ဒဿေတုံ **ယေ တေ မာဏဝါ**တိ-အာဒိမာဟ။ တတ္ထ **အနုကမ္ပာဇာတိကန္တိ** အနုကမ္ပာသဘာဝံ။

ကတ္ထ ဗဟုလံ သမနုပဿသီတိ ဣဒံ ဘဂဝါ ယသ္မာ "ဧသ ဣမေ ပဉ္စ ဓမ္မေ ပဗ္ဗဇိတော ပရိပူရေတုံ သမတ္ထော နာမ နတ္ထိ၊ ဂဟဋ္ဌော ပရိပူရေတီ"တိ အာဟ၊ တသ္မာ "ပဗ္ဗဇိတောဝ ဣမေ ပူရေတိ၊ ဂဟဋ္ဌော ပူရေတုံ သမတ္ထော နာမ နတ္ထီ"တိ တေနေဝ မုခေန ဘဏာပေတုံ ပုစ္ဆတိ။

န သတတံ သမိတံ သစ္စဝါဒီတိအာဒီသု ဂဟဋ္ဌော အညသ္မိံ အသတိ ဝဠဉ္ဇနကမုသာဝါဒမ္ပိ ကရောတိယေဝ၊ ပဗ္ဗဇိတာ အသိနာ သီသေ ဆိဇ္ဇန္တေပိ ဒွေ ကထာ န ကထေန္တိ။ ဂဟဋ္ဌော စ အန္တောတေမာသမတ္တမ္ပိ သိက္ခာပဒံ ရက္ခိတုံ န သက္ကောတိ၊ ပဗ္ဗဇိတော နိစ္စမေဝ တပဿီ သီလဝါ တပနိဿိတကော ဟောတိ။ ဂဟဋ္ဌော မာသဿ အဋ္ဌဒိဝသမတ္တမ္ပိ ဥပေါသထကမ္မံ ကာတုံ န သက္ကောတိ၊ ပဗ္ဗဇိတာ ယာဝဇီဝံ ဗြဟ္မစာရိနော ဟောန္တိ။ ဂဟဋ္ဌော ရတန-သုတ္တမင်္ဂလသုတ္တမတ္တမ္ပိ ပေါတ္ထကေ လိခိတွာ ဌပေတိ၊ ပဗ္ဗဇိတာ နိစ္စံ သဇ္ဈာယန္တိ။ ဂဟဋ္ဌော သလာကဘတ္တမ္ပိ အခဏ္ဍံ ကတွာ ဒါတုံ န သက္ကောတိ၊ ပဗ္ဗဇိတာ အညသ္မိံ အသတိ ကာကသုနခါဒီနမ္ပိ ပိဏ္ဍံ ဒေန္တိ၊ ဘဏ္ဍဂ္ဂါဟက-ဒဟရဿပိ ပတ္တေ ပက္ခိပန္တေဝါတိ ဧဝမတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ **စိတ္တဿာဟံ ဧတေ**တိ အဟံ ဧတေ ပဉ္စ ဓမ္မေ မေတ္တစိတ္တဿ ပရိဝါရေ ဝဒါမီတိ အတ္ထော။

၄၇၀။ **ဇာတဝဍ္ဎော**တိ ဇာတော စ ဝဍ္ဎိတော စ။ ယော ဟိ ကေဝလံ တတ္ထ ဇာတောဝ ဟောတိ၊ အညတ္ထ ဝဍ္ဎိတော၊ တဿ သမန္တာ ဂါမမဂ္ဂါ[၁] န သဗ္ဗသော ပစ္စက္ခာ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ ဇာတဝဍ္ဎောတိ အာဟ။ ဇာတဝဍ္ဎောပိ ဟိ ယော စိရံ နိက္ခန္တော၊ တဿ န သဗ္ဗသော ပစ္စက္ခာ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ **တာဝဒေဝ အဝသဋန္တိ** အာဟ၊ တံခဏမေဝ နိက္ခန္တန္တိ အတ္ထော။ **ဒန္ဓာယိတတ္တန္တိ**

၁-သမန္တဂါမေ မဂ္ဂါ (က)

“ayaṁ nu kho maggo ayaṁ na nu kho”ti kaṅkhāvasena cirāyitattaṁ. **Vitthāyitattan**ti yathā sukhumaṁ atthajātaṁ sahasā pucchitassa kassaci sarīraṁ thaddhabhāvaṁ gaṇhāti, evaṁ thaddhabhāvagahaṇaṁ. **Natvevā**ti iminā sabbaññutaññāṇassa appaṭihatabhāvaṁ dasseti. Tassa hi purisassa mārāvaṭṭanādīnaṁ vasena siyā ñāṇassa paṭighāto, tena so dandhāyeyya vā vitthāyeyya vā, sabbaññutaññāṇaṁ pana appaṭihataṁ, na sakkā tassa kenaci antarāyo kātunti dīpeti.

Seyyathāpi māṇava balavā saṅkhadhamoti ettha **balavā**ti balasampanno. **Saṅkhadhamo**ti saṅkhadhamako. **Appakasirenā**ti akicchena adukkhena. Dubbalo hi saṅkhadhamako saṅkhaṁ dhamantopi na sakkoti catasso disā sarena viññāpetuṁ, nāssa saṅkhasaddo sabbaso phari. Balavato pana vipphāriko[1] hoti, tasmā balavāti āha. **Mettāya cetovimuttiyā**ti ettha **mettāyā**ti vutte upacāropi appanāpi vaṭṭati, **cetovimuttiyā**ti vutte pana appanāva vaṭṭati. **Yaṁ pamāṇakataṁ kamman**ti pamāṇakataṁ kammaṁ nāma kāmāvacaraṁ vuccati, appamāṇakataṁ kammaṁ nāma rūpārūpāvacaraṁ. Tesupi idha brahmavihārakammaññeva adhippetaṁ. Tañhi pamāṇaṁ atikkamitvā odhisaka-anodhisaka[2] disāpharaṇavasena vaḍḍhetvā katattā appamāṇakatanti vuccati. **Na taṁ tatrāvasissati, na taṁ tatrāvatiṭṭhatī**ti taṁ kāmāvacarakammaṁ tasmiṁ rūpārūpāvacarakamme na ohīyati na tiṭṭhati. Kiṁ vuttaṁ hoti—kāmāvacarakammaṁ tassa rūpārūpāvacarakammassa antarā laggituṁ vā ṭhātuṁ vā rūpārūpāvacarakammaṁ pharitvā pariyādiyitvā attano okāsaṁ gahetvā patiṭṭhātuṁ vā na sakkoti, atha kho rūpārūpāvacarakammameva kāmāvacaraṁ mahogho viya paritta-udakaṁ pharitvā pariyādiyitvā attano okāsaṁ gahetvā tiṭṭhati, tassa vipākaṁ paṭibāhitvā sayameva brahmasahabyataṁ upanetīti. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Subhasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Vitthāriko (Sī) 2. Odissaka-anodissaka (Sī, Syā)

“အယံ နု ခေါ မဂ္ဂေါ အယံ န နု ခေါ”တိ ကင်္ခါဝသေန စိရာယိတတ္တံ။ **ဝိတ္ထာယိတတ္တန္တိ** ယထာ သုခုမံ အတ္ထဇာတံ သဟသာ ပုစ္ဆိတဿ ကဿစိ သရီရံ ထဒ္ဓဘာဝံ ဂဏှာတိ၊ ဧဝံ ထဒ္ဓဘာဝဂဟဏံ။ **နတွေဝါ**တိ ဣမိနာ သဗ္ဗညုတညာဏဿ အပ္ပဋိဟတဘာဝံ ဒဿေတိ။ တဿ ဟိ ပုရိသဿ မာရာဝဋ္ဋနာဒီနံ ဝသေန သိယာ ဉာဏဿ ပဋိဃာတော၊ တေန သော ဒန္ဓာယေယျ ဝါ ဝိတ္ထာယေယျ ဝါ၊ သဗ္ဗညုတညာဏံ ပန အပ္ပဋိဟတံ၊ န သက္ကာ တဿ ကေနစိ အန္တရာယော ကာတုန္တိ ဒီပေတိ။

သေယျထာပိ မာဏဝ ဗလဝါ သင်္ခဓမောတိ ဧတ္ထ **ဗလဝါ**တိ ဗလသမ္ပန္နော။ **သင်္ခဓမော**တိ သင်္ခဓမကော။ **အပ္ပကသိရေနာ**တိ အကိစ္ဆေန အဒုက္ခေန။ ဒုဗ္ဗလော ဟိ သင်္ခဓမကော သင်္ခံ ဓမန္တောပိ န သက္ကောတိ စတဿော ဒိသာ သရေန ဝိညာပေတုံ၊ နာဿ သင်္ခသဒ္ဒေါ သဗ္ဗသော ဖရိ။ ဗလဝတော ပန ဝိပ္ဖါရိကော[1] ဟောတိ၊ တသ္မာ ဗလဝါတိ အာဟ။ **မေတ္တာယ စေတောဝိမုတ္တိယာ**တိ ဧတ္ထ **မေတ္တာယာ**တိ ဝုတ္တေ ဥပစာရောပိ အပ္ပနာပိ ဝဋ္ဋတိ၊ **စေတောဝိမုတ္တိယာ**တိ ဝုတ္တေ ပန အပ္ပနာဝ ဝဋ္ဋတိ။ **ယံ ပမာဏကတံ ကမ္မန္တိ** ပမာဏကတံ ကမ္မံ နာမ ကာမာဝစရံ ဝုစ္စတိ၊ အပ္ပမာဏကတံ ကမ္မံ နာမ ရူပါရူပါဝစရံ။ တေသုပိ ဣဓ ဗြဟ္မဝိဟာရကမ္မညေဝ အဓိပ္ပေတံ။ တဉှိ ပမာဏံ အတိက္ကမိတွာ ဩဓိသကအနောဓိသက[2]ဒိသာဖရဏဝသေန ဝဍ္ဎေတွာ ကတတ္တာ အပ္ပမာဏကတန္တိ ဝုစ္စတိ။ **န တံ တတြာဝသိဿတိ၊ န တံ တတြာဝတိဋ္ဌတီ**တိ တံ ကာမာဝစရကမ္မံ တသ္မိံ ရူပါရူပါဝစရကမ္မေ န ဩဟီယတိ န တိဋ္ဌတိ။ ကိံ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ကာမာဝစရကမ္မံ တဿ ရူပါရူပါဝစရကမ္မဿ အန္တရာ လဂ္ဂိတုံ ဝါ ဌာတုံ ဝါ ရူပါရူပါဝစရကမ္မံ ဖရိတွာ ပရိယာဒိယိတွာ အတ္တနော ဩကာသံ ဂဟေတွာ ပတိဋ္ဌာတုံ ဝါ န သက္ကောတိ၊ အထ ခေါ ရူပါရူပါဝစရကမ္မမေဝ ကာမာဝစရံ မဟောဃော ဝိယ ပရိတ္တဥဒကံ ဖရိတွာ ပရိယာဒိယိတွာ အတ္တနော ဩကာသံ ဂဟေတွာ တိဋ္ဌတိ၊ တဿ ဝိပါကံ ပဋိဗာဟိတွာ သယမေဝ ဗြဟ္မသဟဗျတံ ဥပနေတီတိ။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

သုဘသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-ဝိတ္ထာရိကော (သီ) ၂-ဩဒိဿကအနောဒိဿက (သီ၊ သျာ)

10. Saṅgāravasuttavaṇṇanā

473. **Evaṁ me sutan**ti Saṅgāravasuttaṁ. Tattha **Cañcalikappeti**[1] evaṁnāmake gāme. **Abhippasannā**ti aveccappasādavasena pasannā. Sā kira sotāpannā ariyasāvikā Bhāradvājagottassa brāhmaṇassa bhariyā. So brāhmaṇo pubbe kālena kālaṁ brāhmaṇe nimantetvā tesaṁ sakkāraṁ karoti. Imaṁ pana brāhmaṇiṁ gharaṁ ānetvā abhirūpāya mahākulāya brāhmaṇiyā cittaṁ kopetuṁ asakkonto brāhmaṇānaṁ sakkāraṁ kātuṁ nāsakkhi. Atha naṁ brāhmaṇā diṭṭhadiṭṭhaṭṭhāne "nayidāni tvaṁ brāhmaṇaladdhiko, ekāhampi[2] brāhmaṇānaṁ sakkāraṁ na karosī"ti nippīḷenti. So gharaṁ āgantvā brāhmaṇiyā tamatthaṁ ārocetvā "sace bhoti ekadivasaṁ mukhaṁ rakkhituṁ sakkuṇeyyāsi, brāhmaṇānaṁ ekadivasaṁ bhikkhaṁ dadeyyan"ti āha. Tuyhaṁ deyyadhammaṁ ruccanakaṭṭhāne dehi, kiṁ mayhaṁ etthāti. So brāhmaṇe nimantetvā appodakaṁ pāyāsaṁ pacāpetvā gharañca sujjhāpetvā āsanāni paññāpetvā brāhmaṇe nisīdāpesi. Brāhmaṇī mahāsāṭakaṁ nivāsetvā kaṭacchuṁ gahetvā parivisantī dussakaṇṇake[3] pakkhalitvā "brāhmaṇe parivisāmī"ti saññampi akatvā āsevanavasena sahasā Satthārameva anussaritvā udānaṁ udānesi.

Brāhmaṇā udānaṁ sutvā "ubhatopakkhiko esa samaṇassa Gotamassa sahāyo, nāssa deyyadhammaṁ gaṇhissāmā"ti kupitā bhojanāni chaḍḍetvā nikkhamiṁsu. Brāhmaṇo "nanu paṭhamaṁyeva taṁ avacaṁ 'ajjekadivasaṁ mukhaṁ rakkheyyāsī'ti, ettakaṁ te khīrañca taṇḍulādīni ca nāsitānī"ti ativiya kopavasaṁ upagato "evameva panāyaṁ vasalī yasmiṁ vā tasmiṁ vā tassa muṇḍakassa samaṇassa vaṇṇaṁ bhāsati, idāni tyāhaṁ vasali tassa Satthuno vādaṁ āropessāmī"ti āha. Atha naṁ brāhmaṇī "gaccha tvaṁ brāhmaṇa gantvā vijānissasī"ti vatvā "na khvāhaṁ taṁ brāhmaṇa passāmi sadevake loke -pa- vādaṁ āropeyyā"ti-ādimāha. So Satthāraṁ upasaṅkamitvā—

---

1. Maṇḍalakappeti (Sī), paccalakappeti (Syā)
2. Ettakaṁ kālampi (Ka), ekampi (Syā)
3. Dasākaṇṇake (Sī)

၁၀-သင်္ဂါရဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ

၄၇၃။ **ဧဝံ မေ သုတန္တိ** သင်္ဂါရဝသုတ္တံ။ တတ္ထ **စဉ္စလိကပ္ပေတိ**[၁] ဧဝံနာမကေ ဂါမေ။ **အဘိပ္ပသန္နာ**တိ အဝေစ္စပ္ပသာဒဝသေန ပသန္နာ။ သာ ကိရ သောတာပန္နာ အရိယသာဝိကာ ဘာရဒ္ဝါဇဂေါတ္တဿ ဗြာဟ္မဏဿ ဘရိယာ။ သော ဗြာဟ္မဏော ပုဗ္ဗေ ကာလေန ကာလံ ဗြာဟ္မဏေ နိမန္တေတွာ တေသံ သက္ကာရံ ကရောတိ။ ဣမံ ပန ဗြာဟ္မဏိံ ဃရံ အာနေတွာ အဘိရူပါယ မဟာကုလာယ ဗြာဟ္မဏိယာ စိတ္တံ ကောပေတုံ အသက္ကောန္တော ဗြာဟ္မဏာနံ သက္ကာရံ ကာတုံ နာသက္ခိ။ အထ နံ ဗြာဟ္မဏာ ဒိဋ္ဌဒိဋ္ဌဋ္ဌာနေ "နယိဒါနိ တွံ ဗြာဟ္မဏလဒ္ဓိကော၊ ဧကာဟမ္ပိ[၂] ဗြာဟ္မဏာနံ သက္ကာရံ န ကရောသီ"တိ နိပ္ပီဠေန္တိ။ သော ဃရံ အာဂန္တွာ ဗြာဟ္မဏိယာ တမတ္ထံ အာရောစေတွာ "သစေ ဘောတိ ဧကဒိဝသံ မုခံ ရက္ခိတုံ သက္ကုဏေယျာသိ၊ ဗြာဟ္မဏာနံ ဧကဒိဝသံ ဘိက္ခံ ဒဒေယျ"န္တိ အာဟ။ တုယှံ ဒေယျဓမ္မံ ရုစ္စနကဋ္ဌာနေ ဒေဟိ၊ ကိံ မယှံ ဧတ္ထာတိ။ သော ဗြာဟ္မဏေ နိမန္တေတွာ အပ္ပောဒကံ ပါယာသံ ပစာပေတွာ ဃရဉ္စ သုဇ္ဈာပေတွာ အာသနာနိ ပညာပေတွာ ဗြာဟ္မဏေ နိသီဒါပေသိ။ ဗြာဟ္မဏီ မဟာသာဋကံ နိဝါသေတွာ ကဋစ္ဆုံ ဂဟေတွာ ပရိဝိသန္တီ ဒုဿကဏ္ဏကေ[၃] ပက္ခလိတွာ "ဗြာဟ္မဏေ ပရိဝိသာမီ"တိ သညမ္ပိ အကတွာ အာသေဝနဝသေန သဟသာ သတ္ထာရမေဝ အနုဿရိတွာ ဥဒါနံ ဥဒါနေသိ။

ဗြာဟ္မဏာ ဥဒါနံ သုတွာ "ဥဘတောပက္ခိကော ဧသ သမဏဿ ဂေါတမဿ သဟာယော၊ နာဿ ဒေယျဓမ္မံ ဂဏှိဿာမာ"တိ ကုပိတာ ဘောဇနာနိ ဆဍ္ဍေတွာ နိက္ခမိံသု။ ဗြာဟ္မဏော "နနု ပဌမံယေဝ တံ အဝစံ 'အဇ္ဇေကဒိဝသံ မုခံ ရက္ခေယျာသီ'တိ၊ ဧတ္တကံ တေ ခီရဉ္စ တဏ္ဍုလာဒီနိ စ နာသိတာနီ"တိ အတိဝိယ ကောပဝသံ ဥပဂတော "ဧဝမေဝ ပနာယံ ဝသလီ ယသ္မိံ ဝါ တသ္မိံ ဝါ တဿ မုဏ္ဍကဿ သမဏဿ ဝဏ္ဏံ ဘာသတိ၊ ဣဒါနိ တျာဟံ ဝသလိ တဿ သတ္ထုနော ဝါဒံ အာရောပေဿာမီ"တိ အာဟ။ အထ နံ ဗြာဟ္မဏီ "ဂစ္ဆ တွံ ဗြာဟ္မဏ ဂန္တွာ ဝိဇာနိဿသီ"တိ ဝတွာ "န ခွါဟံ တံ ဗြာဟ္မဏ ပဿာမိ သဒေဝကေ လောကေ။ပ။ ဝါဒံ အာရောပေယျာ"တိ-အာဒိမာဟ။ သော သတ္ထာရံ ဥပသင်္ကမိတွာ—

၁-မဏ္ဍလကပ္ပေတိ (သီ)၊ ပစ္စလကပ္ပေတိ (သျာ)
၂-ဧတ္တကံ ကာလမ္ပိ (က)၊ ဧကမ္ပိ (သျာ)
၃-ဒသာကဏ္ဏကေ (သီ)

“Kiṁsu chetvā sukhaṁ seti, kiṁsu chetvā na socati.
Kissassu ekadhammassa, vadhaṁ rocesi Gotamā”ti[1]—

Pañhaṁ pucchi. Satthā āha—

“Kodhaṁ chetvā sukhaṁ seti, kodhaṁ chetvā na socati.
Kodhassa visamūlassa, madhuraggassa brāhmaṇa.
Vadhaṁ ariyā pasaṁsanti, taṁ hi chetvā na socatī”ti[2]—

Pañhaṁ kathesi. So pabbajitvā arahattaṁ patto. Tasseva kaniṭṭhabhātā Akkosakabhāradvājo nāma “bhātā me pabbajito”ti sutvā Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā akkositvā Bhagavatā vinīto pabbajitvā arahattaṁ patto. Aparo tassa kaniṭṭho Sundarikabhāradvājo nāma, sopi Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā pañhaṁ pucchitvā vissajjanaṁ sutvā pabbajitvā arahattaṁ patto. Aparo tassa kaniṭṭho Piṅgalabhāradvājo nāma, so pañhaṁ pucchitvā pañhabyākaraṇapariyosāne pabbajitvā arahattaṁ patto. **Saṅgāravo māṇavo**ti ayaṁ tesaṁ sabbakaniṭṭho tasmiṁ divase brāhmaṇehi saddhiṁ ekabhattagge nisinno. **Avabhūtāvāti**[3] avaḍḍhibhūtā avamaṅgalabhūtāyeva. **Parabhūtāvāti** vināsaṁ pattāyeva. **Vijjamānānan**ti vijjamānesu. **Sīlapaññāṇan**ti sīlañca ñāṇañca na jānāsi.

474. **Diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattā**ti diṭṭhadhamme abhiññāte imasmiññeva attabhāve abhijānitvā vositavosānā hutvā pāramīsaṅkhātaṁ sabbadhammānaṁ pārabhūtaṁ nibbānaṁ pattā mayanti vatvā ādibrahmacariyaṁ paṭijānantīti attho. **Ādibrahmacariyan**ti brahmacariyassa ādibhūtā uppādakā janakāti evaṁ paṭijānantīti vuttaṁ hoti. **Takkī**ti takkagāhī. **Vīmaṁsī**ti vīmaṁsako, paññācāraṁ carāpetvā evaṁvādī. **Tesāhamasmī**ti tesaṁ Sammāsambuddhānaṁ ahamasmi aññataro.

485. **Aṭṭhitavatan**ti aṭṭhitatapaṁ, assa padhānapadena saddhiṁ sambandho, tathā sappurisapadassa. Idañhi vuttaṁ hoti—bhoto Gotamassa aṭṭhitapadhānavataṁ ahosi, sappurisapadhānavataṁ ahosīti. **Atthi**

1. Saṁ 1. 162 piṭṭhe. 2. Saṁ 1. 163 piṭṭhe. 3. Avabhūtā cāti (Sī, Syā)

“ကိံသု ဆေတွာ သုခံ သေတိ၊ ကိံသု ဆေတွာ န သောစတိ။
ကိဿဿု ဧကဓမ္မဿ၊ ဝဓံ ရောစေသိ ဂေါတမာ”တိ[၁]—

ပဉှံ ပုစ္ဆိ။ သတ္ထာ အာဟ—

“ကောဓံ ဆေတွာ သုခံ သေတိ၊ ကောဓံ ဆေတွာ န သောစတိ။
ကောဓဿ ဝိသမူလဿ၊ မဓုရဂ္ဂဿ ဗြာဟ္မဏ။
ဝဓံ အရိယာ ပသံသန္တိ၊ တံ ဟိ ဆေတွာ န သောစတီ”တိ[၂]—

ပဉှံ ကထေသိ။ သော ပဗ္ဗဇိတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တော။ တဿေဝ ကနိဋ္ဌဘာတာ အက္ကောသကဘာရဒွါဇော နာမ “ဘာတာ မေ ပဗ္ဗဇိတော”တိ သုတွာ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ အက္ကောသိတွာ ဘဂဝတာ ဝိနီတော ပဗ္ဗဇိတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တော။ အပရော တဿ ကနိဋ္ဌော သုန္ဒရိကဘာရဒွါဇော နာမ၊ သောပိ ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ ပဉှံ ပုစ္ဆိတွာ ဝိဿဇ္ဇနံ သုတွာ ပဗ္ဗဇိတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တော။ အပရော တဿ ကနိဋ္ဌော ပိင်္ဂလဘာရဒွါဇော နာမ၊ သော ပဉှံ ပုစ္ဆိတွာ ပဉှဗျာကရဏပရိယောသာနေ ပဗ္ဗဇိတွာ အရဟတ္တံ ပတ္တော။ **သင်္ဂါရဝေါ မာဏဝေါ**တိ အယံ တေသံ သဗ္ဗကနိဋ္ဌော တသ္မိံ ဒိဝသေ ဗြာဟ္မဏေဟိ သဒ္ဓိံ ဧကဘတ္တဂ္ဂေ နိသိန္နော။ **အဝဘူတာဝါ**တိ[၃] အဝဍ္ဎိဘူတာ အဝမင်္ဂလဘူတာယေဝ။ **ပရာဘူတာဝါ**တိ ဝိနာသံ ပတ္တာယေဝ။ **ဝိဇ္ဇမာနာန**န္တိ ဝိဇ္ဇမာနေသု။ **သီလပညာဏ**န္တိ သီလဉ္စ ဉာဏဉ္စ န ဇာနာသိ။

၄၇၄။ **ဒိဋ္ဌဓမ္မာဘိညာဝေါသာနပါရမိပ္ပတ္တာ**တိ ဒိဋ္ဌဓမ္မေ အဘိညာတေ ဣမသ္မိညေဝ အတ္တဘာဝေ အဘိဇာနိတွာ ဝေါသိတဝေါသာနာ ဟုတွာ ပါရမီသင်္ခါတံ သဗ္ဗဓမ္မာနံ ပါရဘူတံ နိဗ္ဗာနံ ပတ္တာ မယန္တိ ဝတွာ အာဒိဗြဟ္မစရိယံ ပဋိဇာနန္တီတိ အတ္ထော။ **အာဒိဗြဟ္မစရိယ**န္တိ ဗြဟ္မစရိယဿ အာဒိဘူတာ ဥပ္ပါဒကာ ဇနကာတိ ဧဝံ ပဋိဇာနန္တီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ **တက္ကီ**တိ တက္ကဂါဟီ။ **ဝီမံသီ**တိ ဝီမံသကော၊ ပညာစာရံ စရာပေတွာ ဧဝံဝါဒီ။ **တေသာဟမသ္မီ**တိ တေသံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါနံ အဟမသ္မိ အညတရော။

၄၈၅။ **အဋ္ဌိတဝတ**န္တိ အဋ္ဌိတတပံ၊ အဿ ပဓာနပဒေန သဒ္ဓိံ သမ္ဗန္ဓော၊ တထာ သပ္ပုရိသပဒဿ။ ဣဒဉ္ဟိ ဝုတ္တံ ဟောတိ—ဘောတော ဂေါတမဿ အဋ္ဌိတပဓာနဝတံ အဟောသိ၊ သပ္ပုရိသပဓာနဝတံ အဟောသီတိ။ **အတ္ထိ**

၁-သံ ၁-၁၆၂-ပိဋ္ဌေ။ ၂-သံ ၁-၁၆၃-ပိဋ္ဌေ။ ၃-အဝဘူတာ စာတိ (သီ၊ သျာ)

devāti[1] **puṭṭho samāno**ti idaṁ māṇavo "Sammāsambuddho ajānantova pakāsesī"ti saññāya āha. **Evaṁ sante**ti tumhākaṁ ajānanabhāve sante. **Tucchaṁ musā hotī**ti tumhākaṁ kathā aphalā nipphalā hoti. Evaṁ māṇavo Bhagavantaṁ musāvādena niggaṇhāti nāma. **Viññunā purisenā**ti paṇḍitena manussena. Tvaṁ pana aviññutāya mayā byākatampi na jānāsīti dīpeti. **Uccena sammatan**ti uccena saddena sammataṁ pākaṭaṁ lokasmiṁ. **Adhidevā**ti susudārakāpi hi devā nāma honti, deviyo nāma honti devā pana adhidevā nāma[2], loke devo devīti laddhanāmehi manussehi adhikāti attho. Sesaṁ sabbattha uttānamevāti.

Papañcasūdaniyā Majjhimanikāyaṭṭhakathāya

Saṅgāravasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Pañcamavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Majjhimapaṇṇāsaṭṭhakathā niṭṭhitā.

1. Adhidevāti (Ka)
2. Atidevā nāma (Sī, Syā)

ဒေဝါတိ[၁] **ပုဋ္ဌော သမာနော**တိ ဣဒံ မာဏဝေါ "သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ အဇာနန္တောဝ ပကာသေသီ"တိ သညာယ အာဟ။ **ဧဝံ သန္တေ**တိ တုမှာကံ အဇာနနဘာဝေ သန္တေ။ **တုစ္ဆံ မုသာ ဟောတီ**တိ တုမှာကံ ကထာ အဖလာ နိပ္ဖလာ ဟောတိ။ ဧဝံ မာဏဝေါ ဘဂဝန္တံ မုသာဝါဒေန နိဂ္ဂဏှာတိ နာမ။ **ဝိညုနာ ပုရိသေနာ**တိ ပဏ္ဍိတေန မနုဿေန။ တွံ ပန အဝိညုတာယ မယာ ဗျာကတမ္ပိ န ဇာနာသီတိ ဒီပေတိ။ **ဥစ္စေန သမ္မတန္တိ** ဥစ္စေန သဒ္ဒေန သမ္မတံ ပါကဋံ လောကသ္မိံ။ **အဓိဒေဝါ**တိ သုသုဒါရကာပိ ဟိ ဒေဝါ နာမ ဟောန္တိ၊ ဒေဝိယော နာမ ဟောန္တိ ဒေဝါ ပန အဓိဒေဝါ နာမ[၂]၊ လောကေ ဒေဝေါ ဒေဝီတိ လဒ္ဓနာမေဟိ မနုဿေဟိ အဓိကာတိ အတ္ထော။ သေသံ သဗ္ဗတ္ထ ဥတ္တာနမေဝါတိ။

ပပဉ္စသူဒနိယာ မဇ္ဈိမနိကာယဋ္ဌကထာယ

သင်္ဂါရဝသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

ပဉ္စမဝဂ္ဂဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။

မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသဋ္ဌကထာ နိဋ္ဌိတာ။

၁-အဓိဒေဝါတိ (က)
၂-အတိဒေဝါ နာမ (သီ၊ သျာ)

Majjhimapaṇṇāsaṭṭhakathāya

Saṁvaṇṇitapadānaṁ anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Akakkasaṁ	299
Akkharappabhedo	249
Akkhitto	285
Akaṭavidhā	159
Akaṭā	159
Akaṇhaṁ asukkaṁ	73
Akatakammehi	115
Akatena me ettha kataṁ	159
Akappiyena āsādeti	36
Akasiralābhī	22
Akālikaṁ	277
Akālo kho ajja	76
Akicchalābhī	22
Akiri	230
Akutobhayo	277
Aṅkusagayhe sippe	223
Aṅke nisinno hoti	77
Akhuddāvakāso dassanāya	285
Akhuddāvakāso	287
Agathito	35
Aggaḷaṁ	241
Agārakaṁ	117
Agyāgāre	146
Aggikaraṇīyaṁ	280
Aṅguttarāpesu	24
Aṅgulīnaṁ mālaṁ dhāreti	226

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Aggaṁ	66
Accayo	106
Acciyā vā acciṁ	247
Accukkaṭṭhaṁ	269
Acchariyaṁ bho	2
Acirakāritaṁ hoti	12
Acirapakkantesu -pa- tenupasaṅkami	201
Acirūpasampanno	75
Acelo	71
Accho	180
Ajjhattaṁ arūpasaññī	176
Añjanī	209
Ajjhenaṁ	303
Ajjhoharati	98
Aññatra phanditamattā	184
Aññatra mātuthaññā	184
Aññatra yogena	138
Aññatrācariyakena	138
Aññataro	75
Aññataraṁ kuṭṭamūlaṁ	205
Aññataraṁ gatiṁ vadāmi	72
Aññataraṁ vā pana tapoguṇaṁ	189
Aññathattaṁ	115, 122, 237
Aññathāva kāyena	6
Aññāya	299

မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသဋ္ဌကထာယ

သံဝဏ္ဏိတပဒါနံ အနုက္ကမဏိကာ

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အကက္ကသံ	၂၉၉
အက္ခရပ္ပဘေဒေါ	၂၄၉
အက္ခိတ္တော	၂၈၅
အကဋဝိဓာ	၁၅၉
အကဋာ	၁၅၉
အကဏှံ အသုက္ကံ	၇၃
အကတကမ္မေဟိ	၁၁၅
အကတေန မေ ဧတ္ထ ကတံ	၁၅၉
အကပ္ပိယေန အာသာဒေတိ	၃၆
အကသိရလာဘီ	၂၂
အကာလိကံ	၂၇၇
အကာလော ခေါ အဇ္ဇ	၇၆
အကိစ္ဆလာဘီ	၂၂
အကိရိ	၂၃၀
အကုတောဘယော	၂၇၇
အင်္ကုသဂယှေ သိပ္ပေ	၂၂၃
အင်္ကေ နိသိန္နော ဟောတိ	၇၇
အခုဒ္ဒါဝကာသော ဒဿနာယ	၂၈၅
အခုဒ္ဒါဝကာသော	၂၈၇
အဂထိတော	၃၅
အဂ္ဂဠံ	၂၄၁
အဂါရကံ	၁၁၇
အဂျာဂါရေ	၁၄၆
အဂ္ဂိကရဏီယံ	၂၈၀
အင်္ဂုတ္တရာပေသု	၂၄
အင်္ဂုလီနံ မာလံ ဓာရေတိ	၂၂၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဂ္ဂံ	၆၆
အစ္စယော	၁၀၆
အစ္စိယာ ဝါ အစ္စိံ	၂၄၇
အစ္စုက္ကဋ္ဌံ	၂၆၉
အစ္ဆရိယံ ဘော	၂
အစိရကာရိတံ ဟောတိ	၁၂
အစိရပက္ကန္တေသု။ပ။ တေနုပသင်္ကမိ	၂၀၁
အစိရူပသမ္ပန္နော	၇၅
အစေလော	၇၁
အစ္ဆော	၁၈၀
အဇ္ဈတ္တံ အရူပသညီ	၁၇၆
အဉ္ဇနီ	၂၀၉
အဇ္ဈေနံ	၃၀၃
အဇ္ဈောဟရတိ	၉၈
အညတြ ဖန္ဒိတမတ္တာ	၁၈၄
အညတြ မာတုထညာ	၁၈၄
အညတြ ယောဂေန	၁၃၈
အညတြာစရိယကေန	၁၃၈
အညတရော	၇၅
အညတရံ ကုဋ္ဋမူလံ	၂၀၅
အညတရံ ဂတိံ ဝဒါမိ	၇၂
အညတရံ ဝါ ပန တပေါဂုဏံ	၁၈၉
အညထတ္တံ	၁၁၅-၁၂၂-၂၃၇
အညထာဝ ကာယေန	၆
အညာယ	၂၉၉

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Aññāya saṇṭhahiṁsu	108
Aññenapi leḍḍu khitto	234
Aññaṁ pettikaṁ aññaṁ pitāmahaṁ	207
Aññaṁ vā pana kiñci naṁ	235
Aṭṭīyitabbaṁ	90
Aṭṭhakanāgaro	9
Aṭṭhako	290
Aṭṭhaṅgasamannāgataṁ	268
Aṭṭhaṅgiko maggānaṁ	152
Aṭṭhapurisabhūmiyo	160
Aṭṭhavedanāsataṁ	80
Aṭṭhāpadakatā	209
Aṭṭhārasa	80
Aṭṭhikaṅkalaṁ	30
Aḍḍhateḷasehi	272
Aḍḍhamāsupasampanne	195
Aḍḍho	285
Aṇaṇo	236
Aṇḍahārako	67
Aṇuṁ	299
Aṇuṁ vā thūlaṁ vā	120
Attacatuttho	76
Atacchaṁ	77
Attantapo	7
Attadaṇḍesu	299
Attanāpi attānaṁ	107
Atthasaṁhitaṁ	304
Atthassa viññāpaniyā	286
Attaparitāpanānuyogaṁ	7
Attabyābādhāya vā ceteti	35
Atāṇo	211
Attānukkaṁseti	82
Attāpi attānaṁ upavadito	107
Attāpi maṁ upavadeyya	28
Attānaṁ damayanti	236
Attānaṁ upphālesi	238
Atthikavādaṁ	159
Atthi nāma tāta	206
Atthi pana vo gahapatayo	81
Atthi mahārāja	241
Atitulo	277
Atithī no te honti	289
Atibahuṁ	268
Atimaññamāno	292
Ativelānurakkhi	268
Atekiccho	76
Attheva jāti	100
Ato	142
Ato kho	188
Atha kho aññataro puriso	248
Atha kho Bhagavā	253
Atha kho Bhagavā -pa- tenupasaṅkami	14
Atha kho Māgaṇḍiyo paribbājako	148
Atha kho -pa- tuṇhī ahosi	202
Addhagato	210
Adassanā	281

၃၁၂ မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသဋ္ဌကထာယ

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အညာယ သဏ္ဌဟိံသု	၁၀၈
အညေနပိ လေဍ္ဍု ခိတ္တော	၂၃၄
အညံ ပေတ္တိကံ အညံ ပိတာမဟံ	၂၀၇
အညံ ဝါ ပန ကိဉ္စိ နံ	၂၃၅
အဋ္ဋီယိတဗ္ဗံ	၉၀
အဋ္ဌကနာဂရော	၉
အဋ္ဌကော	၂၉၀
အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတံ	၂၆၈
အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂါနံ	၁၅၂
အဋ္ဌပုရိသဘူမိယော	၁၆၀
အဋ္ဌဝေဒနာသတံ	၈၀
အဋ္ဌာပဒကတာ	၂၀၉
အဋ္ဌာရသ	၈၀
အဋ္ဌိကင်္ကလံ	၃၀
အဍ္ဎတေဠသေဟိ	၂၇၂
အဍ္ဎမာသူပသမ္ပန္နေ	၁၉၅
အဍ္ဎော	၂၈၅
အဏဏော	၂၃၆
အဏ္ဍဟာရကော	၆၇
အဏုံ	၂၉၉
အဏုံ ဝါ ထူလံ ဝါ	၁၂၀
အတ္တစတုတ္ထော	၇၆
အတစ္ဆံ	၇၇
အတ္တန္တပေါ	၇
အတ္တဒဏ္ဍေသု	၂၉၉
အတ္တနာပိ အတ္တာနံ	၁၀၇
အတ္ထသံဟိတံ	၃၀၄
အတ္ထဿ ဝိညာပနိယာ	၂၈၆
အတ္တပရိတာပနာနုယောဂံ	၇
အတ္တဗျာဗာဓာယ ဝါ စေတေတိ	၃၅
အတာဏော	၂၁၁
အတ္တာနုက္ကံသေတိ	၈၂
အတ္တာပိ အတ္တာနံ ဥပဝဒိတော	၁၀၇
အတ္တာပိ မံ ဥပဝဒေယျ	၂၈
အတ္တာနံ ဒမယန္တိ	၂၃၆
အတ္တာနံ ဥပ္ဖာလေသိ	၂၃၈
အတ္ထိကဝါဒံ	၁၅၉
အတ္ထိ နာမ တာတ	၂၀၆
အတ္ထိ ပန ဝေါ ဂဟပတယော	၈၁
အတ္ထိ မဟာရာဇ	၂၄၁
အတိတုလော	၂၇၇
အတိထီ နော တေ ဟောန္တိ	၂၈၉
အတိဗဟုံ	၂၆၈
အတိမညမာနော	၂၉၂
အတိဝေလာနုရက္ခီ	၂၆၈
အတေကိစ္ဆော	၇၆
အတ္ထေဝ ဇာတိ	၁၀၀
အတော	၁၄၂
အတော ခေါ	၁၈၈
အထ ခေါ အညတရော ပုရိသော	၂၄၈
အထ ခေါ ဘဂဝါ	၂၅၃
အထ ခေါ ဘဂဝါ။ပ။ တေနုပသင်္ကမိ	၁၄
အထ ခေါ မာဂဏ္ဍိယော ပရိဗ္ဗာဇကော	၁၄၈
အထ ခေါ။ပ။ တုဏှီ- အဟောသိ	၂၀၂
အဒ္ဓဂတော	၂၁၀
အဒဿနာ	၂၈၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Addasā kho	222, 252
Addasā kho āyasmā Sāriputto	95
Advayaṁ	179
Adiṭṭhaṁ	34
Adduvena adduvaṁ	265
Adhammacārī	293
Adharakāyo vā	266
Adhigamasaddhā	225
Adhiccāpattiko	108
Adhivāsesi	207, 217
Adhivuṭṭho me	196
Adhisallikhatevāyaṁ	116
Adho	179
Adhobhāgaṁ nikkhamati	98
Annabhāro	163
Ananugatantarassa	69
Anajjhopanno	35
Anatthasaṁhitaṁ	77
Anantarahitāya	8, 202
Antaragharaṁ	166
Antarākathā vippakathā	158
Antarāyakamāsi	190
Antarantarā kathaṁ opāteyyuṁ	167
Andhakāratimisāya	115
Andhaveṇī	290
Anabhinatassa	69
Anabhissaro	211
Anariyasukhaṁ	119
Analanti vadāmi	120
Anavayo	250
Anassāsikāni	158
Anassuṁ nigaṇṭhā	77
Anāgataṁ vādapathaṁ	167
Anāgantāro	247
Anāgāro	300
Anāgārehi cūbhayaṁ	299
Anājānīyabhojanaṁ	31
Anājānīye	31
Anāvaṭaṁ	66
Anāvilaṁ	299
Anāhāro nibbuto	138
Anāḷhiyo	117
Anikkhittadhuro kusalesu dhammesu	21
Aniccatā	138
Aniccato	102, 144
Aniccasaññaṁ	99
Aniñjitasmiṁ vadāmi	120
Anindārosaṁ	27
Animmātā	159
Animmitā	159
Anukampājātikaṁ	305
Anujāto Tathāgataṁ	276
Anuggahito	122
Anuññātapaṭiññātā	294
Anuññātosi pana -pa- pabbajjāya	201
Anuttarassa yogakkhemassa	22

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဒ္ဒသာ ခေါ	၂၂၂-၂၅၂
အဒ္ဒသာ ခေါ အာယသ္မာ သာရိပုတ္တော	၉၅
အဒ္ဝယံ	၁၇၉
အဒိဋ္ဌံ	၃၄
အဒ္ဒုဝေန အဒ္ဒုဝံ	၂၆၅
အဓမ္မစာရီ	၂၉၃
အဓရကာယော ဝါ	၂၆၆
အဓိဂမသဒ္ဓါ	၂၂၅
အဓိစ္စာပတ္တိကော	၁၀၈
အဓိဝါသေသိ	၂၀၇-၂၁၇
အဓိဝုဋ္ဌော မေ	၁၉၆
အဓိသလ္လိခတေဝါယံ	၁၁၆
အဓော	၁၇၉
အဓောဘာဂံ နိက္ခမတိ	၉၈
အန္နဘာရော	၁၆၃
အနနုဂတန္တရဿ	၆၉
အနဇ္ဈောပန္နော	၃၅
အနတ္ထသံဟိတံ	၇၇
အနန္တရဟိတာယ	၈-၂၀၂
အန္တရဃရံ	၁၆၆
အန္တရာကထာ ဝိပ္ပကတာ	၁၅၈
အန္တရာယမကာသိ	၁၉၀
အန္တရန္တရာ ကထံ ဩပါတေယျုံ	၁၆၇
အန္ဓကာရတိမိသာယ	၁၁၅
အန္ဓဝေဏီ	၂၉၀
အနဘိနတဿ	၆၉
အနဘိဿရော	၂၁၁
အနရိယသုခံ	၁၁၉
အနလန္တိ ဝဒါမိ	၁၂၀
အနဝယော	၂၅၀
အနဿာသိကာနိ	၁၅၈
အနဿုံ နိဂဏ္ဌာ	၇၇
အနာဂတံ ဝါဒပထံ	၁၆၇
အနာဂန္တာရော	၂၄၇
အနာဂါရော	၃၀၀
အနာဂါရေဟိ စူဘယံ	၂၉၉
အနာဇာနီယဘောဇနံ	၃၁
အနာဇာနီယေ	၃၁
အနာဝဋံ	၆၆
အနာဝိလံ	၂၉၉
အနာဟာရော နိဗ္ဗုတော	၁၃၈
အနာဠှိယော	၁၁၇
အနိက္ခိတ္တဓုရော ကုသလေသု ဓမ္မေသု	၂၁
အနိစ္စတာ	၁၃၈
အနိစ္စတော	၁၀၂-၁၄၄
အနိစ္စသညံ	၉၉
အနိဉ္ဇိတသ္မိံ ဝဒါမိ	၁၂၀
အနိန္ဒာရောသံ	၂၇
အနိမ္မာတာ	၁၅၉
အနိမ္မိတာ	၁၅၉
အနုကမ္ပာဇာတိကံ	၃၀၅
အနုဇာတော တထာဂတံ	၂၇၆
အနုဂ္ဂဟိတော	၁၂၂
အနုညာတပဋိညာတာ	၂၉၄
အနုညာတောသိ ပန။ပ။ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ	၂၀၁
အနုတ္တရဿ ယောဂက္ခေမဿ	၂၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Anuttaro	277
Anuttaraṁ	31
Anuddhaṁseti	123
Anupakkuṭṭho	285
Anupagacchati	158
Anupaṭṭhitāya satiyā	123
Anupatitvā	31
Anuppattaṁ	299
Anupadajjeyyāsi	90
Anuppannānaṁ pāpakānaṁ	173
Anupalittassa	69
Anupādāya āsavehi cittaṁ vimucci	145
Anupādā vimutto	138
Anupubbasikkhā	134
Anupeti	158
Anupubbena	211
Anupubbaṁ	295
Anupubbiṁ kathaṁ	64
Anumatā Bhagavatā	24
Anumasi	254
Anumoditvā	66
Anumodanassa	268
Anulomikāni	131
Anuviccakāraṁ	63
Anuviccāpi maṁ viññū garaheyyuṁ	28
Anussadaṁ	298
Anussarato	292
Anussavasacco	162
Anussaviko hoti	162

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Anejo	299
Anelakaṁ	165
Anelagatāya	286
Anokasāriṁ	299
Anovādī anupavādī	27
Anomajjati	153
Anonamanto	259
Apakaṭṭhaṁ	269
Appakasirena	306
Appakasireneva	182
Appaṭivinītā	101
Appaṭisaṁvidito	270
Apaṇṇako	82
Appanigghosāni	241
Apanītaṁ	137
Appamatto	75
Appamāṇāni	178
Appameyyo	138
Aparappaccayo	66
Aparāpariyavedanīya-kammaṁ	234
Apariccattaṁ	90
Aparimāṇavaṇṇo	289
Aparisaṅkitaṁ	34
Appasaddakāmā	157
Appasaddassa vaṇṇavādino	157
Appasaddavinītā	157
Appasaddāni	241
Appasadde katvā	189
Apahattā	114
Appāṭihīrakataṁ	188

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အနုတ္တရော	၂၇၇
အနုတ္တရံ	၃၁
အနုဒ္ဓံသေတိ	၁၂၃
အနုပက္ကုဋ္ဌော	၂၈၅
အနုပဂစ္ဆတိ	၁၅၈
အနုပဋ္ဌိတာယ သတိယာ	၁၂၃
အနုပတိတွာ	၃၁
အနုပ္ပတ္တံ	၂၉၉
အနုပဒဇ္ဇေယျာသိ	၉၀
အနုပ္ပန္နာနံ ပါပကာနံ	၁၇၃
အနုပလိတ္တဿ	၆၉
အနုပါဒါယ အာသဝေဟိ စိတ္တံ ဝိမုစ္စိ	၁၄၅
အနုပါဒါ ဝိမုတ္တော	၁၃၈
အနုပုဗ္ဗသိက္ခာ	၁၃၄
အနုပေတိ	၁၅၈
အနုပုဗ္ဗေန	၂၁၁
အနုပုဗ္ဗံ	၂၉၅
အနုပုဗ္ဗိံ ကထံ	၆၄
အနုမတာ ဘဂဝတာ	၂၄
အနုမသိ	၂၅၄
အနုမောဒိတွာ	၆၆
အနုမောဒနဿ	၂၆၈
အနုလောမိကာနိ	၁၃၁
အနုဝိစ္စကာရံ	၆၃
အနုဝိစ္စာပိ မံ ဝိညူ ဂရဟေယျုံ	၂၈
အနုဿဒံ	၂၉၈
အနုဿရတော	၂၉၂
အနုဿဝသစ္စော	၁၆၂
အနုဿဝိကော ဟောတိ	၁၆၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အနေဇော	၂၉၉
အနေလကံ	၁၆၅
အနေလဂတာယ	၂၈၆
အနောကသာရိံ	၂၉၉
အနောဝါဒီ အနုပဝါဒီ	၂၇
အနောမဇ္ဇတိ	၁၅၃
အနောနမန္တော	၂၅၉
အပကဋ္ဌံ	၂၆၉
အပ္ပကသိရေန	၃၀၆
အပ္ပကသိရေနေဝ	၁၈၂
အပ္ပဋိဝိနီတာ	၁၀၁
အပ္ပဋိသံဝိဒိတော	၂၇၀
အပဏ္ဏကော	၈၂
အပ္ပနိဂ္ဃောသာနိ	၂၄၁
အပနီတံ	၁၃၇
အပ္ပမတ္တော	၇၅
အပ္ပမာဏာနိ	၁၇၈
အပ္ပမေယျော	၁၃၈
အပရပ္ပစ္စယော	၆၆
အပရာပရိယဝေဒနီယကမ္မံ	၂၃၄
အပရိစ္စတ္တံ	၉၀
အပရိမာဏဝဏ္ဏော	၂၈၉
အပရိသင်္ကိတံ	၃၄
အပ္ပသဒ္ဒကာမာ	၁၅၇
အပ္ပသဒ္ဒဿ ဝဏ္ဏဝါဒိနော	၁၅၇
အပ္ပသဒ္ဒဝိနီတာ	၁၅၇
အပ္ပသဒ္ဒါနိ	၂၄၁
အပ္ပသဒ္ဒေ ကတွာ	၁၈၉
အပဟတ္တာ	၁၁၄
အပ္ပါဋိဟီရကတံ	၁၈၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Appātaṅko	211
Appābādho	211
Appābādhataṁ	104
Appicchaṁ	299
Appiyā amanāpā	77
Apāpapurekkhāro	288
Apica mettha	75
Apica bhikkhave -pa- saṁyutto	7
Api nu tvaṁ tasmiṁ samaye ubhatobhāgavimutto	106
Apica me idaṁ bhante	72
Apuccaṇḍatāya	22
Appeva nāma	183
Appossukkā	116
Appossukko	112
Abbhācikkhanti	33
Abbhā mutto	235
Abyābajjhamanosaṅkhāro	73
Abyābajjhā	247
Abyābajjhaṁ	73
Abyositattā	212
Abbhutaṁ	2
Abbhudāhāsi	246
Abbokiṇṇaṁ	71
Abbhokāsikā	166
Abhayo	76
Abhikkantatarā	151
Abhikkantataraṁ	80
Abhikkamanti	293

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Abhijāto	90
Abhiññāvosāna-pāramippattā	168
Abhiññā vosito	271
Abhiññāpahānamāha	145
Abhiṇhāpattiko	107
Abhido aḍḍharattasamayaṁ	188
Abhidhamme abhivinaye	129
Abhinanditvā	66
Abhinandanāya	86, 143
Abhinandatu	122
Abhinīlanetto	263
Abhibhāyatanāni	177
Abhibhuyya	178
Abhiruha	218
Abhirūpo	285
Abhivadatu	122
Abhivādetvā	1
Abhivissattho	198
Abhisaṅkhataṁ	9
Abhisaṅkharitvā	73
Abhisañcetayitaṁ	9
Abhumme	115
Abhūtaṁ	77
Amaññissaṁ	63
Ammatāta	201
Amatogadhaṁ	299
Ambalaṭṭhikāyaṁ viharati	88
Amarāti cāhu	212
Amhākaṁ pana bhante	6

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အပ္ပါတင်္ကော	၂၁၁
အပ္ပါဗာဓော	၂၁၁
အပ္ပါဗာဓတံ	၁၀၄
အပ္ပိစ္ဆံ	၂၉၉
အပ္ပိယာ အမနာပါ	၇၇
အပါပပုရေက္ခာရော	၂၈၈
အပိစ မေတ္ထ	၇၅
အပိစ ဘိက္ခဝေ။ပ။ သံယုတ္တော	၇
အပိ နု တွံ တသ္မိံ သမယေ ဥဘတောဘာဂ-ဝိမုတ္တော	၁၀၆
အပိစ မေ ဣဒံ ဘန္တေ	၇၂
အပုစ္ဆဏ္ဍတာယ	၂၂
အပ္ပေဝ နာမ	၁၈၃
အပ္ပေါဿုက္ကာ	၁၁၆
အပ္ပေါဿုက္ကော	၁၁၂
အဗ္ဘာစိက္ခန္တိ	၃၃
အဗ္ဘာ မုတ္တော	၂၃၅
အဗျာပဇ္ဈမနောသင်္ခါရော	၇၃
အဗျာပဇ္ဈာ	၂၄၇
အဗျာပဇ္ဈံ	၇၃
အဗျောသိတတ္တာ	၂၁၂
အဗ္ဘုတံ	၂
အဗ္ဘုဒါဟာသိ	၂၄၆
အဗ္ဘောကိဏ္ဏံ	၇၁
အဗ္ဘောကာသိကာ	၁၆၆
အဘယော	၇၆
အဘိက္ကန္တတရာ	၁၅၁
အဘိက္ကန္တတရံ	၈၀
အဘိက္ကမန္တိ	၂၉၃

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အဘိဇာတော	၉၀
အဘိညာဝေါသာန-ပါရမိပ္ပတ္တာ	၁၆၈
အဘိညာ ဝေါသိတော	၂၇၁
အဘိညာပဟာနမာဟ	၁၄၅
အဘိဏှာပတ္တိကော	၁၀၇
အဘိဒေါ အဍ္ဍရတ္တသမယံ	၁၈၈
အဘိဓမ္မေ အဘိဝိနယေ	၁၂၉
အဘိနန္ဒိတွာ	၆၆
အဘိနန္ဒနာယ	၈၆-၁၄၃
အဘိနန္ဒတု	၁၂၂
အဘိနီလနေတ္တော	၂၆၃
အဘိဘာယတနာနိ	၁၇၇
အဘိဘုယျ	၁၇၈
အဘိရုဟ	၂၁၈
အဘိရူပေါ	၂၈၅
အဘိဝဒတု	၁၂၂
အဘိဝါဒေတွာ	၁
အဘိဝိဿတ္ထော	၁၉၈
အဘိသင်္ခတံ	၉
အဘိသင်္ခရိတွာ	၇၃
အဘိသဉ္စေတယိတံ	၉
အဘုမ္မေ	၁၁၅
အဘူတံ	၇၇
အမညိဿံ	၆၃
အမ္မတာတ	၂၀၁
အမတောဂဓံ	၂၉၉
အမ္ဗလဋ္ဌိကာယံ ဝိဟရတိ	၈၈
အမရာတိ စာဟု	၂၁၂
အမှာကံ ပန ဘန္တေ	၆

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[A]

Amittatopi daheyya 154
Amucchito 35
Amusmiṁ 154
Ayaṁ aṭṭhamo vimokkho 177
Ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ 188
Ayaṁ kho Upāli pañcamo dhammo 182
Ayaṁ kho gahapati -pa- akkhāto 10
Ayaṁ kho pana aggivessana kāyo 144
Ayamantarākathā 294
Ayaṁ tāta 250
Ayaṁ tesaṁ aññatarā 183
Ayamanudhammo 135
Ayampi kho me bhante 243
Ayojjhaṁ 183
Arakkhitāya vācāya 123
Arakkhiteneva kāyena 123
Araññaṁ araññabhūtaṁ 42
Arati 99
Aratiṁ 300
Arahatā 9
Arahanto khīṇāsavā 3
Arahataṁ 75
Arahaṁ hoti -pa- vivaṭṭacchado 252
Ariyasīlī 288
Ariyāya 22, 225
Ariyāya jātiyā 233
Ariye ñāye dhamme kusale 148

Padānukkamo — Piṭṭhaṅko

[A]

Ariyaṁ cakkhuṁ 153
Arukāyaṁ 208
Alattakakatā 209
Alattha kho Ānanda -pa- alattha upasampadaṁ 195
Alamatto 211
Alābulomasāni 166
Allīnaṁ 269
Alaṁ 138
Alaṁ me raññova hotu 199
Avantiputto 221
Avalokayamānā 270
Avasā abalā avīriyā 84
Avikampamāno 217
Avikkhambhituppannaṁ 174
Avijahitattā 270
Avirodhappasaṁsīnaṁ 235
Avisārī 270
Assako 117, 211
Assajipunabbasukā 130
Asaññīgabbhā 161
Asaddhammasaññatti 82
Asmā 294
Asaddhammena nimanteti 115
Asamugghātituppannaṁ 174
Assaddho 246
Assalāyanā 280
Asahitaṁ te 164
Asārāgāya santike 143
Asitabyābhaṅgi 292

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[အ]

အမိတ္တတောပိ ဒဟေယျ ၁၅၄
အမုစ္ဆိတော ၃၅
အမုသ္မိံ ၁၅၄
အယံ အဋ္ဌမော ဝိမောက္ခော ၁၇၇
အယံ ဣမေသံ ဥဘိန္နံ ၁၈၈
အယံ ခေါ ဥပါလိ ပဉ္စမော ဓမ္မော ၁၈၂
အယံ ခေါ ဂဟပတိ။ပ။ အက္ခာတော ၁၀
အယံ ခေါ ပန အဂ္ဂိဝေဿန ကာယော ၁၄၄
အယမန္တရာကထာ ၂၉၄
အယံ တာတ ၂၅၀
အယံ တေသံ အညတရာ ၁၈၃
အယမနုဓမ္မော ၁၃၅
အယမ္ပိ ခေါ မေ ဘန္တေ ၂၄၃
အယောဇ္ဈံ ၁၈၃
အရက္ခိတာယ ဝါစာယ ၁၂၃
အရက္ခိတေနေဝ ကာယေန ၁၂၃
အရညံ အရညဘူတံ ၄၂
အရတိ ၉၉
အရတိံ ၃၀၀
အရဟတာ ၉
အရဟန္တော ခီဏာသဝါ ၃
အရဟတံ ၇၅
အရဟံ ဟောတိ။ပ။ ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒေါ ၂၅၂
အရိယသီလီ ၂၈၈
အရိယာယ ၂၂-၂၂၅
အရိယာယ ဇာတိယာ ၂၃၃
အရိယေ ဉာယေ ဓမ္မေ ကုသလေ ၁၄၈

ပဒါနုက္ကမော — ပိဋ္ဌင်္ကော

[အ]

အရိယံ စက္ခုံ ၁၅၃
အရုကာယံ ၂၀၈
အလတ္တကကတာ ၂၀၉
အလတ္ထ ခေါ အာနန္ဒ။ပ။အလတ္ထ ဥပသမ္ပဒံ ၁၉၅
အလမတ္တော ၂၁၁
အလာဗုလောမသာနိ ၁၆၆
အလ္လီနံ ၂၆၉
အလံ ၁၃၈
အလံ မေ ရညောဝ ဟောတု ၁၉၉
အဝန္တိပုတ္တော ၂၂၁
အဝလောကယမာနာ ၂၇၀
အဝသာ အဗလာ အဝီရိယာ ၈၄
အဝိကမ္ပမာနော ၂၁၇
အဝိက္ခမ္ဘိတုပ္ပန္နံ ၁၇၄
အဝိဇဟိတတ္တာ ၂၇၀
အဝိရောဓပ္ပသံသီနံ ၂၃၅
အဝိသာရီ ၂၇၀
အဿကော ၁၁၇-၂၁၁
အဿဇိပုနဗ္ဗသုကာ ၁၃၀
အသညီဂဗ္ဘာ ၁၆၁
အသဒ္ဓမ္မသညတ္တိ ၈၂
အသ္မာ ၂၉၄
အသဒ္ဓမ္မေန နိမန္တေတိ ၁၁၅
အသမုဂ္ဃါတိတုပ္ပန္နံ ၁၇၄
အဿဒ္ဓေါ ၂၄၆
အဿလာယနာ ၂၈၀
အသဟိတံ တေ ၁၆၄
အသာရာဂါယ သန္တိကေ ၁၄၃
အသိတဗျာဘင်္ဂိ ၂၉၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Asito	280
Asitena	281
Asitassa	69
Asutaṁ	34
Asubhaṁ	99
Asekhāya sammādiṭṭhiyā	114
Assosi kho	148
Assosi kho dīghatapassī	66
Asaṁvutehi	123
Ahīnindriyaṁ	181
Ahudeva aññathattaṁ ahu domanassaṁ	196
Aho nūna	186
Ahorattānusikkhi	90
Aho vatā no	212
[Ā]	
Ākāravatī	82, 189
Ākārā	27
Ākāsagataṁ	97
Ākāsacchadanaṁ. Na devotivassi	198
Ākiṇṇamanussā	41
Ākoṭitapaccākoṭita	67
Ākoṭehi	241
Āgantāro	247
Āgamentu	284
Āgameti	116
Āgamo	83
Ācariyake	158
Ācariyadhanaṁ pariyesissanti	11
Ācariyapācariyānaṁ	153
Ājānīyabhojanaṁ	31
Ājānīyasusūpamaṁ dhammapariyāyaṁ desesi	111
Ājīvikāpakato	126
Ājīvo	184
Ātāpī	75
Ātu	115
Āturaṁ	208
Ādikeneva	77
Ādibrahmacariyakaṁ	100
Ādibrahmacariyakāni	245
Ādibrahmacariyaṁ	308
Ādīnavo	65
Ādīnavadassāvī	35
Ānandarūpo	248
Ānāpānassati	96, 99
Āpāṇakoṭikaṁ	243
Āpaṇaṁ nāma	26
Ābhā nānubhonti	188
Ābhicetasikānaṁ	22
Ābhidosikaṁ	204
Ābhisamācārikampi dhammaṁ	128
Āyatanāni	179
Āyatapaṇhi	258
Āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi	19
Āyasmantaṁ Rāhulaṁ āmantesi	88
Ārakā ahaṁ bhante	31
Ārogyaparamā	152

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အ]	
အသိတော	၂၈၀
အသိတေန	၂၈၁
အသိတဿ	၆၉
အသုတံ	၃၄
အသုဘံ	၉၉
အသေခါယ သမ္မာဒိဋ္ဌိယာ	၁၁၄
အဿောသိ ခေါ	၁၄၈
အဿောသိ ခေါ ဒီဃတပဿီ	၆၆
အသံဝုတေဟိ	၁၂၃
အဟီနိန္ဒြိယံ	၁၈၁
အဟုဒေဝ အညထတ္တံ အဟု ဒေါမနဿံ	၁၉၆
အဟော နူန	၁၈၆
အဟောရတ္တာနုသိက္ခီ	၉၀
အဟော ဝတာ နော	၂၁၂
[အာ]	
အာကာရဝတီ	၈၂-၁၈၉
အာကာရာ	၂၇
အာကာသဂတံ	၉၇
အာကာသစ္ဆဒနံ။ န ဒေဝေါတိဝဿိ	၁၉၈
အာကိဏ္ဏမနုဿာ	၄၁
အာကောဋိတပစ္စာကောဋိတ	၆၇
အာကောဋေဟိ	၂၄၁
အာဂန္တာရော	၂၄၇
အာဂမေန္တု	၂၈၄
အာဂမေတိ	၁၁၆
အာဂမော	၈၃
အာစရိယကေ	၁၅၈
အာစရိယဓနံ ပရိယေသိဿန္တိ	၁၁
အာစရိယပါစရိယာနံ	၁၅၃
အာဇာနီယဘောဇနံ	၃၁
အာဇာနီယသုသူပမံ ဓမ္မပရိယာယံ ဒေသေသိ	၁၁၁
အာဇီဝိကာပကတော	၁၂၆
အာဇီဝေါ	၁၈၄
အာတာပီ	၇၅
အာတု	၁၁၅
အာတုရံ	၂၀၈
အာဒိကေနေဝ	၇၇
အာဒိဗြဟ္မစရိယကံ	၁၀၀
အာဒိဗြဟ္မစရိယကာနိ	၂၄၅
အာဒိဗြဟ္မစရိယံ	၃၀၈
အာဒီနဝေါ	၆၅
အာဒီနဝဒဿာဝီ	၃၅
အာနန္ဒရူပေါ	၂၄၈
အာနာပါနဿတိ	၉၆-၉၉
အာပါဏကောဋိကံ	၂၄၃
အာပဏံ နာမ	၂၆
အာဘာ နာနုဘောန္တိ	၁၈၈
အာဘိစေတသိကာနံ	၂၂
အာဘိဒေါသိကံ	၂၀၄
အာဘိသမာစာရိကမ္ပိ ဓမ္မံ	၁၂၈
အာယတနာနိ	၁၇၉
အာယတပဏှိ	၂၅၈
အာယသ္မန္တံ အာနန္ဒံ အာမန္တေသိ	၁၉
အာယသ္မန္တံ ရာဟုလံ အာမန္တေသိ	၈၈
အာရကာ အဟံ ဘန္တေ	၃၁
အာရောဂျပရမာ	၁၅၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]	
Āraññikā	167
Āraññiko	232
Āraddhacittā	74
Āraddhavīriyo	21
Ārammaṇādhigahituppannaṁ	174
Ārabhanti	32
Ārabhiyamāno	36
Ārādhako	140
Ārāmaṁ pāvisi	241
Āruppā	129
Āropito te vādo	164
Ālayā	299
Āvaṭṭeyya	151
Āvaṭṭanimāyaṁ	39
Āvāsikā	130
Āvāho	274
Āvuto	304
Āvudhaṁ	230
Āsandipañcamā	158
Āsanāni	27
Āsanāni paññāpetvā	13
Āsanaṁ	88
Āsavaṭṭhānīyā	109
Āsavā	28
Āsavānaṁ khayā	136
Āsavānaṁ khayaṁ pāpuṇāti	103
Āhutiyo	159
Āhuneyyassa	69
Āhareyyassāhaṁ	77
Āhaṁsu	116

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]	
Āḷāhanaṁ	237
Āḷindaṁ	241
[I]	
Iṅgha	115
Icchānaṅgalavanasaṇḍe	294
Ijjheyya	221
Iñjitasmiṁ vadāmi	120
Iṇaṭṭo	126
Ittarajacco	195
Itthikathā	156
Itarītarena	165
Itibhavābhavakathā	156
Itihāsapañcamānaṁ	249
Itihitihaparamparāya	289
Itveva	230
Ito samuṭṭhānā	185
Iddhā	41
Iddhimā	41
Idampissa hoti vijjāya	23
Idampissa hoti caraṇasmiṁ	23
Indriyavemattatā	118
Indriyavemattataṁ vadāmi	103
Indriyāni	158
Indriyāni samannānayamānā	131
Idaṁ te tāta	207
Idha	158
Iddhābhisaṅkhāraṁ abhisaṅkhāsi	229
Imassa pana te Māgaṇḍiya kimassa vacanīyaṁ	149

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အာ]	
အာရညိကာ	၁၆၇
အာရညိကော	၂၃၂
အာရဒ္ဓစိတ္တာ	၇၄
အာရဒ္ဓဝီရိယော	၂၁
အာရမ္မဏာဓိဂဟိတုပ္ပန္နံ	၁၇၄
အာရဘန္တိ	၃၂
အာရဘိယမာနော	၃၆
အာရာဓကော	၁၄၀
အာရာမံ ပါဝိသိ	၂၄၁
အာရုပ္ပါ	၁၂၉
အာရောပိတော တေ ဝါဒေါ	၁၆၄
အာလယာ	၂၉၉
အာဝဋ္ဋေယျ	၁၅၁
အာဝဋ္ဋနိမာယံ	၃၉
အာဝါသိကာ	၁၃၀
အာဝါဟော	၂၇၄
အာဝုတော	၃၀၄
အာဝုဓံ	၂၃၀
အာသန္ဒိပဉ္စမာ	၁၅၈
အာသနာနိ	၂၇
အာသနာနိ ပညာပေတွာ	၁၃
အာသနံ	၈၈
အာသဝဋ္ဌာနီယာ	၁၀၉
အာသဝါ	၂၈
အာသဝါနံ ခယာ	၁၃၆
အာသဝါနံ ခယံ ပါပုဏာတိ	၁၀၃
အာဟုတိယော	၁၅၉
အာဟုနေယျဿ	၆၉
အာဟရေယျဿာဟံ	၇၇
အာဟံသု	၁၁၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[အာ]	
အာဠာဟနံ	၂၃၇
အာဠိန္ဒံ	၂၄၁
[ဣ]	
ဣင်္ဃ	၁၁၅
ဣစ္ဆာနင်္ဂလဝနသဏ္ဍေ	၂၉၄
ဣဇ္ဈေယျ	၂၂၁
ဣဉ္ဇိတသ္မိံ ဝဒါမိ	၁၂၀
ဣဏဋ္ဋော	၁၂၆
ဣတ္တရဇစ္စော	၁၉၅
ဣတ္ထိကထာ	၁၅၆
ဣတရီတရေန	၁၆၅
ဣတိဘဝါဘဝကထာ	၁၅၆
ဣတိဟာသပဉ္စမာနံ	၂၄၉
ဣတိဟိတိဟပရမ္ပရာယ	၂၈၉
ဣတွေဝ	၂၃၀
ဣတော သမုဋ္ဌာနာ	၁၈၅
ဣဒ္ဓါ	
ဣဒ္ဓိမာ	၄၁
ဣဒမ္ပိဿ ဟောတိ ဝိဇ္ဇာယ	၂၃
ဣဒမ္ပိဿ ဟောတိ စရဏသ္မိံ	၂၃
ဣန္ဒြိယဝေမတ္တတာ	၁၁၈
ဣန္ဒြိယဝေမတ္တတံ ဝဒါမိ	၁၀၃
ဣန္ဒြိယာနိ	၁၅၈
ဣန္ဒြိယာနိ သမန္နာနယမာနာ	၁၃၁
ဣဒံ တေ တာတ	၂၀၇
ဣဓ	၁၅၈
ဣဒ္ဓါဘိသင်္ခါရံ အဘိသင်္ခါသိ	၂၂၉
ဣမဿ ပန တေ မာဂဏ္ဍိယ ကိမဿ ဝစနီယံ	၁၄၉

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[I]	
Iminā cittena	154
Iminā paṅgena	285
Iminā paṭhamena ṭhānena	36
Iminā haṁ sīlena	71
Ime rogā gaṇḍā sallā	154
Imaṁyeva anuttaraṁ upekkhā-satipārisuddhiṁ	23
Issatthaṁ	297
Isidattapurāṇā	243
Isisattamassa	69
Isīnaṁ manopadosena	42
[Ī]	
Īsādanto	98
Īsikaṭṭhāyiṭṭhitā	159
[U]	
Ukkāsitvā	241
Ukkhittapalighaṁ	298
Ukkujjitvā	89
Ukkaṁsāvakaṁse	161
Ukkaṁseti me bhavaṁ	144
Uggāhamāno	183
Uggilituṁ	76
Uccākulīnatā	292
Uccāsaddamahāsaddāya	155
Uccāsaddā mahāsaddā	121
Uccinitvā	166
Uñchāsake vate ratā	166
Uju	275

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]	
Uṭṭhānasaññaṁ manasikaritvā	20
Uḍḍīyeyya	31
Uṇṇā	264
Uṇhīsasīso	264
Uṇhaṁ lohitaṁ mukhato uggacchi	70
Uttamavaṇṇino	275
Uttame sākhalye	114
Uttaritaraṁ	189
Uttarenamukhā	284
Uttarimanussadhamme	129
Utuniyopi	279
Udakamaṇikaṁ	13
Udakādhāne	88
Udakorohante	123
Uddhaggalomo	259
Udañcaniko	190
Uddassetabbā	203
Uddhato hoti capalo	129
Uddhaṁ	179
Udayatthagāminiyā	22, 225
Udāyi	80
Udāhu ṭhānasovetaṁ	79
Uddissakataṁ	32
Udīraye	299
Unnādiniyā	155
Upakaḍḍheyyuṁ	293
Upaccagā	299
Upaṭṭhapetvā	13
Upadhipaṭisaṁyuttā	118

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဣ]	
ဣမိနာ စိတ္တေန	၁၅၄
ဣမိနာပင်္ဂေန	၂၈၅
ဣမိနာ ပဌမေန ဌာနေန	၃၆
ဣမိနာဟံ သီလေန	၇၁
ဣမေ ရောဂါ ဂဏ္ဍာ သလ္လာ	၁၅၄
ဣမံယေဝ အနုတ္တရံ ဥပေက္ခာ-သတိပါရိသုဒ္ဓိံ	၂၃
ဣဿတ္ထံ	၂၉၇
ဣသိဒတ္တပုရာဏာ	၂၄၃
ဣသိသတ္တမဿ	၆၉
ဣသီနံ မနောပဒေါသေန	၄၂
[ဤ]	
ဤသာဒန္တော	၉၈
ဤသိကဋ္ဌာယိဋ္ဌိတာ	၁၅၉
[ဥ]	
ဥက္ကာသိတွာ	၂၄၁
ဥက္ခိတ္တပလိဃံ	၂၉၈
ဥက္ကုဇ္ဇိတွာ	၈၉
ဥက္ကံသာဝကံသေ	၁၆၁
ဥက္ကံသေတိ မေ ဘဝံ	၁၄၄
ဥဂ္ဂါဟမာနော	၁၈၃
ဥဂ္ဂိလိတုံ	၇၆
ဥစ္စာကုလီနတာ	၂၉၂
ဥစ္စာသဒ္ဒမဟာသဒ္ဒါယ	၁၅၅
ဥစ္စာသဒ္ဒါ မဟာသဒ္ဒါ	၁၂၁
ဥစ္စိနိတွာ	၁၆၆
ဥဉ္ဆာသကေ ဝတေ ရတာ	၁၆၆
ဥဇု	၂၇၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဥ]	
ဥဋ္ဌာနသညံ မနသိကရိတွာ	၂၀
ဥဍ္ဍီယေယျ	၃၁
ဥဏ္ဏာ	၂၆၄
ဥဏှီသသီသော	၂၆၄
ဥဏှံ လောဟိတံ မုခတော ဥဂ္ဂစ္ဆိ	၇၀
ဥတ္တမဝဏ္ဏိနော	၂၇၅
ဥတ္တမေ သာခလျေ	၁၁၄
ဥတ္တရိတရံ	၁၈၉
ဥတ္တရေနမုခါ	၂၈၄
ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မေ	၁၂၉
ဥတုနိယောပိ	၂၇၉
ဥဒကမဏိကံ	၁၃
ဥဒကာဓာနေ	၈၈
ဥဒကောရောဟန္တေ	၁၂၃
ဥဒ္ဓဂ္ဂလောမော	၂၅၉
ဥဒဉ္စနိကော	၁၉၀
ဥဒ္ဒဿေတဗ္ဗာ	၂၀၃
ဥဒ္ဓတော ဟောတိ စပလော	၁၂၉
ဥဒ္ဓံ	၁၇၉
ဥဒယတ္ထဂါမိနိယာ	၂၂-၂၂၅
ဥဒါယိ	၈၀
ဥဒါဟု ဌာနသောဝေတံ	၇၉
ဥဒ္ဒိဿကတံ	၃၂
ဥဒီရယေ	၂၉၉
ဥန္နာဒိနိယာ	၁၅၅
ဥပကဍ္ဎေယျုံ	၂၉၃
ဥပစ္စဂါ	၂၉၉
ဥပဋ္ဌပေတွာ	၁၃
ဥပဓိပဋိသံယုတ္တာ	၁၁၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]	
Upadhidukkhassa mūlaṁ	119
Upadhipahānāya	118
Upadhisaṅkhaye vimutto	119
Uppannānaṁ pāpakānaṁ	173
Upanidhāya	39
Upapajjavedanīyakammaṁ	234
Upapattīsu byākaroti	127
Upapannaphalaṁ	31
Upaparikkhati	291
Upasampajja vihāsi	75
Upasampadāya	21
Upasamasukhaṁ	119
Upavijaññā	67
Upasaṅkamati	291
Upasaṅkami	141
Upasaṅkamitabbaṁ maññeyya	157
Upasampajja viharatha	130
Upasumbheyya	30
Upahattā	114
Upahatindriyo	152
Upādānanirodhā	154
Upādinnaṁ	97
Upālipamukhāya	38
Ubhato	284
Ubhatobhāgavimaṭṭhaṁ	67
Ubhatobhāgavimutto	106, 131
Ubhayaṁsaṁ pharitvā tiṭṭhati	82
Ubhosaṅgaṁ	299
Umāpupphaṁ	179
Uruññā	245

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]	
Uruḷhavā	90
Ullikhāpeti	204
Ussaṅkhapādo	258
Ussaṭāya ussaṭāya	210
Usamagāmi	176
Ussahati	291
Uḷāravedā	127
Uḷāraṁ	243
[Ū]	
Ūrubalī	211
[E]	
Ekacce āsavā	133
Ekantadukkhaṁ	73
Ekattā ekattasitā	31
Ekadesaṁ bhuñjitvā	104
Ekapuṇḍarīke	136
Ekapuṇḍarīkaṁ nāgaṁ	238
Ekaputtako	201
Ekamantaṁ ṭhito	142
Ekamantaṁ nisīdi	1
Ekasālako	183
Ekāgārikaṁ	83
Ekāsanabhojanaṁ	104
Ekūnapaññāsa ājīvasate	161
Eko bahiddhā rūpāni passati	177-8
Ekaṁ	127
Ekaṁ maṁsakhalaṁ	41, 83

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဥ]	
ဥပဓိဒုက္ခဿ မူလံ	၁၁၉
ဥပဓိပဟာနာယ	၁၁၈
ဥပဓိသင်္ခယေ ဝိမုတ္တော	၁၁၉
ဥပ္ပန္နာနံ ပါပကာနံ	၁၇၃
ဥပနိဓာယ	၃၉
ဥပပဇ္ဇဝေဒနီယကမ္မံ	၂၃၄
ဥပပတ္တီသု ဗျာကရောတိ	၁၂၇
ဥပပန္နဖလံ	၃၁
ဥပပရိက္ခတိ	၂၉၁
ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟာသိ	၇၅
ဥပသမ္ပဒါယ	၂၁
ဥပသမသုခံ	၁၁၉
ဥပဝိဇညာ	၆၇
ဥပသင်္ကမတိ	၂၉၁
ဥပသင်္ကမိ	၁၄၁
ဥပသင်္ကမိတဗ္ဗံ မညေယျ	၁၅၇
ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရထ	၁၃၀
ဥပသုမ္ဘေယျ	၃၀
ဥပဟတ္တာ	၁၁၄
ဥပဟတိန္ဒြိယော	၁၅၂
ဥပါဒါနနိရောဓော	၁၅၄
ဥပါဒိန္နံ	၉၇
ဥပါလိပမုခါယ	၃၈
ဥဘတော	၂၈၄
ဥဘတောဘာဂဝိမဋ္ဌံ	၆၇
ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော	၁၀၆-၁၃၁
ဥဘယံသံ ဖရိတွာ တိဋ္ဌတိ	၈၂
ဥဘောသင်္ဂံ	၂၉၉
ဥမာပုပ္ဖံ	၁၇၉
ဥရုညာ	၂၄၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဥ]	
ဥရုဠ္ဟဝါ	၉၀
ဥလ္လိခါပေတိ	၂၀၄
ဥဿင်္ခပါဒေါ	၂၅၈
ဥဿဋ္ဌာယ ဥဿဋ္ဌာယ	၂၁၀
ဥသမဂါမိ	၁၇၆
ဥဿဟတိ	၂၉၁
ဥဠာရဝေဒါ	၁၂၇
ဥဠာရံ	၂၄၃
[ဦ]	
ဦရုဗလီ	၂၁၁
[ဧ]	
ဧကစ္စေ အာသဝါ	၁၃၃
ဧကန္တဒုက္ခံ	၇၃
ဧကတ္တာ ဧကတ္တသိတာ	၃၁
ဧကဒေသံ ဘုဉ္ဇိတွာ	၁၀၄
ဧကပုဏ္ဍရီကေ	၁၃၆
ဧကပုဏ္ဍရီကံ နာဂံ	၂၃၈
ဧကပုတ္တကော	၂၀၁
ဧကမန္တံ ဌိတော	၁၄၂
ဧကမန္တံ နိသီဒိ	၁
ဧကသာလကော	၁၈၃
ဧကာဂါရိကံ	၈၃
ဧကာသနဘောဇနံ	၁၀၄
ဧကူနပညာသ အာဇီဝသတေ	၁၆၁
ဧကော ဗဟိဒ္ဓါ ရူပါနိ ပဿတိ	၁၇၇-၁၇၈
ဧကံ	၁၂၇
ဧကံ မံသခလံ	၄၁-၈၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[E]	
Ekaṁsaṁ pharitvā tiṭṭhati	82
Eṇijaṅgho	259
Etadavoca	183
Etadahosi	136, 201, 274
Etadeva kho pana saṁyojanaṁ etaṁ nīvaraṇaṁ	28
Etaparamaṁyeva	2
Etassa Bhagavā kālo	8
Etena	301
Etaṁ dosakaṁ	105
Ettha	159
Ettha mayaṁ anassāma	189
Etthete	185-6
Etha tumhepi bhikkhave	129
Evañca no -pa- kareyyāma	135
Evampi kho ahaṁ bhante na ussahāmi	104
Evamassime	82
Evamāhaṁsu	279
Evametāsaṁ diṭṭhīnaṁ pahānaṁ hoti	144
Evametaṁ Kandaraka	3
Evameva	116
Evameva kho	191
Evameva kho bhante	70
Evarūpī	134
Evarūpaṁ sukhavedanaṁ pajahatha	130
Evaṁ bhante	76
Evaṁ bhaddantavā	217
Evaṁvaṇṇo attā hoti	188
Evaṁsaññīhoti	178
Evaṁ samma	194
Evaṁ hi no sutte ocarati	148
Esā ce -pa- khameyya	142
Esāhaṁ bhante Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca	36
Eseva tassa ahu bhikkhubhāvo	231
Ehi tāta	207
[O]	
Okappanasaddhā	225
Okāro	65
Okāsakatuppannaṁ	173
Ogilituṁ	76
Ojavantaṁ	135
Odarikattassetaṁ adhivacanaṁ	123
Odahi	209
Odātā	264
Opamañño	304
Opāteti	289
Opānabhūtaṁ	63
Opārambho	239
Opāsādaṁ ajjhāvasati	283
Ophuṭo	304
Orabbhikā	8
Orambhāgiyāni	101
Orambhāgiyaṁ saṁyojanaṁ	101
Oramattakassa	116
Oramiya okāsamakāsi	271

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဧ]	
ဧကံသံ ဖရိတွာ တိဋ္ဌတိ	၈၂
ဧဏိဇင်္ဃော	၂၅၉
ဧတဒဝေါစ	၁၈၃
ဧတဒဟောသိ	၁၃၆-၂၀၁-၂၇၄
ဧတဒေဝ ခေါ ပန သံယောဇနံ ဧတံ နီဝရဏံ	၂၈
ဧတပရမံယေဝ	၂
ဧတဿ ဘဂဝါ ကာလော	၈
ဧတေန	၃၀၁
ဧတံ ဒေါသကံ	၁၀၅
ဧတ္ထ	၁၅၉
ဧတ္ထ မယံ အနဿာမ	၁၈၉
ဧတ္ထေတေ	၁၈၅-၁၈၆
ဧထ တုမှေပိ ဘိက္ခဝေ	၁၂၉
ဧဝဉ္စ နော။ပ။ ကရေယျာမ	၁၃၅
ဧဝမ္ပိ ခေါ အဟံ ဘန္တေ န ဥဿဟာမိ	၁၀၄
ဧဝမဿိမေ	၈၂
ဧဝမာဟံသု	၂၇၉
ဧဝမေတာသံ ဒိဋ္ဌီနံ ပဟာနံ ဟောတိ	၁၄၄
ဧဝမေတံ ကန္ဒရက	၃
ဧဝမေဝ	၁၁၆
ဧဝမေဝ ခေါ	၁၉၁
ဧဝမေဝ ခေါ ဘန္တေ	၇၀
ဧဝရူပီ	၁၃၄
ဧဝရူပံ သုခဝေဒနံ ပဇဟထ	၁၃၀
ဧဝံ ဘန္တေ	၇၆
ဧဝံ ဘဒ္ဒန္တဝါ	၂၁၇
ဧဝံဝဏ္ဏော အတ္တာ ဟောတိ	၁၈၈
ဧဝံသညီဟောတိ	၁၇၈
ဧဝံ သမ္မ	၁၉၄
ဧဝံ ဟိ နော သုတ္တေ ဩစရတိ	၁၄၈
ဧသာ စေ။ပ။ ခမေယျ	၁၄၂
ဧသာဟံ ဘန္တေ ဘဂဝန္တံ သရဏံ ဂစ္ဆာမိ ဓမ္မဉ္စ ဘိက္ခုသံဃဉ္စ	၃၆
ဧသေဝ တဿ အဟု ဘိက္ခုဘာဝေါ	၂၃၁
ဧဟိ တာတ	၂၀၇
[ဩ]	
ဩကပ္ပနသဒ္ဓါ	၂၂၅
ဩကာရော	၆၅
ဩကာသကတုပ္ပန္နံ	၁၇၃
ဩဂိလိတုံ	၇၆
ဩဇဝန္တံ	၁၃၅
ဩဒရိကတ္တဿေတံ အဓိဝစနံ	၁၂၃
ဩဒဟိ	၂၀၉
ဩဒါတာ	၂၆၄
ဩပမညော	၃၀၄
ဩပါတေတိ	၂၈၉
ဩပါနဘူတံ	၆၃
ဩပါရမ္ဘော	၂၃၉
ဩပါသာဒံ အဇ္ဈာဝသတိ	၂၈၃
ဩဖုဋော	၃၀၄
ဩရဗ္ဘိကာ	၈
ဩရမ္ဘာဂိယာနိ	၁၀၁
ဩရမ္ဘာဂိယံ သံယောဇနံ	၁၀၁
ဩရမတ္တကဿ	၁၁၆
ဩရမိယ ဩကာသမကာသိ	၂၇၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[O]	
Orasā mukhato jātā	221
Oraṁ samuddassa	212
Oluggaviluggā	117
Ovaṭṭikaṁ vinivaṭṭetvā	194
Osadhitārakā	188
Ohito	299
Oḷārikassa	38
[Ka]	
Kaṅkhati	253
Kañcanasannibhattaco	259
Kaṭaggaho	82
Kaṇḍūvamāno	8
Kaṇṇakatthale migadāye	245
Kaṇṇacchiddaṁ	97
Kaṇhavipākaṁ	72
Kaṇhasukkavipākaṁ	72
Kaṇhasukkaṁ	72
Kaṇhābhijātiko	277
Kaṇhaṁ	72
Katakammehi	115
Katamā -pa- ekantasukhassa	189
Katamena	218
Katasamaṇassa	68
Katāvī	211
Kataṁ tesaṁ appamādena	131
Kataṁ Buddhassa sāsanaṁ	237
Kathañca mahānāma	21
Kathaṁ	250
Kathaṁ gotto	232

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kadā saññūḷhā	70
Kandante	209
Kandarako ca paribbājako	1
Kadāci karahaci	119
Kappaṭṭho	76
Kammakarā	6
Kammadāyādā	73
Kammavipākakovidā	301
Kammāni paññapesi	37
Kammunā	295
Kamme ca aḍḍhakamme ca	160
Kammaṁ karoti	90
Karaṇḍā	181
Karavikabhāṇī	262
Karoto	83
Karoto na karīyati pāpaṁ	83
Kallacittaṁ	65
Kalyāṇavākkaraṇo	286
Kaliggaho	82
Kasaṭatā	5
Kasiṇāni	179
Kahaṁ pana tumhe	121
Kaḷārajanako	220
Kaḷopiyā	198
Kākātidāyiṁ	117
Kā gati	71
Kāpilavatthave -pa- kathāya	18
Kāpotakāni	159
Kāmaggasukhaṁ	191
Kāmaguṇesu	213

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဩ]	
ဩရသာ မုခတော ဇာတာ	၂၂၁
ဩရံ သမုဒ္ဒဿ	၂၁၂
ဩလုဂ္ဂဝိလုဂ္ဂါ	၁၁၇
ဩဝဋ္ဋိကံ ဝိနိဝဋ္ဋေတွာ	၁၉၄
ဩသဓိတာရကာ	၁၈၈
ဩဟိတော	၂၉၉
ဩဠာရိကဿ	၃၈
[ကံ]	
ကင်္ခတိ	၂၅၃
ကဉ္စနသန္နိဘတ္တစော	၂၅၉
ကဋဂ္ဂဟော	၈၂
ကဏ္ဍူဝမာနော	၈
ကဏ္ဏကတ္ထလေ မိဂဒါယေ	၂၄၅
ကဏ္ဏစ္ဆိဒ္ဒံ	၉၇
ကဏှဝိပါကံ	၇၂
ကဏှသုက္ကဝိပါကံ	၇၂
ကဏှသုက္ကံ	၇၂
ကဏှာဘိဇာတိကော	၂၇၇
ကဏှံ	၇၂
ကတကမ္မေဟိ	၁၁၅
ကတမာ။ပ။ ဧကန္တသုခဿ	၁၈၉
ကတမေန	၂၁၈
ကတသမဏဿ	၆၈
ကတာဝီ	၂၁၁
ကတံ တေသံ အပ္ပမာဒေန	၁၃၁
ကတံ ဗုဒ္ဓဿ သာသနံ	၂၃၇
ကထဉ္စ မဟာနာမ	၂၁
ကထံ	၂၅၀
ကထံ ဂေါတ္တော	၂၃၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကဒါ သညူဠှာ	၇၀
ကန္ဒန္တေ	၂၀၉
ကန္ဒရကော စ ပရိဗ္ဗာဇကော	၁
ကဒါစိ ကရဟစိ	၁၁၉
ကပ္ပဋ္ဌော	၇၆
ကမ္မကရာ	၆
ကမ္မဒါယာဒါ	၇၃
ကမ္မဝိပါကကောဝိဒါ	၃၀၁
ကမ္မာနိ ပညပေသိ	၃၇
ကမ္မုနာ	၂၉၅
ကမ္မေ စ အဍ္ဎကမ္မေ စ	၁၆၀
ကမ္မံ ကရောတိ	၉၀
ကရဏ္ဍာ	၁၈၁
ကရဝိကဘာဏီ	၂၆၂
ကရောတော	၈၃
ကရောတော န ကရီယတိ ပါပံ	၈၃
ကလ္လစိတ္တံ	၆၅
ကလျာဏဝါက္ကရဏော	၂၈၆
ကလိဂ္ဂဟော	၈၂
ကသဋတာ	၅
ကသိဏာနိ	၁၇၉
ကဟံ ပန တုမှေ	၁၂၁
ကဠာရဇနကော	၂၂၀
ကဠောပိယာ	၁၉၈
ကာကာတိဒါယိံ	၁၁၇
ကာ ဂတိ	၇၁
ကာပိလဝတ္ထဝေ။ပ။ ကထာယ	၁၈
ကာပေါတကာနိ	၁၅၉
ကာမဂ္ဂသုခံ	၁၉၁
ကာမဂုဏေသု	၂၁၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kāmabhavaparikkhīṇaṁ	300
Kāmaratisanthavaṁ	237
Kāme	300
Kāme paribhuñjanto	202
Kāmesu	298
Kāmaṁ taco ca	135
Kāyakammaṁ vacīkammaṁ manokammaṁ	37
Kāyadaṇḍaṁ vacīdaṇḍaṁ manodaṇḍaṁ	36
Kāyaduṭṭhullānaṁ paṭippassaddhiyā	102
Kāyabalena	266
Kāyanvayatā	144
Kāyaveyyāvaṭikaṁ	274
Kāyasaṅkhāro	73
Kāyasakkhī	131
Kāyena ceva paramasaccaṁ	291
Kāyena phusitvā	133
Kāyotipi	184
Kārayato	83
Kārāpetvā	207
Kārāpesi	282
Kālaṅkato ca Sāriputta	293
Kālikaṁ	130
Kāsīsu	129
Kiñca tattha iñjitasmiṁ	120
Kiñcanaṁ	300
Kiñci diṭṭhigataṁ	137
Kiṇitvā ānehi	67
Kimaṅgaṁ panāhaṁ	11
Kimidaṁ	162
Kilamato	83
Kiṁ pana tvaṁ mahārāja	247
Kiṁ pana bhikkhave	135
Kiṁ pana mayaṁ taṁ	202
Kiṁ pana mahārāja	245
Kiṁ panimassa	116
Kiṁ hi	280
Kismiṁ paññapeti	41
Kīṭāgīri	130
Kīdisā nāma tā ayyaputta accharāyo	208
Kīvadūrevime	134
Kukkuṭārāmo	9
Kukkuracittaṁ	71
Kukkuravataṁ	71
Kukkurasīlaṁ	71
Kukkurākappaṁ	71
Kukkurova palikujjitvā	71
Kucchimati	226
Kutūhalasālāyaṁ	163
Kuto no gahapati	206
Kuto panassa	232
Kumbhaṭṭhānakathā	156
Kumbhiyā	197
Kumbhīlabhayaṁ	123
Kumārakīlitaṁ	215
Kummāsaṁ	204
Kurārakammantā	8
Kulaputtā	75
Kulaṁ	63
Kusalasīsī	288

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကာမဘဝပရိက္ခီဏံ	၃၀၀
ကာမရတိသန္ထဝံ	၂၃၇
ကာမေ	၃၀၀
ကာမေ ပရိဘုဉ္ဇန္တော	၂၀၂
ကာမေသု	၂၉၈
ကာမံ တစော စ	၁၃၅
ကာယကမ္မံ ဝစီကမ္မံ မနောကမ္မံ	၃၇
ကာယဒဏ္ဍံ ဝစီဒဏ္ဍံ မနောဒဏ္ဍံ	၃၆
ကာယဒုဋ္ဌုလ္လာနံ ပဋိပ္ပဿဒ္ဓိယာ	၁၀၂
ကာယဗလေန	၂၆၆
ကာယန္ဝယတာ	၁၄၄
ကာယဝေယျာဝဋိကံ	၂၇၄
ကာယသင်္ခါရော	၇၃
ကာယသက္ခီ	၁၃၁
ကာယေန စေဝ ပရမသစ္စံ	၂၉၁
ကာယေန ဖုသိတွာ	၁၃၃
ကာယောတိပိ	၁၈၄
ကာရယတော	၈၃
ကာရာပေတွာ	၂၀၇
ကာရာပေသိ	၂၈၂
ကာလင်္ကတော စ သာရိပုတ္တ	၂၉၃
ကာလိကံ	၁၃၀
ကာသီသု	၁၂၉
ကိဉ္စ တတ္ထ ဣဉ္ဇိတသ္မိံ	၁၂၀
ကိဉ္စနံ	၃၀၀
ကိဉ္စိ ဒိဋ္ဌိဂတံ	၁၃၇
ကိဏိတွာ အာနေဟိ	၆၇
ကိမင်္ဂံ ပနာဟံ	၁၁
ကိမိဒံ	၁၆၂
ကိလမတော	၈၃
ကိံ ပန တွံ မဟာရာဇ	၂၄၇
ကိံ ပန ဘိက္ခဝေ	၁၃၅
ကိံ ပန မယံ တံ	၂၀၂
ကိံ ပန မဟာရာဇ	၂၄၅
ကိံ ပနိမဿ	၁၁၆
ကိံ ဟိ	၂၈၀
ကိသ္မိံ ပညပေတိ	၄၁
ကီဋာဂိရိ	၁၃၀
ကီဒိသာ နာမ တာ အယျပုတ္တ အစ္ဆရာယော	၂၀၈
ကီဝဒူရေဝိမေ	၁၃၄
ကုက္ကုဋာရာမော	၉
ကုက္ကုရစိတ္တံ	၇၁
ကုက္ကုရဝတံ	၇၁
ကုက္ကုရသီလံ	၇၁
ကုက္ကုရာကပ္ပံ	၇၁
ကုက္ကုရောဝ ပလိကုဇ္ဇိတွာ	၇၁
ကုစ္ဆိမတိ	၂၂၆
ကုတူဟလသာလာယံ	၁၆၃
ကုတော နော ဂဟပတိ	၂၀၆
ကုတော ပနဿ	၂၃၂
ကုမ္ဘဋ္ဌာနကထာ	၁၅၆
ကုမ္ဘိယာ	၁၉၇
ကုမ္ဘီလဘယံ	၁၂၃
ကုမာရကီဠိတံ	၂၁၅
ကုမ္မာသံ	၂၀၄
ကုရရကမ္မန္တာ	၈
ကုလပုတ္တာ	၇၅
ကုလံ	၆၃
ကုသလသီသီ	၂၈၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kusalena pidhīyati	235
Kusalena sīlena	288
Kusalaṁ	302
Kuhiṁ	185
Kūṭaṭṭhā	159
Kūṭeyyāni	5
Keṭubhaṁ	249
Keṇiyo	273
Kenacideva karaṇīyena	245
Kenacideva	284
Kevaṭṭā maññe macchavilope	121
Kevali	271
Kesamassuṁ ohāretvā	215
Kesesu parāmasitvā etadavoca	194
Ko abhisamparāyo	71
Kokanado	222
Konajjā	94
Ko nāmo ayaṁ bhante	248
Ko nu kho	281
Koliyesu	70
Kosakāhārāpi	165
Ko santo kaṁ paccācikkhasi	99
Kosohitavatthaguyho	259
[Kha]	
Khaggañca uṇhīsañca	242
Khaṭopikā	117
Khattiyā	275
Khattiyo pissāssa	221

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Kha]	
Khantibalaṁ	298
Khattaṁ āmantesi	284
Kharājinaṁ nivāsetvā	8
Khippameva vūpasammati	108
Khīṇakāmarāgo	288
Khīṇā jāti -pa- abbhaññāsi	75
Khuddake pāṇe saṅghātaṁ āpādeti	41
Khurapariyantena	83
Khuddamadhuṁ	165
Khemiyambavane	281
Khemaṁ amatagāminaṁ	153
[Ga]	
Gaggarāya pokkharaṇiyā tīre	1
Gacchantaṁ	270
Gaṇācariyā	164
Gaṇino	164
Gaṇībhūtā	284
Gatiṁ	300
Gadhito	304
Gabbhiniyo	279
Gambhīrapaññaṁ	298
Gambhīrassa	68
Gambhīro	270
Galappavedhakena	36
Gavākappaṁ	72
Gahaṇiyā	211, 225
Gahapati vā gahapatiputto vā	151

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[က]	
ကုသလေန ပိဓီယတိ	၂၃၅
ကုသလေန သီလေန	၂၈၈
ကုသလံ	၃၀၂
ကုဟိံ	၁၈၅
ကူဋဋ္ဌာ	၁၅၉
ကူဋေယျာနိ	၅
ကေဋုဘံ	၂၄၉
ကေဏိယော	၂၇၃
ကေနစိဒေဝ ကရဏီယေန	၂၄၅
ကေနစိဒေဝ	၂၈၄
ကေဝဋ္ဋာ မညေ မစ္ဆဝိလောပေ	၁၂၁
ကေဝလိ	၂၇၁
ကေသမဿုံ ဩဟာရေတွာ	၂၁၅
ကေသေသု ပရာမသိတွာ ဧတဒဝေါစ	၁၉၄
ကော အဘိသမ္ပရာယော	၇၁
ကောကနဒေါ	၂၂၂
ကောနဇ္ဇာ	၉၄
ကော နာမော အယံ ဘန္တေ	၂၄၈
ကော နု ခေါ	၂၈၁
ကောလိယေသု	၇၀
ကောသကာဟာရာပိ	၁၆၅
ကော သန္တော ကံ ပစ္စာစိက္ခသိ	၉၉
ကောသောဟိတဝတ္ထဂုယှော	၂၅၉
[ခ]	
ခဂ္ဂဉ္စ ဥဏှီသဉ္စ	၂၄၂
ခဋောပိကာ	၁၁၇
ခတ္တိယာ	၂၇၅
ခတ္တိယော ပိဿာသဿ	၂၂၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ခ]	
ခန္တိဗလံ	၂၉၈
ခတ္တံ အာမန္တေသိ	၂၈၄
ခရာဇိနံ နိဝါသေတွာ	၈
ခိပ္ပမေဝ ဝူပသမ္မတိ	၁၀၈
ခီဏကာမရာဂေါ	၂၈၈
ခီဏာ ဇာတိ။ပ။ အဗ္ဘညာသိ	၇၅
ခုဒ္ဒကေ ပါဏေ သင်္ဃာတံ အာပါဒေတိ	၄၁
ခုရပရိယန္တေန	၈၃
ခုဒ္ဒမဓုံ	၁၆၅
ခေမိယမ္ဗဝနေ	၂၈၁
ခေမံ အမတဂါမိနံ	၁၅၃
[ဂ]	
ဂဂ္ဂရာယ ပေါက္ခရဏိယာ တီရေ	၁
ဂစ္ဆန္တံ	၂၇၀
ဂဏာစရိယာ	၁၆၄
ဂဏိနော	၁၆၄
ဂဏီဘူတာ	၂၈၄
ဂတိံ	၃၀၀
ဂဓိတော	၃၀၄
ဂဗ္ဘိနိယော	၂၇၉
ဂမ္ဘီရပညံ	၂၉၈
ဂမ္ဘီရဿ	၆၈
ဂမ္ဘီရော	၂၇၀
ဂလပ္ပဝေဓကေန	၃၆
ဂဝါကပ္ပံ	၇၂
ဂဟဏိယာ	၂၁၁-၂၂၅
ဂဟပတိ ဝါ ဂဟပတိပုတ္တော ဝါ	၁၅၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ga]	
Gahapativādena	27
Gahituppannaṁ	174
Gāthā abhāsi	208
Gāmakathā	155
Gāmaṇḍalarūpo viya	281
Gāḷhapalepanena	100
Giddhilobho pahātabbo	27
Giri	293
Gihisaṁyojanaṁ	136
Gītaṁ	290
Guttaṁ	149
Gundāvane	220
Guhā	154
Go	297
Gopakhumo	264
Gopo vā	292
Gorakkhaṁ	297
Govatiko	71
Govataṁ	72
[Gha]	
Gharāvāsakammaṭṭhānaṁ	302
Ghātetāyaṁ vā ghātetuṁ	243
Ghāsacchādanaparamo	27
[Ca]	
Cakkavattī	251
Cakkaratanaṁ	251
Cakkāni	257
Caṅkī	294
Cakkhumā	295

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ca]	
Cakkhuṁ kho Māgaṇḍiya	148
Cakkhuṁ loke samuppannaṁ	295
Cattāri kappaṭṭhiyapāṭi-hāriyāni	125
Cattārimāni puṇṇa kammāni	72
Cattārimāni bhikkhave	123
Cattārome	87
Cattārome Udāyi puggalā	118
Cattārome pessa puggalā	6
Cattārome brāhmaṇa	282
Cattālīsa danto	262
Catuppadaṁ veyyākaraṇaṁ	134
Campāyaṁ	1
Campaṁ gatāgataṁ	5
Cayo	118
Caraṇasampanno itipi	23
Cara pire	237
Cara vādappamokkhāya	165
Cāgaṁ	303
Cātumahābhūtiko	158
Cātumāyaṁ	120
Cāturanto	251
Cātuvaṇṇiṁ	278
Cārudassano	275
Citantaraṁso	261
Cittassāhaṁ ete	305
Cittaṁ	208
Cittaṁ ārādheti	7
Cittaṁ na pariyādāya ṭhassanti	98
Cittaṁ paṭivāpeti	102

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဂ]	
ဂဟပတိဝါဒေန	၂၇
ဂဟိတုပ္ပန္နံ	၁၇၄
ဂါထာ အဘာသိ	၂၀၈
ဂါမကထာ	၁၅၅
ဂါမဏ္ဍလရူပေါ ဝိယ	၂၈၁
ဂါဠှပလေပနေန	၁၀၀
ဂိဒ္ဓိလောဘော ပဟာတဗ္ဗော	၂၇
ဂိရိ	၂၉၃
ဂိဟိသံယောဇနံ	၁၃၆
ဂီတံ	၂၉၀
ဂုတ္တံ	၁၄၉
ဂုန္ဒာဝနေ	၂၂၀
ဂုဟာ	၁၅၄
ဂေါ	၂၉၇
ဂေါပခုမော	၂၆၄
ဂေါပေါ ဝါ	၂၉၂
ဂေါရက္ခံ	၂၉၇
ဂေါဝတိကော	၇၁
ဂေါဝတံ	၇၂
[ဃ]	
ဃရာဝါသကမ္မဋ္ဌာနံ	၃၀၂
ဃာတေတာယံ ဝါ ဃာတေတုံ	၂၄၃
ဃာသစ္ဆာဒနပရမော	၂၇
[စ]	
စက္ကဝတ္တီ	၂၅၁
စက္ကရတနံ	၂၅၁
စက္ကာနိ	၂၅၇
စင်္ကီ	၂၉၄
စက္ခုမာ	၂၉၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[စ]	
စက္ခုံ ခေါ မာဂဏ္ဍိယ	၁၄၈
စက္ခုံ လောကေ သမုပ္ပန္နံ	၂၉၅
စတ္တာရိ ကပ္ပဋ္ဌိယပါဋိ-ဟာရိယာနိ	၁၂၅
စတ္တာရိမာနိ ပုဏ္ဏ ကမ္မာနိ	၇၂
စတ္တာရိမာနိ ဘိက္ခဝေ	၁၂၃
စတ္တာရောမေ	၈၇
စတ္တာရောမေ ဥဒါယိ ပုဂ္ဂလာ	၁၁၈
စတ္တာရောမေ ပေဿ ပုဂ္ဂလာ	၆
စတ္တာရောမေ ဗြာဟ္မဏာ	၂၈၂
စတ္တာလီသ ဒန္တော	၂၆၂
စတုပ္ပဒံ ဝေယျာကရဏံ	၁၃၄
စမ္ပာယံ	၁
စမ္ပံ ဂတာဂတံ	၅
စယော	၁၁၈
စရဏသမ္ပန္နော ဣတိပိ	၂၃
စရ ပိရေ	၂၃၇
စရ ဝါဒပ္ပမောက္ခာယ	၁၆၅
စာဂံ	၃၀၃
စာတုမဟာဘူတိကော	၁၅၈
စာတုမာယံ	၁၂၀
စာတုရန္တော	၂၅၁
စာတုဝဏ္ဏိံ	၂၇၈
စာရုဒဿနော	၂၇၅
စိတန္တရံသော	၂၆၁
စိတ္တဿာဟံ ဧတေ	၃၀၅
စိတ္တံ	၂၀၈
စိတ္တံ အာရာဓေတိ	၇
စိတ္တံ န ပရိယာဒါယ ဌဿန္တိ	၉၈
စိတ္တံ ပဋိဝါပေတိ	၁၀၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ca]	
Cirakatampi	21
Cirabhāsitampi	21
Cirassaṁ kho	158
Cirassaṁ kho bhante	136
Cirassaṁ vata me	230
Cuṇṇakamakkhitaṁ	209
Cetovasippatto	41
Corābhinīto	126
[Cha]	
Cha	80
Chaḍḍanīyadhammaṁ	204
Chaḍḍetukāmā	204
Chattiṁsa	80
Chattupāhanāhi	27
Chando	291
Chabbaggiyā	130
Chamānikkhittaṁ	71
Chasvevābhijātīsu	84
Chindato	83
Chekaṁ	153
[Ja]	
Jaccandho	154
Jaṭilo	273
Janakuhanatthaṁ	127
Janapadatthāvariyappatto	251
Janalapanatthaṁ	127
Janikā mātā	281
Janikā mātu	281
Janetasmiṁ	24

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ja]	
Jappe ācariyasādisā	294
Jambusaṇḍassa	275
Jātavaddho	305
Jātikkhayaṁ	271
Jātimā	180
Jātivibhaṅga	295
Jānatā	9
Jānāti Bhagavā, nāhaṁ jānāmi	135
Jānāmi passāmi	178
Jāpetāyaṁ vā jāpetuṁ	243
Jāyikā	117
Jālahatthapādo	258
Jigucchitabbaṁ	90
Jiṇṇo	210
Jiṇṇo vuḍḍho	271
Jimheyyāni	5
Jīvakassa Komārabhaccassa ambavane	32
Jīvikāya dātā	244
Jotipālo	193
Jotipālaṁ māṇavaṁ āmantesi	194
[Jha]	
Jhāyī	299
[Ña]	
Ñātā	164
Ñātikathā	155
Ñātidāsī	204

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[စ]	
စိရကတမ္ပိ	၂၁
စိရဘာသိတမ္ပိ	၂၁
စိရဿံ ခေါ	၁၅၈
စိရဿံ ခေါ ဘန္တေ	၁၃၆
စိရဿံ ဝတ မေ	၂၃၀
စုဏ္ဏကမက္ခိတံ	၂၀၉
စေတောဝသိပ္ပတ္တော	၄၁
စောရာဘိနီတော	၁၂၆
[ဆ]	
ဆ	၈၀
ဆဍ္ဍနီယဓမ္မံ	၂၀၄
ဆဍ္ဍေတုကာမာ	၂၀၄
ဆတ္တိံသ	၈၀
ဆတ္တုပါဟနာဟိ	၂၇
ဆန္ဒော	၂၉၁
ဆဗ္ဗဂ္ဂိယာ	၁၃၀
ဆမာနိက္ခိတ္တံ	၇၁
ဆသွေဝါဘိဇာတီသု	၈၄
ဆိန္ဒတော	၈၃
ဆေကံ	၁၅၃
[ဇ]	
ဇစ္စန္ဓော	၁၅၄
ဇဋိလော	၂၇၃
ဇနကုဟနတ္ထံ	၁၂၇
ဇနပဒတ္ထာဝရိယပ္ပတ္တော	၂၅၁
ဇနလပနတ္ထံ	၁၂၇
ဇနိကာ မာတာ	၂၈၁
ဇနိကာ မာတု	၂၈၁
ဇနေတသ္မိံ	၂၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဇ]	
ဇပ္ပေ အာစရိယသာဒိသာ	၂၉၄
ဇမ္ဗုသဏ္ဍဿ	၂၇၅
ဇာတဝဍ္ဎော	၃၀၅
ဇာတိက္ခယံ	၂၇၁
ဇာတိမာ	၁၈၀
ဇာတိဝိဘင်္ဂ	၂၉၅
ဇာနတာ	၉
ဇာနာတိ ဘဂဝါ၊ နာဟံ ဇာနာမိ	၁၃၅
ဇာနာမိ ပဿာမိ	၁၇၈
ဇာပေတာယံ ဝါ ဇာပေတုံ	၂၄၃
ဇာယိကာ	၁၁၇
ဇာလဟတ္ထပါဒေါ	၂၅၈
ဇိဂုစ္ဆိတဗ္ဗံ	၉၀
ဇိဏ္ဏော	၂၁၀
ဇိဏ္ဏော ဝုဍ္ဎော	၂၇၁
ဇိမှေယျာနိ	၅
ဇီဝကဿ ကောမာရဘစ္စဿ အမ္ဗဝနေ	၃၂
ဇီဝိကာယ ဒါတာ	၂၄၄
ဇောတိပါလော	၁၉၃
ဇောတိပါလံ မာဏဝံ အာမန္တေသိ	၁၉၄
[ဈ]	
ဈာယီ	၂၉၉
[ဉ]	
ဉာတာ	၁၆၄
ဉာတိကထာ	၁၅၅
ဉာတိဒါသီ	၂၀၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ña]	
Ñāyaṁ dhammaṁ	302
Ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ	158
[Ṭha]	
Ṭhapitāni paṭikkhittāni	99
Ṭhānehi	33
[Ta]	
Takkī	308
Taggha mayaṁ bhante	126
Tañca anuvidhīyantu	235
Tacena onaddhaṁ	209
Tañceva diṭṭhiṁ pajahanti	143
Tañceva diṭṭhiṁ nappajahanti	142
Tañhi tassa	116
Taṇḍulapālidvārāya	293
Taṇḍulavāhasatāni	199
Taṇhādāso	211
Tatra	74
Tatra kālaññū Tathāgato	78
Tatraggivessana	144
Tatiyavācā	78
Tato cassa uttari	266
Tato nidānaṁ	83
Tattha	90
Tathāgatappaveditā	133
Tathārūpaṁ iddhābhisaṅkhāraṁ akāsi	253
Tathā santaṁyeva	250
Tattheva	202
Tatheva phuṭṭho	212

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]	
Tattheva mucchitā papatiṁsu	208
Tadanugāyanti	290
Tadanuttaraṁ	75
Tadanubhāsanti	290
Tadupiyañca sūpeyyaṁ	199
Tadubhayavimuttaparisaṅkitaṁ	33
Tanu hi tanutarā	142
Tapena	161
Tapaṁ	303
Tasmā	137
Tasmiṁ ṭhāne	111
Tasmātiha te	90
Tamevūpekkhaṁ bhāveti	31
Tassappapañño	212
Tassa pahānāya yā cetanā	74
Tassa mayhaṁ bhante	186
Tassa mayhaṁ Māgaṇḍiya	149
Tassa me upādānapaccayā	154
Tassa vāhaṁ pubbantaṁ ārabbha	187
Tassa sāvakohamasmi	69
Tasesu	299
Tādinā	236
Tāni abhibhuyya	178
Tāya ratiyā ramamāno	151
Tāva bhattassa	293
Tiṭṭhatu	140
Tiṭṭhatu pubbanto tiṭṭhatu aparanto	191
Tiṇṇavicikiccho	66

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဉ]	
ဉာယံ ဓမ္မံ	၃၀၂
ဉာယံ ဓမ္မံ ကုသလံ	၁၅၈
[ဋ]	
ဌပိတာနိ ပဋိက္ခိတ္တာနိ	၉၉
ဌာနေဟိ	၃၃
[တ]	
တက္ကီ	၃၀၈
တဂ္ဃ မယံ ဘန္တေ	၁၂၆
တဉ္စ အနုဝိဓီယန္တု	၂၃၅
တစေန ဩနဒ္ဓံ	၂၀၉
တဉ္စေဝ ဒိဋ္ဌိံ ပဇဟန္တိ	၁၄၃
တဉ္စေဝ ဒိဋ္ဌိံ နပ္ပဇဟန္တိ	၁၄၂
တဉှိ တဿ	၁၁၆
တဏ္ဍုလပါလိဒွါရာယ	၂၉၃
တဏ္ဍုလဝါဟသတာနိ	၁၉၉
တဏှာဒါသော	၂၁၁
တတြ	၇၄
တတြ ကာလညူ တထာဂတော	၇၈
တတြဂ္ဂိဝေဿန	၁၄၄
တတိယဝါစာ	၇၈
တတော စဿ ဥတ္တရိ	၂၆၆
တတော နိဒါနံ	၈၃
တတ္ထ	၉၀
တထာဂတပ္ပဝေဒိတာ	၁၃၃
တထာရူပံ ဣဒ္ဓါဘိသင်္ခါရံ အကာသိ	၂၅၃
တထာ သန္တံယေဝ	၂၅၀
တတ္ထေဝ	၂၀၂
တထေဝ ဖုဋ္ဌော	၂၁၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[တ]	
တတ္ထေဝ မုစ္ဆိတာ ပပတိံသု	၂၀၈
တဒနုဂါယန္တိ	၂၉၀
တဒနုတ္တရံ	၇၅
တဒနုဘာသန္တိ	၂၉၀
တဒုပိယဉ္စ သူပေယျံ	၁၉၉
တဒုဘယဝိမုတ္တပရိသင်္ကိတံ	၃၃
တနု ဟိ တနုတရာ	၁၄၂
တပေန	၁၆၁
တပံ	၃၀၃
တသ္မာ	၁၃၇
တသ္မိံ ဌာနေ	၁၁၁
တသ္မာတိဟ တေ	၉၀
တမေဝူပေက္ခံ ဘာဝေတိ	၃၁
တဿပ္ပပညော	၂၁၂
တဿ ပဟာနာယ ယာ စေတနာ	၇၄
တဿ မယှံ ဘန္တေ	၁၈၆
တဿ မယှံ မာဂဏ္ဍိယ	၁၄၉
တဿ မေ ဥပါဒါနပစ္စယာ	၁၅၄
တဿ ဝါဟံ ပုဗ္ဗန္တံ အာရဗ္ဘ	၁၈၇
တဿ သာဝကောဟမသ္မိ	၆၉
တသေသု	၂၉၉
တာဒိနာ	၂၃၆
တာနိ အဘိဘုယျ	၁၇၈
တာယ ရတိယာ ရမမာနော	၁၅၁
တာဝ ဘတ္တဿ	၂၉၃
တိဋ္ဌတု	၁၄၀
တိဋ္ဌတု ပုဗ္ဗန္တော တိဋ္ဌတု အပရန္တော	၁၉၁
တိဏ္ဏဝိစိကိစ္ဆော	၆၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]	
Tiṇarukkhe	295
Tiṇasanthārake	146
Tiṇṇaṁ vedānaṁ	249
Tiṇṇo	299
Titthakarā	164
Tindukācīraṁ	183
Tiracchānakathā	155
Tiriyaṁ	179
Tirojanapadā	289
Tiroraṭṭhā	289
Tisso	80
Tisso kho	144
Tisso vijjā	237
Tiṁse nirayasate	161
Tīṇi	160
Tucchakaṁ	304
Tucchaṁ musā	309
Tuṇhī ahesuṁ	157
Tuṇhī ahosi	202
Tuṇhībhūtaṁ tuṇhībhūtaṁ	2
Tulayitvā padahati	134
Tuleti	291
Tuvamaṭṭhitosi	230
Tusitassa	68
Tūlasannibhā	264
Tejanaṁ	236
Tena	73
Tena Bhagavatā -pa- akkhāto	9
Tena hi vaccha	138
Tena hi samma	66

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]	
Tenupasaṅkami	146
Tenupasaṅkamiṁsu	121
Teneva dhammarāgena	103
Temāsaṁ ākāsacchadanaṁ aṭṭhāsi	198
Telappadīpaṁ āropetvā	13
Tevijjānaṁ	294
Tesāhamasmi	308
Tesāhaṁ cittaṁ ārādhemi	167
Tesāhaṁ saṁyojanānaṁ	28
Tesaṁ	116
Tesaṁ taṁ	117
Tesaṁyeva	291
Todeyyaputto	302
Taṁ itthiṁ etadavoca	233
Taṁ te mayaṁ paṭiggaṇhāma	106
Taṁ taṁ Tathāgato sukhasmiṁ paññapeti	81
Taṁ no sossāma	165
Taṁ bhavantaṁ	250
Taṁ me na ruccati	99
Taṁ yevettha paṭibhātu	186
Tvaṁ mantānaṁ paṭiggahetā	252
[Tha]	
Thapati	80
Thāmavā	21
Thālipāke	280
Thāvaresu	299
Thullakoṭṭhikaṁ	199

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[တ]	
တိဏရုက္ခေ	၂၉၅
တိဏသန္ထာရကေ	၁၄၆
တိဏ္ဏံ ဝေဒနံ	၂၄၉
တိဏ္ဏော	၂၉၉
တိတ္ထကရာ	၁၆၄
တိန္ဒုကာစီရံ	၁၈၃
တိရစ္ဆာနကထာ	၁၅၅
တိရိယံ	၁၇၉
တိရောဇနပဒါ	၂၈၉
တိရောရဋ္ဌာ	၂၈၉
တိဿော	၈၀
တိဿော ခေါ	၁၄၄
တိဿော ဝိဇ္ဇာ	၂၃၇
တိံသေ နိရယသတေ	၁၆၁
တီဏိ	၁၆၀
တုစ္ဆကံ	၃၀၄
တုစ္ဆံ မုသာ	၃၀၉
တုဏှီ အဟေသုံ	၁၅၇
တုဏှီ အဟောသိ	၂၀၂
တုဏှီဘူတံ တုဏှီဘူတံ	၂
တုလယိတွာ ပဒဟတိ	၁၃၄
တုလေတိ	၂၉၁
တုဝမဋ္ဌိတောသိ	၂၃၀
တုသိတဿ	၆၈
တူလသန္နိဘာ	၂၆၄
တေဇနံ	၂၃၆
တေန	၇၃
တေန ဘဂဝတာ။ပ။ အက္ခာတော	၉
တေန ဟိ ဝစ္ဆ	၁၃၈
တေန ဟိ သမ္မ	၆၆

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[တ]	
တေနုပသင်္ကမိ	၁၄၆
တေနုပသင်္ကမိံသု	၁၂၁
တေနေဝ ဓမ္မရာဂေန	၁၀၃
တေမာသံ အာကာသစ္ဆဒနံ အဋ္ဌာသိ	၁၉၈
တေလပ္ပဒီပံ အာရောပေတွာ	၁၃
တေဝိဇ္ဇာနံ	၂၉၄
တေသာဟမသ္မိ	၃၀၈
တေသာဟံ စိတ္တံ အာရာဓေမိ	၁၆၇
တေသာဟံ သံယောဇနာနံ	၂၈
တေသံ	၁၁၆
တေသံ တံ	၁၁၇
တေသံယေဝ	၂၉၁
တောဒေယျပုတ္တော	၃၀၂
တံ ဣတ္ထိံ ဧတဒဝေါစ	၂၃၃
တံ တေ မယံ ပဋိဂ္ဂဏှာမ	၁၀၆
တံ တံ တထာဂတော သုခသ္မိံ ပညပေတိ	၈၁
တံ နော သောဿာမ	၁၆၅
တံ ဘဝန္တံ	၂၅၀
တံ မေ န ရုစ္စတိ	၉၉
တံ ယေဝေတ္ထ ပဋိဘာတု	၁၈၆
တွံ မန္တာနံ ပဋိဂ္ဂဟေတာ	၂၅၂
[ထ]	
ထပတိ	၈၀
ထာမဝါ	၂၁
ထာလိပါကေ	၂၈၀
ထာဝရေသု	၂၉၉
ထုလ္လကောဋ္ဌိကံ	၁၉၉

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Tha]	
Thūlo kaliṅgaro	116
Thūlaṁ	299
[Da]	
Dakkhiṇāgirismiṁ	293
Dakkhiṇena	265
Daṇḍakīrañño	42
Dvaṭṭhantarakappā	160
Dvaṭṭhipaṭipadā	160
Dantakāraṇaṁ gaccheyyuṁ	246
Dantabhūmiṁ	246
Dantaṁ	149
Dvattikkhattuṁ	268
Dattupaññattaṁ	159
Dattosi	66
Dandhāyitattaṁ	305
Damena	83, 301
Davatte	111
Dassanāyapi nappahonti	248
Dassanīyo	285
Dasamo	8
Daharā	213
Daharo	182
Daḷhaparakkamo	21
Dātabbaṁ maññeyyāsi	63
Dānakathaṁ	64
Dāsā	6
Diṭṭhadhammavedanīya-kammaṁ	234
Diṭṭhadhammasukhavihārānaṁ	22
Diṭṭhadhammasukhavihāraṁ	122
Diṭṭhadhammo	66
Diṭṭhaparisaṅkitaṁ	33
Diṭṭhaṁ	33, 137
Diṭṭhippatto	132
Diṭṭheva dhamme	75
Dvidhā chetvā	238
Dibbaṁ yogaṁ	300
Divā divassa	183
Disā hi me	235
Dīghaṅguli	258
Dīghatapassī	36
Dīghanakho	141
Dīghāpi kho te esā	188
Dīghaṁ	299
Dīghaṁ kārāyanaṁ	241
Dukkhato	102
Dukkhapaṭikkūlaṁ	7
Dukkhavipāko	239
Duggaṁ	299
Dussamatto samādinno	82
Dutiyavācā	77
Duppaṭimantiya	279
Duppariyogāḷho	138
Dvedhāvipākā	291
Dvepānanda	80
Dveyeva gatiyo	250
Devakatasobbho	154
Devaññataro	71
Devadūtā	214
Devalo	281

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ထ]	
ထူလော ကလိင်္ဂရော	၁၁၆
ထူလံ	၂၉၉
[ဒ]	
ဒက္ခိဏာဂိရိသ္မိံ	၂၉၃
ဒက္ခိဏေန	၂၆၅
ဒဏ္ဍကီရညော	၄၂
ဒွဋ္ဌန္တရကပ္ပါ	၁၆၀
ဒွဋ္ဌိပဋိပဒါ	၁၆၀
ဒန္တကာရဏံ ဂစ္ဆေယျုံ	၂၄၆
ဒန္တဘူမိံ	၂၄၆
ဒန္တံ	၁၄၉
ဒွတ္တိက္ခတ္တုံ	၂၆၈
ဒတ္တုပညတ္တံ	၁၅၉
ဒတ္တောသိ	၆၆
ဒန္ဓာယိတတ္တံ	၃၀၅
ဒမေန	၈၃-၃၀၁
ဒဝတ္တေ	၁၁၁
ဒဿနာယပိ နပ္ပဟောန္တိ	၂၄၈
ဒဿနီယော	၂၈၅
ဒသမော	၈
ဒဟရာ	၂၁၃
ဒဟရော	၁၈၂
ဒဠှပရက္ကမော	၂၁
ဒါတဗ္ဗံ မညေယျာသိ	၆၃
ဒါနကထံ	၆၄
ဒါသာ	၆
ဒိဋ္ဌဓမ္မဝေဒနီယကမ္မံ	၂၃၄
ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရာနံ	၂၂
ဒိဋ္ဌဓမ္မသုခဝိဟာရံ	၁၂၂
ဒိဋ္ဌဓမ္မော	၆၆
ဒိဋ္ဌပရိသင်္ကိတံ	၃၃
ဒိဋ္ဌံ	၃၃-၁၃၇
ဒိဋ္ဌိပ္ပတ္တော	၁၃၂
ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ	၇၅
ဒွိဓာ ဆေတွာ	၂၃၈
ဒိဗ္ဗံ ယောဂံ	၃၀၀
ဒိဝါ ဒိဝဿ	၁၈၃
ဒိသာ ဟိ မေ	၂၃၅
ဒီဃင်္ဂုလိ	၂၅၈
ဒီဃတပဿီ	၃၆
ဒီဃနခေါ	၁၄၁
ဒီဃာပိ ခေါ တေ ဧသာ	၁၈၈
ဒီဃံ	၂၉၉
ဒီဃံ ကာရာယနံ	၂၄၁
ဒုက္ခတော	၁၀၂
ဒုက္ခပဋိက္ကူလံ	၇
ဒုက္ခဝိပါကော	၂၃၉
ဒုဂ္ဂံ	၂၉၉
ဒုဿမတ္တော သမာဒိန္နော	၈၂
ဒုတိယဝါစာ	၇၇
ဒုပ္ပဋိမန္တိယ	၂၇၉
ဒုပ္ပရိယောဂါဠှော	၁၃၈
ဒွေဓာဝိပါကာ	၂၉၁
ဒွေပါနန္ဒ	၈၀
ဒွေယေဝ ဂတိယော	၂၅၀
ဒေဝကတသောဗ္ဘော	၁၅၄
ဒေဝညတရော	၇၁
ဒေဝဒူတာ	၂၁၄
ဒေဝလော	၂၈၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Devavane sālavane	283
Devānaṁ Tāvatiṁsānaṁ	216
Deve	188
Devo	71
Doṇamite	161
[Dha]	
Dhaññagaṇānaṁ	118
Dhaññasamavāpakaṁ	117
Dhaññaṁ	117
Dhammacakkhuṁ	65
Dhammacārī	293
Dhammacetiyāni	245
Dhammaṭṭhassa	68
Dhammadhātu	79
Dhammanvayo	243
Dhammarāgena dhammanandiyā	9
Dhammarājā	213, 251
Dhammavādī	279
Dhammassa cānudhammaṁ	136
Dhammassa cānudhammaṁ byākaronti	32
Dhammassānudhammaṁ	272
Dhammānudhammaṁ	154
Dhammānusārī	132
Dhammiko	213, 251
Dhammiko paribbajo	281
Dhammiyā kathāya	195, 273
Dhamme ṭhito	213
Dhammena	252
Dhammo	138
[Dha]	
Dhammaṁ	269
Dhammaṁ carati	213
Dhammaṁ te desessāmi	187
Dhāreti	291
Dhīrassa	68
[Na]	
Na aññamaññaṁ byābādhenti	159
Na apasādeti	269
Na ādibrahmacariyakaṁ	100
Na iñjanti	159
Na iti maṁ jano jānātu	127
Na uddhaṁ	266
Na upalimpati	259
Na upeti	134, 138
Na ussādeti	269
Na ussahāmi	104
Na onāmeti	266
Na katthaci patiṭṭhito	98
Na kampati	267
Na karoti	184
Na kāyaṁ	266
Na kiñci -pa- vimuttiṁ	247
Na kiñci bho Gotama	149
Na kenaci saṁvadati	145
Na khippameva vūpasammati	107
Na khvettha rājakumāra ekaṁsena	77
Na kho ahaṁ	137
Na kho mayaṁ bhagini	208
Na kho metaṁ bhante ruccati	39

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဒ]	
ဒေဝဝနေ သာလဝနေ	၂၈၃
ဒေဝါနံ တာဝတိံသာနံ	၂၁၆
ဒေဝေ	၁၈၈
ဒေဝေါ	၇၁
ဒေါဏမိတေ	၁၆၁
[ဓ]	
ဓညဂဏာနံ	၁၁၈
ဓညသမဝါပကံ	၁၁၇
ဓညံ	၁၁၇
ဓမ္မစက္ခုံ	၆၅
ဓမ္မစာရီ	၂၉၃
ဓမ္မစေတိယာနိ	၂၄၅
ဓမ္မဋ္ဌဿ	၆၈
ဓမ္မဓာတု	၇၉
ဓမ္မန္ဝယော	၂၄၃
ဓမ္မရာဂေန ဓမ္မနန္ဒိယာ	၉
ဓမ္မရာဇာ	၂၁၃-၂၅၁
ဓမ္မဝါဒီ	၂၇၉
ဓမ္မဿ စာနုဓမ္မံ	၁၃၆
ဓမ္မဿ စာနုဓမ္မံ ဗျာကရောန္တိ	၃၂
ဓမ္မဿာနုဓမ္မံ	၂၇၂
ဓမ္မာနုဓမ္မံ	၁၅၄
ဓမ္မာနုသာရီ	၁၃၂
ဓမ္မိကော	၂၁၃-၂၅၁
ဓမ္မိကော ပရိဗ္ဗာဇော	၂၈၁
ဓမ္မိယာ ကထာယ	၁၉၅-၂၇၃
ဓမ္မေ ဌိတော	၂၁၃
ဓမ္မေန	၂၅၂
ဓမ္မော	၁၃၈
[ဓ]	
ဓမ္မံ	၂၆၉
ဓမ္မံ စရတိ	၂၁၃
ဓမ္မံ တေ ဒေသေဿာမိ	၁၈၇
ဓာရေတိ	၂၉၁
ဓီရဿ	၆၈
[န]	
န အညမညံ ဗျာဗာဓေန္တိ	၁၅၉
န အပသာဒေတိ	၂၆၉
န အာဒိဗြဟ္မစရိယကံ	၁၀၀
န ဣဉ္ဇန္တိ	၁၅၉
န ဣတိ မံ ဇနော ဇာနာတု	၁၂၇
န ဥဒ္ဓံ	၂၆၆
န ဥပလိမ္ပတိ	၂၅၉
န ဥပေတိ	၁၃၄-၁၃၈
န ဥဿာဒေတိ	၂၆၉
န ဥဿဟာမိ	၁၀၄
န ဩနာမေတိ	၂၆၆
န ကတ္ထစိ ပတိဋ္ဌိတော	၉၈
န ကမ္ပတိ	၂၆၇
န ကရောတိ	၁၈၄
န ကာယံ	၂၆၆
န ကိဉ္စိ။ပ။ ဝိမုတ္တိံ	၂၄၇
န ကိဉ္စိ ဘော ဂေါတမ	၁၄၉
န ကေနစိ သံဝဒတိ	၁၄၅
န ခိပ္ပမေဝ ဝူပသမ္မတိ	၁၀၇
န ခွေတ္ထ ရာဇကုမာရ ဧကံသေန	၇၇
န ခေါ အဟံ	၁၃၇
န ခေါ မယံ ဘဂိနိ	၂၀၈
န ခေါ မေတံ ဘန္တေ ရုစ္စတိ	၃၉

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Nagarakaṁ	240
Na ca anatthiko	268
Na cakkhūni uppādeyya	153
Nacchannaṁ	27
Na ca byañjanena	268
Na cāpi paṭijānare	295
Na chambhati	267
Natthi kho vacchā	136
Natthi balaṁ -pa- natthi purisa-parakkamo	83
Natthi sabbaso āruppā	85
Natthi hantā vā	160
Natthi hāyanavaḍḍhane	161
Natthi hetu natthi paccayo	83
Na tvaṁ tāta -pa- jānāsi	202
Nantakāni	166
Nandībhavaparikkhīṇaṁ	299
Na nettāraṁ vattati	107
Naddhi	298
Na pakkhāyati	188
Na paccakkhānaṁ	206
Na paṭikkosi	184
Na paṭibhāti	237
Nappatirūpaṁ	27
Naparamarūpā	117
Naparamarūpaṁ	117
Na paritassati	267, 298
Na puṇṇo dabbigāho	281
Na purebhattaṁ -pa- āpajjitabbaṁ	128
Na bhāyitabbaṁ	120

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Namayanti	236
Namassanti	295
Na mukhe avasiṭṭhā	268
Na me te	136
Nayidaṁ dummantitaṁ mama	237
Narake	230
Narassa	68
Na lomaṁ pāteti	107
Na vatidaṁ	195
Na vināmeti	266
Na vipariṇāmenti	159
Na viya maññe cakkhuṁ bandhante	243
Na vedhati	267
Na vo mama santike vattabbaṁ	121
Navaṁ santhāgāraṁ	11
Na satthiṁ unnāmeti	266
Na sannāmeti	266
Na samparivattakaṁ	267
Na sampasīdati	253
Na sammā vattati	107
Na hatthi	212
Na hi jātu so mamaṁ hiṁse	235
Na hetaṁ Mālukyaputta atthasaṁhitaṁ	100
Naḷakapānanteva	125
Naḷakapānā	125
Naḷakapāne	124
Nāgassa	69
Nāgāvāsasate	161
Nāccāsanne	266

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]	
နဂရကံ	၂၄၀
န စ အနတ္ထိကော	၂၆၈
န စက္ခူနိ ဥပ္ပါဒေယျ	၁၅၃
နစ္ဆန္နံ	၂၇
န စ ဗျဉ္ဇနေန	၂၆၈
န စာပိ ပဋိဇာနရေ	၂၉၅
န ဆမ္ဘတိ	၂၆၇
နတ္ထိ ခေါ ဝစ္ဆာ	၁၃၆
နတ္ထိ ဗလံ။ပ။ နတ္ထိ ပုရိသ-ပရက္ကမော	၈၃
နတ္ထိ သဗ္ဗသော အာရုပ္ပါ	၈၅
နတ္ထိ ဟန္တာ ဝါ	၁၆၀
နတ္ထိ ဟာယနဝဍ္ဎနေ	၁၆၁
နတ္ထိ ဟေတု နတ္ထိ ပစ္စယော	၈၃
န တွံ တာတ။ပ။ ဇာနာသိ	၂၀၂
နန္တကာနိ	၁၆၆
နန္ဒီဘဝပရိက္ခီဏံ	၂၉၉
န နေတ္တာရံ ဝတ္တတိ	၁၀၇
နဒ္ဓိ	၂၉၈
န ပက္ခာယတိ	၁၈၈
န ပစ္စက္ခာနံ	၂၀၆
န ပဋိက္ကောသိ	၁၈၄
န ပဋိဘာတိ	၂၃၇
နပ္ပတိရူပံ	၂၇
နပရမရူပါ	၁၁၇
နပရမရူပံ	၁၁၇
န ပရိတဿတိ	၂၆၇-၂၉၈
န ပုဏ္ဏော ဒဗ္ဗိဂါဟော	၂၈၁
န ပုရေဘတ္တံ။ပ။ အာပဇ္ဇိတဗ္ဗံ	၁၂၈
န ဘာယိတဗ္ဗံ	၁၂၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]	
နမယန္တိ	၂၃၆
နမဿန္တိ	၂၉၅
န မုခေ အဝသိဋ္ဌာ	၂၆၈
န မေ တေ	၁၃၆
နယိဒံ ဒုမ္မန္တိတံ မမ	၂၃၇
နရကေ	၂၃၀
နရဿ	၆၈
န လောမံ ပါတေတိ	၁၀၇
န ဝတိဒံ	၁၉၅
န ဝိနာမေတိ	၂၆၆
န ဝိပရိဏာမေန္တိ	၁၅၉
န ဝိယ မညေ စက္ခုံ ဗန္ဓန္တေ	၂၄၃
န ဝေဓတိ	၂၆၇
န ဝေါ မမ သန္တိကေ ဝတ္တဗ္ဗံ	၁၂၁
နဝံ သန္ထာဂါရံ	၁၁
န သတ္ထိံ ဥန္နာမေတိ	၂၆၆
န သန္နာမေတိ	၂၆၆
န သမ္ပရိဝတ္တကံ	၂၆၇
န သမ္ပသီဒတိ	၂၅၃
န သမ္မာ ဝတ္တတိ	၁၀၇
န ဟတ္ထိ	၂၁၂
န ဟိ ဇာတု သော မမံ ဟိံသေ	၂၃၅
န ဟေတံ မာလုကျပုတ္တ အတ္ထ-သံဟိတံ	၁၀၀
နဠကပါနန္တေဝ	၁၂၅
နဠကပါနာ	၁၂၅
နဠကပါနေ	၁၂၄
နာဂဿ	၆၉
နာဂါဝါသသတေ	၁၆၁
နာစ္စာသန္နေ	၂၆၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Nātithokaṁ	268
Nātidūre	266
Nātidūre pādaṁ uddharati	265
Nātisaṇikaṁ	265
Nātisīghaṁ	265
Nātisītāya naccuṇhāya	211, 225
Nādhimuccati	253
Nānattakathā	156
Nānāverajjakānaṁ	278
Nānupakhajjā	128
Nāmakaṁyeva	304
Nāmakaṁyeva sampajjati	191
Nārīsamānasavhayā	271
Nālamettha	291
Nālaṁ	159
Nāsadā	209
Nāhaṁ tassa kiñci pāpaṁ	90
Nāhaṁ bhante etaṁ	72
Nāhaṁ bhikkhave ādikeneva	134
Nāhaṁ bhikkhave sabbesaṁyeva	131
Nāḷandāya	36
Nāḷikiraraññe	46
Nhātakassa	69
Nikāmalābhī	22
Nikkujjitvā	89
Nikkhaṇānaṁ	118
Nigaṇṭhigabbhā	161
Nigamanagarajanapadakathā	156
Nigrodhaparimaṇḍalo	261

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Nighaṇḍu	249
Nicchāto	7
Nijjhānaṁ khamanti	291
Nindāmayetaṁ	271
Ninnādi	270
Ninnāmetvā	254
Nidhimukhaṁ gavesanto	10
Nindāroso	27
Nipakā	3
Nipakavuttino	3
Nippurisehi	150
Nibbuto	7
Nibbutaṁ	299
Nibbedhikāya	22, 225
Nimittā	27
Nimittaṁ aggahesi	205
Niyati	84
Niyyātaṁ	27
Nirāsāsaṁ	299
Nillopaṁ	83
Nivāpaṁ	209
Nivuto	304
Nisabhassa	68
Nissaraṇapañño paribhuñjati	35
Nissaraṇaṁ	101
Nisinno hoti	216
Nisīdāpeti	66
Nīlanidassanāni	178
Nīlanibhāsāni	179
Nīlavaṇṇāni	178

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]	
နာတိထောကံ	၂၆၈
နာတိဒူရေ	၂၆၆
နာတိဒူရေ ပါဒံ ဥဒ္ဓရတိ	၂၆၅
နာတိသဏိကံ	၂၆၅
နာတိသီဃံ	၂၆၅
နာတိသီတာယ နစ္စုဏှာယ	၂၁၁-၂၂၅
နာဓိမုစ္စတိ	၂၅၃
နာနတ္တကထာ	၁၅၆
နာနာဝေရဇ္ဇကာနံ	၂၇၈
နာနုပခဇ္ဇာ	၁၂၈
နာမကံယေဝ	၃၀၄
နာမကံယေဝ သမ္ပဇ္ဇတိ	၁၉၁
နာရီသမာနသဝှယာ	၂၇၁
နာလမေတ္ထ	၂၉၁
နာလံ	၁၅၉
နာသဒါ	၂၀၉
နာဟံ တဿ ကိဉ္စိ ပါပံ	၉၀
နာဟံ ဘန္တေ ဧတံ	၇၂
နာဟံ ဘိက္ခဝေ အာဒိကေနေဝ	၁၃၄
နာဟံ ဘိက္ခဝေ သဗ္ဗေသံယေဝ	၁၃၁
နာဠန္ဒာယ	၃၆
နာဠိကိရရညေ	၄၆
နှာတကဿ	၆၉
နိကာမလာဘီ	၂၂
နိက္ကုဇ္ဇိတွာ	၈၉
နိက္ခဏာနံ	၁၁၈
နိဂဏ္ဌိဂဗ္ဘာ	၁၆၁
နိဂမနဂရဇနပဒကထာ	၁၅၆
နိဂြောဓပရိမဏ္ဍလော	၂၆၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]	
နိဃဏ္ဍု	၂၄၉
နိစ္ဆာတော	၇
နိဇ္ဈာနံ ခမန္တိ	၂၉၁
နိန္ဒာမယေတံ	၂၇၁
နိန္နာဒိ	၂၇၀
နိန္နာမေတွာ	၂၅၄
နိဓိမုခံ ဂဝေသန္တော	၁၀
နိန္ဒာရောသော	၂၇
နိပကာ	၃
နိပကဝုတ္တိနော	၃
နိပ္ပုရိသေဟိ	၁၅၀
နိဗ္ဗုတော	၇
နိဗ္ဗုတံ	၂၉၉
နိဗ္ဗေဓိကာယ	၂၂-၂၂၅
နိမိတ္တာ	၂၇
နိမိတ္တံ အဂ္ဂဟေသိ	၂၀၅
နိယတိ	၈၄
နိယျာတံ	၂၇
နိရာသာသံ	၂၉၉
နိလ္လောပံ	၈၃
နိဝါပံ	၂၀၉
နိဝုတော	၃၀၄
နိသဘဿ	၆၈
နိဿရဏပညော ပရိဘုဉ္ဇတိ	၃၅
နိဿရဏံ	၁၀၁
နိသိန္နော ဟောတိ	၂၁၆
နိသီဒါပေတိ	၆၆
နီလနိဒဿနာနိ	၁၇၈
နီလနိဘာသာနိ	၁၇၉
နီလဝဏ္ဏာနိ	၁၇၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Nīlavanarāji	274
Nīlāni	178
Nīlaṁ	180
Nekkhammasukhaṁ	119
Nekkhamme ānisaṁsaṁ	82
Nettikā	236
Nerayiko	76
Neva abhinandi	184
Neva kammantā paṭibhanti	237
Neva dānaṁ	206
Nevasaññānāsaññāya-tanassāpi	120
Neva hoti na na hoti	137
Nesā bhoto	158
No anuyogakkhamo	67
No apanatassa	69
No ākoṭṭanakkhamo	67
No ca kho naṁ jānāmi	274
No ca sīlamayo	185
No vimajjanakkhamo	67
[Pa]	
Pakkāmi	244
Pakkhāletvā	269
Pakkhipati	266
Pakhumaṁ	264
Paccanīkaṁ kattabbaṁ	63
Paccapādi	272
Paccābhāsi	271
Paccavekkhaṇattho	90

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Paccavekkhitvā paccavekkhitvā	90
Paccāsīsamānarūpo	165
Paccekadussayugena acchādesi	11
Paccekaṁ pādesu gahetvā	208
Pacchā	300
Pacchāsamaṇena	231
Pacchimena vā purimaṁ	40
Pacchimopi	290
Pañca	80
Pañcakaṅgo thapati	80
Pañca kammāni	160
Pañcakāmaguṇāmisā	31
Pañca kho ime	191
Pañca kho ime Ānanda kāmaguṇā	80
Pañca ca kammuno satānī	160
Pañcannetaṁ kāmaguṇānaṁ adhivacanaṁ	123
Pañcamattāni bhikkhusatāni	120
Pañcamattehi assasatehi	231
Pañcamattehi bhikkhusatehi	249
Pañcasatavihāraṁ	11
Pañcimāni	246
Paññapeti	36
Paññapemi	183
Paññavatā bhavitabbaṁ	129
Paññāya vo diṭṭhā honti	133
Paññāvimutto	131
Paññāya cassa disvā	133
Paññāya samannāgato	22

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[န]	
နီလဝနရာဇိ	၂၇၄
နီလာနိ	၁၇၈
နီလံ	၁၈၀
နေက္ခမ္မသုခံ	၁၁၉
နေက္ခမ္မေ အာနိသံသံ	၈၂
နေတ္တိကာ	၂၃၆
နေရယိကော	၇၆
နေဝ အဘိနန္ဒိ	၁၈၄
နေဝ ကမ္မန္တာ ပဋိဘန္တိ	၂၃၇
နေဝ ဒါနံ	၂၀၆
နေဝသညာနာသညာယ-တနဿာပိ	၁၂၀
နေဝ ဟောတိ န န ဟောတိ	၁၃၇
နေသာ ဘောတော	၁၅၈
နော အနုယောဂက္ခမော	၆၇
နော အပနတဿ	၆၉
နော အာကောဋ္ဋနက္ခမော	၆၇
နော စ ခေါ နံ ဇာနာမိ	၂၇၄
နော စ သီလမယော	၁၈၅
နော ဝိမဇ္ဇနက္ခမော	၆၇
[ပ]	
ပက္ကာမိ	၂၄၄
ပက္ခာလေတွာ	၂၆၉
ပက္ခိပတိ	၂၆၆
ပခုမံ	၂၆၄
ပစ္စနီကံ ကတ္တဗ္ဗံ	၆၃
ပစ္စပါဒိ	၂၇၂
ပစ္စာဘာသိ	၂၇၁
ပစ္စဝေက္ခဏတ္ထော	၉၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပစ္စဝေက္ခိတွာ	၉၀
ပစ္စာသီသမာနရူပေါ	၁၆၅
ပစ္စေကဒုဿယုဂေန အစ္ဆာဒေသိ	၁၁
ပစ္စေကံ ပါဒေသု ဂဟေတွာ	၂၀၈
ပစ္ဆာ	၃၀၀
ပစ္ဆာသမဏေန	၂၃၁
ပစ္ဆိမေန ဝါ ပုရိမံ	၄၀
ပစ္ဆိမောပိ	၂၉၀
ပဉ္စ	၈၀
ပဉ္စကင်္ဂေါ ထပတိ	၈၀
ပဉ္စ ကမ္မာနိ	၁၆၀
ပဉ္စကာမဂုဏာမိသာ	၃၁
ပဉ္စ ခေါ ဣမေ	၁၉၁
ပဉ္စ ခေါ ဣမေ အာနန္ဒ ကာမဂုဏာ	၈၀
ပဉ္စ စ ကမ္မုနော သတာနိ	၁၆၀
ပဉ္စန္နေတံ ကာမဂုဏာနံ အဓိဝစနံ	၁၂၃
ပဉ္စမတ္တာနိ ဘိက္ခုသတာနိ	၁၂၀
ပဉ္စမတ္တေဟိ အဿသတေဟိ	၂၃၁
ပဉ္စမတ္တေဟိ ဘိက္ခုသတေဟိ	၂၄၉
ပဉ္စသတဝိဟာရံ	၁၁
ပဉ္စိမာနိ	၂၄၆
ပညပေတိ	၃၆
ပညပေမိ	၁၈၃
ပညဝတာ ဘဝိတဗ္ဗံ	၁၂၉
ပညာယ ဝေါ ဒိဋ္ဌာ ဟောန္တိ	၁၃၃
ပညာဝိမုတ္တော	၁၃၁
ပညာယ စဿ ဒိသွာ	၁၃၃
ပညာယ သမန္နာဂတော	၂၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pañhapaṭibhānāni	63
Paṭaliyo	281
Paṭākaṁ parihareyyuṁ	63
Paṭigho	99
Paṭiccakammaṁ	32
Paṭiccasamuppādadassā	301
Paṭipanno hoti	86
Paṭipādito	2
Paṭimantakassa	69
Paṭimukko	66
Paṭisaṅkhāya	304
Paṭisañcikkhato	145
Paṭisammodamānā	120
Paṭisallānasāruppāni	241
Paṭisallānā vuṭṭhito	88, 114, 148
Paṭisallīno	183
Paṭivasati	183
Paṭisevati	127
Paṭisaṁhareyyāsi	90
Paṭhamavācā	77
Paṭhamābhinibbhidā	23
Paṭhamaṁ jhānaṁ	186
Paṇḍito	7
Paṇḍukambale nikkhitto	188
Paṇḍupuṭakassa sālino	196
Paṇāmemi	121
Paṇītatarā	151
Paṇītataraṁ	80
Paṇītena piṇḍapātena	35

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Paṇītaṁ khādanīyaṁ -pa- kālaṁ ārocāpesi	196
Paṇopaṇaviyā	134
Pattacīvarāni paṭisāmayamāno	120
Pattipattassa	69
Patthaṇḍila	281
Patāpavā	275
Pathavī pathavīkāyaṁ	158
Padakassa	69
Padako veyyākaraṇo	249
Padasamācāro	127
Padahati	291
Padāni	158
Padhānavemattataṁ	246
Padhāniyaṅgāni	225
Padhānaṁ	291
Pantasenassa	69
Pannabhāraṁ	298
Pannalomā	116
Papātasatāni	161
Pappuyya paramaṁ santi	236
Papāte	230
Pabbajati	210
Pabbajjaṁ	74
Pabbājetāyaṁ vā pabbājetuṁ	243
Pabhāsakassa	68
Pabhinnakhīlassa	68
Payirupāsati	134, 291
Paye pīyataṁ	293
Paradattavuttā	116

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပဉှပဋိဘာနာနိ	၆၃
ပဋလိယော	၂၈၁
ပဋာကံ ပရိဟရေယျုံ	၆၃
ပဋိဃော	၉၉
ပဋိစ္စကမ္မံ	၃၂
ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒဒဿာ	၃၀၁
ပဋိပန္နော ဟောတိ	၈၆
ပဋိပါဒိတော	၂
ပဋိမန္တကဿ	၆၉
ပဋိမုက္ကော	၆၆
ပဋိသင်္ခါယ	၃၀၄
ပဋိသဉ္စိက္ခတော	၁၄၅
ပဋိသမ္မောဒမာနာ	၁၂၀
ပဋိသလ္လာနသာရုပ္ပါနိ	၂၄၁
ပဋိသလ္လာနာ ဝုဋ္ဌိတော	၈၈-၁၁၄-၁၄၈
ပဋိသလ္လီနော	၁၈၃
ပဋိဝသတိ	၁၈၃
ပဋိသေဝတိ	၁၂၇
ပဋိသံဟရေယျာသိ	၉၀
ပဌမဝါစာ	၇၇
ပဌမာဘိနိဗ္ဘိဒါ	၂၃
ပဌမံ ဈာနံ	၁၈၆
ပဏ္ဍိတော	၇
ပဏ္ဍုကမ္ဗလေ နိက္ခိတ္တော	၁၈၈
ပဏ္ဍုပုဋကဿ သာလိနော	၁၉၆
ပဏာမေမိ	၁၂၁
ပဏီတတရာ	၁၅၁
ပဏီတတရံ	၈၀
ပဏီတေန ပိဏ္ဍပါတေန	၃၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပဏီတံ ခါဒနီယံ။ပ။ ကာလံ အာရောစာပေသိ	၁၉၆
ပဏောပဏဝိယာ	၁၃၄
ပတ္တစီဝရာနိ ပဋိသာမယမာနာ	၁၂၀
ပတ္တိပတ္တဿ	၆၉
ပတ္ထဏ္ဍိလ	၂၈၁
ပတာပဝါ	၂၇၅
ပထဝီ ပထဝီကာယံ	၁၅၈
ပဒကဿ	၆၉
ပဒကော ဝေယျာကရဏော	၂၄၉
ပဒသမာစာရော	၁၂၇
ပဒဟတိ	၂၉၁
ပဒါနိ	၁၅၈
ပဓာနဝေမတ္တတံ	၂၄၆
ပဓာနိယင်္ဂါနိ	၂၂၅
ပဓာနံ	၂၉၁
ပန္တသေနဿ	၆၉
ပန္နဘာရံ	၂၉၈
ပန္နလောမာ	၁၁၆
ပပါတသတာနိ	၁၆၁
ပပ္ပုယျ ပရမံ သန္တိ	၂၃၆
ပပါတေ	၂၃၀
ပဗ္ဗဇတိ	၂၁၀
ပဗ္ဗဇ္ဇံ	၇၄
ပဗ္ဗာဇေတာယံ ဝါ ပဗ္ဗာဇေတုံ	၂၄၃
ပဘာသကဿ	၆၈
ပဘိန္နခီလဿ	၆၈
ပယိရုပါသတိ	၁၃၄-၂၉၁
ပယေ ပီယတံ	၂၉၃
ပရဒတ္တဝုတ္တာ	၁၁၆

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Parantapo	7
Paraparitāpanānuyogaṁ diṭṭheva dhamme	7
Parapessena	297
Paramakusalaṁ	183
Paramāya vaṇṇapokkharatāya	285
Paramena	21
Parabhūtāva	308
Paramparāsaṁsattā	290
Parasenappamaddanā	252
Pariggahetvā	66
Pariccattaṁ	90
Paricāritapubbo	149
Paricārehi	202
Pariciṇṇo me Bhagavā	141
Parittāni	177
Parittaṁ	89
Parinibbāyati	111
Paripanthe tiṭṭhato	83
Paripuṇṇakāyo	275
Paripuṇṇaṁ	71
Paribbājakasate	161
Paribbājakaṁ	279
Paribbaje	300
Paribhuñja	197
Pariyantakate	161
Pariyāpuṇāmi	289
Pariyāyena	80
Pariyāyaṁ	80
Pariyogā	197

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pariyogāhiya vattato	135
Pariyodhāya vattissanti	211
Pariyonaddho	304
Parisaṅkitaṁ	33
Parosahassaṁ	252
Paraṁ vambheti	82
Palāsavane	125
Palipatho	299
Pavattāro	290
Pavaramaṇikuṇḍalaṁ	31
Pavivekasukhaṁ	119
Pavuṭā	161
Pasayha pasayha kāraṇaṁ karonti	107
Pasayhā	212
Passa	208
Passatā	9
Passasi no	89
Pasādanīyāni	241
Pasādasaddhā	225
Pasannanetto	275
Pasādito Bhagavā	122
Pahātabbassa	116
Pahātabbaṁ	276
Pahānāya	21
Pahānāya samucchedāya paṭipanno	28
Pahāya pāpaṁ	230
Pahitatto	75, 134
Pahūtajivho	271

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပရန္တပေါ	၇
ပရပရိတာပနာနုယောဂံ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ	၇
ပရပေဿန	၂၉၇
ပရမကုသလံ	၁၈၃
ပရမာယ ဝဏ္ဏပေါက္ခရတာယ	၂၈၅
ပရမေန	၂၁
ပရဘူတာဝ	၃၀၈
ပရမ္ပရာသံသတ္တာ	၂၉၀
ပရသေနပ္ပမဒ္ဒနာ	၂၅၂
ပရိဂ္ဂဟေတွာ	၆၆
ပရိစ္စတ္တံ	၉၀
ပရိစာရိတပုဗ္ဗော	၁၄၉
ပရိစာရေဟိ	၂၀၂
ပရိစိဏ္ဏော မေ ဘဂဝါ	၁၄၁
ပရိတ္တာနိ	၁၇၇
ပရိတ္တံ	၈၉
ပရိနိဗ္ဗာယတိ	၁၁၁
ပရိပန္ထေ တိဋ္ဌတော	၈၃
ပရိပုဏ္ဏကာယော	၂၇၅
ပရိပုဏ္ဏံ	၇၁
ပရိဗ္ဗာဇကသတေ	၁၆၁
ပရိဗ္ဗာဇကံ	၂၇၉
ပရိဗ္ဗဇေ	၃၀၀
ပရိဘုဉ္ဇ	၁၉၇
ပရိယန္တကတေ	၁၆၁
ပရိယာပုဏာမိ	၂၈၉
ပရိယာယေန	၈၀
ပရိယာယံ	၈၀
ပရိယောဂါ	၁၉၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပရိယောဂါဟိယ ဝတ္တတော	၁၃၅
ပရိယောဓာယ ဝတ္တိဿန္တိ	၂၁၁
ပရိယောနဒ္ဓေါ	၃၀၄
ပရိသင်္ကိတံ	၃၃
ပရောသဟဿံ	၂၅၂
ပရံ ဝမ္ဘေတိ	၈၂
ပလာသဝနေ	၁၂၅
ပလိပထော	၂၉၉
ပဝတ္တာရော	၂၉၀
ပဝရမဏိကုဏ္ဍလံ	၃၁
ပဝိဝေကသုခံ	၁၁၉
ပဝုဋ္ဌာ	၁၆၁
ပသယှ ပသယှ ကာရဏံ ကရောန္တိ	၁၀၇
ပသယှာ	၂၁၂
ပဿ	၂၀၈
ပဿတာ	၉
ပဿသိ နော	၈၉
ပသာဒနီယာနိ	၂၄၁
ပသာဒသဒ္ဓါ	၂၂၅
ပသန္နနေတ္တော	၂၇၅
ပသာဒိတော ဘဂဝါ	၁၂၂
ပဟာတဗ္ဗဿ	၁၁၆
ပဟာတဗ္ဗံ	၂၇၆
ပဟာနာယ	၂၁
ပဟာနာယ သမုစ္ဆေဒါယ ပဋိပန္နော	၂၈
ပဟာယ ပါပံ	၂၃၀
ပဟိတတ္တော	၇၅-၁၃၄
ပဟူတဇိဝှော	၂၇၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Pahīnajātimaraṇo	271
Pahoti	153, 248
Pahomi	5
Pāṭihārikapakkhā	214
Pāṇamatipātayato	83
Pāṇātipātā veramaṇī kusalaṁ	139
Pāṇā	41
Pāṇinā	266
Pātamanusiṭṭho sāyaṁ	226
Pātukarissati	5
Pādakukkuccaṁ	267
Pādamaṇḍanānuyogaṁ	269
Pādānaṁ	205
Pāpito	191
Pāpiyo assa	292
Pāpiyaṁso	292
Pāyamānā	279
Pāragū	249, 271
Pāragūsabbadhammānaṁ	271
Pāraṅgato	299
Pārijuññāni	210
Pāvārikambavane	36
Pāsādikāni	241
Pāsādiko	285
Pāsaṁ	209
Piṭakasampadāya	162
Piṭṭhito piṭṭhito anubandhi	91
Piṭṭhi me āgilāyati	20

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Piṇḍapātapaṭikkanto	36
Piṇḍāya pāvisi	204, 232
Piyappabhāvikā	237
Piyā te ahaṁ	238
Piyo	201
Pilakkhaguhāyaṁ	154
Pisāco vata maṁ	115
Pītisukhaṁ na vijahati	198
Puggalavemattatā	75
Puñjaṁ	83
Puññāni karonto	202
Puttapaputtakā	215
Puttamatāya puttā	163
Puthusippena	297
Pubbakehesā	153
Pubbapetakathā	156
Pubbenāparaṁ	243
Pubbeva kho pana	82
Puratthimena nagarassa	8
Purāṇadutiyikā	208
Purindadassa	69
Purimena vā pacchimaṁ	40
Purimopi	290
Purisayuge	215
Pure	300
Peccā	295
Pessa	6
Pokkharasāti	304
Pokkharaṁ	285

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပဟီနဇာတိမရဏော	၂၇၁
ပဟောတိ	၁၅၃-၂၄၈
ပဟောမိ	၅
ပါဋိဟာရိကပက္ခာ	၂၁၄
ပါဏမတိပါတယတော	၈၃
ပါဏာတိပါတာ ဝေရမဏီ ကုသလံ	၁၃၉
ပါဏာ	၄၁
ပါဏိနာ	၂၆၆
ပါတမနုသိဋ္ဌော သာယံ	၂၂၆
ပါတုကရိဿတိ	၅
ပါဒကုက္ကုစ္စံ	၂၆၇
ပါဒမဏ္ဍနာနုယောဂံ	၂၆၉
ပါဒါနံ	၂၀၅
ပါပိတော	၁၉၁
ပါပိယော အဿ	၂၉၂
ပါပိယံသော	၂၉၂
ပါယမာနာ	၂၇၉
ပါရဂူ	၂၄၉-၂၇၁
ပါရဂူသဗ္ဗဓမ္မာနံ	၂၇၁
ပါရင်္ဂတော	၂၉၉
ပါရိဇုညာနိ	၂၁၀
ပါဝါရိကမ္ဗဝနေ	၃၆
ပါသာဒိကာနိ	၂၄၁
ပါသာဒိကော	၂၈၅
ပါသံ	၂၀၉
ပိဋကသမ္ပဒါယ	၁၆၂
ပိဋ္ဌိတော ပိဋ္ဌိတော အနုဗန္ဓိ	၉၁
ပိဋ္ဌိ မေ အာဂိလာယတိ	၂၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပိဏ္ဍပါတပဋိက္ကန္တော	၃၆
ပိဏ္ဍာယ ပါဝိသိ	၂၀၄-၂၃၂
ပိယပ္ပဘာဝိကာ	၂၃၇
ပိယာ တေ အဟံ	၂၃၈
ပိယော	၂၀၁
ပိလက္ခဂုဟာယံ	၁၅၄
ပိသာစော ဝတ မံ	၁၁၅
ပီတိသုခံ န ဝိဇဟတိ	၁၉၈
ပုဂ္ဂလဝေမတ္တတာ	၇၅
ပုဉ္ဇံ	၈၃
ပုညာနိ ကရောန္တော	၂၀၂
ပုတ္တပပုတ္တကာ	၂၁၅
ပုတ္တမတာယ ပုတ္တာ	၁၆၃
ပုထုသိပ္ပေန	၂၉၇
ပုဗ္ဗကေဟေသာ	၁၅၃
ပုဗ္ဗပေတကထာ	၁၅၆
ပုဗ္ဗေနာပရံ	၂၄၃
ပုဗ္ဗေဝ ခေါ ပန	၈၂
ပုရတ္ထိမေန နဂရဿ	၈
ပုရာဏဒုတိယိကာ	၂၀၈
ပုရိန္ဒဒဿ	၆၉
ပုရိမေန ဝါ ပစ္ဆိမံ	၄၀
ပုရိမောပိ	၂၉၀
ပုရိသယုဂေ	၂၁၅
ပုရေ	၃၀၀
ပေစ္စာ	၂၉၅
ပေဿ	၆
ပေါက္ခရသာတိ	၃၀၄
ပေါက္ခရံ	၂၈၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Potaliyopi kho gahapati	27
Poriyā	286
Porī	286
Porohiccena	297
Paṁsukūlikā	166
Paṁsupisācakaṁ	187
[Pha]	
Phandato phandāpayato	83
Phassā phusanti	73
Phāsuvihāro hoti	127
Phītā	41
Phuṭṭho kammavipākena	236
Phusanti phassaṁ	212
[Ba]	
Bandhanāgāriko	8
Bandhukarogo no	243
Barihisatthāya	8
Balavā	306
Balānīkaṁ	298
Balaṁ gahetvā	203
Bahvābādhā nāma	246
Bahiddhā	270
Bahudukkhā bahupāyāsā	30
Bahusaṅkappaṁ	208
Bahūnaṁ ācariyapācariyo	288
Bahūhi bahutarā	142
Bārāṇaseyyakaṁ	179

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ba]	
Bālakiniyā	38
Bāle ca paṇḍite ca	159
Bindu	270
Bimbaṁ	208
Bilaṁ olaggeyyuṁ	292
Bījānaṁ taruṇānaṁ	122
Buddhamantā	249
Buddho tādī pavuccati	271
Buddhaṁ	298
Beluvagāmake	8
Byakkhissaṁ	295
Byañjanamattāya	268
Brahmacariyapariyosānaṁ	75
Brahmacariyassa kevalī	271
Brahmacariyena	301
Brahmacariyaṁ	303
Brahmajā	221
Brahmadāyādā	221
Brahmanimmitā	221
Brahmapattassa	69
Brahmabhūto	277
Brahmabhūtena attanā	7
Brahmassaro	262
Brahmā Sakko	302
Brahmujugatto	260
Brahmuno puttā	221
Brahmadeyyaṁ	283
Brahmaññāya pajāya	288
Brahmavacchasi	285
Brahmavaṇṇī	285

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ပ]	
ပေါတလိယောပိ ခေါ ဂဟပတိ	၂၇
ပေါရိယာ	၂၈၆
ပေါရီ	၂၈၆
ပေါရောဟိစ္စေန	၂၉၇
ပံသုကူလိကာ	၁၆၆
ပံသုပိသာစကံ	၁၈၇
[ဖ]	
ဖန္ဒတော ဖန္ဒာပယတော	၈၃
ဖဿာ ဖုသန္တိ	၇၃
ဖာသုဝိဟာရော ဟောတိ	၁၂၇
ဖီတာ	၄၁
ဖုဋ္ဌော ကမ္မဝိပါကေန	၂၃၆
ဖုသန္တိ ဖဿံ	၂၁၂
[ဗ]	
ဗန္ဓနာဂါရိကော	၈
ဗန္ဓုကရောဂေါ နော	၂၄၃
ဗရိဟိသတ္ထာယ	၈
ဗလဝါ	၃၀၆
ဗလာနီကံ	၂၉၈
ဗလံ ဂဟေတွာ	၂၀၃
ဗဟွာဗာဓာ နာမ	၂၄၆
ဗဟိဒ္ဓါ	၂၇၀
ဗဟုဒုက္ခာ ဗဟုပါယာသာ	၃၀
ဗဟုသင်္ကပ္ပံ	၂၀၈
ဗဟူနံ အာစရိယပါစရိယော	၂၈၈
ဗဟူဟိ ဗဟုတရာ	၁၄၂
ဗာရာဏသေယျကံ	၁၇၉

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဗ]	
ဗာလကိနိယာ	၃၈
ဗာလေ စ ပဏ္ဍိတေ စ	၁၅၉
ဗိန္ဒု	၂၇၀
ဗိမ္ဗံ	၂၀၈
ဗိလံ ဩလဂ္ဂေယျုံ	၂၉၂
ဗီဇာနံ တရုဏာနံ	၁၂၂
ဗုဒ္ဓမန္တာ	၂၄၉
ဗုဒ္ဓေါ တာဒီ ပဝုစ္စတိ	၂၇၁
ဗုဒ္ဓံ	၂၉၈
ဗေလုဝဂါမကေ	၈
ဗျက္ခိဿံ	၂၉၅
ဗျဉ္ဇနမတ္တာယ	၂၆၈
ဗြဟ္မစရိယပရိယောသာနံ	၇၅
ဗြဟ္မစရိယဿ ကေဝလီ	၂၇၁
ဗြဟ္မစရိယေန	၃၀၁
ဗြဟ္မစရိယံ	၃၀၃
ဗြဟ္မဇာ	၂၂၁
ဗြဟ္မဒါယာဒါ	၂၂၁
ဗြဟ္မနိမ္မိတာ	၂၂၁
ဗြဟ္မပတ္တဿ	၆၉
ဗြဟ္မဘူတော	၂၇၇
ဗြဟ္မဘူတေန အတ္တနာ	၇
ဗြဟ္မဿရော	၂၆၂
ဗြဟ္မာ သက္ကော	၃၀၂
ဗြဟ္မုဇုဂတ္တော	၂၆၀
ဗြဟ္မုနော ပုတ္တာ	၂၂၁
ဗြဟ္မဒေယျံ	၂၈၃
ဗြဟ္မညာယ ပဇာယ	၂၈၈
ဗြဟ္မဝစ္ဆသိ	၂၈၅
ဗြဟ္မဝဏ္ဏီ	၂၈၅

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ba]	
Brahā	275
Brāhmaṇagahapatikesu	214
Brāhmaṇa bho Kaccāna	221
Brāhmaṇiyo	279
[Bha]	
Bhagavantaṁ etadavoca	27
Bhagavantaṁyeva purakkhatvā	17
Bhaginī	204
Bhattābhihāre	245
Bhaddikā bhante āvaṭṭanī	67
Bhabbo abhinibbhidāya	22
Bhamukantare	264
Bhayaṭṭo	126
Bhavanirodho	86
Bhavābhavesu	212
Bhassantā	159
Bhāyitabbaṁ	119
Bhāvanāya pāripūriyā	168
Bhāvayato	99
Bhāvetabbaṁ	276
Bhāveti	71
Bhāvo	84
Bhāsitamanubhāsanti	290
Bhikkhācariyaṁ	292
Bhikkhusaṁghena	249
Bhinnena sīsena	234
Bhisakkaṁ	100
Bhutāvigatuppannanti	173
Bhūtapubbaṁ	115, 280

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Bha]	
Bhūtā	73
Bhūnahuno	147
Bhūmigatañca vehāsaṭṭhañca	287
Bhūmiladdhuppannaṁ	174
Bhūripaññassa	69
Bhesajjaṁ kareyya	153
Bhogī	275
[Ma]	
Makkaṭacchāpakaṁ	67
Maghadeva-ambavane	213
Macchaghātako	8
Majjhimāya	204
Majjhimāya dvārasālāya	66
Majjhimopi	290
Majjhe	300
Maṇḍanakajātiko	182
Maṇḍabyo	55
Maṇḍalamāḷaṁ	274
Mattaso nijjhānaṁ khamanti	133
Mattikaṁ	207
Mathitānaṁ	137
Madhurāya	220
Mantapadaṁ	289
Mantā	304
Mantesu	250
Mando	162
Manasākāsi	204
Manāpo	201
Manujassa	68

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဗ]	
ဗြဟာ	၂၇၅
ဗြာဟ္မဏဂဟပတိကေသု	၂၁၄
ဗြာဟ္မဏ ဘော ကစ္စာန	၂၂၁
ဗြာဟ္မဏိယော	၂၇၉
[ဘ]	
ဘဂဝန္တံ ဧတဒဝေါစ	၂၇
ဘဂဝန္တံယေဝ ပုရက္ခတွာ	၁၇
ဘဂိနီ	၂၀၄
ဘတ္တာဘိဟာရေ	၂၄၅
ဘဒ္ဒိကာ ဘန္တေ အာဝဋ္ဋနီ	၆၇
ဘဗ္ဗော အဘိနိဗ္ဘိဒါယ	၂၂
ဘမုကန္တရေ	၂၆၄
ဘယဋ္ဋော	၁၂၆
ဘဝနိရောဓော	၈၆
ဘဝါဘဝေသု	၂၁၂
ဘဿန္တာ	၁၅၉
ဘာယိတဗ္ဗံ	၁၁၉
ဘာဝနာယ ပါရိပူရိယာ	၁၆၈
ဘာဝယတော	၉၉
ဘာဝေတဗ္ဗံ	၂၇၆
ဘာဝေတိ	၇၁
ဘာဝေါ	၈၄
ဘာသိတမနုဘာသန္တိ	၂၉၀
ဘိက္ခာစရိယံ	၂၉၂
ဘိက္ခုသံဃေန	၂၄၉
ဘိန္နေန သီသေန	၂၃၄
ဘိသက္ကံ	၁၀၀
ဘုတာဝိဂတုပ္ပန္နန္တိ	၁၇၃
ဘူတပုဗ္ဗံ	၁၁၅-၂၈၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဘ]	
ဘူတာ	၇၃
ဘူနဟုနော	၁၄၇
ဘူမိဂတဉ္စ ဝေဟာသဋ္ဌဉ္စ	၂၈၇
ဘူမိလဒ္ဓုပ္ပန္နံ	၁၇၄
ဘူရိပညဿ	၆၉
ဘေသဇ္ဇံ ကရေယျ	၁၅၃
ဘောဂီ	၂၇၅
[မ]	
မက္ကဋစ္ဆာပကံ	၆၇
မဃဒေဝအမ္ဗဝနေ	၂၁၃
မစ္ဆဃာတကော	၈
မဇ္ဈိမာယ	၂၀၄
မဇ္ဈိမာယ ဒွါရသာလာယ	၆၆
မဇ္ဈိမောပိ	၂၉၀
မဇ္ဈေ	၃၀၀
မဏ္ဍနကဇာတိကော	၁၈၂
မဏ္ဍဗျော	၅၅
မဏ္ဍလမာဠံ	၂၇၄
မတ္တသော နိဇ္ဈာနံ ခမန္တိ	၁၃၃
မတ္တိကံ	၂၀၇
မထိတာနံ	၁၃၇
မဓုရာယ	၂၂၀
မန္တပဒံ	၂၈၉
မန္တာ	၃၀၄
မန္တေသု	၂၅၀
မန္ဒော	၁၆၂
မနသာကာသိ	၂၀၄
မနာပေါ	၂၀၁
မနုဇဿ	၆၈

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Manujindo	275
Manussagahaṇe	5
Manussarāhasseyyakāni	241
Manopaṭibaddho	40
Manodaṇḍasmiṁ	41
Manobhāvanīyānaṁ	183
Manomayā	85
Manomayaṁ	181
Manosaṅkhāro	73
Manosattā nāma devā	40
Mama bhattā	243
Mama yānā	244
Mayampi dāni	122
Mayampi hi bhante	4
Mayā cetaṁ bhikkhave	130
Maraṇenapi te -pa- bhavissāma	202
Mallikāya ārāmo	183
Mahaccā rājānubhāvena	241
Mahaṭṭhaṁ	302
Mahatā	249
Mahatā atthena	7
Mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ	1
Mahato	69
Mahaddhano	285
Mahapphalā hoti	96
Mahallako	210
Mahākappino	161
Mahākiccaṁ	302
Mahādhikaraṇaṁ	302

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Mahānāmaṁ sakkaṁ āmantesi	20
Mahānisaṁsā	96
Mahāpaññassa	69
Mahāpañño	7
Mahāpurisalakkhaṇaṁ	249
Mahāpurisassa	250
Mahābhogo	285
Mahāsamārambhaṁ	302
Mahito	230
Mahesiṁ	300
Māṇavehi	115
Mātaṅgāraññaṁ	63
Mātito ca pitito ca	284
Mātu	115
Mātugāmassetaṁ adhivacanaṁ	123
Mānusakaṁ yogaṁ	300
Mā no viheṭhetha	208
Mā me bhonto	274
Māyāvī	39
Mārasenappamaddano	277
Migacīre	204
Migabhūtena cetasā viharanti	116
Migavo	210
Micchādiṭṭhi	71
Micchāpaṭipatti	302
Miḷhasukhaṁ	119
Mukhādhāne kāraṇaṁ kāreti	111
Mukhe āhareyya	77
Muñjamhā īsikaṁ	181
Muṇḍakena samaṇakena	194

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မနုဇိန္ဒော	၂၇၅
မနုဿဂဟဏေ	၅
မနုဿရာဟဿေယျကာနိ	၂၄၁
မနောပဋိဗဒ္ဓေါ	၄၀
မနောဒဏ္ဍသ္မိံ	၄၁
မနောဘာဝနီယာနံ	၁၈၃
မနောမယာ	၈၅
မနောမယံ	၁၈၁
မနောသင်္ခါရော	၇၃
မနောသတ္တာ နာမ ဒေဝါ	၄၀
မမ ဘတ္တာ	၂၄၃
မမ ယာနာ	၂၄၄
မယမ္ပိ ဒါနိ	၁၂၂
မယမ္ပိ ဟိ ဘန္တေ	၄
မယာ စေတံ ဘိက္ခဝေ	၁၃၀
မရဏေနပိ တေ။ပ။ ဘဝိဿာမ	၂၀၂
မလ္လိကာယ အာရာမော	၁၈၃
မဟစ္စာ ရာဇာနုဘာဝေန	၂၄၁
မဟဋ္ဌံ	၃၀၂
မဟတာ	၂၄၉
မဟတာ အတ္ထေန	၇
မဟတာ ဘိက္ခုသံဃေန သဒ္ဓိံ	၁
မဟတော	၆၉
မဟဒ္ဓနော	၂၈၅
မဟပ္ဖလာ ဟောတိ	၉၆
မဟလ္လကော	၂၁၀
မဟာကပ္ပိနော	၁၆၁
မဟာကိစ္စံ	၃၀၂
မဟာဓိကရဏံ	၃၀၂

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မဟာနာမံ သက္ကံ အာမန္တေသိ	၂၀
မဟာနိသံသာ	၉၆
မဟာပညဿ	၆၉
မဟာပညော	၇
မဟာပုရိသလက္ခဏံ	၂၄၉
မဟာပုရိသဿ	၂၅၀
မဟာဘောဂေါ	၂၈၅
မဟာသမာရမ္ဘံ	၃၀၂
မဟိတော	၂၃၀
မဟေသိံ	၃၀၀
မာဏဝေဟိ	၁၁၅
မာတင်္ဂါရညံ	၆၃
မာတိတော စ ပိတိတော စ	၂၈၄
မာတု	၁၁၅
မာတုဂါမဿေတံ အဓိဝစနံ	၁၂၃
မာနုသကံ ယောဂံ	၃၀၀
မာ နော ဝိဟေဌေထ	၂၀၈
မာ မေ ဘောန္တော	၂၇၄
မာယာဝီ	၃၉
မာရသေနပ္ပမဒ္ဒနော	၂၇၇
မိဂစီရေ	၂၀၄
မိဂဘူတေန စေတသာ ဝိဟရန္တိ	၁၁၆
မိဂဝေါ	၂၁၀
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ	၇၁
မိစ္ဆာပဋိပတ္တိ	၃၀၂
မိဠှသုခံ	၁၁၉
မုခါဓာနေ ကာရဏံ ကာရေတိ	၁၁၁
မုခေ အာဟရေယျ	၇၇
မုဉ္ဇမှာ ဤသိကံ	၁၈၁
မုဏ္ဍကေန သမဏကေန	၁၉၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]	
Muttaṁ rāgehi	271
Muditassa	68
Muddhāvasitto	8
Mudu	264
Mudutalunahatthapādo	258
Muni	271
Medhāviṁ	298
Monapattassa	68
Monassa	69
Momūho	162
Moranivāpo	163
Moho	299
[Ya]	
Yakkhassa	69
Yagghe	205
Yañca loke vuttaṁ	145
Yajanto	83
Yaññe	280
Yañhi mayaṁ bhante	239
Yato	109
Yatra hi nāma	226
Yathā	250
Yathā uggāhamānassa	184
Yathā taṁ	105
Yathā taṁ gahapatissa	27
Yathādhammaṁ paṭikarosi	106
Yathāparisaṁ	270
Yathā Bhagavā aññāsi -pa- kālaṁ maññasi	204

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ya]	
Yathā maṁ paṭibhāseyya	186
Yathā yathā kho	201
Yattha amoghā	277
Yattha yattha	81
Yattha sabbaso -pa- nirujjhanti	31
Yatthassa te	185
Yattha sudaṁ mayaṁ	241
Yadakkhātaṁ	294
Yadā pana bhante Bhagavā	186
Yadidaṁ pasavo	5
Yadeva tattha hoti vedanāgataṁ	103
Yasmiṁ aggivessana samaye	144
Yassa kho tvaṁ brāhmaṇa kammassa vipākena	234
Yassatthāya	75
Yassa natthi dhuvaṁ ṭhiti	209
Yassassino	164
Yassudddiṭṭhassa	134
Yānaṁ vā poriseyyaṁ	31
Yāpi kho te	142
Yāya nābhisajje	299
Yāyaṁ upekkhā nānattā nānattasitā	30
Yāvatakena antarena	5
Yāvatakvassa	261
Yāvatā	183
Yāvatādohipi	195
Yāvañcidaṁ	2
Yāva supaññattā	4

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[မ]	
မုတ္တံ ရာဂေဟိ	၂၇၁
မုဒိတာယ	၆၈
မုဒ္ဓါဝသိတ္တော	၈
မုဒု	၂၆၄
မုဒုတလုနဟတ္ထပါဒေါ	၂၅၈
မုနိ	၂၇၁
မေဓာဝိံ	၂၉၈
မောနပတ္တဿ	၆၈
မောနဿ	၆၉
မောမူဟော	၁၆၂
မောရနိဝါပေါ	၁၆၃
မောဟော	၂၉၉
[ယ]	
ယက္ခဿ	၆၉
ယဂ္ဃေ	၂၀၅
ယဉ္စ လောကေ ဝုတ္တံ	၁၄၅
ယဇန္တော	၈၃
ယညေ	၂၈၀
ယဉှိ မယံ ဘန္တေ	၂၃၉
ယတော	၁၀၉
ယတြ ဟိ နာမ	၂၂၆
ယထာ	၂၅၀
ယထာ ဥဂ္ဂါဟမာနဿ	၁၈၄
ယထာ တံ	၁၀၅
ယထာ တံ ဂဟပတိဿ	၂၇
ယထာဓမ္မံ ပဋိကရောသိ	၁၀၆
ယထာပရိသံ	၂၇၀
ယထာ ဘဂဝါ အညာသိ။ပ။ ကာလံ မညသိ	၂၀၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ယ]	
ယထာ မံ ပဋိဘာသေယျ	၁၈၆
ယထာ ယထာ ခေါ	၂၀၁
ယတ္ထ အမောဃာ	၂၇၇
ယတ္ထ ယတ္ထ	၈၁
ယတ္ထ သဗ္ဗသော။ပ။ နိရုဇ္ဈန္တိ	၃၁
ယတ္ထဿ တေ	၁၈၅
ယတ္ထ သုဒံ မယံ	၂၄၁
ယဒက္ခာတံ	၂၉၄
ယဒါ ပန ဘန္တေ ဘဂဝါ	၁၈၆
ယဒိဒံ ပသဝေါ	၅
ယဒေဝ တတ္ထ ဟောတိ ဝေဒနာဂတံ	၁၀၃
ယသ္မိံ အဂ္ဂိဝေဿန သမယေ	၁၄၄
ယဿ ခေါ တွံ ဗြာဟ္မဏ ကမ္မဿ ဝိပါကေန	၂၃၄
ယဿတ္ထာယ	၇၅
ယဿ နတ္ထိ ဓုဝံ ဌိတိ	၂၀၉
ယဿဿိနော	၁၆၄
ယဿုဒ္ဒိဋ္ဌဿ	၁၃၄
ယာနံ ဝါ ပေါရိသေယျံ	၃၁
ယာပိ ခေါ တေ	၁၄၂
ယာယ နာဘိသဇ္ဇေ	၂၉၉
ယာယံ ဥပေက္ခာ နာနတ္တာ နာနတ္တသိတာ	၃၀
ယာဝတကေန အန္တရေန	၅
ယာဝတကွဿ	၂၆၁
ယာဝတာ	၁၈၃
ယာဝတာဒေါဟိပိ	၁၉၅
ယာဝဉ္စိဒံ	၂
ယာဝ သုပညတ္တာ	၄

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ya]	
Yāvāḷāhanā	158
Yugaṁ	285
Yugamattaṁ	266
Yugādhāne	111
Yuñjati Buddhasāsane	235
Yuvā	182
Ye evamāhaṁsu	142
Ye gottapaṭisārino	24
Ye dhammamevādapayanti	235
Yena ārāmo	231
Yena kāmaṁgamo	151
Yenaññataro vanasaṇḍo tenupasaṅkami	26
Yena Bhagavā	12
Yena rūpena	138
Yena rājā Korabyo tenupasaṅkami	210
Yena santhāgāraṁ	12
Yena so vanasaṇḍo	114
Yebhuyyena	253
Yesaṁ	281
Yesaṁ kho ahaṁ	28
Yo imesaṁ	186
Yo kāyasmiṁ kāyachando	144
Yo kho Jīvaka	35
Yo janako	281
Yonijāva samānā	279
Yojetvā	217
Yonipamukhasatasahassāni	160

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ya]	
Yopi so bhikkhave satthā	134
Yo byāpādo	99
Yo me ayaṁ bhante kucchigato	226
Yo vedi	271
Yaṁ icchati taṁ haratu	197
Yaṁnūnāhaṁ	254
Yaṁ Bhagavā	115
Yaṁ sudaṁ	66
Yaṁ hi mayaṁ bhante	232
[Ra]	
Rakkhateva soṇḍaṁ	90
Rakkhāvaraṇaguttiṁ	221
Rakkhitaṁ	149
Raṅgakkhamo ceva paṇḍitānaṁ	67
Raṅgakkhamo hi kho	67
Rajojallaṁ	259
Rajodhātuyo	161
Rajitaṁ	67
Raññto aṅganteva saṅkhaṁ gacchati	114
Raṭṭhapālassa mātaraṁ etadavoca	205
Raṭṭhapālo	199
Ratiṁ	300
Rathesabho	275
Rasaggasaggī	261
Rasapaṭisaṁvedī	268
Rassaṁ	299
Rāgānuddhaṁseti	123

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ယ]	
ယာဝါဠာဟနာ	၁၅၈
ယုဂံ	၂၈၅
ယုဂမတ္တံ	၂၆၆
ယုဂါဓာနေ	၁၁၁
ယုဉ္ဇတိ ဗုဒ္ဓသာသနေ	၂၃၅
ယုဝါ	၁၈၂
ယေ ဧဝမာဟံသု	၁၄၂
ယေ ဂေါတ္တပဋိသာရိနော	၂၄
ယေ ဓမ္မမေဝါဒပယန္တိ	၂၃၅
ယေန အာရာမော	၂၃၁
ယေန ကာမံဂမော	၁၅၁
ယေနညတရော ဝနသဏ္ဍော တေနုပသင်္ကမိ	၂၆
ယေန ဘဂဝါ	၁၂
ယေန ရူပေန	၁၃၈
ယေန ရာဇာ ကောရဗျော တေနုပသင်္ကမိ	၂၁၀
ယေန သန္ထာဂါရံ	၁၂
ယေန သော ဝနသဏ္ဍော	၁၁၄
ယေဘုယျေန	၂၅၃
ယေသံ	၂၈၁
ယေသံ ခေါ အဟံ	၂၈
ယော ဣမေသံ	၁၈၆
ယော ကာယသ္မိံ ကာယစ္ဆန္ဒော	၁၄၄
ယော ခေါ ဇီဝက	၃၅
ယော ဇနကော	၂၈၁
ယောနိဇာဝ သမာနာ	၂၇၉
ယောဇေတွာ	၂၁၇
ယောနိပမုခသတသဟဿာနိ	၁၆၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ယ]	
ယောပိ သော ဘိက္ခဝေ သတ္ထာ	၁၃၄
ယော ဗျာပါဒေါ	၉၉
ယော မေ အယံ ဘန္တေ ကုစ္ဆိဂတော	၂၂၆
ယော ဝေဒိ	၂၇၁
ယံ ဣစ္ဆတိ တံ ဟရတု	၁၉၇
ယံနူနာဟံ	၂၅၄
ယံ ဘဂဝါ	၁၁၅
ယံ သုဒံ	၆၆
ယံ ဟိ မယံ ဘန္တေ	၂၃၂
[ရ]	
ရက္ခတေဝ သောဏ္ဍံ	၉၀
ရက္ခာဝရဏဂုတ္တိံ	၂၂၁
ရက္ခိတံ	၁၄၉
ရင်္ဂက္ခမော စေဝ ပဏ္ဍိတာနံ	၆၇
ရင်္ဂက္ခမော ဟိ ခေါ	၆၇
ရဇောဇလ္လံ	၂၅၉
ရဇောဓာတုယော	၁၆၁
ရဇိတံ	၆၇
ရညော အင်္ဂန္တေဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ	၁၁၄
ရဋ္ဌပါလဿ မာတရံ ဧတဒဝေါစ	၂၀၅
ရဋ္ဌပါလော	၁၉၉
ရတိံ	၃၀၀
ရထေသဘော	၂၇၅
ရသဂ္ဂသဂ္ဂီ	၂၆၁
ရသပဋိသံဝေဒီ	၂၆၈
ရဿံ	၂၉၉
ရာဂါနုဒ္ဓံသေတိ	၁၂၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ra]	
Rāgo	99
Rājakathā	155
Rājakumāro	76
Rājabhoggo	114
Rājabhoggaṁ	283
Rājā	251
Rājāno	275
Rājānaṁ nissāya	293
Rājābhinīto	126
Rājābhirājā	275
Riñcati	82
Rittakaṁ	304
Ritto tuccho	106
Rukkhamūlikā	166
Ruciradhammassa	68
Ruḷhanīyaṁ	135
Rūpapariḷāhaṁ	149
Rūpameva nu kho Bhagavā	94
Rūparataṁ	149
Rūpārāmaṁ	149
Rūpānaṁyeva nibbidāya virāgāya nirodhāya paṭipanno hoti	85
Rūpī	176
Rogato	102
Rogabhūto	153
Roditamattā	184
[La]	
Laṭukikā sakuṇikā	116
Labheyyāhaṁ bhante	74

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[La]	
Liṅgaṁ jātimayaṁ	295
Luddho	8
Lūkhacīvaradharā	166
Lokakkhāyikā	156
Lokāyataṁ	249
Lobhanīyesu dhammesu	291
[Va]	
Vaṅkeyyāni	5
Vacīsaṅkhāro	73
Vacchatarā	8
Vacchatarī	8
Vañjhā	159
Vaṇṇapokkharatāya	285
Vatavantaṁ	298
Vattasampanno	294
Vatena	161
Vatthaguyhe	253
Vatthaguyhaṁ	259
Vantalokāmisassa	68
Vayo anuppatto	210
Varattaṁ	298
Varadharo	163
Vasanto ca nārādheyya	158
Vasīkatvā	277
Vassiko	149
Vācātipi na hoti	184
Vācāvikkhepaṁ āpajjati	162
Vācitamanuvācenti	290
Vācaṁ nicchāreyya	153

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ရ]	
ရာဂေါ	၉၉
ရာဇကထာ	၁၅၅
ရာဇကုမာရော	၇၆
ရာဇဘောဂ္ဂေါ	၁၁၄
ရာဇဘောဂ္ဂံ	၂၈၃
ရာဇာ	၂၅၁
ရာဇာနော	၂၇၅
ရာဇာနံ နိဿာယ	၂၉၃
ရာဇာဘိနီတော	၁၂၆
ရာဇာဘိရာဇာ	၂၇၅
ရိဉ္စတိ	၈၂
ရိတ္တကံ	၃၀၄
ရိတ္တော တုစ္ဆော	၁၀၆
ရုက္ခမူလိကာ	၁၆၆
ရုစိရဓမ္မဿ	၆၈
ရုဠှနီယံ	၁၃၅
ရူပပရိဠာဟံ	၁၄၉
ရူပမေဝ နု ခေါ ဘဂဝါ	၉၄
ရူပရတံ	၁၄၉
ရူပါရာမံ	၁၄၉
ရူပါနံယေဝ နိဗ္ဗိဒါယ ဝိရာဂါယ နိရောဓာယ ပဋိပန္နော ဟောတိ	၈၅
ရူပီ	၁၇၆
ရောဂတော	၁၀၂
ရောဂဘူတော	၁၅၃
ရောဒိတမတ္တာ	၁၈၄
[လ]	
လဋုကိကာ သကုဏိကာ	၁၁၆
လဘေယျာဟံ ဘန္တေ	၇၄

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[လ]	
လိင်္ဂံ ဇာတိမယံ	၂၉၅
လုဒ္ဓေါ	၈
လူခစီဝရဓရာ	၁၆၆
လောကက္ခာယိကာ	၁၅၆
လောကာယတံ	၂၄၉
လောဘနီယေသု ဓမ္မေသု	၂၉၁
[ဝ]	
ဝင်္ကေယျာနိ	၅
ဝစီသင်္ခါရော	၇၃
ဝစ္ဆတရာ	၈
ဝစ္ဆတရီ	၈
ဝဉ္ဈာ	၁၅၉
ဝဏ္ဏပေါက္ခရတာယ	၂၈၅
ဝတဝန္တံ	၂၉၈
ဝတ္တသမ္ပန္နော	၂၉၄
ဝတေန	၁၆၁
ဝတ္ထဂုယှေ	၂၅၃
ဝတ္ထဂုယှံ	၂၅၉
ဝန္တလောကာမိသဿ	၆၈
ဝယော အနုပ္ပတ္တော	၂၁၀
ဝရတ္တံ	၂၉၈
ဝရဓရော	၁၆၃
ဝသန္တော စ နာရာဓေယျ	၁၅၈
ဝသီကတွာ	၂၇၇
ဝဿိကော	၁၄၉
ဝါစာတိပိ န ဟောတိ	၁၈၄
ဝါစာဝိက္ခေပံ အာပဇ္ဇတိ	၁၆၂
ဝါစိတမနုဝါစေန္တိ	၂၉၀
ဝါစံ နိစ္ဆာရေယျ	၁၅၃

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vādaṁ āropehi	76
Vikūjitamattā	184
Vigatakathaṁkatho.	
Vesārajjapatto	66
Vigatacāpallo	288
Vigatavalāhake	188
Vigatuppannaṁ	173
Viggaho	144
Vighātapariḷāhā	28
Vicikicchati	253
Vicittaṁ mālaṁ gantheyya	70
Vicchaḍḍayamāno	267
Vijanavātāni	241
Vijjantarikāya	115
Vijāyamānā	279
Vijjāsampanno itipi	23
Vijitavijayassa	68
Vijitāvinaṁ	300
Vijitāvī	251
Viññāṇakasiṇaṁ	179
Viññāpaniṁ	299
Viññāpeyya	182
Viññeyyo	270
Vitaccheyyuṁ	31
Viditavedassa	69
Viddhe	188
Viddho assa	100
Vipajjamānaṁ	302
Vipariṇāmo	122
Vippasanno	180

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vipassissa	69
Vimalassa	68
Vimutti	114
Virajaṁ vītamalaṁ	65
Virūparūpena	213
Vivaṭṭacchado	252
Vivari Bhagavā dvāraṁ	242
Vivāho	274
Vivicca akulehi	102
Vivicceva kāmehi	102
Vivekavaṭṭo	267
Vivekaṁ	126
Vissajjethāti vatvā	210
Vissajjeyyuṁ	31
Vissaṭṭhāya	286
Vissaṭṭho	270
Vissaramakāsi	115
Visākhākathā	156
Visuddhaṁ	271
Visaṁyuttaṁ	298
Vihāro	241
Vihāraṁ pavisitvā	242
Vihesā	99
Vīmaṁsamāno	244
Vīraṅgarūpā	252
Vīrassa	68
Vīrā	252
Vīriyaṁ ārabhati	168
Vīraṁ	300
Vīsavassasatiko	249

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝါဒံ အာရောပေဟိ	၇၆
ဝိကူဇိတမတ္တာ	၁၈၄
ဝိဂတကထံကထော။	
ဝေသာရဇ္ဇပတ္တော	၆၆
ဝိဂတစာပလ္လော	၂၈၈
ဝိဂတဝလာဟကေ	၁၈၈
ဝိဂတုပ္ပန္နံ	၁၇၃
ဝိဂ္ဂဟော	၁၄၄
ဝိဃာတပရိဠာဟာ	၂၈
ဝိစိကိစ္ဆတိ	၂၅၃
ဝိစိတ္တံ မာလံ ဂန္ထေယျ	၇၀
ဝိစ္ဆဍ္ဍယမာနော	၂၆၇
ဝိဇနဝါတာနိ	၂၄၁
ဝိဇ္ဇန္တရိကာယ	၁၁၅
ဝိဇာယမာနာ	၂၇၉
ဝိဇ္ဇာသမ္ပန္နော ဣတိပိ	၂၃
ဝိဇိတဝိဇယဿ	၆၈
ဝိဇိတာဝိနံ	၃၀၀
ဝိဇိတာဝီ	၂၅၁
ဝိညာဏကသိဏံ	၁၇၉
ဝိညာပနိံ	၂၉၉
ဝိညာပေယျ	၁၈၂
ဝိညေယျော	၂၇၀
ဝိတစ္ဆေယျုံ	၃၁
ဝိဒိတဝေဒဿ	၆၉
ဝိဒ္ဓေ	၁၈၈
ဝိဒ္ဓေါ အဿ	၁၀၀
ဝိပဇ္ဇမာနံ	၃၀၂
ဝိပရိဏာမော	၁၂၂
ဝိပ္ပသန္နော	၁၈၀

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝိပဿိဿ	၆၉
ဝိမလဿ	၆၈
ဝိမုတ္တိ	၁၁၄
ဝိရဇံ ဝီတမလံ	၆၅
ဝိရူပရူပေန	၂၁၃
ဝိဝဋ္ဋစ္ဆဒေါ	၂၅၂
ဝိဝရိ ဘဂဝါ ဒွါရံ	၂၄၂
ဝိဝါဟော	၂၇၄
ဝိဝိစ္စ အကုလေဟိ	၁၀၂
ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟိ	၁၀၂
ဝိဝေကဝဋ္ဋော	၂၆၇
ဝိဝေကံ	၁၂၆
ဝိဿဇ္ဇေထာတိ ဝတွာ	၂၁၀
ဝိဿဇ္ဇေယျုံ	၃၁
ဝိဿဋ္ဌာယ	၂၈၆
ဝိဿဋ္ဌော	၂၇၀
ဝိဿရမကာသိ	၁၁၅
ဝိသာခါကထာ	၁၅၆
ဝိသုဒ္ဓံ	၂၇၁
ဝိသံယုတ္တံ	၂၉၈
ဝိဟာရော	၂၄၁
ဝိဟာရံ ပဝိသိတွာ	၂၄၂
ဝိဟေသာ	၉၉
ဝီမံသမာနော	၂၄၄
ဝီရင်္ဂရူပါ	၂၅၂
ဝီရဿ	၆၈
ဝီရာ	၂၅၂
ဝီရိယံ အာရဘတိ	၁၆၈
ဝီရံ	၃၀၀
ဝီသဝဿသတိကော	၂၄၉

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]	
Vīse indriyasate	161
Vuḍḍhā	213
Vuḍḍhihesā Bhaddāli ariyassa vinaye	106
Vuḍḍho	210
Vuttasiro	278
Vuttova naṁ vadeyya	148
Vuddhasīlassa	68
Vuddhasīlī	286
Vuddhasīlena	286
Vūpakaṭṭho	75
Vekhanaso	191
Vedassa	68
Venayikassa	68
Veyyākaraṇassa	69
Vesamantarassa	68
Vokāraṁ	297
Vocaritā	133
Vohārasamucchedāya	27
Vohāraṁ	297
Vohāro	27
[Sa]	
Sa-upāyāsaṁ	137
Sakaṇikaṁ	182
Saṅkappo	184
Sakammunā haññati	213
Sakkassa	69
Sakkā tāta Raṭṭhapāla	207
Sakkāyadiṭṭhipariyuṭṭhitena	101

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sakideva	10
Saṅkaritvā saṅkaritvā	229
Sakkharappabhedānaṁ	249
Saṅkhatiyo	115
Saṅkhadhamo	182
Saṅkhāya	127
Saggakathaṁ	65
Saggāpāyañca	271
Saṅgātigaṁ	298
Saṅgāmāvacaro	90
Saṅghāṭiṁ paññāpetvā	20
Saṅghino	164
Saṅghī	284
Saccavajjena	83
Saccānubodho	291
Saccānuppatti	291
Sace agāraṁ ajjhāvasati	251
Sace kho te Jīvaka idaṁ sandhāya bhāsitaṁ	35
Sace je saccaṁ	205
Sace taṁ	204
Saccaṁ	299
Sacce patiṭṭhāya	39
Saññāto	79
Saññāmayā	85
Saṇṭhapesi	157
Saṇhassa	100
Satta devā	161
Satta pisācā	161
Satta saññīgabbhā	161

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[ဝ]	
ဝီသေ ဣန္ဒြိယသတေ	၁၆၁
ဝုဍ္ဎာ	၂၁၃
ဝုဍ္ဎိဟေသာ ဘဒ္ဒါလိ အရိယဿ ဝိနယေ	၁၀၆
ဝုဍ္ဎော	၂၁၀
ဝုတ္တသိရော	၂၇၈
ဝုတ္တောဝ နံ ဝဒေယျ	၁၄၈
ဝုဒ္ဓသီလဿ	၆၈
ဝုဒ္ဓသီလီ	၂၈၆
ဝုဒ္ဓသီလေန	၂၈၆
ဝူပကဋ္ဌော	၇၅
ဝေခနသော	၁၉၁
ဝေဒဿ	၆၈
ဝေနယိကဿ	၆၈
ဝေယျာကရဏဿ	၆၉
ဝေသမန္တရဿ	၆၈
ဝေါကာရံ	၂၉၇
ဝေါစရိတာ	၁၃၃
ဝေါဟာရသမုစ္ဆေဒါယ	၂၇
ဝေါဟာရံ	၂၉၇
ဝေါဟာရော	၂၇
[သ]	
သဥပါယာသံ	၁၃၇
သကဏိကံ	၁၈၂
သင်္ကပ္ပေါ	၁၈၄
သကမ္မုနာ ဟညတိ	၂၁၃
သက္ကဿ	၆၉
သက္ကာ တာတ ရဋ္ဌပါလ	၂၀၇
သက္ကာယဒိဋ္ဌိပရိယုဋ္ဌိတေန	၁၀၁

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သကိဒေဝ	၁၀
သင်္ကရိတွာ သင်္ကရိတွာ	၂၂၉
သက္ခရပ္ပဘေဒါနံ	၂၄၉
သင်္ခတိယော	၁၁၅
သင်္ခဓမော	၁၈၂
သင်္ခါယ	၁၂၇
သဂ္ဂကထံ	၆၅
သဂ္ဂါပါယဉ္စ	၂၇၁
သင်္ဂါတိဂံ	၂၉၈
သင်္ဂါမာဝစရော	၉၀
သင်္ဃာဋိံ ပညာပေတွာ	၂၀
သင်္ဃိနော	၁၆၄
သင်္ဃီ	၂၈၄
သစ္စဝဇ္ဇေန	၈၃
သစ္စာနုဗောဓော	၂၉၁
သစ္စာနုပ္ပတ္တိ	၂၉၁
သစေ အဂါရံ အဇ္ဈာဝသတိ	၂၅၁
သစေ ခေါ တေ ဇီဝက ဣဒံ သန္ဓာယ ဘာသိတံ	၃၅
သစေ ဇေ သစ္စံ	၂၀၅
သစေ တံ	၂၀၄
သစ္စံ	၂၉၉
သစ္စေ ပတိဋ္ဌာယ	၃၉
သညာတော	၇၉
သညာမယာ	၈၅
သဏ္ဌပေသိ	၁၅၇
သဏှဿ	၁၀၀
သတ္တ ဒေဝါ	၁၆၁
သတ္တ ပိသာစာ	၁၆၁
သတ္တ သညီဂဗ္ဘာ	၁၆၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sattannaṁtveva kāyānaṁ	160
Sattānaṁ hitāhitaṁ	5
Satiṇakaṭṭhodakaṁ	283
Satinepakkena	21
Satisammosā	119
Sati sati-āyatane	141
Sattime bhikkhave puggalā	131
Sattussado	260
Sattussadaṁ	283
Sattesu hāyamānesu	108
Sadhaññaṁ	283
Saddhammasaññatti	82
Saddhamme antaradhāyamāne	108
Saddhammehi	21
Saddhājāto	134
Saddhāmattakena vahati pemamattakena	108
Saddhāvimutto	132
Saddhāniviṭṭhā	133
Saddhānusārimhi	132
Saddhāmattaṁ	133
Saddhe	280
Saddho	225
Saddhaṁ niveseti	291
Santaggivessana	143
Santatavuttino	3
Santatasīlā	3
Santiṭṭhati	98
Santi hi Kandaraka	3
Santo	302
Santhāgāraṁ	8
Sadukkhaṁ	137
Sadosaṁ	185
Sandānaṁ	298
Sandiṭṭhikaṁ	277
Sandhiṁ	83
Sanaṅkumārena	24
Sanighaṇḍuketubhānaṁ	249
Sanidānaṁ	167
Sannidhikārakaṁ kāme paribhuñjituṁ	162
Sapadānacārino	166
Saparilāhaṁ	137
Sappatissena	128
Sappāṭihāriyaṁ	167
Sappitelena	8
Sampajjamānaṁ	72
Sampannakusalaṁ	183
Sampannanivāraṇapāvuraṇo	27
Sampannaphalaṁ	31
Sampayojetvā	165
Samparāyikāhaṁ bhante	246
Sammappadhānā	247
Sambodhagāmī	176
Sambodhasukhaṁ	119
Sambodhāya	22
Sabba-ahaṁkāramamaṁkāra-mānānusayānaṁ	137
Sabbakāyeneva	266
Sabbaṅgapaccaṅgiṁ	181

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သတ္တန္နံတွေဝ ကာယာနံ	၁၆၀
သတ္တာနံ ဟိတာဟိတံ	၅
သတိဏကဋ္ဌောဒကံ	၂၈၃
သတိနေပက္ကေန	၂၁
သတိသမ္မောသာ	၁၁၉
သတိ သတိအာယတနေ	၁၄၁
သတ္တိမေ ဘိက္ခဝေ ပုဂ္ဂလာ	၁၃၁
သတ္တုဿဒေါ	၂၆၀
သတ္တုဿဒံ	၂၈၃
သတ္တေသု ဟာယမာနေသု	၁၀၈
သဓညံ	၂၈၃
သဒ္ဓမ္မသညတ္တိ	၈၂
သဒ္ဓမ္မေ အန္တရဓာယမာနေ	၁၀၈
သဒ္ဓမ္မေဟိ	၂၁
သဒ္ဓါဇာတော	၁၃၄
သဒ္ဓါမတ္တကေန ဝဟတိ ပေမမတ္တကေန	၁၀၈
သဒ္ဓါဝိမုတ္တော	၁၃၂
သဒ္ဓါနိဝိဋ္ဌာ	၁၃၃
သဒ္ဓါနုသာရိမှိ	၁၃၂
သဒ္ဓါမတ္တံ	၁၃၃
သဒ္ဓေ	၂၈၀
သဒ္ဓေါ	၂၂၅
သဒ္ဓံ နိဝေသေတိ	၂၉၁
သန္တဂ္ဂိဝေဿန	၁၄၃
သန္တတဝုတ္တိနော	၃
သန္တတသီလာ	၃
သန္တိဋ္ဌတိ	၉၈
သန္တိ ဟိ ကန္ဒရက	၃
သန္တော	၃၀၂
သန္ထာဂါရံ	၈
သဒုက္ခံ	၁၃၇
သဒေါသံ	၁၈၅
သန္ဒာနံ	၂၉၈
သန္ဒိဋ္ဌိကံ	၂၇၇
သန္ဓိံ	၈၃
သနင်္ကုမာရေန	၂၄
သနိဃဏ္ဍုကေဋုဘာနံ	၂၄၉
သနိဒါနံ	၁၆၇
သန္နိဓိကာရကံ ကာမေ ပရိဘုဉ္ဇိတုံ	၁၆၂
သပဒါနစာရိနော	၁၆၆
သပရိဠာဟံ	၁၃၇
သပ္ပတိဿေန	၁၂၈
သပ္ပါဋိဟာရိယံ	၁၆၇
သပ္ပိတေလေန	၈
သမ္ပဇ္ဇမာနံ	၇၂
သမ္ပန္နကုသလံ	၁၈၃
သမ္ပန္နနိဝါရဏပါဝုရဏော	၂၇
သမ္ပန္နဖလံ	၃၁
သမ္ပယောဇေတွာ	၁၆၅
သမ္ပရာယိကာဟံ ဘန္တေ	၂၄၆
သမ္မပ္ပဓာနာ	၂၄၇
သမ္ဗောဓဂါမီ	၁၇၆
သမ္ဗောဓသုခံ	၁၁၉
သမ္ဗောဓာယ	၂၂
သဗ္ဗအဟံကာရမမံကာရမာနာနုသယာနံ	၁၃၇
သဗ္ဗကာယေနေဝ	၂၆၆
သဗ္ဗင်္ဂပစ္စင်္ဂိံ	၁၈၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sabbamaññitānaṁ	137
Sabbayogavisaṁyuttaṁ	300
Sabbavāridhuto	41
Sabbavāriphuṭo	41
Sabbavāriyutto	41
Sabbavārivārito	41
Sabbasanthariṁ santhāgāraṁ santharitvā	12
Sabbasaṁyojanaṁ	298
Sabbākārasampanno	180
Sabbā tā rattiṁ	115
Sabbāmitte	277
Sabbe jīvā	84
Sabbe pāṇā	84
Sabbe bhūtā	84
Sabbe sattā	84
Sabbaṁ me nakkhamati	142
Sabbaṁ pahāya gamanīyaṁ	211
Sabyābajjhakāyasaṅkhāro	73
Sabyābajjhā phassā phussanti	73
Sabyābajjho	239
Sabyābajjhaṁ	73
Sabyābajjhaṁ lokaṁ	73
Samaggā bhuñjissāma	115
Samaṇaseyyānurūpaṁ maññe	147
Samaṇā vā brāhmaṇā vā	91
Samaṇayakkho	4
Samaṇe Gotame	163
Samaṇena vā	12
Samatittikaṁ	165

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Samattaṁ samādinnaṁ	71
Samadhigayha tiṭṭhati	184
Samannāgato	286
Samannesi	252
Samayappavādakaṁ	183
Samayopi kho te Bhaddāli	106
Samavaṭṭakkhandho	261
Samavāpakaṁ	117
Samavepākiniyā	225
Samasamā	159
Sammadeva	75
Sammāñāṇaṁ	114
Sammā dukkhakkhaya-gāminiyā	225
Sammāpaṭipattiṁ	302
Sammāsambuddhena	9
Samihitaṁ	290
Sammuccā	304
Samudācarati	208
Samudācaranti	118
Samudācāruppannaṁ	174
Samuddakkhāyikā	156
Samussitaṁ	208
Sameti	153
Samohaṁ	185
Sayaṁ abhiññā sacchikatvā	75
Sayaṁvasī	151
Sarasaṅkappā	118
Sarassa	205
Sarāgaṁ	185
Saritā anussaritā	21

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သဗ္ဗမညိတာနံ	၁၃၇
သဗ္ဗယောဂဝိသံယုတ္တံ	၃၀၀
သဗ္ဗဝါရိဓုတော	၄၁
သဗ္ဗဝါရိဖုဋော	၄၁
သဗ္ဗဝါရိယုတ္တော	၄၁
သဗ္ဗဝါရိဝါရိတော	၄၁
သဗ္ဗသန္ထရိံ သန္ထာဂါရံ သန္ထရိတွာ	၁၂
သဗ္ဗသံယောဇနံ	၂၉၈
သဗ္ဗာကာရသမ္ပန္နော	၁၈၀
သဗ္ဗာ တာ ရတ္တိံ	၁၁၅
သဗ္ဗာမိတ္တေ	၂၇၇
သဗ္ဗေ ဇီဝါ	၈၄
သဗ္ဗေ ပါဏာ	၈၄
သဗ္ဗေ ဘူတာ	၈၄
သဗ္ဗေ သတ္တာ	၈၄
သဗ္ဗံ မေ နက္ခမတိ	၁၄၂
သဗ္ဗံ ပဟာယ ဂမနီယံ	၂၁၁
သဗျာဗဇ္ဈကာယသင်္ခါရော	၇၃
သဗျာဗဇ္ဈာ ဖဿာ ဖုသန္တိ	၇၃
သဗျာဗဇ္ဈော	၂၃၉
သဗျာဗဇ္ဈံ	၇၃
သဗျာဗဇ္ဈံ လောကံ	၇၃
သမဂ္ဂါ ဘုဉ္ဇိဿာမ	၁၁၅
သမဏသေယျာနုရူပံ မညေ	၁၄၇
သမဏာ ဝါ ဗြာဟ္မဏာ ဝါ	၉၁
သမဏယက္ခော	၄
သမဏေ ဂေါတမေ	၁၆၃
သမဏေန ဝါ	၁၂
သမတိတ္တိကံ	၁၆၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သမတ္တံ သမာဒိန္နံ	၇၁
သမဓိဂယှ တိဋ္ဌတိ	၁၈၄
သမန္နာဂတော	၂၈၆
သမန္နေသိ	၂၅၂
သမယပ္ပဝါဒကံ	၁၈၃
သမယောပိ ခေါ တေ ဘဒ္ဒါလိ	၁၀၆
သမဝဋ္ဋက္ခန္ဓော	၂၆၁
သမဝါပကံ	၁၁၇
သမဝေပါကိနိယာ	၂၂၅
သမသမာ	၁၅၉
သမ္မဒေဝ	၇၅
သမ္မာဉာဏံ	၁၁၄
သမ္မာ ဒုက္ခက္ခယဂါမိနိယာ	၂၂၅
သမ္မာပဋိပတ္တိံ	၃၀၂
သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန	၉
သမိဟိတံ	၂၉၀
သမ္မုစ္စာ	၃၀၄
သမုဒါစရတိ	၂၀၈
သမုဒါစရန္တိ	၁၁၈
သမုဒါစာရုပ္ပန္နံ	၁၇၄
သမုဒ္ဒက္ခာယိကာ	၁၅၆
သမုဿိတံ	၂၀၈
သမေတိ	၁၅၃
သမောဟံ	၁၈၅
သယံ အဘိညာ သစ္ဆိကတွာ	၇၅
သယံဝသီ	၁၅၁
သရသင်္ကပ္ပါ	၁၁၈
သရဿ	၂၀၅
သရာဂံ	၁၈၅
သရိတာ အနုဿရိတာ	၂၁

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sarūpavacchāya	8
Sallakatto	277
Savanīyo	270
Savighātaṁ	137
Sasakkaṁ	158
Sasakkaṁ na karaṇīyaṁ	90
Sasāgarantaṁ	212
Sahakathī	139
Sahanukkamaṁ	298
Sahadhammiko vādānuvādo	33
Sahavatthebhi sobhati	209
Sahitaṁ me	164
Saheturūpaṁ	246
Sāṭheyyatā	5
Sāṭheyyāni	5
Sādānesu	299
Sādhupaññassa	68
Sādhu me bhavaṁ Gotamo	139
Sādhusammatā	164
Sādhu sādhu Ānanda	24
Sādhu hoti	63
Sānuggahā	282
Sāni haranti	31
Sā pana doṇiyā	280
Sāpi nāma bhikkhave saddhā nāhosi	134
Sāmaññaṁ	117
Sāmaññaṁ pattā	159
Sāmukkaṁsikā	65

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sāyamanusiṭṭho pāto visesaṁ adhigamissati	226
Sārattarattā	282
Sārāgāya santike	86
Sāre patiṭṭhitaṁ	138
Sāhuḷicīrena	153
Svāgataṁ bhoto Ānandassa	157
Sikkhākāmā	116
Sikkhaṁ paccakkhāya	99
Sitaṁ pātvākāsi	193
Sithilahanuno	100
Siyā aññathattaṁ	122
Siyā no	39
Siyā kukkuccaṁ siyāvippaṭisāro	104
Sirivaḍḍhaṁ mahāmattaṁ	239
Sīlakathaṁ	64
Sītibhūto	7
Sītodakapaṭikkhitto	40
Sīlavā	286
Sīlavā hoti	185
Sīlasampanno	21
Sīlena	161
Sīhapubbaddhakāyo	260
Sīhahanu	262
Sīhāva ekacarā	274
Sukkavipākaṁ	72
Sukko	221
Sukkaṁ	72

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သရူပဝစ္ဆာယ	၈
သလ္လကတ္တော	၂၇၇
သဝနီယော	၂၇၀
သဝိဃာတံ	၁၃၇
သသက္ကံ	၁၅၈
သသက္ကံ န ကရဏီယံ	၉၀
သသာဂရန္တံ	၂၁၂
သဟကထီ	၁၃၉
သဟာနုက္ကမံ	၂၉၈
သဟဓမ္မိကော ဝါဒါနုဝါဒေါ	၃၃
သဟဝတ္ထေဘိ သောဘတိ	၂၀၉
သဟိတံ မေ	၁၆၄
သဟေတုရူပံ	၂၄၆
သာဋ္ဌေယျတာ	၅
သာဋ္ဌေယျာနိ	၅
သာဒါနေသု	၂၉၉
သာဓုပညဿ	၆၈
သာဓု မေ ဘဝံ ဂေါတမော	၁၃၉
သာဓုသမ္မတာ	၁၆၄
သာဓု သာဓု အာနန္ဒ	၂၄
သာဓု ဟောတိ	၆၃
သာနုဂ္ဂဟာ	၂၈၂
သာနိ ဟရန္တိ	၃၁
သာ ပန ဒေါဏိယာ	၂၈၀
သာပိ နာမ ဘိက္ခဝေ သဒ္ဓါ နာဟောသိ	၁၃၄
သာမညံ	၁၁၇
သာမညံ ပတ္တာ	၁၅၉
သာမုက္ကံသိကာ	၆၅

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သာယမနုသိဋ္ဌော ပါတော ဝိသေသံ အဓိဂမိဿတိ	၂၂၆
သာရတ္တရတ္တာ	၂၈၂
သာရာဂါယ သန္တိကေ	၈၆
သာရေ ပတိဋ္ဌိတံ	၁၃၈
သာဟုဠိစီရေန	၁၅၃
သွာဂတံ ဘောတော အာနန္ဒဿ	၁၅၇
သိက္ခာကာမာ	၁၁၆
သိက္ခံ ပစ္စက္ခာယ	၉၉
သိတံ ပါတွာကာသိ	၁၉၃
သိထိလဟနုနော	၁၀၀
သိယာ အညထတ္တံ	၁၂၂
သိယာ နော	၃၉
သိယာ ကုက္ကုစ္စံ သိယာ-ဝိပ္ပဋိသာရော	၁၀၄
သိရိဝဍ္ဎံ မဟာမတ္တံ	၂၃၉
သီလကထံ	၆၄
သီတိဘူတော	၇
သီတောဒကပဋိက္ခိတ္တော	၄၀
သီလဝါ	၂၈၆
သီလဝါ ဟောတိ	၁၈၅
သီလသမ္ပန္နော	၂၁
သီလေန	၁၆၁
သီဟပုဗ္ဗဒ္ဓကာယော	၂၆၀
သီဟဟနု	၂၆၂
သီဟာဝ ဧကစရာ	၂၇၄
သုက္ကဝိပါကံ	၇၂
သုက္ကော	၂၂၁
သုက္ကံ	၇၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sukhadukkhe	161
Sukhapaṭisaṁvedī	7
Sukhaparibhato	202
Sukhī	151
Sukhedhito	202
Sukhaṁ upalabbhati	81
Sugataṁ	300
Sujāto	275
Suṇohi yassāhaṁ sāvako	68
Suṇantu dhammaṁ kālena	235
Sutaparisaṅkitaṁ	33
Sutametaṁ	35
Sutametaṁ bhante	63
Sutaṁ	33
Suttaguḷe	162
Suttabandhanehi	191
Suparikammakato	180
Suppatiṭṭhitacittā	4
Suppatiṭṭhitapādo	257
Supinasatāni	161
Subhagavaniko	304
Subhāsubhaṁ	299
Subho	180
Subhanteva adhimutto hoti	176
Sumano	183
Sumukho	275
Suruci	275
Suvaṇṇadubbaṇṇāni	177

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Suvaṇṇavaṇṇo	259
Susamacittassa	68
Susamatto samādinno	82
Susukkadāṭho	275
Susukābhayaṁ	123
Sūkarakhatāyaṁ	141
Sūpeyyaṁ	115
Sūrakathā	156
Sūrā	252
Sekhāya vijjāya pattabbaṁ	140
Sekho pāṭipado	19
Seho	144
Senāsanāni paññāpayamānā	120
Seniyo	71
Semhārassa	100
Seyyathāpi manussā	74
Seyyathāpi Rāhula rañño nāgo	89
Seyyathāpi mahāsamuddo	138
Seyyathidaṁ	251
Seyyo	292
Seyyaṁso	292
Serivihārena	128
Serī	151
So kho panassa āyasmā	127
Socayato	83
Soṇḍāyapi kammaṁ karoti	90
So tattha ṭhito	103
So tehi dhammehi	102

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သုခဒုက္ခေ	၁၆၁
သုခပဋိသံဝေဒီ	၇
သုခပရိဘတော	၂၀၂
သုခီ	၁၅၁
သုခေဓိတော	၂၀၂
သုခံ ဥပလဗ္ဘတိ	၈၁
သုဂတံ	၃၀၀
သုဇာတော	၂၇၅
သုဏောဟိ ယဿာဟံ သာဝကော	၆၈
သုဏန္တု ဓမ္မံ ကာလေန	၂၃၅
သုတပရိသင်္ကိတံ	၃၃
သုတမေတံ	၃၅
သုတမေတံ ဘန္တေ	၆၃
သုတံ	၃၃
သုတ္တဂုဠေ	၁၆၂
သုတ္တဗန္ဓနေဟိ	၁၉၁
သုပရိကမ္မကတော	၁၈၀
သုပ္ပတိဋ္ဌိတစိတ္တာ	၄
သုပ္ပတိဋ္ဌိတပါဒေါ	၂၅၇
သုပိနသတာနိ	၁၆၁
သုဘဂဝနိကော	၃၀၄
သုဘာသုဘံ	၂၉၉
သုဘော	၁၈၀
သုဘန္တေဝ အဓိမုတ္တော ဟောတိ	၁၇၆
သုမနော	၁၈၃
သုမုခေါ	၂၇၅
သုရုစိ	၂၇၅
သုဝဏ္ဏဒုဗ္ဗဏ္ဏာနိ	၁၇၇

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော	၂၅၉
သုသမစိတ္တဿ	၆၈
သုသမတ္တော သမာဒိန္နော	၈၂
သုသုက္ကဒါဌော	၂၇၅
သုသုကာဘယံ	၁၂၃
သူကရခတာယံ	၁၄၁
သူပေယျံ	၁၁၅
သူရကထာ	၁၅၆
သူရာ	၂၅၂
သေခါယ ဝိဇ္ဇာယ ပတ္တဗ္ဗံ	၁၄၀
သေခေါ ပါဋိပဒေါ	၁၉
သေ္ဟော	၁၄၄
သေနာသနာနိ ပညာပယမာနာ	၁၂၀
သေနိယော	၇၁
သေမှာရဿ	၁၀၀
သေယျထာပိ မနုဿာ	၇၄
သေယျထာပိ ရာဟုလ ရညော နာဂေါ	၈၉
သေယျထာပိ မဟာသမုဒ္ဒေါ	၁၃၈
သေယျထိဒံ	၂၅၁
သေယျော	၂၉၂
သေယျံသော	၂၉၂
သေရိဝိဟာရေန	၁၂၈
သေရီ	၁၅၁
သော ခေါ ပနဿ အာယသ္မာ	၁၂၇
သောစယတော	၈၃
သောဏ္ဍာယပိ ကမ္မံ ကရောတိ	၉၀
သော တတ္ထ ဌိတော	၁၀၃
သော တေဟိ ဓမ္မေဟိ	၁၀၂

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sotaṁ	291
So tattha ṭhito	103
Sottisināniṁ	194
So dāni	76
Sodhento	210
So na sakkuṇeyya	117
Sopāsi kammavādī	137
Sobbhe	230
Somā ca bhaginī sakulā ca bhaginī	245
So vatassaṁ	117
So vā maṁ aparantaṁ	187
So vivicceva kāmehi	107
Saṁkileso	65
Saṁghāṭiṁ paññāpetvā	20
Saṁpucchituṁ āgacchanti	289
Saṁpurekkharonti	289
Saṁyamena	83
Saṁyogāya	86
Saṁyojanāni	101
Saṁyutto	118
Saṁvarāya	149
Saṁvutaṁ	149
Saṁviggo	148
Saṁvibhattesu dhammesu	237
Saṁvutattassa	68
Saṁsāro	299
Saṁsuddhagahaṇiko	285
[Ha]	
Hatthakukkuccaṁ	267
Hatthānaṁ	205
Hatthatthaṁ gacchanti	229
Hatthārohaputto	1
Hatthismiṁ	211
Hatthesu dhotesu	268
Handa	121
Haratha bhante haratha bhadramukhā	198
Harāyitabbaṁ	90
Haliddavasanaṁ	70
Hassakaṁyeva	304
Hīne	293
Heturūpaṁ	246
Hoti ca na ca hoti	137

ပဒါနုက္ကမော	ပိဋ္ဌင်္ကော
[သ]	
သောတံ	၂၉၁
သော တတ္ထ ဌိတော	၁၀၃
သောတ္တိသိနာနိံ	၁၉၄
သော ဒါနိ	၇၆
သောဓေန္တော	၂၁၀
သော န သက္ကုဏေယျ	၁၁၇
သောပါသိ ကမ္မဝါဒီ	၁၃၇
သောဗ္ဘေ	၂၃၀
သောမာ စ ဘဂိနီ သကုလာ စ ဘဂိနီ	၂၄၅
သော ဝတဿံ	၁၁၇
သော ဝါ မံ အပရန္တံ	၁၈၇
သော ဝိဝိစ္စေဝ ကာမေဟိ	၁၀၇
သံကိလေသော	၆၅
သံဃာဋိံ ပညာပေတွာ	၂၀
သံပုစ္ဆိတုံ အာဂစ္ဆန္တိ	၂၈၉
သံပုရေက္ခရောန္တိ	၂၈၉
သံယမေန	၈၃
သံယောဂါယ	၈၆
သံယောဇနာနိ	၁၀၁
သံယုတ္တော	၁၁၈
သံဝရာယ	၁၄၉
သံဝုတံ	၁၄၉
သံဝိဂ္ဂေါ	၁၄၈
သံဝိဘတ္တေသု ဓမ္မေသု	၂၃၇
သံဝုတတ္တဿ	၆၈
သံသာရော	၂၉၉
သံသုဒ္ဓဂဟဏိကော	၂၈၅
[ဟ]	
ဟတ္ထကုက္ကုစ္စံ	၂၆၇
ဟတ္ထာနံ	၂၀၅
ဟတ္ထတ္ထံ ဂစ္ဆန္တိ	၂၂၉
ဟတ္ထာရောဟပုတ္တော	၁
ဟတ္ထိသ္မိံ	၂၁၁
ဟတ္ထေသု ဓောတေသု	၂၆၈
ဟန္ဒ	၁၂၁
ဟရထ ဘန္တေ ဟရထ ဘဒြမုခါ	၁၉၈
ဟရာယိတဗ္ဗံ	၉၀
ဟလိဒ္ဒဝသနံ	၇၀
ဟဿကံယေဝ	၃၀၄
ဟီနေ	၂၉၃
ဟေတုရူပံ	၂၄၆
ဟောတိ စ န စ ဟောတိ	၁၃၇

Majjhimapaṇṇāsaṭṭhakathāya

Nānāpāṭhā

Paṭhamo Mūlapāṭho, Sī = Sīhaḷapotthakaṁ, Syā = Syāmapotthakaṁ, Kaṁ = Kambojapotthakaṁ, I = Iṅgalisapotthakaṁ, Ka = kesuci Marammapotthakesu dissamānapāṭho, Ka-Sī = kesuci Sīhaḷapotthakesu dissamānapāṭho.

Majjhimapaṇṇāsaṭṭhakathāya

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Agathitoti taṇhāya agathito = Agadhitoti taṇhāya agadhito (Syā, Ka)	35
Aggihomasālāyaṁ = Aggihottasālāyaṁ (Sī, Syā)	146
Aṅgulimattampi = Aṅgulimattampi aḍḍhaṅgulimattampi (Sī)	270
Acelakapāḷiṁ = Acelakaladdhiṁ (Sī, Syā)	189
Acalo anobaddho = Acalāsanabandho (Sī, Syā)	96
Acchindananti = Acchaḍḍhananti (Sī), Aviñchananti (Ṭīkā)	246
Ajānāpetvā = Anāṇāpetvā (Sī)	62
Aññajātiko = Aññā jātīti (Syā, Ka)	296
Aññatrayogenāti = Aññatthayogenāti (Sī, Syā)	138
Aññārādhanaṁ = Aññāyārādhanaṁ (Ka)	134
Aññe"ti = Aññoti (Sī, Syā)	58
Aññaṁ = Aññena (Syā)	184
Aṭṭhārasa = Sattarasāṭṭhārasa (Ka)	89
Atappakataraṁ = Anukappataraṁ (Syā)	80
Atthatthitaṁ = Attatthiyā (Sī, Syā), Attatthāya (Pāḷiyaṁ)	56
Attani = Attanā (Syā)	44
Attano attano = Attano (Sī, Syā)	120
Atthaviññāpanikaṁ = Atthaviññāpanikaṁ apisuṇaṁ (Sī, Syā)	299
Attā kilamito = Attakilamatho (Syā, Ka)	74

မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသဋ္ဌကထာယ

နာနာပါဌာ

ပဌမော မူလပါဌော၊ သီ…သီဟဠပေါတ္ထကံ၊ သျာ…သျာမပေါတ္ထကံ၊ ကံ…ကမ္ဗောဇပေါတ္ထကံ၊ ဣ…ဣင်္ဂလိသပေါတ္ထကံ၊ က…ကေသုစိ မရမ္မ-ပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနပါဌော၊ က-သီ…ကေသုစိ သီဟဠပေါတ္ထကေသု ဒိဿမာနပါဌော။

မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသဋ္ဌကထာယ

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အဂထိတောတိ တဏှာယ အဂထိတော = အဂဓိတောတိ တဏှာယ အဂဓိတော (သျာ၊ က)	၃၅
အဂ္ဂိဟောမသာလာယံ = အဂ္ဂိဟောတ္တသာလာယံ (သီ၊ သျာ)	၁၄၆
အင်္ဂုလိမတ္တမ္ပိ = အင်္ဂုလိမတ္တမ္ပိ အဍ္ဎင်္ဂုလိမတ္တမ္ပိ (သီ)	၂၇၀
အစေလကပါဠိံ = အစေလကလဒ္ဓိံ (သီ၊ သျာ)	၁၈၉
အစလော အနောဗဒ္ဓေါ = အစလာသနဗန္ဓော (သီ၊ သျာ)	၉၆
အစ္ဆိန္ဒနန္တိ = အစ္ဆဍ္ဎနန္တိ (သီ)၊ အဝိဉ္ဆနန္တိ (ဋီကာ)	၂၄၆
အဇာနာပေတွာ = အနာဏာပေတွာ (သီ)	၆၂
အညဇာတိကော = အညာ ဇာတီတိ (သျာ၊ က)	၂၉၆
အညတြယောဂေနာတိ = အညတ္ထယောဂေနာတိ (သီ၊ သျာ)	၁၃၈
အညာရာဓနံ = အညာယာရာဓနံ (က)	၁၃၄
အညေ’’တိ = အညောတိ (သီ၊ သျာ)	၅၈
အညံ = အညေန (သျာ)	၁၈၄
အဋ္ဌာရသ = သတ္တရသာဋ္ဌာရသ (က)	၈၉
အတပ္ပကတရံ = အနုကပ္ပတရံ (သျာ)	၈၀
အတ္တတ္ထိတံ = အတ္တတ္ထိယာ (သီ၊ သျာ)၊ အတ္တတ္ထာယ (ပါဠိယံ)	၅၆
အတ္တနိ = အတ္တနာ (သျာ)	၄၄
အတ္တနော အတ္တနော = အတ္တနော (သီ၊ သျာ)	၁၂၀
အတ္ထဝိညာပနိကံ = အတ္ထဝိညာပနိကံ အပိသုဏံ (သီ၊ သျာ)	၂၉၉
အတ္တာ ကိလမိတော = အတ္တကိလမထော (သျာ၊ က)	၇၄

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Atidūre = Avidūre (Ka)	265
Aticāriyamāno = Abhittharayamāno (Sī), Abhitārayamāno (Syā)	277
Atisugandho = Atisugandhagandho (Sī, Syā)	150
Atthidevāti = Adhidevāti (Ka)	309
Aduṭṭhassa = Anuṭṭhassa (Ka)	69
Adaṁsu = Paṭṭhapesuṁ (Sī)	163
Adhidevā nāma = Atidevā nāma (Sī, Syā)	309
Adhimānamattampi = Atimānamattampi (Ka)	29
Anajjhopannoti na adhi-opanno = Anajjhāpannoti na adhi-āpanno (Syā)	35
Anappāhāroti = Appāhāroti (Sī, Syā)	165
Anavajjaṭṭhena = Ārogya-anavajjaṭṭhena (Sī)	158
Aniyataṁ = Adassitaṁ (Ka)	240
Anuññātā = Anumatā (Ka)	24
Anicchakā = Anicchamānakā (Sī), Anicchantā (Ka)	202
Anussukko = Anuyutto (Dī-Ṭṭha 1. 222 piṭṭhe.)	251
Antarāvāro = Anantaravāro (Sī)	180
Antosamāpattikkhaṇeyeva = Antosamāpattiyaṁ samāpattikkhaṇe ceva (Sī, Syā)	102
Apariyattaṁ = Apariyantaṁ (Sī, Syā)	120
Aparihānadhammo = Appahānadhammo (Sī, Syā, Ka)	140
Apassitvā = Asahitvā (Ka)	207
Apicāpi so = Athāpi so (Syā, Ka)	58
Appiyaṁ = Asaddhiyaṁ (Ka)	71
Apphoṭentā = Na appoṭhentā (Syā, Ka)	263
Abbhussakkamānaṁ = Abbhussukkamānaṁ (Syā)	54
Abyositattāti = Asositattāti (Sī)	212
Abhido = Abhidosaṁ (Ka)	188

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္က
[အ]	
အတိဒူရေ = အဝိဒူရေ (က)	၂၆၅
အတိစာရိယမာနော = အဘိတ္ထရယမာနော (သီ)၊ အဘိတာရယမာနော (သျာ)	၂၇၇
အတိသုဂန္ဓော = အတိသုဂန္ဓဂန္ဓော (သီ၊ သျာ)	၁၅၀
အတ္ထိဒေဝါတိ = အဓိဒေဝါတိ (က)	၃၀၉
အဒုဋ္ဌဿ = အနုဋ္ဌဿ (က)	၆၉
အဒံသု = ပဋ္ဌပေသုံ (သီ)	၁၆၃
အဓိဒေဝါ နာမ = အတိဒေဝါ နာမ (သီ၊ သျာ)	၃၀၉
အဓိမာနမတ္တမ္ပိ = အတိမာနမတ္တမ္ပိ (က)	၂၉
အနဇ္ဈောပန္နောတိ န အဓိဩပန္နော = အနဇ္ဈာပန္နောတိ န အဓိအာပန္နော (သျာ)	၃၅
အနပ္ပါဟာရောတိ = အပ္ပါဟာရောတိ (သီ၊ သျာ)	၁၆၅
အနဝဇ္ဇဋ္ဌေန = အာရောဂျအနဝဇ္ဇဋ္ဌေန (သီ)	၁၅၈
အနိယတံ = အဒဿိတံ (က)	၂၄၀
အနုညာတာ = အနုမတာ (က)	၂၄
အနိစ္ဆကာ = အနိစ္ဆမာနကာ (သီ)၊ အနိစ္ဆန္တာ (က)	၂၀၂
အနုဿုက္ကော = အနုယုတ္တော (ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၂၂၂-ပိဋ္ဌေ။)	၂၅၁
အန္တရာဝါရော = အနန္တရဝါရော (သီ)	၁၈၀
အန္တောသမာပတ္တိက္ခဏေယေဝ = အန္တောသမာပတ္တိယံ သမာပတ္တိက္ခဏေ စေဝ (သီ၊ သျာ)	၁၀၂
အပရိယတ္တံ = အပရိယန္တံ (သီ၊ သျာ)	၁၂၀
အပရိဟာနဓမ္မော = အပ္ပဟာနဓမ္မော (သီ၊ သျာ၊ က)	၁၄၀
အပဿိတွာ = အသဟိတွာ (က)	၂၀၇
အပိစာပိ သော = အထာပိ သော (သျာ၊ က)	၅၈
အပ္ပိယံ = အသဒ္ဓိယံ (က)	၇၁
အပ္ဖောဋေန္တာ = န အပ္ပောဌေန္တာ (သျာ၊ က)	၂၆၃
အဗ္ဘုဿက္ကမာနံ = အဗ္ဘုဿုက္ကမာနံ (သျာ)	၅၄
အဗျောသိတတ္တာတိ = အသောသိတတ္တာတိ (သီ)	၂၁၂
အဘိဒေါ = အဘိဒေါသံ (က)	၁၈၈

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Abhisaṅkhāsīti = Saṅkhāsīti (Sī, Syā)	229
Ayaṁ kāraṇā kariyati = Idaṁ kāraṇaṁ kariyati (Syā)	111
Araṭṭhaṁ karissantīti = Raṭṭhaṁ pīḷaṁ karissantīti (Sī, Syā)	44
Ariyiddhiyaṁ = Ariyasiddhiyaṁ (Sī)	206
Avañcayi = Aheṭhayi (Jātakapāḷiyaṁ)	48
Avabhūtā vāti = Avabhūtā cāti (Sī, Syā)	308
Avassayena mayā = Avassayo (Ka)	52
Avassikabhikkhukāle = Aḍḍhavassikabhikkhukāle (Syā)	89
Avirodhappasaṁsīnanti = Avirodhappasaṁsananti (Syā, Ka)	235
Asaṇṭhahanikaṁ = Asaṇṭhahanakaṁ (Sī, Syā)	45
Asati = Antaradhānesu (Ka)	108
Assa bhikkhuno = Sīlavantassa bhikkhuno (Sī, Syā)	23
Assātipāpaṁ = Atipāpaṁ (Syā, Ka)	292
Asuddhabrāhmaṇā = Suddā brāhmaṇā (Sī, Syā)	59
Asuvisuddhameva = Avisuddhameva (Sī, Syā)	177
Ahesuṁ = Akaṁsu (Sī)	215
Aṁsiyo = Rāsiyo (Ka)	79
Aṁsīsu = Rāsīsu (Ka)	79
[Ā]	
Āgatamhā = Āgamma (Sī)	278
Ācariyassa = Ācariyiniṁ (Sī)	227
Ājīvitapariyantanti = "Āpanakoṭikan"tipi pāṭho, ājīvapariyantanti (Syā)	243
Ātumārī mātumārīti = Ātu mātumārīti (Ka)	115
Ādaraṁ = Āgataṁ (Syā, Ka)	219
Ādānagahaṇamuñcana = ...puñchana (Ka)	37
Ānetīti = Anatīti (Sī)	301
Ānesiṁ = Ānayiṁ (Sī), Ānemi (Ka)	207
Āmantetvā = Āmantesi (Sī, Syā)	88

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အ]	
အဘိသင်္ခါသီတိ = သင်္ခါသီတိ (သီ၊ သျာ)	၂၂၉
အယံ ကာရဏာ ကရိယတိ = ဣဒံ ကာရဏံ ကရိယတိ (သျာ)	၁၁၁
အရဋ္ဌံ ကရိဿန္တီတိ = ရဋ္ဌံ ပီဠံ ကရိဿန္တီတိ (သီ၊ သျာ)	၄၄
အရိယိဒ္ဓိယံ = အရိယသိဒ္ဓိယံ (သီ)	၂၀၆
အဝဉ္စယိ = အဟေဌယိ (ဇာတကပါဠိယံ)	၄၈
အဝဘူတာ ဝါတိ = အဝဘူတာ စာတိ (သီ၊ သျာ)	၃၀၈
အဝဿယေန မယာ = အဝဿယော (က)	၅၂
အဝဿိကဘိက္ခုကာလေ = အဍ္ဎဝဿိကဘိက္ခုကာလေ (သျာ)	၈၉
အဝိရောဓပ္ပသံသီနန္တိ = အဝိရောဓပ္ပသံသနန္တိ (သျာ၊ က)	၂၃၅
အသဏ္ဌဟနိကံ = အသဏ္ဌဟနကံ (သီ၊ သျာ)	၄၅
အသတိ = အန္တရဓာနေသု (က)	၁၀၈
အဿ ဘိက္ခုနော = သီလဝန္တဿ ဘိက္ခုနော (သီ၊ သျာ)	၂၃
အဿာတိပါပံ = အတိပါပံ (သျာ၊ က)	၂၉၂
အသုဒ္ဓဗြာဟ္မဏာ = သုဒ္ဒါ ဗြာဟ္မဏာ (သီ၊ သျာ)	၅၉
အသုဝိသုဒ္ဓမေဝ = အဝိသုဒ္ဓမေဝ (သီ၊ သျာ)	၁၇၇
အဟေသုံ = အကံသု (သီ)	၂၁၅
အံသိယော = ရာသိယော (က)	၇၉
အံသီသု = ရာသီသု (က)	၇၉
[အာ]	
အာဂတမှာ = အာဂမ္မ (သီ)	၂၇၈
အာစရိယဿ = အာစရိယိနိံ (သီ)	၂၂၇
အာဇီဝိတပရိယန္တန္တိ = “အာပနကောဋိကန်”တိပိ ပါဌော၊ အာဇီဝပရိယန္တန္တိ (သျာ)	၂၄၃
အာတုမာရီ မာတုမာရီတိ = အာတု မာတုမာရီတိ (က)	၁၁၅
အာဒရံ = အာဂတံ (သျာ၊ က)	၂၁၉
အာဒါနဂဟဏမုဉ္စန = ...ပုဉ္ဆန (က)	၃၇
အာနေတီတိ = အနတီတိ (သီ)	၃၀၁
အာနေသိံ = အာနယိံ (သီ)၊ အာနေမိ (က)	၂၀၇
အာမန္တေတွာ = အာမန္တေသိ (သီ၊ သျာ)	၈၈

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ā]	
Āvaṭṭito = Āvañcito (Ka)	284
Āvijjhitvā = Āvijjitvā (Ṭīkā)	283
Āvuso = Āmāvuso (Sī)	121
Āvedhitaṁ = Āvellitaṁ (Pāḷiyaṁ), Āveṭhitaṁ (Sī, Syā)	57
[I]	
Itvevāti = Icceva (Syā)	230
Idha = Idaṁ (Ka)	118
Imināva = Iminā ca (Sī)	272
Imehi pañcahi = Pañcahi kūṭeti (Sī)	25
Isidattapurāṇāti = Isidantapurāṇāti (Syā, Ka)	243
[U]	
Ukkaṇṭhitatā = Ukkaṇṭhitā (Sī, Ka)	99
Uggatuggatameva = Uggatabhūtaṁ tameva (Ka)	210
Uccakulāti = Uccakulānīti (Syā), Uccakuleti (Ka)	171
Uccinitvāti = Ucchinditvāti (Ka)	166
Ucchindantā = Ocinantā (Sī, Syā)	51
Uḍḍīyeyyāti = Uḍḍeyyāti (Sī), Uyyayeyya (Syā)	31
Uṇhameva = Uṇhuṇhameva (Sī)	104
Uṇhavīriyāni = Uṇhavirissāni (Syā)	149
Uṇhīsaṁ patto = Uṇhīsapaṭṭo (Sī)	258
Udakadānaṁ āharanto viya = Udaraṁ āhananto viya (Sī), Udakādānaṁ āharanto viya (Syā)	267
Udenoti = Utenoti (Ka)	224
Upakārāya = Upakārāvahaṁ (Dī-Ṭṭha 1. 220 piṭṭhe.)	249
Upapannaphalanti = Uppannaphalanti (Sī, Syā)	31
Upabhogo = Sambhogo (Ka)	114
Upasaṅkamanto = Upasaṅkamito (?)	114
Upasumbheyyāti = Upacchumbheyyāti (Sī), Upaccambheyyāti (Syā)	30

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[အာ]	
အာဝဋ္ဋိတော = အာဝဉ္စိတော (က)	၂၈၄
အာဝိဇ္ဈိတွာ = အာဝိဇ္ဇိတွာ (ဋီကာ)	၂၈၃
အာဝုသော = အာမာဝုသော (သီ)	၁၂၁
အာဝေဓိတံ = အာဝေလ္လိတံ (ပါဠိယံ)၊ အာဝေဌိတံ (သီ၊ သျာ)	၅၇
[ဣ]	
ဣတွေဝါတိ = ဣစ္စေဝ (သျာ)	၂၃၀
ဣဓ = ဣဒံ (က)	၁၁၈
ဣမိနာဝ = ဣမိနာ စ (သီ)	၂၇၂
ဣမေဟိ ပဉ္စဟိ = ပဉ္စဟိ ကူဋေဟိ (သီ)	၂၅
ဣသိဒတ္တပုရာဏာတိ = ဣသိဒန္တပုရာဏာတိ (သျာ၊ က)	၂၄၃
[ဥ]	
ဥက္ကဏ္ဌိတတာ = ဥက္ကဏ္ဌိတာ (သီ၊ က)	၉၉
ဥဂ္ဂတုဂ္ဂတမေဝ = ဥဂ္ဂတဘူတံ တမေဝ (က)	၂၁၀
ဥစ္စကုလာတိ = ဥစ္စကုလာနီတိ (သျာ)၊ ဥစ္စကုလေတိ (က)	၁၇၁
ဥစ္စိနိတွာတိ = ဥစ္ဆိန္ဒိတွာတိ (က)	၁၆၆
ဥစ္ဆိန္ဒန္တာ = ဩစိနန္တာ (သီ၊ သျာ)	၅၁
ဥဍ္ဍီယေယျာတိ = ဥဍ္ဍေယျာတိ (သီ)၊ ဥယျယေယျ (သျာ)	၃၁
ဥဏှမေဝ = ဥဏှုဏှမေဝ (သီ)	၁၀၄
ဥဏှဝီရိယာနိ = ဥဏှဝိရိဿာနိ (သျာ)	၁၄၉
ဥဏှီသံ ပတ္တော = ဥဏှီသပဋ္ဋော (သီ)	၂၅၈
ဥဒကဒါနံ အာဟရန္တော ဝိယ = ဥဒရံ အာဟနန္တော ဝိယ (သီ)၊ ဥဒကာဒါနံ အာဟရန္တော ဝိယ (သျာ)	၂၆၇
ဥဒေနောတိ = ဥတေနောတိ (က)	၂၂၄
ဥပကာရာယ = ဥပကာရာဝဟံ (ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၂၂၀-ပိဋ္ဌေ။)	၂၄၉
ဥပပန္နဖလန္တိ = ဥပ္ပန္နဖလန္တိ (သီ၊ သျာ)	၃၁
ဥပဘောဂေါ = သမ္ဘောဂေါ (က)	၁၁၄
ဥပသင်္ကမန္တော = ဥပသင်္ကမိတော (?)	၁၁၄
ဥပသုမ္ဘေယျာတိ = ဥပစ္ဆုမ္ဘေယျာတိ (သီ)၊ ဥပစ္စမ္ဘေယျာတိ (သျာ)	၃၀

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[U]	
Uppāditaṁ rūpajjhānaṁ rūpaṁ = Uppāditaṁ rūpaṁ (Sī)	176
Upphālesīti = Opādesīti (Sī), Uppālesīti (Syā)	238
Uposathakammena = Uposathakammena va (Dī-Ṭṭha 1. 145 piṭṭhe.)	83
Umāpupphanti = Ummāpupphanti (Sī, Ka)	179
Uraṁ = Udare (Sī), Udaraṁ (Syā)	193
Ulloketvā = Oloketvā (Ka)	169
Uḷurājāva = Usabharājāva (Sī, Syā)	17
[E]	
Ekavimānasmiṁyeva = Ekavimānasmiṁ ye (Sī)	248
Ekasmiṁyeva = Ekekasmiṁyeva (Sī, Syā)	167
Ekāvajjanena ekacittena = Ekacittena ekajavanena (Sī, Syā)	246
Ekāhampi = Ettakaṁ kālampi (Ka), Ekampi (Syā)	307
Ekūnavīsati = Ekūnavīsatipucchā (Syā)	10
Ekekissā disāya = Na ekikāyādinnā viya (Ka)	284
Etesaṁ = Ete sabbe (Syā, Ka)	63
Ethāvuso = Evaṁ āvuso (Ka)	105
Evamanena = Evaṁ gamanena (Ka)	265
Evamevaṁ tampi = Evametampi (Sī, Syā)	142
Evamassa hi = Etassa hi (Sī, Syā)	112
Evamesa = Evameva (Sī, Syā, Ka)	304
Evarūpiṁ = Evarūpaṁ (Syā)	156
[O]	
Ogāhissati = Ogāhīyati (Sī, Syā)	68
Otaritvā = Ottharitvā (Sī)	139
Otallako = Okallako (Ṭīkā), Ogallako (Syā, Ka)	56
Otāraṁ = Okāsaṁ (Ka)	256
Odhisaka-anodhisaka = Odissaka-anodissaka (Sī, Syā)	306
Opārambhoti = Opārabbhoti (Ṭīkā)	239

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဥ]	
ဥပ္ပါဒိတံ ရူပဇ္ဈာနံ ရူပံ = ဥပ္ပါဒိတံ ရူပံ (သီ)	၁၇၆
ဥပ္ဖာလေသီတိ = ဩပါဒေသီတိ (သီ)၊ ဥပ္ပါလေသီတိ (သျာ)	၂၃၈
ဥပေါသထကမ္မေန = ဥပေါသထကမ္မေန ဝါ (ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၁၄၅-ပိဋ္ဌေ။)	၈၃
ဥမာပုပ္ဖန္တိ = ဥမ္မာပုပ္ဖန္တိ (သီ၊ က)	၁၇၉
ဥရံ = ဥဒရေ (သီ)၊ ဥဒရံ (သျာ)	၁၉၃
ဥလ္လောကေတွာ = ဩလောကေတွာ (က)	၁၆၉
ဥဠုရာဇာဝ = ဥသဘရာဇာဝ (သီ၊ သျာ)	၁၇
[ဧ]	
ဧကဝိမာနသ္မိံယေဝ = ဧကဝိမာနသ္မိံ ယေ (သီ)	၂၄၈
ဧကသ္မိံယေဝ = ဧကေကသ္မိံယေဝ (သီ၊ သျာ)	၁၆၇
ဧကာဝဇ္ဇနေန ဧကစိတ္တေန = ဧကစိတ္တေန ဧကဇဝနေန (သီ၊ သျာ)	၂၄၆
ဧကာဟမ္ပိ = ဧတ္တကံ ကာလမ္ပိ (က)၊ ဧကမ္ပိ (သျာ)	၃၀၇
ဧကူနဝီသတိ = ဧကူနဝီသတိပုစ္ဆာ (သျာ)	၁၀
ဧကေကိဿာ ဒိသာယ = န ဧကိကာယာဒိန္နာ ဝိယ (က)	၂၈၄
ဧတေသံ = ဧတေ သဗ္ဗေ (သျာ၊ က)	၆၃
ဧထာဝုသော = ဧဝံ အာဝုသော (က)	၁၀၅
ဧဝမနေန = ဧဝံ ဂမနေန (က)	၂၆၅
ဧဝမေဝံ တမ္ပိ = ဧဝမေတမ္ပိ (သီ၊ သျာ)	၁၄၂
ဧဝမဿ ဟိ = ဧတဿ ဟိ (သီ၊ သျာ)	၁၁၂
ဧဝမေသ = ဧဝမေဝ (သီ၊ သျာ၊ က)	၃၀၄
ဧဝရူပိံ = ဧဝရူပံ (သျာ)	၁၅၆
[ဩ]	
ဩဂါဟိဿတိ = ဩဂါဟီယတိ (သီ၊ သျာ)	၆၈
ဩတရိတွာ = ဩတ္ထရိတွာ (သီ)	၁၃၉
ဩတလ္လကော = ဩကလ္လကော (ဋီကာ)၊ ဩဂလ္လကော (သျာ၊ က)	၅၆
ဩတာရံ = ဩကာသံ (က)	၂၅၆
ဩဓိသကအနောဓိသက = ဩဒိဿကအနောဒိဿက (သီ၊ သျာ)	၃၀၆
ဩပါရမ္ဘောတိ = ဩပါရဗ္ဘောတိ (ဋီကာ)	၂၃၉

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[O]

Obaddhānābaddhaṭṭhānehi = Ovaṭṭaṭṭhāneva hi (Sī),
Ovaddhaṭṭhānehi (Syā) 266
Oramiya = Atha naṁ (Sī), Oramattha (Syā) 271
Orimatīratoparatīraṁ viya ca = Oratīrato pāratīraṁ viya ca (Sī) 31
Olokanakapadumaṁ = Olambakapadumaṁ (Sī) 222
Osaranti = Na osaranti (Sī) 293

[Ka]

Kakkhaḷatarā = Kakkhaḷakarā (Sī) 97
Kaṇhagaṅgāti = Kaṇṇagaṅgāti (Syā, Ka) 26
Katvāvāyaṁ = Katvā etassa (Ka) 234
Kanakayūpo = Kanakarūpo (Ka) 93
Kappasahassehipi = Kappasatasahassehipi (Sī) 274
Kapilavatthugamanamaggaṁ = Kapilavatthugāminaṁ maggaṁ (Sī) 15
Kampetvā = Kappetvā (Ka) 49
Kabaramissakaṁ = Kacavaramissakaṁ (Sī, Syā) 166
Kammadāyajjā = Kammadāyajjaṁ (Ka) 73
Kammasatāni ca = Satāni cāti (Sī, Syā) 160
Kammubinduvihāraṁ = Kupuveṇavihāraṁ (Sī),
Kambabindavihāraṁ (Syā) 170
Kayavikkayakāle = Kayavikkayakālo (Sī, Syā) 134
Kalambanadītīraṁ = Kadambanadītīraṁ (Syā), Koḷumbanadītīraṁ (Ka) 112
Kaliṅgaraṭṭhe pana = ...kira (Ka) 46
Kahāpaṇatthaṁ na nikkhameyyanti = Gahanatthaṁ nikkhameyyāti (Ka) 45
Kākā setā = Kāko seto (Ka) 156
Kāsāvaṁ = Sāṭakaṁ (Ka) 172
Kāḷatilakavaṅka = Kāḷatilakavaṅga (Sī) 182
Kiṁ na = Kiṁ nu kho (Ka) 33
Kimirakuṭṭhena = Cirakuṭṭhena (Sī), Timirakuṭṭhena (Syā, Ka) 152
Kīvamahapphalā = Kiṁ mahapphalā (Syā) 96

နာနာပါဌ ပိဋ္ဌင်္က

[ဩ]

ဩဗဒ္ဓါနာဗဒ္ဓဋ္ဌာနေဟိ = ဩဝဋ္ဋဋ္ဌာနေဝ ဟိ (သီ)၊
ဩဝဒ္ဓဋ္ဌာနေဟိ (သျာ) ၂၆၆
ဩရမိယ = အထ နံ (သီ)၊ ဩရမတ္ထ (သျာ) ၂၇၁
ဩရိမတီရတောပရတီရံ ဝိယ စ = ဩရတီရတော
ပါရတီရံ ဝိယ စ (သီ) ၃၁
ဩလောကနကပဒုမံ = ဩလမ္ဗကပဒုမံ (သီ) ၂၂၂
ဩသရန္တိ = န ဩသရန္တိ (သီ) ၂၉၃

[က]

ကက္ခဠတရာ = ကက္ခဠကရာ (သီ) ၉၇
ကဏှဂင်္ဂါတိ = ကဏ္ဏဂင်္ဂါတိ (သျာ၊ က) ၂၆
ကတွာဝါယံ = ကတွာ ဧတဿ (က) ၂၃၄
ကနကယူပေါ = ကနကရူပေါ (က) ၉၃
ကပ္ပသဟဿေဟိပိ = ကပ္ပသတသဟဿေဟိပိ (သီ) ၂၇၄
ကပိလဝတ္ထုဂမနမဂ္ဂံ = ကပိလဝတ္ထုဂါမိနံ မဂ္ဂံ (သီ) ၁၅
ကမ္ပေတွာ = ကပ္ပေတွာ (က) ၄၉
ကဗရမိဿကံ = ကစဝရမိဿကံ (သီ၊ သျာ) ၁၆၆
ကမ္မဒါယဇ္ဇာ = ကမ္မဒါယဇ္ဇံ (က) ၇၃
ကမ္မသတာနိ စ = သတာနိ စာတိ (သီ၊ သျာ) ၁၆၀
ကမ္မုဗိန္ဒုဝိဟာရံ = ကုပုဝေဏဝိဟာရံ (သီ)၊ ကမ္ဗဗိန္ဒဝိဟာရံ (သျာ) ၁၇၀
ကယဝိက္ကယကာလေ = ကယဝိက္ကယကာလော (သီ၊ သျာ) ၁၃၄
ကလမ္ဗနဒီတီရံ = ကဒမ္ဗနဒီတီရံ (သျာ)၊ ကောဠုမ္ဗနဒီတီရံ (က) ၁၁၂
ကလိင်္ဂရဋ္ဌေ ပန = ...ကိရ (က) ၄၆
ကဟာပဏတ္ထံ န နိက္ခမေယျုန္တိ = ဂဟနတ္ထံ နိက္ခမေယျာတိ (က) ၄၅
ကာကာ သေတာ = ကာကော သေတော (က) ၁၅၆
ကာသာဝံ = သာဋကံ (က) ၁၇၂
ကာဠတိလကဝင်က = ကာဠတိလကဝင်္ဂ (သီ) ၁၈၂
ကိံ န = ကိံ နု ခေါ (က) ၃၃
ကိမိရကုဋ္ဌေန = စိရကုဋ္ဌေန (သီ)၊ တိမိရကုဋ္ဌေန (သျာ၊ က) ၁၅၂
ကီဝမဟပ္ဖလာ = ကိံ မဟပ္ဖလာ (သျာ) ၉၆

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Ka]

Kuṭeḷitissamahāvihāraṁ = Kuḷetissamahāvihāraṁ (Sī) 170
Kuṭṭhikālo = Kuṭṭhakālo (Sī, Syā) 152
Kuṇḍalañca = Kuṇḍale ca (Sī) 31
Kumārakīḷitaṁ = Kumārakīḷakaṁ (Sī), Kumārakīḷikaṁ (Syā) 215
Kusaggenudakamādāya = Kusagge udakamādāya (Sī),
Kusagge dakamādāya (Syā, Ka) 151
Kuhaṁ kuhanti = Kahaṁ kahanti (Sī) 193
Kenaci = Tena tena (Sī, Syā) 42
Kelanā paṭikelanāti = Kelāyanā paṭikelāyanā (Sī, Ka),
Abhi 2. 365 piṭṭhe pana passitabbaṁ. 288
Kevalaṁ vīthiyaṁ = Kevaṭṭavithiyaṁ (Sī) 187
Koṭisahassamattaṁ = Koṭisatasahassamattaṁ (Syā) 55
Koṭisahassaṁ = Koṭisatasahassaṁ (Sī) 55
Koṇḍito = Koṭṭhito sukoṭṭhito (Sī) 281
Koḷumbe = Kolambe (Sī) 47

[Kha]

Khandhe = Matthake (Sī) 18
Khuddakasarāvā honti = Khuddakasarāvakaṁ hoti (Syā) 165

[Ga]

Gaṇā sampannāti = Gaṇā saṁhatāti (Ka), Gaṇasampannāti (Syā),
Gaṇasampattāti (Dī-Ṭṭha 1. 249 piṭṭhe) 284
Gaṇhantena = Gaṇhantena setacchattaṁ paṭiggaṇhantena (Sī) 284
Gatamattoyeva = Gatamatteyeva (Sī) 44
Gayheyya = Gaṇheyya (Sī, Syā, Ka) 296
Garaha-acchariyaṁ = Garahaṇacchariyaṁ (Sī) 2
Garubhārā = Garugabbhā (Syā) 223
Gahapati = Gamissati (Sī, Syā) 66
Gahetvā = Gaṇetvā (Sī) 228

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[က]

ကုဋေဠိတိဿမဟာဝိဟာရံ = ကုဠေတိဿမဟာဝိဟာရံ (သီ) ၁၇၀
ကုဋ္ဌိကာလော = ကုဋ္ဌကာလော (သီ၊ သျာ) ၁၅၂
ကုဏ္ဍလဉ္စ = ကုဏ္ဍလေ စ (သီ) ၃၁
ကုမာရကီဠိတံ = ကုမာရကီဠကံ (သီ)၊ ကုမာရကီဠိကံ (သျာ) ၂၁၅
ကုသဂ္ဂေနုဒကမာဒါယ = ကုသဂ္ဂေ ဥဒကမာဒါယ (သီ)၊
ကုသဂ္ဂေ ဒကမာဒါယ (သျာ၊ က) ၁၅၁
ကုဟံ ကုဟန္တိ = ကဟံ ကဟန္တိ (သီ) ၁၉၃
ကေနစိ = တေန တေန (သီ၊ သျာ) ၄၂
ကေလနာ ပဋိကေလနာတိ = ကေလာယနာ ပဋိကေလာ-
ယနာ (သီ၊ က)၊ အဘိ ၂-၃၆၅-ပိဋ္ဌေ ပန ပဿိတဗ္ဗံ။ ၂၈၈
ကေဝလံ ဝီထိယံ = ကေဝဋ္ဋဝိထိယံ (သီ) ၁၈၇
ကောဋိသဟဿမတ္တံ = ကောဋိသတသဟဿမတ္တံ (သျာ) ၅၅
ကောဋိသဟဿံ = ကောဋိသတသဟဿံ (သီ) ၅၅
ကောဏ္ဍိတော = ကောဋ္ဌိတော သုကောဋ္ဌိတော (သီ) ၂၈၁
ကောဠုမ္ဗေ = ကောလမ္ဗေ (သီ) ၄၇

[ခ]

ခန္ဓေ = မတ္ထကေ (သီ) ၁၈
ခုဒ္ဒကသရာဝါ ဟောန္တိ = ခုဒ္ဒကသရာဝကံ ဟောတိ (သျာ) ၁၆၅

[ဂ]

ဂဏာ သမ္ပန္နာတိ = ဂဏာ သံဟတာတိ (က)၊ ဂဏသမ္ပန္နာတိ (သျာ)၊
ဂဏသမ္ပတ္တာတိ (ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၂၄၉-ပိဋ္ဌေ) ၂၈၄
ဂဏှန္တေန = ဂဏှန္တေန သေတစ္ဆတ္တံ ပဋိဂ္ဂဏှန္တေန (သီ) ၂၈၄
ဂတမတ္တောယေဝ = ဂတမတ္တေယေဝ (သီ) ၄၄
ဂယှေယျ = ဂဏှေယျ (သီ၊ သျာ၊ က) ၂၉၆
ဂရဟအစ္ဆရိယံ = ဂရဟဏစ္ဆရိယံ (သီ) ၂
ဂရုဘာရာ = ဂရုဂဗ္ဘာ (သျာ) ၂၂၃
ဂဟပတိ = ဂမိဿတိ (သီ၊ သျာ) ၆၆
ဂဟေတွာ = ဂဏေတွာ (သီ) ၂၂၈

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Ga]

Gāḷhapalepanenāti = Gāḷhalepanenāti (Syā) 100
Gilitukāmo kāko viya = Gilitukāmo viya (Sī) 35
Gehayaṭṭhiyo = Gehasandhiyo (Syā) 117
Goliyānisuttaṁ = Gulissānisuttaṁ (Sī), Golissānisuttaṁ (Syā) 127

[Gha]

Ghaṇḍaṁ = Ghaṇṭaṁ (Sī), Ghaṇṭhaṁ (Syā) 49
Ghāteti = Ghātesi (Sī) 228
Ghātetabboti = Jotetabboti (Sī) 282

[Ca]

Cañcalikappeti = Maṇḍalakappeti (Sī), Paccalakappeti (Syā) 307
Candattharaka = Kañcanattharaka (Sī) 13
Candena = Navacandena (Sī) 217
Cāṭukamyaṁ = Pātukamyaṁ (Syā) 4
Cātakasakuṇikā = Vātasakuṇikā (Sī), Vātakasakuṇikā (Syā) 116
Cātisaṇikaṁ = Cāpi saṇikaṁ 17
Cinteyya = Cinteyyuṁ (Ka) 245
Cuṇṇamattikadānaṁ = Cuṇṇadānaṁ mattikadānaṁ (Sī) 4
Celappaṭikaṁ = Celapattikaṁ (Sī) 222
Ceso = Heso (Sī, Syā) 112
Corā kira = Te kira (Sī, Syā) 115

[Cha]

Chattupāhanāhīti = Chattupāhanoti (Ka) 27
Chātajjhattesu = Chātamattesu (Syā, Ka) 268
Chindanti = Chindati (Sī) 111
Chekanti sampannaṁ = Chakanti pasannaṁ (Sī, Syā) 153

နာနာပါဌာ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဂ]

ဂါဠှပလေပနေနာတိ = ဂါဠှလေပနေနာတိ (သျာ) ၁၀၀
ဂိလိတုကာမော ကာကော ဝိယ = ဂိလိတုကာမော ဝိယ (သီ) ၃၅
ဂေဟယဋ္ဌိယော = ဂေဟသန္ဓိယော (သျာ) ၁၁၇
ဂေါလိယာနိသုတ္တံ = ဂုလိဿာနိသုတ္တံ (သီ)၊
ဂေါလိဿာနိသုတ္တံ (သျာ) ၁၂၇

[ဃ]

ဃဏ္ဍံ = ဃဏ္ဋံ (သီ)၊ ဃဏ္ဌံ (သျာ) ၄၉
ဃာတေတိ = ဃာတေသိ (သီ) ၂၂၈
ဃာတေတဗ္ဗောတိ = ဇောတေတဗ္ဗောတိ (သီ) ၂၈၂

[စ]

စဉ္စလိကပ္ပေတိ = မဏ္ဍလကပ္ပေတိ (သီ)၊ ပစ္စလကပ္ပေတိ (သျာ) ၃၀၇
စန္ဒတ္ထရက = ကဉ္စနတ္ထရက (သီ) ၁၃
စန္ဒေန = နဝစန္ဒေန (သီ) ၂၁၇
စာဋုကမျံ = ပါတုကမျံ (သျာ) ၄
စာတကသကုဏိကာ = ဝါတသကုဏိကာ (သီ)၊
ဝါတကသကုဏိကာ (သျာ) ၁၁၆
စာတိသဏိကံ = စာပိ သဏိကံ ၁၇
စိန္တေယျ = စိန္တေယျုံ (က) ၂၄၅
စုဏ္ဏမတ္တိကဒါနံ = စုဏ္ဏဒါနံ မတ္တိကဒါနံ (သီ) ၄
စေလပ္ပဋိကံ = စေလပတ္တိကံ (သီ) ၂၂၂
စေသော = ဟေသော (သီ၊ သျာ) ၁၁၂
စောရာ ကိရ = တေ ကိရ (သီ၊ သျာ) ၁၁၅

[ဆ]

ဆတ္တုပါဟနာဟီတိ = ဆတ္တုပါဟနောတိ (က) ၂၇
ဆာတဇ္ဈတ္တေသု = ဆာတမတ္တေသု (သျာ၊ က) ၂၆၈
ဆိန္ဒန္တိ = ဆိန္ဒတိ (သီ) ၁၁၁
ဆေကန္တိ သမ္ပန္နံ = ဆကန္တိ ပသန္နံ (သီ၊ သျာ) ၁၅၃

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Ja]

Javeti sīghavāhane. "Dhāve"tipi pāṭho = Dhāveti sīghajavane, "dhavane"tipi pāṭho (Sī) 111
Jātadārako pana = Jātadārakena pana (Ka) 279
Jānāti = Na jānāti (Sī, Syā) 144
Jālavāgurādihatthe = Jālavākarādihatthe (Sī) 33
Jālaṁ baddhaṁ = Jālabandhanaṁ (Sī) 150
Jighacchitaṁ = Jighacchitāya (Syā), Jighacchitā taṁ (Ka) 187
Jīvasattamesu = ...sattasu (Sī) 160
Jīvikāya dātāti = Jīvitaṁ dātāti (Ka) 244

[Ña]

Ñāṇacakkhunā = Viññāṇacakkhunā (Ka) 248

[Ṭha]

Ṭhapetvā = Ṭhatvā (Sī, Syā) 167
Ṭhapetvā = Gahetvā (Ka) 169
Ṭhānesu = Vādesu (Ka) 294
Ṭhāne = Ṭhānaṁ 13
Ṭhitaveḷuṁ ghaṭetvā = Ṭhitaveḷuṁ gahetvā ghaṭetvā (Sī), Ṭhitaveḷū ghaṭetvā (Syā) 287

[Ta]

Tatiye = Tatiye tatiye (Sī, Syā) 196
Tato = Saṁkhubbhito (Ka) 55
Tattha = Hattha (Syā, Ka) 20
Tattha = Tattha kathaṁ (Ka) 7
Tattha tattha = Tattha (Sī, Syā) 164
Tathāgataṁ hetuṁ = Tathāgatahetu (Sī) 276
Tameva = Evameva (Syā, Ka) 94
Tameva = Kaññameva (Sī, Syā) 50

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဇ]

ဇဝေတိ သီဃဝါဟနေ။ "ဓာဝေ"တိပိ ပါဌော = ဓာဝေတိ သီဃဇဝနေ၊ "ဓဝနေ"တိပိ ပါဌော (သီ) ၁၁၁
ဇာတဒါရကော ပန = ဇာတဒါရကေန ပန (က) ၂၇၉
ဇာနာတိ = န ဇာနာတိ (သီ၊ သျာ) ၁၄၄
ဇာလဝါဂုရာဒိဟတ္ထေ = ဇာလဝါကရာဒိဟတ္ထေ (သီ) ၃၃
ဇာလံ ဗဒ္ဓံ = ဇာလဗန္ဓနံ (သီ) ၁၅၀
ဇိဃစ္ဆိတံ = ဇိဃစ္ဆိတာယ (သျာ)၊ ဇိဃစ္ဆိတာ တံ (က) ၁၈၇
ဇီဝသတ္တမေသု = ...သတ္တသု (သီ) ၁၆၀
ဇီဝိကာယ ဒါတာတိ = ဇီဝိတံ ဒါတာတိ (က) ၂၄၄

[ဉ]

ဉာဏစက္ခုနာ = ဝိညာဏစက္ခုနာ (က) ၂၄၈

[ဌ]

ဌပေတွာ = ဌတွာ (သီ၊ သျာ) ၁၆၇
ဌပေတွာ = ဂဟေတွာ (က) ၁၆၉
ဌာနေသု = ဝါဒေသု (က) ၂၉၄
ဌာနေ = ဌာနံ ၁၃
ဌိတဝေဠုံ ဃဋေတွာ = ဌိတဝေဠုံ ဂဟေတွာ ဃဋေတွာ (သီ)၊ ဌိတဝေဠူ ဃဋေတွာ (သျာ) ၂၈၇

[တ]

တတိယေ = တတိယေ တတိယေ (သီ၊ သျာ) ၁၉၆
တတော = သံခုဗ္ဘိတော (က) ၅၅
တတ္ထ = ဟတ္ထ (သျာ၊ က) ၂၀
တတ္ထ = တတ္ထ ကထံ (က) ၇
တတ္ထ တတ္ထ = တတ္ထ (သီ၊ သျာ) ၁၆၄
တထာဂတံ ဟေတုံ = တထာဂတဟေတု (သီ) ၂၇၆
တမေဝ = ဧဝမေဝ (သျာ၊ က) ၉၄
တမေဝ = ကညမေဝ (သီ၊ သျာ) ၅၀

Nānāpāṭhā — Piṭṭhaṅkā

[Ta]

Tavedaṁ = Tavayidaṁ (Syā, Ka) 56
Taraṇaṁ vā hotu ataraṇaṁ vā = Hotu caraṇaṁ vā hotu maraṇaṁ vā (Syā), Karaṇaṁ vā hotu akaraṇaṁ vā (Ka) 139
Taruṇadārakāvacāpalyena = Taruṇadārakacāpalyena (Sī, Syā) 129
Tasmā attanā = Sattarattena (Sī) 278
Talapaṇṇādīni = Tālavaṇṭādīni (Sī) 37
Tāsaṁ = Tassa (Syā) 24
Tikhiṇacakkhunā = Khīṇāsavabhikkhunā (Ka) 230
Tissopi = Tepi (Ka) 186
Te = Tena (Sī, Syā) 12
Tena nimantitā = Tato nimantitā 274
Temati = Temeti (Sī), Dhovati (Syā) 267
Tesu = Tesu tesu (Sī) 278
Tehi pubbe gītaṁ = Tehi sabbehi gītaṁ (Sī) 290
Taṁ = Tena (Sī) 3
Taṁ mariyādaṁ = Pāṇakoṭiṁ jīvitamariyādaṁ (Sī, Syā) 243

[Tha]

Thaddhā = Baddhā (Syā, Ka) 258
Thomayatā = Thomayato (Sī), Thomayanto (Ka) 275

[Da]

Dakkhiṇapādena = Dakkhiṇapāde (Syā) 265
Datvā = Katvā (Sī) 273
Dantebhi = Dantena (Sī) 57
Davatteti davattāya = Ravattheti ravatthāya (Sī, Syā) 111
Dassessati = Dasseti (Sī, Syā) 76
Dāyakā pesanakārakāpi = Dāsapesanakārakāpi (Syā), Dāsakapesanakāpi (Ka) 172
Dānapatīnaṁ = Piṇḍadānagahapatīnaṁ (Ka) 165
Dāyajjaṁ santakanti = Dāyajjabhaṇḍakanti (Sī) 73

နာနာပါဌာ — ပိဋ္ဌင်္ကာ

[တ]

တဝေဒံ = တဝယိဒံ (သျာ၊ က) ၅၆
တရဏံ ဝါ ဟောတု အတရဏံ ဝါ = ဟောတု စရဏံ ဝါ ဟောတု မရဏံ ဝါ (သျာ)၊ ကရဏံ ဝါ ဟောတု အကရဏံ ဝါ (က) ၁၃၉
တရုဏဒါရကာဝစာပလျေန = တရုဏဒါရကစာပလျေန (သီ၊ သျာ) ၁၂၉
တသ္မာ အတ္တနာ = သတ္တရတ္တေန (သီ) ၂၇၈
တာလပဏ္ဏာဒီနိ = တာလဝဏ္ဋာဒီနိ (သီ) ၃၇
တာသံ = တဿ (သျာ) ၂၄
တိခိဏစက္ခုနာ = ခီဏာသဝဘိက္ခုနာ (က) ၂၃၀
တိဿောပိ = တေပိ (က) ၁၈၆
တေ = တေန (သီ၊ သျာ) ၁၂
တေန နိမန္တိတာ = တတော နိမန္တိတာ ၂၇၄
တေမတိ = တေမေတိ (သီ)၊ ဓောဝတိ (သျာ) ၂၆၇
တေသု = တေသု တေသု (သီ) ၂၇၈
တေဟိ ပုဗ္ဗေ ဂီတံ = တေဟိ သဗ္ဗေဟိ ဂီတံ (သီ) ၂၉၀
တံ = တေန (သီ) ၃
တံ မရိယာဒံ = ပါဏကောဋိံ ဇီဝိတမရိယာဒံ (သီ၊ သျာ) ၂၄၃

[ထ]

ထဒ္ဓါ = ဗဒ္ဓါ (သျာ၊ က) ၂၅၈
ထောမယတာ = ထောမယတော (သီ)၊ ထောမယန္တော (က) ၂၇၅

[ဒ]

ဒက္ခိဏပါဒေန = ဒက္ခိဏပါဒေ (သျာ) ၂၆၅
ဒတွာ = ကတွာ (သီ) ၂၇၃
ဒန္တေဘိ = ဒန္တေန (သီ) ၅၇
ဒဝတ္တေတိ ဒဝတ္တာယ = ရဝတ္ထေတိ ရဝတ္ထာယ (သီ၊ သျာ) ၁၁၁
ဒဿေဿတိ = ဒဿေတိ (သီ၊ သျာ) ၇၆
ဒါယကာ ပေသနကာရကာပိ = ဒါသပေသနကာရကာပိ (သျာ)၊ ဒါသကပေသနကာပိ (က) ၁၇၂
ဒါနပတီနံ = ပိဏ္ဍဒါနဂဟပတီနံ (က) ၁၆၅
ဒါယဇ္ဇံ သန္တကန္တိ = ဒါယဇ္ဇဘဏ္ဍကန္တိ (သီ) ၇၃

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Da]

Dāliddiyena = Daliddiyena (Sī) 117
Dvādasahatthaṭṭhāne = ...ṭṭhānaṁ (Sī) 13
Disaṁ = Parisaṁ (Sī, Syā) 209
Disvāpi = Disvā (Sī), Adisvā (Ka) 44
Dviveḷumattameva = Veḷumattameva (Sī) 287
Dīghattā = Dīghatapattā (Syā) 36
Dīpidāṭhāya = Nisadāya (Ka) 259
Dubbhatīti = Dubbatīti (Ka) 227
Dummavāsī = Duppavāsī (Ṭīkā), Rummavāsī (Sī) 56
Dese = Janapade (Syā, Ka) 205
Desessāmī"ti = Desāpemīti (Syā) 101
Domanassaṁ uppajji = Domanassaṁ uppādetvā (Ka) 42

[Dha]

Dhīraṁ = Dhī (Ka) 68
Dhurassa = Dhurāya (Syā, Ka) 246

[Na]

"Nagaraṁ haṁsavatī nāma = Nagare Haṁsavatiyā (Sī, Syā, Ka) 200
Na paññāyati = Paññāyati (Sī) 13
Nayaggāhe pana ṭhatvā = Nayaggāhena pana vatvā (Ka) 3
"Nava-uposathāgāre = Na uposathāgāre (Ka) 282
Navabhūmikapāsādassa = Navabhūmakapāsādassa (Sī) 150
Na sakkāti = Na sakkoti (Syā, Ka) 162
Nāgarikajātiyo = Nāgarakulajātiyo (Sī, Ka) 203
Nāmanighaṇṭurukkhādīnaṁ = Nighaṇḍurukkhādīnaṁ (Dī-Ṭṭha 1. 220 piṭṭhe) 249
Nāḷikiraraññe = Nāḷikīre (Sī) 46
Nikkhipaṁ = Nikkhipi (Ka) 17
Nighosantesu = Nigghātentesu (Sī), Nighātentesu (Syā) 111

နာနာပါဌ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[ဒ]

ဒါလိဒ္ဒိယေန = ဒလိဒ္ဒိယေန (သီ) ၁၁၇
ဒွါဒသဟတ္ထဋ္ဌာနေ = ····ဋ္ဌာနံ (သီ) ၁၃
ဒိသံ = ပရိသံ (သီ၊ သျာ) ၂၀၉
ဒိသွာပိ = ဒိသွာ (သီ)၊ အဒိသွာ (က) ၄၄
ဒွိဝေဠုမတ္တမေဝ = ဝေဠုမတ္တမေဝ (သီ) ၂၈၇
ဒီဃတ္တာ = ဒီဃတပတ္တာ (သျာ) ၃၆
ဒီပိဒါဌာယ = နိသဒါယ (က) ၂၅၉
ဒုဗ္ဘတီတိ = ဒုဗ္ဗတီတိ (က) ၂၂၇
ဒုမ္မဝါသီ = ဒုပ္ပဝါသီ (ဋီကာ)၊ ရုမ္မဝါသီ (သီ) ၅၆
ဒေသေ = ဇနပဒေ (သျာ၊ က) ၂၀၅
ဒေသေဿာမီ"တိ = ဒေသာပေမီတိ (သျာ) ၁၀၁
ဒေါမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇိ = ဒေါမနဿံ ဥပ္ပါဒေတွာ (က) ၄၂

[ဓ]

ဓီရံ = ဓီ (က) ၆၈
ဓုရဿ = ဓုရာယ (သျာ၊ က) ၂၄၆

[န]

"နဂရံ ဟံသဝတီ နာမ = နဂရေ ဟံသဝတိယာ (သီ၊ သျာ၊ က) ၂၀၀
န ပညာယတိ = ပညာယတိ (သီ) ၁၃
နယဂ္ဂါဟေ ပန ဌတွာ = နယဂ္ဂါဟေန ပန ဝတွာ (က) ၃
"နဝဥပေါသထာဂါရေ = န ဥပေါသထာဂါရေ (က) ၂၈၂
နဝဘူမိကပါသာဒဿ = နဝဘူမကပါသာဒဿ (သီ) ၁၅၀
န သက္ကာတိ = န သက္ကောတိ (သျာ၊ က) ၁၆၂
နာဂရိကဇာတိယော = နာဂရကုလဇာတိယော (သီ၊ က) ၂၀၃
နာမနိဃဏ္ဍုရုက္ခာဒီနံ = နိဃဏ္ဍုရုက္ခာဒီနံ (ဒီ-ဋ္ဌ ၁-၂၂၀-ပိဋ္ဌေ) ၂၄၉
နာဠိကိရညေ = နာဠိကီရေ (သီ) ၄၆
နိက္ခိပံ = နိက္ခိပိ (က) ၁၇
နိဃောသန္တေသု = နိဂ္ဃါတေန္တေသု (သီ)၊ နိဃာတေန္တေသု (သျာ) ၁၁၁

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Na]	
Niccelo = Nicoḷo (Ka)	71
Niṭṭhanti = Tiṭṭhanti (Sī), Patiṭṭhāpeti (Syā)	268
Niṭṭhāpitāti = Niṭṭhitāti (Sī, Syā)	124
Niṭṭhāpesi = Ṭhapesi (Sī, Syā)	256
Nidahanaṭṭhena = Niddahanatthena (Sī, Syā, Ka)	64
Nindārosaṁ = Nindārosamattaṁ vā (Sī)	29
Nipacchābandhamahānāvā = Nippaccābandhamahānāvā (Sī)	4
Nibbakosassa = Nimbakosassa (Sī, Syā)	198
Nibbindanatthāya vā = Nibbidatthāya vā (Ka)	100
Nibbinnā = Nibbindanto (Ka), Nibbiṇṇā (Sī)	100
Nissako = Nisako (Ka), Niyasako (Syā)	117
Nissandavipāko kathito = Nissandavipāko vipākoti kathito (Syā)	239
Nihitañca = Nidahitañca (Ka)	207
Nihataṁ = Nihitaṁ (Sī, Syā)	215
Nīlavilepanāni = Nīlapaṭāni (Ka)	150
Nīluppalagacchake = Nīluppalagavacchite (Sī), Nīluppalagacchakaṁ (Syā, Ka)	150
Nemī dissanti = Nemi dissati (Ka)	257
[Pa]	
Paccati = Pacati (Sī)	269
Paccanīkaṁ kattabbanti = Paccanīkātabbanti (Sī, Syā)	63
Paccayabhāvaṁ cassa = Paccayabhāvamassa (Sī, Syā)	190
Paccupādīti = Saccavādīhi (Ka)	230
Pañcahi pabbatehi = Pañcahi kūṭehi (Sī)	25
Paṭaparissāvanamattañca = Parissāvanamattaṁ (Sī)	98
Paṭiggāhako = Paṭiggahetvā gāhako (Syā, Ka)	267
Paṭibāhitaṁ = Paṭibāhittha (Sī), Paṭibāhituṁ (Syā)	105
Paṭimānentu = Adhivāsentu (Ka)	284

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[န]	
နိစ္စေလော = နိစောဠော (က)	၇၁
နိဋ္ဌန္တိ = တိဋ္ဌန္တိ (သီ)၊ ပတိဋ္ဌာပေတိ (သျာ)	၂၆၈
နိဋ္ဌာပိတာတိ = နိဋ္ဌိတာတိ (သီ၊ သျာ)	၁၂၄
နိဋ္ဌာပေသိ = ဌပေသိ (သီ၊ သျာ)	၂၅၆
နိဒဟနဋ္ဌေန = နိဒ္ဒဟနတ္ထေန (သီ၊ သျာ၊ က)	၆၄
နိန္ဒာရောသံ = နိန္ဒာရောသမတ္တံ ဝါ (သီ)	၂၉
နိပစ္ဆာဗန္ဓမဟာနာဝါ = နိပ္ပစ္စာဗန္ဓမဟာနာဝါ (သီ)	၄
နိဗ္ဗကောသဿ = နိမ္ဗကောသဿ (သီ၊ သျာ)	၁၉၈
နိဗ္ဗိန္ဒနတ္ထာယ ဝါ = နိဗ္ဗိဒတ္ထာယ ဝါ (က)	၁၀၀
နိဗ္ဗိန္နာ = နိဗ္ဗိန္ဒန္တော (က)၊ နိဗ္ဗိဏ္ဏာ (သီ)	၁၀၀
နိဿကော = နိသကော (က)၊ နိယသကော (သျာ)	၁၁၇
နိဿန္ဒဝိပါကော ကထိတော = နိဿန္ဒဝိပါကော ဝိပါကောတိ ကထိတော (သျာ)	၂၃၉
နိဟိတဉ္စ = နိဒဟိတဉ္စ (က)	၂၀၇
နိဟတံ = နိဟိတံ (သီ၊ သျာ)	၂၁၅
နီလဝိလေပနာနိ = နီလပဋ္ဋာနိ (က)	၁၅၀
နီလုပ္ပလဂစ္ဆကေ = နီလုပ္ပလဂဝစ္ဆိတေ (သီ)၊ နီလုပ္ပလဂစ္ဆကံ (သျာ၊ က)	၁၅၀
နေမီ ဒိဿန္တိ = နေမိ ဒိဿတိ (က)	၂၅၇
[ပ]	
ပစ္စတိ = ပစတိ (သီ)	၂၆၉
ပစ္စနီကံ ကတ္တဗ္ဗန္တိ = ပစ္စနီကာတဗ္ဗန္တိ (သီ၊ သျာ)	၆၃
ပစ္စယဘာဝံ စဿ = ပစ္စယဘာဝမဿ (သီ၊ သျာ)	၁၉၀
ပစ္စုပါဒီတိ = သစ္စဝါဒီဟိ (က)	၂၃၀
ပဉ္စဟိ ပဗ္ဗတေဟိ = ပဉ္စဟိ ကူဋေဟိ (သီ)	၂၅
ပဋပရိဿာဝနမတ္တဉ္စ = ပရိဿာဝနမတ္တံ (သီ)	၉၈
ပဋိဂ္ဂါဟကော = ပဋိဂ္ဂဟေတွာ ဂါဟကော (သျာ၊ က)	၂၆၇
ပဋိဗာဟိတံ = ပဋိဗာဟိတ္ထ (သီ)၊ ပဋိဗာဟိတုံ (သျာ)	၁၀၅
ပဋိမာနေန္တု = အဓိဝါသေန္တု (က)	၂၈၄

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Paṭaliyoti = Aṭaliyoti (Sī), Āgaliyo (Syā)	281
Paṭisammodamānāti = Sammodamānāti (Sī, Syā, Ka)	120
Paṭhamavohāravasena = Purimavohāravasena (Sī)	213
Paṇḍupuṭakassa = Paṇḍumuṭikassa (Sī), Paṇḍumudikassa (Syā)	196
Patitā = Patitvā (Sī)	26
Patito = Pahito (Ka), Pātito (Syā)	299
Pattakāle = Pattakālaṁ (Sī, Syā)	219
Patthamattaṁ = Pattamattaṁ (Syā, Ka)	94
Patthodaneneva = Piṭṭhodakeneva (Sī), Patthodakeneva (Syā)	165
Pathavīkamane = Pathavīkasane (Sī, Syā)	111
Padasampattivasena = Sarasampattivasena (Sī, Syā)	290
Padāpadaṁ = Padānupadaṁ (Ka)	256
Pabbājento = Pabbājayato (?)	231
Paravādamaddano = Paravādamathano (Sī, Ka)	77
Parasenāya hi = Parasenā yahiṁ (Sī)	111
Paveṇiyā ghaṭako = Paveṇiyā ghaṭanakā (Syā)	50
Pasādajanakāni = Dassanīyāni (Sī, Syā)	241
Pahaṭaṭṭhānaṁ = Pahāraṭṭhānaṁ (Syā, Ka)	117
Paharitvā = Pariharitvā (Ka)	90
Pahiṇāti = Pahiṇati (Syā), Pahiyyati (Ka)	49
Pāṇakoṭikaṁ = Na pānakoṭikaṁ (Sī, Syā)	243
Pāṇātipātānaṁ = Pāṇānaṁ (Ka)	28
Pādasikavaṇṇopi = Pārasakavaṇṇopi (Sī, Syā)	280
Pāpayiṁsu = Pavāhayiṁsu (Sī, Syā)	43
Pāpetvā = Pātetvā (Sī)	49
Pittajararogo = Cittajarogo (Syā), Pittajarogo (Ka)	40
Pittasemhādipaliveṭhena = Pittasemhādipalibodhena (Sī)	153
Pidhīyatīti = Pithīyatīti (Sī), Pithiyyatīti (Syā)	235

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပဋလိယောတိ = အဋလိယောတိ (သီ)၊ အာဂလိယော (သျာ)	၂၈၁
ပဋိသမ္မောဒမာနာတိ = သမ္မောဒမာနာတိ (သီ၊ သျာ၊ က)	၁၂၀
ပဌမဝေါဟာရဝသေန = ပုရိမဝေါဟာရဝသေန (သီ)	၂၁၃
ပဏ္ဍုပုဋကဿ = ပဏ္ဍုမုဋိကဿ (သီ)၊ ပဏ္ဍုမုဒိကဿ (သျာ)	၁၉၆
ပတိတာ = ပတိတွာ (သီ)	၂၆
ပတိတော = ပဟိတော (က)၊ ပါတိတော (သျာ)	၂၉၉
ပတ္တကာလေ = ပတ္တကာလံ (သီ၊ သျာ)	၂၁၉
ပတ္ထမတ္တံ = ပတ္တမတ္တံ (သျာ၊ က)	၉၄
ပတ္ထောဒနေနေဝ = ပိဋ္ဌောဒကေနေဝ (သီ)၊ ပတ္ထောဒကေနေဝ (သျာ)	၁၆၅
ပထဝီကမနေ = ပထဝီကသနေ (သီ၊ သျာ)	၁၁၁
ပဒသမ္ပတ္တိဝသေန = သရသမ္ပတ္တိဝသေန (သီ၊ သျာ)	၂၉၀
ပဒါပဒံ = ပဒါနုပဒံ (က)	၂၅၆
ပဗ္ဗာဇေန္တော = ပဗ္ဗာဇယတော (?)	၂၃၁
ပရဝါဒမဒ္ဒနော = ပရဝါဒမထနော (သီ၊ က)	၇၇
ပရသေနာယ ဟိ = ပရသေနာ ယဟိံ (သီ)	၁၁၁
ပဝေဏိယာ ဃဋကော = ပဝေဏိယာ ဃဋနကာ (သျာ)	၅၀
ပသာဒဇနကာနိ = ဒဿနီယာနိ (သီ၊ သျာ)	၂၄၁
ပဟဋ္ဌာနံ = ပဟာရဋ္ဌာနံ (သျာ၊ က)	၁၁၇
ပဟရိတွာ = ပရိဟရိတွာ (က)	၉၀
ပဟိဏာတိ = ပဟိဏတိ (သျာ)၊ ပဟိယျတိ (က)	၄၉
ပါဏကောဋိကံ = န ပါနကောဋိကံ (သီ၊ သျာ)	၂၄၃
ပါဏာတိပါတာနံ = ပါဏာနံ (က)	၂၈
ပါဒသိကဝဏ္ဏောပိ = ပါရသကဝဏ္ဏောပိ (သီ၊ သျာ)	၂၈၀
ပါပယိံသု = ပဝါဟယိံသု (သီ၊ သျာ)	၄၃
ပါပေတွာ = ပါတေတွာ (သီ)	၄၉
ပိတ္တဇရရောဂေါ = စိတ္တဇရောဂေါ (သျာ)၊ ပိတ္တဇရောဂေါ (က)	၄၀
ပိတ္တသေမှာဒိပလိဝေဌနေ = ပိတ္တသေမှာဒိပလိဗောဓနေ (သီ)	၁၅၃
ပိဓီယတီတိ = ပိထီယတီတိ (သီ)၊ ပိထိယျတီတိ (သျာ)	၂၃၅

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Pa]	
Pisanto viya = Pivanto viya (Syā)	116
Pissāma = Pivissāma (Sī, Syā), Pāyāmi (Ka)	125
Pītabhesajjehi = Vītarogabhesajjehi (Ka)	175
Pītaṭṭhāne ṭhatvā = Pītiṭṭhāne ṭhapetvā (Sī)	78
Puṭake = Mudike (Syā), Muṭake (Sī)	196
Puthujjanagāthāti = Puthujjanagatāti (Sī)	153
Pupphaphalānaṁ = Pupphaphalāphalānaṁ (Sī)	134
Pubbe = Pubbena (Ka)	243
Purimaṁ purimassa pacchimaṁ pacchimassa = Purimapurimaṁ pacchimassa pacchimassa (Sī), Purimaṁ pacchimassa (Syā), Purimaṁ pacchimassa pacchimaṁ purimassa (?)	168
Pūrayiṁsu = Puppharāsī pūrayiṁsu (Ka)	170
Pesitacitto = Pesitatto (Sī, Syā)	134
Pokkharasāyī”tipi = Pokkharasādītipi (Sī)	304
[Pha]	
Phalamāsamānā = Māsasānā (Sī)	56
Pheṇapiṇḍa = Pheṇupiṇḍa (Syā, Ka)	209
[Ba]	
Bandhukarogo noti kularogo = Bandhukaroginoti kularogā (Ka) ... kularogo amhākaṁ (?)	243
Bālo ca = Bālo hi (Sī, Syā)	212
Bāhitikasuttaṁ = Bāhitiyasuttaṁ (Sī, Syā)	238
Bāhuṁ = Bāhaṁ (Sī, Syā)	57
Bībhacchā = Vigacchā (Ka)	117
Buddhānaṁ = Buddhādīnaṁ (Sī)	265
Beluvagāmaketi = Veluvagāmaketi (Syā, Kaṁ, Ka)	8
Byādhitamatapabbajite = Byādhimatapabbajite (Sī, Syā)	214
Brahā = Brahmā (Syā, Ka)	275

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ပ]	
ပိသန္တော ဝိယ = ပိဝန္တော ဝိယ (သျာ)	၁၁၆
ပိဿာမ = ပိဝိဿာမ (သီ၊ သျာ)၊ ပါယာမိ (က)	၁၂၅
ပီတဘေသဇ္ဇေဟိ = ဝီတရောဂဘေသဇ္ဇေဟိ (က)	၁၇၅
ပီတဋ္ဌာနေ ဌတွာ = ပီတိဋ္ဌာနေ ဌပေတွာ (သီ)	၇၈
ပုဋကေ = မုဒိကေ (သျာ)၊ မုဋကေ (သီ)	၁၉၆
ပုထုဇ္ဇနဂါထာတိ = ပုထုဇ္ဇနဂတာတိ (သီ)	၁၅၃
ပုပ္ဖဖလာနံ = ပုပ္ဖဖလာဖလာနံ (သီ)	၁၃၄
ပုဗ္ဗေ = ပုဗ္ဗေန (က)	၂၄၃
ပုရိမံ ပုရိမဿ ပစ္ဆိမံ ပစ္ဆိမဿ = ပုရိမပုရိမံ ပစ္ဆိမဿ ပစ္ဆိမဿ (သီ)၊ ပုရိမံ ပစ္ဆိမဿ (သျာ)၊ ပုရိမံ ပစ္ဆိမဿ ပစ္ဆိမံ ပုရိမဿ (?)	၁၆၈
ပူရယိံသု = ပုပ္ဖရာသီ ပူရယိံသု (က)	၁၇၀
ပေသိတစိတ္တော = ပေသိတတ္တော (သီ၊ သျာ)	၁၃၄
ပေါက္ခရသာယီ”တိပိ = ပေါက္ခရသာဒီတိပိ (သီ)	၃၀၄
[ဖ]	
ဖလမာသမာနာ = မာသသာနာ (သီ)	၅၆
ဖေဏပိဏ္ဍ = ဖေဏုပိဏ္ဍ (သျာ၊ က)	၂၀၉
[ဗ]	
ဗန္ဓုကရောဂေါ နောတိ ကုလရောဂေါ = ဗန္ဓုကရောဂိနောတိ ကုလရောဂါ (က)····ကုလရောဂေါ အမှာကံ (?)	၂၄၃
ဗာလော စ = ဗာလော ဟိ (သီ၊ သျာ)	၂၁၂
ဗာဟိတိကသုတ္တံ = ဗာဟိတိယသုတ္တံ (သီ၊ သျာ)	၂၃၈
ဗာဟုံ = ဗာဟံ (သီ၊ သျာ)	၅၇
ဗီဘစ္ဆာ = ဝိဂစ္ဆာ (က)	၁၁၇
ဗုဒ္ဓါနံ = ဗုဒ္ဓါဒီနံ (သီ)	၂၆၅
ဗေလုဝဂါမကေတိ = ဝေလုဝဂါမကေတိ (သျာ၊ ကံ၊ က)	၈
ဗျာဓိတမတပဗ္ဗဇိတေ = ဗျာဓိမတပဗ္ဗဇိတေ (သီ၊ သျာ)	၂၁၄
ဗြဟာ = ဗြဟ္မာ (သျာ၊ က)	၂၇၅

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Bha]	
Bhajati = Bhajanti (Sī)	168
Bhaṇati = Gaṇati (Sī)	160
Bhattavaḍḍhitakaṁ = Bhattavaḍḍhitikaṁ (Sī)	178
Bhabbaṁ = Bhabbamattaṁ (Sī, Syā)	223
Bhāyeyyāma = Bhāseyyāma (Syā, Ka)	148
Bhāratarāmasītāharaṇādi = Bhāratarāmāyanādi (Sī, Syā)	67
Bhinnadoso = Cittadoso (Sī)	241
Bhinna-udakapupphuḷā = Bhinna-udakabubbulā (Sī, Syā)	145
Bhisamūḷāleheva = Bhisamūleheva (Ka)	165
Bhūte = Bhūte sambhūte (Sī)	84
Bhūnahunoti = Bhūnahanassāti (Syā)	147
Bhūnahuno"ti = Bhūnahanoti (Syā)	148
[Ma]	
Maṅgalasakuntopi = Maṅgalaṁ karonto (Ka)	226
Maṅguladaṭṭhena = Maṅguṇadaṭṭhena (Syā)	184
Maghadevasuttaṁ = Makhādevasuttaṁ (Sī) Maghadevambasuttaṁ (Syā)	213
Majjharaṭṭhaṁ = Mejjharaṭṭhaṁ (Sī, Syā)	59
Mañjussarena = Mandassarena (Ka)	263
Maṇipāsāṇena = Veṇumaṇipāsāṇena (Ka)	67
Manavaḍḍhanakānaṁ, ye = Manavaḍḍhanakānaṁyeva (Syā) Manavaḍḍhanakānaṁ, ye ca (Ka)	183
Mantameva = Mantapadameva (Sī)	290
Mandabuddhīnaṁ = Dubbuddhīnaṁ (Sī, Syā)	67
Mandākinīdaho = Mandākinī (Sī), Haṁsapapātadaho mandākinī (Syā), Haṁsapātadaho (Ka)	25
Mamedaṁ = Mamayidaṁ (Syā, Ka)	56
Mayhaṁ = Mayā (Sī, Syā)	64
Mahājanagataṁ = Mahājanaṁ kathaṁ (Ka)	240

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဘ]	
ဘဇတိ = ဘဇန္တိ (သီ)	၁၆၈
ဘဏတိ = ဂဏတိ (သီ)	၁၆၀
ဘတ္တဝဍ္ဎိတကံ = ဘတ္တဝဍ္ဎိတိကံ (သီ)	၁၇၈
ဘဗ္ဗံ = ဘဗ္ဗမတ္တံ (သီ၊ သျာ)	၂၂၃
ဘာယေယျာမ = ဘာသေယျာမ (သျာ၊ က)	၁၄၈
ဘာရတရာမသီတာဟရဏာဒိ = ဘာရတရာမာယနာဒိ (သီ၊ သျာ)	၆၇
ဘိန္နဒေါသော = စိတ္တဒေါသော (သီ)	၂၄၁
ဘိန္နဥဒကပုပ္ဖုဠာ = ဘိန္နဥဒကဗုဗ္ဗုလာ (သီ၊ သျာ)	၁၄၅
ဘိသမူဠာလေဟေဝ = ဘိသမူလေဟေဝ (က)	၁၆၅
ဘူတေ = ဘူတေ သမ္ဘူတေ (သီ)	၈၄
ဘူနဟုနောတိ = ဘူနဟနဿာတိ (သျာ)	၁၄၇
ဘူနဟုနော"တိ = ဘူနဟနောတိ (သျာ)	၁၄၈
[မ]	
မင်္ဂလသကုန္တောပိ = မင်္ဂလံ ကရောန္တော (က)	၂၂၆
မင်္ဂုလဒဋ္ဌေန = မင်္ဂုဏဒဋ္ဌေန (သျာ)	၁၈၄
မဃဒေဝသုတ္တံ = မခါဒေဝသုတ္တံ (သီ) မဃဒေဝမ္ဗသုတ္တံ (သျာ)	၂၁၃
မဇ္ဈရဋ္ဌံ = မေဇ္ဈရဋ္ဌံ (သီ၊ သျာ)	၅၉
မဉ္ဇုဿရေန = မန္ဒဿရေန (က)	၂၆၃
မဏိပါသာဏေန = ဝေဏုမဏိပါသာဏေန (က)	၆၇
မနဝဍ္ဎနကာနံ၊ ယေ = မနဝဍ္ဎနကာနံယေဝ (သျာ) မနဝဍ္ဎနကာနံ၊ ယေ စ (က)	၁၈၃
မန္တမေဝ = မန္တပဒမေဝ (သီ)	၂၉၀
မန္ဒဗုဒ္ဓီနံ = ဒုဗ္ဗုဒ္ဓီနံ (သီ၊ သျာ)	၆၇
မန္ဒာကိနီဒဟော = မန္ဒာကိနီ (သီ)၊ ဟံသပပါတဒဟော မန္ဒာကိနီ (သျာ)၊ ဟံသပါတဒဟော (က)	၂၅
မမေဒံ = မမယိဒံ (သျာ၊ က)	၅၆
မယှံ = မယာ (သီ၊ သျာ)	၆၄
မဟာဇနဂတံ = မဟာဇနံ ကထံ (က)	၂၄၀

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ma]	
Mahāpuñño = Mahāpañño (Sī, Syā)	124
Mahārahaṁ -pa- celavitānaṁ = Haritapattaṁ -pa- parikkhipitvā (Sī)	53
Mālukyasuttaṁ = Māluṅkyasuttaṁ (Sī, Syā)	99
Mukhavikkhālita = Vikkhālana (Sī)	43
Mukhasāsanaṁ = Sukhasāsanaṁ (Ka)	240
Muddhāvasittoti = Muddhābhisittoti (Sī)	8
Mukhāruḷhicchāmattaṁ = Mukhāruḷhamattaṁ (Sī)	148
Muñcana = Puñchana (Ka)	37
Mettāpasaṁsakānanti = Mettāpasaṁsananti (Syā), Tappasaṁsapakāranti (Ka, Ṭīkāyaṁ ca)	235
Medāḷupanti = Medaḷupanti (Sī)	240
[Ya]	
Yattha yattha = Yattha (Sī, Syā)	164
Yadettha = Yaṁ panettha (Syā, Ka)	30
Yācasi = Vadesi (Ka)	275
Yāti vibhūtataṁ = Yāva vibhūsitaṁ (Ka)	97
Yāya tumhe janitā = Yā sā tumhe janikā (Sī, Syā)	281
Yāvatādohipīti = Yāvetadohipīti (Sī), Yāvatadohipīti (Syā)	195
Yāvatuparimanti = Yāvetaparamanti (Sī), Yāvataparamanti (Syā)	195
Yā = So (Syā)	24
Yugamattamhi = Yugamattaṁ hi (Sī, Syā)	17
Yuttamimaṁ brāhmaṇaṁ = Yutto brāhmaṇo (Ka)	304
Yonakarūpakirātarūpakādīnaṁ = ...khacitarūpakādīnaṁ (Sī), ...kinnararūpakādīnaṁ (Syā)	13
Yonisiddhameva = Yonīnaṁ seṭṭhameva (Ka)	297
Yonisiddhā = Yonipaṭisandhiyā (Ka)	295
Yonena = Yo so (Sī, Syā)	74

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[မ]	
မဟာပုညော = မဟာပညော (သီ၊ သျာ)	၁၂၄
မဟာရဟံ။ပ။ စေလဝိတာနံ = ဟရိတပတ္တံ။ပ။ ပရိက္ခိပိတွာ (သီ)	၅၃
မာလုကျသုတ္တံ = မာလုင်္ကျသုတ္တံ (သီ၊ သျာ)	၉၉
မုခဝိက္ခာလိတ = ဝိက္ခာလန (သီ)	၄၃
မုခသာသနံ = သုခသာသနံ (က)	၂၄၀
မုဒ္ဓါဝသိတ္တောတိ = မုဒ္ဓါဘိသိတ္တောတိ (သီ)	၈
မုခါရုဠှိစ္ဆာမတ္တံ = မုခါရုဠှမတ္တံ (သီ)	၁၄၈
မုဉ္စန = ပုဉ္ဆန (က)	၃၇
မေတ္တာပသံသကာနန္တိ = မေတ္တာပသံသနန္တိ (သျာ)၊ တပ္ပသံသပကာရန္တိ (က၊ ဋီကာယံ စ)	၂၃၅
မေဒါဠုပန္တိ = မေဒဠုပန္တိ (သီ)	၂၄၀
[ယ]	
ယတ္ထ ယတ္ထ = ယတ္ထ (သီ၊ သျာ)	၁၆၄
ယဒေတ္ထ = ယံ ပနေတ္ထ (သျာ၊ က)	၃၀
ယာစသိ = ဝဒေသိ (က)	၂၇၅
ယာတိ ဝိဘူတတံ = ယာဝ ဝိဘူသိတံ (က)	၉၇
ယာယ တုမှေ ဇနိတာ = ယာ သာ တုမှေ ဇနိကာ (သီ၊ သျာ)	၂၈၁
ယာဝတာဒေါဟိပီတိ = ယာဝေတဒေါဟိပီတိ (သီ)၊ ယာဝတဒေါဟိပီတိ (သျာ)	၁၉၅
ယာဝတုပရိမန္တိ = ယာဝေတပရမန္တိ (သီ)၊ ယာဝတပရမန္တိ (သျာ)	၁၉၅
ယာ = သော (သျာ)	၂၄
ယုဂမတ္တမှိ = ယုဂမတ္တံ ဟိ (သီ၊ သျာ)	၁၇
ယုတ္တမိမံ ဗြာဟ္မဏံ = ယုတ္တော ဗြာဟ္မဏော (က)	၃၀၄
ယောနကရူပကိရာတရူပကာဒီနံ = ...ခစိတရူပကာဒီနံ (သီ)၊ ....ကိန္နရရူပကာဒီနံ (သျာ)	၁၃
ယောနိသိဒ္ဓမေဝ = ယောနီနံ သေဋ္ဌမေဝ (က)	၂၉၇
ယောနိသိဒ္ဓါ = ယောနိပဋိသန္ဓိယာ (က)	၂၉၅
ယောနေန = ယော သော (သီ၊ သျာ)	၇၄

Nānāpāṭha	Piṭṭhaṅkā
[Ra]	
Rakkhi = Dakkhi (Ka)	89
Rajjituṁ = Rañjituṁ (Sī)	286
Rañjanakāni = Pasādajanakāni (Sī, Syā)	241
Rasaṁ = Rajaṁ (Sī)	150
Raṭṭhampi araṭṭhaṁ karissantīti = Raṭṭhaṁ pīḷaṁ karissantīti (Sī, Syā)	44
Rittakattā ca = Rittakattāva (Sī)	304
[La]	
Lajjāyamāno = Lajjiyamāno (Syā, Ka)	273
Labhitvā = Labhitaṁ (Ka)	43
Limpāpetvā = Limpitvā (Sī)	13
Līno = Sallīno (Syā)	183
Lohakūṭavassaṁ = Lohākiṇṇavassaṁ (Sī)	62
[Va]	
Vaṅkaṁ antaṁ nāma = Ekaṁ antaṁ nāma (Syā), Ṭhitaṁ antaṁ nāma (Ka)	98
Vaṅkañca pahāya = Chinditvā pahāya (Sī, Syā)	118
Vacasāyatthe = Vacasānatthe (Sī), Vacasāyatte (Ka)	38
Vaṭṭe arajjanassa = Vivaṭṭe rajjanassa (Syā, Ka)	143
Vaḍḍheti = Vaṭṭati (Syā, Ka)	292
Vaṇṇagandhasampannacampakapupphāni = Vaṇṇagandhasampannaṁ campakapuppha-piḷandhanaṁ (Ka)	1
Vadantassa = Vadantassa ca parassa tasmiṁ (Ka)	188
Vavassaggatthe = Vacasāyatthe (Syā)	121
Vasanaṭṭhānaṁ na niyāmitanti = Vasanaṭṭhānaṁ niyāmitanti (Syā, Ka)	26
Vassanti = Ṭhassanti (Ka), Vasanti (Syā)	25
Vassapatanasalilaṁ viya = Vassaṁ pattakālo viya (Sī)	150
Vassodakeneva = Udakeneva (Ka)	154
Vākarājālaṁ = Vāgurajālaṁ (Syā)	209
Vācaṁ = Vādaṁ (Ka)	148
Vātapūritaṁ viya kammārabhastaṁ = Vātapūritā viya kammārabhastā (Sī)	257
Vicaritā = Virocitā (Sī)	133

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ရ]	
ရက္ခိ = ဒက္ခိ (က)	၈၉
ရဇ္ဇိတုံ = ရဉ္ဇိတုံ (သီ)	၂၈၆
ရဉ္ဇနကာနိ = ပသာဒဇနကာနိ (သီ၊ သျာ)	၂၄၁
ရသံ = ရဇံ (သီ)	၁၅၀
ရဋ္ဌမ္ပိ အရဋ္ဌံ ကရိဿန္တီတိ = ရဋ္ဌံ ပီဠံ ကရိဿန္တီတိ (သီ၊ သျာ)	၄၄
ရိတ္တကတ္တာ စ = ရိတ္တကတ္တာဝ (သီ)	၃၀၄
[လ]	
လဇ္ဇာယမာနော = လဇ္ဇိယမာနော (သျာ၊ က)	၂၇၃
လဘိတွာ = လဘိတံ (က)	၄၃
လိမ္ပာပေတွာ = လိမ္ပိတွာ (သီ)	၁၃
လီနော = သလ္လီနော (သျာ)	၁၈၃
လောဟကူဋဝဿံ = လောဟာကိဏ္ဏဝဿံ (သီ)	၆၂
[ဝ]	
ဝင်္ကံ အန္တံ နာမ = ဧကံ အန္တံ နာမ (သျာ)၊ ဌိတံ အန္တံ နာမ (က)	၉၈
ဝင်္ကဉ္စ ပဟာယ = ဆိန္ဒိတွာ ပဟာယ (သီ၊ သျာ)	၁၁၈
ဝစသာယတ္ထေ = ဝစသာနတ္ထေ (သီ)၊ ဝစသာယတ္တေ (က)	၃၈
ဝဋ္ဋေ အရဇ္ဇနဿ = ဝိဝဋ္ဋေ ရဇ္ဇနဿ (သျာ၊ က)	၁၄၃
ဝဍ္ဎေတိ = ဝဋ္ဋတိ (သျာ၊ က)	၂၉၂
ဝဏ္ဏဂန္ဓသမ္ပန္နစမ္ပကပုပ္ဖာနိ = ဝဏ္ဏဂန္ဓသမ္ပန္နံ စမ္ပကပုပ္ဖပိဠန္ဓနံ (က)	၁
ဝဒန္တဿ = ဝဒန္တဿ စ ပရဿ တသ္မိံ (က)	၁၈၈
ဝဝဿဂ္ဂတ္ထေ = ဝစသာယတ္ထေ (သျာ)	၁၂၁
ဝသနဋ္ဌာနံ န နိယာမိတန္တိ = ဝသနဋ္ဌာနံ နိယာမိတန္တိ (သျာ၊ က)	၂၆
ဝဿန္တိ = ဌဿန္တိ (က)၊ ဝသန္တိ (သျာ)	၂၅
ဝဿပတနသလိလံ ဝိယ = ဝဿံ ပတ္တကာလော ဝိယ (သီ)	၁၅၀
ဝဿောဒကေနေဝ = ဥဒကေနေဝ (က)	၁၅၄
ဝါကရာဇာလံ = ဝါဂုရဇာလံ (သျာ)	၂၀၉
ဝါစံ = ဝါဒံ (က)	၁၄၈
ဝါတပူရိတံ ဝိယ ကမ္မာရဘသ္တံ = ဝါတပူရိတာ ဝိယ ကမ္မာရဘသ္တာ (သီ)	၂၅၇
ဝိစရိတာ = ဝိရောစိတာ (သီ)	၁၃၃

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Va]	
Viñchaṁ = Vijjhaṁ (Syā, Ka)	26
Viṭaṭūbhaṁ = Viḍūḍabhaṁ (Sī, Syā)	242
Vattanisenāsane = Vattaniyasenāsane (Sī)	190
Vidati = Vedeti (Syā, Ka)	271
Vinatunnatādivasena = Vinatuggatādivasena (Sī, Syā)	260
Vinivattitvā = Nivaṭṭitvā (Sī)	268
Vipphāriko = Vitthāriko (Sī)	306
Virājetvā = Vijahitvā (Sī), Vibhajitvā (Syā)	97
Vilomabhāgaṁ = Vilomagāhaṁ (Syā), Lāmakaggāhaṁ (Ka)	63
Visaṭabhāve = Visajjabhāve (Syā), Visaddabhāve (Ka)	251
Vissajjeyyunti = Virājeyyunti (Sī, Syā)	31
Vihārapariveṇaṁ = Cīvarapariveṇaṁ (Syā, Ka)	169
Vucciyanti = Vuccissanti (Sī), Pucchissanti (Syā)	142
Vuttametaṁ = Vattametaṁ (Sī)	259
Vegaḷiṅgaṁ = Vehaliṅgaṁ (Sī), Vebhalligaṁ (Syā)	193
Vesamantarassāti rāgādivisamaṁ = Vesantarassāti rāgādivisaṁ (Ṭīkāyaṁ)	68
[Sa]	
Sakakāyo = Sakkāyotipi (Sī)	184
Sakammanirato = Sakammaniyato (Ka)	251
Sakkasuyāmādīsu = Sakkasuyāmādīnaṁ (Sī, Syā)	71
Sakuṇapotake = Cakorakasakuṇapotake (Sī)	222
Saṅgharitvā = Saṁharitvā (Sī), Saṅkharitvā (Syā)	147
Sacāhaṁ = Svāhaṁ (Syā)	50
Sajitāti = Sañjitāti (Sī)	301
Sattabhūmikapāsāde ṭhitopi = Sattabhūmakapāsādapiṭṭhitopi (Sī), Sattabhūmikapāsādaṁ piṭṭhitopi (Syā)	45
Sattamāsāni = Sattavassāni (Sī), Aṭṭhamāsaṁ (Buddhavaṁsa-aṭṭhakathāyaṁ)	274

နာနာပါဌာ	ပိဋ္ဌင်္ကာ
[ဝ]	
ဝိဉ္ဆံ = ဝိဇ္ဈံ (သျာ၊ က)	၂၆
ဝိဋဋူဘံ = ဝိဍူဍဘံ (သီ၊ သျာ)	၂၄၂
ဝတ္တနိသေနာသနေ = ဝတ္တနိယသေနာသနေ (သီ)	၁၉၀
ဝိဒတိ = ဝေဒေတိ (သျာ၊ က)	၂၇၁
ဝိနတုန္နတာဒိဝသေန = ဝိနတုဂ္ဂတာဒိဝသေန (သီ၊ သျာ)	၂၆၀
ဝိနိဝတ္တိတွာ = နိဝဋ္ဋိတွာ (သီ)	၂၆၈
ဝိပ္ဖါရိကော = ဝိတ္ထာရိကော (သီ)	၃၀၆
ဝိရာဇေတွာ = ဝိဇဟိတွာ (သီ)၊ ဝိဘဇိတွာ (သျာ)	၉၇
ဝိလောမဘာဂံ = ဝိလောမဂါဟံ (သျာ)၊ လာမကဂ္ဂါဟံ (က)	၆၃
ဝိသဋဘာဝေ = ဝိသဇ္ဇဘာဝေ (သျာ)၊ ဝိသဒ္ဒဘာဝေ (က)	၂၅၁
ဝိဿဇ္ဇေယျုန္တိ = ဝိရာဇေယျုန္တိ (သီ၊ သျာ)	၃၁
ဝိဟာရပရိဝေဏံ = စီဝရပရိဝေဏံ (သျာ၊ က)	၁၆၉
ဝုစ္စိယန္တိ = ဝုစ္စိဿန္တိ (သီ)၊ ပုစ္ဆိဿန္တိ (သျာ)	၁၄၂
ဝုတ္တမေတံ = ဝတ္တမေတံ (သီ)	၂၅၉
ဝေဂဠိင်္ဂံ = ဝေဟလိင်္ဂံ (သီ)၊ ဝေဘလ္လိဂံ (သျာ)	၁၉၃
ဝေသမန္တရဿာတိ ရာဂါဒိဝိသမံ = ဝေသန္တရဿာတိ ရာဂါဒိဝိသံ (ဋီကာယံ)	၆၈
[သ]	
သကကာယော = သက္ကာယောတိပိ (သီ)	၁၈၄
သကမ္မနိရတော = သကမ္မနိယတော (က)	၂၅၁
သက္ကသုယာမာဒီသု = သက္ကသုယာမာဒီနံ (သီ၊ သျာ)	၇၁
သကုဏပေါတကေ = စကောရကသကုဏပေါတကေ (သီ)	၂၂၂
သင်္ဃရိတွာ = သံဟရိတွာ (သီ)၊ သင်္ခရိတွာ (သျာ)	၁၄၇
သစာဟံ = သွာဟံ (သျာ)	၅၀
သဇိတာတိ = သဉ္ဇိတာတိ (သီ)	၃၀၁
သတ္တဘူမိကပါသာဒေ ဌိတောပိ = သတ္တဘူမကပါသာဒပိဋ္ဌိတောပိ (သီ)၊ သတ္တဘူမိကပါသာဒံ ပိဋ္ဌိတောပိ (သျာ)	၄၅
သတ္တမာသာနိ = သတ္တဝဿာနိ (သီ)၊ အဋ္ဌမာသံ (ဗုဒ္ဓဝံသအဋ္ဌကထာယံ)	၂၇၄

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Satthā ekantarikaṁ = Na ekantarikaṁ (Ka)	268
Sattehi ussadaṁ ussannaṁ = Sattehi ussannaṁ (Ka)	283
Saddanayo = Tantinayo (Syā, Ka)	2
Saddhā pasannā = Saddhāsampannā (Sī)	200
Santhatapariveṇaṁ = Santharitapariveṇaṁ (Sī, Syā)	141
Santhāgāranti = Sandhāgāranti (Ṭīkā)	8
Sandassesīti = Sandassetvāti (Pāḷiyaṁ)	19
Sandiṭṭha = Sandiddha (Sī)	286
Sannidahituṁ = Sannisīdetuṁ (Sī) Sannisīdituṁ (Syā)	2
Sapattagaṇaṁ = Sampattigaṇaṁ (Syā, Ka)	212
Sabbaññutagavesanadhīro = Sabbaññutaṁ gavesaṁ dhīro (Sī, Syā)	52
Sabbaññutaṁ = Sabbantaṁ (Sī)	103
Sabba-abbhantarato vā = Sabba-abbhantarimato vā (Sī, Syā)	66
Sabbo = Pabbo (Ka)	125
Sabbo so = So sabbaso (Ka)	267
Sabhāvadhammoyeva = Sarasadhammoyeva (Sī) Purisadhammoyeva (Syā)	103
Samavipācaniyā = Samavipākiniyā (Sī, Syā)	211, 225
Samādapemi = Samādapesiṁ (Ka)	217
Samādhipāripanthikadhamme = Samādhipāribandhikadhamme (Syā, Ka)	22
Samaṅgibhāvaṁ = Mayhaṁ samaṅgibhāvaṁ (Syā, Ka)	238
Samajjaṁ vā = Samajjo vā (Sī)	46
Samaññaṁ = Samaññā (Ka)	145
Samantā gāmamaggā = Samantagāme maggā (Ka)	305
Sampannanivāsanapāvuraṇoti = ...pāpuraṇoti (Sī) ...pārupanoti (Syā)	27
Samupabyūḷhaṁ = Samupabbuḷhaṁ (Sī)	290
Sambhogaṁ = Samabhāgaṁ (Syā) Samabhāvaṁ (Ka)	59
Sarakkhepamatte ṭhāne = Parikkhepamatte ṭhāne (Syā)	234
Sallakantiyasuttavācakaṁ = Sallakantiyasuttapāṭhakaṁ (Sī, Syā)	100

နာနာပါဌ	ပိဋ္ဌင်္က
[သ]	
သတ္ထာ ဧကန္တရိကံ = န ဧကန္တရိကံ (က)	၂၆၈
သတ္တေဟိ ဥဿဒံ ဥဿန္နံ = သတ္တေဟိ ဥဿန္နံ (က)	၂၈၃
သဒ္ဒနယော = တန္တိနယော (သျာ၊ က)	၂
သဒ္ဓါ ပသန္နာ = သဒ္ဓါသမ္ပန္နာ (သီ)	၂၀၀
သန္ထတပရိဝေဏံ = သန္ထရိတပရိဝေဏံ (သီ၊ သျာ)	၁၄၁
သန္ထာဂါရန္တိ = သန္ဓာဂါရန္တိ (ဋီကာ)	၈
သန္ဒဿေသီတိ = သန္ဒဿေတွာတိ (ပါဠိယံ)	၁၉
သန္ဒိဋ္ဌ = သန္ဒိဒ္ဓ (သီ)	၂၈၆
သန္နိဒဟိတုံ = သန္နိသီဒေတုံ (သီ) သန္နိသီဒိတုံ (သျာ)	၂
သပတ္တဂဏံ = သမ္ပတ္တိဂဏံ (သျာ၊ က)	၂၁၂
သဗ္ဗညုတဂဝေသနဓီရော = သဗ္ဗညုတံ ဂဝေသံ ဓီရော (သီ၊ သျာ)	၅၂
သဗ္ဗညုတံ = သဗ္ဗန္တံ (သီ)	၁၀၃
သဗ္ဗအဗ္ဘန္တရတော ဝါ = သဗ္ဗအဗ္ဘန္တရိမတော ဝါ (သီ၊ သျာ)	၆၆
သဗ္ဗော = ပဗ္ဗော (က)	၁၂၅
သဗ္ဗော သော = သော သဗ္ဗသော (က)	၂၆၇
သဘာဝဓမ္မောယေဝ = သရသဓမ္မောယေဝ (သီ) ပုရိသဓမ္မောယေဝ (သျာ)	၁၀၃
သမဝိပါစနိယာ = သမဝိပါကိနိယာ (သီ၊ သျာ)	၂၁၁-၂၂၅
သမာဒပေမိ = သမာဒပေသိံ (က)	၂၁၇
သမာဓိပါရိပန္ထိကဓမ္မေ = သမာဓိပါရိဗန္ဓိကဓမ္မေ (သျာ၊ က)	၂၂
သမင်္ဂိဘာဝံ = မယှံ သမင်္ဂိဘာဝံ (သျာ၊ က)	၂၃၈
သမဇ္ဇံ ဝါ = သမဇ္ဇော ဝါ (သီ)	၄၆
သမညံ = သမညာ (က)	၁၄၅
သမန္တာ ဂါမမဂ္ဂါ = သမန္တဂါမေ မဂ္ဂါ (က)	၃၀၅
သမ္ပန္နနိဝါသနပါဝုရဏောတိ = ⋯ပါပုရဏောတိ (သီ) ⋯⋯ပါရုပနောတိ (သျာ)	၂၇
သမုပဗျူဠှံ = သမုပဗ္ဗုဠှံ (သီ)	၂၉၀
သမ္ဘောဂံ = သမဘာဂံ (သျာ) သမဘာဝံ (က)	၅၉
သရက္ခေပမတ္တေ ဌာနေ = ပရိက္ခေပမတ္တေ ဌာနေ (သျာ)	၂၃၄
သလ္လကန္တိယသုတ္တဝါစကံ = သလ္လကန္တိယသုတ္တပါဌကံ (သီ၊ သျာ)	၁၀၀

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Sa]

Sāsane ekacce āsavaṭṭhānīyā = Senāsane paṭicca āsavaṭṭhānīyā (Sī) 109
Sāhuḷicīrenāti = Bāhuḷicīvarenāti (Syā) 153
Siniddho = Asandiṭṭho (Sī) Asaṁsaṭṭho (Syā) 270
Sirisayane = Sakaṭṭhāne (Sī) 226
Silesikāya = Sakkaralasikāya (Abhi-Ṭṭha 2 sammappadhāne
Vibhaṅgavaṇṇanāyaṁ) 171
Sīsakampamattameva = So kampamattameva (Sī)
So kammamattameva (Syā) 187
Sīsokkamanaṁ = Sīsokampanaṁ (Sī, Syā) 255
Sukhaparibhatoti sukhena paribhato = Sukhaparihaṭoti
sukhena parihaṭo (Sī, Syā) 202
Sutañcānena = Sutavanto (Sī), Puttapatthanena (Syā) 222
Suttakabaddhaṁ = Muṭakabaddhaṁ (Sī) 270
Suddhante = Suddhatte (Sī) 108
Sunikkantaṁ nikkantanti = Sunikantaṁ nikantanti (Sī) 30
Suparisuddha-ākarasamuṭṭhito = Suparisuddha-ākāra-
samuṭṭhito (Sī, Syā, Ka) 180
Suyyatīti = Suyyāmāti (Syā, Ka) 227
Suvaṇṇarasadhārāparisekamañjaripatta = ...piñcharapatta (Sī, Syā) 14
Suvaṇṇasadisavaṇṇo = Suvaṇṇavaṇṇasadiso (Sī) 275
Suvaye = Tīsu vayesu (Syā, Ka) 207
Susaṅkhatabadarapānaṁ = Susaṅkhataṁ paramapānaṁ (Ka) 273
Seyyo, pāsaṁsataroti attho = Seyyaṁsā varatarāti attho (Sī) 304
Sottisināninti = Sottisinānanti (Syā, Ṭīkāyaṁ ca) Sottiṁ sināniṁ (Sī) 194
So dānīti = Sve dānāhanti (Pāḷiyaṁ) 76
Sopi = Tampi (Ka) 296
Sobhati = Sobhitāya (Ka) 42

နာနာပါဌာ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[သ]

သာသနေ ဧကစ္စေ အာသဝဋ္ဌာနီယာ = သေနာသနေ
ပဋိစ္စ အာသဝဋ္ဌာနီယာ (သီ) ၁၀၉
သာဟုဠိစီရေနာတိ = ဗာဟုဠိစီဝရေနာတိ (သျာ) ၁၅၃
သိနိဒ္ဓေါ = အသန္ဒိဋ္ဌော (သီ) အသံသဋ္ဌော (သျာ) ၂၇၀
သိရိသယနေ = သကဋ္ဌာနေ (သီ) ၂၂၆
သိလေသိကာယ = သက္ခရလသိကာယ (အဘိ-ဋ္ဌ ၂-
သမ္မပ္ပဓာနေ ဝိဘင်္ဂဝဏ္ဏနာယံ) ၁၇၁
သီသကမ္ပမတ္တမေဝ = သော ကမ္ပမတ္တမေဝ (သီ)
သော ကမ္မမတ္တမေဝ (သျာ) ၁၈၇
သီသောက္ကမနံ = သီသောကမ္ပနံ (သီ၊ သျာ) ၂၅၅
သုခပရိဘတောတိ သုခေန ပရိဘတော = သုခပရိဟဋောတိ
သုခေန ပရိဟဋော (သီ၊ သျာ) ၂၀၂
သုတဉ္စာနေန = သုတဝန္တော (သီ)၊ ပုတ္တပတ္ထနေန (သျာ) ၂၂၂
သုတ္တကဗဒ္ဓံ = မုဠကဗဒ္ဓံ (သီ) ၂၇၀
သုဒ္ဓန္တေ = သုဒ္ဓတ္တေ (သီ) ၁၀၈
သုနိက္ကန္တံ နိက္ကန္တန္တိ = သုနိကန္တံ နိကန္တန္တိ (သီ) ၃၀
သုပရိသုဒ္ဓအာကရသမုဋ္ဌိတော = သုပရိသုဒ္ဓအာကာရ-
သမုဋ္ဌိတော (သီ၊ သျာ၊ က) ၁၈၀
သုယျတီတိ = သုယျာမာတိ (သျာ၊ က) ၂၂၇
သုဝဏ္ဏရသဓာရာပရိသေကမဉ္ဇရိပတ္တ = ...ပိဉ္ဆရပတ္တ (သီ၊ သျာ) ၁၄
သုဝဏ္ဏသဒိသဝဏ္ဏော = သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏသဒိသော (သီ) ၂၇၅
သုဝယေ = တီသု ဝယေသု (သျာ၊ က) ၂၀၇
သုသင်္ခတဗဒရပါနံ = သုသင်္ခတံ ပရမပါနံ (က) ၂၇၃
သေယျော၊ ပါသံသတရောတိ အတ္ထော = သေယျံသာ ဝရတရာတိ
အတ္ထော (သီ) ၃၀၄
သောတ္တိသိနာနိန္တိ = သောတ္တိသိနာနန္တိ (သျာ၊ ဋီကာယံ စ)
သောတ္တိံ သိနာနိံ (သီ) ၁၉၄
သော ဒါနီတိ = သွေ ဒါနာဟန္တိ (ပါဠိယံ) ၇၆
သောပိ = တမ္ပိ (က) ၂၉၆
သောဘတိ = သောဘိတာယ (က) ၄၂

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Sa]

Sovaṇṇamayaṁ tālaphalaṁ = Sovaṇṇiyaphalaṁ (Sī) 273
Saṁghā gaṇā gaṇībhūtā = Saṁghasaṁghī gaṇagaṇībhūtā (Syā, Ka) 46
Saṁghā = Saṁgho (Sī) 284
Saṁvarappahānapaṭisaṅkhā = Saṁvarapahānapaṭisaṅkhaṁ (Ka) 184
Saṁvibhattesu = Savibhattesu (Sī) Suvibhattesu (Syā, Ka) 237
Saṁhatāti = Saṁghātāti (Sī, Syā, Ka) 284

[Ha]

Haritūpalittaṁ ahatavatthehi parikkhipitvā mahārahaṁ pallaṅkaṁ attharitvā upari celavitānaṁ = Haritapattaṁ katvā mahārahaṁ pallaṅkaṁ attharitvā ahatavatthehi parikkhipitvā (Sī) 53
Hitapaṭicchādanaṭṭhena = Taṁ paṭicchādanaṭṭhena (Ka) 28

Majjhimapaṇṇāsapāḷiyaṁ dassitāni pāṭhantarāni idha puna na dassitāni.

နာနာပါဌ ပိဋ္ဌင်္ကာ

[သ]

သောဝဏ္ဏမယံ တာလဖလံ = သောဝဏ္ဏိယဖလံ (သီ) ၂၇၃
သံဃာ ဂဏာ ဂဏီဘူတာ = သံဃသံဃီ ဂဏဂဏီဘူတာ (သျာ၊ က) ၄၆
သံဃာ = သံဃော (သီ) ၂၈၄
သံဝရပ္ပဟာနပဋိသင်္ခါ = သံဝရပဟာနပဋိသင်္ခံ (က) ၁၈၄
သံဝိဘတ္တေသု = သဝိဘတ္တေသု (သီ) သုဝိဘတ္တေသု (သျာ၊ က) ၂၃၇
သံဟတာတိ = သံဃာတာတိ (သီ၊ သျာ၊ က) ၂၈၄

[ဟ]

ဟရိတူပလိတ္တံ အဟတဝတ္ထေဟိ ပရိက္ခိပိတွာ မဟာရဟံ ပလ္လင်္ကံ အတ္ထရိတွာ ဥပရိ စေလဝိတာနံ = ဟရိတပတ္တံ ကတွာ မဟာရဟံ ပလ္လင်္ကံ အတ္ထရိတွာ အဟတဝတ္ထေဟိ ပရိက္ခိပိတွာ (သီ) ၅၃
ဟိတပဋိစ္ဆာဒနဋ္ဌေန = တံ ပဋိစ္ဆာဒနဋ္ဌေန (က) ၂၈

မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသပါဠိယံ ဒဿိတာနိ ပါဌန္တရာနိ ဣဓ ပုန န ဒဿိတာနိ။

နှ-ဗ-သ-စ—မ-ဌ ၃—၂၇-၁-၅၇—၃၀၀၀။